This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

+ *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.

+ *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.

+ *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.

+ *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter `http://books.google.com` durchsuchen.

Ge 24. 20 Corridor

HARVARD UNIVERSITY.

LIBRARY OF THE

Classical Department,

HARVARD HALL.

6 April, 1891.

Clem. Al. orate. tres in Spicil. Rom. (ed. A. Mai.) T. II
(cf. Leipz. Repert. 1843. Heft 40. S. 9. f.).
Cobet emend. ad Clem. Al.: Mnemosyne Vol. XI.
(Amst. 1862) p. 334–36. 388–93. Idem in Nov.
Lect. Πρὸς λόγιος ἑρμῆς. Συγγράμματα φιλολογικὰ
καὶ θεολογικὰ – ἐκ τοῦ Holl. ἐν Λουγδούνῳ τῶν Βατ.
1866. Vgl.: Litter. Centralbl. 1867. No. 5. S. 130 f.

Geni Fragmente v. Galdus Timaeus Locrus (Lugd.)
1836 p. 46. 53.

TITI FLAUI

CLEMENTIS ALEXANDRINI

OPERA OMNIA.

RECOGNOUIT

REINHOLDUS KLOTZ.

VOL. I.

CONTINENS PROTREPTICUM AD GRAECOS ET PAEDAGOGI LIBB. III.

LIPSIAE

SUMPTIBUS E. B. SCHWICKERTI.

1831.

BIBLIOTHECA SACRA

PATRUM ECCLESIAE GRAECORUM.

PARS III.

TITI FLAUI CLEMENTIS ALEXANDRINI OPERUM OMNIUM

TOM. I.

LIPSIAE
SUMPTIBUS E. B. SCHWICKERTI.
1831.

Gr 24. 20 corridor

1891, April 6.
HARVARD UNIVERSITY,
Classical Department.
I-IV in 2 v.

Carolus Ernestus Richterus vir clarissimus, is qui bibliothecam hanc sacram ante paucos hos annos edere coepit, quum qua me est amicitia complexus, a me petisset, vt quem ad modum ipse Iosephi et Philonis Iudaeorum opera edidisset, ita ego Clementis Alexandrini scripta edenda curarem; quanquam me non praeteribat quam operosum hoc esset quamque difficile negotium: non tamen putaui operam meam quantulancunque roganti amico ac pene postulanti recusandam esse ac deprecandam, quam ob caussam si quid cui vires meae haud quaquam pares esse videantur suscepe-rim, id magis facilitate mea, qua amicorum voluntati semper putaui esse inseruiendum, quam alia vlla culpa mea contigit.

Neque vero eae mihi praescriptae erant leges, vt aut nouis libris anquirendis aut aliis adiumentis criticis vndique conquirendis nouam horum scriptorum recensionem instituerem, sed vt quae optima haberetur editio, eam literis mandarem ac si quid aperte peccatum deprehendissem, id corrigerem atque emendarem, qua ego in re si quando plus quam receperam praestare conatus sum et quauis fere pagina ab iis, qui ante me orationem Clementis constituerant, discedendum esse duxi: id vt fieret et res ipsa flagitabat et a multis me spero hoc nomine, quod vltro exsolui, bonam gratiam iniisse. ea enim huic scriptori cecidit sors, vt quum a Friderico Sylburgio discesseris, qui

maiorem et vtiliorem in eo operam ponere aut posset aut vellet, editorem inuenerit neminem. namque Ioannes Potterus, qui superiore saeculo ineunte scripta Clementis edidit, etsi ita optime est de eis meritus, quod libros scriptos diligenter accurateque contulit; non proinde tamen ac libri postulabant optimi locos corruptos emendare ausus est atque conformare. itaque saepe accidit, vt scriptura ea, quam et libri tuerentur et ipse duceret probandam, in annotatione duntaxat locum obtineret: aperta librariorum menda non tollerentur. Sylburgius contra quanquam praeter editionem P. Victori vno libro Palatino vsus est, multa tamen ab eo sunt emendata vitia et omnis cura atque opera in singulis vniuersisque expoliendis posita.

Quod quum ita sit, non spero futurum, vt quisquam hac de re mecum dissentiat, quod Sylburgi editionem malui quam Potteri sequi, ita vt hanc cum illa diligenter conferrem et si quid a recentioribus criticis siue ex libris siue de coniectura rectius constitutum vidissem asciscerem. qua in re quod quantumque vnicuique debeatur, dicetur eo volumine, quod criticam annotationem continebit.

Tum in emendandis his Clementis libris vsus sum scholiis Parisinis nondum editis, quae editioni nostrae adiicientur.

Deinde praeter quam quod quae viri docti hic illic de Clementis locis praeceperant, studiose collegi et sicubi vsus iis erat, in meam rem conuerti, etiam ea, quae Villoisonius in *epistolis Vinariensibus* inde a pag. 92 — 97. de locis quibusdam Clementis scripta e bibliotheca Vinariensi foras dedit, excussi. in his vero virorum doctorum annotationibus etsi nonnulla ita erant declarata, vt et assensum meum tulerint nec ego dubitauerim quam proposuerunt scripturam recipere: multa tamen esse cognoui ita comparata, vt qui caute criticum agat, aut in dubitationem vocare ea debeat

aut plane reiicere. ituque quos locos viri docti pro corruptissimis habuerunt multos, eos ego mihi videor aut mutata interpunctione aut faciliore quadam medicina quam quae istorum fuit persanauisse. cuius rei quamuis permulta possim exempla edere, id tamen tum declarabitur, quum id agemus.

Quod ad libros scriptos attinet, antistare ceteris videtur ille liber, qui asseruatur in bibliotheca noui apud Oxonienses collegii, qui tamen praeter cohortationem ad Graecos duo tantum posteriores paedagogi libros continet. eum potissimum his in libris sequendum existimaui. praeter enim quam quod plerumque meliores exhibuit scripturas, deteriores sprenit, interdum singula vel plura etiam suppleuit verba, quae librariorum negligentia in aliis libris videmus esse omissa, vt protrept. §. 2. p. 3. ed. Pott. haec verba = καὶ τῶν δραμάτων οἱ ὑποκριταὶ θυμηδίας ἕνεκα, quae quin ab ipso Clemente profecta sint non potest esse dubium. ibid. §. 11. p. 11. ed. Pott. haec verba ex eo adiicienda duxi: καὶ πλάνης ἀκράτου κυβευτήρια. est enim boni critici non solum quae merito sunt suspecta reiicere, verum etiam si quid librariorum incuria amissum sit, id quantum in se est reprehendere. hoc a viris doctissimis interdum esse neglectum documento est Aristophanis locus de Acharnensibus, qui legitur versu 219 sqq. ed. G. Dind., vbi si quis Suidae verba et scholiastae annotationem considerauerit, id mihi spero facile concedet numeros poetae et sententiam sic restituenda esse:

οὐκ ἀνήσω πρὶν ἂν σχοῖνος αὐτοῖσιν ἐντεμὼν ἀγῶ
καὶ σκόλοψ ὀξὺς, ὀδυνηρὸς, ἐπίκωπος, ἵνα
μή ποτε πατῶσιν ἔτι τὰς ἐμὰς ἀμπέλους.

Versus quos multos laudat Clemens ita studui constituere, vt exceptis paucis quos aperte viderem esse depravatos, et metro et sententiae poetae satis facerem, praesertim quum in annotatione critica quae in libris

essem scriptura essem indicaturus. alii sic erant cum Clementis oratione coniuncti, vt separari et disponi non possent. ita *paedag.* lib. II. §. 109. p. 235. ed. Pott. τὲ γὰρ φρόνιμον γυναῖκες ἐργάσαιντο intacta reliqui, quoniam his Clemens pro suis vsus est, quanquam paullo post *paedag.* lib. III. §. 7. p. 254. ed. Pott. versum eum, quem fecit Aristophanes, recte sic scriptum habet:

τί γὰρ γυναῖκες φρόνιμον ἐργασαίμεθα — .

Itemque *paedag.* lib. II. §. 25. p. 181 sq. ed. Pott. haec verba sicut vulgo legebantur edidi: ὧν ἐστὶ τὸ ζῆν οὐδὲν ἄλλ' ἢ κῶμος, κραιπάλη, βαλανεῖα, ἄκρατος, ἀμίδες, ἀργία, πότος*, in quibus vt concedam Clementem ante oculos habuisse comici poetae versum, non tamen queo neque Marklandi probare rationem, qui explicat. vet. auct. p. 247. sic haec verba scribi voluit:

ὧν ἐστὶ τὸ ζῆν οὐδὲν ἄλλ' ἢ κραιπάλη, κῶμος, βαλανεῖ, ἄκρατος, ἀμίδες, ἀργία, πότος,

neque cum Porsono facere, qui *aduersar.* p. 300 sq. hos voluit esse versus:

ὧν ἐστὶ τὸ ζῆν οὐδὲν ἄλλ' ἢ κραιπάλη, βαλανεῖ, ἄκρατος, ἀμίδες, ἀργία, πότος,

ac primum quidem verba ista ὧν ἐστι τὸ ζῆν οὐδέν ἄλλ' ἢ — aperte videntur esse Clementis, vt *paedag.* lib. II. §. 1. p. 163. ed. Pott., vbi haec verba *legunt*ur: οἷς οὐδὲν ἄλλ' ἢ γαστήρ ἐστιν ὁ βίος, quae nihil habent cum versu commune: tum in *Porsoni* ratione, qui verbum κῶμος ab librariis illatum sit ingnotum fuerit ὁ κωμικός φησιν. telligi non potest, nisi forte ex eo exstitisse ais, quod ascriptum

Quem ad modum igitur his in locis *malui librorum* auctoritati morem gerere, quam quum incerta et veri similia consectarer, a regula *seuerae criticae* declinare, ita alibi non dubitaui coniecturis tantum tribuere, vt libris post habitis eas recipere *auderem*, quod quae-

quam pluribus locis factum est, vnum: tamen satis habeo afferre, vbi certam quandam coniecturam meam incertae atque haud scio, an absurdae omnium librorum scripturae anteferendam esse arbitratus sum, praedag. lib. III. §. 49. p. 283. ed. Pott., vbi haec verba sunt in libris: ἔτι δὲ αὐτοφυῶς προσομιλῶν χρὴ ἐκ τοῦ τεμένους τὰς γυναῖκας ὧν δεήσεται, καὶ τῷ μὴ προσελθεῖν αὐτὰς ἀσχολεῖν αὐτούς· οὐδὲ μὴν περὶ τὸ ὕψος ἀσχολεῖσθαι, ὅπως θυμῆρες ᾖ πᾶσιν, ἀνεκδοτος οἰκουρῷ γαμετῇ καὶ βοηθῷ. vbi quum alius περὶ τὰ ὕψος ὄψιν coniecisset esse scribendum, alius περὶ τὰ ὕψος, vtrumque Sylburgius recte reprobauit, quod alterum supra commemorari diceret, alterum post esse dictum, in eo tamen falsus, vt opinio mea fert, quod librorum scripturam quodam modo posse explicari ratus est: quod quam parum ei successerit tacendum arbitror. illud dico qui diligenter Homerum lectitauerit cognitumque habeat Clementis studium haec egregia carmina quotiescunque occasio data est in vsum suum transferendi, eum non dubitaturum quin recte haec verba sic sint scripta: οὐδὲ μὴν περὶ τὸ ὕδωρ ἀσχολεῖσθαι, ὅπως θυμῆρες ᾖ πᾶσιν, ἀνεκδοτος οἰκουρῷ γαμετῇ καὶ βοηθῷ. poeta enim praeclare hoc officium Odyss. κ. v. 358 sqq. his verbis describit;

ἣ δὲ τετάρτη ὕδωρ ἐφόρει, καὶ πῦρ ἀνέκαιεν
πολλὸν ὑπὸ τρίποδι μεγάλῳ· ἰαίνετο δ' ὕδωρ.
αὐτὰρ ἐπειδὴ ζέσσεν ὕδωρ ἐνὶ ἤνοπι χαλκῷ,
ἔς ῥ' ἀσάμινθον ἔσασα, λό' ἐκ τρίποδος μεγάλοιο,
θυμῆρες κεράσασα, κατὰ κρατός τε καὶ ὤμων,
ὄφρα μοι ἐκ κάματον θυμοφθόρον εἵλετο γυίων,

vbi quem ad modum hunc versum:

θυμῆρες κεράσασα κατὰ κρατός τε καὶ ὤμων,

rectius quam Fr. A. Wolfius fecit interpunxi, Iliad. o. v. 176 sq. videtur esse scribendum:

παυσάμενόν σε κέλευσε μάχης ἠδὲ πτολέμοιο
ἔρχεσθαι μετὰ φῦλα θεῶν, ἢ εἰς ἅλα δῖαν,

esset scriptura essem indicaturus, alii sic erant cum
Clemen tis oratione coniuncti, vt separari et disponi non
possent. ita *paedag.* lib. II. §. 109. p. 235. ed. Pott.
τί γὰρ φρόνιμον γυναῖκες ἐργάσαιντο
quoniam his Clemens pro suis usus est, quanquam
paullo post *paedag.* lib. III. §. 7. p. 254. ed. Pott.
versum eum, quem fecit Aristophanes, recte sic scri-
ptum habet:
τί γὰρ γυναῖκες φρόνιμον ἐργασαίμεθα —
itemque *paedag.* lib. II. §. 25. p. 181 sq. ed. Pott.
haec verba sicut vulgo legebantur edidi: ὧν ἐστὶ τὸ
ζῆν οὐδὲν ἄλλ', ἢ κῶμος, πότος, χαιπάλη, βαλανεῖα, ἄχρα-
ἀμιδές, ἀργία, in quibus vt concedam
Clementem ante oculos habuisse comici poetae versum,
non neque Marklandi probare rationem, qui
Ἰάσων. *vet. auct.* p. 247. sic haec verba scribi voluit:
ἐστὶ τὸ ζῆν οὐδὲν ἄλλ', ἢ χαιπάλη,
βαλανεῖ, ἄχραντος, ἀμιδές, ἀργία,
ὄτος, ἄχραιρος, qui *adversar.* p. 300 sq.
ωμος, πότος, facere,
ue cum Porsono
voluit esse versus:
ἐστὶ τὸ ζῆν, οὐδὲν ἄλλ', ἢ χαιπάλη,
ἐστὶ τὸ ζῆν οὐδὲν ἄλλ', ἢ ἀργία, πότος,
βαλανεῖ, ἄχραντος, ἀμιδές, ὧν ἐστι τὸ ζῆν vt *paedag.*
primum quidem verba ista videntur esse Clementis, vbi haec verba *legum-*
— aperte
II. §. 1. p. 163. ed. Pott., vbi haec verba ni-
οἷς οὐδὲν ἄλλ', ἢ γαστὴρ ἐστιν ὁ βίος, quae ni-
habent cum versu comuune: tum in Porsoni ra-
qui verbum ἐστὶν ὁ βίος, ex
non potest, nisi forte ab librariis illatum sit in-
fuerit ὁ κῶμος ab librariis illatum sit in
Quem ad modum igitur his in locis malui librorum
oritati morem gerere, quam quum incerta et ve-
milia consectarer, a regula seuerae critices declinare,
ita alibi non dubitaui coniecturis tantum tribuere,
Libris post habitis eas recipere auderem, quod quan-

quam pluribus locis factum est, verum: tamen
beo afferre, vbi certam quandam coniecturam
incertae atque haud scio, an absurdae omnium
rum scripturae anteferendam esse arbitratus su
dag. lib. III. §. 49. p. 283. ed. Pott., vbi ha
sunt ja libris: ἔτι δὲ κἀκουργικῶς προσκρίζει
τοῦ ταμείου τὰς γυναῖκας ὧν δεσφρεσθαι, καὶ
λῳ προσελθεῖν αὐτὰ ἀπαχθὲν αὐτοῖς· οὐδὲ μὴν
ὕψος ἀσχολεῖσθαι, ὅπως θυμῆρες ἢ πάσῃ
οἰκουρῷ γαμετῇ καὶ βοηθῷ. vbi quum alium
ὄψαν coniecisset esse scribendum, alius περὶ
vtrumque Sylburgius recte reprobauit, quod
supra commemorari diceret, alterum post ess
in eo tamen falsus, vt opinio mea fert, quod
scripturam quodam modo posse explicari
quod quam parum ei successerit tacendum
illud dico qui diligenter Homerum lectitau
tumque habeat Clementis studium haec egreg
quotiescunque occasio data est in vsum stu
rendi, enim non dubitauerim quin recte h
a me sic sint scripta: οὐδὲ μὴν περὶ τὸ δόξ
σθαι, ὅπως θυμῆρες ἢ τανδρὶ, ὄνειδος οἱ
μετῇ καὶ βοηθῷ. poeta enim praeclare h
officium Odyss. κ. v. 358 sqq. his verbis d
ἡ δὲ τετάρτη ὕδωρ ἐφόρει, καὶ πῦρ ἀν
πολλὸν ὑπὸ τρίποδι μεγάλῳ· ἰαίνετο δ
αὐτὰρ ἐπειδὴ ζέσσεν ὕδωρ ἐνὶ ἤνοπι χ
ἐς ῥ' ἀσάμινθον ἔσασα, λό', ἐκ τρίποδ
θυμῆρες κεράσασα, κατὰ κρατός τε κ
ὄφρα μοι ἐκ κάματον θυμοφθόρον ἕλ
vbi quem ad modum hunc versum:
θυμῆρες κεράσασα κατὰ κρατός τε κ
rectius quam Fr. A. Wolfius fecit int
Iliad. o. v. 176 sq. videtur esse scribendu
παυσάμενόν σε κέλευσε μάχης ἠδὲ πτ
ἔχεσθαι μετὰ φῦλα θεῶν, ἢ εἰς ἅλα

pro eo quod idem Wolfius edidit παυσάμενόν ὁ' ἐκέλευσε. cf. Iliad. β. v. 28 et 65. θωρῆξαί σε κέλευσε καρηκομόωντας Ἀχαιούς, παννυχίη. et ω. 175. λύσασθαί σε κέλευσεν Ὀλύμπιος Ἕκτορα δῖον. in isto vero Clementis loco vel verbum θυμῆρες sa- tis arguit esse scribenti Homeri versum ante oculos obuersatum. quapropter apud peritos iudices nulla de- bebit esse de coniectura mea dubitatio.

Ceterum eandem rationem atque in reliquis huius bibliothecae voluminibus sequuti sumus, vt locos ex scriptis sacris laudatos itemque Homeri et Hesiodi ver- sus, quam id breuissime fieri posset, in margine an- notaremus, aliorum vero scriptorum loci vt in anno- tationum volumine quam diligentissime indicentur, stu- diose operam dabimus.

In tollendis autem librariorum mendis etsi Meutz- nerus me meus egregie adiuuit, accidit tamen vt mi- nuta quaedam relinquerentur vitia, quae si scire le- ctorum interesset, infra indicaui.

Scripsi Lipsiae d. XVI. m. Nouembr. MDCCCXXX.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

ΛΟΓΟΣ

ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣ ΕΛΛΗΝΑΣ.

P. 1 Ed. Byl.

CLEMENTIS ALEXANDRINI PROTREPTICUS.

P. 1 Ed. Pott.

Argumentum.

Cap. I. Ab orgiis et impiis idolorum mysteriis homines euocans, ad veram iubilationem *dei verbi* nomine pronocat et ad laudes *dei patris* ob reuelatam veritatem celebrandas hortatur (§. 1—10.). C. II. Absurditatem simul atque impietatem *mysteriorum ethnicorum* et *fabularum* de deorum ortu et interitu ostendit (§. 11—37.). C. III. Sacrificiorum diis mactatorum crudelitatem atque impuritatem perstringit (§. 38—41.). C. IV. Simulacra quam absurda et turpia sint, quibus gentes deos suos colant (§. 42—59.). C. V. Philosophorum sententias de *deo* recenset (§. 60—62.). C. VI. Illos aliquando, ipso inspirante, verum hoc in argumento vidisse (§. 63—68.). C. VII. Poetas etiam veritati huc in parte testimonium ferre (§. 69—72.). C. VIII. Veram de deo doctrinam a prophetis esse petendam (§. 73—77.). C. IX. Graviter illos peccare, qui benignam dei vocationem spernant aut negligant (§. 78—84.). C. X. Respondens obiectioni gentilium, qua nefas esse aiunt morem patrium deserere, eo impensius hortatur illos ad veritatem amplectendam, qua ab erroribus istis liberentur (§. 85—106.). C. XI. Quanta sint dei beneficia in homines per Christi aduentum collata (§. 107—113.). C. XII. Hortatur ut missis erroribus et cupiditatibus pristinis se Christo ducio veritatis magistro instituendos praebeant (§. 114.—119.).

Cap. I.

§. 1. Ἀμφίων ὁ Θηβαῖος καὶ Ἀρίων ὁ Μηθυμναῖος ἄμφω μέν ἐστην ᾠδικώ· μῦθος δὲ ἄμφω· καὶ τὸ ἄσμα εἰσέτι τοῦτο Ἑλλήνων ἄδεται χορῷ· τέγγει τῇ μουσικῇ ὁ μὲν ἔχθρὸν δελεάσας, ὁ δὲ Θήβας τειχίσας. P. 2 Θρᾴκιος δὲ ἄλλος σοφιστὴς — ἄλλος οὗτος μῦθος Ἑλ- Pott.

ληνικό
τὰ δέ
ἔχοιμ
μῦθοι
5 τὸν Π
κοντι
τος Ε
ἔχω
Εὐνο
10ἀνὰ
κοντ
μου
χορ
ὡς
15τι
χο
ν
ε
ν
ε
ν
ε

ἄνωθεν ἐξ οὐρανῶν ἀλήθειαν ἅμα φανοτάτῃ φρονήσει εἰς ὄρος ἅγιον θεοῦ καὶ χορὸν τὸν ἅγιον τὸν προφητικόν, ἡ δὲ ὡς ὅτι μάλιστα τηλαυγὲς ἀποστίλβουσα φῶς, καταγαζέτω πάντη τοὺς ἐν σκότει κυλινδουμένους καὶ τῆς πλάνης τοὺς ἀνθρώπους ἀπαλλαττέτω, τὴν ὑπερτάτην ὀρέγουσα δεξιὰν, τὴν σύνεσιν, εἰς σωτηρίαν· οἱ δὲ ἀνανεύσαντες καὶ ἀνακύψαντες Ἑλικῶνα μὲν καὶ Κιθαιρῶνα καταλειπόντων, οἰκούντων δὲ Σιὼν· ἐκ γὰρ Σιὼν ἐξελεύσεται νόμος καὶ λόγος ἀγωνιστὴς ἐπὶ τῷ παντὸς κόσμου θεάτρῳ στεφανούμενος. ἄδει δέ γε ὁ Εὔνομος ὁ ἡμὸς οὐ τὸν Τερπάνδρου νόμον οὐδὲ τὸν Καπίτωνος, οὐδὲ μὴν Φρύγιον ἢ Λύδιον ἢ Δώριον, ἀλλὰ τῆς καινῆς ἁρμονίας τὸν νόμον, τὸν φερώνυμον τοῦ θεοῦ, τὸ ἄσμα τὸ καινὸν **), τὸ λευιτικὸν,

νηπενθές τ' ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθες ἁπάντων· ***)

γλυκύ τι καὶ ἀληθινὸν φάρμακον πειθοῦς ἐγκέκραται ᾠδῇ ἄσματι.

§. 3. Ἐμοὶ μὲν οὖν δοκοῦσιν ὁ Θρᾴκιος ἐκεῖνος Ὀρφεὺς καὶ ὁ Θηβαῖος καὶ ὁ Μηθυμναῖος, ἄνδρες οὐκ ἄνδρες, ἀπατηλοὶ γεγονέναι, πρασσήματι μυθικῇ λυμηνύμενοι τὸν βίον, ἐντέχνῳ τινὶ γοητείᾳ δαιμονῶντες εἰς διαφθοράς, ὕβρεις ὀργιάζοντες, πλήθη ἐκθειάζοντες, τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ τὰ εἴδωλα χειραγωγῆσαι πρῶτοι· ναὶ μὴν λίθοις καὶ ξύλοις τέτυκται ἀγάλμασι καὶ σκιαγραφίαις, ἀνοικοδομῆσαι τοῦ σκαιότητα τοῦ ἔθους, τὴν κυλλὴν ὄντως ἐκείνην τοῦ θεοῦ ἰθυρίαν τῶν ὑπ' οὐρανὸν πεπολιτευμένων ᾠδαῖς ἐλευθερίαν ἐπῳδαῖς ἐσχάτῃ δουλείᾳ καταζεύξαντες. ἀλλ' οἱ ἀφῖκται τὴν δουλείαν τὴν πικρὰν τῶν τυραννούντων

*) Ies. 2, 3. **) Psalm. 96. 1. 98, 1. ***) Hom. Odyss. δ. 221.

δαιμόνων· ὡς δὲ τὸν πρᾶον καὶ φιλάνθρωπον τῆς θεοσεβείας μετάγων ἡμᾶς ζυγὸν, αὖθις εἰς οὐρανοὺς ἀνακαλεῖται τοὺς εἰς γῆν ἐρριμμένους.

§. 4. Μόνος γοῦν τῶν πώποτε τὰ ἀργαλεώτατα θηρία, τοὺς ἀνθρώπους, ἐτιθάσσευεν· πτηνὰ μὲν, τοὺς κούφους αὐτῶν· ἑρπετὰ δὲ, τοὺς ἀπατεῶνας, καὶ λέοντας μὲν, τοὺς θυμικούς· σύας δὲ, τοὺς ἡδονικούς· λύκους δὲ, τοὺς ἁρπακτικούς. λίθοι δὲ καὶ ξύλα οἱ ἄφρονες· πρὸς δὲ καὶ λίθων ἀναισθητότερος ἄνθρωπος ἀγνοίᾳ βεβαπτισμένος. μάρτυς ἡμῖν προφητικὴ παρίτω φωνὴ, συνῳδὸς ἀληθείας, τοὺς ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἀνοίᾳ κατατετριμμένους οἰκτείρουσα· δυνατὸς γὰρ ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ *). ὃς κατελεήσας τὴν ἀμαθίαν τὴν πολλὴν καὶ τὴν σκληροκαρδίαν τῶν εἰς τὴν ἀλήθειαν λελιθωμένων, ἤγειρεν θεοσεβείας σπέρμα ἀρετῆς αἰσθόμενον ἐκ λίθων ἐκείνων τῶν λίθοις πεπιστευκότων ἐθνῶν. αὖθις οὖν ἰοβόλους τινὰς καὶ παλιμβόλους ὑποκριτὰς ἐφοδεύοντας δικαιοσύνης γεννήματα ἐχιδνῶν **) κέκληκέ που· ἀλλὰ καὶ τούτων εἴ τις τῶν ὄφεων μετανοήσαι ἐκὼν, ἐπόμενος δὴ τῷ λόγῳ ἄνθρωπος γίνεται θεοῦ ***). λύκους δὲ ἄλλους ἀλληγορεῖ προβάτων κωδίοις ἠμφιεσμένους †), τοὺς ἐν ἀνθρώπων μορφαῖς ἁρπακτικοὺς αἰνιττόμενος. καὶ πάντα ἄρα ταῦτα τὰ ἀγριώτατα θηρία καὶ τοὺς τοιούτους λίθους ἡ οὐράνιος ᾠδὴ αὐτὴ μετεμόρφωσεν εἰς ἀνθρώπους ἡμέρους. ἦμεν γὰρ, ἦμέν ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἡδοναῖς καὶ ἐπιθυμίαις ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ P. 5
φθόνῳ διάγοντες, στυγητοὶ, μισοῦντες ἀλλήλους ††), Pott.
ἧ φησὶν ἡ ἀποστολικὴ γραφή· ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτοῦ ἔλεος ἔσωσεν ἡμᾶς †††). ὅρα τὸ

*) Matth. 3, 9. Luc. 3, 8. **) Matth. 3, 7. Luc. 3, 7. ***) Timoth. 3, 17. †) Matth. 7, 15. ††) Tit. 3, 3. †††) Tit. 3, 4 sq.

ἄσμα τὸ καινὸν ὅσον ἴσχυσεν· ἀνθρώπους ἐκ λίθων καὶ ἀνθρώπους ἐκ θηρίων πεποίηκεν. οἱ δὲ τηνάλλως ὡς νεκροὶ, οἱ τῆς ὄντως οὔσης ἀμέτοχοι ζωῆς, ἀκροαταὶ μόνον γενόμενοι τοῦ ᾄσματος, ἀνεβίωσαν.

§. 5. Τοῦτό τοι καὶ τὸ πᾶν ἐκόσμησεν ἐμμελῶς καὶ τῶν στοιχείων τὴν διαφωνίαν εἰς τάξιν ἐνέτεινε συμφωνίας, ἵνα δὴ ὅλος ὁ κόσμος αὐτῷ ἁρμονία γένηται· καὶ θάλασσαν μὲν ἀνῆκε λελυμένην ἐπὶ γῆς δὲ ἐπιβαίνειν κεκώλυκεν, αὐτὴν δὴ γῆν ἐμπαλιν ἐστερεώσε φερομένην καὶ ὄρον αὐτῇ ἔπηξε θάλασσαν· καὶ μὴν καὶ πυρὸς ὁρμὴν ἐμάλαξεν ἀέρι, οἱονεὶ ῥιον ἁρμονίαν κράσας Δυδίῳ· καὶ τὴν ἀέρος ἀπηνῆ ψυχρότητα τῇ παραπλοκῇ τοῦ πυρὸς ἐτιθάσευσε, τοὺς νεάτους τῶν ὅλων φθόγγους νούτους κιρνὰς ἐμμελῶς· καὶ δὴ τὸ ᾄσμα τὸ ἀκήρατον, ἔρεισμα τῶν ὅλων καὶ ἁρμονία τῶν πάντων, ἀπὸ τῶν μέσων ἐπὶ τὰ πέρατα καὶ ἀπὸ τῶν ἄκρων ἐπὶ τὰ μέσα θεὰ θεν, ἡρμόσατο τόδε τὸ πᾶν, οὐ κατὰ τὴν Θρᾴκιον μουσικὴν, τὴν παραπλήσιον Τουβάλ, κατὰ δὲ τὴν πάνσοφον θεοῦ βούλησιν, ἣν ἐζήλωσε Δαβίδ. ὁ δὲ καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ τοῦ θεοῦ λόγος λύρον Δία καὶ κιθάραν, τὰ ἄψυχα ὄργανα, ὑπεριδών, κόσμον μὲν τόνδε καὶ δὴ καὶ τὸν σμικρὸν κόσμον, τὸν ἕνα ἄνθρωπον, ψυχήν τε καὶ σῶμα αὐτοῦ, ἅγιῳ πνεύματι ἁρμοσάμενος, ψάλλει τῷ θεῷ, διὰ τοῦ πολυφώνου ἁρμονίου γάνου καὶ προσάδει τούτῳ τῷ ὀργάνῳ τῷ ἀνθρώπῳ. σὺ γὰρ εἶ κιθάρα καὶ αὐλὸς καὶ ναὸς ἐμοί. κιθάρα, διὰ τὴν ἁρμονίαν· αὐλὸς, διὰ τὸ πνεῦμα· ναὸς, διὰ τὸν λόγον· ἵν' ἡ μὲν κρέκῃ, τὸ δὲ ἐμπνέῃ, ὁ δὲ χωρήσῃ τὸν κύριον. καὶ μὴν ὁ Δαβὶδ, ὁ βασιλεὺς καὶ προφήτης, οὗ μικρῷ πρόσθεν ἐμνήσθημεν, ὃς κιθαριστὴς, ἀπέτρεπε δὲ τρεπεν ὡς τὴν ἀληθειαν, πολλοῦ γε ἔδει ὑμνεῖν αὐτὸν τοὺς δαίμονας, ὃς προῦ- P. 6
θεῖ πρὸς αὐτοῦ διωκομένους μουσικῇ, ἢ τῷ ἀληθινῷ ἐνεργουμένῳ ἐκεῖνος ᾄδων μόνον, αὐτὸν ἰάσατο. Σαοὺλ καλὸν Pott.

ὁ κύριος ὄργανον ἔμπνουν τὸν ἄνθρωπον ἐξειργάσατο κατ' εἰκόνα τὴν ἑαυτοῦ· ἀμέλει καὶ αὐτὸς ὄργανόν ἐστι θεοῦ παναρμόνιον, ἐμμελὲς καὶ ἅγιον, σοφία ὑπερκόσμιος, οὐράνιος λόγος.

6. Τί δὴ οὖν τὸ ὄργανον, ὃ τοῦ θεοῦ λόγος ὁ κύριος καὶ τὸ ἆσμα τὸ καινὸν βούλεται; ὀφθαλμοὺς ἀναπετάσαι τυφλῶν καὶ ὦτα ἀνοῖξαι κωφῶν καὶ σκάζοντας τῷ πόδε ἢ πλανωμένους εἰς δικαιοσύνην χειραγωγῆσαι, θεὸν ἀνθρώποις ἀφραίνουσιν ἐπιδεῖξαι, παῦσαι φθοράν, νικῆσαι θάνατον, υἱοὺς ἀπειλάξαι πατρί. φιλάνθρωπον τὸ ὄργανον τοῦ κύριος ἕλεεῖ, παιδεύει, προτρέπει, νουθετεῖ, φυλάττει καὶ μισθὸν ἡμῖν τῆς μαθήσεως ἐκ ἀπολαύων ἡμῶν, ὃ σωζόμεθα. κακία τοῦτο ἀνθρώπων ἐπιβόσκεται φθορὰν, ἢ δὲ ἀλήθεια, μεταλάμβανε. καὶ μου τὸ ἆσμα τὸ σωτήριος. ἔχεις τὴν φιλανθρωπίαν, τῆς ἐπαγγελίαν, ἔχεις ὑπολάβῃς, ὡς σκεῦος ἢ ὡς μὴ καινὸν οὕτως ὑπολάβῃς, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν ἦν"**). παλαιὰ δὲ ἡ πλάνη, καινὸν δὲ ἡ ἀλήθεια. εἶτ', οὖν ἀρχαίους τοὺς Φρύγας διδάσκουσιν μυθικαὶ, εἴτε αὖ τοὺς Ἀρκάδας οἱ πρασελήνους γράφοντες ποιηταὶ, εἴτε μὴν ἀναφῦναι τὴν γῆν θεούς τε καὶ πρώτην ταύτην ἀνθρώπους ὀνειρώσσοντες· ἀλλ' οὐ πρό γε τοῦ κατα βολῆς ἡμεῖς, οἱ τῷ θεῷ, πρὸ δὲ τῆς τοῦ κόσμου τοῦδε τούτων οὐδὲ εἷς, δεῖν ἔσεσθαι ἐν αὐτῷ ἕτερον γεγεννημένοι τῷ θεῷ, τοῦ θεοῦ λόγου τὰ λογισμάτα ἡμεῖς, δι' ὃν ἀρχαίζομεν, ὅτι «ἐν ἀρχῇ ὁ λόγος ἦν"***). ἀλλ' ὅτι μὲν ἦν ὁ λόγος ἄνωθεν ἀρχὴ θεία

*) Psalm. 110, 3. **) Ioann. 1, 1. ***) l. l.

τῶν πάντων ἦν τε καὶ ἔστιν· ὅτι δὲ νῦν ὄνομα ἔλαβε
τὸ πάλαι καθωσιωμένον, δυνάμεως ἄξιον, ὁ Χριστός,
καινὸν ᾆσμά μοι κέκληται.

§. 7. Οὗτος γοῦν ὁ λόγος, ὁ Χριστός, καὶ τοῦ R.
εἶναι πάλαι ἡμᾶς, ἦν γὰρ ἐν θεῷ, καὶ τοῦ εὖ εἶναι ὁ
νῦν δὴ ἐπεφάνη ἄνθρωποις αὐτὸς οὗτος ὁ λόγος, ἁπάντων ἡμῶν
μόνος ἄμφω, θεός τε καὶ ἄνθρωπος, ἀπὸ τῶν
αἴτιος ἀγαθῶν· παρ' οὗ τὸ εὖ ζῆν ἐκδιδασκόμεθα· κατὰ γὰρ τὸν θε-
εἰς ἄϊδιον ζωὴν παραπεμπόμεθα. ἀπόστολον, «ἡ χάρις τοῦ
σπέσιον ἐκεῖνον τοῦ κυρίου θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπεφάνη, παιδεύ-
σα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κο-
σμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσε-
βῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι· προσδεχόμενοι τὴν
μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ με-
γάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ»*).
τοῦτό ἐστι τὸ ἄσμα τὸ καινόν, ἡ ἐπιφάνεια, ἡ νῦν
ἐλλάμψασα ἐν ἡμῖν τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος καὶ προόντος
λόγου· ἐπεφάνη δὲ ἔναγχος ὁ προὼν σωτήρ· ἐπεφάνη
ὁ ἐν τῷ ὄντι ὤν, ὅτι ὁ λόγος, ὃς ἦν πρὸς τὸν θεόν,
διδάσκαλος ἐπεφάνη, ᾧ τὰ πάντα δεδημιούργηται·
λόγος ὁ καὶ τὸ ζῆν ἐν ἀρχῇ μετὰ τοῦ πλάσαι παρα-
σχών, ὡς δημιουργός, τὸ εὖ ζῆν ὕστερον ὡς θεὸς χο-
ὡς διδάσκαλος, ἵνα τὸ ἀεὶ ζῆν ἐδίδαξεν, ἐπιφανεὶς τῆς
παγήσῃ. ὃ δέ, οὐ νῦν γε πρώτον ᾤκτειρεν ἡμᾶς· νῦν δὲ ἤδη ἀπολ-
πλάνης, ἀλλ' ἄνωθεν ἀρχῆθεν. τὸ γὰρ πονηρὸν
λυμένους ἐπιφανεὶς περιέσωκεν. καταδουλοῦται καὶ
καὶ ἐρπυστικὸν θηρίον γοητεῦον ἀνθρώπους, ἐμοὶ δοκεῖν,
αἰκίζεται εἰς ἔτι νῦν τοὺς νεκροῖς τοὺς αἰχμαλω-
βαρβαρικῶς τιμωρούμενον, οἳ νεκροῖς σώμασιν, ἔστ' ἂν αὐτοῖς καὶ
τους συνδεῖν λέγονται σώμασιν, οὗτοι τύραννος καὶ
συσσαπῶσιν. ὁ γοῦν πονηρὸς σφετερίσασθαι
δράκων, ὃν ἂν θεὸς τε εἴπῃ ἐκ γενετῆς καὶ τοιούτοις τισὶν
λίθοις καὶ ξύλοις καὶ ἀγάλμασι

*) Tit. 2, 11—13.

ἐδώλο[illegible]
τοῦτο
αὐτοῖς
γὰρ ὁ
5 καὶ τοὺς
εἰς κα[illegible]
προμη[illegible]
ἐναργῶς

προσφίγξας τῷ δεισιδαιμονίας ἀθλίῳ δεσμῷ.
τὸ λεγόμενον. ζῶντας ἐπιφέρων συνέθαψεν
ἔστ' ἂν καὶ συμφθαρῶσιν. οὗ δὴ χάριν — εἷς
πατεὼν ἄνωθεν μὲν τὴν Εὔαν, νῦν δὲ ἤδη
ἄλλους ἀνθρώπους εἰς θάνατον ὑποφέρων.
αὐτὸς ἐπίκουρος καὶ βοηθὸς ἡμῖν ὁ κύριος,
ἀρχῆθεν προφητικῶς. νῦν δὲ ἤδη καὶ
ἰων εἰς σωτηρίαν παρακαλῶν.

§. 8. Φίγωμεν οὖν ἀποστολικῇ πειθόμενοι πα-
ραίᾳ "τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος,
τοῦ νῦν καὶ ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπει-
ατος *). καὶ τῷ σωτῆρι τῷ κυρίῳ προσδράμωμεν, ὃς
ῦν καὶ ἀεὶ προὔτρεπεν εἰς σωτηρίαν, διὰ τερά-
καὶ σημείων ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν ἐρήμῳ, διά P. 8
ῆς βάτου καὶ τῆς ἀκολουθούσης χάριτι φιλαν-
πίας θεραπαίνης δίκην Ἑβραίοις νεφέλης. τούτῳ
δὴ τῷ φόβῳ τοὺς σκληροκαρδίους προὔτρεπεν.
δὲ καὶ διὰ Μωϊσέως τοῦ πανσόφου καὶ τοῦ φι-
θους Ἡσαΐου καὶ παντὸς τοῦ προφητικοῦ χοροῦ
κώτερον ἐπὶ τὸν λόγον ἐπιστρέφει τοὺς τὰ ὦτα κε-
ιένους· καὶ ἔσθ' ὅπῃ μὲν λοιδορεῖται· ἔστιν δ' οὗ
ἀπειλεῖ· τοῖς δὲ καὶ θρηνεῖ τῶν ἀνθρώπων. ἁδει
ἄλλοις, καθάπερ ἰατρὸς ἀγαθὸς τῶν νοσούντων
ἀτων τὰ μὲν καταπλάττων, τὰ δὲ καταλεαίνων,
δὲ καταντλῶν, ἔστι δ' οὗ καὶ σιδήρῳ διαιρῶν, ἐπι-
ων δὲ ἄλλα, ἔστι δ' οὗ καὶ σιδήρῳ διαιρῶν, εἴ πως
τε κἂν παρὰ μέρος ἢ μέλος τὸν ἄνθρωπον ὑγιᾶ-
πολύφωνός γε ὁ σωτὴρ καὶ πολύτροπος εἰς ἀν-
πων σωτηρίαν, ἀπειλῶν καὶ ψάλλων παρακαλεῖ, διὰ
τρέφει, θρηνῶν ἐλεεῖ, νουθετεῖ, λοιδορούμενος
ου λαλεῖ, ὅτι σημείων ἐκεῖνοι καὶ τεράτων ἔχορη-
καὶ τῷ πυρὶ δεδίττεται τοὺς ἀνθρώπους, ἀνά-
ν ἐκ κίονος τὴν φλόγα, δεῖγμα τοὺς ὁμοῦ χάριτος καὶ
ου, ἐὰν ὑπακούσῃς, τὸ φῶς, ἐὰν παρακούσῃς, τὸ

*) Ephes. 2, 2.

πῦρ. ἐπειδὴ δὲ καὶ κίονος καὶ
τέρα, προφῆται μετ' ἐκεῖνα
Ἡσαΐας ὁ κύριος λαλῶν, αὐτὸς
προφητῶν αὐτός· σὺ δὲ ἀλλ'
στενεῖς, μῦθον δὲ ὑπολαμβάνει
τὸ πῦρ, αὐτός σοι λαλήσει ὁ
θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν
θεῷ· ἐκένωσε δὲ ἑαυτὸν" *) ἡ φι
ναι τὸν ἄνθρωπον γλιχόμενος·
ἐναργῶς ὁ λόγος λαλεῖ, δυσωπῶ
φημι ὁ λόγος ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρ
δὴ καὶ οὐ παρὰ ἀνθρώπου μάθ
θρωπος γένηται θεός.

§. 9. Εἶτ' οὐκ ἄτοπον, ὦ
πρωτρέπειν ἡμᾶς ἐπ' ἀρετήν·
γὰρ ὠφέλειαν καὶ ἀναβάλλεσθαι
οὐγὶ καὶ· Ἰωάννης ἐπὶ σωτη
τὸ πᾶν γίνεται φωνὴ προτρεπτικὴ
αὐτοῦ, τίς πόθεν εἶς ἀνδρῶν **
ρεῖ· Χριστὸς δὲ εἶναι ἀρνήσετα
γήσει ἐν ἐρήμῳ βοῶσα ***). τίς ο
τύπῳ λαβεῖν, ἐξέστω εἰπεῖν
προτρεπτικὴ ἐν ἐρήμῳ βοῶσα.
ἀπὲ καὶ ἡμῖν. Εὐθείας ποιεῖτε τὸ
P. 4 πρόδρομος Ἰωάννης καὶ ἡ φω
Sylb. λόγου, φωνὴ παρακλητικὴ, προε
τηρίαν, φωνὴ προτρέπουσα εἰς κλη
νῶν· δι' ἣν ἡ στεῖρα καὶ ἔρημος ἄγ
την μοι τὴν κυοφορίαν προεθέσπι
πρόδρομος ἦν κἀκείνη τοῦ κυρίου,
μένη γυναῖκα, ὡς Ἰωάννης τὴν ἔρ
τοίνυν τοῦ λόγου τὴν φωνὴν ἡ στ
ἡ ἔρημος καρποφορεῖ. αἱ πρόδρομ

*) Philipp. 3, 6sq. **) Hom. Ody
sm. 1, 23. †) Iesai. 40, 3.

ναὶ δί' ὃ
ἐναποκει
τοῦδε ἐ
ἄϊδιον.
5γραφὴ
ῥηξάτω
τῆς ἐρή
ἄνδρα
'Ιωάννης
10εἷς γὰρ
τῆς ἐρήμου
καὶ τὴν
τέκνα
λύπας
15λαμβά
πῶν
γον
πειλ
πίστεως.
20ταῦτ
τοῦ
ἡ
Χρ
τῶν
25σπ
ἰδε
ἐρ
δη
ολ
π
Ε
Λ

ἀγγέλου καὶ 'Ιωάννου, αἰνίττονταί μοι, τὴν σωτηρίαν, ὡς ἐπιφανέντος τοῦ λόγου ἡμᾶς χαρπὸν ἐς ταὐτὸν ἀγαγοῦσα τὰ φωνὰ ἡ τέκνα. ἔμφω γοῦν ἐς Φωνὴν ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πλείονα τὰ τίκτουσα· φανίζει τὸ πᾶν· «ἀκουσάτω ἡ οὐ τίκτουσα μᾶλλον, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα.» *) εὐηγγελίζετο ἄγγελος, ζητῆσαι τὸν ἄνδρα ἡμῖν προῦτρεπεν νοῆσαι καὶ ὁ αὐτὸς τὸν γεωργὸν, ὃ τῆς στείρας ἀνῆρ, γεωργὸς, ὃ τῆς θείας ἐμπλήσας δυνάμεως τὴν στεῖραν καὶ τὴν ἔρημον. ἐπεὶ γὰρ πολλὰ τὰ ἔθνη τῆς εὐγενοῦς, ἄπαις δὲ ἦν δι' ἀπείθειαν, ἡ πόλις ἡ ἀνέκαθεν 'Εβραία γυνή. ἡ στεῖρα τὸν ἄνδρα εἰ καὶ ἡ ἔρημος τὸν γεωργόν· εἶτα ἡ μὲν καρπὸν ἡ δὲ πιστῶν, ἄμφω δὲ μητέρες διὰ τὸν λόγον. πίστεως δὲ εἷς ἔτι νῦν καὶ στεῖρα καὶ ἔρημος πεπλήρωται.

10. Ὁ μὲν 'Ιωάννης, ὁ κήρυξ τοῦ λόγου **) ἑτοίμους γίνεσθαι εἰς θεο πὴ παρεκάλει ἐπιφάνειαν, καὶ τοῦτο ἦν, ὃ ἡνίττετ ριστοῦ παρουσίαν, ἀναμένουσα τὸν πρόδρομον τ ρίου σιωπῆ, ἵνα τῆς ἀληθείας τὸ φῶς, ὁ λό ῦ καρπὸν, αἰνιγμάτων, τὴν μυστικὴν ἀπο φοφητικῶν, εὐαγγέλιον γενόμενος. σὺ δὲ εἰ ποι σιωπὴν, οὐ δάφνης πετάλων καθαρσίων μεταλάμβ ς ἀληθῶς τὸν θεὸν, καθαρσίοις τοῖς ἀληθινοῖς τ ετῶν, πορφύρα πεποικιλμένων· καὶ ταινιῶν τε α ἐνος καὶ τῆς ἐγκρατείας τὰ πέταλα περιθέμ αγμόνει Χριστόν. ἐγὼ γάρ εἰμι ἡ θίρα" του· ἦν ἐκμαθεῖν δεῖ νοῆσαι θελήσασι τὸν ως ἡμῖν ἀθρόας τῶν οὐρανῶν ἀναπετάσ γιχαὶ γὰρ αἱ τοῦ λόγου πύλαι, πίστεως ἀνο

*) Jesai. 54, 1. **) Matth. 3, 3. ***)

μεναι κλειδί· „θεὸν οὐδεὶς ἔγνω, ε
ἂν ὁ υἱὸς ἀποκαλύψῃ -" *) θύραν
τὴν ἀποκεκλεισμένην τέως ὁ ἀνοιγὺ
καλύπτει τάνδον· καὶ δείκνυσιν ἃ μ
ἦν πρότερον, εἰ μὴ διὰ Χριστοῦ
οὐ μόνου θεὸς ἐποπτεύεται.

Cap. II.

§. 11. Ἄδυτα τοίνυν ἄθεα μ
μηδὲ βαράθρων στόματα, τερατεί
τα Θεσπρωτικὸν ἢ τρίποδα Κιρρα
χαλκεῖον· γεράνδρυον δὲ ψάμμιος
νον καὶ τὸ αὐτόθι μαντεῖον αὐτῇ
νον μύθοις γεγηρακόσι καταλείψαι
ἡ Κασταλίας πηγὴ καὶ Κολοφῶν
τὰ ἄλλα ὁμοίως τέθνηκε· νάματα
τοῦ τύφου κενὰ ὄψὲ μὲν, ὅμως
τῆς ἰδίοις συνεκρεύσαντα μύθοις.
σε ἄλλης μαντικῆς, μᾶλλον δὲ
ου χρηστήρια· τὸν Κλάριον, τὸ
μέα, τὸν Ἀμφιάρεω, τὸν Ἀπό
λλον· εἰ δὲ βούλει, καὶ τερασκόπ
πους καὶ τοὺς ὀνείρων κριτὰς
σιῆσον δὲ ὁμοῦ παρὰ τὸν Πύθι
μάντεις ἄγων καὶ κριθομάντεις καὶ
τοῖς πολλοῖς τετιμημένους ἐγγασ
ἄδυτα Αἰγυπτίων καὶ Τυρρηνῶν
παραδιδόσθων. μανικὰ ταῦτα ὡ
ἀπίστων σοφιστήρια καὶ πλάνης
συνέμποροι τῆσδε τῆς γοητείας
κὴν ἠσκημέναι καὶ κόρακες ἀνθ
θρώπων διδασκόμενοι.

*) Matth. 11, 27.

§. 12. Τί δ' εἰ σοι καταλέγοιμι τὰ μυστήρια; οὐκ ἐξορχήσομαι μὲν, ὥσπερ Ἀλκιβιάδην λέγουσιν, ἀπογυμνώσω δὲ εὖ μάλα ἀνὰ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον τὴν γοητείαν τὴν ἐγκεκρυμμένην αὐτοῖς καὶ αὐτούς γε τοὺς καλουμένους ὑμῶν θεοὺς, ὧν αἱ τελεταὶ μυστικαὶ, οἷον ἐπὶ σκηνῆς τοῦ βίου τοῖς τῆς ἀληθείας ἐκκυκλήσω θεαταῖς. Διόνυσον μαινόλην ὀργιάζουσι Βάκχοι ὠμοφαγίᾳ τὴν ἱερομανίαν ἄγοντες καὶ τελίσκουσι τὰς κρεανομίας τῶν φόνων, ἀνεστεμμένοι τοῖς ὄφεσιν, ἐπολολύζοντες Εὐάν· Εὔαν ἐκείνην, δι' ἣν ἡ πλάνη παρηκολούθησε. καὶ σημεῖον ὀργίων βακχικῶν ὄφις ἐστὶ τετελεσμένος. αὐτίκα γοῦν κατὰ τὴν ἀκριβῆ τῶν Ἑβραίων φωνὴν τὸ ὄνομα τὸ Εὔϊα δασυνόμενον ἑρμηνεύεται ὄφις ἡ θήλεια. Δηὼ P. 12
δὲ καὶ Κόρῃ δρᾶμα ἤδη ἐγενέσθην μυστικόν· καὶ τὴν Pott.
πλάνην καὶ τὴν ἁρπαγὴν καὶ τὸ πένθος αὐταῖν Ἐλευσὶς δαδουχεῖ.

§. 13. Καί μοι δοκεῖ τὰ ὄργια καὶ τὰ μυστήρια δεῖν ἐτυμολογεῖν, τὰ μὲν ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς Δηοῦς, τῆς πρὸς Δία γεγενημένης, τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ μύσους τοῦ συμβεβηκότος περὶ τὸν Διόνυσον· εἰ δὲ καὶ ἀπὸ Μυοῦντός τινος Ἀττικοῦ, ὃν ἐν κυνηγίῳ διαφθαρῆναι Ἀπολλόδωρος λέγει, οὐ φθόνος ὑμῶν δεδοξάσθαι τὰ μυστήρια ἐπιτυμβίῳ τιμῇ. πάρεστι δὲ καὶ ἄλλως μυθήριά σοι νοεῖν, ἀντιστοιχούντων τῶν γραμμάτων, τὰ μυστήρια· θηρεύουσι γὰρ εἰ καὶ ἄλλοι τινὲς, ἀτὰρ δὴ καὶ οἱ μῦθοι οἱ τοιοίδε Θρᾳκῶν τοὺς βαρβαρικω-
P. 5 τάτους, Φρυγῶν τοὺς ἀνοητοτάτους, Ἑλλήνων
Sylb. τοὺς δεισιδαίμονας. ὅλοιτο οὖν ὁ τῆσδε ἀρχὰς τῆς ἀπάτης ἀνθρώποις, εἴτε ὁ Δάρδανος, ὃ μητρὸς θεῶν καταδείξας τὰ μυστήρια, εἴτε Ἠετίων, ὁ τὰ Σαμοθρᾳκῶν ὄργια καὶ τελετὰς ὑποστησάμενος, εἴτε ὁ Φρὺξ ἐκεῖνος ὁ Μίδας, ὁ παρὰ τοῦ Ὀδρύσου μαθὼν, ἔπειτα διδοὺς τοῖς ὑποτεταγμένοις ἔντεχνον ἀπάτην· οὐ γάρ με ὁ Κύπριος ὁ νησιώτης Κινύρας παραπείσαι πότ' ἂν, τὰ περὶ τὴν Ἀφροδίτην μαχλῶντα

ὄργια ἐκ νυκτὸς ἡμέρᾳ παραδοῦναι το
τιμούμενος θειάσαι πόρνην πολίτιδα.
δὲ τὸν Ἀμυθάονος ἄλλοι φασὶν ἐξ Α
κομίσαι τῇ Ἑλλάδι τὰς Δηοῦς ἑορτάς,
μενον τούτους ἔγωγ' ἂν ἀρχεκάκους φ
θων ἀθέων καὶ δεισιδαιμονίας ὀλεθρί
σπέρμα κακίας καὶ φθορᾶς ἐγκαταφ
βίῳ τὰ μυστήρια.

§. 14. Ἤδη δὲ, καὶ γὰρ καιρὸ
τὰ ὄργια ἐξελέγξω, ἀπάτης καὶ τε
καὶ εἰ μεμύησθε, ἐπιγελάσεσθε μᾶλ
ὑμῶν τούτοις τοῖς τιμωμένοις. ἀγορε
δὸν τὰ κεκρυμμένα, οὐκ αἰδούμενος
κυνεῖν οὐκ αἰσχύνεσθε. ἡ μὲν οὖν
κυπρογενὴς, ἡ Κινύρα φίλη, τὴν
τὴν φιλομηδέα, ὅτι μηδέων ἐξεφαύ
ἐκείνων τῶν ἀποκεκομμένων οὐρανοῦ,
μετὰ τὴν τομὴν τὸ κῦμα βεβιασμέ
ὑμῖν μορίων ἄξιος Ἀφροδίτη γίνεται
τελετῆς ταύτης τῆς πελαγίας ἡδον
γονῆς ἁλῶν χόνδρος καὶ φαλλὸς
τὴν τέχνην τὴν μοιχικὴν ἐπιδίδοται·
ρουσιν αὐτῇ οἱ μυούμενοι, ὡς ἔται

§. 15. Δηοῦς δὲ μυστήρια κ
τέρα Δήμητραν ἀφροδίσιοι συμπλο
οἶδ' ὅτι φῶ λοιπὸν, μητρὸς ἢ γυν
ἧς δὴ χάριν Βριμὼ προσαγορευθῆ
ρίαι Διὸς καὶ πόμα χολῆς καὶ καρ
ρητουργίαι· ταῦτα οἱ Φρύγες τελέσ
Κυβέλῃ καὶ Κορύβασιν. τεθρυλήκ
ἀποσπάσας ὁ Ζεὺς τοῦ κριοῦ τοὺς
ἐν μέσοις ἔρριψε τοῖς κόλποις τῆς
ψευδῆ τῆς Βιαίας συμπλοκῆς ἐκτ
δῆθεν ἐκτεμών. τὰ σύμβολα τῆς

*) Hesiod. Theog. 200.

περιουσίας παρατεθέντα, οἶδ' ὅτι κινήσει γέλωτα, κἂν μὴ γελασείουσιν ὑμῖν διὰ τοὺς ἐλέγχους· ἐκ τυμπάνου ἔφαγον, ἐκ κυμβάλου ἔπιον· ἐκερνοφόρησα· ὑπὸ τὸν παστὸν ὑπέδυνον. ταῦτα οὐχ ὕβρις τὰ σύμβολα; οὐ χλεύη τὰ μυστήρια; P. 14 Pott.

§. 16. Τί δ' εἰ καὶ τὰ ἐπίλοιπα προσθείην; κύει μὲν ἡ Δημήτηρ· ἀνατρέφεται δὲ ἡ Κόρη· μίγνυται δ' αὖθις ὁ γεννήσας οὗτοσὶ Ζεὺς τῇ Φερεφάττῃ, τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ, μετὰ τὴν μητέρα τὴν Δηὼ, ἐκλαθόμενος τοῦ προτέρου μύσους· πατὴρ καὶ φθορεὺς κόρης ὁ Ζεὺς καὶ μίγνυται δράκων γενόμενος, ὃς ἦν, ἐλεγχθείς. Σαβαζίων γοῦν μυστηρίων σύμβολον τοῖς μυουμένοις ὁ διὰ κόλπου θεός· δράκων δέ ἐστιν οὗτος, διελκόμενος τοῦ κόλπου τῶν τελουμένων, ἔλεγχος ἀκρασίας Διός.. κύει καὶ ἡ Φερεφάττα παῖδα ταυρόμορφον· ἀμέλει, φησί τις ποιητὴς εἰδωλικὸς, ταῦρος [πατὴρ] δράκοντος καὶ πατὴρ ταύρου δράκων ἐν ὄρει τὸ κρύφιον βουκόλος τὸ κέντρον, βουκολικὸν οἶμαι τὸ κέντρον τὸν νάρθηκα ἐπικαλῶν, οὗ δὴ [κάλον] ἀναστρέφουσιν οἱ βάκχοι.

§. 17. Βούλει καὶ τὰ Φερεφάττης ἀνθολόγια διηγήσωμαί σοι καὶ τὸν κάλαθον καὶ τὴν ἁρπαγὴν τὴν ὑπὸ Ἀϊδωνέως καὶ τὸ σχίσμα τῆς γῆς καὶ τὰς ἓξ τὰς Εὐβουλέως τὰς συγκαταποθείσας ταῖν θεαῖν· δι' ἣν αἰτίαν ἐν τοῖς θεσμοφορίοις μεγαρίζοντες χοίρους ἐκβάλλουσιν; ταύτην τὴν μυθολογίαν αἱ γυναῖκες ποικίλως κατὰ πόλιν ἑορτάζουσι, θεσμοφόρια, ἀχιροφόρια, ἀρρητοφόρια, πολυτρόπως τὴν Φερε- P. 15
φάττης ἐκτραγῳδοῦσαι ἁρπαγήν. τὰ γὰρ Διονύ- Pott.
σου, μυστήρια τέλεον ἀπάνθρωπα· ὃν εἰσέτι παῖδα ὄντα ἐνόπλῳ κινήσει περιχορευόντων Κουρήτων, δόλῳ δὲ ὑποδύντων Τιτάνων, ἀπατήσαντες παιδαριώδεσιν ἀθύρμασιν οὗτοι δὴ οἱ Τιτᾶνες διέσπασαν, ἔτι νηπίαχον ὄντα, ὡς ὁ τῆς τελετῆς ποιητὴς Ὀρφεύς φησιν ὁ Θρᾴκιος·

κῶνος καὶ ῥόμβος καὶ παίγνια καμπεσίγνια,
μῆλά τε χρύσεα καλὰ παρ' Ἑσπερίδων λιγυφώνων.
§. 18. Καὶ τῆσδε ὑμῖν τῆς τελετῆς τὰ ἀχρεῖα
σύμβολα οὐκ ἀχρεῖον εἰς κατάγνωσιν παραθήσομαι.
5 ἀστράγαλος, σφαῖρα, στρόβιλος, μῆλα, ῥόμβος, κάτοπτρον, πόκος. Ἀθηνᾶ μὲν οὖν τὴν καρδίαν τοῦ Διὸς νόσου ὑφελομένη, Παλλὰς ἐκ τοῦ πάλλειν τὴν καρδίαν προσηγορεύθη· οἱ δὲ Τιτᾶνες, οἱ καὶ διασπάσαντες αὐτόν, λέβητά τινα τρίποδι ἐπιθέντες καὶ τοῖς μέλεσιν ἐμβαλόντες τὰ μέλη, καθήψουν πρότερον· ἔπειτα ὀβελίσκοις περιπείραντες ὑπέρεχον Ἡφαίστοιο*). Ζεὺς δὲ ὕστερον ἐπιφανεὶς, εἰ θεὸς ἦν, τάχα δὴ τὸ γέρας τῶν ὀπτωμένων κρεῶν μεταλαβὼν, πού τῆς κνίσης τοὺς λαχεῖν **) ὁμολογοῦσιν ὑμῶν οἱ θεοί, ἧς χάριν τὸν Ἀπόλλωνα τῷ παιδὶ παρακαταθέσθαι κατασθάψαι. ὁ δὲ σὸν φέρων οὐ γὰρ ἠπείθησε Διὶ, εἰς τὸν Παρνασσὸν ἐκόμισε, τὴν δὲ κατατίθεται διεσπασμένον τὸν νεκρόν. ἐθέλεις δ' ἐποπτεῦσαι καὶ τὰ Κορυβάντων ὄργια, τὸν τρίτον ἀδελφὸν ἀποκτείναντες οὗ καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ φοινικίδι ἐπεκάλυψα- ταῦτ' ἐστὶ τὰ μυστήρια, συνελόντι φάναι, φόνοι καὶ ἁρπαγαί· οἷς ἡδέως ὑπὸ τὰς ὑπωρείας τοῦ Ὀλύμπου. καὶ ἱερεῖς οἱ τῶνδε, οὓς ἀνακτοτελέστας, καλεῖν, καλοῦσι, προσεπιτερατεύονται τὴν τῶν Τιτάνων ὀλόρριζον ἀπαγορεύοντες σέλινον ἐπὶ τραπέντος τοῦ Κορυβαντικοῦ· τὸ σέλινον ἐκπεφυκέναι ὧν ὑπὲρ ἀμέλει καὶ αἱ θυσιοφοριάζουσαι τῆς θοινᾶς τὰς κόχλους παραφυλάττουσιν ἐνθεῖν· τοὺς ἀποπεπτωκότας χαμαὶ ἐκ τῶν τοῦ Διονύσου αἱμάτων βεβλαστηκέναι νομίζουσι τὰς θοινάς. Καθέξουσι τοὺς Κορύβαντας κυλοῦντες καὶ τελετήν.

*) Cf. Homer. Iliad. β. 426 sqq. **) Cf. Ibid.

καταγγέλλουσιν· αὐτὼ γὰρ δὴ τούτω τὼ ἀδελφοκτόνω, τὴν κίστην ἀνελομένω, ἐν ᾗ τὸ τοῦ Διονύσου αἰδοῖον ἀπέκειτο, εἰς Τυρρηνίαν κατήγαγον, εὐκλεοῦς ἐμποροι φορτίου· κἀνταῦθα διετριβέτην, φυγάδε ὄντε, τὴν πολυτίμητον εὐσεβείας διδασκαλίαν, αἰδοῖα καὶ κίστην, θρησκεύειν παραθεμένω Τυρρηνοῖς. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἀπεικότως τὸν Διόνυσόν τινες Ἄττιν προσαγορεύεσθαι θέλουσιν, αἰδοίων ἐστερημένον.

§. 20. Καὶ τί θαυμαστὸν εἰ Τυρρηνοὶ οἱ βάρβαροι αἰσχροῖς οὕτω τελίσκονται παθήμασιν, ὅπου γε Ἀθηναίοις καὶ τῇ ἄλλῃ Ἑλλάδι, αἰδοῦμαι καὶ λέγειν, αἰσχύνης ἔμπλεως ἡ περὶ τὴν Δηὼ μυθολογία; ἁλωμένη γὰρ ἡ Δηὼ κατὰ ζήτησιν τῆς θυγατρὸς τῆς Κόρης περὶ τὴν Ἐλευσῖνα — τῆς Ἀττικῆς δέ ἐστι τοῦτο τὸ χωρίον — ἀποκάμνει καὶ φρέατι ἐπικαθίζει λυπουμένη. τοῦτο τοῖς μυουμένοις ἀπαγορεύεται εἰς ἔτι νῦν, ἵνα μὴ δοκοῖεν οἱ τετελεσμένοι μιμεῖσθαι τὴν ὀδυρομένην. ᾠκουν δὲ τηνικάδε τὴν Ἐλευσῖνα οἱ γηγενεῖς· ὀνόματα αὐτοῖς Βαυβὼ καὶ Δυσαύλης καὶ Τριπτόλεμος, ἔτι δὲ Εὔμολπός τε καὶ Εὐβουλεύς· βουκόλος ὁ Τριπτόλεμος ἦν, ποιμὴν δὲ ὁ Εὔμολπος, συβώτης δὲ ὁ Εὐβουλεύς· ἀφ' ὧν τὸ Εὐμολπιδῶν καὶ τὸ κηρύκων τὸ ἱεροφαντικὸν δὴ τοῦτο Ἀθήνῃσι γένος ἤνθησεν. καὶ δὴ — οὐ γὰρ ἀνήσω μὴ οὐχὶ εἰπεῖν — ξενίσασα ἡ Βαυβὼ τὴν Δηὼ, ὀργεῖ κυκεῶνα αὐτῇ. τῆς δὲ ἀναινομένης λαβεῖν καὶ πιεῖν οὐκ ἐθελούσης — πενθήρης γὰρ ἦν — περιαλγὴς ἡ Βαυβὼ γενομένη, ὡς ὑπερφορηθεῖσα δῆθεν, ἀναστέλλεται τὰ αἰδοῖα καὶ ἐπιδείκνυσι τῇ θεᾷ. ἡ δὲ τέρπεται τῇ ὄψει ἡ Δηὼ καὶ μόλις ποτὲ δέχεται τὸ ποτὸν, ἡσθεῖσα τῷ θεάματι.

§. 21. Ταῦτ' ἔστι τὰ κρύφια τῶν Ἀθηναίων μυστήρια. ταῦτά τοι καὶ Ὀρφεὺς ἀναγράφει. παραθήσομαι δέ σοι αὐτὰ τοῦ Ὀρφέως τὰ ἔπη, ἵν' ἔχῃς μάρτυρα τῆς ἀναισχυντίας τὸν μυσταγωγόν·

ὡς εἰποῦσα πέπλους ἀνεσύρατο, δεῖξε δὲ πάντα
σώματος οὐδὲ πρέποντα τύπον· παῖς δ' ἦεν Ἰακχος,

χειρὶ τέμνῃ ὀλισθάσασα γελῶν Βαυβοῦς ὑπὸ κόλπους·
ἡ δ' ἐπεὶ οὖν ἐνόησε θεὰ, μειδήσασ' ἐνὶ θυμῷ,
δέξατο δ' αἰόλον ἄγγος, ἐν ᾧ κυκεὼν ἐνέκειτο.
Κάστε τὸ σύνθημα Ἐλευσινίων μυστηρίων· ἐνήστευκα,
5 σα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κίστης, ἐγγενόμε-
νος ἀπεθέμην εἰς κάλαθον καὶ ἐκ καλάθου εἰς κίστην
καλά γε τὰ θεάματα καὶ θεᾷ πρέποντα.

§. 22. Ἄξια μὲν οὖν νυκτὸς τὰ τελέσματα καὶ
πυρὸς καὶ τοῦ μεγαλήτορος, μᾶλλον δὲ ματαιόφρο-
10νος Ἐρεχθειδῶν δήμου· πρὸς δὲ καὶ τῶν ἄλλων
Ἑλλήνων, οὓστινας μένει τελευτήσαντας, ἅσσα
δὲ ἔλπονται. τίσι δὴ μαντεύεται Ἡράκλειτος
Ἐφέσιος; νυκτιπόλοις, μάγοις, βάκχοις, λήναις, μυ-
σταις· τούτοις ἀπειλεῖ τὰ μετὰ θάνατον, τούτοις
15τεύεται τὸ πῦρ· τὰ γὰρ νομιζόμενα κατ' ἄνθρωπον μυ-
στήρια ἀνιερωστὶ μυοῦνται. νόμος οὖν καὶ
ληψις κενὴ καὶ τοῦ δράκοντος τὰ μυστήρια
τίς ἐστι, θρησκευομένη τὰς ἀμυήτους ὄντως μυήσεις
καὶ τὰς ἀνοργιάστους τελετὰς εὐσεβείᾳ νόθῳ
20πομένων. οἵαι δὲ καὶ αἱ κίσται αἱ μυστικαί·
ἀπογυμνῶσαι τὰ ἅγια αὐτῶν καὶ τὰ ἄρρητα
οὐ σησαμιαῖ ταῦτα καὶ πυραμίδες καὶ τολύπαι καὶ
πόπανα πολυόμφαλα, χόνδροι τε ἁλῶν καὶ δράκων,
ὄργιον Διονύσου Βασσάρου; οὐχὶ δὲ ὄφεις τοῖσ-
25δε καὶ κραδίαι, νάρθηκές τε καὶ κιττοί; πρὸς τοῦ
φθοῆς καὶ μήκωνες; ταῦτ' ἔστιν αὐτῶν τὰ ἅγια·
γανον, λύχνος, ξίφος, κτεὶς γυναικεῖος, ὃ ἐστιν, εὐφήμως
καὶ μυστικῶς εἰπεῖν, μόριον γυναικεῖον. ὦ τῆς ἐμφανοῦς
30ἀναισχυντίας. πάλαι μὲν ἀνθρώποις σωφρονοῦσιν
ἐπικάλυμμα ἡδονῆς νὺξ ἦν σιωπωμένη· νυνὶ δὲ τοῖς
μυουμένοις ἡ ἱερὰ τῆς ἀκρασίας νὺξ ἐστι λαλουμένη,
καὶ τὸ πῦρ ἐλέγχει τὰ πάθη δᾳδουχούμενον. ἀπο-
στρέψον, ὦ ἱεροφάντα, τὸ πῦρ· αἰδέσθητι, δᾳδοῦχε,
35τὰς λαμπάδας. ἐλέγχει σοὺ τὸν Ἴακχον τὸ φῶς· ἐπι-
στρέψον ἐπικρύψαι τῇ νυκτὶ τὰ μυστήρια· σκότει

τετιμήσθω τὰ ὄργια· τὸ πῦρ οὐχ ὑποκρίνεται ἐλέγχειν καὶ κολάζειν ἃ κελεύεται.

§. 23. Ταῦτα τῶν ἀθέων τὰ μυστήρια· ἀθέους P. 7 δὲ εἰκότως ἀποκαλῶ τούτους, οἳ τὸν μὲν ὄντως Sylb. ὄντα θεὸν ἠγνοήκασιν, παιδίον δὲ ὑπὸ Τιτάνων διασπώμενον καὶ γύναιον πενθοῦν καὶ μόρια ἅρρητα ὡς ἀληθῶς ὑπ' αἰσχύνης ἀναισχύντως σέβουσιν· P. 20 διττῇ ἐνεσχημένοι τῇ ἀθεότητι· πρωτέρᾳ μέν, καθ' Potr. ἣν ἀγνοοῦσι τὸν θεὸν, τὸν ὄντως ὄντα μὴ γνωρίζοντες θεὸν, ἑτέρᾳ δὲ καὶ δευτέρᾳ δὴ ταύτῃ, πλάνῃ τοὺς οὐκ ὄντας ὡς ὄντας νομίζοντες καὶ θεοὺς τούτους ὀνομάζοντες τοὺς οὐκ ὄντως ὄντας· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ὄντας, μόνου δὲ τοῦ ὀνόματος τετυχηκότας. διὰ τοῦτό τοι καὶ ὁ ἀπόστολος διελέγχει ἡμᾶς· „καὶ ἦτε ξένοι", λέγων, „διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ." *)

§. 24. Πολλὰ κἀγαθὰ γένοιτο τῷ τῶν Σκυθῶν Βασιλεῖ, ὅστις ποτὲ ἦν Ἀνάχαρσις. οὗτος τὸν πολίτην τὸν ἑαυτοῦ, τὴν παρὰ Κυζικηνοῖς μητρὸς τῶν θεῶν τελετὴν ἀπομιμούμενον παρὰ Σκύθαις, τύμπανόν τε ἐπικτυποῦντα καὶ κίμβαλον ἐπηχοῦντα οἷα τοῦ τραχήλου τινὰ Μηναγύρτην ἐξηρτημένον κατετύξεσεν, ὡς ἄνανδρον αὐτόν τε παρὰ Ἕλλησι γεγενημένον, καὶ τῆς θηλείας τοῖς ἄλλοις Σκυθῶν διδάσκαλον ὅσον. ὧν δὴ χάριν — οὐ γὰρ οὐδαμῶς ἀποκρυπτέον — θαυμάζειν ἔπεισί μοι, ὅτῳ τρόπῳ Εὐήμερον τὸν Ἀκραντῖνον καὶ Νικάνορα τὸν Κύπριον καὶ Διαγόραν καὶ Ἵππωνα τὸν Μήλιον, τόν τε Κυρηναῖον ἐπὶ τούτοις ἐκεῖνον — ὃ Θεόδωρος ὄνομα αὐτῷ — καί τινας P. 21 ἄλλους συχνοὺς, σωφρόνως βεβιωκότας καὶ καθεω- Potr. κότας ὀξύτερόν που τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων τὴν περὶ τοὺς θεοὺς τούτους πλάνην ἀθέους ἐπικεκλῆσθαι, εἰ καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν μὴ γνωρίζοντας, ἀλλὰ τὴν πλάνην γε ὑπωπτευκότας· ὅπερ οὐ σμικρὸν

*) Ephes. 2, 12.

εἰς ἀληθείας φρονήσεως ξώπυρον ἀναφύεται σπέρμα.
ὧν ὁ μέν τις παρεγγυᾷ τοῖς Αἰγυπτίοις· εἰ θεοὺς
νομίζετε, μὴ θρηνεῖτε αὐτούς· μηδὲ κόπτεσθε· εἰ δὲ
πενθεῖτε αὐτούς, μηκέτι τούτους ἡγεῖσθε εἶναι θεούς.
ὁ δ' Ἡρακλέα ἐκ ξύλου λαβὼν κατεσκευασμένον — ἔτυ-
χε δὲ ἔψων τι οἶκοι, οἷα εἰκός — εἶα δή, ὦ Ἡράκλεις, εἶπεν· νῦν σοὶ ἤδη καιρὸς, ὥσπερ Εὐρυσθεῖ, ἀτὰρ δὴ καὶ ἡμῖν ὑπουργῆσαι τὸν τρισκαιδέκατον τοῦτον ἄθλον καὶ Διαγόρᾳ τοῦτον παρασκευάσαι, ὡς ξύλον.
κἄτ' αὐτὸν εἰς τὸ πῦρ ἐνέβηκεν ἀμαθίας ἀθεότης καὶ δεισιδαιμονία, ὧν ἐκτὸς μένειν σπουδαστέον. οὐκ ὁρᾷς τὸν ἱεροφάντην τῆς ἀληθείας Μωϋσέα προστάττοντα, „θλασίαν καὶ ἀποκεκομμένον" *) μὴ ἐκκλησιάζειν"· αἰνίττεται δὲ διὰ τοῦ προσέτι „τὸν ἐκ πόρνης" καὶ τῶν προτέρων τὸν ἄθεον τρόπον τὸν τῆς θείας καὶ γονίμου δυνάμεως ἐστερημένον. διὰ δὲ τοῦ λοιποῦ τοῦ τρίτου τὸν πολλοὺς θεοὺς ἐπιγραφόμενον ψευδωνύμους θεοὺς ἀντὶ τοῦ μόνου ὄντος θεοῦ, ὥσπερ ὃ ἐκ τῆς πόρνης τοὺς πολλοὺς ἐπιγράφεται πατέρας, ἀγνοίᾳ τοῦ πρὸς ἀλήθειαν πατρός. ἡν δέ τις ξυμφυτος ἀρχαία πρὸς οὐρανὸν ἀνθρώποις κοινωνία, ἀγνοίᾳ μὲν ἐσκοτισμένη, ἄφνω δέ που διεκθρώσκουσα τοῦ σκότους καὶ ἀναλάμπουσα. οἷον δὴ ἐκεῖνο λέλεκταί τινι τὸ

ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ τόνδ' ἄπειρον αἰθέρα,
καὶ γῆν περιξ ἔχουσ' ὑγραῖς ἐν ἀγκάλαις,

καὶ τὸ

ὦ γῆς ὄχημα καὶ πὶ γῆς ἔχων ἕδραν,
ὅστις ποτ' εἶ σὺ δυστόπαστος εἰσιδεῖν·

καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα ποιητῶν ἄδουσι παῖδες. ἔνοιαι δὲ ἡμαρτημέναι καὶ παρηγμέναι τῆς εὐθείας, τὸν ἄνθρωπον, οὐρανίου φυτὸν, τὸν ὀλέθριαι ὡς ἀληθῶς, τὸ οὐράνιον διαίτης καὶ ἐξετάνυσαν

*) Deut. 23, 1. 2.

ἐπὶ γῆς *), γηΐνοις προσανέχειν ἀναπείσασα σμασιν.

§. 26. Οἱ μὲν γὰρ εὐθέως ἀμφὶ τὴν οὐρα-
θέαν ἀπατώμενοι καὶ ὄψει μόνῃ πεπιστευκότες
ὁ ἀστέρων τὰς κινήσεις ἐπιθεώμενοι, ἐθαύμασάν τ
ρας καὶ ἐξεθείασαν θεοὺς ἐκ τοῦ θεῖν ὀνομάσαντες τοὺς ἀστέ-
νην, προσεκύνησαν ἥλιον, ὡς Ἰνδοί, καὶ σελή-
ἡμέρους Φρύγες· οἱ δὲ τῶν ἐκ γῆς φυομένων τοὺς
10Ἀθηναῖοι, δρεπόμενοι καρποὺς, Δηὼ τὸν σῖτον, ὡς
προσηγόρευσαν. ἄλλοι τὰς ἀμοιβὰς τῆς κακίας ἐπι-
σκοπήσαντες θεοποιοῦσι τὰς ἀντιδόσεις προσκυνοῦν-
τες καὶ τὰς συμφοράς. ἐντεῦθεν τὰς Ἐρινύας καὶ
τὰς Εὐμενίδας, παλαμναίους τε καὶ προστροπαίους,
15ἔτι δὲ ἀλάστορας ἀναπεπλάκασιν οἱ ἀμφὶ τὴν σκηνὴν
ποιηταί. Φιλοσόφων δὲ ἤδη τινὲς καὶ αὐτοὶ μετὰ
τοὺς ποιητικοὺς τῶν ἐν ὑμῖν παθῶν ἀνειδωλοποιοῦσι
τύπους, τὸν φόβον καὶ τὸν ἔρωτα καὶ τὴν χαρὰν
καὶ τὴν ἐλπίδα· ὥσπερ ἀμέλει καὶ Ἐπιμενίδης ὁ πα-
20λαιὸς, Ὕβρεως καὶ Ἀναιδείας Ἀθήνησιν ἀναστήσας
βωμούς· οἱ δὲ ἐξ αὐτῶν ὁρμιώμενοι τῶν πραγμάτων
ἐκθεοῦνται τοῖς ἀνθρώποις καὶ σωματικῶς ἀναπλάτ-
τονται· Δίκη τις καὶ Κλωθὼ καὶ Λάχεσις καὶ Ἄτρο-
πος καὶ Εἱμαρμένη, Αὐξώ τε καὶ Θαλλὼ, αἱ Ἀττι-
25καί. ἔκτος ἐστὶν εἰσηγητικὸς τρόπος ἀπάτης, θεῶν
περιποιητικὸς, καθ' ὃν ἀριθμοῦσι θεοὺς τοὺς δώδε-
κα· ὧν καὶ θεογονίαν Ἡσίοδος ᾄδει τὴν αὐτοῦ, καὶ
ὅσα θεολογεῖ Ὅμηρος. τελευταῖος δὲ ὑπολείπεται
ἑπτὰ γὰρ οἱ ἅπαντες οὗτοι τρόποι ὁ ἀπὸ τῆς θείας
30εὐεργεσίας τῆς εἰς τοὺς ἀνθρώπους καταγινομένης ὁρ-
μώμενος. τὸν γὰρ εὐεργετοῦντα μὴ συνιέντες θεὸν
P. 8 ἀνέπλασάν τινας σωτῆρας Διοσκούρους καὶ Ἡρα- P. 23
Sylb. κλέα ἀλεξίκακον καὶ Ἀσκληπιὸν ἰατρόν. Post.

*) Cf. Homer. Iliad. ϕ. 58.

§. 27. Αὗται μὲν αἱ ὀλισθηραί τε καὶ ἐπιβλα-
βεῖς παρεκβάσεις τῆς ἀληθείας, καθέλκουσαι οὐρα-
νόθεν τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς βάραθρον περιτρέπουσαι· ἐθέλω δὲ ὑμῖν ἐν χρῷ τοὺς θεοὺς αὐτοὺς ἐπιθεῖ-
ξαι, ὁποῖοι καὶ τίνες ἐσίν, ἵν' ἤδη ποτὲ τῆς
πλάνης λήξητε, αὖθις δὲ παλινδρομήσητε εἰς οὐρα-
νόν. „ἦμεν γάρ που καὶ ἡμεῖς τέκνα ὀργῆς, ὡς καὶ
οἱ λοιποί, ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει διὰ τὴν
πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς ὄντας ἤδη
νεκροὺς τοῖς παραπτώμασιν, συνεζωοποίησεν τῷ Χρι-
στῷ" *). ζῶν γὰρ ὁ λόγος καὶ συνταφεὶς Χριστῷ συνυ-
ψοῦται θεῷ. οἱ δὲ ἔτι ἄπιστοι τέκνα ὀργῆς ὀνομάζονται,
τρεφόμενα ὀργῇ· ἡμεῖς δὲ οὐκ ὀργῆς τέκνα ὄντες ἔτι, οἱ τῆς
πλάνης ἀπεσπασμένοι, ἄσσοντες δὲ ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν·
ταύτῃ σοὶ ἡμεῖς οἱ τῆς ἀνομίας υἱοὶ ποτε διὰ τὴν φι-
λανθρωπίαν τοῦ θεοῦ λόγου νῦν υἱοὶ γεγόναμεν τοῦ θεοῦ·
ὑμῖν δὲ καὶ ὁ ὑμέτερος ὑποδύεται ποιητὴς ὁ Ἀκρα-
γαντῖνος Ἐμπεδοκλῆς·

τοιγάρτοι χαλεπῇσιν ἀλύοντες κακότησιν
οὔ ποτε δειλαίων ἀχέων λωφήσετε θυμόν.
τὰ μὲν δὴ πλεῖστα μεμύθευται καὶ πέπλασται περὶ
θεῶν ὑμῖν· τὰ δὲ καὶ ὅσα γεγενῆσθαι ὑπείληπται,
ταῦτα δὲ περὶ ἀνθρώπων αἰσχρῶν καὶ ἀσελγῶς βε-
βιωκότων ἀναγέγραπται·

τύφῳ καὶ μανίῃ δὲ βαδίζετε καὶ τρίβον ὀρθὴν
εὐθεῖαν προλιπόντες ἀπήλθετε τὴν δι' ἀκανθῶν
καὶ σκολόπων· τί πλανᾶσθε βροτοί; παύσασθε
μάταιοι,
καλλίπετε σκοτίην νυκτὸς, φωτὸς δὲ λάβεσθε. P. 24
ταῦτα ἡμῖν ἡ προφητικὴ παρεγγυᾷ καὶ ποιητικὴ Pott.
Σίβυλλα, παρεγγυᾷ δὲ καὶ ἡ ἀλήθεια, γυμνοῦσα
τῶν καταπληκτικῶν τοντωνὶ καὶ ἐκπληκτικῶν προσω-
πεῖον τὸν ὄχλον τῶν θεῶν, συνωνυμίαις τισὶ τὰς
δοξοποιίας διελέγχουσα.

*) Ephes. 2, 3—5.

§. 28. Αὐτίκα γοῦν εἰσὶν, οἳ τρεῖς τοὺς Ζῆν
γράφουσιν, τὸν μὲν Αἰθέρος, ἐν Ἀρκαδίᾳ· τὼ
τοῦ Κρόνου παῖδε. τούτοιν τὸν μὲν ἐν Κρήτῃ
δὲ ἐν Ἀρκαδίᾳ πάλιν. εἰσὶ δὲ, οἳ πέντε Ἀθηνᾶ
θενται, τὴν μὲν Ἡφαίστου, τὴν Ἀθηναίαν, τὴν
λου, τὴν Αἰγυπτίαν, τρίτην τὴν Κρόνου τὴν π
εὑρέτιν, τετάρτην τὴν Διὸς, ἣν Μεσσήνιοι Κορυ
ἀπὸ τῆς μητρὸς ἐπικεκλήκασιν· ἐπὶ πᾶσι τὴν Πάλ
καὶ Τιτανίδος τῆς Ὠκεανοῦ· ἢ τὸν πατέρα δυσ
καταθύσασα, τῷ πατρῴῳ κεκόσμηται δέρματι,
κωδίῳ. ναὶ μὴν Ἀπόλλωνα ὁ μὲν Ἀριστοτέλης
τον Ἡφαίστου καὶ Ἀθηνᾶς — ἐνταῦθα δὴ οὐκέτι
θένος ἡ Ἀθηνᾶ — δεύτερον ἐν Κρήτῃ, τὸν Ἰ
βαντος, τρίτον τὸν Διὸς καὶ τέταρτον τὸν Ἀρκ
τὸν Σιληνοῦ· νόμιος οὗτος κέκληται παρ' Ἀρκα
ἐπὶ τούτοις τὸν Λίβυν καταλέγει τὸν Ἀμμωνος
δὲ Λίδυμος ὁ γραμματικὸς τούτοις ἕκτον ἐπιφέ
τὸν Μάγνητος. πόσοι δὲ καὶ νῦν Ἀπόλλωνες; ἀνα
θμητοι θνητοὶ καὶ ἐπίκουροί τινες ἄνθρωποί εἰσιν
παραπλησίως τοῖς προειρημένοις ἐκείνοις κεκλημένο

§. 29. Τί δ' εἴ σοι τοὺς πολλοὺς εἴποιμι Ἀσκλ
πιοὺς ἢ τοὺς Ἑρμᾶς τοὺς ἀριθμουμένους ἢ το
Ἡφαίστους τοὺς μυθολογουμένους; μὴ καὶ περιττὸ
εἶναι δόξω τὰς ἀκοὰς ὑμῶν τοῖς πολλοῖς τούτοις ἐπι
κλύζων ὀνόμασιν; ἀλλ' αἵ γε πατρίδες αὐτοὺς κα
αἱ τέχναι καὶ οἱ βίοι, πρὸς δέ γε καὶ οἱ τάφοι ἀν-
θρώπους γεγονότας διελέγχουσιν. Ἄρης γοῦν ὁ καὶ
παρὰ τοῖς ποιηταῖς, ὡς οἷόν τε, τετιμημένος·

Ἄρες, Ἄρες, βροτολοιγὲ, μιαιφόνε, τειχεσιπλῆτα· *)
ὁ ἀλλοπρόσαλλος οὗτος καὶ ἀνάρσιος, ὡς μὲν Ἐπι-
χαρμός φησι, Σπαρτιάτης ἦν· Σοφοκλῆς δὲ P.
Θρᾷκα οἶδεν αὐτόν· ἄλλοι δὲ Ἀρκάδα. τοῦτον δὲ Po
Ὅμηρος δεδέσθαι φησὶν ἐπὶ μῆνας τρισκαίδεκα·

*) Hom. Iliad. ε, 31.

τλὴ μὲν Ἄρης, ὅτε μιν Ὦτος κρατερὸς τ' Ἐφιάλτης,
παῖδες Ἀλωῆος, δῆσαν κρατερῷ ἐνὶ δεσμῷ·
χαλκέῳ δ' ἐν τεύχεσι δέδετο τρισκαίδεκα μῆνας·
πολλὰ κ' ἐρήθεα Κῦρες ἔσχον, οἱ καταθύουσιν αὐτῷ
τοὺς κύνας. Σκύθαι δὲ τοὺς ὄνους ἱερεύοντες μὴ
παυέσθων, ὡς Ἀπολλόδωρός φησι καὶ Καλλίμαχος,
Φοίβος Ὑπερβορέοισιν ὄνων ἐπιτέλλεται ἱροῖς.
ὁ αὐτὸς δὲ ἀλλαχοῦ·
τέρπονοιν λιπαραὶ Φοίβον ὀνοσφαγίαι.
Ἥφαιστος δὲ, ὃν ἔρριψεν ἐξ Ὀλύμπου Ζεὺς βηλοῦ ἀπὸ θεσπισθείς, **) ἐν Λήμνῳ κατεπεσὼν ἐχάλκευε, πεπληγὼς τὸ πόδε·
— ὑπὸ δὲ σφῆμιν ἐρύοντο ἀραιαί. ***)
§. 30. Ἔχεις καὶ ἰατρὸν, οὐχὶ χαλκέα μόνον ἐν θεοῖς. ὁ δὲ ἰατρὸς φιλάργυρος ἦν, Ἀσκληπιὸς ὄνομα αὐτῷ. καί σοι τὸν σὸν παραθήσομαι ποιητὴν, τὸν Βοιώτιον Πίνδαρον·
ἔτραπεν καὶ κεῖνον ἀγάνορι μισθῷ χρυσὸς ἐν χερσὶν φανείς
[ἄνδρ' ἐκ θανάτου κομίσαι
ἤδη ἁλωκότα]. χερσὶ
σὶ δ' ἄρα Κρονίων
ῥίψαις δι' ἀμφοῖν, ἀμπνοὰς
στέρνων καθέλεν
ὠκέως, αἴθων δὲ κεραυ-
νὸς ἐνέσκιμψεν μόρον.
Καὶ Εὐριπίδης·
Ζεὺς γὰρ κατακτὰς παῖδα τὸν ἐμὸν Ἀσκληπιὸν, στέρνοισιν ἐμβαλὼν φλόγα.
οὗτος μὲν οὖν κεῖται κεραυνωθεὶς ἐν τοῖς Κνωσσίοις ὁρίοις. Φιλόχορος δὲ ἐν τῷ Ποσειδῶνα φησι τιμᾶσθαι ἰατρόν· Κρόνῳ δὲ ἐπικεῖσθαι

*) Ibid. ε. 385 sqq.
**) Cf. Hom. Iliad. α. 591.
***) Ibid. σ, 410.

Σικελίαν καὶ ἐνταῦθα αὐτὸν τεθάφθαι. Παι
τε ὁ Θούριος καὶ Σοφοκλῆς ὁ νεώτερος ἐν τρι
γωδίαις, ἱστορεῖτον τῶν Διοσκούρων πέρι· ἀν
τινὲ τούτῳ τῷ Διοσκούρῳ ἐπικήρῳ γενέσθην,
ὁ ἱκανὸς πιστώσασθαι Ὅμηρος τὸ λελεγμένον

——τοὺς δ' ἤδη κάτεχεν φυσίζοος αἶα
ἐν Λακεδαίμονι αὖθι, φίλῃ ἐν πατρίδι γαίῃ

Προσίτω δὲ καὶ ὁ τὰ Κυπριακὰ ποιήματα γρ
Κάστωρ μὲν θνητὸς, θανάτου δέ οἱ αἶσα πέπρω
αὐτὰρ ὅ γ' ἀθάνατος Πολυδεύκης, ὄζος Ἄρη
τοῦτο μὲν ποιητικῶς ἐψεύσατο· Ὅμηρος δὲ ἀξιοπι
τερος αὐτοῦ εἰπὼν περὶ ἀμφοῖν τοῖν Διοσκού
πρὸς δὲ καὶ τὸν Ἡρακλέα εἴδωλον ἐλέγξας· φ
γὰρ Ἡρακλῆα μεγάλων ἐπίστορα ἔργων **). Ἡ
κλέα οὖν καὶ αὐτὸς Ὅμηρος θνητὸν οἶδεν ἄνθρωπ
Ἱερώνυμος δὲ ὁ φιλόσοφος καὶ τὴν σχέσιν αὐτοῦ ὑ
γεῖται τῷ σώματος, μακρὸν, φριξότριχα, ῥωστικ
Δικαίαρχος δὲ σχιζίαν, νευρώδη, μέλαινα, γρυπ
ὑποχαροπὸν, τετανότριχα. οὗτος οὖν ὁ Ἡρακλ
δύο πρὸς τοῖς πεντήκοντα ἔτη βεβιωκὼς κατέστρε
τὸν βίον διὰ τῆς ἐν Οἴτῃ πυρᾶς κεκηδευμένος.

§. 31. Τὰς δὲ Μούσας, ἃς Ἄλκανδρος Διὸς
καὶ Μνημοσύνης γενεαλογεῖ καὶ οἱ λοιποὶ ποιηταὶ κα
ἀνγγραφεῖς ἐκθειάζουσι καὶ σέβουσιν, ἤδη δὲ καὶ ὅλα
πόλεις μουσεῖα τεμενίζουσιν αὐταῖς, Μούσας οὔσας
θεραπαινίδας ταύτας ἐώνηται Μεγακλὼ ἡ Θυγάτηρ
Μάκαρος. ὁ δὲ Μάκαρ Λεσβίων μὲν ἐβασίλευεν,
διεφέρετο δὲ ἀεὶ πρὸς τὴν γυναῖκα, ἠγανάκτει δὲ ἡ
Μεγακλὼ ὑπὲρ τῆς μητρός· τί δ' οὐκ ἔμελλε; καὶ
Μοίσας θεραπαινίδας ταύτας τοσαύτας τὸν ἀριθμὸν
ὠνεῖται καὶ καλεῖ Μύσας κατὰ τὴν διάλεκτον τὴν
Αἰολέων. ταύτας ἐδιδάξατο ᾄδειν καὶ κιθαρίζειν τὰς πρά-
ξεις τὰς παλαιὰς ἐμμελῶς. αἱ δὲ συνεχῶς κιθαρίζουσαι
καὶ καλῶς κατεπάδουσαι τὸν Μάκαρα ἔθελγον καὶ κα-

*) Ilias γ. 243. **) Odyss. φ. 26.

τέπαυσεν τῆς ὀργῆς. οὗ δὴ χάριν ἡ Μεγακλὼ χαριστή-
ριον αὐταῖς ὑπὲρ τῆς μητρὸς ἀνέθηκε στήλας. καὶ
κῆς καὶ ἀνὰ πάντα ἐκέλευσε τιμᾶσθαι τὰ ἱερά. καὶ
αἱ μὲν Μοῦσαι τοιαῖδε· ἡ δὲ ἱστορία παρὰ Μυρσί-
λῳ τῷ Λεσβίῳ.

§. 32. Ἀκούετε δὴ οὖν τῶν παρ' ὑμῖν θεῶν μυ-
τοὺς ἔρωτας καὶ τὰς παραδόξους τῆς ἀκρασίας γέλω-
θολογίας καὶ τραύματα αὐτῶν καὶ δεσμὰ καὶ συμπόσια, συμ-
τας καὶ μάχας, δουλείας τε ἔτι καὶ συμπόσια καὶ μαχλώσας
ηδονάς. κάλει μοὶ τὸν Ποσειδῶ καὶ τὸν χορὸν τῶν
διεφθαρμένων ὑπ' αὐτοῦ, τὴν Ἀμφιτρίτην, τὴν
Ἀμυμώνην, τὴν Ἀλόπην, τὴν Μελανίππην, τὴν
Ἀλκυόνην, τὴν Ἱπποθόην, τὴν Χιόνην, τὰς ἄλλας
πὰς μυρίας· ἐν αἷς δὴ καὶ τοσαύταις οὔσαις ἔτι
τοῦ Ποσειδῶνος ὑμῶν ἐστενοχωρεῖτο τὰ πάθη.
λει μοὶ καὶ τὸν Ἀπόλλω· Φοῖβός ἐστιν οὗτος κά-
μάντις ἁγνὸς καὶ σύμβουλος ἀγαθός· ἀλλ' οὐ ταῦτα
ἡ Στερόπη λέγει οὐδὲ ἡ Αἴθουσα οὐδὲ ἡ Ἀρσινόη
οὐδὲ ἡ Ζευξίππη οὐδὲ ἡ Προθόη οὐδὲ ἡ Μάρπισσα
οὐδὲ ἡ Ὑψιπύλη· Δάφνη γάρ ἐξέφυγε μόνη καὶ τὸν
μάντιν καὶ τὴν φθοράν. αὐτός τε ὁ Ζεὺς ἐπὶ πᾶ-
σιν ἥκετο, ὁ πατὴρ καθ' ὑμᾶς ἀνδρῶν τε θεῶν
τε· ὃς τοσοῦτος περὶ τὰ ἀφροδίσια ἐξεχύθη, ὡς ἐπι-
θυμεῖν μὲν πασῶν, ἐκπληροῦν δὲ εἰς πάσας τὴν ἐπι-
θυμίαν. ἐνεπίμπλατο γοῦν γυναικῶν, οὐχ ἧττον ἢ
αἰγῶν ὁ Θυμοίτων τράγος.

§. 33. Καὶ σοῦ, ὦ Ὅμηρε, τεθαύμακα τὰ ποιή-
ματα· ὃς ἤ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων·
ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος,
κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο· μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμ-
πον *).

σεμνὸν ἀναπλάττεις, Ὅμηρε, τὸν Δία καὶ νεῦμα πε-

*) Iliad. α. 528 sqq.

ριάπτεις αὐτῷ τετιμημένον. ἀλλ' ἐὰν ἐπιδεί-
νον, ἄνθρωπε, τὸν κεστὸν, ἐξελέγχεται καὶ
καὶ ἡ κύμη καταισχύνεται εἰς ὅσον διελήλακε
γείας ὁ Ζεὺς ἐκεῖνος ὁ μετ' Ἀλκμήνης αἰ ἐν
ἠδυπαθήσας νύκτας; οὐδὲ γὰρ αἱ νύκτες σὲ
ἀκολάστῳ μάκραι, ἅπας δὲ ἐμπαλιν ὁ βίος σ.
βραχὺς ἦν, ἵνα δὴ ἡμῖν τὸν ἀλεξίκακον σπείρῃ.
Διὸς υἱὸς Ἡρακλῆς, Διὸς ὡς ἀληθῶς, ὁ
γεννώμενος νυκτὸς, τοὺς μὲν ἄθλους τοὺς
πολλῷ ταλαιπωρησάμενος χρόνῳ, τὰς δὲ
Θεστίου θυγατέρας νυκτὶ διαφθείρας
δμοῦ· καὶ νυμφίος τοσούτων γενόμενος
οὔκουν ἀπεικότως οἱ ποιηταὶ σχέτλιον
αἰσυλοεργὸν ἀποκαλοῦσιν *). μακρὸν δ' ἂν εἴη
ρᾶς. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ παίδων ἀπέσχοντο οἱ παρ'
θεοί, ὁ μέν τις Ὕλα, ὁ δὲ Ὑακίνθου, ὁ δὲ Πέλο
ὁ δὲ Χρυσίππου, ὁ δὲ Γανυμήδους ἐρῶντες.
τους ὑμῶν αἱ γυναῖκες προσκυνούντων τοὺς θεούς,
οὕτω σώφρονας, ἵνα ὥσὰν ὅμοιοι τοῖς θεοῖς τὰ
ἐζηλωκότες· τοιούτους ἐθιζόντων οἱ παῖδες ὑμῶ
βειν, ἵνα καὶ ἄνδρες γένωνται εἰκόνα πορνείω
τοὺς θεοὺς παραλαμβάνοντες. ἀλλ'
τὰ ἀφροδίσια·
φησὶν ἀφ
Ἀφροδίτην ἰδεῖν μειρ
ἐπὶ Ἴ
Αἰακῷ
πρ
Ἀρ

*) Cf. Hom. Il. ε. 403.

σην ἴγμεν, καὶ Φάωνα. ἑλόχα· καὶ ἥρα Ἀδώνιδος
ἐφιλονείκει δὲ τῇ βοώπιδι καὶ ἀποδυσάμεναι διὰ μέσης
λον· αἱ θεαὶ γυμναὶ προσεῖχον τῷ ποιμένι, εἴ τις αὐ-
τῶν δόξει καλή.

5 §. 34. Ἴθι δὴ καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐν βραχεῖ πε-
ριοδεύσωμεν καὶ τὰς ἐπιτυμβίους ταυτασὶ πανηγύρεις
καταλύσωμεν, Ἰσθμιά τε καὶ Νέμεα καὶ Πύθια καὶ
τὰ ἐπὶ τούτοις Ὀλύμπια. Πυθοῖ μὲν οὖν ὁ δράκων
ὁ Πύθιος θρησκεύεται καὶ τοῦ ὄφεως ἡ πανήγυρις
10καταγγέλλεται Πύθια, Ἰσθμοῖ δὲ σκίβαλον προσέπτυ-
σεν ἐλεινὸν ἡ θάλασσα, καὶ Μελικέρτην ὀδύρεται τὰ
Ἴσθμια, Νεμέασι δὲ ἄλλο παιδίον Ἀρχέμορος κεκή-
δευται καὶ τοῦ παιδίου ὁ ἐπιτάφιος προσαγορεύεται
Νέμεα. Πίσα δὲ ὑμῖν τάφος ἐστὶν, ὦ πανέλληνες,
15ἡνιόχου Φρυγὸς, καὶ τοῦ Πέλοπος τὰς χοὰς τὰ Ὀλύμ-
πια ὁ Φειδίου σφετερίζεται Ζεύς. μυστήρια ἦσαν
ἄρα, ὡς ἔοικεν, οἱ ἀγῶνες ἐπὶ νεκροῖς διαθλούμενοι,
ὥσπερ καὶ τὰ λόγια, καὶ δεδήμευνται ἄμφω. ἀλλὰ
τὰ μὲν ἐπὶ Σάγρα μυστήρια καὶ τὰ ἐν Ἀλιμοῦντι
20τῆς Ἀττικῆς Ἀθηναίοις περιώρισται· αἰσχος δὲ δὴ
κοσμικὸν οἵ τε ἀγῶνες καὶ οἱ φαλλοὶ οἱ Διονύσῳ ἐπι-
τελούμενοι, κακῶς ἐπινενεμημένοι τὸν βίον. Διόνυ-
σος γὰρ κατελθεῖν εἰς Ἅιδου γλιχόμενος ἠγνόει τὴν
ὁδὸν, ὑπισχνεῖται δ' αὐτῷ φράσειν Πρόσυμνος τοῦ- P. 30
25νομα, οὐκ ἀμισθεί· ὃ δὲ μισθὸς οὐ καλὸς, ἀλλὰ Pott.
Διονύσῳ καλός· καὶ ἀφροδίσιος ἦν ἡ χάρις ὁ μι-
σθὸς, ὃν ἠτεῖτο Διόνυσος· βουλομένῳ δὲ τῷ θεῷ
γέγονεν ἡ αἴτησις, καὶ δὴ ὑπισχνεῖται παρέξειν αὐ-
τῷ, εἰ ἀναζεύξοι, ὅρκῳ πιστωσάμενος τὴν ὑπόσχεσιν.
30μαθὼν ἀπῆρεν, ἐπανῆλθεν αὖθις, οὐ καταλαμβάνει
τὸν Πρόσυμνον — ἐτεθνήκει γάρ —, ἀφοσιούμενος τῷ
ἐραστῇ ὁ Διόνυσος ἐπὶ τὸ μνημεῖον ὁρμᾷ καὶ πασχη-
τῷ. κλάδον οὖν συκῆς, ὡς ἔτυχεν, ἐκτεμὼν ἀνδρεῖον
μορίου σκευάζεται τρόπον, ἐφέζεταί τε τῷ κλάδῳ
35τὴν ὑπόσχεσιν ἐκτελῶν τῷ νεκρῷ. ὑπόμνημα τοῦ
πάθους τοῦτον μυστικὸν φαλλοὶ κατὰ πόλεις ἀνί-

στανται Διονύσῳ· εἰ μὴ γὰρ Διονύσῳ [illegible]
οὗντο, καὶ ὕμνεον ἆσμα, αἰδοίοισιν δὲ
εἴργασται, φησὶν Ἡράκλειτος, ὡτὸς
Διόνυσος, ὅτεῳ μαίνονται καὶ ληναίζουσιν,
ὃ τὴν μέθην τοῦ σώματος, ὡς ἐγὼ οἶμαι, [illegible]
ἔσον διὰ τὴν ἐπονειδιστον τῆς ἀσελγείας ἱεροφα[illegible]

§. 35. Εἰκότως ἄρα οἱ τοιοῖδε ὑμῶν θεοὶ [illegible]
καλουμένων τῶν παρὰ Λακεδαιμονίοις δούλειον [illegible]
ἦλθεν ζυγὸν Ἀπόλλων Ἀδμήτῳ ἐν Φεραῖς,
Ποσειδῶν καὶ Ἀπόλλων, Λαομέδοντι δ' ἐς [illegible]
μηδὲ ἐλευθερίας δήπουθεν δυνηθεὶς τυχεῖν παρ[illegible]
προτέρου δεσπότου, τότε καὶ τὰ Ἰλίου τείχη ἀν[illegible]
οὐκ αἰσχύνεται παραφαίνειν λέγων τῷ Ὁδυσσεῖ χ[illegible]
σεον λύχνον ἔχουσαν ἐν χεροῖν· τὴν δὲ Ἀφροδί[illegible]
ἀνέγναμεν, οἷον ἀκόλαστόν τι θεραπαινίδιον, πα[illegible]
θεῖναι φέρουσαν τῇ Ἑλένῃ τὸν δίφρον τοῦ μοιχοῦ κα[illegible]
τὰ πρόσωπον, ὅπως αὐτὸν εἰς συνουσίαν ὑπαγάγ[illegible]
ται *). Πανύασσις γὰρ πρὸς τούτοις καὶ ἄλλον[illegible]
παμπόλλους ἀνθρώποις λατρεῦσαι θεοὺς ἱστορεῖ, ὧδε [illegible]
πως γράφων·

τλῆ μὲν Δημήτηρ, τλῆ δὲ κλυτὸς Ἀμφιγυήεις,
τλῆ δὲ Ποσειδάων, τλῆ δ' ἀργυρότοξος Ἀπόλλων,
ἀνδρὶ παρὰ θνητῷ θητευσέμεν εἰς ἐνιαυτόν·
τλῆ δὲ καὶ ὀβριμόθυμος Ἄρης ὑπὸ πατρὸς ἀνάγ-
καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. χης·

§. 36. Τούτοις οὖν εἰκότως ἕπεται τοὺς ἐρωτι-
κοὺς ὑμῶν καὶ παθητικοὺς τούτους θεοὺς ἀνθρωπο-
παθεῖς ἐκ παντὸς εἰσάγειν τρόπου. καὶ γὰρ ἔην P. 31
κείνοις θνητὸς χρώς. τεκμηριοῖ δὲ Ὅμηρος μά- Pott.
λα ἀκριβῶς Ἀφροδίτην ἐπὶ τῷ τραύματι παρεισά-

*) Hom. Il. χ. 424 sqq.

γων ἐξὺ καὶ μέγα ἰάχουσαν *), αὐτόν τε τὸν πολεμαρχικὸν
τατον Ἄρη ὑπὸ τοῦ Διομήδους κατὰ ταῦ κενεῶνος **) τυ-
τασμένον διηγούμενος. Πολέμων δὲ καὶ τὸν Ἀθηνᾶν ὑπὸ
Ὁρνύτου τρωθῆναι λέγει· ναὶ μὴν καὶ τὸν Ἀίδωνέα ὑπὸ
5 Ἡρακλέους τοξευθῆναι Ὅμηρος λέγει***), καὶ τὴν Ἥραν τὴν
Ἀγγέαν Παυύασσις ἱστορεῖ. ἤδη δὲ καὶ τὴν Ἥραν αὐτὸς
ζυγίαν ἱστορεῖ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἡρακλέους ὁ αὐτὸς δὲ
οὗτος Παυύασσις ἐν Πύλῳ ἡμαθόεντι· Σωσίθεος δὲ
καὶ τὸν Ἡρακλέα πρὸς τῶν Ἱπποκοωντιδῶν κατὰ τῆς
10χειρὸς αὐτωθῆναι λέγει. εἰ δὴ τραύματα καὶ αἵμα-
τα — οἱ γὰρ ἰχῶρες οἷ ποιητικοὶ εἰδεχθέστεροι καὶ
τῶν αἱμάτων, σῆψις γὰρ αἵματος ἰχιὼρ νοεῖται — ἀνάγ-
κη τοίνυν θεραπείας καὶ τροφῆς παρεισάγειν αὐτοῖς,
ὧν εἰσιν ἐνδεεῖς. διὸ τράπεζαι καὶ μέθαι καὶ γέλω-
15τες καὶ συνουσίαι οὐκ ἂν ἀφροδισίοις χρωμένων ἀν-
θρώποις οὐδὲ παιδοποιουμένων οὐδὲ μὴν ὑπνωσσάν-
των, εἰ ἀθάνατοι καὶ ἀνενδεεῖς καὶ ἀγήρως ὑπῆρχον.
μετέλαβε δὲ καὶ τραπέζης ἀνθρωπίνης παρὰ τοῖς
P. 11 Αἰθίοψιν, ἀπανθρώπου δὲ καὶ ἀθέσμου αὐτὸς
Sym. ὁ Ζεὺς παρὰ Λυκάονι τῷ Ἀρκάδι ἑστιώμενος.
ἀνθρωπείων γοῦν ἐνεφορεῖτο σαρκῶν οὐχ ἑκών. ἠγνόει
γὰρ ὁ θεὸς, ὡς ἄρα Λυκάων ὁ Ἀρκὰς ὁ ἑστιάτωρ
αὐτοῦ τὸν παῖδα κατασφάξας τὸν αὐτοῦ — Νύκτιμος
ὄνομα αὐτοῦ — παρατεθείκοι ὄψον τῷ Διΐ.
25 §. 37. Καλός γε ὁ Ζεὺς ὁ μαντικὸς, ὁ ξένιος,
ὁ ἱκέσιος, ὁ μειλίχιος, ὁ πανομφαῖος, ὁ προστροπαῖος
μᾶλλον δὲ ὁ ἄδικος, ὁ ἄθεσμος, ὁ ἄνομος, ὁ ἀνόσιος,
ὁ ἀπάνθρωπος, ὁ βίαιος, ὁ φθορεὺς, ὁ μοιχὸς, ὁ
ἐρωτικός. ἀλλὰ τότε μὲν ἦν ὅτε τοιοῦτος ἦν, ὅτε δὴ
ἀνθρωπος ἦν· νῦν δὲ ἤδη μοὶ δοκοῦσι καὶ οἱ μῦθοι
ὑμῖν γεγηρακέναι. δράκων ὁ Ζεὺς οὐκέτι, οὐ κύκνος
ἐστὶν, οὐκ ἄνθρωπος ἐρωτικός· οὐχ ἵππα-
τα θεὸς, οὐκ ἄνθρωπος φιλεῖ, οὐ βιάζεται,
οὐ παιδεραστεῖ,

*) Il. ε. 385 sqq. **) Ibid. 855 sqq. ***) Ibid. v. 330—343.

καίτοι πολλαὶ καὶ κώλαι καὶ νῦν ἔτι γίνεσθαι. Λήδας εὐπρεπέστεραι καὶ Σεμέλης ἀκμαιότεραι ῥᾴκαι δὲ ὡραιότεραι καὶ πολιτικώτεραι τοῦ βουκόλου. ποῦ νῦν ἐκεῖνος ὁ ἀετός; ποῦ ὁ κύκνος; ποῦ δὲ αὐτὸς ὁ Ζεύς; γεγήρακε μετὰ πτεροῦ. οὐ γὰρ δήπου μετανοεῖ τοῖς ἐρωτικοῖς δὲ παιδεύεται σωφρονεῖν· γυμνοῦται δὲ ὑμῖν θος· ἀπέθανεν ἡ Λήδα, ἀπέθανεν ὁ κύκνος, ἀπέθανεν ὁ ἀετός. ζήτει σοὶ τὸν Δία· μὴ τὸν οὐρα ἀλλὰ τὴν γῆν πολυπραγμόνει. ὁ Κρὴς σοι διηγεῖται, παρ' ᾧ καὶ τέθαπται, Καλλίμαχος ἐν ὕμνοις

——καὶ γὰρ τάφον, ὦ ἄνα, σεῖο

Κρῆτες ἐτεκτήναντο.

τέθνηκε γὰρ ὁ Ζεὺς, μὴ δυσφόρει, ὡς Λήδα, κύκνος, ὡς ἀετὸς, ὡς ἄνθρωπος ἐρωτικὸς, ὡς δρ κὼν.

§. 38. Ἤδη δὲ καὶ αὐτοὶ φαίνονται οἱ δειλοὶ δαίμονες, ἄκοντες μέν, ὅμως δ' οὖν συνιέντες τὴ πλάνην τὴν περὶ τοὺς θεούς. οὐ γὰρ ἀπὸ δρυὸς εἰσι παλαιφάτου οὐδ' ἀπὸ πέτρης *), ἀλλ' ἀν δρῶν γένος εἰσί. μικρὸν δὲ ὕστερον καὶ δρύες ὄντες εὑρεθήσονται καὶ πέτραι. Ἀγαμέμνονα γοῦν τινὰ Δία ἐν Σπάρτῃ τιμᾶσθαι Στάφυλος ἱστορεῖ· Φανοκλῆς δὲ ἐν Ἔρωσιν ἢ Καλοῖς Ἀγαμέμνονα τὸν Ἑλλήνων βασιλέα Ἀργύννου νεὼν Ἀφροδίτης ἵστασθαι ἐπ' Ἀργύννῳ τῷ ἐρωμένῳ. Ἄρτεμιν δὲ Ἀρκάδες Ἀπαγχομένην καλουμένην προστρέπονται, ὡς φησι Καλλίμαχος ἐν Αἰτίοις· καὶ Κονδυλῖτις ἐν Μηθύμνῃ ἑτέρα τετίμηται Ἄρτεμις. ἔστι δὲ καὶ Πο δάγρας ἄλλης Ἀρτέμιδος ἐν τῇ Λακωνικῇ ἱερὸν, ὥς φησι Σωσίβιος. Πολέμων δὲ κεχηνότος Ἀπόλλωνος οἶδεν ἄγαλμα· καὶ ὀψοφάγου πάλιν Ἀπόλλωνος P. 33 ἄλλο ἐν Ἤλιδι τιμώμενον. ἐνταῦθα Ἀπομυίῳ Pott.

*) Cf. Hom. Odyss. τ. 163.

Διόνυσον Ἠλεῖοι· Ῥωμαῖοι δὲ Ἀπ
καὶ μετ
Ἀφ
Ἀφ
τιθε
λοιδ
ποιο
ὅσον
ἐπὶ
λαιο
πλη
μως
Ἀφ
νυῖο
κων
νυσο
τον
Διόν
βάζο
δὲ κ
ζοντε
τίους
ἀρχῶν
προσ
ἐξ μι
ἑδον
ἀποχ
Αἰγύ
σκέλα
νῖται
τους

Ἰυγετῷ δὲ καὶ Φόβῳ θύουσιν,
τῶν ἀμφὶ τὸν Ἡρακλέα ἐγγρά
ίους, οἳ Ἀφροδίτην τυμβωρύχον
ἔθει καὶ Λάκωνες, καὶ Χελύτιδα δὲ
σέβουσιν. ἐπεὶ τὸ βήττειν

39. Οἶει πόθεν παραγέγραπ
γνωρίζειν ἔοικας συγγραφεῖς, οὓς
σὴν ἀπιστίαν καλῶ· ἀθέου
τὸν πάντα ὑμῖν ἀβίωτον ὄν
οὐχὶ μέντοι Ζεὺς φιλανρω
δὲ ἄλλος ἐν Κύπρῳ τετίμησ
περιβασίῃ μὲν Ἀργεῖοι, ἐτ
καλλιπύγῳ θύουσιν Συρακο
ποιητὴς καλλίγλουτόν που
ἤδη σιωπῶ τὸν χοιροψύλαν
σκνοῦσιν ἐπὶ τῶν γυναικείων
μορίων, ἔφορον αἰσχρους καὶ
ἀρχηγόν. τοιοίδε μὲν αὐτοῖς
αὐτοὶ παίζοντες ἐν θεοῖς, μᾶλ
ταὶ ἐνυβρίζοντες σφίσιν αὐτοῖς.
λιγύπτιοι κωμῳδὸν καὶ κατὰ πό
ων, ἐκτετιμηκότες, ἥπερ Ἕλλη
νοῦντες θεούς; τὰ μὲν γὰρ
γικά, ἀλλ' οὐ μάχιμα, παρὰ
οὐδὲ ἕν. οἱ δὲ ὁποῖοι; τί καὶ
ὑντως αὐτῶν διειλεγμένων;
τιοι, ὧν νῦν δὴ ἐμνήσθην, κατ
τὰς σφῶν ἐσκέδανται· σέβουσι δὲ
φάγρον τὸν ἰχθὺν, μαιώτην δὲ
θῦς, οἳ τὴν Ἐλεφαντίνην οἰκοῦντε
ν φερώνυμον τῆς χώρας αὐτῶν.
μὴν Ἡρακλεοπολῖται ἰχνεύμονα
ηβαῖοι πρόβατον, Λυκοπολῖται δὲ

πολῖται δὲ κύνα, τὸν Ἄπιν Μεμφῖται, Μενδῆ-
τράγον. ὑμεῖς δὲ οἱ πάντ' ἀμείνους Αἰγυπτίων —
δὲ εἰπεῖν χείρους —, οἳ τοὺς Αἰγυπτίους ὅσ
γελῶντες οὐ παύεσθε, ὁποῖοί τινες καὶ περὶ τὰ
ζῶα; Θεσσαλοὶ μὲν ὑμῶν τοὺς πελάργους τετιμ
διὰ τὴν συνήθειαν, Θηβαῖοι δὲ τὰς γαλᾶς δι
Ἡρακλέους γένεσιν. τί δαὶ πάλιν οἱ Θετταλοί; μι
κας ἱστορεῖται σέβειν, ἐπεὶ τὸν Δία μεμαθήκ
ὁμοιωθέντα μύρμηκι τῇ Κλήτορος θυγατρὶ Ε
μεδούσῃ μιγῆναι καὶ Μυρμηδόνα γεννῆσαι, Πολέ
δὲ τοὺς ἀμφὶ τὴν Τρωάδα κατοικοῦντας ἱστορεῖ τ
ἐπιχωρίους μῦς, οὓς σμίνθους καλοῦσιν, ὅτι
νευρὰς τῶν πολεμίων διέτρωγον τῶν τόξων· καὶ Σμ
θιον Ἀπόλλωνα ἀπὸ τῶν μυῶν ἐκείνων ἐπεφήμισε
Ἡρακλείδης δὲ ἐν κτίσεσιν ἱερῶν περὶ τὴν Ἀκαρν
νίαν φησὶν, ἔνθα τὸ Ἀκτιόν ἐστιν ἀκρωτήριον κ
τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἀκτίου τὸ ἱερὸν, ταῖς μυίαι
προθύεσθαι βοῦν. οὐδὲ μὴν Σαμίων ἐκλήσομαι
P. 12 πρόβατον, ὡς φησιν Εὐφορίων, σέβουσι Σάμιοι
Sylb. οὐδέ γε τῶν τὴν Φοινίκην Σύρων κατοικούντων, P.
ὧν οἱ μὲν τὰς περιστερὰς, οἱ δὲ τοὺς ἰχθῦς οὕτω P
σέβουσι περιττῶς, ὡς Ἠλεῖοι τὸν Δία.

§. 40. Εἶεν δή· ἐπειδὴ οὐ θεοὶ, οὓς θρησκεύε-
τε, αὖθις ἐπισκέψασθαί μοι δοκεῖ, εἰ ὄντως εἶεν δαί-
μονες, δευτέρα ταύτῃ, ὡς ὑμεῖς φατὲ, ἐγκαταλεγό-
μενοι τάξει. εἰ γὰρ οὖν δαίμονες λίχνοι τε καὶ μια-
ροὶ, ἔστι μὲν ἐφευρεῖν καὶ ἀναφανδὸν οὕτω κατὰ πό-
λεις δαίμονας ἐπιχωρίους, τιμὴν ἐπιδρεπομένους· πα-
ρὰ Κυθνίοις Μενέδημον, παρὰ Τηνίοις Καλλιστα-
γόραν, παρὰ Δηλίοις Ἄνιον, παρὰ Λάκωσιν Ἀστρά-
βακον. τιμᾶται δέ τις καὶ Φαληροῖ κατὰ πρύμναν
ἥρως· καὶ ἡ Πυθία συνέταξε θύειν Πλαταιεῦσιν Ἀν-
δροκράτει καὶ Δημοκράτει καὶ Κυκλαίῳ καὶ Λεύκω-
νι τῶν Μηδικῶν ἀκμαζόντων ἀγώνων.

§. 41. Ἔστι καὶ ἄλλους παμπόλλους συνιδεῖν
δαίμονας τῷ γε καὶ σμικρὸν διαθρεῖν δυναμένῳ

τρεῖς γὰρ μίφιοί εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
δαίμονες ἀθάνατοι, φύλακες μερόπων ἀνθρώπων
τίνες εἰσὶν οἱ φύλακες, ὦ Βοιώτιε, μὴ φθονήσῃς
γειν. ἢ δῆλον ὡς οὗτοι καὶ οἱ τούτων ἐπιμε
οἱ μεγάλοι δαίμονες, ὁ Ἀπόλλων, ἡ Ἀρτεμι
Λητὼ, ἡ Δημήτηρ, ἡ Κόρη, ὁ Πλούτων, ὁ
κλῆς, αὐτὸς ὁ Ζεύς· ἀλλ' οὐκ ἀποδρᾶναι ἡμᾶς
λάττουσιν, Ἀσκραῖε· μὴ ἁμαρτάνειν δὲ ἡμᾶς
ἁμαρτιῶν δῆτα οὐ πεπειραμένοι. ἐνταῦθα δ
παροιμιώδες ἐπιφθέγξασθαι ἁρμόττει· πάτερ
θέτητος παῖδα νουθετεῖ. εἰ δ' ἄρα καὶ εἰσὶ
λακες οὗτοι, οὐκ εὐκυλίκῃ τῇ πρὸς ἡμᾶς περι
τῆς δὲ ὑμεδαπῆς ἀπωλείας ἐχόμενοι, κολάκων
ἐγκρίμπτονται τῷ βίῳ, δελεαζόμενοι καπνῷ.
που ἐξομολογοῦνται οἱ δαίμονες τὴν γαστριμ
τὴν αὐτῶν,

λοιβῆς τε κνίσης τε· τὸ γὰρ λάχομεν
ἡμεῖς **)

λέγοντες. τίνα δ' ἂν φωνὴν ἄλλην, εἰ φωνὴ
βοῦσιν Αἰγυπτίων θεοί, οἷα αἴλουροι καὶ ἀλαλ
σονται ἢ τὴν Ὁμηρικήν τε καὶ ποιητικήν,
σης τε καὶ ὀψαρτυτικῆς φλήνης; τοιοῖδε
παρ' ὑμῖν οἵ τε δαίμονες καὶ οἱ θεοὶ καὶ ἐ
θεοι, ὥσπερ ἡμίονοι, κέκληνται· οὐδὲ γὰρ
μάτων ὑμῖν πενία πρὸς τὰς τῆς ἀσεβείας

Cap. III.

Φέρε δὴ, οὖν καὶ τοῦτο προσ
καὶ μισάνθρωποι δαίμονες εἰ
μόνον ἐπιχαίροντες τῇ φρ
πρὸς δὲ καὶ ἀνθρωποκτ
ἐν σταδίοις ἐνόπλ

**) H
ἔργ. καὶ ἡμ. 250 sqq.

κίας, νυνὶ δὲ τὰς ἐν πολέμοις ἀναριθμήτους φι-
ας, ἀφορμὰς σφίσιν ἡδονῆς ποριζόμενοι, ὅπ
μάλιστα ἔχοιεν ἀνθρωπείων ἀνέδην ἐμφορεῖσθα
νων· ἤδη δὲ κατὰ πύλεις καὶ ἔθνη, οἷονεί
ἐπισκήψαντες, σπονδὰς ἀπήτησαν ἀνημέρους.
στομένης γοῦν ὁ Μεσσήνιος τῷ Ἰθωμήτῃ Διὶ
κοσίους ἀπέσφαξε, τοσαύτας ὁμοῦ καὶ τοιαύτας
λιερεῖν οἰόμενος ἑκατόμβας· ἐν οἷς καὶ Θεόπομ
ἦν Λακεδαιμονίων βασιλεὺς, ἱερεῖον εὐγενές. Τα
δὲ τὸ ἔθνος, οἱ περὶ τὴν Ταυρικὴν χερρόνησον
τοικοῦντες, οὓς ἂν τῶν ξένων παρ' αὐτοῖς ἑλω
τούτων δὴ τῶν κατὰ θάλασσαν ἐπαικότων, αὐτ
μάλατῃ Ταυρικῇ καταθύουσιν Ἀρτέμιδι· ταύτας σ
τὰς θυσίας Εὐριπίδης ἐπὶ σκηνῆς τραγῳδεῖ. Μόνιμος
ἱστορεῖ ἐν τῇ τῶν θαυμασίων συναγωγῇ, ἐν Πέλλ
τῆς Θετταλίας Ἀχαιὸν ἄνθρωπον Πηλεῖ καὶ Χείρω
νι καταθύεσθαι· Λυκτίους γὰρ — Κρητῶν δὲ ἔθνος
ἔσιν οὗτοι — Ἀντικλείδης ἐν νόστοις ἀποφαίνεται
ἀνθρώπους ἀποσφάττειν τῷ Διὶ, καὶ Λεσβίους Διο-
νύσῳ τὴν ὁμοίαν προσάγειν θυσίαν Δωσίδας λέγει·
Φωκαεῖς δὲ — οὐδὲ γὰρ αὐτοὺς παραπέμψομαι τού-
τους — Πυθοκλῆς ἐν τρίτῳ περὶ ὁμονοίας τῇ Ταυ-
ροπόλῳ Ἀρτέμιδι ἄνθρωπον ὁλοκαεῖν ἱστορεῖ. Ἔρε- P. 3
χθεὺς δὲ ὁ Ἀττικὸς καὶ Μάριος ὁ Ῥωμαῖος τὰς Pott.
αὐτῶν ἐθυσάτην θυγατέρας· ὧν ὁ μὲν τῇ Φερεφάτ-
τῃ, ὡς Δημάρατος ἐν πρώτῃ τραγῳδουμένων, ὁ δὲ
τοῖς ἀποτροπαίοις, ὁ Μάριος, ὡς Δωρόθεος ἐν τῇ
τετάρτῃ Ἰταλικῶν ἱστορεῖ. φιλάνθρωποί γε ἐκ του-
των καταφαίνονται οἱ δαίμονες· πῶς δὲ οὐχ ὅσιοι
ἀναλόγως οἱ δεισιδαίμονες; οἱ μὲν σωτῆρες εὐφημού-
μενοι, οἱ δὲ σωτηρίαν αἰτούμενοι παρὰ τῶν ἐπιβού-
λων σωτηρίας. καλλιερεῖν γοῦν τοπάζοντες αὐτοῖς
σφᾶς αὐτοὺς λελήθασιν ἀποσφάττοντες ἀνθρώπους.
οὐ γὰρ οὖν παρὰ τὸν τόπον ἱερεῖον γίνεται ὁ φόνος·
οὐδ' εἰ Ἀρτέμιδί τις καὶ Διὶ ἐν ἱερῷ δῄθεν χωρίῳ
μᾶλλον ἢ ὀργῇ καὶ φιλαργυρίᾳ, ἄλλοις ὁμοίοις δαί-

μοσιν ἐπὶ βωμοῖς ἢ ἐν ὁδοῖς ἀποσφάττοι τὸν
θρωπον, ἱερὸν ἱερεῖον ἐπιφημίσας· ἀλλὰ φόνος
καὶ ἀνθροκτασία ἡ τοιαύτη θυσία.

§. 43. Τί δῆτα οἶν, ὦ σοφώτατοι τῶν ἄλλων
ἄνθρωποι, τὰ μὲν θηρία περιφεύγομεν τὰ
μεθα, κἂν που περιτύχωμεν ἄρκτῳ ἢ λέοντι, ἐκ
πόμεθα, ὡς δ' ὅτε τίς τε δράκοντα ἰδὼν παλίνορσος ἀπέ
ὄρεος ἐν βήσσῃς, ὑπό τε τρόμος ἔλλαβε γυῖα
ἄψ τ' ἀνεχώρησεν *).
δαίμονας δὲ ὀλεθρίους καὶ ἀλιτηρίους, ἐπιβούλους
καὶ μισανθρώπους καὶ λυμεῶνας ὄντας προαισθό
μενοι καὶ συνιέντες οὐκ ἐκτρέπεσθε οὐδὲ ἀποστρέ
φεσθε; τί δ' ἂν καὶ ἀληθεύσαιεν οἱ κακοί,
ὠφελήσαιεν; αὐτίκα γοῦν ἔχω σοὶ βελτίονα τ
ἐδαπῶν τούτων θεῶν, τῶν δαιμόνων, ἐπιδεῖξαι τ
ἄνθρωπον· τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ μαντικοῦ τὸν Κ
ρον καὶ τὸν οὐ φιλάνθρωπος. προῖδωκε τὸν Κροῖσον Δ
λον καὶ τοῦ μισθοῦ ἐκλαθόμενος — οὕτω φιλόδ
ἦν — ἀπήγαγε τὸν Κροῖσον διὰ τοῦ Ἅλυος ἐπὶ
πυράν. οὕτω φιλοῦντες οἱ δαίμονες ὁδηγοῦσιν τ
τὸ πῦρ. ἀλλ', ὦ φιλανθρωπότερε καὶ ἀληθέστ
τοῦ Ἀπόλλωνος ἄνθρωπε, τὸν ἐπὶ τῆς πυρᾶς οἰκτει
δεδεμένον, καὶ σὺ μέν, ὦ Σόλων, μάντευσαι
ἀληθεύων, σὺ δέ, ὦ Κύρε, κέλευσον ἀποσβεσθῆ
τὴν πυράν· σωφρόνησον ὕστατον γοῦν, ὦ
τῷ πάθει μεταμαθών· ἀχάριστός ἐστιν ὃν
νεῖς· λαμβάνει τὸν μισθὸν καὶ μετὰ τὸ χρυσίον
Μόλων,] ὅρα πάλιν τέλος· ἀρα οὐχ
ὁ ἄνθρωπός σοι λέγει. οὐ λοξὰ
τοῦτον εὖ θήσεις. ἀληθῆ μόνον,
χρησμὸν τοῦτον ἐπὶ τῆς πυρᾶς

*) Hom. Il. γ. 33 sqq.

§. 44. Ὅθεν ἔπεισί μοι θαυμάζειν, φαντασίαις ἀπαχθέντες οἱ πρῶτοι πεπλανη- σιδαιμονίαν ἀνθρώποις κατήγγειλαν, δαίμο- τηρίους νομοθετοῦντες σέβειν· εἴτε Φορωνεὺ ὃν εἴτε Μέροψ εἴτε ἄλλος τις, οἳ νεὼς καὶ ἀνέστησαν αὐτοῖς, πρὸς δὲ καὶ θυσίας παρ μόνοι μεμύθευνται. καὶ γὰρ δὴ καὶ κατὰ ὕστερον ἀνέπλαττον θεοὺς, οἷς προσκυνοῖεν. τὸν Ἔρωτα τοῦτον ἐν τοῖς πρεσβυτάτοις τῶν εἶναι λεγόμενον ἐτίμα πρότερον οὐδ' εἷς, π Χάρμιον μειρακιόν τι ἐλεῖν καὶ βωμὸν ἱδρύσασθ Ἀκαδημία χαριστήριον ἐπιτελοῦς γενομένης ἐπιθι καὶ τῆς νόσου τὴν ἀσέλγειαν Ἔρωτα κεκλήκασι, ποιοῦντες ἀκόλαστον ἐπιθυμίαν. Ἀθηναῖοι δὲ τὸν Πᾶνα ἥδεσαν ὅστις ἦν, πρὶν ἢ Φιλιππίδην εἰπεῖν αὐτοῖς. εἰκότως ἄρα ἀρχήν ποθεν ἡ δεισι- δαιμονία λαβοῦσα κακίας ἀνοήτου γέγονε πηγή· ε δὲ μὴ ἀνακοπεῖσα, ἀλλ' εἰς ἐπίδοσιν ἐλθοῦσα κ πολλὴ δὴ οὖσα, δημιουργὸς πολλῶν καθίσταται δα μόνων, ἑκατόμβας θύουσα καὶ πανηγύρεις ἐπιτελοῦ σα καὶ ἀγάλματα ἀνιστᾶσα καὶ νεὼς ἀνοικοδομοῦσα οὓς δὴ, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τούτους σιωπήσομαι, πρὸς δὲ καὶ αὐτοὺς ἐξελέγξω, νεὼς μὲν εὐφήμως ὀνομα- ζομένους, τάφους δὲ γενομένους, τουτέστι τοὺς τά- φους νεὼς ἐπικεκλημένους. ὑμεῖς δὲ ἀλλὰ κἂν νῦν δεισιδαίμονίας ἐκλάθεσθε, τοὺς τάφους τιμᾶν αἰσχυ- νόμενοι.

§. 45. Ἐν τῷ νεῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Λαρίσῃ ἐν τῇ ἀκροπόλει τάφος ἐστὶν Ἀκρισίου, Ἀθήνησι δὲ ἐν ἀκροπό- λει Κέκροπος, ὡς φησιν Ἀντίοχος ἐν τῷ ἐννάτῳ τῶν ἱστοριῶν. τί δὲ Ἐριχθόνιος; οὐχὶ ἐν τῷ νεῷ τῆς Πολιάδος κεκήδευται; Ἴμμαρος δὲ ὁ Εὐμόλπου καὶ Λαείρας οὐχὶ ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Ἐλευσινίου τοῦ ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει; αἱ δὲ Κελεοῦ θυγατέρες οὐχὶ ἐν Ἐλευσῖνι τετάφαται; τί σοι καταλέγω τὰς Ὑπερβο- ρέων γυναῖκας; Ὑπερόχη καὶ Λαοδίκη κέκλησθον,

ἐν τῷ Ἀρτεμισίῳ ἐν Δήλῳ κεκήδευσθον,
τῷ Ἀπόλλωνος τοῦ Δηλίου ἐστὶν ἱερόν.
δὲ Κλέαρχος ἐν Μιλήτῳ τεθάφθαι ἐν τῷ
Φησίν. ἐνταῦθα τῆς Λευκοφρύνης τὸ μνη
ἄξιον παρελθεῖν ἑπομένους Ζήνωνι τῷ Μυν
ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Μαγνησίᾳ κ
ται, οὐδὲ μὴν τὸν ἐν Τελμισσῷ, βωμὸν τ
λεως, [ὃν] μνῆμα εἶναι καὶ τοῦτον Τελμ
μάντεως ἱστοροῦσιν. Πτολεμαῖος δὲ ὁ τοῦ
χον ἐν τῷ πρώτῳ τῶν περὶ τὸν Φιλοπάτο
φῳ λέγει ἐν τῷ τῆς Ἀφροδίτης ἱερῷ Κιν
τοὺς Κινύρου ἀπογόνους κεκηδεῦσθαι.
πιόντι μοὶ τοὺς προσκυνουμένους ὑμῖν τά
μὲν οὐδ' ὁ πᾶς ἂν ἀρκέσαι χρόνος· ὑμᾶ
πλέον ὄντες, νεκροῖς ὄντως πεπιστευκότε
τέλεσιν ἐπιτε

ὦ δειλοί, τί κακὸν τόδε πάσχετε; νυκτὶ
εἰλύεται κεφαλαί *).

Cap. IV.

§. 46.

Εἰ δ' ἔτι πρὸς τούτοις φέ
ἀγάλματα αὐτὴ ἐπισκοπεῖν παραθείην,
ἀληθῶς λίθον εὑρήσετε τὴν συνήθειαν,
ἀνθρώπων οἷς ἐστὶν ἀναίσθητα προστρεπόμενοι.
οὖν οἱ Σκύθαι τὸν ἀκινάκην, οἱ Ἄραβ
οἱ Πέρσαι τὸν ποταμὸν προσεκύνουν,
λων ἀνθρώπων οἱ ἔτι παλαιότεροι ξ
περφανῆ καὶ χίονας ἵστων ἐκ λίθων· ἃ
να προσηγορεύετο διὰ τὸ ἀπεξέσθαι τῆς
ἐκ Διὸς τῆς Ἀρτέμιδος τὸ ἄγαλμα

*) Hom. Od. v. 351 sqq.

εἰργασμένον· καὶ τῆς Κιθαιρωνίας Ἥρας ἐν (πρέμνον ἐκκεκομμένον· καὶ τὰ τῆς Σαμίας ὡς φησιν Ἀέθλιος, πρότερον μὲν ἦν σανὶς, ἐπὶ δὲ ἐπὶ Προκλέους ἄρχοντος ἀνδριαντοειδὲς ἐγ ἐπεὶ δὲ ἀνθρώποις ἀπεικονίζεσθαι τὰ ξόανα ἤρξα το, βρέτη τὴν ἐκ βροτῶν ἐπωνυμίαν ἐκαρπώσατ ἐν Ῥώμῃ δὲ τὸ παλαιὸν δόρυ φησὶν γεγονέναι Ἄρεως τὸ ξόανον Οὐάρρων ὁ συγγραφεὺς, οὐδ τῶν τεχνιτῶν ἐπὶ τὴν εὐπρόσωπον ταύτην κακο χνίαν ὡρμηκότων. ἐπειδὴ δὲ ἤνθησεν ἡ τέχνη, ηὔ σεν ἡ πλάνη.

§. 47. Ὡς μὲν οὖν τοὺς λίθους καὶ τὰ ξύ καὶ συνελόντι φάναι τὴν ὕλην ἀγάλματα ἀνδρίκε ἐποιήσατε, οἷς ἐπιμορφάζετε εὐσέβειαν συκοφαντοῦ τες τὴν ἀλήθειαν, ἤδη μὲν αὐτόθεν δῆλον· οὐ μὴ ἀλλὰ καὶ ἀποδείξεως ποσῆς ἐπιδεομένου τοῦ τόπο οὐ παραιτητέον. τὸν μὲν οὖν Ὀλυμπιάσι Δία κα τὴν Ἀθήνησιν Πολιάδα ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος κα- τασκευάσαι Φειδίαν παντί που σαφές· τὸ δὲ ἐν Σά- μῳ τῆς Ἥρας ξόανον σμίλῃ τῇ Βύκλείδου πεποιῆ- σθαι Ὀλύμπιχος ἐν Σαμιακοῖς ἱστορεῖ. μὴ οὖν ἀμ- φιβάλλετε, εἰ τῶν σεμνῶν Ἀθήνησιν καλουμένων P. 14 θεῶν τὰς μὲν δύο Σκοπᾶς ἐποίησεν ἐκ τοῦ κα- Sylb. λουμένου λυχνέως λίθου, Κάλως δὲ, ἣν μέσην αὐ- τῶν ἱστοροῦνται ἔχουσαι, Πολέμωνα δεικνύναι ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν πρὸς Τίμαιον, μηδὲ τὰ ἐν Πατάροις τῆς Λυκίας ἀγάλματα Διὸς καὶ Ἀπόλλωνος, ἃ Φει- δίας πάλιν ἐκεῖνα τὰ ἀγάλματα καθάπερ τοὺς λέον- τας τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀνακειμένους εἴργαστο· εἰ δέ, ὡς φασί τινες, Βρυάξιος ἦν τέχνη, οὐ διαφέρομαι, ἔχεις καὶ τοῦτον ἀγαλματουργόν· ὁπότερον αὐτοῖν βούλει, ἐπίγραφε. καὶ μὴν Τελεσίου τοῦ Ἀθηναίου, ὡς φησι Φιλόχορος, ἔργον εἰσὶν ἀγάλματα ἐνεαπή- χη Ποσειδῶνος καὶ Ἀμφιτρίτης ἐν Τήνῳ προσκυνού- μενα. Δημήτριος γὰρ ἐν δευτέρῳ τῶν Ἀργολικῶν τοῦ ἐν Τίρυνθι τῆς Ἥρας ξοάνου καὶ τὴν ὕλην

ὄργγην καὶ τὸν ποιητὴν Ἄργον ἀναγράφε
δ' ἂν τέχα ποὺ θαυμάσειαν, εἰ μάθοιεν
λάδιον τὸ διοπετὲς καλούμενον, ὃ Διομή
Ὀδυσσεὺς ἱστοροῦνται μὲν ὑφελέσθαι ἀπὸ
ῥαϊκαταθέσθαι δὲ Δημοφῶντι, ἐκ τῶν Πέλο
κατεσκευάσθαι, καθάπερ τὸν Ὀλύμπιον
ὁστῶν Ἰνδικοῦ θηρίου. καὶ δὴ τὸν ἱστορ
νόσιον ἐν τῷ πέμπτῳ μέρει τοῦ κύκλου
Ἀπελλᾶς δὲ ἐν τοῖς Δελφικοῖς δύό φησὶ γ
Ἡλλάδιω, ἄμφω δ' ὑπ' ἀνθρώπων δε
σθαι. ἀλλ' ὅπως μηδεὶς ὑπολάβῃ καὶ
ἀγνοῶ παρεικέναι, παραθήσομαι τοῦ Μο
νύσου τὸ ἄγαλμα Ἀθήνῃσι γεγονέναι μὲν ἐ
λάτα καλουμένου λίθου, ἔχον δὲ εἶναι Σ
Εὐπαλάμου, ὡς φησι Καλέμιαν ἐν τινι ἐπι
νέσθην δὲ καὶ ἄλλῳ τινὲ δέω Κρητικῷ
δριαντοποιῷ—Σκύλης καὶ Δίποινος ὠνομα
τούτω δὲ τὰ ἐν Ἄργει τοῖν Διοσκούροιν
κατεσκευασάτην καὶ τὸν ἐν Τίρυνθι Ἡρα
Φοιβάνα καὶ τὸ τῆς Μουνυχίας Ἀρτέμιδο
Σικυῶνι.

§. 48. Καὶ τί περὶ ταῦτα διατρίβα
τὸν τὸν μεγαλοδαίμονα ὑμῖν ἐπιδεῖξαι ὅσ
δὴ κατ' ἐξοχὴν πρὸς πάντων σεβασμιοῦ
γον ἀκούομεν, τοῦτον ἀχειροποίητον εἰπε
κεῖν, τὸν Αἰγύπτιον Σάραπιν. οἱ μὲν
ἱστοροῦσι χαριστήριον ὑπὸ Σινωπέων Πτ
Φιλαδέλ
λαμῷ τ
Αἰγυπτίων περιφθῆναι
μένους αὐτοὺς, ἀπ' Αἰγύπτου
Πτολεμαῖος, ἀνεκτήσατο
ἄγαλμα Πλούτωνος, ὃς δε
ἵδρυσεν ἐπὶ τῆς ἄκρας, ἣν
ἵνθα καὶ τὸ ἱερὸν τετίμη
δὲ τοῖς τόποις τὸ χωρίο
παλαικίδα τελευτήσασαν ἐν
Πτολεμαῖος ἔθαψεν ὑπὸ τ

λωμένον σηκόν. ἄλλοι δέ φασιν Ποντικὸν εἶναι τας τὸν Σάραπιν, μετῆχθαι δὲ εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὰ τιμῆς παναγυρικῆς. Ἰσίδωρος μόνος παρὰ Σικέων τῶν πρὸς Ἀντιόχειαν τὸ ἄγαλμα μεταχθὲν λέγει, ἐν αἰτοδείᾳ καὶ αὐτῶν γενομένων καὶ ὑπὸ Πτολεμαίου διατραφέντων. ἀλλ' ὅ γε Ἀθηνόδωρος ὁ τοῦ Σάνδωνος ἀρχαίζειν τὸν Σάραπιν βούλεται, οὐκ οἶδ' ὅπως περιέπεσεν, ἐλέγξας αὐτὸν ἄγαλμα εἶναι γενητόν· Σίσωστριν φησι τὸν Αἰγύπτιον βασιλέα τὰ πλεῖστα τῶν παρ' Ἕλλησι παραστησάμενον ἐθνῶν, ἐπανελθόντα εἰς Αἴγυπτον ἐπαγαγέσθαι τεχνίτας ἱκανούς· τὸν οὖν Ὄσιριν τὸν προπάτορα τὸν αὐτοῦ δαιδαλθῆναι ἐκέλευσεν αὐτὸς πολυτελῶς, κατασκευάζει δὲ αὐτὸν Βρύαξις ὁ δημιουργός, οὐχ ὁ Ἀθηναῖος, ἄλλος δέ τις ὁμώνυμος ἐκείνῳ τῷ Βρυάξιδι ὃς ὕλῃ κατακέχρηται εἰς δημιουργίαν μικτῇ καὶ ποικίλῃ. ῥίνημα γὰρ χρυσοῦ ἦν αὐτῷ καὶ ἀργύρου, χαλκοῦ τε καὶ σιδήρου καὶ μολύβδου, πρὸς δὲ καὶ κασσιτέρου, λίθων δὲ Αἰγυπτίων ἐνέδει οὐδὲ εἷς, σαπφείρου καὶ αἱματίτου θραύσματα σμαράγδου τε, ἀλλὰ καὶ τοπαζίου. λεάνας οὖν τὰ πάντα καὶ ἀναμίξας ἔχρωσε κνάνῳ, οὗ δὴ χάριν μελάντερον τὸ χρῶμα τοῦ ἀγάλματος, καὶ τῷ ἐκ τῆς Ὀσίριδος καὶ τοῦ Ἄπιος κηδείας ὑπολελειμμένῳ φαρμάκῳ φυράσας τὰ πάντα διέπλασεν τὸν Σάραπιν· οὗ καὶ τοὔνομα αἰνίττεται τὴν κοινωνίαν τῆς κηδείας καὶ τὴν ἐκ τῆς ταφῆς δημιουργίαν, σύνθετον ἀπό τε Ὀσίριδος καὶ Ἄπιος γενόμενον Ὀσίραπις.

§. 49. Καινὸν δὲ ἄλλον ἐν Αἰγύπτῳ, ὀλίγου δεῖν καὶ παρ' Ἕλλησι, σεβασμίως τεθείκασι θεὸν ὁ βασιλεὺς ὁ Ῥωμαίων τὸν ἐρώμενον ὡραιότατον τῶν σφόδρα γενόμενον Ἀντίνοον, ὃν ἀνέφηναν οὗτος, ὡς Γανυμήδην ὁ Ζεύς· οὐ γὰρ κωλύεται ῥᾳδίως ἐπιθυμεῖν φόβον οὐκ ἔχουσα· καὶ νῦν τὰς ἱερὰς τὰς Ἀντινόου προσκυνοῦσιν ἄνθρωποι νῦν, ὡς αἰσχρὰς ἡπίστατο ὁ συναναρπασθεὶς ἐραστής. τί μοι θεὸν καταλέγεις τὸν

τετιμημένον; τί δὲ καὶ ὡς
ὀδύξας; τί δὲ καὶ τὸ κάλλος κάλλος
ἐστι τὸ κάλλος ὕβρει μεμιαρα
νήψης, ἄνθρωπε, τοῦ κάλλους μη
ἀντὶ τῷ νέῳ· τήρησον αὐτὸ καθα
λλους τοῦ κάλλους γήρους, μὴ τύ
τότε σοὶ γνωρίσω τὸ κάλ
10 ἡ εἰκόνα· τότε προσκυν
δὲ ἀληθινόν, ὃ ἀρχέτυπόν ἐστι
ὁ τάφος τοῦ ἐρωμένου νε
καὶ πόλις καθάπερ γὰρ οἶμαι
οἱ τάφοι θαυμάζονται, πυραμίδ
λαβύρινθοι· ἄλλοι νυοὶ τῶν νεκ
τῶν θεῶν.

50. Διδύσκαλον δὲ ὑμῖν π
τὴν Σίβυλλαν,
ψευδὴς Φοίβου χρησμηγόρον,
ἄνθρωποι θεὸν εἶπον, ἐπεψεύσαντ
θεοῦ μεγάλοιο, τὸν οὐ χέρες ἐ
λοις ἀλάλοισι λιθοξέστοισιν ὑμ
μέντοι ἐρείπια τοὺς νεὼς προσα
φεσίας Ἀρτέμιδος χάσμασι καὶ
εσθαι προφητεύουσα οὕτως,
ια δ' οἰμώξει Ἔφεσος κλαίουσα
νηὸν ζητοῦσα τὸν οὐκέτι ναιετ
Ἶσιδος καὶ Σωράπιδος ἐν Αἰγύ
φησι καὶ ἐμπορησθήσεσθαι·
θεὰ τροπαίαινα, μενεῖς ἐπὶ χε
ὑνη, μαινὰς, ἄνανδος ἐπὶ ψαμάθο
ὑποβᾶσα·
ὺ σὺ, Σάραπι, λίθους ἀργοὺς

ἰσῃ πτῶμα μέγιστον ἐν Αἰγύπτῳ
ἀλλ' εἰ μὴ προφήτιδος ἐπικού
σον φιλοσόφου, τοῦ Ἐφεσίου Ἡρ
ἀνθρώποις ἀνειδίζοντος τοῖς ἀγάλμα

ἀγάλμασι τουτέοισι εὔχονται, ὅκοῖον εἴ τις τοῖσι
σι λεσχηνεύοιτο. ἦ γὰρ οὐχὶ τερατώδεις οἱ λ
προστρεπόμενοι· εἶτα μέντοι καὶ πρὸ τῶν πυλεῶν ἑ
τες αὐτοὺς, ὡς ἐνεργεῖς, Ἑρμῆν προσκυνοῦσι
θεὸν καὶ τὸν Ἀγυιέα θυρωρὸν ἱστάντες; εἰ γὰ
ἀναισθήτους ὑβρίζουσιν, τί προσκυνοῦσιν ὡς θ
εἰ δὲ αἰσθήσεως αὐτοὺς μετέχειν οἴονται, τί τού
ἱστᾶσι θυρωρούς;

§. 51. Ῥωμαῖοι δὲ τὰ μέγιστα καὶ ὀρθώμι
τῇ τύχῃ ἀνατιθέντες καὶ ταύτην μεγίστην οἰόμε-
νοι θεὸν, φέροντες εἰς τὸν κοπρῶνα ἀνέθηκαν αὐ-
τὴν, ἄξιον νεὼν τὸν ἀφεδρῶνα νείμαντες τῇ θε
ἀλλὰ γὰρ ἀναισθήτῳ λίθῳ καὶ ξύλῳ καὶ χρυσ
πλουσίῳ οὐδ' ὁτιοῦν μέλει οὐ κνίσης, οὐχ αἵματο
οὐ καπνοῦ, ᾧ δὴ τιμώμενοι καὶ τυφόμενοι ἐκμελαι
νονται· ἀλλ' οὐδὲ τιμῆς, οὐχ ὕβρεως· τὰ δὲ καὶ παν
τός ἐστιν ἀτιμότερα ζώου, τὰ ἀγάλματα. καὶ ὅπως
γε τεθείασται τὰ ἀναίσθητα, ἀπορεῖν ἔπεισί μοι καὶ
κατελεεῖν τοὺς πλανωμένους τῆς ἀνοίας, ὡς δειλαί-
ους· εἰ γὰρ καί τινα τῶν ζώων οὐχὶ πάσας ἔχει τὰς
αἰσθήσεις, ὥσπερ εὐλαὶ καὶ κάμπαι καὶ ὅσα διὰ τῆς
πρώτης γενέσεως εὐθὺς ἀνάπηρα φαίνεται, καθάπερ
οἱ ἀσπάλακες καὶ ἡ μυγαλῆ, ἣν φησὶν ὁ Νίκανδρος
τυφλήν τε σμερδνήν τε· ἀλλά γε ἀμείνους εἰσὶ τῶν
ξοάνων τούτων καὶ τῶν ἀγαλμάτων, τέλειον ὄντων
κωφῶν· ἔχουσιν γὰρ αἴσθησιν μίαν γέ τινα, φέρε εἰ-
πεῖν ἀκουστικὴν ἢ ἁπτικὴν ἢ τὴν ἀναλογοῦσαν τῇ
ὀσφρήσει ἢ τῇ γεύσει· τὰ δὲ οὐδὲ μιᾶς αἰσθήσεως
μετέχει, τὰ ἀγάλματα· πολλὰ δέ ἐστι τῶν ζώων, ὅσα
οὐδὲ ὁρᾶσιν ἔχει οὔτε ἀκοὴν οὔτε μὴν φωνήν, οἷον
καὶ τὸ τῶν ὀστρέων γένος· ἀλλὰ ζῇ γε καὶ αὔξεται,
πρὸς δὲ καὶ τῇ σελήνῃ συμπάσχει· τὰ δὲ ἀγάλματα,
ἀργά, ἄπρακτα, ἀναίσθητα, προσδεῖται καὶ προσκα-
θηλοῦται καὶ προσπήγνυται, χωνεύεται, ἰνᾶται,
πείρεται, περαξέται, γλύφεται. κωφὴν μὲν δὴ γαῖαν

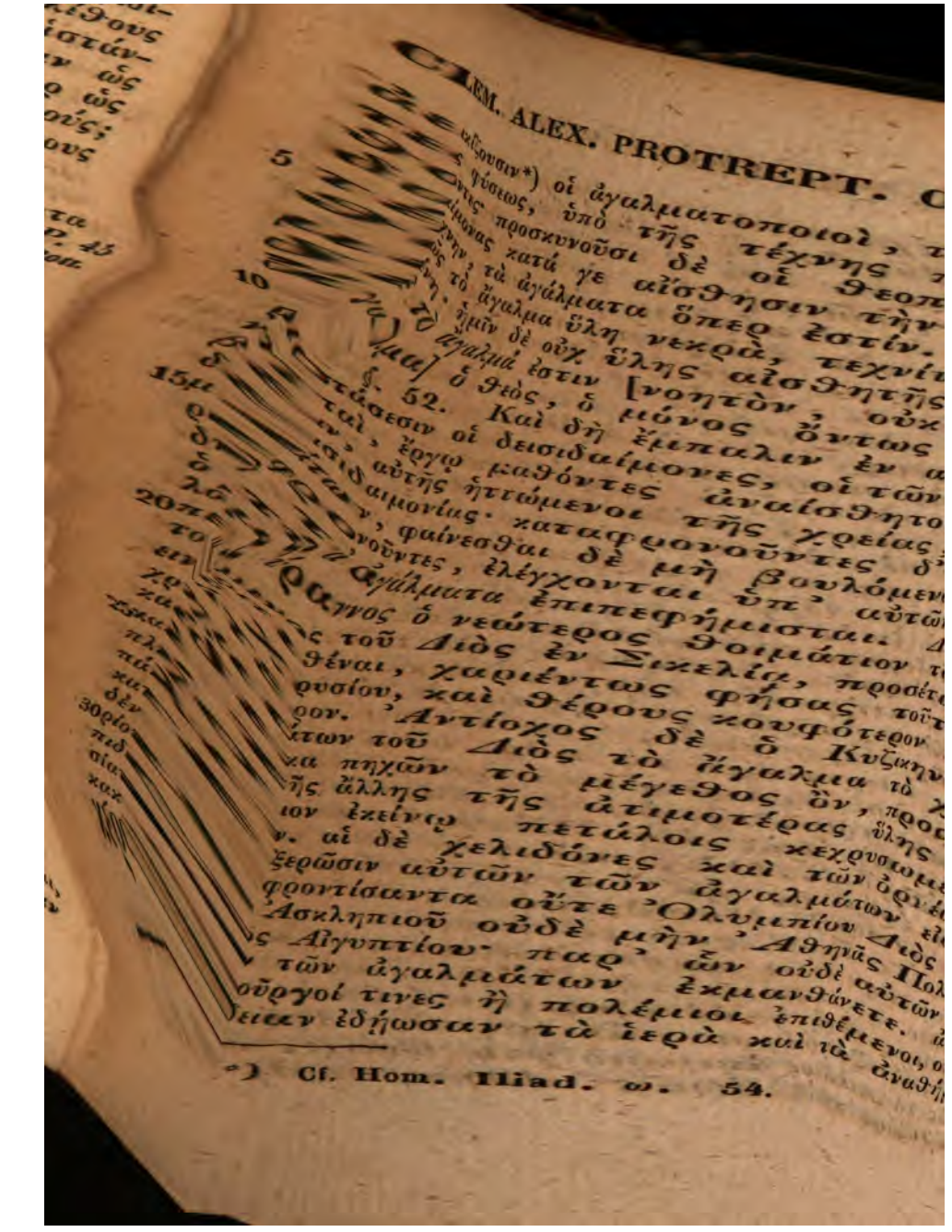

αἴρουσιν*) οἱ ἀγαλματοποιοὶ, τ
ἡ φύσεως, ὑπὸ τῆς τέχνης
ἄνθρωποι προσκυνοῦσι δὲ οἱ θεοπ
ἀνθρώπους κατά γε αἴσθησιν τὴν
ἄγαλμα, τὰ ἀγάλματα ὅπερ ἐστίν.
ἄγαλμα, τὸ ἄγαλμα ὕλη νεκρὰ, τεχνίτ
ἄγαλμα· ἡμῖν δὲ οὐχ ὕλης αἰσθητῆς
τὸ ἄγαλμα ἐστιν [νοητὸν, οὐκ
ὁ θεὸς, ὁ μόνος ὄντως
§. 52. Καὶ δὴ ἔμπαλιν ἐν α
τάσεσιν οἱ δεισιδαίμονες, οἱ τῶν
τοι, ἔργῳ μαθόντες ἀναίσθητο
αὐτῆς ἡττώμενοι τῆς χρείας
δαιμονίως· καταφρονοῦντες δ'
νοῦντες, φαίνεσθαι δὲ μὴ βουλόμεν
ἄγάλματα ἐπιπεφήμισται. Δ
Ἕρμος ὁ νεώτερος θοιμάτιον τ
τοῦ Διὸς ἐν Σικελίᾳ, προσέτ
θέναι, χαριέντως φήσας τοῦτ
ρυσίον, καὶ θέρους κουφότερον
ορον. Ἀντίοχος δὲ ὁ Κυζικην
ἄτων τοῦ Διὸς τὸ ἄγαλμα τὸ χ
μα πηχῶν τὸ μέγεθος ὂν, προ
ῆς ἄλλης τῆς ἀτιμοτέρας ὕλης
ιον ἐκείνῳ πετάλοις κεχρυσωμ
ν. αἱ δὲ χελιδόνες καὶ τῶν ὡρι
ξερῶσιν αὐτῶν τῶν ἀγαλμάτων εἰ
φροντίσαντα οὔτε Ὀλυμπίου Διὸς
Ἀσκληπιοῦ οὐδὲ μὴν Ἀθηνᾶς Πολ
ς Αἰγυπτίου· παρ' ὧν οὐδὲ αὐτῶν
τῶν ἀγαλμάτων ἐκμανθάνετε.
οὖργοί τινες ἢ πολέμιοι ἐπιθέμενοι, ο
ειεν ἐδήωσαν τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ἀναθή

*) Cf. Hom. Iliad. ω. 54.

σαν ἢ καὶ αὐτὰ ἐχώνευσαν τὰ ἀγάλματα·
Καμβύσης τις ἢ Δαρεῖος ἢ ἄλλος μαινόμενος τ
P. 16 τα ἄττα ἐπιχείρησεν καὶ εἰ τὸν Αἰγύπτεόν τις
Syl. κτεινεν Ἆπιν, γελῶ μὲν ὅτι τὸν θεὸν ἀπέκτ
5 αὐτῶν, ἀγανακτῶ δὲ εἰ κέρδους χάριν ἐπλημμελή

§. 53. Ἐκὼν οὖν ἐκλήσομαι τῆσδε τῆς κακ
γίας, πλεονεξίας ἔργα, οὐχὶ δὲ ἀδρανείας τῶν ε
λων ἔλεγχον νομίζων. ἀλλ᾽ οὔτι γε τὸ πῦρ κα
σεισμοὶ κερδαλέοι οὐδὲ μὴν φοβοῦνται ἢ δυσωπο
10ται οὐ τοὺς δαίμονας, οὐ τὰ ἀγάλματα, οὐ μᾶλ
ἢ τὰς ψηφῖδας τὰς παρὰ τοῖς αἰγιαλοῖς σεσωρευ
νάς, τὰ κύματα. οἶδα ἐγὼ πῦρ ἐλεγκτικὸν καὶ
δεισιδαιμονίας ἰατρικόν· εἰ βούλει παύσασθαί τῆς ἀνοί
ας, φωταγωγήσει σὲ τὸ πῦρ. τοῦτο τὸ πῦρ καὶ τ
15ὲν Ἀργεινεῶν σὺν καὶ τῇ ἱερείᾳ κατέφλεξεν Χρυσίδ
καὶ τὸν ἐν Ἐφέσῳ τῆς Ἀρτέμιδος δεύτερον μετ
Ἀμαζόνας καὶ τὸ ἐν Ῥώμῃ Καπιτώλιον ἐπινενέμηται
πολλάκις· οὐκ ἀπέσχετο δὲ οὐδὲ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρέων
πόλει Σαράπιδος ἱεροῦ. Ἀθήνησι γὰρ τοῦ Διονύσου
20τοῦ Ἐλευθερέως κατήρειψε τὸν νεών· καὶ τὸν ἐν Δελ
φοῖς τοῦ Ἀπόλλωνος πρότερον ἥρπασεν Φύελλα, ἔπει
τα ἠφάνισε πῦρ σωφρονοῦν. τοῦτό σοι προοίμιον
ἐπιδείκνυται ὧν ὑπισχνεῖται τὸ πῦρ· οἱ δὲ τῶν ἀγαλ
μάτων δημιουργοὶ οὐ δυσωποῦσιν ὑμῖν τοὺς ἔμφρο
25νας τῆς ὕλης καταφρονεῖν; ὁ μὲν Ἀθηναῖος Φειδίας
ἐπὶ τῷ δακτύλῳ τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου ἐπιγράψας
ΠΑΝΤΑΡΚΗΣ ΚΑΛΟΣ, οὐ γὰρ καλὸς αὐτῷ ὁ
Ζεύς, ἀλλ᾽ ὁ ἐρώμενος ἦν· ὁ Πραξιτέλης δέ, ὡς
Ποσείδιππος ἐν τῷ περὶ Κνίδου διασαφεῖ, τὸ τῆς Ἀφρο
30δίτης ἄγαλμα τῆς Κνιδίας κατασκευάζων, τῷ Κρα
τίνης τῆς ἐρωμένης εἶδει παραπλήσιον πεποίηκεν αὐ
τήν, ἵν᾽ ἔχοιεν οἷ δεῖλαιοι τὴν Πραξιτέλους ἐρωμέ
νην προσκυνεῖν. Φρύνη δὲ ὁπηνίκα ἤρξατο ἡ ἑταίρα
ἡ Θεσπιακή, οἱ ζωγράφοι πάντες τὰς Ἀφροδίτης
35εἰκόνας πρὸς τὸ κάλλος ἀπεμιμοῦντο Φρύνης, ὥσπερ
αἱ καὶ οἱ λιθοξόοι τοὺς Ἑρμᾶς Ἀθηναίοις πρὸς Ἀλ-

κυβώδην ἀπείκαζον. ὑπολείπεται τῆς σῆς κρίσεως
ἔργον ἐπάξαι, εἰ βούλει, καὶ τὰς ἑταίρας παράγειν
§. 54. Ἐνταῦθεν οἱμαι καὶ τοὺς οἱ παλαιοὶ, καταφρονοῦντες τῶν μύθων, ταύτην
δὴν διὰ τὸ ἐξ ἀνθρώπων ἀκίνδυνον σφᾶς
θεοὺς ἀνηγόρευον, ταύτῃ κἀκείνους διὰ τὴν
ἀπηθανατίσθαι διδάσκοπες. Κήυξ μὲν ὁ
Ζεὺς ὑπὸ τῆς Ἀλκυόνης τῆς γυναικὸς, Ἀλκυόνη
αὖθις ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς Ἥρα προσαγορευομένη
λεμαῖος δὲ ὁ τέταρτος Διώνυσος ἐπαλείτο· καὶ
Θριδάτης ὁ Ποντικὸς Διώνυσος καὶ αὐτὸς ἐκα
λετο δὲ καὶ Ἀλέξανδρος Ἀριμάσπους πρὸς τῶν ἀγαλμα
καὶ κεράσφορος ἀναπλάττεσθαι πρὸς τῶν ἀγαλμα
ποιῶν, τὸ καλὸν ἀνθρώπου ὑβρίσαι καὶ ἰδιῶται
καὶ καὶ οὗτοι γε βασιλεῖς μάνα, ἀλλὰ καὶ ἰδιῶται
προσηγορίαις σφᾶς αὐτοὺς ἐστεφανικον, ὡς
της ὁ ἰατρὸς, Ζεὺς οὗτος ἐπικεκλημένος. τί με
καταλέγειν Ἀλέξαρχον; γραμματικὸς οὗτος τὴν
στήμην γεγονὼς, ὡς ἱστορεῖ Ἄριστος, ὁ Σαλαμίν
ρου μεμῆσθαι. — Ζελείτης τὸ γένος ἦν κατὰ
Ἀλεξάνδρου γεγονὼς χρόνους — Ἑρμῆς προσηγορε
ὁ Νικαγόρας καὶ τῇ στολῇ τοῦ Ἑρμοῦ ἐχρητ
αὐτὸς μαρτυρεῖ· ὅπου γε καὶ ὅλα ἔξεστελίζου
μύθους τοὺς περὶ τῶν θεῶν, ὑποδιόμενοι, ἰσοφόρους ἀνδρα
τασχηματίζοντες ἑαυτοὺς, ὑπὸ δόξης πεφυ
ἐπιψηφιζόμενοι τιμὰς ἑαυτοῖς Πέλλης τὸν Ἀμύντ
τὸν Μακεδόνα τὸν ἐκ νομοθετοῦντες προσκυ
λιπὸν ἐν τὴν κλεῖν Κυνοσάργει τὸ σκέλος πεπηρω
ἐξεκόπη τὸν ὀφθαλμὸν· αὖθις δὲ τὸν Δημη
ὃν καὶ τοῦ ἵππου ἀναγορεύοντες. καὶ γάμος
αὐτὸν ἐπιῶν, Καταιβάτου
Δημητρίου· βωμοὶ δὲ παντα
ναίων αὐτῷ ὁ τῆς Ἀθηνᾶς

μὲν θεὸν ὑπερηφάνει, τὸ ἄγαλμα γῆρας μὴ
νος. Δώμων δὲ τὴν ἑταίραν ἔχων εἰς ἐκκ
λαιῷ παρθένῳ τὰ τῆς νέας ἐπιδεικνὺς ἑταίρα
μένα.

§. 55. Οὐ νέμεσις τοίνυν οὐδὲ Ἵππωνι ἀπ
ματίζοντι τὸν θάνατον τὸν ἑαυτοῦ. ὁ Ἵππων
οὗτος ἐπιγραφῆναι ἐκέλευσεν τῷ μνήματι τῷ ἑα
τούδε τὸ ἐλεγεῖον·

Ἵππωνος τόδε σῆμα, τὸν ἀθανάτοισι θεοῖσιν
ἶσον ἐποίησεν μοῖρα κατηφθιμένον.
εὖγε, Ἵππων, ἐπιδεικνύεις ἡμῖν τὴν ἀνθρωπίνην κ
κην· εἰ γὰρ καὶ λαλοῦντί σοι μὴ πεπιστεύκαμεν,
χρῷ γενέσθωσαν μαθηταί. χρησμὸς οὗτός ἐστιν
πωνος· νοήσωμεν αὐτόν. οἱ προσκυνούμενοι παρ
ὑμῖν, ἄνθρωποι γενόμενοί ποτε, εἶτα μέντοι τεθνᾶ
σιν· τεθνᾶσι δὲ αὐτοὺς ὁ μῦθος καὶ ὁ χρόνος φ
λεῖ γάρ πως τὰ μὲν παρόντα συνθείᾳ κατηφρ
νεῖσθαι, τὰ δὲ παρωχηκότα τοῦ παραυτίκα ἐλέγχο
κεχωρισμένα χρόνων ἀδηλείᾳ τεθνηκέναι τῷ πλάσαντι
καὶ τὰ μὲν ἀκατεῖσθαι, τὰ δὲ καὶ θαυμάζεσθαι.
αὐτίκα γοῦν οἱ παλαιοὶ νεκροὶ τῷ πολλῷ τῆς πλάνης
χρόνῳ σεμνυνόμενοι τοῖς ἔπειτα νομίζονται θεοί. πί-
στις ἡμῖν τῶνδε αὐτὰ ἡμῶν τὰ μυστήρια, αἱ πανη-
γύρεις δὲ καὶ τεμένη καὶ διακόνους θεοί.
ὦ μέλε ἐγώ, ὅτε μοι Σιφνηδόνα, φίλτατον ἀν-
δρῶν,
μοῖρ' ὑπὸ Πατρόκλοιο Μενοιτιάδαο δαμῆναι*).
κεκράτηται τὸ θέλημα τοῦ Διὸς καὶ ὁ Ζεὺς ὑμῖν
διὰ Σιφνηδόνα οἰμώζει νενικημένος· εἰδώλα γοῦν εἰ-
κότως αὐτοὺς καὶ δαίμονας ὑμεῖς αὐτοὶ κεκλη-
κατε· ἐπεὶ καὶ τὴν Ἀθηνᾶν ἐκείνην καὶ τοὺς ἄλ-
λους θεοὺς κακίᾳ τιμήσας Ὅμηρος δαίμονας προσ-
ηγόρευσεν.

*) Hom. Il. π. 433 sqq.

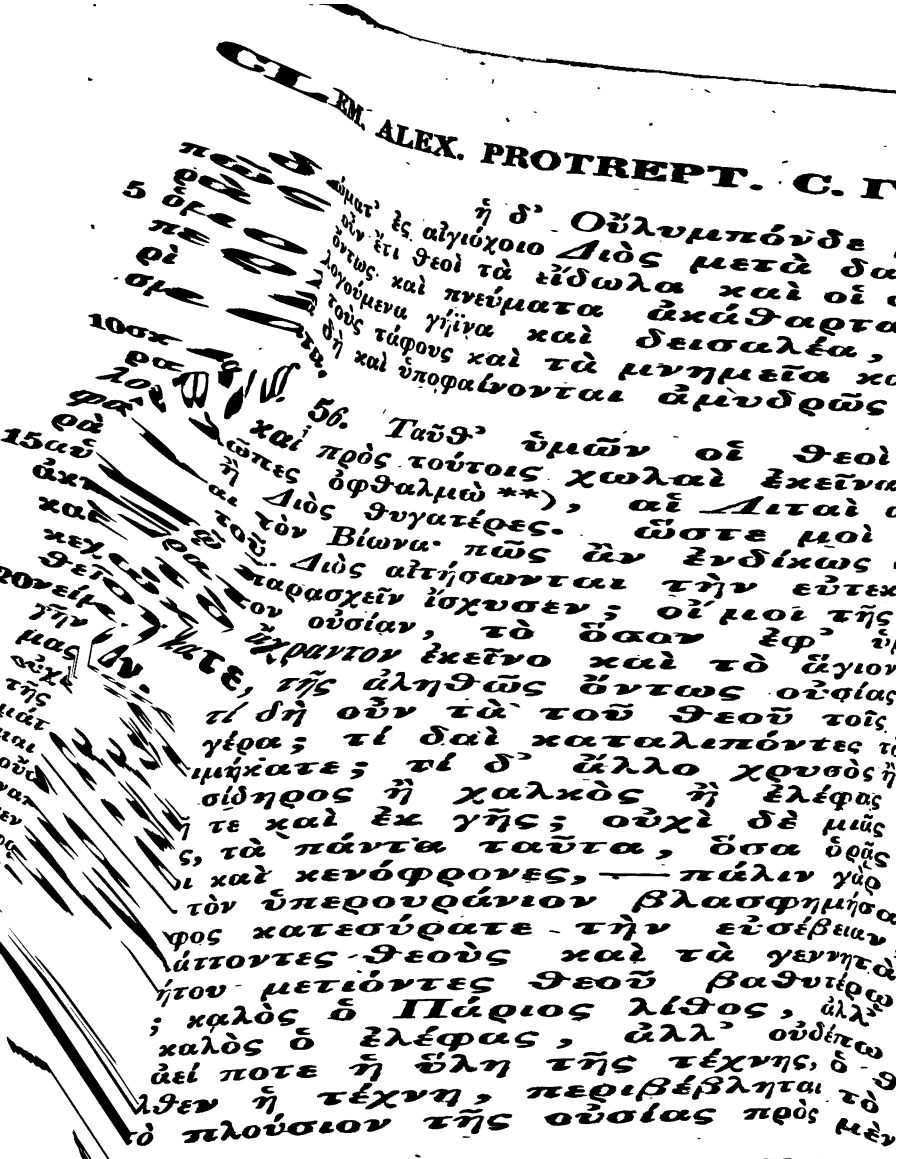

ἡ δ' Οὐλυμπόνδε
ἅμαρτ' ἐς αἰγιόχοιο Διὸς μετὰ δα
ὄντως· καὶ πνεύματα ἀκάθαρτα
λογούμενα γήϊνα καὶ δεισαλέα,
τοὺς τάφους καὶ τὰ μνημεῖα κα
δὴ καὶ ὑποφαίνονται ἀμυδρῶς

56. Ταῦθ' ὑμῶν οἱ θεοὶ
καὶ πρὸς τούτοις χωλαὶ ἐκεῖνα
ὦπες ὀφθαλμιῶ **), αἱ Λιταὶ
Διὸς θυγατέρες. ὥστε μοι
τὸν Βίωνα· πῶς ἂν ἐνδίκως
Διὸς αἰτήσωνται τὴν εὐτεκ
παρασχεῖν ἴσχυσεν; οἱ μοι τῆς
ον οὐσίαν, τὸ ὅσον ἐφ' ὑ
ἄγραντον ἐκεῖνο καὶ τὸ ἅγιον
τῆς ἀληθῶς ὄντως οὐσίας
τί δὴ οὖν τὰ τοῦ θεοῦ τοῖς
γέρα; τί δαὶ καταλιπόντες τ
μήκατε; τί δ' ἄλλο χρυσὸς ἢ
σίδηρος ἢ χαλκὸς ἢ ἐλέφας
τε καὶ ἐκ γῆς; οὐχὶ δὲ μιᾶς
ς, τὰ πάντα ταῦτα, ὅσα ὁρᾷς
ι καὶ κενόφρονες, —πάλιν γὰρ
τὸν ὑπερουράνιον βλασφημήσα
φος κατεσύραντε τὴν εὐσέβειαν
άττοντες θεοὺς καὶ τὰ γεννητὰ
ήτου μετιόντες θεοῦ βαθυτέρω
; καλὸς ὁ Πάριος λίθος, ἀλλ'
καλὸς ὁ ἐλέφας, ἀλλ' οὐδέπω
ἀεί ποτε ἡ ὕλη τῆς τέχνης, ὁ θ
λθεν ἡ τέχνη, περιβέβληται τὸ
τὸ πλούσιον τῆς οὐσίας πρὸς μὲν

) Il. ά. 221 sqq. **) Cf. Hom. Il.

γιμον, μόνῳ δὲ τῷ σχήματι γίνεται σεβάσμιον. χρυσός ἐστι τὸ ἄγαλμά σου; ξύλον ἐστὶ, λίθος ἐστὶ, γῆ ἐστὶν, ἐὰν ἄνωθεν νοήσῃς, μορφὴν παρὰ τοῦ τεχνίτου προσλαβοῦσα, γῆν δὲ ἐγὼ πατεῖν, οὐ προσκυνεῖν μεμελέτηκα, οὐ γάρ μοι θέμις ἐμπιστεῦσαί ποτε τοῖς ἀψύχοις τὰς τῆς ψυχῆς ἐλπίδας.

§. 57. Ἰτέον οὖν ὡς ἔνι μάλιστα ἐγγυτάτω τῶν ἀγαλμάτων· ὡς οἰκεία ἡ πλάνη κἀκ τῆς προσόψεως ἐλέγχεται, ἐναπομέμακται γὰρ πάνυ δὴ σαφῶς τὰ εἴδη τῶν ἀγαλμάτων τὴν διάθεσιν τῶν δαιμόνων. εἰ γοῦν τις τὰς γραφὰς καὶ τὰ ἀγάλματα περινοστῶν θεῷτο, γνωριεῖ ὑμῶν παραυτίκα τοὺς θεοὺς ἐκ τῶν ἐπονειδίστων σχημάτων, τὸν Διόνυσον ἀπὸ τῆς στολῆς, τὸν Ἥφαιστον ἀπὸ τῆς τέχνης, τὴν Δηὼ ἀπὸ τῆς συμφορᾶς, ἀπὸ τοῦ κρηδέμνου τὴν Ἰνὼ, ἀπὸ τῆς τριαίνης τὸν Ποσειδῶ, ἀπὸ τοῦ κύκνου τὸν Δία· τὸν δὲ Ἡρακλέα δείκνυσιν ἡ πυρὰ, κἂν P. γυμνὴν ἴδῃ τις ἀνάρραπτον γυναῖκα, τὴν χρυσῆν Ρο Ἀφροδίτην νοεῖ. οὕτως ὁ Κύπριος ὁ Πυγμαλίων ἐκεῖνος ἐλεφαντίνου ἠράσθη ἀγάλματος — τὸ ἄγαλμα Ἀφροδίτης ἦν καὶ γυμνὴ ἦν — νικᾶται ὁ Κύπριος τῷ σχήματι καὶ συνέρχεται τῷ ἀγάλματι, καὶ τοῦτο Φιλοστέφανος ἱστορεῖ. Ἀφροδίτη δὲ ἄλλη ἐν Κνίδῳ λίθος ἦν καὶ καλὴ ἦν, ἕτερος ἠράσθη ταύτης καὶ μίγνυται τῇ λίθῳ, Ποσίδιππος ἱστορεῖ, ὁ μὲν πρότερος ἐν τῷ περὶ Κύπρου, ὁ δὲ ἕτερος ἐν τῷ περὶ Κνίδου. τοσοῦτον ἴσχυσεν ἀπατῆσαι τέχνη προαγωγὸς ἀνθρώποις ἐρωτικοῖς εἰς βάραθρον γενομένη. ἀστήριος μὲν ἡ δημιουργικὴ, ἀλλ' οὐχ οἷα τε ἀπατῆσαι λογικὸν οὐδὲ μὴν οὐδὲ τοῦς κατὰ λόγον βεβιωκότας· ζωγραφίᾳ μὲν γὰρ δι' ὁμοιότητα σκιαγραφίας περιστεραῖς προσέπτησαν πελειάδες καὶ ἵπποις καλῶς γεγραμμέναις προσεχρεμέτισαν ἵπποι. ἐράσθηναι κόρην εἰκόνος λέγουσιν καὶ νέον καλὸν Κνιδίου ἀγάλματος, ἀλλ' ἦσαν τῶν θεατῶν αἱ ὄψεις ἠπατημέναι ὑπὸ τῆς τέχνης. οὐδὲ γὰρ ἂν θεᾷ τις

συνεπλάκη οὐδ' ἂν νεκρῷ τις συνετάφη οὐ
σθη δαίμονος καὶ λίθου ἄνθρωπος σωφρον
δὲ ἄλλη γοητείᾳ ἀπατᾷ ἢ τέχνη, εἰ καὶ μ
ἐρᾶν προσάγουσα, ἀλλὰ ἐπὶ τὸ τιμᾶν καὶ π
5 τά τε ἀγάλματα καὶ τὰς γραφάς, ὁμοία γε
ἐπαινείσθω μὲν ἡ τέχνη, μὴ ἀπατάτω δὲ τ
που, ὡς ἀληθείᾳ ἕστηκεν ὁ ἵππος ἡσυχῇ,
ἀτρεμεῖ, ἀργὸν τὸ πτερόν· ἡ δὲ βοῦς ἡ
ἡ ἐκ τοῦ ξύλου πεποιημένη ταῦρον εἶλεν
10κατηνάγκασε τὸ θηρίον ἡ τέχνη πλανήσαι
ἐπιβῆναι γυναικός.

§. 58. Τοσοῦτον οἶστρον αἱ τέχναι κ
σαι ταῖς ἀνοήτοις ἐνεποίησαν. ἀλλὰ τοὺς
κους οἱ τούτων τροφεῖς καὶ μελεδωνοὶ τεθ
15ὅτι τῶν κηρίνων ἢ πηλίνων ὁμοιωμάτων ;
σμίων ἀπατᾷ τούτους οὐδέν, ὑμεῖς δὲ ἀρ
κων χείρους γενήσεσθε λιθίνοις καὶ ξυλίνο
σίοις καὶ ἐλεφαντίνοις ἀγαλματίοις καὶ γρα
ανέχοντες; τοσούτων ὑμῖν οἱ δημιουργοὶ
20μάτων ὀλεθρίων, οἱ λιθοξόοι καὶ οἱ ἀνδριο
γραφεῖς τε αὖ καὶ τέκτονες καὶ ποιηταί,
καὶ τοιοῦτον ὄχλον παρεισάγοντες, κατ
Σατύρους καὶ Πᾶνας, ἀνὰ δὲ τὰς ὕλ
τὰς ὀρειάδας καὶ τὰς ἁμαδρυάδας, ναὶ
25καὶ περὶ τὰ ὕδατα καὶ περὶ τοὺς ποταμ
πηγὰς τὰς Ναΐδας καὶ περὶ τὴν θάλασσ
ρεΐδας. μάγοι δὲ ἤδη ἀσεβείας τῆς α
ὑπηρέτας δαίμονας αὐχοῦσιν, οἰκέτας αὖ
P. 18 καταγράψαντες, τοὺς κατηναγκασμέν
Sylb. ταῖς ἐπαοιδαῖς πεποιηκότες· γάμοι τε
παιδοποιίαι καὶ λοχεῖαι θεῶν μνημονε
μοιχεῖαι ᾀδόμεναι καὶ εὐωχίαι κωμῳδούμ
λωτες παρὰ πότον εἰσαγόμενοι, προτρέ
ἀναχραγεῖν, κἂν σιωπῆσαι θέλω· οἱ μ
3ζητος σκηνὴν πεποιήκατε τὸν οὐρανὸν
ον ὑμῖν δρᾶμα γεγένηται καὶ τὸ ἅγιο

δαιμονίων κεκωμῳδήκατε, τὴν ἀληθῆ θεοσέβειαν δεισιδαιμονίᾳ σατυρίσαντες.

§. 59. Αὐτὰρ ὃ φορμίζων ἀνεβάλλετο καλὸν ἀείδειν*):

ἆσον ἡμῖν, Ὅμηρε, τὴν φωνὴν τὴν καλήν·
ἀμφ' Ἄρεος φιλότητος ἐϋστεφάνου τ' Ἀφροδίτης·
ὡς τὰ πρῶτα μίγησαν ἐν Ἡφαίστοιο δόμοισι;
λάθρῃ· πολλὰ δ' ἔδωκε, λέχος δ' ἤσχυνε καὶ εὐνὴν
Ἡφαίστοιο ἄνακτος.

κατάπαυσον Ὅμηρε τὴν ᾠδήν· οὐκ ἔστι καλή, μοιχείαν διδάσκει· πορνεύειν δὲ ἡμεῖς καὶ τὰ ὦτα παρῃτήμεθα· ἡμεῖς γὰρ, ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ περιφέροντες ἐν τῷ ζῶντι καὶ κινουμένῳ τούτῳ ἀγάλματι, τῷ ἀνθρώπῳ, σύνοικον εἰκόνα, σύμβουλον, συνόμιλον, συνέστιον, συμπαθῆ, ὑπερπαθῆ· ἀνάθημα γεγόναμεν τῷ θεῷ ὑπὲρ Χριστοῦ· „ἡμεῖς τὸ γένος τὸ ἐκλεκτὸν, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς περιούσιος· οἵ ποτε οὐ λαὸς, νῦν δὲ λαὸς τοῦ θεοῦ"**)· οἱ κατὰ τὸν Ἰωάννην οὐκ ὄντες „ἐκ τῶν κάτω" ***), „παρὰ δὲ τοῦ ἄνωθεν ἐλθόντος†) τὸ πᾶν μεμαθηκότες††), οἱ τὴν οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ κατανενοηκότες, οἱ ἐν καινότητι ζωῆς περιπατεῖν"†††) μεμελετηκότες.

§. 60. Ἀλλ' οὐ ταῦτα φρονοῦσιν οἱ πολλοί· ἀπορρίψαντες δὲ τὴν αἰδῶ καὶ τὸν φόβον οἶκοι τοὺς τῶν δαιμόνων ἐγγράφονται πασχητιασμούς. πινακίοις γοῦν τισὶ καταγράφοις μετεωρότερον ἀνακειμένοις προσεσχηκότες ἀσελγείᾳ τοὺς θαλάμους κέκοσμήκασι, τὴν ἀκολασίαν εὐσέβειαν νομίζοντες· καπὶ τοῦ σκίμποδος κατακείμενοι παρ' αὐτὰς ἔτι τὰς περιπλοκὰς ἀφορῶσιν εἰς τὴν Ἀφροδίτην ἐκείνην τὴν γυμνὴν, τὴν ἐπὶ τῇ συμπλοκῇ δεδεμένην· καὶ τῇ Λήδᾳ περιποτώμενον τὸν ὄρνιν τὸν ἐρωτικὸν, τῆς P. 53 Pott.

*) Hom. Od. Θ. 266 — 270. **) Cf. 1 Petr. 2, 9. 10. ***) Ioann. 8, 23. †) Ibid. 3, 31. ††) Ibid. 4, 25. †††) Ep. ad. Rom. 6, 4.

ἀναλύσεις, σφραγῖδι χρώμενοι καταλλήλῳ τῇ Δι
ἀπολασία.

§. 61. Ταῦτα ὑμῶν τῆς ἡδυπαθείας τὰ ἀρχ
τυπα, αὗται τῆς ὕβρεως αἱ θεολογίαι, αὗται τῶ
συμπορευόντων ὑμῖν θεῶν αἱ διδασκαλίαι· ὃ γὰρ βο
λεται, τοῦθ' ἕκαστος καὶ οἴεται· κατὰ τὸν Ἀθηναῖο
ῥήτορα· οἷαι δὲ αὖ καὶ ἄλλαι ὑμῶν εἰκόνες; παν
σκοι τινὲς καὶ γυμναὶ κόραι καὶ σάτυροι μεθύοντ
10καὶ μορίων ἐντάσεις, ταῖς γραφαῖς ἀπογυμνούμενα
ἀπὸ τῆς ἀκρασίας ἐλεγχόμεναι· ἤδη δὲ ἀναφανδὸ
τῆς ἀκολασίας ὅλης τὰ σχήματα ἀνάγραπτα παν
μεῖ θώμενοι οὐκ αἰσχύνεσθε, φυλάττετε δὲ ἔτι μᾶλλο
ἀπαχείμενα, ὥσπερ ἀμέλει τῶν θεῶν ὑμῶν τὰς εἰκό
15νας στήλας ἀναισχυντίας καθιερώσαντες οἷκοι, ἔπ' ἴσ
ἐγγραφόμενοι τὰ Φιλαινίδος σχήματα, ὡς τὰ Ἡρακλέ
ους ἆθλήματα. τούτων οὐ μόνον τῆς χρήσεως, πρὸς
δὲ καὶ τῆς ὄψεως καὶ τῆς ἀκοῆς αὐτῆς ἀμνηστείαν κα
ταγγέλλομεν. ἦν αἰρήσει ὑμῖν τὰ ὦτα, πεπορνευκα
20σιν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὸ καινότερον πρὸ τῆς συμ
πλοκῆς δὲ ὄψεις ὑμῖν μεμοιχεύκασιν. ὦ βιασάμενοι
τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ ἔνθεον τοῦ πλάσματος ἐλέγ
χει ἀπάρξαντες, πάντα ἀπιστεῖτε, ἵνα ἐκπαθαίνησθε
καὶ πιστεύητε μὲν τοῖς εἰδώλοις, ζηλοῦντες αὐτῶν τὴν
25ἀκρασίαν· ἀπιστεῖτε δὲ τῷ θεῷ σωφροσύνην μὴ φέ
ροντες καὶ τὰ μὲν κρείττω μεμισήκατε, τὰ δὲ ἥττω
τετιμήκατε, ἀρετῆς μὲν θεαταί, κακίας δὲ ἐγκωνισταὶ
γεγενημένοι. P. 5

§. 62. Ὄλβιοι μόνοι τοίνυν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, Po
30ὁμοθυμαδὸν ἐκεῖνοι πάντες κατὰ τὴν Σίβυλλαν·
οἳ ναοὺς μὲν πάντας ἀπαρνήσονται ἰδόντες
καὶ βωμούς, εἰκαῖα λίθων ἰδρύματα κωφῶν,
καὶ λίθινα ξόανα καὶ ἀγάλματα χειροποίητα,
αἵματι ἐμψύχῳ μεμιασμένα καὶ θυσίαισε
35 τετραπόδων, διπόδων, πτηνῶν θηρῶν τε φόνοισι.
καὶ γὰρ δὴ καὶ ἀπηγόρευται ὑμῖν ἀναφανδὸν ἀπα-

τηλὸν ἐργάζεσθαι τέχνην. „οὐ γὰρ ποιήσεις", φησὶν ὁ προφήτης, „παντὸς ὁμοίωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω"*). ἢ πού γ' ἂν ἔτι τὴν Πραξιτέλους Δήμητραν καὶ Κόρην καὶ τὸν Ἴακχον τὸν μυστικὸν θεοὺς ὑπολάβοιμεν ἢ τὰς Λυσίππου τέχνας ἢ τὰς χεῖρας τὰς Ἀπελλικὰς, αἳ δὴ τῆς θεοδοξίας τὸ σχῆμα τῇ ὕλῃ περιτεθείκασιν, ἀλλ' ὑμεῖς μὲν ὅπως ποτὲ. ὦ ἀνδρὰς ὅτι μάλιστα ὡραιότατος τεκταίνηται, προσκαρτερεῖτε, ὅπως δὲ αὐτοὶ μὴ ὅμοιοι διὰ ἀναισθησίαν τοῖς ἀνδριάσιν ἀποτελεσθῆτε, οὐ φροντίζετε; πάνυ γοῦν ἐμφανῶς καὶ συντόμως ὁ προφητικὸς ἐλέγχει τὴν συνήθειαν λόγος, ὅτι „πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμονίων εἰσὶν εἴδωλα· ὁ δὲ θεὸς τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησεν"**) καὶ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ. ὅπως θείαν μὲν τέχνην, πλὴν ἀλλ' οὐ θεὸν προσκυνοῦσιν, ἥλιόν τε καὶ σελήνην καὶ τὸν ἄλλον τῶν ἀστέρων χορὸν, παραλόγως τούτους θεοὺς ὑπολαμβάνοντες, τὰ ὄργανα τοῦ χρόνου***). „τῷ γὰρ λόγῳ αὐτοῦ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν"†). ἀλλ' ἡ μὲν ἀνθρωπεία τέχνη οἰκίας τε καὶ ναοὺς καὶ πόλεις καὶ γραφὰς δημιουργεῖ· θεὸς δὲ πῶς ἂν ἐκφοιμι ὅσα ποιεῖ; ὅλον ἴδε τὸν κόσμον, ἐκείνου ἔργον ἐστίν, καὶ οὐρανὸς καὶ ἥλιος καὶ ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι „ἔργα τῶν δακτύλων αὐτοῦ"††). ὅση γε ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ· μόνον αὐτοῦ τὸ βούλημα κοσμοποιεῖ· μόνος γὰρ ὁ θεὸς ἐποίησεν, ἐπεὶ καὶ μόνος ὄντως ὁς· ψιλῷ τῷ βούλεσθαι δημιουργεῖ καὶ τῷ μόνον ἐθελῆσαι αὐτὸν ἔπεται τὸ γεγενῆσθαι. ἐνταῦθα φιλοσόφων παρατρέπεται χορὸς πρὸς μὲν τὴν οὐρανοῦ θέαν παγκάλως γεγονέναι τὸν ἄνθρωπον ὁμολογούντων, τὰ δὲ ἐν οὐρανῷ φαινόμενα καὶ ὄψει καταλαμβα-

P. 19 Sylb.

P. 55 Pott.

*) Exod. 20, 4. **) Psalm. 96, 5. ***) Cf. Genes. 1, 14. †) Psalm. 33, 6. ††) Psalm. 102, 26.

νόμενα προσκυνούντων. εἰ γὰρ καὶ μὴ ὁ ἄνθρωπος τὰ ἔργα τὰ ἐν οὐρανῷ, ἀλλὰ γοῦν ἀνθρώποις δεδημιούργηται. καὶ μὴ τὸν ἥλιόν τις ὑμῶν προσκυνείτω, ἀλλὰ τὸν ἡλίου ποιητὴν ἐπιποθείτω, μηδὲ τὸν κόσμον ἐκθειαζέτω, ἀλλὰ τὸν κόσμου δημιουργὸν ἐπιζητησάτω. μόνη ἄρα, ὡς ἔοικεν, κατεφυγὴ τῷ μέλλοντι ἐπὶ τὰς σωτηρίους ἀφικνεῖσθαι θύρας ὑπολείπεται, σοφία θεϊκή· ἐντεῦθεν ὥσπερ ἐξ ἱεροῦ τινὸς ἀσύλου οὐδενὶ οὐκέτι ἀγώγιμος τῶν δαιμόνων ὁ ἄνθρωπος γίνεται σπεύδων εἰς σωτηρίαν.

Cap. V.

§. 64. Ἐπιδράμωμεν δὲ, εἰ βούλει, καὶ τῶν φιλοσόφων τὰς δόξας, ὅσας αὐχοῦσι περὶ τῶν θεῶν, εἴ πως καὶ φιλοσοφίαν αὐτὴν κενοδοξίας ἕνεκεν ἀνειδωλοποιοῦσαν τὴν ὕλην ἐφεύρωμεν, εἰ καὶ δαιμόνια ἅττα ἐκθειάζουσαν κατὰ παραδρομὴν παραστῆσαι δυνηθῶμεν ὀνειρώττουσαν τὴν ἀλήθειαν. στοιχεῖα μὲν οὖν ἀρχὰς ἀπέλειπον ἕξυμνήσαντες, Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τὸ ὕδωρ καὶ Ἀναξιμένης ὁ καὶ αὐτὸς Μιλήσιος τὸν ἀέρα, ᾧ Διογένης ὕστερον ὁ Ἀπολλωνιάτης κατηκολούθησεν. Παρμενίδης δὲ ὁ Ἐλεάτης θεοὺς εἰσηγήσατο πῦρ καὶ γῆν, θάτερον δὲ αὐτοῖν μόνον, τὸ πῦρ, θεὸν ὑπειλήφατον Ἵππασός τε ὁ Μεταποντῖνος καὶ ὁ Ἐφέσιος Ἡράκλειτος· Ἐμπεδοκλῆς γὰρ ὁ Ἀκραγαντῖνος εἰς πλῆθος ἐμπεσὼν πρὸς τοῖς τέτταρσι στοιχείοις τούτοις νεῖκος καὶ φιλίαν καταριθμεῖται. ἄθεοι μὲν δὴ καὶ οὗτοι σοφίᾳ τινὶ ἀσόφῳ τὴν ὕλην προσκυνήσαντες καὶ λίθους μὲν ἢ ξύλα οὐ τιμήσαντες, γῆν δὲ τὴν τούτων μητέρα ἐκθειάσαντες καὶ Ποσειδῶνα μὲν οὐκ ἀναπλάττοντες πρὸ ὕδωρ δὲ αὐτὸ προστρεπόμενοι. τί γάρ ἐστι πόρρω Ποσειδῶν. ἢ ὑγρά τις οὐσία ἐκ τῆς

ματοποιουμένη; ὥσπερ ἀμέλει ὁ πολέμιος [illegible] ἀπὸ
τῆς ἄρσεως καὶ ἀναιρέσεως κεκλημένος. [illegible] καὶ δο-
κοῦσί μοι πολλοὶ μάλιστα τὸ ξίφος μόνον πλὴν ξαντες,
ἐπιθύειν ὡς Ἄρει. ἔστι δὲ Σκυθῶν τὸ τοιοῦτον, κα-
θάπερ Εὔδοξος ἐν δευτέρᾳ τῆς περιόδου λέγει. Σκυ-
θῶν δὲ οἱ Σαυρομάται, ὡς φησιν Ἰκέσιος ἐν τῷ περὶ
μυστηρίων, ἀκινάκην σέβουσιν. τοῦτό τοι καὶ
οἱ ἀμφὶ τὸν Ἡράκλειτον τὸ πῦρ ὡς ἀρχέγονον σέ-
βοντες πεπόνθασιν· τὸ γὰρ πῦρ τοῦτο ἔτεροι Ἥφαι-
στον ὠνόμασαν.

§. 65. Περσῶν δὲ οἱ μάγοι τὸ πῦρ τετιμήκασι καὶ τῶν τὴν Ἀσίαν κατοικούντων πολλοί, πρὸς δὲ καὶ Μακεδόνες, ὡς φησι Διογένης ἐν πρώτῳ Περσικῶν. τί μοι Σαυρομάτας καταλέγειν, οὓς Νυμφόδωρος ἐν νομίμοις βαρβαρικοῖς τὸ πῦρ σέβειν ἱστορεῖ, ἢ τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς Μήδους καὶ τοὺς μάγους; θύειν ἐν ὑπαίθρῳ τούτους ὁ Δίνων λέγει, θεῶν ἀγάλματα μόνα τὸ πῦρ καὶ ὕδωρ νομίζοντας. οὐκ ἀπεκρυψάμην οὐδὲ τὴν τούτων ἄγνοιαν. εἰ γὰρ P. 57 καὶ τὰ μάλιστα ἀποφεύγειν οἴονται τῆς πλάνης, Pott. ἄλλ' εἰς ἑτέραν κατολισθαίνουσιν ἀπάτην· ἀγάλματα μὲν θεῶν οὐ ξύλα καὶ λίθους ὑπειλήφασιν καθάπερ Ἕλληνες, οὐδὲ μὴν ἴβιδας καὶ ἰχνεύμονας Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ πῦρ τε καὶ ὕδωρ ὡς φιλόσοφοι. μετὰ πολλὰς μέντοι ὕστερον περιόδους ἐτῶν ἀνθρωπόειδῆ ἀγάλματα σέβειν αὐτοὺς Βήρωσσος ἐν τρίτῃ Χαλδαϊκῶν παρίστησι, ταῦτο Ἀρταξέρξου τοῦ Δαρείου τοῦ Ὤχου εἰσηγησαμένου, ὃς πρῶτος τῆς Ἀφροδίτης Ταναΐδος τὸ ἄγαλμα ἀναστήσας ἐν Βαβυλῶνι καὶ Σούσοις καὶ Ἐκβατάνοις Πέρσαις καὶ Βάκτροις καὶ Δαμασκῷ καὶ Σάρδεσιν ὑπέδειξε σέβειν. ὁμολογούντων τοίνυν καὶ φιλόσοφοι τοὺς διδασκάλους τοὺς σοφῶν Πέρσας ἢ Σαυρομάτας ἢ μάγους, παρ' ὧν τὴν ἀθεότητα τῶν σεβασμίων αὐτοῖς μεμαθήκασιν ἄρχοντα τὸν πάντων ποιητὴν καὶ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν δημιουργὸν ἀγνοοῦντες, τὸν ἄναρχον θεόν· τὸ

δὲ
"πτωχὰ" ταῦτα καὶ "ἀσθενῆ", ἧ φησὶν ὁ ἀπόστολος *), τὰ εἰς τὴν ἀνθρώπων ὑπηρεσίαν πεποιημένα στοιχεῖα προστρεπόμενοι.

§. 66. Τῶν δὲ ἄλλων φιλοσόφων ὅσοι τὰ στοιχεῖα ὑπερβάντες ἐπολυπραγμόνησάν τι ὑψηλότερον καὶ περιττότερον, οἷ μὲν αὐτῶν τὸ ἄπειρον καθύμνησαν, ὧν Ἀναξίμανδρος ὁ Μιλήσιος ἦν καὶ Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος καὶ ὁ Ἀθηναῖος Ἀρχέλαος· τούτῳ μέν γε ἄμφω τὸν νοῦν ἐπέστησάτην τῇ τροάδι ἀπειρίᾳ· ὁ δὲ Μιλήσιος Λεύκιππος καὶ ὁ Χῖος Μηλησήνη δίτιας, ὡς ἔοικεν, καὶ αὐτὼ ἀρχὰς ἀπεβῶν τούτων τὸ πλῆρες καὶ τὸ κενόν. προσέθηκε δὲ λαμόκριτος τοῖν δυεῖν τὰ εἴδωλα ὁ Ἀβδηρίτης P. 58 ευκίππου ἑταῖρος. ὁ γάρτοι Κροτωνιάτης Ἀλκμαίων Pott. ετο τοὺς ἀστέρας εἶναι ἐμψύχους ὄντας. οὐ ατησομαι οὐδὲ τὴν τούτων ἀναισχυντίαν· Ξενοκράτης Καρχηδόνιος οὗτος ἑπτὰ μὲν θεοὺς τοὺς πλανήτας, ὄγδοον δὲ τὸν ἐκ πάντων αὐτῶν συνεστῶτα τὸν κόσμον αἰνίττεται. οὐδὲ μὴν τοὺς ἀπὸ τῆς Στοᾶς P. 70 Sylb. παρελεύσομαι διὰ πάσης ὕλης καὶ διὰ τῆς ἀτιμοτάτης τὸ θεῖον διήκειν λέγοντας, οἳ καταισχύνουσιν ἀτεχνῶς τὴν φιλοσοφίαν. οὐδὲν δὲ οἶμαι χαλεπὸν ἐντᾶῦθα γενόμενος καὶ τῶν ἐκ τοῦ Περιπάτου μνησθῆναι· καί ὅγε τῆς αἱρέσεως πατὴρ τῶν ὅλων οὐ νοήσας ζῷον πατέρα τὸν κυλούμενον ὕπατον ψυχὴν εἶναι τοῦ παντὸς οἴεται· τοῦτέστι τοῦ κόσμου τὴν ψυχὴν θεὸν ὑπολαμβάνων, αὐτὸς αὐτῷ περιπείρεται. ὁ γάρτοι μέρει τῆς σελήνης αὐτῆς διορίζων τὴν πρόνοιαν, ἔπειτα τὸν κόσμον θεὸν ἡγούμενος περιτρέπεται, τὸν μόριον τοῦ θεοῦ θεὸν δογματίζων. ὁ δὲ Ἐρέσιος κεῖνος Θεόφραστος ὁ Ἀριστοτέλους γνώριμος πῆ μὲν οὐρανὸν, πῆ δὲ πνεῦμα τὸν θεὸν ὑπονοεῖ. Ἐπικούρου μέν γε μόνου καὶ ἑκὼν ἐκλήσομαι, ὃς οὐδὲν μᾶλλον οἴεται τῷ θεῷ, διὰ πάντων ἀσεβῶν. τί γὰρ

*) Ep. ad Galat. 4, 9.

Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός; οὐκ ἔσθ' ὅπη οὐ Δημοκρίτου καὶ αὐτὸς κατασύρεται εἰδώλα.

Cap. VI.

§. 67. Καὶ πολύς μοι ἐπιρρεῖ τοιοῦτος ὄχλ οἱονεὶ μορμώ τινα, δαιμονίων παρεισάγων ξέν ἄτοπον σκιαγραφίαν μυθολόγων ὕθλῳ γραϊκῷ· πολλ γε δεῖ ἀνδράσιν ἐπιτρέπειν ἀκροᾶσθαι τοιούτων λόγα οἳ μηδὲ τοὺς παῖδας τοὺς ἑαυτῶν, τοῦτο δὴ τὸ γόμενον, κλαυθμυριζομένους ἐθίζομεν παρηγορεῖσθ μυθίζοντες, ὀρρωδοῦντες συνανατρέφειν αὐτοῖς ἀθεό τητα τὴν πρὸς τῶν δοκησισόφων δὴ τούτων καταγ γελλομένην, μηδέν τι νηπίων μᾶλλον τἀληθὲς εἰδό των. τί γὰρ, ὦ πρὸς τῆς ἀληθείας, τοὺς σοὶ πεπι στευκότας δεικνύεις φύσει καὶ φθορᾷ δειναῖς τε καὶ ἀτάκτοις ὑποβεβλημένους; τί δαί μοι εἰδώλων ἀνα πίμπλης τὸν βίον, ἀνέμους τε ἢ ἀέρα ἢ γῆν ἢ λί θους ἢ ξύλα ἢ σίδηρον ἢ κόσμον τόνδε θεοὺς ἀνα πλάττουσα, θεοὺς δὲ καὶ τοὺς ἀστέρας τοὺς πλανή τας τοῖς ὄντως πεπλανημένοις τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς πολυθρυλήτου ταύτης ἀστρολογίας, οὐκ ἀστρο νομίας, μετεωρολογοῦσα καὶ ἀδολεσχοῦσα; τὸν κύ- P. 5 ριον τῶν πνευμάτων ποθῶ, τὸν κύριον τοῦ πυρὸς, Pott τὸν κόσμου δημιουργὸν, τὸν ἡλίου φωταγωγὸν· θεὸν ἐπιζητῶ, οὐ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ.

§. 64. Τίνα δὴ λάβω παρὰ σοῦ συνεργὸν τῆς ζητήσεως; οὐ γὰρ παντάπασιν ἀπεγνώκαμέν σε, εἰ βούλει, τὸν Πλάτωνα. πῇ δὴ οὖν ἐξιχνευτέον τὸν θεὸν, ὦ Πλάτων; τὸν γὰρ πατέρα καὶ ποιητὴν τοῦδε τοῦ παντὸς εὑρεῖν τε ἔργον καὶ εὑρόντα εἰς ἅπαντας ἐξειπεῖν ἀδύνατον. διὰ τί δῆτα; ὦ πρὸς αὐ τοῦ· ῥητέος γὰρ οὐδαμῶς ἐστίν. εὖ γε, ὦ Πλάτων, ἐπαφᾶσαι τῆς ἀληθείας· ἀλλὰ μὴ ἀποκάμῃς· ξὺν μοι λαβοῦ τῆς ζητήσεως τἀγαθοῦ πέρι· πᾶσιν γὰρ ἁπαξ-

ἁπλῶς ἀνθρώποις, μάλιστα δὲ τοῖς περὶ λ
διατρίβουσιν ἐνέστακταί τις ἀπόρροια θεϊκή
χάριν καὶ ἄκοντες μὲν ὁμολογοῦσιν ἕνα τε
ὄν, ἀνώλεθρον καὶ ἀγέννητον τοῦτον, ἄνω
τὰ νῶτα τοῦ οὐρανοῦ ἐν τῇ ἰδίᾳ καὶ οἰκεί
ὄντως ὄντα ἀεί·

Θεὸν δὲ ποῖον εἰπέ μοι νοητέον;

τὸν πάνθ' ὁρῶντα καὐτὸν οὐχ ὁρώμενον,

Εὐριπίδης λέγει. πεπλανῆσθαι γοῦν ὁ Μένα
ὀδοκεῖ, ἐνθα φησίν·

ἥλιε, σὲ γὰρ δεῖ προσκυνεῖν πρῶτον θεῶ
δι' ὃν θεωρεῖν ἔστι τοὺς ἄλλους θεούς·

οὐδὲ γὰρ ἥλιος ἐπιδείξειέ ποτ' ἂν τὸν θεὸν
θῇ, ὁ δὲ λόγος ὁ ὑγιὴς, ὃς ἔστιν ἥλιος ψ
μόνου ἔνδον ἀνατείλαντος ἐν τῷ βάθε
καὶ τοῦ νοὸς αὐτοῦ καταυγάζεται τὸ ὄμμα·
ἀπεικότως ὁ Δημόκριτος τῶν λογίων ἀνθρ
γους φησὶν ἀνατείναντας τὰς χεῖρας ἐντ
νῦν ἠέρα καλέομεν οἱ Ἕλληνες, πάντα Δ
σθαι· καὶ πάντα οὗτος οἶδε καὶ διδοῖ καὶ
καὶ βασιλεὺς οὗτος τῶν πάντων. ταύτῃ
Πλάτων διανούμενος τὸν θεὸν αἰνίττετα
τὸν πάντων βασιλέα πάντ' ἔστι, κἀκεῖνος αἰ
των καλῶν.

§. 69. Τίς οὖν ὁ βασιλεὺς τῶν πά
τῆς τῶν ὄντων ἀληθείας τὸ μέτρον. ὥσπ
μέτρῳ καταληπτὰ τὰ μετρούμενα, οὕτως
νοῆσαι τὸν θεὸν μετρεῖται καὶ καταλαμβάν
θεια; ὁ δὲ ἱερὸς ὄντως Μωϋσῆς, «οὐκ ἔστ
γα ἢ μικρὸν οὐδὲ ἔσται ἐν τῇ οἰκίᾳ σου
μέτρον, μέγα ἢ μικρὸν, ἀλλ' ἢ στάθμιο
καὶ δίκαιον ἔσται σοι»*), στάθμιον καὶ

*) Deuteron. 25, 13—15.

ἀριθμὸν τῶν ὅλων ὑπολαμβάνων τὸν θεόν· τὰ μ
γὰρ ἄδικα καὶ ἄνισα εἴδωλα οἴκοι ἐν τῷ μαρσίπ
καὶ ἐν τῇ ὡς ἔπος εἰπεῖν ὑπώσῃ ψυχῇ κατακέκρ
πται· τὸ δὲ μόνον δίκαιον μέτρον, ὁ μόνος ὄντι
θεὸς, ἴσος ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχω
μετρεῖται πάντα καὶ σταθμᾶται, οἱονεὶ τρυτάνῃ, τῇ δ
ναιοσύνῃ τὴν τῶν ὅλων ἀρρεπῶς περιλαμβάνων κ
ἀνέχων φύσιν. ὁ μὲν δὴ θεὸς, ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸ
λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντω
ἁπάντων ἔχων εὐθεῖα περαίνει κατὰ φύσιν περιπο-
ρευόμενος· τῷ δ' ἀεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν ἀπολειπομέ-
νων τοῦ θείου νόμου τιμωρός.

§. 70. Πόθεν, ὦ Πλάτων, ἀλήθειαν αἰνίττῃ; πόθεν ἡ τῶν λόγων ἄφθονος χορηγία τὴν θεοσέβειαν μαντεύεται; σοφώτερα, φησὶν, τούτων βαρβάρων τὰ γένη. οἶδά σου τοὺς διδασκάλους κἂν ἀποκρύπτειν ἐθέλῃς· γεωμετρίαν παρ' Αἰγυπτίων μανθάνεις, ἀστρονομίαν παρὰ Βαβυλωνίων, ἐπῳδὰς τὰς ὑγιεῖς παρὰ Θρᾳκῶν λαμβάνεις, πολλά σε καὶ Ἀσσύριοι πεπαιδεύκασι, νόμους δὲ τοὺς ὅσοι ἀληθεῖς καὶ δόξαν τὴν τοῦ θεοῦ παρ' αὐτῶν ὠφέλησαι τῶν Ἑβραίων,

P. 21 οἵτινες οὐκ ἀπάτῃσι κεναῖς, οὐδ' ἔργ' ἀνθρώπων
Sylb. χρύσεα καὶ χάλκεια καὶ ἀργύρου ἠδ' ἐλέφαντος
καὶ ξυλίνων λιθίνων τε βροτῶν εἴδωλα θανόντων
τιμῶσιν, ὅσα πέρ τε βροτοὶ κενεόφρονι βουλῇ·
ἀλλὰ γὰρ ἐξαίρουσι πρὸς οὐρανὸν ὠλένας ἁγνὰς,
ὄρθριοι ἐξ εὐνῆς, αἰεὶ χρόα ἁγνίζοντες P. 61
ὕδασι, καὶ τιμῶσι μόνον τὸν ἀεὶ μεδέοντα Potth.
ἀθάνατον.

§. 71. Καί μοι μὴ μόνον, ὦ φιλοσοφία, ἕνα σαι τοῦτον Πλάτωνα, πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους παραστῆ-
σπούδασον, τὸν ἕνα ὄντως μόνον θεὸν ἀναφθεγ-
γομένους θεὸν κατ' ἐπίπνοιαν αὐτοῦ, εἴ που τῆς ἀλη-
θείας ἐπεδράξαιντο. Ἀντισθένης μὲν γὰρ οὐ Κυνικὸν

δὴ τοῦτο ἐνενόησεν, Σωκράτους δὲ ἅτε γνώριμ
ὂν οὐδενὶ ἐοικέναι φησίν· διόπερ αὐτὸν οὐδεὶς
θεῖν ἐξ εἰκόνος δύναται. Ξενοφῶν δὲ ὁ Ἀθ
διαρρήδην ἂν καὶ αὐτὸς περὶ τῆς ἀληθείας ἂν
φει τι μαρτυρῶν ὡς Σωκράτης, εἰ μὴ τὸ Σωκρ
ἐδεδίει φάρμακον· οὐδὲν δὲ ἧττον αἰνίττεται
τὰ πάντα, φησὶ, σείων καὶ ἀτρεμίζων ὡς μ
γας τις καὶ δυνατὸς φανερός· ὁποῖος δέ τις μ
ἀφανὴς, οὐδὲ μὴν ὁ παμφαὴς δοκῶν εἶναι ἥλι
αὐτὸς ἔοικεν ὁρᾶν αὐτὸν ἐπιτρέπειν, ἀλλ' ἥν τε
δῶς αὐτὸν θιάσηται, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται·
ἄρα ὁ τοῦ Γρύλλου σοφίζεται ἢ δηλαδὴ πο
προφήτιδος τῆς Ἑβραίων θεσπιζούσης ὧδέ π
Τίς γὰρ σὰρξ δύναται τὸν ἐπουράνιον κα
ὀφθαλμοῖσιν ἰδεῖν θεὸν ἄμβροτον, ὃς πόλε
ἀλλ' οὐδ' ἀκτίνων κατεναντίον ἠελίοιο
ἄνθρωποι στῆναι δυνατοὶ, θνητοὶ γεγαῶτ

§. 72. Κλεάνθης δὲ ὁ Πισαδεὺς, ὁ
Στοᾶς φιλόσοφος, ὃς οὐ θεογονίαν ποιητικὴ
γίαν δὲ ἀληθινὴν ἐνδείκνυται, οὐκ ἀπεκρύ
θεοῦ πέρι ὅτι περ εἶχεν φρονῶν· ἄκουε δή
ταγαθὸν ἐρωτᾷς μ', οἷόν ἐστ'· εὐσεβὲς,
τεταγμένον, δίκαιον, ὅσιον, καλὸν, δέον,
κρατοῦν ἑαυτοῦ, χρήσιμον, αἰεὶ συμφέρον,
αὐστηρὸν, αὐθέκαστον, αἰεὶ ἀνώδυνον,
ἄφοβον, ἄλυπον, λυσιτελὲς, ἀσφαλὲς, φίλον,
ὠφέλιμον, εὐάρεστον, ἀσφ**** ****
ἔντιμον, ὁμολογούμενον, πρᾶον, σφ
εὐκλεὲς, ἄτυφον, ἐπιμελὲς, περᾶον, διαμένον
χρονιζόμενον, ἄμεμπτον, αἰεὶ δόξαν βλέπ
ἀνελεύθερος πᾶς ὅστις εἰς δόξαν καλοῦ
ὡς δὴ παρ' ἐκείνης τευξόμενος δ
Ἐνταῦθα δὴ σαφῶς, οἶμαι, διδάσκει καὶ ἡ σ
θεός· καὶ ὡς ἡ δόξα ἡ κοινὴ τὸν θεὸν
δεχομένους αὐταῖν, ἀλλὰ μὴ τὸν θεὸν

ἐξανδραποδιζέσθην. οὐκ ἀποκρυπτέον οὐδὲ τοὺς ἀμφὶ τὸν Πυθαγόραν, οἵ φασιν, ὁ μὲν θεὸς εἷς, χοὖτος δὲ οὐχ ὡς τινες ὑπονοοῦσιν, ἐκτὸς πᾶς διακοσμήσιος, ἀλλ' ἐν αὐτῷ, ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ κύκλῳ ἐπίσκοπος πάσας γενέσιος, κρᾶσις τῶν ὅλων, ἀεὶ ὢν καὶ ἐργάτας τῶν αὐτοῦ δυνάμιων καὶ ἔργων ἁπάντων, ἐν οὐρανῷ φωστὴρ καὶ πάντων πατὴρ, νοῦς καὶ ψύχωσις τῷ ὅλῳ κύκλῳ, πάντων κίνασις. ἀπόχρη καὶ τάδε εἰς ἐπίγνωσιν θεοῦ ἐπιπνοίᾳ θεοῦ πρὸς αὐτῶν μὲν ἀναγεγραμμένα, πρὸς δὲ ἡμῶν ἐξειλεγμένα τῷ γε καὶ σμικρὸν διαθρεῖν ἀληθειαν δυναμένῳ.

Cap. VII.

§. 73. Ἵτω δὲ ἡμῖν — οὐ γὰρ αὐταρκεῖ μόνον ἡ φιλοσοφία — ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ποιητικὴ ἡ περὶ τὸ ψεῦδος τὰ πάντα ἠσχολημένη· μόλις ποτὲ ἤδη ἀληθειαν μαρτυρήσουσα, μᾶλλον δὲ ἐξομολογουμένη τῷ θεῷ τὴν μυθῴδη παρέκβασιν· παρίτω δὴ ὅστις καὶ βούλεται ποιητὴς πρῶτος. Ἄρατος μὲν οὖν διὰ πάντων τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ διήκειν νοεῖ,

ὄφρ' ἔμπεδα πάντα φύωνται,
τῷ μιν ἀεὶ πρώτόν τε καὶ ὕστατον ἱλάσκονται·
χαῖρε, πάτερ, μέγα θαῦμα, μέγ' ἀνθρώποισιν ὄνειαρ*).

ταύτῃ τοι καὶ ὁ Ἀσκραῖος αἰνίττεται Ἡσίοδος τὸν Θεόν· P. 63 Potter.

αὐτὸς γὰρ πάντων βασιλεὺς καὶ κοίρανός ἐστιν,
ἀθανάτων τέ οἱ οὔτις ἐρήριστα κράτος ἄλλος**).

§. 74. Ἤδη δὲ καὶ ἐπὶ τῆς σκηνῆς παραγυμνοῦσι τὴν ἀλήθειαν· ὃ μὲν καὶ εἰς τὸν αἰθέρα καὶ εἰς

*) Arati Phaenom. v. 13—15. **) Hesiod. Fragm. LIII. p. 90. ed. L. Dind.

τὸν οὐρανὸν ἀναβλέψας τόνδε ἠγοῦ θεόν, φησὶν Εὐριπίδης. ὁ δὲ τοῦ Σοφίλλου Σοφοκλῆς; εἷς ταῖς ἀληθείαισιν, εἷς ἐστὶν θεὸς,
ὃς οὐρανόν τ' ἔτευξε καὶ γαῖαν μακρὰν
πόντου τε χαροπὸν οἴδμα κἀνέμων βίας·
θνητοὶ δὲ πολλοὶ καρδίᾳ πλανώμενοι
ἱδρυσόμεσθα πημάτων παραψυχὴν,
θεῶν ἀγάλματ' ἐκ λίθων ἢ χαλκέων,
ἢ χρυσοτεύκτων ἢ 'λεφαντίνων τύπους·
θυσίας τε τούτοις καὶ κενὰς πανηγύρεις
νέμοντες, οὕτως εὐσεβεῖν νομίζομεν.
οὗτοι μὲν ἤδη καὶ παρακεκινδυνευμένως ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὴν Θρᾴκιον Ὀρφέως ἀλήθειαν τοῖς θεαταῖς παρεισήγαγεν· ὁ δὲ ἱεροφάντης καὶ ποιητὴς ἅμα, ὁ τοῦ Οἰάγρου Ὀρφεὺς, μετὰ τὴν τῶν ὀργίων ἱεροφαντίαν καὶ τῶν εἰδώλων τὴν θεολογίαν, παλινῳδίαν ἀληθείας εἰσάγει, τὸν ἱερὸν ὄντως ὄψέ ποτε, ὅμως δ' οὖν ᾄδων λόγον·

φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί· θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι
πάντες ὁμῶς· σὺ δ' ἄκουε, φαεσφόρου ἔκγονε μήνης,

P. 22 Μουσαῖ, ἐξερέω γὰρ ἀληθέα, μηδέ σε τὰ πρὶν
θηλ. ἐν στήθεσσι φανέντα φίλης αἰῶνος ἀμέρσῃ.
εἰς δὲ λόγον θεῖον βλέψας τούτῳ προσέδρευε,
ἰθύνων κραδίης νοερὸν κύτος, εὖ δ' ἐπίβαινε
ἀτραπιτοῦ, μοῦνον δ' ἔσόρα κόσμοιο ἄνακτα
ἀθάνατον.
μετὰ ὑποβὰς διαρρήδην ἐπιφέρει·
ἕξ ἔστ', αὐτοτελὴς, ἑνὸς ἔκγονα πάντα τέτυκται. P. 64
ὃ δ' αὐτοῖς αὐτὸς περινίσσεται· οὐ δέ τις Rom.
αὐτὸν
ἀθρήσει θνητῶν· αὐτὸς δέ γε πάντας ὁρᾶναι.
οὕτω μὲν Ὀρφεὺς· ὁ δὲ Ὅμηρος· χρόνῳ τέ ποτε συνῆκεν πεπλανημένος·

ἀλλὰ σὺ μὴ μέλλων, βροτὲ ποικιλόμητι, βε
ἀλλὰ παλίμπλαγκτος στρέψας, θεὸν ἐλάσκε
εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα ἐναίσματά τινα τοῦ
τοῦ θείου λαβόντες Ἕλληνες, ὀλίγα ἄττα τῇ
θείας ἐφθέγξαντο, προσμαρτυροῦσι μὲν τὴν δ
αὐτῆς οὐκ ἀποκεκρυμμένην· σφᾶς δὲ αὐτοὺς ἐλ
σιν, ἀσθενεῖς, οὐκ ἐφικόμενοι τοῦ τέλους.

§. 75. Ἤδη γὰρ οἶμαι παντὶ τῷ δῆλον
νέναι, ὡς τῶν χωρὶς τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας
γούντων τι ἢ καὶ φθεγγομένων, ὁμοίων ὄντων
χωρὶς βάσεως βαδίζειν βιαζομένοις· δυσωπούντων
σε εἰς σωτηρίαν καὶ οἱ περὶ τοὺς θεοὺς ὑμῶν ἐ
χοι, οὓς διὰ τὴν ἀλήθειαν ἐκβιαζόμενοι κωμῳδο
ποιηταί. Μένανδρος γοῦν ὁ κωμικὸς ἐν Ἡνιόχῳ,
ὑποβολιμαίῳ τῷ δράματι·

οὐδείς μ' ἀρέσκει, φησὶ, περιπατῶν ἔξω θεὸς
μετὰ γραὸς, οὐδ' εἰς οἰκίας παρεισιὼν
ἐπὶ τοῦ σανιδίου μητραγύρτης.

τοιοῦτοι γὰρ οἱ μητραγύρται. ὅθεν εἰκότως ὁ Ἀν
τισθένης ἔλεγεν αὐτοῖς μεταιτοῦσιν, οὐ τρέφω τὴν
μητέρα τῶν θεῶν, ἣν οἱ θεοὶ τρέφουσιν. πάλιν δὲ
ὁ αὐτὸς κωμῳδοποιὸς ἐν Ἱερείᾳ τῷ δράματι χαλεπαί-
νων πρὸς τὴν συνήθειαν, διελέγχειν πειρᾶται τὸν
ἄθεον τῆς πλάνης τῦφον, ἐπιφθεγγόμενος ἐμφρόνως·

εἰ γὰρ ἔλκει τὸν θεὸν
τοῖς κυμβάλοις ἄνθρωπος, εἰς ὃ βούλεται,
ὁ τοῦτο ποιῶν ἐστι μείζων τοῦ θεοῦ·
ἀλλ' ἔστι τόλμης καὶ βίου ταῦτ' ὄργανα P. 65
εὑρημέν', ἀνθρώποισιν. Pon.

§. 76. Καὶ οὐχὶ μόνος ὁ Μένανδρος, ἀλλὰ καὶ
Ὅμηρος καὶ Εὐριπίδης καὶ ἄλλοι συχνοὶ ποιηταὶ δι
λέγχουσιν ὑμῶν τοὺς θεοὺς καὶ λοιδορεῖσθαι οὐ δεδία
σιν οὐδὲ καθ' ὁπόσον αὐτοῖς. αὐτίκα τὴν Ἀθηνᾶν κυ
νόμυιαν· καὶ τὸν Ἥφαιστον ἀμφιγύην καλοῦσιν, τὴν δὲ
Ἀφροδίτην ἡ Ἑλένη φησὶ,

μηκέτι σοῖσι πόδεσσιν ὑποστρέψε
ἐπὶ δὲ τοῦ Διονύσου ἀναφανδὸν Ὀρ
ὅς ποτε μαινομένοιο Διωνύσοιο τ
σεῦε κατ' ἠγάθεον Νυσήιον· αἱ δ
Θύσθλα χαμαὶ κατέχευαν, ὑπ' ἀ

ἄξιος ὡς ἀληθῶς Σωκρατικῆς διατρ
ἧς τὴν ἀλήθειαν ἀπιδὼν καὶ τοὺς θ
κατὲ μὲν τὸν Ἀπόλλωνα,
ὃς μεσομφάλους ἑ
ναίει βροτοῖσι στόμα νέμεων σαφέ
διελέγχων·
κείνῳ πιθόμενος, τὴν τεκοῦσαν ἐ
ἐκεῖνον ἡγεῖσθ' ἀνόσιον καὶ κτεἰν
ἐκεῖνος ἥμαρτ', οὐκ ἐγώ,
ἀμαθέστερός γ' ὢν τοῦ καλοῦ κα
τοτὲ δ' ἐμμανῆ εἰσάγων Ἡρακλέ
ἀλλαχόθι καὶ ἄπληστον· πῶς γὰρ ο
νος τοῖς κρέασι
χλωρὰ σῦκ' ἀ
ἄμουσ' ὑλακτῶν ὥστε βαρβάρῳ
ἤδη δὲ ἐν Ἴωνι τῷ δράμητι γυμ
κυκλεῖ τῷ θεάτρῳ τοὺς θεούς·
πῶς οὖν δίκαιον τοὺς νόμους ὑμ
γράψαντας αὐτοὺς ἀδικίας ὀφλιά
εἰ δ', οὐ γὰρ ἔσται, τῷ λόγῳ ἐ
δίκας βιαίων δώσετ' ἀνθρώποις
σὺ καὶ Ποσειδῶν Ζεύς θ', ὃς ὁ
νεὼς τίνοντες ἀδικίας κενώσετε

Cap. VIII.

§. 77. Ὥρα τοίνυν τῶν ἀλ
προδιηνυσμένων ἐπὶ τὰς προφητ

*) Il. γ. 405. **) Il. ζ. 132 sq

καὶ γὰρ οἱ χρήσμοι τὰς εἰς τὴν θεσσέβει
ἀφορμὰς ἐναργέστατα προτείνοντες θεμελ
ἀλήθειαν, γραφαὶ δὲ αἱ θεῖαι καὶ πολιτεί
νες σύντομοι σωτηρίας ὁδοί· γυμναὶ κόμμι
τῆς ἐκτὸς καλλιφωνίας καὶ στωμυλίας καὶ
ὑπάρχουσαι ἀνιστῶσιν ἀγχόμενον ὑπὸ κακίο
θρωπον, ὑπεριδοῦσαι τὸν ὄλισθον τὸν βιωτ
καὶ τῇ αὐτῇ φωνῇ πολλὰ θεραπεύουσαι, ἀπ
σαι μὲν ἡμᾶς τῆς ἐπιζημίου ἀπάτης, προτ
δὲ ἐμφανῶς εἰς προὔπτον σωτηρίαν. αὐτί
ἡ προφῆτις ἡμῖν ᾄσάτω πρώτη Σίβυλλα τὸ
σωτήριον·

P. 236 Sylb. οὗτος ἰδοὺ πάντεσσι σαφὴς, ἁπλάνητος ὑπ
ἔλθετε, μὴ σκοτίην δὲ διώκετε καὶ ζόφον α
ἠελίου γλυκυδερκὲς, ἰδοὺ, φάος ἔξοχα λάμπ
γνῶτε δὲ κατθέμεναι σοφίην ἐν στήθεσιν ὑμ
εἷς θεός ἐστι, βροχὰς, ἀνέμους, σεισμούς τ
πέμπων,
ἀστεροπὰς, λιμοὺς, λοιμοὺς καὶ κήδεα λυγρά
καὶ νιφετοὺς, κρύσταλλά τε· τί καθ' ἓν ἐξαγορε
οὐρανοῦ ἡγεῖται, γαίης κρατεῖ, αὐτὸς ὑπάρχει.
ἐνθέως σφρόδρα τὴν μὲν ἀπάτην ἀπεικάζουσα
σκότει, τὴν δὲ γνῶσιν ἡλίῳ καὶ φωτὶ τοῦ θεοῦ· ὁ
φῳ δὲ παραθεμένη τῇ συγκρίσει τὴν ἐκλογὴν διὰ
σχει, τὸ γὰρ ψεῦδος οὐ ψιλῇ τῇ παραθέσει τάληθ
διασκεδάννυται, τῇ δὲ χρήσει τῆς ἀληθείας ἐκβιαζ
μενον φυγαδεύεται.

§. 78. Ἱερεμίας δὲ ὁ προφήτης ὁ πάνσοφος
μᾶλλον δὲ ἐν Ἱερεμίᾳ τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐπιδείκνυσ
τὸν θεόν. „θεὸς ἐγγίζων ἐγώ εἰμι", φησί, „καὶ οὐχὶ
θεὸς πόρρωθεν. εἰ ποιήσει τι ἄνθρωπος ἐν κρυφαίοις,
καὶ ἐγὼ οὐκ ὄψομαι αὐτόν; ἢ οὐχὶ τοὺς οὐρανοὺς
καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ; λέγει κύριος"*). πάλιν δὲ
αὖ διὰ Ἡσαΐου, „τίς μετρήσει", φησί, „τὸν οὐρανὸν

*) Ieremi. 23, 23. 24.

σπαθμῇ καὶ πᾶσαν τὴν γῆν δρακί"*),
γεθος τοῦ θεοῦ καὶ καταπλάγηθι. τοι
νήσωμεν, ἐφ' οὗ καὶ φησὶν ὁ προφήτης, "ἀ
σοὺ ὄρη ταχήσονται, ὡς ἀπὸ προσώπο
κεται κηρός"**). "οὗτος, φησὶν, ἐστὶν ὁ
νος μέν ἐστιν ὁ οὐρανὸς, ὑποπόδιον δὲ
ἀνοίξῃ τὸν οὐρανὸν, τρόμος σὲ λήψεται"
καὶ περὶ τῶν εἰδώλων ἀκοῦσαι τί φησ
οὗτος; "παραδειγματισθήσονται ἔμπροσ
ηλίου καὶ ἔσται τὰ θνησιμαῖα αὐτῶν βρ
πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῖς θηρίοις
σαπήσεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελή
ἠγάπησαν καὶ οἷς αὐτοὶ ἐδούλευσαν κα
σεται ἡ πόλις αὐτῶν"†). φθαρήσεσθαι δὲ
λίγεια καὶ τὸν κόσμον σὺν καὶ αὐτοῖς λέ
φησι, "παλαιωθήσεται καὶ ὁ οὐρανὸς π
τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα

§. 79. Τί δαὶ ὅταν πάλιν ἑαυτὸν δει
βουληθῇ διὰ Μωϋσέως· "ἴδετε, ἴδετε,
καὶ οὐκ ἔστι θεὸς ἕτερος πλὴν ἐμοῦ. ἐ
καὶ ζῆν ποιήσω· πατάξω κἀγὼ ἰάσομαι,
ὃς ἐξελεῖται ἐκ τῶν χειρῶν μου"†††). "
ρου ἐπακοῦσαι θέλεις χρησμῳδοῦ; ἔχει
πάντα τὸν προφητικὸν, τοὺς συνθιασώτα
σέως. τί φησὶν αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιο
οὐκ ἐκνήσω λέγειν· "ἰδοὺ ἐγὼ στερεῶν
κτίζων πνεῦμα, οὗ αἱ χεῖρές καὶ τὴν ο
οὐρανοῦ ἐθεμελίωσαν"††††). ἔτι δὲ καὶ διὰ
ταύτην ἀπομνημονεύσω σοὶ τὴν φωνήν· "ἐ
εἰμι", φησὶν, "ὁ κύριος ὁ λαλῶν δικαιοσύν
γέλλων ἀλήθειαν· συνάχθητε καὶ ἥκετε
ῦμα, οἱ σωζόμενοι ἀπὸ τῶν ἐθνῶν· οὐκ

*) Ies. 40, 12. **) Ibid. 64, 1. 2.
1. cl. 64, 1. †) Ierem. 8, 2. 34, 20. 4, 2
40, 8. 51, 6. †††) Deuteron. 32, 39. ††††
cl. Psalm. 8, 3.

αἴροντες τὸ ξύλον, γλύμμα αὐτῶν· καὶ πι
νοι θεοῖς, οἳ οὐ σώσουσιν αὐτούς" *). εἶθ
"ἐγώ", φησίν, "ὁ θεὸς, καὶ οὐκ ἔστι πλὴν
καιως καὶ σωτήρ. οὐκ ἔστι παρὲξ ἐμοῦ· ἐπι
5 πρός με καὶ σωφήσεσθε οἱ ἀπ' ἐσχάτου τῆς
εἰμι ὁ θεὸς καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος· κατ' ἐμοῦ ὀμε
τοῖς δὲ εἰδωλολάτραις δυσχεραίνει λέγων, "τίνι
σατε κύριον; ἢ τίνι ὁμοιώματι ὡμοιώσατε
μὴ εἰκόνα ἐποίησεν τέκτων; ἢ χρυσοχόος χ
10χρυσίον, περιεχρύσωσεν αὐτόν"***); καὶ τὰ
τοις. μὴ οὖν ἔτι ὑμεῖς εἰδωλολάτραι· ἀλλὰ
φυλάξασθε τὰς ἀπειλάς· ὁλολύξει γὰρ τὰ
καὶ τὰ χειροποίητα" †), μᾶλλον δὲ οἱ ἐπ' αὐτ
ποιηθότες, ἀναίσθητος γὰρ ἡ ὕλη. ἔτι, φησὶ
15κύριος σεἰσει πόλεις κατοικουμένας καὶ τὴν
μένην ὕλην καταλήψεται τῇ χειρὶ, ὡς νοσσιάν"

§. 80.

Τί σοι σοφίας ἀναγγέλλω μυστήρια
ῥήσεις ἐκ παιδὸς Ἑβραίου σεσοφισμένου; "κα
ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ"; †††)
20"κύριος διδωσι σοφίαν καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γ
σις καὶ σύνεσις" *). "ἕως πότε, ἐὰν ὀκνηρὲ, κατάκειο
πότε δὲ ἐξ ὕπνου ἐγερθήσῃ; ἐὰν δὲ ὀκνηρὸς ἦς,
σοὶ ὡσπερ ὁ ἀμητὸς σου, ὁ λόγος ὁ πατρικός,
ὁ ἀγαθὸς λύχνος, ὁ κύριος ἐπάγων τὸ φῶς, τὴν πίστι
25παῖσι καὶ σωτηρίαν" **). ὡς φησιν "κύριος" γὰρ "ὁ ποιήσας τ
γῆν καὶ ἰσχὺν αὐτοῦ, ἀνόρθω
σεν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ" ***). προπε
σόν οἰκουμένην ἐν τῇ σοφίᾳ ἔστιν Ἱερεμίας, ἢ ἐστιν
λόγος γὰρ ἡμᾶς ἐπὶ τὰ εἴδωλα ἡ σοφία, ἀλλ' ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν. καὶ αὖτ
30περ αὐτοῦ, ἀνορθοῖ ἐπὶ τὴν ἀπορέ
πω τοῦ παραπτώματος ἀπάσης ἀνάστασις· ὅθεν ἀπορ
ἀν εἰδωλολατρείας. "ἀκουε Ἰσραὴλ· κύριος ὁ θεός
ἐκ ραγε Μωϋσῆς· "ἀκουε Ἰσραὴλ· κύριος ὁ θεός

40,
vers
***)

*) Isa. 45, 19. 20. **) Ibid. 21, 22. 23. ***) Ibid.
19. †) Ibid. 10, 10. ††) Ibid. v. 14. †††) Pro-
22. *) Ibid. 2, 6. **) Ibid. 6, 9. 10. 20. 22. 23.
rem. 10, 12.

σου, κύριος εἷς ἐστίν" *) · καὶ „κύριον τὸν θεόν προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις" **), νῦ οὖν δεύετε, ω ἄνθρωποι, κατὰ τὸν μακάριον μωδὸν ἐκεῖνον τὸν Δαβίδ· „δράξασθε παιδείας ποτε ὀργισθῇ κύριος, καὶ ἀπολεῖσθε ἐξ ὁδοῦ δικο ὅταν ἐκκαυθῇ ἐν τάχει ὁ θυμὸς αὐτοῦ. μακά πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτῷ" ***).

§. 81. Ἤδη δὲ ὑπεροικτείρων ἡμᾶς ὁ κύ τὸ σωτήριον ἐνδίδωσι μέλος, οἷον ἔμβατήριον
P. 24 θμόν· „υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάρδιοι ;
Sylb. τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα καὶ ζητεῖτε ψεῦδος †) ; οὐν ἡ ματαιότης καὶ τί τὸ ψεῦδος; ὁ ἅγιος ἀπόσ λος τοῦ κυρίου τοὺς Ἕλληνας αἰτιώμενος ἐξηγήσα σοι, „ὅτι γνόντες τὸν θεὸν οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασα ἠὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλ σμοῖς αὐτῶν, καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐλάτ σαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα" ††). καὶ μὴ γε θεὸς οὗτος, ὃς „ἐν ἀρχῇ ἐποίησε τὸν οὐρανὸν τὴν γῆν" · σὺ δὲ τὸν μὲν θεὸν οὐ νοεῖς, τὸν δὲ ρανὸν προσκυνεῖς καὶ πῶς οὐκ ἀσεβεῖς; ἄκουε π προφήτου λέγοντος· „ἐκλείψει μὲν ὁ ἥλιος καὶ ὁ ρανὸς σκοτισθήσεται, λάμψει δὲ ὁ παντοκράτωρ τὸν αἰῶνα καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσ ται καὶ οἱ οὐρανοὶ εἰλιγήσονται, ὡς δέρρις, ἑκτε μενοι καὶ συστελλόμενοι" —— αὗται γὰρ αἱ προφητικ φωναί —— „καὶ ἡ γῆ φεύξεται ἀπὸ προσώπου κ ρίου" †††).

---

*) Deuterm. 6, 4. **) Ibid. 6, 13. 10, 20. ***) Psalm 2, 12. †) Psalm. 4, 2. ††) Ep. ad Rom. 1, 21. 23. 2 †††) His similia leguntur Psalm. 102, 26. Ies. 13, 10. Ezech 33, 7. Ioel. 2, 10. 31. 3, 15. Ipsa verba, quae habet Cl mens, nondum inueni. Pott.

ϑρώπων τὸν ϑεὸν νενοηκότας, οἱ πα
τιῶν ἀπεσπασμένοι, οἱ πρῶτοι τοῦ
ρισμένοι.

§. 83. Νυνὶ δὲ τοσούτῳ τινές
ὅσῳ φιλανθρωπότερος ὁ ϑεός· ὁ μ
νίους ἡμᾶς γενέσθαι βούλεται, οἱ δὲ
ὑπερηφανήκασιν. ὦ τῆς ἀπονοίας
κύριον ἀπαισχύνεσθε; ἐλευθερίαν ἐπ
δὲ εἰς δουλείαν ἀποδιδράσκετε; σω
ὑμεῖς δὲ εἰς ἄνθρωπον ὑποφέρεσθ
αἰώνιον, ὑμεῖς δὲ „τὴν κόλασιν" ἀ
πῦρ δὲ προσκοπεῖτε, ὃ ἡτοίμασεν
βόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ"*); ὁ
ριος ἀπόστολος, „μαρτύρομαι ἐν κυ
κέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τ
ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκ
νοίᾳ ὄντες καὶ ἀπηλλοτριωμένοι τῆ
διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτ
ρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν· οἵτινες
δωκαν ἀπηλγηκότες τῇ ἀσελγείᾳ εἰς
ϑαρσίας πάσης καὶ πλεονεξίας", **)

§. 84. Τοιούτου μάρτυρος ἐ
ἀνθρώπων ἄνοιαν, τὸν ϑεὸν ἐπιβο
ρον ὑπολείπεται τοῖς ἀπίστοις, ἢ
κη; οὐκ ἀμέλει δὲ ὁ κύριος παραινῶν
πων, διεγείρων, νουϑετῶν· ἀφυπνίζε
τους αὐτοῦ τοὺς πεπλανημένους διαν
φησὶν, „ὁ καθεύδων καὶ ἀνάστα ἐ
ἐπιφαύσει σοὶ ὁ Χριστὸς κύριος"*
σεως ἥλιος, „ὁ πρὸ ἑωσφόρου γεννη
χαρισάμενος ἀκτῖσιν ἰδίαις. μὴ οὖ
τοῦ λόγου, μὴ λάθῃ καταφρονῶν
που ἡ γραφή· „Σήμερον ἐὰν τῆς

*) Matth. 25, 41. 46. **) Ep
***) Ephes. 5, 14. †) Psalm. 109,

λέγονται διὰ τὴν ἀπιστίαν *), πρὶν ἢ σφᾶς αὐτοὺς κατιχολουθήσαντας τῷ Μωϋσέως διαδόχῳ ὀψέ ποτε ἔργῳ μαθεῖν, οὐκ ἂν ἄλλως σωθῆναι, μὴ οὐχὶ ὡς Ἰησοῦ πεπιστευκότας. δὲ ὢν ὁ κύριος πάντας ἀνθρώπους εἰς φιλάνθρωπος ἀληθείας παρακαλεῖ, ὁ τὸν παράκλητον ἀποστέλλων. τίς οὖν ἡ ἐπίγνωσις; θεοσέβεια· τὸ θεοσέβεια δὲ πρὸς πάντα ὠφέλιμος" κατὰ τὸν ("θεοσέβεια ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ Παῦλον **), "" ***). πόσου ὠμολογήσατε, ὦ ἄνθρωποι, εἰ ἐπιπεράσκετο σωτηρία ἀίδιος, ὠνήσασθαι ἄν; οὐδὲ εἰ τὸν Πάκτωλόν τις ὅλον τοῦ χρυσίον τὸ ῥεῦμα τὸ μυθικὸν ἀπομετρήσαι, ἀντάξιον σωτηρίας μισθὸν ἀριθμήσει.

§. 86. Μὴ οὖν ἀποκάμητε. ἔξεστιν ὑμῖν, ἢν θέλητε, ἐξωνήσασθαι τὴν πολυτίμητον σωτηρίαν οἱῳ θησαυρῷ, ἀγάπη καὶ πίστει ζωῆς, ἥς ἐστιν ἀξιόλογος μισθός. ἀγάπη καὶ πίστει τιμὴν ὁ θεὸς λαμβάνει "ἠλπίκαμεν γὰρ ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν" †). οἱ δὲ ἄλλοι ταύτην ἡδέως τὴν περιπεφυκότες τῷ κόσμῳ, οἷα φύκιά τινα ἐνάλοις πέτραις, ἀθανασίας ὀλιγωροῦσιν· καθάπερ ὁ Ἰθακήσιος γέρων οὐ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐν οὐρανῷ πατρίδος, πρὸς δὲ καὶ τοῦ ὄντως ὄντος ἱμειρόμενος φωτός, ἀλλὰ τοῦ καπνοῦ ††). θεοσέβεια δὲ ἐξομοιοῦσα ἑπόμενον θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν τὸν ἄνθρωπον, κατάλληλον σαυτῷ γράφεται διδάσκαλον θεὸν τὸν ἄνθρωπον καὶ μόνον ἀπεικάζεται δὲ ἀξίαν δυνάμενον ἄνθρωπον τὸν θεῷ.

§. 87. Ταύτην ὁ ἀπόστολος τὴν διδασκαλίαν ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας τὰ δυνάμενα σοφίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. πᾶσα γὰρ γραφὴ θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ· ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος" ‡). ἱερὰ γὰρ ὡς ἀληθῶς τὰ ἱεροποιοῦντα καὶ

*) Hebr. 3, 18. 19. **) Ibid. 4, 8. †) Ep. ad Timoth. I, v. 10. ††) Cf. Ibid. 4, 57 sqq. ‡) Ep. ad Timoth. II, 14, 15.

α. ἐξ ὧν γραμμάτω
συγκειμένας γραφὰ
κολούθως ἀπόστολος
ς οὔσας πρὸς διδασκ
θωσιν, πρὸς παιδεί
ς ἢ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρω
ηρτημένος"*). οὐκ ἀ
λλων ἁγίων τὰς προτρ
ριλάνθρωπον· οὐδὲν γά
ἐστὶν αὐτῷ σώζεσθαι
είγων εἰς σωτηρίαν αὐτ
οὐρανῶν"**)· ἐπιστρέφ
ντας τῷ φόβῳ. ταύτῃ
υ παρακαλῶν τοὺς Μα
θείας φωνῆς· „ὁ κύριος
θεμὴ καταληφθῶμεν κενο
ἀδεεῖς, μᾶλλον δὲ ἄπιστο
ῷ κυρίῳ μήτε τῷ Παύλ
δεομένῳ†) γεύσασθε καὶ
ός††).

εἰσάξει, ἢ πεῖρα διδάξε
„δεῦτε, ὦ τέκνα", λέγο
υρίου διδάξω ὑμᾶς"†††).
υντόμως ἐπιλέγει, „τίς ἐ
ην, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν
φήσομεν, οἱ ταγαθοῦ π
θῶν ζηλωταί. ἀκούσατε
σατε „οἱ ἐγγύς·" οὐκ ἄπε
ἐστὶ κοινὸν, ἐπιλάμπει π
Κιμμέριος ἐν λόγῳ· σπεύσ
παλιγγενεσίαν, εἰς μίαν
λλοι, κατὰ τὴν τῆς μονα

6, 17. **) Matth. 4, 17. ***
Cor. II, 5, 20. ††) Psaln
*) Ibid. v. 12. **) Es
2, 17. ***) Ioann. 1, 9.

οὐσίας ἕνωσιν σπεύσωμεν ἀγαθοεργούμενοι, ἀναλόγως ἑνότητα διώκωμεν τὴν ἀγαθὴν ἐκζητοῦντες μονάδα. ἡ δὲ ἐκ πολλῶν ἕνωσις ἐκ πολυφωνίας καὶ διασπορᾶς ἁρμονίαν λαβοῦσα θείκην μία γίνεται σύμφωνία, ἑνὶ χορεντῇ καὶ διδασκάλῳ τῷ λόγῳ ἑπομένη, ἐπ' αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν ἀναπαυομένη, "Ἀββᾶ" λέγουσα „ὁ πατήρ" *). ταύτην ὁ θεὸς τὴν φωνὴν τὴν ἀληθινὴν ἀσπάζεται παρὰ τῶν αὐτοῦ παίδων πρώτην καρπούμενος.

Cap. X.

§. 89. Ἀλλ' ἐκ πατέρων, φατὲ, παραδεδομένον ἡμῖν ἔθος ἀνατρέπειν οὐκ εὔλογον. καὶ τί δὴ οὐχὶ τῇ πρώτῃ τροφῇ τῷ γάλακτι χρώμεθα, ᾧ δήπουθεν συνεἰθισαν ἡμᾶς ἐκ γενετῆς αἱ τιτθαι; τί δαὶ αὐξάνομεν ἢ μειοῦμεν τὴν πατρῴαν οὐσίαν, διαφυλάττοντες; καὶ οὐχὶ τὴν ἴσην, ὡς παρειλήφαμεν, διαφυλάττομεν; τί δαὶ οὐκέτι τοῖς κόλποις τοῖς πατρῴοις ἐναποβλύζομεν ἢ καὶ τὰ ἄλλα, ἃ νηπιάζοντες ὑπὸ μητράσιν τε ἐκτρεφόμενοι γέλωτα ὤφλομεν, ἐπιτελοῦμεν ἔτι, ἀλλὰ σφᾶς αὐτοὺς καὶ εἰ μὴ παιδαγωγῶν ἐτύχομεν ἀγαθῶν, ἐπανορθώσαμεν; εἶτα ἐπὶ τῶν παθῶν αἱ παρεκβάσεις καίτοι ἐπιζήμιοι καὶ ἐπισφαλεῖς οὖσαι, ὅμως γλυκεῖαί πως προσπίπτουσιν, ἐπὶ δὲ τοῦ βίου οὐχὶ τὸ ἔθος καταλείποντες τὸ πονηρὸν καὶ ἐμπαθὲς καὶ ἄθεον, κἂν οἱ πατέρες χαλεπαίνωσιν, οὐκ ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν ἐκκλινοῦμεν καὶ τὸν ὄντως ὄντα πατέρα ἐπιζητήσομεν, οἷον δηλητήριον φάρμακον τὴν συνήθειαν ἀπωσάμενοι; τοῦτ' αὐτὸ γάρτοι τὸ κάλλιστον τῶν ἐγχειρουμένων ἐστὶν ὑποδεῖξαι ὑμῖν, ὡς ἀπὸ μανίας καὶ τοῦ τρισαθλίου τούτου ἔθους ἐμισή-

*) Marc. 14, 36. Rom. 8, 15.

ἐρ ἂν ἐμισήθη ποτὲ
ον, οὐ μεῖζον. οὐδὲν
ἀνθρώπων γενέσει, εἰ
εἶτα μέντοι ἀποβύσα
οι σκληραύχενες ἀφηνι
ντες, ἀποφεύγετε τοὺς
τοὺς ἡνιόχους ὑμῶν τ
τὶ δὲ τοὺς κρημνοὺς τῆ
φερόμενοι ἐναγῆ τὸν
ῦ λόγον.
ιγαροῦν ὑμῖν κατὰ τὸν
ἐκλογῆς,
ἀχρεῖα, φροντίδες κεναὶ,
τὸς μᾶλλον τοῦτο ἀληθὲς,
ὶ θεοσεβεῖς ἀγαθῆς τῆς ἀ
ὸν τετιμηκότες, οἳ δὲ ἐκ
ταλλήλου τιμωρίας, καὶ τ
ήρτηται κόλασις. ἀπειλεῖ γ
αρίας· "ἐπιτιμήσαι ἐν σο
υσαλήμ· οὐκ ἰδοὺ τοῦτο
πυρός"*); τίς οὖν ἔτι τοῖς
ιται θανάτου ἐκουσίου; τί
τηφόρῳ τούτῳ προσφεύγουσ
αι, ἐξὸν βιῶναι καλῶς κατ
ἔθος; θεὸς μὲν γὰρ ζωὴν χα-
ν κατὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλα-
ια τιμωρίᾳ προστρίβεται·
τε νήπιος ἔγνω **),
ία καὶ σώζει θεοσέβεια.
ὑμῶν τοὺς παρὰ τοῖς εἰδώλοις
ῦντας, ἐσθῆτι πιναρᾷ καὶ κα-
υς, λουτρῶν μὲν παντάπασιν
, ὀνύχων ἀκμαῖς ἐκτεθηριω-
ὶ τῶν αἰδοίων ἀφηρημένους,
ώλων τὰ τεμένη, τάφους τι-

* Hesiod. ἔργ. v. 216.

νὰς ἢ δεσμωτήρια· οὗτοί μοι δοκοῦσι πεῤῥεῖν, οὐ θρησκεύειν τοὺς θεούς, ἐλέου μᾶλλον ἢ θεοσεβείας ἄξια πεπονθότες. καὶ ταῦτα ὁρῶντες ἔτι τυφλώττετε καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν δεσπότην τῶν πάντων καὶ κύριον τῶν ὅλων ἀναβλέψετε; οὐχὶ δὲ καταφεύξεσθε ἐκ τῶν ἐνταῦθα δεσμωτηρίων, ἐκφεύγοντες ἐπὶ τὸν ἔλεον τὸν ἐξ οὐρανῶν; ὁ γὰρ θεὸς ἐκ πολλῆς τῆς φιλανθρωπίας ἀντέχεται τοῦ ἀνθρώπου, ὥσπερ ἐκ καλιᾶς ἐκπίπτοντος νεοττοῦ ἡ μήτηρ ὄρνις ἐφίπταται. εἰ δέ που καὶ θηρίον ἑρπυστικὸν περιχάνοι τῷ νεοττῷ, μήτηρ δ' ἀμφεποτᾶτο ὀδυρομένη φίλα τέκνα *); ὁ δὲ θεὸς πατὴρ καὶ ζητεῖ τὸ πλάσμα καὶ ἰᾶται τὸ παράπτωμα καὶ διώκει τὸ θηρίον καὶ τὸν νεοττὸν αὖθις ἀναλαμβάνει ἐπὶ τὴν καλιὰν ἀναπτῆναι παρορμῶν.

§. 92. Εἶτα κύνες μὲν ἤδη πεπλανημένοι, ὀδμαῖς ῥινηλατοῦντες ἐξιχνεύσαν τὸν δεσπότην καὶ ἵπποι τὸν ἀναβάτην ἀποσεισάμενοι ἑνί που συρίγματι ὑπήκουσαν τῷ δεσπότῃ· „ἔγνω δὲ", φησί, „βοῦς τὸν κτησάμενον καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ, Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω" **). τί οὖν ὁ κύριος; οὐ μνησικακεῖ, ἔτι ἐλεεῖ, ἔτι τὴν μετάνοιαν ἀπαιτεῖ. ἐρέσθαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰ οὐκ ἄτοπον ὑμῖν δοκεῖ πλάσμα ὑμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐπιγεγονότας τοῦ θεοῦ καὶ παρ' αὐτοῦ τὴν ψυχὴν εἰληφότας καὶ ὄντας ὅλως τοῦ θεοῦ ἑτέρῳ δουλεύειν δεσπότῃ, πρὸς δὲ καὶ θεραπεύειν ἀντὶ μὲν τοῦ βασιλέως τὸν τύραννον, ἀντὶ δὲ τοῦ ἀγαθοῦ τὸν πονηρόν. τίς γὰρ, ὦ πρὸς τῆς ἀληθείας, σωφρονῶν γε τἀγαθὸν καταλείπων κακίᾳ σύνεστιν; τίς δαί; τίς δαὶ υἱὸς εἶναι ἀποφεύγων δαιμονίοις συμβιοῖ; ἢ τίς οὐρανοῦ Ρ. κάμενος τοῦ θεοῦ δουλεύειν ἥδεται; ἢ τίς οὐρανοῦ πολίτης εἶναι δυνάμενος ξένος διώκει, ἐξὸν παρ- ρᾴδιον γεωργεῖν καὶ οὐρανὸν περιπολεῖν καὶ τῆς

*) Hom. Iliad. β. 315.

**) Isa. 1, 3.

εταλαμβάνειν παγγῆς
ς ἀεροβατοῦντα νεφέ-
ντα τὸν ὑετὸν τὸν σωτ
ερὶ τέλματα καὶ βοερ
δούμενοι ἀνονήτους κα
ις, ὑώδεις τινὲς ἄνθρ
βορβόρῳ μᾶλλον ἢ κ
μαργαίνουσιν κατὰ
μὴ δῆτα ἐξανδραποδεσ
α, ἀλλ' ὡς τέκνα φωτὸ
ἀναβλέψωμεν εἰς τὸ
ὁ κύριος, ὥσπερ ὁ ἡ

εν οὖν καὶ μεταστῶμεν
ἐξ ἀφροσύνης εἰς φρόνησ
ν, ἐξ ἀδικίας εἰς δικαιοσ
εόν. καλὸς ὁ κίνδυνος α
ῶν δὲ καὶ ἄλλων ἔστιν ἁπ
αιοσύνης ἐραστὰς, οἳ τῆ
ν, ἀτὰρ δὴ καὶ ὧν αὐτὸ
αίου λαλῶν, „ἔστι κλήρο-
κύριον" ***), καλή γε καὶ
ὐ χρυσίον, οὔκ ἄργυρος, οὐκ
αὶ τὰ τῆς γῆς, λῃστής †)
χαμαίζηλον πλοῦτον ὀφθαλ-
ταυρὸς τῆς σωτηρίας, πρὸς
ολόγοις γενομένους. συνα-
ὲ ἔργα τὰ ἀστεῖα καὶ συνε-
πτερῶν.
ν τὴν κληρονομίαν ἐγχειρί-
ῦ θεοῦ τὴν ἀΐδιον δωρεάν
ιγος οὗτος ἡμῶν πατὴρ, ὁ
αι προτρέπων, νουθετῶν,

5. et Matth. 17, 5. **) Ephes.
†) Matth. 6, 19. 20.

P. 27 παιδεύων, φιλῶν· οὐδὲ γὰρ σώζων παύεται, συμ-
Sylb. βουλεύει δὲ τὰ ἄριστα· „δίκαιοι γένεσθε, λέγει κύ-
ριος· οἱ διψῶντες πορεύεσθε ἐφ' ὕδωρ, καὶ ὅσοι μὴ
ἔχετε ἀργύριον, βαδίσατε καὶ ἀγοράσατε καὶ πίετε
ἄνευ ἀργυρίου" *). ἐπὶ τὸ λουτρὸν, ἐπὶ τὴν σωτη-
ρίαν, ἐπὶ τὸν φωτισμὸν παρακαλεῖ μονονουχὶ βοῶν καὶ
λέγων· γῆν σοὶ δίδωμι καὶ θάλασσαν, παι-
δίον, οὐρανόν τε καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα ζῶά σοι
χαρίζομαι· μόνον, ὦ παιδίον, „δίψησον" τοῦ πατρὸς
ἀμισθεί σοι δειχθήσεται ὁ θεός· οὐ „καπηλεύεται" **)
ἡ ἀλήθεια, δίδωσί σοι καὶ τὰ πτηνὰ καὶ τὰ νηκτὰ
καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· ταῦτά σου ταῖς εὐχαρίστοις τρυ-
φαῖς δεδημιούργηκεν ὁ πατήρ· ἅπερ ἀργυρίῳ μὲν
ὠνήσεται ὁ νόθος, ὃς ἀπωλείας ἐστὶ παιδίον ***), δοῦ-
λος μαμωνᾶ δουλεύειν †) προῄρηται, σοὶ δὲ τὰ σὰ ἐπιτρέ-
πει, τῷ γνησίῳ λέγει, τῷ φιλοῦντί τὸν πατέρα, διὸ
ὃν ἔτι ἐργάζεται ††), ᾧ μόνῳ καὶ ὑπισχνεῖται λέγων
„καὶ ἡ γῆ οὐ πραθήσεται εἰς βεβαίωσιν" †††). οὐ
γὰρ κυροῦται τῇ φθορᾷ· ἐμὴ γάρ ἐστιν πᾶσα ἡ γῆ
ἔστι δὲ καὶ σὴ, ἐὰν ἀπολάβῃς τὸν θεόν. ὅθεν ἡ γρα-
φὴ εἰκότως εὐαγγελίζεται τοῖς πεπιστευκόσιν. οἱ δὲ
ἅγιοι κυρίου κληρονομήσουσι τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ καὶ
τὴν δύναμιν αὐτοῦ. ποίαν, ὦ μακάριε, δόξαν; εἰπέ
μοι· „ἣν ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν οὐδὲ οὖς ἤκουσεν οὐδὲ
ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη· καὶ χαρήσονται ἐπὶ τῇ
βασιλείᾳ τοῦ κυρίου αὐτῶν εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν" *).

§. 95. Ἔχετε, ὦ ἄνθρωποι, τὴν θείαν τῆς χά-
ριτος ἐπαγγελίαν, ἀκηκόατε καὶ τὴν ἄλλην τῆς κο-
λάσεως ἀπειλὴν, δι' ὧν ὁ κύριος σώζει, φόβῳ καὶ
χάριτι παιδαγωγῶν τὸν ἄνθρωπον· τί μέλλομεν; τί
οὐκ ἐκκλίνομεν τὴν κόλασιν; τί οὐ καταδεχόμεθα
τὴν δωρεάν; τί δαὶ οὐχ αἱρούμεθα τὰ βελτίονα, θεὸν

*) Ies. 54, 17. 55, 1. **) Cor. II, 2, 17. †) Matth. 6, 24. Luc. 16, 13. ***) Ioann. 17, 12. Thess. II, 2, 3. ††) Ioann. 5, 17. †††) Levit. 25, 23. *) Cor. I, 2, 9.

σοφίαν εἰδωλολατρίας προκρί-
ματαλλασσόμεθα θανάτῳ; „ἰδοὺ
ν ὑμῶν", φησὶ, „τὸν θάνατον
ειράζει σε ὁ κύριος ἐκλέξασθαι
ει σοὶ ὡς πατὴρ πείθεσθαι τῷ
σητέ μου", φησὶ, „καὶ θελή-
γῆς φάγεσθε, ὑπακοῆς ἧ χάρις·
τέ μου μηδὲ θελήσητε, μάχαιρα
ται" **), παρακοῆς ἡ κρίσις. „τὸ
άλησεν ταῦτα" ***)· νόμος ἀλη-
ούλεσθε ὑμῖν ἀγαθὸς γένωμαι P. 77
εῖς μὲν ἀκούσατε· ἐγὼ δὲ, εἰ Pott.
ἐχρῆν μὲν ὑμᾶς, ὦ ἄνθρωποι,
νους τοῦ ἀγαθοῦ ἔμφυτον ἐπάγε-
ρεων, πίστιν αὐτόθεν οἴκοθεν πε-
ὸ βέλτιστον, μηδὲ ζητεῖν εἰ μετα-
ὶ γὰρ εἴ τῳ μεθυστέον, φέρε εἰπεῖν,
εῖς δὲ πρὶν ἢ ἐπισκέψασθε, μεθύ-
οὐ πολυπραγμονεῖτε, ἀλλ' ἧ τά-
δ' ἄρα εἰ θεοσεβητέον, ζητεῖτε
ύτῳ δὴ τῷ θεῷ καὶ τῷ Χριστῷ
οῦτο δὲ βουλῆς καὶ σκέψεως ἀξιοῦ-
εῷ, ὅ τί ποτέ ἐστι, νενοηκότες.
σατε ἡμῖν κἂν ὡς μέθῃ, ἵνα σω-
κτε κἂν ὡς ὕβρει, ἵνα ζήσητε. εἰ
ούλεσθε τὴν ἐναργῆ τῶν ἀρετῶν
τιν, φέρε ὑμῖν ἐκ περιουσίας τὴν
αθήσομαι πειθώ. ὑμεῖς δὲ, οὐ γὰρ
ἔτι τῆς ἀληθείας ἀπασχολεῖ ἔθη
ἀκούοιτ' ἂν ἤδη τὸ μετὰ τοῦτο
μή τις ὑμᾶς τοῦδε τοῦ ὀνόματος
κμβανέτω, ἥτ' ἄνδρας μέγα σί-
τουσα σωτηρίας. ἀποδυσάμενοι δ'

) Ies. 1, 19. *) Ibid. 15, 19. Hesiod. ἔργ. 316.

οὖν περιφανῶς ἐν τῷ τῆς ἀληθείας σταδίῳ γνησίως ἀγωνιζώμεθα, βραβεύοντος μὲν τοῦ λόγου τοῦ ἁγίου, ἀγωνοθετοῦντος δὲ τοῦ δεσπότου τῶν ὅλων. οὐ γὰρ σμικρὸν ἡμῖν τὸ ἆθλον ἀθανασία πρόκειται. μὴ οὖν ἔτι φροντίζετε μηδὲ εἰ ὀλίγον τι ὑμᾶς ἀγορεύουσι σύρφακές τινες ἀγοραῖοι, δεισιδαιμονίας ἄθεοι χορευταί, ἀνοίᾳ καὶ παρανοίᾳ ἐπ' αὐτὸ ὠθούμενοι τὸ βάραθρον, εἰδώλων ποιηταὶ καὶ λίθων προσκυνηταί· οἵδε γὰρ ἀνθρώπους ἀποθεοῦν τετολμήκασι, τρισκαιδέκατον Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα ἀναγράφοντες θεὸν, ὃν Βαβυλὼν ἤλεγξε νεκρόν.

§. 97. Ἄγαμαι τοίνυν τὸν θεῖον σοφιστὴν, Θεόκριτος ὄνομα αὐτῷ· μετὰ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν ἐπισκώπτων ὁ Θεόκριτος τὰς δόξας τὰς κενὰς τῶν ἀνθρώπων ὡς εἶχον περὶ θεῶν, πρὸς τοὺς πολίτας, P. 7 ἄνδρες, εἶπεν, θαρρεῖτε ἄχρις ἂν ὁρᾶτε τοὺς Pot θεοὺς πρότερον τῶν ἀνθρώπων ἀποθνήσκοντας. θεοὺς δὲ δὴ τοὺς ὁρατοὺς καὶ τὸν σύγκλυδα τῶν γεγενημένων τούτων ὄχλον ὃ προσκυνῶν καὶ προσεταιριζόμενος, αὐτῶν ἐκείνων τῶν δαιμόνων ἀθλιώτερος μακρῷ. θεὸς γὰρ οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἄδικος, ὥσπερ οἱ δαίμονες, ἀλλ' ὡς οἷόν τε δικαιότατος καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὁμοιότερον οὐδέν· ἢ ὅστ' ἂν ἡμῶν γένηται ὅτι δικαιότατος.

βᾶτ' εἰς ὁδὸν δὴ πᾶς ὁ χειρώναξ λεὼς,
οἳ τὴν Διὸς γοργῶπιν ἐργάνην στατοῖς
λίκνοισι προστρέπεσθε,

ἠλίθιοι τῶν λίθων δημιουργοί τε καὶ προσκυνηταί.

§. 98. Ὁ Φειδίας ἐμοῦ κρείττων, Πραξιτέλης τε αὖ καὶ Ἀπελλῆς καὶ ὅσοι τὰς βαναύσους μετέρχονται τέχνας, γήϊνοι γῆς ὄντες ἐργάται. τότε γάρ φησί τις προφητεία δυστυχήσειν τὰ τῇδε πράγματα, ὅταν ἀνδριάσι πιστεύσωσιν. ἠκούσατε οὖν αὖθις, οὐ γὰρ ἀνήσω καλῶν, οἱ μικροτέχναι. οὐδεὶς που τούτων ἔμπνουν εἰκόνα δεδημιούργηκεν οὐδὲ μὴν ἐκ γῆς μαλθακὴν ἐμάλαξε σάρκα. τίς

ν ὀστέα; τίς νεῦρα διέτεν
; τίς αἷμα ἐνέχεεν ἐν αὖ
μέτεινεν; ποῦ δ' ἂν τις αὖ
βλέποντας; τίς ἐνεφύσησε
δωρήσατο; τίς ἀθανασίαν
ὅλων δημιουργὸς, ὁ ἀριστο
ἄγαλμα ἔμψυχον ἡμᾶς τὸν
ὲ Ὀλύμπιος ὑμῶν, εἰκόνος
ας ἀπιάδων, ἔργον ἐστὶ κιν
ν μὲν γὰρ τοῦ θεοῦ ὁ λόγος
νήσιος ὁ θεῖος λόγος, φωτὸς
τοῦ λόγου ὁ ἄνθρωπος· P. 79
θρώπῳ ὁ κατ' εἰκόνα τοῦ Pott.
διὰ τοῦτο γεγενῆσθαι*) λε
ν φρονήσει τῷ θείῳ παρεί
τη λογικός. ἀνθρώπου δὲ
ὸς γήϊνος εἰκὼν τὰ ἀγάλμα
ω τῆς ἀληθείας ἐπίκαιρον

ἀλλ' ἢ μανίας ἔμπλεως ὁ
τοσαύτῃ σπουδῇ περὶ τὴν
έτραπται δὲ ὑπὸ κενῆς δό
μὲν γεύσασα ὑμᾶς καὶ ἀλό
δὲ ἀνόμων καὶ ἀπατηλῶν
ἤδη κατασκευασθεῖσα τῷ
ῶν ὀλεθρίων καὶ εἰδώλων
δαιμόνων ἐπινοήσασα μορ
ις αὐτῇ ἐναπεμάξατο θα
ν ὕδωρ. λογικὸν, λούσασθε
κτε αὐτοὺς ἀπὸ τῆς συνη
όσιν· καθαροὺς εἰς οὐρα
ωπος εἶ, τὸ κοινότατον,
ἀντά σε· υἱὸς εἶ, τὸ ἰδιαί
ατέρα. σὺ δὲ ἔτι ταῖς ἁμαρ

τίαις παραμένεις, προστετηκὼς ἡδοναῖς; τ
σει κύριος „ὑμῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐ
ὑμῶν ἐστὶν, ἐὰν θελήσητε, τῶν πρὸς τὸν
προαίρεσιν ἐσχηκότων ὑμῶν, ἐὰν θελήσητε
μόνον καὶ τῇ συντομίᾳ τοῦ κηρύγματος ἐ
ὑπακούσαντες οἱ Νινευῖται τῆς προσδοκηθε
σεως μετανοίᾳ γνησίᾳ τὴν καλὴν ἀντικατ
σωτηρίαν.

§. 100. Πῶς οὖν ἀνέλθω, φησὶν, εἰς
„ὁδὸς"**) ἐστιν ὁ κύριος, „στενὴ"***) μὲν
οὐρανῶν" †), στενὴ μέν, ἀλλ' εἰς οὐρανοὺ
πουσα· στενὴ ἐπὶ γῆς ὑπερορωμένη, πλατι
ρανοῖς προσκυνουμένη. εἶθ' ὁ μὲν ἄπυστ
γου συγγνώμην τῆς πλάνης ἔχει τὴν ἄγνο
εἰς ὦτα βαλλόμενος καὶ τῇ ψυχῇ παρὰ τ
φέρει τὴν ἀπειθειαν καὶ ὅσῳ γε φρονιμώ
δόξει, πρὸς κακοῦ ἡ σύνεσις αὐτῷ, ὅτι τῇ
σει κέχρηται κατηγόρῳ τὸ βέλτιστον οὐχ
πέφυκε γὰρ ἄλλως ὁ ἄνθρωπος οἰκείως
θεόν. ὥσπερ οὖν τὸν ἵππον ἀροῦν οὐ βι
δὲ τὸν ταῦρον κυνηγετεῖν, πρὸς ὃ πέφυκε
τῶν ζώων περιέλκομεν, οὕτως ἀμέλει καὶ
που ἐπὶ τὴν οὐρανοῦ γενόμενον θέαν,
νιον ὡς ἀληθῶς, ἐπὶ τὴν γνῶσιν παραλ
θεοῦ, τὸ οἰκεῖον αὐτοῦ καὶ ἐξαίρετον κ
κὸν παρὰ τὰ ἄλλα ζῶα κατειλημμένοι ἀ
διον αἰώνων, θεοσέβειαν, παρασκευάζεσ
λεύοντες. γεσέβειαν· παρασκευὴς εἶ,
τὸν θεὸν γεωργεῖ, φαμέν, εἰ γεωργὸς εἶ,
ἀλλὰ τὸν γεωργῶν, καὶ πλῆθι ὁ τῆς νο
τευόμενον οὐράνιον κυβερνήτην παραλ
ροντος ἄκουε σε κατείληφεν ἡ γνῶσις, τοῦ
στρατηγοῦ.

§. 101. Καθάπερ οὖν κάρφῳ καὶ

*) Matth. 5, 3. 10. **) Ioann. 14, 6.
7, 13. 14. †) Ioann. 8, 12. 21.

διαβλέψαντες ὀλίγον ἐννοήθη-
οἱ προσκυνούμενοι λίθοι καὶ ἃ
σπούδως δαπανᾶτε· εἰς ἄγνοιαν
τὸν βίον, ὡς τὸ ζῆν ὑμῶν εἰς
σχετε, τοῦτο μόνον τῆς ματαίας
μενοι τὸ πέρας, οὐδὲ αὐτοὺς οἷοί τε
λλ᾽ οὐδὲ τοῖς κατελεοῦσιν ὑμᾶς τῆς
πείθεσθαι γίνεσθε, συνηθείᾳ κα-
ῆς ἀπηρτημένοι αὐθαίρετοι μέχρι
νοῆς εἰς ἀπώλειαν ὑποφέρεσθε· „ὅτι
εἰς τὸν κόσμον καὶ ἠγάπησαν οἱ
τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς“*), ἐξὸν
ἐμποδὼν τῇ σωτηρίᾳ καὶ τὸν τῦφον
καὶ τὸν φόβον ἐπιφθεγγομένους τὸ
πο·

πολλὰ φέρω τάδε; πῇ δὲ καὶ αὐτὸς

τὰς φαντασίας ταύτας τὰς κενὰς
συνηθείᾳ αὐτῇ ἀποτάξασθαι, κενο-

ι χαίρετ᾽, οὐδὲν ἦτ᾽ ἄρα. P. 81
ί γὰρ ἡγεῖσθε, ὦ ἄνθρωποι, τὸν Pott.
καὶ τὸν Ἀνδοκίδην καὶ τὸν Ἀμύη-
ρ δῆλον ὅτι λίθους, ὥσπερ καὶ τὸν
οὐκ ἔστι θεὸς ἢ ἄλως καὶ ὡς οὐκ
ς, ἀλλὰ πάθη ἀέρων καὶ νεφῶν, καὶ
ἔστιν ἡμέρα θεὸς, οὐδὲ μὴν οὐδὲ ἐνι-
νος ὃ ἐκ τούτων συμπληρούμενος· οὔ-
οὐδὲ σελήνη, οἷς ἕκαστον τῶν προ-
ίζεται. τίς ἂν οὖν τὴν εὐθυναν καὶ
ι τὴν δίκην κἀὶ τὴν νέμεσιν εὖ φρο-
θεούς; οὐδὲ γὰρ οὐδ᾽ ἐρινῦς οὐδὲ
αρμένη, ἐπεὶ μηδὲ πολιτεία μηδὲ δό-
ος θεοί, ὃν καὶ ζωγράφοι τυφλὸν ἐπι-

19. **) Hom. Odyss. ν. 203 sqq.

δεικνύουσιν· εἰ δὲ αἰδῶ καὶ ἔρωτα καὶ
θειάζετε, ἀκολουθούντων αὐτοῖς αἰσχυ
καὶ κάλλος καὶ συνουσία. οὔκουν ἔτ
ὕπνος καὶ θάνατος θεὼ διδυμάονε π
μίζοιντο, πάθη ταῦτα περὶ τὰ ζῶα συμ
σικῶς· οὐδὲ μὴν κῆρα οὐδὲ εἱμαρμένη
29 θεὰς ἐνδίκως ἐρεῖτε. εἰ δὲ ἔρις καὶ
b. οὐδὲ Ἄρης οὐδὲ Ἐνυώ. ἔτι τε εἰ αἱ
οἱ κεραυνοὶ καὶ οἱ ὄμβροι οὐ θεοὶ, πά
τὸ ὕδωρ θεοί; πῶς δαὶ καὶ οἱ διαίτ
κομῆται διὰ πάθος ἀέρος γεγενημένοι; ἐ
θεὸν λέγων καὶ τὴν πρᾶξιν λεγέτω θεό

§. 103. Εἰ δὴ οὖν τούτων οὐδὲ
νομίζεται, οὐδὲ μὴν ἐκείνων τῶν χειρ
ἀναισθήτων πλασμάτων· πρόνοια δέ
καταφαίνεται δυνάμεως θεϊκῆς· λείπετ
ἢ τοῦτο ὁμολογεῖν, ὅτι ἄρα μόνος ὄντ
ὑφέστηκεν ὁ μόνος ὄντως ὑπάρχων θε
μανδραγόραν ἢ τι ἄλλο φάρμακον πεπ
ποις ἐοίκασιν ἀνόητοι· θεὸς δὲ ὑμῖν
ποτὲ τοῦδε τοῦ ὕπνου καὶ συνιέναι θε
ἢ λίθον ἢ δένδρον ἢ πρᾶξιν ἢ πάθος
βον ἐνδάλλεσθαι ὡς θεόν. τρὶς γὰ
ὡς ἀληθῶς, ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτεί
οὐκ ἀθάνατοι οὐδὲ μὴν ἔνηοί — οὐ
ως, ἵνα καὶ θανάτου μετειλήφασιν—
ξύλινοι δεσπόται ἀνθρώπων, ὑβρίζο
σπονδοῦντες τὸν βίον διὰ τῆς συνηθ
δὲ τοῦ κυρίου", φησὶ, "καὶ τὸ πλήρω
εἶτα τί τολμᾷς ἐν τοῖς τοῦ κυρίου
τὸν δεσπότην; καταλέιπε τὴν γῆν τ
ὁ κύριος· μὴ θίγῃς τοῦ ὕδατος, ἐ
τῶν καρπῶν ὧν ἐγὼ γεωργῶ μηδὲμε
δος, ἄνθρωπε, τὰ τροφεῖα τῷ θ

*) Hesiod. Ἔργ. 250 sqq.
**) Psalm.

Clement. Alex. vol. I.

τὸν δεσπότην, ἴδιον εἶ πλάσμα τοῦ θεοῦ· τὸ δὲ οἰκεῖον αὐτοῦ πῶς ἂν ἐνδίκως ἀλλότριον γένοιτο; τὸ γὰρ ἀπηλλοτριωμένον, στερόμενον τῆς οἰκειότητος, στέρεται τῆς ἀληθείας. ἢ γὰρ οὐχὶ Νιόβης τρόπον τινὰ, μᾶλλον δὲ ἵνα μυστικώτερον πρὸς ὑμᾶς ἀποφθέγξωμαι, γυναικὸς τῆς Ἑβραίας δίκην — λὼτ ἐκύλουν αὐτὴν οἱ παλαιοὶ — εἰς ἀναισθησίαν μετατρέπεσθε; λελῃσμένην ταύτην παρειλήφαμεν τὴν γυναῖκα δεὰ τὸ Σοδόμων ἔρᾶν· Σοδομῖται δὲ οἱ ἄθεοι καὶ δοῖ πρὸς τὴν ἀσέβειαν ἐπιστρεφόμενοι σκληροκάρδιοί τε καὶ ἠλίθιοι.

§. 104. Ταύτας οἷον θεόθεν ἐπιλέγεσθαί σοι τὰς φωνάς· μὴ γὰρ οἷον λίθους μὲν εἶναι ἱερὰ καὶ ξύλα καὶ ὄρνεα καὶ ὄφεις, ἀνθρώπους δὲ μή· πολὺ δὲ τοὐναντίον ἱεροὺς μὲν ὄντως τοὺς ἀνθρώπους ὑπολαμβάνετε, τὰ δὲ θηρία καὶ τοὺς λίθους ὅπερ εἰσὶν. οἱ γάρτοι δείλαιοι τῶν ἀνθρώπων καὶ ἄθλιοι διὰ μὲν κόρακος καὶ κολοιοῦ νομίζουσι τὸν θεὸν ἐμβοᾶν, διὰ δὲ ἀνθρώπου σιωπᾶν, καὶ τὸν μὲν κόρακα τετιμήκασιν ὡς ἄγγελον θεοῦ, τὸν δὲ ἄνθρωπον τοῦ θεοῦ διώκουσιν, οὐ κρώζοντα, οὐ κλώζοντα, φθεγγόμενον δέ· οἵ μοι, λογικῶς καὶ φιλανθρώπως κατηχοῦντα ἀποσφάττειν ἀπανθρώπως ἐπιχειροῦσιν, ἐπὶ τὴν δικαιοσύνην καλοῦντα οὔτε τὴν χάριν τὴν ἄνωθεν ἀπεκδεχόμενοι οὐ γὰρ πιστεύουσι τῷ θεῷ οὐδὲ ἐκμανθάνουσι τὴν δύναμιν αὐτοῦ· οὗ δὲ ἄρρητος ἡ φιλανθρωπία, τούτου ἀχώρητος ἡ μισοπονηρία. τρέφει δὲ ὁ μὲν θυμὸς τὴν κόλασιν ἐπὶ ἁμαρτίᾳ, εὖ ποιεῖ δὲ ἐπὶ μετανοίᾳ ἡ φιλανθρωπία. οἰκτρότατον δὲ τὸ στέρεσθαι τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ ἐπικουρίας. ὀμμάτων μὲν οὖν ἡ πήρωσις καὶ τῆς ἀκοῆς ἡ κώφωσις ἀλγεινοτέρα παρὰ τὰς λοιπὰς τοῦ πονηροῦ πλεονεξίας· ἡ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀφῄρηται τῆς οὐρανίου προσόψεως, ἡ δὲ τῆς ἀληθείας μεθήσεως ἐστέρηται.

§. 105. Ὑμεῖς δὲ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀνάπηροι

καὶ τυφλοὶ μὲν τὸν νοῦν, καφοὶ δὲ τὴν σύνεσιν ὄν-
τες οὐκ ἀλγεῖτε, οὐκ ἀγανακτεῖτε, οὐ τὸν οὐρανὸν
ἰδεῖν καὶ τὸν τοῦ οὐρανοῦ ποιητὴν ἐπεθυμήσατε, οὐ— P. 83
δὲ τὸν τῶν πάντων δημιουργὸν καὶ πατέρα ἀκοῦσαι Pott.
b καὶ μαθεῖν ἐξεζητήσατε, τὴν προαίρεσιν τῇ αὐτῇ
συνάψαντες· ἐμποδὼν γὰρ ἵσταται οὐδὲν τῷ στεύ-
δοντι πρὸς γνῶσιν θεοῦ, οὐκ ἀπαιδία, οὐ πενία, οὐκ
ἀδοξία, οὐκ ἀκτημοσύνη· οὐδέ τις τὴν ὄντως ἀλη-
θῆ σοφίαν χαλκῷ δηώσας μεταλλάξαι εὐχέται· οὐδὲ
10σιδήρῳ· εὖ γάρτοι παντὶ μᾶλλον τοῦτο εἴρηται· ὁ
Χριστὸς ἐστι πανταχοῦ σωτήριος· ὁ γὰρ τοῦ δικαίου ἐρα-
ζητῆς, ὡς ἂν τοῦ ἀνενδεοῦς καὶ τῷ θεῷ τὸ μακά-
οὐκ ἐν ἄλλῳ τινὶ ἢ ἐν αὐτῷ, οὐ λῃστὴς, οὐ πειρατὴς,
ριον θησαυρίσας*), ἔνθα οὔσης, οὐ κλοπή. ἆρα οὖν εἰκότως
15ἀλλ' ὁ τῶν ἀγαθῶν ἀΐδιος δοτήρ, οἷς τὰ ὦτα πρὸς τοὺς
ὡμοίωσθε τοῖς ὄφεσιν ἐκείνοις, ὁμοίωσιν τοῦ ὄφεως,
κατεπάδοντας ἀποκέκλεισται; θυμὸς γὰρ αὐτοῖς",
φησὶν ἡ γραφὴ, "κατὰ τὴν βυούσης τὰ ὦτα αὐτῆς,
ὡσεὶ ἀσπίδος κωφῆς καὶ φωνῆς ἐπᾳδόντων" **).
20ἥτις οὐκ εἰσακούσεται ἡμῶν. ἀλλ' ὑμεῖς γε κατεπίσθητε τὴν ἀγιό-
§. 106. τητα καὶ παραδέξασθε τὸν ἡμέτερον καὶ ἡμέτερον λό-
γον καὶ τὸν ἰὸν ἀποπτύσατε τὸν δηλητήριον, ὅπως
ὅτι μάλιστα ὑμῖν τὴν φθορὰν, ὡς ἐκείνοις τὸ γῆ-
θρας, ἀποδύσασθαι δοθῇ· ἀκούσατέ μου καὶ μὴ τὰ
ὦτα ἀποβύσητε μηδὲ τὰς ἀκοὰς ἀποφράξητε, ἀλλ'
εἰς νοῦν βάλεσθε τὰ λεγόμενα· καλὸν ἔστε τὸ φάρ-
μακον τῆς ἀθανασίας· στήσατε ποτε τοὺς ὀλκοὺς
τοὺς ἐρπυστικούς· "οἳ γὰρ ἐχθροὶ κυρίου χοῦν λεί-
30ξουσι" ***), φησὶν, "ἢ γοητφῇ λέγει· ἀνανεύσατε τῆς
γῆς εἰς αἰθέρα, ἀναβλέψατε εἰς οὐρανὸν, θαυμά-
σατε, παύσασθε χαροδοκοῦντες τῶν δικαίων τὴν
στέφανον καὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας†) ἐμποδίζοντες·

*) Matth. 6, 20. 21. **) Psalm. 58, 4. 5. ***) Ibid. 72, 2.
†) Pet. II, 2, 2.

γένεσθε καὶ ἀβλαβεῖς· τάχα που ὁ κύριος
ς ὑμῖν δωρήσεται πτερόν· πτερῶσαι γὰρ
ι τοὺς γηγενεῖς, ἵνα δὴ τοὺς χηραμοὺς κα-
τες οἰκήσητε τοὺς οὐρανούς. μόνον ἐξ ὅλης
μετανοήσωμεν, ὡς ὅλη καρδία δυνηθῆναι
τὸν θεόν. "ἐλπίσατε ἐπ' αὐτὸν", φησὶ,
συναγωγὴ λαοῦ, ἐκχέετε ἐνώπιον αὐτοῦ πά-
καρδίας ὑμῶν"*) πρὸς τοὺς καινοὺς τῆς P. 84
, λέγει· ἐλεεῖ καὶ δικαιοσύνης πληροῖ· πί- Pou.
ον, ἄνθρωπε, ἀνθρώπῳ καὶ θεῷ· πίστευ-
ἄνθρωπε, τῷ παθόντι καὶ προσκυνουμένῳ
ι· πιστεύσατε οἱ δοῦλοι τῷ νεκρῷ· πάντες
ι πιστεύσατε μόνῳ τῷ πάντων ἀνθρώπων
τεύσατε καὶ μισθὸν λάβετε σωτηρίαν· "ἐκ-
τὸν θεὸν, καὶ ζήσεται ἡ ψυχὴ ὑμῶν"**).
ν τὸν θεὸν τὴν ἰδίαν πολυπραγμονεῖ σωτη-
ρες τὸν θεὸν, ἔχεις τὴν ζωήν.

07. Ζητήσωμεν οὖν, ἵνα καὶ ζήσωμεν. ὁ
ῆς εὑρέσεως ζωὴ παρὰ θεῷ. "ἀγαλλιάσθω-
εὐφρανθήτωσαν ἐπὶ σοὶ πάντες οἱ ζητοῦντές
γέτωσαν διὰ παντὸς, μεγαλυνθήτω ὁ θε-
καλὸς ὕμνος τοῦ θεοῦ ἀθάνατος ἄνθρωπος,
η οἰκοδομούμενος, ἐν ᾧ τὰ λόγια τῆς ἀλη-
χάρακται. ποῦ γὰρ ἀλλαχόθι ἢ ἐν σώφρα-
δικαιοσύνην ἐγγραπτέον; ποῦ ἀγάπην; αἰ-
οῦ; πρεσβύτητα δὲ ποῦ; ταύτας οἶμαι τὰς
σφρὰς ἐναποσφραγισαμένους χρὴ τῇ ψυχῇ
στήριον σοφίαν ἡγεῖσθαι τοῖς ἐρ' ὅ τι οὖν
τραφεῖσι μέρος, ὅμοιον τε τὸν αὐτὸν ἀκύμονα
σοφίαν νομίζειν· δι' ἣν ἀγαθοὶ μὲν πατέρες
τῷ πατρὶ προσδεδραμηκότες, ἀγαθοὶ δὲ
ιν οἱ τὸν υἱὸν νενοηκότες, ἀγαθοὶ δὲ ἀ-
ικῶν οἱ μεμνημένοι τοῦ
νυμφίου, ἀγαθὰ

. 62, 8. . . *) Psalm. 61, 9. . . **) Psalm.

δὲ οἰκετῶν δεσπόται οἱ τῆς ἐσχάτης δουλείας λελυτρωμένοι.

§. 108. Ὦ μακαριώτερα τῆς ἐν ἀνθρώποις πλάνης τὰ θηρία, ἃ ἐπινέμεται τὴν ἄγνοιαν, ὡς ὑμεῖς, οὐ ὑποκρίνεται δὲ τὴν ἀλήθειαν· οὐκ ἔστι παρ' αὐτοῖς κολάκων γένη, οὐ δεισιδαιμονοῦσιν ἰχθύες, οὐκ εἰδωλολατρεῖ τὰ ὄρνεα, ἕνα μόνον ἐκπλήττεται τὸν οὐρανόν, ἐπεὶ θεὸν νοῆσαι μὴ δύναται ἀπηξιωμένα τοῦ λόγου. εἶτ' οὐκ αἰσχύνεσθε καὶ τῶν ἀλόγων σφᾶς αὐτοὺς ἀλογωτέρους πεποιηκότες, οἳ διὰ τοσούτων ἡλικιῶν ἐν ἀθεότητι κατατέτριφθε; παῖδες γεγόνατε, εἶτα μειράκια, εἶτα ἔφηβοι, εἶτα ἄνδρες χρηστοὶ δὲ οὐδέποτε. κἂν τὸ γῆρας αἰδέσθητε, ἐπὶ δυσμαῖς τοῦ βίου γενόμενοι σωφρονήσατε κἂν ἐπὶ τέλει τοῦ βίου τὸν θεὸν ἐπίγνωτε, ὡς δὴ τὸ τέλος ὑμῖν ἀρχὴν ἀναλάβοι σωτηρίας. ἐγηράσατε πρὸς δεισιδαιμονίαν, νέοι ἀφίκεσθε πρὸς θεοσέβειαν, παῖδας ἀκάκους ἐγχρίνει ὁ θεός. Σόλωνος ἐπέσθω νόμοις ὁ μὲν οὖν Ἀθηναῖος τοῖς Φορωνέως καὶ ὁ Σπαρτιάτης τοῖς Λυκούργου, ἐὰ δὲ σεαυτὸν ἀναγράφεις τοῦ θεοῦ, οὐρανὸς μέν σοι ἡ πατρὶς, P. 85 ὁ δὲ θεὸς νομοθέτης. τίνες δὲ καὶ οἱ νόμοι; „οὐ Pott. φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις", οὐ παιδοφθορήσεις, ἀγαπήσεις, „οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις *), ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου"**). εἰσὶ δὲ καὶ τούτων τὰ παραπληρώματα, λόγιοι νόμοι καὶ ἅγιοι λόγοι, ἐν αὐταῖς ἐγγραφόμενοι ταῖς καρδίαις· καὶ „ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν"***). καὶ „τῷ τύπτοντί σε εἰς τὴν σιαγόνα πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην"†). καὶ „οὐκ ἐπιθυμήσεις, ἐπιθυμίᾳ γὰρ μούνῃ μεμοίχευκας"††).

§. 109. Πόσῳ γοῦν μᾶλλον τὸ τὴν ἀρχὴν μηδὲ τοῦ τυγχάνειν τῶν ἐπιθυμιῶν ἐπιθυμεῖν ἐθέλειν ἂν μὴ δεῖ; ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τὸ αὐ-

*) Exod. 20, 13—16. Deut. 5, 17—20. **) Deut. 6, 5. Matth. 22, 37. ***) Matth. 22, 39. †) Luc. 6, 29. Matth. 5, 39. ††) Matth. 5, 28.

Ἑλλάδα, πρὸς δὲ καὶ Ἰωνίαν πολυπραγμονοῦντας. εἰ γὰρ ἡμῖν ὁ διδάσκαλος ὁ πληρώσας τὰ πάντα δυνάμεσιν ἁγίαις, δημιουργία, σωτηρία, εὐεργεσία, P. 87
νομοθεσίᾳ, προφητείᾳ, διδασκαλίᾳ, πάντα νῦν ὁ δι- Pott.
δάσκαλος κατηχεῖ καὶ τὸ πᾶν ἤδη Ἀθῆναι καὶ Ἑλλὰς γέγονεν τῷ λόγῳ. οὐ γὰρ δὴ μύθῳ μὲν ἐπιστεύετε ποιητικῷ τὸν Μίνω τὸν Κρῆτα τοῦ Διὸς ὡς ὀαριστὴν *) ἀναγράφοντι, ἡμᾶς δὲ ἀπιστήσετε μαθητὰς θεοῦ γεγονότας, τὴν ὄντως ἀληθῆ σοφίαν ἐπανῃρημένους, οὐδ' ἣν φιλοσοφίας ἄκροι μόνον ἠγλίξαντο, οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ μαθηταὶ καὶ κατειλήφασιν καὶ ἀνεκήρυξαν. καὶ δὴ καὶ πᾶς, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ὁ Χριστὸς οὐ μερίζεται οὔτε βάρβαρός ἐστιν „οὔτε Ἰουδαῖος οὔτε Ἕλλην, οὐκ ἄρρεν, οὐ θῆλυ· καινὸς δὲ ἄνθρωπος" **) θεοῦ πνεύματι ἁγίῳ μεταπεπλασμένος.

§. 113. Εἶθ' αἱ μὲν ἄλλαι συμβουλαί τε καὶ ὑποθῆκαι λυπραὶ καὶ περὶ τῶν ἐπὶ μέρους εἰσίν, εἰ γαμητέον, εἰ πολιτευτέον, εἰ παιδοποιητέον· καθολικὴ δὲ ἄρα προτροπὴ μόνη καὶ πρὸς ὅλον δηλαδὴ τὸν βίον, ἐν παντὶ καιρῷ, ἐν πάσῃ περιστάσει πρὸς τὸ κυριώτατον τέλος, τὴν ζωὴν συντείνουσα, ἡ θεοσέβεια, καθ' ὃ καὶ μόνον ἐπάναγκές ἐστι ζῆν, ἵνα ζήσωμεν ἀεί· φιλοσοφία δέ, ἣ φασὶν οἱ πρεσβύτεροι, πολυχρόνιός ἐστι συμβουλή, σοφίας ἀΐδιον μνηστευομένη ἔρωτα· „ἐντολὴ δὲ κυρίου τηλαυγής, φωτίζουσα ὀφθαλμούς" ***). ἀπόλαβε τὸν Χριστόν, ἀπόλαβε τὸ βλέπειν, ἀπόλαβέ σου τὸ φῶς,

„ὄφρ' εὖ γιγνώσκοις ἡμὲν θεὸν ἠδὲ καὶ ἄνδρα" †).

„γλυκὺς" ὁ λόγος ὁ φωτίσας ἡμᾶς „ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον· ποθεινός· ἐστιν ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίαν" ††). πῶς γὰρ οὐ ποθεινὸς ὁ τὸν ἐν σκότει κατορωρυγμένον νοῦν ἐναργῆ ποιησάμενος καὶ τὰ

*) Hom. Odyss. τ. 179. **) Galat. 3, 28. 6, 15. Ephes. 4, 25. ***) Psalm. 19, 9. †) Hom. Il. ε, 128. ††) Psalm. 19, 10.

φωσφόρα τῆς ψυχῆς ἀποξύπας ὄμματα; καὶ γὰρ ὥσπερ ἡλίου μὴ ὄντος ἕνεκα τῶν ἄλλων ἄστρων νὺξ ἂν ἦν τὰ πάντα, οὕτως εἰ μὴ τὸν λόγον ἔγνωμεν καὶ τούτῳ κατηυγάσθημεν, οὐδὲν ἂν τῶν σιτευομέ-
5 νων ὀρνίθων ἐλειπόμεθα, ἐν σκότει πωινόμενοι καὶ θανάτῳ τρεφόμενοι. χωρήσωμεν τὸ φῶς, ἵνα χωρή- P. 88
σωμεν τὸν θεόν· χωρήσωμεν τὸ φῶς καὶ μαθη- Pott.
τεύσωμεν τῷ κυρίῳ. τοῦτό τοι καὶ ἐπήγγελται τῷ πατρὶ „διηγήσομαι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου
10ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε“ *)· ὕμνησον καὶ διήγησαί μοι τὸν πατέρα σου τὸν θεόν· σώζει σου τὰ διηγήματα, παιδεύσει με ἡ ὡδὴ ὡς μέχρι νῦν ἐπλανώμην ζητῶν τὸν θεόν. ἐπεὶ δέ με φωταγωγεῖς, κύριε, καὶ τὸν θεὸν εὑρίσκω διὰ σοῦ καὶ τὸν πατέ-
15ρα ἀπολαμβάνω παρὰ σοῦ, γίνομαί σου „συγκλη-
ρονόμος“ **), ἐπεὶ „τὸν ἀδελφὸν οὐκ ἐπησχύνθης“ ***).

§. 114. Ἀφέλωμεν οὖν, ἀφέλωμεν τὴν λήθην τῆς ἀληθείας, τὴν ἄγνοιαν, καὶ τὸ σκότος τὸ ἐμπο-
δὼν ὡς ἀχλὺν ὄψεως καταγαγόντες τὸν ὄντως ὄν-
20τα θεὸν ἐποπτεύσωμεν, ταύτην αὐτῷ πρῶτον ἀνυ-
μνήσαντες τὴν φωνήν, χαῖρε φῶς· ὅτι „φῶς“ ἡμῖν ἐξ οὐρανοῦ τοῖς ἐν „σκότει“ κατορωρυγμένοις καὶ „ἐν σκιᾷ θανάτου“ †) κατακεκλεισμένοις ἐξέλαμψεν,
ἡλίου παραφανέστερον, ζωῆς τῆς ἐνταῦθα γλυκύτερον.
25τὸ φῶς ἐκεῖνο ζωή ἐστιν ἀίδιος καὶ ὅσα μετείληφεν
αὐτ
ν
ἡ νὺξ δὲ εὐλαβεῖται τὸ φῶς καὶ δύ-
τὸν φόβον παραχωρεῖ τῇ ἡμέρᾳ κυρίου·
φῶς ἀκοίμητον γέγονεν καὶ ἡ δύσις ἀνα-
τοῦτο ἡ κτίσις ἡ κωνὴ βεβούλη-
τὰ πάντα καθιππεύων „δικαιοσύνης ἥλι-
περιπολεῖ τὴν ἀνθρωπότητα, τὸν πα-
ὃς „ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους ἀνα-
αὐτοῦ“ ††) καὶ καταψεκάζει τὴν

*) Psalm. 22, 22. **) Rom. 8, 17. ***) Hebr. 2, 11. †) Matth. 4, 16. Jes. 9, 2. ††) Malachi. 4, 2. †††) Matth. 6, 45.

δρόσον τῆς ἀληθείας. οὗτος τὴν δύσιν εἰς ἀνατολὴν μετήγαγεν καὶ τὸν θάνατον εἰς ζωὴν ἀνεστάρωσεν· ἐξαρπάσας δὲ τῆς ἀπωλείας τὸν ἄνθρωπον προσεκρέμασεν αἰθέρι, μεταφυτεύων τὴν φθορὰν εἰς ἀφθαρσίαν καὶ γῆν μεταβάλλων εἰς οὐρανούς, ὁ τοῦ θεοῦ γεωργός, δεξιὰ σημαίνων, λαοὺς δ' ἐπὶ ἔργον ἀγαθὸν ἐγείρων ἢ μιμήσκων βιότοιο ἀληθινοῦ· καὶ τὸν μέγαν ὄντως καὶ θεῖον καὶ ἀναφαίρετον τοῦ πατρὸς κλῆρον χαριζόμενος ἡμῖν, οὐρανίῳ δεδασκα- P. 89
λία θεοποιῶν τὸν ἄνθρωπον, „δοὺς νόμους εἰς Pott.
τὴν διάνοιαν αὐτῶν καὶ ἐπὶ καρδίαν γράφων αὐτούς" *). τίνας ὑπογράφει νόμους; „ὅτι πάντες εἴσονται τὸν θεὸν ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, καὶ ἵλεως", φησὶν ὁ θεὸς, „ἔσομαι αὐτοῖς καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ.

§. 115. Δεξώμεθα τοὺς νόμους τῆς ζωῆς, πει- P. 32
σθῶμεν προτρεπομένῳ θεῷ, μάθωμεν αὐτὸν, ἵνα Sylb.
ἵλεως ᾖ, ἀποδῶμεν καὶ μὴ δεομένῳ μισθὸν εὐχάριστον, εὐπάθειαν, οἷόν τι ἐνοίκιον, τὴν εὐσέβειαν τῷ θεῷ τῆς ἐνταῦθα ἐνοικήσεως,

χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων **).

ὀλίγης πίστεως γῆν σοὶ δίδωσι τὴν τοσαύτην γεωργεῖν, ὕδωρ πίνειν καὶ ἄλλο πλεῖν, ἀέρα ἀναπνεῖν, πῦρ ὑπουργεῖν, κόσμον οἰκεῖν, ἐντεῦθεν εἰς οὐρανοὺς ἀποικίαν στείλασθαί σοι συγκεχώρηκεν· τὰ μεγάλα ταῦτα καὶ τοσαῦτά σοι δημιουργήματα καὶ χαρίσματα ὀλίγης πίστεως μεμίσθωκεν. εἶθ' οἱ μὲν τοῖς γόησι πεπιστευκότες τὰ περίαπτα καὶ τὰς ἐπαοιδὰς, ὡς σωτηρίους δῆθεν, ἀποδέχονται, ὑμεῖς δὲ οὐ βούλεσθε τὸν οὐράνιον αὐτὸν περιάψασθαι τὸν σωτῆρα λόγον· καὶ τῇ ἐπῳδῇ τοῦ θεοῦ πιστεύσαντες ἀπαλλαγῆναι μὲν παθῶν, ἃ δὴ ψυχῆς νόσοι, ἀποσπασθῆναι δὲ ἁμαρτίας· θάνατος γὰρ ἀΐδιος ἁμαρτία.

---

*) Hebr. 8, 10—12. Ierem. 31, 33 qq. **) Hom. Π. Ζ. 286.

ἢ τέλεον νωθροὶ καὶ τυφλοὶ καθάπερ οἱ σπάλακες οὐ-
δὲν ἄλλο ἢ ἐσθίοντες ἐν σκότῳ διαιτᾶσθε, πεφυκό-
ταρρέοντες τῇ φθορᾷ. ἀλλ' ἔστιν, ἔστιν ἡ ἀληθεια
ἡ κεκραγυῖα, „ἐκ σκότους φῶς λάμψει“ *). λαμψά-
τω οὖν ἐν τῇ καρδίᾳ τὸ φῶς, καὶ τῆς γνώσεως αἱ ἀκτῖνες ἀναστεί-
λάτωσαν τὸν ἐγκεκρυμμένον ἔνδον ἐκφαίνουσαι καὶ
ἀποστίλβουσαι ἄνθρωπον τὸν μαθητὴν τοῦ φωτὸς,
τὸν Χριστοῦ γνώριμόν τε καὶ συγκληρονόμον **). μά-
λιστα ἐπειδὰν τὸ τιμιώτατον καὶ σεβασμιώτατον ὄνομα εὐ-
σεβεῖ τε καὶ ἀγαθῷ παιδὶ ἀγαθοῦ πατρὸς ὄνομα εἰς
γνῶσιν ἀφίκηται, προστάττοντος ἤπια καὶ τῷ παιδὶ
ἐγκελευομένου τὰ σωτήρια. ὁ δὲ πειθόμενος αὐτῷ
κατὰ πάντα δὴ πλεονεκτεῖ, ἕπεται τῷ θεῷ, πείθεται
τῷ πατρὶ, ἔγνω πλανώμενος αὐτὸν, ἠγάπησε τὸν
θεὸν, ἠγάπησε τὸν πλησίον, ἐπλήρωσε τὴν ἐντολὴν,
τὸ ἄθλον ἐπιζητεῖ, τὴν ἐπαγγελίαν ἀπαιτεῖ.

§. 116. Πρόκειται δὲ ἀεὶ τῷ θεῷ τὴν ἀνθρώ-
πων ἀγέλην σώζειν. ταύτῃ καὶ τὸν ἀγαθὸν ποιμένα
ὁ ἀγαθὸς ἀπέστειλεν θεός. ἁπλώσας δὲ ὁ λόγος τὴν
ἀλήθειαν ἔδειξε τοῖς ἀνθρώποις τὸ ὕψος τῆς σω— P.
τηρίας, ὅπως ἡ μετανοήσαντες σωθῶσιν, ἡ μὴ P.
ὑπακούσαντες κριθῶσιν. ταὐτὸ τῆς δικαιοσύνης τὸ
κήρυγμα ὑπακούουσιν εὐαγγέλιον, παραχούσασιν κρι-
τήριον. ἀλλὰ σάλπιγξ μὲν ἦν μεγαλόκλονος ἠχήσα
σα στρατιώτας συνήγαγεν καὶ πόλεμον κατήγγειλεν
Χριστὸς δὲ εἰρηνικὸν ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς ἐπιπνεύ
σας μέλος. οὐ συνάξει ἄρα τοὺς εἰρηνικοὺς στρατιώ
τας τοὺς ἑαυτοῦ; συνήγαγε μὲν οὖν, ὦ ἄνθρωπ
τὸ στρατιωτικὸν τὸ ἀναίμακτον αἵματι καὶ λόγῳ
καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν αὐτοῖς ἐνεχείρησε
φάλπιγξ ἐστὶ Χριστοῦ τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ. ὃ
ἐσάλπισεν, ἡμεῖς δὲ ἠκούσαμεν. ἐξοπλισώμεθα ε
νικῶς, „ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσ

*) Cor. II, 4, 6.

**) Rom. 8, 17.

καὶ τὴν ἀσπίδα τῆς πίστεως ἀναλαβόντες καὶ τὴν κόρυθα τοῦ σωτηρίου περιθέμενοι καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ"*), ἀκονήσωμεν. οὕτως ἡμᾶς ὁ ἀπόστολος εἰρηνικῶς ἐκτάττει ταῦτα τὰ ὅπλα τὰ ἄτρωτα· τούτοις ἐξοπλισάμενοι παραταξώμεθα τῷ πονηρῷ· "τὰ πεπυρακτωμένα τοῦ πονηροῦ ἀποσβέσωμεν βέλη" "ταῖς ὑδατίναις ταῖς ὑπὸ τοῦ λόγου βεβαμμέναις εὐχαρίστοις ἀναβαπτισμένοι τὰς εὐποιίας εὐλογίαις, καὶ τὸν θεὸν τὸν ζῶντα δυνάμενοι ἀεὶ ἐγείροντες λόγῳ. "ἔτι γὰρ λαλοῦντός σου ἐρεῖ, φησὶν, "ἰδοὺ πάρειμι"**).

§. 117. Ὦ τῆς ἁγίας καὶ μακαρίας ταύτης μεθόδου, δι' ἧς ἀνθρώποις συμπολιτεύεται θεὸς, νάμεως; οὗ καὶ ἄμεινον τῆς ἀρίστης τῶν ὄντων οὐσίας μηδὲν εἶναι μηδὲ μεῖσθαί τις δυνήσεται τὸν θεὸν, ἢ δι' ὧν ὁσίως θεραπεύσει, οὐδ' ἂν θεραπεύειν καὶ σέβειν ἢ μένος. ὁ γέτοι οὐράνιος καὶ θεῖος ὄντως ἔρως τῇ προσγίνεται τοῖς ἀνθρώποις, ὅταν ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ τὸ ὄντως καλὸν ὑπὸ τοῦ θείου λόγου ζωπυρούμενον ἐκλάμπειν δυνηθῇ, καὶ τὸ μέγα ἅμα τῷ βουληθῆναι γνησίως τὸ σωθῆναι συντρέχει δμοζυγούντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, προαιρέσεως καὶ ζωῆς τοιγάρτοι μόνη αὕτη ἡ τῆς ἀληθείας προτροπὴ τοῖς πιστοτάτοις ἀπείκασται τῶν φίλων μέχρι τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς παραμένουσα, παραπομπὸς ἀγαθὴ ὅλῳ τελείῳ τῷ τῆς ψυχῆς πνεύματι τοῖς εἰς οὐρανὸν ἀπαλλαρουσι γενομένη. τί δή σε προτρέπω; σωθῆναι ἐπείγομαι. τοῦτο Χριστὸς βούλεται· ἑνὶ λόγῳ ζωῆσαι σοι χαρίζεται. καὶ τίς ἐστὶν οὗτος; μάθε συντόμως· λόγος ἀληθείας, λόγος ἀφθαρσίας ὁ ἀναγεννῶν τὸν ἄνθρωπον εἰς ἀλήθειαν αὐτὸν ἀναφέρων, τὸ κέντρον τῆς σωτηρίας, ὁ ἐξελαύνων τὴν φθορὰν, ὁ ἐκδιώκων

*) Ephes. 6, 14. 16 sqq. Thess. I, 5, 8. Isa. 49, 17.

**) Ibid. 58, 9.

τὸν θάνατον, ὃ ἓν ἀνθρώποις οἰκοδομήσας νεὼν, ἵνα ἐν ἀνθρώποις ἱδρύσῃ τὸν θεόν· ἅγνισον τὸν νεὼν καὶ τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ὁρμὰς τῆς ἀθυμίας, ὥσπερ ἄνθρακας ἐφήμερον, καταλίμπανε ἀνέμῳ καὶ πυρὶ, σωφρόσυνος δὲ νῆς τοὺς καρποὺς γεώργησον ἐμφρόνως καὶ σεαυτὸν ἀκροθίνιον ἀνάστησον τῷ θεῷ, ὅπως οὐκ ἔργον μόνον, ἀλλὰ καὶ χάρις ᾖ τοῦ θεοῦ· πρέπει δὲ ἄμφω τῷ Χριστῷ γνώριμον καὶ βασιλείας ἄξιον φανῆναι καὶ βασιλείας κατηξιῶσθαι.

P. 91 Pott.

Cap. XII.

§. 118. Φύγωμεν οὖν τὴν συνήθειαν, φύγωμεν οἷον ἄκραν χαλεπὴν ἢ Χαρύβδεως ἀπειλὴν ἢ Σειρῆνας μυθικὰς· ἄγχει τὸν ἄνθρωπον, τῆς ἀληθείας ἀποτρέπει, ἀπάγει τῆς ζωῆς· παγὶς ἐστι, βάραθρόν ἐστιν, βόθρος ἐστὶ, λίμνος ἐστὶν, κακὸν ἡ συνήθεια· τούτου μὲν καπνοῦ καὶ κύματος ἐκτὸς ἐσμὲν νῆα *). φεύγωμεν, ὦ συνναῦται, φεύγωμεν τὸ κῦμα ἐστὶ πονηρὰ, ὀστοῖς τοῦτο, πῦρ ἐρεύγεται, νῆσός ἄδει δὲ ἐν αὐτῇ πορνίδιον P. 33 κροῖς σεσωρευμένη, τερπόμενον μούσαις ἡδυ- 8ylb. ὡραῖον, ἡδονὴ, πανδήμῳ, ’Οδυσεῦ, μέγα κῦδος δεῦρ’ ἄγ’ ἰὼν, πολύαιν’ ’Αχαιῶν, ὅπ’ ἀκούσῃς **). νῆα κατάστησον, ἵνα θειοτέρην λέγει καὶ τὸ ἐπαινεῖ σε, ὦ ναῦτα, καὶ πολυύμνητον ἔασον αὐ- 25κῦδος τῶν Ἑλλήνων· ἡ πόρνη σφετερίζεται· τὴν ἐπινέμεσθαι τοὺς νεκροὺς, βουκολεῖ πτεῦμά σε οὐράνιον βοηθεῖ· πέρι τὴν ἡδονὴν, ἐξαπατᾷ, μηδὲ γυνὴ σε νόον πυγοστόλος ἔτην διφῶσα καλιήν ***). αἰμύλα κωτίλλουσα, *) Od. μ. 219 sqq. **) Odyss. μ. 184 sqq. ***) Hesiod. Opp. 373 sqq.

παράπλει τὴν ᾠδήν, θάνατον ἐργάζεται· ἐὰν ἐθέλ
μόνον, νενίκηκας τὴν ἀπώλειαν καὶ τῷ ξύλῳ προ
ξεδεμένος ἀπάσης ἔσῃ τῆς φθορᾶς λελυμένος, κ
βερνήσει σὲ ὁ λόγος ὁ τοῦ θεοῦ καὶ τοῖς λιμέσι κ
θορμίσει τῶν οὐρανῶν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· τότε μ
κατοπτεύσεις τὸν θεὸν καὶ τοῖς ἁγίοις ἐκείνοις τελ
σθήσῃ μυστηρίοις καὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀπολαύσε
ἀποκεκρυμμένων, τῶν ἐμοὶ τετηρημένων, „ἃ οὔτ
οὖς ἤκουσεν οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνέβη"*) τινός.
καὶ μὴν ὁρᾶν μοι δύο μὲν ἡλίους δοκῶ,
δισσὰς δὲ Θήβας**),
βακχεύων ἔλεγέν τις εἰδώλοις, ἀγνοίᾳ μεθύων ἀκρά- P.
τῳ· ἐγὼ δ' αὐτὸν οἰκτείραιμι παροινοῦντα καὶ τὸν P
οὕτω παρανοοῦντα ἐπὶ σωτηρίαν παρακαλέσαιμι σω-
φρονοῦσαν, ὅτι καὶ κύριος μετάνοιαν ἁμαρτωλοῦ καὶ
οὐχὶ θάνατον ἀσπάζεται***).

§. 119. Ἧκε, ὦ παραπλὴξ, μὴ θύρσῳ σκηρι-
πτόμενος, μὴ κιττῷ ἀναδούμενος, ὄψον τὴν μίτραν,
ὄψον τὴν νεβρίδα, σωφρόνησον, δείξω σοὶ τὸν λό-
γον καὶ τοῦ λόγου τὰ μυστήρια, κατὰ τὴν σὴν δι-
γούμενος εἰκόνα. ὄρος ἐστὶ τοῦτο θεῷ πεφιλημένον,
οὐ τραγῳδίαις ὡς Κιθαιρὼν ὑποκείμενον, ἀλλὰ τοῖς
τῆς ἀληθείας ἀνακείμενον δράμασιν, ὄρος νηφάλιον,
ἀγναῖς ὕλαις σύσκιον· βακχεύουσι δὲ ἐν αὐτῷ οὐχ
αἱ Σεμέλης τῆς κεραυνίας ἀδελφαὶ αἱ μαινάδες, αἱ
δύσαγνον κρεανομίαν μυούμεναι, ἀλλ' αἱ τοῦ θεοῦ
θυγατέρες αἱ ἀμνάδες αἱ καλαὶ τὰ σεμνὰ τοῦ λό-
γου θεσπίζουσαι ὄργια, χορὸν ἐγείρουσαι σώφρονα.
ὁ χορὸς οἱ δίκαιοι, τὸ ἆσμα ὕμνος ἐστὶ τοῦ πάντων
βασιλέως, ψάλλουσιν αἱ κόραι, δοξάζουσιν ἄγγελοι,
προφῆται λαλοῦσιν, ἦχος στέλλεται μουσικῆς, δρό-
μῳ τὸν θίασον διώκουσιν, σπεύδουσιν οἱ κεκλημένοι
πατέρα ποθοῦντες ἀπολαβεῖν· ἧκέ μοι, ὦ πρέσβυ,

*) 1 Corinth. I, 2, 9. **) Eur. Bacch. 916 sq. Elms.
***) Cf. Ezech. 32, 2. 17, 23. 32.

καὶ σὺ τὰς Θήβας λιπὼν καὶ τὴν μαντικὴν καὶ τὴν
βακχικὴν ἀποῤῥιψας πρὸς ἀλήθειαν χείραγωγοῦ. ἰδοὺ Τειρε-
σοι τὸ ξύλον ἐπερείδεσθαι δίδωμι· σπεῦσον, ὄψει· Χριστὸς ἐπιλάμπει φαιδρότερον
οἷα, πίστευσον, ὄψει· Χριστὸς ἐπιλάμπει φαιδρότερον
ἡλίου, δι' ὃν ὀφθαλμοὶ τυφλῶν ἀναβλέπουσιν, νὺξ
σε φεύξεται, πῦρ φοβηθήσεται, θάνατος οἰχήσεται·
ὄψει τοὺς οὐρανούς, ὦ γέρον, ὃ Θήβας μὴ βλέπων.

§. 120.

Ὦ τῶν ἁγίων ὡς ἀληθῶς μυστηρίων. δαδουχοῦμαι τοὺς οὐρανούς, ἐποπτεύσας ἅγιος γίνομαι μυούμενος, ἱερο-
ὦ φωτὸς ἀκηράτου. κύριος καὶ τὸν μύστην σφραγίζεται φω-
τὸν θεὸν ἐποπτεύσας ἅγιος γίνομαι μυούμενος, ἱερο-
φαντεῖ δὲ ὁ κύριος καὶ τὸν μύστην σφραγίζεται φω-
ταγωγῶν, καὶ παρατίθεται τῷ πατρὶ τὸν πεπιστευ-
κότα αἰῶσι τηρούμενον. ταῦτα τῶν ἐμῶν μυστηρίων
τὰ βακχεύματα εἰ βούλει καὶ σὺ μυοῦ καὶ χορεύσεις
μετ' ἀγγέλων ἀμφὶ τὸν ἀγέννητον καὶ ἀνώλεθρον καὶ
μόνον ὄντως θεόν, συνυμνοῦντος ἡμῖν τοῦ θεοῦ P. 93
λόγου. ἀΐδιος οὗτος Ἰησοῦς εἷς ὁ μέγας ἀρχιερεὺς Pott.
θεοῦ τε ἑνὸς τοῦ αὐτοῦ καὶ πατρὸς ὑπὲρ ἀνθρώ-
πων εὔχεται καὶ ἀνθρώποις ἐγκελεύεται· —

κέκλυτε, μυρία φῦλα, *)
μᾶλλον δὲ ὅσοι τῶν ἀνθρώπων λογικοὶ καὶ βάρβα-
ροι καὶ Ἕλληνες, τὸ πᾶν ἀνθρώπων γένος καλῶ,
ὧν ἐγὼ θημιουργὸς θελήματι πατρός. ἥκετε ὡς ἐμέ,
ὑφ' ἕνα ταχθησόμενοι θεὸν καὶ τὸν ἕνα λόγον τοῦ
θεοῦ, καὶ μὴ μόνον τῶν ἀλόγων ζώων πλέον ἐκτείτε
τῷ λόγῳ· ἐκ δὲ τῶν θνητῶν ἀπάντων ὑμῖν ἐθέλω ἀθανα-
σίαν μόνοις χαρισάσθαι δίδωμι. ἐθέλω γάρ, ἐθέ-
λω καὶ ταύτης ὑμῖν μεταδοῦναι τῆς χάριτος, ὁλόκλη-
ρον χορηγῶν τὴν εὐεργεσίαν, ἀφθαρσίαν. καὶ λόγον
χαρίζομαι ὑμῖν τὴν γνῶσιν τοῦ θεοῦ, τέλειον ἐμαυ-
τὸν χαρίζομαι. τοῦτο εἰμὶ ἐγώ, τοῦτο βούλεται ὁ
θεὸς, τοῦτο συμφωνία ἐστὶ, τοῦτο ἁρμονία πατρὸς,
τοῦτο υἱὸς, τοῦτο Χριστὸς, τοῦτο ὁ λόγος τοῦ θεοῦ,
τοῦτο βραχίων κυρίου, δύναμις τῶν ὅλων, τὸ θέλημα τοῦ

*) Il. ϱ. 220.

πατρὸς, ὧν πάλαι μὲν εἰκόνες, οὐ πᾶσαι δὲ ἐ
ρεῖς, διορθώσασθαι ὑμᾶς πρὸς τὸ ἀρχέτυπον βο
μαι, ἵνα μοι καὶ ὅμοιοι γένησθε. χρίσω ὑμᾶς
πίστεως ἀλείμματι, δι' οὗ τὴν φθορὰν ἀποβάλ
καὶ γυμνὸν δικαιοσύνης ἐπιδείξω τὸ σχῆμα, δι'
πρὸς τὸν θεὸν ἀναβαίνετε. "δεῦτε πρός με πά
οἱ κοπιῶντες καὶ ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἀναπα
ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγόν μου καὶ μάθ
ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρ
καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ὁ γ
ζυγός μου χρηστός ἐστι καὶ τὸ φορτίον μου ἐλ
φρόν ἐστιν" *).

§. 121. Σπεύσωμεν, δράμωμεν, ὦ θεοφιλῆ κ
θεοείκελα τοῦ λόγου ἄνθρωποι ἀγάλματα, σπεύσωμε
δράμωμεν, ἄρωμεν τὸν ζυγὸν αὐτοῦ, ὑποβάλωμε
καλὸν ἡνίοχον ἀνθρώπων, τὸν Χριστ
ἀγαπήσωμεν, τὸν πῶλον ὑποζύγιον ἤγαγε σὺν τῷ πα
λαιῷ· καὶ τῶν ἀνθρώπων τὴν συνωρίδα καταζεύξα
πρὸς ἀθανασίαν κατευθύνει τὸ ἅρμα, σπεύδων πρὸ
τὸν θεὸν πληρῶσαι ἐναργῶς, ὃ ἠνίξατο πρότερον μέ
στον θέαμα τῷ πατρὶ υἱὸς ἀϊδιος νικηφόρος. φι
λότιμοι τοίνυν πρὸς τὰ καλὰ καὶ θεοφιλεῖς ἀνθρω
ποι γενώμεθα καὶ τῶν ἀπαθῶν τὰ μέγιστα, θεὸν καὶ
ζωὴν, κτησώμεθα. ἀρωγὸς δὲ ὁ λόγος, θαρρῶμεν P.
αὐτῷ καὶ μή ποτε ἡμᾶς τοσοῦτος ἀργύρου καὶ P
P. 34 χρυσοῦ, μὴ δόξης ἐπέλθοι πόθος, ὅσος αὐτοῦ
Sylb. τοῦ τῆς ἀληθείας λόγου. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τῷ θεῷ
αὐτῷ ἀρεστὸν, εἰ ἡμεῖς τὰ μὲν πλεῖστου ἄξια ὑπὲρ
ἐλαχίστου ποιούμεθα, ἀνοίας δὲ καὶ ἀμαθίας καὶ ῥα-
θυμίας καὶ εἰδωλολατρείας ὕβρεις περιφανεῖς καὶ τὴν
ἐσχάτην δυσσέβειαν περὶ πλείονος τιθέμεθα.

§. 122. Οὐ γὰρ ἄπο τρόπου φιλοσόφων παῖ-
δες πάντα ὅσα πράττουσιν οἱ ἀνόητοι, ἀνοσιουργεῖν

*) Matth. 11, 28—30.

καὶ ἀσεβεῖν νομίζουσιν καὶ αὐτήν γε
μανίας εἶδος ὑπογράφοντες οὐδὲν ἄλλ
τοὺς πολλοὺς ὁμολογοῦσιν. οὐ δὴ οὐ
ἐρεῖ ὁ λόγος, ὁπότερον αὐτοῖν ἄμει
μεμηνέναι, ἐχομένους δὲ ἀπρίξ τῆς
τί σθένει ἕπεσθαι χρὴ τῷ θεῷ σωφ
πάντα αὐτοῦ νομίζειν, ὥσπερ ἐστί,
ἡμᾶς τὸ κάλλιστον τῶν κτημάτων
ὄντας αὐτοῦ, σφᾶς αὐτοὺς ἐπιτρέπειν
πῶντας κύριον τὸν θεὸν καὶ ταῦτο
βίον ἔργον ἡγουμένους. εἰ δὲ κοινὰ
φιλὴς δὲ ὁ ἄνθρωπος τῷ θεῷ, καὶ
μεσιτεύοντος τοῦ λόγου, γίνεται δὴ
τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι τὰ πάντα τοῦ θ
ἀμφοῖν τοῖν φίλοιν τὰ πάντα, τοῦ θ
που. ὥρα οὖν ἡμῖν μόνον τὸν θεοῦ
εἰπεῖν πλούσιόν τε καὶ σώφρονα
ταύτῃ εἰκόνα τοῦ θεοῦ μεθ' ὁμοιώ
καὶ πιστεύειν δίκαιον καὶ ὅσιον,
γενόμενον ὑπὸ Χριστοῦ Ἰησοῦ κο
ὅμοιον ἤδη καὶ θεῷ.

§. 123. Οὐκ ἀποκρύπτεται
τὴν χάριν λέγων, „ἐγὼ εἶπον ὅτ
υἱοὶ ὑψίστου πάντες“ *). ἡμᾶς γ
ποίηται καὶ ἡμῶν ἐθέλει μόνων κεκ
οὐ τῶν ἀπειθούντων. καὶ γὰρ οὗτ
τὰ ἡμέτερα τῶν Χριστοῦ ὀπαδῶν,
λαί, τοῖοι καὶ οἱ λόγοι, ὁποῖοι δὲ
καὶ αἱ πράξεις, καὶ ὁποῖα τὰ
βίος· χρηστὸς ὁ σύμπας ἀνθρώπι
στὸν ἐγνωκότων. ἅλις οἶμαι τῶν
κροτέρω προῆλθον ὑπὸ φιλανθρω
γον ἐκ θεοῦ ἐκχέων,

*) Psalm. 82, 6.

ἀγαθῶν τὴν σωτηρίαν παρακαλῶν περὶ γάρτοι τῆς παύλαν οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἐχούσης ζωῆς οὐκ ἐθέλουσιν οὐδ' οἱ λόγοι παύσασθαί ποτε ἱεροφαντοῦντες. ὑμῖν δὲ ἔτι τοῦτο περιλείπεται πέρας τὸ λυσε-
5 τελοῦν ἑλέσθαι ἢ κρίσιν ἢ χάριν· ὡς ἔγωγε οὐδ' ἀμφιβάλλειν ἀξιῶ, πότερον ἄμεινον αὐτοῖν, οὐδὲ μὴν συγκρίνεσθαι θέμις ζωὴν ἀπωλείᾳ.

Συγκεκρότηται κρηπὶς ἀληθείας, ὦ παῖδες ὑμεῖς, ὑμῖν αὐτοῖς ἁγίου νεὼ μεγάλου
10θεοῦ θεμέλιος γνώσεως ἀρραγὴς, προτρυπὴ καλὴ δι' ὑπακοῆς εὐλόγου ζωῆς ἀΐδιος ὄρεξις νοερῷ καταβληθεῖσα χωρίῳ.

P. 35 Sylb.

CLEMENTIS ALEXANDRI

PAEDAGOGUS

Argumentum.

Cap. I. Quid profiteatur *paedagogus* (§. 1-
Nos propter peccata nostra moderari paedagogum
C. III. Benignum et hominum esse amantem pa
7 — 9.). C. VI. Verbum ex aequo virorum et
paedagogum (§. 10. 11.). C. V. Omnes, qui
versentur, esse apud deum pueros (§. 12 — 24.)
versus eos, qui existimant puerorum et infantiu
significare primarum disciplinarum doctrinam (
C. VII. Quis sit paedagogus et de eius paedago
C. VIII. Adversus eos, qui existimant non esse
instum est (§. 63 — 76.). C. IX. Eiusdem e
bene facere et iuste punire: in quo etiam dica
dus paedagogiae verbi (§. 72 — 90.). C. X
per idem verbum et a peccatis arcere, minant
naturae salutem dare, adhortantem (§. 91 — 9
legem et prophetas (§. 99.). verbum paedagogi func
C. XII. Paedagogum conueni
benignitate et veritate et benignitate vsum esse
Quem ad modum id, quod recte e
ex recta ratione, ita rursus peccatu
(§. 103 — 105.).

Cap. I.

Τί ἐπαγγέλλεται ὁ παιδα

§. 1. Τριῶν γέ τοι τούτων
ὄντων, ἠθῶν, πράξεων, παθ

κὸς εἵληχε τὰ ἤθη αὐτοῦ, θεοσεβείας κα-
τροπιδίου δίκην ὑποκείμενος λόγος εἰς οἰκ-
στεως, ἐφ' ᾧ μάλα γαννύμενοι καὶ τὰ
ἀπομνύμενοι δόξας πρὸς σωτηρίαν νεφίζομεν
σῇ συνάδοντες προφητείᾳ· „ὡς ἀγαθὸς τ-
ὁ θεὸς τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ" *). πραξέων
σῶν ὁ λόγος ἐπιστατεῖ ὁ ὑποθετικὸς, τὰ δι-
παραμυθητικὸς ἴδιαι, εἰς ὧν πᾶς ὁ αὐτὸς ε-
γος, τῆς συντρόφου καὶ κοσμικῆς συνηθείας
ζων τὸν ἄνθρωπον, εἰς δὲ τὴν μονότροπον
θεὸν πίστεως σωτηρίαν παιδαγωγῶν. ὃ γοῦ-
νιος ἡγεμὼν ὁ λόγος, ὁπηνίκα μὲν ἐπὶ σωτηρ-
ρεκάλει, προτρεπτικὸς ὄνομα αὐτῷ ἦν· ἰδίω-
παρορμητικὸς ἐκ μέρους τὸ πᾶν προσαγορευόμ-
λόγος, προτρεπτικὴ γὰρ ἡ πᾶσα θεοσέβεια, ζ
τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης ὄρεξιν ἐγγεννῶσα τ-
γενεῖ λογισμῷ· νυνὶ δὲ θεραπευτικός τε ὢν καὶ
θετικὸς ἅμα ἄμφω, ἑπόμενος αὐτὸς αὐτῷ, πα-
τὸ προτετραμμένον κεφάλαιον, τῶν ἐν ἡμῖν πι-
ὑπισχνούμενος τὴν ἴασιν. κεκλήσθω δ' ἡμῖν ἐνὶ π-
φυῶς οὗτος ὀνόματι παιδαγωγὸς, πρακτικὸς
μεθοδικὸς ὢν ὁ παιδαγωγὸς, ᾗ καὶ τὸ τέλος α-
βελτιῶσαι τὴν ψυχήν ἐστιν, οὐ διδάξαι, σώφρο-
τε, οὐκ ἐπιστημονικοῦ καθηγήσασθαι βίου.

§. 2. Καί τοι καὶ διδασκαλικὸς ὁ αὐτός ἐ-
λόγος, ἀλλ' οὐ νῦν· ὁ μὲν γὰρ ἐν τοῖς δογματικ-
δηλωτικὸς καὶ ἀποκαλυπτικὸς, ὁ διδασκαλικὸς, πρ-
κτικὸς δὲ ὢν ὁ παιδαγωγὸς πρότερον μὲν εἰς διά-
σιν ἠθοποιίας προὐτρέψατο, ἤδη δὲ καὶ εἰς τὴν τ-
δεόντων ἐνέργειαν παρακαλεῖ, τὰς ὑποθήκας τ-
ἀκηράτους παρεγγυῶν καὶ τῶν πεπλανημένων πρό-
ρον τοῖς ὕστερον ἐπιδεικνὺς τὰς εἰκόνας, ἄμφω
ὠφελιμώτατα, τὸ μὲν εἰς ὑπακοὴν, τὸ παραινετικὸν
εἶδος, τὸ δὲ ἐν εἰκόνος μέρει παραλαμβανόμενον, διτ-

*) Psalm. 73, 1.

τὸν καὶ αὐτὸ παραπλησίως τῇ προτέρᾳ συζ
μὲν αὐτοῦ ἵνα μιμώμεθα ἐρούμενοι τὸ ἀγα
δὲ ὅπως ἐκτρεπώμεθα παραιτούμενοι τὸ φά

§. 3. Ἴασις οὖν τῶν παθῶν ἐνθένδε ἡ
τὰ τὰς παραμυθίας τῶν εἰκόνων, ἐπιρρων
παιδαγωγοῦ τὰς ψυχὰς, καθάπερ ἠπίοις φ
ὑποθήκαις φιλανθρώποις εἰς τὴν παντελῆ
θείας γνῶσιν τοὺς κάμνοντας διαιτωμένου
οὐκ ἔστιν ὑγιεία καὶ γνῶσις, ἀλλ' ἢ μέ
10ἡ δὲ ἴασει περιγίνεται. οὐκ ἂν οὖν τις
πρότερόν τι τῶν διδασκαλικῶν ἐκμάθοι,
λεον ὑγιᾶναι, οὐδὲ γὰρ ὡσαύτως πρὸς τὸ
νοντας ἢ κάμνοντας ἀεὶ τῶν παραγγελμάτ
λέγεται, ἀλλὰ πρὸς οὓς μὲν εἰς γνῶσιν,
15εἰς ἴασιν. καθάπερ οὖν τοῖς νοσοῦσι τὸ
χρήσει, ταύτῃ καὶ τοῖς ἀσθενοῦσι τὴν ψυ
γωγοῦ δεῖ, ἵν' ἡμῶν ἰάσηται τὰ πάθη.
διδασκάλου, ὃς καθηγήσεται καθαρὰν π
ἐπιτηδειότητα εὐ τρεπίζων τὴν ψυχήν,
20χωρῆσαι τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ λόγου.
ἄρα τελειῶσαι σωτηρίῳ ἡμᾶς βαθμῷ κ
παίδευσιν ἐνεργῇ, τῇ καλῇ συγχρῆται
πάντα φιλάνθρωπος λόγος, προτρέπων
τα παιδαγωγῶν, ἐπὶ πᾶσιν ἐκδιδάσκων

Cap. II.

25 Ὅτι διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ὁ παιδα

§. 4. Ἔοικεν δὲ ὁ παιδαγωγὸς
δες ὑμεῖς, τῷ πατρὶ αὐτοῦ τῷ θε
υἱὸς ἀναμέ[illegible] ἀνεπίληπτος καὶ
χὴν, θεὸς [illegible] ἀνθρώπου σχήματι ἄχ
30θελήματι [illegible] ὁ
ἐκ θελ[illegible] λόγος σὺν καὶ τ
τοῦ πατρὸς,

οὗτος ἡμῖν εἰκὼν ἡ ἀκηλίδωτος, τούτῳ παντὶ σθένει πειρατέον ἐξομοιοῦν τὴν ψυχήν· ἀλλ' ὁ μὲν ἀπόλυτος εἰς τὸ παντελὲς ἀνθρωπίνων παθῶν, διὰ τοῦτο γὰρ καὶ μόνος κριτὴς, ὅτι ἁμαρτήτου μόνος· ἡμεῖς δὲ ὅση δύναμις, ὡς ὅτι ἐλάχιστα ἁμαρτάνειν πειρώμεθα. κατεπείγει γὰρ τοσοῦτον οὐδέν, ὡς ἡ τῶν παθῶν καὶ νοσημάτων ἀπαλλαγὴ πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ ἡ κώλυσις τῆς εἰς τὴν συνήθειαν τῶν ἁμαρτημάτων ἐνεμπτωσίας. ἄριστον μὲν οἶν τὸ μηδ' ὅλως ἁμαρτάνειν κατὰ μηδένα τρόπον, ὃ δή φαμεν εἶναι θεοῦ· δεύτερον δὲ μηδενὸς τῶν κατὰ γνώμην ἐφάψασθαί ποτε ἀδικημάτων, ὅπερ οἰκεῖον σοφοῦ· τρίτον μὴ πάνυ πολλοῖς τῶν ἀκουσίων περιπεσεῖν, ὅπερ ἴδιον παιδαγωγουμένων εὐγενῶς· τὸ δὲ μὴ ἐμμή- P. 100
κιστον διατρῖψαι τοῖς ἁμαρτήμασιν τελευταῖον τε- Pott.
τάχθω. ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲ τοῖς εἰς μετάνοιαν ἀνακαλουμένοις ἀναμαχέσασθαι σωτήριον

P. 36 §. 5. Καί μοι δοκεῖ παγκάλως διὰ Μωϋσέως
Sylb. φάσκειν ὁ παιδαγωγός· „ἐάν τις ἀποθάνῃ ἐπ' αὐτῷ
αἰφνίδιον, παραχρῆμα μιανθήσεται ἡ κεφαλὴ εὐχῆς
αὐτοῦ καὶ ξυρήσεται" *), τὴν ἀκούσιον ἁμαρτίαν αἰφνίδιον θάνατον προσειπών· μιαίνειν δὲ αὐτὸν λέγει κηλιδοῦντα τὴν ψυχὴν, διὸ καὶ τὴν θεραπείαν, ἣ τάχος, ὑποτίθεται, ξυρᾶσθαι παραχρῆμα τὴν κεφαλὴν συμβουλεύων, τὰς ἐπισκιαζούσας τῷ λογισμῷ τῆς ἀγνοίας κόμας ἀποψήξασθαι παραινῶν, ὡς γυμνὸν δασείας καταληφθέντα ὕλης τῆς κακίας τὸν λογισμόν· ἐνθρονίζεται δὲ οὗτος ἐν ἐγκεφάλῳ ἐπὶ τὴν μετάνοιαν παλινδρομῆσαι. ἔπειτα ὀλίγα προσειπὼν ἐπιφέρει· „αἱ δὲ ἡμέραι αἱ πρότεραι ἄλογοι" **), δι' ὧν δῆλον ὅτι αἱ ἁμαρτίαι μηνύονται αἱ μὴ γεγονυῖαι κατὰ λόγον. καὶ τὸ μὲν ἀκούσιον αἰφνίδιον προσεῖπε, τὸ δὲ ἁμαρτάνειν ἄλογον. οὗ δὴ χάριν ὁ λόγος ὁ παιδαγωγὸς τὴν ἐπιστασίαν εἴληχεν εἰς τὴν ἀλόγου κώ-

*) Num. 6, 9. **) Ibid. v. 12.

μὲν ὑποθήκαις τάχα δὴ μέλλει, χαρίσμασι δὲ πλούσιος. „ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι" τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἡμῖν λέγει. ἡμεῖς δὲ ἅμα νοήματι νήπιοι γεγόναμεν, τὴν ἀρίστην καὶ βεβαιοτάτην τάξιν παρὰ τῆς αὐτοῦ εὐταξίας μεταλαμβάνοντες, ἣ πρῶτον μὲν ἀμφὶ τὸν κόσμιον καὶ τὸν οὐρανὸν τάς τε ἡλιακὰς περιδινήσεις κυκλεῖται καὶ τῶν λοιπῶν ἄστρων τὰς φορὰς ἀσχολεῖται διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἔπειτα δὲ περὶ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν, περὶ ὃν ἡ πᾶσα σπουδὴ καταγίνεται· καὶ τοῦτον ἔργον ἡγουμένη μέγιστον, ψυχὴν μὲν αὐτοῦ φρονήσει καὶ σωφροσύνῃ κατηύθυνε, τὸ δὲ σῶμα κάλλει καὶ εὐρυθμίᾳ συνεκεράσατο, περὶ δὲ τὰς πράξεις τῆς ἀνθρωπότητος τό τε ἐν αὐταῖς κατόρθωμα καὶ τὸ εὔτακτον ἐνέπνευσε τὸ αὐτῆς.

Cap. III.

Ὅτι φιλάνθρωπος ὁ παιδαγωγός.

§. 7. Πάντα ὀνίνησιν ὁ κύριος καὶ πάντα ὠφελεῖ καὶ ὡς ἄνθρωπος καὶ ὡς θεὸς, τὰ μὲν ἁμαρτήματα ὡς θεὸς ἀφιείς, εἰς δὲ τὸ μὴ ἐξαμαρτάνειν παιδαγωγῶν ὡς ἄνθρωπος. εἰκότως ἄρα φίλος ὁ ἄνθρωπος τῷ θεῷ, ἐπεὶ καὶ πλάσμα αὐτοῦ ἐστί· καὶ τὰ μὲν ἄλλα κελεύων μόνον πεποίηκεν, τὸν δὲ ἄνθρωπον δι' αὐτοῦ ἐχειρούργησεν καί τι αὐτῷ ἴδιον ἐνεφύσησεν. τὸ οὖν ὑπ' αὐτοῦ καὶ πρὸς αὐτὸν ἀπεικονισμένον, ἢ ὡς δι' αὐτὸ αἱρετὸν τῷ θεῷ, ὑπ' αὐτοῦ δεδημιούργηται τοῦ θεοῦ, ἢ ὡς ἕνεκεν ἄλλου αἱρετὸν διαπέπλασται. εἰ μὲν οὖν δι' αὐτὸ αἱρετὸν ἀγαθὸς ὢν ἀγαθὸν ἠγάπησεν, καὶ τὸ φίλτρον ἔνδον ἐστὶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦθ' ὅπερ ἐμφύσημα λέγεται θεοῦ, εἰ δὲ ἕνεκεν τῶν ἄλλων ὁ ἄνθρωπος αἱρετὸν γέγονεν, οὐκ ἄλλην αἰτίαν ἔσχε τοῦ ποιεῖν αὐτὸν ὁ θεὸς ἢ ὡς οὐκ ἄνευ αὐτοῦ οἷόν τε ὄντος

P. 102 Potr.

ἵνα δὴ τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν πληρώσῃ*).
ὡς γὰρ ἐν σκότῳ βαθεῖ ἀλώμενοι τῷ βίῳ ἀπταίστου
καὶ ἀκριβοῦς καθοδηγοῦ δεόμεθα. ὁδηγὸς δὲ ἄρι- P. 103
στος οὐχὶ τυφλὸς, καθά φησιν ἡ γραφὴ, "τυφλοὺς Pott.
εἰς τὰ βάραθρα χειραγωγῶν"**), ὀξὺ δὲ ὁ βλέπων
καὶ διορῶν τὰ ἐγκάρδια λόγος. καθάπερ οὖν οὐκ
ἔστι φῶς ὃ μὴ φωτίζει οὐδὲ κινοῦν ὃ μὴ κινεῖ οὐδὲ
φιλεῖν δ μὴ φιλεῖ, οὐδὲ ἀγαθόν ἐστιν ὃ μὴ ὠφελεῖ
καὶ εἰς σωτηρίαν καθοδηγεῖ. ἄγωμεν οὖν τὰς ἐντο-
10λὰς δι' ἔργων τοῦ κυρίου, καὶ γὰρ ὁ λόγος αὐτὸς
ἐναργῶς σὰρξ γενόμενος ***) τὴν αὐτὴν ἀρετὴν πραν-
τικὴν ἅμα καὶ θεωρητικὴν ἐπιδεικνὺς, καὶ δὴ νόμιον
ὑπολαμβάνοντες τὸν λόγον, τὰς ἐντολὰς καὶ τὰς ὑπο-
θημοσύνας αὐτοῦ τὰς συντόμους ὁδοὺς καὶ σωτό-
15νους εἰς ἀϊδιότητα γνωρίσωμεν, πειθοῦς γὰρ ἀνάπλεω,
οὐ φθόνου, τὰ προστάγματα.

Cap. IV.

Ὅτι ἐπίσης ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ὁ λόγος παι-
δαγωγός ἐστιν.

10. Ταύτην τοίνυν πλέον τὴν ἀγαθὴν ἀσπα-
σιαρχίαν πειθαρχίαν σφᾶς αὐτοὺς ἐπιδῶμεν κυρίῳ,
βαιότατον τῆς πίστεως αὐτοῦ ἐξαιρούμενοι κά-
τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς εἶναι
ὄντες. εἰ γὰρ ἀμφοῖν ὁ θεὸς εἷς, εἷς δὲ καὶ ὁ
ωγὸς ἀμφοῖν, μία ἐκκλησία, μία σωφροσύνη,
μεία, ἡ τροφὴ κοινὴ, γάμος συζύγιος, ἀναπνοὴ,
ἀκοὴ, γνῶσις, ἐλπὶς, ὑπακοὴ, ἀγάπη, ὅμοια
ὧν δὲ κοινὸς μὲν ὁ βίος, κοινὴ δὲ ἡ χάρις, κοινὴ
ἡ σωτηρία, κοινὴ τούτων καὶ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ

*) Cf. Genes. 1, 26. **) Matth. 15, 14. ***) Cf. Joh. 1, 14.

παιδία, μή τι ὄψον ἔχετε" *); τοὺς ἤδη γνωρίμων παῖδας προσειπών. „προσήνεγ τῷ", φησὶ, „παιδία εἰς χειροθεσίαν εὐλα λυόντων δὲ τῶν γνωρίμων, εἶπεν ὁ Ἰησο ὃ τὰ παιδία καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρὸ γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρο τί βούλεται τὸ λεχθὲν, αὐτὸς διασαφήσει λέγων· „ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς δία ταῦτα, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασι οὐρανῶν" ***)· οὐ τὴν ἀναγέννησιν ἐνταῦθα ρεῶν, ἀλλὰ τὴν ἐν παισὶν ἁπλότητα εἰς ἐξ παρακατατιθέμενος ἡμῖν. τοὺς παῖδας ἡμᾶ προφητικὸν ἐκλέγεται πνεῦμα· „δρεψάμενοι κλάδους ἢ φοινίκων οἱ παῖδες ἐξῆλθον εἰς σιν κυρίῳ καὶ ἐκέκραγον λέγοντες· ὡσαννὰ Δαβὶδ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι ρίου, φῶς καὶ δόξα καὶ αἶνος μεθ' ἱκετηρίας P. 38 κυρίῳ" †)· τοῦτο γὰρ ἐμφαίνει ἑρμηνευόμεν Syb. λάδι φωνῇ τὸ ὡσαννά.

§. 13. Καί μοι δοκεῖ ἡ γραφὴ ταύτην αἰ μένην τὴν προφητείαν τὴν προειρημένην ἐν ὀν μέρει τοῖς ῥᾳθύμοις ἐγκαλεῖν· „οὐδέ ποτε ἀνέ ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατη αἶνον" ††)· τοῦτό τοι καὶ ὁ κύριος ἐν τῷ εὐ λίῳ μυωπίζει τοὺς γνωρίμους προσέχειν αὐτῷ, πα μιῶν ὡς ἤδη σπεύδων πρὸς τὸν πατέρα, ὀρεκτ τέρους παρασκευάζων τοὺς ἀκροατὰς, μετ' ὀλ ἀπεῖναι προμηνύων, ὡς δέον αὐτοῖς ἀποκαρπίζεσ τῆς ἀληθείας ἀφειδέστερον δηλῶν καὶ ὅσον οὐδέ παίροντος εἰς οὐρανὸν τοῦ λόγου. πάλιν οὖν τοὺς παιδία καλεῖ, φησὶ γὰρ, „παιδία, ἔτι μικρ μεθ' ὑμῶν εἰμί" †††). αὖθίς τε παιδίοις ὁμοιοῖ τ βασιλείαν τῶν οὐρανῶν „ἐν ἀγοραῖς καθημένοις κ

*) Ioann. 21, 4. 5. **) Matth. 19, 14. ***) Ibi 18, 3. †) Ibid. 21, 9. ††) Ibid. v. 16. cl. Psalm 8, 3. †††) Ioann. 13, 33.

χῆς εἰς ἡλικίαν ὑπογραφομένου παιδικήν. πῆ μὲν γὰρ παῖδας ἡμᾶς καλεῖ, πῆ δὲ νεοττούς, ἐσθ' ὅτε δὲ νηπίους, υἱοὺς δὲ ἀλλαχόθι καὶ τέκνα πολλάκις καὶ λαὸν νέον καὶ λαὸν καινόν· „τοῖς δὲ δούλοις μου", φησὶ, „κληθήσεται ὄνομα καινόν" — νέον ὄνομα λέγει τὸ καινὸν καὶ ἀΐδιον, ἄχραντον καὶ ἁπλοῦν καὶ νήπιον καὶ ἀληθινόν — „ὃ εὐλογηθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς" *).

§. 15. Ἀλληγορῶν δὲ αὖθις ἡμᾶς πώλους κυλεῖ, τοὺς ἀζυγεῖς κακίᾳ, τοὺς ἀθαμάστους πονηρίᾳ, ἀφελεῖς δὲ καὶ πρὸς αὐτὸν μόνον τὸν πατέρα σκιρτητικοὺς, οὐχὶ „τοὺς ἐπὶ ταῖς τῶν πλησίον γυναιξὶ χρεμετίζοντας ἵππους, τοὺς ὑποζυγίους καὶ θηλυμανεῖς" **), ἀλλὰ τοὺς ἐλευθέρους καὶ νεογνοὺς, ταὺς γενναίους διὰ τὴν πίστιν, τοὺς εἰς ἀλήθειαν εὐδρόμους, τοὺς ταχεῖς πρὸς σωτηρίαν, τοὺς καταπατοῦντας καὶ κρυαίνοντας τὰ κοσμικά. „χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών· κήρυσσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ· ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι δίκαιος, πραΰς καὶ σώζων, καὶ αὐτὸς πρᾶος καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον" ***). οὐκ ἤρκει τὸ πῶλον εἰρηκέναι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν νέον προσέθηκεν αὐτῷ, τὴν ἐν Χριστῷ νεολαίαν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἀγήρω μετὰ ἁπλότητος ἀϊδιότητα ἐμφαίνων. τοιούτους δὲ ἡμᾶς νέους πώλους τοὺς νηπίους ὁ θεῖος ἡμῶν πωλοδάμνης ἀναστρέφει. εἰ δὲ καὶ ὄνος ἐᾖ ὁ νέος ἐν τῇ γραφῇ, πλὴν ἀλλὰ πῶλος ὄνος καὶ οὗτος. „καὶ τὸν πῶλον", P. 107
φησὶ, „προσέδησεν ἀμπέλῳ" †)· ἁπλοῦν τοῦτον καὶ Pott.
νήπιον „λαὸν τῷ λόγῳ προσδήσας, ὃν ἄμπελον ἀλληγορεῖ· φέρει γὰρ οἶνον ἡ ἄμπελος, ὡς αἷμα ὁ λόγος, ἄμφω δὲ ἀνθρώποις πρὸν εἰς σωτηρίαν, ὁ μὲν οἶνος τῷ σώματι, τὸ δὲ αἷμα τῷ πνεύματι. ὡς δὲ καὶ ἄρνας ἡμᾶς λέγει, ἐχέγγυος μάρτυς διὰ Ἡσαΐου τὸ

*) Ies. 65, 15. 16. **) Ierem. 5, 8. ***) Zach. 9, 9. †) Genes. 49, 11.

αὐτῆς" *). οὕτως ἀποθεμένους τὰς τοῦ βίου φροντίδας ἐξέχεσθαι μόνου τοῦ πατρὸς παραγγέλλει. καὶ ὁ πληρῶν τὴν ἐντολὴν ταύτην τῷ ὄντι νήπιός τέ ἐστι καὶ παῖς θεῷ τε καὶ τῷ κόσμῳ, ᾧ μὲν ὡς πεπλανημένος, ᾧ δὲ ὡς ἠγαπημένος. εἰ δὲ εἷς διδάσκαλος ἐν οὐρανοῖς" **), ὡς φησὶν ἡ γραφή, ὁμολογουμένως οἱ ἐπὶ γῆς εἰκότως ἂν πάντες κεκλήσονται μαθηταί· ἔχει γὰρ οὕτως τὸ ἀληθές, τὸ μὲν τέλειον εἶναι παρὰ τῷ κυρίῳ τῷ διδάσκοντι ἀεί, τὸ δὲ παιδικὸν καὶ νήπιον παρ' ἡμῖν τοῖς ἀεὶ μανθάνουσι.

§. 18. Ταύτῃ τοι ἡ προφητεία τὸ τέλειον τῇ τοῦ ἀνδρὸς τετίμηκε προσηγορίᾳ καὶ διά γε τοῦ Δαβὶδ, ἐπὶ μὲν τοῦ διαβάλου "ἄνδρα αἱμάτων", φησὶ, "βδελύσσεται κύριος" ***). ἄνδρα αὐτὸν ὡς τέλειον "ἐν κακίᾳ καλεῖ. λέγεται δὲ καὶ ὁ κύριος ἀνὴρ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν τέλειον ἐν δικαιοσύνῃ. αὐτίκα γοῦν ὁ ἀπόστολος ἐπιστέλλων πρὸς Κορινθίους φησίν· "ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ" †), εἴτε ὡς νηπίους καὶ ἁγίους πλὴν ἀλλὰ τῷ μόνῳ κυρίῳ, σαφέστατα δὲ Ἐφεσίοις γράφων ἀπεκάλυψε τὸ ζητούμενον ὧδέ πως λέγων· "μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ θεοῦ εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης, ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα" ††). ταῦτα λέγων εἰς οἰκοδομὴν τοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστι κεφαλὴ καὶ ἀνὴρ ὁ μόνος ἐν δικαιοσύνῃ τέλειος, ἡμεῖς δὲ νήπιοι τοὺς παραφυσῶντας †††) εἰς φυσίωσιν φυλαξάμενοι τῶν

*) Matth. 6, 34. **) Ibid. 23, 8 sqq. ***) Psalm. 5, 6. †) 2 Cor. 11, 2. ††) Ephes. 4, 13—15. †††) Cf. Coloss. 2, 18. Ephes. 4, 14.

ὁρᾶτε πῶς βλασφημοῦσιν ἐπὶ τὸν κύρ
θεὸν καταπεφευγότας ἄφρονας ὑπολαμ
δὲ ὅπερ καὶ μᾶλλον ἐξακουστέον, τοὺς
αὐτοὶ ἐπὶ τῶν ἁπλῶν ἐκδέξονται, χαίρομεν
ηγορίᾳ, νήπιοι γὰρ αἱ νέαι φρένες εἰσὶν
τῇ ἀφροσύνῃ, αἱ νεωστὶ συνεταὶ, αἱ κατα
θήκην τὴν καινὴν ἀνατείλασαι. ἔναγχος γ
σται ὁ θεὸς κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσ
ὸν γὰρ οὐδεὶς ἔγνω, εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ᾧ ἀ
ἀποκαλύψῃ"*). νέοι τοίνυν ὁ λαὸς ὁ καιν
ἀντιδιαστολὴν τοῦ πρεσβυτέρου λαοῦ, τὰ νέα μ
θέντες ἀγαθά. καὶ ἔστιν ἡμῖν τὸ οὖθαρ τῆς
κίας ἡ ἀγήρως αὕτη νεότης, ἐν ᾗ πρὸς νόησ
ἀκμάζομεν, ἀεὶ νέοι καὶ ἀεὶ ἥπιοι καὶ ἀεὶ καινο
γὰρ εἶναι καινοὺς τοὺς λόγου καινοῦ μετειλη
τὸ δὲ ἀϊδιότητος μετειληφὸς ἐξομοιοῦσθαι φιλ
ἀφθάρτῳ, ὡς εἶναι ἡμᾶς τῆς παιδικῆς ἡλικίας
προσηγορίαν· ἔαρ παντὸς τοῦ ζῆν διὰ τὸ ἀγήρω ε
τὴν ἐν ἡμῖν ἀλήθειαν καὶ τῇ ἀληθείᾳ τὸν ἀνακε
μένον ἡμῶν τρόπον.

§. 21. Σοφία δὲ ἀειθαλὴς, ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτ
καὶ ὡσαύτως ἔχουσα καὶ οὔποτε μεταβάλλουσα· "τ
παιδία", φησὶν, "αὐτῶν ἐπ' ὤμων ἀρθήσονται κα
ἐπὶ γονάτων παρακληθήσονται. ὡς εἴ τινα μήτηρ
παρακαλέσει, οὕτως κἀγὼ ὑμᾶς παρακαλέσω"**). ἡ
μήτηρ προσάγεται τὰ παιδία καὶ ἡμεῖς ζητοῦμεν τὴν
P. 40 μητέρα τὴν ἐκκλησίαν. τὸ μὲν τοίνυν καὶ ἀσθε-
Sylb. νὲς καὶ ἄπαλὸν ἅπαν, ἅτε δι' ἀσθένειαν, ἢ βοη-
θείας δεόμενον, κεχαρισμένον τέ ἐστι καὶ ἡδὺ καὶ
τερπνὸν, τοῦ θυμικοῦ ἱσταμένου τοῦ πηλικῷδε τὴν
βοήθειαν· ὡς γὰρ οἱ πατέρες καὶ αἱ μητέρες ἥδιον
ὁρῶσι τῶν μὲν ἵππων τοὺς πώλους, τῶν δὲ βοῶν
τὰ μικρὰ μοσχάρια καὶ λεόντων σκύμνον καὶ ἐλά-
φου νεβρὸν καὶ ἀνθρώπου παιδίον, οὕτως καὶ τῶν

*) Matth. 11, 27. Luc. 10, 22. **) Isa. 66, 12. 13.

τὴν τούτων συμπλοκὴν τὴν ἐκκλησίαν ἐποπτ
ἑαυτοῦ, μόνον ἐπιδεικνὺς τὸ πρόσωπον τὸ
λεῖπον τῇ ἐκκλησίᾳ βασιλείῳ τελειουμένῃ κε

§. 23. Καὶ ποῦ ἄρα ἦν ἡ θυρίς, δι'
ὁ ριος ἐδείκνυτο; ἡ σὰρξ δι' ἧς ἔστιν ἑτέρως ἐκ
ἐστιν ὁ Ἰσαὰκ — καὶ γὰρ ἔστιν μὲν ὡς
τύπος ὅς ἐστι τοῦ κυρίου, παῖς Χριστὸς τοῦ Θ
γὰρ υἱὸς ἦν Ἀβραὰμ, ὡς ὁ κύριος. ἀλλ' οὐ κεκάρπωται
ον δὲ ὡς ὁ κύριος. ἐγέλα δὲ μυστικῶς ἐ
10ριος, μόνον ἐβάστασε τὰ ξύλα τῆς ἱερουργίας
ὡς ὁ κύριος τὸ ξύλον. λελυτρωμένους τ
σαι ἡμᾶς προφητεύων χαρᾶς τὸν κύριον το
ματι κυρίου ἐπὶ φθορᾷ ἐλεύθερον. οὐ
δὲ μόνον εἰκότως ἄρα ὁ Ἰσαὰκ τὰ πρωτεῖα
15θους παραχωρῶν τῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ τοῦ κυ
θειότητα αἰνίττεται μὴ σφαγείς· ἀνέστη γὰ
τὴν κηδείαν ὁ Ἰησοῦς μὴ παθών, καθάπερ
γίας ἀφεμένος ὁ Ἰσαάκ.

§. 24. Μέγιστον δὲ εἰς συντηρίαν καὶ
20παρα θήσομαι τοῦ προκειμένου. τὸν κύριον
ὀνομ αίζω παιδίον, τοῦτο διὰ Ἡσαΐου θεσπίζον
πνεῦ μα· „ἰδοὺ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ καὶ ἐκ
ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδ
τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος,“ ”).
τὸ παιδίον τὸ νήπιον, οὐ κατ' ἐικόνα τὸ μέγε-
25οι; διὰ τοῦ αὐτοῦ προφήτου διηγεῖται θεὸς δυνάστης,
εὐτοῦ· „θαυμαστὸς σύμβουλος, θεὸς ἰσχυρός,
ρε αἰώνιος, ἄρχων εἰρήνης, ὦ τοῦ οὐκ ἔστι πέρας,“ ”).
ιδείαν καὶ τῆς εἰρήνης εἰρήνης, τῷ πληθύνει τὴν
30πατρὶ καὶ πατρὶ θεοῦ, ἐν υἱῷ· καὶ πῶς οὐ τέλειος υἱὸς
ιδεία τοῦ παιδίου ἐκείνου, ἢ ἐπὶ πάντας διήκει
ὡς παῖδας ἡμᾶς παιδαγωγοῦσα τοὺς νηπίους ἀ-
ὡς; οὗτος εἰς ἡμᾶς ἐξεπέτασε τὰς χεῖρας τὰς ἐναγῶς

*) Isa. 9, 6. **) Ibidem.

διδασκάλου. μή τι οὖν ὁμολογήσουσ
λόγον τέλειον ἐκ τελείου φύντα τοῦ πε
οἰκονομικὴν προδιατύπωσιν ἀναγεννηθ
καὶ εἰ τέλειος ἦν, τί ἐβαπτίζετο ὁ τέλει
σὶ, πληρῶσαι τὸ ἐπάγγελμα τὸ ἀνθρώπ
λως. φημὶ γάρ· ὅμοια τοίνυν τῷ βαπτίζ
ὑπὸ Ἰωάννου γίνεται τέλειος; δῆλον ὅτι.
πρὸς αὐτοῦ προσέμαθεν; οὐ γὰρ· τελειο
λουτρῷ μόνῳ καὶ τοῦ πνεύματος τῇ καθό
ται. οὕτως ἔχει.

§. 26. Τὸ δὲ αὐτὸ συμβαίνει τοῦτο
ἡμᾶς, ὧν γέγονεν ὑπογραφὴ ὁ κύριος· βαπ
φωτιζόμεθα, φωτιζόμενοι υἱοποιούμεθα, υἱο
νοι τελειούμεθα, τελειούμενοι ἀπάθανατ
ἐγὼ", φησὶν, "εἶπα, θεοί ἐστε καὶ υἱοὶ
πάντες" *). καλεῖται δὲ πολλαχῶς τὸ ἔργον τοι
ρισμα καὶ φώτισμα καὶ τέλειον καὶ λουτρόν· λι
μὲν δι' οὗ τὰς ἁμαρτίας ἀποῤῥυπτόμεθα, χά
δὲ ᾧ τὰ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν ἐπιτίμια ἀνεῖται,
τισμα δὲ δι' οὗ τὸ ἅγιον ἐκεῖνο φῶς τὸ σωτ
ἐποπτεύεται, τουτέστιν δι' οὗ τὸ θεῖον ὀξυωποῦ
τέλειον δὲ τὸ ἀπροσδεὲς φαμέν. τί γὰρ ἔτι λείπ
τῷ θεὸν ἐγνωκότι; καὶ γὰρ ἄτοπον, ὡς ἀληθῶς
ρισμα κεκλῆσθαι θεοῦ τὸ μὴ πεπληρωμένον· τέλε
δὲ ὧν τέλεια χαριεῖται δήπουθεν· ὡς δὲ ἅμα τῷ κ
λεῦσαι αὐτὸν πάντα γίνεται, οὕτως ἕπεται τῷ χαρ
σασθαι μόνον βουληθῆναι αὐτὸν πεπληρῶσθαι τὴ
χάριν. τὸ γὰρ μέλλον τοῦ χρόνου τῇ δυνάμει τοῦ
θελήματος προσλαμβάνεται. πρὸς δὲ καὶ ἡ τῶν κα-
κῶν ἀπαλλαγὴ σωτηρίας ἐστὶν ἀρχή.

§. 27. Μόνοι δὲ ἄρα οἱ πρῶτοι ἀρξάμενοι τῶν P. 11
ὅρων τῆς ζωῆς ἤδη τέλειοι, ζῶμεν δὲ ἤδη οἱ θα- Pot
νάτου κεχωρισμένοι. σωτηρία τοίνυν τὸ ἕπεσθαι
Χριστῷ. "ὃ γὰρ γέγονεν ἐν αὐτῷ ζωή ἐστιν" **).

*) Psalm. 82, 6. **) Ioann. 1, 4.

λλα, τελείωσις δὲ ἐπαγγελίας ἡ ἀνάπαυσις.
ἡ μὲν γνῶσις ἐν τῷ φωτίσματι, τὸ δὲ πέρα
γνώσεως ἡ ἀνάπαυσις, ὃ δὴ ἔσχατον νοεῖται
καθάπερ οὖν τῇ πείρᾳ ἡ ἀπειρία καταλύεται
ὁ πόρῳ ἡ ἀπορία, οὕτως ἀνάγκη τῷ φωτισμῷ
ηρεῖσθαι τὸ σκότος· ἡ ἄγνοια δὲ τὸ σκότος,
περιπίπτομεν τοῖς ἁμαρτήμασιν, ἀμβλυωποῦντες
ρὶ τὴν ἀλήθειαν. φωτισμὸς ἄρα ἡ γνῶσις ἡ
ξαφανίζων τὴν ἄγνοιαν καὶ τὸ διορατικὸν
10ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν χειρόνων ἀποβολὴ τῶν
ἐστὶν ἀποκάλυψις. ἃ γὰρ ἡ ἄγνοια συνέδησε κα
ταῦτα διὰ τῆς ἐπιγνώσεως ἀναλύεται κρείττ
δεσμὰ ταῦτα, ἦ τάχος, ἀνίεται πίστει καλῶς. τ
πίνῃ, θείᾳ δὲ τῇ χάριτι, ἀφιεμένων μὲν ἀν
15ημάτων ἑνὶ Παιωνίῳ φαρμάκῳ λογικῷ τῶν πλη

§. 30. Πάντα μὲν οὖν ἀπολουόμεθα τὰ βαπτίσμ
τήματα, οὐκέτι δὲ ἔσμεν παρὰ πόδας κακοί. μία
ρις αὕτη τοῦ φωτίσματος τὸ μὴ τὸν αὐτὸν εἶναι
πριν ἢ λούσασθαι τὸν τρόπον. ὅτι δὲ ἡ γνῶσις συν-
20ανατέλλει τῷ φωτίσματι περιαστράπτουσα τὸν νοῦν
καὶ εὐθέως ἀκούομεν μαθηταὶ οἱ ἁμαθεῖς· πότερόν
ποτε τῆς μαθήσεως ἐκείνης προσγενομένης; οὐ γὰρ
ἂν ἔχοις εἰπεῖν τὸν χρόνον· ἢ μὲν γὰρ κατήχησις εἰς
πίστιν περιάγει, πίστις δὲ ἅμα βαπτίσματι ἄγῳ
25παιδεύεται πνεύματι· ἐπεὶ ὅτι γε μία καθολικὴ τῆς
ἀνθρωπότητος σωτηρία ἡ πίστις, ἰσότης δὲ καὶ κοι-
νωνία τοῦ δικαίου καὶ φιλανθρώπου θεοῦ ἡ αὐτὴ
πρὸς πάντας, ὁ ἀπόστολος σαφέστατα ἐξηγήσατο,
ὧδέ πως εἰπών· „πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν ὑπὸ
30νόμον ἐφρουρούμεθα συγκλειόμενοι εἰς τὴν μέλλουσαν
πίστιν ἀποκαλυφθῆναι, ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς
ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιω-
θῶμεν. ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως οὐκέτι ὑπὸ παι-
δαγωγόν ἐσμεν“ *).

*) Galat. 3, 23—25.

ηθειοτέρους εἰς σωτηρίαν, οἱ σοφοὺς σφᾶς
πεύφωνται. καὶ ἐπιβοᾶται ἀγαλλιώμενος κα
φαινόμενος, οἷονεί συγκραυλίζων τοῖς νηπ
ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθ
ὁ διὰ τοῦτο τὰ κεκρυμμένα ἀπὸ σοφῶν κα
τοῦ νῦν αἰῶνος, ἀπεκάλυφθη τοῖς νηπίοις.
τως οἱ παῖδες τοῦ θεοῦ οἱ τὸν μὲν παλ
μενοι ἄνθρωπον καὶ τῆς κακίας ἐκδυσάμεν
τῶνα ἐπενδυσάμενοι τὴν ἀφθαρσίαν
10στοῦ **), ἵνα καινὸς δὲ τοῦ θεοῦ κεκαθαρμένος
θίντες ἀμίαντον φυλάξωμεν τὸν ἄνθρωπον.
πιος μὲν ὡς βρέφος τοῦ θεοῦ κεκαθαρμένος
καὶ πονηρίας.

§. 33. Σαφέστατα γοῦν ὁ μακάριος
15πήλλαξεν ἡμᾶς τῆς ζητήσεως ἐν τῇ πρ
Κορινθίους ἐπιστολῇ· ὧδέ πως γράφων·
παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῇ κακ
ταῖς δὲ φρεσὶν τέλειοι γίνεσθε" ***). τὸ δὲ
νήπιος, ἐφρόνουν ὡς νήπιος, ἐλάλουν ὡς
20τὴν κατὰ νόμον ἀγωγὴν αἰνίττεται, καθ
ἁπλοῦς ἦδη, ἀλλ' ὡς ἔτι ἐβλασφήμει τὸν
ἐδίωκε, νήπια δὲ λαλῶν ἐπειδὴ γέγονα, φησίν,
δύο γὰρ σημαίνει τὸ νήπιον· λέγει, κατήργηκα τὸ
ἀνὴρ", πάλιν ὁ Παῦλος ὡρισμένον, ἀλλ'
25νηπίου" †). οὐχ ἡλικίας μέγεθος ἀτελές, ἀλλὰ
δὲ μὴν χρόνου μέτρον μᾶλλον σημάτων
κῶν καὶ ἐντελεστέρων
P. 43 ἀπορρήτους αἰνίττεται, τὴν νηπιότητα
Sylb. ἀποστέλλων ὁ καταγγέλλειν αὐτὴν ὁμολογῶν
30στολος· ἀλλὰ νηπίους μὲν τοὺς ἐν νόμῳ λέγει,
φόβῳ, καθάπερ οἱ παῖδες τοῖς μορμολυκείοις,
ράττονται, ἄνδρας δὲ τοὺς λόγῳ πειθηνίους
ξουσίους κέκληκεν. οἱ πεπιστεύκαμεν ἐκουσίῳ

*) Luc. 10, 21. **) Cf. Ephes. 4, 22. Iud. 23. 2
5, 4. 1 Cor. 15, 53. Ephes. 4, 24. ***) 1 Cor. 14,
†) Ibid. 13, 11. ††) Ibidem.

νασθε ;" *). οὗ μοι γὰρ δοκεῖ Ἰουδαϊκῶς
δεῖν τὸ ῥητόν. ἀντιπαραθήσω γὰρ κἀκείνῃ
φήν· "εἰσάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγα
τὴν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι" **).
6 §. 35. Ἀνακύπτει τοίνυν ἀπορία μεγ
τὰ τὴν τῶν γραφῶν, τῶνδε συμβολὴν νοῦτο
ἀρχὴ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἡ διὰ τοῦ
νηπιότης ἐστὶν, ἐξεντελίζεται δὲ αὕτη ὡς πα
δης καὶ ἀτελής· πῶς ἡ τοῦ τελείου καὶ γνω
10μετὰ τὴν βρῶσιν ἀνάπαυσις αὖθις νηπίῳ τε
γάλακτι; μήτι οὖν τὸ ὡς παραβολῆς ὂν δηλ
τοιοῦτόν τι ἐμφαίνει, καὶ δὴ ἀναγνωστέον ὧδε
τὸ ῥητόν· "γάλα ὑμᾶς ἐπότισα ἐν Χριστῷ
διαστήσαντες ὀλίγον ἐπαγάγωμεν, "ὡς νηπίοις
15κατὰ τὴν διαστολὴν τῆς ἀναγνώσεως ὑμᾶς ἐν τοιαύτῃ
δεξώμεθα διάνοιαν· κατήχησα ὑμᾶς ἐν Χριστῷ
καὶ ἀληθεῖ καὶ αὐτοφυεῖ τροφῇ τῇ πνευματικῇ
αὕτη γὰρ ἡ τοῦ γάλακτος ζωοτρόφος οὐσία,
στόργοις πηγάζουσα μαστοῖς, ὡς νοεῖσθαι τὸ
20δε· ὥσπερ τῷ γάλακτι αἱ τιτθαὶ τοὺς παῖδας τοὺς
νεογνοὺς ἐκτρέφουσιν, κἀγὼ δὲ οὕτω τοὺς παῖδας τῶν
τῷ γάλακτι, λόγῳ, πνευματικὴν ὑμῖν ἐνστάζων τρο
φήν.

§. 36. Οὕτω γοῦν τελεία τροφὴ τὸ γάλα ἐστὶ
25τὸ τέλειον καὶ εἰς τέλος ἄγει τὸ ἀκατάπαυστον. διὸ
κἂν τῇ ἀναπαύσει τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐπήγγελται γάλα
καὶ μέλι. εἰκότως γάλα αὖθις ὑπισχνεῖται τοῖς δι
καίοις ὁ κύριος, ἵνα δὴ σαφῶς ὁ λόγος ἄμφω δειχθῇ,
ἄλφα καὶ ὦμέγα, ἀρχὴ καὶ τέλος ***), ὁ λόγος ἀλλη
30γορούμενος γάλα. τοιοῦτόν τι καὶ Ὅμηρος ἄνων μαν
τεύεται τοὺς δικαίους τῶν ἀνθρώπων γαλακτοφάγους †)
καλῶν. ἔξεστι δὲ καὶ οὕτως ἐκλαμβάνειν τὴν γρα
φήν· "κἀγὼ δὲ, ἀδελφοὶ, οὐκ ἐδυνήθην λαλῆσαι

*) 1 Cor. 3, 2. **) Exod. 3, 8. 17. 1, 8. 21, 6. 22, 13. †) Hom. Iliad. v. 6. ***) Apocalyps.

εἰδέναι Φασὶν οὐ πνεύματι ἐννενοηκότες, ἀλ-
P. 44 ϑήσεως παρειληφότες, ὃ οὔς οὐκ ἤκου-
Byl. μόνον ἐκεῖνο „τὸ ἐν τρίτῳ ἁρπασθὲν
ἀλλὰ κἀκεῖνο ἐχεμυϑεῖν ἐκελεύετο τότε; εἰ
ὁπίνη σοφία ἐστὶν, ὅπερ ὑπολείπεται νοεῖν,
λαγχία τῆς γνώσεως, ἄκουε τὸν νόμου τῆς
„μὴ καυχάσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ,
καυχάσθω ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύι αὐτοῦ· ὁ
χώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω” **).
10ὅακτοι καὶ τῷ Χριστοῦ ὀνόματι κα
οὖν οὐ ταύτῃ νοεῖν τὸν ἀπόστολον
γάλα τῶν νηπίων; εἴγε ποιμένες ἐσμὲν
σιῶν προηγούμενοι κατ' εἰκόνα τοῦ
τὰ δὲ πρόβατα ἡμεῖς· μὴ οὐχὶ καὶ
15τὸν κύριον λέγοντα, τὴν ἀκολουθ
ληγορεῖντα; καὶ δὴ τὸ ῥητὸν αὖθ
μοστέον· „γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ
γὰρ ἐδύνασθε”. οὐκ ἄλλο τι παρὰ
μα ὑπολαμβάνοντος, ταὐτὸν δὲ τῇ
20ϑὰρ καὶ ὁ λόγος ὃ αὐτὸς ἢ ἀνειμένος
γάλα, ἢ πεπηγὼς καὶ συνεστραμμένος

§. 38. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ
ἡμῖν γάλα νοεῖσθαι τὸ κήρυγμα
στον κεχυμένον, βρῶμα δὲ ἡ πίστις
25κατηχήσεως συνεστραμμένη. ἡ δὴ
ἀκοῆς ὑπάρχουσα, βρώματι ἀπεικάζεται, ἐν αὐτῇ σω-
ματοποιουμένη τῇ ψυχῇ τὴν τοιάνδε τροφήν. ἀλ- P. 121
λαχόϑι δὲ καὶ ὁ κύριος ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐ- Pott.
αγγελίῳ ἑτέρως ἐξήνεγκεν διὰ συμβόλων· „φάγετέ
30μου τὰς σάρκας”, εἰπὼν, „καὶ πίετέ μου τὸ αἷ-
μα” ***)· ἐναργὲς τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπαγγελίας τὸ
πότιμον ἀλληγορῶν, δι' ὧν ἡ ἐκκλησία, καθάπερ
ἄνθρωπος, ἐκ πολλῶν συνεστηκυῖα μελῶν ἄρδεται τε

*) 2 Cor. 12, 2—4. **) Ierem. 9, 23. 1 Cor. 1, 31.
2 Cor. 10, 17. ***) Ioann. 6, 53. 54.

τοῦ αἵματος μεταβολῇ, εἴτε αὖ ἀπὸ τῶν ἐν
παρακειμένων φλεβῶν ἀναστομουμένων κατὰ
τάσεις τῆς χυήσεως, τὸ αἷμα μεταχεῖται εἰς τ
δικὰς τῶν μαστῶν σήραγγας· τούτῳ δὲ ἀνο
5μενον τὸ ἀπὸ τῶν γειτνιουσῶν καταπεμπόμενον
ρῶν πνεῦμα, μενούσης ἔτι τῆς ὑποκειμένης
τοῦ αἵματος οὐσίας, ἐκκυμαινόμενον λευκαίνεται
τῇ τοιαύτῃ ἀνακοπῇ κατ' ἐξαφρισμὸν μεταβάλ
παραπλήσιόν τι πεπονθὸς τῇ θαλάττῃ, ὅτ
10τὰς ἐμβολὰς τῶν πνευμάτων οἱ ποιηταὶ ἣν δὴ
πνεῖν ἄλὸς ἄχνην· πλὴν ἀλλὰ αἷμα ἔχει φασιν

§. 40. Τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ οἱ ποταμοὶ
φερόμενοι τῇ ἐμπεριλήψει τοῦ περιεχομένου
ξαινόμενοι, ἀφρὸν μορμύρουσι, καὶ
15ἡμῶν ὑγρὸν τῷ πνεύματι ἐκλευκαίνεται. τὸ ἐνοῦ
ἀποκλήρωσις μὴ οὐχὶ καὶ τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ φωτει
τον καὶ λευκότατον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τρέπεσθαι
ὁμολογεῖν; πάσχει δὲ τὴν μεταβολὴν κατὰ ποιότητα,
οὐ κατ' οὐσίαν. ἀμέλει γοῦν οὐ τροφιμώτερον ἄλλο
20τι, οὐδὲ μὴν γλυκύτερον, ἀλλ' οὐδὲ λευκότερον εὕροις
ἂν γάλακτος. πάντῃ δὲ ἔοικε τοῦτο τῇ πνευματικῇ
τροφῇ, γλυκεῖα μὲν διὰ τὴν χάριν ὑπάρχουσα Χριστοῦ, τρο-
φιμος δὲ ὡς ζωὴ, λευκὴ δὲ ὡς ἡμέρα· καὶ γὰρ
τὸ αἷμα τοῦ λόγου πεφανέρωται ὡς γάλα.

25 §. 41. Ταύτῃ τοίνυν περὶ τὴν ἀποκύησιν οἱ-
κονομούμενον τῷ βρέφει τὸ γάλα χορηγεῖται, καὶ
οἱ μαστοὶ οἱ τέως τὸν ἄνδρα περιβλεπόμενοι ὀρθοί,
ἤδη κατανεύουσι πρὸς τὸ παιδίον, τὴν ὑπὸ τῆς φύ-
σεως πεπονημένην εὔληπτον παρέχειν
30τροφὴν εἰς ἀνατροφὴν σωτηρίας· οὐ γὰρ διδασκόμενοι
καὶ πλήρεις εἰσὶν οἱ μαστοὶ ἐπεισρέοντος ἑτοίμου γά-
P. 45 λακτος, ἀλλὰ μεταβάλλοντες τὴν τροφὴν ἐν ἑαυ-
Syb. τοῖς ἐργάζονται γάλα καὶ διαπέμπουσιν, ἡ τροφὴ
δὲ ἡ καταλληλος αὕτη καὶ πρόσφορος νεοπαγεῖ καὶ
35νεοφυεῖ παιδίῳ πρὸς τοῦ θεοῦ τοῦ τροφέως καὶ πα-
τρὸς τῶν γεννωμένων καὶ ἀναγεννωμένων πονουμένη.

ἀλλης τῆς Χριστοῦ διαιτης μεταλαμβάνοντας, ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν
ων, εἰ δυνατὸν, ἀναλαμβάνοντας ἐν ἑαυτοῖς, ἵνα κατα-
ιθῶσαι καὶ τὸν σωτῆρα ἐνστερνίσασθαι, ἵνα καὶ τοῦ-
τόμεν τῆς σαρκὸς ἡμῶν τὸ πάθη. ἀλλ' οὐ καὶ τοῦ-
ὁ ηγοεῖν ἐθέλεις, κοινότερον δὲ ἴσως. ἄκουε καὶ τοῦ-
ητ· σάρκα ἡμῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀλληγορεῖ, καὶ
γαρ ὑπ' αὐτοῦ δεδημιούργηται ἡ σάρξ· αἷμα ἡμῖν P. 12
τῶν λόγον αἰνίττεται, καὶ γὰρ ὡς αἷμα πλούσιον Pott.
ὁ λόγος ἐπικέχυται τῷ βίῳ· ἡ κρᾶσις δὲ πνεῦμα ἐστιν
100 κύριος, ἡ τροφὴ τῶν νηπίων ὁ κύριος ἡ ἀμφοῖν καὶ
λόγος. ἡ τροφὴ, τουτέστι κύριος Ἰησοῦς, τοῦτο ἔστιν
ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, πνεῦμα σαρκούμενον, ἐγωὶ ζωὴ κεκένη-
σαρξ οὐράνιος. ἡ τροφὴ τὸ γάλα τοῦ πατρὸς ὃ ἠγά-
μόνῳ τιθευόμεθα οἱ νήπιοι. αὐτὸς γοῦν πη-
15μένος καὶ τροφεὺς ἡμῶν λόγος, τὸ αὐτοῦ ὑπὲρ ἡμῶν
ἐξέχεεν αἷμα, σώζων τὴν ἀνθρωπότητα, δι' οὗ πε-
πιστευκότες εἰς τὸν θεὸν ἐπὶ τὸν λαθικηδέα μαζὸν *)
τοῦ πατρὸς, τὸν λόγον, καταφεύγομεν. ὁ δὲ πε-
ἔοικεν, μόνος ἡμῖν τοῖς νηπίοις τὸ γάλα τῆς ἀγάπης ὡς
20χορηγεῖ· καὶ οὗτοι ὡς ἀληθῶς μακάριοι μόνοι, ὅσοι
τοῦτον θηλάζουσι τὸν μαστόν.

§. 44. Διὰ τοῦτό φησι καὶ ὁ Πέτρος· "ἀπο-
θέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν καὶ πάντα δόλον καὶ τὴν
ὑπόκρισιν καὶ φθόνον καὶ καταλαλιὰν, ὡς ἀρτιγέννη-
25τα βρέφη, τὸ λογικὸν γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐ-
τῷ αὐξηθῆτε εἰς σωτηρίαν, εἰ ἐγεύσασθε ὅτι Χριστὸς
ὁ κύριος" **). εἰ δὲ καὶ συνενδιῴη τις αὐτοῖς ἄλλο
τι εἶναι τὸ βρῶμα παρὰ τὸ γάλα, εἶτα πῶς οὐ πε-
παρήσονται σφίσιν αὐτοῖς, οὐ κατανενοηκότες τὴν
ίσιν; ἢ γάρτοι τροφὴ χειμῶνος μὲν πυκνοῦντος τοῦ
ιέχοντος καὶ πάροδον οὐ διδόντος ἐντὸς κατιχλει-
ῳ τῷ θερμῷ, ἐψομένη καὶ πεπτομένη, εἰς τὰς
ας ἐξαιματουμένη ἐκχωρεῖ· αἱ δὲ διαπνοῆς οὐ
νουσαι, πεπληρωμέναι μάλιστα σουτεινοντα καὶ

Cf. Hom. Iliad. χ. 83 sq.

**) 1 Petr. 2, 1—3.

οἴδατε· ἐμὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιήσω τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με"*). ὁρᾶτε ἄλλο βρῶμα ἀγαπώμενον παραπλησίως γάλακτι, τὸ θέλημα θεοῦ.

§. 46. Ἀλλὰ καὶ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ πάθους „ποτήριον" **) κέκληκε κατηχητικῶς ἐκπιεῖν καὶ ἐκτελέσαι μόνον ἐχρῆν αὐτό. στῷ μὲν ἡ τροφὴ τῆς πατρικῆς βουλῆς οὕτως ἦν ἡμῖν δὲ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἡ τροφὴ τοῖς ἐντεῦθεν ἀμέλγουσι τὸν λόγον τῶν οὐρανῶν. ζητῆσαι μαστεῦσαι καλεῖται, ὅτι τοῖς οἷς τὸν λόγον αἱ πατρικαὶ τῆς χορηγοῦσι τὸ γάλα. ἔτι δὲ καὶ νῶν ὁμολογεῖ ὁ λόγος. „οὐ γὰρ Μωϋσῆς ἔδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, πήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ἀλλ' ἀληθινόν· ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστὶν ὁ ἐκ ρανοῦ καταβαίνων καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ· ὁ ἄρτος, ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μού ἐστιν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς", ***). τὸ μυστικὸν τοῦ ἄρτου παρασημειωτέον, αὐτὸν λέγει καὶ ὡς ἀνισταμένην καθάπερ ἐκ φθορᾶς καὶ σποράς ὁ καὶ μέντοι διὰ πυρὸς συνισταμένην ἐκκλησίας, ὡς ἄρτον πεπτόμενον.

§. 47. Ἀλλὰ γὰρ αὖθις ἡμῖν ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως δηλωθήσεται. ἐπεὶ δὲ εἰ πεν, „καὶ ὁ ἄρτος, ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μου ἐστίν", σὰρξ δὲ αἵματι ἄρδεται, τὸ δὲ αἷμα οἶνος ἀλληγορεῖται, ἰστέον οὖν ὅτι ὡς ἄρτος ταθρυβεὶς τὸν οἶνον ἀρπάζει, τὸ δὲ λείπει, οὕτω καὶ ἡ σὰρξ τοῦ κυρίου, οὐρανίους τῶν ἀνθρώπων, ἀναπίνει τὸ αἷμα, τοὺς

*) Ioann. 4, 32. 34. **) Matth. 22, 22. Marc. 10, 38. Ioann. 18, 11. ***) Ioann. 6, 32. 33. 51.

εἰθεντα[ι], ὃ δὴ τῇ ἐμφύτῳ τοῦ ἄρρενος θέρμ-
τὰς συμπλοκὰς ἐκταραχθὲν, ἐκπιζόμενον ἐξ
ται κἂν ταῖς σπερματίσι παρατίθεται φλεψίν.
δεν γὰρ ὁ Ἀπολλωνιάτης Διογένης τὰ ἀφροδί-
δια κεκλῆσθαι βούλεται.

§. 49. Συμφανὲς τοίνυν ἐκ τούτων ἐπά-
αἷμα εἶναι τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος τὴν οὐσίαν·
δὴ καὶ τὸ κατὰ γαστρὸς, τὸ μὲν πρῶτον ὑγροει-
σύστασις γαλακτοειδὴς, ἔπειτα ἐξαιματουμένη
10κοῦται ἡ σύστασις αὕτη, πηγνυμένη δὲ ἐν τῇ
ρᾳ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ θερμοῦ πνεύματος, ἀλλὰ
διαπλάττεται τὸ ἔμβρυον ζωογονεῖται.
τὰ τὴν κύησιν αὖθις ἐκτρέφεται τὸ παιδίον
τῷ αὐτῷ αἵματος γὰρ φύσις τοῦ γάλακτος ἡ τε-
15καὶ πηγὴ τροφῆς τὸ γάλα, ᾧ δὴ καὶ γυνὴ ἡ
κοῦσα ἀληθῶς [καὶ] μήτηρ, δι' οὗ καὶ φιλτρον ἐκτροφῆς τὸ εὐ-
νοίας προσλαμβάνει· διὰ τοῦτο ἄρα καὶ μυστικῶς ἐπὶ τοῦ κυρίου ἐπ-
τῷ ἀποσιόλῳ ἅγιον πνεῦμα τῇ τοῦ κυρίου ἐπότισε», *) λέγει· εἰ γὰρ
μενον φωνῇ, «γάλα ὑμᾶς ἐποτισα ἀναγεννήσας ἡμᾶς ἐκ-
20ἀνεγεννήθημεν εἰς Χριστὸν», ὁ τρέφει τῷ ἰδίῳ γάλακτι, τῷ λόγῳ, πᾶν γὰρ τὸ γεν-
νῆσαν ἔοικεν εὐθὺς παρέχειν τῷ γεννωμένῳ τροφήν·
καθάπερ δὲ ἡ ἀναγέννησις ἀναλόγως, οὕτω τροφὴν
τροφὴ γέγονε τῷ ἀνθρώπῳ πνευματικὴ. πάντη καὶ ἡ
ζωογονεῖ ἡμεῖς τὰ πάντα Χριστῷ προσοικειούμεθα καὶ εἰς
συγγένειαν διὰ τὸ αἷμα αὐτοῦ, ᾧ λυτρούμεθα, καὶ
εἰς συμπάθειαν, διὰ τὴν ἀναφορὰν τὴν ἐκ τοῦ λό-
γου καὶ εἰς ἀφθαρσίαν διὰ τὴν ἀγωγὴν τὴν αὐτοῦ·
τὸ θρέψαι δ' ἐν βροτοῖσι πολλάκις
30πλείω πορίζει φίλτρα τιῦ φῦσαι τέκνα.
τὸ αὐτὸ ἄρα καὶ αἷμα καὶ γάλα τοῦ κυρίου πάθους
καὶ διδασκαλίας σύμβολον.

§. 50. Ἐφεῖται τοιγαροῦν ἡμεῖν ἑκάστῳ τῶν
νηπίων ἐγκαυχᾶσθαι τῷ κυρίῳ, ἐπιφθεγγομένους,

*) 1 Cor. 3, 2.

μένον τοῦ πάθους εἰς ἀφθαρσίαν· ἐξορμοῦ
ὑπὸ τοῦ οἴνου τὸ γάλα καὶ σχίζεται, καὶ ὅτε
τοῦ νόθου, τοῦτ' ἀποχετεύεται. κατὰ τὸ
τῆς πίστεως ἡ κοινωνία ἡ πνευματικὴ πρὸς
ὁ θητὸν ἄνθρωπον τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας ἐξο
εἰς ἀϊδιότητα συστέλλει τὸν ἄνθρωπον, τ
ἀπαθανατίζουσα. ἀλλ' οἱ πολλοὶ δὲ καὶ τοῖς
ρῷ τοῦ γάλακτος, ὃ δὴ βούτυρον καλοῦσι, χαιρου-
σι εἰς λύχνον, τὸ πολυέλαιον τοῦ λόγου δι' αὐ-
10τος ἀριδήλου σαφηνίσαντες, ὡς μόνου τοῦδε ἐν-
καὶ τρέφοντος καὶ αὐξοντος καὶ φωτίζοντος το
πίους.

§. 52. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἡ γραφὴ πε
κυρίου λέγει· ἔψωμισεν αὐτοὺς γενήματα
15ἐθήλασαν μέλι ἐκ πέτρας καὶ ἔλαιον ἐκ σιερεᾶς
τρας, βούτυρον βοῶν καὶ γάλα προβάτων μετ'
τος ἀρνῶν"*). καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις ἑξῆς στέ
ἀλλὰ καὶ τὴν γέννησιν τοῦ παιδίου ἔδωκεν
"βούτυρον", φησὶν, "ἔδεται καὶ μέλι"**). ὁ προφήτ
20δὲ καὶ θαυμάζειν ἔπεισιν, ὅπως σφᾶς τελείους ἐμοὶ
τολμῶσι καλεῖν καὶ γνωστικοὺς ὑπὲρ τὸν ἀπό-
στολον φρονοῦντες, φυσιούμενοί τε καὶ φρυαττόμε-
νοι, αὐτοῦ ὁμολογοῦντος τοῦ Παύλου περὶ ἑαυτοῦ
"οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον ἢ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δὲ εἰ καὶ
25καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ Χριστοῦ· ἀδελ-
φοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι, ἓν
δὲ ὅτι τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμ-
προσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω εἰς τὸ
βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ"***).
30καὶ τέλειον μὲν ἑαυτὸν ἡγεῖται, ὅτι ἀπήλλακται τοῦ
προτέρου βίου, ἔχεται δὲ τοῦ κρείττονος, οὐχ ὡς ἐν
γνώσει τέλειος, ἀλλ' ὡς τοῦ τελείου ἐφιέμενος· διὸ
καὶ ἐπιφέρει· "ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονῶμεν"†).

---

*) Deut. 32, 13 sqq. **) Ies. 8, 15. ***) Philipp. 3, 12 — 14. †) Ibid. v. 15.

τελείωσιν δῆλον, ὅτι λέγων τὸ ἀποτετάχθαι τ
τίαις καὶ εἰς πίστιν τοῦ μόνου τελείου ἀν
σθαι ἐκλαθομένους τῶν κατόπισθεν ἁμαρτιῶ

Cap. VII.

Τίς ὁ παιδαγωγὸς, καὶ περὶ τῆς παιδαγωγίας α

§. 53. Ἐπεὶ τοίνυν ἀπεδείξαμεν παῖδας τοὺς πάντας ὑπὸ τῆς γραφῆς καλουμένους οὐ μ ἀλλὰ καὶ τοὺς Χριστῷ κατηκολουθηκότας ἡμᾶς πίους ἀλληγορουμένους; μόνον δὲ εἶναι τέλειον πατέρα τῶν ὅλων — ἐν αὐτῷ γὰρ ὁ υἱὸς καὶ ἐν υἱῷ ὁ πατήρ —, καὶ ὥρα ἡμῖν ἑπομένοις τῇ τά καὶ τὸν παιδαγωγὸν ἡμῶν εἰπεῖν, ὅστις ἐστί. καλε ται δὲ Ἰησοῦς. ἔσθ' ὅτε οὖν ποιμένα ἑαυτὸν καλ καὶ λέγει, „ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός" *) κατὰ με ταφορὰν ἀπὸ τῶν ποιμένων τῶν καθηγουμένων τοῖς προβάτοις, ὁ καθηγούμενος τῶν παιδίων, παιδαγω γὸς νοούμενος, ὁ τῶν νηπίων κηδεμονικὸς ποιμήν· ἁπλοῖ γὰρ οἱ νήπιοι ὡς πρόβατα ἀλληγορούμενοι· „καὶ γενήσονται", φησὶν, „οἱ πάντες μία ποίμνη καὶ εἷς ποιμήν" **). παιδαγωγὸς οὖν εἰκότως ὁ λό γος ὁ τοὺς παῖδας ἡμᾶς εἰς σωτηρίαν ἄγων. ἐναρ γέστατα γοῦν ὁ λόγος περὶ ἑαυτοῦ διὰ Ὡσηὲ εἴρη κεν· „ἐγὼ δὲ παιδευτὴς ὑμῶν εἰμι" ***). παιδαγω γία δὲ ἡ θεοσέβεια μάθησις οὖσα θεοῦ θεραπείας καὶ παίδευσις εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, ἀγωγή τε ὁρ θὴ, ἀνάγουσα εἰς οὐρανόν.

§. 54. Παιδαγωγία δὲ καλεῖται πολλαχῶς· καὶ γὰρ ἡ τοῦ ἀγ ος καὶ διδάσκοντος, καὶ αὐτὴ τρίτον ἡ ἀγωγὴ καὶ κένου καὶ μανθάνοντος καὶ ἡ τοῦ ἄγον

*) Ioann. 10, 11. **) Ibid. VI 16. ***) Hos. 5, 2.

ἀ διδασκόμενα τέταρτον οἷον αἱ ἐντολαὶ. ἔστε
ἐ ἢ κατὰ θεὸν παιδαγωγία κατευθυσμὸς ἀληθ
48 εἰς ἐποπτείαν θεοῦ καὶ πράξεων ἁγίων ὑποτ
ιδ. σις ἐν αἰωνίῳ διαμονῇ. ὥσπερ οὖν κατ
τὴν φάλαγγα ὁ στρατηγὸς τῆς σωτηρίας τῶν
φόρων προμηθούμενος καὶ ὡς ὁ κυβερνήτης
τὸ σκάφος σώζειν προαιρούμενος τοὺς ἐμπλέοντας,
οὕτως καὶ ὁ παιδαγωγὸς ἄγει τοὺς παῖδας ἐπὶ τὴν
σωτήριον δίαιταν τῆς ἡμῶν ὁπόσα ἂν παρὰ τοῦ θεοῦ ἐκλό-
10νίας· καὶ καθόλου γενέσθαι, ταῦτα πείθομένοις
γως αἰτήσαμεν ἡμῖν ὑπείκει, ἀντιπρωρος
τῷ παιδαγωγῷ περιέστηκε. ὀνήσει, καταιγίσιν οὕτως ὁ
βερνήτης οὐκ αἰεὶ τοῖς ἀνέμοις καταιγίσι τὸ παι-
δὲ ἔσθ' ὅτε ὅλαις ἀνθίσταται ἐν τῷ κόσμῳ τῷδε χαλεπῇ προσ-
15παιδαγωγὸς οὐχὶ τοῖς ἐπιτρέπει αὐτοῖς πνεύματι
σι νόμοις ὑπείκει ποτὲ οὐδὲ θηριώδη καὶ ἀσελγῆ ἀληθείας
δίον, ὥσπερ σκάφος, εἰς ὥρα τῷ ῥορμένως ἔως ἂν
ῥῆξαι δίαιταν, μόνῳ δὲ μάλα λέγω· τῶν οἰά-
ἔπουρος ἀρθείς, ἀντέχεται λιμένα τῶν βλαβὲς
20κων τοῦ παιδὸς, τῶν ὥτων εἰς τὸν οὐρανῶν.
καθορμίσῃ τὸ παιδίον ἡ δὲ ἀγωγὴ ἡ θεία κτῆ-
τὸ μὲν γὰρ πάτριον παρέχεται· ὃν παιδαγωγὸν τὸν Φοί-
ὅσον οὐδέπω καλούμενον· Κρούσου παίδων Ἀδρα-
μά ἐστιν εἰς ἀεὶ παραμένον· μὲν οὖν
25 §. 55. Ἀχιλλέως δὲ Λεωνίδην, καὶ Φιλίππου Ναυ-
νικά φασι γεγονέναι καὶ τῶν
στον, Ἀλεξάνδρου δὲ γυναικομανὴς ὁ Φοίνιξ ἦν, ὁ
σίθοον. ἀλλ' ὁ μὲν Λεωνίδης δὲ οὐ περιεῖλεν
δὲ φυγὰς ὁ Ἀδραστος ἦν, οὐδὲ Ναυσίθοος μεθύον-
30τὸν τῦφον τοῦ Μακεδόνος· Ἀλκιβιάδου δὲ τὴν πορ-
τα τὸν ἐκ Πέλλης ἐδίδασκεν, οὐκ ἴσχυσε Ζώπυρος, ἀλλ'
νέαν ὁ Θρᾷξ ἐπισχεῖν Ζώπυρος ἦν, καὶ τῶν Θεμιστο-
ὠνητὸν ἀνδράποδον ὁ παιδαγωγὸς Σίκινος οἰκέτης ἐφάν-
κλέους παίδων φασὶν αὐτὸν καὶ σικιννίζειν εὑρη-
35μος ἦν, ἔρχεσθαι ἡμᾶς οἱ παρὰ Πέρσαις βασιλεῖοι
κέναι. οὐκ ἔλαθον

καλούμενοι παιδαγωγοὶ, οὓς τέτταρας τὸν ἀρ
ἀριστίνδην ἐκλέγοντες ἐκ πάντων Περσῶν οἱ
λεῖς Περσῶν τοῖς σφῶν αὐτῶν ἐφίστων παι
λὰ τοξεύειν μόνον οἱ παῖδες αὐτοῖς μανθ
ὁ ἠβήσαντες δὲ ἀδελφαῖς καὶ μητράσι καὶ γυνα
μεταῖς τε ἅμα καὶ παλλακίσιν ἀναρίθμοις ἐπι
ται, καθάπερ οἱ κάπροι εἰς συνουσίαν ἠσκημ
δὲ ἡμέτερος παιδαγωγὸς ἅγιος θεὸς Ἰησοῦς, ὁ
τῆς ἀνθρωπότητος καθηγεμὼν λόγος, αὐτὸς
10λάνθρωπος θεός ἐστι παιδαγωγός.

§. 56. Λέγει δέ που διὰ τῆς ᾠδῆς τὸ πν
τὸ ἅγιον εἰς αὐτόν· "αὐτάρκησε τὸν λαὸν ἐν τῇ
μῳ, ἐν δίψει καύματος, ἐν ἀνύδρῳ ἐκύκλωσεν αὐ
καὶ ἐπαίδευσεν αὐτὸν καὶ διεφύλαξεν ὡς κόρην
15θαλμοῦ, ὡς ἀετὸς σκεπάσαι νοσσιὰν αὐτοῦ, καὶ
τοῖς νεοσσοῖς αὐτοῦ ἐπεπόθησεν, διεὶς τὰς πτέρυγ
αὐτοῦ ἐδέξατο αὐτοὺς καὶ ἀνέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τι
μεταφρένων αὐτοῦ· κύριος μόνος ἦγεν αὐτοὺς καὶ
20μαι τὸν μετ' αὐτῶν θεὸς ἀλλότριος"*). σαφῶς οἱ
γὴν αὐτοῦ παιδαγωγὸν ἐνδείκνυται ἡ γραφὴ τὴν ἀγω-
ἴδιον κύριος διηγουμένη. πάλιν δὲ ὅταν λέγῃ διὰ τοῦ
κύριος πρόσωπον, ἑαυτὸν ὁμολογεῖ παιδαγωγόν· "ἐγὼ
25γὶ ὁ θεός σου, ὁ ἐξαγαγών σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου"**).
αὐτῷ· ἔχει ἐξουσίαν τοῦ ἄγειν εἴσω τε καὶ ἔξω; οὐ-
μου;" ἀγωγός; οὗτος ὤφθη τῷ Ἀβραὰμ καὶ εἶπεν
σκευάζ ἐγώ εἰμι ὁ θεός σου, εὐαρέστει ἐνώπιόν
πτος; τοῦτον δὲ παιδαγωγικώτατα ὑποκατα-
30καὶ ἀν παῖδα πιστόν· "καὶ γένου", φήσας, "ἄμεμ-
λως ἐν θήσω τὴν διαθήκην μου ἀνὰ μέσον ἐμοῦ,
καὶ β μέσον σοῦ, καὶ τοῦ σπέρματός σου". φι-
γοῦν ἐν θα ἐπιστατικῆς ἐστὶ κοινωνία· τοῦ δὲ Ἰα-
ἐν γέστατα παιδαγωγὸς εἶναι φαίνεται, λέγω
"ἰδοὺ ἐγὼ μετὰ σοῦ, διαφυλάσσων σε ἐν

nes. *) Gen. 32, 10—12. **) Exod. 20, 2. ***) Ge-
sq.

τῇ ὁδῷ πάσῃ, οὗ ἂν πορευθῇς, καὶ ἀποστρέψω σε ἐπὶ τὴν γῆν ταύτην, ὅτι οὐ μή σε ἐγκαταλίπω ἕως τοῦ ποιῆσαί με, ὅσα ἐλάλησά σοι"*). τοῦτ' ἐστὶ δὲ καὶ συμπαλαίειν λέγεται. "καὶ ὁ Ἰακὼβ μόνος καὶ ἐπάλαιεν μετ' αὐτοῦ ἄνθρωπος" ὁ παιδαγωγός, "μέχρι πρωΐ"**).

§. 57. Οὗτος ἦν ὁ ἄνθρωπος ὁ ἄγων καὶ ἀλείφων καὶ ἀλείφων κατὰ τοῦ φέροντος, ὁ συγγυμναζόμενος τῷ νηπιοῦ τὸν ἀσκητὴν Ἰακώβ. ὅτι δὲ ὁ λόγος ἦν ὁ ἀλείφων καὶ παιδαγωγὸς τῆς ἀνθρωποτήτος, "ἐρώτησε", φησὶν, "σου, αὐτὸν καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἵνα τί τὸ ὄνομά σου" ***); ἐτήρει γάρ τὸ ὄνομα τὸ ἀνάγγελόν μοι, τί τὸ ὄνομά μου". ἔτι δὲ καὶ τοῦτο ἐρωτᾷς τὸ ὄνομά μου" ***); ἐτήρει γάρ τὸ ὄνομα τὸ καινὸν τῷ νέῳ λαῷ τῷ νηπίῳ. ἔτι δὲ καὶ ἀνώνυμος ἦν ὁ θεὸς ὁ κύριος, μηδέπω γεγενημένος ἄνθρωπος. πλὴν ἀλλὰ "ὁ Ἰακὼβ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου εἶδος θεοῦ, εἶδον γάρ", καὶ ἐσώθη σὶν, "θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχή"†). πρόσωπον δὲ τοῦ θεοῦ ὁ λόγος, ᾧ φωτίζεται ὁ θεὸς καὶ γνωρίζεται. τότε καὶ Ἰσραὴλ ἐπωνόμασται, ὅτε εἶδε τὸν θεὸν τὸν κύριον. οὗτός στιν ὁ θεὸς, ὁ λόγος, ὁ παιδαγωγὸς, ὁ φήσας αὖ πάλιν ὕστερον· "μὴ φοβοῦ καταβῆναι εἰς Αἴγυ"††). ὅρα πῶς μὲν ἕπεται τῷ δικαίῳ ὁ παιδαγωγὸς, ὅπως τε καὶ ἀλείφει τὸν ἀσκητὴν, πτερνίζειν σκιὰν τὸν ἀντεραγωνιστήν. αὐτὸς γοῦν οὗτος καὶ Μωϋσέα διδάσκει παιδαγωγεῖν· λέγει γὰρ ὁ κύ"εἴ τις ἡμάρτηκεν ἐνιαυτόν μου, ἐξαλείφω αὐτῆς βίβλου μου, νυνὶ δὲ βάδιζε καὶ ὁδήγησον τὸν τόπον, ὃν εἶπόν σοι"†††). τοῦτον εἰς τὸν τόπον, διδάσκαλός ἐστι παιδαγωγίας. 58. Ἐνταῦθα διὰ μὲν Μωϋσέως παιδαγωγήν ὡς ἀληθῶς διὰ τοῦ παλαιοῦ, δι' αὐτοῦ δὲ λαοῦ τοῦ

*) Ibid. 32, 24. **) Ibid. 46, 3. ***) Ibid. v. †) Exod. 28, 15. ††) Ibid. v. 30. †††) Exod.

τοῦ νέου καθηγεμὼν λαοῦ πρόσωπον πρ
πον. „ἰδοὺ" γὰρ, φησὶ τῷ Μωϋσεῖ, „ὁ
P. 49 λός μου προπορεύσεταί σου" *). τὴν σὰ
Sylb. καὶ ἡγεμόνευσιν ἐπιτήσας τοῦ λόγου δύνα
ἄξίωμα τὸ χωριακὸν φυλάττων. „ἐπὶ δ'
ἐπισκέπτωμαι", φησὶν, „ἐπάξω ἐπ' αὐτοὺς τ
τίαν αὐτῶν" **), τουτέστιν, ἢ δ' ἂν ἡμέρ
καθεσθῶ, ἀποδώσω τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν τ
ξια· ὁ γὰρ αὐτὸς παιδαγώγὸς καὶ κριτὴς κα
προκούσαντας αὐτοῦ δικάζει, τὸ δὲ ἁμάρτημα
νὺ παρασιωπᾷ ὁ φιλάνθρωπος λόγος, ἐλέγχει
μετανοήσωσιν· „θέλει γὰρ ὁ κύριος τὴν μετ
τοῦ ἁμαρτωλοῦ μᾶλλον ἢ τὸν θάνατον" ***).
δὲ τὰς ἄλλων ἁμαρτίας ὡς νήπιοι δι' ἀκοῆς
δεξάμενοι φόβῳ τῆς ἀπειλῆς τοῦ μὴ τὰ ὅμοια
θεῖν ἀποσχώμεθα τῶν ἴσων πλημμελημάτων. τ
ἦν ὃ ἥμαρτον; „ὅτι ἐν τῷ θυμῷ αὐτῶν ἀπέκτ
ἀνθρώπους καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτῶν ἐνευροκόπη
ταῦρον, ἐπικατάρατος ὁ θυμὸς αὐτῶν" †).

§. 59. Τίς ἂν οὖν τοῦτον μᾶλλον ἡμᾶς φιλ
θρωπότερον παιδεύσαι; τὸ μὲν οὖν πρότερον
πρεσβυτέρῳ λαῷ πρεσβυτέρα διαθήκη ἦν καὶ νόμ
ἐπαιδαγώγει τὸν λαὸν μετὰ φόβου καὶ λόγος ἄγγελ
ἦν, καινῷ δὲ καὶ νέῳ λαῷ καινὴ καὶ νέα διαθήκ
δεδώρηται καὶ ὁ λόγος γεγένηται καὶ ὁ φόβος εἰ
ἀγάπην μετατέτραπται καὶ ὁ μυστικὸς ἐκεῖνος ἄγγε
λος Ἰησοῦς τίκτεται. ὁ γὰρ αὐτὸς οὗτος παιδαγω
γὸς, τότε μὲν „φοβηθήσῃ κύριον τὸν θεὸν" ††)
ἔλεγεν, ἡμῖν δὲ „ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου" †††)
παρήνεσεν. διὰ τοῦτο καὶ ἐντέλλεται ἡμῖν· „παύσα-
σθε ἀπὸ τῶν ἔργων ὑμῶν", τῶν παλαιῶν ἁμαρτιῶν,
„μάθετε καλὸν ποιεῖν, ἐκκλίναν ἀπὸ κακοῦ καὶ πρίησον
ἀγαθὸν, ἠγάπησας δικαιοσύνην, ἐμίσησας ἀνομίαν".

*) Exod. 32, 34. **) Ibidem, 32, 33, 11. ***) Ezech. 18, 23. †) Genes. 49, 6. ††) Deut. 6, 2. †††) Matth. 22, 37.

αὕτη μοὶ ἡ νέα διαθήκη παλαιῷ κεχαραγμένη γράμματι, οὐκ ἄρα ἡ νεότης τοῦ λόγου ὀνειδιστέα, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ ὁ κύριος λέγει· „μὴ λέγε νεώτερός εἰμι· πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπιστάμαί σε καὶ πρὸ τοῦ σε ἐξελθεῖν ἐκ μήτρας ἡγίακά σε“ *). ταῦτα δύναται πρὸς ἡμᾶς ἡ προφητεία αἰνίττεσθαι τοὺς πρὸ καταβολῆς κόσμου εἰς τέκνον ἐγνωσμένους θεῷ, νυνὶ δὲ νηπίους διὰ τὴν ἐνεστηκυῖαν πεπληρωμένην βούλησιν τοῦ θεοῦ, καθὸ εἰς κλῆρον ἐκλογῆς καὶ σωτηρίαν **ἐσόμενοι γεγόναμεν.

§. 60. Διὸ καὶ ἐπιφέρει „προφήτην εἰς τὰ ἔθνη δέδωκά σε“ **), προφητεῦσαι λέγων αὐτὸν δεῖν ὄνειδος εἶναι δοκεῖν, τοῦ νεωτέρου τὴν προσηγορίαν τοῖς νηπίοις καλουμένοις. ὁ δὲ νόμος χάρις ἐστὶ καὶ ἡ διὰ Μωϋσέως ὑπὸ τοῦ λόγου δοθεῖσα. καί φησιν ἡ γραφή, „ὁ νόμος διὰ Μωϋσέως ἐδόθη“ ***), οὐχὶ ὑπὸ Μωϋσέως, ἀλλὰ ὑπὸ λόγου, διὰ Μωϋσέως δὲ τοῦ θεράποντος αὐτοῦ καὶ προόσκαιρος ἐγίνετο, „ἡ δὲ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο“. ὁρᾷς τὰς ἐξαιρέσεις τῆς γραφῆς· ἐπὶ μὲν τοῦ νόμου „ἐδόθη“, τὰς μόνον, „ἡ δὲ ἀλήθεια“ χάρις οὖσα τοῦ πατρὸς οὐκ ἔστι τοῦ λόγου αἰώνιον καὶ οὐκέτι δίδοσθαι χωρὶς ἐγγίνεται, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ γίνεσθαι, ὡς τῷ τελείῳ λόγῳ καὶ τῷ οὐδὲ ἓν“ †)· αὐτίκα γοῦν ὁ Μωϋσῆς λαῷ πανοικεσίᾳ ἐγτικῶς παραχωρεῖν παιδαγωγῷ τῷ φησὶν, ὁ καὶ τὴν παιδαγωγίαν προθεσπίζεται τὸν παιδαγωγόν, ἐντολὰς τὸν Ἰησοῦν „προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει τοῦ κυρίου ἐμὲ ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν“ νόμῳ. ἐπὶ τοῦ Ναυῆ αἰνιττόμενος θεοῦ υἱόν· σκιαγραφία γὰρ τὸ Ἰησοῦ προκηρυσσόμενον

*) Jerem. 1, 7. 5. **) Ibidem. ***) Ioann. 1, 17.
†) Deut. 18, 15.

φέρει γοῦν τὸ λυσιτελὲς τῷ λαῷ συμβαῖνον τοῦ ἀκούσεσθε"*) λέγων, "καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὃς ἀκούσῃ τοῦ προφήτου τούτου, ταύτῃ ἀπει

§. 61. Τοιοῦτον ἡμῖν ὄνομα σωτηρίου τεύει παιδαγωγοῦ· διὰ τοῦτο αὐτῷ ῥάβδο θησιν ἡ προφητεία, ῥάβδον παιδευτικὴν, κατεξουσιαστικὴν, ἵν' οὓς ὁ λόγος ὁ πειθῆ ἰᾶται, ἀπειλὴ ἰάσεται, οὓς δὲ ἡ ἀπειλὴ οὐκ ῥάβδος ἰάσεται, οὓς δὲ ἡ ῥάβδος οὐκ ἰᾶται, ἐπινέμεται. "ἐξελεύσεται", φησὶ, "ῥάβδος ἐκ ζης Ἰεσσαί"**). ὅρα καὶ τὴν ἐπιμέλειαν κ σοφίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ παιδαγωγοῦ· "ο τὰ τὴν δόξαν", φησὶ, "κρινεῖ οὐδὲ κατὰ τὴν λ ἐλέγξει, ἀλλὰ κρινεῖ ταπεινῷ κρίσιν καὶ ἐλέγξει ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς". καὶ διὰ Δαβίδ· "κύριος δεύων ἐπαίδευσέ με καὶ τῷ θανάτῳ οὐ παρέ με"†)· τὸ γὰρ ὑπὸ κυρίου παιδευθῆναι καὶ παι γωγηθῆναι θανάτου ἐστὶν ἀπαλλαγή. καὶ διὰ αὐτοῦ προφήτου φησίν· "ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ ποιμ νεῖς αὐτούς"††). ταύτῃ καὶ ὁ ἀπόστολος κινηθ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους, "τί θέλετε"; φησὶν, "ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί πραότητος"†††); ἀλλὰ καὶ "ῥάβδον δυνάμεως P. ἐξαποστελεῖ κύριος ἐκ Σιὼν"*), δι' ἄλλου προφήτου λέγει. ἡ δὲ παιδαγωγικὴ αὕτη ἡ "ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου παρεκάλεσάν με"**), εἰπέ τις ἕτερος. αὕτη τοῦ παιδαγωγοῦ ἡ δύναμις ἡ σεμνὴ, ἡ παρακλητικὴ, ἡ σωτήριος.

---

*) Deut. 18, 15. **) Ibid. v. 19. ***) Isa. 11, 1. 3. 4.
†) Psalm. 118, 18. ††) Psalm. 2, 9. †††) 1 Cor. 4, 21. *) Psalm. 110, 2. **) Psalm. 23, 4.

Cap. VIII.

Πρὸς τοὺς ἡγουμένους μὴ εἶναι ἀγαθὸν τὸν θεὸν δίκαιον.

§. 62. Ἐνταῦθα ἐπιφύονται τινες εἶναι φάμενοι τὸν κύριον διὰ τὴν ῥᾳθυμοτέραν ἀπειλὴν καὶ τὸν φόβον καὶ παραχρῆσθαι τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἔοικε, τῆς γραφῆς ὧδέ που λεγούσης· μενος κύριον ἐπιστρέφει ἐπὶ καρδίαν αὐτοῦ, καὶ λαθόμενοι δὲ τὸ μέγιστον αὐτοῦ τῆς φιλανθρωπίας, ὅτι δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος ἐγένετο. καὶ ρον ἑαυτῷ προσεύχεται ὁ προφήτης μνήσθητι ἡμῶν, ὅτι χοῦς ἐσμέν", **) διὰ συμπάθησον ἡμῖν, ὅτι τὴν ἀσθένειαν τοπαθῶς ἐπείρασας. ταύτῃ τοίνυν ἀγαθὸς πλήπτός ἐστιν ὁ παιδαγωγὸς ὁ κύριος τῶν ἀνθρώπων δι' ὑπερβολὴν φιλανθρωπίας ἥσας φύσει. "ἦν γὰρ οὐδὲν, ὃ μισεῖ ὁ κύριος ναι, ὃ μισεῖ, οὐδὲ βούλεται μέν τι, βούλεται δὲ γίνεται τοῦ εἶναι αὐτὸ, ὃ βούλεται μὴ εἶναι, δὲ μὴν οὐ βούλεται μέν τι μὴ εἶναι, τὸ Τί" τι ἄρα μισεῖ ὁ λόγος, βούλεται αὐτὸ οὐδέν δέ ἐστιν, οὗ μὴ τὴν αἰτίαν τοῦ εἶναι παρέχεται. οὐδὲν ἄρα μισεῖται ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀλλ' ἐστὶ δὲ ὑπὸ τοῦ λόγου· ἐν γὰρ ἄμφω, ὁ θεὸς ἐν ἀρχῇ ὁ λόγος ἦν ἐν τῷ θεῷ, καὶ ν, "λόγος" †). εἰ δὲ οὐ μισεῖ τῶν ὑπ' αὐτοῦ λόγος", οὐδὲν, λείπεται φιλεῖν αὐτό.

§. 63. Πολὺ δὴ πλέον τῶν ἄλλων ἀγαπᾷ ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, εἰκότως, τὸ κάλλιστον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ὑργηθέντων καὶ φιλόθεον ζῷον. θεὸς, φιλάνθρωπος ἄρα ὁ λόγος. τι ὠφελεῖν αὐτὸ βούλεται, τὸ δὲ

---

*) Isaiae. 21, 6. **) Psalm. 103, 14.
†) Ioann. 1, 1.

τοῦ μὴ ὠφελοῦντος πάντως ἄν που κρεῖττ
δὲ ἀγαθοῦ κρεῖττον οὐδὲ ἕν, ὠφελεῖ ἄρα τ
ἀγαθὸς δὲ ὁ θεὸς ὁμολογεῖται, ὠφελεῖ ἄρ
τὸ δὲ ἀγαθὸν, ᾗ ἀγαθόν ἐστιν, ῥυδὲν ἄλλ
ὅτι ὠφελεῖ, πάντα ἄρα ὠφελεῖ ὁ θεός. κα
που ὠφελεῖ μέν τι τὸν ἄνθρωπον, οὐχὶ δὲ
δεται αὐτοῦ, οὐδὲ κήδεται μὲν, οὐχὶ δὲ κα
λεῖται αὐτοῦ. κρεῖττον μὲν γὰρ τὸ κατὰ γνώμ
λοῦν τοῦ μὴ ὠφελοῦντος κατὰ γνώμην, τοῦ δ
κρεῖττον οὐδέν. καὶ οὐκ ἄλλο τί ἐστι τὸ κατ
μην ὠφελεῖν, ὅτι μὴ ἐπιμελεῖσθαι τοῦ ἀνθρ
κήδεται ἄρα καὶ ἐπιμελεῖται τοῦ ἀνθρώπου ὁ
τοῦτο δὲ ἐνδείκνυται ἔργῳ παιδαγωγῶν αὐτὸν
ὅς ἐστι τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας συναγωνι
γνήσιος. τὸ δὲ ἀγαθὸν εἶναι οὐ τῷ τὴν ἀρετὴν
ἀγαθὸν εἶναι λέγεται, καθὸ καὶ ἡ δικαιοσύνη
θὸν εἶναι λέγεται, οὐ τῷ ἀρετὴν ἔχειν, ἀρετὴ
ἐστιν αὕτη, ἀλλὰ τῷ αὐτὴν καθ' αὑτὴν καὶ δι'
τὴν ἀγαθὴν εἶναι.

§. 64. Λέγεται δὲ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον ἀγα
θὸν τὸ συμφέρον, οὐ τῷ τέρπειν, ἀλλὰ τῷ ὠφελεῖ
ἃ δὴ πάντα ἡ δικαιοσύνη καὶ ὡς ἀρετὴ καὶ ὡς δι' αὐ
τὴν αἱρετὴ ἀγαθὸν καὶ ὡς οὐ τέρπουσα· οὐ γὰρ πρὸς
χάριν κρίνει, ἀλλὰ τοῦ κατ' ἀξίαν ἑκάστου ἐστὶν ἀπο-
νεμητική. ἕπεται δὲ τῷ συμφέροντι τὸ ὠφέλιμον.
κατὰ πάντα ἄρα τὰ μέρη, καθ' ἃ τὸ ἀγαθὸν ἐξε-
τάζεται καὶ ἡ δικαιοσύνη χαρακτηρίζεται, τῶν ἴσων
ἐπίσης ἀμφοῖν μετεχόντων, τὰ δὲ τοῖς ἴσοις χαρακτη-
ριζόμενα ἴσα τε ἀλλήλοις καὶ ὅμοια. ἀγαθὸν ἄρα
ἡ δικαιοσύνη· πῶς οὖν, φασὶν, εἰ φιλάνθρωπός ἐστι
καὶ ἀγαθὸς ὁ κύριος, ὀργίζεται καὶ κολάζει; ἀναγκαῖον
οὖν καὶ περὶ τούτου ὡς οἷόν τε διὰ βραχυτάτων
ἐπεξελθεῖν, πρὸς τὴν ὀργὴν τοῦ λυσιτελῆς· πως ἡ τοιάδε οἰκονομία
θήματος ἔχουσα τῶν παίδων ἀγωγὴν, ἀναγκαίου βοη-
θῶν τιμωρίας τάξιν· θεραπεύεται δὲ πολλὰ τῶν
καὶ προστάξει αὐστηροτέρων πραγ-

των, καὶ δὴ καὶ διὰ τ
καλίας. ἔστι δὲ οἶμαι χρ
ηθῶν ὁ ἔλεγχος, ἀπόστα
ας, ἃ χρὴ διελέγχειν δια
65. Φαρμακείᾳ δὲ ἔο
υλωμένα ἀναλέων τῶν π
βίου τῆς λαγνείας ἀνακα
ἐφαπτώσεις τοῦ τύφου
θις ἀληθινὰν ἀναπαχενάζο
οὖν οἶμαι διαιτᾶ
μεταλαμβάνειν συμβο
χαριεντική· τὰ δὲ πάν
γείαν διατείνει. ἀλλὰ,
ημίας καὶ τὰς εἰς αὐτο
ας μετὰ δεσμῶν καὶ
ον τοῖς ἠδικημένοις, ἐά
ων τινὰς, τέλος ἄγει τ
ῶν ὑπηκόων στρατηγῶν
ὁ ἐκεῖνος στρατηγὸς, ὃ
παρὰ τὸν νόμον ἁρπ
ιλλαγῆς δουλείας καὶ
ου αἰχμαλωσίας εἰς
ηθῶν ναυφθειρῶν, ἐπὶ
νοιαν εἰρηναγωγεῖ.

Καθάπερ οὖν τῷ
τὸ προτρεπτικὸν καὶ
τῷ ἐγκωμιαστικῷ τὸ
αὶ ἐγκωμιαστικόν. τ
μεκτικὴ, εὐνοίας δὲ
ἄμφω μὲν γὰρ ὁν
ἀλλ' ὁ μὲν ἐχθρὸς
ὑπ' ἄρα διὰ μῖσος
μεῖται, οὕτω καὶ ἔξὸν
αἰτίας, ὁ δὲ ὑπὲρ
γὰρ ἅτε ἀγαθὸς,
δοξίας ὑποδύεται τὸ

στιγι, τῇ βλασφημίᾳ τὸ νωθρὸν τῆς δια
γείρων, πάλιν τε αὖ ἐν μέρει προτρέπειν
τοὺς αὐτούς· οὓς γὰρ ὁ ἔπαινος οὐ προ
τούτους παρώξυνεν ὁ ψόγος, καὶ οὓς ὁ ψ
ἐξεκαλέσατο εἰς σωτηρίαν καθάπερ νεκροὺς,
πρὸς ἀλήθειαν ἡ βλασφημία διανίστησι· „ἐ
γὰρ καὶ παιδεία ἐν παντὶ καιρῷ σοφίας, συ
ὄστρακον καὶ διδάσκων μωρὸν, εἰς αἴσθησιν
φησὶ, „την γῆν καὶ τὸν ἀπηλπισμένον εἰς σι
P. 51 εσιν ὀξύνων"*). διὰ τοῦτο ἐναργῶς ἐπήγα
Sylb. „ἐξεγείρων καθεύδοντα ἐκ βαθέος ὕπνου", ὅ
ἄλλων μάλιστα θανάτῳ ἔοικεν. καὶ δὴ αὐτὸς
αὐτοῦ σαφέστατα οὓς ἐκφαίνει, τὴν πολύτροπο
πολυωφελῆ θεραπείαν ἀλληγορῶν, ὅπηνίκα εἰ
„ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ, καὶ ὁ πατήρ
ὁ γεωργός ἐστιν." εἶτα ἐπήγαγε πάλιν· „πᾶν κλ
ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν αἴρει αὐτὸ καὶ πᾶν
καρποφοροῦν καθαίρει, ἵνα καρπὸν πλείω φέρῃ"*
καθυλομανεῖ γὰρ μὴ κλαδευομένη ἡ ἄμπελος, οὕτι
δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος. καθαίρει δὲ αὐτοῦ τὰς ἐξυβρ
ζούσας παραφυάδας ὁ λόγος, ἡ μάχαιρα, καρποφο
ρεῖν οὐκ ἐπιθυμεῖν τὰς ὀρέξεις ἀναγκάσας· ἡ δι
πρὸς τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐπιπληξις ἔχει σκοπὸν τὴν
σωτηρίαν, μεθαρμοζομένου μουσικῶς τοῦ λόγου κατὰ
τοὺς οἰκείους ἑκάστων τρόπους, πῇ μὲν ἐπιτείνοντος
αὐτοῦ, πῇ δὲ ἀνιέντος.

§. 67. Σαφέστατα οὖν διὰ Μωϋσέως λέλεκται·
„θαρρεῖτε, ἕνεκεν τοῦ πειράσαι ὑμᾶς παραγενήθη
ὁ θεός, ὅπως ἂν γένηται ὁ φόβος αὐτοῦ ἐν ὑμῖν, ἵνα
μὴ ἁμαρτάνητε"***). ἐντεῦθεν καλῶς καὶ ὁ Πλά-
των μαθών, πάντες μὲν γάρ, φησὶν, ὡς ἀληθῶς
ἀγαθὰ πάσχουσιν οἱ δίκην διδόντες, ὠφελοῦνται γάρ
τῷ βελτίω τὴν ψυχὴν αὐτοῖς γίγνεσθαι δικαίως κο-

*) Eccles. 20, 20. 22, 6 sq. **) Ioann. 15, 1. 2. ***) Exod.

μένοις. εἰ δὲ ἀγαθὰ πάσ
πανορθούμενοι καὶ κατὰ
ὸν εἶναι τὸ δίκαιον· αὐτ
πρὸς ἀγαθοῦ τοῖς ἀνθ
μα φοβούμενον κύριον
ὶν σώζοντα αὐτούς" *).
ίκην ἐπιτιθεὶς κριτῆς ἐσ
ει·
**), "κύριος παρέδωκεν
διορθωτὴν δηλο
μαρτιῶν.

68. Διὰ τοῦτο μόνος
μελήματα ὑπὸ τοῦ π
παιδαγωγὸς ἡμῶν, μό
τὴν παραχορὴν δυνάμει
μηδὲν ἐθέλων· πρᾶξο
ελέσαι, καταστήσας
ς ἀνέκοψε φορὰν κ
ίκνυται, μέλλων ἔτ
εἰ παραμένουσιν ἁμ
νὺς, ἔδωκεν· εὐθέως
κύριος εἰς πολλὰ σ
"τὰ γὰρ βέλη μ
ηκόμενοι λιμῷ καὶ
ἀνίατος, ὀδόντας
μετὰ θυμοῦ συρόν
ώσει αὐτοὺς μάχ
***). ὡς οὖν ὀρ
λὰ τὰ μὲν πλεῖστ
τὴν ἀνθρωπότητα
ἡ δὲ αὕτη ἢ τέχ
ὁβος γὰρ κυρίου
οὐ δυνήσεται δι
ι τὴν κόλασιν

*) Ps. 34, 13. **) I
***) Eccles. 1, 18. 2

φέρει, ἀλλὰ τὸ δίκαιον σκοπεῖ, ὡς οὐ συμφέρει ; ρωλειφθῆναι τὸ δίκαιον δι' ἡμᾶς.

§. 69. Αἱρεῖται δὲ ἕκαστος ἡμῶν τὰς τιμωρι αὐτὸς ἑκὼν ἁμαρτάνων, αἰτία δὲ ἑλομένου, θε 5 ἀναίτιος. „εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν θεοῦ δικαιοσύν συνίστησιν, τί ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος ὁ θεὸς, ὁ ἐπιφ ρων τὴν ὀργήν; μὴ γένοιτο"*). λέγει γοῦν ἀπειλῶν „παροξυνῶ τὴν μάχαιράν μου καὶ ἀνθέξεται κρίμα τος ἡ χείρ μου, καὶ αὐτὸς ἀνταποδώσω δίκην τοῖ 10ἐχθροῖς καὶ τοῖς μισοῦσιν ἀνταποδώσω, μεθύσω τὸ βέλη μου ἀφ' αἵματος, καὶ ἡ μάχαιρά μου φάγεται κρέα ἀπὸ αἵματος τραυματιῶν"**). σαφὲς γὰρ ἐν ταῦθα ὡς ἄρα οἱ μὴ διεχθρεύοντες τῇ ἀληθείᾳ μη δὲ μισοῦντες τὸν λόγον οὐκ ἂν τὴν σφῶν αὐτῶν μι 15σήσαιεν σωτηρίαν, ἐκφύγοιεν δ' ἂν τῆς ἔχθρας τὰ ἐπιτίμια. „στέφανος ἄρα σοφίας", ἢ φησὶν ἡ σο φία, „φόβος κυρίου"***). σαφέστατα γοῦν διὰ τοῦ Ἀμὼς τοῦ προφήτου τὴν οἰκονομίαν μεμήνυκεν ὁ 20θεὸς λόγος τὴν ἑαυτοῦ· „κατέστρεψα ὑμᾶς", λέγων, „κα ἐγένεσθε κατάστρεψιν ὁ θεὸς Σόδομα καὶ Γόμορρα καὶ ὡς δαλὸς ἐξεσπασμένος ἐκ πυρὸς, καὶ οὐδ' ἐπεστρέψατε πρός με, λέγει κύριος"†).

§. 70. Ὁρᾶτε πῶς ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν ὑπὸ ἐνδείκνυταί τε παρὰ τὴν οἰκονο ἡσυχῇ τὸ φιλάνθρωπον τὸ ἑαυτοῦ, φησὶ, „τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτῶν οὐ γὰρ τὸ πρόσω ἐπιβλέπει, εἰρήνη καὶ ἀγαλλίασις, οὐ δὲ παρεισδυσις γίνεται πονηρίας. οὐ βού ἐφορᾶν τὰ κακά· ἀγαθὸς γάρ ἐστι· παρο αὐτοῦ ἕκοντι, διὰ τὴν ἀπιστίαν τὴν ἀν γένεσιν ἴσχει κακία. „ἴδε οὖν", φη- P. 140 Παῦλος, „χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ, Rom.

*) Deut. 32, 41 sq. **) Deut. 32, 20. ***) Eccles. 1, 18. †) Amos 4, 11. ††) Deut. 32, 20.

ιεν τοὺς πεσόντας ἀποστομίαν, ἐπὶ δὲ σὲ πρηστῆρας
, ἐὰν ἐπιμένῃς τῇ χρηστότητι*) τουτέστιν τῇ φύσει
ζοιστὸν πίστει. ἔπεται δὲ τῷ ἀγαθῷ, ἡ κολάσεων
ός ἐστιν, ἡ μισοπονηρία. διὸ καὶ ἐπὶ μὲν
, ὁμολογήσωμεν τοὺς ἀπίστους. ἡ γὰρ κόλασις
ἐγαθῷ καὶ ἐπ', ὠφελείᾳ τοῦ κολαζομένου, ἐπὶ δὲ ἔστι
ἐπανόρθωσις ἀντιτεινόντος· τιμωρεῖσθαι δὲ μὴ
σθαι. τιμωρία δέ ἐστιν ἀντιπόδοσις κακοῦ
ὸ τοῦ τιμωροῦντος συμφέρον ἀναπεμπομένη.
ν δὲ ἐπιθυμήσειε τιμωρεῖσθαι ὁ ὑπὲρ τῶν ἐπη-
ντων ἡμᾶς προσεύχεσθαι**) διδάσκων.

. 71. Ἀλλὰ ὅτι μὲν ἀγαθὸς ὁ θεὸς καὶ ἄκον-
ιολογοῦσιν οἱ πάντες· ὅτι δὲ καὶ δίκαιος ὁ αὐ-
ς θεὸς, οὐ μοι χρὴ πλειόνων ἔτι λόγων τὴν εὐ αγ-
ιον τοῦ κυρίου παραθεμένῳ φωνήν· ἕνα
λέγει, ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ, πάτερ, ἐν
νὶ, κἀγὼ ἐν σοί· ἵνα καὶ αὐτοὶ ἓν ἡμῖν ἓν ὦσιν,
καὶ ὁ κόσμος πιστεύῃ, ὅτι σύ με ἀπέστειλας,
τὴν δόξαν, ἣν ἔδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα
ν, καθὼς ἡμεῖς ἕν· ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν
ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν"***). ἐν δὲ ὁ θε-
ὶ ἐπέκεινα τοῦ ἑνὸς καὶ ὑπὲρ αὐτὴν μονάδα.
μόνον ὄντα, μόριον δεικτικὴν ἔχον ἔμφασιν τὸν
ν, καθ' ὃν τριῶν χρόνων ἓν ὄνομα κεῖται, ὃς ἦν καὶ ἔστι καὶ ἔσται, δείκνυ-
. ὅτι δὲ ὁ αὐτὸς μόνος ὢν θεὸς καὶ δίκαιος
ὁ αὐτὰς καὶ μόνος καὶ ὄντως, ἐν τῷ αὐτῷ
ρήσει κύριος εὐαγγελίῳ λέγων· „πάτερ, οὓς
μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι
μοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἣν
μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου.
δίκαιε καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε
κἀκεῖνοι ἔγνωσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ

*) Rom. 11, 22. **) Matth. 5, 44. ***) Ioann. 17, 23. †) Exod. 3, 14.

ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου καὶ γνωρίσω" *). τός ἐστιν "ὁ ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέ τοῖς μισοῦσι καὶ ποιῶν ἔλεος τοῖς ἀγαπῶσιν" **). γὰρ ἱστὰς τοὺς μὲν "ἐκ δεξιῶν" ***), τοὺς δὲ εὐωνύμων", καθὸ μὲν πατὴρ νοεῖται ἀγαθὸς ὤν, τὸ μόνον ὅ ἐστι κέκληται "ἀγαθὸς" †), καθὸ δὲ υἱ ὢν ὁ λόγος αὐτοῦ ἐν τῷ πατρί ἐστι, δίκαιος προσ γορεύεται ἐκ τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως, ἀγάπης ἰσ τητι μεμετρημένον ὄνομα δυνάμεως. "ἄνδρα", φη σί, "κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ κρινεῖ" ††)· ἀγαθοῦ ζυγὸ πρόσωπον ἡμῖν δικαιοσύνης, τὸν Ἰησοῦν, γνωρί- P. σαντος τοῦ θεοῦ, δι' οὗ καὶ τὸν θεὸν, οἷον ἐκ F τρυτάνης ἰσοσθενοῦς, ἔγνωμεν.

§. 72. Ἐπὶ τούτου καὶ ἡ σοφία διαρρήδην λέ- γει· "ἔλεος γὰρ καὶ ὀργὴ μετ' αὐτοῦ· κύριος γὰρ ἀμφοῖν οὗτος μόνος, δυνάστης εὐϊλασμῶν, ἐκχέων ὀργήν· κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ ἔλεγ- χος αὐτοῦ" †††)· ἐλέους γὰρ καὶ ἐλέγχου σκοπὸς ἡ τῶν ἐλεγχομένων σωτηρία. ναὶ μὴν ὅτι ἀγαθὸς αὐ- τὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ, ᾧ αὐτὸς πάλιν ὁμολογήσει λόγος, "ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς" *)· καὶ προσ- έτι, "γίνεσθε οἰκτίρμονες", λέγων, "καθὼς ὁ πα- τὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστίν"· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁπη- νίκα διαρρήδην λέγει· "οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ ὁ πα- τήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς"· ἐπὶ τούτοις αὖθις, "ὁ πατήρ μου", φησὶν, "ἐπιλάμπει τὸν ἥλιον τὸν αὐτοῦ ἐπὶ πάντας" **). παρασημειωτέον ἐνταῦθα, ὅτι τὸν αὐτοῦ πατέρα τὸν ἀγαθὸν καὶ δημιουργὸν εἶναι ὁμολογεῖ, δίκαιος δὲ ὁ δημιουργὸς εἶναι οὐκ ἀν- τιλέγεται. καὶ πάλιν, "ὁ πατήρ μου", φησὶ, "βρέ- χει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους" ***). καὶ καθὸ μὲν

*) Ioann. 17. 24—26. **) Exod. 20, 5 sq. ***) Matth. 20, 21. 25. 33. †) Ibid. 19, 17. ††) Eccles. 16, 12. †††) Ibid. 12, 11—13. *) Luc. 6, 35 sq. **) Matth. 5, 45. ***) Ibidem.

βούλεται, δημιουργὸς ὑδάτω
ἐπὶ πάντας, δικαίως ἴσον
δὲ ἀγαθὸς, ἐπὶ δικαίους.

§. 73. Σαφέστατον
δ εἶναι θεὸν συλλογιζόμεθ
τοὺς οὐρανοὺς ἔργα τῶν
κτίσας τοὺς οὐρανοὺς ἐ
καὶ ὁ οὐρανὸς θρόνος
ἔψαλεν· ὁ δὲ κύριός φη
περ ἡμῶν ἃ ἐν τοῖς οὐ
κτίσαντος τὸν κόσμον ε
οὐχὶ καὶ υἱὸν εἶναί τὸν κ
ὁ κτίστης πρὸ πάντων
τοῦ δημιουργοῦ ὁ κύριος
νόμος. διὰ τοῦτο καὶ ὁ
ὡς νόμου δικαιοσύνη. θεα
ν, ἵνα μᾶλλον ὑπολάβῃ
διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χ
εύοντας, οὐ γάρ ἐστι δ
ρῶν τῇ ἀληθείᾳ· μετ'
τοῦ θεοῦ, πρὸς τὴν
ον καὶ δικαιοῦντα τὸν
δίκαιον ἀγαθὸν εἰδὼς
τε ὁ μὲν νόμος ἅγιος
α καὶ ἀγαθὴ" †††),
ἄμφω τέσσαρα τὰ
§. 74. Ἀλλὰ καὶ "
αὐτοῦ" *), ὁ αὐτὸς
ὡς μηνυόμενος θυγ
ἔγνω τὸν πατέρα"
τὸν υἱόν· ὡς εἰν
ἵν. συμπάντων θεὸ
ν, δημιουργὸν, π

*) Psalm. 8, 3. **) Ibid.
†) Rom. 3, 21 sq.
*) Matth. 19, 17.

τοὺς αἰῶνας*), ἀμήν. ἀλλ' οὐδὲ ἀλλότριαν τοῦ σωτηρίου λόγου κηδεμονικῶς λοιδορεῖσθαι. καὶ γὰρ οὖν καὶ τοῦτο τῆς θείας φιλανθρωπίας φάρμακον, ἐξ οὗ τὸ τῆς αἰδοῦς ἐρύθημα ἐξανθεῖ, καὶ ἡ πρὸς τὸ ἁμαρτάνειν αἰσχύνη παρεισδύεται. εἰ γὰρ ψέξαι χρὴ, καὶ λοιδορεῖσθαι δεῖ· ἔνθα τὴν ἀπηλγηκυῖαν ψυχὴν καιρός ἐστι τρῶσαι, οὐ θανασίμως, ἀλλὰ σωτηρίως, ὀλίγης ἀλγηδόνος ἀΐδιον κερδάναντα θάνατον. πολλὴ δὲ ἡ σοφία περὶ τὴν παιδαγωγίαν αὐτοῦ καὶ ὁ τρόπος τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ ποικίλος εἰς σωτηρίαν· προσμαρτυρεῖ μὲν γὰρ τοῖς ἀγαθοῖς ὁ παιδαγωγὸς, ἐκκαλεῖται δὲ τοὺς κλητοὺς ἐπὶ τὰ βελτίω καὶ τοὺς ἀδικεῖν σπεύδοντας, ἀποτρέπει τῆς ὁρμῆς, μεταθέσθαι δὲ εἰς ἀμείνω βίον παρακελεύεται. οὐχ ἕτερον γὰρ ἀμάρτυρον θατέρου προσμαρτυρούμενοι, ἥ τε χάρις ἐκ μαρτυρίας μεγίστη· ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμπαθὲς τῆς ὀργῆς, εἰ δὴ ὀργὴν τὴν νουθεσίαν αὐτοῦ χρὴ καλεῖν, φιλάνθρωπόν ἐστιν εἰς πάθη καταβαίνοντος τοῦ θεοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον, διὸν καὶ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ λόγος τοῦ θεοῦ.

P. 53 Sylb.

Cap. IX.

Ὅτι τῆς αὐτῆς δυνάμεως καὶ εὐεργετεῖν καὶ κολάζειν δικαίως, ἐν ᾧ τίς ὁ τρόπος τῆς παιδαγωγίας τοῦ λόγου.

§. 75. Παντὶ τοίνυν σθένει ὁ τῆς ἀνθρωπότητος παιδαγωγὸς, ὁ θεῖος ἡμῶν λόγος, πάσῃ καταχρώμενος σοφίᾳ, πάσῃ μηχανῇ, σώζειν ἐπιβέβληται τοὺς νηπίους, νουθετῶν, ἐπιτιμῶν, ἐπιπλήττων, ἐλέγχων, ἀπειλούμενος, ἐπαγγελλόμενος, χαριζόμενος, πολλοῖς τισὶν ὀνειδίζων καλινοῖς τοὺς ἀλόγους τῆς ἀνθρωπό-

*) Luc. 1, 22. Ioann. 17, 25.

ητος δεσμεύων δρμεῖς. συνελόντι γοῦν εἰπεῖν,
ὁ κύριος πρὸς ἡμᾶς, ὡς καὶ ἡμεῖς πρὸς τὰ
ἡμῶν. τέκνα σοί ἐστι· "καὶ κάμψον αὐτὰ"; ἢ σο-
φία παραινεῖ, "καὶ κάμψον αὐτῶν τὰ νεύτητος αὐ-
ὁ θυγατέρες σοί εἰσι· πρόσεχε τῷ σώματι αὐτῶν καὶ
μὴ ἰλαρώσης πρὸς αὐτὰς τὸ πρόσωπόν σου" *). οἱ
τὰ τέκνα ἡμῶν υἱούς τε καὶ θυγατέρας σφόδρα λυ-
ὑπὲρ πᾶν ὅτιοῦν ἀγαπῶμεν. ἐπεὶ δ' οἱ μὲν λυπεῖσθαι
ρων ὁμιλοῦντες ὀλίγον ἀγαπῶσιν καὶ παραυτίκα·
δὲ πρὸς ὠφέλειαν ἐπιστρέφοντες εὐεργετοῦσιν ἀλλὰ
πηροί, ἀλλὰ εἰς τὸν ἔπειτα· ὁ κύριος δὲ ἤδη καὶ μεθ'
ού τὴν παραυτίκα ἡδονήν. ἐπαιδαγώγησεν τὸν
λουσαν ἐσκόπησε φιλανθρώπου παιδαγωγίας
τρόπον αὐτοῦ τῆς

μετὰ

ιαρτυρίας προφητικῆς.

§. 76. Νουθετήσεις μέν οὖν ἐστι ψόγος κηδεμονι-
ὶς, νοῦ ἐμποιητικός. τοιοῦτος δ παιδαγωγὸς νουθετῶν,
; κἂν τῷ εὐαγγελίῳ λέγων· "προσάκις ἠθέλησα συν-
ναγεῖν τὰ τέκνα σου ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἑαυτῆς", καὶ τὰ
ελήσατε" **). αὐτὸς τε τὸ πτέρυγας αὐτῆς", καὶ οὐκ
λιχευον", λέγουσα, "ᾠδὴ ἡ γραφὴ νουθετεῖ. μέγιστον γὰρ λίθον, "καὶ
ἐθυμίασαν τῇ Βάαλ" ***). ξύλον καὶ τὸν τεκμή-
ρριον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ αὐτοῦ, ὅτι κάλεοι σαφῶς
ς τὴν ἀναισχυντίαν τοῦ ἐπὶ τὴν μετάνοιαν λαοῦ καὶ
τκιρτήσαντος διὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ. "υἱὲ ἀνθρώπου, παρα-
ῖ καί φησι θεοῦ βουλοῦ, πλὴν λάλησον αὐ-
ἐσω σχοινίων οὐ κατοικεῖς", †). ἀλλὰ καὶ τῷ Φαραώ, ἵνα ἐξα-
ἐὰν ἄρα ἀκούσωσιν" ††). ἐγὼ δὲ οἶδα, ὅτι οὐ μὴ ἐξα-
φησὶ, "καὶ εἰπὲ τῷ
εὑρεῖν", τὸν λαόν"
λη τὸν ξυμφαίνει γὰρ ἄμφω καὶ τὸ θεῖον
λη αὐτούς" ††).

*) Eccles. 7, 23 sq. **) Matth. 23, 32. ***) Ierem.
8. 11. 13. 32, 29. †) Exech. 2, 6 sq. ††) Exod.
q.

προειδὼς τὸ ἐσόμενον καὶ τὸ φιλάνθρωπον [illegible] α
τῷ αὐτεξουσίῳ τῆς ψυχῆς ἀφορμὰς μετανοίας χ
ζόμενος. νουθετεῖ δὲ καὶ διὰ Ἡσαΐου κ
τοῦ λαοῦ, ὅπηνίκα λέγει· „ὁ λαὸς οὗτος τοῖς
σιν αὐτῶν τιμῶσί με, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν
ἐστὶν ἀπ' ἐμοῦ" — τοῦτό ἐστι ψόγος ἐλεγκτικός —
την δὲ σέβονταί με διδάσκοντες διδασκαλίας
ματα ἀνθρώπων"*). ἐνταῦθα ἡ κηδεμονία φανερ
τὴν ἁμαρτίαν ἐκ παραλλήλου δείκνυσι τὴν σωτ

§. 77. Ἐπιτίμησις δέ ἐστι ψόγος ἐπ' αἰσχροῖ
οἰκείων πρὸς τὰ καλά. τοῦτο ἐνδείκνυται διὰ Ἱερεμίου
„ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγενήθησαν, ἕκαστος ἐπὶ τὴν
γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἐχρεμέτιζεν. μὴ ἐπὶ τούτοις
οὐκ ἐπισκέψομαι", λέγει κύριος, „ἢ ἐν λαῷ
τῷ τοιούτῳ οὐκ ἐκδικήσει ἡ ψυχή μου"**); παραπλέ-
κει δὲ πανταχοῦ τὸν φόβον, ὅτι „φόβος κυρίου ἀρχὴ
αἰτ[illegible]σεως"***). καὶ πάλιν διὰ Ὡσηέ· „οὐκ ἐπισκέ-
ψομαι", φησίν, „αὐτούς, ὅτι αὐτοὶ μετὰ τῶν πορ-
νῶν συνεφύροντο καὶ μετὰ τῶν τετελεσμένων ἔθυον P. 14
καὶ ὁ λαὸς ὁ συνιὼν συνεπλέκετο πόρνῃ"†); δεί- Potu
κνυσιν αὐτῶν φανερώτερον τὸ ἁμάρτημα, συνιέναι
αὐτοὺς ὁμολογῶν, ὡς ἑκόντας ἁμαρτάνοντας. καὶ ἡ
σύνεσις ἄψις ἐστὶ ψυχῆς. διὸ καὶ ὁ Ἰσραὴλ ὁ ὁρῶν
τὸν Θεόν, τουτέστιν ὁ συνιὼν τὸν Θεόν. μέμψις
δέ ἐστι ψόγος ὡς ὀλιγωρούντων ἢ ἀμελούντων. κέ-
χρηται τῷ τρόπῳ τούτῳ τῆς παιδαγωγίας διὰ Ἡσαΐου
λέγων „ἄκουε, οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ, ὅτι κύριος
ἐλάλησεν· υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δέ με
ἠθέτησαν. ἔγνω βοῦς τὸν κτησάμενον καὶ ὄνος τὴν
φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ, Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω"††).
πῶς γὰρ οὐ δεινὸν, εἰ ὁ εἰδὼς τὸν θεὸν οὐ γνώσε-
ται τὸν κύριον, ἀλλ' ὁ μὲν βοῦς καὶ ὄνος τὰ νω-
θρὰ ζῶα καὶ τὰ μωρὰ εἴσεται τὸν τρέφοντα, ὁ δὲ

*) Ies. 29, 13. **) Ierem. 5, 8 sq. ***) Proverb. 1, 7.
†) Hos. 4, 14. ††) Ies. 1, 2 sq.

Ἰσραὴλ ἄλογώτερος καὶ τ
διὰ Ἱερεμίου πολλὰ καταμ
φέρει· „καὶ ἐμὲ ἐγκατέλιπο

§. 78. Ἐπίπληξις δέ ἐο
ἡ ψόγος πληκτικὸς, κέχρητ
πεία ὁ παιδαγωγὸς διὰ Ἡσ
ἀποστάται, τάδε λέγει κύρ
δι' ἐμοῦ καὶ συνθήκας οὐ δ
στόμματι δὲ αὐστηροστάτῳ
ὀτῷ φόβῳ ἀναστομῶν ἅμα
πρὸς σωτηρίαν τὸν λαὸν,
μενα τῶν ἐρίων προστύφει
τρεπιζόμενα τῆς βαφῆς πο
προφορὰ ἁμαρτίας εἰς τὸ
μάλιστα συγχρῆναι ὡς ἀνα
αγωγίας διὰ τὸ ἔκλυτον
έγει μὲν γὰρ διὰ Ἡσαΐ
ον καὶ παροργίσατε τὸν ἅ
καὶ διὰ Ἱερεμίου· „ἐξ
ἔφριξεν ἐπὶ πλείω „ἡ
οίησεν ὁ λαὸς οὗτος, ἀ
ζῶνος καὶ ὤρυξαν
οὐ δυνήσονται συσχεῖν ἀ
αὐτοῦ· „ἁμαρτίαν
οῦτο εἰς σάλον ἐγένετο
ἠτίμασαν αὐτὴν, ἐ
††). τὸ δὲ αὐστη
τικὸν διὰ Σολομῶντ
τόμενος κατὰ τὸ παι
παιδαγωγίας· „υἱέ μο
υ μηδὲ ἐκλύου ὑπ
ἀγαπᾷ κύριος παι

Ierem. 1, 16 sq. 2
es. 1, 4. — ††) Ier

παιδεύει
λίνει ἐλεγμόν"**). ἀκολούθως τοίνυν, "ὁ
δίκαιος", ἡ γραφὴ λέγει, "καὶ
λαιον δὲ ἁμαρτωλοῦ μὴ λεπανάτω τὴν κεφ
***). Φρένωσις δέ ἐστι ψόγος φρενῶν ἐμ
§. 79. τούτου ἀπέσχηται τοῦ τρόπου τῆς
ος. οὐδὲ ἀλλὰ διὰ Ἱερεμίου φησίν· "ἕως τ
ωγίας, καὶ οὐκ εἰσακούσονται; ἰδοὺ ἀπερίτ
ράξομαι αὐτῶν"†). ὡς τῆς μακαριότ
τὰ ὦτα διὰ τοῦ αὐτοῦ· "ἀπερίτμητα πάν
ας. καὶ πάλιν διὰ τοῦ αὐτοῦ· "ἀπερίτμητος καρδίᾳ †
ἔθνη, ὁ δὲ λαὸς ἐστιν, οἱ υἱοί", φησὶν, "οἷς ο
τι λαὸς ἀπειθής· ἐπισκοπὴ δέ ἐστιν ἐπίπληξις σφοδρα
στι πίστις"††). τοιούτῳ ἐν εὐαγγελίῳ· "Ἱερουσαλὴμ
ἔχηται τῷ εἴδει τούτῳ ἐν εὐαγγελίῳ· "Ἱερουσαλὴμ
Ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας καὶ
ιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν"·*).
καὶ ἡ ἐπαναδίπλωσις τοῦ ὀνόματος ἰσχυρὸν τὴν ἐπί-
κλησιν πεποίηται. ὁ γὰρ εἰδὼς τὸν θεὸν πῶς τοὺς
διαχόνους τοῦ θεοῦ διώκει; "διὰ τοῦτο", φησὶν,
"ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος, λέγω γὰρ ὑμῖν ἀπάρ-
τε· οὐ μὴ ἴδητέ με, ἕως ἂν εἴπητε· εὐλογημένος
ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου". εἰ γὰρ οὐ δέχεσθε
τὴν φιλανθρωπίαν, ἐπιγνώσεσθε τὴν ἐξουσίαν.

§. 80. Λοιδορία δέ ἐστι λόγος ἐπιτεταμένος.
ἔχεται δὲ τῇ λοιδορίᾳ ἐν φαρμάκων μοίρᾳ διὰ
θείου λέγων· "οὐαὶ ἔθνος ἁμαρτωλὸν, λαὸς βα-
ται, λαὸς πλήρης ἁμαρτιῶν, σπέρμα πονηρόν"**).
ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ Ἰωάννου, "ὄφεις", φησὶν, "γεν-
ματα ἐχιδνῶν". ἔγκλησις δέ ἐστι ψόγος ὠδικούν-
ν. τούτῳ τῷ παιδαγωγήματι διὰ Δαβὶδ κέχρη-
"λαός, ὃν οὐκ ἔγνων", λέγων, "ὠφέλεσάν

*) Proverb. 3, 11 sq. **) Eccl. 32, 17. ***) Psalm. 5.
†) Ierem. 6, 10. ††) Ibid. 9, 26. †††) Isa. 9.
*) Matth. 23, 37 sq. **) Isa. 1, 3.

39.

μοι καὶ εἰς ἀκοὴν ὠτίον ὑπήκουσέ μου, υἱοὶ ἀλ
τροι ἐμιαίνοντό μοι καὶ ἐχωλαναν ἀπὸ τῶν τρί
αὐτῶν"*). καὶ διὰ Ἱερεμίου· "καὶ ἔδωκα α
βιβλίον ἀποστασίου καὶ οὐκ ἐφοβήθη ἀσύνθ
ὁ Ἰούδα"**). αὖθίς τε· "καὶ ἠθέτησεν εἰς ἐμὲ ὁ οἶκο
Ἰσραὴλ, καὶ ὁ οἶκος Ἰούδα ἐψεύσατο τῷ κυρίῳ"***).
μεμψιμοιρία δὲ ἐστι λάθριος ψόγος, τεχνικὴ βο
καὶ αὐτὴ σωτηρίαν οἰκονομουμένη ἐν παραλαλ
ι. κέχρηται δὲ αὐτῇ διὰ Ἱερεμίου· "πῶς ἐκάθισε
ε μόνη ἡ πόλις ἡ πεπληθυμμένη λαῶν; ἐγενήθη εἰς φόρους,
σει χῆρα ἄρχουσα χωρῶν, ἐγενήθη εἰς φόρους,
αίουσα ἔκλαυσεν ἐν νυκτί"†).

§. 81. Διάσυρσις δέ ἐστι ψόγος διασυρτικὸς,
τούτῳ κέχρηται τῷ βοηθήματι ὁ θεῖος παιδα-
γὸς διὰ Ἱερεμίου λέγων· "ὄψις πόρνης ἐγένετό
ν ἐπηπαισχύντησας πρὸς πάντας, καὶ οὐκ ἐπ
ας σοῦ"††). καὶ πατέρα καὶ ἄρχοντα τῆς παρ-
φαρμάκων"†††). καὶ "πόρνη καλὴ καὶ ἐπίχαρις τεχνικῶς πάνυ τὴν πορ-
ῆς πορνείας ἐνοβρίσας ὀνόματι αὐθις ἐπὶ τὴν
ητα ἐντρέπων μεταχαλεῖται. κατανεμέσησις δέ
ἐπιτίμησις νόμιμος ἡ ἐπιμησις τῶν ὁδῶν
ὸ προσῆκον ἐπαιρομένων. ταύτῃ διὰ Μωϋσέως
ώγει, "τέκνα", λέγων, "μωμητὰ, γενεὰ σκο-
διεστραμμένη, ταῦτα κυρίῳ ἀνταποδίδοτε;
ὰς μωρὸς καὶ οὐχὶ σοφός. οὐκ αὐτὸς οὗτος
ἐκτήσατό σε"*); καὶ διὰ Ἡσαΐου φησίν·
ντές σου ἀπειθοῦσι, κοινωνοὶ κλεπτῶν, ἀγα-
ῶρα, δεώκοντες ἀνταπόδομα, ὀρφανοῖς οὐ
" **). καθόλου δὲ ἡ περὶ τὸν φόβον
χνολογία σωτηρίας ἐστὶ πηγὴ, ἀγαθοῦ δὲ
ύζειν· "ἔλεος δὲ κυρίου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα

---

lm. 18, 43—45. *) Ierem. 3, 8. **) Ibid. 3. 4.
†) Thren. 1, 2. 3. ††) Ierem. 3, 3. 4.
n. 3, 4. *) Deut. 32, 5. 6. **) Jes. 1, 23.

ἐλέγχων καὶ παιδεύων καὶ διδάσκων ὡς πο
πολέμιον αὐτοῦ, τοὺς ἐκδεχομένους παιδεία
καὶ τοὺς κατασπουδάζοντας εἰς κόλλησιν αὐ
καὶ ταύτῃ τῇ ἀγωγῇ "ἑξακοσίας χιλιάδας πεζῶν
τοὺς ἐπισυναχθέντας, ἐν ᾗ ἔσχον σκληροκα
μαστιγῶν, ἑλεῶν, τύπτων, ἰώμενος, ἐν οἰκ
καὶ παιδείᾳ διεφύλαξεν. "κατὰ γὰρ τὸ πολὺ
αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ" ****). καλὸν
γὰρ τὸ μὴ ἁμαρτεῖν, ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸν ἁμα
νοντα μετανοεῖν, ὥσπερ ἄριστον τὸ ὑγιαίνειν
καλὸν δὲ καὶ τὸ ἀνασφῆλαι τῆς νόσου.

§. 82. Ταύτῃ τοι καὶ διὰ Σολομῶντος παρ
γέλλεται· "σὺ μὲν ῥάβδῳ πάταξον τὸν υἱόν, τὴν
δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου ῥῦσαι" †). καὶ πάλιν
"μὴ ἀπόσχου νήπιον παιδεύων, εὖ θύνει δὲ αὐτ
ῥάβδῳ, οὐ γὰρ θανεῖται" ††). ἔλεγχος γὰρ καὶ ἐπ
πληξις, ὥσπερ οὖν καὶ τὸ νουθετεῖν, αἱ τὰς ἁμαρτία
πληγαὶ ψυχῆς εἰσι, σωφρονίζουσαι δὲ τὴν σωφροσύνη
καὶ θάνατον ἀπείργουσαι, εἰς δὲ ἐπανορθώσεως
ἄγουσαι τοὺς εἰς ἀκολασίαν ὑποφερομένους. ταύτ
τοι καὶ Πλάτων τὴν μεγίστην τῆς κυριωτάτην κάθαρσιν τὸν ἔλεγχον
δύναμιν καὶ τὴν εἰδὼς ἀκολούθως τῷ λόγῳ τὸν τὰ μέγιστα ἀκάθαρ-
τον ὄντα ἀπαίδευτον τε καὶ ἀσχημονέστατον γεγονέναι διὰ
κάλλιστον ἔπρεπε τὸν ὄντως βούλεται, ἢ καθαρώτατον καὶ
ναι. εἰ γὰρ "οἱ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος ἔσομενον εὐδαίμονα εἶ-
ἔργῳ, πῶς ὁ φύσει ἀγαθὸς τῷ ἀγαθῷ" †††)
μὴ ἁμαρτάνοντι; "ἐὰν δὲ τὰ κακὰ ποιῇς, φοβοῦ",
ἡ φησὶν ὁ ἀπόστολος.

§. 83. Διὰ τοῦτό τοι καὶ αὐτὸς ὁ ἀπόστολος
P. 55 ἐπιστύφει παρ' ἕκαστα τὰς ἐκκλησίας κατ' εἰκόνα
Sylb. κυρίου, καὶ συναισθόμενος τῆς ἑαυτοῦ παρρησίας

*) Eccles. 18, 13. 14. **) Cf. Exod. 12, 37. ***) Eccl. 16, 12. †) Proverb. 23, 14. ††) Ibid. v. 19. †††) Rom. 13, 4. 5.

καὶ τῆς τῶν ἀκουόντων ἀσθενείας πρὸς τοὺς Γαλ
τας λέγει· „ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν"
ὡς δὲ οἱ ὑγιαίνοντες οὐ χρῄζουσιν ἰατροῦ**), κ
ὅσον ἔρρωνται, οἱ δὲ νοσοῦντες ἐπιδέονται τῆς
χνης, οὕτω καὶ ἡμεῖς οἱ ἐν τῷ βίῳ νοσοῦντες
τε τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἐπονειδίστους περί τε τὰς ἀ
σίας τὰς ἐπιψόγους καὶ περὶ τὰς ἄλλας τῶν π
φλεγμονὰς τοῦ σωτῆρος ἐπιδεόμεθα, ὁ δὲ οὐ
ὰ ἥπια ἐπιπάσσει φάρμακα ***), ἀλλὰ καὶ τὰ
τικά. ἴστασι γοῦν τῶν ἁμαρτιῶν τὰς νομὰς
ραὶ τοῦ φόβου φίζαι. διὸ καὶ σωτήριος, εἰ καὶ
ὸς, ὁ φόβος. εἰκότως ἄρα σωτῆρος μέν οἱ νοσοῦν-
ς δεόμεθα, οἱ πεπλανημένοι δὲ τοῦ καθηγήσοντος καὶ οἱ δι-
ν καὶ οἱ τυφλοὶ τοῦ φωταγωγήσοντος καὶ οἱ μεταλαμ-
ντες τῆς πηγῆς τῆς ζωτικῆς, ἀφ' ἧς οἱ νεκροὶ δὲ τῆς
οντες οὐκέτι διψήσουσι, καὶ οἱ ἐνδεεῖς καὶ τοῦ ποιμένος τὰ πρόβατα καὶ οἱ
ες τοῦ παιδαγωγοῦ, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ ἀνθρω-
ς Ἰησοῦ, ἵνα μὴ ἀνάγωγοι καὶ ἁμαρτωλοὶ εἰς
τῇ καταδίκῃ ἐμπέσωμεν, διακριθῶμεν δὲ τῶν
ιῶν καὶ εἰς τὴν πατρῴαν ἀποθήκην σωρευθῶ-
τὸ γὰρ πτύον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ κυρίου, ᾧ P. 148
ίνεται τοῦ πυροῦ τὸ ἄχυρον τὸ ὀφειλόμενον Pott.
ρί†).

84. Ἐξὸν δέ, εἰ βούλεσθε, τοῦ παναγίου
ς καὶ παιδαγωγοῦ τοῦ παντοκράτορος καὶ
ῦ λόγου τὴν ἄκραν σοφίαν „κατάμαθε ἑαυτόν
ν, ἔνθα ἀλληγορεῖ, „ποιμένα νηπίων. φησὶ
ον λέγων· ἔστι δὲ παιδαγωγὸς ἀποστα-
ὲ Ἰεζεκιὴλ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους εὐλό-
τινα αὐτοῖς σωτήριον παρατιθέμενος κατα-
ντίδος ἀπογραμμόν· „καὶ τὸ χωλὸν

lat. 4, 16. **) Cf. Luc. 5, 31. ***) Cf. Luc. 3, 17.
l. δ. 218. †) Cf. Matth. 3, 12.
19, 11 14.

σω καὶ τὸν ἐπιστρέψω ἄμωμόν μου γέλματα· ὅλοι, δέσποτα, οὐσύνης, ἅγιόν σου νην, τὴν ἔσομαι" 10αὐτῶν" **) βούλεται τῆς ἁμαρτίας λέσουσί θᾶττον 15ἐὰν ριος" †). βαίνοντες τὺς, ἕρπ §. 20ἐνδίκως διακονηθῆναι γελίῳ δοῦναι ἐπισχούμενος. 25εἶναι ἡμῶν καὶ ἀδελφὸς σοῦτον, 30ἀλλὰ πρός με ποφύτρεφε,

ἐξολοθρεύσω τὰ πίονα καὶ τὰ ἰσχυρὰ καὶ βοσκήσω αὐτοὺς ἐγὼ ἐν κρίσει. ταῦτ' ἐστὶν ἀγαθοῦ ποιμένος ἔπαινος. σῆς σῆς πλήρωσον νομεῖς τῆς δικαιοσύνης, πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, τὴν ὑψουμένην οὐρανῶν. "καὶ ὁ χιτὼν τοῦ χρωτὸς αὐτῶν· σῶσαι φησὶ, "καὶ ἐρῶ ἰδοὺ κέχρικεν. "καὶ ἀφθαρσίαν, ὅτι ἀνθέξεται ἡμῶν αὐτὸς. Τοιοῦτος ἡμῶν ὁ παιδαγωγὸς ἀγαθὸς "διακονηθῆναι, ἀλλὰ ἡμῶν τὴν ἑαυτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν *) ἀγαθὸν ἀνθρώπους, ὅτι καὶ ἀνθρώπου, ἵνα βεβουλῆται, ὃ δὲ καὶ εἶναι ἡμῶν καὶ τὴ δικαιοσύνη κέκραγεν αὐτοῦ. "ἐὰν ὀρθοὶ κἀγὼ πλάγιος, λέγει κύριος τῶν δυνά-

*) Ezech. 34, 14 — 16. **) Ibidem. ***) Ies. 38, 9. †) Ibid. 43, 21. ††) Matth. 20, 28. Marc. 10, 45. †††) 1oann. 4, 6. *) Cf. Matth. 20, 28.

τὰς ἁπλουστέρας τῶν ἁμαρτωλῶν πλ
ἀρχὴ εὐθὺς καὶ κοινὰ
πρὸς τοὺς ἐξ ὑπακοῆς μετανοοῦντας
ὑπηκόους τε καὶ ἀφορμὴν ἐπιδοῦναι
τὰς ἁμὰς βουλὰς, τοῖς δὲ ἀμοίροις ἐλέγχοις
ἀπὸ
87. Λιτὸν δὲ τὸ εἶδος τοῦ
μον γίνεται μετὰ αἰδοῦς, ὡς
ἡγεμόνας ἀγαθοὺς καὶ ἡμεῖς
οἱ παῖδες, οἱ σωφρονεῖν παι-
μαθ'', φησὶν, ''παιδάριον

---

*) Ierem. 6. Levit. 26 etc.
***) Psalm. 58, 8. 10.

καὶ υἱὸς ἀνειμένος ἐκβαίνει προαλής" *). τὸ
ρον εἶδος τοῦ φόβου μετὰ μίσους γίνεται, ᾧ
πρὸς δεσπότας κέχρηνται χαλεπούς, καὶ Ἑβρα
P. 56 σπότην ποιήσαντες οὐ πατέρα τὸν Θεόν. πο
Sylb. οἶμαι καὶ τῷ παντὶ τὸ ἑκούσιον καὶ κατὰ πρ
σιν τοῦ κατὰ ἀνάγκην εἰς εὐσέβειαν διαφέρει.
τὸς γὰρ", φησὶν, "οἰκτίρμων ἐστὶν, ἱλάσεται
ἁμαρτίας αὐτῶν καὶ οὐ διαφθερεῖ, καὶ πλη
τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐκκ
10πᾶσαν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ" **). ὅρα πῶς τὸ δίκ
ἐπιδείκνυται τοῦ παιδαγωγοῦ τὸ περὶ τὰς ἐπιτιμή
καὶ τὸ ἀγαθὸν τοῦ Θεοῦ τὸ περὶ τὰς οἰκτειρή
διὰ τοῦτο ὁ Δαβὶδ, τουτέστι τὸ πνεῦμα τὸ δι'
τοῦ, ἄμφω περιλαβὼν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ψάλλει Θε
15 "δικαιοσύνη καὶ κρίμα ἑτοιμασία τοῦ θρόνου σ
ἔλεος καὶ ἀλήθεια προπορεύσονται πρὸ προσώπ
σου" ***), τῆς αὐτῆς εἶναι δυνάμεως ὁμολογεῖ κ
κρίνειν καὶ εὐεργετεῖν. ἅμα γὰρ ἀμφοῖν ἡ ἐξουσία P.
ἡ κρίσις τοῦ δικαίου διακρίνουσα τὰ ἐναντία.
20 §. 88. Καὶ ὁ αὐτὸς δίκαιος καὶ ἀγαθὸς,
ὄντως Θεὸς, ὁ ὢν αὐτὸς τὰ πάντα καὶ τὰ πάντ
αὐτὸς, ὅτι αὐτὸς Θεὸς, ὁ μόνος Θεός. ὡς γὰρ τ
ἔσοπτρον τῷ αἰσχρῷ οὐ κακὸν, ὅτι δεικνύει αὐτὸν
οἷός ἐστιν, καὶ ὡς ὁ ἰατρὸς τῷ νοσοῦντι οὐ κακὸς
25ὁ τὸν πυρετὸν ἀναγγέλλων αὐτοῦ — οὐ γὰρ αἴτιος
τοῦ πυρετοῦ ὁ ἰατρὸς, ἀλλὰ ἐλεγχὸς ἐστι τοῦ πυρε-
τοῦ —, οὕτως οὐδὲ ὁ ἐλέγχων δύσνους τῷ κάμνοντι
τὴν ψυχήν· οὐ γὰρ ἐντίθησι τὰ πλημμελήματα, τὰ
δὲ προσόντα ἐπιδείκνυσιν ἁμαρτήματα εἰς τὴν τῶν
30ὁμοίων ἐπιτηδευμάτων ἀποτροπήν. ὥστε ἀγαθὸς μὲν
ὁ Θεὸς δι' ἑαυτὸν, δίκαιος δὲ ἤδη δι' ἡμᾶς, καὶ
τοῦτο ὅτι ἀγαθός. τὸ δίκαιον δὲ ἡμῖν διὰ τοῦ λό-
γου ἐνδείκνυται τοῦ ἑαυτοῦ ἐκεῖθεν ἄνωθεν, ὅθεν

*) Eccles. 30, 89, 14. **) Psalm. 78, 38. ***) Ibid.

γέγονε πατήρ. πρὶν γὰρ κτίσιν γενέσθαι θεὸς ἦ
ἀγαθὸς ἦν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δημιουργὸς εἶναι κ
πατὴρ ἠθέλησεν, καὶ ἡ τῆς ἀγάπης ἐκείνης σχέ
δικαιοσύνης γέγονεν ἀρχὴ καὶ τὸν ἥλιον ἐπιλάμπ
ους τὸν αὐτοῦ καὶ τὸν υἱὸν καταπέμποντος
κατήγγειλε δικαιοσύνην. „οὐδεὶς ἔγνω τὸν
εἰ μὴ ὁ πατὴρ" λέγων, „οὐδὲ τὸν πατέρα,
υἱός" *). αὕτη ἡ ἀντιταλαντεύουσα γνῶσις
ης δικαιοσύνης ἀρχαίας σύμβολον, ἔπειτα δὲ
ὺς ἀνθρώπους καταβέβηκεν ἡ δικαιοσύνη
άμματι καὶ σώματι τῷ λόγῳ καὶ τῷ νόμῳ εἰς
οιαν τὴν ἀνθρωπότητα βιαζομένη σωτήριον
θη γὰρ ἦν. ἀλλ' οὐχ ὑπακούεις τῷ θεῷ
αἰτιῶ τὸν κριτὴν ἐπισπώμενος.

Cap. X.

ὁ αὐτὸς θεὸς διὰ τοῦ αὐτοῦ λόγου καὶ ἀπείργει
ἁμαρτιῶν ἀπειλῶν καὶ σώζει τὴν ἀνθρωπό-
τητα παρακαλῶν.

89. Εἰ τοίνυν τὴν περὶ τὸ ἐπιστύφειν τὴν
ότητα οἰκονομίαν ἀγαθὴν οὖσαν καὶ σωτή-
αγκαίως ὑπὸ τοῦ λόγου παραλαμβανομένην
μεν πρός τε μετάνοιαν καὶ πρὸς τῶν ἁμαρ-
ν κώλυσιν εὔθετον γενομένην, ἕξῃς ἂν εἴη
τὸ ἥμιον τοῦ λόγου. δίκαιος γὰρ οὗτος ἀπο-
, καὶ τὰς ἰδίας παρατίθεται γνώμας τὰς
τηρίαν παρακλητικὰς, δι' ὧν καὶ τὸ καλὸν
συμφέρον πατρικῷ θελήματι γνωρίζειν ἡμῖν
σκόπει δὲ ταῦτα. τὸ μὲν καλὸν τοῦ P. 151
τικοῦ, τὸ δὲ συμφέρον τοῦ συμβουλεύ— Pott.

10, 22.

τικοῦ· καὶ γὰρ οὖν τοῦ μὲν συμβουλευτικοῦ ὁ
προτρεπτικὸν καὶ ἀποτρεπτικὸν, τοῦ δὲ ἐ
στικοῦ ἐπαινετικόν τε καὶ ψεκτικὸν γίνετα
γὰρ ἔχουσα ἡ διάνοια ἡ συμβουλευτικὴ προτ
γίνεται, καὶ πῶς ἔχουσα ἀποτρεπτική. ὡσαύ
καὶ τὸ ἐγκωμιαστικὸν πῶς μὲν ἔχον ψεκτικὸν
πῶς δὲ ἔχον ἐπαινετικόν. περὶ ἃ καταγίνεται
στα ὁ παιδαγωγὸς ὁ δίκαιος ὁ τοῦ ἡμετέρου
ροντος ἐστοχασμένος. ἀλλὰ γὰρ τὸ μὲν ψ
δικαὶ ἀποτρεπτικὸν εἶδος ὑποδέδεικται ἡμῖν ἤδη
τερον, νῦν δὲ αὖ τὸ προτρεπτικὸν καὶ ἐπαινε
μεταχειριστέον, καὶ καθάπερ ἐπὶ ζυγοῦ τὰς ἰσο
σέους ἀντισηκώσωμεν τοῦ δικαίου πλάστιγγας.

§. 90. Τῇ μὲν οὖν ἐπὶ τὰ συμφέροντα π
ροπῇ ὁ παιδαγωγὸς διὰ Σολομῶντος ὧδέ πως χρῆτ
Ἐγὼ ὑμᾶς, ἄνθρωποι, παρακαλῶ καὶ προΐεμαι ἐμ
φωνὴν υἱοῖς ἀνθρώπων· ἐπακούσατέ μου, σεμ
ρὰ ἐρῶ"*) καὶ τὰ ἑξῆς. συμβουλεύει δὲ τὰ σ
τήρια, ὅτι ἡ συμβουλὴ πρὸς αἱρεσίν ἐστι καὶ φυγ
ἐπιτήδειος. καθάπερ ποιεῖ διὰ τοῦ Δαβὶδ λέγω
μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσ
βῶν καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη καὶ ἐπὶ καθ
δραν λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ νόμῳ
κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ"**). τῆς δὲ συμβουλίας
μέρη τρία, τὸ μὲν ἐκ τῶν παρεληλυθότων χρόνων
λαμβάνον τὰ παραδείγματα, οἷον τί ἔπαθον οἱ
Ἑβραῖοι τῷ χρυσῷ εἰδωλολατρήσαντες ἐν μόσχῳ,
καὶ τί ἔπαθον ἐκπορνεύσαντες καὶ τὰ ὅμοια, τὸ δὲ
ἐκ τῶν παρόντων χρόνων κατανοούμενον, οἷον αἰ-
σθητικῶς καταλαμβανόμενον, ὡς ἐκεῖνο εἴρηται πρὸς
τοὺς ἐρομένους τὸν κύριον, εἰ αὐτὸς εἶη ὁ Χριστὸς
ἢ ἄλλον περιμένομεν, ἀπέλθετε καὶ εἴπατε Ἰωάννῃ·
τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, κωφοὶ ἀκούουσι, λεπροὶ κα-
θαρίζονται, ἀνίστανται νεκροὶ, καὶ μακάριός ἐστιν

*) Prouerb. 8, 4. 6. **) Psalm. 1, 1 sq.

ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί"*). τοῦτ' ἄρα ὁ προφητεύων εἴρηκε Δαβὶδ· "καθὼς ἠκούσα[illegible] οὕτως καὶ εἴδομεν"**).

§. 91. Ἐκ δὲ τῶν μελλόντων τὸ τρίτον ἵσταται μέρος τῆς συμβουλίας, ᾧ τὰ ἀποβλητέα μενα κελεύει φυλάττεσθαι, καθὸ κἀκεῖνο εἴρηκε· "οἱ δὲ ἁμαρτίαις περιπεσόντες βληθήσονται τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων"***) καὶ τὰ παραπλήσια· ἐκ τούτων εἶναι συμφανὲς διὰ πάσης θεραπείας ῥοῦντα τὸν κύριον εἰς σωτηρίαν ἐκκαλεῖσθαι ἀνθρωπότητα. τῇ δὲ παραμυθίᾳ παρηγορεῖ τὰ τήματα, μειῶν μὲν τὴν ἐπιθυμίαν, ἅμα δὲ καὶ πίδα ἐνδιδοὺς εἰς σωτηρίαν. φησὶ γὰρ διὰ Ἰεζεκιήλ· "ἐὰν ἐπιστραφῆτε ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ εἴπητε, πάτερ, ἀκούσομαι ὑμῶν, ὥσπερ λαοῦ ἁγίου"†), καὶ πάλιν λέγει· "δεῦτε πάντες πρός με οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς"††), καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις αὐτοπροσώπει ὁ κύριος. σαφέστατα δὲ ἐπὶ τὴν ἀγαθοσύνην καλεῖ διὰ Σολομῶντος λέγων· "μακάριος ἄνθρωπος, ὃς εὗρε σοφίαν, καὶ φρονήσεως, ὃς εἶδε φρόνησιν· τὸ γὰρ ἀγαθὸν τῷ ζητοῦντι εὑρίσκεται, καὶ ὁρᾶσθαι τῷ εὑρόντι φρεῖ"†††). ναὶ μὴν καὶ διὰ Ἱερεμίου τὴν φρόνησιν ἐξηγεῖται· "μακάριοι ἐσμεν Ἰσραήλ", λέγων, "ὅτι τὰ ἀρεστὰ τῷ θεῷ γνωστὰ ἡμῖν ἐστι"*), γνωστὰ δὲ διὰ τοῦ λόγου, δι' ὃν μακάριοι καὶ φρόνιμοι. φρόνησις γὰρ καὶ ἡ γνῶσις διὰ τοῦ αὐτοῦ προφήτου μηνίεται λέγοντος, "ἄκουε, Ἰσραήλ, ἐντολὰς ζωῆς, ἐνωτίσασθε γνῶναι φρόνησιν"**). διὰ δὲ Μωϋσέως ἔτι καὶ προσυπισχνεῖται δωρεὰν διὰ τὴν ὑπάρχουσαν φιλανθρωπίαν τοῖς σπεύδουσιν εἰς σωτηρίαν. φησὶ γάρ· "καὶ εἰσάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθήν,

*) Matth. 11, 3 — 6. Luc. 7, 19. 22 sq. **) Psalm. 48, 8. ***) Matth. 22, 13. 25, 30. †) Ezech. 18 et 33. ††) Matth. 11, 28. †††) Proverb. 3, 13. *) Baruch. 4, 4. **) Ibid. 3, 9.

ὥμοσε κύριος τοῖς πατράσιν ὑμῶν"*), πε
"καὶ εἰσάξω ὑμᾶς εἰς τὸ ὄρος τὸ ἅγιον, καὶ
νῶ ὑμᾶς"**), διὰ Ἡσαΐου λέγει.

§. 92. Ἔτι δὲ καὶ ἄλλο εἶδος αὐταῦ πα
5γίας ὁ μακαρισμὸς, καὶ, "μακάριος ἐκεῖνος
Δαβὶδ λέγει, ὃ μὴ ἁμαρτὼν, καὶ ἔσται ὡς
λον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν
των, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ
καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρυήσεται" — ταυ
10καὶ πρὸς τὴν ἀνάστασιν ἠνίξατο — "καὶ πάντα
ἂν ποιήσῃ, κατευοδωθήσεται αὐτῷ"***), τοιοι
ἡμᾶς γέγονέναι βούλεται, ἵνα ὦμεν μακάριοι.
παλιν — δὲ τὸ ἀντισοῦν τῷ τῆς δικαιοσύνης ἐνδει
μενος ζυγῷ· "οὐχ οὕτως", φησὶν, "οἱ ἀσε
15οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἢ ὡς ὁ χνοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἀ
μος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς†)". τὸ ἐπιτίμιον
ἁμαρτωλῶν καὶ τὸ εὐδιαφόρητον αὐτῶν καὶ τὸ ὑπ
νέμιον δείξας ὁ παιδαγωγὸς ἀπετρέψατο τῆς αἰτι
διὰ τῆς ἐπιτιμίας, καὶ τὴν κόλασιν ἐπανατεινάμ
20νος τὴν κατ' ἀξίαν τῆς εὐεργεσίας ἐνεδείξατο τ
εὐποιΐαν, τεχνικώτατα ἐπὶ τὴν χρῆσιν ἡμᾶς καὶ τ
κτῆσιν τῶν καλῶν διὰ ταύτης καλῶν. καὶ μὴν κ
ἐπὶ τὴν γνῶσιν παρακαλεῖ διὰ μὲν τοῦ Ἱερεμίου λέ
γων· "τῇ ὁδῷ τοῦ θεοῦ εἰ ἐπορεύθης, κατῴκεις ἂ
25ἐν εἰρήνῃ εἰς τὸν αἰῶνα"††). ὑποδεικνύων γὰρ ἐν
ταῦθα τὸν μισθὸν τῆς γνώσεως εἰς ἔρωτα αὐτῆς P. 1
τοὺς συνετοὺς ἐκκαλεῖται, καὶ τῷ πεπλανημένῳ P.
συγγνώμην νέμων· "ἐπίστρεφε γὰρ, ἐπίστρεφε, ὡς
ὁ τρυγῶν ἐπὶ τὸν κάρταλον αὐτοῦ"†††) λέγει. ὁρᾷς
30τὸ ἀγαθὸν τῆς δικαιοσύνης μετανοεῖν συμβουλευούσης;

§. 93. Ἔτι δὲ διὰ Ἱερεμίου φωτίζει τοῖς πε
πλανημένοις τὴν ἀλήθειαν· "τάδε λέγει κύριος· στῆτε
ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς καὶ ἴδετε καὶ ἐρωτήσατε τρίβους κυ-

---

*) Deut. 31, 20. **) Iesa. 56, 7. ***) Psalm. 1, 1sq.
†) Ibid. v. 4. ††) Baruch. 3, 13. †††) Ierem. 6, 9.

ρίου αἰωνίας, ποία ἐστὶν ἡ τρίβος ἡ ἀγαθὴ, καὶ βα
δίζετε ἐν αὐτῇ, καὶ εὑρήσετε ἁγνισμὸν ταῖς ψυχα
ὑμῶν"*). ἄγει δὲ ἐπὶ τὴν μετάνοιαν σωτηρίας λό
ον τῆς ἡμῶν. διὰ τοῦτο φησὶν· „ἐὰν μετανοήσ
περικαθαριεῖ κύριος τὴν καρδίαν σου καὶ τὴν κα
ν τοῦ σπέρματός σου"**). ἐνῆν μὲν οὖν συν
ους ἡμῖν τῆς ζητήσεως ταύτης ἐπισπάσασθαι
φους, οἳ φασιν ἐπαινετὸν εἶναι μόνον τὸν τέ
κτὸν δὲ τὸν φαῦλον τυγχάνειν. ἀλλ' ἐπεὶ
ντοῦσί τινες τὸ μακάριον, ὡς πρᾶγμα οὐκ
τε αὐτὸ οὔτε ἄλλῳ τῷ παρεχόμενον, τὴν
ωπίαν ἀσυνετοῦντες αὐτοῦ, διὰ τούτους
ς ἔτι τὸ δίκαιον οὐ προσάπτοντας τῷ ἀγαθῷ,
λόγος ἡμῖν παρετέθη. ἑπόμενον γὰρ ἦν
ς τὸ ἐπιπληκτικὸν· καὶ ψεκτικὸν εἶδος τῆς παιδα-
ίας ἁρμόδιον εἶναι τοῖς ἀνθρώποις, ἐπεὶ
ρώπους φαύλους λέγουσι· σοφὸς δὲ ὁ θεὸς μό-
ἀφ' οὗ ἡ σοφία, καὶ τέλειος μόνος, διὰ τοῦτο
μόνος ἐπαινετός.

ὃ. 94. Ἀλλὰ οὐ συγχρῶμαι τῷ λόγῳ τῷδε-
δ' οὖν ἔπαινον ἢ ψόγον ἢ ἐπαίνῳ τι ἔοικὸς
όγῳ μάλιστα πάντων τοῖς ἀνθρώποις ἀναγκαιό-
φάρμακα. οἱ μὲν οὖν δυσίατοι, καθάπερ ὁ σίδη-
ρὸς τοῦ πυρὸς καὶ σφύρας καὶ ἄκμονος, τουτέ-
πειλῆς, ἐλέγχου, ἐπιτιμήσεως, ἐλαύνονται, οἳ δὲ
προσέχοντες τῇ πίστει οἷον αὐτοδίδακτοι καὶ
ετικοὶ αὔξονται τῷ ἐπαίνῳ.
ρετὰ γὰρ ἐπαινεομένα
νδρον ὡς ἀέξεται.
ι δοκεῖ, συνεὶς τοῦτο ὁ Σάμιος παραγγέλλει
ς·
ὰ μὲν ἐκφρήξας ἐπιπλήσσειν καὶ νουθετεῖν καλεῖται, τὸ δὲ ἐπ
ἐπιπλήσσειν καὶ νουθέτησις, νοῦ ἐνθεματισμὸς, ὡς εἴη
ται, ἢ νουθέτησις, νοῦ περιποιητικόν. ἀλλὰ γ
πληκτικὸν εἶδος

*) Jerem. 6, 16.

**) Deut. 30, 6.

μυρίαι ὅσαι προσεξεύρηνται παραγγελίαι εἰς
ἀγαθῶν καὶ φυγὴν κακῶν. "τοῖς γὰρ ἀσεβέ
ἔστιν εἰρήνη, λέγει κύριος" *). διὰ τοῦτο φυλάτ
τοῖς νηπίοις διὰ Σολομῶντος παραγγέλλει "υ
πλανήσωσί σε οἱ ἁμαρτωλοὶ μηδὲ πορευθῇς μ
τῶν ὁδοὺς μηδὲ πορευθῇς, ἐὰν παρακαλέσωσί
γοντες· ἐλθὲ μεθ' ἡμῶν, κοινώνησον αἵματος ἀ
58 κρύψωμεν δὲ εἰς γῆν ἄνδρα δίκαιον ἀδίκως,
1b. νίσωμεν αὐτὸν, ὥσπερ Ἅιδης ζῶντα" **).

§. 95. Τοῦτο μὲν οὖν καὶ περὶ τοῦ κυρι
προφητεύεται πάθους, ὑποτίθεται δὲ καὶ διὰ Ἰεζε
ἡ ζωὴ τὰς ἐντολάς· "ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα
θανεῖται, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἔσται δίκαιος, ὁ πο
τὴν δικαιοσύνην, οὐκ ἐπὶ τῶν ὀρέων φάγεται,
τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ οὐκ ἔθετο" **) ἐπὶ τὰ ἐνέ
μήματα οἴκου Ἰσραὴλ, καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλ
αἷον αὐτοῦ οὐ μὴ μιάνῃ, καὶ πρὸς γυναῖκα ἐν ἀφ
δρῳ οὖσαν οὐκ ἐγγιεῖ, καὶ ἄνθρωπον οὐ καταδυνε
πτεύσει, καὶ ἐνεχυρασμὸν ὀφείλοντος ἀποδώσει καὶ ἅρ
παγμα οὐχ ἁρπάσει, τὸν ἄρτον αὐτοῦ τῷ πεινῶντ
δώσει καὶ γυμνὸν περιβαλεῖ, τὸ ἀργύριον αὐτοῦ ἐπ
τόκῳ οὐ δώσει καὶ πλεόνασμα οὐ λήψεται, καὶ ἐ
ἀδικίας ἀποστρέψει τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ κρίμα δί
καιον ποιήσει ἀνὰ μέσον τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ
πλησίον αὐτοῦ, ἐν τοῖς προστάγμασί μου πεπόρευται
καὶ τὰ δικαιώματά μου περφύλαχται τοῦ ποιῆσαι αὐ-
τά. δίκαιος οὗτός ἐστι, ζωῇ ζήσεται, λέγει κύριος" †).
ταῦτα ὑποτύπωσιν Χριστιανῶν περιέχει πολιτείας καὶ
προτροπὴν ἀξιόλογον εἰς μακάριον γέρας εὐζωΐας,
ζωὴν αἰώνιον.

*) Isa. 48, 22. 57, 21.
**) Cf. Ezech. 18, 15.
**) Proverb. 1, 10—12.
†) Ibid. 4—9.

Cap. XI.

Ὅτι διὰ νόμου καὶ προφητῶν ὁ λόγος ἐπαίδαγ

§. 96. Ὁμὲν δὴ τρόπος τῆς φιλανθρωπίας παιδαγωγίας ὡς ἐν ἡμῖν ὑποδέδεικται. παιδαγωγὸς αὐτὸς ἐξηγούμενος ὁ κύριος, καὶ τὸ πνευμ ἅπαντες· καὶ τοῦ σπειρομένου λόγου τὸ μεγαλ ἅμα καὶ πολίχνην τῆς φύσεως καὶ τὸ καὶ εἰσαγῆς τῆς δυνάμεως τῆς λογικῆς, ἀν τικὸν ὀνησιφόρον εἶναι τῆς ἐπιτιμήσεως ὑπὸ δριμύτητος αἰνι πολυ τὴν σωτηρίαν· κόκκου τοῦ ἀλληγορουμέ τι. τὸ μὲν οὖν μέλι γλυκύτατον ὂν χολῆς, ὃ τικὸν, ὡς τὸ ἀγαθὸν καταφρονήσεως, τοῦ ἐξαμαρτάνειν, τουτέστι τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς διακοπτικὸν, τουτέστι τοῦ τύφου, ἐξ οὗ λά θῆς τῆς ψυχῆς ὑγεία καὶ ἡ ἀΐδιος Μωϋσέως ὁ νεται. πάλαι μὲν οὖν διὰ προφητῶν δαγώγει, ἔπειτα δὲ καὶ διὰ παιδαγωγίας, φησίν, ἐστὶ καὶ ὁ Μωϋσῆς. ὁ γὰρ νόμος παιδα στησαν παίζειν" **), τὸ ἄλογον εἶπών. μα χόρτασμα; οὐ βρῶμα ἄλογος καὶ ὁ §. 97. Ἐπεὶ δὲ ἀμαρτημάτων ἐνηκοΐαν ἔπαιζον, διὰ τοῦτο αὐτοῖς ἐπῆλθεν ἡ κατορθωμάτων, καταρτίζων τὴν εὐπείθειαν ἀληθοῦς παιδαγωγοῦ, τὸ κατεπεῖγον ἀρι τὸς ὧν λόγος πρὸς νόμον· "δοθῆναι" γάρ φησιν ὁ Παῦλος γὸν εἰς Χριστόν" ***). ὡς ἐκ τούτου

*) Matth. 13, 31. Luc. 13, 9.
**) Exod. 32, 6.
***) Galat. 3, 24.

νὸν, ἀγαθὸν, δίκαιον, κατ
ὺ πατρὸς υἱὸν Ἰησοῦν, τὸν λό
ὸν ἡμῶν εἶναι, ᾧ παρέδωκε
τὴρ φιλόστοργος γνησίῳ παιδ
ος τὰ παιδία, διαρρήδην πα
ός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸ
. ἀξιόπιστος ὁ θεῖος παιδα
στοις κεκοσμημένος, ἐπιστήμη
ἐπιστήμῃ μὲν ὅτι σοφία ἐστὶ
σοφία παρὰ κυρίου καὶ μετ' αὐ
ῶνά—**), παρρησίᾳ δὲ ὅτι θεὸς
πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο
νετο οὐδὲ ἕν" —***), εὐνοίᾳ δὲ
ν ἱερεῖον ἑαυτὸν ἐπιδέδωκεν· „ὁ
τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τ
καὶ δὴ ἔθηκεν. εὔνοια δὲ οὐ
ἐστιν ἀγαθοῦ τοῦ πλησίον αὐτοῦ χ

Cap. XII.

ῇ πατρικῇ διαθέσει κέχρηται ὁ παιδα-
αὐστηρίᾳ καὶ χρηστότητι.

ύτων ἤδη προδιηνυσμένων ἑπόμενον
αγωγὸν ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν βίον ἡμῖν
ποτυπώσασθαι καὶ τὸν ἐν Χριστῷ
νθρωπον. ἔστι δὲ ὁ χαρακτηρισμὸς
ν αὐτοῦ οὐδὲ ἔκλυτος κομιδῇ ὑπὸ χρη-
λεται δὲ ἅμα καὶ χαρακτηρίζεται τὰς
ἐκτελεῖν δύνασθαι. καί μοι δοκεῖ αὐ-
τε μὲν τὸν ἄνθρωπον ἐκ χοὸς, ἀνα-
τε αὐξῆσαι δὲ πνεύματι, παιδαγω-

5-
10, 11.

) Cf. Prouerb. 2, 6. *) Ioann.

γῆσαι δὲ ῥήματι εἰς νέοθεσίαν καὶ σωτηρίαν ἀγ
ἐντολαῖς κατευθύνων, ἵνα δὴ τὸν γηγενῆ εἰς ἀ
καὶ ἐπουράνιον μεταπλάσας ἐκ προσβάσεως ἄν
πον, ἐκείνην τὴν θείκην, μάλιστα πληρώσῃ φ
„ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμ
ν ἡμῶν" *). καὶ δὴ γέγονεν ὁ Χριστὸς τοῦτο
ες, ὅπερ εἴρηκεν ὁ θεὸς, ὁ δὲ ἄλλος ἄνθρωπο
ὴ τὰ μόνην νοεῖται τὴν εἰκόνα. ἡμεῖς δὲ,
δες ἀγαθοῦ πατρὸς, ἀγαθοῦ παιδαγωγοῦ θ
, πληρώσωμεν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς, ἀκο
λόγου καὶ τὸν σωτήριον ὄντως ἀναμαξώμεθ
ῆρος ἡμῶν βίον· ἐνθένδε ἤδη τὴν ἐπουρ
τῶντες πολιτείαν, καθ' ἣν ἐκθεούμενοι τὸ
αλὲς εὐφροσύνης ἀκήρατον εὐωδίας ἐπαλειφ
ι χρίσμα, ἐναργὲς ὑπόδειγμα ἀφθαρσίας τὴν
ν ἔχοντες τοῦ κυρίου καὶ τὰ ἴχνη τοῦ θεοῦ δι
ς, ᾧ μόνῳ προσήκει σκοπεῖν καὶ δὴ μέλει
ίνα τρόπον ὑγιεινότερος ἂν ὁ τῶν ἀνθρώπων
γένοιτο. ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτάρκειαν τοῦ βίου
περιττότητα, ἔτι τε εὔζωνόν τε καὶ εὔλυτον ὄθοι
ν ἑτοιμότητα, εἰς ἀϊδιότητα εὐζωΐας παρα
ι, αὐτὸν αὐτοῦ ἕκαστον ἡμῶν ταμιεῖον εἶναι
ν· „μὴ γὰρ μεριμνᾶτε", φησὶ, „περὶ τῆς
**), χρῆναι λέγων τὸν ἀπογεγραμμένον Χρι
άρκη καὶ αὐτοδιάκονον καὶ προσέτι ἐφήμερον
σθαι βίον. οὐ γὰρ ἐν πολέμῳ, ἀλλ' ἐν εἰ
δαγωγούμεθα.
9. Πολέμῳ μὲν οὖν πολλῆς δεῖ τῆς παρα
δαψιλείας τε χρῄζει ἡ τρυφὴ, εἰρήνη δὲ καὶ
ρελεῖς καὶ ἀπράγμονες ἀδελφαὶ οὐχ ὅπλων
οῦ παρασκευῆς ἀσώτου, λόγος ἐστὶν αὐτοῖς ἡγε
ὁ δὲ τὴν ἐνδεικτικὴν καὶ παιδευτικὴν τε
κληρωμένος λόγος, παρ' οὗ τὸ εὐτελές τε
ν καὶ τὸ ὅλον φιλελεύθερον καὶ φιλάνθρω

*) Gen. 1, 26. **) Matth. 6, 34.

που φιλόκαλόν τε ἐκμανθάνομεν, τοῦτον, εἰ κ
λόγῳ μετ' οἰκειότητος ἀρετῆς ἐξομοιούμενοι τῷ
οὐκ εἰς ἐκμέλειαν καὶ ῥᾳθυμίαν μεταχωρεῖν δεῖ,
ἐκπόνει καὶ μὴ ἀπόκαμνε· ἔσῃ γὰρ οἷος οὐκ ἐλ
οὐδ' εἰκάσαι δύναιο ἄν. ὡς δὲ ἔστι τις ἄλλη
φιλοσόφων ἀγωγὴ, ἄλλη δὲ ῥητόρων, παλαιστῶ
ἄλλη, οὕτως ἔστι γενναία διάθεσις φιλοκάλῳ π
ῥέσει κατάλληλος ἐκ τῆς Χριστοῦ παιδαγωγίας
γενομένη, καὶ τὰ τῆς ἐνεργείας πεπαιδευμέναι σεμ
διαπρέπουσι, πορεία τε καὶ κατάκλισις καὶ τροφὴ
ὕπνος καὶ κοίτη καὶ δίαιτα καὶ ἡ λοιπὴ παιδεία·
γὰρ ὑπέρτονος ἡ τοιάδε ἀγωγὴ τοῦ λόγου, ἀλλ' εὔτονο

§. 100. Ταύτῃ οὖν καὶ σωτὴρ ὁ λόγος κέκλ
ται, ὃ τὰ λογικὰ ταῦτα ἐξευρὼν ἀνθρώποις εἰς εὐα
σθησίαν καὶ σωτηρίαν φάρμακα, ἐπιτηρῶν μὲν τὴ
εὐκαιρίαν, ἐλέγχων δὲ τὴν βλάβην, καὶ τὰς αἰτία
τῶν παθῶν διηγούμενος καὶ τὰς ῥίζας τῶν ἀλόγων
ἐπικόπτων ἐπιθυμιῶν, παραγγέλλων μὲν ὧν ἀπέχε- P. 1
σθαι δεῖ, τὰς ἀντιδότους δὲ ἁπάσας τῆς σωτη- P.
ρίας τοῖς νοσοῦσι προσφέρων· τοῦτο γὰρ τὸ μέγιστον
καὶ βασιλικώτατον ἔργον τοῦ θεοῦ σώζειν τὴν ἀν-
θρωπότητα. τῷ μὲν οὖν ἰατρῷ οὐδὲ πρὸς ὑγείαν
συμβουλεύοντι δεῖ ἐλθόντα οἱ κάμνοντες, τῷ δὲ παι-
δαγῷ τῷ θέλῳ πῶς οὐκ ἂν ὁμολογήσαιμεν τὴν μεγί-
στην χάριν μὴ εἰς ἀπώλειαν σιωπῶντι μηδὲ παρενθυμουμένῳ τὰς
λέγχοντι καὶ φεφοβύσας ἀπειλὰς, ἀλλὰ καὶ ταύτας διε-
ἀνακόπτοντι τὰς ὁρμὰς τὰς εἰς αὐτὰς διατεινούσας
πολιτείαν ὑποθ[illegible] καθηκούσας πρὸς τὴν ὀρθὴν
ὁμολογητέον χάριν αὐτῷ. τὸ γάρτοι ζῶον τὸ λογικὸν,
τὸν ἄνθρωπον λέγω, ἄλλο τι φαμὲν ἢ θεάσασθαι τὸ θεῖον
δεῖν; θεάσασθαι δὲ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν φημὶ
χρῆναι, ζῆν τε ὡς ὑφηγεῖται ἡ ἀλήθεια, ἀγαμένους
ὑπερφυῶς τὸν τε παιδαγωγὸν αὐτὸν καὶ τὰς ἐντολὰς,
αὐτοῦ, ὡς πρέπο[illegible] ἀλλήλοις ἐστὶ καὶ ἁρμόττοντα,
καθ' ἣν εἰκόνα [illegible] καὶ ἡμᾶς ἁρμοσαμένους χρὴ σῴας

ν ἐστιν, ὑπακοὴ δὲ θεμελι
δὲ ταῖς ὑποθήκαις αἱ αὗται
ν ἔχουσαι σκοπὸν, ἐπὶ τὸ ἔσχ
λος νοεῖται, παιδαγωγοῦσι,
ἡ ἀΐδιος ἀνάπαυσις ἔν τῷ
ν ἀρχὴ τὸ ἡμέτερον τέλος. τὸ
κατόρθωμα δι' ἔργων τὸ κα
εἰκότως τὰ καθήκοντα περὶ
ξεις, συνίστανται· καὶ ἔστιν ἡ
τιανοῦ ψυχῆς ἐνέργεια λογικῆς κ
καὶ ὄρεξιν ἀληθείας διὰ τοῦ συ
στοῦ σώματος ἐκτελουμένη, καθ
ἐν τῷ βίῳ, θεῷ καὶ Χριστῷ βο
ύμενον ἀϊδίῳ ζωῇ, καὶ γὰρ ὁ βί
παιδαγωγούμεθα νῦν, σύστημά τ
ν, τουτέστι τῶν ὑπὸ τοῦ λόγου διδα
ος ἐνέργεια, ἣν δὴ πίστιν κεκλήκαμεν
ἐ σύστημα ἐντολαὶ κυριακαὶ, αἱ
ἱκαὶ ὑποθῆκαι πνευματικαὶ ἡμῖν
αι πρός τε ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ πρὸς
, καὶ δὴ καὶ αὖται αὖθις πρὸς
υσε, καθάπερ πρὸς τὸν βάλλον-
τὴν ἀντιτυπίαν παλινδρομοῦσα,
χαῖα τὰ καθήκοντα εἰς παιδαγω-
θεοῦ παρηγγελμένα καὶ εἰς σω-
ε. καὶ ἐπεὶ τῶν ἀναγκαίων τὰ
τὶ τὸ ἐνταῦθα μόνον, τὰ δὲ ἔν-
ἐκεῖσε ἀναπτεροῖ, ἀναλόγως καὶ
τὰ μὲν πρὸς τὸ ζῆν, τὰ δὲ πρὸς
ται. ὅσα μὲν οὖν πρὸς τὸ ἐθνι-
ται, ταῦτα καὶ παρὰ τοῖς πολ-
δὲ πρὸς τὸ εὖ ζῆν ἁρμόττει, ἐξ
νο περιγίνεται ζῆν, ταῦτα δὲ ἐν
ξ αὐτῶν ἀναλεγομένοις τῶν γρα-
ν.

αγωγοῦ τῶν εἰς τρία τὸ πρῶτον.

θύνειν χρὴ, λεκτέον· ὅπόταν γάρ
καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς τοῦ σώματος
ἔνοιαν ἀναχθεὶς ὑπὸ τοῦ λόγου τὴν
κατὰ τὸν ἄνθρωπον συμβαινόντων
θῶς ἐκμάθῃ, εἴσεται μὴ σπουδάζειν
τὸς, τὸ δὲ ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου τὸ
ἐκκαθαίρειν, ἀγνίζειν δὲ καὶ τὴν σο
νὰρ ἐκείνων καθαρῶς ἀπολυθεὶς, δι
τὶ, τί ἂν ἄλλο προὐργιαίτερον ἑαυ
ὁδῷ ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν κατάληψιν τοῦ
δὴ ἄλλοι ἄνθρωποι ζῶσιν, ἵνα ἐσθίω-Ρ
μέλει καὶ τὰ ἄλογα ζῶα, οἷς οὐδὲν ἀλλ'
τιν ὁ βίος, ἡμῖν δὲ ὁ παιδαγωγὸς ἐσθίει
ἵνα ζῶμεν. οὔτε γὰρ ἔργον ἡμῖν ἢ τρο-
πὸς ἡδονὴ, ὑπὲρ δὲ τῆς ἐνταῦθα δια-
λόγος εἰς ἀφθαρσίαν παιδαγωγεῖ.
διὸ καὶ ἐκκρίνεται ἡ τροφή. ἁπλῆ δὲ
τερέεργος· ἡ ἀληθεια καταλλήλως ἁπλοῖς
ις ἁρμόζουσα παιδίοις, ὡσὰν εἰς τὸ ζῆν,
ἡν ἐπιτήδειος· τὸ δὲ ἐκ δυεῖν τὸ ζῆν
τε καὶ ἰσχύος σύγκειται, οἷς μάλιστα ἀνα-
ῆς τροφῆς τὸ εὔκολον, εἴς τε τὰς ἀνα-
ν τοῦ σώματος κουφότητα χρησιμεῦον,
ς τε καὶ ὑγεία καὶ ἰσχὺς δικαία, οὐχὶ
φαλερὰ ἡ ἀθλία ὡς ἡ τῶν ἀθλητῶν
ας περιγίνεται. αἳ μὲν οὖν πολυειδεῖς
τυότεαι, ποικίλας ἐντίκτουσαι βλάβας,
των, ἀνατροπὰς στομάχων, ἐκπορνευ-
σεως διά τινος κακοδαίμονος τέχνης
ῆς καὶ τῆς ἀμφὶ τὰ πέμματα ματαιο-
ν γὰρ τολμῶσι καλεῖν τὴν ἐν τρυφαῖς
ἡδονὰς ἐπιβλαβεῖς ὀλισθαίνουσαν.
ἄθλιος ἰατρὸς καὶ μίαν τῶν νόσων
εἴρηκεν τῶν ἐδεσμάτων τὴν πολυει-
τὴν ἀλήθειαν δυσαρεστούντων κενο-
τὸ σῶφρον τῆς διαίτης ἐξομνυμέ-

ταῦτα γὰρ ἕξεται βίον ψευδοῦς τε καὶ
μὲν γὰρ ἐξέχονται τῶν ὄψων, ἃ μετ' ὀλίγον
χεται κοπρὼν, ἡμῖν δὲ τοῖς θηρωμένοις τὴν
τὴν ἐπουράνιον ἄρχειν ἀνάγκη τῆς ὑπὸ τὸν οὐ
γαστρὸς, ἔτι τε μᾶλλον καὶ τῶν ταύτῃ προσφ
ἃ ὁ θεὸς καταργήσει, φησὶν ὁ ἀπόστολος *), εἰκ
ἐπικαταρώμενος λαιμάργοις ἐπιθυμίαις, τὰ γὰρ
ματα τῇ κοιλίᾳ, ἐξ ὧν ὁ σαρκικὸς ὄντως οὗτοσι
φθοροποιὸς ἁπέρπται βίος, ὃν ἀγάπην τινὲς τολ
10σι καλεῖν ἀθύρῳ ὑλώτῃ κεχρημένοι, δειπνάριά τ
κνίσης καὶ ζωμῶν ἀποπνέοντα, τὸ καλὸν καὶ σωτήρ
ἔργον τοῦ λόγου, τὴν ἀγάπην τὴν ἡγιασμένην, κυθριδί
καὶ ζωμοῦ ῥύσει καθυβρίζοντες, ποτῷ τε καὶ τρυφ
καὶ καπνῷ βλεσφημοῦντες τοὔνομα σφάλλονται τῇ
15ὑπολήψεως, τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ δειπναρίοις ἐξω
νεῖσθαι προσδοκήσαντες. τὰς μὲν γὰρ ἐπὶ τῆς εὐφρο
σύνης συναγωγὰς ἐγκαταλεγόμενοι καὶ δειπνά
ριά τε καὶ ἄριστα καὶ δοχὰς εἰκότως ἂν καλοῖμεν
τὴν συνήλυσιν ταύτην ἑπόμενοι λόγῳ, τὰς τοιαύτας
20δὲ ἑστιάσεις ὁ κύριος ἀγάπας οὐ κέκληκεν, λέγει γοῦν
πῃ μὲν "ὅταν κληθῇς εἰς γάμους, μὴ κατάκεισο εἰς
τὴν πρωτοκλισίαν, ἀλλ' ὅταν κληθῇς, εἰς τὸν ἔσχα
τον τόπον ἀνάπεσαι"**), πῃ δὲ "ὅταν ποιῇς ἄριστον
ἢ δεῖπνον" καὶ πάλιν "ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχὴν, κά
25λει τοὺς πτωχοὺς"***), ἐφ' ᾧ μάλιστα δεῖπνον ποιη
τέον. ἔτι τε "ἄνθρωπός τις ἐποίησε δεῖπνον μέγα καὶ
ἐκάλεσε πολλούς" †).

§. 5. Ἀλλ' αἰσθάνομαι ὅθεν ἡ εὐπρόσωπος P. 166
ἐρεύνη τῶν δειπνων προσηγορία, Pott.
30 ἀπὸ τῶν φαρύγων καὶ φοιτητῆς μανίας ἐπὶ δειπνων
κατὰ τὸν κωμικόν. ἔστι γὰρ ὡς ἀληθῶς
τὰ πολλὰ τοῖς πολλοῖσι τοῦ δειπνου χάριν.
οὐ γάρ που μεμαθήκασι τὸν θεὸν παρασκευάσαι
τῷ δημιουργήματι, τῷ ἀνθρώπῳ λέγω, σῖτα καὶ

*) 1 Cor. 6, 23. **) Luc. 14, 8. 10. ***) Ibid. v. 12. 13. †) Ibid. v. 16.

§. 7. Ἀγάπη μὲν οὖν χρῆμα καθαρὸν καὶ τοῦ θεοῦ ἄξιον, ἔργον δὲ αὐτῆς ἡ μετάδοσις, «φροντὶς δὲ παιδείας ἀγάπη» — ἣν ἡ σοφία λέγει, «ἀγάπη δὲ τήρησις νόμων αὐτῆς» *). αἱ δὲ εὐφροσύναι αὗται 5 ἔναυσμά τι ἀγάπης ἐκ τῆς πανδήμου τροφῆς ἔχουσι P. 62 συνεθιζόμενον εἰς ἀΐδιον τρυφήν. ἀγάπη μὲν οὖν Syll. δεῖπνον οὐκ ἔστιν, ἡ δ' ἑστίασις ἀγάπης ἠρτήσθω. «μαθέτωσαν γάρ» φησιν, «οἱ υἱοί σου, οὓς ἠγάπησας, κύριε, ὅτι οὐχ αἱ γενέσεις τῶν καρπῶν τρέφου- 10σιν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ῥῆμά σου τοὺς σοὶ πιστεύοντας διατηρεῖ» **). ἀλλὰ γὰρ οὐ γὰρ ἐπ' ἄρτῳ ζήσεται ὁ δίκαιος***). ἀλλὰ γὰρ τὸ δεῖπνον ἑστω λιτὸν ἡμῖν καὶ εὔζωνον, ἐπιτήδειον εἰς ἐγρήγορσιν, ποικίλαις ἀνεπίμικτον ποιήσαιν, οὐκ ἀπαιδαγώγητον οὐδὲ τοῦτο· 15ἀγαθὴ γὰρ χορηγὸς αὐτάρκεια εἰς κοινωνίαν ἀγάπη ἐφόδιον ἔχουσα πλούσιον, τὴν αὐτάρκειαν, ἣ δὴ ἐφεστῶσα τῇ τροφῇ, δικαίᾳ ποσότητι μεμετρημένη, σωτηρίως τὸ σῶμα διοικοῦσα καὶ τοῖς πλησίον ἀπένειμέν τι ἐξ αὐτῆς, ἡ δὲ ὑπερβλύζουσα τὴν αὐτάρ- 20κειαν δίαιτα τὸν ἄνθρωπον κακοῖ, νωθῆ μὲν τὴν ψυχὴν, ἐπισφαλὲς δὲ εἰς νόσον ἐργαζομένη τὸ σῶμα· ναὶ μὴν προστρίβονται βλασφημίας δυσανασχετοῦσαι περὶ τὰς καρυκείας ἡδοναὶ, λιχνείαι, λαιμαργίαι, ὀψοφαγίαι, ἀπληστίαι, ἀδηφαγίαι. μυῖαι τούτοις οἰκεῖαι 25τοῖς ὀνόμασι καὶ γαλαῖ, κόλακές τε καὶ μονομύχαι καὶ τὰ ἄγρια τῶν παρασίτων φῦλα, γαστρὸς ἡδο- P. 168 νῆς οἱ μὲν τὸν λόγον, οἱ δὲ τὴν φιλίαν, οἱ δὲ τὸ Pott. ζῆν ἀποδιδόμενοι, ἐπὶ γαστέρας ἕρποντες, θηρία ἀνδρείκελα κατ' εἰκόνα τοῦ πατρὸς αὐτῶν τοῦ λίχνου 30θηρίου. ἀσώτους τ' αὐτοὺς οἱ καλέσαντες πρῶτον εὖ μοὶ δοκοῦσιν αἰνίττεσθαι τὸ τέλος αὐτῶν ἀσώστους αὐτοὺς κατὰ ἔκθλιψιν τοῦ σ στοιχείου γενομένους. ἢ γὰρ οὗτοι οἱ περὶ τὰς λοπάδας ἀσχολούμενοι καὶ τὰς μεμερισμένας τῶν ἡδυσμάτων περιεργίας, οἱ τα-

*) Sap. 5, 17 sq. **) Ibid. 16, 27. ***) Cf. Deut. 8, 3, Matth. 4, 4.

ρῦτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα"
ν τραπέζης δαιμονίων μεταλαμβάνειν
τέχειν καὶ πνευματικῆς κατηξιωμένους
γὰρ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πι
ἀπόστολος, „καὶ γυναῖκας περιάγεσθ
κρατοῦντες δηλονότι τῶν ἡδονῶν κωλύ
ιίας. „βλέπετε οὖν μή ποτε ἡ ἐξουσί
πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενέσιν" κ
ν καθάπερ ἀσωτευομένους ἡμᾶς κατὰ
ιγγελίῳ τοῦ πλουσίου παιδὸς εἰκόνα πα
οῖς τοῦ πατρὸς δωρήμασι, χρῆσθαι δὲ
ίοντας ἀπροσκλινῶς· καὶ γὰρ βασιλεύειν
καὶ κατακυριεύειν, οὐχὶ δουλεύειν τοῖς
ἀγαστὸν μὲν οὖν πρὸς τὸ ἀληθὲς ἀνα
τῆς ἄνω τροφῆς ἐξέχεσθαι τῆς θείας καὶ
ως ὄντος ἀπληρώτου ἐμπίμπλεσθαι θέα
καὶ μονίμου καὶ καθαρᾶς γενομένους ἡδον
γὰρ τὴν ἀγάπην ἐκδέχεσθαι δεῖν ἐμφαίνει
ἡ Χριστοῦ· κομιδῇ δὲ ἄλογον καὶ ἀχρεί
ἀνθρώπειον βοσκημάτων δίκην πεπωμένους
τρέφεσθαι, κάτω βλέποντας εἰς γῆν τοῦ
ἀεὶ πεκυφότας εἰς τραπέζας, τὴν λήγουσαν
ς ζωὴν, τὸ ἀγαθὸν ἐνταῦθά που κατορύξαν
τὴν οὐκ ἐσομένην ζωὴν, μόνην κολακεύον
κατέπτοσιν, δι' ἣν πολυτιμότερος γεγόνασι
γεωργῶν· μὴ γὰρ ἀφαιρῶμεν τὴν συμπερι
ἀλλὰ τὸν ὅλισθον τῆς συνηθείας, ὡς συμ
ὑποπτεύομεν.

10. Διὸ παραιτητέον τὴν λιχνείαν· ὀλίγων
ἐ ἀναγκαίων μεταλαμβάνοντας, καὶ ἐ τῆς
ειῖ τῶν ἀπόστων καὶ πορεύεσθαι κρίκομεν —, πῶν
ρ μὴ συναμίγνυσθαι τοῖς ἀτάκτοις — κελεύει ἡμῖν ἐφθέγγετο μηδὲν ἀνα-
τιθέμενον

) Ibid. 9, 4 sq. *) Ibid. 8, 9.

ior. 8, 9

ἰγνυσθαι" φάσκων,
ἰσκοιτο πόρνος ἢ μοι
ηδὲ συνεσθίειν" *), ἢ
ὧν τὸν μολυσμὸν τὸν
αιμονίων τὰς τραπέζας.
ιλὸν μὲν οὖν τὸ μὴ φαγ
) αὐτός τε ὁμολογεῖ καὶ
λίων γὰρ μᾶλλον τοῦτό
μιασις βολωδεστέρα οὖσ
εἰ δέ τις καὶ τούτων μετα
νει, μόνον ἐγκρατῶς μετ
ἀπηρτημένος αὐτῶν. μηδὲ ἐ
ηχήσει γὰρ αὐτῷ φωνή·
τάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ"
ἐρ σφόδρα θαυμάζειν καὶ τε
ταῖς δημώδεσιν ἑστιάσεσιν μ
πολλῷ δέ ἐστιν ἀνοητότε
ήμασι δεδουλωκέναι συμμετ
εἰπεῖν, τῆς ἀκρασίας πρὸς τῶ
ὐκ ἀχρεῖον τὸ ἐπανίστασθαι
τὸ πρόσωπον ταῖς λοπάσιν
ερ ἐκ νεοττίας, τῆς κλισίας
θουλούμενον τοῖτο· ἵνα πλανη
μείδα διὰ τῆς ἀναπνοῆς; πῶς
ρας ἐπεμφύρειν τοῖς ἡδύσμασι
ἐκτείνειν οὐκ ἀπογευομένων, ἀ
ν ἀμέτρως καὶ ἀσχημόνως ἐμφ
ρ ὁρᾶν τοὺς τοιούτους ὑσὶν ἢ κ
ητα μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις ὡμοιω
ζεσθαι σπεύδοντας, ὡς καὶ τὰ
ἐξογκοῦσθαι τῶν περὶ τὸ πρόσ
σεπαιρομένων, πρὸς δὲ καὶ ἰδρῶ-
πληστία συνεχομένων καὶ ἀσθμαι-
ας, ὠθουμένης κατ' ἔπειξιν ἀκοι-

*) Rom. 14, 21. **) Rom. 14, 20.

ἄσημος ἡ φωνὴ γίνεται, πλήρεσι ταῖς
νοχωρούμένη· καὶ ἡ γλῶσσα τῇ τροφῇ
κατὰ φύσιν ἐνεργείας παραποδισθεῖσα
ἐκδίδωσι τεθλιμμένην. ἀλλ' οὐδὲ ἐσθί
ὁ πίνειν καθήκει· ἀκρασίας γὰρ τῆς μεγί
τοὺς καιροὺς, ὧν αἱ χρήσεις ἀσύμφωνοι.
ἐσθίετε", φησὶν, "εἴτε πίνετε, πάντα εἰς
P. 64 ποιεῖτε" *)· στοχαζόμενοι τῆς ἀληθοῦς
Sylb. ἦν μοι δοκεῖ καὶ ὁ κύριος αἰνίξασθαι τ
10εὐλογήσας καὶ τοὺς ἰχθῦας τοὺς ὀπτοὺς, ο
χησε τοὺς μαθητὰς, τῇ ἀπεριέργου προ
εἰσηγούμενος ὑπόδειγμα.

§. 14. Ὁ γοῦν ἰχθὺς ἐκεῖνος **), ὃν κ
τος τοῦ κυρίου ὁ Πέτρος εἶλεν, εὔκολον κα
15καὶ θεοδώρητον καὶ σώφρονα αἰνίττεται
ἀφαιρεῖν γέ τοι ὑποτίθεται διὰ τῶν ἐξ ὕδατος
των ἐπὶ τὸ τῆς δικαιοσύνης δέλεαρ, τὴν ἀσωτ
τὴν φιλαργυρίαν, ὡς τὸ νόμισμα τοῦ ἰχθύος
χωρίσῃ τὴν πενοδοξίαν καὶ τὸν στατῆρα τοῖς
20ναις δοὺς τὰ Καίσαρος ἀποδοὺς τῷ Καίσαρι φη
τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ ***). ἔχοι δὲ καὶ ἄλλας ἐπ
σεις οὐκ ἀγνοουμένας ὁ στατὴρ, ἀλλ' οὐχ ὁ πα
ἐπιτήδειος τῆς ἐξεργασίας καιρός. ἀπόχρη δέ μοι ὑπόμ
σις συγχρωμένων ἡμῖν εἰς τὸ προκείμενον, οὐκ ἀπ
25δουσα τοῦ λόγου τοῖς ἀνθεσιν, ὅπερ ἤδη πολ- P
λάκις πεποιήκαμεν, πρὸς τὸ κατεπείγον τοῦ ζητήμα
τος τὴν πολυωφελῆ περιέλκοντες εἰς ἀρδείαν τῶν φυ
τευομένων ὑπὸ τοῦ λόγου πηγήν. καὶ γάρ εἰ α πάν
των μεταλαμβάνειν ξέστί μοι, ἀλλ' οὐ πάντα συμ
30φέρει" †)· ταχὺ γὰρ καταπίπτουσιν ἐπὶ τὸ δρᾶν τὸ
μὴ ἔξὸν οἱ πάντα δρῶντες ἃ ἔξόν. ὡς δὲ ἡ δικαιο
σύνη διὰ πλεονεξίας, οὕτως οὐδὲ ἡ σωφροσύ
νη δι' ἀκολασίας οὐ περιγίνεται. ***) Cl.

*) 1 Cor. 10, 31. **) Cl. Matth. 17, 27.
†) 1 Cor. 10, 23.
ibid. 21, 22.

καὶ φαγὼν ἐνώπιον αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖ
Λουκᾶς, "ὅσα εἶπεν". πρὸς τούτοις
μάτων καὶ κηρίων ἀμοίρους περιοραται
πνοῦντας κατὰ λόγον- τῶν γάρτοι βρωμ
δειότατα, οἷς αὐτόθεν χρῆσθαι ὑπάρχει
ἐπεὶ καὶ ἑτοιμότερα, δεύτερα δὲ τὰ εὐτελε
προειρήκαμεν. τῶν δὲ ἀμφὶ τὰς φλεγμαι
παιζόντων τραπέζας, τὰ σφέτερα τιθηνουμ
δαίμων καθηγεῖται λιχνότατος, ὃν ἔγωγε ο
σχυνθείην κοιλιοδαίμονα προσειπεῖν καὶ δαιμ
κιστον καὶ ἐξωλέστατον. παραπλήσιος οὖν οι
χνῶς τῷ ἐγγαστρομύθῳ καλουμένῳ. ἄμεινον
λῷ τοῦ δαίμονα ἔχειν σύναικον εὐδαίμονα
εὐδαιμονία δὲ ἐν χρήσει ἀρετῆς ἐξετάζεται.

5 §. 16. Ματθαῖος μὲν οὖν ὁ ἀπόστολο
μάτων καὶ ἀκροδρύων καὶ λαχάνων ἄνευ κρε
τελάμβανεν, Ἰωάννης δὲ ὑπερτείνας τὴν ἐγκρ
τειαν "ἀκρίδας καὶ μέλι" *) ἤσθιεν ἄγριον.
δὲ ἀπείχετο καὶ Πέτρος· ἀλλ' "ἔπεσεν ἐπ' αὐτ
οστασις", ὡς ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων
πται, "καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον
σκεῦος τέτρασιν ἀρχαῖς ἐκδεδεμένον ἐπὶ τῆς
πάντα τὰ τετράποδα καὶ τὰ ἑρπετὰ τῆς γῆς κα
πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ ἐν αὐτῷ, καὶ ἐγένετο φωνὴ
σαὐτὸν, ἀνάστα καὶ θῦσον καὶ φάγε. Πέτρος δ
πε· μηδαμῶς, κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν
νὸν καὶ ἀκάθαρτον. καὶ ἡ φωνὴ πάλιν πρὸς αὐ
ἐκ δευτέρου· "ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου"
καὶ ἡμῖν δὲ ἄρα ἀδιάφορος ἡ χρῆσις. "οὐ γὰρ
σείσερχόμενα εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον" **
ἀλλὰ ἡ περὶ τῆς ἀκρασίας διάληψις κενή. ὁ γάρ
θεὸς τὸν ἄνθρωπον πλάσας, "πάντα ὑμῖν", εἰπε
"ἔσται εἰς βρῶσιν" †). "λάχανα δὲ μετὰ ἀγάπη

*) Matth. 3, 4. **) Act. 10, 10—15. ***) Matth. 15, 11. †) Genes. 9, 2 sq.

φησὶν, ὃ ταύτῃ λεγόμενος
ικῶν τε καὶ Συρακουσίων τῷ
οὐδαμῶς ἤρεσε, δις τῆς ἡ
καὶ μηδέποτε μόνον κοιμώμε
ῳ ἐπιτηδεύματα συνέπεται τ
οὔτ' ἂν φρόνιμος οὐδείς πο
πὸ τὸν οὐρανὸν ἀνθρώπων ὁ
ὧν τοιαῦτα, οὐχ οὕτω θαυμα
οὐ γὰρ ἄπυστος ἦν ὁ Πλά
ν τῇ πόλει τῇ ἑαυτοῦ τὴν ἀγίαν
ιέσῃ τῇ σκηνῇ, παντὶ τῷ ὑπηκόῳ
ις λαῷ, ἐναντίον τοῦ κυρίου δι
ὴν δύναμιν τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ ἀνδ
ράστῳ κολλυρίδα ἄρτου καὶ ἐσχ
ἀπὸ τηγάνου. αὐτάρκης αὕτη ἡ
τικὴ, ἡ δὲ ἐθνικὴ περιττή. σώφρων
ποτὲ γενέσθαι ὁ χρώμενος αὐτῇ τὸν
τῇ κοιλίᾳ, τῷ ἰσχνύϊ τῷ καλουμένῳ
ἐοικὼς, ὃν δὴ φησιν Ἀριστοτέλης μι
ιπελόγαστρον Ἐπίχαρμος καλεῖ ὁ κω-
ὅτοι τῶν ἀνθρώπων οἱ εἰς γαστέρα πε-
"ὧν θεὸς ἡ κοιλία καὶ ἡ δόξα ἐν
ῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες". τούτο
προεθέσπιζεν ὁ ἀπόστολος "ὧν τὸ τέ
, "ἡ ἀπώλεια" *).

Cap. II.

Πῶς τῷ ποτῷ προσενεκτέον.

"Οἴνῳ δὲ ὀλίγῳ χρῶ", τῷ Τιμοθέῳ
, "διὰ τὸν στόμαχόν σου" **), φησὶν

. 3, 19. **) 1 Timoth. 5, 23.

ὁ ἀπόστολος, παγκάλως νοσηλευ
σώματι κατάλληλον τὸ ἐπιστῦφο
ρων, ὀλίγον δὲ ἐκκρίνων τοῦτο
θημα διὰ πλῆθος ἄλλης θεραπείας
κὸν μὲν οὖν καὶ νηφάλιον ποτὸν
ἔστιν ὕδωρ. τοῦτο ἐκ τῆς ἀκροτόμου ἀναγκαῖον
βόμενον τοῖς παλαιοῖς τῶν Ἑβραίων *), μου
σωφροσύνης ὁ κύριος ἐχορήγει ποτὸν, νήφειν
λιστα ἐχρῆν τοὺς ἐπιπλανωμένους. ἔπειτα
10λος ἡ ἀγία τὸν βότρυν ἐρλάστησε τὸν
τοῦτο σημεῖον τοῖς εἰς ἀνάπαυσιν ἐκ τῆς
παιδαγωγημένοις ὁ μέγας βότρυς ὁ λόγος
ἡμῶν θλιβείς, τοῦ αἵματος τῆς σταφυλῆς
βασθαι ἐθελήσαντος τοῦ λόγου, ὡς καὶ
15τοῦ σωτηρίᾳ κίρναται. διττὸν δὲ τὸ
ρίον, τὸ μὲν γάρ ἐστιν αὐτοῦ σαρκικὸν,
ρᾶς λελυτρώμεθα, τὸ δὲ πνευματικὸν,
κεχρισμεθα. καὶ τοῦτ' ἔστι πιεῖν τὸ
σοῦ τῆς κυριακῆς μεταλαβεῖν ἀφθαρσίας·
20τοῦ λόγου τὸ πνεῦμα, ὡς αἷμα σαρκὸς·

§. 20. Ἀναλόγως τοίνυν κίρνατα
τῷ ὕδατι, τῷ δὲ ἀνθρώπῳ τὸ πνεῦμα,
εἰς πίστιν εὐωχεῖ τὸ κρᾶμα, τὸ δὲ εἰς
ὁδηγεῖ τὸ πνεῦμα, ἡ δὲ ἀμφοῖν αὖθις
25ποτοῦ τε καὶ λόγου εὐχαριστία κέκλη
ἐπαινουμένη καὶ καλὴ, ἧς οἱ κατὰ πίστιν
βάντες ἁγιάζονται καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν,
χρᾶμα τὸν ἄνθρωπον τοῦ πατρικοῦ βουλήμα
ματι καὶ λόγῳ συγκιρνάντος μυστικῶς·
30ληθῶς μὲν τὸ πνεῦμα ᾠκείωται τῇ ἀπ
ρομένῃ ψυχῇ, ἡ δὲ σὰρξ τῷ λόγῳ, δι
γένοντο σάρξ. ἄγαμαι τοίνυν τοὺς αὐστηρὸν
ρημένους βίον καὶ τῆς σωφροσύνης τὸ φάρμα
ποθοῦντας τὸ ὕδωρ, φεύγοντας δὲ ὅτι μάλ

*) Cf. Exod. c. 17. Num. c. 20.

ρωτάτω τὸν οἶνον, οἷον πυρὸς ἀπειλήν.
τοὺς παῖδας καὶ τὰς κόρας ὡς ἐπὶ τὸ πλ
χεσθαι τοῦ φαρμάκου τούτου· οὐ γὰρ
ζεσθαι ἡλικίαν τῶν ὑγρῶν τὸ θερμότατο
τὸν οἶνον, οἷονεὶ πῦρ ἐποχετεύοντας πυρὶ
μαί τε ἄγριαι καὶ φλεγμαίνουσαι ἐπιθυμί
πυρὸν ἦθος ἐκκαίεται· προπετεῖς τε οἱ
χλεαινόμενοι ἐπὶ τὰς ὀρέξεις γίνονται.
P. 66 πτον αὐτῶν τὴν βλάβην ἐλέγχεσθαι
syb. ματος πεπαινομένων θᾶττον ἢ προσῆκεν
τες οἴνου ἑλῶν. ὀργῶσι γοῦν ἀναιδέστερον
ρύσσοντες καὶ οἰδοῦσι μαστοί τε καὶ μόρια
τραῦμα ἤδη πορνείας εἰκόνα, καὶ τῆς ψυχῆς
15ἀναιδεῖς ἐγκαίνειν ἀναγκάζει τὸ σῶμα,
λούμενοι ἱερουργίαν διώκουσιν εἰς παρανομίας
ὂν κόσμιον.

Ἐνθένδε ἤδη τῆς ἡλικίας τὸ γλεῦ
τῆς αἰδοῦς τοὺς ὅρους. χρὴ δέ, οἷς τ
καταβεννύναι πειρᾶσθαι τὰς ὁρμὰς ἀπε
καιροῦντας μὲν τὸ ὑπέκκαυμα τὸ τῆς ἀπ
κὸν, ἐπεισχέοντας δὲ τὸ ἀντιφάρμακον τῆ
ὃ καὶ τὴν ψυχὴν τυφομένην ἤδη καθέξει
τόρια ἐφέξει διοιδοῦντα καὶ κατακοιμίσει τὸ
τῆς ἤδη σαλευομένης ἐπιθυμίας. οἱ δὲ
τες μεθ' ἡμέραν μὲν ἄριστον, ἄρτον μόνον ἀπο- P.
κατάλληλον τὸ ἄριστον, ἄρτου μεταλαβόν-
νοι ἀπεχέσθων πώματων αὐτῶν ἀνασπῶ-
σθαι τὴν περιττὴν ὑγρότητα συνεχὲς πτύειν καὶ
ξηρόφαγίᾳ. καὶ γὰρ τὸ συνεχὲς σπεύδειν ἀκρα-
σθαι καὶ περὶ τὰς ἐκκρίσεις προσφορᾶς ὑπερχεό-
μήριον ἐκ τῶν ἐμέτων. εἰ δὲ καὶ ἐπιγένοιτο
τῶν ὑγρῶν τῇ ἀμέτρου πολλῷ· οὐδὲ γὰρ
ἀνέδην ἐμφορεῖσθαι χρὴ ὕδατι τὸ πάθος οὐ πλήσει, ὡς μὴ ἐκκλί-
τροφῆ, καταλειπόμενον δὲ εἰς πέψιν κατατα-

τομένων μὲν εἰς τὸν ὄγκ
παντάπασιν εἰς τὰς ἐκκρί

§. 22. Πρέπει δὲ κα
τίσι μὴ οἰνοβαρεῖν· ὁ γὰ
δ κὸν ὅλῳ ἀναγκάζει φρον
νεῖν. εἰς δὲ ἑσπέρων τοῦ
χρηστέον, ἐπειδὰν μηκέτ
ζωμεν τοῖς νηφαλιωτέροις
καὶ τὸ περιέχον παρὰ τὸ
10ὑποτρέφειν τὴν ἐκλείπουσ
θερμότητι, ὀλίγῳ δέ τι
μέχρι τῶν ὕβρεως προσι
παρηβηκόσιν ἱλαρώτερο
νειν τοῦ ποτοῦ τὸ χαυνω
15μαραινόμενον ὑπὸ χρόνο
τῷ τῆς ἀμπέλου φαρμάκ
ἐγκυμαίνονται ἔτι τῶν
τὰ τῆς μέθης ναυάγια
ἀγκύραις τῷ λόγῳ καὶ
20θυμιῶν τὴν καταιγίζουσ
οἷς ἴσως καὶ χαριεντίσα
χίας, ἀλλὰ καὶ τούτοις
οὐ τὸν λογισμὸν ἄσβεστ
μὴ ἐνεργὸν καὶ τὸ σῶφ
25δαντον· ἀκροθώρακα
ταῦτα δεινοί.

§. 23. Καλὸν οὖ
ὅλισθον. Ἀρτώριος δέ
μέμνηται γάρ, ἐφ' ὅσ
δεῖν προσάγειν, τοίνυ
ἀρμόδιον προσφέ
πειας μέρει καὶ
δὲ ἐν ἀνέσει ἕλκει
αὐτὸν αὐτοῦ συμ
μερον καὶ τοῖς καὶ
πραϋτέρον

τὴν ὕβριν· θερμ
ἐκραμένος ἐμμελ
διατήκει θερμότ
αἷς ἐωδίαις κερά
αι· „ἀγαλλίαμα γ
ἐπαρχῆς πινόμενος
ἄριστον τῷ ὕδατι α
ὃς ὕδωρ· ἐπιζητεῖσ
μέθην μηδ' ὡς ὕδω
ἄμφω μὲν τοῦ θεοῖ
γείαν συνεργεῖ ἡ κρ
νου, ὅτε ἐκ τοῦ ἀναγ
συνέστηκε.
ἀναγκαίῳ τῷ ὕδατι ὡ
καὶ τοῦ χρησίμου, οἷνο
ραποδίζεται, παρεῖται δ
ατρέπονται, οἷον κολυμβ
πλήθους τῆς ὑγρότητος, ν
ύκλῳ μὲν ἡγοῦνται περ
ιθμεῖν δὲ οὐ δύνανται τ

μὲν ἥλιους δοκῶ,
γέφων· κινουμένη μὲν P. 1
ερμότητος ἡ ὄψις πυκνό- P
ἑνὸς φαντάζεται τὴν οὐσίαν,
ὄψιν κινεῖν ἢ τὸ ὁρώμενον·
ὄψις πέπονθεν τῆς τοῦ ὑπο-
τὸν ὑάλον ἀκριβῶς ἐφικέ-
αἱ βάσεις καθάπερ ῥεύμασι
καὶ ἔμετοι καὶ παραφροσύ-

οἰνωθεὶς ἀνὴρ

, τοῦ δὲ νοῦ κενὸς,

φιλεῖ δὲ πολλὴν γλῶτταν ἐχέας μάτην
ἄκων ἀκούειν ὕπερ ἑκὼν εἶπεν κακῶς·
καὶ πρό γε τῆς τραγῳδίας ἡ σοφία κέκραγεν
πινόμενος πολὺς ἐν ῥεθισμῷ καὶ παντὶ πτώματι
5 θύνει " *).

P. 67 §. 25. Διὸ οἱ μὲν πλεῖστοι ἀνίεσθαι εἰς φροσ
Syb. παρὰ τοὺς πότους καὶ τὰ σπουδαῖα εἰς ἔω ὑπ
τίθεσθαι. ἐγὼ δὲ τότε μάλιστα τὸν λόγον συνευ
χησόμενον. ἀξιῶ παρειάγειν παιδαγωγήσοντα τὴν
10νοφλυγίαν, μὴ λάθῃ παρεμπεσοῦσα εἰς μέθην φρονῶν ἢ εὐω
χία· ὡς γὰρ ὀφθαλμοὺς οὐκ ἄν τις εὖ φρονῶν πρὶν
ἢ ἐπὶ τὸν ὕπνον ἰέναι ἀξιώσειε μύειν, οὕτως οὐδὲ
τὸν λόγον ἀπεῖναι τοῦ συμποσίου ὀρθῶς ἂν προέσθαι τις βυ-
15τηδεύσαι ἂν καλῶς, ἀλλ' οὐδὲ ἀφίστασθαι ἐν ποτε δυ-
νήσεται τῶν οἰκείων ὁ λόγος αὐτῷ οὐδ' ἐν ἐπε-
δωμεν. καὶ γὰρ ἐπὶ τὸν ὕπνον παρακλητέον. καθεύ-
γὰρ ἡ σοφία θείων οὖσα καὶ ἀνθρωπίνων τελεία
20καθ' ὃ ἂν ἐπισκοπῇ τὴν ἀνθρώπων ἀγέλην, πραγμάτ-
γίνεται περὶ τὸν βίον, καὶ ταύτῃ πάντη συμπάρεστιν ἐκεῖνο,
ἐφ' ὅσον βιοῦμεν, ἀεὶ τὸ ἴδιον ἔργον ἐκτελοῦσα, τὴν τέχνη
εὐζωΐαν. οἱ δὲ κακοδαίμονες οἱ ἀπελαύνοντες σωφρο-
σύνην εὐψυχίας μακαριστὸν ἡγοῦνται βίον τὴν P. 182
25ἀκοσμίαν τὴν περὶ τὰ συμπόσια, ὧν ἐστὶ τὸ ζῆν Rom.
οὐδὲν ἄλλ' ἢ κῶμος, κραιπάλη, βαλανεῖα, ἄκρατος,
ἀμίδες, ἀργία, πότος.

§. 26. Ὁρᾶν γοῦν ἔστιν αὐτῶν τινὰς ἠμιμεθεῖς
ἐσφαλμένους περὶ τοῖς τραχήλοις ἔχοντας στεφάνους,
30ὥσπερ τοὺς ἀμφορεῖς, διαπυτίζοντας ἀλλήλοις τὸν ἄκρα-
τον φιλοτησίας ὀνόματι, ἄλλους δὲ πλήρεις κραι-
πάλης, αὐχμῶντας, ὠχριῶντας τὰ πρόσωπα, πελι-
δνοὺς καὶ ἔτι ἐπὶ τῇ χθιζῇ μέθῃ ἄλλην εἰς ἕω αὖ-
θις ἀναντλοῦντας μέθην. καλὸν, ὦ φίλοι, καλὸν

*) Ibid. v. 29 sq.

ιστα πόρρωθεν τὴν
α καὶ ἐλεεινὴν σφ
ιατίζειν, ὀρρωδοῦντ
ήσιον θέαμα τοῖς
τείως ἄρα εἴρηται
στόμωμα ἐν βαφῇ,
*). μέθη μὲν οὖν ἐσ
ρα, παροινία δὲ ἡ ἐκ
άλη δὲ ἡ ἐπὶ τῇ μέθῃ
τοῦ τὸ κάρα πάλλειν

τὸν βίον, εἰ βίον καλε
περὶ τὰς ἡδυπαθείας κεκιν
γίαν ἐπτοημένον, ἡ θέλα
λει τοῖς αὐτῆς τέκνοις· „μ
νοὺ συμβολαῖς χρεῶν ἀγοραῖ
ὁ πορνοκόπος πτωχεύσει κα
[καὶ ῥακώδη] πᾶς ὑπνώδης"
μὴ εἰς σοφίαν ἐγρηγορῶν, ἀ
ιενος εἰς ὕπνον. „καὶ διέρρω
εται ὁ πάροινος, ἐπαισχυνθή
ὰ τοὺς κατοπτεύοντας". ὁπ
διέρρωγότα τοῦ ὄφους τοῦ σα
πατετρημένα, δι' ὧν ἡ αἰσχύ
πιθεωρεῖται, ἡ ἁμαρτία, δι' ἧ
δίως τὸ ὄφος τὸ ἀπεσπασμένο
ς κατασηπόμενον ἐπιθυμίας τὸ
ωτηρίας. ταύτῃ νουθετικώτατα
, τίνι θόρυβος, τίνι κρίσεις, P. 1
νι συντρίμματα διακενῆς" ***); Ro
τα τὸν φλοιόν, ὃς παροφᾷ μὲν
δοτον δὲ ἑαυτὸν συνεχώρησεν τῇ
πεδήσαι ἡ γραφή. καὶ πάλιν ἐπι-

*) Proverb. 23, 29 sq. ***) Ibid.

φέρει τῇ ἀπειλῇ· "τίνος πελιδνοὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἐγχρονιζόντων οἴνοις; οὐ τῶν ἔχοντων ἐνδύειν πότοι γίνονται" *); ἐντεῦθα μὲν καὶ νεκρῶν λόγῳ τὸν φιλοπάτην τῶν πελιδνῶν, ὃ τοῖς νεκροῖς σημεῖον ἐπιφαίνεται διὰ τὸν ἐν κυρίῳ θάνατον· αὖθις καταγγέλλασα, ζωῆς ἀμνηστεία τῶν εἰς τὴν ἀληθῆ συντεινόντων, τὴν φθορὰν ῥάπει.

§. 28. Εἰκότως οὖν στερρότατα ὁ παιδαγωγὸς, "πίνετε οἶνον ἐπὶ μέθῃ". διὰ τί, παῖ, φησὶν, σὲ, "τὸ στόμα σου τότε λαλήσει σκολιὰ, καὶ ὡσπερ ἐν καρδίᾳ θαλάσσης καὶ ὥσπερ κατάκεισαι δὲ ὡσπερ ἐν καρδίᾳ θαλάσσης καὶ ὥσπερ κατάκεισαι κυβερνήτης ἐν πολλῷ κλύδωνι" **). ἐντεῦθεν καὶ ἡ ποιητικὴ ὀφελημένη λέγει·

οἰνός θ', ὃς πυρὶ ἶσον ἔχει μένος, εὖτ' ἂν ἐς ἄνδρας
ἔλθῃ· κνιμαίνει δ' οἷα Λίβυσσαν ἄλοε
Βορέης ἠὲ Νότος,
τὰ δὲ καὶ κεκρυμμένα πάντα φαίνει
ἀμαρτοεπὴς οἶνος, μεθύουσιν ὅλισθος
οἴνου ψυχαπάτης
καὶ τὰ ἑξῆς. ὁρᾶτε τοῦ ναυαγίου τὸν κίνδυνον; περικλύζεται μὲν ἡ καρδία πολυποσίᾳ, τὸ δὲ πλῆθος τῆς οἰνοφλυγίας θαλάττης εἴκασεν ἀπειλῇ, ἐν ᾗ βεβυθισμένον τὸ σῶμα ὥσπερ ναῦς δέδυκεν εἰς βυθὸν ἀκοσμίας ταῖς τοῦ οἴνου τρικυμίαις ἐπεκχωσμένον, ὁ δὲ κυβερνήτης, ὁ νοῦς ὁ ἀνθρώπινος, περιφέρεται τε εἰλιγγιᾷ τῷ ζόφῳ τῆς μέθης, ἐνθαλαττεύων τῷ κλύδωνι ὑπερεχούσης τῆς καταιγίδος, τοῦ τῆς ἀληθείας ἀστοχήσας λαμένος, ἕως ἀντιπεριπεσὼν ὑφάλοις πέτραις αὐτὸς ναῦν ἐξοκείλας εἰς ἡδονὰς διαφθείρῃ.

§. 29. Εἰκότως οὖν καὶ ὁ ἀπόστολος παραγγέλλει· "μὴ μεθύσκεσθε ἐν οἴνῳ, ᾧ ἐστὶν ἀσωτία πολλή" ***), τὸ ἄσωστον τῆς μέθης δεικνύς.

*) Proverb. 23, 29 sq. **) Ibid. v. 33 sq. ***) Ephes.

αἰνεξάμενος. εἰ γὰρ καὶ τὸ ὕδωρ
ους πεποίηκεν, οὐκ ἐπέτρεψε μεθύε
σοῦ φρονήματος ἐζωοποίησε τοῦ ν
τὸν ἐξ Ἀδὰμ, τὸν κόσμον ὅλον αἵμ
μπέλου ποτὸν ἀληθείας τὸ κρᾶμα τε
κτοῦ καὶ τοῦ λόγου τοῦ νέου εἰς
νοῦ χρόνου τοῦ προκατηλλαγμένου θ
τχων. μυστικὸν ἄρα σύμβολον ἡ γρα
ἅγιον οἶνον ὠνόμασεν, τὴν δὲ ἐκ τοῦ
τίαν διελέγχουσα "ἀκόλαστον οἶνος"
στικὸν μέθη" *). ἀρέσκει τοίνυν τῷ
Χειμῶνος μὲν διὰ τὸ κρύος πίνειν
γοῦν, οἷς εὐχερὲς τὸ ῥιγοῦν, τοῦ δὲ ἀ
τὴν τῶν ἐντοσθιδίων θεραπείαν. ὡς
τὸ μὴ πεινῆν, οὕτως καὶ ποτῷ ἐπὶ
χρηστέον, παραφυλάττοντας τὸν ὅλισ
ἀκροσφαλὴς γὰρ ἡ τοῦ οἴνου παρεισδυσ
ν καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὑπάρξαι καθαρὰ κ
ρωτοειδὴς, αὕτη δὲ ψυχη, ξηρά, σοφωτάτ
ταύτῃ δὲ καὶ ἐποπτική, οὐδὲ ἔστι κα
ἐκ τοῦ οἴνου ἀναθυμιάσεσι νεφέλης δί
τοποιουμένη.

Οὐ πολυπραγμονητέον τοίνυν τὸν οἶνον
ἂν ἀπῇ, οὐδὲ τὸν Ἀριούσιον, ὅταν μὴ
γὰρ ἐνδείας τινός ἐστι πάθος καὶ τὸ
ἐπιζητεῖ βοήθημα πρὸς ἀναπλήρωσιν οὐ
ποτόν. πλαδώσης δὲ ὀρέξεως δι' P. 18
διαπόντιοι οἰνηγίαι, παραφρονούσης Ρομ
μέθης περὶ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς.
γὰρ ὁ εὐώδης καὶ ὁ εὔπνους Λέσβιος
ς γλυκὺς καὶ Συρακούσιος ἡδὺς καὶ Μιν
Αἰγύπτιος καὶ ὁ νησιώτης Νάξιος καὶ ἀν
ἄλλος τῆς Ἰταλῶν γῆς — πολλὰ ταῦ
—σώφρονι συμπότῃ οἶνος εἷς, ἑνὸς γ

* 20, 1.

ὄργιον θεοῦ. τί γὰρ οὐκ ἀπ
πληρῶσαι τὴν ἐπιθυμίαν; Ν
ἐποίσοντες, ὡς οἱ βασιλεῖς οἱ
ταμὸς οὕτω λεγόμενος τῆς
ὕδωρ εἰς πόσιν τὸ Χοάσπιον,
λος, οὕτω δὲ καὶ τὸ ὕδωρ ἐπαγόμε
τοὺς πλουσίους εἰς τρυφὴν κἀνταῦθα
μα διὰ τοῦ Ἀμὼς ἐκφωνῆσαν.
λισμένον οἶνον καὶ ἐπὶ κλίνης ἐλεφα
10„κατακείμενοι"*); καὶ ὅσα τούτοις ἀκό
δους ἐπήγαγεν μέρει.

§. 31. Προνοητέον δὲ μάλιστα
σύνης, καὶ γὰρ τὴν Ἀθηνᾶν φησιν ὁ μῦθ
ἦν, προμηθουμένην αὐτῆς τῶν αὐλῶν
15ἐπιτηδείως διὰ τὸ ἀπρεπὲς τῆς ὄψεως,
φως τῷ προσώπῳ πιεῖν, μὴ ἄδην σπα
πρὸ πόσεως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀσχημονεῖ
σας, ἀμυστεὶ ἕλκοντας ὑπὸ ἀκρασίας,
τὸ γένειον ἢ τὴν ἐσθῆτα καταβρέχειν
20ποτοῦ ἐπειαχεομένου, μονονουχὶ ἐμπλέκ
πλυνόμενον ταῖς φιάλαις τὸ πρόσωπ
καὶ γὰρ ὁ κελαρυσμὸς ᾄσματος ἐπισπωμένου
σὺν πολλῷ τῷ πνεύματι ἐπισπωμένου
ραμεοῦν ὄγγος ἐγχεομένου, ἠχοῦντος το
25τὸν ῥοώδη καταβρυχθισμόν, αἰσχρὸν κ
θλαμα τῆς ἀκρασίας, πρὸς δὲ καὶ ἐπιτ
τήδευμα τῷ μεταλαμβάνοντι ἡ φιλοπο
σης εἰς βλάβην, ὃ οὗτος. οὐκ ἁρπάζετ
τὸν· σοὶ δέδοται καὶ ἀναμένει σε.
30ποτοδόσης, χανδὸν ἕλκύσας· πλ
ψα κἂν βραδίαν πίῃς, τὸ κόσμιον
κοσμίως κατακερεῖ μόνον τοῦ ποτοῦ
ρεῖται τῷ χρόνῳ, ὃ προαρπάζει ἡ ἀκρ
νῳ δέ", φησί, „μὴ ἀνδρίζου, πολλ
ἠχρείωσεν ὁ οἶνος"**).

*) Amos 6, 6. 4.

**) Eccles. 31, 25.

§. 32. Μέγη δὲ μάλιστα οἱ Σκύθαι
Κελτοί τε καὶ Ἴβηρες καὶ Θρᾷκες πολεμι
ταῦτα τοιαῦτα ὄντα γένη καὶ καλὸν καὶ εὔδαι
τήδευμα ἐπιτηδεύειν νενομίκασιν, ἡμεῖς δὲ
νικὸν γένος εἰς ἀπόλαυσιν, οὐκ εἰς ὕβριν ἐσ
νηφαλέους πίνομεν φιλοτησίας, ἵνα δὴ τῷ
κείως τῷ ὀνόματι δειχθῶσιν φελότητες. πῶς
πεπωκέναι τὸν κύριον, ὅπηνίκα δὲ ἡμεῖς ὧνθ
ἐγένετο; οὕτως ἀναισχύντως ὡς ἡμεῖς; οὐχὶ ἀσ
θυχὶ κοσμίως; οὐκ ἐπιλελογισμένως; εὖ γὰρ ἴστι
τέλαβεν οἶνον καὶ αὐτός· καὶ εὐλογητέον γὰρ ἄνθρωπος κα
τός· καὶ εὐλογητέον γε τὸν οἶνον, εἰπών, "λά
πίετε τοῦτό μού ἐστιν τὸ αἷμα"*), αἷμα τῆς
πέλου, τὸν λόγον τὸν περὶ πολλῶν ἐκχεόμενον
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εὐφροσύνης ἅγιον ἀλληγορεῖ νᾶ
καὶ ὅτε μὲν σωφρονεῖν τὸν πίνοντα δεῖ, δι' ὧν ἐ
διδάσκει παρὰ τοὺς εὐωχίας ἔδειξεν σαφῶς· οὐ γὰρ μ
θύων ἐδίδασκεν. ὅτι δὲ οἶνος ἦν τὸ εὐλογηθέν, ἀπ
δείξει πάλιν· πρὸς τοὺς μαθητὰς λέγων· "οὐ μὴ πί
ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου ταύτης, μέχρις ἂ
πίω αὐτὸ μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρό
μου"**). ἀλλ' ὅτι γε οἶνος ἦν τὸ πινόμενον, πρὸς
τοῦ κυρίου, πάλιν αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ λέγει τὴν Ἰου-
δαίων ἀπονενοῦσθαι σκληροκαρδίαν· καὶ "ἦλθεν γὰρ"
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· καὶ λέγουσιν· Ἰδοὺ
ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος"***).
33. Τοιγὰρ μὲν ἡμῶν τὴν οἰνοποσίαν τὰς τελωνείας καλουμένας πάροινον ἐπαίρουσιν καὶ πρὸς τοὺς ἐγκρατη-
εὐσχημοσύνας κέλλειν διαχέουσαι δοκοῦσιν, αἱ δὲ γυναῖκες τὸ
μαις κέλλειν διαχέουσαι δοκοῦσιν, αἱ δὲ γυναῖκες τὸ
πλατυνομένου τοῦ στόματος τὴν χείλη περιφαγεῖς πλατεῖ-
τὸ στόμιον ἀλαβάστρου, ἀσχημόνως κομιδῇ καὶ
κλῶσαι μὲν τὰς κεφαλάς, ἀσχημόνως πίνουσαι, ἀνα-

*) Matth. 26, 27 sq. **) Luc. 7, 34. ***) Ibid. v. 29. Marc. 14, 25.

λους, οὐ κοσμίως, ἐμοὶ
τείνουσαι περὶ τὴν κατ
γυμνούμεναι τοῖς συμπό
ἀνδρώδεις ἐπισπώμεναι,
προσεπιθρύπτονται σπα
οἰκεῖος ἀνδρὶ λογικῷ, ἐ
τὸ συνειδέναι αὐτῇ ἑαυ
P. 69 φέρει. „ὀργὴ δὲ"; q
Sylb. θυσος"*), οἱονεὶ χό
διὰ τί; ὅτι „ἀσχημοσύ
ταχὺ γὰρ εἰς ἀτοξίαν
ἐπιδῷ τὴν προαίρεσιν ε
στροις πίνειν κεκωλύκα
τούτοις μόνον πίνειν,
τοῖς παρατυχοῦσιν ἀπε
οντες, πόρρωθεν ἄνωθ
αὐταῖς ταῖς ὀρέξεις. ε
τάζουσα τοῦ ἄέρος ἐφ
κατ' οὐδένα τρόπον τ
παραγυμνούσας τι τοῦ
σφαλεῖεν ἄμφω, οἷ μὲ
δὲ τῶν ἀνδρῶν ἐφ'
ἀεὶ δὲ ὡς πυρόντος το
ἡμῖν, μή πη ἄρα κα
σκολος χαλεπήνας ἐπη
κυμικὸν δεῖπνον φυγε
V. 34. Ἐμοὶ δοκ
ματικῶν καλούμενος
μένου κατασιθμούμεν
ὅπὸ στῆθος τοὺς ὄγκο
ἑτοίμους εἰς μέθην
τούτῳ τὸ λογιστικὸν
ἐν τοῖς ἐντοσθιδίοις
δεδουλωμένον. ὥστε

*) Eccles. 26, 9.

ων ἐάγη°) καταπεσὼν ὑπὸ μέθης, οὕτω
φαλος ἄνωθεν ἱλιγγιάσας ὑπὸ μέθης ἐ-
τὴν καρδίαν, τουτέστιν ἐπὶ τὴν φιλη-
θυμὸν, καταπίπτει πῶμα μεῖζον, ἢ φ-
παῖδες πρὸς τοῦ Διὸς τὸν Ἥφαιστον σ-
φθαι χαμαὶ. „πόνος δὲ ἀνδρὸς ἁπλήστου,"
ρα καὶ στεφάνους μετ' ἀνδρὸς ἁπλήστου, φη-
ό τοι καὶ ἡ τοῦ Νῶε παροινία ἀνάγραπ-
ται, ἵνα ὅτι μάλιστα τὴν μέθην φυλα-
ξώμεθα. ἐγγράπτον τὴν εἰκόνα τοῦ παρ'
ἐμφανῆ δι' ἣν σε σκεπάσαντες τὴν αἰ-
ως ἔχοντες Ἥβης εὐλογοῦνται παρὰ κυρίῳ.
ιν τῆς ἐμπεριλαβοῦσα ἡ γραφὴ ἅπαντ-
ατα τοῦ νῦν κεν, „τὸ ἱκανὸν ἀνθρώπῳ πεπαιδε-
λόγῳ ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ ἀναπαύσεται"

οὐ

Cap. III.

περὶ τὴν πολυτέλειαν τῶν σκευῶν P. 1

ξσπουδακέναι.

Ἐκπωμάτων τοίνυν ἀργύρου καὶ
μένων λιθοκολλήτων τε ἄλλων ἄθετος ἡ
ὡς ἁπάτη μόνον· εἴτε γὰρ αὐτοῖς ἐγχέαι, με-
χράματος διαπυρουμένων τῶν σκευῶν
λῆψις, εἴτε αὖ ψυχρῶν πάλιν ἐγχέαι, με-
ς ποιότητος ἢ ὕλης, κιμαινομένη τὸ κρᾶ-
τιν ἐπιβλαβὴς ἢ πόσις ἡ πλουσία. ἐορτ-
Θηρίκλειοι τινες κλίκες καὶ Ἀντιγονίδες
ε καὶ Λαβρώνιοι καὶ λεπαστοὶ καὶ τούτοις
εἴδη τὰ μυρία, ψυκτῆρές τε ἐπὶ τούτοις
χρυσός τε γὰρ ἁπλῶς καὶ ἄργυρος τὴν
δημοσίᾳ ἐστὶν ἐπιφθονον. κτῆμα

°) Od. x. 560. °°) Eccles. 31, 23. °°°) Ibid. v. 19.

P. 188
Post.

κτῆμα τιμιαλφέστατον. ἐγὼ δὲ καὶ Πλάτα
δέχομαι ἀντιλέγοντας νομοθετοῦντα, ὡς οὔτε
δεῖ πλοῦτον οὔτε χρυσοῦν ἀσκεῖν ἔχειν, ἀλ
σκεῦος ἀχρεῖόν ἐστιν, ὃ μὴ μετὰ τῆς ἀναγκαίας
5 καὶ μέτριον δὲ ἡ πολυκτημοσύνη. παγκάλως
καθαιροῖτο ἂν λέγει γραφὴ πρὸς τοὺς φιλαύτ
P. 70 θείᾳ ποῦ ἀποτεινομένη. „ποῦ εἰσὶν οἱ ἄ
Sylb. ἁλιεῖς τῶν ἐθνῶν καὶ οἱ κυριεύοντες τῶν θηρίων τ
10τῆς γῆς, οἱ ἐν τοῖς ὀρνέοις τοῦ οὐρανοῦ ἐμπαίζ
οἱ τὸ ἀργύριον θησαυρίζοντες καὶ τὸ χρυσίο
ἐπεποίθειται ἄνθρωποι, καὶ οὐκ ἔστι τέλος τῆς
σεως αὐτῶν, οἱ τὸ ἀργύριον τε καὶ τὸ χρυσίον τε
νοντες καὶ μεριμνῶντες; οὐκ ἔστιν ἐξεύρεσις τῶν
15γῶν αὐτῶν." ἠφανίσθησαν καὶ εἰς Ἅιδου κατέβησαν
§. 37. Οὗτος τῆς ἀπειροκαλίας ὁ μισθός.
γάρτοι γεωργοῦσιν ἡμῖν δικέλλης ἐστὶ χρεία καὶ ἀ
τρου, μαχέλλην δ' οὐκ ἂν τις ἀργυρᾶν οὐδὲ ἄ
χρυσῆν χαλκεύοι, τῷ δὲ εὐεργῷ τῆς ὕλης οὐ πλο
20σίως εἰς γεηπονίαν συγχωρήμεθα· τί κωλύει καὶ πε
τὰ σκεύη τὰ ἐνοικίδια τὴν αὐτὴν ἔχειν διάνοιαν το
τοῦ ὁμοίου θεωρητικούς; ὧν μέτρον ἡ χρεία· μὴ
πόλυτέλεια γενέσθω. τί γάρ, εἰπέ μοι, τὸ ῥιγχαίριο
τὸ ἑπτατραπέζιον, ἢν μὴ ἀργυρόηλον ᾖ ἢ ἐξ ἐλέφαν
25τος πεποιημένον τὴν λαβήν; οὐ τέμνει; ἢ τὴν
μοῖραν τοῦ κρέως Ἰνδικὸν σίδηρον χαλκευτέον, κα
θάπερ συμμαχικόν τι παρικαλοῦντας; τί δέ; εἰ κε
ραιεοῦν εἴη τὸ χερνίβιον, οὐ δέξεται τὸ ἀπόνιμμα
τῆς χειρός; οὐδὲ ὁ ποδονιπτὴρ τὸ ἀπόνιμμα τοῦ
30ποδός; ἀναξιοπαθήσει δὲ ἄρα καὶ ἡ τράπεζα P. 19
ἡ ἐξ ἐλέφαντος τοὺς πόδας ἐσκευασμένη ὀβολιαῖον Pott.
ἄρτον βαστάσασα; οὐδὲ μὴν ὁ λύχνος διακονήσει τὸ
φῶς, ὅτι κεραμέως, οὐ χρυσοχόου ἔργον ἐστίν· ἐγὼ
δέ φημι καὶ τοὺς σκίμποδας οὐδὲν κακίω παρεχομέ-

*) Baruch. 3, 16—19.

νους κατάκλισιν τῆς ἐλεφαν
ρας ἱκανωτάτης οὔσης ὑπ
σθαι φοινικίδων ἢ πορφυ
τῆς εὐτελείας δι' ἀβελτερί

§. 38. Τίς ἡ τοσαύτ
ὁρᾶτε. ὁ κύριος τρυβλίῳ
τέκλινεν τοὺς μαθητὰς ἐπὶ
πόδας ἔνιπτεν αὐτῶν σαβ
φος θεὸς καὶ κύριος τῶν
δονεπτῆρα περιφέρων ἀπ'
ρεῖτεν ἤτει πιεῖν σκεύει
μῶσαν, οὐκ ἐπιζητῶν τὸ
νύναι δὲ τὸ δίψος εὐκόλ
τὴν χρείαν ἐτίθετο, οὐ
δὲ καὶ ἔπινεν πυρὰ τὰς ε
μέταλλα οὐδὲ ἀργύρου κ
προσόζουσι σκευαρίοις χε
τε τυφωμένης ὕλης ὁ ἰὸς.
φὰς καὶ τὰς ἐσθῆτας κα
τα τὰ κατὰ τὸν οἶκον ο
εἶναι ταῖς ἐνστάσεσιν τοῖ
πρόσφορον οἰκειούμενον τ
ἐπιτηδεύσει, τῷ καιρῷ.
θεοῦ χρὴ καὶ τὰ κτήματ
ἑνὸς ἐπιδείκνυσθαι σύμβο
ἕνα τῶν ἀνθρώπων ἀδια
ὥπῳ ταύτῃ ἐνστάσει, τὰ
να τῇ διαθέσει τῇ μιᾷ
καὶ κτώμεθα μὴ χαλεπῶς
νοῦμεν καὶ φυλάττομεν
κόλως αὐτῶν. ἀμείνω δὲ
πουθεν τὰ εὐτελέστερα τ
ὁ πλοῦτος οὐκ ὀρθῶς κτ
κμίας, περὶ ὧν ὀφθαλμ
εἰς τὴν βασιλείαν παρε

σοῦντες μὲν περὶ τὰ κοσμικὰ, ὑπερηφάνως δὲ ζῶντες δὲ περὶ τὰς τρυφάς.

§. 39. Χρὴ δὲ προειληφέναι τοὺς ἐπὶ σωτηρίᾳ σπεύδοντας ὡς ἄρα χρήσεως μὲν ἕνεκεν ἡ πᾶσα ἡμῶν κτῆσις, ἣν καὶ ἐξ αὐταρκείας δὲ χάριν ἡ κτῆσις, ἣν καὶ ἐξ ὀλίγων ἂν τις περιποιήσαιτο. μάταιοι γὰρ οἱ δι' ἀπληστίαν αὐτοῖς χαίροντες κειμηλίοις. "ὁ δὲ συνάγων τὸν μισθὸν", φησὶν, "οὗτος ἐστιν ὁ συνάγων εἰς δεσμὸν διδούς". χλεύη δὲ καὶ ἀμίδας, ὕελας γέλως πλατὺς οὐροδόχας ἀργυρᾶς καὶ ἐπάγονται τοὺς συμβούλους τοὺς ἑαυτῶν καθάπερ καὶ τὰς πλουτούσας ταύτας τῶν ἐκχρίσεων τὰ ἐκδοχεῖα, ὡς μηδὲ ἀποτριψασθαι ἐξὸν ταῖς πλουσίαις μὴ τετυφωμένως. ἠξίωμαι δ' ἂν αὐτοῖς παρ' ὅλον τὸν βίον σκυβάλων ἄξιον κρίνεσθαι τὸ χρυσίον. νυνὶ δὲ ἡ ἀκρόπολις τῆς κακίας ἡ φιλαργυρία ἁπάντων εἶναι τῶν εὑρηται, ἣν ὁ ἀπόστολος ῥίζαν ὀρεγόμενοί τινες ἀπεπλανήθησαν κακῶν" φησὶν, "ἧς τινὲς περιπεσεῖν ὀδύναις πολλαῖς τῆς πίστεως καὶ ἑαυτοὺς ἐπιθυμίαν πενίαν καὶ ἢ τῶν μεγαλοφροσύνη ἡ ἀληθὴς οὐ τὸ ἐπὶ πλούτῳ μεγαλοφρονεῖν, τὸ δὲ ἐπὶ τοῖς σκεύεσι, τούτου δὲ καταφρονεῖν, κομιδῇ· οὐ γὰρ σπουδάζειν ἔτι περὶ τούτων σχολὴν δίκαιον, ἃ καὶ ἐξ ἀγορᾶς ὠνήσασθαι, σοφία δὲ οὐκ ἀγορᾷ, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πιπράσκεται καὶ οἰδ' ἐν ἀγορᾷ νομίσματι δικαίῳ, τῷ λόγῳ τῷ ἀφθάρτῳ, τῷ βασιλικῷ χρυσίῳ.

*) Hos. 1, 6. **) 1. Timoth. 6, 10.

Πῶς χρὴ περὶ τὰς ἑστι

§. 40. Ἀπέστω δὲ ἡμῖν
χῶμος, ἀλλὰ καὶ αἱ παννυχίδ
ροινίᾳ κομῶσαι· ὁ μὲν γὰρ ἐστι
P. 71 ἐρωτικῆς σχεδίας, τῆς ἀδη
sub. δὲ καὶ μέθη καὶ τὰ ἀλόγιστ
κιστα τοῦ ἡμεδαποῦ χοροῦ. ο
τίς ἐστι παροινία, ἢ παννυχὶ
ἐκκλητικὴ καὶ συννουσίας ἐρεθισ
10ποιός. εἰ δὲ ἐν αὐλοῖς καὶ ψάλ
ὀρχήμασι καὶ κρότοις Αἰγυπτί
θυμίαις ἁλύοι ἀτάκτοις, καὶ ἀπ
κομιδῇ γίγνοιντο ἂν κυμβάλοις
χούμενοι καὶ τοῖς τῆς ἀπάτης ὀ
15νοι· ἀτεχνῶς γάρ, ὡς ἐμοὶ δοκε
τοιοῦτον γίνεται συμπόσιον· „ἀπ
τὰ ἔργα τοῦ σκότους ἐνδύσασθ
τὸς" ἀξιοῖ ὁ ἀπόστολος, „ὡς ἐ
περιπατοῦντας, μὴ κώμοις καὶ
20καὶ ἀσελγείαις"*) σχολάζοντας.

§. 41. Σύριγξ μὲν οὖν που
αὐλὸς δὲ ἀνθρώποις δεισιδαίμοσι
σπεύδουσι. καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς ὁ
να ταῦτα νηφαλίου συμποσίου θ
25θρώποις καταλληλα καὶ ἀνθρώπι
τὰς μὲν γὰρ ἐλάφους ταῖς σύριγ
λήφαμεν καὶ ἐπὶ τὰς ποδάγρας
θηρευομένας ἄγεσθαι τῷ μέλει,
γνυμέναις, οἷον ὑμέναιος. ἐπαυλεῖτ
Κιππόθρον τοῦτον κεκλήκασιν οἱ
ἁπαξαπλῶς ἀνελεύθερον ὄψιν τε
λόντι φάναι αἴσθησιν ἀκρασίας

*) Rom. 13, 12 sq.

ἐκκοπτέον εὖ μάλα, τὴν ἐν
ηρίαν ,
θοὶ παρεγγαλίζουσαν καὶ ἀποθηλύ- P. 193
νλαβουμένους· μελῶν γάρτοι Pott.
ρυθμῶν γοερῶν τῆς μούσης τῆς Κα-
ι φαρμακεῖαι διαφθείρουσι τοὺς τρό-
καὶ κακοτέχνῳ μουσικῇ εἰς πάθος
κώμου τούτου, τὴν λειτουργίαν δὲ
χωρίζον ψάλλει τὸ πνεῦμα, „αἰνεῖτε
άλπιγγος", καὶ γὰρ ἐν ἠχῳ σάλπιγγος
νεκρούς· „αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτη-
ττα τὸ ψαλτήριον κυρίου· „καὶ ἐν
αὐτὸν", κιθάρα νοείσθω τὸ στόμα,
κρουόμενον τῷ πνεύματι· „ἐν τυμ-
αἰνεῖτε αὐτόν". τὴν ἐκκλησίαν λέγει
τῆς σαρκὸς τὴν ἀνάστασιν ἐν ἠχοῦν-
„ἐν χορδαῖς καὶ ὀργάνῳ αἰνεῖτε αὐ-
τὸ σῶμα λέγει τὸ ἡμέτερον καὶ χορ-
τοῦ, δι' ὧν ἐναρμόνιον εἴληφε τὴν
ὁμενον τῷ πνεύματι τοὺς φθόγγους
ἀνθρωπίνους. „αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμ-
ῷ". κύμβαλον τοῦ στόματος τὴν
τοῖς κρουομένοις ἐπηχεῖ χείλεσι.
τοῦτο ἐπεφώνησεν τῇ ἀνθρωπότητι·
εσάτω τὸν κύριον"*), ὅτι πᾶσαν,
σκέψατο πνοήν. εἰρηνικὸν γὰρ ὡς
ὁ ἄνθρωπός ἐστιν, τὰ δ' ἄλλα ἢν
, ὄργανα εὑρήσει πολεμικὰ εἰς τὰς
ντα ἢ τοὺς ἔρωτας ἐκκαίοντα ἢ ἐξα-
θυμούς. χρῶνται γοῦν παρὰ τοῖς
Τυρρηνοὶ μὲν τῇ σάλπιγγι, σύριγγι
λοὶ δὲ πηκτίσιν καὶ Κρῆτες λύρᾳ,
αὐλῷ καὶ κέρατι Θρᾷκες καὶ Αἰ-
καὶ Ἄραβες κυμβάλῳ· ἑνὶ δὲ ἅρα
μόνῳ τῷ εἰρηνικῷ, ἡμεῖς κεχρήμε-

θα, ᾧ γεραίρομεν τὸν θεὸν,
τῷ ψαλμῷ καὶ τῇ σάλπιγγι κ
οἷς ἔθος ἦν τοὺς ἐν πολέμῳ
καταπεφρονηκότας φόβου ἅμα
ὁ ραίοις συγχρῆσθαι, ὡς δὴ τὸ
νήματος, διὰ τῶν τοιούτων ἐπ
§. 43. Ἔστω δὲ ἡμῶν ἡ
σύνη διττὴ κατὰ τὸν νόμον
κύριον τὸν θεόν σου," πρωτέρα μὲν ἡ εἰς θεόν, ἔπειτα δίας γενέσθω φιλοφροσύνη, πλησίον διὰ τῆς ὁμιλίας τῆς στολός φησιν. ὁ δὲ λόγος συνσχηματίζεται δὲ ἔστι καιροῖς, προσι "ἐν πάσῃ σοφίᾳ ἐπιφέρει γ τοὺς ψαλμοῖς, διδάσκοντες ριτι, ᾄδοντες ὑμνοις, ᾠδαῖς καὶ πάλιν. ἐν τῇ καρδίᾳ πάντα ἐν ὀνόματι ὅ τι ἂν ποιῆτε θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ" †). ὁ εὐχάριστος. ᾄδειν τε καὶ ψάλλειν, μοῦσος λῳδὸς, δίκαιον βασιλέα εὐχάριστος ἐν τῷ κυρίῳ, φησὶν ἡ προφητεία, ἐν κιθάρᾳ, ἐν ψαλτηρίῳ. ἄσατε αὐτῷ ᾆσμα καινόν τῷ ψαλτήριον τὸν λόγ ψαλτηρίου τῆς δεκάδος φαν ὀργάνῳ τῆς δεκάδος. Ὡς δὲ ἁρμόδιον ἐν πάντων εὐλο

44. ων συμπάντων **)

37. 39. ††)

γη 1. 17.

ibid.

καὶ παρὰ πότον καθήκει ψάλλειν αὐτῷ τῶν αὐτοῦ μεταλαμβάνοντας κτισμάτων· καὶ γὰρ ὁ ψαλμὸς ἐμμελής ἐστιν εὐλογία καὶ σώφρων, „ᾠδὴν πνευματικὴν" *) ὁ ἀπόστολος εἴρηκε τὸν ψαλμόν. ἐπὶ πᾶσί τε πρὶν ὕπνου λαχεῖν εὐχαριστεῖν ὅσιον τῷ Θεῷ τῆς αὐτοῦ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας ἀπολαύσαντας, ὡς καὶ ἐπὶ τὸν ὕπνον ἰέναι ἡμᾶς ἐνθέως, „καὶ ἐξομολογήσασθαι αὐτῷ ἐν ᾠδαῖς χειλέων", φησὶν, „ὅτε P. 72 Sylb. ἐν προστάγματι αὐτοῦ πᾶσα εὐδοκία γίνεται, καὶ οὐκ ἔστιν ἐλάττωσις εἰς τὸ σωτήριον αὐτοῦ" **). ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς παλαιοῖς Ἕλλησι παρὰ τὰς συμποτικὰς εὐωχίας καὶ τὰς ἐπιψεκαζούσας κύλικας Ἑβραϊκῶν κατ' εἰκόνα ψαλμῶν ἆσμα τὸ καλούμενον σκόλιον ἤδετο, κοινῶς ἁπάντων ἅμα φωνῇ παιανιζόντων, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἐν μέρει περιελιττόντων τὰς προπόσεις τῆς ᾠδῆς· οἱ δὲ μουσικώτεροι αὐτῶν καὶ πρὸς λύραν ᾖδον. ἀλλ' αἱ μὲν ἐρωτικαὶ μακρὰν ἐρρόντων ᾠδαὶ, ὕμνοι P. 195 δὲ ἔστων τοῦ Θεοῦ αἱ ᾠδαί. „αἰνεσάτωσαν", φησὶ, Pott. „τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν χορῷ, ἐν τυμπάνῳ καὶ ψαλτηρίῳ ψαλάτωσαν αὐτῷ" ***). καὶ τίς ὁ ψάλλων χορὸς αὐτό σοι διηγήσεται τὸ πνεῦμα; „ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν ἐκκλησίᾳ ὁσίων, ἀγαλλιάσθωσαν ἐπὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῶν" †). καὶ πάλιν ἐπιφέρει· „ὅτι εὐδοκεῖ κύριος ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ" ††). καὶ γὰρ ἁρμονίας παραδεκτέον τὰς σώφρονας, ἀπωτάτω ὅτι μάλιστα ἐλαύνοντας τῆς ἐρρωμένης ἡμῶν διανοίας τὰς ὑγρὰς ὄντως ἁρμονίας, αἳ περὶ τὰς καμπὰς τῶν φθόγγων κακοτεχνοῦσαι εἰς θρύψιν καὶ βωμολοχίαν ἐκδιαιτῶνται, τὰ δὲ αὐστηρὰ καὶ σωφρονικὰ μέλη ἀποτάσσεται ταῖς τῆς μέθης ἀγερωχίαις. καταλειπτέον οὖν τὰς χρωματικὰς ἁρμονίας ταῖς ἀχρώμοις παροινίαις καὶ τῇ ἀνθοφορούσῃ καὶ ἑταιρούσῃ μουσικῇ.

*) Ephes. 5, 19. Coloss. 3, 16. **) Sirach. 39, 15. 18. ***) Psalm. 149, 3. †) Ibid. v. 1 sq. ††) Ibid. v. 4.

Περὶ γέ

§. 45. Μιμήλους δὲ
λον δὲ καταγελάστων παθά
πολιτείας. πάντων γὰρ τῶν
ἤθους ῥεόντων οὐχ οἷόν τέ
ἔσθαι λόγους, μὴ οὐχὶ ἀπὸ
τὸ γὰρ „οὐκ ἔστι δένδρον
πρὸν, οὐδὲ μὴν δένδρον σα
λὸν" *), κἂν ἐνταῦθα ἀρ
λόγος ἐστίν. εἰ τοίνυν
στέον τῆς ἡμεδαπῆς πολιτ
ἡμῖν αὐτοῖς ἐπιτρέπειν γελ
ὧν ἀκροατὰς γενέσθαι κεκι
σθαι μιμητάς· πολλῷ δὲ ἔτ
τὸν σπουδάζειν γενέσθαι, τ
καταγέλαστον. εἰ γὰρ γελι
θάπερ ἐν ταῖς πομπαῖς ὁρῶ
μείναιμεν, πῶς ἂν εἰκότως
τὸ γελοιότερον σχηματιζόμεν
πρόσωπον; οὐκοῦν ἑκόντ
ἀποτρέψαιμεν ἂν ποτε. καὶ
ἐπιτηδεύσαιμεν εἶναί τ
τὸ τιμιώτερον πάντων
κτημωχιόμενοι τὸν λ
τῦτα, ἐπεὶ μηδὲ ὁ
ἄξιος, διὰ τῶν
ἔργων ἐθίζων.

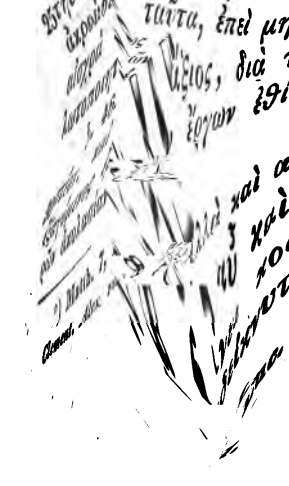

ὠποις ἔστι, ταῦτα
λον δὲ μέτρον αὐτοῖς οὐκ ἀναιρεῖν ἐξ
ντα. οὐ γὰρ ἐπειδὴ καὶ καιρὸν ἐπι-
γελαστέον τὰ πάντα γελαστικὸν ζῶον
τικὸς ὢν χαρμετίζει τὰ ἐπειδὴ οὐδὲ ὁ
ιᾶς αὐτοὺς ἁρμοστέον πάντα· ὡς δὲ
τουδῆς ἡμῶν καὶ τὸ ὑπέρτονον χαλῶντας
κλύοντας ἐκμελῶς· ἢ μὲν γὰρ καθ' ἁρμο-
ώπου, καθάπερ ὀργάνου, κόσμιος ἄνεσις
ηται διάχυσις· οὕτως ἀνακέκληται καὶ
φρονούντων, ὃ γέλως· ἡ δὲ ἐκμελὴς τοῦ
υσις εἰ μὲν ἐπὶ γυναικῶν γίνοιτο, κιχλισμὸς
αι, γέλως δέ· ἔστι πορνικὸς, εἰ δὲ ἐπὶ ἀν-
σμὸς, γέλως ἐστὶν οὗτος μνηστηρώδης
μωρὸς δὲ ἐν γέλωτι ἀνυψοῖ φωνὴν αὐ-
ἡ γραφὴ, „ἀνὴρ δὲ πανοῦργος μόγις
ίσει“ *). φρόνιμον λέγει τὸν πανοῦργον
ἐναντίως τῷ μωρῷ διακείμενον.
Ἀλλ' οὐδ' ἐμπαλιν εἶναι δεῖ σκυθρωπὸν,
ν· ἀποδέχομαι γὰρ εὖ μάλα ἐκεῖνον, προσ-
ῶντα, ὃς ἐφαίνετο P. 197
βλοσυροῖσι προσώπασι**), Pott.
συροῖς· ἧττον γὰρ ἂν καταγέλαστος ὁ γέλως
ιὴ δὲ καὶ τὸ μειδίαμα παιδαγωγεῖσθαι, καὶ
ιχροῖς εἶη, ἐρυθριῶντας μᾶλλον ἢ μειδιῶντας
μὴ συνήδεσθαι διὰ συμπάθειαν δοκῶμεν, εἴ
ηροῖς, κατηφεστέρους ἁρμόζει βλέπεσθαι ἢ
δοκεῖν· τὸ μὲν γὰρ ἀνθρώπινον οὐ λογισμοῦ
τὸ δὲ ὠμότητος ὑπόληψιν ἐνδείκνυται· οὔ-
γελαστέον — ἄμετρον γάρ — οὔτε πρεσβυ-
τινων ἑτέρων ἐντροπῆς ἀξίων παρόντων,
τι αὐταὶ εἰς τὸ διαχέαι ἡμᾶς χαριεντίσαιν-
μὴν πρὸς τοὺς τυχόντας γελαστέον οὐδ' ἐν
ῳ οὐδὲ μὴν πᾶσιν οὐδὲ ἐπὶ πᾶσιν. μάλι-

*) Hes. 21, 20. **) Hom. Il. η. 212.

στα γὰρ μειρακίοις καὶ γ
λὰς ὁ γέλως ἐστίν.

§. 48. Τὸ δὲ καὶ
πόρρωθεν τῶν περιόντων ἐ
P. 73 γὰρ ἀποχρούσασθαι τῆς
Sylb. καὶ ἐκ μόνης τῆς προσό
δὲ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοὺς ἀ
καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι κι
εἰς μαλακίαν ἐκτρέπων τὸ
πεῖν δεῖ, πῶς ἐντεῦθεν ἡ
αἰσχρολογίαν αὔξει.
καί τι ἔπος προέηκεν, ὅ
μάλιστα γοῦν ἐν οἴνῳ καθ
λων συμβέβηκεν τῆς ὑποκ
τὴν ἀνελεύθερον παρρησίαν
ταχοιμίζεται μὲν ὁ λόγος
ρήσας τῇ μέθῃ, τὰ δὲ ἐκ
καταδυναστεύοντα τῆς ἀσ

Cap.

Περὶ αἰσ

§. 49. Αἰσχρολογίας
ἡμῖν ἀφεκτέον καὶ τοὺς
στέον καὶ ὄψει δριμυτέρᾳ
καὶ τῷ ἀπομυκτισμῷ κα
λόγῳ τραχυτέρῳ. „τὰ γ
ἐστοῦ στόματος κοινοῖ τὸν
ἐθνικὸν καὶ ἀπαίδευτον
αὐχεῖ δὲ ἴδιον καὶ κόσμιον
ἀκοὴν τῶν αἰσχρῶν καὶ τ
ὁ θεῖος παιδαγωγὸς κατὰ

*) Hom. Od. ξ. 465 sq.

παιδίων, ὡς μὴ τὰ ὦτα θραύοιτο αὐτῶν, τοὺς σώφρονας περιτίθησι λόγους, καθάπερ ἀντωτίδας, ὡς μὴ δύνασθαι ἐξικνεῖσθαι εἰς θραῦσιν τῆς ψυχῆς τὸ κροῦσμα τῆς πορνείας· τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς κατευθύνει ἐπὶ τὴν θέαν τῶν καλῶν, ἄμεινον εἶναι λέγων τοῖς ποσὶν ἢ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὀλισθαίνειν.

§. 50. Ταύτην ἀποκρουόμενος τὴν αἰσχρολογίαν ὁ ἀπόστολος „πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν", φησίν, „μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ' εἴ τις ἀγαθός"*). πάλιν τε αὖ „καθὼς πρέπει ἁγίοις, μὴ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν αἰσχρότης καὶ μωρολογία ἢ εὐτραπελία, ἃ οὐκ ἀνῆκεν, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία"**). εἰ δὲ „ὁ μωρὸν εἰπὼν τὸν ἀδελφὸν ἔνοχος εἰς κρίσιν"***), τί περὶ τοῦ μωρολογοῦντος ἀποφανούμεθα; ἢ καὶ περὶ τούτου γέγραπται· „ὃς ἂν λαλήσῃ λόγον ἀργόν, ἀποδώσει λόγον κυρίῳ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως"†). αὖθίς τε „ἐκ τοῦ λόγου σου δικαιωθήσῃ", φησίν, „καὶ ἐκ τοῦ λόγου σου καταδικασθήσῃ"††). τίνες οὖν αἱ ἀντωτίδες αἱ σωτήριοι; καὶ τίνες αἱ μετὰ τῶν ὀλισθηρῶν ὀφθαλμῶν παιδαγωγήσεις; αἱ μετὰ τῶν δικαίων συναναστροφαὶ προλαμβάνουσαι καὶ προεμφράττουσαι τὰ ὦτα τοῖς ἀπάγειν τῆς ἀληθείας βουλομένοις φθείρουσιν ἤθη χρήσθ' ὁμιλίαι κακαί, ἢ ποιητικὴ λέγει. γενναιότερον δὲ ὁ ἀπόστολος, „γίνεσθε", φησίν, „ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ", ὃ γὰρ μετὰ τῶν ἁγίων ἀναστρεφόμενος ἁγιασθήσεται"†††). P. 199 Pott.

§. 51. Πάντη οὖν ἀφεκτέον τῶν αἰσχρῶν ἀκουσμάτων καὶ ῥημάτων καὶ θεαμάτων, πολὺ δὲ μᾶλλον ἔργων αἰσχρῶν καθαρευτέον· τοῦτο μὲν ἐν ἀποδείξεσι καὶ παραγυμνώσεσι μέρῶν τινῶν τοῦ σώματος, ὧν οὐ χρή, τοῦτο δὲ ἐν ταῖς ἐπιθεωρήσεσι τῶν ἀπορ-

*) Ephes. 4, 29. **) Ibid. 5, 3 sq. ***) Matth. 5, 22. †) Ibid. 12, 36. ††) Ibid. v. 37. †††) Rom. 12, 9.

ρητοτέρων μερῶν, οὐδὲ γὰρ ἠνέσχετο τοῦ δικαίου τὴν γύμνωσιν *) αἰσχρὰν οὖσαν ἐπιδεῖν σώφρων νεὼ ἐσκέπασε δὲ ἡ σωφροσύνη, ὃ ἐγύμνωσεν ἡ μέθη, περίοπτον τῆς ἀγνοίας παράπτωμα. καθαρευτέον δ οὐδὲν ἧττον καὶ ταῖς προφοραῖς τῶν φωνῶν, ἅβατα εἶναι χρὴ τὰ ὦτα τῶν ἐν Χριστῷ πεπιστευκότων. ταύτῃ μοι δοκεῖ ὁ παιδαγωγὸς μηδὲ φθέγγεσθαι τι τῶν τῆς ἀσχημοσύνης ἐφιέναι ἡμῖν, πόρρω ἄγειν διαβάλλων πρὸς τὴν ἀκολασίαν. δεινὸς γὰρ 10τὰς ῥίζας τῶν ἁμαρτημάτων ἐκκόπτειν· τὸ „οὐ μοιχεύσεις" **) διὰ τοῦ „οὐκ ἐπιθυμήσεις". καιρὸς γὰρ νῆς ἐπιθυμίας ἡ μοιχεία τῆς ῥίζης τῆς κακῆς.

§. 52. Ὁμοίως οὖν κἀνταῦθα ὁ παιδαγωγὸς τὴν ἄδειαν τῶν ὀνομάτων, ὡς χρῆσιν, διαβέβληκε, 15τὴν ἀδεᾶ τῆς ἀκολασίας ἐπιμιξίαν ἐκκόπτων. τὸ ἐν τοῖς ὀνόμασιν ἀτακτεῖν μελέτην ἐμποιεῖ τοῦ εἰς τὰ ἔργα ἀκοσμεῖν, τὸ δὲ περὶ τὴν φωνὴν σωφρονεῖν ἀσκεῖν ἐστι λαγνείας καρτερεῖν. διειλήφαμεν καὶ βαθυτέρῳ λόγῳ, ὡς ἄρα οὔτε ἐν τοῖς ὀνόμασιν 20οὐδὲ μὴν ἐν τοῖς συνουσιαστικοῖς μορίοις καὶ τῇ κατὰ τὰ γάμου συμπλοκῇ, καθ' ὧν κεῖται τὰ ὀνόματα τὰ περὶ τὴν συνήθειαν οὐ τετριμμένα, ἡ τοῦ ὄντως αἰσχροῦ προσηγορία τάττεται· οὐδὲ γὰρ γόνυ καὶ χνῆμη τὰ μέλη τοιαῦτα οὐδὲ μὴν τὰ ἐπ' αὐτοῖς ὀνόματα 25τὰ καὶ ἡ δι' αὐτῶν ἐνέργεια αἰσχρά ἐστι, μέλη δὲ καὶ τὰ αἰδοῖα τοῦ ἀνθρώπου αἰδοῦς, οὐκ αἰσχύνης κατηξιωμένα, αἰσχρὸν δὲ ἡ παράνομος αὐτῶν ἐνέργεια αἰσχους καὶ ὀνείδους· διὰ τοῦτο καὶ κολάσεως ἀξία· μόνον γὰρ τῷ ὄντι αἰσχρὸν ἡ κακία καὶ τὰ κα30τὰ ταύτην ἐνεργούμενα. τούτοις δὲ ἀναλόγως αἰσχρολογία εἰκότως ἂν καλοῖτο ἡ περὶ τῶν τῆς κακίας ἔργων λογοποιία· οἷον τὸ περὶ μοιχείας διαλέγεσθαι ἢ παιδεραστίας καὶ τὰ παραπλήσια. ναὶ μὴν καὶ τὴν φλύαρον ἀδολεσχίαν κατασιγαστέον.

*) Genes. 9, 23. **) Exod. 20, 13.

λογίας οὐκ ἐκφεύξῃ" φησὶν, „ἁμαρτίαν"*), δέ- P. 20
κην ἄρα ὑφέξει ἡ γλωσσαλγία· „ἔστι γὰρ σιωπῶν Poi
εὑρισκόμενος σοφὸς καὶ ἔστι μισητὸς ἀπὸ πολλῆς λα-
λιᾶς"**). ἤδη καὶ αὐτὸς αὐτῷ ὁ ἀδολέσχης προσ-
κορὴς, „πλεονάζων γὰρ λόγον βδελύττεται τὴν ψυ-
χὴν αὐτοῦ"***).

P. 74 Sylb.

Cap. VII.

Τίνα χρὴ παραφυλάττεσθαι τοὺς ἀστείως συμβιοῦντας;

§. 53. *Ἀπέστω δὲ, ἀπέστω ἡμῶν καὶ τὸ σκώπτειν ὕβρεως προκατάρχον, ἐξ ὧν ἔριδες καὶ μάχαι καὶ ἔχθραι διοιδαίνουσιν. ὕβριν δὲ ἔφαμεν μέθης εἶναι διάκονον, οὐκ ἐκ μόνων δὲ τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ ἐκ λόγων ἄνθρωπος κρίνεται. „ἐν συμποσίῳ δὲ", φησὶ, „μὴ ἐλέγξῃς τὸν πλησίον, καὶ λόγον ὀνειδισμοῦ μὴ εἴπῃς αὐτῷ"†). εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα παραγγέλλεται ἁγίοις συνεῖναι, σκώπτειν τὸν ἅγιον ἁμαρτία· „ἐκ στόματος γὰρ ἀφρόνων", φησὶν ἡ γραφὴ, „βακτηρία ὕβρεως"††)· ἐπιβάθραν ὕβρεως, βακτηρίαν λέγουσα, ᾗ ἐπερείδεται καὶ ἐπαναπαύεται ἡ ὕβρις. ὅθεν ἄγαμαι τὸν ἀπόστολον κἀνταῦθα παραινοῦντα „μηδὲ τὰ εὐτράπελα μηδὲ τὰ μὴ ἀνήκοντα"†††) προῆσθαι ἡμᾶς ῥήματα. εἰ γὰρ δι' ἀγάπην αἱ ἐπὶ τὰς ἑστιάσεις συνελεύσεις, συμποσίου δὲ τὸ τέλος ἡ πρὸς τοὺς συνόντας φιλοφροσύνη, παρεπόμενα δὲ τῇ ἀγάπῃ ἡ βρῶσις καὶ ἡ πόσις, πῶς οὐ λογικῶς ἀναστρεπτέον οὐδὲ διὰ τὴν ἀγάπην ἀπορητέον; εἰ γὰρ ὡς ἐπιτείνοντες τὴν πρὸς ἀλλήλους εὔνοιαν σύνιμεν, πῶς ἔχθρας διὰ τοῦ σκώπτειν σκαλεύομεν; σιωπᾶν δὲ κρεῖττον ἢ ἀντιλέγειν ἁμαρτίαν ἀμαθίᾳ προσφερομέ-

*) Prouerb. 10, 19. **) Eccles. 20, 5. ***) Ibid. v. 8. †) Ibid. 31, 31. ††) Prouerb. 14, 3. †††) Ephes. 5, 4.

νους. „μακάριος“ ὡς ἀληθῶς ἐξ ἀνὴρ, ὃς οὐκ ὤλι-
σθησεν ἐν στόματι αὐτοῦ καὶ οὐ κατενύγη ἐν λύπῃ
ἁμαρτίας“*), ἤτοι μετανοήσας ἐφ' οἷς λαλήσας· καθό-
μαρτεν, ἢ ἐν τῷ μηδένα λυπῆσαι λαλήσας· καθό-
λου μὲν οὖν νέοι μὲν ἐωχιῶν, ὡς μὴ σφάλλοιντο τῶν
τοιῶνδε ἀπεχέσθων εὐωχιῶν, ὡς μὴ σφάλλοιντο τῶν περὶ
ἃ μὴ προσῆκεν· καὶ γὰρ ἀκούσματα ἀήθη καὶ θεάμα-
τα ἀπρεπῆ κυμαινομένης ἔτι ἐν αὐτοῖς τῆς πλοτεως P. 201
ἐκριπίζει τὴν διάνοιαν, συνεργεῖ δὲ αὐτοῖς τὸ ἄστα- Pott.
10τον τῆς ἡλικίας πρὸς τὸ εὐκαταφορον τῆς ἐπιθυμίας,
ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἄλλοις παραλλοι γίνονται σφαλιά-
των, τὸ ἐπικίνδυνον τῆς ὥρας ἐπιδεικνύμενοι. τὸ φαινε-
ται· „μετὰ ὑπάνδρου γυναικὸς μὴ κάθου τὸ σύνο-
15λον καὶ μὴ συμπαικλιθῇς ἐπ' ἀγκῶνα μετ' αὐτῆς“**).
τουτέστι μὴ συνδείπνει πυκνότερον, μηδὲ ἔσθιε μετ'
αὐτῆς. διὸ καὶ ἐπιφέρει· „μηδὲ συμβολὰς ποίει μετ'
αὐτῆς ἐν οἴνῳ, μή πως ἐκκλίνῃ ἡ καρδία σου ἐπ'
αὐτὴν καὶ τῷ αἵματί σου ὀλισθήσῃ εἰς ἀπώλειαν“. δυνα-
20σφαλερὰ γὰρ ἡ πάροινος ἐλευθερία παντὶ μειζων δ κίνδυ-
νος τῷ λῦσαι τὴν δέσιν τῆς συμβιώσεως πειρωμένῳ.
εἰ δὲ καὶ ἀνάγκη τις περιτέχοι παριέναι κελεύουσα,
αἱ μὲν κεκαλυφθων ἄγαν ἀμπεχόνῃ ἔκτοσθεν, ἔνδο-
θεν δὲ αἰδοῖ. ὅσαι δὲ μὴ παρεῖναι συμπόσιον καὶ ταῦτα
25διαβολὴ εἰς ἀνδρῶν ἄγαν ἀμπεχόνῃ ἔκτοσθεν, ἔνδο-
οἰνωμένων. οἱ δὲ ἐπὶ τὴν κλισίαν τὰς ὄψεις πήξαν-
τες ἀμετασάλευτοι τοῖς ἀγκῶσιν ἐρηρεισμένοι μόνοις
παρέστων τοῖς ὠσὶν, εἰ δὴ καὶ καθέζοιντο, μὴ ἐναλ-
λὰξ τὼ πόδε ἔχόντων, μηδὲ μὴν θάτερον τοῖν μη-
30ροῖν θατέρῳ ἐπιφερόντων ἢ τὴν χεῖρα τῷ γενείῳ ὑπερ-
ειδόντων· ἀγεννὲς γὰρ μὴ φέρειν αὐτόν.

§. 55. Καὶ τοῦτο κατηγόρημα τοῦ νέου. συνε-
χὲς δὲ καὶ τὸ μετακινούμενον ἐναλλάττειν τὸ σχῆμα

*) Eccles. 14, 1.

**) Ibid. 9, 9.

κουφότητος σύμβολον· ἔλαττον φέρεσθαι καὶ τὸ σχοσει καὶ ἐν βρώσει τὸ λαίτερον, οὐ τὸ προπετέστερον κἂν τῷ κατάρχεσθαι καὶ κἂν τοῖς διαλείμμασι, καὶ τὸ προκαταλήγειν δὲ καὶ τὸ ἀπροσπαθές. „Φάγε", φησὶν, „ὡς ἄνθρωπος τὰ παρακείμενα, παῦσαι πρῶτος χάριν παιδείας, κἂν ἀναμέσον πλειόνων ἐκάθισας, πρότερος αὐτῶν μὴ ἐκτείνῃς χεῖρα" *). οὐκουν προσεκπηδητέον ὑπὸ λαιμαργίας ἀναπειθομένους ποτὲ, οὐδὲ μὴν ἐπεγλιχομένους παρεκτείνειν μέχρι πολλοῦ χρὴ τῇ ἐφυστερήσει τὴν ἀκρασίαν ὁμολογοῦντας. ἀλλ' οὐδὲ ἐν τῷ μεταξὺ P. 202 προσκειμένους φαίνεσθαι καθάπερ τὰ θηρία τῇ βο- Pott. ρᾷ, οὐδὲ μὴν πλείονος ὄψου προσφέρεσθαι· οὐ γὰρ ὀψοφάγος φύσει, ἀλλὰ σιτοφάγος ἄνθρωπος.

§. 56. Προανίστασθαι δὲ τῶν πολλῶν καὶ τοῦ συμποσίου ὑπεξεῖναι ἐπιεικῶς ἀνδρὸς σώφρονος· „ἐν ὥρᾳ γὰρ", φησὶν, „ἀναστάσεως μὴ οὐράγει, καὶ ἀπότρεχε εἰς οἶκόν σου" **). ἔλεγον δὲ οἱ δώδεκα προσκαλεσάμενοι τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν· „οὐκ ἀρεστόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις" ***). εἰ δὴ τοῦτο ἐφυλάξαντο, πολλῷ μᾶλλον γαστριμαργίαν ἔφευγον. οἱ δὲ αὐτοὶ οὗτοι ἀπόστολοι τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς ἐπιστέλλαντες· „ἔδοξεν", πλέον, ἐπιθέσθαι ὑμῖν βάρος", πλὴν τῶν ἐπάναγκες, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνικτῶν καὶ τῆς πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξετε" †). Φυλάττεσθαι δὲ τὰς παροινίας ὥσπερ καὶ τὸ κώνειον δεῖ· ἄμφω γὰρ ὑποσύρουσιν εἰς θάνατον, χρὴ δὲ καὶ γελώτων εἴργεσθαι ἐξαισίων καὶ δακρύων ὑπερμέτρων· πολλάκις γὰρ οἱ οἰνωμένοι καγχάσαντες ἐπὶ πλεῖστον, εἶτα μέντοι ὑπῆχθησαν οὐκ οἶδ' ὅπως

*) Eccles, 31, 16—18. **) Ibid. 32, 11. ***) Actor. 6, 2. †) Ibid. 15, 28 sq.

παροινίᾳ τινὶ παραπεσόμενοι εἰς δάκρυα ἀπάδει γὰρ τοῦ λόγου καὶ τὸ ἐκθηλύνεσθαι καὶ τὸ ἐξυβρίζειν.

§. 57. Πρεσβῦται δὲ ὡς τέκνα ἀφορῶντες τοὺς νέους σπανιάτατα μέν, ἴσως δ' ἄν που καὶ παίξαιεν πρὸς αὐτούς, εἰς τοῦτο ἐπισχώπτοντες, ἵνα γήσει τὸ εὔσχημον αὐτῶν. ἀμέλει πρὸς τὸν παιδαγωγὸν ὧδέ πως· τηλὸν καὶ σιωπηλὸν ἔστι χαριεντίσασθαι P. 75 δὲ ἐμὸς υἱός, ἐκεῖνον λέγω τὸν σιωπῶντα, οὐ παύε- 8yIb. ται λαλῶν. ἐπιτείνει γὰρ τοῦ νέου τὴν αἰδῶ ἡ τοιαύτη ἐπίσκωψις ἐμφαίνουσα χαριέντως ὅτι τὰ προσ- ὄντα αὐτῷ χρηστὰ διὰ τῆς τῶν φαύλων, ἃ μὴ πρόσ- στιν αὐτῷ, διαβολῆς· ἐπίνοια γὰρ καὶ αὐτὴ δεδασκα- λικὴ διὰ τοῦ μὴ προσόντος κυροῦσα τὸ προσόν. ἀμέ- λει τοσοῦτόν τι ἐπιχρίνει ὁ τὸν ὑδροποτὴν εἰ δὲ καὶ οἰ- 15φρονα παροινεῖν καὶ μεθύειν λέγων. τινες οἱ φιλοσκώμμονες, σιωπητέον ἡμῖν καὶ παρα- πεμπτέον τοὺς λόγους τοὺς περιττούς, ὅσπερ τὰς κύ- λικας τὰς πεπληρωμένας· ἐπισφαλὴς γὰρ ἡ τοιαύτη παιδιά· „στόμα δὲ προπετοῦς ἐγγίζει συντριβῇ.“ P. 203 Pott. 20οὐ παραδέξῃ δὲ ἀκοὴν ματαίαν. οὐδὲ συγκαταθήσῃ *) ἄδικος οὔτε μετὰ τοῦ ἀδίκου γενέσθαι μάρτυς,“ ἀλλ' οὐδ' εἰς κα- ς διαβολὰς οὔτε εἰς βλασφημίας, ηγθείας.

§. 58. Ἐγὼ δ' ἄν μοι δοκῶ καὶ μέτρον ἐπι- 25θεῖναι φωνῇ, τοῖς σώφροσιν, οἷς γε ἐφεῖται λαλεῖν, τὸν ἐπι- διαλεγόμενον. Σιγὴ μὲν γὰρ ἀρετὴ γυναικῶν ἐστίν, νυν δὲ τῶν νέων γέρας, λόγος δὲ ἀγα- δεδοκιμασμένης. — πρέπει γάρ σοι — λάλησον, πρεσβύτερε, ον καὶ ἐν ἀκριβείᾳ σοφίᾳ; ἐπιστήμης. νεανί- ἐπιτρέπει ἡ σοφὴ κεφαλαίωσον λόγον ἐν ἐπερωτηθεὶς δὲ οὐ διαλεγόμενοι τὸ φθέγμα

*) Eccles. 32, 3. 7 sq.

τὸ σφῶν τῇ συμμετρίᾳ παραμετρούντων, τό τε γὰρ γεγωνὸν τῆς προφορᾶς μανιωδέστατον, τό τε ἀνήκουστον πρὸς τοὺς πέλας φθέγγεσθαι ἀναισθήτου· οὐ γὰρ ἀκούσονται. καὶ τὸ μὲν ἀγεννείας, τὸ δὲ αὐθαδείας τεκμήριον. ἀπέστω δὲ καὶ ἡ φιλονεικία κενῆς νίκης ἕνεκεν, λόγων, ἐπεὶ τέλος ἡμῖν ἡ ἀτυραξία καὶ τοῦτο ἄρα ἐστὶ τὸ „εἰρήνη σοι"*)· πρίν τε ἀκοῦσαι σε μὴ ἀποκρίνου ῥῆμα.

§. 59. Ἀλλὰ καὶ τὸ τεθρυμμένον τῆς φωνῆς ὀθηλυδρίου, σώφρονος δὲ καὶ τὸ ἐν τῇ φωνῇ μεμετρημένον μεγέθους τε ἅμα καὶ μήκους καὶ τάχους καὶ πλήθους εἴργοντος τὸ φθέγμα τὸ αὐτοῦ. οὔτε γὰρ μακρολογητέον ποτὲ οὔτε πολυλογητέον οὔτε ἀδολεσχητέον, ἀλλ' οὐδὲ τροχαλῶς καὶ συνδιωκομένως διαλεκτέον. καὶ γὰρ αὐτῇ τῇ φωνῇ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, δικαιοσύνης μεταδοτέον, τούς τε ἀκαιροβόας καὶ τοὺς κεκράκτας ἐπιστομιστέον. ταύτῃ γὰρ αὖ τὸν Θερσίτην πληγαῖς ἠκίσατο ὁ σώφρων Ὀδυσσεύς, ὅτι μόνος ἀμετροεπὴς ἐκολώα,

ὅς ῥ' ἔπεα φρεσὶν ἧσιν ἄκοσμά τε πολλά τε ἤδει, P. 204
μάψ, ἀτὰρ οὐ κατὰ κόσμον**). Pott.
„φοβερὸς γὰρ ἐν ἀπωλείᾳ αὐτοῦ ἀνὴρ γλωσσαῦδης"***). τῶν γοῦν φλυάρων καθάπερ τῶν πολιῶν ὑποδημάτων, τὰ μὲν ἄλλα ὑπὸ τῆς κακίας κατατέτριπται μόνη δὲ ἡ γλῶσσα περιλείπεται εἰς βλάβην. ταύτῃ τοι βιωφελέστατα ἡ σοφία παραινεῖ „μὴ ἀδολέσχει ἐν πλήθει πρεσβυτέρων"†). ἄνωθεν δὲ ἡμῶν τὴν φλυαρίαν ἐκκόπτουσα, θεόθεν ἄρχουσα, μετριάζειν νομοθετοῦσα ὧδέ πως· „μὴ δευτερώσῃς λόγον ἐν προσευχῇ σου".

§. 60. Ποππυσμὸς δὲ καὶ συριγμὸς καὶ οἱ διὰ τῶν δακτύλων ψόφοι τῶν οἰκετῶν οἱ πρακλητικοὶ ἄλογοι σημασίαι οὖσαι λογικοῖς ἀνθρώποις ἐκκλιτέοι,

*) 3 Ioann. v. 15.
**) Hom. Il. β, 212 sq.
***) Eccles. 9, 18.
†) Ibid. 7, 14.

παραιτητέον δὲ καὶ τὸ συνεχὲς ἀποπτύειν καὶ τὸ
χρέμπτεσθαι βαιότερον μηδὲ ἀποκύττεσθαι τῶν συνεωχοτων παρὰ
πότον· στοχαστέον γὰρ ἀμηγέπῃ τὴν τοιάνδε ἀκο-
νων, μὴ ἀποστέρξωσιν ἀπὸ ναυτίας· οὐ γὰρ ἅμα κατὰ τὰ
5 σμίαν, ἢ κατήγορός ἐστιν ἀχρασίας· τὴν φάτνη ἔμπα καὶ ὁ
αὐτὰ τοῖς βουσὶν καὶ τοῖς ὄνοις ἢ ἀπομύττονται καὶ πτύου-
κοπρῶν· καὶ γὰρ οἱ πολλοὶ δειπνοῦσι. παρμὸς δὲ ἐξη-
σιν ἅμα ἐν τῷ αὐτῷ καὶ δειπνοῦσι, οὐκ ἔξη-
τῳ ἐπιγένοιτο, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ἡ ἐρυγὴ, αὐτῶν κα-
10χεῖν δείσει τοὺς πλησίον τῷ ὑόφῳ τῆς ἀπεμ-
ταμαρτυροῦντας ἀπαιδευσίας, ἀλλ' ἡ μὲν παρ-
πτέα, ἢ ἐρυγὴ, ἠσυχῇ σὺν τῷ ἐκπνεομένῳ ἀέρι σχη-
ματιζομένῳ κοσμίως τῷ στόματι, οὐχὶ δὲ τραγικῶν
δίκην προσωπείων διελκομένῳ καὶ κεχηνότι. παρ-
15μοῦ δὲ τὸ ταραχτικὸν ἀφαιρετέον ἀπολαβομένους
πράως τὰς ἀναπνοάς· ταύτῃ γὰρ εὐσχημονέστατα
τὴν ἀθρόαν τοῦ πνεύματος ἀπειλὴν ἐναποσβεστέον
οἰκονομοῦντα τὴν διέξοδον, ὡς καὶ λαθεῖν πειρᾶ-
σθαι, ἢν τι καὶ συνεξύσῃ ἐκβιαζόμενος ὁ ἀὴρ περίτ-
20τωμα. ἀγερωχίας δὲ καὶ ἀταξίας σύμβολον τὸ προσ-
θεῖναι τοῖς ἤχοις ἐθέλειν, μὴ οὐχὶ ἀφαιρεῖν. οἱ δὲ
δὴ γλύφοντες τοὺς ὀδόντας αἱμάσσοντες τὰ σθλα
σφῖσί τε αὐτοῖς εἶναι ἀηδεῖς καὶ τοῖς πλησίον ἀπε-
χθεῖς, ναὶ μὴν καὶ τῶν ὤτων οἱ γαργαλισμοὶ καὶ
25τῶν πταρμῶν οἱ ἐρεθισμοὶ ὠώδεις εἰσὶ καὶ τὰς ὑπ' ὄψιν δὲ
κλας ἀκολάστου μελετητικοί. καὶ τὰς αἰσχρολογίας αὖ-
σχημοσύνας παραιτητέον καὶ τὰ βλέμμα ἔστω. καὶ ἡ τοῦ
ῶν, καθεστὼς δὲ καὶ τὸ κίνησις εὐσταθὴς καὶ ἡ
ραχήλου ἐπιστροφὴ καὶ ὁμιλίας προφορά. καθόλου
ῶν χειρῶν κατὰ τὰς ἡρμολας καὶ ἡσυχίας καὶ γαλήνης
ὁ Χριστιανὸς οἰκεῖος
ἐστιν.

Cap. VIII. P. 205 Potter.

Εἰ μύροις καὶ στεφάνοις χρηστέον.

§. 61. *Στεφάνων δὲ ἡμῖν καὶ μύρων χρῆσις οὐκ ἀναγκαία. ἐξοκέλλει γὰρ εἰς ἡδονὰς καὶ ῥᾳθυμίας, μάλιστα γειτνιώσης τῆς νυκτός. οἶδ' ὅτι "ἀλάβαστρον μύρου"*) *παρὰ τὸ δεῖπνον τὸ ἅγιον κομίσασα ἡ γυνὴ τοὺς πόδας ἤλειφεν τοῦ κυρίου καὶ ἧσεν* P. 76 *αὐτὸν, οἶδα δὲ καὶ χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ τοὺς* Sylb. *παλαιοὺς τῶν Ἑβραίων ἀναδουμένους βασιλεῖς, ἀλλ' ἡ μὲν γυνὴ μηδέπω τοῦ λόγου μεταλαβοῦσα — ἔτι γὰρ ἦν ἁμαρτωλός — ὅπερ ἠγεῖτο τὸ κάλλιστον εἶναι παρ' αὐτῇ, τὸ μύρον, τούτῳ τετίμηκε τὸν δεσπότην, ἀμέλει καὶ τῷ κόσμῳ τοῦ σώματος, ταῖς θριξὶ ταῖς ἑαυτῆς, ἀπεψᾶτο τὸ περιττὸν τοῦ μύρου ἐπισπένδουσα τῷ κυρίῳ, μετανοίας δάκρυα. διὰ τοῦτο "ἀφέωνται αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι"**). δύναται δὲ τοῦτο σύμβολον εἶναι τῆς διδασκαλίας τῆς κυριακῆς καὶ τοῦ πάθους αὐτοῦ· μύρῳ γὰρ εὐώδει ἀλειφόμενοι οἱ πόδες θεϊκὴν αἰνίττονται διδασκαλίαν ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς μετ' εὐκλείας ὑδεύουσαν· "ἐξῆλθεν γὰρ ὁ φθόγγος αὐτῶν ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς"***). καὶ εἰ μὴ φορτικὸς εἶναι δοκῶ, οἱ πόδες οἱ τοῦ κυρίου οἱ μεμυρισμένοι ἀπόστολοί εἰσι προφητεία τῆς εὐωδίας τοῦ χρίσματος ἁγίου μεταλαβόντες πνεύματος.*

§. 62. *Οἱ γοῦν περινοστήσαντες τὴν οἰκουμένην ἀπόστολοι καὶ τὸ εὐαγγέλιον κηρύξαντες πόδες ἀλληγοροῦνται κυρίου, περὶ ὧν καὶ διὰ τοῦ ψαλμῳδοῦ προθεσπίζει τὸ πνεῦμα· "προσκυνήσωμεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ"* †), *τουτέστιν, οὗ ἔφθασαν οἱ πόδες αὐτοῦ οἱ ἀπόστολοι, δι' ὧν κηρύσσόμενος ἐπὶ τὰ πέρατα ἦκεν τῆς γῆς. δάκρυα δὲ ἡ*

*) Matth. 26, 7. Marc. 14, 3. Luc. 7, 37. **) Luc. 7, 47. ***) Psalm. 19, 5. Rom. 10, 18. †) Psalm. 132, 7.

μετάνοιά ἐστι, καὶ λελυμέναι τρόχες
ρυσσον· ἀπαλλαγὴν καὶ τὴν μετὰ τοῦ
τὸν κύριον θλῖψιν ἐν ὑπομοναῖς τῆς
διὰ τὴν πίστιν τὴν νέμν λελυμένης κ
καὶ πάθος ἐμφαίνει, δεσποτικόν.
νοοῦσι τὸ ἔλαιον, ὃ αὐτός ἐστιν ὁ κ
τὸ ἔλεος τὸ ἐφ' ἡμᾶς, τὸ δὲ μύρο
ἐλαιόν ἐστιν ὁ Ἰούδας ὁ προδότης,
ἐχρίσθη κύριος τῆς ἐν κόσμῳ ἀναστρο
τόμενος, μυροίζοντιν γὰρ οἱ νεκροί. δ
οἱ ἁμαρτωλοὶ οἱ στενοχώρητοι οἱ εἰς
στενόντες, οἷς ἀφῆκεν τὰς ἁμαρτίας, καὶ
λελυμέναι πενθοῦσα Ἱερουσαλὴμ ἡ καταλ
νη, δι' ἣν οἱ θρῆνοι Ἱερουσαλὴμ ἡ καταλ
ἡμᾶς αὐτὸς ὁ κύριος οἱ προφητικοί. δε
"ὃς ἂν ἐμβάψῃται μετ' ἐμοῦ", λέγων, "
βλίον, οὗτός με παραδώσει"*). ὁρᾷς τὸν
τὸν δόλιον· καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Ἰούδας φιλήμ
δωκε τὸν διδάσκαλον· γέγονεν γὰρ ὁ αὐτὸ
μούμενος ὑποκριτήν· καὶ τὸν λαὸν ἐλέγχω
δι' ὃν εἴρηται, ὑποκριτήν· καὶ τὸν λαὸν τοῖς χείλεσι
με, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πορρωτέρω ἐστὶν ἀπ' ἐ

§. 63. Οὐκ ἀπεικὸς οὖν αὐτὸν κατα
προδότην, ὡς μαθητὴν ἠλεημένον, δολερὸν
ἔλαιον πεφαρμαγμένον. τοῦτο δὲ
μυριζόμενοι πόδες, τὴν Ἰούδ
εἰς πάθος ὁδεύοντος κυρίου. καὶ
"ἀπονίπτων τοὺς πόδας" τῶν μα
καλὰς πράξεις ἀποστέλλων αὐτούς, τὴν
αὐτῶν τὴν εἰς τὰς εὐεργεσίας τῶν ἐθνῶ
συμπεπλῆ καὶ καθαρὰ προπαρασκευάσας τ
ὀσμὴ τε τούτοις τὸ μύρον καὶ τὸ ἐπι

*) Ps. 40, 10. **) Ies. 29, 13.

Clemens

U

των φθάνον τῆς εὐωδίας ἔργον πεφήμισται· καὶ γὰρ πεπλήρωκεν τὸ πάθος τοῦ κυρίου, ἡμᾶς μὲν εὐωδίας, Ἑβραίους δὲ ἁμαρτίας· σαφέστατα τοῦτο ἀπέδειξεν ὁ ἀπόστολος εἰπών· „τῷ θεῷ χάρις τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ, ὅτι κυρίου εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, οἷς μὲν ὀσμὴ ἐκ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὀσμὴ ἐκ ζωῆς εἰς ζωήν"*). βασιλεῖς δὲ οἱ Ἰουδαίων χρυσῷ καὶ λίθοις τιμίοις συνθέτῳ καὶ ποικίλῳ χρώμενοι στεφάνῳ, οἱ χριστοὶ, τὸν Χριστὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς συμβολικῶς ἐπιφερόμενοι λελήθεσαν· κεφαλῇ κυσμούμενοι κυρίου. λίθος γέ τοι τίμιος ἡ μαργαρίτης ἢ σμάραγδος αὐτὸν αἰνίττεται τὸν λόγον, χρυσὸς δὲ αὐτὸς πάλιν ὁ ἀδιάφθορος λόγος, ὁ τὸν ἰὸν τῆς φθορᾶς οὐκ ἐπιδεχόμενος. χρυσὸν γὰρ αὐτῷ γεννηθέντι βασιλείας σύμβολον προσεκόμισαν οἱ μάγοι· μένει δὲ ἀθάνατος ὁ στέφανος οὗτος κατ' εἰκόνα τοῦ κυρίου· οὐ γὰρ μαραίνεται ὡς ἄνθος.

P. 207 Pott.

§. 64. Οἶδα καὶ τὰ Ἀριστίππου τοῦ Κυρηναίου. ἀβροδίαιτος ἦν ὁ Ἀρίστιππος· σοφιστικὸν οὗτος ἐρωτᾷ τινὰ τοιοῦτον λόγον· ἵππος μύρῳ χριόμενος εἰς τὴν ἵππου ἀρετὴν οὐ βλάπτεται οὐδὲ κύων μυρισθεὶς εἰς τὴν κυνὸς ἀρετήν· οὐδ' ἄνθρωπος ἄρα, ἐπήγαγεν καὶ συνήγαγεν ἀλλ' ἵππῳ μὲν καὶ κυνὶ οὐδὲ εἷς λόγος τοῦ μύρου, οἷς δὲ ἡ αἴσθησις λογικωτέρα, τούτοις ἡ ἀπόλαυσις ἐπιψογωτέρα κορασιώδεις ὀδμὰς ἐπιφερομένοις. τούτων δὲ τῶν μύρων ἄπειροι διαφοραὶ, βρένθιον καὶ μετάλλιον καὶ βασίλειον, πλαγονίου τε καὶ ψάγδας Αἰγυπτίας. Σιμωνίδης δὲ ἐν τοῖς ἰάμβοις οὐκ αἰδεῖται λέγων·

κἠλειφόμην μύροισι καὶ θυώμασι
καὶ βακκάρι· καὶ γάρ τις ἔμπορος παρῆν.

*) 2 Cor. 14 — 16.

ἐπιτηδεύουσι δὲ καὶ τὸ ἀπὸ κρίνων μύ
κύπρου, καὶ ἡ νάρδος εὐδοκιμεῖ παρ'
τῶν ῥόδων ἄλειμμα καὶ τὰ ἄλλα, ὁ
ναῖκες, ὑγρά τε καὶ ξηρὰ καὶ τὰ ἐπὶ
μιώμενα μύρα· ἐπινοεῖται γὰρ αὐτοῖ
ἄπληστον τῆς ἐπιθυμίας τὸ ἀκόρι
διὸ καὶ πολλῆς τινὸς ἀπειροκαλίας
δὲ καὶ τὰς ἐσθῆτας καὶ τὰς στρω
κους ὑποθυμιῶσί τε καὶ καταρραι
δὲ καὶ τὰς ἀμίδας ὄζειν ἀναγκάζε
τρυφή.

P. 77 §. 65. Εὖ μοι δοκοῦσι σχει
Sylb. τοῦτο σπουδῇ τοσοῦτο τοῖς μύ
τινες, ὅτι τὴν ἀνδρωνῖτιν ἐκθηλύν
τεχνίτας αὐτῶν, τοὺς μυρεψούς,
ἀπελαύνειν πόλεων καὶ τῶν ἀνθιν
φεῖς ἀπελαύνειν καὶ αὐτούς· οὐ
ἔμματα καὶ χρίσματα εἰς τὴν ἀλ
πόλιν. χρὴ δὲ καὶ μάλα τοὺς μὲν
ἡμῖν μὴ μύρων, ἀλλὰ καλοκἀγα
ἀποπνείτω Χριστοῦ τοῦ ἀλείμμα
μὴ διὰ πασμάτων καὶ μύρων, ἃ
νης ἀμβροσίῳ χρίσματι συναλειφέ
μένη μύρῳ τῷ πνεύματι. τοῦτο
ἀνθρώποις γνωρίμοις, εὐωδίας ἄλ
ρανίων συντιθεὶς ἀρωμάτων τὸ
αὐτὸς ὁ κύριος συναλείφεται τῷ
βιδ μεμήνυται· „διὰ τοῦτο ἔχρ
θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως π
σού· σμύρνα καὶ στακτὴ καὶ κασ
σού" *).

§. 66. Ἀλλὰ γὰρ μὴ λάθω
τὰ μύρα βδελυττόμενοι ἢ οἱ κάν
ῥοδίνῳ χρισθέντας μύρῳ τελευτᾶ

*) Psalm. 45, 7 sq.

των ἐκκριτέον. Δλέγα τινὰ τῶν μύρων ταῖς γυναιξίν, ὅσα μὴ καρῶσε τὸν ἄνδρα. αἱ γὰρ ὑπέρμετροι χρίσεις τῶν μύρων κηδείας, οὐ συμβιώσεως ἀποπνέουσιν. καίτοι καὶ τὸ ἔλαιον αὐτὸ ταῖς μελίτταις καὶ τοῖς ἐντόμοις ἔστι πολέμιον ζώοις, ἀνθρώπων δὲ τοὺς μὲν ὤνησεν, ἔστε δὲ οὓς εἰς μάχην ἐξεκαλέσατο, καὶ τοὺς πρότερον φίλους ἀληλιμμένους τοῦτο ἐν τοῖς σταδίοις ἐκτρέπεε εἰς τὸ τῆς ἀγωνίας πάμμαχον. μαλακὸν δὲ ἔλαιον τὸ μύρον ὂν οὐκ οἴεσθε τὰ ἤθη τὰ γενναιὰ ἐκθηλύνειν δύνασθαι; μάλιστα. ὥσπερ δὲ τὴν τρυφὴν καὶ τῆς γεύσεως ἀποκεκλίκαμεν, οὕτως ἀμέλει καὶ τῶν ὄψεων καὶ τῶν ἀσφρήσεων τὴν ἡδυπάθειαν ἐξορίζομεν, μὴ λάθωμεν ἣν ἐφυγαδεύσαμεν ἀκολασίαν, κάθοδον αὐτῇ διδόντες εἰς ψυχὴν διὰ τῶν αἰσθήσεων, οἱονεὶ διὰ θυρῶν ἀφρουρήτων. P. 209 Pott.

§. 67. Εἰ γοῦν τῆς εὐωδίας "τὸ θυμίαμα" *) τὸν μέγαν ἀρχιερέα, τὸν κύριον, ἀναφέρειν λέγοιεν τῷ θεῷ μὴ θυσίαν ταύτην καὶ εὐωδίαν θυμιάματος νοούντων, ἀλλὰ γὰρ τὸ τῆς ἀγάπης δεκτὸν ἀναφέρειν τὸν κύριον, τὴν πνευματικὴν εὐωδίαν, εἰς τὸ θυσιαστήριον παραδεχέσθων. αὐτάρκες μὲν οὖν τὸ ἔλαιον αὐτὸ λιπᾶναί τε τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἀνεῖναι τὸ νευρῶδες καὶ τινα τοῦ σώματος ἁσμὴν ἀναστεῖλαι τὸ βαρυτέρων, εἰ καὶ πρὸς τοῦτο τοῦ ἐλαίου δεοίμεθα. ἡ δὲ ἐπιτήδευσις τῆς εὐωδίας δέλεάρ ἐστι ῥᾳθυμίας. πόρρωθεν εἰς λίχνον ἐπιθυμίαν ἐπισπωμένης. πάνυ τοῦθεν γὰρ ἀγώγιμος ὁ ἀκόλαστος καὶ ἀπὸ ἐδωδῆς καὶ ἀπὸ στρώμνης καὶ ἀπὸ συναναστροφῆς καὶ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐκ τῶν ὤτων καὶ ἐκ τῶν γνάθων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν μυκτήρων. καθάπερ οἱ βόες τοῖς κρίνοις καὶ τοῖς σχοίνοις, οὕτω δὲ καὶ ὁ ἀκόλαστος θυμιάμασι καὶ μύροις καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν στεφάνων εὐωδίαις περιέλκεται.

*) Exod. 30, 7.

§. 68. Ἐπεὶ δὲ οὐδεμίαν χώραν ἀπολείπεται τῇ ἡδονῇ, πρὸς οὐδεμίαν συμπεπλεγμένῃ λύ-
πῃ χρείαν, φέρε κἀνταῦθα διαστειλώμεθα τῷ βίῳ χρείας, ἃς αἱρούμεθα. εἰσὶ γάρ τινες εὐωδίαι
δες αἱρούμεθα. εἰσὶ γάρ τινες εὐωδίαι ἀναγκαῖαι· οὗτοι γὰρ συμπλοκῆς χάριν
5 καὶ οὐδὲ ἐρωτικαί· οὔκουν συμπλοκῆς χάριν ἀναγκαῖαι δὲ μετὰ
ἀχολάστου ἀποπνέουσαι, ὑγιειναὶ δὲ καὶ τὸν στόμαχον.
νης καὶ τὸν μὲν ἐγκέφαλον συμπλοκῆς χάριν ἀναγκαῖαι δὲ μετὰ
ἂν καχεκτῇ, ῥωννύουσαι, ὑγιειναὶ δὲ καὶ τὸν στόμαχον.
λοῦ τοίνυν δεῖ τοῖς ἄνθεσιν ὑποτρέφουσι καὶ τὸν στόμαχον.
10λεαίνεσθαι ἐθέλει τὸ νευρῶδες· οὐ γὰρ ἐπιψύχειν
ἀποσκληραγωγεῖν τὴν χρῆσιν αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς τὸ
μάχῳ καὶ βοηθήμασι χρηστέον τῷ μύρῳ καὶ
ἐπεγείρει τὴν ἀπανδῶσαν δύναμιν καὶ
τάρρους καὶ πρὸς τὰς καταμύξεις δυσ-
15καθὰ καὶ ὁ κωμικός φησί που·

ὑπαλείφεται τὰς ῥῖνας, ὑγιείας μέτρον
μέγιστον ὀσμὰς ἐγκεφάλῳ χρηστὰς
καὶ ἡ τῶν ποδῶν διὰ τοῦ λίπους τῶν
20των ἢ ἐμψυχόντων μύρων ἀνάτριψις
ἐπιτηδεύεται, ὡς δὴ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς
μένοις ὅλκήν τινα καὶ ὑποχώρησιν
κύρια τῶν μερῶν γίνεσθαι. ἡδονὴ
ἐστι τὸ χρειῶδες, ἥδους διαφέρει
25καὶ φάρμακον ἐρεθισμῶν. ἔστιν ἐπιθυμίας
ραλοιφεῖν τοῦ μύρῳ χρίεσθαι, τὸ μὲν
δες, τὸ δὲ χρίεσθαι τῷ μύρῳ καὶ
§. 69. Ἀριστιππος γοῦν ὁ Φιλόσοφος
νος μύρῳ κακοὺς κακῶς ἀπολωλέναι
35ναίδους ἔφασκεν τοῦ μύρου τὴν ὠφέλειαν εἰς λοιδο-
ρίαν διαβεβληκότας. “τίμα δὲ ἰατρὸν πρὸς χρείαν
αὐτοῦ”, φησὶν ἡ γραφή· “καὶ γὰρ αὐτὸν ἔκτισεν ὁ
ὕψιστος; παρὰ δὲ κυρίου ἔστιν ἴασις”*), ὡς εἰς ὠφέλειαν
“καὶ μυρεψὸς ποιήσει μίγμα”*).

*) Eccles. 38, 1 sq.

θήλειαι, ὅτε ἐς γόνιμον
δὲ γάμῳ περὶ τὸ ἐφεστικὸν
οὐδαμῶς, ἀλλὰ τὸ ἀφελὲς
τοῦ ἤθους τὴν γένεσιν
πόνων ἀφωρίκη. αἱ δὲ
σαι μὲν τὰς πολιὰς, μυρίζουσαι δὲ τὰ ἀρώματα ξηραι-
λιώτεραι θύττων φαίνονται πολιωτέρους ποιεῖ. εἴτε γὰρ
τικὰ ὄντα, ὁ δὲ αὐχμὸς εἴτε ἔνδεια θερμοῦ τῆς ξη-
ζόμενοι, ὁ δὲ αὐχμὸς τριχὸς ἐκπνεούσης τροφὴν
ροῦσιν τὴν οἰκείαν τῆς ἀποτελούσης, πῶς ἂν εἰκό-
τὴν ὑγρὰν καὶ πολιοὺς μύρα, δι' ἃ αἱ πολιαὶ, οἱ
78 τως ἔτι ἀγαπῶμεν τὰ καθάπερ δὲ οἱ κύνες ῥινηλατοῦν-
16. φεύγοντες πολιάς; τες ἐκ τῆς ὁδμῆς ἀνιχνεύουσι τὰ θηρία, οὕτως ἐκ
τῆς περιέργου τῶν μύρων εὐωδίας θηρῶσιν οἱ σώ- P. 211
φρονες τοὺς ἀσελγεῖς. Pott.

§. 70. Τοιαύτη δὲ καὶ τῶν στεφάνων ἡ χρῆσις
κωμαστικὴ καὶ πάροινος ἄπερρε. μὴ μοι στέφανον
ἀμφιθῇς κάρᾳ. ἦρος μὲν γὰρ ὥρᾳ λειμῶσιν ἐνδρό-
σοις καὶ μαλακοῖς ποικίλοις χλοάζουσιν ἄνθεσιν ἐν-
διαιτᾶσθαι κυλὸν αὐτοφυεῖ καὶ εἰλικρινεῖ τινὶ εὐωδίᾳ
καθάπερ τὰς μελίττας τρεφομένους· τὸ δὲ πλεκτὸν
στέφανον ἐξ ἀκηράτου λειμῶνος κοσμήσαντας οἰκοι
περιφέρειν οὐ σωφρόνων· οὐ γὰρ ἁρμόδιον ῥόδων
κάλυξιν ἢ ἴοις ἢ κρίνοις ἢ ἄλλοις τισὶ τοιούτοις ἀν-
θεσι χαίτην πυκάζεσθαι κωμαστικὴν διανθιζομένους
τὴν χλόην. ἐμψύχει γὰρ χαίτην ἄλλως ὁ στέφανος
περικείμενος καὶ διὰ γὰρ ὑγρότητά τε καὶ δια ψυχρότητα.
θαυίτη κεὰ οἱ ἰατροὶ ψυχρὸν εἶναι φυσιολογοῦντες τὸν
ἐγκέφαλον μύρῳ χρίεσθαι ἀξιοῦσι τὰ στήθη καὶ μυ-
κτῆρας ἔκρους, ὡς μίασιν ἢ σὺν ἢ διοδεύουσαν εἰρώστως ἀναθάλπειν τὴν
ψυχρότητα. πολλοῦ τοίνυν δεῖ τοῖς ἄνθεσιν ἐπεφύ-
ἔχειν αὐτόν. ναὶ μὴν καὶ τὸ τερπνὸν τῆς ἀνθήσεως
οἱ καταστεφθέντες ἀπολλύουσιν. οὔτε γὰρ ἀπολαύ-

οσι τῆς ὄψεως οἱ ἀναδούμενοι τὸν στέφανον ὑπὲρ
τὰς ὄψεις οὐδὲ μὴν τῆς εὐωδίας οἱ ἀπελαύνοντες γὰρ
ὑπὲρ τὰς ἀναπνοὰς τὰ ἄνθη ἀναδιδούμενα ὑπὲρ τὴν
καὶ ἀναθυμιωμένης κατὰ φύσιν τῆς εὐωδίας κατα-
κεφαλὴν ἔρημος τῆς ἀπολαύσεως ἡ ἀνθηρὰ βλεπόμενον,
λείπεται, ἀφαρπαζομένης τῆς εὐωδίας. οἷον
τὸ κάλλος, οὕτω καὶ τὸ ἄνθος τέρπει δωξάζειν
καὶ χρὴ δι' ὄψεως ἀπολαύοντας τῶν κατὰ βλαβὴς καὶ
τὸν δημιουργόν. ἡ χρῆσις δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν. αὐτίκα
δὴ μάλα καὶ διελέγχεται μετανοίᾳ τιμωρουμένους τὸ αὐτῶν. ἄμφω
γὰρ μαραίνεσθον καὶ τὸ ἄνθος καὶ τὸ κάλλος.

§. 71. Ἀλλὰ καὶ τοὺς θηγγάνοντας δὲ ἐστὶν αὐτοῖν τὸ
μὲν ἐνέψυξεν, τὸ δὲ ἐξέκαυσεν. ἐνὶ λόγῳ ἡ πα-
ρὰ τὴν ὄψιν ἀπόλαυσις αὐτοῖν ἐστὶν, οὐ τρυ-
φὴ. τρυφᾶν δὲ ἡμῖν, ὡς ἂν παραδεδομένους τῇ προσῆκεν
σωφρόνως τῷ ὄντι παρεπομένους τὰ ἄνδρα ὑπολαμβάνον-
φασιν μὲν γυναικὸς τὸν ἄνδρα τὸν γάμον τέκνα ἀμφοῖν,
δὲ τὸν γάμον, ἄνθη δὲ τοῦ γάμου ἀρέπεται γεωρ-
γός. «στέφανος δὲ ,,γεφόντων τέκνων, δόξα
δὲ παισὶν οἱ πατέρες,, **), φησὶν ἡμῖν δὲ ὁ πατὴρ
τῶν ὅλων καὶ τῆς συμπάσης ἐκκλησίας στέφανος ὁ
Χριστός. καθάπερ δὲ αἱ ῥίζαι ἔχει βοτάναι, οὕ-
μὲν ἐπωφελεῖς, τὰς δὲ ἐπιβλαβεῖς, ἔστι δὲ ἃς καὶ
ἐπισφαλεῖς. ὁ γοῦν κιττὸς ἐμψύχει, ἡ δὲ καρύα
πνεῦμα ἀφίησι καρωτικὸν, ὡς ἐκφαίνει καὶ τοὔνομα
ἐτυμολογούμενον. νάρκισσος δὲ βαρύοδμόν ἐστιν ἄν-
θος, ἐλέγχει δὲ αὐτὸ ἡ προσηγορία ναρκᾶν ἐκποιοῦν
τοῖς νεύροις, αἱ δὲ τῶν ῥόδων κεφαλαὶ συστέλλουσι καὶ ἐπιστύ-
φουσι τὰς καρηβαρίας, ἡμῖν δὲ ὀρχ ὑπωστιοῦν συμ-
μεθύειν, ἀλλ' οὐδὲ οἰνοῦσθαι ἐπιτέτραπται. καὶ μὴν

*) Cf. Genes. 2, 15.

**) Proverb. 15, 6.

τῆς κύπρ
λλὰ δὲ
αθάλπει
τὰ περι
θαλ φλ
διὸ κα
λλ' οὐ
ίς πω
θ', οἱ
τοῖς
, δεύτε
τελευτ
ὴν τῆς
στεφάν
εἶν δοκ
, οὐδ'
ρανος
ι. ὁ
ν θεῶν
ῥόδῳ
μετέχει
ὴν Ἥραν
, καὶ
η, ταῦτα
άριστον
στον
ὴν
Ἀοχλήτου
7 καὶ τοὺς
εἰδωλα,
οῖς,
γιάζουσιν,
ευτὴν
τωσιοῦν

τὸ ἄνθος εἰς ὕπνον ἄλυπον
φύσει ψυχρὸν ὄντα τὸν
ἀποφοραῖς λεπτύνοντα.
ἐντεῦθεν καὶ τὸ ῥό-
ὅτι πάμπολυ τῆς ὀδμῆς
παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τῶν Ἑλ-
στεφάνων ἦν. οὔτε γὰρ οἱ
Φοδίαιτοι κέχρηνται Φαίακες
πρῶτον ἢ τῶν ἀθλη- P. 213
δὲ ὁ ἐπαγερμὸς, τρίτον ἢ Pott.
ὁ στέφανος, ἐπίδοσιν λαβού-
Ἑλλάδος μετὰ τὰ Μηδικά. εἰρ-
οἳ τῷ λόγῳ παιδαγωγούμενοι,
ὅτι τὸν λόγον ἐν ἐγκεφάλῳ τοῦ-
κωμαστικῆς ἀγερωχίας σύμ-
ἀλλὰ γὰρ ὅτι τοῖς εἰδώλοις
Σοφοκλῆς τὸν νάρκισσον ἀρ-
στεφάνωμα προσεῖπε τῶν χθο-
τὰς Μούσας Σαπφὼ καταστέ-
ῥόδων τῶν ἐκ Πιερίας· κρίνῳ
εἴη, ἀλλὰ γὰρ ὅτι τοῖς εἰδώλοις
οὖν Σοφοκλῆς τὸν νάρκισσον ἀρ-
στεφάνωμα προσεῖπε τῶν χθο-
δὲ τὰς Μούσας Σαπφὼ καταστέ-
ῥόδων τῶν ἐκ Πιερίας· κρίνῳ
φασὶ καὶ τὴν Ἄρτεμιν μυρ-
μάλιστα μὲν δὲ ἄνθρωπον γέ-
δὲ οἱ ἀνόητοι λαβόντες οὐκ εἰς
χρῆσιν, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν δαι-
κατεχρήσαντο· ἀφεκτέον
συνειδήσιν *).
δὲ ἀμεριμνίας ὁ στέφανος σύμ-
τοὺς νεκροὺς καταστεφανοῦσιν, ᾧ
ἐγὼ προσμαρτυροῦντες οὐδὲ ἄνευ
οἱ μὲν γὰρ βαχχεύοντες οὐδὲ ἄνευ
ὑπερχάονται· ἐπὰν δὲ ἀμφιθῶνται τὰ ἄνθη,
οὐ δὴ κοινωνη- P. 214
δαίμοσιν, ἀλλ' οὐδὲ τὴν εἰ- Pott.

Cor. 10, 28.

κόνα τοῦ θεοῦ τὴν ζῶσαν δίκην εἰδώλων
καταστερπίων. ὁ γὰρ καλὸς τοῦ ἀμαρ-
νος ἀπόκειται τῷ καλῶς πεπολιτευμένῳ
τοῦτο γῆ βαστάζειν οὐ κεχώρηκεν· μό-
5 χαρποφορεῖν ἐπίσταται οὐρανός, πρὸς
στον ἀκηκοότας ἡμᾶς ἐὰν κύριον ‘‘ἀκάν-
φανωμένων αἰτοὺς ἐντρυφῶντας τῷ σκεύει
ρίου πάθει ἀναδεῖσθαι τοῖς ἁγίοις
κυρίου στέφανος ἡμᾶς ἠγάπησεν
10ἀκάρπους τοὺς περικειμένους αὐτῷ διὰ
P. 79 ἧς ἐστὶν κεφαλή· ἀλλὰ καὶ τῆς πόλεως
Sylb. πος, ζωῆς μὲν διὰ τὴν οὐσίαν τοῦ
νης δὲ διὰ τὴν προσηγορίαν τοῦ στεφάνου,
δὲ διὰ τὴν ἄκανθαν· ὁ δὲ πλεκτὸς μαρα-
15τῷ λόγῳ ἔξεστιν, οὐδὲ γὰρ ἀναίσθητος
οὗτος καὶ τὸ πλέγμα τῆς σκολιότητος
τὸ ἄνθος ξηραίνεται· μαραίνεται γὰρ
κυρίῳ μὴ πεπιστευκότων. Ἰησοῦν
ὑψωμένον τῆς αὐτῶν
20τοῦτ’ αὐτὸ γὰρ οἱ
σεσοφισμένην οὐ νοοῦσιν,
κυρίου. «οὐκ ἔγνω τὸν κύριον ὁ λα-
νημένος, οὐ περιέτμηται τὸν λογισμὸν
σται τὸν σκοτισμὸν, οὐκ εἶδεν τὸν
25ἠρνήσατο, ἀπολάλεκεν τὸ εἶναι Ἰσραὴλ,
θεὸν, καθυβρίζειν ἠλπισε τὸν λόγον
ρωσεν ὡς κακοῦργον, ἀνέστεψεν ὡς
§, 74. Διὰ τοῦτό τοι εἰς
ἄνθρωπον, τὸν φιλάνθρωπον θεὸν
30ριον καὶ δίκαιον, ὃν αὐτοὶ παρεπέμψαν***) ἐπιδεί-
ξασθαι τὸν κύριον, τούτῳ αὐτῷ
τυρήκασι τὸ διάδημα τῆς δικαιοσύνης
ὄνομα†) ἐπηρμένῳ περιάψαντες

*) Matth. 27, 29. Joann. 19, 2. **) Cf. Philipp. 2, 9. Jes. 1, 3.
***) Cf. Matth. 27, 42. †) Cf.

κάνθης· τὸ διάδημα τοῦτο τοῖς ἐπιβουλεύουσι πο-
έμιον ἐκώλυσεν αὐτοὺς, τοῖς συνεκκλησιάζουσιν φί-
ον ἐθρίγκωσεν αὐτοὺς, ὁ στέφανος οὗτος ἄνθος ἐστὶ
ῶν πεπιστευκότων εἰς τὸν δεδοξασμένον, αἱμάσσει
ὲ καὶ κολάζει τοὺς ἠπιστηκότας. καὶ μὴν καὶ P. 215
ύμβολόν ἐστι δεσποτικοῦ κατορθώματος βαστά- Rott.
ντος αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ ἡγεμονικῷ τοῦ σώ-
ματος πάντα ἡμῶν τὰ πονηρὰ, δι' ὧν ἐκεντούμεθα.
ὐτὸς γὰρ τῷ ἰδίῳ πάθει ῥυσάμενος ἡμᾶς ἀπὸ σκαν-
ίλων καὶ ἁμαρτιῶν καὶ τῶν τοιούτων ἀκανθῶν καὶ
ν διάβολον τρυγῶμεν στιφυλὴν καὶ σῦκα ἀπὸ
ν· „ποῦ σου ἡ κατάργησας εἰκότως ἐπανγόμενος εἴρη-
ν ἐξ ἀκανθῶν θάνατε, τὸ κέντρον ;“ *); καὶ ἡμεῖς
τῶν**), οἱ δὲ εἰς τραύματα καταξαινονται, ἐφ'
ς ἐξεπέτασε τὰς χεῖρας ἐπὶ λαὸν ἀπειθῆ καὶ ἄκαρ-
ν***).

§. 75.

ῦθα εἰπεῖν· Ἔχοιμ' ἄν σοι καὶ ἕ'λλο μυστικὸν ἐν-
νίκα νοῆσαι· ἐπεὶ γὰρ ὁ παγκρατὴς κύριος τῶν ὅλων
καταφρονεῖν θνητῶν λόγῳ καὶ τῷ Μωϋ-
σ αὐτῷ δείκνυται θεοειδὴς φωτὸς μεμορφωμένου
φλεγόμενος βάτῳ — τὸ δὲ ἀκανθῶδες φυτόν
ὁ —, ἐπειδὴ ἐπαύσατο τῆς νομοθεσίας
ῆς ἀνθρώπους ἐπιδημίας ὁ λόγος, ὁ κύριος
κῶς ἀναστέφεται ἀκάνθῃ, ἐνθένδε ἀπιὼν
ὐθὺς κατῆλθεν, ἀνακεφαλαιούμενος τὴν ἀρ-
αθόδου τῆς παλαιᾶς· ὅπως ὁ διὰ βάτου
ὀφθεὶς ὁ λόγος διὰ τῆς ἀκάνθης ὕστερον
μιᾶς ἔργον τὰ πάντα δείξῃ δυνάμεως,
ς ὄντος τοῦ πατρὸς, ἀρχὴ καὶ τέλος αἰῶ-

Ἀλλ' ἐξέβην γὰρ τοῦ παιδαγωγικοῦ τύ-
διδασκαλικὸν εἶδος παρεισάγων, αὖθις οὖν

*) Cor. 15, 53. **) Cf. Luc. 4, 44. ***) Cf. 21.

ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπάνειμι. ὡς μὲν οὖν ἐν Φαιδρίσκου περὶ σώφρονος ἔστιν ἰδεῖν, ἔσθ' ὅπη δὲ καὶ διαχύσεως τοῦ ὑφειμένου τε καὶ ὑγροῦ ἐν τῷ μέρει ἰάσεως ἕνεκα, ἔσθ' ὅπη δὲ καὶ διὰ τὴν ἀπὸ τῶν ὑγρῶν τε καὶ θερμῶν ἐπιρροὴν τοῦ σώματος ἀποβλητέον τὴν ἀπὸ τῶν μύρων τε καὶ θυμιαμάτων ἡδονήν, εἰ δὲ καὶ λέγοιτό τινες, ὡς ἄρα καὶ τὰ μύρα ἐξ αὐτῶν σκευάζεται λυσφελῆ, σοὐσινον μὲν ἐκ κρόκου ἐπ' μυρεψικὸν, ἀνωστομωστικὸν, χολῆς δὲ θερματικὸν, σμηκτικὸν, λεπτομερὲς, χολῆς ἐκ ναρκίσσου ἐπ' μυρεψικὸν, ἀνωστομωστικὸν, ἑλκυστικὸν, ὑγραντικὸν, νυκτίσινον δὲ τὸ ἐκ μύρτου ἐκ μύρτων τὰς ἀπὸ ἴσης ὀνίνησι τῷ σουσίνῳ· μήλινον δὲ εὐχρηστίαν ἔχον τῶν καὶ μυρσίνης στυπτικὸν, παραπλήσιον δὲ καὶ ὡς ῥόδων ἐκμυξωτικόν. τοῦ σώματος ἀποφορὰς· τὸ δὲ ἐκ ῥόδων ἡμετέρων ἐστὶ τὸ βλαστήσατε, καὶ ὡς ῥόδα δεδημιούργηται. „εἰσοικούσατέ μου“, φησὶ, „καὶ ὡς ῥόδον πεφυτευμένον ἐπὶ ῥεύμασιν ὑδάτων ἀνθήσατε κύριον καὶ ὡς λίβανος ὠδωδώσατε ὀσμὴν καὶ ἐν ᾠδῇ χάριτος ὑμνήσατε τὸ περὶ τούτων ἡμῶν ἐπὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ“ *). καὶ πολὺς ἂν εἴη λεγόντων ἡμῶν τὰς ὕβρεις τῆς τῶν ἀνθρώπων, μὴ συγχωρητέον, τοῦτο παρέχει καὶ πῦρ καὶ σίδηρος καὶ γάλα, σεμίδαλις πυροῦ καὶ μέλι, αἷμα στυφελῆς καὶ ἔλαιον, ἱμάτιον, ταῦτα πάντα τοῖς εὐσεβέσιν εἰς ἀγαθά“ **).

Cap. IX.

Πῶς τῷ ὕπνῳ προσενεκτέον.

§. 77. Ὅπως δὲ ἐντεῦθεν ἐπὶ τὸν ὕπνον ἴωμεν τῶν σωφροσύνης μεμνημένοι παραγγελμάτων, τοῦτο

*) Eccles. 39, 13 sq. **) Ibid. 26 sq.

ἤδη λεκτέον. μετὰ γὰρ τὴν εὐωχίαν εὐλογήσαντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ μεταδόσει τῶν ἀπολαύσεων καὶ τῇ διεκδρομῇ τῆς ἡμέρας ἐπὶ τὸν ὕπνον παρακλητέον τὸν λύγον τὴν πολυτέλειαν τῶν ὑποστρωννυμένων τὰς χρυσοπάστους τάπιδας καὶ χρυσοποικίλτους ψιλόδαπίδας, ὑστίδας τε ἁλουργὰς καὶ τοὺς γαυνάκας τοὺς πολυτιμήτους, τά τε ποιητικὰ ῥήγεα, τὰ πορφυρᾶ, χλαίνας θ' ἑφ' ὑπερθεν οὔλας*) καὶ τὰς ὕπνου μαP. 80 λακωτέρας εὐνὰς παραπεμπομένους. πρὸς γὰρ τῷ Sylb. ἐπιψόγῳ τῆς ἡδυπαθείας ἐπιβλαβὴς ἡ ἐν τοῖς χνοώδεσι τῶν πτίλων ἐγκοίμησις, καθάπερ εἰς ἀχανὲς ἐπιπιπτόντων τῶν σωμάτων, διὰ τὴν μαλακίαν τῶν στρωμάτων. οὐδὲ γὰρ συνέχει ἐπιστρεφομένους τοῖς εὐναζομένοις ἐν αὐτοῖς διὰ τὴν παρ' ἑκάτερα τοῦ σώματος ὀχθώδη τῆς εὐνῆς ἐπανάστασιν, οὐδὲ P. 217 ἐπιτρέπει πέττεσθαι σιτία, εἰ μὴ καὶ συγκαίειν μᾶλ- Pott. λον, ὃ δὴ διαφθείρειν τὴν τροφήν. αἱ δὲ ἐπικλίσεις ταῖς ὁμαλαῖς εὐναῖς οἷον ὕπνου γυμνάσιον ὑπάρχουσαι φυσικὸν συνεργοῦσι πρὸς τὴν κατάταξιν τῆς τροφῆς, οἱ δὲ ἐπικυλίεσθαι δυνάμενοι ἄλλαις εὐναῖς οἷον ὕπνου γυμνάσιον τοῦτο ἔχοντες φυσικὸν ῥᾷον καταττουσι τὰς τροφὰς καὶ σφᾶς ἐπιτηδειοτέρους πρὸς τὰς περιστάσεις παρασκευάζουσιν. ἔτι γε μὴν οἱ ἀργυρόποδες σκίμποδες πολλῆς ἀλαζονείας εἰσὶ κατήγοροι, καὶ ὁ ἐν τοῖς κλινιδίοις ἐλέφας ἀπολελοιπότος ψυχὴν σώματος οὐκ εὐαγὲς ἁγίοις ἀνθρώποις ἀναπαύσεως τέχνασμα βλακικόν.

§. 78. Οὐ σπουδαστέον ἄρα περὶ αὐτά. οὐ γὰρ ἀπείρηται τοῖς κεκτημένοις ἡ χρῆσις, ἀλλ' ἡ περὶ αὐτὰ ἐπιτήδευσις κεκώλυται· οὐ γὰρ ἐν τούτοις τὸ εὔδαιμον. πάλιν τε αὖ κενοδοξίας ἐστὶ Κυνικῆς καθάπερ τὸν Διογένη ἐπιτηδεύειν ἔνδειν,

ὑπὸ δ' ἔστρωτο ῥινὸν βοὸς ἀγραύλοιο**),

*) Cf. Hom. Iliad. ω. 645. Od. δ. 298 sq. η. 337 sq.
**) Hom. Il. κ. 155.

πλὴν εἰ μὴ ὥρα ἡ περίστασις ἀναγκάζοι. ὁ δὲ Ὅθυσ-
σεὺς τῆς νυμφιδίου κλίνης τὸ σκάζον λίθῳ ἐπανωφε-
ρὲς ὑπεστορέσατο, καὶ τί μοι λέγουσιν ὑπὲρ
θοῦτο. τοσαύτη τις εὐτέλεια καὶ αὐτουργία
ρὰ τοῖς ἰδιώταις μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ
δμένοις τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἠσκεῖτο.
τούτων λόγος; ὁ Ἰακὼβ ἐκάθευδεν χαμαὶ
αὐτῷ προσκεφάλαιον ἦν. τότε καὶ τὴν ὄψιν
ἄνθρωπον ἰδεῖν κατηξίωται. ἐνύπνια καὶ λιτὰ
λούθως τῷ λόγῳ ἀφελεῖ τὴν ὀκνηρίαν δὲ χρὴ
10ἐχούσῃ τὸ παρηγοροῦν, εἰ ἑτέρως ἔστω
κυύος εἴη, τὸ θάλπον. ἡμῖν δὲ ἀπεφεύγοι τρι-
καὶ λείους ἐχέτω τοὺς πόδας· αἱ γὰρ πεφευγυῖαι τρίβοι
νεύσεις τῶν ἑρπυστικῶν ἔσω, ὅτε γίγνονται ἐπιλισσομένων
ζώων περὶ τὰς ἐντομὰς τῆς τέχνης. μάλιστα δὲ τῆς κοί-
15αὐτῶν καὶ μὴ ἀπολισθανόντων. ἀρρενιστέον. οὐ γὰρ
της τὸ μαλθακὸν συμμέτρως εἶναι παντελῶς τὸν ὕπνον,
ἔκλυσιν χρὴ τοῦ σώματος παραλαμβάνειν ἐπὶ τῶν φημι δεῖν
ἀλλὰ ἄνεσιν. διὸ καὶ παραλαμβάνει πρά- P. 218
αὐτὸν οὐκ ἐπὶ ῥᾳθυμίᾳ, ἀλλ' ἐπὶ τῇ Pou.
20ξεων ἀναπαύλῃ.

§. 79. Ἐπεγερτικῶς οὖν ἀπουστακτέον. „ἑστω-
σαν γάρ", φησὶν, „ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι
καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις
προσδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ
25τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος ἀνοίξωσιν
εὐθέως αὐτῷ· μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν
ὁ κύριος ἐγρηγορότας εὑρῇ· ὀυδὲ τεθυκὼς γὰρ ἀνδρὸς
ὄφελος καθεύδοντος, ὥσπερ ἀνεγερτέον τῆς κοίτης καὶ τὸν
λάκις καὶ τῆς νυκτὸς ἐγρηγορότες εἰς
30θεὸν εὐλογητέον. μακάριοι γὰρ οἱ ἐγρηγορότες οὓς ἐγρη-
αὐτὸν σφᾶς αὐτοὺς ἀπεικάζοντες ἀγ- γόρους καλοῦμεν. καθεύδων δὲ ἄνθρωπος οὐδεὶς οὐ-
δενὸς ἄξιος οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος· ὁ δὲ τὸ
φῶς ἔχων ἐγρήγορε καὶ ἡ σκοτία αὐτὸν οὐ καταλαμ-

*) Luc. 12, 35 — 37.

ὑδὲ μὴν ὕπνος, ἐπεὶ μὴ σκότος. ἐγρήγο-
ὸς τὸν θεὸν ὁ πεφωτισμένος, ὃ δὲ τοιοῦ-
γὰρ γέγονεν ἐν αὐτῷ, ζωὴ ἦν" **). „μα-
ρωπος"", φησὶν ἡ σοφία, „ὃς εἰσακούσε-
καὶ ἄνθρωπος, ὃς τὰς ἐμὰς ὁδοὺς φυλά-
ῶν ἐπ' ἐμαῖς θύραις, καθ' ἡμέραν τηρῶν
ἐμῶν εἰσόδων" ***).

„Ἄρ' οὖν μὴ καθεύδωμεν ὡς οἱ λοιποί,
γορῶμεν", φησὶν ἡ γραφή, „καὶ νήφωμεν".
καθεύδοντες νυκτὸς καθεύδουσιν καὶ οἱ με-
νυκτὸς μεθύσκονται"" τουτέστιν ἐν τῷ τῆς
σκότῳ, „ἡμεῖς δὲ", τουτέστιν ἐν τῷ τῆς
γὰρ „ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε καὶ υἱοὶ ἡμέρας,
νυκτὸς οὐδὲ σκότους" †), ἀλλ' ὃς ἐστιν
ζῆν τοῦ ἀληθινοῦ καὶ τοῦ φρονεῖν γνησίως μά-
δεμὼν ἐγρήγορε χρόνον ὡς πλεῖστον, τὸ μὲν
λαν αὐτοῦ μόνον φυλάττων ἐνταῦθα χρήσιμον,
πολὺ καλῶς εἰς ἔθος ἰόν. μελέτη δὲ ἀσκήσεως
ήγορσιν ἐκ πόνων γεννᾷ. μὴ οὖν ἡμᾶς βα-
τροφαὶ, ἐπικουφιζόντων δὲ, ἵν' ὅτι μάλι-
βλαπτώμεθα τῷ ὕπνῳ, καθάπερ τῶν νηχο-
ξηρτημένοι τὰ βάρη. ἔμπαλιν δὲ οἷον ἐξ
κάτωθεν τὸ νηφάλιον ἡμᾶς ἀνακουφίσει εἰς
λὰς τῆς ἐγρηγόρσεως· ἔοικεν γὰρ ἡ τοῦ
ταφορὰ θανάτῳ, δι' ἄνοιαν εἰς ἀναισθη-
φερομένη, τῶν βλεφάρων τῇ ἐπιμύσει τὰ
μενομένη. τὸ οὖν φῶς τοῦτο οἱ τοῦ φω-
ἀληθινοῦ υἱοὶ μὴ ἀποκλείσωμεν θύραζε, P. 219
εἰς ἡμᾶς ἀποστρέψαντες τοῦ κεκρυμμένου Pott.
ἀνθρώπου φωτίσαντες τὴν τε ἀλήθειαν
ἐποπτεύσαντες καὶ τῶν ταύτης ῥευμάτων με-
βάντες τοὺς ἀληθεῖς τῶν ὀνείρων ἐναργῶς
γνόντες ἀποκαλυπτώμεθα.

cf. Ioann. 1, 5. **) Ibid. 1, 2 sq. ***) Proverb.
†) 1 Thessal. 5, 5—8.

§. 81. Ἐργαὶ δὲ οἰνοβαροῦντων καὶ
σεσαγμένων ταῖς τροφαῖς οἱ ῥῶχμοὶ καὶ
τοῖς στρώμασιν ἐνειλημμένον γαστέρων τε
ρουμένων χορχορυγμοὶ τὸ διορατικὸν τῆς
ὁ τέχωσαν ὄμμα φαντασιῶν μυρίων τῆς δι-
πλαμένης. αἰτία δὲ ἡ περιττὴ τροφὴ
χὸν εἰς ἀναισθησίαν καθέλκουσα· ὕπνος
λὺς οὔτε τοῖς σώμασιν οὔτε ταῖς ψυχαῖς
λειαν ἐπιφέρων οὐδ' αὖ ταῖς περὶ τὴν ἀλ-
10ξεσι πάντα ἁρμόττων — παραπέμπομε-
ν. 81 Λωτ δὲ ὁ δίκαιος — ἐστὶν, εἰ καὶ κατὰ
γιλ. τῆς παλιγγενεσίου οἰκονομίας τὴν ἐξήγη-
ἂν ἐπὶ τὴν ἄθεσμον ἐκείνην προσήχθη μυ-
καταμεθυσθεὶς πρὸς τῶν θυγατέρων
15ρωθείς. ἦν οὖν τὰ αἴτια τῆς πολλῆς
ρικόπτωμεν καταφορᾶς, νηφαλιώτερον
θα· οὐ γὰρ χρὴ παννύχιον, ἐπεγερτέον
ἔχοντας τὸν λόγον τὸν ἐγρήγορον, ἵνα
κτωρ, μάλιστα ὁπότε αἱ ἡμέραι φθίνουσιν.
20μὲν φιλολογητέον, τῷ δὲ τῆς αὐτοῦ τεχνῆς
ον, γυναιξὶ δὲ ταλασίας ἁρμόττον, πρὸς
εἰπεῖν διαμαχητέον ἡμῖν ὑπνον ἡδέως ἔπος
προσαγωγῆς ἐθίζουσιν, ὡς πλείονα χρόνον τοῦ ζῆν
διὰ τὴν ἐγρήγορσιν μεταλαμβάνειν· ὁ ὕπνος ὠσ-
25περ τελώνης τὸν ἥμισυν ἡμῖν τοῦ βίου συνδιαιρεῖται
χρόνον. πολλοῦ γε δεῖν μεθ' ἡμέραν ἐπιτρέπειν κα-
θεύδειν τοῖς καὶ τῆς νυκτὸς τὸ πλεῖστον ἐγρηγορο-
σιν ἀποτεμνομένοις. ἄλυσες δὲ καὶ νυστάζειν καὶ διεχ-
τάσεις καὶ χάσμαι δυσαρεστίαι ψυχῆς εἰσὶν ἀβέβαιοι.
30 §. 82. Χρὴ δὲ καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν εἰδέναι, ὡς
οὐ ψυχῆς τὸ δεόμενον ὕπνου ἐστὶν — ἀκίνητος γὰρ
αὕτη —, ἀλλὰ τὸ σῶμα ἀναπαύλαις ἀναβαστάζομε-
νον παρίεται, μὴ ἐνεργούσης ἔτι σωματικῶς τῆς ψυ-
χῆς, ἀλλὰ καθ' αὑτὴν ἐννοουμένης,

*) Cf. Hom. Il. β. 24.

ρων οἱ ἀλη
ψυχῆς λογι
ρὶ τὰς τοῦ
5 τῇ τὰ κρά
ρος τὸ ἀτ
ουμένη διὰ
γουσα τῷ
θρωπον ἐξε
τοῦ ἐγρηγο

εἷς ἀπερισπάστου τὸ τηνικάδε οὐσης πε-
οὶ σωματος συμπαθείας καὶ αὐτῆς οὖ- P. 220
σωμα συνεχοῦς διόπερ ἀεὶ τὸν θεὸν ἐννο-
τοσαι αὐτῇ· συνεχοῦς προσομιλήσεως ἐγκαταλέ-
σεμπῆσαι τὴν ἐγρήγορσιν ἀγγελικῇ τὸν ἄν-
τῆς χάριτι, τῆς ζωῆς τὸ ἀΐδιον ἐκ τῆς
σωμα τι μελέτης προσλαμβάνουσα.
σάζει
σαι

ζρθῶς λογιζομένῳ νηφούσης τε εἶσι

Cap. X.

διαληπτέον περὶ παιδοποιίας.

10 Τίνα

§. 83.

συγκατάθεσις δὲ τὸν καιρὸν μόνοις τοῖς γε-
γαμηκόσιν ἀπολείπεται σκοπεῖν, τοῖς δὲ γεγαμηκόσι
σκοπὸς ἡ παιδοποιία, τέλος δὲ ἡ εὐτεκνία, καθάπερ
καὶ τῷ γεωργῷ τῆς τῶν σπερμάτων καταβολῆς αἰτία
15μὲν ἡ τῆς προμήθεια, τέλος δὲ αὐτῷ τῆς
γεωργίας ἡ τῶν καρπῶν συγκομιδή. μαχρῷ δὲ ἀμεί-
νων γεωργὸς ὁ ἔμψυχον σπείρων ἄρουραν· ὁ μὲν γὰρ
ἐπικαίρου τροφῆς ὀρεγνώμενος, ὁ δὲ τῆς τοῦ παντὸς
διαμονῆς προμηθούμενος γεωργεῖ, καὶ ὁ μὲν δι' ἑαυ-
20τὸν, ὁ δὲ διὰ τὸν θεὸν φυτουργεῖ. καὶ γὰρ εἴρηκεν,
χὼν ὁ ἄνθρωπος γίνεται τοῦ θεοῦ, καθὸ εἰς γένεσιν
ἀνθρώπου ἄνθρωπος συνεργεῖ" *). οὐ πᾶσα γῆ οὖν
εὔθετος εἰς σπερμάτων ὑποδοχήν, εἰ δὲ καὶ πᾶσα,
25ἀλλ' οὐχὶ τῷ αὐτῷ γεωργῷ, οὐδὲ μὴν πέτρᾳ σπαρ-
τέον οὐδὲ καθυβριστέον τὸ σπέρμα ἀρχηγὸν γενέσεως
οὐσίαν συνεσπαρμένην ἔχουσαν τῆς φύσεως τοὺς λο-
γισμούς, τοὺς δὲ κατὰ φύσιν λογισμοὺς ἀλόγως εἰς

*) Genes. 1, 28.

τοὺς παρὰ φύσιν καταισχύνειν πόρους ἄθεον
δρᾶτε γοῦν ὁ πάνσοφος Μωϋσῆς ὅπως πο-
λικῶς τὴν ἄκαρπον ἀποκρούεται σπορὰν
σαι" λέγων "τὸν λαγῶν οὐδὲ τὴν
5 λεται τῆς ποιότητος αὐτῶν μεταλαμβάν-
θρωπον οὐδὲ μὴν τῆς ἴσης ἀσελγείας
κατακόρως γάρτοι περὶ τὰς μίξεις
ἐπόηνται· καὶ τὸν μὲν λαγῶν κατ' ἔτος
κτεῖν φασὶ τὴν ἀφόδευσιν, ἴσαρίθμους
10κεν ἔτεσιν ἴσχοντα τρύπας· ταύτῃ ἄρα
λυσιν τῆς ἐδωδῆς τοῦ λαγῶ παιδεραστικῆς
ἀποτροπὴν, τὴν δὲ ὕαιναν ἕναλλὰξ ἀμείβειν
εἰς τὸ ἦθυ παρ' ἕτος ἕκαστον, αἰνίττεσθαι
χρῆν ἐπὶ μοιχίας ὁρμᾶν τὸν μὴ δεῖν ἐξομοιοῦσθαι τοῖσ-
15 §. 84. Ἀλλὰ τὸ μὲν προκειμένης ἀπαγορεύσεως ὁμο-
δε τοῖς ζώοις διὰ τῆς λογουμένως τὸν πάνσοφον Μωϋσέα αἰνίττεσθαι σύμ-
φημι κἀγὼ· οὐ μέντοι τῇδε τῇ ξηγήσει τῶν συμβο-
λικῶς εἰρημένων συγκατατίθεμαι. γὰρ ἄν ποτε
20βιασθείη φύσις εἰς αὐτὴν ἕκαστον τὸ ἄρρεν πάθει τὸ
σμένον εἰς μεταβολὴν, οὐ
γὰρ πάθος οὐ φύσις, ἀντιπλάσσειν καὶ τὸ μετακο-
σμεῖν τὸ πάθος εἰώθασι τὴν πλάσιν. γὰρ καὶ τῶν
ὀρνέων πολλὰ μεταβάλλειν κατὰ ὥρας λέγεται
25καὶ τὸ χρῶμα καὶ τὴν φωνὴν, οἷον κόσσυφος ξαν-
θὸς μὲν ἐκ μέλανος, παραγηρικὸς ὠδικοῦ γενό-
μενος, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ἀηδὼν τὸ χρῶμα καὶ
τὴν ᾠδὴν συμμεταβάλλει ταῖς τροπαῖς· ἀλλ' οὔτι
γε τὴν φύσιν αὐτὴν ἀμείβουσιν, ὡς καὶ θῆλυ γίγνε-
30σθαι ἐκ τοῦ ἄρρενος, κατὰ μετασχημα-τισμόν· ἀλλ' ἡ
μὲν τῶν πτερῶν νεοφυΐα νεαρᾶς ἕως δ' ἂν ἕτερος δίκην ἐξαν-
θεῖ βαφήν τινα πτερῶν, ὀλίγῳ ὕστερον διαπνεῖ
κατὰ τὴν χειμέριον ἀπειλὴν, καθάπερ ἄνθος μιαραι-
νομένης τῆς χρόας, ἡ φωνὴ δὲ καὶ αὐτὴ τὸν ὅμοιον
35τρόπον τῷ χρόᾳ πεπονημένη μαραίνεται· ἔχοντος δὲ
νης γὰρ τῆς ἐπιφανείας ἐκ τοῦ πε- αἱ περὶ

τὸν αὐχένα περιζόμεναί τε καὶ πυκνούμεναι ἀρτηρίαι
προσαναθλίβουσαι τὸ πνεῦμα, στενοχωρούμενον δὲ
ἄγαν τοῦτο πνιγόμενον ἀποθίδωσι τὸν ἦχον.

§. 85. Αὐξῆσις οὖν συνεξομοιούμενον τῷ περι-
5 ἔχοντι καὶ τῷ ἦρι συγχαλώμενον ἐλευθεροῦται μὲν
τῆς στενοχωρίας τὸ πνεῦμα φερόμενον δι' εὐρυχώρων
τῶν τέως μεμυκότων ἀρτηριῶν· οὐ μεμυρίζει δὲ ἔτι
P. 82 τὸ μέλος τὸ μεμαραμμένον, ἀνθεῖ δὲ ἤδη λεγ-
Sylb. ρὸν καὶ χεῖται πλατύτερον τὸ φθέγμα αὐτῶν, καὶ
10ἤδη γίνεται τῆς φωνῆς τῶν ὀρνέων ἔαρ, ἡ ᾠδή. οὐκ-
ουν οὐδὲ τὴν ὕαιναν μεταβάλλειν τὴν φύσιν πιστευ-
τέον ποτέ· οὐδὲ γὰρ αἰδοῖα ἔχει τὸ αὐτὸ ζῶον ἅμα
ἄμφω, ἄρρενος καὶ θήλεος, καθὼς ὑπειλήφασί τινες
ἑρμαφροδίτους τερατολογοῦντες καὶ τρίτην τάυ- P. 222
15την μεταξὺ θηλείας καὶ ἄρρενος ἀνδρόγυνον καινο- Pott.
τομοῦντες φύσιν. ἀπατῶνται δὲ εὖ μάλα τὸ φιλό-
τεκνον τῆς παμμήτορος καὶ γενεσιουργοῦ φύσεως μὴ
νοήσαντες, ἐπεὶ γάρ ἐστι τοῦτο λαγνίστατον τὸ ζῶον
ἡ ὕαινα, ὑπὸ τὴν κέρκον πρὸ τοῦ πόρου τῆς περιτ-
20τώσεως πέφυκεν αὐτῇ ἐξοχή τις σαρκικὴ παραπλησία
τῷ σχήματι αἰδοίῳ θηλυκῷ, πόρον δὲ οὐδένα ἔχει
τοῦτο τῆς σαρκὸς τὸ σχῆμα εἴς τι χρειώδες ἀπολή-
γον ἢ εἰς μήτραν ἢ εἰς ἀπευθυσμένον λέγω· μόνην
δὲ ἄρα κοιλότητα ἔχει πολλὴν, ἣ τὴν λαγνείαν ὑπο-
25δέχεται τὴν κενὴν, ὅταν ἀποστραφῶσι περὶ τὴν ἀπο-
κύησιν ἀσχολούμενοι τῆς ἀπορτέξεως οἱ πόροι.

§. 86. Τὸ δὲ αὐτὸ τοῦτο ἄρρενί τε καὶ θηλείᾳ
προσπέφυκεν ὕαινῃ διὰ τὸν ὑπερβάλλοντα πασχητια-
σμόν· ἀλληλίζει γὰρ καὶ ὁ ἄρρην, ὅθεν καὶ σπανιαί-
30τατα θήλειαν ἔστιν ὕαιναν λαβεῖν· οὐ γὰρ συνεχεῖς
αἱ κυήσεις τῷ ζώῳ γίγνονται τούτῳ πλεοναζούσης ἐν
αὐτοῖς ἀδεῶς τῆς παρὰ φύσιν σπορᾶς. ταύτῃ μοι
δοκεῖ καὶ ὁ Πλάτων ἐν Φαίδρῳ τὴν παιδεραστίαν
ἀποκρούόμενος θηρίον αὐτὴν προσειπεῖν, ὅτι τὸν χα-
35λινὸν ἐνδακόντες οἱ ταῖς ἡδοναῖς ἔκθοτοι λάγνοι τε-
τραπύδων νόμῳ βαίνουσιν καὶ παιδοσπορεῖν ἐπιχει-

ρούσιν· τοὺς δὲ ἀθέους „εἰς πάθη ἀτιμίας
φησιν ὁ ἀπόστολος, „παρέδωκεν ὁ θεὸς
ἐπιθυμίαις αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν τοῦ
ἀτιμάζεσθαι αὐτὰ ἐν αὐτοῖς, οἵτινες
μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ εἰς
τὴν παρὰ φύσιν, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄρρενες
ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας
ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς
ἀλλήλους, ἄρρενες ἐν ἄρρεσι τὴν ἀσχη-
μοσύνην κατεργαζόμενοι, καὶ τὴν ἀντι-
μισθίαν ἣν ἔδει, τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμ-
βάνοντες"*).

§. 87. Καίτοι οὐδὲ τοῖς ἀλόγοις τῶν ζώων
συγχεχώρηκεν ἡ φύσις τὸν τῆς περιττῆς
ἐπιθυμίας πόρον ἐπιδεῖξαι. τὸ μὲν γὰρ ὄρνεον
ἡ δὲ ἐξυγρασμένη τροφὴ εἰς κοιλίαν, τὰ
εἰς ὄμμα, αἷμα εἰς φλέβας, εἰς χύπος εἰς
ἐπὶ τὰς ῥῖνας καταφέρονται· συνεχὴς δὲ ἡ
περιττώματα. μόνη δὲ ἄρα ἐπὶ τῶν
κίλη φύσις ταῖς ὀχείαις ταῖς περιττῶν ἡ ποι-
ἐπινενόηκε περιττόν. διὸ καὶ μέχρι τινὸς
εἰς διακονίαν κνησιώντων, φῦ γὰρ μορίων, ἄτοπον
ἐντεῦθεν ἡ κοιλότης, συμφανὲς εἰς γένεσιν
γηται. ἐντεῦθεν ὁμολογουμένως πα-
ραιτεῖσθαι δεῖν τὰς ἀχάρπους
σπορὰς καὶ τὰς κατόπιν ἐπὶ τὰς ἀσυμφυεῖς ἀν-
δρογύνους κοινωνίας, ἐπομένους τῇ φύσει αὐτῇ ἀπα-
γορευούσῃ διὰ τῆς παραδοχῆς σπέρματος, εἰς Ἱερεμίας
ἄρρεν ἀνδρωσάσῃ· τοῦτ' ἔστι δι' αὐτοῦ τὸ πνεῦμα.
γέγονεν ὁ οἰκός μου" **), τὴν ἐκ τῶν νεκρῶν σω-
μάτων μυσαττόμενος τροφὴν ἀλληγορίᾳ σοφῇ τὴν
εἰδωλολατρείαν διαβέβληκεν. δεῖ γὰρ ἀληθῶς ἁγνὸν
εἰδώλων τὸν τοῦ ζῶντος οἶκον εἶναι θεοῦ.

§. 88. Πάλιν ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁρᾶν ὁ λαγὼς,
εἶναι ἀπαγορεύει· ὀχεύει γὰρ πᾶσαν τὴν

*) Rom. 1, 26 sq. **) Ierem. 2, 27.

καὶ ἐπιβαίνει σὺν καθεσθείσης τῆς θηλείας κατόπιν ἐπιών· ἔστι γὰρ ὀπισθοβατικὸν, κνεῖ δὲ κατὰ μῆνα καὶ ἐπικυΐσκεται· ὀχεύεται δὲ καὶ τίκτει. τεκοῦσα δὲ εὐθὺς ὀχεύεται ὑφ' οὗ ὃν τύχῃ λαγωοῦ· οὐ γὰρ ἐνὶ ἀρκεῖται γάμῳ· καὶ συλλαμβάνει πάλιν ἔτι θηλαζο- μένη· ἔχει γὰρ τὴν ὑστέραν διχρόαν. καὶ οὐχὶ τὸ κέ- νωμα μόνον τῆς ὑστέρας ἱκανὸν αὐτῇ γίνεται συνου- σίας ὁρμητήριον· τὸ γὰρ κενὸν πᾶν ἐπιθυμεῖ πληρώ- σεως· συμβαίνει δ' ὅταν κυῶσι, θάτερον μέρος τῆς ὑστέρας κατέχεσθαι τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ ὀργᾶν. διὰ τοῦ- το ἐπικυήσεις γίνονται αὐτοῖς. ἀπέχεσθαι τοίνυν σφο- δρῶν τε ὀρέξεων καὶ ἐπαλλήλων συνουσιῶν καὶ τῆς πρὸς τὰς ἐγκύους ὁμιλίας καὶ ἀλληλοβασίας καὶ παι- δοφθορίας καὶ μοιχείας καὶ λαγνείας ἡ τοῦ αἰνίγμα- τος τοῦδε ἀπαγόρευσις παρήνεσεν.

§. 89. Ταύτῃ τοὶ ἀναφανδὸν οὐ δι' αἰνιγμά- των ἔτι ὁ αὐτὸς ἀπηγόρευσεν Μωϋσῆς γυμνῇ τῇ κε- φαλῇ· "οὐ πορνεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ παιδοφθο- ρήσεις"*) λέγων. τὸ δὴ διάταγμα τοῦ λόγου παντὶ διατηρητέον σθένει καὶ οὐδὲν οὐδαμῶς παρανομητέον οὐδὲ ἀνυρωστέον τὰς ἐντολάς· ἐπιθυμία γὰρ κακὴ ὄνο- μα ὕβρις, καὶ τὸν τῆς ἐπιθυμίας ἵππον ὑβριστὴν ὁ Πλάτων προσεῖπεν, "ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγενήθητέ μοι"**) ἀναγνοὺς. τὴν δὲ ἐπὶ τῇ ὕβρει δίκην γνω- ρίζοντες ἡμῖν οἱ εἰς τὰ Σόδομα παραγεγονότες ἄγγε- λοι. οὗτοι τοὺς περᾶν ἐξελήσαντας σφᾶς ἐπαι- P. 224 σχῦναι αὐτῇ πόλει κατέφλεξαν, δεῖγμα ἐναργὲς τοῦ- Pott. το λαγνείας ἐπικάρπιον τὸ πῦρ ὑπογράφοντες· τὰ γὰρ τῶν παλαιῶν ὀλιπτώματα, ὡς καὶ πρόσθεν εἴπομεν, θεὶς τὴν ἡμετέραν ἀναγεγράφαται νουθεσίαν***), ὡς μὴ τοῖς αὐτοῖς ἐνσχεθῆναι, φυλάξασθαι δὲ μὴ περι- πεσεῖν τοῖς ἴσοις.

§. 90. Χρὴ δὲ νέους μὲν ἡγεῖσθαι τοὺς παῖδας, εἰς δὲ τὰς γυναῖκας τὰς ἀλλοτρίας ὡς ἰδίας ἀφορᾶν

*) Exod. 22, 19. **) Jerem. 5, 8. ***) Cf. 1 Cor. 10, 11.

ἀνὴρ γαστέρας, κρατεῖν δὲ ἡδονῶν, γαστρὸς
τῶν ὑπὸ γαστέρα δεσπόζειν ἀρχικώτατον.
83 δὲ τὸν δάκτυλον ὡς ἔτυχε σαλεύειν τῷ
γλ. λόγος ἐπιτρέπει, ὡς ὁμολογοῦσιν οἱ Στωϊκοί.
ὁ οὐχὶ πολὺ πλέον τοῦ συνουσιαστικοῦ ἐπιχ
ρίον τοῖς σοφίαν διώκουσιν ἡ ταύτῃ μο
ὠνομάσθαι αἰδοῖον, ὅτι χρὴ παντὸς μᾶλλον
τοῦ σώματος τῷ μέρει χρῆσθαι μετὰ αἰδοῦς.
φύσις ὥσπερ καὶ ταῖς τροφαῖς, οὕτω δὲ
10νόμιον γάμοις ὅσον οἰκεῖον καὶ χρήσιμον
χρῆσθαι ἐπέτρεψεν ἡμῖν, ἐπέτρεψεν δὲ ὀρέγεσθαι,
δοποιίας. ὅσοι δὲ τὴν ὑπερβολὴν διώκουσι
περὶ τὸ κατὰ φύσιν, σφᾶς αὐτοὺς βλάπτουσιν
τὰς παρανόμους συνουσίας. ἔχει γὰρ ὄρεξιν
15μᾶλλον μή ποτε κοινωνεῖν καθάπερ ἠλείων
τε καὶ λίθους σπείρειν”, φησὶν ὁ ἐκ “Μηδ
σοφος, “ὅτι μήποτε φύσιν τὴν αὐτοῦ
ται γόνιμον”*).

20 §. 91. Πάνυ γοῦν ἐμφανέστατα
ὁ λόγος παρήγγειλεν. “καὶ μετὰ ἄρρενος οὐ κοιμη-
θήσῃ κοίτην γυναικείαν, βδέλυγμα γάρ ἐστι”, πρὸς
δὲ καὶ ἀρούρης ἠλείας ἀπέχεσθαι κελεύει, ὅτι μὴ
τῆς ἰδίας ὁ καλὸς ἐκ τῶν θείων ἀνάγόμενος γα-
25φῶν συνεβούλευσε Πλάτων ἐκεῖθεν τὸ νόμιμον ἐκλα-
βών. “καὶ πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σοῦ οὐ
δώσεις κοίτην σοῦ σπέρματος τοῦ ἐκμιαν θῆναι πρὸς
αὐτήν” **). ἄθυτα δὲ παλλακίδων σπέρματα καὶ νό-
Θα. μὴ σπεῖρε οὖν βούλοιο ἂν σοὶ φύεσθαι τὸ
30σπαρέν, μηδὲ μὴν ἄπτεσθαί τινος γαμετῆς τὸ
παράπαν τῆς σεαυτοῦ γυναικὸς, ἐς μόνης P. 225
καρποῦσθαι τὰς σαρκὸς ἡδονὰς δίκαιον εἰς διαδο- Pott.
χὰς γνησίας. νόμιμα γὰρ ταῦτα μεταλαβόντας
Θείας γέ τοι μοίρας τῆς δημιουργικῆς

*) Levit. 18, 22.

**) Ibid. v. 20.

σπέρμα οὐκ ἄκριπτέον οὐδὲ καθυβριστέον οὐδὲ μὴν ἱερασβόλα σπαρτέον.

§. 92, Ὁ γοῦν αὐτὸς οὗτος Μωϋσῆς καὶ ταῖς γαμεταῖς αὐταῖς ἀπαγορεύει πλησιάζειν, ἢν ταῖς ἐπιμηνίοις καθάρσεσιν ἐνεσχημέναι τύχωσιν. οὐ γάρ πω εὔλογον τῷ ἀποκαθάρματι τοῦ σώματος τὸ γονιμώτατον τοῦ σπέρματος καὶ μετ' ὀλίγον ἄνθρωπον μολύνειν, οὐδὲ μὴν ἀποκλύζειν τῷ ὑπυρῷ τῆς ὕλης ῥεύματι καὶ ἀποκαθάρματι· σπέρμα δὲ γενέσεως εὐκρυᾶ τῶν τῆς μήτρας ἀποστερούμενον αὐλάκων. οὐδέ τινα τῶν παλαιῶν Ἑβραίων ἐγκύμονι τῇ αὐτοῦ γυναικὶ συνιόντα παρήγαγεν· ψιλὴ γὰρ ἡδονὴ κἂν ἐν γάμῳ παραληφθῇ, παράνομός ἐστι καὶ ἄδικος καὶ ἄλογος· ἔμπαλιν δὲ ὁ Μωϋσῆς ἀπάγει τῶν ἐγκύων τοὺς ἄνδρας ἄχρις ἂν ἀποκυήσωσιν· τῷ ὄντι γὰρ ἡ ὑστέρα ὑποκειμένη μὲν τῇ κύστει, ἐπικειμένη δὲ τῷ ἐντέρῳ τῷ καλουμένῳ ἀρχῷ ἐκτείνει τὸν τράχηλον μεταξὺ τῶν ὤμων ἐν τῇ κύστει, καὶ τὸ στόμιον τοῦ τραχήλου, ᾧ προσίεται τὸ σπέρμα, πεπληρωμένον ὠμέμυκεν, αὖθίς τε ἀποκενοῦται καθαιρομένη κυήσει, ἀποθεμένη δὲ τὸν καρπὸν εἶτα ἐπιδέχεται τὸν σπόρον. οὐκ αἰσχρὸν δὲ ἡμῖν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἀκουόντων τὰ κνητικὰ ὀνομάζειν ὄργανα, ὧν οὐκ ἐπῃσχύνθη τὴν δημιουργίαν ὁ θεός.

§. 93. Λιψῶσα τοίνυν ἡ ὑστέρα παιδοποιίας προσίεται τὴν σποράν, καὶ τὸ ἐπίψογον τῆς συνουσίας ἀρνεῖται, μετὰ τὴν σποράν ἀποκλείουσα τέλεον ἤδη τὴν ἀσέλγειαν μεμυκότι τῷ στόματι. αἱ δὲ ὀρέξεις αὐτῆς αἰ τέως περὶ τὰς φιλοστόργους συμπλοκὰς δεδονημέναι, ἀποστραφεῖσαι ἔνδον περὶ τὴν παιδοποιίαν ἀσχολούμεναι, συνεργοῦσι τῷ δημιουργῷ. οὐ δὴ θέμις ἐργαζομένην τὴν φύσιν ἤδη ἐνοχλεῖν ἔτι περιττεύοντας εἰς ὕβριν· ὕβρις δὲ ἡ πολυώνυμος καὶ πολυειδὴς, ἐπειδὰν ἐκτραπῇ κατὰ τοῦτο τῆς ἀταξίας τὸ μέρος τὸ κατὰ τὴν ἀφροδίτην, λαγνεία κέκληται· τὸ λαγνικὸν τὸ δημῶδες καὶ ἄναγνον τὸ περὶ

τὰς ὀχείας τὸ καταφερὲς ἐμφαίνοντος τοῦ
ἐξ ὧν αὐξηθέντων τὸ πολὺ τῶν νοημάτων
ἐπισυμβαίνει, φιλοψία, φιλοινία, φιλογυνία
καὶ ἀσωτία καὶ φιληδονία πᾶσα, ὧν τυραννεῖ
ἐπιθυμία. μυρία δὲ τούτοις φύεται ἀδελφὰ
ματα, ἐξ ὧν τὸ ἀχόλαστον κορυφοῦται ἡδο-
ἡ γραφή· "ἑτοιμάζονται ἀκολάστοις μάστι-
μωρίαι ὤμοις ἀφρόνων"*), τὴν ἰσχὺν
καὶ τὴν εὔτονον ὑπομονήν· "ὦμους ἀ
σοῦ ἐλπίδας κενάς, καὶ "ἐπιθυμίας", φη
πεῖς ἀπόστρεψον ἀπ' ἐμοῦ, χιλίας ὀρ
σιασμὸς μὴ καταλαβέτωσάν με"**).
ἀπερύκειν χρὴ τὴν πολλὴν τῶν ἐπιθ
γίαν· οὐ γὰρ εἰς τὴν Κράτητος πήρα
οὐδὲ εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν εἰσπλεῖ
ράσιος, οὐδὲ λίχνος πάρνος πυγῇ ἀγα
δολερὰ πόρνη, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλο τι τοιο
θηρίον. πολλὴ οὖν ἡμῖν ἐγκατεσπάρθω
τὸν βίον ἀξιοπραγία.

§. 94. Καθόλου μὲν οὖν ἡ γαμητέον ἢ γάμου
εἰς τὸ παντελὲς καθαρευτέον· ἔχεται γὰρ ζητήσεως
καὶ τοῦτο ἐν τῷ περὶ ἐγκρατείας ἡμῖν δεδήλωται. εἰ
δὲ αὐτὸ τοῦτο εἰ γαμητέον ἐδέησε σκέψεως, πῶς ἂν
25ἐπιτραπείη ἀνέδην καθάπερ τροφῇ, οὕτω δὲ καὶ συν-
ουσία ὡς ἀναγκαίῳ κεχρῆσθαι ἑκάστοτε; ἔστι γοῦν
συνιδεῖν ἐξ αὐτῆς καθάπερ στήμονας τὰ νεῦρα διαφ-
φορούμενα καὶ περὶ τὴν ἐπίτασιν τῆς ὁμιλίας διαρ-
ρηγνύμενα, ναὶ μὴν καὶ ἀχλὺν περισχεδάννυσι τοῖς
30αἰσθητηρίοις, κόπτει δὲ καὶ τοὺς τόνους. σαφὲς τοῦ-
το καὶ ἐπὶ τῶν ἀλόγων ζώων καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ἀσκή-
σει σωμάτων, ὧν οἱ ἀπεχόμενοι ἐν τοῖς ἀγῶσι τῶν
P. 84 ἀντιπάλων περιγίνονται, τὰ δὲ ἀπάγεται τῆς
8ylb. ὀχείας περιελκόμενα, μονονουχὶ συρόμενα, ἰσχύος

*) Proverb. 19, 29.

**) Eccles. 23, 4—6.

94. 251
ὁμιλίας,
πλῆθος
καὶ δὴ
σει P. 226
αφή- Pott.
λέγει δὲ
καὶ τι-
κολασίας
ων" κα-
δούλων
"ἀπρε-
καὶ συνου-
ωθεν οὖν
κακουρ-
όνην ἀλλ'
ωρὸς πα-
μενος, οὐ
ον ἡδονῆς
παρ' ὅλον

ὀρούσεως τέλεον κεκενωμένα. μικρὰν
συνουσίαν ὁ Ἀβδηρίτης ἔλεγε δο- P. 227
ἀνίατον ἡγούμενος. ἢ γὰρ οὐχὶ καὶ Pott.
τῷ μεγέθει τῆς ἀπουσίας ἀνατι-
ἀνθρώπου γὰρ ἐξ ἀνθρώπου ἐκφύεταί τε
ὅρα τὸ μέγεθος τῆς βλάβης· ὅλος
ἀποσπᾶται κατὰ συνουσίας ἀπουσίαν· φη-
τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου, καὶ
σαρκὸς μου" *). τοσοῦτον ἄρα ὁ ἄν-
τῆς σπέρματι, ὅσος ὁρᾶται τῷ σώ-
κενοῦται γὰρ γενέσεως τὸ ἀπαλλαττόμενον, ἀλλὰ
ἀρχὴ γὰρ ὁ βρασμὸς ἐκταράττει καὶ συγκρούει
ὕλης τοῦ σώματος.

95. Ἀστεῖος· οὐκ μάλα ἐκεῖνος ὁ πρὸς τὸν
νον πῶς ἔχοι πρὸς τὰ ἀφροδίσια, εὐφήμει, φή-
ἄνθρωπε, ἀσεμνέστατα μέντοι αὐτὰ ἀπέφυγον
λύττῶντες καὶ ἄγαμον δεσπότην. ἀλλ' ἐγκεκρί-
δὴ ὁ γάμος καὶ ἐγκατατετάχθω· πληθύνεσθαι
ὁ κύριος βούλεται τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλ' οὐκ
γαίνει λέγει οὐδὲ σφᾶς αὐτοὺς καθάπερ εἰς ὀχείαν
ότας ἐκδίδοσθαι ἡδοναῖς ἠθέλησεν. δυσωπείτω
μᾶς ὁ παιδαγωγὸς δι' Ἐζεκιὴλ βοῶν· „περιτέ-
θε τὴν πορνείαν ὑμῶν" **). ἔχει τινὰ καιρὸν
τον εἰς σπόρον καὶ τὰ ἄλογα τῶν ζώων. τὸ δὲ
εἰς παίδων γονὴν συνιέναι ἐννυβρίζειν ἐστὶ τῇ φύ-
ἣν χρὴ διδάσκαλον ἐπιγραφομένους τὰς σοφὰς
καιροῦ ἐπιτηρεῖν παιδαγωγίας, τὸ γῆρας λέγω
τὴν παιδικὴν ἡλικίαν παρεισάγουσαν τοῖς μὲν
οὐδέπω συνεχώρησεν, τοὺς δὲ οὐκέτι βούλεται
τεῖν πλὴν οὐ πάντοτε γαμεῖν. γάμος δὲ ἡ παι-
τοιάδε ὄρεξις, οὐχ ἡ τοῦ σπέρματος ἄτακτος ἐκ-
σις ἢ παράνομος καὶ ἡ παράλογος.

96. Κατὰ φύσιν δ' ἂν ἡμῖν συγχωροίη ὁ
ς ἔστιας κρατοῦσι τῶν ἐπιθυμιῶν ἄνωθεν μὴ κτεί-

*) Genes. 2, 23. **) Cf. Ezech. 43, 9. 44, 7.

νουσί τε τὸ ἐκ προνοίας
θρώπων γένος, κακοτέχνους θείκης φυόμενον ἐῶν
νείας ἐπὶ καλλιμιμαῖτ' ἔστις μηχαναῖς αὐτὰ γὰρ κ
ρὰν φθορίοις συγχωρεῖ ἐς παντελῆ κατάσπασι φ
συγκεχώρηται γῆμαι, φιλανθρωπίαν. ἀλλ' οἷς
μὴ μεθ' ἡμέραν τὰ τούτοις ἐδέησεν παιδαγωγοῦ
σθαι θρυλία, μηδὲ ἐκτὸς τῆς φύσεως ἐκτελεῖ
ἥκοντα ἔνδυνον ἀλλ' ἐκληρίας, φέρε, ἡ ἀγορᾶ
εὐχῆς καὶ ἐναγνώσεως ἐκτρυόνος ὀχεύειν δίκην, ὅπ
ἔργων ὁ καιρὸς ἐσπέρας δὲ ἀναπαύσασθαι
ζήκει μετὰ τὴν λαύσεσιν εὐχαριστίαν καὶ μετὰ τὴν ἐπὶ τοῖς

§. 97. Οὐκ ἀεὶ δὲ καιρὸν ἐνδίδωσιν ἡ
15τὴν ἔντευξιν τοῦ γάμου τελειοῦσθαι καὶ γὰρ
νοτέρα ἡ χρονία ἑκατέρα συμπλοκή. οὐ μὴν
σκότῳ νύκτωρ ἐχολαστηρίου, ἀλλ' ἐγκαθείκτ
ψυχῇ τὸ αἰδήμονα οἰσνεὶ φῶς τοῦ λογισμοῦ
τῆς ἱστουργούσης Πηνελόπης ἐξυφαίνοντες διόσομεν,
20μὲν τὰ σωφρο δὲ ἀναλύοντες δόγματα
μνότητα ἀσκητέον, ἐπὴν εἰς κοίτην ἴωμεν
τῇ ἑαυτοῦ συμπλόκῳ τὴν σεμνότητα ὥσπερ οὖν πολὺ πλέον
25σίον ἀγγέλου παραιτούμενον. καὶ τῆς
οὐ γὰρ ἔστιν ἡ ἐγγὺς σεμνὸν παρ' ὃ
παρ' ἢ τὸ σεμνὸν ἐμπέσοι ἐσθῆτος
ταῖς ἐκείναις ταῖς ἀξείαις ὁμολογοῦσα
ρῶς εἰς συνουσίαν ἔχειν ἔσθ', ὅτε
30συγγηράσκει τῷ σώματι, πλουσίαις.
σκει μαρανθείσης τῆς ἐπιθυμίας,
λων σώφροσύνην ἐπαίρουσαι καθ
πηναὶ γὰρ αἱ τῶν ἐρώντων
μετανοίᾳ τὰ φίλτρα, τρέπεται δὲ
τὸ μισεῖν, ὅπόταν αἴσχηται τὸ

ῥημάτων δὲ ἀπολάστων καὶ σχημάτων
ἀρρενικῶν φιλημάτων τε ὀνόματα πορνι-
κῶν τινων λαγνευμάτων οὐδὲ ἐπιμνηστέον,
πεφυκόμενοι ἀποστόλῳ, διαῤῥήδην λέγον-
τος· δὲ καὶ ἀκαθαρσία πᾶσα ἢ πλεονεξία
μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν καθὼς πρέπει ἁγίοις"*).
ἐπιτηδεύειν φαίνεται, συνουσία ὠνησε μὲν
οὐδέν· τὸ δὲ εἰ μὴ ἔβλαψεν· ἢ μὲν γὰρ κα-
τὰ νόμον, εἰ μὴ ὅσον αὐτῆς ἐπὶ παιδοποιίᾳ,
παρανόμου ἡ γραφὴ λέγει· „γυνὴ μι- P. 229
αινομένη λογισθήσεται, ὕπανδρος δὲ πόρ- Pott.
νῃ τοῖς χρωμένοις"**). κάπρῳ ἢ συὶ τὸ
ἐπιθυμεῖσθαι πάθος, θάνατον δὲ ζητούμενον
ἡδονῆς ἀσελγαίνουσιν.

Ναὶ μὴν καὶ ἡ παρ' ἡμῖν ποιητικὴ ὀνει-
δίζουσαί φησι·
σοί τε καὶ ἀνδρῶν μῆξις ἄθεσμος
ἐστὶ δεινός τε, κακήπολι, πάντ' ἀκάθαρτε·
γαῖαι τοὺς σώφρονας,
ἑλλοτρίᾳ κοίτῃ πάθον αἰσχρὸν ἔχοντας
κόρσενος ὕβριν ἀπεχθέα τε στυγερήν τε

σεν ταύτας ἡγοῦνται οἱ πολλοὶ τρυφὰς τὰς
πτέας, οἱ δὲ τούτων ἐπιεικέστεροι γνωρίζουσι
τὰς ἁμαρτίας, ἥττωνται δὲ τῶν ἡδονῶν.
ς αὐτοῖς ἐστὶ πρακάλυμμα τῶν παθῶν μοι-
χὸν ἑαυτοῦ γάμον ὁ ἑταιριζόμενος αὐτὸν καὶ
τοῦ παιδαγωγοῦ βοῶντος, „ὁ ἄνθρωπος ὁ
ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ, ὁ λέγων ἐν τῇ ψυ-
μῇ ὁρᾷ; σκότος κύκλῳ μου καὶ οἱ τοῖχοι
ου, καὶ οὐδεὶς βλέπει τὰς ἁμαρτίας μου·
ομαι μὴ μνησθήσεται ὁ ὕψιστος"***);
μὲν οὗτος, ὀφθαλμοὺς ἀνθρώπων δεδιὼς

5, 3. **) Eccles. 26, 22. ***) Eccles. 23,

μόνους, λήσειν
τούσους", φησὶν δὲ τὸν θεὸν ὑπονοῶν. "οὐ γὰρ γι-
ἀμφίστον μυριοπλασίως ἡλίου φωτεινότεροί εἰσιν ψυχίου
ἐμβλέπουσι πόσας ἡλίου φωτεινότεροί εἰσιν οἱ
5 σεν εἰς ἀπόκρυφα πόσας ὁδοὺς ἀνθρώπων καὶ κατανοοῦ-
γωγὸς αὐτοῖς ὑπελεῖ διὰ Ἡσαΐου λέγων· "οὐκ παιδα-
κρυφῇ βουλὴν ὑπειλεῖ διὰ Ἡσαΐου λέγων· "οὐκ οἶδεν οἱ ἐν
λήσεται μὲν ποιοῦντες, καὶ ἐροῦσι· τίς ἡμᾶς ὁρᾷ;"**);
νοητὸν ἀδύνατον γὰρ ἴσως τὸ αἰσθητὸν φῶς τῆς
10μὴ δῦνόν ποτε ἐστιν, ἢ ὡς φησιν Ἡράκλειτος, τὸ δὲ
ἐπικαλυπτώμεθα πῶς ἂν τις λάθοι; μηδαμοῦ ἐνοικον τοίνυν
νες" ***), σκοτία", φησὶν, καταλαμβά- P. 230
λογισμῷ, καταυγάζεται δὲ αὐτὸ ἡ νὺξ τῷ ὄντως φρονι Pott.
15 τους λόγους †) ὠνόμασεν ἡ γραφή. ἀκοιμή-
οἷς πράττει τις ὁμολογούντως ἁμαρτάνειν λανθάνειν ἐφ'
δὲ ὃς ἁμαρτάνει, καὶ ἀδικεῖ εὐθὺς οὐκ οὕτως ἐστὶν, πᾶς
20πάντως μοιχεύει ὡς ἑαυτὸν, ὅτι μεμοίχευκεν τὸν πέ-
γὰρ ἀπεστερημένον χειρονα, ὅσον ἁμαρτάνει ἀλλὰ
μότερος αὐτὸν ἁμαρτάνων παρ' πάντως δὲ ἤδη καὶ ἀτι-
λαβεῖν αὐτὸς αὐτοῦ, ἀπέθανεν ἀπὸ τοῦ καὶ ἀκο-
ὑπὸ τοῦ λόγου καθάπερ ὑπὸ τοῦ καὶ καταλέ-
νεκρός. βδελύττεται γὰρ τὸ ἅγιον μολύνεσθαι πνεύματος
οὖν εἰκός. ἀεὶ δὲ καθαρῷ καθαροῦ ἥδεσθαι, ὥσπερ
μὴ δὴ ἅμα χιτῶνι ἀποδυομένῳ ἥδεσθαι θέμις θιγγά-
καὶ τὴν αἰδῶ ποτὲ, ἐπεὶ οὐδέποτε τῷ ἀποδυσώμεθα
ἀποδύσασθαι θέμις. ἰδοὺ γὰρ τὸ δικαίῳ σω-
τοῦτο ἐπενδύεται ἀφθαρσίαν, ὅπηνίκα ἂν τὸ ἀκό-
πρῶτον τῆς ἐπιθυμίας ††), πρὸ εἰς ἐκλέγειν ἔξαν ἐγ-
παιδαγωγούμενον, ἀνέραστον γενόμενον τῆς

*) Eccles. 23, 18 sq. **) Isa. 29, 15. ***) Ioann. 1 Cor. 15, 53.
†) Cf. Sapient. 7, 10. ††) Cf. 1 Joann. 2, 15.

ἰδίῳ. σωφροσύνῃ παραχωρήσῃ τὸν ἄνθρω-
γὰρ τῷ αἰῶνι τούτῳ γαμοῦσι καὶ γαμίσκον-
καταργήσαντες δὲ τὰ τῆς σαρκὸς ἔργα,
ταρᾷ τῇ σαρκὶ ἐπενδυσάμενοι τὴν ἀφθαρ-
τρὸς μέτρον τῶν ἀγγέλων διώκομεν. ταύτῃ
Πλάτων ἐν Φιλήβῳ ὁ τῆς βαρβάρου μαθη-
σοφίας ἀθέους κέκληκε μυστικῶς τοὺς τὸν
, ἔνοικον αὐτοῖς, τὸν λόγον, διαφθείροντας
νοντας τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς ἐν τῇ τῶν πα-
διώσει.

101. Οὐκ ἄρα ποτὲ θνητῶς βιωτέον ἁγια-
; θεῷ, οὐδὲ μὴν, ὡς φησιν ὁ Παῦλος, „οὐ
νης ποιεῖν. μέλη τὰ τοῦ Χριστοῦ μέλη, οὐδὲ
ὢν τῶν παθῶν τῶν αἰσχρῶν τὸν νεὼν τοῦ
σιητέον" **). μέμνησθε γὰρ τὰς τέσσαρας καὶ
χιλιάδας διὰ πορνείαν ἀπωσμένας, τὰ δὲ πα-
ν τῶν πορνευσάντων, ὡς ἤδη μοι λέλεκται,
" ***). παιδαγωγοῦντες ἡμῶν τὰς ἐπιθυμίας
ἡμῖν δὲ ὁ παιδαγωγὸς παραινεῖ σαφέστατα·
ν τῶν ἐπιθυμιῶν σοῦ μὴ πορεύου, καὶ ἀπὸ
ρέξεών σου κωλύου" †)· οἶνος γὰρ καὶ γυναῖ-
ποστήσουσι συνετοὺς, καὶ ὁ κολλώμενος P. 231
ις τολμηρότερος ἐκβήσεται, „σῆψις καὶ σκώληξ Pott.
νομήσουσιν αὐτὸν καὶ ἐξαρθήσεται ἐν παραδει-
σμεῦ μείζονι" ††), καὶ πάλιν — οὐ γὰρ ἀπακά-
ὠφελῶν —. „ὁ δὲ ἀντοφθαλμῶν ἡδονῇ ἀτιφα-
ἣν ζωὴν αὐτοῦ" †††).

§. 102. Οὔκουν ἀφροδισίων ἡττᾶσθαι δίκαιον μεγὴν κεχηνέναι περὶ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλ' οὐδὲ θαίνεσθαι περὶ τὰς ἀλόγους ὀρέξεις οὐδὲ ἐπιθυ-
μολύνεσθαι, σπείρειν δὲ μόνον ἐπιτέτραπται τῷ
χντα ὡς γεωργῷ τὸ „πηνικάδε, ὁπηνίκα ὁ καιρὸς

*) Matth. 22, 30. Luc. 20, 34. **) 1 Cor. 6, 15. 19.
) Ibid. v. 5. †) Eccles. 18, 30. ††) Ibid. 19, 2 sq.

δέχεται τὸν σπόρον. πρὸς δὲ
σίαν ἄριστον μὲν ὁ λόγος, φάρμ
ἡ ἔνδεια τοῦ κόρου, δι' οὗ φλε
μίαι σκιρτῶσι περὶ τὰς ἡδονάς.
ἀντιποιητέον πολυτελοῦς καθά
κίλης. αὐτὸς γοῦν ὁ κύριος ἐ
εἷς τε ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ
μὲν τὸ σῶμα τὰ ἐκτὸς πορίζεσ
κεῖ δὲ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ, παι
„μὴ μεριμνᾶτε" λέγων ς' τῇ
τε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί
χὴ πλείων ἐστὶ τῆς τροφῆς
ματος". καὶ τῆς διδασκαλ
ἐπιφέρει· „κατανοήσατε τοὺς
ρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς
ἀποθήκη καὶ ὁ θεὸς τρέφει
φέρετε τῶν πτηνῶν"*); καὶ
ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἐσθῆτος
μετελήφθε τῶν ἐκτὸς, „κα
κρίνα πῶς οὔτε νήθει οὔτε
ὅτι οὐδὲ Σολομὼν περιεβάλ
σφόδρα δὲ ἐπὶ πλούτῳ ἐκόμ

§. 103. Τί οὖν ὠφελ
ἀνθέων; τί δαὶ ἐπιτερπέσ
ῥόδων; „εἰ δὲ τὸν χόρτο
καὶ αὔριον εἰς κλίβανον
ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλο
ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητ
θε τὸ μὴ ζητεῖτε τί" μόριόν τὴν
λήκε· „τί" σημαίνεται γὰρ ἐκ
μενᾶτε ποῖα φάγητε ἢ
καὶ τροφὴ μεριμνᾶν ταῦτ
λῶς νοούμενον ἀνάγκης ἕ

*) Luc. 12, 22 — 24.

φαμεν, τῆς ἐνδείας, τὸ δὲ "τί" τὸ ἐκ πε- P. 232
ισσοῦ, τὸ δὲ περιττὸν ἐκ τοῦ διαβόλου μεμή- Pott.
ιχεν ἡ γραφή *). σαφηνίζει δὲ τὴν διάνοιαν ἡ
ερομένη λέξις· "μὴ γὰρ ζητεῖτε τί φάγητε ἢ τί
" εἰπὼν ἐπήγαγεν, "καὶ μὴ μετεωρίζεσθε". με-
ους δὲ ἀπὸ τῆς ἀληθείας ἀλαζονεία καὶ τρυφὴ
καὶ ἡ εἰς τὰ περιττὰ ἀπασχόλησις ἡδυπάθεια
ει τῆς ἀληθείας. διὸ καὶ φησι παγκάλως· "ταῦ-
ὶ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ζητεῖ" **). "ταῦ-
καὶ ἀνόητοι τὰ ἔθνη εἰσίν. τίνα δὲ λέγει ταῦ-
τὴν τρυφήν, τὴν ἡδυπάθειαν, τὴν ἀφροδισιακὴν
ψοφαγίαν, τὴν λαιμαργίαν, ταῦτά ἐστι τὰ "τί".
δὲ ψιλῆς τῆς τροφῆς τῆς τε ξηρᾶς καὶ τῆς ὑγρᾶς
αγκαίων οὐσῶν "οἵδε", φησὶν "ὁ πατὴρ ὑμῶν,
ρήζετε" ***). εἰ δὲ ὅλως ζητητικοὶ γεγόναμεν,
ς τρυφὴν τὸ ζητητικὸν ἀπολύσωμεν, ἀλλὰ εἰς τὴν
ν τῆς ἀληθείας ἀναζωπυρήσωμεν. "ζητεῖτε
, φησὶ, τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ τῆς
ς προστεθήσεται ὑμῖν" †).

. 104. Εἰ τοίνυν ἐσθῆτος καὶ τρυφῆς καὶ τῶν
ῶν ἁπαξαπλῶς ὡς οὐκ ἀναγκαίαν ἀφαιρεῖται
ερμιναν, τί χρὴ νοεῖν ἐρεῖν αὐτὸν περὶ φιλο-
ας βαφῆς τε ἑρίων καὶ ποικιλίας χρωμάτων καὶ
περιεργίας καὶ χρυσίου ἐξεργασίας πλοκάμων
ἐπιτεχνητῶν καὶ βοστρύχων ἑλικτῶν, πρὸς δὲ
φθαλμιῶν ὑπογραφῆς παρατίλσεών τε καὶ πα-
σμῶν καὶ ψιμυθισμοῦ καὶ βαφῆς τριχῶν καὶ
περὶ τὰς ἀπάτας ταύτας κακοτεχνιῶν; οὐχὶ εὖ
κεῖνο δὴ ὑποτοπητέον, τὸ μικρῷ πρόσθεν εἰρη-
ἐπὶ τοῦ χόρτου μὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀκάσμων φιλο-
ν τούτων ἐληλεγμένων; ἀγρὸς γὰρ ὁ κόσμος, καὶ
ιεῖς οἱ τῇ χάριτι θροσιζόμενοι τοῦ θεοῦ, καρέν-
αὖθις ἀνατέλλομεν, ὡς ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως

*) Cf. Matth. 5, 37. **) Luc. 12, 30. ***) Ibidem.
† v. 31.

διὰ πλεόνων δηλωθήσε
ληγορεῖται ὄχλος, ὁ τὴ
ὁ πρὸς ὀλίγον ἀνθῶν
καὶ πάντα μᾶλλον ἢ
εἰς ὑπέκκαυμα εὐθετ

§. 105. "Ανθ
διηγούμενος λέγει,
το πορφύραν καὶ β
ραν λαμπρῶς", οὗτ
ὀνόματι Λάζαρος
πλουσίου ἠλκωμέν
πιπτόντων τῆς
ἐστιν· ἡ πόα.
σιος μετέχων τοῦ
τοῦ πατρός.
τὴν παλαιὰν, ἣ
τας καὶ χρυσοῦν
μένη τῶν δοκίμων
ναις ἐφεῖναι
ναίων δὲ ἐμπαλιν
μα ἐζηλωκότες
φόρουν, ποδήρεις
ἡμπίσχοντο·
ἀνεδοῦντο
γηγενὲς
μενοι, ὃ δὲ
ἄλλους Ἴωνας
πεσιπέπλους
οὐχὶ

§. 106.
τος
θείας
λοῦντας
τῆδε βίος

*) Luc. 16, 19—22.

νους ἡμᾶς ἐπὶ τὸ ὄντως καλὸν καὶ κόσμιον σπεύδειν καὶ τούτου μόνου ἐφάπτεσθαι γλίχεσθαι καταλείποντας τὰ τῇδε κόσμια αὐτῷ κόσμῳ χαίροντα πρὶν ἢ τέλεον καταδραθεῖν. φημὶ τοίνυν οὐκ ἄλλου τινὸς ἕνεκα δεηθῆναι ὑφασμάτων τὸν ἄνθρωπον, ἢ σκέπης σώματος, πρὸς ἀπαλέξησιν χρυμῶν τε ὑπερβο- P. 234
λῆς καὶ καυμάτων ἐπιτάσεως, μή τι ἡμᾶς παρα- Pott.
λυποίη τοῦ περιέχοντος ἡ ἀμετρία. εἰ δὴ οὗτός ἐστι τῆς ἐσθῆτος ὁ σκοπὸς, ὅρα μὴ οὐκ ἄλλη μὲν ἀνθράσιν, ἄλλη δὲ ἐσθὴς ἀπονεμητέα γυναιξίν· κοινὸν γὰρ ἀμφοῖν τὸ σκέπεσθαι κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ ἐσθίειν καὶ πίνειν.

§. 107. Κοινῆς οὖν οὔσης τῆς χρείας τὴν ὁμοίαν κατασκευὴν δοκιμάζομεν. ὡς γὰρ τὸ δεῖσθαι τῶν σκεπόντων κοινὸν ἑκατέροις, οὕτως καὶ τὰ σκέποντα παραπλήσια εἶναι χρὴ, εἰ δὲ καὶ σκέπην ταύτην παραληπτέον, καθ' ἣν κρύπτειν ὄμματα θηλειῶν χρεών. εἰ γὰρ καὶ πλεονεκτεῖ τὸ θῆλυ διὰ τὴν ἀσθένειαν, τὸ ἔθος τῆς ἀγωγῆς τῆς κακῆς αἰτιατέον, δι' ἣν πολλάκις φαύλοις διαίταις ἐντρεφόμενοι ἄνδρες γυναικῶν γεγόνασι θηλύτεροι· οὐ δὴ καθυφεῖναι χρὴ τούτου. εἰ δὲ συμπεριφέρεσθαι χρὴ, ὀλίγον ἐνδοτέον αὐταῖς μαλακωτέροις χρῆσθαι τοῖς ὑφάσμασιν μόνον τὰς μεμωρημένας λεπτουργίας καὶ τὰς ἐν ταῖς ὑφαῖς περιέργους πλοκὰς ἐκ ποδῶν μεθιστάντας, νῆμα χρυσοῦ καὶ σῆρας Ἰνδικοὺς καὶ τοὺς περιέργους βόμβυκας χαίρειν ἐῶντας, ὃς σκώληξ φύεται τὸ πρῶτον, εἶτα ἐξ αὐτοῦ δασεῖα ἀναφαίνεται κάμπη, μεθ' ἣν εἰς τρίτην μεταμόρφωσιν πεσχμοῦται βομβύλιον — οἱ δὲ νεκύδαλον αὐτὸ καλοῦσιν — ἐξ οὗ μακρὸς τίκτεται στήμων, καθάπερ ἐκ τῆς ἀράχνης ὁ τῆς ἀράχνης μίτος· τὰ γὰρ περιττὰ ταῦτα καὶ διαφανῆ ἔλεγχός ἐστι διανοίας οὐκ ἐρρωμένης ὀλίγῳ παραπετάσματι τὴν αἰσχύνην τοῦ σώματος προαγωγεύοντα. οὐ γὰρ δέτε σκέπη ἡ ἀβροδιαίτος ἐστὶν ἐσθὴς τὸ σχῆμα τῆς γυναικότητος κρύπτειν μὴ δυναμένη, προσπίπτουσα γὰρ

P. 87 ἡ τοιαύτη ἐσθὴς τῷ σώ
Sylb. ὑγρότερον καὶ προσαναπλι
σα τῷ σχήματι, καὶ τὸν τι
νικὸς, ὥστ' οὐχ ὁρῶντι τὴ
φανερὰν διάθεσιν.

§. 108. Παραιτητέον
βαφάς· αὗται γὰρ πόρρω
ἀληθείας πρὸς τὸ καὶ διαβι
οὔτε γὰρ ἡ χρῆσις ὠφέλιμοι
εὔθετος —, οὔτε πρὸς σκέ
ρὰ τὴν ἄλλην ἐσθῆτα ἢ
ἐπιτερπὲς τῆς χροιᾶς τοὺς
τον ὀφθαλμίαν ἐρεθίζον,
νόθους τὰ ἔνδον λευκαῖς κ
Δανιὴλ ὁ προφήτης „ἐ
καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῶν
καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ὡσεὶ
αὐτῇ χρώμενον στολῇ τὸν
καὶ ἡ ἀποκάλυψις φησιν·
μαρτυρηκότων ὑποκάτω τ
θη ἑκάστῳ στολὴ λευκή"
χρῶμα ζητεῖν, τὸ αὐτοφ
βάμμα, αἱ δὲ τοῖς ἄνθε
καὶ τελεστικοῖς κατ
καὶ ἡ πορφύρα καὶ τὰ
κωμικὸς,

εἰς τοὺς τραγῳδοὺς χρ
τὸν δὲ ἡμέτερον βίον πάν
χρεών. βάμμα γοῦν Σαρ
νον καὶ χλωρὸν ἕτερον, ἐ
ἄλλα μυρία διὰ σπουδῆ
ἐξώλεσιν ἡδυπαθείαις.

§. 109. Ὄψεως, ο

*) Daniel. 7, 9.

τε χρυσῷ πεποικιλμένα καὶ τὰ ἁλουργοβαφῆ, καὶ ζώων τε προσηνεμόν γέ τι τρύφημα τούτῳ, τόν τε μυροβαφῆ ἐκεῖνον κροκωτὸν καὶ τῶν ὑμενίων τῶν περιόπτων τὰ πολυτελῆ καὶ ποικίλα ἱμάτια ἔχοντα ζῴδια ἐν τῇ πορφύρᾳ αὐτῇ τέχνῃ χαίρειν ἐατέον· τί γὰρ φρόνιμον γυναῖκες ἐργάσαιντο

ἢ λαμπρὸν, αἳ καθήμεθα,
φησὶν ἡ κωμῳδία,
ἐξηνθισμέναι,
κροκωτοφοροῦσαι καὶ κεκαλλωπισμέναι;

παραινεῖ δὲ δευτερήδην ὁ παιδαγωγὸς, „ἐν περιβολῇ ἱματίου οὐ μὴ καυχήσῃ, μηδὲ ἐπαίρου ἐν δόξῃ πάσῃ" παρανόμῳ οὔσῃ. ἐπισκώπτων γοῦν τοὺς τοῖς μαλακοῖς ἠμφεσμένους ἱματίοις ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγει· „ἰδοὺ, οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ ἐν τρυφῇ διάγοντες ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσὶ τοῖς ἐπιγείοις", βασιλείοις λέγει τοῖς φθαρτοῖς, ἔνθα δοξοκαλία καὶ δοξοκοπία καὶ κολακεία καὶ πλάνη· οἱ δὲ τὴν*) οὐρανιον θεραπεύοντες αὐλὴν περὶ τὸν πάντων βασι- P. 236
λέα τὴν ἀκήρατον τῆς ψυχῆς ἑσθῆτα, τὴν σάρκα, Pott.
ἁγιάζονται, καὶ ταύτῃ ἐπενδύονται ἀφθαρσίαν. καθάπερ οὖν ἡ ἄγαμος μόνῳ σχολάζει τῷ θεῷ καὶ ἡ φροντὶς αὐτῆς οὐ περισχίζεται, γημαμένη δὲ ἥ γε σώφρων διαιρεῖται τὸν βίον καὶ πρὸς τὸν θεὸν καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα**), ἡ δὲ ἄλλως φερομένη δῆλη γίνεται τοῦ γάμου, τουτέστι τοῦ πάθους· τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον ἡ σώφρων γυνὴ σχολάζουσα μὲν τῷ ἀνδρὶ ἀνυποκρίτως θεοσεβεῖ, φιλοκοσμοῦσα δὲ ἀποπέπτωκεν καὶ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ γάμου τοῦ σώφρονος τὸν κόσμον ἀντικαταλλαττομένη τὸν ἀνδρὸς κατὰ τὰ αὐτὰ τῇ Ἀργείᾳ ἑταίρᾳ, τῇ Ἐριφύλῃ λέγω,

ἢ χρυσὸν φίλου ἀνδρὸς ἐδέξατο τιμήεντα***).

§. 110. Ταύτῃ καὶ τὸν Κεῖον ἀποδέχομαι σοφιστὴν τὰς οἰκείας καὶ καταλλήλους ἀρετῆς καὶ κα-

*) Luc. 7, 25. **) Cf. 1 Cor. 7, 34. ***) Odyss. λ. 327.

κίας εἰκόνας ὑπογράφοντα
λῶς ἱσταμένην ἐποίησε κ
τὴν ἀρετὴν αἰδοῖ μόνῃ
εἶναι χρὴ τὴν πιστὴν ἐνά
τέραν δὲ τοὐναντίον εἰσά
ἔσθῆτι ἡμφιεσμένην, ἀλλ
μένην, καὶ ἡ κίνησις α
ἐπιτερπὲς ἐπιτηδευομένη τ
γραφία γυναιξίν. πρὸς ο
τῷ λόγῳ αἰσχρὰν ἡδονὴ
ἔσθῆτος τὸ χρειῶδες περ
ψάλλῃ διὰ ψαβὶδ περὶ
νάν σε θυγατέρες βασιλ
βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σοῦ
καὶ κροσσωτοῖς χρυσοῖς
τα τὴν τρυφητικὴν μεμή
συνυφασμένον ἀκήρατον
ἐκκλησίας δεδήλωκεν, ἐν
σὸς διαπρέπει, καὶ θεί
χρυσοῖ.

§. 111. Εἰ δὲ καὶ
γυναῖκας, ἡδεῖαν τὴν ἐσ
ἄφὴν ἐξυφαντέον, οὐχὶ
τὸ τερπνὸν τῆς ὄψεως
γραφῇ τῷ χρόνῳ γίνε
ψυὲις τοῖς φαρμακώδεσι
τοῖ ἔρια τῶν
τελοῦσι,
ροκαλία
πέπλο
τε κ
φησ
τον

p. 262.

χιτῶνας τὰ τ
αἰσχύνομαι
πλοῦτον

ιαλμ. 45, 8 sa-

γάρτοι ἀρχαῖος ἄνθρωπος ὁ ἐν τῷ παραδείσῳ κλάδοις καὶ φύλλοις τὴν σκέπην τῆς αἰσχύνης παρεμέτρει, νυνὶ δὲ ἐπεὶ τὰ πρόβατα ἡμῖν δεδημιούργηται, μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς προβάτοις ἀφραίνωμεν, πειθαγωγούμενοι δὲ τῷ λόγῳ τὸ πολυτελὲς τῆς ἐσθῆτος P. 88 Sylb. διελέγχωμεν ἐπιλέγοντες· τρίχες ἐστὲ προβάτων, κἂν Μίλητος αὐχῇ, κἂν Ἰταλία δοξάζηται, κἂν ὑπὸ διφθέραις φυλάττωνται αἱ τρίχες, περὶ ἃς μεμήνασιν οἱ πολλοί, ἀλλὰ ἡμῖν γε οὐ σπουδαστέον.

§. 112. Ὁ δὲ μακάριος Ἰωάννης καὶ τῶν προβάτων ὑπεριδὼν τὰς τρίχας ὀζούσας τρυφῆς „τὰς τῶν καμήλων" εἵλετο τρίχας καὶ ταύτας ἠμπίσχετο, τὸ εὐτελὲς καὶ ἄδολον τοῦ βίου ὑποτυπούμενος. καὶ γὰρ „μέλι ἤσθιεν καὶ ἀκρίδας" *), γλυκεῖαν καὶ πνευματικὴν τροφὴν, ἀτύφους καὶ σώφρονας τὰς ὁδοὺς τοῦ κυρίου παρασκευάζων. ἦ που γὰρ ἂν ἀλουργὴν χλανίδα περιεβάλετο ὁ τὴν ἀλαζονείαν τὴν πολιτικὴν ἐκτραπείς, εἰς δὲ τὴν ἔρημον τῆς ἐρημίας κατὰ γαλήνην θεῷ πεπολιτευμένος ἐκτὸς πάσης κενοδοξουδίας, ἀπειραγαθίας, μικροπρεπείας. μηλωτῇ δὲ ἐχρῆτο Ἠλίας ἐνδύματι καὶ „ζώνῃ τὴν μηλωτὴν κατέσφιγγεν ἐκ τριχῶν πεποιημένῃ" **). Ἡσαΐας δὲ ἄλλος οὗτος προφήτης „γυμνός τε καὶ ἀνυπόδετος ἦν" ***), πολλάκις δὲ καὶ σάκκον ἠμπίσχετο ταπεινοφροσύνης ἔνδυμα.

§. 113. Εἰ δὲ καὶ Ἱερεμίαν καλεῖς, „λινοῦν" οὗτος περίζωμα †) εἶχε μόνον. ὡς δὲ τὰ εὐτραφῆ τῶν σωμάτων γυμνούμενα φανερωτέραν δείκνυσι τὴν ἀκμὴν, οὕτως καὶ τῶν ἠθῶν τὸ κάλλος μὴ ἐνειλούμενον ἀπειροκάλοις φλυαρίαις τὸ μεγαλοπρεπὲς P. 238 Pott. ἐνδείκνυται. τὸ δὲ καὶ σύρειν τὰς ἐσθῆτας ἐπ' ἄκρους ἀθιέντας τοὺς πόδας κομιδῆ ἀλαζονικὸν, ἐμποδὼν ἢ ἐνεργείᾳ τοῦ περιπατεῖν γινόμενον, καλλύντρου δί-

*) Matth. 3, 4. **) 4 Reg. 1, 8. 2, 18. ***) Isa. 20, 2. †) Jerem. 13, 1.

χην ἐπισυρομένης
γῆς ἀχυρμιάς, οὐδὲ τῆς ἐσθῆτ
την κιναιδίαν τὴν
των· ὀρχηστῶν ἀποῤῥέουσαν
ἐσθῆτα περιορῶντων ἄφωνον
τῶν χρασπέδων αἱ
περίεργοι ῥυθμοὶ οἷς οἱ
φαίνουσιν. κἂν
ρίου, ὁ ποικίλαν ἀπαιωρήσ
10θη δεικνύει, τὸν βλακείας σμ
φὰς, τὰ λόγια τῆς ἐκεῖνος χ
στρέπτοντα τὰ ποικίλας κα
τα διὰ τοῦ ἀγγελικῆς. τοιαύτην
λον. "ἐξομολόγησιν ἐμφίεσεν
15βαλλόμενος §. 114. ῥᾳδίως ὡς ἱμάτιον"
ἐσθήτων καθαρευτέον πάσης
τῆς χρήσεως Καθάπερ οὖν
ὑπὲρ γόνυ τὴν ἀμετρίαν
20στολίσθαι καθάπερ τὰς Αα
σθαι γυναικὸς εὐπρεπές. καίτ
σθαι μέλαν κοσμίως τὴν ἀστε
εἰπόντα· "καλὸς ὁ πῆχυς", "ἀ
ἀνθρώπου καλαί", "ἀλλὰ μόνου"
"ἀλλὰ μόνου τοῦ γεγαμηκότος"
30τῶν τοιούτων ἐπαίνων θέλω
διὰ τῶν ἐπαίνων θηρωμέ
ὅτι γε παραγυμνοῦν τὸ
ἐγκεκαλύφθαι δὲ καὶ τὴν
ον ἐπεσκιάσθαι προστέταχι
θήρατρον ἀνθρώπων τὸ
ἀλουργῷ παρασκεπάσματι
ειν γίνεσθαι τὴν γυναῖκα

*) Psalm. 104, 1 sq.

ἦν ἐξελεῖν τὴν πορφύραν, ὡς μὴ
ῆτος οἷόν τε τῶν χρωμένων τοὺς θεατὰς P. 23
πρόσωπον ὀλίγον κομιδῇ τὸ λοιπὸν τῆς ἀμ- Pott
φειν, εἰ δὲ τὸ πᾶν ἀλουργὲς εἰργάσαντο ἐκ-
ὑφαίνουσαι ὁμῶς μίας καὶ δῆτα αὐτὰς περὶ τὰς
ται τὰς ταύτας καὶ ἄβρὰς ἀλυούσας πορφύρας
μένας δὴ ἐκεῖνο,
ὁ ποιητικὸν ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος*).

115. Διὰ ταύτην γοῦν τὴν πορφύραν ἡ Τύ-
ἡ Σιδὼν καὶ τῆς Λακωνικῆς ἡ γείτων τῆς
ης ποθεινόταται, ἀνάγονται δὲ εὖ μάλα καὶ
εἷς αὐτῶν καὶ οἱ πορφυρευταὶ καὶ αὐτὰ τὰ
ι διὰ τὸ τὸ αἷμα τούτων ἐξανθεῖν τὴν πορ-
ἀλλὰ καὶ τοῖς λίχνοις ὑφάσμασιν ἐγκαταμιγνύ-
ί δολεραὶ γυναῖκες καὶ τῶν ἀνδρῶν οἱ γυναι-
τὰς δολερὰς βαφὰς μαργαίνουσιν περὶ τὴν
ν, οὐκέτι τὰς ὀθόνας τὰς ἀπ' Αἰγύπτου,
ἐ τινας ἐκ γῆς Ἑβραίων καὶ Κιλίκων ἐκπο-
ι γῆς. τὰ δὲ ἀμόργινα καὶ τὰ βύσσινα σιω-
ερεκπέπαικεν ἡ τρυφὴ καὶ τὴν ὀνομασίαν.
ἣν σκέπην, οἶμαι, αὐτὸ αὐτοῦ κρεῖττον ἀπο-
τὸ σκεπόμενον, ὡς τὸ ἄγαλμα τοῦ νεὼ καὶ
ἣν τοῦ σώματος καὶ τῆς ἐσθῆτος τὸ σῶμα.
πᾶν τοὐναντίον, τὸ μὲν σῶμα αὐταῖς εἰ πι-
ο, οὐκ ἄν ποτε χιλίας εὕροι Ἀττικὰς, μίαν
ἐσθῆτα μυρίων ταλάντων ὠνούμεναι σφᾶς
χρειοτέρας καὶ ἀτιμοτέρας τῶν ὑφασμάτων
ιν. τί ποτ' οὖν διώκετε τὰ σπάνια καὶ πο-
ρρὸ τῶν ἐν μέσῳ καὶ τῶν εὐτελῶν; ὅτι ἀγνοεῖτε
ὰ καλὸν καὶ τὸ ὄντως ἀγαθὸν, καὶ ἀντὶ τῶν
ὰ δοκοῦντα παρὰ τοῖς ἀνοήτοις σπουδάζετε,
ιεμηνόσιν ἐκόσης τὰ λευκὰ ὡς μέλανα φαν-

*) Hom. Il. ε. 83.

Cap. XI.

Περὶ ὑποδέσεως.

§. 116. Παραπλήσιαι δὲ καὶ περ
P. 89 εἰσὶν αἱ ἀλαζόνες τὴν πολλὴν βλα
Sylb. ἐπιδεικνύμεναι. αἰσχρὰ γοῦν ἀλληθ
ἐκεῖνα, ἐφ' οἷς ἐστὶ τὰ χρυσᾶ ἄνθεμα
ἥλους ἐλικοειδῶς τοῖς καττύμασιν
ἀξιοῦσιν, πολλαὶ δὲ καὶ ἐρωτικοὺς ἀ
ῥάττουσιν αὐτοῖς, ὡς ἂν ἐκ τῆς ἐπ
ζουσαι τὴν γῆν καὶ τὸ ἐναποσφραγίσ
ἐκ τοῦ βαδίσματος ἐναποσφραγίσ
οὖν ἑαυτὸν τὰς ἐπιχρύσους καὶ διαλ
δαλίων ματαιοτεχνίας καὶ χρηπῖδας
τὰς Σικυωνίας καὶ τοὺς κοθόρνους
Τυρρηνικὰς, προσεμένους δὲ καθὼς
θεία ἡμῶν τὸν σκοπὸν τὸν ὀρθὸν
ἐκλέγειν χρή. ἡ γὰρ χρῆσις τῶν
μὲν αὐτῶν εἰς σκέπην ποδῶν, ἡ δὲ
κὴν τῶν προσπαίσματων καὶ τῶν ὁ
χυτήτων τὴν πέλμα ποδὸς σώζουσαν.

§. 117. Γυναιξὶ μὲν οὖν τὸ λ
συγχωρητέον
ἀλείπ
πλὴν εἰ μὴ ὀδεύοιεν
ἑον. ἡλωμένων δὲ δέ
ὀδεύουσαι. πλὴν τὸ πο
αὐτᾶς· οὐ γὰρ ἁρμόζει γυ
πόδα, ἄλλως τε καὶ εὐαίσ
ἀνδρὶ δὲ εὖ μάλα ἁρμ
ὑποδεδόσθαι τῷ δεδέσθαι. καὶ
νοῖς χρῆσθαι τοῖς ἀσκητ
εὔθετον, ἔνθα μὴ ἀνάγκη τις πρὸς
ὀδεύομεν, ἀλλὰ μηδὲ φέρομε
οίαν, βλαύταις ἢ φαικασίοις χρ
ς αὐτὰς ἐκάλουν οἱ Ἀττικοὶ,
δομεῖ τῇ κόνει. τῷ πόδε-

ἀπόχρη μάρτυς Ἰωάννης οὐκ ἄξιος εἶναι ὁμολογῶν τὸν ἰμάντα τῶν ὑποδημάτων λύειν τοῦ κυρίου *). οὐ γάρ τι τῶν περιέργων ὑπεδέδετο ὁ τῆς ἀληθοῦς Ἑβραίοις φιλοσοφίας ὑποδεικνύμενος τὸν τύπον. ὃ τοῦτο δὲ εἰ καὶ αἰνίττεταί τι, ἐν ἄλλοις δηλωθήσεται.

Cap. XII.

Ὅτι οὐ χρὴ περὶ τοὺς λίθους καὶ τὸν χρυσοῦν ἐπτοῆσθαι κόσμον.

§. 118. Λίθους δὲ πελίους ἢ χλωροὺς καὶ τῆς ἀπεξενωμένης θαλάσσης τὰ ἐκβράσματα καὶ τῆς γῆς τὰ ἐκψήγματα μειρακιῶδές ἐστι τεθηπέναι. ἐπὶ γὰρ τὰ διαυγῆ τῶν λιθιδίων καὶ τὰς ἰδιαζούσας χρύας ὕελους τε ἴεσθαι ποικίλας οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἀνοητῶν ἐστὶν ἀνθρώπων ὑπὸ τῶν πληκτικὴν ἐχόντων φαντασίαν ἑλκομένων. ταύτῃ καὶ τὸ πῦρ τὰ παιδία θεασάμενα φέρεται ἐπ' αὐτὸ τῇ λαμπρύτητι ἀγόμενα, τῆς δὲ ἐπαφήσεως τὸ ἐπισφαλὲς διὰ τὴν ἄνοιαν οὐ καταναενοηκότα. τοιοῦτοι ταῖς ἡλιθίαις οἱ λίθοι γυναιξὶ περιδούμενοι τοῖς ὄρμοις καὶ τοῖς περιδεραίοις ἐγκαταπλειόμενοι ἀμέθυστοι καὶ κεραυνῖται καὶ ἰάσπιδες καὶ τοπάζιον, ἥ τε Μιλησία σμάραγδος, ἐμπόλημα τιμιώτατον. ὁ δὲ πολυτίμητος μαργαρίτης εἰσεκώμασεν, γίνεται δὲ οὗτος ἐν ὀστρείῳ τινὶ παραπλησίῳ ταῖς πίνναις, μέγεθος δὲ ἡλίκος ἰχθύος ὀφθαλμὸς εὐμεγέθης. καὶ οὐκ αἰσχύνονται αἱ κοσμοδαίμονες περὶ ὄστρειον ὀλίγον τοῦτο τὴν πᾶσαν σπουδὴν πεποιημέναι, ἔξὸν ἁγίῳ κοσμεῖσθαι τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ, ὃν „μαργαρίτην" **) ἡ γραφὴ κέκληκέν που, τὸν διαυγῆ καὶ καθαρὸν ἰη-

*) Cf. Marc. 1, 7. Luc. 3, 16. **) Matth. 13, 46.

σοῦν, τὸν ἐν σαρκὶ ἐπόπτην ὀφθαλμὸν, τὸν
τὸν διαφανῆ, δι' ὃν ἡ σὰρξ τιμία ὕδατι τὰν
μένη. καὶ γὰρ τὸ ὄστρειον ἐκεῖνο ἐν ὕδατι
μενον περιστέγει τὴν σάρκα, ἐκ δὲ ταύτης
γαρίτης κυΐσκεται.

§. 119. Λίθοις δὲ ἁγίοις τὴν ἄνω
λὴμ τετειχίσθαι *) παρειλήφαμεν, καὶ τὰς δώ
τῆς οὐρανοπόλεως πύλας τιμίοις ἀπειλασμένο
τὸ περίοπτον τῆς ἀποστολικῆς φωνῆς α
χάριτος ἐκδεχόμεθα. ἐπὶ γὰρ τῶν λίθων
τελῶν αἱ χρόαι τετάχαται, τίμιαι δὲ αὗτ
ἄλλα ὕλη γεώδης καταλείπονται. συμβ
τοις εἰκότως τειχίζεται τῶν ἁγίων ἡ πόλ
κῶς οἰκοδομουμένη. πρὸς τὸ ἄνθος οὖ
τὸ ἀμίμητον τὸ ἄνθος τὸ πνεύματος
καὶ ἅγιον τῆς οὐσίας νενοήκασιν· αἷ
σαι τὸ συμβολικὸν τῶν γραφῶν ὅλαι
τοῖς λίθοις τὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον ἀπε
φερόμεναι, ὃν καὶ ἔδειξεν ὁ θεὸς,
σόμεθα; καὶ πάρεστί μοι, διὰ τ
καὶ τίσιν οὖν ταῦτα γέγονεν, εἰ μ
δὲ ἠγνοηκότων τὸ θέλημα τοῦ θ
φωναί. πρῶτον μὲν γὰρ τὰ ἀναγ
ὕδωρ καὶ τὸν ἀέρα προφανῆ πᾶ
δὲ ὅσα μὴ ἀναγκαῖα γῇ τε καὶ ὕδ

§. 120. Διὰ τοῦτό τοι μύρι
καὶ γρῦπες χρυσοφυλακοῦσι καὶ ἡ
γαρίτην ἔκρυψεν λίθον, ὑμεῖς δ
δεῖ. ἰδοὺ ὅλος ἀναπέπταται οὐ
τὸν θεὸν, τὸ δὲ κεκρυμμένον
θους οἱ τὴν ἐπὶ θανάτῳ κεκρι
ἡμῖν. ἀλλὰ καὶ τῇ γραφῇ ἂν
διαρρήδην, „ζητεῖτε πρῶτον
φανῶν, καὶ ταῦτα πάντα π

*) Apoc. 21, 18 sq. **)

δὲ καὶ πάντα ὑμῖν δεδώρηται καὶ εἰ πάντα ὑμῖν
γκεχώρηται καὶ εἰ „πάντα ὑμῖν ἔξεστι", φησὶν
ἀπόστολος, „ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει"*). πα-
ρήγαγεν δὲ τὸ γένος ἡμῶν ἐπὶ κοινωνίᾳ ὁ θεὸς
αὐτὸς τῶν ἑαυτοῦ πρότερος μεταδοὺς καὶ κοινὸν
ιν ἀνθρώποις τὸν ἑαυτοῦ ἐπικουρήσας λόγον,
τα ποιήσας ὑπὲρ πάντων. κοινὰ οὖν τὰ πάντα
μὴ πλεονεκτούντων οἳ πλούσιοι. τὸ οὖν πά-
ί μοι καὶ πλεονάζει μοι, διὰ τί μὴ τρυφή- P. 243
οὐκ ἀνθρώπινον οὐδὲ κοινωνικὸν, ἐκεῖνο δὲ Pott.
ον ἀγαπητικὸν, πάρεστί μοι, διὰ τί μὴ μετα-
οῖς δεομένοις; ὁ γὰρ τοιοῦτος ὃ τὸ „ἀγαπήσεις
πλησίον σου ὡς σεαυτὸν"**) πληρώσας. αὕτη
ἡ ἀληθὴς τρυφὴ ἡ θησαυριζομένη πολυτέλεια,
εἰς τὰς ματαίους ἐπιθυμίας ἀνάλωσις ἀπωλείας,
πάνης ἐπέχει λόγον. δέδωκε γὰρ ὁ θεὸς οἷδ',
ης χρήσεως ἡμῖν τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ μέχρι
ναγκαίου, καὶ τὴν χρῆσιν κοινὴν εἶναι βεβού-
. ἄτοπον δὲ ἕνα τρυφᾶν πενομένων πλειόνων.
μὲν γὰρ εὐκλεέστερον τοῦ πολυτελῶς οἰκεῖν τὸ
ς εὐεργετεῖν; πόσῳ δὲ συνετώτερον τοῦ εἰς
καὶ χρυσίον τὸ εἰς ἀνθρώπους ἀναλίσκειν;
δὲ ὠφελιμώτερον τῶν ἀψύχων κοσμιαν τὸ
κεκτῆσθαι κοσμίους; τίνα δὲ ἂν ἀγροὶ το-
ὅσον τὸ χαρίζεσθαι ὠφελήσειαν;
21. Λείπεται τοίνυν ἡμῖν κἀκεῖνο ἐπιλῦσαι τὸ
ον τοιοῦν οὖν τὰ πολυτελέστερα, ἂν αἱρῶνται
τὰ εὐτελέστερα; τοῖς ἀνθρώποις, φήσαιμ'
χωρὶς προσπαθείας καὶ διαφορᾶς χρώμεθα
εἰ δὲ ἀμήχανον πάντας σωφρονεῖν, ἀλλὰ
τὴν τῶν ἀναγκαίων χρείαν τὰ εὐπόριστα
τέον μακρὰ τοῖς περιττοῖς τούτοις χαίρειν
καθόλου μὲν οὖν τὰ κόσμια ὥσπερ κο-
ἀποσκορακιστέον ὅλον καὶ αὐτὸν παραι-

or. 10, 23. **) Matth. 19, 19.

τουμέναις τὸν κόσμον· χρὴ γὰρ εἶναι
δοθεν καὶ τὴν τῶν ἔσω γυναῖκα δεικνύ
ἐν μόνῃ γὰρ τῇ ψυχῇ καταφαίνεσθαι κα
καὶ τὸ αἰσχος. διὸ καὶ μόνος ὁ σπουδ
5 καγαθὸς ὄντως ἐστὶν, καὶ μόνον τὸ καλ
δογματίζεται, ἡ δὲ ἀρετὴ μόνη καὶ διὰ
σώματος καταφαίνεται καὶ ἐπανθεῖ τῇ
ὡριῶν τῆς σωφροσύνης ἀξιέραστον δεικνύο
οἱονεὶ φέγγος ἐπιλάμπῃ τῇ μορφῇ τὸ
10γὰρ ἑκάστου καὶ φυτοῦ καὶ ζώου κάλλος
στον ἀρετῇ εἶναι συμβέβηκεν. ἀνθρώπου
δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ ἀνδρία καὶ
καλὸς ἄρα ἄνθρωπος ὁ δίκαιος καὶ
συλλήβδην ὁ ἀγαθὸς, οὐχ ὁ πλούσιος. ἢ
15καὶ οἱ στρατιῶται χρυσίῳ κεκοσμῆσθαι
ται, οὐδὲ ἐκεῖνο ἀνεγνωκότες τὸ ποιητικὸν,
ὃς καὶ χρυσὸν ἔχων πόλεμον κίεν ἠΰ
νηπίη *).

§. 122. Ἀλλὰ γὰρ τὴν μὲν φιλοκοσ
20στα ἀρετῆς ἐπιμελουμένην, σώματος δὲ ἀ
μένην ἐκτραπέντος τοῦ φιλοκάλου περὶ τὴν
ξίαν ἄρδην ἐκβλητέον. τὰ γὰρ μὴ οἰκεῖα
ματι ὡς οἰκεῖα προσάπτουσα μελέτην τοῦ ψ
καὶ ἔθος ἀπάτης ἐνεγέννησεν οἴτι τὸ σεμ
25ἄπλαστον καὶ νήπιον ὡς ἀληθῶς, τὸ σοβ
καὶ θρυπτικὸν καὶ ἐβροδίαιτον φαίνουσιν.
ἀμαυροῦσι τὸ κάλλος τὸ ἀληθινὸν ἐπεσκιάζουσα
σίᾳ· καὶ οὐκ ἴσασι τὸ πλημμέλημα οἷόν
σμὰ ἑαυταῖς περιθεῖσαι πλούσια μηρία·
30καὶ

παρὰ τοῖς βαρβάροις
φασὶν δεδέσθαι τοὺς κακούργους χρυσί
τούτους ἐζηλωκέναι δοκοῦσί μοι αἱ γυναῖκες τ
σμώτας τοὺς πλουσίους. ἢ γὰρ οὐχὶ κλοιὸς τ

*) Hom. Iliad. β. 872 sq.

ν ἐστὶ περιδέραιον, καὶ οἱ στρεπτοὶ οἵ τε καθε-
τὴν καλούμενοι ἁλύσεων ἐπέχοντες τρόπον καὶ παρὰ
ρες, Ἀττικοῖς αὐτῷ τούτῳ τῷ ὀνόματι ἁλύσεις κέ-
ῆς πέδας δὲ περισφυρίους τὴν περὶ τοὺς πό-
λληνται. δας ἀκοσμίαν τῶν γυναικῶν Φιλήμων ἐν συνεφήβῳ
προσείπεν.

ἱμάτια διαφαίνοντα καὶ πέδην τινὰ
χρυσῆν.

§. 123. Τί οὖν ἔτι ὁ καλλωπισμὸς ὁ ζηλωτὸς
10ἢ ἐθέλειν ὑμῖν, ὦ γυναῖκες, σφᾶς αὐτὰς φαίνε-
σθαι πεπεδημένας; εἰ γὰρ ἡ ὕλη τὸ ὄνειδος ὑπεκ-
λύει, τὸ πάθος ἀδιάφορον. ἔμοιγ' οὖν δοκοῦσιν
περιπίπτουσαι δεσμοῖς αὐχεῖν ἐπὶ συμφο-
ρᾶις πλουσίοις. ἴσως δὲ καὶ ὁ ποιητικὸς μῦθος
ἐκουσίως δεσμοὺς μοιχευομένῃ τῇ Ἀφροδίτῃ περιβε-
15τοιούτους λέγει, οὐδὲν ἄλλ' ἢ μοιχείας σύμβολον αἰ-
βλῆσθαι· κόσμια· χρυσοῦς γὰρ εἶπε κἀκείνους
νιττόμενος τοὺς δεσμούς. ἤδη δὲ τὰ φανερώτατα
Ὅμηρος τοὺς σύμβολα οὐκ αἰσχύνονται περικείμεναι.
τοῦ πονηροῦ Εὖαν ὁ ὄφις ἠπάτησεν, οὕτω δὲ καὶ P. 245
20ὡς γὰρ τὴν γυναῖκας ὁ κόσμος ὁ χρυσοῦς δέλεατι Pott.
τὰς ἄλλας τοῦ ὄφεως τῷ σχήματι ἐξέμηνεν εἰς
προσχρώμενος σμυραίνας τινὰς καὶ ὄφεις ἀποπλαττομένας
ὕβρεις, εἰς εὐπρέπειαν. λέγει γοῦν ὁ κωμικὸς Νικόστρατος,
πέρισκελίδας, καθετῆρας, δακτυλίους, βουβάλι', ὄφεις,
25 ἁλύσεις, ἑλλέβορον.

§. 124. Πάνυ γοῦν ἐπιψόγως πάντα τὸν γυναι-
κεῖον καταλεγόμενος κόσμον Ἀριστοφάνης ἐν θεσμο-
φοριαζούσαις ὑποδείκνυσιν. παραθήσομαι δὲ αὐτὰς
30τοῦ κωμικοῦ τὰς λέξεις διελεγχούσας ἀκριβῶς τὸ φορ-
τικὸν ὑμῶν τῆς ἀπειραγαθίας.

α. μίτρας, ἀναδήματα,
λίτρον, κίσηριν, στρόφον, ὀπισθοσφενδόνην,
κόλλυμμα, φῦκος, περιδέραι', ὑπογράμματα,
τριγωνοκιλάσιριν, * * *, κεκρύφαλον,

ζῶμ', ἀμπέχονον, τρύφημα, παρυφὲς ἔσω, Ἐνστίδα,
χιτῶνα, βάραθρον, ἔγκυκλον, κομμωτὸν ἔσω.
τὰ μέγιστα δ' οὐκ εἴρηκα τούτων. β. ἐστί;
α. διόπας, διάλιθον, πλάστρα, μαλάκιον, βότρυν,
χλίδωνα, περόνας, ἀμφιδέας, ὅρμους, πέδας, P. 246
P. 91 σφραγῖδας, ἁλύσεις, δακτυλίους, ψέλια, καταπλά-
Syb. πομφόλυγας, ἀποδέσμους, ὀλίσβους, σμιτα, σάρδια, Pou.
ὑποδερίδας, ἑλικτῆρας.
ἐγὼ μὲν ἔκαμον καὶ ἄχθομαι λέγων τὸ πλῆθος τῶν
κοσμίων, τὰς δὲ καὶ θαυμάζειν ἔπεισί μοι, ὡς ἄρα
οὐκ ἀποκναίονται τοσοῦτον ἄχθος βαστάζουσαι.

§. 125. Ὦ τῆς κενῆς πολυπραγμοσύνης, ὦ τῆς
ματαίας δοξομανίας· ἐκχέουσιν ἑταιρικῶς τὸν πλοῦ-
τον εἰς ὄνειδος, καὶ τοῦ θεοῦ τὰ δωρήματα ἀπει-
ροκαλίᾳ παραχαράττουσι ζηλοῦσαι τοῦ πονηροῦ τὴν
τέχνην. σαφῶς δὲ ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τὸν
πλούσιον τὸν θησαυρίζοντα εἰς τὰς ἀποθήκας καὶ
πρὸς ἑαυτὸν λέγοντα „ἔχεις ἀγαθὰ πολλὰ ἀποκείμενα
εἰς ἔτη πολλά, φάγε, πίε, εὐφραίνου" ἄφρονα
ἐκέκληκεν, „ταύτῃ γὰρ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου πα-
ραλαμβάνουσιν. ἃ οὖν ἡτοίμασας, τίνος γένηται*);
Ἀπελλῆς ὁ ζωγράφος θεασάμενός τινα τῶν μαθητῶν
Ἑλένην ὀνόματι πολύχρυσον γράψαντα, ὦ μειρύκιον,
εἶπεν, μὴ δυνάμενος γράψαι καλὴν πλουσίαν πεποίη-
κας. τοιαῦται τοίνυν Ἑλέναι αἱ νῦν εἰσὶ γυναῖκες,
οὐ καλαὶ γνησίως, πεπλασμέναι δὲ πλουσίως.

§. 126. Ταύταις προφητεύει διὰ τοῦ Σοφονίου
τὸ πνεῦμα· „καὶ τὸ ἀργύριον αὐτῶν καὶ τὸ χρυσίον
αὐτῶν οὐ μὴ δύνηται ἐξελέσθαι αὐτοὺς ἐν ἡμέρᾳ
ὀργῆς κυρίου"**). ταῖς δὲ ὑπὸ Χριστοῦ παι-
γωγουμέναις οὐ χρυσίῳ κοσμεῖσθαι προσήκει,
τῷ λόγῳ, δι' οὗ μόνου καταφαίνεται τὸ

*) Luc. 12, 19 sq.

**) Sophon. 1, 18.

μέν τᾶν ἦσαν οἱ παλαιοὶ τῶν Ἑβραίων, ὁρμένοι τὸν κόσμον τῶν γυναικῶν ἔρριψαν ἦ ν μόνον, νυνὶ δὲ εἰς βοῦν χρυσοχοήσαντες τ ῳ οὔτε τῆς τέχνης οὔτε τῆς ἐπιβολῆς, ἐδίδα— ἡμεῖν τὰς γυναῖκας τυπικώτατα κοσμίων ἀπε— τὸ γοῦν ἐκπορνεῦσαν τῆς ἐπιθυμίας εἰς εἴδωλον γίνεται βασανιζόμενον πυρὶ, ᾧ μόνῳ τ ευφῇ καθάπερ εἴδωλον, οὐκ ἀλήθεια. ἐν— ὀνειδίζων ὁ λόγος διὰ τοῦ προφήτου τοὺς ᾽Ι σ ῥ α ὴ λ"*), κόσμια δηλονότι, καὶ ἐναργέ— π α τ ειλῶν "καὶ ἐκδικήσω", λέγει, "ἐπ᾽ αὐ— ἡμέρας τῶν Βααλείμ, ἐν αἷς ἐπέθυσαν ς περιετίθετο τὰ ἐνώτια ἑαυτῆς καὶ τὰ κα— ὰ σ τ ῆς"**). καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ κοσμήμα— ἡ γ α γ εν εἰπών· "καὶ ἐπορεύετο ὀπίσω τῶν ν α υ τ ῆς, ἐμοῦ δὲ ἐπελάθετο, λέγει κύριος". P. 247 1 2 7. Ἀποθέμενοι τοίνυν τοὺς λήρους Pott. π ο ν ηρῷ σοφιστῇ τοῦ ξταιρικοῦ τούτου μὴ τ ων καλλωπισμοῦ μηδὲ εἰδωλολατρούντων διὰ τ ά σ ματος εὐπρεποῦς. πάνυ γοῦν θαυμασίως ο ς ὁ μακάριος, "γυναῖκας", φησὶν, "ὡσαύ— ἐν πλέγμασιν ἢ χρυσῷ ἢ μαργαρίταις ἢ ἱμα— π ολυτελεῖ, ἀλλ᾽ ὃ πρέπει γυναιξὶν ἐπαγγελ— ς θ εοσέβειαν, δι᾽ ἔργων ἀγαθῶν σφᾶς αὐτὰς τ ῶν" ***). καὶ γὰρ εἰκότως ἀπεῖναι αὐτῶν λ λωπισμὸν κελεύει, εἰ μὲν γὰρ καλαὶ εἶεν, ἡ φύσις, μὴ φιλονικείτω ἡ τέχνη πρὸς τὴν τουτέστιν ἁπλῆ ἀλήθεια μὴ ἐριζέτω· εἰ δὲ φύσει, ἐλέγχουσιν ἐξ ὧν προσάπτουσιν ἃ σιν.

128. Προσήκει τοίνυν λιτότητα ἀσπάζεσθαι

Ios. 2, 8. *) Ibid. v. 13. **) 1 Timoth.

τὰς Χριστῷ λατρευούσας. τῷ ὄντι γ
ἁγιοσύνης προμηθεῖται ἐξισοῦσα τὰς
διὰ τῶν τυχόντων τὴν ἀπὸ τῶν περιτ
νη χρείαν. τὸ γὰρ λιτὸν, ᾗ καὶ τοῦν
οὐκ ἐξέχει οὐδὲ κατά τι ὀγκοῦται ἢ τι
λὸν δὲ ὅλον καὶ λεῖον καὶ ἴσον καὶ
ταύτῃ ἱκανόν ἐστιν, ἱκανότης δὲ ἕξις
μένη πρὸς τὸ οἰκεῖον πέρας ἀνελλιπ
τως· μήτηρ δὲ αὐτῶν ἡ δικαιοσύνη,
αὐτάρκεια. αὕτη γοῦν τοι ἕξις ἐστὶν
δεῖ καὶ δι' αὐτῆς ποριστικὴ τῶν πρὸ
συντελούντων βίον.

§. 129. Ἔστω οὖν ἐπὶ μὲν κ
ρῶν ὑμῶν κόσμος ἅγιος, εὐμετάδοτ
ἔργα οἰκουρίας. ὁ γὰρ διδοὺς
θεῷ"*), καὶ "χεῖρες ἀνδρείων πλ
ἀνδρείους τοὺς καταφρονοῦντας χρη
τὰς μεταδόσεις εὐκόλους εἴρηκεν. ἐπ
ἡ ἄοκνος πρὸς εὐποιΐαν ἑτοιμότης
ἢ πρὸς δικαιοσύνην ὁδοιπορία. κο
περιδέραια αἰδὼς καὶ σωφροσύνη
ὅρμους χρυσοχοεῖ ὁ θεός. "μακά
ὃς εὗρεν σοφίαν, καὶ ἄνητὸς, ὃς
διὰ Σολομῶντος τὸ πνεῦμα, "κρ
ἐμπορευθῆναι ἢ χρυσίου καὶ ἀργ
τιμιωτέρα δέ ἐστι λίθων πολυτ
γὰρ ἡ ἀληθινὴ εὐκοσμία. τὰ δ
παρὰ φύσιν μὴ τιτράσθω εἰς ἀπάρ
πλάστρων· οὔτε γὰρ θέμις βι
παρ' ὃ βεβούληται, οὔτε μὴν ἄλ
τῶν ὤτων κόσμος εἰς τοὺς κα
καταβαινων πόρους κατηχήσεως

*) Proverb. 19, 17. **) Ibid. 3, 13 — 15.

μοὶ δὲ ὑπαληλιμμένοι λόγῳ καὶ ὦτα εἰς αἴσθησιν διατετρημένα θείων ἀκουστὴν καὶ ἁγίων ἐπόπτην παρασκευάζουσιν δεικνύντος ὡς ἀληθῶς τοῦ λόγου τὸ κάλλος, τὸ ἀληθινὸν, „ὃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν οὐδὲ οὖς ἤκουσε πρότερον"*).

Κλήμεντος παιδαγωγοῦ τῶν εἰς τρία τὸ δεύτερον.

*) 1 Cor. 2, 9.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ ΛΟΓΟΣ

P. 92 Sylb.

CLEMENTIS ALEX.

PAEDAGOG

LIBER TERTI

Argumen

Cap. I. De vera pulcritudine (§. esse fuco vtendum (§. 4 — 14.). C qui formam nimium colant (§. 15 — consuetudine vtamur (§. 26 — 30.). neis se gerere oporteat (§. 31 — 33.). esse Christianum (§. 34 — 36.). C. Christiano esse frugalitatem (§. 37—40 nes et exempla esse rectae doctrina 41 — 45.). C. IX. Quanam de causs dendum (§. 46 — 48.). C. X. Exerc da iis, qui vitam agunt rationi cons C. XI. Compendiosa optimae vitae p C. XII. Percursio eiusdem modi breuis o scripturae sacrae vitam Christianorum

---

Cap. I.

Περὶ τοῦ κάλλους το

§. 1. Ἦν ἄρα ὡς ἔοικε σημάτων τὸ γνῶναι αὐτόν· γνῷη, θεὸν εἴσεται, θεὸν

---

*) Cf. 1 Ioann. 3, 2.

θήσεται θεῷ, οὐ χρυσοφορῶν οὐδὲ ποδηροφορῶν,
ἀλλὰ ἀγαθοεργῶν καὶ ὅτι μάλιστα ὀλιγίστων δεόμε-
νος, ἀνενδεὴς δὲ μόνος ὁ θεὸς καὶ χαίρει μάλιστα
μὲν καθαρεύοντας ἡμᾶς ὁρῶν τῷ τῆς διανοίας κό-
σμῳ, ἔπειτα δὲ καὶ τῷ τοῦ σώματος ἁγνὴν στολὴν,
σωφροσύνην, περιβεβλημένῳ. τριγενοῦς οὖν ὑπαρ-
χούσης τῆς ψυχῆς τὸ νοερὸν, ὃ δὴ λογιστικὸν κα-
λεῖται, ὁ ἄνθρωπός ἐστιν ὁ ἔνδον, ὁ τοῦ φαινο-
μένου τοῦδε ἀρχὼν ἀνθρώπου, αὐτὸν δὲ ἐκεῖνον
ὁ θεός· τὸ δὲ θυμικὸν θηριῶδες ὂν πλη-
σίον μανίας οἰκεῖ, πολύμορφον δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν
καὶ τρίτον ὑπὲρ τὸν Πρωτέα τὸν θαλάττιον δαίμονα
ποικίλον, ἄλλοτε ἄλλως μετασχηματιζόμενον εἰς μοι-
χείας καὶ λαγνείας καὶ εἰς φθορὰς ἐξαρεσκευόμενον·
ἤτοι μὲν πρώτιστα λέων γένετ' ἠϋγένειος*),
ἔπειτα φέρων τὸν καλλωπισμὸν ἄνδρα δεικνυσιν ἢ P. 251
τοῦ γενείου κόμη. Pott.
αὖτε ἔπειτα δράκων ἢ πάρδαλις ἠδὲ μέγας σῦς,
καταπωλισθὲν εἰς τὴν ἀσέλγειαν ἡ φιλοκοσμία. οὐκέτι
κατὰ θηρίῳ ἄνθρωπος φαίνεται,
γέγνετο δ' ὑγρὸν ὕδωρ καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον.
ἐκκεῖται τὰ πάθη, ἐκβλύζονται αἱ ἡδοναὶ, μαραί-
νεται τὸ κάλλος καὶ θᾶττον ἀποπίπτει τοῦ πετάλου
χαμαὶ, ὅταν αὐτοῦ καταπνεύσωσιν αἱ ἐρωτικαὶ
πνοαὶ ἔρωτος λαίλαπες καὶ πρὶν ἢ τὸ μετόπωρον ἔλ-
θεῖν μαραίνεται τῇ φθορᾷ· πάντα γὰρ ἡ ἐπιθυμία
γίνεται τε καὶ πλάττεται καὶ πάντα γὰρ ἡ ἐπιθυμία
ἵνα κατακρύψῃ τὸν ἄνθρωπον φεναχίζειν βούλεται,
νος, ᾧ σύνοικος ὁ λόγος, οὗ δὲ ἄνθρωπος ἐκεῖ-
τεται, μορφὴν ἔχει τὴν τοῦ λόγου, οὐ πλάτ-
θεῷ, καλός ἐστιν, οὐ καλλωπίζεται· κάλλος ἐστὶ
τὸ ἀληθινὸν, καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἔστιν, θεὸς δὲ ἐκεῖ-
νος, ἄνθρωπος γίνεται, ὅτι βούλεται ὁ θεός.

2. Ὀρθῶς ἄρα εἶπεν Ἡράκλειτος, ἄνθρω-

*) Hom. Od. δ. 457 sqq.

ποι θεοὶ, θεοὶ ἄνθρωποι· λόγος
ριον ἐμφανές. θεὸς ἐν ἀνθρώπ
θεὸς καὶ τὸ θέλημα τοῦ πατρ
μεσίτης γὰρ ὁ λόγος ὁ κοινὸς
5 υἱὸς, σωτὴρ δὲ ἀνθρώπων, κ
ἡμῶν δὲ παιδαγωγός. δούλης δ
καθὼς καὶ ὁ Παῦλος μαρτυρε
τως τὴν θεράπαιναν κοσμοῖ π
γὰρ δούλου μορφὴ τὸ σαρκικόν
10σιν ὁ ἀπόστολος, „ὅτι ἐκένωσεν
λον λαβὼν" *), τὸν ἐκτὸς ἄνθρ
πων πρὶν ἢ δουλεῦσαι καὶ σαρκ
ὁ δὲ συμπαθὴς θεὸς αὐτὸς ἦλε
τῆς φθορᾶς καὶ δουλείας τῆ
15πικρᾶς ἀπαλλάξας τὴν ἀφθαρσ
ἅγιον τοῦτο τῇ σαρκὶ καὶ ἀϊ
περιθεὶς, τὴν ἀθανασίαν.

§. 3. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλ
ἀγάπη· „ἀγάπη δὲ" κατὰ τὸ
20θυμεῖ, χρηστεύεται, οὐ ζηλοῖ,
φυσιοῦται" **). περιπερεία γὰ
ριττότητος καὶ ἀχρειότητος ἔχ
ἐπιφέρει· „οὐκ ἀσχημονεῖ", ἄσ
τριον καὶ μὴ κατὰ φύσιν σχῆ
25στον ἀλλότριον, ὅπερ ἐξηγεῖτ
φήσας „τὸ μὴ ἑαυτῆς", τὸ
τὸ ὀλκεῖον κτᾶσθαι, τὸ δ' ἀλλότ
τεῖ ἐκτὸς οὖσα καὶ τοῦ θεοῦ
ἀγάπης. τὸν δὲ κύριον αὐτὸν
30γονέναι. διὰ Ἡσαΐου τὸ πνεῦμ
δομεν αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶ
τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον; ἐκλεῖ
πηυς" ***). καὶ τίς ἀμείνων
κάλλος τῆς σαρκὸς τὸ φαντα

*) Philipp. 2, 7. **) 1 Cor. 1

ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἐνεδείξατο κάλλος,
τῆς μὲν τὸ εὐεργετικὸν, τὸ δὲ ἀθάνατον τῆς σαρκός.

Cap. II.

Ὅτι οὐ χρὴ καλλωπίζεσθαι.

§. 4. Οὐκ ἄρα ἡ πρόσοψις τοῦ ἐκτὸς ἀνθρώ-
ἀλλὰ ἡ ψυχὴ καλλωπιστέα τῷ τῆς καλοκἀγα-
θίας κοσμήματι. εἰη δ' ἂν καὶ τὴν σάρκα εἰπεῖν τῷ
τῆς ἐγκρατείας κόσμῳ. αἱ δὲ τὴν ἐπιφάνειαν καλ-
λωπιζόμεναι χρὶ τὰ βάθη χερσούμεναι λελήθασι σφᾶς
αὐτὰς κατὰ τοὺς Αἰγυπτίων κόσμους, οἷς ναοὶ καὶ
προπύλαια παρ' αὐτοῖς καὶ προτεμενίσματα ἐξήσκη-
ται ἄλση τε καὶ ὀργάδες κἰσσί τε παμπόλλοις ἐστε-
φάνωνται αἱ αὐλαὶ, τοῖχοι δὲ ἀποστίλβουσι ξενικοῖς
P. 93 λίθοις δὲ καὶ γραφῆς ἐντέχνου οἷς ἐνδεῖ οὐδὲ ἓν,
Sylb. χρυσῷ οἱ ναοὶ, καὶ ἀργύρῳ καὶ ἠλέκτρῳ παραστίλβου-
σιν οἱ ναοὶ, μαρμαίρουσι λιθιδίοις, τὰ δὲ ἄδυτα χρυ-
ποικιλμένοις δὲ καὶ τοῖς ἀπὸ Ἰνδίας καὶ Αἰθιοπίας πε-
σοπάστοις ἐπισκιάζεται πέπλοις, ἀλλ' ἣν παρεισέλθῃς
τὸ βάθος τοῦ περιβόλου καὶ σπεύδων ἐπὶ τὴν θέαν
τοῦ κρείττονος ζητήσῃς τὸ ἄγαλμα τὸ ἔνοικον τοῦ P. 253
παστοφόρος δὲ ἤ τις ἄλλος τῶν ἱεροποιούντων Pott.
περὶ τὸ τέμενος σεμνὸν δεδορκὼς, παιᾶνα τῇ Αἰγυ-
πτίων ἄδων γλώσσῃ, ὀλίγον ἐπαναστείλας τοῦ κατα-
πετάσματος, ὡς δείξων τὸν θεὸν, πλατὺν ἡμῖν ἐν-
δίδωσι γέλωτα τοῦ σεβάσματος. οὐ γὰρ θεὸς ὃ ζη-
τούμενος ἔνδον εὑρεθήσεται, ἐφ' ὃν ἐσπεύσαμεν, αἴ-
λουρος δὲ ἢ κροκόδειλος ἢ αὐτόχθων ὄφις ἢ τι τοι-
οῦτον θηρίον, ἀνάξιον μὲν τοῦ νεὼ, χηραμοῦ δὲ ἢ
φωλεοῦ ἢ βορβόρου ἀντάξιον· ὃ θεὸς Αἰγυπτίων ἐπὶ
στρωμνῆς ἁλουργῆς καταφαίνεται κυλιόμενον θηρίον.

§. 5. Ταύτῃ μοὶ δοκοῦσιν αἱ χρυσοφοροῦσαι
γυναῖκες τῶν πλουσίων τοὺς ἐνουλισμοὺς ἀσκοῦσαι,

χρίσματά τε παρειῶν καὶ ὑπογραφὰς ὀφθαλμῶν
βαφὰς μετιοῦσαι τριχῶν καὶ τὴν ἄλλην
κομηχανώμεναι, κοσμοῦσαι τὸν περίβολον
χὸν, αἰγυπτιάζουσαι ὡς ἀληθῶς ἐπιστάσ
5 δεισιδαίμονας ἐραστάς. ἀλλ' ἦν ἀποχαλύψῃ τις
καταπέτασμα τοῦ νεώ, τὸ κεκρυμμένον
βαφὴν, τὴν ἐσθῆτα, τὸ χρυσίον, τὸ φῦκος, λέγω, τὴν ἐν-
τρίμματα, τουτέστι τὸ ἐκ τούτων συγκείμενον ὕφος,
τὸ καταπέτασμα, ὡς ἔνδον εὑρήσεις τὸ κάλλος τὸ
10ἀληθινὸν, μυσάξεται, εὐ οἶδ' ἐγώ.
χόνα τοῦ θεοῦ κατοικοῦσαν ἔνδον
λογον, πόρνη δὲ ἀντ' αὐτῆς καὶ μοιχὶς τῆς ψυχῆς
κατείληφε τὸ ἄδυτον τό τε ἀληθινὸν θῆριον ἐλεγχθή-
σεται ψευσθὶς πίθηκος ἐντετριμμένος καὶ ὁ
15βολος ὅφις ἐκεῖνος, διαβιβρώσκων τὸ νοερὸν
θρώπου διὰ τῆς φιλοδοξίας, ἡρπαμὸν ἔχειν τῆς ἀν-
χην· πάντα φαρμάκων ὀληθρίων ἐμπλήσας τὴν ψυ-
ἑαυτοῦ τῆς πλάνης ἐνεργεῖ. οὗτος δρέπεται τὸν
γυναῖκας εἰς πόρνας ὁ προαγωγὸς τῶν μετεσχεδιασμένων τὰς
20γὰρ γυναικὸς, ἀλλ' ἑταίρας τὸ φιλόκοσμον ἐκ τῆς
παρὰ μὲν [τοῖς] ἀνδράσιν οἰκουρίας ὀλίγον ἀπ' οὐ
ζουσιν, λύσασαι δὲ τἀνδρὸς τὸ βαλάντιον ἐκτρέπου-
σι τὰς χορηγίας εἰς ἐπιθυμίας, ὡς πολλοὺς ἔχοιεν τοῦ
καλαὶ δοκεῖν εἶναι μέρτυρας, καὶ τὴν πᾶσαν ἡμέραν
25χομμωτικῇ προσαθεζόμεναι ἀργυρωνήτοις σχολάζου-
σιν ἀνδραπόδοις.

§. 6. Καθάπερ οὖν ὄψον πονηρὸν ἡδύνουσι
τὴν σάρκα καὶ τὴν μὲν ἡμέραν κομμωτικῇ προστε-
τήκασι θαλαμευόμεναι, μὴ ἐλεγχθῶσιν ἀνθιζόμεναι,
30ἑσπέρας δὲ καθάπερ ἐκ φωλεοῦ πρὸς τὸν λύχνον τὸ
νόθον τοῦτο προσέρπει κάλλος· συνεργεῖ γὰρ καὶ Ρ. 21
ἡ μέθη καὶ τὸ ἀμυδρὸν τοῦ φωτὸς πρὸς τὴν ἐπι- Ρα
θεσιν αὐτῶν. καὶ τὴν μὲν ξανθίζουσαν οἰκίας
κάμους ὁ κωμικὸς Μένανδρος εἴργει τῆς γυναικα γὰ
35 νῦν δ' ἔρπ' ἀπ' οἴκων τῶνδε· τὴν γυναῖκα πο
τὴν σώφρον· οὐ δεῖ τὰς τρίχας ξανθὰς

οὐδὲ τὰς παρειὰς φυκοῦν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς
άφεσθαι. λελήθασι δὲ σφᾶς αἱ κακοδαίμονες
κεῖον ἀπυλλύουσαι κάλλος τοῦ ὀθνείου τῇ ἐπεισ-
ῇ, ἅμα γοῦν ἡμέρᾳ σπαρασσόμεναι καὶ ἀπο-
λεναι καὶ φυράμασί τισι καταπλαττόμεναι ψύ-
μὲν τὸν χρῶτα, ὀρύττουσι δὲ τὴν σάρκα τοῖς
άκοις· καὶ τῇ περιεργίᾳ τῶν ῥυμμάτων τὸ οἰ-
μαραίνουσαι ἄνθος. διὰ τοῦτό τοι ὠχραί μέν
ιταπλασμάτων καταφαίνονται, ἐὐάλωτοι δὲ ὑπὸ
ν γίνονται τακερὰν ἤδη τὴν σάρκα φαρμάκοις
ἐσκιαγραφημένην ἔχουσαι, τῶν ἀνθρώπων τὸν
ουργὸν ἀτιμάζουσαι, ὡς οὐ κατ' ἀξίαν δεδωρη-
τὸ κάλλος. εἰκότως ἀργαὶ πρὸς οἰκουρίας γί-
ι, καθάπερ ἐζωγραφημέναι, καθεζόμεναι εἰς θέαν,
ἰς οἰκουρίαν γεγενημέναι.

§. 7. Διὰ τοῦτό τοι καὶ ἡ παρὰ τῷ κωμικῷ
γιστικὴ γυνὴ λέγει·

δ' ἂν γυναῖκες φρόνιμον ἐργασαίμεθα
λαμπρὸν, αἳ καθήμεθ' ἐξηνθισμέναι,
λευθέρων γυναικῶν λυμαινόμεναι τὸν χαρακτῆ-
ἔχων ἀνατροπὰς καὶ γάμων ἐκτροπὰς καὶ παί-
διαβολὰς περιποιούμεναι. τοῦτο αὐτὸ γάρτοι
ντιφάνης ὁ κωμικὸς ἐν μαλθακῇ τὸ ἑταιρικὸν
υναικῶν ἐπισκώπτει τὰ κοινὰ πάσαις ῥήματα
ν κατατριβὴν ἐξηυρημένα λέγων· P. 255
Pott.

ἔρχεται, ἔρχεται αὖ, προσέρχεται αὖ, μετέρχεται,
πάρεστι, ῥύπτεται, προσέρχεται,
ται, κτενίζεται, ἐκβέβηκε, τρίβεται,
ται, σκοπεῖται, στέλλεται, μυρίζεται,
εῖται, ἀλείφεται· ἂν δ' ἔχῃ τι, ἀπάγεται.
ὰρ, οὐχ ὕπαξ ἀπολωλέναι δίκαιαι κροκοδείλων
τοις χρώμεναι καὶ σηπεδόνων ἀφροῖς ἐγχριόμε-
ται ταῖς ὀφρύσι τὴν ἀσβόλην ἀναμαιτόμεναι
ειυθίῳ τὰς παρειὰς ἐντριβόμεναι.

§. 8. Ἐξ ἑαυτῶν καὶ τοῖς ἐθνικοῖ
ποιηταῖς διὰ τὸν τρόπον πῶς οὐκ ἂν
ἀληθείᾳ γένοιντο; Ἕτερος γοῦν κωμικὸς
τὰς, Ἄλεξις· καὶ γὰρ καὶ τούτου παρε
λέξιν θυσιαζούσαν τῷ περιέργῳ τῆς ἑρμι
τρεπτον τῆς ἀναισχυντίας· οὐ γὰρ εἰς
ρίεργος ἦν. ἐγὼ δὲ αἰσχύνομαι κωμ
τοσοῦτον τῆς γυναικωνίτιδος εἰ βοηθὸ
τα μέντοι προσαπολλύει καὶ τὸν ἄνδρ
πρῶτα μὲν γὰρ εἰς τὸ κέρδος καὶ τὸ

πάντα τἄλλ' αὐταῖς πάρεργα γίγνε
τυγχάνει μικρά τις οὖσα· φελλὸς
P. 94 ἐγκεκάττυται. μικρά τις· διάβαθρ
Sylb. τήν τε κεφαλὴν ἐπὶ τὸν ὦμον καταβ
τοῦτο τοῦ μήκους ἀφεῖλεν. οὐκ
ὑπενέδυσ' ἐρραμμέν' αὐτὴν, ὥστ
ἀναβαῖν τοὺς εἰσιόντας. κοιλία
τιθῇ ἔστ' αὐταῖσι τούτων ὧν
ὀρθὰ προσθεῖσαι τοιαῦτα τοὔνδι
ὥσπερεὶ κοντοῖσι τούτοις εἰς τὸ
τὰς ὀφρῦς πυρρὰς ἔχει τις· ζωγ
συμβέβηκ' εἶναι μέλαιναν· κατέ
λευκόχρως λίαν τις ἐστί· παιδέρ
παλὸν ἔχει τοῦ σώματός τι· τοῦ
εὐφυεῖς ὀδόντας ἔσχεν· ἐξ ἀνύ
ἵνα θεωρῶσ' οἱ παρόντες τὸ στό
ἂν δὲ μὴ χαίρῃ γελῶσα, διατ
ἔνδον, ὥσπερ τοῖς μαγείροις ὕ
ἡνίκ' ἂν πωλῶσιν αἰγῶν κραν
μυρρίνης ἔχουσα λεπτὸν ὀρθ
ὥστε τῷ χρόνῳ σέσηρεν, ἄν

§. 9. Ταῦτα ἔμοιγε εἰς τὴ
λοκόσμου κακομηχανίας ἐκ σοφ
ρατίθεμαι παμμάχως σώζειν ἐ
λόγου, μετὰ μικρὸν δὲ καὶ ταῖ

φιλεῖ δέ πως τὸ μὴ λανθάνον δι' αἰσχύνην
ἔγχων ἀφίστασθαι τῶν ἁμαρτημάτων. ὡς δὲ
πεπλασμένη χεὶρ καὶ ὁ περιαληλιμμένος ὀφθαλ-
όνοιαν τοῦ νοσοῦντος ἐκ τῆς ὄψεως ἐνδεί-
οὕτως τὰ ἐντρίμματα καὶ αἱ βαφαὶ νοσοῦ-
βάθει τὴν ψυχὴν αἰνίττονται. ἡμῖν δὲ „πα-
τοταμὸν ἀλλότριον" ὁ θεῖος παραινεῖ παι-
, τὴν ἀλλοτρίαν γυναῖκα, τὴν μάχλον, πο-
λλότριον ἀλληγορῶν, πᾶσιν ἐπιῤῥέουσαν, πᾶ-
ἀσέλγειαν πορνικὴν εἰς τρυφὴν ἐκχεομένην·
ατος ἀλλοτρίου ἀπέχου", φησὶν, „καὶ ἀπο
λλοτρίας μὴ πίῃς"*), τὸ ῥεῦμα τῆς ἡδυπα-
λάξασθαι παραινῶν, ἵνα πολὺν ζήσωμεν χρό-
στεθῇ δὲ ἡμῖν ἔτη ζωῆς εἴτε ἀλλοτρίαν ἡδο-
θηρωμένοις εἴτε καὶ τὰς αἱρέσεις ἐκτρεπο-

0. Φιλοψέα μὲν οὖν καὶ φιλπινία εἰ καὶ
άλα, ἀλλ' οὐ τοσαῦτα τὸ μέγεθος, ὁπόση
μία. τράπεζα πλήρης καὶ κύλικες ἐπάλλη-
ὶ πληρῶσαι τὴν λαιμαργίαν, τοῖς δὲ φιλοχρύ-
λοπορφύροις καὶ φιλολίθοις οὔτε ὁ ὑπὲρ γῆς
ὴν χρυσὸς αὐτάρκης οὔτε ἡ Τυρίων θάλασσα
φόρτος ὃ ἀπ' Ἰνδῶν καὶ Αἰθιόπων, ἀλλ' οὐδὲ
ὸς ὁ ῥέων τὸν πλοῦτον, οὐδ' ἂν Μίδας τις
ῆται, πεπλήρωται, ἀλλὰ ἔτι πένης ἐστὶ
λλον ποθῶν, ἕτοιμοι δὲ οὗτοι συναποθα-
ῷ. εἰ δὲ καὶ ὁ Πλοῦτος τυφλὸς ὥσπερ
ὶ αὐτὸν ἐπτοημέναι καὶ συμπαθοῦσαι πῶς
τουσιν; ὅρον γοῦν ἐπιθυμίας οὐκ ἔχουσαι
υντίαν ἐξοκέλλουσιν· δεῖ γὰρ αὐταῖς καὶ
αὶ πομπῆς καὶ πλήθους θεατῶν καὶ πλά-
οῖς καὶ τῆς ἐν ταῖς ἀμφόδοις διατριβῆς,
αὐτὰς γίνεσθαι καταφανεῖς. κοσμοῦνται
ἄλλοις ἀρέσκοιεν αἱ ἐν προσώπῳ καυχώμε-

erb. 9, 18.

ναι, οὐκ ἐν καρδίᾳ· ὡς γὰρ τὸν στίγματα, οὕτω τὴν μοιχαλίδα δείκνι τα. „κἂν περιβάλῃ κόκκινον καὶ κοσ καὶ ἐὰν χρίσῃ στίμμι τοὺς ὀφθα τὴν ὃ ὡραϊσμός σου" *), ὁ λόγος

§. 11. Εἶτα οὐκ ἄτοπον εἰπ καὶ τὰ ἄλλα ζῶα ἐκ τῆς χλόης ἀνίστασθαι καὶ ἀνίπτασθαι οἰκεί χαίτῃ ἱππικῇ καὶ χροιᾷ φυσικῇ κ ὡς δὲ ἐνδεέστερον καὶ τῆς θηρ ἀκαλλὴς εἰς τοσοῦτον εἶναι οἴετ σθαι κάλλους, ὠνητοῦ καὶ σκιαγ φαλοι μέν γε καὶ κεκρυφάλων δ γοι πλοκαὶ, ἀλλὰ καὶ τῶν τριχό τισμοὶ κατόπτρων τε πολυτίμητο τασχηματίζονται θηρῶσαι τοὺς νων περὶ τὰς μορφὰς ἐπτοημέν θριαχυιῶν ἐστὶ γυναικῶν, ἃς ἔτ τις ἀφαμάρτοι προσωπεῖα ποιούσ δὲ ὁ λόγος παραινεῖ „μὴ σκοπεῖν τὰ μὴ πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπ δὲ καὶ πέρα τῆς ἀτοπίας προβέβ μορφῆς τῆς ἑαυτῶν οἷον ἀνδρ ἐπανορθώματος κάτοπτρα ἐπινεν της μάλιστα κάλυμμα ἐπιτιθέν ὡς ὁ μῦθος Ἑλλήνων ἔχει, Ν τῷ καλῷ τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνος γε

§. 12. Εἰ δὲ οὐδεμίαν εἰ ραγγέλλει ποιεῖσθαι τοῖς ἀνθρ θεῷ, πῶς ἂν εὐλόγως ποιοῖεν κατὰ ἀνάκλασιν ἀπομιμούμενα προσώπων τὴν ψευδοποιΐαν; ὁ τῷ προφήτῃ, ὅπότε πέμπεται Ἰεσσαὶ εἰς βασιλέα καὶ τὸν πρ

*) Ierem. 4, 30. **) 2 C

ΕΜ. ALEX.

λὼν καὶ ἰδόντι, ὁπότε τὸ χρίσμα προσ-
Σαμουὴλ μεγέθει ἐπ' αὐτῷ, μὴ ἐπιβλέψῃς "εἶπεν", φη-
ὁ κύριος τοῦ μεγέθους αὐτοῦ, ὅτι ἀπῶ-
καὶ τὸ ἄνθρωπος μὲν γὰρ εἰς ὀφθαλμοὺς ὄψε-
τόν. κύριος εἰς καρδίαν" *), καὶ οὐκ ἔχρισε τὸν
κύριος ἀλλὰ τὸν καλὸν τὴν ψυχήν. εἰ P. 25
τὸ σῶμα, τοῦ σώματος κάλλος ἔλαττον Pott
τὸ φυσικὸν ἀρδην ἐκβαλών;
κοῦ λογίζεται κύριος, τί περὶ τοῦ νόθου φρο-
ν τὸ ψεῦσμα οὐ διὰ εἴδους" **). "διὰ πίστεως
ιπατοῦμεν,
κύριος διὰ τοῦ Ἀβραὰμ διδάσκει καὶ πατρί-
καὶ συγγενῶν καὶ κτήσεως καὶ πλούτου παν-
ταφρονεῖν τὸν ἑπόμενον τῷ Θεῷ, ποιήσας αὐ-
ηλυν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ "φίλον" †) αὐτὸν
τεν τῆς οἴκοι καταφρονήσαντα περιουσίας· εὐ-
ης γὰρ ἦν καὶ εὔπορος σφόδρα. τριακοσίοις
αὶ ὀκτὼ καὶ δέκα ††) οἰκέταις ἰδίοις κεχειρώται
ἑσσαρας βασιλεῖς τοὺς αἰχμαλωτεύσαντας τὸν
μόνην εὑρίσκομεν τὴν Ἐσθὴρ †††) δικαίως
μένην. ἐκαλλωπίζετο μυστικῶς ἡ γυνὴ βασι-
ἑαυτῆς, ἀλλὰ τὸ κάλλος αὐτῆς ἐκεῖνο λύτρον
ται φονευομένου λαοῦ.

13. Ὅτι δὲ ἑταίρας μὲν ποιεῖ τὰς γυναῖκας
λαπισμὸς, ἀνδρογύνους δὲ τοὺς ἄνδρας καὶ μοι-
μάρτυς ἡμῖν ὁ τραγικὸς διηγούμενος ὧδέ πως·
λῶν δ' ἐκ Φρυγῶν ὃ τὰς θεὰς
ῶν ὅδ', ὡς ὁ μῦθος Ἀργείων ἔχει,
Δαιμόνων, ὡς ὁ μῦθος Ἀργείων ἔχει,
ρυσῷ τε λαμπρὸς ἀνθηροὺς μὲν εἱμάτων στολῇ
ρῶν ἐρῶσαν ὦχετ' βαρβάρῳ χλιδήματι,
Ἑλένην πρὸς Ἴδης βούσταθμ' ἔκδημον λαβὼν
Μενέλαον.

1 Reg. 16, 7.
Isac. 2, 23.

*) 2 Cor. 5, 7. **) Genes. 12,
†) Genes. 14, 14 sq. ††) Esth.

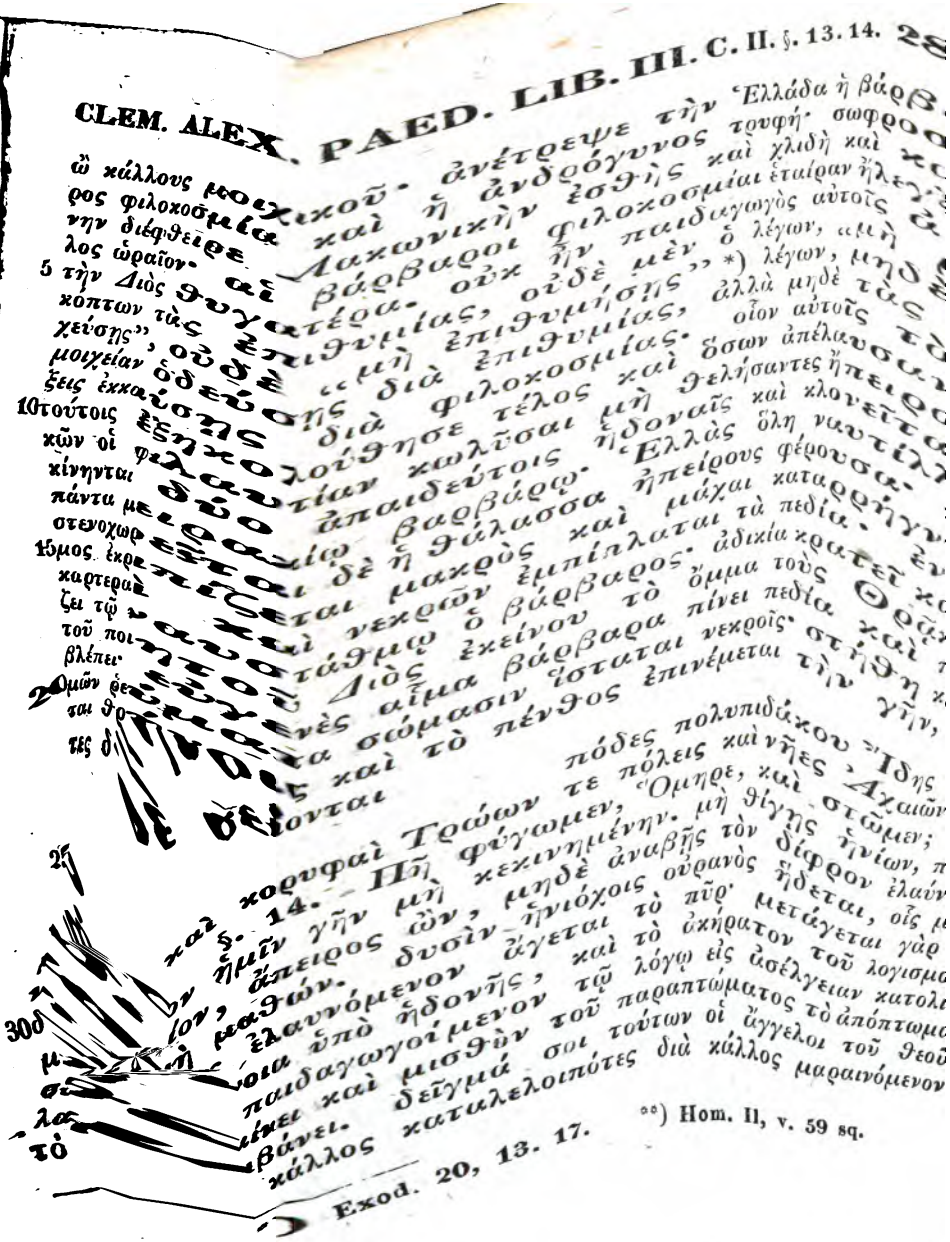

ὦ κάλλους μοιχικοῦ· ἀνέτρεψε τὴν Ἑλλάδα ἡ βάρβ
ρος φιλοκοσμία καὶ ἡ ἀνδρόγυνος τρυφή· σωφρο
νην διέφθειρε Λακωνικὴν ἐσθὴς καὶ χλιδὴ καὶ κ
λος ὡραῖον. βάρβαροι φιλοκοσμίαι ἑταίραν ἥλε
5 τὴν Διὸς θυγατέρα· οὐκ ἦν παιδαγωγὸς αὐτοῖς ἀ
κοπτων τὰς ἐπιθυμίας, οὐδὲ μέν, ὁ λέγων, μὴ
χεύσῃς”, οὐδὲ “μὴ ἐπιθυμήσῃς” *) λέγων, μηδ
μοιχείαν· διὰ ἐπιθυμίας, ἀλλὰ μηδὲ τὰς
ξεις ἐκκαίοντες διὰ φιλοκοσμίας. οἷον αὐτοῖς τὸ
10τούτοις ἐξηκολούθησε τέλος καὶ ὅσων ἀπέλαυσα
κῶν οἱ φιλαυτίαν κωλῦσαι μὴ θελήσαντες ἦπειρο
κίνηνται ἀπαιδεύτοις ἡδοναῖς καὶ κλονεῖται
πάντα μειξοβαρβάρῳ. Ἑλλὰς ὅλη ναυτιλ
στενοχωρ δὲ ἡ θάλασσα ἠπείρους φέρουσι.
15μος ἐκρ μακρὸς ἐμπίπλαται τὰ πεδία. ἐν
καρτερᾶι μαχαῖς καταρρήγν
ζει τῷ ν νεκρῶν ἐμπίπλαται καὶ μάχαι κ
τοῦ ποι τάδμῳ ὁ βάρβαρος· ἀδικία κρατεῖ
βλέπει Διὸς ἐκείνου τὸ ὄμμα τοὺς Θρᾷ
20ὧν ἐκ αἷμα βάρβαρα πίνει πεδία καὶ
ται θρ σώμασιν ἵσταται νεκροῖς· στήθη
τὴς δ καὶ τὸ πένθος ἐπινέμεται τὴν γῆν,
ονται

καὶ κορυφαὶ Τρώων τε πόλεις καὶ νῆες Ἀχαιῶν
25 ς. 14. Πῆ φύγωμεν, Ὅμηρε, καὶ στῶμεν; πόδες πολυπιδάκου Ἴδης
ἡμῖν γῆν μὴ κεκινημένην. μὴ θίγῃς ἠνίων, π
ἄπειρος ὢν, μηδὲ ἀναβῇς τὸν δίφρον ἐλαύν
μαθών. δυσὶν ἡνιόχοις οὐρανὸς ἥδεται, οἷς μ
ἐλαυνόμενον ἄγεται τὸ πῦρ· μετάγεται γὰρ
παιδαγωγοί μενον ἄγεται, καὶ τὸ ἀκήρατον τοῦ λογισμο
30σθ ὑπὸ ἡδονῆς, καὶ τὸ λόγῳ εἰς ἀσέλγειαν κατολι
μενον καὶ μισθὸν τῷ παραπτώματος τὸ ἀπόπτωμ
σι τούτων οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ
λας δεῖγμά
τὸ κάλλος καταλελοιπότες διὰ κάλλος μαραινόμενον
βάνει.

*) Exod. 20, 13. 17. **) Hom. Il, v. 59 sq.

ς οὐρανῶν ἀποπισόντες χαμαί. ἀλλὰ
ολάζονται καταπεπτωκότες τὴν ἁγίαν
θένον, τάφος ἡ κόλασις αὐτοῖς καὶ τὸ
ις ἐπιτιμίας εἰς σωτηρίαν παιδαγωγεῖ.

Cap. III.

ὺς καλλωπιζομένους τῶν ἀνδρῶν.

ίς τοσοῦτον δὲ ἄρα ἐλήλακεν ἡ χλιδὴ,
ν μόνον νοσεῖν περὶ τὴν κενοσπουδίαν
καὶ τοὺς ἄνδρας ζηλοῦν τὴν νόσον. μὴ
ντες καλλωπισμοῦ οὐχ ὑγιαίνουσιν, πρὸς
ώτερον ἀποκλίναντες γυναικίζονται, κου-
εῖς καὶ πορνικὰς ἀποκειρόμενοι, χλανίσι

νοι,
ην τρώγοντες, ὄζοντες μύρου.
η τούτους ἰδών; ἀτεχνῶς καθάπερ με-
ς τοῦ σχήματος αὐτοὺς καταμιαντεύεται
αὶ ἀνδρογύνους, ἀμφοτέρων ἀφροδίτην
ιισότριχας, ἄτριχας, τὸ ἄνθος τὸ ἀν-
ομένους, τὰς κόμας δὲ, ὥσπερ αἱ γυ-
νμένους. ἐπ' οὐχ ὅσιοις δὲ τόλμαις οἱ

ας ῥέζουσιν ἀτάσθαλα καὶ κακὰ ἔργα,
λλα. διὰ τούτους γοῦν πλήρεις αἱ πό-
ον, ζυρούντων, παρατιλλόντων τοὺς θη-
ους, ἐργαστήρια δὲ κατεσκεύασται καὶ
τη καὶ τεχνῖται τῆς ἑταιρικῆς ταύ-
συχνὸν ἐμπολῶσιν ἀργύριον ἐμφανῶς,
πιστοῦσιν, καὶ τὰς τρίχας τοῖς ἀνασπῶ-
πον παρέχουσιν, οὐδὲν αἰσχυνόμενοι τοὺς
ἢ τοὺς παριόντας, ἀλλ' οἱ δὲ ἑαυτοὺς
· τοιοῦτοι γὰρ οἱ τῶν ἀγενεστέρων ζη-

*) Dan. 7, 9.

**) Matth. 5, 36.

***) Eccle

ῆς ἡλικίας, τὸν παλιὸν, καταισχύνου-
δὲ, οὐκ ἔστιν ἀληθινὴν ἐνδεικνύναι
ν κίβδηλον ἔχοντα κεφαλήν. „ὑμεῖς
;", φησὶν, „ἐμάθετε τὸν Χριστὸν, εἴ
ύσατε καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθὼς
ι ἐν τῷ Ἰησοῦ ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ
, ἀνακαινοῦσθαι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον", *)
ὸν, ἀλλὰ „τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς
ῆς ἀπάτης, ἀνανεοῦσθαι δὲ", μὴ βαφαῖς
ίσμασιν, ἀλλὰ „τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς
ἐνδύσασθε τὸν καινὸν ἄνθρωπον τὸν κα-
τιαθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς
*). ἄνδρα δὲ ὄντα κτενίζεσθαι καὶ ἀπο-
ξυρῷ πρὸς εὐπρέπειαν καὶ πρὸς τὸ ἔσοπτρον
ον τὰς τρίχας, ξύρεσθαί τε καὶ ἀπτίλλε-
λεαίνεσθαι τὰς γένυς. πῶς οἰ γυναικεῖον;
ἤ τις αὐτοὺς γυμνοὺς ἴδοι, κἂν γυναῖκας,
εἰ γὰρ μὴ χρυσοφορεῖν καὶ αὐταῖς ἐφεῖ-
οὖν γε διὰ τὴν θηλυδριώδη ἐπιθυμίαν
καὶ λώματα χρυσίου περιπτύξαντες πετάλοις
σφαιρικὰ τῆς αὐτῆς ὕλης ποιησάμενοι σχή-
ρυρῶν ἀπαρτῶνται, καὶ τραχήλων ἀπαιωροῦσι,
18. Σόφισμα τοῦτο κατεαγότων ἀνθρώπων
γυναικωνῖτιν κατασυρομένων ἀμφιβίων καὶ
θηρίων· πορνικὸς τῆς ἐνέδρας ὁ τρόπος καὶ
οὗτος. ὁ γὰρ θεὸς τὴν μὲν γυναῖκα λείαν P. 263
γεν εἶναι, αὐτοφυῆ τῇ κόμῃ μάλλη ὥσπερ ἔπ- Pott.
ῇ χάίτῃ γαυρουμένην, τὸν δὲ ἄνδρα καθάπερ
λέοντας, γενείοις κοσμήσας καὶ τοῖς λασίοις ἤν-
ε στήθεσι. δεῖγμα τοῦτο ἀλκῆς καὶ ἀρχῆς. ταύ-
αὶ τοὺς ἀλεκτρυόνας τοὺς ὑπερμαχοῦντας τῶν
ων καθάπερ κόρυσι τοῖς κάλλεσιν ἐκαλλώπι-
καὶ οὕτως περὶ πολλοῦ τὰς τρίχας ταύτας ὁ
ἡγεῖται, ὥστε ἅμα φρονήσει κελεύειν παραγίνε-

*) Ephes. 4, 20—24.

σθαι αὐτὰς τοῖς ἀνδράσι, καὶ δὴ ἀγασθεὶς τῇ σεμνό-
τητι τὸ βλοσυρὸν τοῦ θεάματος γεραρᾷ τετίμηκεν φρο-
λιᾷ. φρόνησις δὲ καὶ ἀκριβεῖς λογισμοὶ πολιοὶ σύνε-
σει συνακμάζουσι τῷ χρόνῳ, καὶ τὸ γῆρας ἐνισχύου-
σι τῷ τόνῳ τῆς πολυπειρίας ἄνθος ἀξιέραστον φρο-
νήσεως σεμνῆς εἰς πίστιν εὔλογον προτείνοντες πο-
λιάν.

§. 19. Τοῦτο οὖν τοῦ ἀνδρὸς τὸ σύνθημα, τὸ γένειον, δι' οὗ καταφαίνεται ὁ ἀνὴρ, πρεσβύτερόν ἐστι τῆς Εὔας καὶ σύμβολον τῆς κρείττονος φύσεως. τούτῳ πρέπειν ἐδικαίωσε τὸ λάσιον θεὸς καὶ διέστει-λεν παρὰ πᾶν τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρὸς τὰς τρίχας, τὸ δὲ ὅσον λεῖον αὐτοῦ καὶ μαλθακὸν, ἀφεῖλετο τῆς πλευρᾶς εἰς ὑποδοχὴν σπέρματος. εὐαφῆ τὴν Εὔαν δημιουργήσας γυναῖκα βοηθὸν οὖσαν γενέσεως καὶ οἰκουρίας. ὃ δὲ, προήκατο γὰρ τὸ λεῖον, ἔμεινέν τε ἀνὴρ καὶ τὸν ἄνδρα δεικνύει· καὶ τὸ δρᾶν αὐτῷ συγκεχώρηται, ὡς ἐκείνῃ τὸ πάσχειν. ξηρότερα γὰρ φύσει καὶ θερμότερα τὰ δασέα τῶν ψιλῶν ἐστίν. διὸ καὶ τὰ ἄρρενα τῶν θηλειῶν καὶ τὰ ἔνορχα τῶν ἐκ-τομίων καὶ τὰ τέλεια τῶν ἀτελῶν διαυτερά τέ ἐστιν καὶ θερμότερα. τὸ οὖν τῆς ἀνδρώδους φύσεως σύμ-βολον, τὸ λάσιον, παραινομεῖν ἀνόσιον, τὸ δὲ καλ-λώπισμα τῆς λειάνσεως, θερμαίνομαι γὰρ ὑπὸ τοῦ λόγου, εἰ μὲν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας, θηλυδρίου, εἰ δὲ ἐπὶ τὰς γυναῖκας, μοιχοῦ ἄμφω· δὲ ὅτι μάλιστα πορ-ρωτάτω τῆς ἡμετέρας ἐκτοπιστέον πολιτείας. „ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠριθμημέ-ναι“ *), φησὶν ὁ κύριος· ἠρίθμηνται δὲ καὶ ἐπὶ τῷ γενείῳ καὶ μὴν καὶ αἱ παρ' ὅλον τὸ σῶμα. ὁπωστιοῦν ἐκτέον παρὰ τὴν

§. 20. Οὐδ' προαίρεσιν τοῦ θεοῦ τὴν ἐγκατηρι-σιμένην τῷ αὐ-τοῦ θελήματι· „εἰ μή τι οὐκ ἐπιγέγ-ράσκετε ἑαυτούς“ φησὶν ὁ ἀπόστολος, „ὅτι Χριστὸς [illegible] ἐν ὑμῖν“ **

*) Matth. 10, 30. **) 2 Cor- [illegible], 5.

ἂν αὐτὸν
οῦσθαι—
ην—P. 264
σεως τὰ Pott.
ἐξορχου-
ήμασιν οὐκ
καὶ γυμνα-
τοῦτο διώκοντας ἐπι-
ἐσχάτης ἀσελγείας ἐστίν; οἳ
κῦτα δὲ πραττόμενοι σχολῇ γ'
νάς. καταμαρτυρεῖ δὲ αὐτῶν
γχυντέα τὴν ἐν τῷ ἀφανεῖ ἐπ'
γὰρ ὑπὸ τὰς αὐγὰς τὸν ἄνδρα
στι νύκτωρ ἐλεγχόμενος γυνή.
ὁ λόγος διὰ Μωϋσέως, „ἀπὸ
ρνη καὶ οὐκ ἔσται ὁ πορνεύων
ἀλλ' ὠφελεῖ, φησὶν, ἡ πίττα.
οὐκ ἂν δὲ ἠθέλησέ τις εὖ
κεῖν, μὴ νοσῶν, καὶ διαβάλ-
λλὴν εἰκόνα. οὔκουν ἑκὼν βου-
τοὺς κατὰ πρόθεσιν κλητοὺς
ιόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ
τὸν ἀπόστολον μακάριον ὥρι-
ὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελ-
εοι τὸ σύμμορφον τοῦ κυρίου
δρὶ δὲ βουλομένῳ εἶναι καλῷ
ώπῳ τὴν διάνοιαν κοσμητέον,
αν εὐπρεπεστέραν ἐπιδεικτέον·
τρίχας, ἀλλὰ τὰς ἐπιθυμίας.
τῶν ἀνδροκαπήλων τὰ παιδά-
μούμενα, ἀλλ' οὐχ ὑφ' ἑαυ-
μενα δὲ εἰς αἰσχροκέρδειαν τὰ
οἱ δὲ ἑκόντες ταῦτα μίρού-

**) Rom. 8, 28 sq.

/ῆ καὶ ἡ γῆ πλησθήσεται ἀνο-
οεφητεύετο πάλαι, ἀρίδηλος δὲ
)η πεπλήρωται γῆ καὶ πορνείας

τοὺς παλαιοὺς Ῥωμαίων νομο-
ίσησαν ἐπιτήδευσιν οὗτοι, καὶ
ρὸς τὸ θῆλυ κοινωνίαν παρὰ
ιον ἀρύγματος κατηξίωσαν P. 266
ισύνης νόμον. οἰ γὰρ θέμις Pott.
ιον, τὸ κάλλος τὸ σύμφυτον, τὸ

, οὗπερ χαριεστάτη ἦβη**).
ἐπαλείφεται γανούμενος πώγωνι,
μύρον τὸ προφητικὸν Ἀαρὼν τι-
δὲ τὸν ὀρθῶς παιδαγωγούμενον,
τεσκήνωσεν καὶ πρὸς τὰς ἑαυτοῦ
. τί τοίνυν οὐκ ἂν ἐπιτηδεύσειαν
ιαχλοσύνην σπεύδουσαι, τοιαῦτα
ιεναι τοῖς ἀνδράσιν; μᾶλλον δὲ
ους δὲ καὶ γίννιδας καλεῖν τού-
φωναὶ τεθρυμμέναι καὶ ἡ ἐσθὴς
αὶ βαφῇ. δῆλοι δὲ οἱ τοιοῦτοι ἐλεγ-
ἔξωθεν ἀμπεχόνῃ, ὑποδέσει, σχή-
ουρᾷ, βλέμματι· „ἀπὸ ὁράσεως
ἀνὴρ", ἡ γραφὴ λέγει, „καὶ ἀπὸ
που ἐπιγνωσθήσεται ἄνθρωπος,
αὶ βῆμα ποδὸς καὶ γέλως ὀδόν-
περὶ αὐτοῦ" †). οὗτοι γὰρ καὶ
ὶς ἄλλας πεπολιωμένοι τρίχας μό-
αλῇ περιέπουσι, μικροῦ δεῖν ἀνα-
ις, τὰς κόμας ὥσπερ αἱ γυναῖκες.
ς μὲν οὖν αὐχοῦσι τὸ λάσιον αὐ-
λκῆς ὁπλίζονται τῇ τριχὶ, κάπροι

) Hom. Od. κ. 279. *) Cf.
Eccles. 19, 29 sq.

δὲ καὶ αὐτοὶ σεμνύνονται λοφιᾷ, ἀλλὰ
αὐτοὺς τὴν τρίχα δεδοίκασιν κυνηγοί.
εἰρωνικοὶ δ' οἱ
ἀλλὰ καὶ τούτων ἐπλήθυνεν τὰς τρίχας
5 ποῦ πατὴρ εἰς σή*),
P. 98 διδάξας τοὺς πόνους. καὶ
Byth. τοὶ καὶ οἱ Σκύθαι ἀνθρωπε,
ται· ἔχει τι φοβερὸν τὸ κομᾶσιν; ἀλλ'
τὸ ξανθὸν αὐτοῦ πόλεμον
10χρῶμα τῷ αἵματι.
βαρβάρῳ τὴν τρυφήν; μεμισήκατον
τὸν Ῥῆνον ὁ Γερμανὸς, ὁ Σκύθης
γωρεῖ δὲ ἔσθ' ὅτε καὶ
τος εἶναι δοκεῖ τῷ βαρβάρῳ τῆς
15καταλιπὼν τὴν τρυφὴν εὐζωνότερον,
τάρχη καὶ τῆς ἀμάξης
βὼν Σκύθης ἀνὴρ, ἀναβὰς
μενων δὲ ὧρα λιμῷ αὖτε
ὑπέχει τὰς φλέβας καὶ τῷ
20τὸ αἷμα χορηγεῖ καὶ
νεται καὶ τροφή.

ϛ. 25. Ἀφαβῶν δὲ — ἄλλοι οὗτοι —
ἡ μάχιμος ἡλικία καμηλοβάται εἰσὶ,
τὰς καμήλους ἐφέζονται, αἱ δὲ νέμονται
25 δουσιν ἀναλαμβάνουσαι τοὺς δεσπότας, καὶ τὸν οἶ-
κον ἐπιφέρονται σὺν αὐτοῖς. εἰ δὲ καὶ ποτὸν ἐπιλί-
που τοῖς βαρβάροις, ἀμέλγονται τοῦ γάλακτος, κενου-
μένης δὲ ἤδη τῆς τροφῆς, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ αἵματος
φείδονται, ἢ φασὶ λυτήσαντας τοὺς λύκους. αἱ δὲ
30ἄρα ἡμερώτεραι τῶν βαρβάρων οὐ μνησικακοῦσιν
ἀδικούμεναι, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔρημον διεκθέουσι τεθαρ-
ρηκότως δεσπότας ὁμοῦ καὶ φέρουσαι καὶ τρέφουσαι.
βλωτα οὖν οἱ θῆρες οἱ φυλακτικοὶ, οἷς τὸ αἷμα ἡ
τροφή· οὐδὲ γὰρ ἡγεῖν αἷμα τοῖς ἀνθρώποις θέμις,

*) Hesiod. ἔργ. 282.

ἄλλα
ἐξ ὅσοντας
φελ ἐνθρω-
κεῖ ραι P. 276
οὐ Κελ-Pοιτ.
κοσμοῦν-
φου καὶ
βαρβ ἔ τι τὸ
ἐν οὕτω, τῷ
συγγε σαφεῖς
ἀπειλεῖ ξαν. ὀλι-
ἀμφ ς πλοῦ-
τὸν ἐπιδεξιον τῆς, καὶ
ἔμπε οἰκον αὖ-
Σκύθης τὴν λεται, κά-
ὁ δὲ μέγεθος ρας, ὁ δὲ
ἀμάξης ὁ τῷ κυρίῳ
πολιτεύεται τὸ ὄχημα γί-
μέγεθος, νονται, Νομάδες —
φέρεται οὗτοι δὲ νεμόντων σύας, οὗτοι
τῶν ἵππον Νομάδι ὁ ἵππος κέκτηται μόνον

ἀλλ' ἡ σάρξ ἐστιν αἷμα καὶ γεωρ-
γοῦ λόγου τὸ αἷμα τὸ ἀνθρώ-
κοινωνεῖ τῷ πνεύματι, ἡν
λήφεται. ἔσεσθαι αὐτῷ P. 268
πρὸς τὸν κύριον λαλεῖν. Rott.
βάρβαρον τὴν λατότητα, εὐζω-
πολιτείαν οἱ βάρβαροι ἡμᾶς ὁ κύριος κατέλειψαν
τοιούτους γυμνοὺς κενοδοξίας, ἁμαρτιῶν
καλέσας, μόνας ἐπιφερομένους τὸ ξύλον τῆς
ς, μόνας ἐπέχοντας τὴν σωτηρίαν.

Cap. IV.

Τίσι συνδιατριπτέον.

λὰ γὰρ ἐλελήθειν παρακαλεύσας τῷ
χολουθίαν, ἐφ' ἣν αὐθις παλινδρο-
αἰκιῶν τὴν παλυκτημοσύνην ὀνειρ-
τες γὰρ αὐτουργίαν καὶ αὐτοδιακο-
ρίπτοντας καταφεύγουσιν, ὑμοποιῶν
καὶ τῶν ἐντέχνως εἰς μοίρας κα-
ρέα τὸν πολὺν συνωνυμιμενοι ὄχλον.
τοῖς ἀθηπεία παλυσχιδῶς· καὶ οἱ
τέμμαρχίαν αὐτῶν παιοῦσι δαιτροὶ
καὶ οἱ τῶν πεμμάτων καὶ οἱ πῶν
ε τῶν ῥαφημάτων αυσκευασταί τε
δὲ περὶ τὰς καθήτας ἀσχολοῦν-
οἱ, δὲ χρυσοφυλακοῦσιν ὡς χρῦ-
ρυχθρον φυλάττουσι καὶ σμίχουσι
ς περὶ τὰς ἐστιάσεις παρασκευὰς
κατασκόπουσα τὰ ὑποζύγια οἱ-
χοκεῖται γὰρ αὐτοῖς καὶ μεσοφ-
καθύπερ θρεμμάτων, παρ' ὧν
κομμῶται δὲ καὶ κομμώτριαι

περὶ τὰς γυναῖκας ἀμφιπολεύουσιν, αἱ μὲν τὰ
κάτοπτρα, αἱ δὲ τοὺς κεκρυφάλους, ἄλλαι τοὺς
κτένας, εὐνοῦχοι πολλοὶ καὶ οὗτοι μαστροποὶ,
ἀξιοπίστῳ τοῦ μὴ δύνασθαι φιλησθεῖν τοῖς εἰς
5 νὰς ἐθέλουσι δὲ ἁλῆναι ὀφθῆναι οὐκ ἀνυπόπτως διακονούμε-
εὐνοῦχος*) μὴ βουλόμενος φιλησθῆναι.

§. 27.

Διαμαρτυρούμενος γοῦν ὁ λόγος
τοῦ προφήτου Σαμουὴλ πρὸς τοὺς παραβεβη-
10τῶν Ἰουδαίων αἰτοῦντι τῷ λαῷ βασιλέα οὐ τὸ
λάνθρωπον ὑπισχνεῖται κύριον, ἀλλά τινα τὸ
αὐθάδη ἀγγαρεύσας ὑμῶν εἰς μυρεψοὺς
φησὶ, “τοὺς καὶ εἰς πεσσούσας”**), νόμῳ
μαγειρίσσας καὶ εἰρηνικὴν οἰκονομίαν ζη-
15μου κρ βαστάζοντες Κελτοὶ πολλοὶ, γυ-
οἱ δὲ τὰ ὕψος αἴροντες τῶν ἑρι-
καὶ φο ἱστορίαι καὶ ἡ γυναικωνῖτ
καὶ τα οὐδαμοῦ, ἀλλ’ οἱ ψευδοπ
γάνη διημερεύουσι μετ’ αὐτῶν μ
20τες τ ἀδολεσχοῦντες καὶ τὸ σῶμα καὶ τὰς
ἐρωτι ψευδεργίᾳ καὶ ψευδολ
χὰς ἐπὶ κ
“ φησὶν, ὅτι “ἐπὶ
οὐκ σοφ
ἐσῃ προσθήσῃ μετὰ πλήθους”***), φησὶν, ὅτι “ἐπὶ
ἀλήθειας, ἀταξίᾳ δὲ ἐν πλήθει καταφαίνεται,
διὰ σεμνότητα τοῦ κατασκοπεῖσθαι μὴ βούλε
συνοῦνται τοὺς φορεῖς, ἀγαπητὸν γὰρ ἦν ἂν
διαφέσει ταύτῃ προσεβάλλοντο τὴν σκέπην, ἀ
ὑπτόμεναι ἔχοντες τοῖς οἰκέταις ἐμπομπεύ
χόμεναι.

§. 28. Ἀναπεπταμένης γοῦν τῆς αὐλαίας περ
ἔπουσαι δριμύτερον τοὺς εἰς αὐτὰς ἀφορῶντας δι
γονται τὸν τρόπον, πολλάκις δὲ καὶ προκύπτου

*) Matth. 19, 12. **) 1 Reg. 8, 13. ***) Exod.

ἐνδοθεν τὴν ἐπιπόλαιον σεμνότητα καταισχύνου-
σαι τῇ ὑλιοθαινούσῃ περιεργίᾳ. „μὴ περιβλέπου δὲ",
φησίν, „ἐν ὁμιλίαις αὐτῆς" *), πόλεως, μηδὲ πλανῶ ἐν ταῖς
ἐρημίαις ἀχαλάστων ἔρημία γὰρ ὡς ἀληθῶς κἂν
5 ὄχλος ἀκόλαστος ἐνῇ μὴ πάρεστιν ἄνθρωπος
P. 99 σωφρονῶν. περιφέρονται δὲ αὗται ἀνὰ τὰ ἱερὰ ἐκ-
syll. θυμέναι καὶ μαντευόμεναι, ἀγύρτιαις καὶ μητρα-
γύρτιαις καὶ συμπομπεύουσαι βωμολόχοις οἰκοφθορούσαις P. 270
ὀσμέραι ψιθυρισμοὺς γραϊκοὺς ἀνεχόμεναι, φίλτρα ἄττα
10κύλιξι παρὰ τῶν γοήτων ἐπ᾽ ὀλέθρῳ γάμων
καὶ ἐκμανθάνουσι καὶ τοὺς μὲν ἔχουσι τῶν ἀνδρῶν,
τοῖς δὲ ἔχονται, ἄλλους δὲ ἀπατώμεναι καὶ αὐτὰς
σχνοῦνται. οὐκ ἴσασι δὲ ἐκδιδοῦσαι ἡδονῆς τοῖς λαγνεύειν
15μὲν ὡς σκεῦος ἀγνείαν τὴν σφῶν τῆς αἰσχίστης
ἀντικαταλλαττόμεναι ὕβρεως ἔργον ἡγοῦνται χρη-
ματισμοῦ τὴν ἐπονείδιστον φθοράν. πολλοὶ δὲ οἱ
τῆς ἑταιρικῆς διάκονοι ἀκολασίας ἄλλος ἄλλοθεν
20παρεισδύοντες· εὐεπίφοροι γὰρ οἱ ἀκόλαστοι πρὸς
τὴν ἀσέλγειαν καθάπερ οἱ χοῖροι πρὸς τὸ καταδυό-
μενον τοῦ σκάφους ἐπιφερόμενοι.

§. 29. Ὅθεν ἐρρωμενέστατα ἡ γραφὴ παραινεῖ
„μὴ πάντα ἄνθρωπον εἰσαγε εἰς τὸν οἶκόν σου,
25πολλὰ γὰρ τὰ ἔνεδρα τοῦ δολίου" **). ἀλλαχοῦ
δὲ „ἄνδρες δίκαιοι" φησὶν „ἔστωσαν σύνδειπνοί σου,
καὶ ἐν φόβῳ κυρίου τὸ καύχημά σου διαμενεῖ" ***).
ἐξ ὁρμωμένας ἡ πορνεία· „εὖ γὰρ τοῦτο ἴστε", φησὶν
ὁ ἀπόστολος, „ὅτι πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ
30πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κλη-
ρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ" †).
αἱ δὲ ἀνδρογύνων συνουσίαις ἥδονται, παρειαρέουσαι
δὲ ἔνδον παιδῶν ὄχλοι ἀθρόγλωσσοι, μαμμοὶ μὲν

*) Eccles. 9, 16. 11, 7. **) Ibid. 11, 29. ***) Ibid.
†) Ephes. 5, 5.

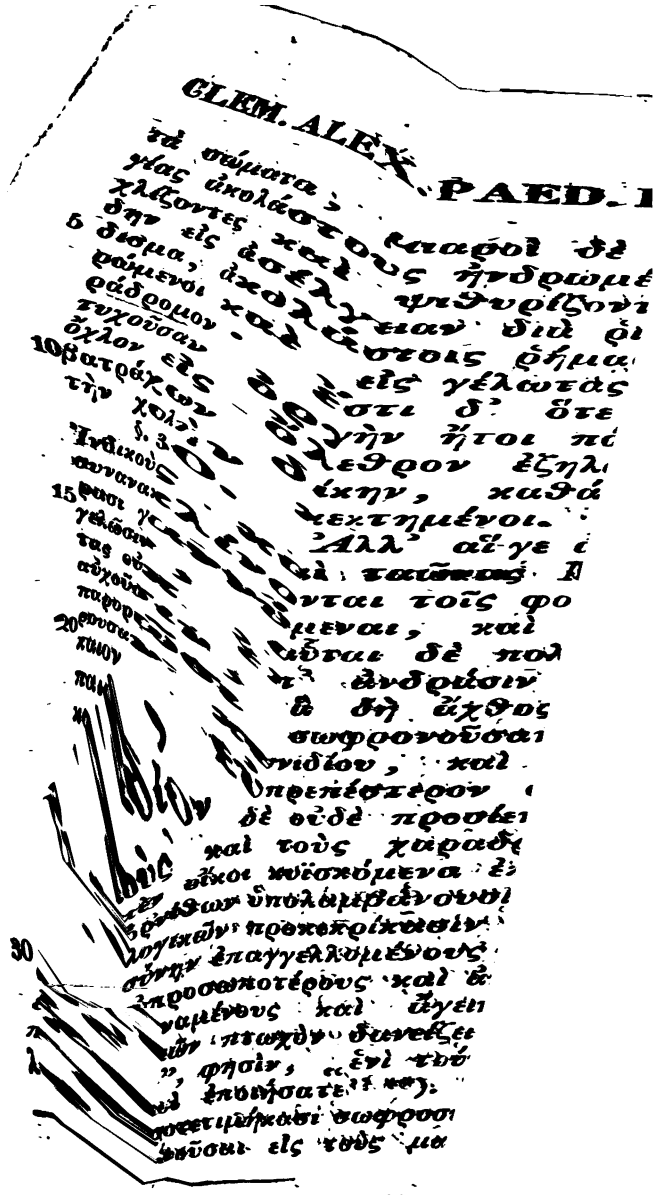

=) Proverb. 19, 17.

ιὰς, ναὶ μὴν καὶ εἰς τὰς ἐξιτήλους βαφὰς τὰ ἀργυρώνητα ἀνδράποδα σπαθῶσι κτεὶ ῦσι τὰ χρήματα δίκην ὀρνίθων κεκαρισμέ- ῦ βίου σκαλεύουσαι κάπρια. „πενία δὲ", φη- ὖρα ταπεινοῖ"*): τὴν φειδωλίαν βούλον- ιν λέγειν, καθ' ἣν οἱ πλούσιοι πένονται- ὡς οὐκ ἔχοντες.

Cap. V.

Πῶς περὶ τὰ λουτρὰ ἀναστρεπτέον. P. 272 Potr.

1. Οἷα δὲ καὶ τὰ λουτρὰ αὐτοῖς; οἶκοι συμπαγεῖς καὶ περιφόρητοι, διαφανεῖς σιν- πτοντας καθέδραι τε ἐπίχρυσοι, ἀργυρᾶ, καὶ ρία χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου, τὰ μὲν εἰς πρόπό- ὲ εἰς τροφάς, τὰ δὲ εἰς τὸ λούσασθαι περιφερό- μὴν καὶ ἐσχαρίδες ἀργυρᾶκων· εἰς τοσοῦτον γὰρ ἤκουσιν, ὡς δειπνεῖν καὶ μεθύειν ἔτι λου- τά τε ἀργυρώματα, μεθ' ὧν ἐμπομπεύου- ειροκάλως ἐν τοῖς βαλανείοις προτιθέασι, πρὸ καὶ τὴν πληθυντικὴν δι' ἀλαζονείαν περιτ- ασται δὲ τὴν αὐτεξούσιον ἀπαιδευσίαν, καθ' γορᾶσιν ἀκάνδρων ἀνδρῶν πρὸς γυναικῶν ιένων, ἐπιδεικνύμεναι ἐλέγχουσαί τε ὠμηγέ- αὐτὰς μὴ ῥᾴας τε εἶναι συνεῖναι καὶ δίκα ῶν τῶν παλλῶν ἰδροῦν δύνασθαι· καὶ γὰρ ῥαι τῆς πομπῆς μὴ μεταλαμβάνουσαι τῶν ἴσων σι λουτρῶν. ἔχει δὲ ἄρα ὁ ῥύπος τῆς πε- βλασφημίας περιβολὴν πολλήν, ταύτῳ κα- ελέσατι ἀγκιστρεύουσιν τοὺς ἀθλίους κρυπ- ὲ τὰς μαρμαρυχὰς τοῦ χρυσίου, καὶ γὰρ

*) Prov. 10, 4.

ἐκπλήττουσαι τοὺς ἀπειροκάλους θαυμάζ
σφᾶς τεχνῶντα τοὺς ἐραστὰς, οἳ μετ' ὀλίγον
ταῖς ἐνυβρίζουσι γυμναῖς.

§. 32.

5 οὐκ ἂν ἀποδύσαιντο Καὶ δὴ καὶ τοῖς μὲν ἀνδράσι τοῖς σ
μνώμεναι· ἐξέστι δὲ προσποίητον αἰσχύνης ἀξιοπ
P. 100 οἴκοι τὰς καταχλείστους βουλομένοις τῶν
Sylb. θεάσασθαι· ἐνταῦθα γὰρ ἀποδύσασθαι τοῖς θ
ὥσπερ σωμάτων οὐκ αἰσχύνονται.
10δ' μὲν Ἡ σκόλοις γυναικείῳ λουτρῷ χρόα φαιδρύνεσθ
μηδὲ κοινὰ δὲ ἀνέῳκται ἀνδράσιν ὁμοῦ
παραινεῖ· καλεσεῖα κἀντεῦθεν ἐπὶ τὴν ἀκρασίαν
ναιξὶ τὰ ἐκ τοῦ γὰρ εἰσορᾶν γίνεται ἀνθρώπο
δύνοντά· ἀποκλυζομένης τῆς αἰδοῦς αὐτοῖς
15ἑρᾶν ὧ αἱ δὲ μὴ εἰς τοσοῦτον ἀπερυθ
τὰ λο· ἐθνείους ἀποκλείουσιν, ἰδίοις δὲ
τοὺς καὶ δούλοις ἀποδίονται γυμναῖ τῷ κα
συλλο· ἐπιθυμίας τὸ ἐξουσίαν δοῦσαι
τρίβο· ὑπ' αὐτῶν ἀδεὲς τῆς ψηλαφήσεω
20χόκι· ἐπαγόμενοι παρὰ τὰ λουτρὰ ταῖς δεσπ
γὰρ ἔξει πονηρῷ ἀποδίσασθαι πρὸς τ
γυ· Καὶ οἱ μὲν παλαιοὶ τῶν ἀθλητῶ
ἐπιθυμίας μελέτην ἴσχουσιν παραγράφοντες τὸν φ
ξι. 33. ἄνδρα αἰδούμενοι ἐν διαζω
δρῶν δεικνύναι τὸν ἀγῶνα ἐκτελοῦντες τὸ αἰδῆμον ἐφύλαττον
τῆς ἀποδυσάμενοι ἅμα τῷ χιτῶνι καὶ τὴν αἰδῶ
δὲ τρόπαι μὲν βούλονται καλαί· καὶ γὰρ δι' αὐτοῦ ὅμως ἐ
ὄντα καλαί· τοῦ σώματος τὸ μάχλον τῆς ἐπιφ
ίστα τοῦ σώματος τὸ περιστεγόμενον τῆς ἐπιθυμίας,
πάπερ τοῖς ὑγρόν· ὑδερίῶσιν τὸ νοσοῦν δὲ ἀμφοῖν ἐκ τῆς ὄψε
κλας ὑγρόν· τὸ νοσοῦν δὲ ἀμφοῖν ἐκ τῆς ὄψε
γνωρίζεται. χρὴ τοίνυν τοὺς ἄνδρας γενναίων ἀλ
ζηλος ὑπόδειγμα ταῖς γυναιξὶ γινομένους αἰσχύν

*) Hesiod. Ἔργ. v. 371.

ἀποδύσεις καὶ φυλάττισθαι
ὁ γὰρ ἐμβλέψας”, φησὶ,
οἶκοι μὲν οὖν τοὺς
αἰδεῖσθαι χρὴ, ἐν δὲ ταῖς
ἐν δὲ τοῖς λουτροῖς τὰς γυ-
παντοχοῦ, καὶ παντοχοῦ δὲ
οὕτως γὰρ μόνως “ἐγένετο ἄνευ
αὐτῷ συμπαρεῖναι νομίζοι τὸν

Cap. VI.

μόνος πλούσιος ὁ Χριστιανός.

Πλούτου τοίνυν μεταληπτέον ἀξιολόγου
φιλανθρώπου, οὐ βιναύσου οὐδὲ ἀλα-
ἐκτρεπτέον τὰ φιλόκαλον εἰς φι- P. 274
περιττοκαλίαν, μή πη ὕφαι καὶ πρὸς Rom.
ὁ ἵππος αὐτοῦ πεντεκαίδεκα ταλάν-
ὃς δὲ χαλκῶν ἐστὶ πεμπάτερος τριῶν.
ἐφιλεῖ τὸν κόσμιον τῶν γυναικῶν καὶ
ὧν δεσποτῶν, οὐδὲν διαφέροντας θεῶν
ἐφήσεις τοὺς δεσπότας, οὐκ ἐν φθέγματι· οὕτως
βλέμμασι, ἀλλὰ καὶ τῷ
ἐπιφανόδοις ἐθέλειν. ἄριστον γοῦν διακρίνονται καὶ τῷ
εἶναι τῶν οἰκετῶν διακρίνονται καὶ τῷ
παρεμφθῆναι ἄριστα χρή· ὡς ὁ μὲν ἀγαθὸς
ταῦ· ἕκαστα δίκαιος ἐν οὐρανῷ θησαυρίζει
ὧν καὶ ὁ κακὸς ἐπήγεια κτησάμενος καὶ
οὗτος ὁ δὲ ἀπολωλὼς καὶ
εἰς τὸν ἀπολωλὸς ἐκζητεῖται θησαυρὸν,

v. 28.

*) Ioann. i, 3.

ἔνθα οὐ σὴς, οὐ λῃστὴς, μακάριος οὗτος ὄντως
ἐάν τε σμικρὸς καὶ ἀσθενὴς καὶ ἄδοξος ᾖ,
πλοῦτον ὄντως πλουτεῖ τὸν μέγιστον· ἐὰν δὲ
πλουτῇ μὲν Κινύρα τε καὶ Μίδα μᾶλλον,
ἄδικος καὶ ὑπερήφανος, καθάπερ ὁ ἐν τῇ ποιη
καὶ βύσσῳ τρυφῶν καὶ τὸν Λάζαρον ὑπερηφα
ἄθλιός τέ ἐστι καὶ ἀνιαρῶς ζῇ καὶ οὐ ζήσεται
ἔοικέναι γοῦν μοι δοκεῖ ὁ πλοῦτος
μή τις ἐπίσταται τὸ λαβέσθαι ἀβλ
κινδύνως ἄκρας ὀρᾶς ἀνακρημνά
περιπλέξεται τῇ χειρὶ καὶ δήξεται·
πλοῦτος ἐλυσπούμενος παρὰ τὴν
αὐτοῦ λαβὴν προσφῦναι καὶ διάκειν
καταμεγαλοφρονῶν ἐπιστημόνως χρῶ
κρηπῖδι τοῦ λόγου καταξέσηται
ἄξια δὲ ἀπαθὴς μείνῃ. ἀλλ', ὡς ἔοικ
ἄξια κεκτημένος πλούσιος ὢν μόνος
κάλλος σώματος, ἀλλ' ἡ ἀρετὴ, ὃ
τοῦ παιδαγωγοῦ παραδιδόμενος εἰς
ὁ τὴν τρυφὴν ἐξομυδμένος,
ὑγείαν διάκονον παρακαλῶν καὶ τὴν εὐτ
οὗτος σωφροσύνης τὴν ἔγγονον· καὶ "λάβετε
φησὶν, "καὶ μὴ ἀργύριον καὶ χρυσίον
δεδοκιμασμένον· κρείσσων γὰρ σοφία λ
τιμίου οὐκ ἄξιον ἐστὶ καὶ πάλιν· "ἐμὲ καρπίζεσθε αὐτῆς
λίθον τίμιον καὶ πᾶν δὲ ὑπὲρ χρ
τιμῶν ἀργυρίου ἐκλεκτοῦ", τὰ γὰρ
κρείττω πλούσιος μὲν ὁ πολυκτήμων ἔσ
καθάπερ φασκιώλιον ἐρρυπω
δίκαιος, ἐπεὶ εὐσχημοσύνη τά
δὲ ὁ δέοντι σχηματισμῷ περὶ τὰς διοικήσε

*) Cf. Matth. 6, 20. 19, 21. Luc. 16, 19. **) Prouerb
10 sq. ***) Ibid. v. 19.

καὶ τὰς ἐπιδόσεις μεμετρημένη· „εἰσὶ" γὰρ „οἱ σπείροντες καὶ πλείονα συνάγοντες"*), περὶ ὧν γέγραπται· „ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα"**). ὥστε οὐχ ὁ ἔχων καὶ φυλάττων, ἀλλ' ὁ μεταδιδοὺς πλούσιος, καὶ ἡ μετάδοσις τὸν μακάριον, οὐχ ἡ κτῆσις δείκνυσι.

P. 101 §. 36. Καρπὸς δὲ ψυχῆς τὸ εὐμετάδοτον. ἐν Sylb. ψυχῇ ἄρα τὰ πλούσιον. καὶ μὴν τὰ μὲν ἀγαθὰ ἔστω μόνοις κτητὰ τοῖς ἁγαθοῖς, ἀγαθοὶ δὲ οἱ Χριστιανοί· ἄφρων δὲ ἡ ἀκόλαστος ἄνθρωπος οὔτ' ἂν αἴσθησιν ἀγαθοῦ σχοίη οὔτ' ἂν κτήσεως τύχοι· μόνοις ἄρα τοῖς Χριστιανοῖς κτητὰ τὰ ἀγαθά. τούτων δὲ τῶν ἀγαθῶν πλουσιώτερον οὐθέν· πλούσιοι ἄρα οὗτοι μόνοι. πλοῦτος γὰρ ἀληθινὸς ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ παντὸς θησαυροῦ πολυτιμότερος λόγος οὐκ ἀπὸ θρεμμάτων καὶ χωρίων αὐξανόμενος, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ θεοῦ δωρούμενος, πλοῦτος ἀναφαίρετος. ἡ ψυχὴ μόνη θησαυρὸς αὐτοῦ, κτῆμα τῷ κεκτημένῳ ἄριστον, μακάριον τῇ ἀληθείᾳ παρεχόμενον τὸν ἄνθρωπον. ᾧ γὰρ ἂν ὑπάρχῃ μηδενὸς μὲν ὀρέγεσθαι τῶν οὐχ ἑφ' ἡμῖν, ὧν δὲ ὀρέγεται, τούτων τυγχάνειν, ἀλλὰ καὶ ὧν ὁσίως ἐφίεται, ταῦτα αἰτούμενον λαμβάνειν παρὰ θεροῦ, πῶς οὗτος οὐ πολυτίμητος καὶ παγκτήμων, θησαυρὸν ἔχων αἰώνιον τῷ κρούοντι, „τῷ αἰτοῦντι", φησὶ „δοθήσεται καὶ θεός, ᾧ πάντα τοῦ θεοσεβοῦς γίνεται.

*) Proverb. 11, 24. **) Psalm. 112, 9. ***) Matth. 7, 7 sq.

[illegible] καὶ ὁ ἄγγελος αὐτῷ κομίζει
[illegible] χρίθινος ἦν καὶ καψάκης ὕδα-
[illegible] ἄρτον αὐτῷ κύριος ἔπεμψεν.
[illegible] πρὸς ἀλήθειαν ὁδοιποροῦσιν εὐζώ-
[illegible] „μὴ βαστάζετε χάρ", εἶπεν ὁ κύ-
[illegible] μὴ πήραν μηδὲ ὑπόδημα"**),
μὴ πλοῦτον κτήσησθε τὸν ἐν βαλαντίῳ
[illegible] ἐφευρισκόμενον, μὴ τὰς ἀποθήκας πλη- P. 277
[illegible] τὰς ἰδίας, ὡς ἐν πήρᾳ παρατιθέμενοι τὸν Pott.
[illegible] ἀλλὰ καὶ τοῖς δεομένοις κοινωνήσατε, μὴ
[illegible] καὶ οἰκέτας πολυπραγμονεῖτε, οἵ τινες ὑπο-
[illegible] τῆς πορείας τῶν πλουσίων ἀχθοφοροῦντες
ἀλληγορικῶς εἴρηνται. ἀπορριπτέον οὖν τῶν σκευῶν
τὸ πλῆθος καὶ τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χρυσᾶ ἐκπώματα
καὶ τὸν ὄχλον τῶν οἰκετῶν, καλὰς καὶ σεμνὰς παρὰ
τοῦ παιδαγωγοῦ ἀννοπαδὰς αὐτουργίαν καὶ εὐτέλειαν
παραλαβόντας· καὶ δὴ βαδιστέον εὐαρμόστως τῷ
λόγῳ, κἂν γυνὴ τὴν παρῇ καὶ τέκνα· οὐκ ἄχθος ἐστὶν
ὁ οἶκος συνεπισπέσθαι μαθὼν ὁδοιπόρῳ σώφρονι.

§. 39. Σταλτέον δὲ καὶ τὴν φίλανδρον γυναῖκα
τἀνδρὶ παραπλησίως ὁδοιπορικῶς, καλὸν ἐφόδιον τῆς
εἰς οὐρανοὺς πορείας εὐτέλειαν ἐπιφερομένους μιᾷ
σεμνότητι σώφρονι· μέτρον δὲ καθάπερ ὁ ποῦς τοῦ
ὑποδήματος, οὕτως καὶ τῆς κτήσεως ἑκάστου τὰ
σῶμα· τὸ δὲ περιττὸν, ἃ δὴ φύσει κόσμια, καὶ τὰ
ἐπίπλεα τῶν πλουσίων ἄχθος ἐστὶν, οὐ κόσμος τοῦ
σώματος. χρὴ δὲ τὸν ἀναβαίνειν βιαζόμενον εἰς
τοὺς οὐρανοὺς καλῇ βακτηρίᾳ τὴν εὐεργεσίαν πε-
ριφέρειν καὶ τοῖς θλιβομένοις μεταδεδωκότα τῆς ἀλη-
θοῦς ἀναπαύσεως μεταλαμβάνειν· ὁμολογεῖ γὰρ ἡ
γραφὴ, „ὡς ἄρα λύτρον ἐστὶν ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ
ἰδιος πλοῦτος"***), τουτέστιν, ἐὰν πλουτῇ, μετα-
δώσει καὶ σωθήσεται· καθάπερ γὰρ τῶν φρεάτων

*) 2 Reg. 19, 4. 6. **) Luc. 10, 4. ***) Prouerb. 13, 8.

σίους ὑποφέρειν πόνους, τὰς ἐκουσίους θλίψεις γυμνάσματα συνεχῶς ποιούμενος διωγμῶν, ὅπότ' εἰς ἀναγκαίους ἔλθῃ πόνους καὶ φόβους καὶ λύπας, οὐκ ἀμελέτητος ὢν καρτερεῖν. διὰ τοῦτό τοι πατρίδα γείων κτημάτων. πλουσιωτάτη δὲ ἡ εὐτέλεια ἐξισοῦσι ἀνελλιπέσι δαπάναις ταῖς εἰς ἃ χρὴ καὶ ἐφ' ὅσον χρὴ τελεῖσθαι προσηκούσαις· τέλη γὰρ τὰ δαπανήματα. ὅπως μὲν οὖν συμβιωτέον ἀνδρὶ τὴν γυναῖκα καὶ περὶ αὐτουργίας καὶ οἰκουρίας καὶ οἰκετῶν χρήσεως, πρὸς δὲ καὶ τῆς ὥρας τοῦ γάμου καὶ τῶν ὅσα γυναιξὶν ἁρμόζει, ἐν τῷ γαμικῷ διέξιμεν λόγῳ· ἃ δὲ ἁρμόδια πρὸς παιδαγωγίαν, ταῦτα ἡμῖν νῦν παραθετὰ ἐστὶν ἐν ὑπογραφῆς μέρει παρασημειουμένοις λέλεκται καὶ πεπαιδαγώγηται, ὃ δὲ ἔτι λοιπὸν, ὑποθησόμεθα· οὐ γὰρ μικρὰ ῥοπὴ εἰς σωτηρίαν τὰ ὑποδείγματα.

ὁρᾷς;

φησὶν ἡ τραγῳδία, Ὀδυσσέως ἄλοχον οὐ κατέκτανε

Τηλέμαχος· οὐ γὰρ ἐπεγάμει πόσει πόσιν,

μένει δ' ἐν οἴκοις ὑγιὲς εὐναστήριον.

ἀνειδίζων τις μοιχείαν ἀσελγῆ καλὴν εἰκόνα σωφροσύνης ἐδείκνυεν φιλανδρίαν, τοὺς δὲ Εἵλωτας οἰκέτας — οἰκετῶν ὄνομά εἰσιν οἱ Εἵλωτες — οἱ Λακεδαιμόνιοι μεθύειν ἀναγκάζοντες ἐδείκνυον σφίσιν αἰτοῖς τῆς μέθης τὰ ἔργα σωφρονοῦσιν ἐν θεραπείας καὶ διορθώσεως μέρει. P. 279 Pott.

§. 42. Παραφυλάττοντες δ' οὖν τὴν ἐκείνων ἀσχημοσύνην, ὡς μὴ περιπέσοιεν αὐτοὶ ταῖς ὁμοίαις καταγνώσεσιν, ἐπαιδεύοντο τὸ ἐπονειδιστον τῶν μεθυόντων εἰς τὸ ἑαυτῶν ἀναμάρτητον ὠφελούμενοι. τῶν γὰρ ἀνθρώπων οἱ μὲν διδαχθέντες ἐσώθησαν, οἱ δὲ αὐτοδιδάκτως ἢ ἐζήλωσαν ἢ ἐζήτησαν ἀρετήν.

παράθησομαι· τὸ Σοδομιτῶν πάθος κρίσις
ήσαῦτ, παιδαγωγία δὲ ἀκούσασιν.

4. Οἱ Σοδομῖται*) ὑπὸ πολλῆς τρυφῆς ἐξο-
εἰς ἀσέλγειαν, μοιχεύοντες μὲν ἀδεῶς, περὶ
καὶ ἐκμανῶς ἐπτοημένοι, ἐπεῖδεν αὐτοὺς ὁ
της λόγος, ὃν οὐκ ἔστι λαθεῖν ἀνόσια δρῶν-
ἐ ἐπηρέμησεν τῇ ἀσελγείᾳ αὐτῶν ὁ ἄγρυπνος
ωπότητος φύλαξ· ἀποτρέπων δὲ ἡμᾶς τῆς
; τῆς ἐκείνων, πρὸς σωφροσύνην τὴν αὐτοῦ
γῶν, τίσιν τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἐπιβαλὼν, ὡς
τιμιώρητον τῆς ἀκολασίας ἀδείας ἐπιρροὴν
η, καταφλεχθῆναι προσέταξε τὰ Σόδομα, ὀλέ-
τοῦ φρονίμου πυρὸς ἐκείνου ἐπὶ τὴν ἀκολα-
ν ἐκχέων, ὡς μὴ ἀκόλαστον αὐτῶν τὸ λάγνον
ενον πλατείας ἀναπετάσῃ κλισιάδας τοῖς εἰς
ιαν φερομένοις. γέγονε τοίνυν ἡ Σοδομιτῶν
ιμωρία τῆς εὐλογίστου ταῖς ἀνθρώποις σω-
ελκών· οἱ γὰρ μὴ τὰ ὅμοια τοῖς κεκολασμέ-
ιαρτήσαντες οὐ τὴν ὁμοίαν ποτὲ τοῖς ἁμαρ-
ὑπόσχοιεν δίκην τῷ μὴ ἁμαρτεῖν τὸ μὴ πα-
ωλαγμένοι. „εἰδέναι γὰρ ὑμᾶς", φησὶν ὁ Ἰού-
βούλομαι, ὅτι ὁ θεὸς ἅπαξ ἐκ γῆς Αἰγύπτου
ύσας τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώ-
ἐγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν
ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον εἰς
μεγάλης ἡμέρας δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον
ἀγγέλων τετήρηκεν" **).

45. Καὶ κατὰ μικρὸν διδασκαλικώτατα ἐκτί-
ὰς εἰκόνας τῶν κρινομένων· „οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι
τοῦ Καΐν ἐπορεύθησαν καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ
ι ἐξεχύθησαν καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ Κορὲ
το"***). τοὺς γὰρ μὴ δυναμένους ἐξουσίαν νίο-
φέρειν ὁ φόβος μὴ ἐξυβρίζειν διατηρεῖ. διὰ
γὰρ αἷ κολάσεις καὶ αἱ ἀπειλαί, ἵνα δείσαντες

*) Cf. Genes. c. 13. **) Iud. 5, 6. ***) Ibid. v. 11.

κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ σωθέντι μαλασσομένης τῇ θερμότητι τῆς σαρκὸς ἐντεῦθεν οἱονεὶ τῆς βαφῆς καὶ τῆς στομώσεως τοῦ ψυχροῦ δεόμεθα.

§. 47. Οὐδὲ μὴν ἑκάστοτε λουτέον, ἀλλ' P. 282 Pott.
εἴτε ἔλαττόν τις εἴη κενὸς ἢ αὖ πλήρης ἄγαν, παραιτητέον τὸ βαλανεῖον. ναὶ μὴν κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἡλικίαν καὶ τοῦ ἔτους τὴν ὥραν· οὐ γὰρ πάντας ἀεὶ οὐδὲ ἀεὶ ὀνίνησιν, ὡς οἱ περὶ ταῦτα σοφοὶ ὁμολογοῦσιν. ἡμῖν δὲ ἀπόχρη ἡ συμμετρία, ἣν παντὶ τρόπῳ βοηθὸν ἐπικαλούμεθα τῷ βίῳ· οὐδὲ γὰρ τοσοῦτον ἐνδιατριπτέον τῷ βαλανείῳ ὡς δεῖσθαι χειραγωγοῦ οὐδὲ συνεχῶς καὶ πολλάκις ἡμέρας λούεσθαι καθάπερ εἰς ἀγορὰν θαμίζοντες. ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὸ πλειόνων οἰκετῶν καταιονεῖσθαι ἐξυβρίζειν ἐστὶν εἰς τοὺς πλησίον πλεονεκτοῦντας τῇ τρυφῇ καὶ συνιέναι μὴ ἐθελόντων, ὡς κοινὸν ἐπίσης εἶναι τῶν λουομένων τὸ βαλανεῖον δεῖν. λούειν δὲ δεῖ, μάλιστα μὲν τὴν ψυχὴν καθαρσίῳ λόγῳ, καὶ τὸ σῶμα δὲ ἔσθ' ὅτε διὰ τὴν ἄσην τὴν ἐπιφυομένην αὐτῷ οὐ μὴν ἀλλ' ἔσθ' ὅτε καὶ ὑπεκλύειν τοὺς καμάτους. „οὐαὶ γὰρ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί", φησὶν ὁ κύριος, „ὅτι ὁμοιοί ἐστε τάφοις κεκονιαμένοις, ἔξωθεν ὁ τάφος φαίνεται ὡραῖος, ἔνδον δὲ γέμει ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας"*).

§. 48. Καὶ πάλιν τοῖς αὐτοῖς φησίν· „οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξω τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔνδοθεν δὲ γέμουσιν ἀκαθαρσίας, καθάρισον πρῶτον τὸ ἔνδον τοῦ ποτηρίου, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἔξωθεν καθαρόν"**). τὸ μὲν οὖν ἄριστον λουτρὸν τῆς ψυχῆς ἐφ' ᾧ τὸν φόβον ἀποσμήχει τὸν ῥύπον καὶ ἐστι πνευματικόν, διαρρήδην ἡ προφητεία λέγει· „ἐκπλυνεῖ κύριος καὶ καθαριεῖ τὸ αἷμα ἐκ μέσου αὐτῶν"***), τὸ αἷμα τῆς ἀνομίας καὶ τῶν προφητῶν τοὺς φόνους. καὶ τὸν

*) Matth. 23, 27. **) Ibid. v. 25 sq. ***) Isa. 4, 4.

ύρασον
ρίας"*).
μετὰ τῶν
ταῦτα, ἄλλα
"αὐτὴ γὰ
§. 5
εὐτελείας
σίων ὑπο
πόλης μετ
10ζόντων τὴν
λοις ὁ πε
εἰς ἄστυ
οὐκ ἀγεννὲς
σίου γεωργ
15μὲ εἰπεῖν
ληναίων
λὸν δὲ καὶ
τεμεῖν; οἷς
τὰ πρόβατ
20βασιλικὸν
σαν διὰ
λοῖς δὲ
γυμνάσιόν

ἰα μέτρα σεμιδάλεως καὶ ποίησον ἐγκρυ-
αχὴλ δὲ ἡ θυγάτηρ Λάβαν ἤρχετο", φησὶ,
οβάτων τοῦ πατρὸς αὐτῆς". καὶ οὐκ ἤρκει
τὴν ἀτυφίαν ἐκδιδάσκων προσεπήγαγεν·
Καὶ μυρία ὅσα αἱ γραφαὶ ὀρέγουσιν
καὶ αὐτουργίας, πρὸς δὲ καὶ γυμνα-
ἐγκωσαν, οἱ δὲ καὶ δὲ οἱ μὲν γυμνοὶ καὶ
φαινίνδα παιδιὰν σφαίρῃ τῇ μικρᾷ παι-
ἐπιτος αὐτάρκης ἐν ἡλίῳ μάλιστα, ἄλ-
τοῦσιν. εἰ δὲ καὶ ἀγρόνδε βαδίζουσιν ἢ
τοῦτο παρεμπόρευμα σκαπάνης ἄψαιντο,
ἀλλὰ γὰρ μικροῦ δεῖν ἔλαθέν P. 284
Μιττακὸς ἐκεῖνος, ὅτι ἴλεθεν ὁ Μιτυ- Pott.
ὁ βασιλεὺς ἐνεργῷ γυμνασίῳ χρώμενος, κα-
ἔδωρ ἀνιμῆσαι δι' αὐτοῦ καὶ ξύλα δια-
αὐτοῖς χρήσεται. Ἰακὼβ δὲ ἐποίμαινεν
Λάβαν τὰ ὑπολειφθέντα, σημεῖον ἔχων
βδον στυρακίνην ***) ἐναλλάττειν μελετῶ-
ξύλου ἐπὶ τὸ βέλτιον τὴν φύσιν. πολ-
ὅτε καὶ τὸ γεγωνὸν τῆς ἀναγνώσεως
ἐστιν.
§. 51
Καὶ δὴ τά γε καὶ κατὰ πάλην, ἣν ἐνε-
κριναμεν, εἰ μὴ φιλονεικίας ἕνεκα εἰς δὲ ἰδρώτων ἀχρήστου παραλαμβανέ-
σθω χάριν ἐντεχνον διαπονητέον, τὸ ἐπιδεικτικὸν αὖ-
οὔτι γε τὸ ἀπὸ ὀρθῆς πάλης, ἀπ' αὐχένων καὶ χει-
τῆς, τὰ δὲ μετ' εὐσχήμονος ῥώμης ἡ τοιαύτη ἄσκη-
ρῶν καὶ πλευρῶν ἐξειλήσεως· κοσμιωδεστέρα γὰρ καὶ
ἀνδρωδεστέρα μετ' εὐεξίας ἕνεκεν ῥώμης ἡ τοιαύτη ἄσκη-
πόνησις ὑγιείας ἕνεκεν ῥώμης ἡ τοιαύτη ἄσκη-
παραλαμβανομένη· οἱ δὲ εὐχρήστου καὶ ὀνησιφόρου
κῆς οὐκ ἐλευθέρων στάσεων μελέτην καταγέλλοντες.
παντυχοῦ δὲ τοῦ μέτρου στυχαστέον. ὡς γὰρ πό-
νους σιτέων ἡγεῖσθαι ἄριστον, οὕτως τὸ ὑπὲρ τὸ μέ-

*) Genes. 18, 6. **) Ibid. 29, 9. ***) Cf. Genes. 30, 37.

κόρον ἐξοκείλασα σκιρτῆσαι, καὶ ἀναχαιτίσαι καὶ
τὸν ἡνίοχον καὶ τὸν παιδαγωγὸν ἀποσείσασθαι; ὃς
πόρρωθεν ἀναπτόπτων τὰς ἡνίας ἄγει καὶ φέρει πρὸς
σωτηρίαν τὸν ἵππον τὸν ἀνθρώπειον, τὸ ἄλογον μέ-
ρος τῆς ψυχῆς τὸ περὶ ἡδονὰς καὶ ὀρέξεις ἐπιπό-
γους καὶ λίθους καὶ χρυσίον καὶ ἐσθῆτα ποικίλην
καὶ τὴν ἄλλην χλιδὴν ἐκθηριούμενον· ἐκεῖνο μάλιστα
ἐν νῷ ἔχοντες τὸ εἰρημένον ἁγίως· τὴν ἀναστροφὴν
105 ὑμῶν ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἔχοντες καλήν, ἵνα ἐν ᾧ
καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν
ἔργων ἐποπτεύσαντες δοξάσωσι τὸν Θεόν" *). διὸ
δεῖν οὖν ἡμῖν ὁ παιδαγωγὸς ἐσθῆτι χρῆσθαι τῇ λιτῇ,
πόᾳ δὲ τῇ λευκῇ, ὡς προειρήκαμεν, ἵνα μὴ τέχνῃ
ποικιλλομένῃ, φύσει δὲ γεγνωμένῃ οἰκειούμενοι πῶν
τον ἀπατηλὸν καὶ τῆς ἀληθείας καταψευδόμενον, πα-
σάμενοι τὸ μονότροπον καὶ μονοπρόσωπον τῆς ἀλη-
θείας ἀσπασώμεθα. ἀβροδίαιτον ἐνορεύδίζων νεά- P. 286
α ὁ Σοφοκλῆς λέγει· Petr.

γυναικομίμοις ἐμπρεπεῖς ἐσθήμασιν.

γὰρ στρατιώτου καὶ ναύτου καὶ ἄρχοντος, οὕτως
καὶ σώφρονός ἐστιν οἰκεία στολὴ ἡ ἀπερίεργος
εὐσχήμων καὶ καθάρος.

§. 54. Παρ' ὃ καὶ ὁ ἐν τῷ νόμῳ περὶ τῆς λέ-
**) διὰ Μωϋσέως τεθεὶς νόμος τὸ ποικίλον καὶ
τικτον οὐχ ὡς ὅσιον ἀπωθεῖται ταῖς ποικίλαις
φεως φολίσιν ἐοικός. τὸν γοῦν μηκέτι διηνθι-
ν ποικιλίᾳ χρωμάτων, ὅλον δὲ λευκωθέντα δι'
ἀπὸ κεφαλῆς ἄκρας ἄχρι ποδῶν ἐσχάτων κα-
εἶναι ἐθέλει, ἵνα κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος
σιν τὸ ποικίλον καὶ πανοῦργον τῆς διανοίας
μενοι πάθος τὸ ἀποίκιλτον καὶ ἀνενδοίαστον
ηθείας ἁπλοῦν ἀγαπήσωμεν χρῶμα. ὃ δὲ καὶ
ᾧ ἄρα ζηλωτὴς Μωϋσέως ὁ πάντα ἄριστος
ὑφὴν ἐκείνην ἀποδέχεται, ἢ μὴ πλέον ἔχον

*) Petr. 2, 12. **) Cf. Leuit. 8.

ἵνα δὴ κἀκεῖνο πληρωθῇ τὸ εἰρημένον· „ὥσπερ ἐνώτιον ἐν ῥινὶ ὑὸς, οὕτως γυναικὶ κακόφρονι κάλλος" *). καθόλου γὰρ εἴ τις ἡγεῖται κοσμεῖσθαι χρυσίῳ, ἐλάττων ἐστὶν χρυσίου, ὁ δὲ ἐλάττων χρυσίου οὐκ ἔστι κύριος αὐτοῦ. ἀκοσμότερον δὲ ἁμολογεῖν ἑαυτὸν καὶ ἥττονα τοῦ Λυδίου ψήγματος πῶς οὐκ ἀτοπώτατον; καθάπερ οὖν καὶ τὸ χρυσίον μιαίνεται τῆς συὸς τῇ ἀκαθαρσίᾳ τῷ ῥύγχει τὸν φορυτὸν ἐκταράσσούσης, οὕτως ἀσελγαίνειν αἱ τρυφητικώτεραι ὑπὸ τῆς περιουσίας ἐκπαιρόμεναι τὸ κάλλος τὸ ἀληθινὸν καθυβρίζουσιν ἀφροδισίοις μολυσμοῖς.

§. 57. Δίδωσιν οὖν αὐταῖς δακτύλιον ἐκ χρυσίου οὐδὲ τοῦτον εἰς κόσμον, ἀλλ' εἰς τὸ ἀποσημαίνεσθαι τὰ οἴκοι φυλακῆς ἄξια διὰ τὴν ἐπιμέλειαν Ὀτῆς οἰκουρίας. εἰ γὰρ οἱ πάντες ἦσαν παιδαγωγούμενοι, οὐδὲν τῶν σφραγίδων ἔδει ἐπίσης ὄντων διὰ καλῶν καὶ οἰκετῶν καὶ δεσποτῶν, ἐπεὶ δὲ ἡ ἀπαιδευσία πολλὴν ἐνδίδωσι ῥοπὴν εἰς ἀδικίαν, σφραγίδων ἐδεήθημεν. ἀλλ' ἔστιν οὗ καθυφεῖναι τοῦ τόνου καὶ Ὁρός. χαλᾷ γὰρ ἔσθ' ὅτε συγγνωστέον ταῖς οὐκ ἐντυχούσαις περὶ γάμον σώφρονα καὶ τἀνδρὸς διὰ τὴν ἀρεσκείαν κοσμουμέναις. ὅρος δὲ αὐταῖς ἐπικεί- P. 288 σθω ἡ πρὸς μόνους τοὺς ἑαυτῶν ἄνδρας φιλοτιμία. Poit. ἐγὼ μὲν οὐκ ἐβουλόμην τὴν σωματικὴν εὐπρέπειαν Ὑάσκειν αὐτὰς, ἐπάγεσθαι δὲ τοὺς γήμαντας φιλάνδρια σώφρονι, βιαστικῷ καὶ δικαίῳ φαρμάκῳ, πλὴν ἀλλ' ἐπεὶ δυστυχεῖν βούλονται τὴν ψυχὴν, προκείσθω αὐταῖς, εἴ γε σωφρονεῖν ἐθέλοιεν, τὰς ἀλόγους ὁρμὰς καὶ ἐπιθυμίας τῶν ἀνδρῶν καταπραΰνειν ἠρέμα. Ὀήσυχῇ δὲ αὐτοὺς ἐπὶ τὴν λιτότητα ὑπακτέον τῷ πρὸς ὀλίγον πρὸς τὸ σωφρονέστερον ἐθισμῷ. τὸ γὰρ σεμνὸν καὶ ἀστεῖον ἀπόθημα οὐ προσθήκῃ τοῦ φορτικοῦ, ἀλλὰ ἀφαιρέσει τοῦ περιττοῦ περιγίγνεται.

*) Proverb. 11, 22.

λύρα μουσική, ἣν κέχρηται Πολυκράτης, ἢ ἄγκυρα ναυτική, ἣν Σέλευκος ἐνεχαράττετο τῇ γλυφῇ, κἂν ἁλιείων τις ᾖ, ἀποστόλου μεμνήσεται καὶ τῶν ἐξ ὕδατος ἀνασπωμένων παιδίων· οὐ γὰρ εἰδώλων πρόσωπα ἐναποτυπωτέον, οἷς καὶ τὸ προσέχειν ἀπείρηται, οὐδὲ μὴν ξέφος ἢ τόξον τοῖς εἰρήνην διώκουσιν ἢ κύπελλα τοῖς σωφρονοῦσιν.

§. 60. Πολλοὶ δὲ τῶν ἀκολάστων γεγλυμμένους ἔχουσι τοὺς ἐρωμένους ἢ τὰς ἑταίρας, ὡς μηδὲ ἐθελήσασιν αὐτοῖς λήθην ποτὲ ἐγγενέσθαι δυνηθῆναι τῶν ἐρωτικῶν παθημάτων διὰ τὴν ἐνδελεχῆ τῆς ὁμιλίας ὑπόμνησιν. τριχῶν δὲ περὶ ταύτῃ δοκεῖ· ψιλὴ μὲν ἡ τῶν ἀνδρῶν κεφαλή, πλὴν εἰ μὴ οὖλας ἔχοι τὰς τρίχας, λάσιον δὲ τὸ γένειον, αἱ δὲ συνεδστραμμέναι τῶν τριχῶν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μὴ καθικέσθωσαν ἄγαν εἰς πλοκάμους κατολισθαίνουσαι γυναικείους· ἀπόχρη γὰρ τὸ ἠὐγένειον τοῖς ἀνδράσιν. εἰ δέ τις καὶ κειραιτό τι τοῦ γενείου, οὐ μέντοι παντελῶς ψιλωτέον αὐτό· αἰσχρὸν γὰρ τὸ θέαμα καὶ κατέγνωσται ἡ τοῦ γενείου ἐν χρῷ κουρὰ παρατίλσει καὶ λειότητι γειτνιῶσα. αὐτίκα γοῦν ὁ ψαλμῳδὸς τοῦ γενείου τερπόμενος τῇ κόμῃ, „ὡς τὸ μύρον", φησί, „τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνα, τὸν πώγωνα τὸν Ἀαρών"*), τῇ παλιλῳδίᾳ τοῦ πώγωνος τὸ εὐπρεπὲς ἐμνήσας πρόσωπον τῷ μύρῳ κατεγάνωσε κυρίου.

§. 61. Ἐπεὶ δὲ οὐχ ὡραϊσμοῦ χάριν ἡ κουρὰ παραλαμβάνεται, διὰ περίστασιν δὲ, τὰς μὲν τῆς κεφαλῆς τρίχας ὡς μὴ αὐξανόμεναι ταῖς ὄψεσιν ἐμποδίζωσιν καταβαίνουσαι, καὶ ἴσως τὰς ἐπὶ τῷ μύστακι οὐ ξυρῷ μολυνομένας κατὰ τὴν τροφὴν περικαρτέον, καίπερ ἀγεννὲς γάρ —, ἀλλὰ ταῖς δυσὶν μικρὸν παραλυπούσας οὐκ ἐνοχλητέον, σεμνότητα μὲν τοῦ

P. 290 Pott.

*) Psalm. 133, 2.

νδρας διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς κόμης,
δὲ τὸν κύριον τὸ ὅσον ἐπ' αὐταῖς
μούμεναι εἰς ἀπάτην ἀληθείας καὶ τὴν
καλὴν βλασφημοῦσι κεφαλήν. οὔκουν
τὰς τρίχας, οὐδὲ μὴν τὰς πολιὰς με-
οὔτε γὰρ τὴν ἐσθῆτα ποικίλλειν συγκε-
καὶ μάλιστα τὸ γεραιὸν τῆς ἡλικίας καὶ
οὐκ ἐπικαλυπτέον, ἀναδεικτέον δὲ ὑπ'
εοῦ τὸ τίμημα εἰς σέβασμα τῶν νέων·
ισχυντοῦσιν ἐφ' ὅτε πολιᾶς ἐπιφάνειαν
δίκην ἐπιστᾶσα ἐπὶ σωφροσύνην μεθη-
ὲς καὶ κατεπλήξατο τῇ στιλπνότητι τῆς
άζον τῆς ἐπιθυμίας.

Ἀλλ' οὐδὲ τὰ πρόσωπα ἐντριπτέον αὐ-
γον σοφίας τερθρεύμασιν, ὑποδείγματων
ομμωτικὴν ἀφροσύνα· κάλλος γὰρ ἄρ-
μὲν τὸ ψυχικὸν, ὃς πολλάκις ἐπεσή-
κεμ ἡ κεκοσμημένη ψυχὴ ἀγίῳ πνεύματι
τούτου ἐμπνεομένη φαιδρύσμασιν, δι-
φρονήσει, ἀνδρείᾳ, σωφροσύνῃ, φιλαγα-
αἰδοῖ, ἧς οὐδὲν εὐανθέστερον χρῶμα
ύποτε· ἔπειτα καὶ τὸ σωματικὸν κάλλος
συμμετρία μελῶν καὶ μερῶν μετ' εὐχροίας,
κὴ τῆς ὑγιείας ἐνταῦθα ἐμφυτος, καθ'
εἰδώλου τοῦ ἐπιπλάστου εἰς τὸ ἀληθὲς
κατὰ τὸ σχῆμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ δεδομέ-
νεται. δεινὴ δὲ καλλωπίσαι κατὰ φύσιν
τῶν εὐκρασία καὶ ἡ τῶν σιτίων συμμετρία.
ὄνον τὴν ὑγίειαν ἴσχει τὸ σῶμα ἐκ τούτων,
τὸ κάλλος διαφυλάσσεσθαι ποιεῖ. ἀπὸ γὰρ
δους τὸ στιλπνὸν καὶ μαρμαρυγώδες περι-
ἀπὸ δὲ τοῦ ὑγροῦ τὸ λαμπρὸν καὶ κεχαρι-
τοῦ ἀερώδους τὸ εὔπνουν καὶ ἰσοπαχὲς,
εὔρυθμος καὶ καλὸς οὗτος ἀνδριὰς τοῦ P. 292
όσμηται. ἄνθος γὰρ τῆς ὑγιείας ἐλευθέριον Pou.

τὸ κάλλος· ἡ μὲν γὰρ ἔνδον τοῦ σώμα
ται, τὸ δὲ εἰς τὸ ἐκτὸς τοῦ σώματος
φανερὰν ἐνδείκνυται τὴν εὐχροιαν.

§. 65. Αἱ γοῦν κάλλιστα καὶ ὑγιεινό
5 γαι διαπονοῦσαι τὰ σώματα τὸ κάλλος,
καὶ παράμονον ἐργάζονται, ἔλκοντος ἐφ'
θερμοῦ τὴν τε ἰκμάδα πᾶσαν ἢ θερμότη
ψυχροῦ, ὁλκὸν δὲ εἰς ἑαυτὴν ἡ ἐλκύσῃ, καὶ τὸ
μένη κινήσουσιν. ἐπειδὰν δὲ ἐλκύσῃ τῶν σαρκῶν ἀλ
10 τροφῆς περιουσίαν, ἀτμίζει τῶν σαρκῶν ὑγρότητι
δὲ θερμότητος. διὸ καὶ ἡ μὲν τῇ ὑγρότητι
15 νον δ ἄλλα ἐκπίπτει, ὥσπερ ἀπὸ ψυχ
φέται, δὲ τῷ σώματι τὸ βρωθὲν κενοῦ
πνθμένα. ἄρτος ἢ ὅλος ἢ μόνον ὑπολείπεται
ἀπορήψεις εἰκότως οὖν τοῖς περιττεύου
πλεονάζει δὲ καὶ τὰ οὖρα καὶ τὰ σκύβαλα
20 τροφῆς, ἄλλ' εἰς τὰ περιττὰ ἐκχεόμενα
περὶ §. 66. Ἐντεῦθεν καὶ αἱ λαγ
κνήθει παιδοποιίας μόρια ἐπιρρεόντων
θρεῖαν συμμέτροις. διὸ τηκτέον,
25 ξηραίνεται. ἄτοπον δὲ τοὺς
κνᾷ· ὁμοίωσιν θεοῦ" *) γεγονότας
τῆς τὸ ἀεκέτυπον ἔπηλον ἐπάγεσθαι
ἀνθρώπειον κακοτεχνίαν πρὸ τῆς
δημιουργίας. πρόϊέναι δὲ αὐτὰς
30 λεύει "ἐν καταστολῇ κοσμίῳ
προσώπης κοσμεῖν ἑαυτὰς" **),
ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς καὶ εἰ τινες
διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστ
δηθήσονται. ἐποπτεύσαντες"

*) Genes. 1. 26. **) 1 Timoth. 2, 9.

τροφὴν ἡμῶν· ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν
περιθέσεως χρυσίων ἢ ἐνδύσεως ἱμα-
ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρω-
ἀφθάρτῳ τοῦ πραέος καὶ ἡσυχίου πνεύ-
ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πολυτελές"*).
Ἡ δὲ αὐτουργία ταῖς γυναιξὶ μάλιστα τὸ
ἔρει κάλλος γυμνάζουσα τὰ σώματα αὐ-
ἃς αὐτὰς δι' αὐτῶν κοσμοῦσα, οὐ τὸν
πεπονημένον προσφέρουσα κόσμον ἄκο-
ελεύθεραν καὶ ἑταιρικὸν, ἀλλὰ τὸν ἐκ τῆ-
νος γυναικὸς διὰ τῶν χειρῶν αὐτῆς, ὅπό-
άλιστα, ἀρκούμενον καὶ ἐξυφαινό- P. 293
άρ ποτε καθήκει ἐξ ἀγορᾶς ὠνητοῖς, Patt.
κουρικοῖς τοῖς ἰδίοις ἔργοις κοσμουμένας,
ὰς κατὰ θεὸν πολιτευομένας. κάλλιστον
οἰκουρὰς αὐτήν τε καὶ τὸν ἄνδρα τοῖς
άλλουσα κοσμήμασι, δι' ὧν ἀγάλλον-
οἱ μὲν παῖδες ἐπὶ τῇ μητρὶ, ὁ δὲ
γυναικὶ, αὕτη δὲ**) ἐπὶ τούτοις, πάν-
ῷ θεῷ. συλλήβδην γοῦν „ταμιεῖον ἀρε-
δρεία γυνὴ, ἥτις σῖτα ὀψηρὰ οὐκ ἔφα-
δὲ ἐλεημοσύνης ἐπὶ τῇ χλώσσῃ αὐτῆς,
ὁμα αὐτῆς διήνοιξεν σοφῶς καὶ ἐνηύμως,
να ἐμαχέσαντο ἀνίσταμένα", ὡς διὰ
λέγει ὁ ἅγιος λόγος, „ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς
γυνὴ γὰρ εὐσεβὴς εὐλογεῖτω, φόβον
αὐτὴ μεγνείτω"***), καὶ πάλιν, „γυνὴ
ρανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς"†).
Ἐπανορθωτέον δὲ ὅτι μάλιστα καὶ τὰ
ιὰ τὰ βλέμματα καὶ τὰ βαδίσματα καὶ
οὐ χρὴ ὡς τινες τὴν ὑπάκρισιν ζηλοῦ-
ιφδίας καὶ τὰς κατεαγυίας τῶν ὀρχηστῶν
ραφυλάττουσαι παρὰ τὰς ὁμιλίας σχηνο-

3, 2—4. **) Cf. Prouerb. 31, 22. ***) Ibid.
†) Ibid. 12, 4.

βατφῴμεν, αὐτοῖς τοῖς κινήμασιν τοῖς ἀβ
τοῖς ὑγροῖς βωβίσμασιν καὶ φωναῖς τοῖς π
ναις κλαδαρὰν περιβλέπουσαι, δέλεαρ ἡδ
σκημέναι. μέλι γὰρ ἀποστάζει ἀπὸ χειλέω
P. 108 χὸς πόρης, ἢ πρὸς χάριν λαλοῦσα λιτ
Sylb. φάρυγγα, ὕστερον μέντοι πικρότερον
ρήσεις καὶ ἐκνημένον οἱ μῦλλον ἢ μάχαιραι
της γὰρ ἀφροσύνης θάνατον εἰς πόδες κατάγουσι
μέναις αὐτῇ μετὰ "Αιδην", οὐχ
10ψιὸν γοῦν τὸν γεννάδαν ἢ πόρνη νηπίηκεν, οὐ
ἄνδρα ἔκειρεν αὐτοῦ ἑτέρα γυνή, ἀλλ
πάτησεν τὸν Ἰωσὴφ ἄλλη δεσμὰ σωφροσύνη λαμ
πόρνη ἡ Αἰγυπτία, καὶ λελυμένης ἐξουσίας.
νουσα χρειττων ἀναφαίνεται ἂν κἀκεῖνο ἄριστα τὸ εἰρη
15 §. 69. Ἔχοι δ', μένον,

τὸ δ' ὅλον οὐκ ἐπίστα
ἐγὼ ψιθυρίζειν αὐδὲ καταχεχλασμένως
πλάγιον παίσας τὸν πράχηλον περιπατεῖν,
ὥσπερ ἑτέρους ὁρῶ καὶ πεπιττοκαπηλευμένους.
20 πολλοὺς ἐν ἄστει, καὶ ἁβρῶς καὶ θρύψεις καὶ χλιδαὶ
αἱ δὲ γυναικεῖοι κινήσεις γὰρ ἁβρῶς ἐστιν τῆς
λαμπτέαι παντελῶς τὰ καὶ τὸ σαγηνὶ βαίνειν
τὸν περίπατον κινήσεως ἑταιρικά. ὡς γέ μοι
25φησιν Ἀλκαῖος, καμιδῆ ἔτι "ἴχνη" δὲ παρνικὰ
νεται, ἢ κωμῳδία φησὶν, τὰ ἴχνη τὰ ἑταιρικὰ
ἀπολείπειν καὶ τρυφὴν, ὁδοὺς γὰρ ζωῆς οὐκ
ἐρείδεται εἰς ἀλήθειαν, αἱ δὲ κροκιαὶ αὐτῆς καὶ οὐκ εἰ
χεται, σφαλεραὶ δὲ αἱ ὀφθαλμῶν φειστέον, ἐπε
30στοι"*). μάλιστα δὲ ὀφθαλμοῖς ἄμενον ὀλισθεῖν.
προσιὼν ἢ τοῖς ὀφθαλμοῖς χώρως συντομώτατα ἐᾶτ
§. 70. Ὁ γοῦν κύριος ὁ ὀφθαλμὸς
πάθος τοῦτο; εἰ σκανδαλίζει σε,
ἔκκοψον αὐτὸν" ***) λέγων, ἐκ βάθρων ἀναστι

*) Proverb. 5, 3—5. **) Ibid. v. 5 sq. ***) Matt. E

κλαδαρὰ δὲ ὄψεις καὶ τὸ ἐνιλλώττειν,
ὀφθαλμῶν βλεφαρίζειν ἐστὶν, οὐδὲν ἀλλ'
ὀφθαλμῶν μοιχεύειν ἐστὶν ἀκροβολιζομέ-
ἐπιθυμίας δι' αὐτῶν. πρὸ γὰρ τοῦ παντὸς
διαφθείρονται οἱ ὀφθαλμοί. "θεωρῶν δὲ
ὀφθαλμὸς εὐφραίνει καρδίαν"*), θεωρεῖν
θεωρεῖν εὐφραίνει, τουτέστι
τὸ σόλον συνάγει ἀνδράσι λύπας"**). τοιοῦ-
τὸν θηλυδρίαν Σαρδανάπαλον τῶν Ἀσσυ-
ἐν βασιλέα, ἐπὶ κλίνῃ ἀναβάδην ἐζόμενον εἰσ-
πορφύραν ξαίνοντα καὶ τὰ λευκὰ τῶν ὀφθαλ-
μαναβάλλοντα. αἱ ταῦτα ἐπιτηδεύουσαι γυ-
δίαις θήρεσι προαγωγεύουσιν αὐτάς. "λύχνος
σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμὸς"***), φησὶν ἡ
δι σῦ. καταφαίνεται τὰ ἔνδον φωτὶ τῷ
καταυγαζόμενα. "πορνεία δὲ γυναικὸς
νῳ ὀφθαλμῶν"†).
ρισμεῷ
71.
γῆς, "Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ P. 295
πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυ- Pott.
ην καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολα-
ξ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ [ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς
]"††), ὁ μὲν ἀπόστολος βοᾷ, ἡμεῖς δὲ ἀναζωπυ-
πάθη καὶ οὐκ αἰσχυνόμεθα. αἱ μὲν αὐτῶν
ξυτραγοῦσαι, περιοῦσαι, στσήρασι τοῖς πα-
δὲ τὰς κεφαλὰς, ὡς μὴ διακτύλους ἔχου-
ὑπ' αὐτῶν φερομέναις περύναις σκαλεύου-
τονται, καὶ ταύτας ἢ χελώνης ἢ ἐλέφαν-
ος ἄλλου ζώου νεκροῦ πεποιημένας πολυ-
σιν· ἄλλαι δὲ καθάπερ ἐξανθήματά τινα
ρὸς εὐπρέπειαν τῶν ὁρώντων εὐανθέσι πε-
κοσμούμεναι σπιλοῦσι τὰ πρόσωπα· τὰ αὐ-
ρονα" τὴν τοιαύτην "καὶ θρασεῖαν γυ-
ὰ Σολομῶντος λέγει, "ἣ οὐδὲ ἐπίσταται

*) Prov. 16, 2. **) Ibid. 10, 10. ***) Matth. 6, 22. †) Eccles. 26, 9. ††) Coloss. 3, 5 sq.

αἰσχύνῃ, ἐκάθισεν ἐπὶ θύραις τοῦ ἑαυ-
ἐπὶ δίφρου ἐμφανῶς προσκαλουμένη τοὺς
ὁδὸν, τοὺς εὐθύνοντας τὰς ἑαυτῶν τρα-
τοῦ σχήματος αὐτῆς καὶ τοῦ βίου παν-
5 λέγουσα, "τίς ἐστιν ὑμῶν ἀφρονέστατος
πρός με". ἐνδείσι δὲ φρονήσεως παρακελ-
σα, "ἄρτων κρυφίων ἡδέως ἅψασθε καὶ
γλυκερροῦ", τὴν ἐπίκλοπον ταύτην ἀφρο-
§. 72. Ἐντεῦθεν ὠφελημένος ὁ
10δαρος γλυκύ τι, φησὶν, κλεπτόμενον
δυς. ὁ δὲ "οὐκ οἶδεν ἅδης, ὅτι
αὐτῇ ὀλοῦνται, καὶ ἐπὶ πέταυρον
ἀλλὰ ἀποπήδησον", φησὶν, "μὴ
τόπῳ", ὅ παιδαγωγὸς, "μηδὲ ἐπιστῇς
15ὅμμα πρὸς αὐτήν. οὕτως γὰρ διαβήσῃ
τριον καὶ ὑπερβήσῃ τὸν Ἀχέροντα"*).
λέγει κύριος διὰ Ἡσαΐου· "ἀνθ' ὧν ἐπορεύθησαν αἱ
θυγατέρες Σιὼν ὑψηλῷ τραχήλῳ καὶ ἐν νεύμασιν P. 25
ὀφθαλμῶν καὶ τῇ παρείᾳ ἅμα σύροντες, καὶ τοὺς χι-
20τῶνας καὶ τοῖς ποσὶ παίζουσαι, καὶ ταπεινώσει τὸ
ὁ θεὸς τὰς θυγατέρας Σιὼν καὶ ἀναπαλύψει
σχῆμα αὐτῶν"**), τὸ ἄσχημον σχῆμα.
§. 73. Ἐγὼ μὲν οὐδὲ τὰς θεραπαινίδας ἀξιῶ ταῖς
ἀρίστοις γυναιξὶ τὰς ἑπομένας δὲ αὐτὰς πρὸς τῶν δε-
25αἰσχρεργεῖν, σωφρονίζεσθαι δὲ ἀπὸ τῶν κωμικὸς
σοινῶν, σφόδρα γοῦν ἐπιτιμητικώτατα
Φιλήμων φησίν.

γυναικὸς ἐξόπισθ' ἑλκυστέρας βλέπειν
μόνην θεράπαιναν κατόπιν ἀκολουθεῖν καλήν,
ἐκ τοῦ Πλαταικοῦ τε κατιλλώπτειν τινὰ
ταύτῃ παρακολουθοῦντα.

ἀναστρέφει γὰρ ἐπὶ τὴν δέσποιναν ἡ τῆς θεραπαίνης
ἀκολασία, ἐπιβαθρεύειν ἐνδιδοῦσα τοῖς πειρῶσι τὰ ἥτ-
τονα· τὸ μὴ τυλαβεῖσθαι τὰ μείζονα δεῖ τοῦ συγγινώ-

*) Proverb. 9, 13—18. **) Isa. 3, 16 sq.

χροΐς τὸ μὴ καταμινύσσειν ἐμφανούσης τὸ δὲ μὴ ἐπαγανακτεῖν τοῖς ἀκολάστοις γίνεται τεκμήριον γνώμης εἰς τὸ ὅμοιον. οἷα γὰρ δέσποινα, φασὶν οἱ πυροσιμαζόμηκώων, ἀποσκοπᾶκιστέον δὲ ἡμῖν καὶ τοῦ μανιῶδες, τὸ δὲ σφρηνὸν καὶ τὸ σχοῖνον, οὐ τὸ βάδισμα τὸ μελλητικὸν, οὐδὲ ὁδοῖς σαλεύειν καὶ ἐξυπτιάζοντα παρασεῖς τοὺς ἀπιέντωντας, εἰ ἀποβλέπουσιν καθάπερ ἐπὶ σκηνῆς ἐμπομπεύοντα καὶ σαίνοντα. οὐδὲ ὑπὸ οἰκετῶν ἀναστρέφεσθαι τὸ σιμὸν ὠθυνόμενους, ὥσπερ τοὺς ἔρους ὁρῶμεν ἐρρωμένους εἶναι δοκοῦντας, οὓς δὲ ψυχικῆς διατεθρυμμένους. ἀνδρὸς σημεῖον οὐδὲν εἶναι δεῖ περφανὲς ἐν τῷ ἁλικίας, ἀλλ' οὐδὲ ἐκ ἑτέρου μέρους τοῦ

Μὴ τοίνυν μηδὲ ἐν κενήσεσιν μηδὲ ἐν ἑορταῖς πότ' ἂν ἡ ἀσχημοσύνη τῆς ἀνθρείας, καθάπερ ὑποζυγίοις τοῖς οἰκέταις χρησιτέον· οὕτως γάρ τοι ἐκείνοις παραγγέλλεται, ὦ τρῖς δεσπόταις οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς σιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς ὑπὸτάσσεσθαι. ὁ Πέτρας, οὕτως ἡ ἀνότης καὶ ἡ καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῖς δεσπόταις εὐάρτὸ γὰρ τέλος", φησὶ, "πάντες ὁμόφρονες, φιλάδελφοι, εὔσπλαγχνοι, ταπεινοὶ καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις, "ἵνα εὐλογῶν κλη-" καλήν τινα καὶ ἀξέραστον **). ὑποΚιττιεὺς ἔοικε Ζήκων εἰκόνα νεᾶνιδα καὶ ὸν ἀνδριαντουργεῖ· ἔστω, φησὶ, καθάφθωπον, ὀφρῦς μὴ καθειμένη μηδὲ ὄμμα ἕνον μηδὲ ἀνακεκλασμένον, μὴ ὕπτιος P. 297 μηδὲ ἀνιέμενα τὰ τοῦ σώματος μέλη, Batt.

tx. 2, 18. **) Ibid. 3, 8 sq.

ἀλλὰ τὰ μετέωρα ἐντόνοις ὅμοια, ὀρθόνους πρὸς
λόγον ὀξύτης καὶ κατοχὴ τῶν ὀρθῶς εἰρημένων
σχηματισμοὶ καὶ κινήσεις μηδὲν ἐνδιδοῦσαι
ἀκολάστοις ἐλπίδος. αἰδῶς μὲν ἐπανθείτω
ρενωπία, ἀπέστω δὲ καὶ ὃ ἀπὸ τῶν μυρ
καὶ χρυσοχοΐων καὶ ἐριοπωλίων ἄλυς καὶ ὁ
ἄλλων ἐργαστηρίων, ἔνθα καὶ ἑταιρικῶς
μένει ὥσπερ ἐπὶ τέγους καθεζόμεναι διημε

§. 75. Μὴ τοίνυν μηδὲ οἱ ἄνδρες ἐπὶ
ρείων καὶ καπηλείων διατρίβοντες, ἀδο
στωμυλευόμενοι, καὶ τὰς παριζούσας θηρ
ναῖκας παυσάσθων ποτέ· πολλοὺς δὲ καὶ βλ
τες εἰς γέλωτα οὐ παύονται· κωλυτέα γε
ἢ διὰ τῶν κύβων παιδιὰ, πρὸς δὲ καὶ
βάστραγάλων μελέτη· πλεονεξίας, ἣν μετ
φιλοῦσι, ταιωῦτά τινα τῆς τρυφῆς
αὐτοῖς κακοσχολοῦσιν· ἐξευρίσκει· αἰτία
ματαίων δέ τις ἐρᾷ τῶν ἐκτὸς τῆς ἀλη
οὐ γὰρ ἔστι καὶ ἄλλως θυμηδίαν ἄνευ
σασθαι, τῆς δὲ ἐκάστου τῶν ἀνθρώπων
μίμησίς ἐστιν ἡ τοῦ βίου προαίρεσις·
κεν μόναι αἱ μετὰ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν
φαὶ ὠφελοῦσιν. ἐμπαλιν γοῦν τὴν
λων συνδιαίτησιν ἀνθρώπων ὠδὴ
γόρευσεν μεταλαμβάνειν τῷ λαῷ τῷ
φαίνων μὴ δεῖν τοὺς θεὸν ἐπιβωμένους
ἀναμίγνυσθαι ἀνθρώποις, οἱ δίκην
ματικαῖς καὶ δεισαλέαις τροφαῖς καὶ
ἀσελγέσι κνησιωῶντες. πρὸς ἀφροδίτην
ἡδονὴν χαίρουσιν. ἀλλ' οὐδ' ἐκτὸς φαγεῖν
ματοφαγῇ ἢ αἰτεῖν.

*) Leuit. 11, 7. Deut. 14, 8.

**) Leuit. 11
Deut. 14, 12.

τοῖς δι' ἁρπαγῆς τὸν βίον πορίζομένοις, δὲ ὁμοίως ἀλληγορεῖται.
Τίσιν οὖν οἰκειωτέον; τοῖς δικαίοις, ορῶν φησίν· πᾶν γὰρ „διχηλοῦν καὶ ν"*) καθαρόν ἐστιν, ὅτι τὸ διχηλοῦν ἐμφαίνει τὴν ἰσοστάσιον μηρυκάζουσαν δικαιοσύνης τροφὴν, τὸν λόγον, ἔκτοσιόντα κατὰ ταὐτὰ τῇ τροφῇ διὰ κατηθεν δὲ ἀναπεμπόμενον ὥσπερ ἐκ κοιλίας εἰς ἀνάμνησιν λογικήν. μηρυκάζει δὲ ἣν πνευματικὴν τροφὴν ἀνὰ στόμα ἔχων καὶ διχηλεῖ ἡ δικαιοσύνη, εἰκότως κἂν-ζουσα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα παραπέμπουσα κουν οὐδὲ ἐπὶ τὰς θέας ὁ παιδαγωγὸς οὐδὲ ἀπεικότως τὰ στάδια καὶ τὰ θέαρων λοιμῶν"**) προσείποι τις ἄν· βουλὴ θα πονηρὰ καθάπερ καὶ ἐπὶ τῷ δικαίῳ, ται ὁ ἐπ' αὐτῷ σύλλογος. πεπλήθασι ς ἀμιξίας καὶ παρανομίας αἱ συναγωγαὶ αἱ προφάσεις τῆς συνηλύσεως ἀκοσμίας ἀναμὶξ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν συνιόντων ήλων θέαν.
Ἐνταῦθα ἤδη περπερεύεται τὸ συνέδριον. γὰρ τῆς ὕψεως χλιαίνονται αἱ ὀρέξεις, ερον βλέπειν οἱ ὀφθαλμοὶ πρὸς τοὺς πληενοι τῷ ἔχειν σχολὴν ἐφειμένην ἐκφλέγουσι ὰς ἐπιθυμίας. ἀπειρήσθων οὖν καὶ αἱ ὰ ἀκροάματα βωμολοχίας καὶ σπερμολος γέμοντα. τί μὲν γὰρ οὐκ ἐπιδείκνυνται γον ἐν θεάτροις; τί δ' οὐ προφέρονται σχυντον οἱ γελωτοποιοί; οἱ δὲ ἀπολαύ- P. 299
ἐν ἑαυτοῖς κακίας ἐναργεῖς οἴκοι ἀπο- Pott.
τὰς εἰκόνας, ἔμπαλιν δὲ οἱ πρὸς ταῦτα καὶ ἀπαθεῖς οὐκ ἂν περὶ τὰς ῥᾳθύμους

*) Lev. 11, 3. Deut. 14, 6. **) Psalm. 1, 1.

ἡδονὰς σφαλεῖν ποτε. εἰ γὰρ καὶ ἐν παιδιᾷς παραλαμβάνεσθαι φήσουσι τὰς ἡδονὰς, οὐ σωφρονεῖν φήσομεν· ὥσπερ οὐδὲ παίζειν σπουδάζεται. οὐκέτι γὰρ παιδιαὶ αἱ ἀπηλεεῖς εἰς τοσοῦτον θυμοῦσαι, ἀλλὰ φιλονεικίαι καὶ αἱ ἀλόγιστοι φιλοτιμίαι, καὶ αἱ μάταιοι κατανωλώσεις τῆς οὐσίας, αἱ ἐπὶ τούτοις στάσεις ἔτι παιδιαί.

§. 78. Τὸ δὲ ῥᾳθυμεῖν οὐδέποτε ὠνητέον P. 110 νοσοποιόν. εὖ γὰρ πρὸ τοῦ βελτίονος Sylb. ποτε ὁ νοῦν ἔχων τὸ ἥδιον. ἀλλ' οὐ πάντες φιλοσοφοῦμεν. μήτι οὖν οὐδὲ πάντες τερχόμεθα; τί σὺ λέγεις; πῶς οὖν πῶς δὲ ἔτι ἀγαπᾷς τὸν θεὸν καὶ τὸν μὴ φιλοσοφῶν; πῶς δὲ σεαυτὸν ἀγαπᾷς λοιζωεῖς; γράμματα, φησὶν, οὐκ ἔμαθον· μὴ τὸ ἀναγκαῖόν σοι ἔμαθες, τὸ φιλούμενον γνῆναι, ὅτι μὴ διδακτὸν, πίστις δὲ οὐ κατὰ νόμιμον *); ἀλλὰ τῶν κατὰ θεόν μα· ἡ δὲ καὶ ἄνευ γραμμάτων ἐκπαιδεύεται σύγγραμμα αὐτῆς τὸ ἰδιωτικὸν ἅμα καὶ κέκληται, σύνταγμα πνευματικόν. ἐξὸν σθαι μὲν σοφίας θεϊκῆς, ἀλλὰ καὶ ἐξὸν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν κόσμῳ κοσμίως ἀπάγειν οὐ κεκώλυται, καὶ ὁ πωλῶν τε μὴ ποτε εἴπῃ δύο τιμάς, ὧν ἂν ἢ ὠνῆται ἢ ἀπλῆν δὲ εἰπὼν καὶ ἀληθεύειν μελιτῶν ἂν ταύτης, τυγχάνων τῆς ἀληθείας πλουτεῖ τῇ ὀρθῇ.

§. 79. Ἐπαίτιος δὲ ὅρκος περὶ πάντων πωλουμένου ἀπέστω, ἀπέστω δὲ καὶ ὁ ὅρκος. καὶ ταύτῃ φιλοσοφοῦντων οἱ κάπηλοι· „οὐ γὰρ λήψῃ τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ θεοῦ μάταιον, οὐ γὰρ μὴ καθαρίσῃ κύριος τὸν λαμ

*) Cf. 1 Cor. 1, 26 sq.

τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ"*). τοὺς δὲ παρ' P. 300
ταῦτα τοὺς ὑπερεύποντας, τοὺς φιλαργύρους, τοὺς Pott.
στας, τοὺς πατρῴας ἐξερῶλεν ἀπλῶς ὁ κύριος, μὴ
θεὶαν, ἀδίκου ἐμπορίας ἢ λόγων ἢ τῶν ἐξ ὕλης
βουλόμενος οἶκον εἶναι τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ τὸν ἅγιον.
κτημάτων ἐκπλησίαν ἀκτέον σῆμα γυναῖκα καὶ τὸν
ἐπὶ δὲ τὴν ἐστολισμένους κοσμίως σῆμα γυναῖκα καὶ τὸν
ἄνδρα ἐστολισμένους κοσμίως, ἁπλάστῳ βαθίσματι,
ἐχεμυθίαν ἀσπαζομένους, ῥᾳστώνην ἀνυπόχρεων κεκτη-
θμένους, ἀγνοεῖς τὰ σώματα, ἄγιους τοὺς παθόντας,
ἐπιτηδείους προσεύξασθαι τῷ θεῷ πλεῖον τοῦτο
ἐχέτω ἡ γυνή, κεκαλύφθω τὰ κάκτα, πλὴν εἰ μὴ
οἶκοι τύχοι σεμνὸν γὰρ τὸ σχῆμα καὶ ἀκατάσχοπον,
καὶ οὔποτε αὐτὴ σφυλήσεται πρὸ τῶν ὀμμάτων τὴν
ζαιδῶ καὶ τὴν ἀμπεχόνην θεμένη, οὔτε ἄλλοη εἰς
ὕλισθον ἀμεταφυίας ἐκκαλέσεται τὸ πρόσωπον ἀπογυ-
μνωμένη· τοῦτο γὰρ ὁ λόγος βούλεται, ἐπαδὲ πρέπον
αὐτῇ ἐγκεκαλυμμένῃ προσεύχεσθαι**). τὴν δὲ Αἰνείου
γυναῖκά φασι δι' ὑπερβολὴν σεμνότητος μηδὲ τῆς
Τροίας ἁλισκομένης περιδεᾶ γενομένην ἀποκαλύψα-
σθαι, ἀλλὰ καίτοι φεύγουσαν ἐκ τῆς ἐκπυρώσεως
μεῖναι συγκεκαλυμμένην.

§. 80. Τοιούτων δὲ ἐχρῆν παρ' ὅλον τὸν βίον
φαίνεσθαι καὶ διαπλάττεσθαι τοὺς Χριστῷ τελου-
μένους ὅλους σφᾶς ἐν ἐκκλησίαις· ἐπὶ τὸ σεμνότερον
σχῆμα μεταίζουσιν, καὶ εἶναι μὴ δοκεῖν εἶναι τοιούτους,
οὕτως προφεῖς, οὕτως εὐλαβεῖς, ἀγαπητικοὺς οὕτως
νυνὶ δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως συμμεταβάλλονται ταῖς τρόποις
καὶ τὰ σχήματα καὶ τοὺς τρόπους, καθάπερ καὶ
τοὺς πολυπαθεῖς ταῖς πέτραις φασὶν ἐξομοιουμένους,
αἷς ἂν προσομιλῶσιν· τοιούτους φαίνεσθαι χρεὼν τὸ γοῦν τῆς ἀναγωγῆς ἕνεκα καὶ τὴν
ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν ἀποθέμενοι τοῖς πολλοῖς μετὰ τῆς
οὔτε μεθ' ὧν καὶ διαιτῶνται· μᾶλλον δὲ ἐλέγ-

*) Exod. 20, 7. **) Cf. 1 Cor. 11, 5.

χονται τὴν ἐπιθυμίαν ἀποθέμενοι τῆς σκυθρωπότητος καὶ τὸν περὶ θεοῦ λόγον σεβασάμενοι κατελείπασιν ἔνδον, οὐ προσιέμενοι ἐπάρχιον, οἷοι ὄντες ἐλεεῖσθαι καὶ τὸν ἀθέων ἀλλοῦσι, ἐξῶθεν δὲ ἄρα μετὰ τῶν ἀθέων ἐξωτικῶν, ἀλλοφύλων τε καὶ μίσους καὶ μέθης ἀδήκτους καὶ ἀπαθεῖς ἑαυτοὺς φυλάξαντες. ἀθανασίαν ἐπὶ τέλει αὐτὴν προθέμενοι, ἐξημιοῦντες, ἀλλοντες παλιγῳδίαν λεπτάτην κακοὶ κακῶς ψιλλόμενοι γὰρ ἀποθησόμεθα, ὀψόμεθα καὶ πίομεν, αὔριον ἀληθῶς, ἄλλ' οὐ σήμερον.

§. 81. Οἱ δὲ οὐκ αὔριον ἀληθῶς *) τοὺς σφετέρους νεκροὺς, τοὺς τεθνηκότας τῷ θεῷ, θάπτοντες, ἀλλ' ἤδη τοὺς ἀπολωλότας ἐν θανάτῳ κατοφυρόμενοι, ἀπιστοῦσι δὲ αὐτοῖς εὖ μάλα ἐρρωμένοις οὔτε μοιχοὶ οὔτε πλεονέκται οὔτε κλέπται οὔτε ἁρπαγες, οὐ λοιδοροι, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε μὴν πλανᾶσθε, οὔτε μοιχοὶ οὔτε πλεονέκται,

Σαφὲς τοίνυν ἡμῖν γεγένηται, ὡς οὐκ
η τὸ φίλημα· „ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ θεοῦ
„αὕτη δέ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ", φη-
ης, „ἵνα τὰς ἐντολὰς τηρήσωμεν", οὐχ
εν ἀλλήλους ἐν τῷ στόματι, „καὶ αἱ ἐν-
ῶ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν"**). ἀλλὰ μὴν καὶ
ις ὁδοὺς τῶν ἀγαπητῶν ἄσπασμοὶ παρρη-
ου γέμοντες καταφανῶν τοῖς ἐκτὸς εἶναι
μένων οὐδὲ ἐλαχίστης μετέχουσι χάριτος.
„ἐν τῷ ταμιείῳ" μυστικῶς „προσεύχε-
θεῷ δίκαιον, ἑπόμενον ἂν εἴη καὶ P. 302
τίον", ὃν δεύτερον ἀγαπᾶν κελευόμεθα, Pott.
θεῷ καὶ μυστικῶς φιλοφρονεῖσθαι ἐνδο-
ρραζομένους τὸν καιρόν· τὸ γὰρ ἅλας τῆς
***), „ὃς δ' ἂν εὐλογῇ", φησὶ, „φίλον
γάλῃ τῇ φωνῇ, καταρωμένου οὐδὲν δια-
ει"†). δοκεῖ δὲ ὑπὲρ πάντα τῆς τῶν γυ-
εως ἀπεστράφθαι. οὐ γὰρ ἀψαμένους μό-
καὶ θεασαμένους ἔστιν ἁμαρτεῖν, ὧν μά-
φεύγειν χρὴ τὸν γνησίως παιδαγωγούμενον.
„Οἱ ὀφθαλμοί γάρ σου ὀρθὰ βλεπέτω-
δὲ βλέφαρα νευέτω δίκαια"††)· μὴ γὰρ
καὶ ἰδόντα καρτερεῖν, ἀλλὰ τὸ ἐμπεσεῖν φυ-
δυνατὸν γὰρ ἰδόντι ὀλισθεῖν, ἀμήχανον
ντα ἐπιθυμεῖν. οὐ γὰρ τὸ καθαρεύειν μό-
ῃ τοῖς σώφροσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκτὸς εἶναι
ν σπουδαστέον πᾶσαν ἀποκλείσαντας ὑπο-
ἂν πρὸς συγκεφαλαίωσιν ἀγνείας, ὡς μὴ
αὶ ἡμᾶς πιστοὺς, ἀλλὰ καὶ ἀξιοπίστους φα-
αὶ γὰρ οὖν καὶ τοῦτο παραφυλακτέον, ὡς
ἀπόστολος, „μήτις ἡμᾶς μωμήσηται προ-
γὰρ καλὰ οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ

---

nm. 4, 7–
19– Coloss. 4, 5. Matth. 5, 13.
††) Ibid. 4, 25.

) Ibid. 5, 3. *) Cf. Matth. †) Prouerb.

καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων"*). „Μὴ στραφῇς δὲ μὸν ἀπὸ γυναικὸς κεχαριτωμένης, καὶ μ θανε κάλλος ἀλλότριον", φησὶν ἡ γραφ ἢ τὴν αἰτίαν, προσεπεξηγήσεταί σοι· „ λει γυναικὸς πολλοὶ ἀπεπλανήθησαν, κα φιλία ὡς πῦρ ἀναλίσκεται"**), εἰς πῦρ ἀ τύπανον διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἢ ἐκ πυρ φιλίαν, ἣν ἔρωτα κεκλήκασιν.

Cap. XII.

Ἐπιδρομὴ κεφαλαιώδης ὁμοίως τοῦ ἁ ὅσαι τῶν ἁγίων γραφῶν χαρακτηρίζου Χριστιανῶν βίον.

§. 84. Ἐγὼ δὲ καὶ τοῖς γεγαμ νέσαιμι ἂν οἵκοι τὸν γυναῖκα πρόσωπον αἰσχυνῶν φιλεῖν. οὐδὲ γ δούλοις Ἀριστοτέλης εἴα ποτὲ, πολλο κειτ' ὄψιν αὐτῶν φιλοφρονούμενον φα νεῖχα. Ἄμεινον δὲ οἴκοθεν ἀρξαμένους μον τὴν σεμνότητα ἐπιδείκνυσθαι. σωφροσύνης συζυγία καθαρὰς ἡδον πάνυ γοῦν θαυμασίως ἡ τραγῳδία φεῦ φεῦ γυναῖκες, ὡς ἐν ἀν οὐ χρυσὸς, οὐ τυραννὶς, οὐ πλο τοσοῦτον εἶχε διαφόρους τὰς ἡδο ὡς ἀνδρὸς ἐσθλοῦ καὶ γυναικὸ γνώμη δικαία καὶ φρονοῦσα τ ταῦτα τῆς δικαιοσύνης τὰ παραγ τοῖς τὴν κοσμικὴν μετιοῦσι σοφία παραιτητέον.

*) 2 Cor. 8, 20 sq.

**) Eccle

§. 85. Ἐγνωκότες οὖν τὸ ἑκάστου ἔργον, «ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε, εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ, ἐλυτρώθημεν ἐκ τῆς ματαίας ἡμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ»*). «ἀρκετὸς οὖν ὁ παρεληλυθὼς χρόνος», ὁ Πέτρος φησὶ, «τὸ βούλημα τῶν ἐθνῶν κατειργάσθαι πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις καὶ ἀθεμίτοις Εἰδωλολατρείαις»**). ὅρον ἔχομεν τὸν σταυρὸν τοῦ κυρίου, ᾧ περιστανρούμεθα καὶ περιθριγγούμεθα τῶν προτέρων ἁμαρτιῶν. ἀναγεννηθέντες τοίνυν προσηλωθῶμεν ἐν τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἀνανήψωμέν τε καὶ ἁγιασθῶμεν, ὅτι «οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν, πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά»***). καὶ «τίς ὁ κακώσων ἡμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ ζηλωταὶ γενώμεθα»†); ἡ δὲ ἀρίστη ἀγωγὴ εὐταξία ἐστὶ παντελὴς οὖσα εὐσχημοσύνη καὶ δύναμις τεταγμένη βεβαία, τῶν ἐξῆς ἁλλήλοις ἀνυπερβλήτως ὅλως κειμένων ἐν ἔργῳ καλῶς ἀποδοτικὴ, κατ' ἀρετὴν.

§. 86. Ταῦτα εἰ καὶ τραχύτερον προσηνέχθην οἰκονομούμενος τῆς ἐπανορθώσεως τὴν σωτηρίαν, ἐμοὶ μὲν λελέχθων, φησὶν ὁ παιδαγωγὸς, ἐπειδὴ «ὁ ἐλέγχων μετὰ παρρησίας εἰρηκοποιεῖ»††), ὑμεῖς δὲ εἰ μὲν ἀκούσεσθέ μου, σωθήσεσθε, εἰ δ' οὐ προσέξετε τοῖς εἰρημένοις, ἐγὼ μοι μέλει· μελέτω δὲ ὅμως καὶ οὕτως· «τὴν γὰρ μετάνοιαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ μᾶλλον ἢ τὸν θάνατον αἱρεῖται»†††). «ἢν δὲ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε»*), ὁ παιδαγωγὸς πάλιν λέγει· γῆς ἀγαθὰ τὰ ἀνθρώπεια ὀνομάζων καλὰ, τὸ κάλλος, τὸν πλοῦτον, τὴν ὑγίειαν καὶ τὴν ἰσχὺν, τὴν τροφήν· ἀγαθὰ μὲν γὰρ ὄντως,

*) 1 Petr. 1, 17—19. **) Ibid. 4, 3. ***) Psalm. 34, 15 sq. †) 1 Petr. 3, 13. ††) Proverb. 10, 10. †††) Ezech. 18, 23. *) Jes. 1, 19.

„ὃ οὔτε οὖς ἤκουσεν οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου
ἀνέβη ποτέ, περὶ τὸν ὄντως ὄντα βασιλέα, τὰ ὄντως
ὄντα ἀγαθὰ ὄντα καὶ ὄντως ὄντα βασιλέα, τὰ ὄντως
γάρ ἐστι καὶ δοτῆρα ἀναμένοντα ἡμᾶς· ἀγαθῶν P. 31
δὲ ἐκείνων τὰ τῇδε καὶ φύλαξ, κατὰ μετουσίαν Po
θεῷ τοῦ λόγου τὴν συνωνυμεῖ, παιδαγωγοῦντος ἐν
τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἀσθένειαν ἀπὸ
τὴν νόησιν.

§. 87. Ὅσα μὲν οὖν οἶκοι παραφυλακτέον καὶ
ὡς τὸν βίον ἐπανορθωτέον ὃ παιδαγωγὸς ἡμῖν
διειλεκται, ἃ δ' οὖν καὶ κατὰ τὰς ὁδοὺς ὁμιλεῖν ἄδην
τῷ φίλον τοῖς παιδίοις ἄχρις ἂν ἀγάγῃ αὐτὰ αὖ-
τὸν διδάσκαλον, ταῦτα δὲ ἡμῖν ἐν κεφαλαίου πρὸς
δι' αὐτῶν ὑποτίθεται καὶ παρατίθεται τῶν γραφῶν,
γυμνὰς παρατιθέμενος τὰς παραγγελίας, ἁρμοζόμε-
P. 112 νος μὲν τῷ χρόνῳ τῆς καθοδηγήσεως, τὰς δὲ
Sylb. ἐξηγήσεις αὐτῶν ἐπιτρέπων τῷ διδασκάλῳ· καὶ γὰρ
ὁ νόμος αὐτοῦ τὸν φόβον ὑπεκλύειν βούλεται τὸ ἑκού-
σιον ἐλευθερώσας εἰς πίστιν. ἄκουε, φησὶν, ὦ παι-
δίον καλῶς παιδαγωγούμενον, τὰ κεφάλαια τῆς σω-
τηρίας, γυμνώσω γάρ τὸ ἦθος τὸ ἐμαυτοῦ καὶ σοι
ταύτας καλὰς ἐντολὰς ὑποθήσομαι, δι' ὧν ἀφίξῃ
πρὸς σωτηρίαν. ἄγω δέ σε τὴν ὁδὸν τὴν ὡς ἀφίξῃ
ἀπόστα τῶν τῆς πλάνης ὁδῶν, „ὅτι κύριος γινώσκει
ὁδὸν δικαίων, καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολεῖται“*).
τοίνυν, ὦ παιδίον, τὴν ἀγαθὴν ὁδὸν, ἣν ἄν σοι ἔπου
γήσωμαι, τὰ ὠτά μοι ὑποσχὼν τὰ ἀκουστικὰ,
δώσω σοὶ θησαυροὺς ἀκοτεινοὺς, ἀποκρύφους, „ἃ οὐκ ὀφθ-
τους“**) ἔθνεσιν, ἡμῖν δὲ ὁρατούς· σοφίας δὲ
σαφροὶ ἀνέκλειπτοι, οὓς θαυμάζων ὁ ἀπόστολος, „ὦ
βάθος“, φησὶ, „πλούτου καὶ σοφίας“ ***). θη
ροὶ δὲ ὑφ' ἑνὸς πολλοὶ χορηγούμενοι θεοῦ, οἳ μὲν
διὰ τοῦ νόμου, οἱ δὲ διὰ τῶν προφητῶν ἀποκα
πτονται, οἱ δὲ τῷ θείῳ στόματι, ἄλλος δὲ τοῦ

*) Psalm. 1, 6. **) Ies. 45. 3. ***) Rom. 11, 33.

ἑπτάδι ἑπτάδων, εἷς δὲ ὢν ὁ κύριος διὰ τούτων ὁ αὐτός ἐστι παιδαγωγός.

88. Ἔστιν μὲν οὖν αὐτόθεν κεφαλαιώδης καὶ βιωτικὴ παραίνεσις, πάντα ἐμπεριέχουσα, ὡς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς αὐτοῖς"*). δυνατὸν δὲ καὶ διὰ μιᾶς ἐντολῆς συλλαβεῖν τὰς ἐντολάς, ὥς φησιν ὁ κύριος· "ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύϊ σου, καὶ τὸν θεὸν τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύϊ σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν". εἶτα ἐκ τούτων ἐπιφέρει τούτῳ ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται"**). ναὶ μὴν καὶ πρὸς τὸν πυθόμενον, "τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; τὰς ἐντολὰς ἀπεκρίνατο· τοῦ δὲ καταφήσαντος "τοῦτο ποίει", φησὶ, "καὶ σωθήσῃ"***). οὐ μὴν ἀλλὰ ἐπιεικέστερον τὸ φιλάνθρωπον τοῦ παιδαγωγοῦ τῶν ποικίλων καὶ σωτηρίων ἐντολῶν παρεγγυᾷ, ὡς ἔχοιμεν πρὸς ἀφθόνου σωτηρίας καὶ ἀξέως τῶν γραφῶν ἑτοιμοτέραν τὴν εὕρεσιν. P. 305 Patt.

89. Ἔστιν ἡμῖν ἡ δεκάλογος ἡ διὰ Μωϋσέως τῷ καὶ μονογενεῖ αἰνιττομένη στοιχείῳ, προσωτήριον ἁμαρτιῶν περιγράφουσα· "οὐ μοιχεύσεις, οὐκ εἰδωλολατρήσεις", οὐ παιδοφθορήσεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου"†), καὶ τὰ ἀκόλουθα τούτοις ταῦτα ἡμῖν παραφυλακτέον καὶ ὅσα ἄλλα καὶ ἀναγνώσεις τῶν βιβλίων παραγγέλλεται. παρεῖναι δὲ καὶ διὰ Ἡσαΐου· "λούσασθε καὶ καθαροὶ γένεσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου, μάθετε καλὸν ποιεῖν, ἐκζητήσατε κρίσιν, ῥύσασθε ἀδικούμενον, κρί-

*) Luc. 6, 31, **) Matth. 22, 37—40. Luc. 10, 27. Deut. 18, 18. 20. 10, 25—28. †) Cf. Exod. c. 20. Isai. 1, 16. 17. 5.

νατε ὀρφανῷ καὶ δικαιώσατε
διελεγχθῶμεν, λέγει κύριος" *)
παρὰ τοῖς ἄλλοις εὕρομεν ὑπο
χῆς μὲν πέρι; "τὰ ἔργα τὰ ἀγ
κυρίῳ δεκτὴ";" λέγει ἡ γραφή
εὐχῆς ὑπαγορεύεται· "ἐὰν δὲ ἰδ
περίβαλε, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων
οὐχ ὑπερόψει, τότε ῥαγήσεται π
καὶ τὰ ἰάματά σου ταχὺ ἀνατελ
ται ἔμπροσθεν ἡ δικαιοσύνη σ
θεοῦ περιστελεῖ σε" **). τίς οὐ
χῆς ταύτης; "τότε ἐπιβοήσῃ κα
ται σου, ἔτι λαλοῦντός σου ἐρεῖ,

§. 90. Περὶ δὲ νηστείας,
στε", λέγει κύριος. "
στείαν ἐγὼ ἐξελεξάμην καὶ ἡμέραν
νοῦν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; οὐδ' ἂν
τὸν τράχηλόν σου καὶ σάκκον καὶ
σῃ, οὐδ' οὕτως καλέσετε νηστείαν
καίνίττεται ἡ νηστεία; "ἰδοὺ αὕτη
στεία, ἣν ἐγὼ ἐξελεξάμην, λέγει
σύνδεσμον ἀδικίας, διάλυε στραγγα
ἀλλαγμάτων, ἀπόλυε τεθραυσμένους
πᾶσαν ἄδικον συγγραφὴν διάσπα.
νῶντι τὸν ἄρτον σου, καὶ πτωχοὺς
εἰς τὸν οἶκόν σου. ἐὰν ἴδῃς γυμνὸ
ναὶ μὴν καὶ περὶ τῶν θυσιῶν "τί
θυσιῶν ὑμῶν; λέγει κύριος. πλήρ
τωμάτων κριῶν, καὶ στέαρ ἀρνῶν
καὶ ἐρίφων οὐ βούλομαι, οὐδ' ἂν
ναί μοι. τίς γὰρ ἐξεζήτησε τα
ρῶν ὑμῶν; πατεῖν μου τὴν αὐλὴν

*) Ies. 1, 16 — 18. **) Ibid.
v. 9. †) Ibid. v. 2 — 7.

ἐὰν φέρητε σεμίδαλιν, μάταιον θυμίαμα βδέλυγμά μοί ἐστιν· τὰς νουμηνίας ὑμῶν καὶ τὰ σάββατα οὐκ ἀνέχομαι"*). πῶς οὖν θύσω τῷ κυρίῳ; „θυσία", φησὶν, „τῷ κυρίῳ πνεῦμα συντετριμμένον". πῶς οὖν στέψω ἢ μύρῳ χρίσω; ἢ τί θυμιάσω τῷ κυρίῳ; „ὀσμὴ", φησὶν, „εὐωδίας τῷ θεῷ καρδία δοξάζουσα τὸν πεπλακότα αὐτήν"**). ταῦτα στέφη καὶ θυσίαι καὶ ἀρώματα καὶ ἄνθη τοῦ θεοῦ.

§. 91. Ἔτι περὶ ἀνεξικακίας, „ἐὰν ἁμάρτῃ", φησὶν, „ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμάρτῃ εἰς σὲ καὶ τὸ ἑπτάκις ἐπιστρέφῃ πρὸς σὲ λέγων, μετανοῶ, ἄφες αὐτῷ"***)· καὶ τοῖς μὲν στρατευομένοις διὰ Ἰωάννου παραγγέλλει, „ἀρκεῖσθαι μόνοις τοῖς ὀψωνίοις"†), τοῖς δὲ τελώναις „μηδὲν πλέον πράσσειν παρὰ τὰ διατεταγμένα", δικαστῇ δὲ, „οὐ λήψῃ", φησὶ, „πρόσωπον ἐν κρίσει, τὰ γὰρ δῶρα ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς βλεπόντων καὶ λυμαίνεται ῥήματα δίκαια, ῥύσασθαι ἀδικουμένους"††). ἀλλὰ καὶ τοῖς οἰκονομικοῖς, „κτῆσις ἐπισπουδαζομένη μετὰ ἀνομίας ἐλάσσων γίνεται"†††). ναὶ μὴν καὶ περὶ ἀγάπης, „ἀγάπη", φησὶ, „καλύπτει πλῆθος
P. 113 ἁμαρτιῶν"*). καὶ περὶ πολιτείας· „ἀπόδοτε
Sylb. τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ"**). ὅρκου δὲ πέρι καὶ μνησικακίας· „μὴ ἐγὼ ἐνετειλάμην τοῖς πατράσιν ὑμῶν ἐκπορευομένοις ἐκ γῆς Αἰγύπτου, προσενέγκαι μοὶ ὁλοκαυτώματα καὶ θυσίας; ἀλλὰ τοῦτο ἐνετειλάμην αὐτοῖς· ἕκαστος ὑμῶν κατὰ τοῦ πλησίον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ μὴ μνησικακείτω, ὅρκον ψευδῆ μὴ ἀγαπάτω".

*) Ies. 1, 11 — 13. **) Psalm. 51, 17. ***) Luc. 17, 3 sq. †) Ibid. 3, 14 sq. ††) Exod. 23, 8. †††) Proverb. 13, 11. *) 2 Petr. 4, 8. **) Matth. 22, 21. Marc. 12, 17. Luc. 20, 25.

§. 92. Ἀλλὰ καὶ ψεύσταις προσαπειλεῖ, τοῖς μὲν ὠδέ πως· τὸ γλυκὺ πικρὸν καὶ τὸ πικρὸ ὠδὶ, „οὐαὶ οἱ συνετοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἐπιστήμονες“ *). ὁ γὰρ ταπεινὰ τὰ, καὶ ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπει τοὺς μὲν ἐλεήμονας μακαρίζει, ὁ ται ***), ὀργὴν δὲ ἡ σοφία τάλα λέσει καὶ φρονίμους“ †). ἤδη δέ ἐχθροὺς“ κελεύει „καὶ τοὺς κα εὐλογεῖν προσεύχεσθαί τε ὑπὲρ ἡμᾶς. τῷ τύπτοντί σε“, φησὶν πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην, καὶ ἐὰν τῶνα, μὴ κωλύσῃς καὶ τὸ ἱμ τῆς πίστεως. „πάντα ὅσα ἂν α εὐχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε“ ††) ἀπίστοις οὐδὲν κατὰ Πίνδαρο χρηστέον, οὐδὲν κατὰ Πίνδαρο· ὁ γὰρ θεὸς ὡς ἑαυτοῖς, ἄνθρωπο ἐστὶν, ᾧ σκοπῆς, ἴσος.

§. 93. Δεῖ δὲ καὶ τοὺς οἰκετῶν μενος“ οὐ κολάζειν, ἐπιτιμᾶ ἑαυτοῦ“ φησὶ, „τῆς βακτηρί σκοφακίζει· ὑόν“ *). ἔτι τὴν ἀγαπᾶτε τὴν „οὐαὶ ὑμῖν, Φαρ καὶ τοὺς πρωτοκαθεδρίαι ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς μετάνοιαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀ ταῖς ἁμαρτίαις μετάνοιαν ἀγα μάρτητος αὐτὸς ὁ λόγος· τὸ πᾶσιν ἔμφυτον καὶ κοινὸν, ἀν

*) Ies. 5, 30 sq. **) Luc. Matth. 5, 7. †) Prouerb. 15, 1 6, 27—29. ††) Matth. 21, 2 *)- Luc. 11, 43.

τυχόντος ἀνδρὸς, ἀλλὰ ἀξιολόγου. περὶ
εδόσεως, "δεῦτε", εἶπε, "πρός με πάντες
ένοι, πληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην
ἀν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἐπείνασα γὰρ
ἐ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ
μην καὶ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ πε-
ε, ἀσθενὴς καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυ-
καὶ ἤλθετε πρός με" *). καὶ πότε τι
ευρίῳ πεποιήκαμεν ἡμεῖς; αὐτὸς ἐρεῖ πά-
γγελος τὴν εὐποιΐαν τῶν ἀδελφῶν ἀγαπη-
τὸν μεταπρέπων καὶ λέγων, "ἐφ' ὅσον
τοῖς μικροῖς τούτοις, ἐμοὶ ἐποιήσατε καὶ
οἱ τοιοῦτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον" **).

Τοιοίδε μὲν οἱ λογικοὶ νόμοι, οἱ παρα-
οι οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις δακτύλῳ γε-
κυρίου, ἀλλ' ἐν καρδίαις***) ἀνθρώπων
μένοι τοῖς μόνον φθορὰν οὐκ ἐπιδεχο-
ι τοῦτό τοι κατεάγασιν αἱ πλάκες τῶν
ίων, ἵν' αἱ πίστεις τῶν νηπίων ἐν μαλ-
πωθῶσι δέλτοις παιδαγωγίαν τῆς ἀνθρωπότητος,
λόγῳ εἰς ὁ δὲ δι' ἀποστόλων. οἷα γοῦν
Μωϋσέως ἡ παιδαγωγία, ἀναγκαῖόν μοι δο-
τοστόλων ρὶ τοῦ εἰ δους διαλεχθῆναι τούτου, μᾶλ- P. 308
ἑμαυτοῦ μεμνημένος ὁ παιδαγωγός φη- Pott.
τὰς σπερματικῶς πάλιν τὰς ὑποθήκας ἐκ-
"ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος λαλεῖτε ἀλήθειαν
ετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλή-
ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ
δὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. ὁ κλέπτων
επέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ
ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρῄζοντι. πᾶσα

ith. 25, 34—36. **) Ibid. 40, 46. ***) Cf.
).

πικρία καὶ ὀργὴ καὶ θυμὸς καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. γίνεσθε εἰς ἀλλήλους χρηστοί, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν Χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν" *). 5 "γίνεσθε οὖν φρόνιμοι καὶ μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ὑμᾶς" **). "αἱ μὲν γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτασσέσθωσαν, ὡς τῷ κυρίῳ, οἱ δὲ ἄνδρες τὰς γυναῖκας τὰς ἑαυτῶν ἀγαπάτωσαν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν" ***).

§. 95. Ἀγαπάτωσαν οὖν ἀλλήλους οἱ συνεζευγμένοι, "ὡς τὰ ἴδια σώματα". τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν, οἱ πατέρες αὐτὰ μὴ παροργίζετε ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐν ἁπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν ὡς τῷ Χριστῷ ἐκ ψυχῆς μετ' εὐνοίας δουλεύοντες. καὶ οἱ κύριοι, εὖ ποιεῖτε τοὺς οἰκέτας ὑμῶν ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν, εἰδότες ὅτι καὶ αὐτῶν καὶ ὑμῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς καὶ προσωπολημψία οὐκ ἔστιν" †). "εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. μὴ γινώμεθα κενόδοξοι ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες· ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. μὴ πλανᾶσθε, θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. τὸ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν, καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν, μὴ ἐκλυόμενοι" ††), ἀλλ' ἐργαζώμεθα ἐν ἑαυτοῖς. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας, ὁρᾶτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινι

*) Ephes. 4, 25—32. **) Ibid. 5, 1. 2. ***) Ibid. vv. 22, 25. †) Ibid. 6, 1. 4—7. 9. ††) Galat. 5, 26. 6, 2. 7. 9.

μὴ σβέννυτε, προφητείας μὴ ἐξου-
θ]ενεῖτε· τὸ δὲ δοκιμάζετε, κατέχετε
τὸ] καλόν· ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ
ἀπέχεσθε.“ Ἐν ἐκκλησίᾳ, ἐν σοφίᾳ γε-
νομένοις, ἐν ἁγιασμῷ καὶ ἁγνείᾳ, ἐν
ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ὑγιεῖ,
ἀκαταγνώστῳ, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντρα-
πῇ, μηδὲν ἔχων λέγειν περὶ ἡμῶν πονη-
ρόν.“ Ἐν ἑκάστῃ ἄρα ἀποκρίσει ἡ τοῦ
τρόπου ἀρετὴ ἐπιδείκνυται. Ἐν δὲ τοῖς
λόγοις τῆς πίστεως ἡ ὑγιεινὴ γνώμη·
ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τῆς πίστεως ἡ ἀνδρεία·
ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τῆς ἀνδρείας ἡ ἐπι-
στήμη· ἐν δὲ τῇ ἐπιστήμῃ τῆς ἐγκρα-
τείας ἡ ἀπάθεια· ἐν δὲ τῇ ἀπαθείᾳ τῆς
ἀγάπης ἡ ἀληθινὴ θεοσέβεια· ἐν δὲ τῇ
θεοσεβείᾳ τῆς ἐλπίδος ἡ ἀφθαρσία· ἐν
δὲ τῇ ἀφθαρσίᾳ τῆς βασιλείας ἡ ἀπόλαυ-
σις τῶν ἀγαθῶν· ἐν δὲ τῇ ἀπολαύσει
τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀπόδειξις τῆς προνοίας·
ἐν δὲ τῇ προνοίᾳ τῆς ἀληθείας ἡ ἐξου-
σία· ἐν δὲ τῇ ἐξουσίᾳ τῆς ὑποταγῆς ἡ
εὐπείθεια· ἐν δὲ τῇ εὐπειθείᾳ τῆς ἀγά-
πης ἡ ἀγαθοποιΐα· ἐν δὲ τῇ ἀγαθοποιΐᾳ
τῆς ἐλπίδος ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἀγαθῶν·
ἐν δὲ τῇ ἀπολαύσει τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀφθαρ-
σία· ἐν δὲ τῇ ἀφθαρσίᾳ τῆς ἐλπίδος ἡ
θεοσέβεια· ἐν δὲ τῇ θεοσεβείᾳ τῆς ἀγά-
πης ἡ ἀληθινὴ ἀδελφότης· ἐν δὲ τῇ ἀδελ-
φότητι τῆς πίστεως ἡ ἀγάπη ἀνυπό-
κριτος· ἐν δὲ τῇ ἀγάπῃ τῆς ἀληθείας
ἡ ἀπάθεια· ἐν δὲ τῇ ἀπαθείᾳ τῆς ἐγκρα-
τείας ἡ ἀνδρεία· ἐν δὲ τῇ ἀνδρείᾳ τῆς
ὑπομονῆς ἡ εὐσέβεια· ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ
τῆς ἐλπίδος ἡ ἀφθαρσία· ἐν δὲ τῇ ἀφθαρ-
σίᾳ τῆς ἀγάπης ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἀγαθῶν·
ἐν δὲ τῇ ἀπολαύσει τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀπόδει-
ξις τῆς προνοίας· ἐν δὲ τῇ προνοίᾳ τῆς
ἀληθείας ἡ ἐξουσία· ἐν δὲ τῇ ἐξουσίᾳ τῆς
ὑποταγῆς ἡ εὐπείθεια· ἐν δὲ τῇ εὐπειθείᾳ
τῆς ἀγάπης ἡ ἀγαθοποιΐα· ἐν δὲ τῇ ἀγα-
θοποιΐᾳ τῆς ἐλπίδος ἡ ἀπόλαυσις τῶν
ἀγαθῶν· ἐν δὲ τῇ ἀπολαύσει τῶν ἀγαθῶν
ἡ ἀφθαρσία· ἐν δὲ τῇ ἀφθαρσίᾳ τῆς ἐλπί-
δος ἡ θεοσέβεια· ἐν δὲ τῇ θεοσεβείᾳ τῆς
ἀγάπης ἡ ἀληθινὴ ἀδελφότης· ἐν δὲ τῇ
ἀδελφ

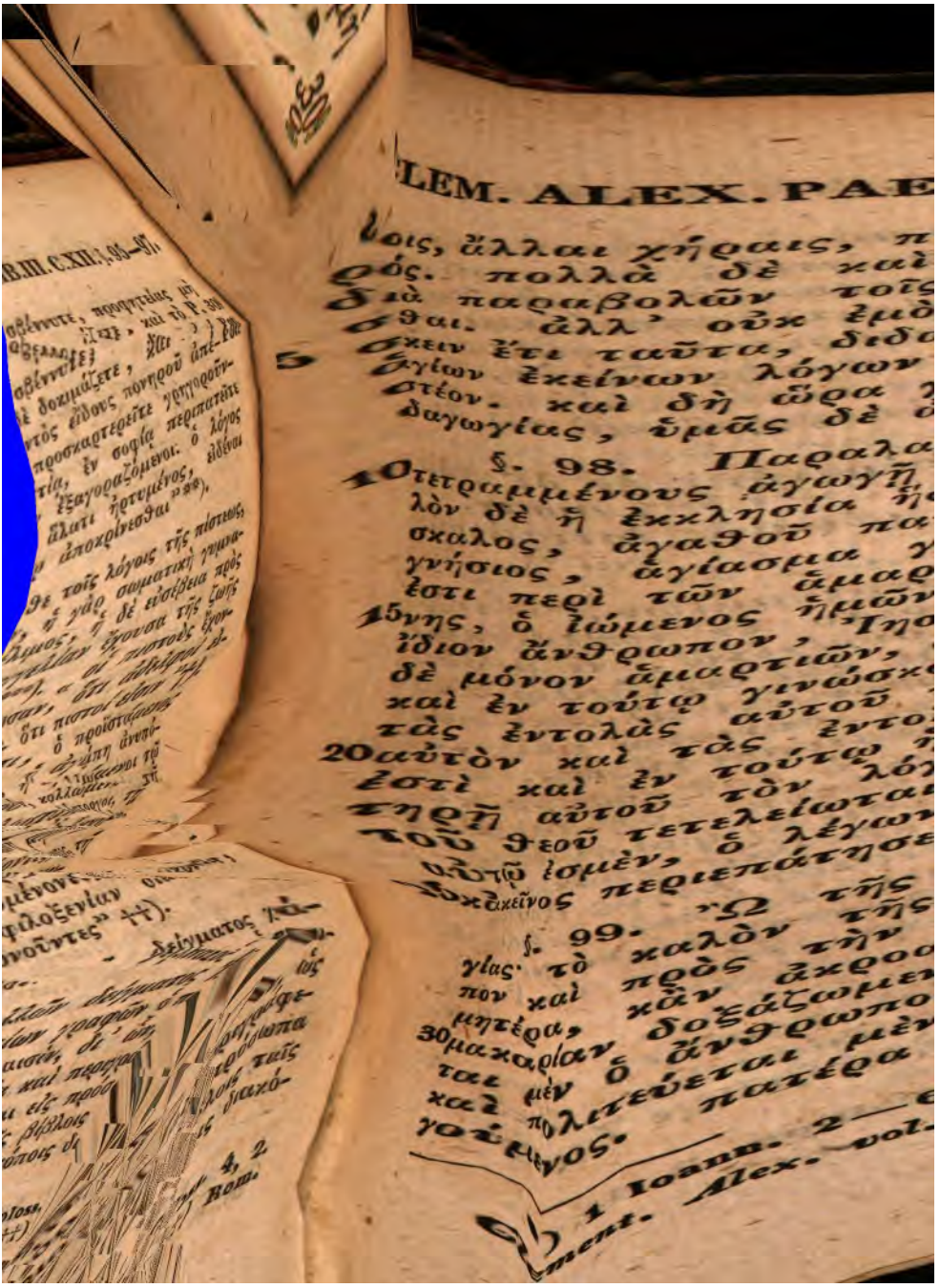

ντα ὁ λόγος καὶ ποιεῖ καὶ διδάσκει
τ. ἵππος ἄγεται χαλινῷ, καὶ ταῦρος
θηρίον βρόχῳ ἁλίσκεται, ὁ δὲ ἄνθρω-
σται λόγῳ, ᾧ θηρία τιθασσεύεται καὶ
ται καὶ πτηνὰ κατασύρεται. οὗτος ὡς
ζεται ἵππῳ χαλινὸν, ταύρῳ ζυγὸν, θη-
έλαμον ἰχθύϊ, πάχνη ὀρνέῳ, οὗτος πο-
γεωργεῖ, ἄρχει καὶ ὑπουργεῖ καὶ τὰ ἄλ-

ταν ἔτευξ', ἐν δ' οὐρανὸν, ἐν δὲ θάλασσαν,
πείρεα πάντα, τάτ' οὐρανὸς ἐστεφάνωται *).

Ὦ τῶν θείων δημιουργημάτων, ὦ τῶν
αγελμάτων· ὕδωρ τοῦτο ἐν ἑαυτῷ κυ-
τῦρ τοῦτο τὴν ὀργὴν συνεχέτω, ἀὴρ οὖ-
ξρὰ πλανάσθω, γῆ δὲ καὶ πεπήχθω καὶ
ταν ἐγὼ θέλω ἄνθρωπον ἔτι πλάσαι καὶ
ὕλην ἔχω τὰ στοιχεῖα, συνοικῶ μου τῷ
ἐάν με γνωρίσῃς, δουλεύσει σοὶ τὸ πῦρ. το-
γος οὗτος ὁ παιδαγωγὸς ὁ τοῦ κόσμου καὶ
που δημιουργὸς καὶ δι' αὐτὸν ἤδη καὶ τοῦ
ιδαγωγὸς, οὗ τῇ ἐγκελεύσει ἅμφω συνεστή-
σμένοντες τὴν κρίσιν. οὐ γὰρ ὑπόκλοπον
οἷσι φωνάεντα λόγον, ἔσται λόγος σοφία,
Βακχυλίδης. τὰ δὲ ἄμεμπτα καὶ ἀκέραια
τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν Παῦλον **) τέκνα μέσον
λαῦς καὶ διεστραμμένης φωστῆρων δί- P. 311
σμφ φαίνεσθαι. Pott.

1. Ὅπερ οὖν λοιπὸν ἐπὶ τοιαύτῃ παιγ-
λόγου, τῷ λόγῳ προσευξώμεθα· Ἵλαθι
παιδαγωγέ, παιδίοις, πάτερ, ἠνίοχε Ἰσραήλ,

*) 6, 483. 85. **) Cf. Philipp. 2, 15.

υἱὲ καὶ παῖδες, ἐν ἄμφω κύριε, δ
σοῖς ἑπομένοις παραγγέλμασι τὸ ὁμο
τῆς εἰκόνος αἰσθάνεσθαί τε κατὰ
τοῦ θεοῦ κράτους τε μὴ πικροῦ, καὶ
5 αὐτὸς ἐν εἰρήνῃ τῇ σῇ πολιτευομέν
μεταπεμφθέντας πόλει, ἀκυμάντως τῇ
κλύδωνα διαπλεύσαντας, γαληνιῶντα
P. 115 ρεσθαι πνεύματι, σοφίᾳ τῇ ἀ
Sylb. κτῳ, καθ' ἡμέραν, εἰς τὴν τελε
10νοῦντας εὐχαριστεῖν, [εὐχαριστοῦντ
νῷ πατρὶ καὶ υἱῷ, υἱῷ καὶ πατρί,
δασκάλῳ υἱῷ, σὺν καὶ τῷ ἁγίῳ
ἑνὶ, ἐν ᾧ τὰ πάντα, δι' ὃν
ὂν τὸ ἀεὶ, οὗ μέλη πάντες, οὗ
15τῷ ἀγαθῷ, πάντα τῷ καλῷ, πάν
δικαίῳ τὰ πάντα. ᾧ ἡ δόξα καὶ
ἀμήν. ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν
παιδαγωγὸς αὐτὸς ἑαυτῷ παρα
λικῷ καὶ πανεπισκόπῳ λόγῳ,
20ἐνταῦθα γενομένους μισθὸν εὐχαρι
τάλληλον ἀστείῳ παιδαγωγίᾳ ὀφεί

Ὕμνος τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ

Στόμιον πώλων ἀδαῶν
πτερύων ὀρνίθων ἀπλά
οἰάξ νηῶν ἀτρεκὴς,
25 ποιμὴν ἀρνῶν βασιλικ
τοὺς σοὺς ἀφελεῖς
παῖδας ἄγειρον,
αἰνεῖν ἁγίως,
ὑμνεῖν ἀδόλως
30 ἀκάκοις στόμασιν
παίδων ἡγήτορα Χρι
βασιλεῦ ἅγιον,
λόγε πανδαμάτωρ

πατρὸς ὑψίστου,
σοφίας πρύτανι
στήριγμα πόνων
αἰωνοχαρὲς,
βροτέας γενεᾶς
σῶτερ Ἰησοῦ,
ποιμὴν, ἀροτὴρ,
οἰᾶξ, στόμιον,
πτερὸν οὐράνιον
παναγοῦς πολίμνης,
ἁλιεῦ μερόπων
τῶν σωζομένων,
πελάγους κακίας
ἰχθῦς ἁγνοὺς
κύματος ἐχθροῦ
γλυκερῇ ζωῇ δελεάζων.
ἡγοῦ, προβάτων
λογικῶν ποιμὴν,
ἅγιε ἡγοῦ
βασιλεῦ παίδων ἀνεπάφων.
ἴχνια Χριστοῦ,
ὁδὸς οὐρανία,
λόγος ἀέναος,
φῶς ἀΐδιον,
ἔλεους πηγὴ,
ῥεκτὴρ ἀρετῆς,
σεμνὴ βιοτὴ
θεὸν ὑμνούντων, Χριστὲ Ἰησοῦ,
γάλα οὐράνιον
μαστῶν γλυκερῶν
νύμφης χαρίτων,
σοφίας τῆς σῆς ἐκθλιβόμενον,
οἱ νηπίαχοι
ἁταλοῖς στόμασιν
ἀτιταλλόμενοι,
θηλῇς λογικῆς

P. 313 Pott.

πνεύματι δροσερῷ
ἐμπιπλάμενοι
αἴνοως ἀφελεῖς,
ὕμνους ἀτρεκεῖς,
βασιλεῖ Χριστῷ,
μισθοὺς ὁσίους
ζωῆς διδαχῆς,
μέλπωμεν ὁμοῦ,
μέλπωμεν ἁπλῶς,
παῖδα κρατερόν.
χορὸς εἰρήνης
οἱ χριστόγονοι,
λαὸς σώφρων,
ᾠδάλλωμεν ὁμοῦ θεὸν

Εἰς τὸν παιδαγωγ

Σοὶ τόνδε κἀγὼ, παιδαγωγὲ,
λόγοισι πλέξας στέφανον ἐξ ἀ
λειμῶνος, ἡμῖν οὐ παρέσχου τ
ὡς ἐργάτις μέλιττα χωρίων ἄπ
βλάστην τρυγῶσα, χρηστὸν ἐκ
κηρὸν δίδωσι τὸν γλυκὺν τῷ π
εἰ καὶ βραχὺς δ' ἐγὼ τις οἰκέτ
δεῖ γάρ σε τοῖς σοῖς εὐλογεῖν
ἄνακτ' βροτῶν μέγιστε, τῶν κα
ἁγνῶν χορηγὲ καὶ τὸ πᾶν κτ
ὃς οὐρανόν τε καὶ τὸν οὐρανο
κόσμον τέθεικας, ἁρμόσας θε
ὁ δείξας αὐτὸς ἡμέρας τε καὶ
καὶ τὸν πολοῦσιν ἄστροις νημ
ἐνταῦθ' ὅποι γῆ καὶ θάλασσι
τροπῶν τε καιρὸν εὐστόχως δ
ἔαρ τε καὶ χειμῶνα καὶ θέρας
τοῦ τε μετοπώρου τάξιν ἔξηρ
δλον τε κόσμον ἐξ ἀκοσμίας ;

χφου, τόδε τὸ πᾶν καταρτίσας,
ζωήν καὶ καλῶς ἀεὶ βιοῦν,
τὴν σὴν ἀσφαλῶς πάρασχέ μοι,
τὰς σὰς καὶ λέγειν θείας γραφάς,
σὲ καὶ τὸν ἐκ σοῦ πάνσοφον
υνόντα καὶ παρόντα σοὶ λόγον.
ὲ πενίαν μηδὲ μὴν πλοῦτον δίδου,
τοῦ δέοντος αὐταρκεστάτην,
αράσχου καὶ καλὸν βίου τέλος.

Corrigenda et addenda.

et 10. scr. *δράκοντι*.
18. del. interpunctio post *Ἀπόλλωνες*.
3. corr. *ἀνδρείκελα*.
scrib. *ἐν ἡσιόχῳ ἢ ἐν ὑποσ*. v. 22. *ἱερείᾳ*.
del. interpunctio a verbo *εἰρημέν*.
9. corr. *ἀνελλιπὴς*, vt infra p. 121. v. 25.

2 sq. corr. *ὅτε — ὅτε*.
21. scrib. *ἰητρικὴ* et v. 23. *παθέων*.
19. *αὐτῆς*, quo in pronomine librarius me reluctante peccauit.
19 sqq. versus sic sunt disponendi:
τὰ δὲ καὶ κεκρυμμένα πάντα
ἴνεα ἁμαρτοεπὴς οἶνος, μεθύουσιν ἅλιθος
ος ψυχαπάτης.
27. qui primus legitur versus, is erat ginc aliquo spatio retrahendus, vt p. 288. verbum *περιτεπεμένοι*.

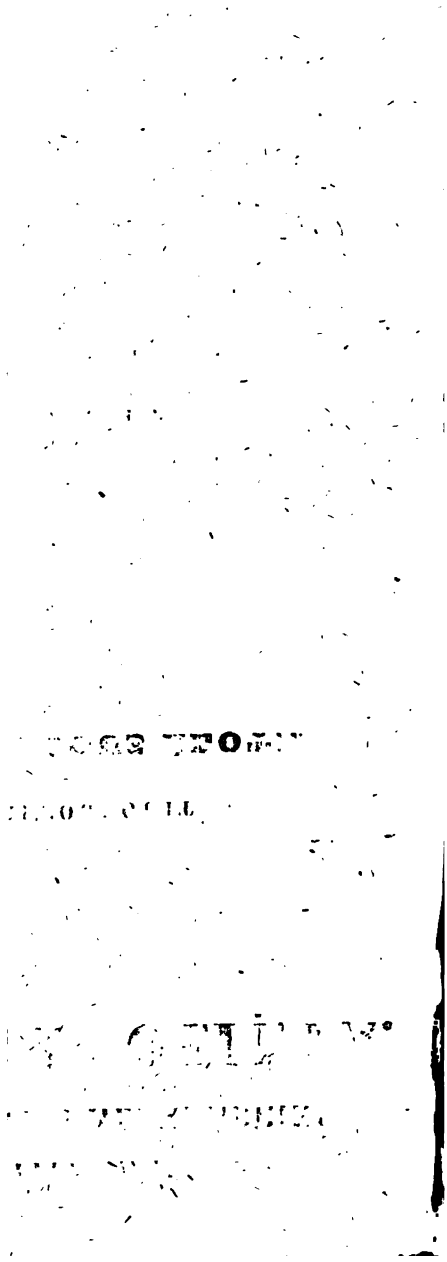

TITI FLAVI

CLEMENTIS ALEXANDRINI

QUAE EXSTANT OMNIA.

RECOGNOUIT

REINHOLDUS KLOTZ.

VOL. II.

CONTINENS STROMATORUM LIBROS I—IV.

LIPSIAE

SUMPTIBUS E. B. SCHWICKERTI.

1831.

BIBLIOTHECA SA

PATRUM ECCL GRAECOR

PARS III.

TITI FLAUI CLEMENTIS ALEXA OPERUM OMN

TOM. II.

LIPSIAE
SUMPTIBUS E. B. SC
1831.

Etsi in praefatione quam ad primum C
lumen adiunxi satis est explicatum quid
tione adornanda secutus sim, tamen vi
quoque stromatorum libris breuiter di
quae ego tum de iis potissimum libris
primo continentur dixeram, ea de his
dicta esse videantur. horum enim li
alia est ratio atque illorum. quum eni
manu scripti iique auctoritate ad modur
libros contineant, stromata nobis vident
codice, sed eo satis antiquo seruata
primum fluxit editio Florentina quae pl
festis vitiis vix exceptis antiquissimi

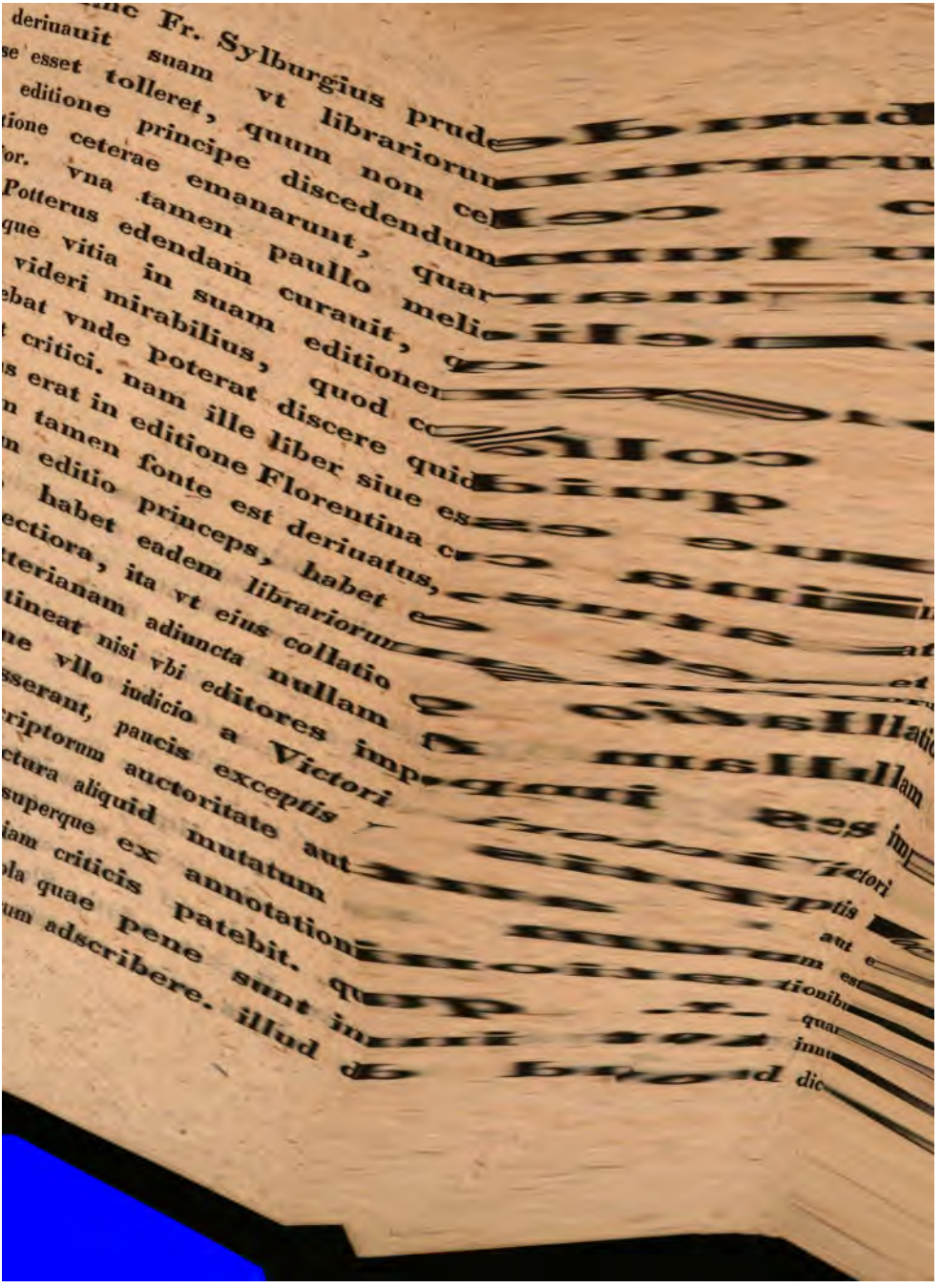

me editionem Sylburgi quam etiam
esse sequendam ita litteris mandasse
Parisino cuius accuratam collationem
habuit, conferrem et quae alii criti
antiquiora ex editionis Potterianae
recentiora ex hominum doctorum con
ferem, in qua re quid ab aliis accep
exantlauerim patebit ex annotatione
tamen hic quoque debeo profiteri m
nec potuisse nunc nouam horum lib
nem instituere, accuratam me recog
pisse peritus nemo negabit. postremo
detur annotandum editionem Sylbur
esse a. MDXCII. video enim multos
eos quos non putabam his in rebus
tiones eas quae Sylburgio plane indi
quam Sylburgi laudare vti Parisiense
sem, ita vt eum saepe Sylburgiana
merum citatum viderim ad quem
creuit Sylburgi editio quae edita et
pheio Hieronymi Commelini CIↃIↃX
paginis 386. librariorum autem mei
non spero multa relicta esse indagan

---

*) In vol. I. praeter annotata p. 2ℓ
μικρὰ et p. 316. v. 19. ἐμπρέπεις

propter temporis angustias non potui, eaque indicabo in fine voluminis proximi quod stromatorum qui restant libros complectetur. quartum autem volumen postremam Clementis scriptionem, quae continet quaestionem *num dives saluetur*, fragmenta, annotationes criticas, indices continebit breuique speramus haec volumina iri absolutum.

Scr. Lipsiae
d. XIV. m. Octobr. MDCCCXXXI. R. Klotz, phil. doct.

P. 116. Sylb.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ ΤΩΝ ΣΤΡΩΜΑΤΕΩΝ ΛΟΓΩΝ Ὁ ΠΡΩΤΟΣ.

P. 315. Pott.

CLEMENTIS ALEXANDRINI STROMATUM LIBER PRIMUS.

Argumentum.

Cap. I. Praefatio perpaucis in principio amissis quid sibi proposuerit auctor exponit quantumque vtilitatis scriptores legentibus afferant ostendit (§. 1—18.). C. II. occurrit quorundam obiectioni vituperantium quod tam multa e philosophia desumpta libris suis inserat (§. 19—21.). C. III. contra sophistas, et inutilis scientiae iactatores (§. 22—24.). C. IV. humanas artes non minus quam rerum diuinarum scientiam a deo esse profectas (§. 25—27.). C. V. philosophiam theologiae ancillari, quod illustrat allegorica interpretatione historiae Sarae et Hagaris (§. 28—32.). C. VI. institutione plerumque non natura bonos fieri multumque ad virtutem conferre eruditionem (§. 33—36.). C. VII. philosophiam ad diuinam virtutem viam aperire eamque non singularis alicuius scholae, sed eclecticam (§. 37. 38.). C. VIII. artem sophisticam aliasque quae in verbis tantum versentur non perinde vtiles esse (§. 39—42.). C. IX. litteras humaniores ad scripturas recte intelligendas esse omnino necessarias (§. 43—45.). C. X. maiorem bene faciendi quam bene dicendi curam esse (§. 46—48.). C. XI. quaenam sit sapientia mun-

et philosophia quam denitare nos velit apostolus (§. 49
). C. XII. fidei mysteria non esse cum uno quoque
unicanda, ideo quod non omnes sint idonei veritatis an-
(§. 55. 56). C. XIII. variarum philosophiae schola-
iam quamque aliquam veritatis particulam sibi arripuisse
58.). C. XIV philosophorum apud Graecos successio
-65.). C. XV. Graecorum philosophiam a barbaris magna
e haustam esse (§. 66 — 73.). C. XVI. aliarum etiam
inuentores fere barbaros fuisse (§. 74 — 80.). C. XVII.
o illo seruatoris: *omnes qui me praecesserunt fures
t latrones* (§. 81 — 87.). C. XVIII. illustrat dictum
postoli: *perdam sapientiam sapientum* (§. 88 — 90.).
. philosophos aliquam veritatis partem percepisse pro-
91 — 96.). C. XX. quanam ratione philosophia con-
l diuinae veritatis comprehensionem (§. 97 — 100.).
. ex Moysis aliorumque prophetarum aetate prolixe
aporibus Graecorum comparata ostenditur instituta et
laecorum multo esse antiquiora philosophia Graecorum
— 147.). C. XXII. de Graeca veteris testamenti in-
one (§. 148 — 150.). C. XXIII. de Moysis aetate,
ta (§. 151 — 157.). C. XXIV. quo modo Moyses
rtes exegerit aliisque ad idem munus exsequendum
suo praeinerit (§. 158 — 164.). C. XXV. quo modo
legibus suis condendis Moysem imitatus sit (§. 165.
C. XXVI. Moysem recte dici diuinum legis latorem,
ito inferiorem, et longe potiore iure quam Graecorum
es Minoëm et Lycurgum (§. 167 — 170.) C. XXVII.
modo hominum spectare, etiam si corrigat et puniat
175.). C. XXVIII. quadripartita legis Moysaicae
176 — 179.). C. XXIX. Graecos recte ab Aegy-
os dictos respectu ad Hebraeos eorumque instituta
180 — 182.).

Cap. I.

λείπει ἡ ἀρχή.

*** ἵνα ὑπὸ χεῖρα ἀναγινώσκῃς αὐτὰς καὶ P.
νλάξαι αὐτάς. πότερον δ' οὐθ' ὅλως ἢ τισὶ 316.
έον συγγράμματα; καὶ εἰ μὲν τὸ πρότερον, Pott.
γραμμάτων χρεία; εἰ δὲ τὸ ἕτερον, ἤτοι
ἰδίοις ἢ τοῖς μή; γελοῖον μεντἂν εἴη τὴν

τῶν σπουδαίων ἀποδοκιμάζοντα γραφὴν τοιούτους ἀποδέχεσθαι συντάττοντος. πόμπῳ μὲν καὶ Τιμαίῳ μύθους συντάττουσιν, πρὸς δὲ καὶ Ἐπιχάρμῳ καὶ διάρχοντι, ἔτι δὲ Ἰππώνακτι καὶ οὕτως ἐπιτρεπτέον γράφειν· τὸν κηρύσσοντα κωλυτέον τοῖς ὕστερον λεῖαν ἀπολιπεῖν; καλὸν δ' οἶμαι καὶ τοῖς ἔπειτα καταλείπειν. οἱ μέν γε ψυχῆς δὲ ἔγγονοι οἱ λόγοι. αὐτίκα καταιχήσαντάς φαμεν, κοινωνικὸν φιλάνθρωπον. λέγει γοῦν ὁ Σαλο δεξάμενος φησιν ἐντολῆς ἐμῆς κρ ὑπαφύσεται σοφίας τὸ οὖς σου, λόγον κρύπτεσθαι μηνύει καθά μανθάνοντος ψυχῇ, καὶ αὖτη πν

§. 2. Διὸ καὶ ἐπιφέρει· δίαν σοὺ εἰς σύνεσιν, παραβαλεῖς θέτησιν τῷ υἱῷ σου." ψυχὴ γὰ πνεῦμα πνεύματι συναπτόμενα κα ἀπορὰν αὔξει τὸ καταβληθὲν καὶ πῶς ὁ παιδευόμενος καθ' ὑπακοὴν "υἱέ," φησὶν, "ἐμῶν θεσμῶν μὴ εἰ δὲ μὴ πάντων ἡ γνῶσις ***), σὸν οἱ παροιμιαζόμενοι τοῖς πολλοῖς ὅες γοῦν βορβόρῳ ἥδονται μᾶλλον διὰ τοῦτό φησιν ὁ κύριος, "ἐν π λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσι, ἀκούουσι, καὶ οὐ συνίασι", τὴν γ ὡς παρέχοντος τοῦ κυρίου, μὴ γὰρ δ φρονεῖν †), ἀλλὰ τὴν ὑπάρχουσαν φητικῶς καὶ ἀσυνέτους τῶν λεγομένω νόσαντος.

*) Prouerb. 2, 1 sq. **) Ibid. 3, 1. 8, 7. †) Math. 13, 13.

Ἤδη δὲ καταφαίνεται ἐκ περιουσίας ὁ σω-
ις*) κατὰ τὴν τοῦ λαμβάνοντος δύναμιν, ἢ
ινισκήσεως, αἴξειν τοῖς δοῦλοις τὰ ὑπάρ-
ιανείμας, αὖθις ἐπανελθὼν τιθέται λόγον
τῶν, ὅπηνίκα τοὺς μὲν αἰξήσαντας τὸ ἀρ-
αὐτοῦ τοὺς ἐν ὀλίγῳ πιστοὺς ἀποδεξάμενος
γγειλάμενος ἐπὶ πολλῶν καταστήσειν εἰς τὴν
ίου χαρὰν προσέταξεν εἰσελθεῖν, τῷ δὲ ἀπο-
ιένῳ τὸ πιστευθὲν ἀργύριον εἰς τὸ ἐκδανεῖσαι
τὸ ὅπερ ἔλαβεν ἀποδιδόντι ἀργὸν, "πονηρὲ
" εἶπεν, "καὶ ὀκνηρὲ, ἔδει σε βαλεῖν τὸ ἀρ-
μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομι-
ἂν τὸ ἐμόν." ἐπὶ τούτοις ὁ ἀχρεῖος δοῦλος
ἐξώτερον ἐμβληθήσεται σκότος. "σὺ οὖν ἐν-
ου", καὶ Παῦλος λέγει, "ἐν χάριτι τῇ ἐν Χρι-
Ἰησοῦ, καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν
ρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵ
ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι" **). καὶ
"σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι τῷ
ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον ὀρθοτομοῦντα τὸν λό-
τῆς ἀληθείας" ***).

§. 4. Εἰ τοίνυν ἄμφω κηρύττουσι τὸν λόγον, ὁ
τῇ γραφῇ, ὁ δὲ τῇ φωνῇ, πῶς οὐκ ἄμφω ἀποδε-
δὲ ἐνεργὸν τὴν πίστιν διὰ τῆς ἀγάπης πεποιημένοι;
αἰτίᾳ τοῦ μὴ τὸ βέλτιστον ἑλομένου θεὸς ἀναί-
αὐτίκα τῶν μὲν ἐκδανεῖσαι τὸν λόγον ἔργον ἐστὶν,
δοκιμάσαι καὶ ἤτοι ἐλέσθαι ἢ μὴ, ἡ κρίσις δὲ
τοῖς κρίνεται. ἀλλ' ἡ μὲν κηρυκικὴ ἐπιστήμη,
πως ἀγγελικὴ, ὁποτέρως ἂν ἐνεργῇ, διά τε τῆς
διά τε τῆς γλώττης ὠφελοῦσα· "ὅτι ὁ σπεί-
εἰς τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν
ιώνιον. τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν" †).
βάλλεται γοῦν τὰ μέγιστα τῷ περιτυχόντι κατὰ

*) Cf. Matth. 25, 14 sqq. Luc. 19, 12 sqq. **) 2 Ti-
oth. 2, 1 sq. ***) Ibid. v. 15. †) ad Galat. 6, 8 sq.

τὴν θείαν πρόνοιαν, ἀρχὴν πίστεως, πολιτείας
μίαν, ὁρμὴν τὴν ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, κίνησιν
κὴν, ἴχνος γνώσεως, ὃ συνελόντι εἰπεῖν ἀφορ
δωσι σωτηρίας. οἱ δὲ ἐντραφέντες γνησίως
P. ἀληθείας λόγοις ἐφόδια ζωῆς ἀϊδίου λαβόν
117 οὐρανὸν πτεροῦνται. θαυμασιώτατα τοίνυν
Sylb. στολὸς “ἐν παντὶ”, φησὶ, “συνιστάντες ἑαυ
θεοῦ διάκονοι, ὡς πτωχοὶ, πολλοὺς δὲ πλου
ὡς μηδὲν ἔχοντες καὶ πάντα κατέχοντες,
ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς” *). θαυμαστὸν
τῷ Τιμοθέῳ φησὶν ἐπιστέλλων, “διαμαρτύ
καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγ
ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος μηδὲν
πρόσκλισιν” **).

§. 5. Ἀνάγκη τοίνυν ἄμφω τούτω
σφᾶς αἰτοὺς, τὸν μὲν εἰ ἄξιος λέγειν τε
μνήματα καταλιμπάνειν, τὸν δὲ εἰ ἀκροᾶσθαι
ἐντυγχάνειν δίκαιος. ἢ καὶ τὴν εὐχαριστίαν
νείμαντες ὡς ἔθος αὐτὸν δὴ ἕκαστον τοῦ
βεῖν τὴν μοῖραν ἐπιτρέπουσιν. ἀρίστη γὰρ
ἀκριβῆ αἵρεσίν τε καὶ φυγὴν ἡ συνείδησις·
δὲ αὐτῆς βέβαιος ὀρθὸς βίος ἅμα μαθήσεσ
θηκούσῃ, τό τε ἕπεσθαι ἑτέροις δοκιμασθεῖσιν
καὶ κατορθωκόσιν ἄριστον πρός τε τῆς ἀλη
ρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ ποτηρίου
ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον καὶ πίνῃ τῶν ἐντολῶν.
αἵματος τοῦ κυρίου. δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος
τὸν καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου — ἐσθέτω καὶ
ποτηρίου πινέτω” ***).

§. 6. Σκοπεῖσθαι οὖν ἀκόλουθον, ἆρα
τὴν ὠφέλειαν τῶν πλησίον ἐπαναπεμένων
θρασέως καὶ τισιν ἀντιζηλούμενος

*) 2 Corinth. 6, 4. 10 sq.
***) 1 Corinth. 11, 27 sq.

**) 1 Timoth.

διδασκαλίας, εἰ μὴ φιλόδοξος ἡ κοινωνία τοῦ λόγου,
εἰ τοῦτον μόνον καρποῦται τὸν μισθὸν τὴν σωτη-
ρίαν τῶν ἐπαϊόντων τό τε μὴ πρὸς χάριν ὁμιλεῖν,
δωροδοκίας τε αὐ διαβολὴν διαπέφευγεν ὁ δι' ὑπο-
μνημάτων λαλῶν· οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ πολε-
κείας ἐγενήθημεν καθὼς οἴδατε," φησὶν ὁ ἀπόστο-
λος, οὔτε [ἐν] προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς,
οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν οὔτε ἀφ' ὑμῶν
οὔτε ἀπ' ἄλλων. δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι ὡς Χρι-
στοῦ ἀπόστολοι, ἀλλ' ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ
ὑμῶν, ὡς ἂν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα" *).
κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τοὺς τῶν θείων μεταλαμβάνον-
τας λόγων παραφυλακτέον, εἰ μὴ περιεργίας ἕνεκεν
ἱστορήσοντες, ὥσπερ τῶν πόλεων τὰ οἰκοδομήματα
εἰς τὸ δὲ ἀφικνοῦνται, εἰ μὴ μεταλήψεως χάριν τῶν
κοσμικῶν προσίασιν κοινωνικοὶς τῶν ἐπιτηδείων μα-
θόντες τοὺς καθωσιωμένους τῷ Χριστῷ, ἀλλ' οἱ μὲν
ὑποκρι καὶ δὴ ἐάσθωσαν. εἰ δέ τις οὐ δοκεῖν δί-
καιος ἀλλ' εἶναι θέλῃ, συνιέναι τὰ πάλλιστα τούτου
αὐτῷ προσήκει.

7.

Εἰ γοῦν ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐρ-
γάται βραχεῖς, τῷ ὄντι δεῖσθαι καθήκει ὅπως ὅτι
μάλιστα πλειόνων ἡμῖν ἐργατῶν ἐμπορία γένηται **).
ἡ γεω γὰρ δὲ διττή· ἡ μὲν γὰρ ἄγραφος, ἡ δ' ἔγγρα-
φος. ὁ ποτέρως δ' ἂν ὁ τοῦ κυρίου ἐργάτης σπείρῃ
τοῖς ἐγγενέσι πνεύσι καὶ τοῖς στίχυς αὐξήσῃ τε καὶ
θερίσ θεὸς ὄντως ἀναφανήσεται γεωργός. ἐρ-
γάζεσθε," φησὶν ὁ κύριος, "μὴ τὴν ἀπολλυμένην
βρῶσιν ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον" †),
τροφὴν δὲ καὶ ἡ διὰ σιτίων καὶ ἡ διὰ λόγων λαμ-
βάνει καὶ τῷ ὄντι "μαχαίριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ" ††), οἱ
τοὺς πεῦθα κατὰ τὸν βίον καὶ τὴν πλάνην πρὸς
τῆς ἀ πολεμουμένους μεταδιδόσκοντες καὶ με-

*) Thess. 2, 5—8. **) Cf. Matth. 9, 37. Luc. 10, 2. †) Matth. 5, 9.
††) Ioann. 6, 27.

τάγοντες εἰς εἰρήνην τὴν ἐν λόγῳ καὶ βίῳ τῷ
τὸν θεὸν καὶ τοὺς πεινῶντας δικαιοσύνην *) τρέφ-
τες τῇ τοῦ ἄρτου διανομῇ. εἰσὶ γὰρ καὶ ψυχὴ
ἔχουσαι τροφὰς, αἱ μὲν κατὰ ἐπίγνωσιν καὶ ἐπ-
δμὴν αὔξουσαι, αἱ δὲ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν νεμό-
φιλοσοφίαν, ἧς καθάπερ καὶ τῶν καρύων οὐ τὸ
ἐδώδιμον. "ὃ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων" κατὰ τὴν
ὄντος ὄντες διάκονοι ἕν εἰσι" κατὰ μισθὸν λήψεται
νίαν, "ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν συνεργοὶ,
10τὸν ἴδιον κόπον. θεοῦ γάρ ἐσμεν θεοῦ Γ.
γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε" **), κατὰ τὸν ἀπό-320.
στολον. Par.

§. 8. Οὔκουν οὐδὲ ἀπὸ συγκρίσεως τὸ δοκοῦν
ποιεῖσθαι τοῖς ἀκροωμένοις ἐπιτρεπτέον, οὐδὲ εἰς
15ἐξέτασιν ἕκδοτον παραδοτέον τὸν λόγον τοῖς ἐντε-
θραμμένοις λόγων παντοδαπῶν τέχναις καὶ δυνάμε-
σιν ἐπιχειρημάτων ὠγκωμένων τοῖς προκατειλημμένοις
ἤδη τὴν ψυχὴν καὶ μὴ προσεχομένοις. ὃ δ' ἂν
ἐκ πίστεως ἕληται τις ἑστιάσαι, βέβαιος οὗτος εἰς
20θείων λόγων παραδοχὴν, κρίσιν εὔλογον τὴν πίστιν
κεκτημένος. ἕπεται δὲ ἐνθένδε αὐτῷ ἡ πειθὼ ἐκ
πεφυσιῶσθαι. καὶ τοῦτ' ἦν ἄρα τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο·
"ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδὲ μὴ συνῆτε" ***). "ἄρ'
οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς
25πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πί-
στεως" †). ἕκαστος δὲ τούτων κατὰ τὸν μακάριον
Δαβὶδ εὐχαριστῶν ψαλλέτω· "ῥαντιεῖς με ὑσσώπῳ
καὶ καθαρισθήσομαι, πλυνεῖς με καὶ ὑπὲρ χιόνα λευ-
κανθήσομαι, ἀκουτιεῖς με εὐφροσύνην καὶ ἀγαλλιάσιν
30ἀγαλλιάσονται ὀστᾶ τεταπεινωμένα, ἀπόστρεψον τὸ
πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου καὶ τὰς ἀνο-
μίας μου ἐξάλειψον. καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ
ὁ θεὸς, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις

*) Matth. 5, 6. **) 1 Corinth. 3, 6—9. ***) Iesai. 7, 9. †) ad Galat. 6, 10.

μού. μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου· καὶ
τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλῃς ἀπ' ἐμοῦ.
ἀπόδος μοὶ τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου καὶ
πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με" *).

§. 9. Ὁ μὲν οὖν πρὸς παρόντας λέγων καὶ χρόνῳ
δοκιμάζει καὶ κρίσει δικάζει καὶ διακρίνει τῶν ἄλλων
τῶν οἷόν ἀκούειν, ἐπιτηρῶν τοὺς λόγους, τοὺς
τρόπους, ἤθη, τὸν βίον, τὰς κινήσεις, τὰς σχέ-
σεις, τὸ πάθημα, τὸ φθέγμα, τὴν τρίοδον, τὴν πέ-
P. τραν, τὴν κατοικουμένην ὁδὸν, τὴν καρποφόρον γῆν,
118 τὴν ὕλοκομ ἀνοῦσαν χώραν, τὴν εὔφορον καὶ καλὴν
Byb. καὶ γεωργουμένην, τὴν πολυπλασιάσαι τὸν σπόρον
δυναμένην. ὁ δὲ δι' ὑπομνημάτων λαλῶν πρὸς τὸν
Θεὸν ἀφοβότερον
15δους ἐκκεκ-
νικῆσθαι
σθαι,
σωτηρ
ἀλλὰ ἐλ
20τῶς ἀμ
καὶ ἀξ
τιμισθ
οὐ γὰρ
ἀπειλῆ
25ἀντιμισ
ἀπολαβ
νος, ὁ
ὡς οἷόν
ὁ τῷ θ
30δωρεὰν
τὴν πο
ἁγία μ
§.

μὴ κενοδοξίας χάριν, μὴ προσπαθείᾳ
μὴ φόβῳ δουλοῦσθαι, μὴ ἡδονῇ ἐπαίρε-
σθαι, μὴ λύπης δὲ τῆς τῶν ἐντυγχανόντων ἀπολαύειν
σωτηρ ἧς οἰδὲ κατὰ τὸ παρὸν μεταλαμβάνει,
ἀλλὰ ἐλπίδι ἀπεκδεχόμενος τὴν ἀποδοθησομένην πάν-
τως ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ τὸν μισθὸν τοῖς ἐργάταις
καὶ ἀξίως ἀποδώσειν ὑπεσχημένου. ἀλλ' οὐδὲ ἀν-
τιμισθ ἐφίεσθαι χρὴ τῷ εἰς ἄνδρας ἐγγραφομένῳ.
οὐ γὰρ μὲν καυχησάμενος εὐποιΐαν τὴν ἀμοιβὴν
ἀπειλήφ δὲ εὐδοξίας, ὁ δὲ τῶν προσηκόντων δι'
ἀντιμισ πράσσων τι ἤτοι ὡς ἐνεργὸς σπεύδων P.
ἀπολαβ ἢ ὡς κακοεργὸς τὴν ἀμοιβὴν περιστάμε- 321.
τῇ κοσμικῇ ἐνέχεται συνηθείᾳ; δεῖ δὲ Pott.
τὸν κύριον μιμεῖσθαι. οὗτος δ' ἂν εἴη
ὁ τῷ Θεοῦ ἐξυπηρετῶν, δωρεὰν λαβὼν,
δωρεὰν αὐτήν· οὐκ εἰσελεύσεται δὲ εἰς τὰ
πόρνης" ***) φησίν.

Ἀπείρηται γοῦν προσφέρειν τῷ θυσια-

*) Ps. 51, 12. **) Cf. Matth. 10, 8. ***) Deut. 2. 8.

στηρίῳ ἄλλαγμα κυνός· ὅτῳ δὲ ἀπημβλυτ
τροφή τε καὶ διδασκαλία τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα
τὸ οἰκεῖον φῶς βαδιζέτω ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν
γράφως τὰ ἄγραφα δηλοῦσαν· „Πῖε ὕδωρ ἐκ τῶν διφρῶν
5ρεύσεσθε ἐφ' ὕδωρ" *), Ἡσαΐας λέγει· καὶ „πῖε
ἀπὸ σῶν ἀγγείων" **), ὁ Σολομών· καὶ Πλάτων
τοῖς νόμοις ὁ ἐξ Ἑβραίων φιλόσοφος παραινεῖ·
λεύει τοὺς γεωργοὺς μὴ ἐπαρδεύεσθαι μηδὲ
ὕδωρ παρ' ἑτέρων, ἐὰν μὴ πρότερον
10αὐτῶν ἄχρι τῆς παρθενίου καλύπτ
ρωσι τὴν γῆν. ἄπορία γὰρ ἐκ
ἀργίαν δὲ ἐφοδιάζειν οὐ καλόν,
ἐπιτιθέναι μὲν εὔλογον, συγκα
ἠκειν ὁ Πυθαγόρας ἔλεγεν. συνε
15τὸ ζώπυρον τῆς ψυχῆς καὶ συντ
πρὸς θεωρίαν τάχα μέν τι κα
ἐγκεντριζων γεωργὸς, τὸ δὲ ἐν
„πολλοὶ γὰρ ἐν ἡμῖν" κατὰ τ
„ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι, καὶ κο
20ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκ

§. 11. Ἤδη δὲ οὐ γραφὴ
χνασμένη ἥδε ἡ πραγματεία, ἀλλ
εἰς γῆρας θησαυρίζεται, λήθης φ
ἀτεχνῶς καὶ σκιογραφία τῶν ἐνα
25ἐκείνων, ὧν κατηξιώθην ἐπακο
ἀνδρῶν μακαρίων καὶ τῷ ὄντι ἀξ
μὲν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἰωνικὸς,
γάλης Ἑλλάδος, τῆς κοίλης θάτ
ἦν, ὁ δὲ ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλοι δ
30λὴν, καὶ ταύτης ὁ μὲν τῆς τῶν
Παλαιστίνῃ Ἑβραῖος ἀνέκαθεν,
χὼν, δυνάμει δὲ οὗτος πρῶτος
ἐν Αἰγύπτῳ θηράσας λελῃθότα,

*) Ies. 55, 1. **) Proverb. 5, 15. 16. 10, 31 sq.

οφητικοῦ τε καὶ ἀποστολικοῦ λειμῶνος
πόμενος ἀκήρατόν τι γνώσεως χρῆμα
ωμένων ἐνεγέννησε ψυχαῖς. ἀλλ' οἱ μὲν
ς μακαρίας σώζοντες διδασκαλίας πα-
ἀπὸ Πέτρου τε καὶ Ἰακώβου, Ἰωάν-
ούλου τῶν ἁγίων ἀποστόλων παῖς παρὰ
ιενος, ὀλίγοι δὲ οἱ πατράσιν ὅμοιοι.
ὧν δὴ σὺν θεῷ καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ προ- P.
καὶ ἀποστολικὰ καταθησόμενοι σπέρ- 323.
οἰδ' ὅτι ἀγαλλιάσονται, οὐχὶ τῇ ἐκ- Pott.
ες λέγω τῇδε, μόνῃ δὲ τῇ κατὰ τὴν
τηρήσει. ποθούσης γὰρ οἰμαι ψυχῆς
παράδοσιν ἀδιάδραστον φυλάττειν ἡ
τωσις. ἀνδρὸς δὲ φιλοῦντος σοφίαν
ι πατήρ" *). τὰ φρέατα ἐξαντλούμενα
δωρ ἀναδίδωσι, τρέπεται δὲ εἰς φθο-
λαμβάνει οὐδείς. καὶ τὸν σίδηρον ἧ
ώτερον φυλάσσει, ἡ δὲ ἀχρηστία ἰοῦ
κή. συνελόντι γὰρ φάναι ἡ συγγυμνα-
εῖ ὑγιεινὴν καὶ πνεύμασι καὶ σώμασιν.
λύχνον καὶ ὑπὸ τὸν μόδιον τίθησιν,
ιυχνίας φαίνειν **) τοῖς τῆς ἑστιάσεως
τηξιωμένοις. τί γὰρ ὄφελος σοφίας μὴ
ν οἷόν τε ἐπαΐειν; ἔτι τε καὶ ὁ σωτὴρ
αἰεὶ ἐργάζεται, ὡς βλέπει τὸν κατέ-
σκων τις μανθάνει πλεῖον καὶ λέγων
πολλάκις τοῖς ἐπακούουσιν αὐτοῦ· εἷς
ιλος καὶ τοῦ λέγοντος καὶ τοῦ ἀκροω-
ηγάζων καὶ τὸν νοῦν καὶ τὸν λόγον.
ι καὶ οὐ κεκώλυκεν ὁ κύριος ἀπὸ ἀγα-
ειν, μεταδιδόναι δὲ τῶν θείων μυστη-
φωτὸς ἐκείνου τοῦ ἁγίου τοῖς χωρεῖν
γκεχώρηκεν. αὐτίκα οὐ πολλοῖς ἀπε-

29, 3. **) Cf. Matth. 5, 25. Marc. 4, 21.
, 33. ***) Cf. Ioann. 5, 17. 19.

κάλυψεν ἃ μὴ πολλῶν ἦν, ὀλίγοις δὲ οἷς προσήκειν ἠπίστατο τοῖς οἷοις τε ἐκδέξασθαι καὶ τυπωθῆναι πρὸς αὐτά, τὰ δὲ ἀπόρρητα καθάπερ ὁ θεὸς λόγῳ πιστεύεται, οὐ γράμματι· κἂν τις λέγῃ γεγράφθαι· „οὐδὲν κρυπτὸν ὃ οὐ φανερωθήσεται, οὐδὲ κεκαλυμμένον ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται“ *), ἀκουσάτω καὶ παρ' ἡμῶν ὅτι τῷ κρυπτῶς ἐπαΐοντι τὸ κρυπτὸν φανερωθήσεσθαι διὰ τοῦδε προεθέσπισεν τοῦ λογίου, καὶ τῷ παρακεκαλυμμένως τὰ παραδιδόμενα οἷῳ τε παραλαμβάνειν δηλωθήσεται τὸ κεκαλυμμένον ὡς· ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ τοῖς πολλοῖς κρυπτὸν, τοῦτο τοῖς ὀλίγοις φανερὸν γενήσεται· ἐπεὶ διὰ τί μὴ πάντες ἴσασι τὴν ἀλήθειαν; διὰ τί δὲ μὴ ἡγαπήθη ἡ δικαιοσύνη, εἰ πάντων ἡ δικαιοσύνη; ἀλλὰ γὰρ τὰ μυστήρια μυστικῶς παραδίδοται, ἵνα ᾖ ἐν στόματι λαλοῦντος καὶ ὃ λαλεῖται· μᾶλλον δὲ οὐκ ἐν φωνῇ, ἀλλ' ἐν τῷ νοεῖσθαι. „δέδωκεν δὲ ὁ θεὸς“ τῇ ἐκκλησίᾳ „τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστὰς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ“ **).

§. 14. Ἡ μὲν οὖν τῶνδέ μοι τῶν ὑπομνημάτων γραφὴ ἀσθενὴς μὲν εὖ οἶδ' ὅτι παραβαλλομένη πρὸς τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο τὸ κεχαριτωμένον, οὗ κατηξιώθημεν ὑπακοῦσαι, εἰκὼν δ' ἂν εἴη ἀναμιμνήσκουσα τοὺς ἀρχετύπους τὸν θύρσῳ πεπληγότα· „σοφῷ γὰρ“, φησί, „λάλει καὶ σοφώτερος ἔσται,“ καὶ τῷ ἔχοντι δὲ προστεθήσεται. ἐπαγγέλλεται δὲ οὐχ ὥστε ἑρμηνεῦσαι τὰ ἀπόρρητα ἱκανῶς, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, μόνον δὲ τοῦ ὑπομνῆσαι, εἴτε ποτὲ ἐκλαθοίμεθα εἴτε ὅπως μηθ' ἐκλανθανοίμεθα. πολλὰ δὲ εὖ οἶδα παρερρύηκεν ἡμᾶς χρόνου μήκει ἀγράφως διαπεσόντα. ὅθεν τὸ ἀσθενὲς τῆς μνήμης τῆς ἐμῆς

*) Matth. 10, 26. **) Ephes. 4, 11 sq.

ἐπικουφίζων, κεφαλαίων συστηματικὴν ἔκθεσιν, μνήμης ὑπόμνημα σωτήριον πορίζων ἐμαυτῷ, ἀναγκαίως κέχρημαι τῇδε τῇ ὑποτυπώσει. ἔστι μὲν οὖν τινὰ μηδὲ ἀπομνημονευθέντα ἡμῖν, πολλὴ γὰρ ἡ παρὰ τοῖς μακαρίοις δύναμις ἦν ἀνδράσιν, ἔστι δὲ καὶ ἀνυποσημείωτα μεμενηκότα τῷ χρόνῳ ἃ νῦν ἀπέδρα, τὰ δὲ ὅσα ἐσβέννυτο ἐν αὐτῇ μαραινόμενα τῇ διανοίᾳ, ἐπεὶ μὴ ῥᾴδιος ἡ τοιάδε διακονία τοῖς μὴ δεδοκιμασμένοις, ταῦτα δὲ ἀναζωπυρῶν ὑπομνήμασι, τὰ μὲν ἑκὼν παραπέμπομαι ἐκλέγων ἐπιστημόνως, φοβούμενος γράφειν ἃ καὶ λέγειν ἐφυλαξάμην, οὗ τί που φθονῶν — οὐ γὰρ θέμις —, δεδιὼς δὲ ἄρα περὶ τῶν ἐντυγχανόντων, μή πῃ ἑτέρως σφαλεῖεν καὶ παιδὶ μάχαιραν, ᾗ φασὶν οἱ παροιμιαζόμενοι, ὀρέγοντες εὑρεθῶμεν. οὐ γὰρ ἔστι τὰ γραφέντα μὴ ἐκπεσεῖν καίτοι ἀνέκδοτα ὑπό γ' ἐμοῦ μεμενηκότα, κυλιόμενα δὲ ἀεὶ μόνῃ μιᾷ χρώμενα τῇ ἐγγράφῳ φωνῇ πρὸς τὸν ἐπανερόμενον οὐδὲν πλέον παρὰ τὰ γεγραμμένα ἀποκρίνεται· δεῖται γὰρ ἐξ ἀνάγκης βοηθοῦ ἤτοι τοῦ ἐγγραψαμένου ἢ καὶ ἄλλου τοῦ εἰς τὸ αὐτὸ ἴχνος ἐμβεβηκότος.

§. 15. Ἔστι δὲ ἃ καὶ αἰνίξεταί μοι γραφὴ, καὶ τοῖς μὲν παραστήσεται, τὰ δὲ μόνον ἐρεῖ, πειράσεται δὲ καὶ λανθάνουσα εἰπεῖν καὶ ἐπικρυπτομένη ἐκφῆναι καὶ δεῖξαι σιωπῶσα. τά τε παρὰ τῶν ἐπισήμων δογματιζόμενα αἱρέσεων παραθήσεται, καὶ τούτοις ἀντερεῖ πάνθ' ὅσα προοικονομηθῆναι καθήκει τῆς κατὰ τὴν ἐποπτικὴν θεωρίαν γνώσεως, ἣ προβήσεται ἡμῖν κατὰ τὸν εὐκλεῆ καὶ σεμνὸν τῆς παραδόσεως κανόνα ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως προϊοῦσιν ἀναγκαίως ἔχοντα προδιαληφθῆναι τῆς φυσικῆς θεωρίας προπαρατιθεμένη καὶ τὰ ἐμποδὼν ἱστάμενα τῇ ἀκολουθίᾳ προαπολυομένη, ὡς ἑτοίμους ἔχειν τὰς ἀκοὰς πρὸς τὴν παραδοχὴν τῆς γνωστικῆς παραδόσεως προκεκαθαρμένης τῆς γῆς ἀπό τε τῶν ἀκανθῶν καὶ τῆς πόας ἁπάσης γεωργικῶς εἰς κατα-

P. 325. Pott.

φύτευσιν ἀμπελῶνος· ἀγὼν γὰρ καὶ ὁ προαγὼν καὶ μυστήρια τὰ πρὸ μυστηρίων, οὐδὲ ὀκνήσει συγχρήσασθαι φιλοσοφίας καὶ τῆς ἄλλης προπαιδείας τοῖς καλλίστοις τὰ ὑπομνήματα ἡμῖν. „οὐ γὰρ μόνον δοὶ Ἑβραίοις καὶ τοῖς ὑπὸ νόμον" κατὰ τὸν ἀπόστολον „εὔλογον Ἰουδαῖον γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας Ἕλληνα, ἵνα πάντας κερδάνωμεν" *). κἂν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολῇ „νουθετοῦντες," γράφει, „πάντα ἄνθρωπον καὶ διδάσκοντες ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ" **).

§. 16. Ἁρμόζει δὲ καὶ ἄλλως τῇ τῶν ὑπομνημάτων ὑποτυπώσει τὸ γλαφυρὸν τῆς θεωρίας. αὐτίκα καὶ ἡ τῆς χρηστομαθίας περιουσία οἷον ἥδυσμά τί ἐστιν παραπεπλεγμένον ἀθλητοῦ βρώματι, οὐ τρυφητιῶντος, ὄρεξιν δὲ ἀγαθὴν φιλοτιμίαν λαμβάνοντος. ψάλλοντες γοῦν τὸ ὑπέρτονον τῆς σεμνότητος ἐμμελῶς ἀνίεμεν. καθάπερ δὲ οἱ βουλόμενοι δήμῳ προσομιλῆσαι διὰ κήρυκος τοῦτο πολλάκις ποιοῦσιν ὡς μᾶλλον ἐξάκουστα γενέσθαι τὰ λεγόμενα, οὕτω κἀνταῦθα· πρὸς πολλοὺς γὰρ ἡμῖν ὁ λόγος ὁ πρὸ αὐτῆς τῆς παραδόσεως λεγόμενος τῆς συνήθους. διὸ δὴ παραθετέον δόξας τε καὶ φωνὰς τὰς ἐμβοώσας παρ' ἕκαστα αὐτοῖς, δι' ὧν μᾶλλον οἱ ἀκούοντες ἐπιστραφήσονται. καὶ δὴ συνελόντι φάναι, ἐν πολλοῖς γὰρ τοῖς μαργαρίταις τοῖς μικροῖς ὁ εἷς, ἐν δὲ πολλῇ τῶν ἰχθύων ἄγρᾳ ὁ καλλιχθύς· χρόνῳ δὲ καὶ πόνῳ ταληθὲς ἐκλάμψει ἀγαθοῦ παρατυχόντος βοηθοῦ, δι' ἀνθρώπων γὰρ θεόθεν αἱ πλεῖσται εὐεργεσίαι χορηγοῦνται.

§. 17. Πάντες μὲν οὖν ὅσοι ταῖς ὄψεσι κεχρήμεθα, θεωροῦμεν τὰ προσπίπτοντα αὐταῖς· ἄλλοι δὲ ἄλλων ἕνεκα. αὐτίκα οὐχ ὁμοίως θεωρεῖ τὸ πρόβατον ὁ μάγειρός τε καὶ ὁ ποιμήν. ὁ μὲν γὰρ Pott. P. 326.

*) 1 Corinth. 9, 20 sq. **) Coloss. 1, 28.

εἰ τῶν ἐστι πολυπραγμονεῖ, ὃ δὲ εἰς εὐγένειαν τηρεῖ. τὸ γάλα τοῦ προβάτου ὁ μέν τις ἀμελξάτω, εἰ χρῄζει τροφῆς, τὸν μαλλὸν κειράτω, εἰ σκέπης δεῖται. ὧδέ μοι καὶ τῆς Ἑλληνικῆς χρηστομαθίας ὁ καρδιὸς προχωρείτω. οὐκ οἶμαι γάρ τινα οὕτως εὐτυχῆ γραφὴν ἡγεῖσθαι, ἣ μηδεὶς ἀντερεῖ, ἀλλ' ἐκείνην εὔλογον νομιστέον, ἣ μηδεὶς εὐλόγως ἀντερεῖ. καὶ πρᾶξιν ἅμα καὶ αἵρεσιν ἀποδεκτέον οὐ τὴν ἀμεμφῆ, ἀλλ' ἣν οὐδεὶς εὐλόγως καταμέμφεται. οὐκ εὐθὺς δ' εἴ τις μὴ προηγουμένως ἐπιτελεῖ, κατὰ περίστασιν αὐτὸ ποιεῖ, ἀλλὰ οἰκονομούμενός τι θεοσόφως καὶ συμπεριφερόμενος ἐνεργήσει. οὔτε γὰρ ὁ ἔχων τὴν ἀρετὴν χρῄζει τῆς ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ἔτι ὁδοῦ, οὔθ' ὃ ἐρρωμένος ἀναλήψεως. καθάπερ γὰρ οἱ γεωργοὶ προαρδεύσαντες τὴν γῆν, οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς τῷ ποτίμῳ τῶν παρ' Ἕλλησι λόγων προαρδεύομεν τὸ γεῶδες αὐτῶν, ὡς παραδέξασθαι τὸ καταβαλλόμενον σπέρμα πνευματικὸν καὶ τοῦτο εὐμαρῶς ἐκθρέψαι δύνασθαι.

§. 18. Περιέξουσι δὲ οἱ στρωματεῖς ἀναμεμιγμένην τὴν ἀλήθειαν τοῖς φιλοσοφίας δόγμασι, μᾶλλον δὲ ἐγκεκαλυμμένην καὶ ἐπικερυμμένην, καθάπερ τῷ λεπυρῷ τὸ ἐδώδιμον τοῦ καρύου· ἁρμόζει γὰρ οἶμαι τῆς ἀληθείας τὰ σπέρματα μόνοις φυλάσσεσθαι καὶ τοῖς τῆς πίστεως γεωργοῖς. οὐ λέληθεν δὲ με φρυλούμενα πρὸς τινῶν ἀμαθῶς ψοφοδεῶν χρῆναι λεγόντων περὶ τὰ ἀναγκαιότατα καὶ συνέχοντα τὴν πίστιν καταγινέσθαι, τὰ δὲ ἔξωθεν καὶ περιττὰ ὑπερβαίνειν μάτην ἡμᾶς τριβοντα καὶ κατέχοντα περὶ τοῖς οὐδὲν συμβαλλομένοις πρὸς τὸ τέλος. οἱ δὲ καὶ πρὸς κακοῦ ἂν τὴν φιλοσοφίαν εἰσδεδυκέναι τὸν βίον νομίζουσιν ἐπὶ λύμῃ τῶν ἀνθρώπων πρός τινος εὑρεθεῖσαν καὶ οὔ ποτ' ἂν καλοῦ τινὸς ὑποσταίη γεωργὸς γενέσθαι, παρ' ὅλους ἐνδείξομαι τοὺς στρωματεῖς φιλοσοφούμενος ἀμπγέπῃ θείας ἔργον προνοίας καὶ ὠφελείας. P. 327.

Pott.

Cap. II.

§. 19. Ὑπὲρ δὲ τῶν ὑπομνημάτων τῶν Ἑλλη-
νικῶν τοὺς ἀνεγκλήτους χαίρουσι τὴν ἀλή-
θειαν ἀσπάζεσθαι, εἰ καὶ μὴ τοσοῦτόν φημι τοῖς φιλεγκλήμοσι
μὲν δ' καὶ ἄχρηστος εἴη φιλοσοφία, εἰ εὔχρηστος ἐπεὶ τοι
τῆς ἀχρηστίας βεβαίωσις, εὐχρηστος δίον τε ψιλῇ τῇ
κατασφίσασθαι τῶν Ἑλλήνων δίον τε ψιλῇ τῇ φράσει, χρωμένους
τῶν δογματισθέντων αὐτοῖς μέρος ἔχει συγγνώσεως
συνεμβαίνοντας εἰς τὴν κατὰ μέρος ἐν μύλα ὁ μετ' ἐμπειρίας
10ἐκπάλυψιν. πιστὸς γὰρ ἐν βίβλοις ἀπόδειξις εὑρίσκεται ἡ
ἔλεγχος, ὅτι καὶ τελεστικὴ πολλὰ δ' οὖν καὶ μὴ
γνῶσις τῶν κατεγνωσμένων. συγκοσμεῖ τὸν τεχνίτην, καὶ
συμβαλλόμενα εἰς τέλος συγκοσμεῖ τὸν τεχνίτην, καὶ
ἄλλως ἡ πολυμαθία διασυστατικὴ τυγχάνει τοῦ πω-
15ρατιθεμένου τὰ κυριώτατα τῶν δογματίων πρὸς πειθὼ
τῶν ἀκροωμένων ἐγγενναῖον τοῖς κατη-
χουμένοις καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν συνίστησιν.

§. 20. Ἀξιόπιστος δὲ ἡ τοιαύτη ψυχαγωγία, δι'
ἧς κακουμένην οἱ φιλομαθεῖς παραδέχονται τὴν ἀλή-
20θειαν, πρὸς τὸ μήτε αὖ τὴν φιλοσοφίαν λυμαίνεσθαι
τὸν βίον ψευδῶν πραγμάτων καὶ φαύλων ἔργων δη-
μιουργὸν ὑπάρχουσαν, ἣν τινες διαβεβλήκασιν ἀλη-
θείας οὖσαν εἰκόνα ἐνεργῇ, θείαν δωρεὰν Ἕλλησι
δεδομένην, μήτε ἡμᾶς ἀποσπᾶσθαι τῆς πίστεως, οἷον
25ἀπό τινος ἀπατηλοῦ τέχνης καταγοητευομένους, ἀλλ'
ὡς ἔπος εἰπεῖν, περιβολῇ πλείονι χρωμένους, ἀμη-
γέπῃ συγγυμνασίαν τινὰ πίστεως ἀποδεικτικὴν ἐκπο-
ρίζεσθαι. καὶ μὴν καὶ συναφὴ τῶν δογμάτων διὰ
τῆς ἀντιπαραθέσεως τὴν ἀλήθειαν μνηστεύεται, δι'
30ἧς ἐξηκολούθηκεν ἡ γνῶσις, οὐ κατὰ προηγούμενον
λόγον τῆς φιλοσοφίας παρεισελθούσης, διὰ δὲ τὸν
ἀπὸ τῆς γνώσεως καρπὸν ἡμῶν βέβαιον λαμβανόν-
των πεῖσμα τῆς ἀληθοῦς καταλήψεως διὰ τῆς τῶν
ἐπονουμένων ἐπιστήμης. σιωπῶ γὰρ ὅτι οἱ στρω-

πολυμαθίᾳ σωματοποιούμενοι κρίνειν
τὰ τῆς γνώσεως βούλονται σπέρματα.
Καθάπερ οὖν ὁ τῆς ἄγρας ἐρωτικὸς ζη-
τήσας, ἐρευνήσας, κυνοδρομήσας αἱρεῖ
οὕτω καὶ τὰληθὲς γλυκύτητι φαίνεται
πόνῳ πορισθέν. τί δή ποτ' οὖν ὧδε
φίλον ἔδοξεν εἶναι τοῖς ὑπομένουσιν;
κίνδυνος τὸν ἀπύρρητον ὡς ἀληθῶς τῆς
μὲν ἀντιλέγειν ἐθέλουσιν αὐκ ἐν δίκῃ,
ῥήματα ἀπορρίπτουσιν οὐ-
αὐτοὺς τε ἀπατῶντες καὶ τοὺς ἐχο-
γοητεύοντες. "Ἕβραῖοι μὲν γὰρ ση-
ἢ φησὶν ὁ ἀπόστολος, "Ἕλληνες δὲ
ζητοῦσι"*).

Cap. III.

22. Πολὺς δὲ ὁ τοιόσδε ὄχλος· οἱ μὲν αὐ-
δεδουλωμένοι ἀπιστεῖν ἐθέλοντες γελῶσι
σεμνότητος ἀξίαν ἀλήθειαν, τὸν βάρ-
παιδείᾳ τιθέμενοι, οἱ δέ τινες σφᾶς αὐ-
ζητήσεις ἐριστικὰς ἐκπορίζοντες, λεξιδίων
ὡς ὁ Ἀβδηρίτης ἐκεῖνός φησιν· στρεπτὴ
ἐπέων δὲ πολὺς νομὸς ἔνθα καὶ ἔνθα.
πολέες δ' ἔνι μῦθοι·
εἴπῃσθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις**).
ἐπαιρόμενοι τῇ τέχνῃ οἱ κακοδαίμονες
σφῶν αὐτῶν στωμυλλόμενοι τερψιλόγοις
διεκρισιν τῶν ὀνομάτων καὶ τὴν ποιὰν

*) 1 Corinth. 1, 22. **) Hom. Iliad. ν. v. 248–250.

τῶν λέξεων σύνθεσίν τε καὶ περιπλοκὴν τὸν πάντα πονούμενοι βίον τρυγόνων ἀναφαίνονται λαλίστεροι κνήθοντες *) καὶ γαργαλίζοντες οὐκ ἀνδρικῶς, ἐμοὶ δοκεῖν, τὰς ἀκοὰς τῶν κνᾶσθαι γλιχομένων, ποσταμὸς ἀτέχνων ῥημάτων, νοῦ δὲ στυλαγμὸς, ἀμέλει καὶ καθάπερ τῶν παλαιῶν ὑποδημάτων τὰ μὲν ἄλλα αὐτοῖς ἀσθενεῖ καὶ διαρρεῖ, μόνη δὲ ἡ γλῶσσα ὑπολείπεται.

§. 23. Παγκάλως ὁ Ἀθηναῖος ἀποτείνεται καὶ ὑγράφει Σόλων·

P. εἰς γὰρ γλῶσσαν ὁρᾶτε καὶ εἰς ἔπη αἰμύλου ἀνδρός·
121 [εἰς ἔργον δ' οὐδὲν γιγνόμενον βλέπετε.] P.
Sylb. ὑμῶν δ' εἷς μὲν ἕκαστος ἀλώπεκος ἴχνεσι βαίνει, 329.
σύμπασιν δ' ὑμῖν χαῦνος ἔνεστι νόος. Pott.
τοῦτό που αἰνίσσεται ἡ σωτήριος ἐκείνη φωνή· „αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ" **)· μόνῳ γὰρ οἶμαι τῷ πιστεύοντι, διακεκριμένῳ τέλεον τῶν ἄλλων τῶν πρὸς τῆς γραφῆς θηρίων εἰρημένων, ἐπαναπαύεται τὸ κεφάλαιον τῶν ὄντων, ὁ χρηστὸς καὶ ἥμερος λόγος, „ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν· κύριος" γὰρ „μόνος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν ὅτι εἰσὶ μάταιοι" ***)· σοφοὺς δή που τοὺς σοφιστὰς τοὺς περὶ τὰς λέξεις καὶ τὰς τέχνας περιττοὺς καλούσης τῆς γραφῆς.

§. 24. Ὅθεν οἱ Ἕλληνες καὶ αὐτοὶ τοὺς περὶ ὀτιοῦν πολυπράγμονας σοφοὺς ἅμα καὶ σοφιστὰς παρωνύμως κεκλήκασι. Κρατῖνος γοῦν ἐν τοῖς Ἀρχιλόχοις ποιητὰς καταλέξας ἔφη·

οἷον σοφιστῶν σμῆνος ἀνεδιφήσατε.

Ἰοφῶν τε ὁμοίως ὁ κωμικὸς ἐν αὐλῳδοῖς σατύροις ἐπὶ ῥαψῳδῶν καὶ ἄλλων τινῶν λέγει·

---

*) Cf. 2 Timoth. 4, 3. **) Matth. 8, 20. Luc. 9, 58.
***) Iob. 3, 13. 1 Corinth. 3, 19 sq. Psalm. 94, 11.

καὶ γὰρ εἰσελήλυθε
τοφιστῶν ὄχλος ἐξηρτημένος
καὶ τῶν παραπλησίων ὅσα
τοὺς κενοὺς
τι λόγους ἡ θεία γραφὴ κεκωλύκως λέγει.
ν σοφίαν τῶν σοφῶν καὶ τὴν σύνεσιν τῶν
ετέτσω" *).

Cap. IV.

Ὅμηρος δὲ καὶ τέκτονα σοφὸν καλεῖ **) καὶ
Ἡφαίστου, εἰ δή αὐτοῦ, ὧδέ πως γράφει·
ὔτ' ἄρ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν, οὔτ' ἀρο- P.
τῆρα 330.
ὡς τι σοφόν· πάσης δ' ἡμάρτανε τέχνης. Pott.
ἰρ τὸν κιθαριστὴν Λίνον παντοίας σοφίας
εἰπὼν καὶ ναύτην οὐκ ὀκνεῖ λέγειν σοφὸν
ναυτιλίης σεσοφισμένον ***)
Δανιὴλ δὲ ὁ προφήτης „τὸ μυστήριον,"
ὃ Βασιλεὺς ἐρωτᾷ, οὐκ ἔστι σοφῶν, μά-
ἐδῶν, Γαζαρηνῶν δύναμις τοῦ ἀναγγεῖλαι
ἀλλ' ἔστι θεὸς ἐν οὐρανῷ ἀποκαλύ-
καὶ δὴ τοὺς Βαβυλῶνος σοφοὺς προσ-
δὲ σοφίαν ὁμωνύμως καλεῖ ἡ γραφὴ
κοσμικὴν εἴτε ἐπιστήμην εἴτε τέχνην· ἄλ-
αἱ κατ' ἐπισύνθεσιν ἀνθρωπίνῳ λογι-
Ὀνειμέναι, καὶ ὡς θεόθεν ἡ τεχνικὴ καὶ ἡ
σαφὲς ἔσται παραθεμένοις τήνδε τὴν
ἐλάλησεν κύριος πρὸς Μωϋσῆν λέγων·
λησα τὸν Βεσελεὴλ τὸν τοῦ Οὐρὶ, τὸν
λῆς Ἰούδα, καὶ ἐνέπλησα αὐτὸν πνεύμα
καὶ συνέσεως καὶ ἐπιστήμης ἐν παντὶ
σθαι καὶ ἀρχιτεκτονῆσαι, ἐργάζεσθαι τὸ
τὸ ἀργύριον καὶ τὸν χαλκὸν καὶ τὴν

29, 14. 1 Corinth. 1, 19. **) cf. Iliad. ὁ. Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. v. 647. †) Daniel. 2,

ἁπάντων καὶ τὴν πορφύραν καὶ τὸ
βάπτειν καὶ ἁπλῶς πᾶσαν τὴν βαναυσικὴν καὶ τεκτονικὴν τῶν ξύλων ἐργασίαν καὶ
τὰ λοιπὰ ἅπαντα τὰ ἔργα" *).

§. 26. Ἔπεστα ἐπιφέρει καθολικὸν λόγον, τοῦ-
ἕως καὶ ἅπαντι τῷ συνετῷ καρδίᾳ δέδωκα σύνεσιν, λόγον καὶ σοφίαν ἐμπνεύσας τῷ
δ᾽καὶ πάντι τῷ σοφῷ τῇ καρδίᾳ, ἐπιδέξασθαι πόνῳ καὶ ὑφάναι τὰ ἱερὰ ἐσθῆτα
τέχνῃ τε αὖ καὶ σοφίᾳ τε ἐπιδέξασθαι πόνῳ καὶ ὑφάναι τὰ ἱερὰ ἐσθῆτα
πάλιν τε αὖ διαρρήδην ἐξ ὀνόματος καλεῖ τὸν Βεσελεὴλ τὸν Οὐρίου υἱὸν τοῦ Ὡρ, διὰ
πται, οὗς καὶ συλλήσον πᾶσι τοῖς σοφοῖς τῇ καρδίᾳ, ἐμπνεύσας αὐτοῖς σοφίαν
10μέν τι οἰκεῖον φύσεως ἰδίωμα οἱ σοφοὶ τῆς διανοίας, ἐνέπλησα πνεῦμα αἰσθήσεως
λαμβάνουσι δὲ πνεῦμα αἰσθήσεως παρὰ τῆς αὐτοὺς κυρια-
τάτης σοφίας διττὸν ἐπιτηδείους σφᾶς στήσαντες. οἱ μὲν γὰρ τὰς βαναύσους μετιόντες
τέχνας τοῦ περὶ τὰς αἰσθήσεις ἀπολαύουσι περιττοῦ, ἅτε δὲ ὁ μυ-
15σάκοῆς μὲν ὁ κοινῶς λεγόμενος μουσικὸς, ὄψεως δὲ ὁ πλαστικὸς, καὶ φωνῆς ὁ ᾠδικὸς, ὀσφρήσεως δὲ ὁ μυ-
ρεψικὸς, ὄψεων ὁ τῶν εἰ ταῖς σφραγῖσιν ἐντυπωμά-
των τορευτικός. οἱ δὲ ἀμφὶ τὴν παιδείαν διατρί-
βοντες τὴν συναίσθησιν χορηγοῦνται, καθ᾽ ἣν τῶν
20μέτρων οἱ ποιηταὶ καὶ τῆς λέξεως οἱ σοφισταὶ καὶ
τῶν συλλογισμῶν οἱ διαλεκτικοὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι τῆς
κατ᾽ αὐτοὺς θεωρίας ἀντιλαμβάνονται. εὐφυεστέρων
γὰρ καὶ ἐπινοητικὸν ἡ συναίσθησις ἐπιβάλλειν πίθα- P.
νῶς ἀναπείθουσα, συναύξει δὲ τὴν ἐπιβολὴν ἡ εἰς 331.
25ἐπιστήμην συνάσκησις. Pou.

§. 27. Εἰκότως τοίνυν ὁ ἀπόστολος πολυποίκι-
λον εἴρηκεν τὴν σοφίαν τοῦ θεοῦ ***) πολυμερῶς καὶ
πολυτρόπως †), διὰ τέχνης, διὰ ἐπιστήμης, διὰ πί-
στεως, διὰ προφητείας, τὴν ἑαυτῆς ἐνδεικνυμένην
30δύναμιν εἰς τὴν ἡμετέραν εὐεργεσίαν, ὅτι πᾶσα
σοφία παρὰ κυρίου καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ἐστὶν εἰς τὸν
αἰῶνα" ††), ἡ φησὶν ἡ τοῦ Ἰησοῦ σοφία. ἐὰν γὰρ
τὴν φρόνησιν τήν τε αἴσθησιν ἐπικαλέσῃ μεγάλῃ τῇ

*) Exod. 30, 2—6. **) Ibid. 28, 3. ***) Cf. Ephes. 3, 10. †) Cf. ad Hebr. 1, 1. ††) Eccles. 1, 1.

ἐ ζητήσῃς αὐτὴν ὥσπερ ἀργυρίου θησαυ-
προθύμως ἐξιχνιάσῃς, νοήσεις θεοσέβειαν
ησιν θείαν εὑρήσεις" *). πρὸς ἀντιδιαστο-
κατὰ φιλοσοφίαν αἰσθήσεως. εἴρηκεν ὁ προ-
ἦν μεγαλοφυῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐξερευνᾶν
εἰς τὴν ἐπὶ τὴν θεοσέβειαν προκοπήν. ἀνα-
οἶν αὐτῇ τὴν ἐν θεοσεβείᾳ αἴσθησιν τὴν
ἐνισσόμενος καὶ τάδε λέγων· „ὁ γὰρ θεὸς
σοφίαν ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ στόματος αἴσθησίν τε
φρόνησιν καὶ θησαυρίζει δικαίοις βοή-
τοῖς γὰρ ὑπὸ φιλοσοφίας δεδικαιωμένοις
θησαυρίζεται καὶ ἡ εἰς θεοσέβειαν συναί-

Cap. V.

3. Ἣν μὲν οὖν πρὸ τῆς τοῦ κυρίου παρου-
δικαιοσύνην Ἕλλησιν ἀναγκαία φιλοσοφία,
χρησίμη πρὸς θεοσέβειαν γίνεται, προπαι-
οῦσα τοῖς τὴν πίστιν δι' ἀποδείξεως καρ-
, ἔστι „ὁ ποῦς σου," φησίν, „οὐ μὴ προσ-
), ἐπὶ τὴν πρόνοιαν τὰ καλὰ ἀναφέροντος,
λληνικὰ ἢ ἐάν τε ἡμέτερα. πάντων μὲν γὰρ
ἐν καλῶν ὁ θεὸς, ἀλλὰ τῶν μὲν κατὰ προη-
ὡς τῆς τε διαθήκης τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς
ὖν δὲ κατ' ἐπακολούθημα ὡς τῆς φιλοσο-
ίᾳ δὲ καὶ προηγουμένως τοῖς Ἕλλησιν ἐδόθη
ὶν ἢ τὸν κύριον καλέσαι καὶ τοὺς Ἕλληνας.
γεε γὰρ καὶ αὐτὴ τὸ Ἑλληνικὸν ὡς ὁ νόμος
ραίους εἰς Χριστόν ***). προπαρασκευάζει
φιλοσοφία προοδοποιοῦσα τὸν ὑπὸ Χριστοῦ
νον. αὐτίκα ἄκουσον," φησίν, „τὴν σοφίαν," ὁ Σαλομῶν,
„καὶ ὑπερυψώσει σε, στε-

*) Prov. 2, 3—7. **) Ibid. 3, 23. ***) Cf. ep.
3, 24.

φάνω δὲ τρυφῆς ὑπερασπίσει σε" *), τῷ ἁγίῳ ὑπερκυρώσας αὐτὴν διὰ πολυτελείας ὀρθῆς ἀνεπίβατον τοῖς σοφεσταῖς ρήσεως.

§. 29. Μία μὲν οὖν ἡ τῆς ἀληθείας ὁδὸς, εἰς αὐτὴν καθάπερ εἰς ἀέναον ποταμὸν ἄλλαι ἄλλοθεν ἐνθένδε οὖν ἅρα υἱέ μου καὶ δέξαι ἐμοὺς λόγους καὶ πληθυνθήσονταί σοι ἔτη βίου· ὁδοὺς διδάσκω σε, ὅπως μὴ ἐκλίπωσίν σε αἱ τρίβοι μου· ἐὰν σοφία εἰσέλθῃ εἰς τὴν καρδίαν σου, καὶ γνῶσις ψυχῇ σου ἁρμόσῃ, βουλὴ τηρήσει σε, ἵνα σε ῥύσηται ἀπὸ ὁδοῦ πονηρᾶς καὶ ἀπὸ ἀνδρὸς λαλοῦντος διεστραμμένα· ἵνα σε ῥύσηται ἀπὸ γυναικὸς ἀλλοτρίας καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίας, ἥτις λείχει τὸν πλησίον αὐτῆς· ἵνα μὴ πορεύσῃ ἐν ὁδοῖς ἀγαθῶν καὶ τρίβους δικαίων μὴ φυλάξῃς· ὅτι ἐὰν κατοικήσωσιν εὐθεῖς γῆν, καὶ ἄμωμοι ὑπολειφθήσονται ἐν αὐτῇ· ἐὰν δὲ ἀσεβεῖς ἐξολεθρευθήσονται, καὶ παράνομοι ἐκριζωθήσονται ἐκ τῆς γῆς. ἔτι μικρὸν καὶ ὁ ἀσεβὴς οὐκ ἔσται, καὶ ζητήσεις τὸν τόπον αὐτοῦ καὶ οὐχ εὑρήσεις· οἱ δὲ πραεῖς κληρονομήσουσι τὴν γῆν καὶ τρυφήσουσιν ἐν πλήθει εἰρήνης. ἐὰν δὲ ἐκζητήσῃς σοφίαν ὡς ἀργύριον καὶ ὡς θησαυροὺς ἐξερευνήσῃς αὐτήν, τότε συνήσεις φόβον κυρίου καὶ ἐπιστήμην θεοῦ εὑρήσεις· ὅτι κύριος δίδωσι σοφίαν καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γνῶσις καὶ σύνεσις· καὶ θησαυρίζεται τοῖς εὐθέσι σωτηρία καὶ ὑπερασπιστὴς τοῖς ἐν ἁπλότητι πορευομένοις, τοῦ φυλάσσειν τρίβους δικαίων καὶ ὁδοὺς ὁσίων διατηρεῖν. τότε συνήσεις δικαιοσύνην καὶ κρίσιν καὶ εὐθύτητα καὶ πᾶσαν τρίβον ἀγαθήν· ἐὰν γὰρ

οἱ πύδες κατάγουσι τοὺς χρω-
θάνατον εἰς Ἅιδην, τὰ δὲ ἴχνη
μακρὰν οὖν ποίησον ἀπὸ τῆς
σὴν ὁδὸν, „μὴ ἐπιστῇς θύρῃσι
μὴ τροῇ ἄλλοις τὴν σὴν ζωήν.“
εἶτα μεταμελήσει σοὶ ἐπὶ γήρως,
„ὤμοσί σου σάρκες σώματος.“ τοῦτο
τέλος τῆς ἄκρου ἡδονῆς. καὶ ταῦτα μὲν ταύ-
ὑπηνίκα δ' ἂν φῇ, „μὴ πολὺς ἴσθι πρὸς ἀλ-
λων“ *), χρῆσθαι μέν, οὐκ ἐνδιατρίβειν δὲ καὶ
νομένεων τῇ κοσμικῇ παιδείᾳ παραινεῖ, προπαι-
ει γὰρ τῷ κυριακῷ λόγῳ τὰ κατὰ τοὺς προσήκοντας
τοὺς ἑκάστῃ γενεᾷ συμφερόντως δεδομένα. ἤδη
τινες τοῖς φίλτροις τῶν Θεραπαινίδων δελεα-
κτες ὠλιγώρησαν τῆς δεσποίνης φιλοσοφίας, καὶ
ἐγήρασαν οἱ μὲν αὐτῶν ἐν μουσικῇ, οἱ δὲ ἐν γεω- P.
μέτρᾳ, ἄλλοι δὲ ἐν γραμματικῇ, οἱ πλεῖστοι δὲ ἐν 333.
ρετικῇ. Pott.

§. 30. Ἀλλ' ὡς τὰ ἐγκύκλια μαθήματα συμ-
λεται πρὸς φιλοσοφίαν τὴν δέσποιναν αὐτῶν,
καὶ φιλοσοφία αὐτὴ πρὸς σοφίας κτῆσιν συν-
ἔστι γὰρ ἡ μὲν φιλοσοφία ἐπιτήδευσις, ἡ
δὲ ἐπιστήμη θείων καὶ ἀνθρωπίνων καὶ τῶν
αἰτίων. κυρία τοίνυν ἡ σοφία τῆς φιλοσο-
ὡς ἐκείνη τῆς προπαιδείας. εἰ γὰρ ἐγκράτειαν
σοφία ἐπαγγέλλεται γλώσσης τε καὶ γαστρὸς καὶ
ὑπὸ γαστέρα, καὶ ἔστι δὲ αὐτὴν αἱρετὴ, σε-
γνώσεως ἕνεκεν ἐπιτηδεύοιτο. τῶν εἰρημένων μαρ-
παρέξει ἡ γραφὴ διὰ τῶνδε. Σάρρα στείρα
πάλαι, Ἀβραὰμ δὲ γυνὴ, μὴ τίκτουσα ἡ Σάρρα-
ἑαυτῆς παιδίσκην ὀνόματι Ἄγαρ τὴν Αἰγυπτίαν
παιδοποιΐαν ἐπιτρέπει τῷ Ἀβραάμ. ἡ σοφία
ἡ τῷ πιστῷ σύνοικος. πιστὸς δὲ εὐλογίσθη

*) Proverb. 5. v. 2—8. 3. 5. 8 sq. 11. 20.

Ἄβραὰμ καὶ δίκαιος· στείρα ἦν ἔτι καὶ ἄτεκνος καὶ
τὴν γενεὰν ἐκείνην, μηδέπω μηδὲν ἐνάρετον ἄτεκνος ἦν καὶ
ἥσασα τῷ Ἀβραάμ, ἠξίου δὲ εἰκότως τῶν ἴδιων ἦν
ὧν ἔχοντα προχοπῆς τῇ κοσμικῇ παιδείᾳ. Ἀίγυ-
δὲ ὁ κόσμιος ἀλληγορεῖται, συμτυγαοθῆναι πρὸ
στερον δὲ καὶ αὐτῇ προσελθόντα κατὰ τὴν
πρόνοιαν γεννῆσαι τὸν Ἰσαάκ.

§. 31. Ἑρμηνεύει δὲ ὁ Φίλων εἰρηται, τὴν μὲν
παροίκησιν, ἐνταῦθα γάρ Σάρραν «μὴ
10ὁσθαι πρὸς ἀλλοτριότητα» *), τὴν δὲ
μου.” ἔνεστιν οὖν προπαιδευθέντα
τύτην σοφίαν ἐλθεῖν, ἀφ’ ἧς τὸ Ἰσραηλιτικὸν
αὔξεται. ἐξ ὧν δείκνυται διδαχτὴν
φίαν, ἣν μετῆλθεν Ἀβραὰμ, ἐκ τῆς
15θεὺς μετιὼν εἰς τὴν κατὰ θεὸν πίστιν
καιοσύνην. Ἰσαὰκ δὲ τὸ αὐτομαθὲς
καὶ Χριστοῦ τύπος εὑρίσκεται, οὗτος
ἀνὴρ τῆς Ῥεβέκκας, ἣν ὑπομονὴν
πλείοσι δὲ συνέρχεσθαι ὁ Ἰακὼβ λέγεται
20τῆς ἑρμηνευόμενος, διὰ πλειόνων δὲ καὶ ὡς ἂν
αἱ ἀσκήσεις δογμάτων, ὅθεν καὶ Ἰσραὴλ
τονομάζεται ὁ τῷ ὄντι διορατικὸς ὡς ἂν
τε καὶ ἀσκητικός. εἴη δ’ ἄν τι καὶ ἄλλο
νον διὰ τῶν τριῶν προπατόρων χυρίων
25σφραγῖδα τῆς γνώσεως ἐκ φύσεως καὶ μαθήσεως καὶ
ἀσκήσεως συνεστῶσαν. ἔχοις δ’ ἂν καὶ ἄλλην
τῶν εἰρημένων τὴν Θήμαρ ἐπὶ τριόδου
P. Ἰούδας — δυνατὸς δὲ ἑρμηνεύεται — ὁ μηδὲν
123 καὶ ἀδιεξεύνητον καταλιπὼν ἐπεσκέψατο
Sylb. αὐτὴν ἐξέκλινεν, σώζων τὴν πρὸς τὸν
λογίαν.

§. 32. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀβραὰμ
τῆς Σάρρας τὴν Ἄγαρ παρευδοκιμοῦσαν

*) Proverb. 5, 20.

P. 334. Pott.

σχεπτον P.
πρὸς 335.
ὁμο-Pott.
πλοάσης
ὑτὴν ὡς

ἂν τὸ χρήσιμον ἐκλεξάμενος μόνον τῆς κοσμικῆς φιλοσοφίας· «ἰδοὺ ἡ παιδίσκη ἐν ταῖς χερσί σου, χρῶ αὐτῇ ὡς ἂν σοι ἀρεστὸν ᾖ» *), φησὶ δηλῶν ὅτι ἀσπάζομαι μὲν τὴν κοσμικὴν παιδείαν καὶ ὡς νεωτέραν καὶ ὡς σὴν θεραπαινίδα, τὴν δὲ ἐπιστήμην τὴν σὴν ὡς τελείαν δέσποιναν τιμῶ καὶ σέβω. «καὶ ἐκάκωσεν αὐτὴν Σάρρα» ἴσον τῷ ἐσωφρόνισε καὶ ἐνουθέτησεν. εὖ γοῦν εἴρηται· «παιδείας θεοῦ, υἱέ, μὴ ὀλιγώρει, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος, ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται» **). κατ' ἄλλους μέντοι γε τόπους ἐξεταζόμεναι αἱ προειρημέναι γραφαὶ ἄλλα μυστήρια μηνύουσι παρεστάναι. φαμὲν τοίνυν ἐνθένδε γυμνῷ τῷ λόγῳ τὴν φιλοσοφίαν ζήτησιν ἔχειν περὶ ἀληθείας καὶ τῆς τῶν ὄντων φύσεως, ἀλήθεια δὲ αὕτη περὶ ἧς ὁ κύριος αὐτὸς εἶπεν· «ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια» ***), τήν τε αὖ προπαιδείαν τῆς ἐν Χριστῷ ἀναπαύσεως γυμνάζειν τὸν νοῦν καὶ διεγείρειν τὴν σύνεσιν ἀγχίνοιαν γεννῶσαν ζητητικὴν διὰ φιλοσοφίας ἀληθοῦς. ἣν εὑρόντες, μᾶλλον δὲ εἰληφότες, παρ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἔχουσιν οἱ μύσται.

Cap. VI.

§. 33. Πολλὰ δ' ἡ ἑτοιμότης πρὸς τὸ τὰ δέοντα ὁρᾶν διὰ τῆς προγυμνασίας συμβάλλεται. εἴη δ' ἂν γυμνασία τῷ νῷ τὰ νοητά. τριττὴ δὲ ἡ τούτων φύσις ἔν τε πόσοις καὶ πηλίκοις καὶ λεκτοῖς θεωρουμένη. ὁ γὰρ ἀπὸ τῶν ἀποδείξεων λόγος ἀκριβῆ πίστιν ἐντίθησι τῇ ψυχῇ τοῦ παρακολουθοῦντος, ὥστε μηδ' ἄλλως ἔχειν τὸ ἀποδειχθὲν οἴεσθαι, τοῖς τε αὖ πάσην ὑποτρέχουσιν ἡμῖν ὑποπίπτειν οὐκ ἐᾷ. ἐν τοῖς τόποις οὖν τοῖς μαθήμασιν ἐκκαθαίρεταί τε τῶν

*) Genes. 16, 6. **) Proverb. 3, 11 sq. Hebr. 12, 5. ***) Ioann. 14, 6.

αἰσθητῶν καὶ ἀναζωπυροῦται ἡ ψυχὴ, ἵνα ποτε
ἀλήθειαν διδεῖν δυνηθῇ· τροφὴ γὰρ καὶ ἡ παιδεία καὶ P. 336.
σις ἡ χρήστη σωζομένη φύσεις ἀγαθὰς ποιεῖ ἀντὶ ἐλαμ-
αἱ φύσεις αἱ χρηστοὶ τοιαύτης παιδείας ἐπὶ τὸ ἄλλοις τε Patt.
νόμεναι ἔτι βέλτιους τῶν πρότερον φύοντα, ὥσπερ καὶ ἐν
τὰ ἄλλα καὶ εἰς τὸ γεννᾶν, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἡμέροις
ζώοις. διὸ καὶ γενοῦ ἐκείνου σοφώτερος" *), ὡς "πολ-
ὀνηρὲ, καὶ φησίν· "ἴθι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὦ ἐσθιε" ἢ
λὴν" καὶ παντοδαπὴν "ἐν τῷ ἀμήτῳ παρα ἐργάτις
προς τὴν τοῦ χειμῶνος ἀπειλὴν "τὴν τροφὴν ὡς ἐπευκεμένη
πορεύσηται πρὸς τὴν μέλισσαν καὶ μάθε
ἐστὶ, καὶ αὐτὴ γὰρ πάντα τὸν λειμῶνα
ἐν κηρίον γεννᾷ.

§. 34. Εἰ δὲ "ἐν τῷ ταμείῳ εὔχῃ" **), ὡς ὁ οὐκέτι
κύριος ἐδίδαξε "πνεύματι προσκυνεῖν" ***), ἀλλὰ καὶ ὅπως
περὶ τὸν οἶκον εἴη ἂν μόνη ἡ οἰκονομία, ἀποθησαυριστέον
περὶ τὴν ψυχὴν τίνα τε ἐπινεμητέον αὐτῇ καὶ ὅπως
καὶ ὅπόσον, τίνα τε ἀποθετέον καὶ ἀποθησαυριστέον
εἰς αὐτὴν, καὶ ὅτε ταῦτα προκομιστέον καὶ πρὸς
οὔτινας. οὐ γὰρ φύσει, μαθήσει δὲ οἱ καλοὶ κἀ-
γάθοὶ γίνονται, καθάπερ ἰατροὶ καὶ κυβερνῆται.
ὁρῶμεν γοῦν κοινῶς οἱ πάντες τὴν ἄμπελον καὶ
τὸν ἵππον, ἀλλ' ὁ μὲν γεωργὸς εἴσεται, εἰ ἀχαθὴ
πρὸς καρποφορίαν ἢ κακὴ ἡ ἄμπελος, καὶ ὁ ἱππι-
κὸς ἄθυμον ἢ ταχὺν διακρίνει ῥᾳδίως. τὸ δ' ἐπιτη-
λους παρ' ἄλλους εὖ πεφυκέναι πρὸς ἀρετὴν ἐπιτη-
δεύματα μέν τινα τῶν οὕτω πεφυκότων παρὰ τοὺς
ἑτέρους ἐνδείκνυται, τελειότητα δὲ κατ' ἀρετὴν οὐδ'
ἠντινοῦν τῶν ἄμεινον φύντων κατηγορεῖ, ὁπότε καὶ
τοῖς κακῶς πεφυκότες πρὸς ἀρετὴν τῆς προσηκούσης
παιδείας τυχόντες ὡς ἐπίπαν καλοκἀγαθίας ἤνυσαν,
καὶ αὖ τὰ ἐναντία οἱ ἐπιτηδείως φύντες ἀμελείᾳ γε-

*) Proverb. 6, 6—8. **) Matth. 6, 6. ***) Ioann. 4, 23.

φύσει δ' αὖ κοινωνικοὺς καὶ δικαίους
δημιούργησεν.
δεν οὐδὲ τὸ δίκαιον ἐκ μόνης φαι-
σεως ῥητέον, ἐκ δὲ τῆς ἐντολῆς ἀνα-
δὲ τῆς δημιουργίας ἀγαθὸν νοητέον,
θείσης τῆς ψυχῆς ἐθέλειν αἱρεῖσθαι
ἀλλὰ καθάπερ καὶ ἄνευ γραμμάτων
νατὸν φαμεν, οὕτως συνεῖναι τὰ ἐν
μενα οὐχ οἷόν τε μὴ μαθόντα ὁμολο-
μὲν γὰρ εὖ λεγόμενα προσίεσθαι, τὰ
μὴ προσίεσθαι οὐχ ἁπλῶς ἡ πίστις,
τὴν μάθησιν πίστις ἐμποιεῖ. εἰ δ' ἡ
εὐσία τε ἅμα καὶ ἀμαθία τὴν ἐπιστή-
έων καὶ ἀνθρωπίνων ἐντίθησι τῇ δι-
λλ' ὡς ἐν πενίᾳ βίου ὀρθῶς ἔστι βιοῦν,
ἐ ἐν περιουσίᾳ ἔξεστιν, καὶ ῥᾴον ἅμα
σὺν τῇ προπαιδείᾳ θηράσαι ἄν τινα τὴν
λογοῦμεν οὐδὲ δίχα τούτων ἀθήρατον
ν καὶ τότε τοῖς μεμαθηκόσι καὶ τὰ
συγγεγυμνασμένοις *). „μῖσος μὲν γὰρ", P.
λομὼν, „ἐγείρει νεῖκος, ὁδοὺς δὲ ζωῆς 337.
ιδεία", ὡς μὴ ἀπατηθῆναι, ὡς μὴ κλα- Pott.
τῶν ἐπὶ βλάβῃ τῶν ἀκρωμένων κακο-
ηκότων. παιδεία δὲ ἀνεξέλεγκτος πλα-
φησὶν, καὶ χρὴ μετεῖναι τὸ ἐλεγκτικὸν
τοῦ τὰς δόξας τὰς ἀπατηλὰς διακρούε-
ὁριστῶν.
Εὖ γοῦν καὶ Ἀνάξαρχος ὁ εὐδαιμονικὸς ἐν
σιλείας γράφει· πολυμαθείη κάρτα μὲν
ρτα δὲ βλάπτει τὸν ἔχοντα· ὠφελέει μὲν
ὄντα, βλάπτει δὲ τὸν ῥηϊδίως φωνέοντα
ἦν παντὶ δήμῳ. χρὴ δὲ καιροῦ μέτρα
φίης γὰρ οὗτος ὅρος. ὅσοι δὲ καὶ θύ-
υσιν, ἢ ἦν πῃ πεπνυμένην ἀείδωσιν, οὐ

[ebr. 5, 14. **) Prouerb. 11, 12. 17.

τιθέμενοι ἐν σοφίᾳ, γνώμην δ' ἔχουσι κακὴν τὴν ἀθεΐαν.
Ἡσίοδος· Μουσάων, αἵτ' ἄνδρα πολυφραδέοντα φιλήσῃ,
καὶ
P. 124 τῷ θέσπιον, αὐδήεντα· Τὴν θεὸν δαίμονα λέ-
συμβ. εὔπορον μὲν γὰρ ἐν λόγοις τὸν πολυφραδῆ γει, δεινὸν δὲ τὸν αὐδήεντα *), καὶ θεσπέσιον τὸν
ἔμπειρον καὶ φιλόσοφον καὶ τῆς ἀληθείας ἐπιστή-
μονα.

Cap. VII.

§. 37. Καταφαίνεται τοίνυν πρᾶξις ἀδεὴς ἡ Ἑλ-
ληνικὴ σὺν καὶ αὐτῇ φιλοσοφίᾳ θεόθεν ἥκειν εἰς
ἀνθρώπους οὐ κατὰ προηγούμενον, ἀλλ' ὃν τρόπον
οἱ ὕετοὶ καταρήγνυνται εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν καὶ
εἰς τὴν κοπρίαν καὶ ἐπὶ τὰ δώματα, βλαστάνει δ'
ὁμοίως καὶ πόα καὶ πυρὸς, φύεται τε καὶ ἀναιδέστερον
τῶν μνημάτων συκῆ καὶ εἴ τι τῶν ἐπὶ
δένδρων, καὶ τὰ φυόμενα ἐν τύπῳ προσκόπτει τῶν
ἀληθῶν, ὅτι τῆς αὐτῆς τοῦ ὑετοῦ ἀπέλαυσε δυνά-
μεως, ἀλλ' οὐ τὴν αὐτὴν ἔσχηκε χάριν τοῖς ἐν τῷ
πίοντι φυεῖσιν ἤτοι ξηρανθέντα ἢ ἀποτιλῳθέντα-
δὴ κἀνταῦθα χρησιμεύει ἡ τοῦ σπόρου καὶ
βολὴ **), ἣν ὁ κύριος ἠρμήνευσεν. εἰς γὰρ παρα-
ἐν ἀνθρώποις γῆς γεωργὸς ὁ ἄνωθεν σπείρων ὁ τῆς
καταβολῆς κόσμου τὰ θρεπτικὰ σπέρματα, ὃ τὸν
κύριον καθ' ἕκαστον καιρὸν ἐπομβρίσας λόγον, οἱ
καιροὶ δὲ καὶ οἱ τόποι οἱ δεκτικοὶ τὰς διαφορὰς ἐγέν-
νησαν. ἄλλως τε ὁ γεωργὸς οὐ πυρούς μόνον, καί-
τοι καὶ τούτων πλείονς εἰσὶ διαφοραὶ, σπείρει δὲ καὶ
τὰ ἄλλα σπέρματα, κριθάς τε καὶ κυάμους καὶ πι-
σὸν καὶ ἄρακα καὶ τὰ κηπευόμενα καὶ τὰ ἀνθευ-
τικὰ σπέρματα· τῆς αὐτῆς δὲ γεωργίας καὶ ἡ φυ-

*) Cf. Hom. Odyss. ν. v. 136. **) Cf. Matth. c. 13. Marc. c. 4.

ία ἐργάζεσθαι ὅσα εἰς αὐτά τε τὰ φυτώρια
ἰς παραδείσους καὶ τὰ ὡραῖα καὶ ὅλως παν-
δένδρων φίσιν καὶ τροφήν. ὡσαύτως δὲ οὐχ
μενικὴ μόνη, ἀλλὰ καὶ ἡ βουκολικὴ, ἱππότρο-
τε καὶ κυνοτροφικὴ καὶ μελισσουργικὴ τέχναι
ι, συνελόντι δ' εἰπεῖν, ἀγελοκομική τε καὶ ζωο-
ικὴ ἀλλήλων μὲν τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον διαφέ-
, πλὴν αἱ πᾶσαι βιωφελεῖς. φιλοσοφίαν δὲ οὐ
Στωϊκὴν λέγω οὐδὲ τὴν Πλατωνικὴν ἢ τὴν
ούρειόν τε καὶ Ἀριστοτελικὴν, ἀλλ' ὅσα εἴρηται
ἑκάστη τῶν αἱρέσεων τούτων καλῶς δικαιο-
ν μετὰ εὐσεβοῦς ἐπιστήμης ἐκδιδάσκοντα, τοῦτο
αν τὸ ἐκλεκτικὸν φιλοσοφίαν φημί. ὅσα δὲ
ωπίνων λογισμῶν ἀποτεμιόμενοι παρεχάραξαν,
α οὐκ ἄν ποτε θεῖα εἴποιμ' ἄν.

§. 38. Ἤδη δὲ κἀκεῖνο σκοπῶμεν, ὡς εἴ ποτε
ὴ ἐπιστάμενοι διαβιοῦσι καλῶς εὖ ποιεῖν, εὐ-
ι γὰρ περιπεπτώκασιν, ἔνιοι δὲ καὶ εὐστοχοῦσι
νυνέσεως εἰς τὸν περὶ ἀληθείας λόγον. „Ἀβραὰμ
οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀλλ' ἐκ πίστεως" *).
ν οὖν ὄφελος αὐτοῖς μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ βίου
εὐεργετῆς ὦσι νῦν, εἰ μὴ πίστιν ἔχοιεν. διὰ τοῦτο
Ἑλλήνων φωνῇ ἡρμηνεύθησαν αἱ γραφαὶ, ὡς μὴ
ασιν ἀγνοίας προβάλλεσθαι δυνηθῆναί ποτε αὐ-
, οἵους τε ὄντας ἐπακοῦσαι καὶ τῶν παρ' ἡμῖν,
ἰόνον ἐθελήσωσιν. ἄλλως τις περὶ ἀληθείας λέ-
ἄλλως ἡ ἀλήθεια ἑαυτὴν ἑρμηνεύει. ἕτερον στο-
ὸς ἀληθείας, ἕτερον ἡ ἀλήθεια, ἄλλο ὁμοίωσις,
αὐτὸ τὸ ὄν, καὶ ἡ μὲν μαθήσει καὶ ἀσκήσει
γίνεται, ἡ δὲ δυνάμει καὶ πίστει. δωρεὰ γὰρ
ιδασκαλία τῆς θεοσεβείας, χάρις δὲ ἡ πίστις.
ὄντες γὰρ τὸ θέλημα γινώσκομεν. „ἀνοίξατε
, φησὶν ἡ γραφὴ, „πύλας δικαιοσύνης, ἵνα ἐν
εἰσελθὼν ἐξομολογήσωμαι τῷ κυρίῳ." ἀλλ'

*) Cf. Roman. c. 4.

αἱ μὲν εἰς δικαιοσύνην ὁδοὶ πολυτρόπους ἔχουσι τοὺς ἐκλεκτοὺς σώζοντος
τοῦ θεοῦ — ἀγαθὸς γάρ — πολλαί τε καὶ πύλαι ἐν δὲ P.
φέρουσαι εἰς τὴν κυρίαν ὁδόν τε καὶ πύλην εἴσοδον. ζητεῖς, 339.
τὴν βασιλικήν τε καὶ αὐθεντικὴν εἴσ- Pott.
λείουσαι· "ἐν αὐτῇ ἡ πύλη τοῦ κυρίου, πολλῶν τοίνυν
πυλῶν ἐν δικαιοσύνῃ, αὕτη ἦν ἐν Χριστῷ ἐν ᾗ μα-
κάριοι — πάντες οἱ εἰσελθόντες καὶ κατευθύνοντες τὴν
πορείαν αὐτῶν ἐν ὁσιότητι γνωστικῇ. αὐτὴ ἐκ τῆς λέξιν Κλή-
μιης ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ κατὰ τὴν φησὶ
τὰς διαφορὰς ἐκτιθέμενος τῶν κατὰ τὴν ἐκκλησίαν
δοκίμων· "ἥτω τις πιστὸς, ἥτω δυνατὸς τις γνῶσιν
ἔξειπεῖν, ἥτω σοφὸς ἐν διακρίσει λόγων, ἥτω ὁ ἔργος
ἐν ἔργοις" **).

Cap. VIII.

15 §. 39. Ἡ δὲ σοφιστικὴ τέχνη ἣν ἐζηλωκασιν
Ἕλληνες δύναμίς ἐστι φανταστικὴ διὰ λόγων, δοξῶν
ἐμποιητικὴ ψευδῶν ὡς ἀληθῶν· παρέχει γὰρ πρὸς
μὲν πειθὼ τὴν ῥητορικὴν, πρὸς τὸ ἀγωνιστικὸν δὲ
20 τὴν ἐριστικήν. αἱ τοίνυν τέχναι εἰ μὴ μετὰ φιλο-
σοφίας γένωνται, βλαβερώτεραι παντὶ που εἶεν ὄν.
Ἄντικρυς γὰρ οὖν ὁ Πλάτων κακοτεχνίαν προσεῖπεν
τὴν σοφιστικὴν, ὅ τε Ἀριστοτέλης ἐπόμενος ἔφη τι-
νὰ αὐτὴν ἀποφαίνεται, ὅτε τὸ ὅλον τῆς σο-
25 φίας ἔγγον πιθανῶς ὑφαιρουμένην καὶ ἐπαγγελλομέ-
νην σοφίαν ἣν οὐκ ἐμελέτησεν. ἐν βραχεῖ δὲ εἰπεῖν,
καθάπερ τῆς ῥητορικῆς ἀρχὴ μὲν τὸ πιθανὸν, ἔργον
δὲ τὸ ἐπιχείρημα, καὶ τέλος ἡ πειθὼ, οὕτω τῆς
ἐριστικῆς ἀρχὴ μὲν τὸ δόξαν, ἔργον δὲ τὸ ἀγώνισμα,
30 καὶ τέλος ἡ νίκη. τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον καὶ τῆς
σοφιστικῆς ἀρχὴ μὲν τὸ φαινόμενον, ἔργον δὲ δι-

*) Psalm. 117, 19 sq. **) Cf. Clement. Roman. ep. ad Corinth. I. c. 48.

τὸν, τὸ μὲν ἐκ ῥητορικῆς διεξοδικὸν φαινόμενον,
τὸ δὲ ἐκ διαλεκτικῆς ἐρωτητικὸν, τέλος δὲ αὐτῆς ἡ
ἔκπληξις. ἥ τε αὖ θρυλουμένη κατὰ τὰς διατριβὰς
διαλεκτικὴ γύμνασμα φιλοσόφου περὶ τὸ ἔνδοξον
δείκνυται ἀντιλογικῆς ἕνεκεν δυνάμεως· οὐδαμοῦ δ'
ἐν τούτοις ἡ ἀλήθεια.

§. 40. Εἰκότως τοίνυν ὁ γεννα῀ιος ἀπόστολος
ἐκφαυλίζων τὰς περιττὰς ταύτας τῶν λέξεων τέχνας,
"εἴ τις μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις", φησὶ, P. 10
"διδασκαλίᾳ δέ τινι τετύφωται μηδὲν ἐπιστάμενος, 340. Pott.
ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας ἐξ ὧν γί-
P. νεται ἔρις, φθόνος, βλασφημία, ὑπόνοιαι πονηραὶ,
125 διαπαρατριβαὶ διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν
Syb. καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας" *). ὁρᾷς ὅπως
15 πρὸς αὐτοὺς κεκίνηται "νόσον" ὀνομάζων τὴν λογι-
κὴν τέχνην αὐτῶν, ἐφ' ᾗ σεμνύνονται οἷς φίλη ἡ
στωμύλος αὕτη κακοτεχνία εἴτε Ἕλληνες εἶεν εἴτε καὶ
βάρβαροι σοφισταί. παγκάλως οὖν ὁ τραγικὸς Εὐ-
20 ριπίδης ἐν ταῖς Φοινίσσαις λέγει·

ὁ δ' ἄδικος λόγος
νοσῶν μὲν αὐτῷ φαρμάκων δεῖται σοφῶν.
ὑγιαίνων γὰρ ὁ σωτήριος εἴρηται λόγος αὐτὸς
ὢν ἀλήθεια, καὶ τὸ ὑγιαῖνον αἰεὶ ἀθάνατον μένει,
25 ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ ὑγιεινοῦ τε καὶ θείου διάκρισις **)
ἁρπαγὲς τε καὶ πάθος θανατηφόρον. λύκοι οὗτοι
ποδωκεῖς τε καὶ προβάτων κωδίοις ἐγκεκρυμμένοι, ἀνδρα-
μὲν ἀφανῶς τε καὶ ψυχαγωγοὶ εὔγλωσσοι, κλέπτοντες
ζόμενοι δὲ λῆσταί, αἴρειν ἀγωνι-
30 ὡς ἂν δόλῳ καὶ βίᾳ ἡμᾶς δὴ τοὺς ἀπείρητους,
§. ἀδυνατωτέρους.
δίκαιον Ἀγλωσσίᾳ δὲ πολλάκις ληφθεὶς ἀνὴρ,
νῦν λέξας, ἧσσον εὐγλώσσου φέρει.
κλέπτουσιν, ὥστε μὴ δοκεῖν ἃ χρὴ δοκεῖν·

*) 1 Timoth. 6, 3—5. **) Cf. Matth. 7, 17.

ἡ τραγῳδία λέγει. τοιοῦτοι δὲ οἱ ἐρωτικοὶ οὗτοι
εἴτε αἱρέσεις μεταίοιεν εἴτε καὶ διαλεκτικὰ κατασκευάζοντες καὶ
τεχνύδρια, οὗτοι οἱ τὰ κατάρτια φαίνοντες, φησὶν ἡ γραφή, καὶ
μηδὲν ὑφαίνοντες, ἣν κυβείαν αὐτὴν ὁ ἀπόστολος καὶ
ἐξηλωχότες *) καὶ πανουργίαν, πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς
πλάνης ἐπιτήδειον. „εἰσὶ γάρ", φησί, „πολλοὶ ἀνυ-
πόταχτοι, ματαιολόγοι, φρεναπατῶντες" **). οὓς ἔλεγχον τῆς
κουν οὐ πᾶσιν εἴρηται, „ὑμεῖς ἐστε λόγου ἔχετε οἰκότες, οἳ
γῆς" ***). εἰσὶ γάρ τινες τῶν καὶ τοῦ ὅμως πρὸς
δὴ ἐν ἅλμῃ ἐκ γενετῆς τρεφόμενοι ἀλῶν πάνυ ἀποδέ-
τὴν σκευασίαν δέονται. ἐγὼ γοῦν καὶ
χομαι τὴν τραγῳδίαν λέγουσαν.
ὦ παῖ, γένοιντ' ἂν εὖ λέγομενοι λόγοι
ψευδεῖς. ἐπῶν δὲ κἀλλεσιν νικᾷεν ἂν
τἀληθές. ἀλλ' οὐ τοῦτο τἀκριβέστατον
ἀλλ' ἡ φύσις καὶ τοὐρθόν. ὃς δ' εὐγλωσσίᾳ
νικᾷ, σοφὸς μέν, ἀλλ' ἐγὼ τὰ πράγματα
κρείσσω νομίζω τῶν λόγων ἀεί ποτε.
οὔ ποτε ἄρα ὀρεκτέον τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν. I
γὰρ ἐκείνους εἰδείην οὐκ ἀσκοῦμεν ἡμεῖς, ἃ δὲ μὲν ἡμεῖς 34
τομεν μαχρύν ἐστι τῆς ἐκείνων διαθέσεως. Po
νώμεθα κενόδοξοι", φησὶν ὁ ἀπόστολος. „ἀλλήλους μὴ γι-
προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες" †).

§. 42. Ταύτῃ τοι ὁ φιλαλήθης Πλάτων οἷον
θεοφορούμενος, ὡς ἐγὼ τοιοῦτος, φησὶν, ὁποῖος οὐ-
δενὶ ἄλλῳ ἢ τῷ λόγῳ πεῖσθαι, ὡς ἂν μοι σκο-
πουμένῳ βέλτιστος φαίνοιτο. αἰτιᾶται γοῦν τοὺς
ἄνευ νοῦ καὶ ἐπιστήμης δόξαις πιστεύοντας, ὡς μὴ
προσῆκον ἀφεμένους τοῦ ὀρθοῦ καὶ ὑγιοῦς λόγου τῷ
κοινωνοῦντι τοῦ ψεύδους πιστεύειν. τὸν μὲν γὰρ
ἐψεῦσθαι τῆς ἀληθείας κακόν ἐστι, τὸ δὲ ἀληθεύειν

*) Cf. Ephes. 4, 14. **) Tit. 1, 10. ***) Matth. 5, 13. †) Galat. 5, 26.

καὶ τὰ ὄντα δοξάζειν ἀγαθόν. τῶν δὲ ἀγαθῶν ἀκουσίως μὲν στέρονται ἄνθρωποι, στέρονται δὲ ὅμως ἢ κλαπέντες ἢ γοητευθέντες ἢ βιασθέντες καὶ μὴ πιστεύσαντες. ὁ μὲν δὴ πιστεύσας ἑκὼν ἤδη ἁλίσκεται, κλέπτεται δὲ ὁ μεταπεισθεὶς, ἐλλείπων δὲ ὁ χρόνος, τῶν δὲ ὁ λόγος ἁρπαζόμενος λανθάνει. βιάζεταί τε πολλάκις ὀδύναις καὶ ἀλγηδόσι, φιλονεικία τε αὖ καὶ θυμὸς μετὰ δοξάσαι, καὶ ἐπὶ πᾶσι γοητεύονται, οἱ ἤτοι ὑφ' ἡδονῆς κληθέντες, ἢ ὑπὸ φόβου δείσαντες, πᾶσαι δὲ ἑκούσιοι τροπαὶ, καὶ τούτων οὐδὲν ἄν ποτε ἐπιστήμη ἐκλάβοι.

Cap. IX.

§. 43. Ἔνιοι δὲ εὐφυεῖς οἰόμενοι εἶναι ἀξιοῦσι μήτε φιλοσοφίας ἅπτεσθαι μήτε διαλεκτικῆς, ἀλλὰ μηδὲ τὴν φυσικὴν θεωρίαν ἐκμανθάνειν, μόνην δὲ καὶ ψιλὴν τὴν πίστιν ἀπαιτοῦσιν, ὥσπερ εἰ μηδεμίαν ἠξίουν ἐπιμέλειαν ποιησάμενος τῆς ἀμπέλου εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοὺς βότρυας λαμβάνειν. „ἄμπελος“ *) δὲ ὁ κύριος ἀλληγορεῖται, παρ' οὗ μετ' ἐπιμελείας καὶ τέχνης γεωργικῆς τῆς κατὰ τὸν λόγον τὸν καρπὸν τρυγητέον, κλαδεῦσαι δεῖ, σκάψαι, ἀναδῆσαι καὶ τὰ λοιπὰ ποιῆσαι, δρεπάνου τε οἰμαι καὶ μαP.
κέλλης καὶ τῶν ἄλλων ὀργάνων τῶν γεωργικῶν πρὸς342.
τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀμπέλου χρεία, ἵνα ἡμῖν τὸνPott.
ἐδώδιμον καρπὸν ἐκφήνῃ. καθάπερ δὲ ἐν γεωργίᾳ, οὕτω καὶ ἐν ἰατρικῇ χρηστομαθὴς ἐκεῖνος ὁ ποικιλωτέρων μαθημάτων ἁψάμενος, ὡς βέλτιον γεωργεῖν τε καὶ ὑγιάζειν δύνασθαι. οὕτω κἀνταῦθα χρηστομαθῆ φημι τὸν πάντα ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν ἀνυφέροντα, ὥστε καὶ ἀπὸ γεωμετρίας καὶ μουσικῆς καὶ ἀπὸ γραμματικῆς καὶ φιλοσοφίας αὐτῆς δρεπόμενον

*) Ioann. 15, 1.

τὸ χρήσιμον ἀνεπιβούλευτον φυλάσσειν τὴν πρὸς
παροράται δὲ καὶ ὁ ἀθλητὴς, ὡς προείρηται,
εἰς τὴν σύνταξιν συμβαλλόμενος.

§. 44. Αὐτίκα καὶ κυβερνήτην τὸν πολύπειρον
ἐπαινοῦμεν, ὃς πολλῶν ἀνθρώπων εἶδεν πολίτας, ἀστέρων
καὶ ἰατρὸν τὸν ἐν πείρᾳ πολλῶν γεγενημένον. ὁ δὲ
νὲς καὶ τὸν ἐμπειρικὸν ἀναπλάττουσιν. ὁ δὲ
τὸν βίον ἀναφέρων ἕκαστα τὸν ὀρθὸν ἐκ τε τῶν
ληνικῶν καὶ τῶν βαρβαρικῶν ὑποδείγματα κομι-
πολύπειρος οὗτος τῆς ἀληθείας ἰχνευτὴς καὶ
ὄντι πολύμητις δίκην τῆς βασάνου λίθου.
ἔστι Λυδὴ διακρίνειν πεπιστευμένη
τοῦ ἰθαγενοῦς χρυσίου. καὶ ἱκανὸς τὸ νόθον
πολύϊδρις ἡμῶν καὶ γνωστικὸς σοφιστικὴν μὲν φιλο-
σόφου, κομμωτικὴν δὲ γυμναστικῆς, ὧν χωρίζειν
P. ἰατρικῆς, καὶ ῥητορικὴν διαλεκτικῆς, καὶ ὀψοποιικὴν
126 τὰς ἄλλας τὰς κατὰ τὴν βάρβαρον καὶ μετὰ
Sylb. ῥέσεις αὐτῆς τῆς ἀληθείας. πῶς δὲ φιλοσοφίαν τοῦτο
καῖον περὶ νοητῶν φιλοσοφοῦντα διαλαβεῖν τὸν ἐπι-
ποθοῦντα τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως ἐπίβολον γενέ-
σθαι; πῶς δὲ οὐχὶ καὶ διαιρεῖσθαι χρήσιμον τὰς τε
ἀμφιβόλους φωνὰς τάς τε ὁμωνύμως ἐκφερομένας
κατὰ τὰς διαθήκας; παρ' ἀμφιβολίαν γὰρ ὁ κύ-
ριος **) τὸν διάβολον κατὰ τὸν τοῦ πειρασμοῦ
χρόνον, καὶ οὐκέτι ἔγωγε ἐνταῦθα συνορῶ,
ὅπως ποτὲ ὁ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς διαλεκτικῆς
εὑρετὴς, ὡς τινες ὑπολαμβάνουσιν, παρεύγεται τῷ
κατ' ἀμφιβολίαν ἀπατώμενος τρόπῳ.

§. 45. Εἰ δὲ οἱ προφῆται καὶ οἱ ἀπόστολοι οὐ
τὰς τέχνας ἐγνώκεσαν, δι' ὧν τὰ κατὰ φιλοσοφίαν
ἐμφαίνεται γυμνάσματα, ἀλλ' ὁ νοῦς τοῦ προ-
φητικοῦ καὶ τοῦ διδασκαλικοῦ πνεύματος ἐπεκεχυμ-
μένως λαλούμενος διὰ τὸ μὴ πάντων εἶναι τὴν συν-
εῖσαν ἀκοὴν, τὰς ἐντέχνους ἀπαιτεῖ πρὸς

*) Cf. Hom. Odyss. α. v. 3. **) Cf. Matth. 4, 1

διδασκαλίας. ἀσφαλῶς γὰρ ἐγνώκεσαν τὸν νοῦν ἐκείνων οἱ προφῆται καὶ οἱ τοῦ πνεύματος μαθηταί· ἐκ γὰρ πίστεως καὶ ὡς οὐχ οἷόν τε ῥᾳδίως, ὡς τὸ πνεῦμα εἴρηκεν, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐκδέξασθαι μὴ με- P.
5μαθηκότας. „τὰς δὲ ἐντολὰς" φησὶν „ἀπογράψαι 343.
διὶσσῶς βουλήσει καὶ γνώσει τοῦ ἀποκρίνασθαι" *) Pott.
λόγους ἀληθείας τοῖς προβαλλομένοις σοί. τίς οὖν ἡ γνῶσις τοῦ ἀποκρίνασθαι ἢ τίς καὶ τοῦ ἐρωτᾶν; εἴη δ' ἂν αὕτη διαλεκτική. τί δ'; οὐχὶ καὶ τὸ λέ-
10γειν ἔργον ἐστὶ, καὶ τὸ ποιεῖν ἐκ τοῦ λόγου γίνεται; εἰ γὰρ μὴ λόγῳ πράττοιμεν, ἀλόγως ποιοῖμεν ἄν· τὸ λογικὸν δὲ ἔργον κατὰ θεὸν ἐκτελεῖται· „καὶ οὐδὲν χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο" **), φησὶ, τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ. ἢ οὐχὶ καὶ ὁ κύριος λόγῳ πάντα ἔπρασ-
15σεν; ἐργάζεται δὲ καὶ τὰ κτήνη ἑλαυνόμενα ἀναγκάζοντι τῷ φόβῳ. οὐχὶ δὲ καὶ οἱ ὀρθοδόξαστοι καλούμενοι ἔργοις προσφέρονται καλοῖς, οὐκ εἰδότες ἃ ποιοῦσιν;

Cap. X.

20

§. 46. Διὰ τοῦτο οὖν ὁ σωτὴρ ἄρτον λαβὼν πρῶτον ἐλάλησεν καὶ εὐχαρίστησεν· εἶτα κλάσας τὸν ἄρτον προέδηκεν, ἵνα δὴ φάγωμεν λογικῶς, καὶ τὰς γραφὰς ἐπιγνόντες πολιτευσώμεθα καθ' ὑπακοήν.
25ἔργῳ χρωμένων πονηρῷ διαφέρουσιν· ἡ γὰρ διαβολὴ καθάπερ δὲ οἱ λόγῳ χρώμενοι πονηρῷ οὐδὲν τῶν ξίφους διάκονος, καὶ λύπην ἐμποιεῖ βλασφημία, ἐξ ὧν αἱ τοῦ βίου ἀνατροπαὶ, ἔργα τοῦ πονηροῦ λόγου εἶεν ἂν ταῦτα, οὕτω καὶ οἱ λόγῳ ἀγαθῷ κεχρημένοι
30συνεγγίζουσι τοῖς. τὰ καλὰ τῶν ἔργων ἐπιτελοῦσιν. ἀνακτᾶται γοῦν καὶ ὁ λόγος τὴν ψυχὴν καὶ ἐπὶ καλοκἀγαθίαν προτρέπει· μακάριος δὲ ὁ περιδέξιος. οὐδ' οὖν βλασφημητέος ὁ εὐποιητικὸς πρὸς τοῦ εὖ

*) Prouerb. 22, 20 sq. **) Ioann. 1, 3.

λέγειν δυναμένου, οὐδὲ μὴν κακιστέος
λέγειν πρὸς τοῦ εὖ ποιεῖν ἐπιτηδείου
ἑτέρους πέφυκεν ἐνεργούντων. ὁ δ'
δείκνυσιν τοῦτο ἕτερος λαλεῖ, οἷον
διὰ πολλῆς τὴν ὁδὸν καὶ ἐπὶ τὴν εὐεργεσίαν
ἀκούοντας. ἔστι γὰρ καὶ σωτήριος
ἔργον σωτήριον. ἡ δικαιοσύνη γοῦν

γον συνίσταται.

§. 47. Ὡς δὲ τὸ εὖ πάσχειν περιαιρεῖται μήτε τῆς ἐντολῆς μήτε τοῦ ποιεῖν ἀφέλωμεν, οὕτως ἡ ὑπακοὴ καὶ ἡ πίστις σαφηνιοῦντος συμπαραλαμβανομένων. λήλων ἕνεκα εὐπορούμεν καὶ λόγων καὶ νυνὶ ἔργων. δὲ ἀλ- δὲ ἐριστικήν τε καὶ σοφιστικὴν τέχνην παραιτητέον ζόμεναι δὲ ἔσθ' ὅτε Καδμείαν νίκην πολλοὺς ἀπηνέγκαντο. παντὸς γὰρ μᾶλλον ἀληθὴς ὅτι οὐκ ὄψεται ὁ ζήσεται εἰς τέλος, ὁ δίκαιος ὅταν ἴδῃ σοφοὺς ἀποθνήσκοντας" *). νας δὴ σοφοὺς λέγει; ἄκουσον ἐκ τῆς σοφίας Ἰη- σοῦ. οὐκ ἔστι σοφία πονηρίας ἐπιστήμη" **). την δὴ λέγει ἣν ἐπενόησαν τέχναι λεκτικαὶ διαλεκτικαί. ζητήτεις οὖν σοφίαν παρὰ κακοῖς καὶ οὐχ εὑρήσεις"***). κἂν πύθῃ πάλιν ποίαν ταύτην, "στόμα δικαίου", φήσει σοί, "ἀποστάξει σοφίαν" †). σοφία δὲ ὁμωνύμως τῇ ἀληθείᾳ ἡ σοφιστικὴ λέγεται τέχνη.

§. 48. Ἐμοὶ δὲ εἰκότως οἶμαι πρόκειται βιοῦν μὲν κατὰ τὸν λόγον καὶ νοεῖν τὰ σημαινόμενα, εὐ- γλωττίαν δὲ μή ποτε ζηλοῦντα ἀρκεῖσθαι μόνῳ τῷ αἰνίξασθαι τὸ νοούμενον. ὁποίῳ δὲ ὀνόματι δηλοῦ- ται τοῦτο ὅπερ παραστῆσαι βούλομαι, οὐθέν μοι

*) Psalm. 48, 9 sq. **) Eccles. 19, 22. ***) Proverb. 14, 6. †) Ibid. 10, 31.

μέλει. σωθῆναι γὰρ εὖ οἶδ' ὅτι καὶ συνάρασθαι τοῖς σώζεσθαι γλιχομένοις βέλτιστόν ἐστιν οὐχὶ συνθεῖναι τὰ λεξείδια καθάπερ τὰ κόσμια. κἂν φυλάξῃς, φησὶν ὁ Πυθαγόρειος ἐν τῷ Πλάτωνος πολιτικῷ, τὸ μὴ σπουδάζειν ἐπὶ τοῖς ὀνόμασι πλουσιώτερος εἰς γῆρας ἀναφανήσῃ φρονήσεως. καὶ ἔν γε τῷ Θεαιτήτῳ εὕροις ἂν πάλιν· τὸ δὲ εὐχερὲς τῶν ὀνομάτων τε καὶ ῥημάτων καὶ μὴ δι' ἀκριβείας ἐξεταζόμενον, τὰ μὲν πολλὰ οὐκ ἀγεννὲς, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ τούτου ἐναντίον ἀνελεύθερον, ἔστιν δ' ὅτε ἀναγκαῖον. ταῦτα ὡς ἔνι μάλιστα διὰ βραχέων ἐξήνεγκεν ἡ γραφὴ „μὴ πολὺς ἐν ῥήμασι γίνου" λέγουσα· ἡ μὲν γὰρ λέξις οἷον ἐσθὴς ἐπὶ σώματος, τὰ δὲ πράγματα, σάρκες εἰσὶ καὶ νεῦρα. οὐ χρὴ τοίνυν τῆς ἐσθῆτος πρὸ τῆς τοῦ σώματος σωτηρίας κήδεσθαι. εὐτελῆ γὰρ οὐ μόνον δίαιταν, ἀλλὰ καὶ λόγον ἀσκητέον ἀπέριττόν τε καὶ ἀπερίεργον τῷ τὸν ἀληθῆ βίον ἐπαγγελλομένῳ, εἴ γε τὴν τρυφὴν ὡς δολερόν τε καὶ ἄσωτον παραιτούμεθα, καθάπερ τὸ μύρον καὶ τὴν πορφύραν οἱ παλαιοὶ Λακεδαιμόνιοι, δολερὰ μὲν τὰ ἱμάτια, δολερὰ δὲ τὰ χρήματα ὑποP. λαβόντες ὀρθῶς καὶ ὀνομάσαντες, ἐπεὶ μήτε ἐκείνη
127 καλὴ σκευασία τροφῆς ἢ πλείω τῶν τρεφόντων P.
Sylb. ἔχουσα τὰ ἡδύσματα μήτε λόγου χρῆσις ἀστεία 345.
ἢ τέρπειν μᾶλλον ἢ ὠφελεῖν τοὺς ἀκούοντας δυνα- Pott.
μένη. Μούσας Σειρήνων ἡδίους ἡγεῖσθαι Πυθαγόρας παραινεῖ, τὰς σοφίας ἀσκεῖν μὴ μετὰ ἡδονῆς διδάσκων, ἀπατηλὸν δὲ τὴν ἄλλην διελέγχων ψυχαγωγίαν. Σειρῆνας δὲ παραπλεύσας εἰς ἀρκεῖ, καὶ τῇ Σφιγγὶ ὑποκρινάμενος ἄλλος εἷς, εἰ δὲ βούλεσθε μηδὲ εἷς.

§. 49. Οἴκουν πλατύνειν τὰ φυλακτήρια χρή ποτε **) κενοδοξίαν ζηλοῦντας, ἀρκεῖ δὲ τῷ γνωστι-

*) Cf. Matth. 23, 5.

κῷ κἂν εἷς μόνος ἀκροατὴς εἰρεθῇ
σαι καὶ Πινδάρου τοῦ Βοιωτίου γρ
μὴ πρὸς ἅπαντας ἀναρρῆξαι τὸ
ἔασθ' ὅτε πιστοτάτῳ σιγᾶς ὁδὸς,
ὁ χρατιστείων λόγος.
διατείνεται οὖν εὖ μάλα ὁ μαχόμ
ραινῶν ἡμῖν «μὴ λογομαχεῖν τε δ
ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων,
κενοφωνίας περιίστασθαι. ἐπὶ π
πτουσιν ἀσεβείας, καὶ ὁ λόγος αὐ
νόμην ἔξει» *).

Cap. XI.

§. 50.

παρὰ θεῷ ἔστιν· Αὕτη οὖν ἡ σοφία
νώσκει τοὺς διαλογισμοὺς ὅτι εἰσὶ
δεὶς τοίνυν καυχάσθω ἐν ἀνθρωπί
νοίᾳ. εὖ καυχάσθω ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ
καυχάσθω γάρ τοι ἐν τῇ σοφίᾳ α
χάσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ α
χάσθω ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύι αὐτ
τούτῳ καυχάσθω ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ
σχειν ὅτι ἐγώ εἰμι κύριος ὁ ποιῶν
καὶ δικαιοσύνην ἐπὶ τῆς γῆς, ὅτι
λημά μου ταῦτα, λέγει κύριος" ***).
ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ
νεκροὶ ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ
θανάτου· ὁ ἀπόστολος φησὶν,
ἐν σοφίᾳ ἐροῦσθαι ἡμᾶς, ἵνα ἡ
πνευματικὸς ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνα
ἀναχρίνεται πάντα, αὐτὸς
τα δὲ λέγω ἵνα μηδεὶς ὑμᾶς παρα

*) 2 Timoth. 2, 14. 16 sq. **) Jerem. 9, 23 sq. ***) 2 Corinth.

θανολογίᾳ" μηδὲ ὑπεισέρχηται „ὁ συλαγωγῶν" *). καὶ πάλιν· „βλέπετε οὖν μή τις ἔσται ὑμῖν ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου. καὶ οὐ κατὰ Χριστόν" **)· φιλοσοφίαν μὲν οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν Ἐπικούρειον, ἧς καὶ μέμνηται ἐν ταῖς πράξεσιν τῶν ἀποστόλων ὁ Παῦλος ***), διαβάλλων πρόνοιαν ἀναιροῦσαν καὶ ἡδονὴν ἐκθειάζουσαν καὶ εἰ δή τις ἄλλη τὰ στοιχεῖα ἐκτετίμηκεν μὴ ἐπιστήσασα τὴν ποιητικὴν αἰτίαν τούτοις, μηδὲ ἐφαντάσθη τὸν δημιουργόν.

§. 51. Ἀλλὰ καὶ οἱ Στωϊκοὶ ὢν καὶ αὐτῶν μέμνηται †) σῶμα ὄντα τὸν θεὸν διὰ τῆς ἀτιμοτάτης ὕλης πεφοιτηκέναι λέγουσιν, οὐ καλῶς. παράδοσιν δὲ ἀνθρωπίνην τὴν λογικὴν τερθρείαν λέγει. διὸ καὶ κεῖνα ἐπιστέλλει· „τὰς νεωτέρας ζητήσεις φεύγετε" ††)· μειρακιώδεις γὰρ αἱ τοιαῦται φιλονεικίαι. ἀρετὴ δὲ οὐ φιλομειράκιον, ὃ φιλόσοφος λέγει Πλάτων· καὶ τὸ ἀγώνισμα ἡμῶν κατὰ τὸν Λεοντῖνον Γοργίαν, διττῶν δὲ ἀρετῶν δεῖται, τόλμης καὶ σοφίας. τόλμης μὲν τὸ κίνδυνον ὑπομεῖναι, σοφίας δὲ τὸ αἴνεγμα γνῶναι. ὁ γάρτοι λόγος καθάπερ τὸ κήρυγμα τὸ Ὀλυμπιάσι καλεῖ μὲν τὸν βουλόμενον, στεφανοῖ δὲ τὸν δυνάμενον, ἀκίνητον μὲν ὅτι πρὸς ἀλήθειαν καὶ τῷ ὄντι ἀργὸν οὐ βούλεται εἶναι τὸν πιστεύσαντα ὁ λόγος· „ζητεῖτε" γὰρ „καὶ εὑρήσετε" †††), λέγει, ἀλλὰ τὴν ζήτησιν εἰς εὕρεσιν περαιοῖ τὴν καινὴν ἐξελάσας φλυαρίαν, ἐγκρίνων δὲ τὴν ὀχυροῦσαν τὴν πίστιν ἡμῖν θεωρίαν. „τοῦτο δὲ λέγω ἵνα μήτις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ" ††††), φησὶν ὁ ἀπόστολος, διακρίνειν δηλονότι τὰ ὑπ' αὐτῶν λεγόμενα μεμαθηκόσι καὶ ἀπαντᾶν πρὸς τὰ ἐπιφερόμενα δεδιδαγμένοις.

*) Coloss. 2, 4. 8. **) Ibidem. ***) Cf. Actor. 17, 18. †) l. l. ††) Confudit Clemens 2 Timoth. 2, 22 et 23. †††) Matth. 7, 7. ††††) Coloss. 2, 4.

§. 52. „Ὡς οὖν παρελάβετε Ἰησ
κύριον ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε ἐρριζωμ
δομούμενοι ἐν αὐτῷ καὶ βεβαιού
στει" *), πειθὼ δὲ ἡ βεβαίνσο
„βλέπετε μή τις ὑμᾶς [ἔσται] ὁ
τῆς πίστεως τῆς εἰς τὸν Χριστὸν
σοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης" τῆς ἀνο
νοιαν κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀι
κατὰ τὴν θείαν παράδοσιν φιλος
προνοιαν καὶ βεβαιοῖ, ἧς ἀναιρεθε
τὸν σωτῆρα οἰκονομία φαίνεται,
τοῦ κόσμου οἰκονομία φαίνεται"
ἡ γὰρ ἀκόλουθος Χριστῷ διδασκα
μιουργὸν ἐκθειάζει καὶ τὴν πρόνοιο
μέρος ἄγει καὶ τροπὴν καὶ γενητ
στοιχείων. καὶ τροπὴν καὶ πολιτεύεσθαι
μοιωτικὴν φύσιν καὶ πολιτεύεσθαι
ἡγεμονικὸν τῷ θεῷ διδάσκει καὶ τ
χεῖα δὲ τῆς ἀπάσης προϊέσθαι
τὸ ὕδωρ, Ἵππασος δὲ τὸ πῦρ, κ
ἀρχὰς ὑποτιθέμενοι φιλοσοφίας ὃ
ἄθεοί τινες ἀνθρωπίσκοι καὶ φιλή

§. 53. „Διὰ τοῦτο προσέχομ
ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶ
ἐπιγνώσει τὰ διαφέροντα" **), „ἐπεὶ ὅτε ἦ
ὁ αὐτὸς ἀπόστολος, ὁ „δὲ νήπιος
ἦμεν δεδουλωμένοι, ὁ „δὲ νήπιος
οὐδὲν δούλου διαφέρει ἄχρι τῆς π
τρός" ***). νήπιοι οὖν καὶ οἱ φιλ
τοῦ Χριστοῦ ἀπανδρωθῶσιν. εἰ
μήσει ὁ θέρας" υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ
†), ἀλλὰ γοῦν σπέρμα ἐσ

*) Coloss. 2, 6—8. **) Philipp
III. 4, 3, 1 sq. †) Genes. 21, 10.

P. ἐξ ἐπαγγελίας, τὸ ἴδιον εἰληφὸς δωρεάν. "τε-
128 λείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφὴ τῶν διὰ τὴν ἕξιν
Sylb. τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρι-
σιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ. πῶς γὰρ ὁ μετέχων γάλα-
κτος ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης" *) νήπιος ὢν καὶ
μηδέπω ἐπιστάμενος τὸν λόγον καθ' ὃν πεπίστευκέ
τε καὶ ἐνεργεῖ μήτε ἀποδοῦναι δυνάμενος τὴν αἰτίαν
ἐν αὐτῷ. "πάντα δὲ δοκιμάζετε", ὁ ἀπόστολός
φησι, "καὶ τὸ καλὸν κατέχετε" **). τοῖς πνευματι-
10κοῖς λέγων τοῖς ἀνακρίνουσι πάντα κατὰ ἀλήθειαν
λεγόμενα, πότερον δοκεῖ ἢ οὕτως ἔχεται τῆς ἀλη-
θείας.

§. 54. "Παιδεία δὲ ἀνεξέλεγκτος πλανᾶται, καὶ
αἱ πληγαὶ καὶ οἱ ἔλεγχοι διδόασι παιδείαν σο-
15φίας" ***), οἱ μετ' ἀγάπης δηλονότι ἔλεγχοι· "καρ-
δία γὰρ εὐθεῖα ἐκζητεῖ γνῶσιν, ὅτι ὁ ζητῶν τὸν
θεὸν εὑρήσει γνῶσιν μετὰ δικαιοσύνης, οἱ δὲ ὀρθῶς
ζητήσαντες αὐτὴν εἰρήνην εὗρον." "καὶ γνώσομαι",
φησὶν, "οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν
20δύναμιν", τοὺς δοκησισόφους καὶ οἰομένους εἶναι,
οὐκ ὄντας δὲ σοφοὺς ἐπερωπίζων γράφει. "οὐ γὰρ
ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ" †), οὐ τῷ μὴ ἀληθεῖ,
ἀλλὰ καθ' ὑπόληψιν πιθανῷ, ἐν δυνάμει δὲ εἶπεν, P.
μόνη γὰρ ἡ ἀλήθεια δυνατή. καὶ πάλιν, "εἴ τις 348.
25δοκεῖ ἐγνωκέναι τι, οὔπω ἔγνω καθὸ δεῖ γνῶναι". Rom.
οὐ γάρ ποτε ἡ ἀλήθεια οἴησις, ἀλλ' ἡ μὲν ὑπόλη-
ψις "τῆς γνώσεως φυσιοῖ" καὶ τύφου ἐμπίπλησιν,
"οἰκοδομεῖ δὲ ἡ ἀγάπη", μὴ περὶ τὴν οἴησιν, ἀλλὰ
περὶ τὴν ἀλήθειαν ἀναστρεφομένη. ὅθεν "εἴ τις
30ἀγαπᾷ οὗτος ἔγνωσται" ††) λέγει.

---

*) Hebr. 5, 14. 13. **) 1 Thessal. 5, 21. ***) Pro-
verb. 10, 17. 29, 15. †) 1 Corinth. 19, 20. ††) 1 Co-
rinth. 8, 1—3.

§. 55. Ἐπεὶ δὲ μὴ μόνη
δημος τῷ γε αἰσθομένῳ τῆς μ
γου, ἐπιχρυπτέον οὖν τὴν ἐν
Σοσφίαν *), ἣν ἐδίδαξεν ὁ υἱὸς
καὶ Ἡσαΐας ὁ προφήτης πνοὴ κα
ταν, ὡς εἰπεῖν δυνηθῆναι τὴν ὅ
γλῶτταν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀκο
ήκει ἡμῖν, εἴ γε τῆς ἀληθείας με
10μεθα. ταῦτα ἦν ἐμποδὼν τοῦ
νῦν ἔτι εὐλαβῶς ἔχω, ἢ φησὶν «
ρων τοὺς μαργαρίτας βάλλειν μ
σωσι τοῖς ποσὶ καὶ στραφέντες ῥ
χαλεπὸν γὰρ τοὺς περὶ τοῦ ἀληθ
15ρους ὄντως καὶ διαυγεῖς ἐπιδείξαι
τοῖς ὑώδεσί τε καὶ ἀπαιδεύτοις, σχ
τούτων πρὸς τοὺς πολλοὺς κατα
σματα, οὐδ' αὖ πρὸς τοὺς ὑφυ
20 τε καὶ ἐνθουσιαστικώτερα.

§. 56. «Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπο
τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ, μωρία γὰρ
σοφοὶ δὲ οὐκ ἐκφέρουσιν ἐκ στόματ
ται ἐν συνεδρίῳ. «ἀλλ' ὃ ἀκούετε
25ἀποκρύφους τῆς ἀληθοῦς γνώσεως
λῶς καὶ ἐσόχως ἐρμηνευομένας ἐν
καὶ καθάπερ ἠχοί σαμεν εἰς τὸ οἰ
ραδιδόναι οἷς δέον, οὐχὶ δὲ πᾶσιν
τὰ ἐν παραβολαῖς εἰρημένα πρὸς
30λων. ἀλλ' ἔστι τῷ ὄντι ἡ τῶν ὑποτ
τύπωσις ὅσα διασποράδην καὶ διεφθ
σπαρμένην ἔχουσι τὴν ἀλήθειαν, ὅπως

*) Cf. 1 Corinth. 2, 7. **) Matth. 7, 6. †) Matth. 10, 27.

δίκην κολοιῶν σπερμολόγους. ἐπὰν δὲ ἀγαθοῦ τύχῃ γεωργοῦ ἐκφύσει τε ἕκαστον αὐτῶν καὶ τὸν πυρὸν ἀναδείξει.

Cap. XIII.

§. 57. Μιᾶς τοίνυν οὔσης τῆς ἀληθείας, τὸ γὰρ ψεῦδος μυρίας ἐκτροπὰς ἔχει, καθάπερ αἱ βάχαι τὰ τοῦ Πενθέως διαφορήσασαι μέλη αἱ τῆς φιλοσοφίας τῆς τε βαρβάρου τῆς τε Ἑλληνικῆς αἱρέσεις, ἑκάστη ὅπερ ἔλαχεν, ὡς πᾶσαν αὐχεῖ τὴν ἀλήθειαν, φωτὸς δ' οἶμαι ἀναστολῇ πάντα φωτίζεται. ξύμπαντες οὖν Ἕλληνές τε καὶ βάρβαροι, ὅσοι τἀληθοῦς ἀρέχθησαν οἱ μὲν οὐκ ὀλίγα, οἱ δὲ μέρος τι εἴπερ ἄρα τοῦ τῆς ἀληθείας λόγου ἔχοντες ἀναδείχθειεν. ὁ γοῦν αἰὼν τοῦ χρόνου τὸ μέλλον καὶ τὸ ἐνεστὼς, αὐτὰρ δὴ καὶ τὸ παρωχηκὸς ἀκριέως συνίστησι, πολὺ δὲ πλέον δυνατωτέρα τοῦ αἰῶνος ἡ ἀλήθεια συναγαγεῖν τὰ οἰκεῖα σπέρματα κἂν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἐκπέσῃ γῆν, πάμπολλα γὰρ τῶν παρὰ ταῖς αἱρέσεσι δοξαζομένων εὕροιμεν ἂν ὅσαι μὴ τέλεον ἐκκεκώφηνται μηδὲ ἐξετμήθησαν τὴν φυσικὴν ἀκολουθίαν καθάπερ τὸν ἄνδρα αἱ γυναικονίτιδες ἀποκοψάμεναι τὸν Χριστὸν, εἰ καὶ ἀλλήλοις ἀνόμοιοι εἶναι δοκεῖν τῷ γένει γε καὶ ὅλῃ τῇ ἀληθείᾳ ὁμολογοῦνται. ἢ γὰρ ὡς μέλος ἢ ὡς μέρος ἢ ὡς εἶδος ἢ ὡς γένος εἰς ἓν συνέπεται. ἤδη δὲ καὶ ἡ ὑπάτη ἐναντία τῇ νεάτῃ οὖσα, ἀλλ' ἄμφω γε ἁρμονίᾳ μέσῃ τε ἀριθμοῖς ὁ ἄρτιος τῷ περιττῷ διαφέρεται, ὁμολογοῦσι δὲ ἄμφω τῇ ἀριθμητικῇ ὡς τῷ σχήματε ὁ κύκλος καὶ τὸ τρίγωνον καὶ τὸ τετράγωνον καὶ ὅσα τῶν σχημάτων ἀλλήλων διενήνοχεν. ἀτὰρ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ παντὶ τὰ μέρη σύμπαντα κἂν διαφέρηται πρὸς ἄλληλα τὴν πρὸς τὸ ὅλον οἰκειότητα διαφυλάττει. οὕτως οὖν ἥ τε βάρβαρος ἥ τε Ἑλληνικὴ φιλοσοφία τὴν ἀΐδιον ἀλήθειαν σπαραγμόν

τινα, οὐ τῆς Διονύσου μυ
γου τοῦ ὄντος ἀεὶ θεολογ
διηρημένα συνθεὶς αὖθις κ
λόγον ἀκινδύνως εὖ ἴσθ'
5θεια.

§. 58. Γέγραπται γοῦ
καὶ προσέθηκα σοφίαν ἐπὶ
ἐμπροσθέν μου ἐν Ἱερουσαλή
εἶδεν πολλὰ, σοφίαν καὶ γ
10ἐπιστήμην ἔγνων ὅτι καὶ γν
πνεύματος ὅτι ἐν πλήθει σοφ
P. ὁ δὲ τῆς παντοδαπῆς σοφίας
129 ἂν εἴη γνωστικός. αὐτίκα
Syb. γνώσεως τῆς σοφίας ζωοποιή
15πάλιν τε αὖ βεβαιοῖ σαφέστε
φῆσις, „πάντα ἐνώπια τοῖς νο
Ἑλληνικά ἐστι καὶ βαρβαρι
πάντα. „ὀρθὰ δὲ τοῖς βου
αἴσθησιν. „ἀνθαιρεῖσθε παιδ
20καὶ γνῶσιν ὑπὲρ χρυσίον δεδο
αἱρε δὲ καὶ αἴσθησιν χρυσίου
γὰρ σοφία λίθων πολυτελῶν
ἄξιον αὐτῆς" †).

25

Cap. XI

§. 59. Φασὶ δὲ Ἕλληνες
Λίνον καὶ ἐπὶ σοφίᾳ τοὺς παλαιοτάτου
ἐπιλήθεντας πρώτους θαυμασθ
ἦσαν, Θάλης τε σοφοὺς, ὧν τέ
30καὶ Πιττακὸς Μιλήσιος
δίος, δύο δὲ ἀπὸ Εὐρώπης,

*) Eccles. 1, 17. **) Ibid.
†) Cf. Prouerb. 3, 14 s

καὶ Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος, τὸν δὲ ἕβδομον οἱ μὲν Περίανδρον εἶναι λέγουσιν τὸν Κορίνθιον, οἱ δὲ Ἀνάχαρσιν τὸν Σκύθην, οἱ δὲ Ἐπιμενίδην τὸν Κρῆτα, ὃν Ἕλληνικὸν οἶδε προφήτην, οὗ μέμνηται ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Τίτον ἐπιστολῇ λέγων οὕτως· „εἶπέν τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος προφήτης οὕτως,

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί· καὶ ἡ μαρτυρία αὕτη ἔστιν ἀληθής" *). ὁρᾷς ὅπως κἂν τοῖς Ἑλλήνων προφήταις δίδωσί τι τῆς ἀληθείας καὶ οὐκ ἐπαισχύνεται πρός τε οἰκοδομὴν καὶ πρὸς ἐντροπὴν διαλεγόμενος τινῶν Ἑλληνικοῖς συγχρῆσθαι ποιήμασι; πρὸς γοῦν Κορινθίους, οὐ γὰρ ἐνταῦθα μόνον, περὶ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως διαλεγόμενος, ἰαμβείῳ συγκέχρηται τραγικῷ· „τί μοι ὄφελος"; λέγων, „οἱ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; φάγωμεν καὶ πίωμεν· αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. μὴ πλανᾶσθε.

φθείρουσιν ἤθη χρήσθ' ὁμιλίαι κακαί.

οἱ δὲ Ἀκουσίλαον τὸν Ἀργεῖον ἐγκατέλεξαν τοῖς ἑπτὰ σοφοῖς, ἄλλοι δὲ Φερεκύδην τὸν Σύριον. Πλάτων δὲ ἀντὶ Περιάνδρου ὡς ἀναξίου σοφίας διὰ τὸ τυραννηκέναι ἀντικατατάττει Μύσωνα τὸν Χηνέα. Pott. P. 351.

§. 60. Ὡς μὲν οὖν κάτω ποὺ τῆς Μωϋσέως ἡλικίας οἱ παρ' Ἕλλησι σοφοὶ γεγόνασι, μικρὸν ὕστερον δειχθήσεται. ὁ δὲ τρόπος τῆς παρ' αὐτοῖς φιλοσοφίας ὡς Ἑβραϊκὸς καὶ αἰνιγματώδης ἤδη ἐπισκεπτέος. βραχυλογίαν γοῦν ἠσπάζοντο, τὴν παραινετικὴν, τὴν ὠφελιμωτάτην. αὐτίκα Πλάτων πάλαι τὸ διὰ σπουδῆς γεγονέναι τάνδε τὸν τρόπον λέγει, κοινῶς μὲν πᾶσιν Ἕλλησιν, ἐξαιρέτως δὲ Λακεδαιμονίοις καὶ Κρησὶ τοῖς εὐνομωτάτοις. τὸ μὲν οὖν „γνῶθι σαυτὸν" οἱ μὲν Χίλωνος ὑπειλήφασι, Χαμαιλέων δὲ ἐν τῷ περὶ θεῶν, Θαλοῦ, Ἀριστοτέλης δὲ τῆς Πυθίας. δύναται δὲ τὴν γνῶσιν ἐγκε-

*) Tit. 1, 12 sq.

λεύεσθαι μεταδιώκειν, οὐκ ἔστι γὰρ ἄνευ τῆς τῶν
ὅλων οὐσίας εἰδέναι τὰ μέρη, δι' ἧς καὶ τὴν
τοῦ κόσμου πολυπραγμονήσαι ἐξέσται.
ἀνθρώπου φύσιν καταμαθεῖν ἐξέσται.

§. 61. Πάλιν αὖ Χίλωνι τῷ Λακεδαιμονίῳ ἀνα-
φέρουσι τὸ μηδὲν ἄγαν· Στράτων δὲ ἐν τῷ περὶ
εὑρημάτων Στρατονεικεῖ τῷ Τεγεάτῃ προσάπτει τὸ
ἀπόφθεγμα, Δίδυμος δὲ Σόλωνι αὐτὸ ἀνατίθησιν,
ὥσπερ ἀμέλει Κλεοβούλῳ τὸ μέτρον ἄριστον· Κλεομένης
δ' ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα, προειρῆσθαι μὲν ἐν τῷ
περὶ Ἡσιόδου Ὁμήρῳ φησὶ
των,

δειλαί τοι δειλῶν τε καὶ ἐγγυαὶ ἐγγυάασθαι·

οἱ δὲ περὶ Ἀριστοτέλη *) Χίλωνος αὐτὸ νομίζουσι,
Δίδυμος δὲ Θαλοῦ φησιν εἶναι τὴν παραίνεσιν· ἔπειτα
ἐξῆς τὸ πάντες ἄνθρωποι κακοί, ἢ οἱ πλεῖστοι τῶν
ἀνθρώπων κακοί· διχῶς γὰρ ἐκφέρεται τὸ αὐτὸ ἀπό-
φθεγμα, οἱ περὶ Σωτάδαν τὸν Βυζάντιον Βίαντος
λέγουσιν εἶναι, καὶ τὸ μελέτη πάντα κατορθοῦται Πε-
ριάνδρου τυγχάνειν βούλονται, ὁμοίως δὲ τὴν γνῶθι
καιρὸν παραίνεσιν Πιττακοῦ καθεστάναι· ὁ μὲν
οὖν Σόλων Ἀθηναίοις, Πιττακὸς δὲ Μιτυληναίοις
ἐνομοθέτησεν. ὀψὲ δὲ Πυθαγόρας ὁ Φερεκύδους
γνώριμος Φιλόσοφον ἑαυτὸν πρῶτος ἀνηγόρευσεν.

§. 62. Φιλοσοφίας τοίνυν μετὰ τοὺς προειρη- P.
μένους ἄνδρας τρεῖς γεγόνασι διαδοχαὶ ἐπιώνυμοι 352.
τῶν τόπων περὶ οὓς διέτριψαν, Ἰταλική, μὲν ἡ ἀπὸ Kott.
Πυθαγόρου, Ἰωνικὴ δὲ ἡ ἀπὸ Θαλοῦ, Ἐλεατικὴ δὲ
ἡ ἀπὸ Ξενοφάνους. Πυθαγόρας μὲν οὖν Μνησάρ-
χου Σάμιος, ὡς φησιν Ἱππόβοτος, ὡς δὲ Ἀριστο-
ξένος ἐν τῷ Πυθαγόρου βίῳ καὶ Ἀρίσταρχος καὶ Θεό-
πομπος Τυρρηνὸς ἦν, ὡς δὲ Νεάνθης Σύριος ἢ Τύ-
ριος. ὥστε εἶναι κατὰ τοὺς πλείστους τὸν Πυθα-
γόραν βάρβαρον τὸ γένος. ἀλλὰ καὶ Θαλῆς, ὡς

*) Hom. Odyss. θ. v. 351.

Λέανδρος καὶ Ἡρόδοτος ἱστοροῦσι Φοινὶξ ἦν, ὡς δέ τινες ὑπειλήφασι Μιλήσιος. μόνος οὗτος δοκεῖ τοῖς τῶν Αἰγυπτίων προφήταις συμβεβληκέναι, διδάσκαλος δὲ αὐτοῦ οὐδεὶς ἀναγράφεται, ὥσπερ οὐδὲ Φερεκύδου τοῦ Συρίου, ᾧ Πυθαγόρας ἐμαθήτευσεν.

§. 63. Ἀλλ' ἡ μὲν ἐν Μεταποντίῳ τῆς Ἰταλίας ἡ κατὰ Πυθαγόραν φιλοσοφία ἡ Ἰταλικὴ κατεγήρασεν. Ἀναξίμανδρος δὲ Πραξιάδμου Μιλήσιος Θάλην διαδέχεται, τοῦτον δὲ Ἀναξιμένης Εὐρυστράτου Μιλήσιος, μεθ' ὃν Ἀναξαγόρας Ἡγησιβούλου Κλαζομένιος. οὗτος μετήγαγεν ἀπὸ τῆς Ἰωνίας Ἀθήναζε τὴν διατριβήν. τοῦτον διαδέχεται Ἀρχέλαος, οὗ Σωκράτης διήκουσεν.

P. 353. Polt.

ἐκ δ' ἄρα τῶν ἀπέκλινε λαοξόος ἐννομολέσχης,
Ἑλλήνων ἐπαοιδός.

ὁ Τίμων φησὶν ἐν τοῖς Σίλλοις διὰ τὸ ἀποκεκλικέναι ἀπὸ τῶν φυσικῶν ἐπὶ τὰ ἠθικά. Σωκράτους δὲ ἀκούσας Ἀντισθένης μὲν ἐκύνισε, Πλάτωνι δὲ εἰς P. τὴν Ἀκαδημίαν ἀνεχώρησε. παρὰ Πλάτωνι Ἀριστο- 130 τέλης φιλοσοφήσας μετελθὼν εἰς τὸ Λύκειον κτίζει Sylb. τὴν περιπατητικὴν αἵρεσιν. τοῦτον διαδέχεται Θεόφραστος, ὃν Στράτων, ὃν Λύκων, εἶτα Κριτόλαος, εἶτα Διόδωρος. Σπεύσιππος δὲ Πλάτωνα διαδέχεται, τοῦτον δὲ Ξενοκράτης, ὃν Πολέ- 25μωνος δὲ ἀκουσταὶ Κράτης τε καὶ Κράντωρ, εἰς οὓς ἡ ἀπὸ Πλάτωνος κατέληξεν ἀρχαία Ἀκαδημία. Κράντορος δὲ μετέσχεν Ἀρκεσίλαος, ἀφ' οὗ μέχρι Ἡγησιλέου ἤνθησεν Ἀκαδημία ἡ μέση.

§. 64. Εἶτα Καρνεάδης διαδέχεται Ἡγησίλαον 30καὶ οἱ ἑφεξῆς. Κράτητος δὲ Ζήνων ὁ Κιτιεὺς ὁ τῆς Στωϊκῆς ἀρχὰς αἱρέσεως γίνεται μαθητής. τοῦτον διαδέχεται Κλεάνθης, ὃν Χρύσιππος καὶ οἱ μετ' αὐτόν. τῆς δὲ Ἐλεατικῆς ἀγωγῆς Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος κατάρχει, ὃν φησι Τίμαιος κατὰ Ἱέρωνα τὸν Σικελίας δυνάστην καὶ Ἐπίχαρμον τὸν ποιητὴν γεγονέναι, Ἀπολλόδωρος δὲ κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν

ὀλυμπιάδα γενόμενον παραστατικὸν ἄγρι τῶν
ρεῖόν τε καὶ Κύρου χρόνων. Παφαινίδης τοίνυν
νοφάνους ἀκουστὴς γίνεται, τούτου δὲ Ζήνων,
Λεύκιππος, εἶτα Δημόκριτος. Δημοκρίτου δὲ ἀκου-
σταὶ Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης καὶ Μητρόδωρος ὁ Ἀναξαρχου,
Χῖος, οὗ Διογένης ὁ Σμυρναῖος, οὗ Ἀνάξαρχος,
τούτου δὲ Πύρρων, οὗ Ναυσιφάνης. τούτου δὲ Φαιδων
ἔνιοι μαθητὴν Ἐπίχουρον γενέσθαι. καὶ ἡ μὲν διαδο-
δοχὴ τῶν παρ' Ἕλλησι φιλοσόφων ὡς ἐν κεφαλαίῳ
ἥδε, οἱ χρόνοι δὲ τῶν προκαταρξάντων τῆς ἑκάστου φιλοσο-
φίας αὐτῶν ἑπομένως λεκτέοι, ἵνα δὴ ἐν τῇ κατὰ
ἀποδείξωμεν γενεαῖς πρεσβυτέρων συγχρίσει
Ἑβραίους φιλοσοφίαν.

§. 65. Καὶ περὶ μὲν Ξενοφάνους εἰρήκαμεν, ὃς τῆς
Ἐλεατικῆς ἦρξε φιλοσοφίας, Θάλην δὲ Εὔδημος ἐν P.
ταῖς ἀστρολογικαῖς ἱστορίαις τὴν γενομένην ἔκλειψιν 354.
τοῦ ἡλίου προειπεῖν φησὶ, καθ' οὓς χρόνους συνῆ-Pou.
ψαν μάχην πρὸς ἀλλήλους Μῆδοί τε καὶ Λυδοὶ
βασιλεύοντος Κυαξάρους μὲν τοῦ Ἀστυάγους πα-
τρὸς Μήδων, Ἀλυάττου δὲ τοῦ Κροίσου Λυδῶν.
συνάδει δὲ αὐτῷ καὶ Ἡρόδοτος ἐν τῇ πρώτῃ. εἰσὶ
δὲ οἱ χρόνοι ἀμφὶ τὴν πεντηκοστὴν ὀλυμπιάδα. Πυ-
θαγόρας δὲ κατὰ Πολυκράτη τὸν τύραννον περὶ τὴν
ἑξηκοστὴν δευτέραν ὀλυμπιάδα εὑρίσκεται, ᾧ Σόλωνος
δὲ ζηλωτὴς Μυησίφιλος ἀναγράφεται, ᾧ Θεμιστο-
κλῆς συνδιέτριψεν. ἤκμασεν οὖν ὁ Σόλων κατὰ τὴν
τεσσαρακοστὴν ἕκτην ὀλυμπιάδα. Ἡράκλειτος γάρ
ὁ Βαίσωνος Μελαγχόμαν. τὸν τύραννον ἔπεισεν ἀπο-
θέσθαι τὴν ἀρχήν. οὗτος βασιλέα Δαρεῖον παρακα-
λοῦντα ἦκεν εἰς Πέρσας ὑπερεῖδεν.

Cap. XV.

§. 66. Οἵδε μὲν οἱ χρόνοι τῶν παρ' Ἕλλησι
πρεσβυτάτων σοφῶν τε καὶ φιλοσόφων, ὡς δὲ οἱ
πλεῖστοι αὐτῶν βάρβαροι τὸ γένος καὶ παρὰ βαρ-

βάρβοις παιδευθέντες τί δεῖ καὶ λέγειν; εἴ γε Τυρρηνὸς ἢ Τυρρήνιος ὁ Πυθαγόρας ἐδείκνυτο, Ἀντισθένης δὲ Φρὺξ ἦν καὶ Ὀρφεὺς Ὀδρύσης ἢ Θρᾷξ, Ὅμηρον γὰρ οἱ πλεῖστοι Αἰγύπτιον φαίνουσιν. Θάλης δὲ Φοίνιξ ὢν τὸ γένος καὶ τοῖς Αἰγυπτίων προφήταις συμβεβληκέναι εἴρηται, καθάπερ καὶ ὁ Πυθαγόρας· αὐτοῖς γε τούτοις, δι' οὓς καὶ περιετέμετο, ἵνα δὴ καὶ εἰς τὰ ἄδυτα κατελθὼν τὴν μυστικὴν παρ' Αἰγυπτίων ἐκμάθοι φιλοσοφίαν, Χαλδαίων τε καὶ μάγων τοῖς ἀρίστοις συνεγένετο καὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν νῦν οὕτω καλουμένην τὸ παρ' αὐτῷ θρησκοεῖον αἰνίττεται. Πλάτων δὲ οὐκ ἀρνεῖται τὰ κάλλιστα εἰς φιλοσοφίαν παρὰ τῶν βαρβάρων ἐμπορεύεσθαι, εἴς τε Αἴγυπτον ἀφικέσθαι ὁμολογεῖ. δύνασθαι γοῦν ἐν τῷ Φαίδωνι πανταχόθεν τὸν φιλόσοφον ὠφελεῖσθαι γράφων, πολλὴ μὲν ἡ Ἑλλὰς, ἔφη, ὦ Κέβης, ἦ δ' ὅς, ἐν ᾗ εἰσὶ πάμπαν ἀγαθοὶ ἄνδρες, πολλὰ δὲ καὶ τὰ τῶν βαρβάρων γένη.

§. 67. Οὕτως οἴεται ὁ Πλάτων καὶ βαρβάρων φιλοσκόφους τινὰς εἶναι, ὁ δὲ Ἐπίκουρος ἔμπαλιν ὑπολαμβάνει μόνους φιλοσοφῆσαι Ἕλληνας δύνασθαι. ἔν τε τῷ συμποσίῳ ἐπαινῶν Πλάτων τοὺς βαρβάρους, ὡς διαφερόντως ἀσκήσαντας μόνους ἀληθῶς φησὶ καὶ ἄλλοθι πολλαχοῦ καὶ ἐν Ἕλλησι καὶ βαρβάροις, ὧν καὶ ἱερὰ πολλὰ ἤδη γέγονε διὰ τοὺς τοιούτους παῖδας. δῆλοι δέ εἰσιν οἱ βάρβαροι διαφερόντως τιμήσαντες τοὺς αὐτῶν νομοθέτας τε καὶ διδασκάλους θεοὺς πρασειπόντες. ψυχὰς γὰρ ἀγαθὰς κατὰ Πλάτωνα καταλιποῦσας τὸν ὑπερουράνιον τόπον ὑπομεῖναι ἐλθεῖν εἰς τόνδε τὸν τάρταρον καὶ σῶμα ἀναλαβούσας τῶν ἐν γενέσει κακῶν ἁπάντων μετασχεῖν ὑπολαμβάνουσι, κηδεμόνας τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους, αἳ νόμους τε ἔθεσαν καὶ φιλοσοφίαν ἐκήρυξαν, οὗ μεῖζον ἀγαθὸν τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει οὔτ' ἦλθέν ποτε ἐκ θεῶν οὔτ' ἀφίξεται.

§. 68. Καὶ μοι δοκοῦσιν αἰσθόμενοι τῆς μεγάλης εὐποιΐας τῆς διὰ τῶν σοφῶν σεβασθῆναί τε Βραχμᾶνες ἄνδρας καὶ δημοσίᾳ φιλοσοφῆσαι, πάντες καὶ Ὀδρύσαι καὶ Γέται καὶ τὸ τῶν Σπτιῶν γένος ἐθεολόγησαν ἀκριβῶς τὰ ἐκείνων, δαῖοί τε καὶ Ἀράβιοι οἱ κληθέντες εὐδαίμονες Ἄραβες καὶ ὅσοι γε τὴν Παλαιστίνην κατῴκησαν σῖκοῦ γένους οὐ τὸ ἐλάχιστον μέρος καὶ τοῦ τούτοις γένη μυρία. ὁ δὲ Πλάτων δῆλον ὡς μεμνημένος μιν ὧν εἰκὸς τοὺς βαρβάρους εὐρίσκεται, ἄλλα τε καὶ νος αὐτοῦ τε καὶ Πυθαγόρου τὰ πλεῖστα ναιότατα τῶν καὶ δογμάτων ἐν βαρβάροις διὰ τοῦτο καὶ δογμάτων βαρβάρων εἰπεν γένη φων ἀνδρῶν γένη βαρβάρων γνησίων ἓν τε δρῳ τὸν Αἰγύπτιον βασιλέα καὶ τοῦ Θωὺθ φώτερον δείκνυσιν, ὃν τινα Ἑρμῆν οἶδεν ὄντα. ναὶ τῷ Χαιρήμονι Θρᾷκάς τινας ἐπιστήμενος ται, οἱ λέγοντα ἀθανατίζειν τὴν ψυχήν.

§. 69. Ἱστορεῖται δὲ Πυθαγόρας μὲν Αἰγυπτίῳ ἀρχιπροφήτῃ μαθητεῦσαι, Σεχνούφιδι Ἡλιοπολίτῃ, Κονούφιδι τῷ καὶ αὐτῷ Αἰγυπτίῳ, ἐν δὲ ψυχῆς Πλάτων πάλιν προφητείαν γνωρίζων προφήτην εἰσάγιον τὸν τῆς λαχέσεως λόγον λοντα πρὸς τὰς κληρουμένας ψυχὰς χὰν τῷ Τιμαίῳ τὸν σοφώτατον Σόλωνα εἰσάγει πρὸς τοῦ βαρβάρου. ὧδε· ὦ Σόλων, Σόλων, ἐστε, γέρων δὲ Ἕλλην οὐ δεὶς· οὐ γὰρ ἔχετε χρόνῳ πολιόν. Δημιόκριτος γὰρ τοὺς λόγους ἤθεχοὰς πεποίηται· στήλην ἐρηνευθεῖσαν τοῖς μασι. κάστιν ἐπισημήνασθαι παρ' λέγει Δημόκριτος· γοάφοντος. ναὶ μὴν καὶ Φιλοσόφου, ἢ σεμνυνόμενός φησί που ἐπὶ τῇ πολυμαθίᾳ· ἐγὼ δὲ τῶν κατ' ἐμαυτὸν ἀνθρώπων γῆν πλείστην

ἐπεπλανησάμην ἱστορέων τὰ ῥηγμινα καὶ ἀέρας τε καὶ γέας πλείστας εἶδον καὶ λογέων ἀνθρώπων πλείστων ἐσήκουσα καὶ γραμμέων συνθέσιος μετὰ ἀποδέξιος οὐδείς κώ με περήλασεν δύδ' οἱ Αἰγυπτίων καλεόμενοι Ἁρπεδονάπται, σὺν τοῖς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἐπ' ἔτεϊ ἀγδώκοντα ἐπὶ ξείνης ἐγενήθην. ἐπῆλθε γὰρ Βαβυλῶνά τε καὶ Περσίδα καὶ Αἴγυπτον τοῖς τε μάγοις καὶ τοῖς ἱερεῦσι μαθητεύων. Ζωροάστρην δὲ τὸν μάγον τὸν Πέρσην ὁ Πυθαγόρας ἐζήλωσεν, βλέπων ἀποκρύφους τύνδρὸς τοῦδε οἱ τὴν Προδίκου μετιόντες αἵρεσιν αὐχοῦσι κεκτῆσθαι.

§. 70. Ἀλέξανδρος δὲ ἐν τῷ περὶ Πυθαγορικῶν συμβόλων Ναζιμράτῳ τῷ Ἀσσυρίῳ μεμαθητεῦσαι ἱατορεῖ τὸν Πυθαγόραν — Ἰεζεκιὴλ τοῦτον ἡγοῦνταί τινες, οὐκ ἔστι δὲ ὡς ἔπεται δηλωθήσεται — ἀκηκοέναι τε πρὸς τούτοις Γυμνοσοφιστῶν καὶ Βραχμάνων τῶν Πυθαγόραν βούλεται. Κλέαρχος δὲ ὁ περιπατητικὸς εἰδέναι φησί τινα Ἰουδαῖον ὃς Ἀριστοτέλει συνεγένετο. Ἡράκλειτος γὰρ οὐκ ἀνθρωπίνως φησὶν, ἀλλὰ σὺν θεῷ μᾶλλον Σιβύλλῃ πεφάνθαι. φασὶ γοῦν ἐν Δελφοῖς παρὰ τὸ βουλευτήριον δεικνυσθαι πέτραν τινὰ, ἐφ' ἧς λέγεται καθίζεσθαι τὴν πρώτην Σίβυλλαν ἐκ τοῦ Ἑλικῶνος παραγενομένην ὑπὸ τῶν Μουσῶν τραφεῖσαν. ἔνιοι δέ φασιν ἐκ Μαλιακῶν ἀφικέσθαι Λαμίας οὖσαν θυγατέρα τῆς Σεβῶνος. Σωσιπάτρου δὲ ἐν τοῖς ἔπεσι μηδὲ ἀποθανοῦσαν λῆξαι μαντικῆς φησὶ τὴν Σίβυλλαν, καὶ τὸ μὲν εἰς ἄερα χωρῆσαι αὐτῆς μετὰ τελευτὴν, τοῦτ' εἶναι τὸ ἐν φήμαις πάσι λεληθόσι μαντευόμενον· τοῦ δὲ εἰς γῆν μεταβαλόντος σώματος πόας ὡς εἰκὸς ἀναφυείσης ἐν αὐτὴν ἐπενεχθῆναι θρέμματα κατ' ἐκεῖνον δηπουθεν γενόμενα τὸν τόπον ἀκριβῆ τὴν διὰ τῶν σπλάγχνων τοῖς ἀνθρώποις προφαίνειν τοῦ μέλλοντος δήλωσιν γράφει, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτῆς εἶναι τὸ ἐν τῇ σελήνῃ φαινόμενον πρόσωπον οἴεται.

§. 71. Τάδε μὲν περὶ Σιβύλλης, Νουμᾶς δὲ ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς Πυθαγόρειος μὲν ἦν, ἐκ δὲ τῶν

Μωϋσέως ὠφεληθεὶς διεκώλυσεν ἀνθ
ζωόμορφον εἰκόνα θεοῦ Ῥωμαίους κτίζε
ἑκατὸν καὶ ἑβδομήκοντα τοῖς πρώτοις
οἰκοδομούμενοι ἄγαλμα οὐδὲν οὔτε
σμὴν γραπτὴν ἐποιήσαντο. ἐπεδείκνυτο
Νουμᾶς δ' ἐπιχρύσεως ὡς οὐκ ἐφ
βελτίστου δυνατὸν ἄλλως ἢ μόνῳ τῷ
φία τοίνυν πολυωφελές τι χρῆμα πάλ
παρὰ βαρβάροις κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ἡμᾶς
αὐτῆς Αἰγυπτίων τε οἱ προφῆται καὶ Ἀσσυρίων δ'
Χαλδαῖοι καὶ Γαλατῶν οἱ Δρυΐδαι καὶ Σαμανταῖοι,
Βάκτρων καὶ Κελτῶν οἱ φιλοσοφήσαντες καὶ Περ-
σῶν οἱ μάγοι· οἱ μέν γε καὶ τοῦ σωτῆρος προεμή-
νυσαν τὴν γένεσιν ἀστέρος αὐτοῖς καθηγουμένου εἰς γυ-
τὴν Ἰουδαίαν ἀφικνούμενοι γῆν, Ἰνδῶν τε οἱ
μνησοφισταί, ἄλλοι τε φιλόσοφοι βάρβαροι. διττὸν
δὲ τούτων τὸ γένος· οἱ μὲν Σαρμᾶναι αὐτῶν, οἱ δὲ
Βραχμᾶναι καλούμενοι. καὶ τῶν Σαρμανῶν οἱ μὲν πόλεις οἰκοῦσιν οὔτε
λόβιοι προσαγορευόμενοι οὔτε ἀμφιέννυνται φλοιοῖς
στέγας ἔχουσιν, δένδρων δὲ ὕδωρ ταῖς χερσὶ πίνου-
καὶ ἀκρόδρυα σιτοῦνται καὶ ἴσασιν, ὥσπερ οἱ
σιν, οὐ γάμον, οὐ παιδοποιίαν εἰσὶ δὲ τῶν Ἰνδῶν οἱ
νῦν ἐγκρατηταὶ καλούμενοι. παραγγέλμασιν, ὃν δὶ ὑπερ-
τοῖς Βούττα πειθόμενοι εἰς θεὸν τετιμήκασι. Ἀνάχαρσις ἦν, καὶ πολ-
βολὴν σεμνότητος δὲ καὶ διαφέρων οὗτος ἀναγράφεται φι-
§. 72. Σκύθης Ἕλλησι λόγων παρ' Ἕλλησι δὲ ἱστορεῖ, διδάσκεσθαι δὲ αὐτοὺς
λοσόφων. τοὺς δὲ Ὑπερβορέους Ἕλληνικὸς ὑπὲρ τὰ
Ῥίπαια ὄρη οἰκεῖν ἱστορεῖ, ἀλλ' ἀκροδρύοις χρω- P.
δικαιοσύνην μὴ κρεωφαγοῦντας, διδάσκεσθαι δὲ αὐτοὺς ἄγον- 360.
μένους. τοὺς ἑξηκοντα ἔτη ζῶντας, οὗτοι ἔξω πυλῶν Poll.
τες ἀφανίζουσιν. εἰσὶ δὲ καὶ παρὰ Γερμανοῖς αἱ ποταμῶν δίναις προ-
ἱεραὶ καλούμεναι γυναῖκες, αἳ ποταμῶν ἑλιγμοῖς καὶ ψήφοις τεχμαί-
βλέπουσαι καὶ ῥεύμάτων αὐτοῦ γοῦν
ρονται καὶ προθεσπίζουσι τὰ μέλλοντα.

οὐκ εἴασαν αὐτοὺς τὴν μάχην θέσθαι πρὸς Καίσαρα πρὶν ἐπιλάμψαι σελήνην τὴν νέαν. τούτων ἁπάντων πρεσβύτατον μακρῷ τὸ Ἰουδαῖον γένος, καὶ τὴν παρ' αὐτοῖς φιλοσοφίαν ἔγγραπτον γενομένην προκατάρξαι
5 τῆς παρ' Ἕλλησι φιλοσοφίας διὰ πολλῶν ὁ Πυθα-
P. γόρειος ὑποδείκνυσι Φίλων. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Ἀρι-
132 στόβουλος ὁ περιπατητικὸς καὶ ἄλλοι πλείους, ἵνα
Sylb. μὴ κατ' ὄνομα ἐπιὼν διατρίβω, φανερώτατα δὲ
Μεγασθένης ὁ συγγραφεὺς ὁ Σελεύκῳ τῷ Νικάτορι
10 συμβεβιωκὼς ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Ἰνδικῶν ὧδε γράφει· ἅπαντα μέντοι τὰ περὶ φύσεως εἰρημένα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λέγεται καὶ παρὰ τοῖς ἔξω τῆς Ἑλλάδος φιλοσοφοῦσι, τὰ μὲν παρ' Ἰνδοῖς ὑπὸ τῶν Βραχμάνων, τὰ δὲ ἐν τῇ Συρίᾳ ὑπὸ τῶν καλουμένων Ἰου-
15 δαίων.

§. 73. Τινὲς δὲ μυθικώτερον τῶν Ἰδαίων καλουμένων δακτύλων σοφούς τινας πρώτους γενέσθαι λέγουσιν, εἰς οὓς ἥ τε τῶν Ἐφεσίων λεγομένων γραμμάτων καὶ ἡ τῶν κατὰ μουσικὴν εὕρεσις ῥυθμῶν
20 ἀναφέρεται. διὴ ἣν αἰτίαν οἱ παρὰ τοῖς μουσικοῖς δάκτυλοι τὴν προσηγορίαν εἰλήφασι. Φρύγες δὲ ἦσαν καὶ βάρβαροι οἱ Ἰδαῖοι δάκτυλοι. Ἡρόδωρος δὲ τὸν Ἡρακλέα μάντιν καὶ φυσικὸν γενόμενον ἱστορεῖ παρὰ Ἄτλαντος τοῦ βαρβάρου τοῦ Φρυγὸς διαδέχεσθαι
25 τοὺς τοῦ κόσμου κίονας, αἰνιττομένου τοῦ μύθου τὴν τῶν οὐρανίων ἐπιστήμην μαθήσει διαδέχεσθαι. ὁ δὲ Βηρύττιος Ἑρμιππος Χείρωνα τὸν Κένταυρον σοφὸν καλεῖ, ἐφ' οὗ καὶ ὁ τὴν Τιτανομαχίαν γράψας φησὶν ὡς πρῶτος οὗτος·
P.
30 εἷς τε δικαιοσύνην θνητῶν γένος ἦγαγε δείξας 361.
ὅρκους καὶ θυσίας ἱλαρὰς καὶ σχήματ' Ὀλύμπου. Pott.

παρὰ τούτῳ Ἀχιλλεὺς παιδεύεται ὁ ἐπ' Ἴλιον στρατεύσας, Ἵππῳ δὲ ἦ θυγάτηρ τοῦ Κενταύρου συνοικήσασα Ἀλόλῳ ἐδιδάξατο αὐτὸν τὴν φυσικὴν θεωρίαν τὴν πάτριον ἐπιστήμην. μαίνεται καὶ Εὐριπίδης περὶ τῆς Ἵππου ὧδέ πως·

ἢ πρῶτα μὲν τὰ θεῖα προὐμαντεύσατο
χρησμοῖσι συφέοιν ἀστέρων ἐπ' ἀντολαῖς.
παρὰ τῷ Αἰόλῳ τούτῳ Ὀδυσσεὺς μετὰ τὴν Ἰλίου ἅλωσιν ξενίζεται, παρατήρει μοι τοὺς χρόνους σύγκρισιν τῆς Μωϋσέως ἡλικίας καὶ τῆς κατ' αὐτὸν τὸν ἀρχαιοτάτης φιλοσοφίας.

Cap. XVI.

§. 74. Οὐ μόνης δὲ φιλοσοφίας, ἀλλὰ καὶ πάσης σχεδὸν τέχνης εὑρεταὶ βάρβαροι. Αἰγύπτιοι γοῦν πρῶτοι ἀστρολογίαν εἰς ἀνθρώπους ἐξήνεγκαν, ὁμοίως δὲ καὶ Χαλδαῖοι. Αἰγύπτιοι λύχνους τε αὖ καίειν πρῶτοι κατέδειξαν καὶ τὸν ἐνιαυτὸν εἰς δώδεκα μῆνας διεῖλόν καὶ ἐν ἱεροῖς μίσγεσθαι γυναιξὶν ἐκώλυσαν μηδ' εἰς ἱερὰ εἰσιέναι ἀπὸ γυναικὸς ἀλούσας, νομοθέτησαν, γεωμετρίας τε αὖ εὕρεταὶ γόνασιν. εἰσὶν δὲ οἱ Κῦρας τὴν δι' ἀστέρων πρόγνωσιν ἐπινενοηκέναι λέγουσιν. πτήσεις δὲ ὀρνίθων παρεφυλάξαντο πρῶτοι Φρύγες· καὶ θυτικὴν ἠκρίβωσαν Τυρσηνοί. Ἰταλίας γείτονες. Ἴσαυροι δὲ καὶ Ἄραβες ἐξεπόνησαν τὴν οἰωνιστικήν, ὥσπερ Τελμισεῖς τὴν δὲ ὀνείρων μαντικήν. Τυρρηνοὶ σάλπιγγα ἐπενόησαν καὶ Φρύγες αὐλόν· Φρύγες γὰρ ἦσαν Ὀλυμπός τε καὶ Μαρσύας.

§. 75. Κάδμος δὲ Φοινὶξ ἦν ὁ τῶν Ἑλλήνων γραμμάτων εὑρετής, ὡς φησιν Εὔφορος, καὶ Φοινικήια τὰ γράμματα Ἡρόδοτος γράφει. οἱ δὲ Φοίνικας καὶ Σύρους γράμματα ἐπινοῆσαι πρώτους λέγουσιν. ἰατρικὴν δὲ Ἄπιν Αἰγύπτιον αὐτόχθονα πρὶν εἰς Αἴγυπτον ἀφικέσθαι τὴν τέχνην αὐξῆσαι λέγουσιν. μετὰ δὲ ταῦτα Ἀσκληπιὸν τὴν τέχνην αὐξῆσαι Λίβυς πρῶτος ναῦν ἐναυπηγήσατο καὶ τὴν θάλασσαν ἔπλευσε. Κέλμις τε αὖ καὶ Δαμναμενεὺς οἱ τῶν Ἰδαίων δάκτυλοι πρῶτοι εὗρον ἐν Κύπρῳ, Δέλας δὲ ἄλλος Ἰδαῖος ἔξυρε χαλκοῦν ἔργον.

P. 362.

κοῦ κερᾶσιν, ὡς δὲ Ἡσίοδος, Σκύθης. καὶ μὴν Θρᾷκες πρῶτοι τὴν καλουμένην ἅρπην εὗρον, ἔστι δὲ μάχαιρα καμπύλη, καὶ πρῶτοι πέλταις ἐπὶ τῶν ἵππων ἐχρήσαντο. ὁμοίως δὲ καὶ Ἰλλύριοι τὴν καλουμένην πέλταν ἐξεῦρον. ἔτι φασὶ Τουσκανοὶς τὴν πλαστικὴν ἐπινοῆσαι, Ἰτανόν τε — Σαυνίτης οὗτος ἦν — P. πρῶτον θυρεὸν κατασκευάσαι. Κάδμος γὰρ ὁ Φοι- 363.
νὶξ λιθοτομίαν ἐξεῦρε καὶ μέταλλα χρυσοῦ τὰ περὶ Pott.
τὸ Πάγκαιον ἐπενόησεν ὄρος. ἤδη δὲ καὶ ἄλλο
ἔθνος Καππάδοκες πρῶτοι εὗρον τὸν νάβλαν καλούμενον, ὃν τρόπον καὶ τὸ δίχορδον Ἀσσύριοι. Καρχηδόνιοι γὰρ πρῶτοι τετρήρη κατεσκεύασαν, ἐναυπήγησε δὲ αὐτὴν Βόσπορος αὐτοσχέδιον.

§. 76. Μήδειά τε ἡ Αἰήτου ἡ Κολχὶς πρώτη βαφὴν τριχῶν ἐπενόησεν. ἀλλὰ καὶ Νώροπες — ἔθνος ἐστὶ Παιονικὸν, νῦν δὲ Νωρικὸν καλοῦνται — κατειργάσαντο χαλκὸν καὶ σίδηρον ἐκάθηραν πρῶτοι. Ἄμυκός τε ὁ Βεβρύκων βασιλεὺς ἱμάντας πυκτικοὺς πρῶτος εὗρε. περί τε μουσικὴν Ὄλυμπος ὁ Μυσὸς τὴν Λύδιον ἁρμονίαν ἐφιλοτέχνησεν. οἵ τε Τρωγλοδύται καλούμενοι σαμβύκην εὗρον ὄργανον μουσικόν. φασὶ δὲ καὶ τὴν πλαγίαν σύριγγα Σάτυρον εὑρεῖν τὸν Φρύγα· [τρίχορδον δὲ ὁμοίως καὶ τὴν διάτονον ἁρμονίαν Ὑαγνιν τὸν καὶ αὐτὸν Φρύγα·] κρούματα δὲ Ὄλυμπον ὁμοίως τὸν Φρύγα, καθάπερ Φρύγιον ἁρμονίαν καὶ μιξοφρύγιον καὶ μειξολύδιον Μαρσύου τῆς αὐτῆς ὄντα τοῖς προειρημένοις χώραις, καὶ τὴν Δώριον Θάμυριν ἐπινοῆσαι τὸν Θρᾷκα. Μέρσας τε πρώτους ἀκηκόαμεν ἀπήνην καὶ κλίνην καὶ ὑποπόδιον ἐργάσασθαι τούς τε Σιδονίους τρι- P.
ήκοντα ναῦν κατασκευάσαι. Σικελιώτε τε οἳ πρὸς τῇ 364.
Ἰταλίᾳ πρῶτοι φόρμιγγα εὗρον οὐ πολὺ τῆς κιθά- Pott.
ρας λειπομένην καὶ κρόταλα ἐπενόησαν. ἐπί τε Σεμιράμεως βασιλέως Αἰγυπτίων τὰ βύσσινα ἱμάτια εὑρῆσθαι ἱστοροῦσιν. καὶ πρώτην ἐπιστολὰς συν-

τάξαι Ἀτοσσαν τὴν Περσῶν βασιλεύσασάν φησι

§ 77. Σκόμβρων μὲν οὖν ὁ Μιτυληναῖος καὶ
Φράστος ὁ Ἐρέσιος Κίδιππός τε ὁ Μαντινεὺς,
Ρ. Ἀντιφάνης δὲ καὶ Ἀριστόδημος καὶ Ἀριστοτέλης,
133 τούτοις δὲ Φιλοστέφανος, ἀλλὰ καὶ Στράτων,
sub. παρεθέμην δὲ ἐν τοῖς περὶ εὑρημάτων ταῦτα ἱστορῶν
βαρβάροις εὑρετικῆς δὲ αὐτῶν ὀλίγα εἰς σύστασιν τῆς
10Ἕλληνες νὰ ἐπιτηδεύματα ὠφελοῦς φύσεως,
φωνὴν διαβάλλει τὴν βάρβαρον, ἐμοὶ δὲ
Ἀνάχαρσις, πάντες Ἕλληνες σκυθίζουσιν.
ὁ παρ' Ἕλλησι σωμασθεὶς ὁ φήσας ἐμοὶ περὶ φιλοσοφίαν βάρ-
χλαῖνα, δεῖπνον γάλα, τυρός. ὁρᾷς φιλοσοφίαν βάρ-
15βαρον ἔργα ἐπαγγελλομένην, οὐ λόγους.

§. 78. Ὁ δὲ ἀπόστολος οὕτω φησίν.
Διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς
γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα
λαλοῦντες." τοσαῦτα εἰ τύχοι γένη φωνῶν εἰσιν ἐν
20κόσμῳ καὶ οὐθὲν ἄφωνον. ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν
δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος,
καὶ "ὁ λαλῶν ἐμοὶ βάρβαρος," καὶ "ὁ λαλῶν γλώσσῃ
προσευχέσθω ἵνα διερμηνεύῃ" *). ἐὰν μὴν ὄψέ ποτε
εἰς Ἕλληνας ἡ τῶν λόγων παρῆλθε διδασκαλία τε
25καὶ γραφή. Ἀλκμαίων γοῦν Πειρίθου Κροτωνιά-
της πρῶτος φυσικὸν λόγον συνέταξεν. οἱ δὲ Ἀνα-
ξαγόραν Ἡγησιπόλιν Κλαζομένιον πρῶτον διὰ γρα-
φῆς ἐκδοῦναι βιβλίον ἱστοροῦσιν. μέλος τε αὖ πρῶ-
τος περιέθηκε τοῖς ποιήμασι καὶ τοὺς Λακεδαιμο-
30νίων νόμους ἐμελοποίησε Τέρπανδρος ὁ Ἀντισσαῖος, 365.
διθύραμβον δὲ ἐπενόησεν Ἀρίων Λέσβιος, ὕμνον Pott.
Στησίχορος Ἱμεραῖος, χορείαν Ἀλκμὰν Λακεδαιμό-
νιος, τὰ ἐρωτικὰ Ἀνακρέων Τήιος, ὑπόρχησιν Πίν-

*) 1 Corinth. 14, 9—13.

δαρος Θηβαῖος, νόμους τε πρώτους ᾖσεν ἐν χορῷ καὶ κιθάρᾳ Τιμόθεος ὁ Μιλήσιος.

§. 79. Ναὶ μὴν ἴαμβον μὲν ἐπενόησεν Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος, χωλὸν δὲ ἴαμβον Ἱππώναξ ὁ Ἐφέσιος, καὶ τραγῳδίαν μὲν Θέσπις ὁ Ἀθηναῖος, κωμῳδίαν δὲ Σουσαρίων ὁ Ἰκαριεύς. τοὺς χρόνους τούτων παῖδες παραδιδόασι γραμματικῶν, μακρὸν δ' ἂν εἴη τούτους ἀκριβολογούμενον παραθέσθαι αὐτοῦ δεικνυμένου τοῦ Διονύσου, δι' ὃν καὶ Διονύσια καὶ θέα μεταγενεστέρου Μωϋσέως ἢ αὐτίκα μάλα. φασὶ δὲ καὶ τοὺς κατὰ διατριβὴν λόγους καὶ τὰ ῥητορικὰ ἰδιώματα εὑρεῖν καὶ μισθοῦ συνηγορῆσαι πρῶτον δικανικὸν λόγον εἰς ἔκδοσιν γραψάμενον Ἀντιφῶντα Φίλου Ῥαμνούσιον, ὥς φησι Διόδωρος, Ἀπολλόδωρος δὲ ὁ Κυμαῖος πρῶτος τοῦ κριτικοῦ εἰσηγήσατο τοὔνομα καὶ γραμματικὸς προσηγορεύθη. ἔνιοι δὲ Ἐρατοσθένη τὸν Κυρηναῖόν φασιν, ἐπειδὴ ἐξέδωκεν αὐτὸς βιβλία δύο γραμματικὰ ἐπιγράψας, ὠνομάσθη δὲ γραμματικὸς ὡς νῦν ὀνομάζομεν πρῶτος Πραξιφάνης Διονυσοφάνους Μιτυληναῖος. Ζάλευκός τε ὁ Λοκρὸς πρῶτος ἱστόρηται νόμους θέσθαι, οἱ δὲ Μίνω τὸν Διὸς ἐπὶ Λυγκέως. οὗτος μετὰ Δαναὸν γίνεται ἐνδεκάτῃ ἄνωθεν ἀπὸ Ἰνάχου καὶ Μωϋσέως γενεᾷ, ὡς ὀλίγον ὑποβάντες δείξομεν. Λυκοῦργος δὲ μετὰ πολλὰ τῆς Ἰλίου ἁλώσεως γεγονὼς ἔτη πρὸ τῶν ὀλυμπιάδων ἔτεσιν ἑκατὸν πεντήκοντα νομοθετεῖ Λακεδαιμονίοις. Σόλωνος γὰρ τοὺς χρόνους προειρήκαμεν.

P. 366. Pott.

§. 80. Δράκων δὲ ὁ καὶ αὐτὸς νομοθέτης περὶ τὴν τριακοστὴν καὶ ἑνάτην ὀλυμπιάδα γεγονὼς εὑρίσκεται. Ἀντίλοχος δὲ ὧν ὁ τοὺς ἱστορας πραγματευσάμενος ἀπὸ τῆς Πυθαγόρου χιλιάς ἐπὶ τὴν Ἐπικούρου τελευτὴν, γαμηλιῶνος δὲ δεκάτῃ ἱσταμένου γενομένην ἔτη φέρει τὰ πάντα τριακόσια δώδεκα. ἔτι φασὶ τὸ ἡρῷον τὸ ἑξάμετρον Φανοθέαν τὴν γυναῖκα Ἰκαρίου, οἱ δὲ Θέμιν μίαν τῶν Τιτανίδων

εὑρεῖν. Δίδυμος δ' ἐν τῷ περὶ Πυθαγορικῆς
σοφίας Θεανὼ τὴν Κροτωνιᾶτιν πρώτην γυ-
φιλοσοφῆσαι καὶ ποιήματα γράψαι ἱστορεῖ.
οὖν Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ὡς μέν τινες καὶ
5πτωσιν ἐπιβολὸς τῆς ἀληθείας ἀμήχανη,
τε καὶ οὐ πάσης γένεται, ὡς δὲ ἄλλοι βούλονται
τοῦ διαβόλου τὴν κίνησιν ἴσχει. ἔνιοι δὲ
τινὰς ὑποβεβηκυίας ἐμπνεῦσαι τὴν πᾶσαν φιλοσοφίαν
ὑπειλήφασιν. ἀλλ' εἰ καὶ μὴ καταλαμβάνει
10λληνικὴ φιλοσοφία τὸ μέγεθος τῆς ἀληθείας ἐν-
ἐξασθενεῖ πράττειν τὰς κυριακὰς ἐντολάς,
γε προκαταχευάζει τὴν ὁδὸν τῇ βασιλικωτέρᾳ
δυσχελίᾳ, ἀμηγέπη σοφρονίζουσα καὶ τὸ
τυποῦσα καὶ προσιόντα εἰς παραδοχὴν
15θείας τὴν προνοιαν δοξάζοντα.

§. 81. Cap. XVII.

Ναὶ φασὶν γεγράφθαι «πάντες εἰσὶ
τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου κλέπται
σται" *). πάντες μὲν οὖν οἱ ἐν λόγῳ —
20πρὸ τῆς τοῦ λόγου σαρκώσεως — ἐκκοπόν-
κώτερον. ἀλλ' οἱ μὲν προφῆται ἄτε
καὶ ἐμπνευσθέντες ὑπὸ τοῦ κυρίου οὐ
διάκονοι. φησὶ γοῦν ἡ γραφή, «ἀπέστειλεν
τοὺς ἑαυτῆς δούλους συγκαλοῦσα μετὰ
25ρύγματος ἐπὶ κρατῆρα οἴνου" **).
ἀπεστάλη ὑπὸ κυρίου, ἀλλ' ἦλθε,
λος μαθών τι τῆς ἀληθείας καὶ μὴ
αὐτῇ, ταῦτα ἐνέπνευσε καὶ κλέψας
30μὴ εἰδότος τοῦ κυρίου τοῦ καὶ τὰ
μένων πρὸ καταβολῆς τοῦ ἑκάστου
ἀλλὰ μὴ κωλύσαντος· εἶχεν γάρ

*) Ioann. 10, 8. **) Proverb. 11

οἱ πρὸ
καὶ λη-
οἱ δὴ οὐ
κυθόλε-
στειλέντες
ται, ἀλλὰ
ἡ σοφία
φηλοῦ κη-
φία δὲ οὐκ
κλαπεῖσα
εἰς ἢ ἄγγε-
ταμείνας ἐνέ-
ἔδωκεν οὐχὶ
τῶν ἑκου-
ἐγνωκότος,
ὠφέλειαν τότε

ἢ εἰς ἀνθρώπους ἐρχομένη κλοπὴ, οὐ τοῦ ὑφελομένου τὸ συμφέρον σκοπουμένου, κατευθυνούσης δὲ εἰς τὸ συμφέρον τῆς προνοίας τὴν ἔκβασιν τοῦ τολμήματος.

§. 82. Οἶδα πολλοὺς ἀδιαλείπτως ἐπιφυομένους ἡμῖν καὶ τὸ μὴ κωλῦον αἴτιον εἶναι λέγοντας, φασὶ γὰρ αἴτιον εἶναι κλοπῆς τὸν μὴ φυλάξαντα ἢ τὸν μὴ κωλύσαντα, ὡς τοῦ ἐμπρησμοῦ τὸν μὴ σβέσαντα τὸ δεινὸν ἀρχόμενον καὶ τοῦ ναυάγιου τὸν κυβερνήτην μὴ στείλαντα τὴν ὀθόνην. αὐτίκα κολύονται πρὸς τοῦ νόμου οἱ τούτων αἴτιοι. ᾧ γὰρ κωλῦσαι δύναμις ἦν τούτῳ καὶ ἡ αἰτία τοῦ συμβαίνοντος προσάπτεται. φαμὲν δὴ πρὸς αὐτοὺς τὸ αἴτιον ἐν τῷ ποιεῖν καὶ ἐνεργεῖν καὶ δρᾶν νοεῖσθαι, τὸ δὲ μὴ κωλῦον κατά γε τοῦτο ἀνενέργητον εἶναι. ἔτι τὸ μὲν αἴτιον πρὸς τῇ ἐνεργείᾳ ἐστὶ, καθάπερ ὁ μὲν ναυπηγὸς πρὸς τὸ γίγνεσθαι τὸ σκάφος, ὁ δὲ οἰκοδόμος πρὸς τὸ ἐκτίσθαι τὴν οἰκίαν, τὸ δὲ μὴ κωλῦον κεχώρισται τοῦ γινομένου. διὰ τοῦτο γοῦν ἐπιτελεῖται, ὅτι τὸ κωλῦσαι δυνάμενον οὐκ ἐνεργεῖ οὐδὲ κωλύει. τί γὰρ ἐνεργεῖ ὁ μὴ κωλύων; ἤδη δὲ καὶ εἰς ἀπέμφασιν αὐτοῖς ὁ λόγος χωρεῖ, εἴ γε τῆς τρώσεως, οὐχὶ τὸ βέλος, ἀλλὰ τὴν ἀσπίδα τὴν μὴ κωλύσασαν τὸ βέλος διελθεῖν αἰτιάσονται· οὐδὲ γὰρ τὸν κλέπτην, ἀλλὰ τὸν μὴ κωλύσοντα τὴν κλοπὴν καταμέμψονται.

§. 83. Καὶ τὰς ναῦς τοίνυν τῶν Ἑλλήνων μὴ τὸν Ἕκτορα ἐμπρῆσαι λεγόντων, ἀλλὰ τὸν Ἀχιλλέα, διότι κωλῦσαι τὸν Ἕκτορα δυνάμενος οὐ κεκώλυκεν, ἀλλ' ὁ μὲν διὰ μῆνιν, ἐπ' αὐτῷ δὲ ἦν καὶ μηνίειν καὶ μή, καὶ μὴν οὐκ ἀπεῖρξε τὸ πῦρ, καὶ ἴσως συναίτιος, ὁ δὲ διάβολος αὐτεξούσιος ὢν καὶ μεταP. νοῆσαι οἷός τε ἦν καὶ κλέψαι, καὶ ὁ αἴτιος αὐτός368. τῆς κλοπῆς οὐχ ὁ μὴ κωλύσας κύριος. ἀλλ' οὐδ' Pott. ἐπιβλαβὴς ἡ δόσις ἦν ἵνα ἡ κώλυσις παρέλθῃ. εἰ δὲ χρὴ ἀκριβολογεῖσθαι πρὸς αὐτούς, ἴστωσαν τὸ

μὲν μὴ κωλύ[ειν] ἐὰν δὲ ὑπὲρ φαμέν ἐπὶ τ[ῶν]
γονέων μηδ[ὲ]
ἐνέχεσθαι τῷ [ὅλως αἴτιον εἶναι, τῷ
σπίζων αἴτι[ος] τοῦ αἴτιον ἐγκλήματι.
στρώσχεσθαι ἔστε τῷ προσπεζομέ[νῳ]
Σωκράτει τὸ κωλύειν τὸ τρωθῆναι [ἢ]
ἀλλὰ προτρέπ[ειν] Δαιμόνιον αἴτιον ἦ[ν]
ἔπαινοι οὔτε [εἰ] καὶ μὴ προέστη[κε]
σεις δίκαιαι, οἱ ψόγοι οὔθ' αἱ τιμω[ρί]
10τῆς ὁρᾶς μὴ τῆς ψυχῆς ἐγκ[ρά]
οὔσης. καὶ ἀφορμῆς, ἀλλ' ἀκ[ρα]

§. 84. Ὅτε δ κλὲν κωλύσω[ν]
κωλύσας τὴν αἵρεσιν τῆς ψυχῆς κ[ρί]
ὅτι μάλιστα ὁ θεὸς μὲν ἡμῖν χαρ[ί]
15δὲ τῶν ἀγα[θῶν] πραγμάτων προ[τρο]
χει, διημε[ρ]ευνημένη δὲ ἀπλῶς ἀ[γα]
ἀγνοίας καὶ ἁμαρτίας οὐδεὶς ἑκ[ών]
εἰκότως ἀξ[ι]ος, ἀλλὰ κολάσεις. καὶ γὰρ τὸ [φο]
σιον, ἀλλ' ὅταν δ' ἑαυτόν τις [ἀ]
20πυρέττῃ καὶ τιμώμεθα τοῦτον. ὡς δὲ καὶ [πυ]
ἀκουσίου κὼν, τῇ δὲ ἕξει, οὐ γὰρ αἱρεῖται [τις]
ὑπολαβὼν περὶ αὐτῷ ἡδονῇ συνεπιγόμενος ἀ[γνοί]
ἀπαλλάττεσθαι λῆπτὸν ἡγεῖται. ὧν οὕτως ἐχόν[των]
25φαύλης καὶ τῆς τε ἀγνοίας τῆς τε ἀκρασίας [ἀ]
κατατίθεσθαι ἐπιτρεπούς καὶ πρὸ τούτων τ[ὸ]
ἀπόκειται ἐφ' ἡμῖν. ληστὴς δὲ καὶ κλέπτ[ης]
βολος λέγεται ψευδοπροφήτας ἐγκαταμίξας [τοῖς]
φήτας, καθάπερ τῷ πυρῷ τὰ ζιζάνια, τοῖς [προ]
30οὖν ἁπλῶς πρὸ κυρίου κλέπται καὶ λῃσταί, πάντες [δὲ]
φῆται καὶ πάντες οἱ μὴ κυρίως ὑπ' αὐτοῦ ἀπο[στα]
λέντες.

§. 85. Ἔχον δὲ καὶ οἱ ψευδοπροφῆται τὸ κλέπτειν

---

o) Ioann. 10, 8.

τὸ ὄνομα τὸ προφητικὸν προφῆται ὄντες, ἀλλὰ τοῦ ψευδοπροφήτου. λέγει γὰρ ὁ κύριος, „ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πα- P.
τρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν· ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος 369.
ἦν ἀπ᾽ ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔστηκεν, ὅτι Poll.
οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ· ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψευστὴς ἐστι καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ" *). ἐν δὲ τοῖς ψεύδεσι καὶ ἀληθῆ τινα ἐλέγον οἱ ψευδοπροφῆται καὶ τῷ ὄντι οὗτοι ἐν ἐκστάσει προεφήτευον ὡς ἂν ἀποστάτου διάκονοι. λέγει δὲ καὶ ὁ ποιμὴν ὁ ἄγγελος τῆς μετανοίας τῷ Ἑρμᾷ περὶ τοῦ ψευδοπροφήτου· τίνα γὰρ ῥήματα ἀληθῆ λαλεῖ, ὁ γὰρ διάβολος αὐτὸν πληροῖ τῷ ἑαυτοῦ πνεύματι, εἴ τινα δυνήσεται ῥῆξαι τῶν δικαίων. πάντα μὲν οὖν οἰκονομεῖται ἄνωθεν εἰς καλὸν, „ἵνα γνωρισθῇ διὰ τῆς ἐκκλησίας ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ κατὰ πρόγνωσιν τῶν αἰώνων ἣν ἐποίησεν ἐν Χριστῷ" **). τῷ θεῷ δὲ οὐδὲν ἀντίκειται οὐδὲ ἐναντιοῦταί τι αὐτῷ κυρίῳ καὶ παντοκράτορι ὄντι.

§. 86. Ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ἀποστατησάντων βουλαί τε καὶ ἐνέργειαι μερικαὶ οὖσαι, γίνανται μὲν ἐκ φαύλης διαθέσεως καθάπερ καὶ αἱ νόσοι αἱ σωματικαὶ, κυβερνῶνται δὲ ὑπὸ τῆς καθόλου προνοίας ἐπὶ τέλος ὑγιεινὸν κἂν νοσοποιὸς ᾖ ἡ αἰτία. μέγιστον γοῦν τῆς θείας προνοίας τὸ μὴ ἐᾶσαι τὴν ἐξ ἀποστάσεως ἐκνοσηθεῖσαν φυσικὴν κακίαν ἄχρηστον καὶ ἀνωφελῆ μένειν μηδὲ μὴν κατὰ πάντα βλαβερὰν αὐτὴν γενέσθαι, τῆς γὰρ θείας σοφίας καὶ ἀρετῆς προιεῖν — φύσις γὰρ ὡς εἰπεῖν αὕτη τοῦ θεοῦ ὡς τοῦ πυρὸς τὸ θερμαίνειν καὶ τοῦ φωτὸς τὸ φωτίζειν —, ἀλλὰ κἀκεῖνο μάλιστα τὸ διὰ κακῶν τῶν ἐπινοηθέντων πρὸς τινὼν, ἀγαθόν τι καὶ χρηστὸν τε-

*) Ioann. 8, 44. **) Ephes. 3, 10 sq.

Cap. XVIII.

§. 88. Καὶ τούτων φησὶν, ὧν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν σω" †††).

*) Cf. Exod. 28, 3. **) 1 C
ann. 1, 16. †) Ibid. 7, 16. 18.
†††) 1 Corinth. 1, 19 sq.

τοῦ γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; πρὸς ἀντεξεταστὴν τῶν γραμματέων τοὺς τοῦ αἰῶνος τούτου ζητητὰς τοὺς ἐξ ἐθνῶν φιλοσόφους τάξας. „οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου;“ ἐπίσης τῷ μωρὰν εἶδεξε καὶ οὐκ ἀληθῆ τὴν σοφίαν τῶν „διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν“ *), ἐρεῖ, „ἐπειδὴ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ“, τουτέστι διὰ τῶν προφητῶν κατηγγελμένῃ, „οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας“ τῆς διὰ τῶν προφητῶν λαλούσης „αὐτὸν“, δηλονότι τὸν θεὸν, „εὐδόκησεν θεὸς ὁ θεὸς διὰ τοῦ κηρύγματος τῆς μωρίας“ τῆς δοκούσης Ἕλλησιν εἶναι μωρίας „σῶσαι τοὺς πιστεύοντας, ἐπειδὴ Ἰουδαῖοι“, φησὶ, „σημεῖα αἰτοῦσι“ πρὸς πίστιν, „Ἕλληνες δὲ σοφίαν ζητοῦσι“ τοὺς ἀναγκαστικοὺς καλουμένους λύγους καὶ τοὺς ἄλλους συλλογισμοὺς δηλονότι, „ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον“ διὰ τὸ εἰδότας τὴν προφητείαν μὴ πιστεύειν τῇ ἐκβάσει, „Ἕλλησι δὲ μωρίαν.“ μυθώδες γὰρ ἡγοῦνται οἱ δοκησίσαφοι διά τε ἀνθρώπου υἱὸν θεοῦ λαλεῖν υἱόν τε ἔχειν τὸν θεὸν καὶ δὴ καὶ πεπονθέναι τοῦτον; ὅθεν αὐτοὺς ἡ πρόληψις τῆς οἰήσεως ἀναπείθει ἀπιστεῖν, ἡ γὰρ παρουσία τοῦ σωτῆρος οὐ μωροὺς ἐποίησεν καὶ σκληροκαρδίους καὶ ἀπίστους, ἀλλὰ συνετοὺς καὶ εὐπειθεῖς καὶ πρὸς ἔτι πιστοὺς, ἐδείχθησαν δὲ ἐκ τῆς τῶν ὑπακουσάντων ἑκουσίου προσκλίσεως χωρισθέντες οἱ μὴ ἐθελήσαντες πείθεσθαι ἀσύνετοί τε καὶ ἄπιστοι καὶ μωροὶ, „αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι Χριστὸς θεοῦ δύναμις ἐστι καὶ θεοῦ σοφία“ **). P.

§. 89. *Μή τι οὖν ὅπερ καὶ ἄμεινον ἀποφατέον.* 371.
τὸν ἡγητέον τὸ „οὐκ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν Patr.
τοῦ κόσμου“, ἐπίσης οὐκ ἐμώρανεν, ἵνα μὴ ἡ αἰτία

*) Ephes. 4, 18. **) 1 Corinth. 1, 21—24.

τῆς σκληροκαρδίας ἐξ
γενομένη „τοῦ μωραίνοντος
γὰρ καίτοι σοφοὶ ὄντες ἐν
μὴ πιστεύσαντες τῷ ὄντι ἐν
5αἱρέσεις ἢ τε τῆς κηρίγμα
„ἀπολῶ τὴν σοφίαν ἀληθείας
νουμένης ὑπεροφομένης
παραθέσει καταλάμψαι φησὶν
τοῦ ἡλίου καταλαμπόμενος
10μὴ τὴν ἴσην ἐκτελεῖν ἐνέργειαν
θεώπων κεκλημένων οἱ ὑπακο
τοί" ὠνομάσθησαν. οὐ γάρ
θεῷ. αὐτίκα ἐξ ἑκατέρου
οὗτοι „λαὸς περιούσιος."
15ἀποστόλων δεξάμενοι εὐθὺς ἂν κατὰ
μὴ θελήσαντες πεισθῆναι ἐ
λαθή.

§. 90. Πρὸς τούτους ἡ
γεσθε" καὶ εἰσακούσητέ μου,
σιν καὶ ἐφ' ἡμῖν κείμενα δι
τὴν κατὰ τὸν ἐκτροπὴν, θεοῦ
δείξῃ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφία
25ην. ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁ δοκη
τινὰς τὰς παρὰ τῷ ἀποσ
σθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπ
σθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ
διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος λ
30δοτε τόπον τῷ διαβόλῳ.
πέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω
θὸν", ἐργάζεσθαι δέ ἐστι τὸ
τὴν ἀλήθειαν, σὺν γὰρ τῷ
ἔχητε μεταδοῦναι τῷ χρείαν

*) Actor. 2, 41. **) Iesai.

κῆς περιουσίας καὶ τῆς θείας σοφίας. βούλεται γὰρ ἐκδιδάσκεσθαι τὸν λόγον καὶ εἰς τὰς τραπέζας τὸ ἀργύριον βάλλεσθαι δεδοκιμασμένον ἀκριβῶς εἰς τὸ ἐκδανείζεσθαι. ὅθεν ἐπιφέρει "λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω", σαπρὸς λόγος οὗτος ὁ ἐξ οἰήσεως, "ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσιν" *). ἀγαθοῦ δ' ἂν ἀνάγκη θεοῦ ἀγαθὸν τὸν λόγον. πῶς δὲ οὐκ ἀγαθὸς ὁ σώζων;

Cap. XIX.

§. 91. Ἐπεὶ οὖν μαρτυροῦνται ἀληθῆ τινὰ δογματίζειν καὶ Ἕλληνες, ἔξεστι κἀντεῦθεν σκοπεῖν. ὁ Παῦλος ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων ἀναγράφεται λέγων πρὸς τοὺς Ἀρεοπαγίτας· "δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ, διερχόμενος γὰρ καὶ ἱστορῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν εὗρον βωμὸν ἐν ᾧ ἀνεγέγραπτο· ἀγνώστῳ θεῷ. ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε τοῦτον, ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχων κύριος οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρωπίνων θεραπεύεται προσδεόμενός τινος, αὐτὸς δοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα, ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς πᾶν γένος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ παντὸς προσώπου τῆς γῆς, ὁρίσας προστεταγμένους καιροὺς καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν ζητεῖν τὸ θεῖον, εἰ ἄρα ψηλαφήσειαν ἢ εὕροιεν ἂν, καίτοι οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντος, ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασιν,

τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν" *).

ἐξ ὧν δῆλον ὅτι καὶ ποιητικοῖς χρώμενος παραδει-

*) Ephes. 4, 24. 25. 27—29. **) Actor. 17, 22—28.

γμασιν ἐκ τῶν Ἀράτου φαινομένων
παρ' Ἕλλησι καλῶς εἰρημένα, καὶ δοκιμ
στου θεοῦ τιμᾶσθαι μὲν κατὰ περίφ φασιν ,
Ἑλλήνων τὸν δημιουργὸν θεὸν ἡνίξατο,
γνωσιν δὲ δεῖν δι' υἱοῦ παραλαβεῖν τε καὶ

§. 92. Ἀπόστειλα οὖν διὰ τοῦτό σε εἰς
ἀνοῖξαι", φησὶν, "ὀφθαλμοὺς αὐτῶν τοῦ ἐ
ἀπὸ σκότους εἰς φῶς καὶ τῆς ἐξουσίας τ
ἐπὶ θεὸν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμ
κλῆρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ ε
οὗτοι οὖν οἱ ἀνοιγόμενοι τυφλῶν ὀφθα
υἱοῦ ἐπίγνωσίς ἐστι τοῦ πατρὸς ἡ τῆς
τῆς Ἑλληνικῆς κατάληψις, τό τε ἀπὸ τ
τοῦ σατανᾶ ἐπιστρέψαι τὸ ἀπὸ τῆς ἁ
μεταβάλλεσθαι δι' ἣν ἡ δουλεία ἐγεχό
ἁπλῶς πᾶσαν φιλοσοφίαν ἀποδεχόμεθα
περὶ ἧς καὶ ὁ παρὰ Πλάτωνι λέγει Σω
γὰρ δὴ ὡς φασι παρὰ Πλάτωνι λέγει Σω
πολλοὶ, βάκχοι δέ γε παῦροι, "πολλ
κλητοὺς, ὀλίγους δὲ τοὺς ἐκλεκτούς"
νος. ἐπιφέρει γοῦν σαφῶς· οὗτοι δὲ
ἐμὴν δόξαν οὐκ ἄλλοι ἢ οἱ περιλαμπ
ὧν δὴ κἀγὼ κατὰ τὸν δυνατὸν θεὸν ἐ
βίῳ, ἀλλὰ παντί γε τρόπῳ προθυμήθη
δὲ ὀρθῶς προθυμήθην καὶ εἰ ἥκι
ὕστερον.

§. 93. Ἆρ' οὖ δοκεῖ σοι
Ἑβραϊκῶν γραφῶν τὴν μετὰ θά
δεκαίου συμφρίζειν κἀν τῷ Δημι
Πλάτωνος τὸ σύγγραμμα· μηδὲ
φεῖν λέγειν περὶ τὰς τέχνας κυβ
πολυπραγμονοῦντα, ἀλλὰ ἄλλο τι, ἐ
ὄνειδος εἶναι. ἤδει γάρ, οἶμαι,

a) Actor. 26, 17 sq. b) Matt

μαθῆ νόον ἔχει, ὃ διδάσκει καθ' Ἡράκλειτον. ἔν τε τῷ πέμπτῳ τῆς πολιτείας, τούτους οὖν πάντας, φησὶ, καὶ ἄλλους τοιούτων τινῶν μαθημάτων καὶ τῶν τεχνῶν φιλοσόφους θήσομεν; οὐδαμῶς, εἶπεν, ἀλλ' ὁμοίους μὲν φιλοσόφοις, τοὺς δ' ἀληθινοὺς, ἔφη, τίνας λέγεις; τοὺς τῆς ἀληθείας, ἦν δ' ἐγὼ, φιλοθεάμονας· οὐ γὰρ ἐν γεωμετρίᾳ αἰτήματα καὶ ὑποθέσεις ἐχούσῃ φιλοσοφία, οὐδ' ἐν μουσικῇ στοχαστικῇ γε οὔσῃ, οὐδ' ἐν ἀστρονομίᾳ φυσικῶν καὶ ῥεόντων καὶ εἰκότων βεβυσμένῃ λόγων, ἀλλ' αὖ τοῦ ἀγαθοῦ δι' ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀληθείας ἑτέρων μὲν ὄντων τἀγαθοῦ ὄντων, ὥσπερ δὲ ἐπὶ τἀγαθόν. ὥστ' οὐδ' αὐτὸς τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν συντελεῖν πρὸς τἀγαθὸν ὑπείληφεν, συνεργεῖν δὲ πρὸς τὸ διεγείρειν καὶ συγγυμνάζειν πρὸς τὰ τοιαῦτα τὴν ψυχήν.

§. 94. Εἶτ' οὖν κατὰ περίπτωσιν φασὶν ἀποφθέγξασθαί τινα τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας τοὺς Ἕλληνας θείας οἰκονομίᾳ ἢ περίπτωσις — οὐ γὰρ ταυτόματον ἐκθειάσει τις διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς φιλοτιμίαν —, εἴτε κατὰ συντυχίαν οὐκ ἀπρονόητος ἡ σύνταξις, εἴτ' αὖ φυσικὴν ἔννοιαν ἐσχηκέναι τοὺς Ἕλληνας λέγοι τὸν τῆς φύσεως δημιουργὸν ἕνα γινώσκομεν, καθὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φυσικὴν εἰρήκαμεν, εἴτε μὴν κοινὸν ἐσχηκέναι νοῦν τίς ὁ τούτου πατὴρ καὶ τίς κατὰ τὴν τοῦ νοῦ διανομὴν δικαιοσύνη σκοπήσομεν, ἂν γὰρ προαναφώνησίν τις εἴπῃ καὶ συνεκφώνησιν ἀπειλήφατε, προφητείας εἴδη λέγει. ναὶ μὴν κατ' ἔμφασιν ἀληθείας ἄλλοι θεολογοῦσιν εἰρῆσθαί τινες τοῖς φιλοσόφοις. ὁ μὲν οὖν Θεσπέσιος ἀπόστολος ἐφ' ἡμῶν γράφει· „βλέπομεν γὰρ νῦν ὡς δι' ἐσόπτρου" κατ' ἀνάκλασιν „ἐπ' αὐτοῦ ἑαυτοὺς γινώσκοντες καὶ τοῦ ἐν ἡμῖν θείου τὸ ποιητικὸν αἴτιον ὡς οἷόν τε συνθεωροῦντες. „εἰδες γὰρ", φησὶ, „τὸν ἀδελφόν σου, εἶδες τὸν θεόν

σου" *), τὸν σωτῆρα οἶμαι θεὸν εἰδῆσθαι ἡμᾶς
νῦν. μετὰ δὲ τὴν τῆς σαρκὸς ἀπόθεσιν „πρὸ σ
πρὸς πρόσωπον", τότε ἤδη ὁριστικῶς καὶ κ
πικῶς, ὅταν καθαρὰ ἡ καρδία γένηται. κα
δέμφασιν δὲ καὶ διὰ φασιν οἱ ἀκριβῶς παρ'
φιλοσοφήσαντες διορῶσι τὸν θεόν· τοιοῦται
καθ' ἀδυναμίαν φαντασίαι ἀληθεῖς ὡς φ
καθορᾶται, ἐν τοῖς ὕδασιν ὁρῶμεν καὶ τὰ
διαφανῶν καὶ διυγῶν σωμάτων.

§. 95. Καλῶς οὖν ὁ Σολομῶν, „ὁ σπείρων
φησί, „δικαιοσύνην ἐργάζεται πίστιν. εἰσὶ
τὰ ἴδια „ἐπιμελοῦ τῶν ἐν τῷ πεδίῳ χλωρῶν
πάλιν, „καὶ συνάγαγε χόρτον ὥρεμην „ἵνα
ρεῖς πόαν, „ἱματισμόν" ***). ὁρᾷς ὅπως
ἔξωθεν σκέπης τε καὶ φυλακῆς φροντιστέον.
στῶς δὲ ἐπιγνώσῃ ψυχὰς ποιμνίου σοῦ" †),
γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα φύσει τὰ τοῦ
ποιῶσιν, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες ἑαυτοῖς εἰσι νό-
μος" ††) τῆς ἀκροβυστίας τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου
P. φυλασσούσης κατὰ τὸν ἀπόστολον καὶ πρὸ τοῦ νόμου
137 καὶ πρὸ τῆς παρουσίας. οἱονεὶ δὲ σύγκρισιν ποιού-
Sylb. μενος ὁ λόγος τῶν ἀπὸ φιλοσοφίας πρὸς τοὺς αἱ-
ρετικοὺς καλουμένους, ἐμφανῶς πάνυ, „κρείσσων",
φησί, „φίλος ἐγγὺς ἢ ἀδελφὸς μακρὰν οἰκῶν" †††),
„ὃς δὲ ἐρείδεται ἐπὶ ψευδέσιν, οὗτος ποιμαίνει ἀνέ-
μους καὶ διώκει ὄρνεα πτερωτά." οὐκ οἶμαι φιλο-
σοφίαν λέγειν τὰ νῦν τὸν λόγον, καίτοι ἐν πολλοῖς P.
τὰ εἰκότα ἐπιχειρεῖ καὶ πιθανεύεται φιλοσοφία, 375.
ἀλλὰ τὰς αἱρέσεις ἐπιρραπίζει. ἐπιφέρει γοῦν· „ἀπέ- Pott.
λιπεν γὰρ ὁδοὺς τοῦ ἑαυτοῦ ἀμπελῶνος, τὰς δὲ τρο-
χιὰς τοῦ ἰδίου γεωργίου πεπλάνηται." αὗται δὲ εἰ-

*) 1 Corinth. 3, 12. 23. **) Prouerb. 11, 21. 24. ***) Ibid. 27, 25 sq. †) Ibid. v. 23. ††) Roman. 2, 14. †††) Pro-uerb. 27, 9-10.

σιν αἱ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀπολείπουσαι ἐκκλησίαν. αὐτίκα ὁ εἰς αἵρεσιν ὑποπεσὼν διέρχεται δι' ἐρημίας ἀνύδρου" τὸν ὄντως ὄντα θεὸν καταλιπὼν ἔρημος θεοῦ, ὕδωρ ἄνυδρον ζητῶν, "τὴν ἀοίκητον καὶ ὄλψιον ἐπερχόμενος γῆν, συνάγων χερσὶν ἀκαρπίαν."

§. 96. "Καὶ ταῖς ἐνδεέσι φρενῶν παρακελεύομαι", λέγουσα φησὶν ἡ σοφία τοῖς ἀμφὶ τὰς αἱρέσεις δηλονότι, "ἄρτων κρυφίων ἡδέως ἅψασθε καὶ ὕδατος κλοπῆς γλυκεροῦ", ἄρτον καὶ ὕδωρ οὐκ ἐπ' ἄλλων τινῶν, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τῶν ἄρτῳ καὶ ὕδατι κατὰ τὴν προσφορὰν μὴ κατὰ τὸν κανόνα τῆς ἐκκλησίας χρωμένων αἱρέσεων ἐμφανῶς ταττούσης τῆς γραφῆς. εἰσὶ γὰρ οἳ καὶ ὕδωρ ψιλὸν εὐχαριστοῦσιν. "ἀλλὰ ἀποπέδησον μὴ χρονίσῃς ἐν τῷ τόπῳ αὐτῆς." τόπον τὴν συναγωγήν, οὐχὶ δὲ ἐκκλησίαν ὁμωνύμως προσεῖπεν. εἶτα ἐπιφωνεῖ· "οὕτω γὰρ διαβήσῃ ὕδωρ ἀλλότριον", τὸ βάπτισμα τὸ αἱρετικόν, οὐκ οἰκεῖον καὶ γνήσιον ὕδωρ λογιζομένη· "καὶ ὑπερβήσῃ ποταμὸν ἀλλότριον" *) τὸν παραφέροντα καὶ κατασύροντα εἰς θάλασσαν εἰς ἣν ἐκδίδοται ὁ παρεκτραπεὶς ἐκ τῆς κατ' ἀλήθειαν ἑδραιότητος συνεκρυεὶς αὖθις εἰς τὰ ἐθνικὰ καὶ ἄτακτα τοῦ βίου κύματα.

Cap. XX.

§. 97. Ὡς δὲ οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι οἱ καθέλκοντες τὴν ναῦν οὐ πολλὰ αἴτια λέγοιντ' ἂν, ἀλλ' ἐκ πολλῶν αἴτιον ἕν· οὐκ ἔστι γεὼρ αἴτιος ἕκαστος τοῦ καθέλκεσθαι τὴν ναῦν, ἀλλὰ σὺν τοῖς ἄλλοις, οὕτω καὶ ἡ φιλοσοφία πρὸς κατάληψιν τῆς ἀληθείας ζήτησις οὖσα ἀληθείας συλλαμβάνεται, οὐκ αἰτία οὖσα καταλήψεως, σὺν δὲ τοῖς ἄλλοις αἰτία καὶ συνεργός. τάχα δὲ καὶ τὸ συναίτιον αἴτιον. ὡς δὲ ἑνὸς ὄντος τοῦ εὐδαιμονεῖν αἰτίαι τυγχάνουσιν αἱ ἀρεταί

*) Prouerb. 9, 12. 16—18.

πλείονες ὑπὲρ ἔχουσαι, καὶ ὡς
ἥλιος τό τε πῦρ βυλευτεῖόν τι
οἴσης τῆς ἀληθείας πολλὰ τὸ
ζήτησιν αὐτῆς, μίαν, ἡ δὲ εὕρεσις
δὲ συμβέβηκεν κατὰ δύναμέν ἐ
μένην λέγεσθαι τούτοις μὲν τι
ἐν τούτοις δὲ καὶ φρόνησιν, ἐν
τὸν οὖν λόγον καὶ μιᾶς οὔσης
μὲν γεωμετρίας ἀληθείας, ἐν
κἀν φιλοσοφίας ἀληθείας, ἐν
μόνη δὲ ἡ κατὰ τῇ ὀρθῇ Ἑλλ
παρὰ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ παιδ

§. 98.

Τοῦτον μὲν οὖν
καὶ τῆς αὐτ ῆς δραχμῆς τῷ
λέγεσθαι ν ἄλον, τῷ δὲ τελ
μὲν τῷ στα θμούχῳ, μισθὸν
τῷ πιπρά κοντι ἀργαβῶνα.
καθ' ἑαυτ ὴν ἀληθεια συνωνύμως
χρῆσιν δὲ ἀποτελέσματός
γὰρ δὴ τούτων γίνεται τ
ὀρθὸν βίον εὐδαιμονῶμεν πρὸς
κεκοσμημ ένον εὐδαιμονίαν λέγω
ρωθεν συλλαμβάνεται φιλοσ
θειαν εὐ ρέσει κατὰ διαφόροι
ἐπὶ τὴν π ροσεχῶς ἁπτομένην
ἐπιχειρεῖν ησιν, ἀλλὰ συλλαμ
ρίζεται ἐσπουδακότι ἀνθά
καὶ τοῦ τε ἡ Ἑλληνικὴ ἀλήθ
γνώσεως αὐτοῦ μετείληφεν
καὶ ταῖς ὁμοίοις· θεοδίδακτ
γράμματα παρὰ τῷ υἱῷ τ
ἔνθεν οὐδ' ὡς αὐτὼς κινοῦσ
φόβῳ διδασκαλίᾳ.

§. 99. Εἰ δὲ καὶ διαστέλλεσθαι ἡμᾶς διὰ τοὺς φιλεγκλήμονας δεήσει, συναίτιον φιλοσοφίαν καὶ συνεργὸν λέγοντες τῆς ἀληθοῦς καταλήψεως ζήτησιν οὖσαν ἀληθείας προπαιδείαν αὐτὴν ὁμολογήσομεν διὰ τοῦ γνωστικοῦ, οὐκ αἴτιον τιθέμενοι τὸ συναίτιον οὐδὲ μὴν τὸ συνεργὸν συνεκτικὸν οὐδ' ὡς ἧς οὐκ ἄνευ τὴν φιλοσοφίαν, ἐπεὶ σχεδὸν οἱ πάντες ἄνευ τῆς ἐγκυκλίου παιδείας καὶ φιλοσοφίας τῆς Ἑλληνικῆς, οἱ δὲ καὶ ἄνευ γραμμάτων τῇ θείᾳ καὶ βαρβάρῳ κινηθέντες φιλοσοφίᾳ δυνάμει τὸν περὶ θεοῦ διὰ πίστεως παρειλήφαμεν λόγον, αὐτουργῷ σοφίᾳ πεπαιδευμένοι. ὃ δὲ μεθ' ἑτέρου ποιεῖ ἀτελὲς ὂν καθ' αὑτὸ ἐνεργεῖν, συνεργὸν φαμὲν καὶ συναίτιον ἀπὸ τοῦ συναιτίου αἴτιον ὑπάρχειν, ἀπὸ τοῦ ἑτέρου συνελθεῖν, αἴτιον γίγνεσθαι ὠνομασμένον· καθ' ἑαυτὸ δὲ μὴ δύνασθαι τὸ ἀποτέλεσμα τὸ κατ' ἀλήθειαν παρέχειν, καίτοι καὶ καθ' ἑαυτὴν ἐδικαίου ποτὲ καὶ ἡ φιλοσοφία τοὺς Ἕλληνας, οὐκ εἰς τὴν καθόλου δὲ δικαιοσύνην, εἰς ἣν εὑρίσκεται συνεργός, καθάπερ καὶ ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος βαθμὸς τῷ εἰς τὸ ὑπερῷον ἀνιόντι καὶ ὁ γραμματιστὴς τῷ φιλοσοφήσοντι, οὐχ ὡς κατὰ τὴν ἀφαίρεσιν αὐτῆς ἤτοι ἐλλείπειν τῷ καθόλου λόγῳ ἢ ἀναιρεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν, ἐπεὶ καὶ ἡ ὄψις συμβάλλεται καὶ ἡ ἀκοὴ καὶ ἡ φωνὴ πρὸς ἀλήθειαν, νοῦς δὲ ὁ γνωρίζων αὐτὴν προσφυῶς. ἀλλὰ τῶν συνεργῶν τὰ μὲν πλείονα, τὰ δ' ἐλάσσονα προσφέρεται δύναμιν. ἡ γοῦν σικφήνεια συνεργεῖ πρὸς τὴν παράδοσιν τῆς ἀληθείας, καὶ ἡ διαλεκτικὴ πρὸς τὸ μὴ ὑποπίπτειν ταῖς κατατρεχούσαις αἱρέσεσιν.

§. 100. Αὐτοτελὴς μὲν οὖν καὶ ἀπροσδεὴς ἡ κατὰ τὸν σωτῆρα διδασκαλία δύναμις οὖσα καὶ σοφία τοῦ θεοῦ, προπαιδεία δὲ φιλοσοφία ἡ Ἑλληνικὴ οὐ δυνατωτέραν ποιεῖ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἀδύνατον παρέχουσα τὴν κατ' αὐτῆς σοφιστικὴν ἐπιχείρησιν καὶ διακρουομένη τὰς δολερὰς κατὰ τῆς ἀληθείας

Poit. 377. P. 138. Sylb.

ἐπιβουλὰς φραγμὸς οἰκεῖος εἴρηται καὶ θ
τοῦ ἀμπελῶνος· καὶ ἡ μέν, ὡς καὶ
πρὸς τὸ ζῆν ἡ κατὰ τὴν πίστιν ἀλήθεια·
δεῖα δὲ προσοψήματι ἔοικεν καὶ τρ
δεινὸν δὲ λέγοντος γλυκὺ τρωγάλιον,
κατὰ τὸν Θηβαῖον Πίνδαρον. ἀντικρυς
ἡ γραφή· "πανουργότερος ἔσται ἄκακος σ
σοφὸς δέξεται γνῶσιν" *). καὶ ὁ μέν
λαβὼν τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ", φησὶ
"ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος
θής ἐστι καὶ ἀδικία οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ" **
λιν οὖν ἀδικεῖ ὁ στρεβλούμενος τὰ βαρ
ὡς ἰδίαν αὐχῶν τὴν ἑαυτοῦ δόξαν αὔξων
δόμενος τὴν ἀλήθειαν, οὗτος κλέπτης ὑπὸ
ῆς εἴρηται. φησὶ γοῦν "νέε, μὴ γίνου
ὁδηγεῖ γὰρ τὸ ψεῦμα πρὸς τὴν κλοπήν."
ὁ κλέπτης ἅπερ ὑφελόμενος ἔχει ἀληθῶς δό
χρυσίον ἢ κἂν ἄργυρος κἂν λόγος κἂν δό
μέρους τοίνυν ἃ κεκλόφασιν ἀληθῆ μέν, σ
κῶς δὲ καὶ ταῖς τῶν λόγων ἀναγκαις ἴσασι.
τευθέντες οὖν τῶν λόγων ἀναγκαις ἴσασι.
καταληπτικῶς ἐπιγνωσονται.

Cap. XXI.

§. 101.

τῶν φιλοσόφων ἐσκευωρῆσθαι δόγματα μικρὸ
σον διαληψόμεθα, πρότερον δὲ ὅπερ ἀκόλου
περὶ τῶν κατὰ Μωϋσέα χρόνων ἤδη λεκτέον,
δειχθήσεται ἀναμφισβητήτως πάσης σοφίας ἀρχ
ἡ κατὰ Ἑβραίους φιλοσοφία. εἴρηται μὲν σ
τούτων ἀκριβῶς Τατιανῷ ἐν τῷ πρὸς Ἕλληνα
σθηται δὲ καὶ Κασσιανῷ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐξ
κῶν, ἀπαιτεῖ δὲ ὅμως τὸ ὑπόμνημα καὶ ἡμῖ
δραμεῖν τὰ κατὰ τὸν τόπον εἰρημένα. Ἀπίων

*) Proverb. 21, 11. **) Ioann. 7, 18.

ὁ γραμματικὸς ὁ πλειστονίκης ἐπικληθεὶς ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Αἰγυπτιακῶν ἱστοριῶν, καίτοι φιλαπεχθημόνως πρὸς Ἑβραίους διακείμενος, ἅτε Αἰγύπτιος τὸ γένος ὡς καὶ κατὰ Ἰουδαίων συντάξασθαι βιβλίον, Ἀμώσιος τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως μεμνημένος καὶ τῶν κατ' αὐτὸν πράξεων μάρτυρα παρατίθεται Πτολεμαῖον τὸν Μενδήσιον, καὶ τὰ τῆς λέξεως αὐτοῦ ὧδε ἔχει· κατέσχαψε δὲ τὴν Ἀθυρίαν Ἄμωσις κατὰ τὸν Ἀργεῖον γενόμενος Ἴναχον, ὡς ἐν τοῖς χρόνοις ἀνέγραψεν ὁ Μενδήσιος Πτολεμαῖος. ὁ δὲ Πτολεμαῖος οὗτος ἱερεὺς μὲν ἦν, τὰς δὲ τῶν Αἰγυπτίων βασιλέων πράξεις ἐν τρισὶν ὅλαις ἐκθέμενος βίβλοις κατὰ Ἄμωσιν φησὶν Αἰγύπτου βασιλέα Μωϋσέως ἡγουμένου γεγονέναι Ἰουδαίοις τὴν ἐξ Αἰγύπτου πορείαν. ἐξ ὧν συνῶπται κατὰ Ἴναχον ἠκμακέναι τὸν Μωϋσέα. P. 379. Pott.

§. 102. Παλαίτερα δὲ τῶν Ἑλληνικῶν τὰ Ἀργολικά, τὰ ἀπὸ Ἰνάχου λέγω, ὡς Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς ἐν τοῖς χρόνοις διδάσκει. τούτων δὲ τεσσαράκοντα μὲν γενεαῖς νεώτερα τὰ Ἀττικὰ τὰ ἀπὸ Κέκροπος τοῦ διφυοῦς δὴ καὶ αὐτόχθονος, ὥς φησι κατὰ λέξιν ὁ Τατιανός, ἐννέα δὲ τὰ Ἀρκαδικὰ, τὰ ἀπὸ Πελασγοῦ· λέγεται δὲ καὶ οὗτος αὐτόχθων, τούτων δὲ ἄλλα πεντήκοντα δυοῖν νεώτερα, τὰ Φθιωτικὰ, τὰ ἀπὸ Δευκαλίωνος. εἰς δὲ τὸν χρόνον τῶν Τρωϊκῶν ἀπὸ Ἰνάχου γενεαὶ μὲν εἴκοσι ἢ πλείους διαριθμοῦνται, ἔτη δὲ ὡς ἔπος εἰπεῖν τετρακόσια καὶ πρόσω. εἰ δὲ τὰ Ἀσσυρίων πολλοῖς ἔτεσι πρεσβύτερα τῶν Ἑλληνικῶν ἀφ' ὧν Κτησίας λέγει φανήσεται τῷ δευτέρῳ καὶ τριακοστῷ ἢ Μωϋσέως κατὰ Ἄμωσιν τὸν Αἰγύπτιον καὶ κατὰ Ἴναχον τὸν Ἀργεῖον ἐξ Αἰγύπτου κίνησις. ἦν δὲ κατὰ τὴν Ἑλλάδα κατὰ μὲν Φορωνέα τὸν μετὰ Ἴναχον ὁ ἐπὶ Ὠγύγου κατακλυσμὸς καὶ ἡ ἐν Σικυῶνι βασιλεία πρώτου μὲν Αἰγιαλέως, εἶτα Εὔρωπος, εἶτα Τελχῖνος, καὶ ἡ Κρητὸς ἐν Κρήτῃ. Ἀκυσίλαος γὰρ Φορωνέα πρῶ- P. 380. Pott.

τον ἄνθρωπον γενέσθαι λέγει, ὅθεν καὶ ὁ τῆς ρωνίδος ποιητὴς εἶναι αὐτὸν ἔφη πατέρα ἀνθρώπων.

§. 103. Ἐντεῦθεν ὁ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ κολουθήσας Ἀκουσιλάῳ γράφει· καί ποτε προσχόντος γεῖν βουληθεὶς αὐτοὺς περὶ τῶν ἀρχαίων τῶν τῇδε τῇ πόλει τὰ ἀρχαιότατα λέγειν ἐπιχειρεῖ Φορωνέως τε τοῦ πρώτου λεχθέντος καὶ τὰ μετὰ τὸν κατακλυσμόν. κατὰ δὲ Ἀκταῖος, ἀφ' οὗ Ἀκταία ἡ Ἀττική. κατὰ δὲ παν Προμηθεὺς καὶ Ἄτλας καὶ Ἐπιμηθεὺς διφυὴς Κέκροψ καὶ Ἰνώ. κατὰ δὲ Κρότωπον Φαέθοντος ἐκπύρωσις καὶ ἐπὶ Δευκαλίωνος βρία. κατὰ δὲ Σθένελον ἥ τε Ἀμφικτυόνος λεία καὶ ἡ εἰς Πελοπόννησον Δευκαλίωνος καὶ ὑπὸ Δαρδάνου τῆς Δαρδανίας κτίσις, πρῶτον φησὶν Ὅμηρος,

τέκετο νεφεληγερέτα Ζεὺς*),

ἥ τε ἐκ Κρήτης εἰς Φοινίκην ἀνακομιδή. Λυγκέα τῆς κόρης ἡ ἅρπαγὴ καὶ ἡ τοῦ σῖνι τεμένους καθίδρυσις Τριπτολέμου τε καὶ ἡ Κάδμου εἰς Θήβας παρουσία βασιλεία. κατὰ δὲ Προῖτον ὁ Εὐμόλπου P. ναίους πόλεμος. κατὰ δὲ Ἀκρίσιον 139 Φρυγίας διάβασις καὶ Ἴωνος εἰς Sylb. καὶ ὁ δεύτερος Κέκροψ αὖ τε Περσέως σου πράξεις, Ὀρφεύς τε καὶ Μουσαῖος.

§. 104. Κατὰ δὲ τὸ ὀκτωκαιδέκατον Ἀγαμέμνονος βασιλείας Ἴλιον ἑάλω, τοῦ Θησέως βασιλεύοντος Ἀθήνῃσι τῷ θαργηλιῶνος μηνὸς δευτέρᾳ ἐπὶ δέκα, νύσιος ὁ Ἀργεῖος, Ἀγίας δὲ καὶ τρίτῃ μηνὸς πανέμου ὀγδόῃ φθίνοντος,

κατὰ δὲ Ἕλευ- Ἐπιγ. 38 ἀπὸ Ἀθη- ἄφιξις Διονύ- ἔτος τῆς ἡμιφῶντος πρώτῳ ἔτει, φησι Διο- ὡς Ἀρχέλαος ἐν τῇ Ἑλλάνικος

*) Iliad. v. v. 215.

γὰρ δωδεκάτῃ θαργηλιῶνος μηνὸς, καὶ τινες τῶν τὰ Ἀττικὰ συγγραψαμένων ὀγδόῃ φθίνοντος βασιλεύοντος τὸ τελευταῖον ἔτος Μενεσθέως πληθυούσης σελήνης;

ὃ νὺξ μὲν ἔην,
φησὶν ὁ τὴν μικρὰν Ἰλιάδα πεποιηκώς,
μεσάτη, λαμπρὰ δ' ἐπέτελλε σελάνα·

ἕτεροι σκιροφοριῶνος τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ. Θησεὺς δὲ ὁ Ἡρακλέους ζηλωτὴς ὢν πρεσβύτερός ἐστι τῶν Τρωϊκῶν μιᾷ γενεᾷ. τοῦ γοῦν Τληπολέμου, ὃς ἦν υἱὸς Ἡρακλέους, Ὅμηρος μέμνηται ἐπὶ Ἴλιον στρατεύσαντος.

§. 105. Προτερεῖν ἄρα Μωϋσῆς ἀποδείκνυται τῆς μὲν Διονύσου ἀποθεώσεως ἔτη ἑξακόσια τέσσαρα, εἰ γε τῆς Περσέως βασιλείας τῷ τριακοστῷ δευτέρῳ ἔτει ἐκθεοῦται, ὡς φησιν Ἀπολλόδωρος ἐν τοῖς χρονικοῖς. ἀπὸ δὲ Διονύσου ἐπὶ Ἡρακλέα καὶ τοὺς περὶ Ἰάσονα ἀριστεῖς τοὺς ἐν τῇ Ἀργοῖ πλεύσαντας συνάγεται ἔτη ἑξήκοντα τρία· Ἀσκληπιός τε καὶ Διόσκουροι συνέπλεον αὐτοῖς ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ῥόδιος Ἀπολλώνιος ἐν τοῖς Ἀργοναυτικοῖς. ἀπὸ δὲ τῆς Ἡρακλέους ἐν Ἄργει βασιλείας ἐπὶ τὴν Ἡρακλέους αὐτοῦ καὶ Ἀσκληπιοῦ ἀποθέωσιν ἔτη συνάγεται τριάκοντα ὀκτὼ κατὰ τὸν χρονογράφον Ἀπολλόδωρον· ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὴν Κάστορος καὶ Πολυδεύκους ἀποθέωσιν ἔτη πεντήκοντα τρία. ἐνταῦθά που καὶ ἡ Ἰλίου κατάληψις. εἰ δὲ χρὴ πείθεσθαι καὶ Ἡσιόδῳ τῷ ποιητῇ ἀκούσωμεν αὐτοῦ·

Ζηνὶ δ' ἄρ' Ἀτλαντὶς Μαῖη τέκε κύδιμον Ἑρμῆν,
κήρυκ' ἀθανάτων, ἱερὸν λέχος εἰσαναβᾶσα·
Καδμείῃ δ' ἄρα οἱ Σεμέλῃ τέκε φαίδιμον υἱὸν,
Μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι Διώνυσον πολυγηθέα *).

§. 106. Κάδμος μὲν ὁ Σεμέλης πατὴρ ἐπὶ Λυγκέως εἰς Θήβας ἔρχεται καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμ-

*) Theogon. v. 938 sqq.

μάτων εὑρετὴς γίνεται, Τριάπας δὲ συγχρονεῖ Ἰσιδι
ἑβδόμῃ γενεᾷ ἀπὸ Ἰνάχου — Ἶσιν δὲ τὴν καὶ Ἰὼ φα-
σιν διὰ πὸ ἶέναι αὐτὴν διὰ πάσης τῆς γῆς πλανω-
μένην —, ταύτην δὲ Ἴστρος ἐν τῷ περὶ τῆς Αἰγυ-
πτίων ἀποικίας Προμηθέως ἐγγατέρα φησὶ Μεο-
μηθεὺς δὲ κατὰ Τριόπαν ἑβδόμῃ γενεᾷ μετὰ Μωϋ-
σέα, ὥστε καὶ πρὸ τῆς καθ' Ἕλληνας ἀνθρωπογο-
νίας ὁ Μωϋσῆς ἡκμακέναι φαίνεται. Λέων δὲ ὁ
τὰ περὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον θεῶν πραγματευσάμενος φησιν,
10τὴν Ἶσιν ὑπὸ Ἑλλήνων ἐνδεκάτῃ γενεᾷ Μαϊῦσέως P.
ἢ κατὰ Λυγκέα γίνεται ἔνδεκάτη ὕστερον χαλεῖσθαι Μήτηρα. οἰκεῖ 383.
γενεᾷ. Ἄπις τε ὁ Ἄργους ἐν πρώτῃ Ἀρχαδικῶν· φησὶ Σά- Pott.
ὡς φησιν Ἀριστιππος ὁ Ἀργεῖος ἐπονομασθῆναι βουσιν.
τον δὲ Ἀριστέας ὁ Ἀργεῖος εἶναι ὃν Αἰγύπτιοι νομίμων
15ραπιν καὶ τοῦτον Νυμφόδωρος δὲ ὁ Ἀμφιπολίτης ἐν τρίτῳ καὶ τὰ-
Ἀσίας τὸν Ἄπιν τὸν ταῦρον τελευτήσαντα τῶν τιμω-
χωνθέντα εἰς σορὸν ἀποτίθεσθαι τῷ ναῷ μένου δαίμονος, κἀντεῦθεν Σοροάπιν κληθῆναι καὶ
20Σάραπιν συνηθείᾳ τινὶ τῶν ἐγχωρίων ὕστερον. Ἄπις
δὲ τρίτος ἐστὶν ἀπὸ Ἰνάχου.

§. 107. Ναὶ μὴν ἡ Λητὼ κατὰ Τιτυὸν γίνεται,
Λητὼ γὰρ ἧλκησε Διὸς κυδρὴν παράκοιτιν *),
Τιτυὸς δὲ συνεχρόνισεν Ταντάλῳ. εἰκότως ἄρα καὶ
25ὁ Βοιώτιος Πίνδαρος χράφει·
ἐν χρόνῳ δὲ γένετ' Ἀπόλλων,
καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν, ὅπου γε καὶ Ἀθμήτῳ θητεύων
εὑρίσκεται σὺν καὶ Ἡρακλεῖ μέχαν εἰς ἐνιαυτόν.
Ζῆθος δὲ καὶ Ἀμφίων οἱ μουσικῆς εὑρεταὶ περὶ
30τὴν Κάδμου γεγόνασιν ἡλικίαν. κἄν τις ἡμῖν λέγῃ
Φημονόην πρώτην χρησμῳδῆσαι Ἀχρισίῳ, ἀλλ'
ἴστω γε ὅτι μετὰ Φημονόην ἔτεσιν ὕστερον εἴκοσι
ἑπτὰ οἱ περὶ Ὀρφέα καὶ Μουσαῖον καὶ Λίνον τὸν
Ἡρακλέους διδάσκαλον. Ὅμηρος δὲ καὶ Ἡσίοδος

*) Homer. Odyss. λ. v. 580.

πολλῷ νεώτεροι τῶν Ἰλιακῶν, μεθ' οὓς μακρῷ νεώτεροι οἱ παρ' Ἕλλησι νομοθέται Λυκοῦργός τε καὶ Σόλων καὶ οἱ ἑπτὰ σοφοὶ οἵ τε ἀμφὶ τὸν Σύριον Φερεκύδην καὶ Πυθαγόραν τὸν μέγαν κάτω ποὺ περὶ τὰς ὀλυμπιάδας γενομένους ὡς παρεστήσαμεν. καὶ θεῶν ἄρα τῶν πλείστων παρ' Ἕλλησιν οὐ μόνον τῶν λεγομένων σοφῶν τε καὶ ποιητῶν ὁ Μωϋσῆς ἡμῖν ἀποδέδεικται πρεσβύτερος. P. 384.

§. 108. Καὶ οὔτι γε μόνος οὗτος, ἀλλὰ καὶ ἡ Rott.
Σίβυλλα Ὀρφέως παλαιοτέρα· λέγεται γὰρ καὶ περὶ τῆς ἐπωνυμίας αὐτῆς καὶ περὶ τῶν χρησμῶν τῶν καταπεφημισμένων ἐκείνης εἶναι λόγοι πλείους, Φρυγίαν τε οὖσαν κεκλῆσθαι Ἀρτεμιν καὶ ταύτην παραγενομένην εἰς Δελφοὺς ᾄσαι·

ὦ Δελφοί, θεράποντες ἐκηβόλου Ἀπόλλωνος,
ἦλθον ἐγὼ χρήσουσα Διὸς νόον αἰγιόχοιο,
αὐτοκασιγνήτῳ κεχολωμένη Ἀπόλλωνι.

ἔστι δὲ καὶ ἄλλη Ἐρυθραία Ἡροφίλη καλουμένη· μέμνηται τούτων Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς ἐν τῷ περὶ χρησηρίων. ἐῶ δὲ τὴν Αἰγυπτίαν καὶ τὴν Ἰταλὴν ἣ τὸ ἐν Ῥώμῃ Κάρμαλον ὤκησεν, ἧς υἱὸς Εὔανδρος ὁ τὸ ἐν Ῥώμῃ τοῦ Πανὸς ἱερὸν τὸ Λουπέρκιον καλούμενον κτίσας.

§. 109. Ἄξιον δὴ ἐνταῦθα γενομένους διερευνῆσαι καὶ τῶν ἄλλων τῶν μετὰ Μωϋσέα παρὰ τοῖς Ἑβραίοις προφητῶν τοὺς χρόνους. μετὰ τὴν Μωϋσέως τοῦ βίου τελευτὴν διαδέχεται τὴν ἡγεμονίαν τοῦ λαοῦ Ἰησοῦς πολεμῶν μὲν ἔτη ξέ, ἐν δὲ τῇ γῇ τῇ ἀγαθῇ ἄλλα πέντε καὶ εἴκοσι ἀναπαυσάμενος. ὡς δὲ τὸ βιβλίον τοῦ Ἰησοῦ περιέχει διεδέξατο τὸν Μωϋσέα ὁ προειρημένος ἀνὴρ ἔτη κζ'. ἔπειτα ἁμιαρτόντες οἱ Ἑβραῖοι παραδίδονται Χουσαχὰρ βασιλεῖ Μεσοποταμίας ἔτεσιν ὀκτώ, ὡς ἡ τῶν κριτῶν ἱστορεῖ βίβλος *)· δεηθέντες δὲ ὕστερον τοῦ θεοῦ

*) Iudic. 3, 8.

λαμβάνουσιν ἡγεμόνα Γοι
Χαλὲβ τὸν νεώτερον ἐκ φ
νας τὸν τῆς Μεσοποταμίας
ἔτεσιν ἐφεξῆς ν'. καὶ πάλι
σαν Αἰγλὼμ βασιλεῖ Μωαβ
ἐπιστρεψάντων δὲ αὐτῶν αὖ
ἔτεσιν ὀγδοήκοντα, ἀνῆρ ἀμ
Ἐφραΐμ· οὗτός ἐστιν ὁ ἀνελ

§. 110. Τελευτήσαντος
αὖθις παρεδόθησαν βασιλεῖ
εἴκοσι· ἐπὶ τούτου προφητεύ
βδωθ ἐκ φυλῆς Ἐφραΐμ, κα
ὁ τοῦ Ῥιγσοῦ. διὰ ταύτης
τιᾶς Βαρὰκ ὁ τοῦ Βεννὴρ ἐκ
ταξάμενος Σισάρᾳ τῷ ἀρχι
ἐνίκησε, καὶ ἦρξεν ἐντεῦθεν
ἡ Δεββώρα ἔτη τεσσαράκοντα
αὐτῆς ἁμαρτὼν αὖθις ὁ λαὸς
ηναίοις ἔτη ἑπτά. ἐπὶ τούτοις
Μανασσῆ ὁ τοῦ Ἰωᾶς τριακοσίο
δώδεκα μυριάδας αὐτῶν ἀπολέσα
ράκοντα, μεθ' ὧν ὁ υἱὸς αὐτοῦ
διαδέχεται τοῦτον Βωλεᾶς υἱὸς Ι
ἐκ φυλῆς Ἐφραΐμ ἄρξας ἔτη τρί
μεθ' ὃν ἐξαμαρτὼν πάλιν ὁ λαὸς
Ἀμμανίταις παραδίδοται.

§. 111. Μετανοησάντων.
Ἰεφθαὲ ὁ Γαλααδίτης ἐκ φυλῆς Μ
ξεν ἔτη ἓξ, μεθ' ὃν ἦρξεν Ἀβατ
φυλῆς Ἰούδα ἔτη ἑπτά, εἶτα
λωνίτης ἔτη ὀκτώ, ἔπειτα Ἐγλὼμ
ἔνιοι δὲ τοῖς τοῦ Ἀβάτθαν ἔτεσιν
τὰ Ἐβρὼμ τεσσαράκοντα ἔτη.
ἐξαμαρτὼν πάλιν ὁ λαὸς ὑπὸ ἄλλο
αὐτῶν Σαμψὼν ἡγεῖται ἐκ φυλῆς

πολέμῳ τοὺς ἀλλοφύλους. οὗτος ἦρξεν ἔτεσιν εἴκοσι. καὶ μετὰ τοῦτον ἀναρχίας οὔσης διέκρινε τὸν λαὸν Ἠλὶ ὁ ἱερεὺς τεσσαράκοντα ἔτη. τοῦτον δὲ διαδέχεται Σαμουὴλ ὁ προφήτης, σὺν οἷς Σαοὺλ ἐβασίλευσεν ἔτη εἴκοσι ἑπτὰ κατασχών. οὗτος καὶ τὸν Δαβὶδ ἔχρισεν. P. 386.

§. 112. Ἐτελεύτα δὲ Σαμουὴλ δυοῖν ἐτῶν πρὸ τερος τοῦ Σαοὺλ ἐπὶ ἀρχιερέως Ἀβιμέλεχ. οὗτος τὸν Σαοὺλ εἰς βασιλέα ἔχρισεν, ὃς πρῶτος ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ἰσραὴλ μετὰ τοὺς κριτάς, ὧν ὁ πᾶς ἀριθμὸς ἕως τοῦ Σαμουὴλ γίνεται ἔτη τετρακόσια ἑξήκοντα τρία μῆνες ἑπτά. ἔπειτα δεὰ τῆς πρώτης βίβλου τῶν βασιλειῶν τοῦ Σαοὺλ ἔτη εἴκοσι, ἐπεὶ ἀνανεωσθεὶς ἐβασίλευσε. μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν Σαοὺλ βασιλεύει Δαβὶδ τὸ δεύτερον ἐν Χεβρὼν ὁ τοῦ Ἰεσσαὶ ἐκ φυλῆς Ἰούδα ἔτη τεσσαράκοντα, ὡς περιέχει ἡ δευτέρα τῶν βασιλειῶν, καὶ ἦν ἀρχιερεὺς Ἀβιάθαρ ὁ τοῦ Ἀβιμέλεχ ἐκ συγγενείας Ἠλὶ, προφητεύουσι δὲ Γὰδ καὶ Νάθαν ἐπ' αὐτοῦ. γίνονται δὲ ἀπὸ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἕως παρέλαβε τὴν βασιλείαν Δαβὶδ ὡς μέν τινες ἔτη τετρακόσια πεντήκοντα, ὡς δὲ ἡ προκειμένη δείκνυσι χρονογραφία συνάγονται ἔτη πεντακόσια εἴκοσι τρία μῆνες ἑπτὰ εἰς τὴν τοῦ Δαβὶδ τελευτήν.

§. 113. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐβασίλευσε Σολομὼν υἱὸς Δαβὶδ ἔτη τεσσαράκοντα. διαμένει ἐπὶ τούτου Νάθαν προφητεύων, ὃς καὶ παρεκάλει αὐτὸν περὶ τῆς τοῦ ναοῦ οἰκοδομῆς· ὁμοίως καὶ Ἀχίας ἐκ Σηλὼμ προφητεύει, ἦσαν δὲ καὶ οἱ βασιλεῖς ἅμφω ὅτε Δαβὶδ ὅ τε Σολομὼν προφῆται. Σαδὼκ δὲ ὁ ἀρχιερεὺς πρῶτος ἐν τῷ ναῷ ὃν ᾠκοδόμησε Σολομὼν ἐξυπέτευσεν, ὢν ἐκ τοῦ Ἀαρὼν τοῦ πρώτου ἀρχιερέως. γίνονται οὖν ἀπὸ Μωυσέως ἐπὶ τὴν Σολομῶντος ἡλικίαν ὡς μέν τινές φασιν ἔτη πεντακόσια ἑβδομήκοντα πέντε, ὡς δὲ ἕτεροι πεντακόσια ἑβδομήκοντα ἓξ. εἰ δέ τις τοῖς ἀπὸ Ἰησοῦ μέχρι Δαβὶδ

τετρακοσίοις πεντήκοντα ἔτεσι συγκατα-
τῆς Μωϋσέως στρατηγίας τεσσαρακοντα-
ἄλλα τὰ ὀγδοήκοντα ἔτη, ἃ γεγονε ὁ Μωϋσῆς
τοῦ τὴν ἔξοδον τοῖς Ἑβραίοις ἀπὸ Αἰγύπτου
δύναι, προσθεὶη τε τούτοις τὰ τῆς βασιλείας
κόσια δέκα.

§. 114. Ἀκριβέστερον δὲ ἡ χαθ'
γραφία πρόεισιν, εἰ τοῖς πεντακοσίοις ἐξή-
κοντα μηοὶν ἑπτὰ μέχρι τῆς Δαβὶδ τελευ-
τὰ τε τοῦ Μωϋσέως ἑξακόσια ἐνενήκοντα
Σολομῶνος μ', συνάξει γὰρ τὰ ἔτη τελεσ-
μῆνας ἑπτά. Εἴρηκε δὲ χρόνους μετὰ τὴν
ἄλωσιν Μενελάῳ εἰς Φοινίκην μετὰ τὴν
Μέναν ἄρος ὁ Περγαμηνὸς καὶ ἀριθμὸν
Φοινικικοῖς. ἐπὶ τούτου
υἱὸς αὐτοῦ ἔτη μετὰ δὲ Σολομῶνα βα-
βασιλεὺς ἐν Σαμαρείᾳ ἐπὶ τούτου
Ἐρραῖμ ὁ δοῦλος Σολομῶνος, πρὸς
Ἀχίας ὁ Σηλωνίτης καὶ Σαμμαίας υἱὸς
ὁ ἐξ Ἰούδα ἀπελθὼν ἐπὶ Ῥοβοὰμ καὶ
τοῦ θυσιαστηρίου.

§. 115. Μετὰ τοῦτον βασιλεύσα
P. αὐτοῦ ἔτη εἴκοσι τρία, καὶ ὁμοίως ἐπο
141. Ἀσαμὰν. οὗτος ἐπὶ γήρως ἐποδάγρα
Syb. τεύει δὲ ἐπ' αὐτοῦ Ἰοὺ υἱὸς Ἀναν
του βασιλεύει Ἰωσαφὰτ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη
υἱὸς προφητεύουσιν Ἠλίας ὁ Θεσβίτης
χαίου Ἰεβλὰ καὶ Ἀβδίας υἱὸς Ἀναν
ναὸν καὶ ψευδοπροφήτης ἦν Σεδεκίας
Ἰησαφὰτ ἐπὶ τούτους ἦρξε βασιλεία
καὶ μετὰ Ἠλίαν ἔτη ὀκτὼ, ἐφ' οὗ ὁ τοῦ

του οἱ ἐν Σαμαρείᾳ κόπρον ἔφαγον περιστερᾶς καὶ τὰ τέκνα τὰ ἑαυτῶν. ὁ δὲ χρόνος Ἰωσαφὰτ ἀπὸ τῶν ὑστάτων τῆς τρίτης τῶν βασιλειῶν ἄρχει τῆς τετάρτης ἐπεκτείνει. ἐπὶ δὲ τοῦ Ἰωρὰμ ἀνελήφθη μὲν Ἠλίας, ἤρξατο δὲ προφητεύειν Ἐλισσαῖος υἱὸς Σαφὰτ ἔτη ἐξ ὧν ἐτῶν τεσσαράκοντα. εἶτα Ὀχοζίας ἐβασίλευσεν ἔτος ἕν, ἐπὶ τούτου ἔτι προφητεύει Ἐλισσαῖος καὶ σὺν αὐτῷ Ἀβδαδωναῖος.

§. 116. Μετὰ τοῦτον ἡ μήτηρ Ὀζίου Γοθολία βασιλεύει ἔτη ὀκτὼ κατακτείνασα τὰ τέκνα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς, ἐκ γὰρ τοῦ γένους ἦν Ἀχαάβ. ἡ δὲ ἀδελφὴ Ὀζίου Ἰωσαβαία ἐξέκλεψε τὸν υἱὸν Ὀζίου Ἰωὰς καὶ τούτῳ περιέθηκεν ὕστερον τὴν βασιλείαν. ἐπὶ τῆς Γοθολίας ταύτης ἔτι ὁ Ἐλισσαῖος προφητεύει, μεθ' ἣν βασιλεύει ὡς προεῖπον Ἰωὰς ὁ περισωθεὶς ὑπὸ Ἰωσαβαίας τῆς Ἰωδαὲ τοῦ ἀρχιερέως γυναικὸς, καὶ τὰ πάντα γίνεται ἔτη τεσσαράκοντα. συνάγεται οἶν ἀπὸ Σολομῶνος ἐπὶ Ἐλισσαίου τοῦ προφήτου τελευτὴν ἔτη ὡς μέν τινές φασιν ἑκατόν ε', ὡς δὲ ἕτεροι ἑκατὸν δύο, ὡς δὲ ἡ προκειμένη δηλοῖ χρονογραφία ἀπὸ βασιλείας τῆς Σολομῶνος ἔτη ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ἕν.

§. 117. Ἀπὸ δὲ τῶν Τρωϊκῶν ἐπὶ τὴν Ὁμήρου γένεσιν κατὰ μὲν Φιλόχορον ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ἔτη γίνεται ὕστερον τῆς Ἰωνικῆς ἀποικίας· Ἀρίσταρχος δὲ ἐν τοῖς Ἀρχιλοχείοις ὑπομνήμασι κατὰ τὴν Ἰωνικὴν ἀποικίαν φησὶ φέρεσθαι αὐτὸν, ἢ ἐγένετο μετὰ ἑκατὸν τεσσαράκοντα ἔτη τῶν Τρωϊκῶν. Ἀπολλόδωρος δὲ μετὰ ἔτη ἑκατὸν τῆς Ἰωνικῆς ἀποικίας Ἀγησιλάου τοῦ Δορυσσαίου Λακεδαιμονίων βασιλεύοντος, ὥστε ἐπιβαλεῖν αὐτῷ Λυκοῦργον τὸν νομοθέτην ἔτι νέον ὄντα. Εὐθυμένης δὲ ἐν τοῖς Χρονικοῖς συνακμάσαντα Ἡσιόδῳ ἐπὶ Ἀκάστου ἐν Ἰωλκῷ γενέσθαι περὶ τὸ διακοσιοστὸν ἔτος ὕστερον τῆς Ἰλίου ἁλώσεως. ταύτης δέ ἐστι τῆς δόξης καὶ Ἀρχέμαχος ἐν Εὐβοϊκῶν τρίτῳ· ὡς

εἶναι αὐτόν τε καὶ τὸν Ἡσίοδον καὶ Ἑλλάνικον καὶ
προφήτου νεωτέρους. κἂν ἕπεσθαί τις βούληται τοῦ
γραμματικῷ Κράτητι καὶ λέγῃ περὶ τὴν Ἡσιόδου τῶν
κάθοδον Ὅμηρον γεγονέναι μετὰ ἔτη ὀγδοήκοντα
στῆς Ἰλίου ἁλώσεως, εὑρεθήσεται πάλιν Νεοπτολέμου
μεταγενέστερος, ἐφ' οὗ ἡ Μενελάου εἰς δὲ Φοινίκην
ἄφιξις ἧς προείρηται, Ἰλίου ἁλώσεως τὴν μετὰ Ὀρέστου
ἑκατοστὸν ἔτος τῆς ἔτη τεσ-
ἡλικίαν φέρει. καὶ μὴν Θεόπομπος μὲν ἐν τῇ πεντα-
10σαρακοστῇ τρίτῃ τῶν Φιλιππικῶν μετὰ ἔτη τὸν
κόσια τῶν ἐπὶ Ἰλίῳ στρατευσάντων γεγονέναι
Ὅμηρον ἱστορεῖ. Εὐφορίων δὲ ἐν τῷ περὶ Ἀλιά-
δων κατὰ Γύγην αὐτὸν τίθησι γεγονέναι, ὃς βασι-
λεύειν ἤρξατο ἀπὸ τῆς ὀκτωκαιδεκάτης ὀλυμπιάδος,
15ὃν καὶ φησι πρῶτον ὠνομάσθαι τύραννον. Σωσί-
βιος δὲ ὁ Λάκων ἐν χρόνων ἀναγραφῇ κατὰ τὸ
ὄγδοον ἔτος τῆς Χαρίλλου τοῦ Πολυδέκτου βασι-
λείας Ὅμηρον φέρει. βασιλεύει μὲν οὖν Χάριλ-
λος ἔτη ἑξήκοντα τέσσαρα, μεθ' ὃν υἱὸς Νίκαν-
20δρος ἔτη τριάκοντα ἐννέα· τούτου κατὰ τὸ τριά-
κοστὸν τέταρτον ἔτος τεθῆναί φησι τὴν πρώτην
ὀλυμπιάδα. ὡς εἶναι ἐννενήκοντά που ἐτῶν πρὸ τῆς
τῶν ὀλυμπίων θέσεως Ὁμήρου.

§. 118. Μετὰ δὲ τὸν Ἰωὰν διαδέχεται τὴν βασι-
25λείαν Ἀμασίας ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη τριάκοντα ἐννέα,
τοῦτον Ὀζίας ὁμοίως ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐπὶ ἔτη πεντήκοντα
δύο, καὶ λεπρῶν οὕτως ἐτελεύτα· προφητεύουσι δὲ ἐπ'
αὐτοῦ Ἀμὼς καὶ Ἡσαΐας ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ Ὡσηὲ ὁ τοῦ P.
Βηρεὶ καὶ Ἰωνὰς ὁ τοῦ. Ἀμαθὶ ὁ ἐκ Γὲθ Χοβὲρ ὁ 390.
30κηρύξας Νενευίταις ὃ ἐκ τοῦ κήτους προελθών. ἐπειτα Ροπ.
βασιλεύει Ἰωνάθαν ὁ υἱὸς Ὀζίου ἔτη ἐκκαίδεκα· ἐπὶ
τούτου ἔτε Ἡσαΐας προφητεύει καὶ Ὡσηὲ καὶ Μι-
χαίας ὁ Μωραηθίτης καὶ Ἰωὴλ ὁ τοῦ Βαθουήλ.

§. 119. Τοῦτον διαδέχεται ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἄχαζ
35ἐπὶ ἔτη ἐκκαίδεκα· ἐπὶ τούτου πεντεκαιδεκάτῳ ἔτει
ὁ Ἰσραὴλ εἰς Βαβυλῶνα ἀπήχθη, Σαλμαναζὰρ τε

ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων μετῴκισε τοὺς ἐ-
ρεῖς εἰς Μῆδους καὶ Βαβυλῶνα. πάλιν τὸν
διαδέχεται Ὠσηὲ ἐπὶ ἔτη ὀκτὼ, εἶτα Ἐζεκί-
ἔτη εἴκοσι ἐννέα. τούτῳ δὲ ὁσιότητα πρὸς τῷ
στοῦ βίου γενομένῳ διὰ Ἡσαΐου δωρεῖται ὁ θεὸς
ἔτη βιῶσαι πεντεκαίδεκα δι' ἀναποδισμοῦ ἡλίου. με-
χρι τούτου διατείνουσι προφητεύοντες Ἡσαΐας καὶ
Ὠσηὲ καὶ Μεχαίας. λέγονται δὲ οὗτοι μετὰ τὴν Λυ-
κούργου τοῦ νομοθέτου Λακεδαιμονίων ἡλικίαν γε-
γονέναι, Διευχίδας γὰρ ἐν τετάρτῳ Μεγαρικῶν περὶ
τὸ διακοσιοστὸν ἐννενηκοστὸν ἔτος ὕστερον τῆς Ἰλίου
ἁλώσεως τὴν ἀκμὴν Λυκούργου φέρει· Ἡσαΐας δὲ
ἀπὸ τῆς Σωλομῶντος βασιλείας, ἐφ' οὗ Μενέλεως εἰς
Φοινίκην γενόμενος ἐδείχθη, διακοσιοστῷ ἔτει προ-
φητεύων· ἔτι φαίνεται Μιχαίας τε σὺν αὐτῷ καὶ
Ὠσηὲ καὶ Ἰωὴλ ὁ τοῦ Βαθουήλ.

§. 120. Μετὰ δὲ Ἐζεκίαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μα-
νασσῆς βασιλεύει ἔτη πεντήκοντα πέντε, ἔπειτα ὁ τού-
του υἱὸς Ἀμὼς ἔτη δύο, μεθ' ὃν Ἰωσίας ὁ υἱὸς
αὐτοῦ ὁ νομικώτατος ἔτη τριάκοντα καὶ ἕν. οὗτος
ἐπέθηκε τὰ κῶλα τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τὰ κῶλα τῶν
P. εἰδώλων καθὼς ἐν τῷ Λευιτικῷ γέγραπται. ἐπὶ
142 τούτου ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τὸ πάσχα ἤχθη ἐξ οὗ
Sam. ἀπὸ Σαμουὴλ μήτε ἐν τῷ μετα[illegible] χρόνῳ τελεσθέν.
25 οὔτε καὶ Χελκίας ὁ ἱερεὺς ὁ τοῦ προφήτου Ἱερεμίου
πατὴρ περιτυχὼν τῷ τοῦ νόμου βιβλίῳ ἐν τῷ ἱερῷ P.
ἀποτετερύνῳ ἀναγνοὺς ἐτελεύτησεν. ἐπὶ τούτου προ- 391.
φητεύει Ὁλδὰ καὶ Σοφονίας καὶ Ἱερεμίας. ἐπὶ δὲ Pott.
Ἱερεμίου ψευδοπροφήτης γίνεται Ἀνανίας ὁ Ἰωσίου.
θανάτου παρανομίας Ἱερεμίου τοῦ προφήτου ὑπὸ Νε-
χεὼ βασιλέως Αἰγύπτου ἀνῃρέθη κατὰ ποταμὸν
Εὐφράτην ὁρμῶντι αὐτῷ πρὸς Ἀσσυρίους ἀπαν-
τῆσαι.

§. 121. Ἰωσίαν διαδέχεται Ἰεχωνίας καὶ Ἰωά-
χοις ὁ υἱὸς αὐτοῦ μῆνας τρεῖς καὶ ἡμέρας δέκα.
τοῦτον Νεχαὼ βασιλεὺς Αἰγύπτου δήσας ἀπήγαγεν

εἰς Αἴγυπτον κατασήσας ἀντ' αὐτοῦ
ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰωακεὶμ ἐπὶ φόρῳ τ
δεκα- μετὰ τοῦτον ὁ ὁμώνυμος αὐ
δεκα- βασιλεύει, εἶτα Σεδεκίας ἔτη
μηνον τοῦτον προφητεύων διατείνει Ι
χρι τούτου δὲ καὶ Βουζὶ καὶ Οὐρίας
τεύουσι Ἀμβακοὺμ σὺν αὐτῷ, καὶ τ
καὶ Ἀμβακοὺμ δὲ καὶ Βουζὶ καὶ
Ἑβραίων βασιλέων. γίνονται
Μωϋσέως γενέσεως ἕως τῆς μετοικ
10ῶς μὲν τινες, ἐννακόσια ἑβδομήκον
τὴν ἀκριβῆ χρονογραφίαν χίλια
μῆνες ἐξ ἡμέραι δέκα. ἀπὸ δὲ
λείας ἕως τῆς αἰχμαλωσίας τῆς
νομένης δὲ ἡ καθ' ἡμᾶς ἐνιαυτῶν
15ῶς ἔτη τετρακόσια ὀγδοήκοντα δύο
δεκα.

§. 122. Ἐν δὲ τῷ δωδεκάτῳ
βασιλείας Ναβουχοδονόσορ πρὸ
20νίας ἔτεσιν ἑβδομήκοντα ἐπὶ
δαίους ἐστράτευσεν, ὡς φησι
Χαλδαϊκαῖς ἱστορίαις. ὁ τοίνυν Να
γράφων ὁμολογεῖ τὴν ἱστορίαν
λῆφέναι μαρτυ- ρῶν τὴν ἀληθειαν τῶνδε.
25βουχοδονόσορ ὁ τὸν Σεδεκίαν εἰς Βαβυλῶνα
ἀπάγει καὶ τὸν λαὸν πάντα μετοικίζει καὶ γίνεται
ἡ αἰχμαλωσία ἐπὶ ἔτη ἑβδομήκοντα πλὴν ὀλίγων οἳ
εἰς Αἴγυπτον προφητεύουσι δὲ καὶ ἐπὶ
Σεδεκίου ἔτι κατέφυγον. Ἀμβακοὺμ, ἐν δὲ τῷ πέμ-
30πτῳ ἔτει τῆς Ἱερεμίας καὶ Βαβυλῶνι προφη-
τεύουσιν Ἰεζεκιὴλ, αὐτοῦ ἐν Βαβυλῶνι ὁ προφήτης,
ἔπειτα Δανιὴλ, πάλιν μεθ' ὃν Ναοὺμ μετὰ τοῦτον προφητεύου-
σιν Ἀγγαῖος καὶ Ζαχαρίας ἐπὶ Δαρείου τοῦ πρώτου
ἔτη δύο, μεθ' οὓς ὁ ἐν τοῖς δώδεκα ἄγγελος.
35 §. 123. Μετὰ δὲ Ἀγγαῖον καὶ Ζαχαρίαν Νε-
μίας ὁ ἀρχιοινοχόος Ἀρταξέρξου υἱὸς δὲ Ἀχηλι

τοῦ Ἰσραηλίτου οἰκοδομεῖ τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν νεὼν ἐπισκευάζει. ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ ταύτῃ γίνεται Αἰσθὴρ καὶ Μαρδοχαῖος, οὗ φέρεται βιβλίον ὡς καὶ τὸ τῶν Μακκαβαϊκῶν. κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ταύτην τῇ εἰκόνι λατρεῦσαι μὴ θελήσαντες, Μισαὴλ, Ἀνανίας τε καὶ Ἀζαρίας εἰς κάμινον ἐμβληθέντες πυρὸς δι' ἐπιφανείας ἀγγέλου σώζονται. τότε διὰ δράκοντα Δανιὴλ εἰς λάκκον λεόντων βληθεὶς ὑπὸ Ἀμβακοὺμ προνοίᾳ θεοῦ τραφεὶς ἑβδομαῖος ἀνασώζεται. ἐνταῦθα καὶ τὸ σημεῖον ἐγένετο Ἰωνᾶ, καὶ Τωβίας διὰ Ῥαφαὴλ τοῦ ἀγγέλου Σάρραν ἄγεται γυναῖκα τοῦ δαίμονος αὐτῆς ἑπτὰ τοὺς πρώτους μνηστῆρας ἀνελόντος, καὶ μετὰ τὸν γάμιον Τωβίου ὁ πατὴρ αὐτοῦ Τωβὴτ ἀναβλέπει.

§. 124. Ἐνταῦθα Ζοροβάβελ σοφίᾳ νικήσας τοὺς ἀνταγωνιστὰς τυγχάνει παρὰ Δαρείου ὠνησάμενος ἀνανέωσιν Ἱερουσαλὴμ, καὶ μετὰ Ἔσδρα εἰς τὴν πατρῴαν γῆν ἀναζεύγνυσι. δι' ὃν γίνεται ἡ ἀπολύτρωσις τοῦ λαοῦ καὶ ὁ τῶν θεοπνεύστων ἀναγνωρισμὸς καὶ ἀνακαινισμὸς λογίων καὶ τὸ σωτήριον ἄγεται πάσχα καὶ λύσις ὀθνείας ἐπιγαμβρίας. προκεκηρύχει δὲ καὶ Κῦρος τὴν Ἑβραίων ἀποκατάστασιν, τελεσθείσης δὲ ἐπὶ Δαρείου τῆς ὑποσχέσεως ἡ τῶν ἐγκαινίων ἄγεται ἑορτὴ, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς σκηνῆς. καὶ γίνεται τὰ πάντα ἔτη σὺν τοῖς τῆς αἰχμαλωσίας μέχρι τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ λαοῦ ἀπὸ μὲν τῆς Μωϋσέως γενέσεως ἔτη χίλια ἑκατὸν νε' μῆνες ἓξ ἡμέραι δέκα, ἀπὸ δὲ τῆς Δαβὶδ βασιλείας ἔτη ὡς μέν τινες τριακόσια πεντήκοντα δύο, ὡς δὲ ἀκριβέστερον πεντακόσια ἑβδομήκοντα δύο μῆνες ἓξ ἡμέραι δέκα.

P. 393. Pott.

§. 125. Πεπλήρωται τοίνυν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς ἐπὶ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου εἰς Βαβυλῶνα γενομένης τὰ ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου εἰρημένα οὕτως ἔχοντα, „ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες συνετμήθησαν ἐπὶ τὸν λαόν σου καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν τοῦ

συντελεσθῆναι ἁμαρτίαν καὶ τοῦ σφραγῖσαι ἁμαρ-
τίας καὶ τοῦ ἀπαλεῖψαι τὰς ἀδικίας καὶ ἐξιλά-
σασθαι καὶ τοῦ ἀγαγεῖν δικαιοσύνην αἰώνιον καὶ τοῦ
σφραγῖσαι ὅρασιν καὶ προφήτην καὶ τοῦ χρῖσαι ἅγιον
5ἁγίων, καὶ γνώσῃ καὶ συνήσεις ἀπὸ ἐξόδου λόγου
τοῦ ἀποκρίνασθαι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἰερουσαλὴμ
ἕως χριστοῦ ἡγουμένου ἑβδομάδες ἑπτὰ καὶ
δεις ἑξήκοντα δύο, καὶ ἐπιστρέψει καὶ οἰκοδομηθή-
ται πλατεῖα καὶ τεῖχος, καὶ κενωθήσονται οἱ καιροὶ
10καὶ μετὰ τὰς ἑξήκοντα δύο ἑβδομάδας ἐξολο-
σεται χρῖσμα καὶ κρῖμα οὐκ ἔσται ἐν αὐτῷ καὶ
πόλιν καὶ τὸ ἅγιον διαφθερεῖ σὺν τῷ ἡγουμένῳ
ἐρχομένῳ· [καὶ] ἐκκοπήσονται ἀφανισμῷ καὶ
ἕως τέλους πολέμου συντετμημένου ἀφανισμός
15δυναμώσει διαθήκην πολλὴν ἑβδομὰς μία,
σει τῆς ἑβδομάδος ἀρθήσεταί μου θυσία καὶ
P. δή· καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα τὸ ἐρημώσεων
143 ἕως συντελείας καιροῦ συντέλεια δοθήσεται ἐπὶ τὴν
Sylb. ἐρήμωσιν. καὶ ἥμισυ τῆς ἑβδομάδος καταπαύσει
20θυμίαμα θυσίας καὶ πτερυγίον ἀφανισμοῦ *).
τελείας καὶ σπουδῆς τάξιν ἀφανισμοῦ ἕως συν-

§. 126. Ὅτι μὲν οὖν ἐν ἑπτὰ ἑβδομάσιν οἰκο-
δομήθη ὁ ναὸς, τοῦτο φανερόν ἐστι· καὶ γὰρ ἐν
τῷ Ἔσδρᾳ γέγραπται, καὶ οὕτως ἐγένετο Χριστὸς
25βασιλεὺς Ἰουδαίων ἡγούμενος πληρουμένων τῶν ἑπτὰ
ἑβδομάδων ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐν ταῖς ἑξήκοντα δύο
ἑβδομάσιν ἡσύχασεν ἅπασα ἡ Ἰουδαία καὶ ἐγένετο
ἄνευ πολέμων, καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Χριστὸς ἅγιος
τῶν ἁγίων" ἐλθὼν καὶ πληρώσας "τὴν ὅρασιν" καὶ
30"τὸν προφήτην ἐχρίσθη" τὴν σάρκα τῷ τοῦ πα-
τρὸς αὐτοῦ πνεύματι· ἐν ταύταις "ταῖς ἑξήκοντα δύο
ἑβδομάσι", καθὼς εἶπεν ὁ προφήτης καὶ ἐν τῇ
μιᾷ ἑβδομάδι", ἧς ἑβδομάδος τὸ ἥμισυ "ἐν τῇ
σχεν Νέρων βασιλεύων καὶ ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει Ἱερου-

*) Daniel. 9, 24—27.

σαλὴμ ἔστησεν τὸ βδέλυγμα καὶ ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος ἀνῃρέθη καὶ αὐτὸς καὶ Ὄθων καὶ Γύλβας καὶ Οὐιτέλλιος, Οὐεσπεσιανὸς δὲ ἐκράτησε καὶ καθεῖλεν τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸ ἅγιον ἠρήμωσεν. καὶ ὡς ταῦθ' οὕτως ἔχει τῷ γε συνιέναι δυναμένῳ δῆλον καθ' ἃ καὶ ὁ προφήτης εἴρηκεν.

§. 127. Τοῦ ἑνδεκάτου τοίνυν ἔτους πληρουμένου κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἑπομένου βασιλεύοντος Ἰωακεὶμ ἡ αἰχμαλωσία εἰς Βαβυλῶνα γίνεται ὑπὸ βασιλέως Ναβουχοδονόσορ τῷ ἑβδόμῳ ἔτει βασιλεύοντος αὐτοῦ Ἀσσυρίων, Αἰγυπτίων δὲ Οὐαφρηοῦς βασιλεύοντος τῷ δευτέρῳ ἔτει, Φιλίππου δὲ Ἀθήνῃσιν ἄρχοντος τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς ὀγδόης καὶ τεσσαρακοστῆς ὀλυμπιάδος, καὶ ἔμεινεν ἡ αἰχμαλωσία ἐπὶ ἔτη ἑβδομήκοντα καταλήξασα εἰς τὸ δεύτερον ἔτος τῆς Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου τοῦ Περσῶν καὶ Ἀσσυρίων καὶ Αἰγυπτίων γεγενημένου βασιλέως, ἐφ' οὗ ὡς προεῖπον Ἀγγαῖος καὶ Ζαχαρίας καὶ ὁ ἐκ τῶν δώδεκα ἄγγελος προφητεύουσι, καὶ ἦν ἀρχιερεὺς Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ἰωσεδέκ. κἀν τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς Δαρείου βασιλείας, ὃν φησιν Ἡρόδοτος καταλῦσαι τὴν τῶν μάγων ἀρχήν, ἀποστέλλεται Ζοροβάβελ ὁ τοῦ Σαλαθιὴλ ἐγείρας καὶ ἐπικοσμῆσαι τὸν νεὼν τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις.

§. 128. Συνάγονται οὖν καὶ τῶν Περσῶν οἱ χρόνοι οὕτως· Κῦρος ἔτη τριάκοντα, Καμβύσης δέκα ἐννέα, Δαρεῖος ἓξ καὶ τεσσαράκοντα, Ξέρξης ἓξ καὶ εἴκοσι, Ἀρταξέρξης ἐν καὶ τεσσαράκοντα, Δαρεῖος ὀκτώ, Ἀρταξέρξης τεσσαράκοντα δύο, Ὦχος ἢ Ἄρσης τρία. συνάγεται ἐπὶ τὸ αὐτὸ τῶν Περσικῶν ἔτη διακόσια τριάκοντα πέντε. καθελὼν δὲ τὸν Δαρεῖον τοῦτον Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν κατὰ τὰ προκείμενα ἔτη βασιλεύειν ἄρχεται. ὁμοίως οὖν καὶ τῶν Μακεδονικῶν βασιλέων οἱ χρόνοι οὕτω κατάγονται. Ἀλέξανδρος ἔτη δέκα ὀκτώ, Πτολεμαῖος ὁ Λαγοῦ ἔτη τεσσαράκοντα, Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος ἔτη εἴκοσι ἑπτά, εἶτα ὁ Εὐεργέτης ἔτη πέντε

P. 395. Pott.

καὶ ἓξκοσι, εἶτα ὁ Φιλοπάτωρ ἔτη ἑπταπαίδεκα, ὃν ὁ Ἐπιφανὴς δέχεται ὁ Φιλομήτωρ τέσσαρα καὶ εἴκοσι, τοῦτον δὲ τριάκοντα, μεθ' ὃν ὁ Εὐεργέτης Φύσκων ἔτη ἑνὸς δέον ἑξήκοντα καὶ ἑκατόν, εἶτα ὁ Λάθουρος ἔτη ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα, εἶτα κληθεὶς Διόνυσος ἔτη δύο καὶ εἴκοσι, μεθ' ὃν πᾶσιν ἦν ἡ τῶν Κλεοπάτρα ἔτη βασιλεία ἡμερῶν ὀκτωκαίδεκα. 10τὸ αὐτὸ καὶ οἱ τῶν Μακεδόνων βασιλέων δείκνυται τοίνυν οἱ ἀπὸ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου προφητεύσαντες ἡμέραι ὀκτωκαίδεκα· λείας αὐτοῦ Ἀγγαῖος κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς καὶ τεσσαρακοστῆς ἀπὸ Ζαχαρίας καὶ ὁ σβύτερος εἶναι Πυθαγόρου τοῦ κατὰ τὴν καὶ ἑξηκοστὴν ὀλυμπιάδος προφητεύσαντες δὲ σβυτάτου τῶν παρ' Ἕλλησι σοφῶν Θαλοῦ 20πεντηκοστὴν ὀλυμπιάδα γενομένου. οἱ συγκαταλεγέντες σοφοὶ τῷ Θαλεῖ ὡς δρων ἐν τῷ τρίποδι. Ἡράκλειτος γὰρ ἐγένετο ρος ὢν Πυθαγόρου μέμνηται αὐτοῦ ἐν τῷ συγγράμματι.

25 §. 130. Ὅθεν ἀναμφιλέκτως τῆς τῶν προειρημένων προφητῶν ἡλικίας σὺν καὶ τοῖς ἑπτὰ λεγομένοις σοφοῖς προγενεστέρα ἂν εἴη ἡ ὀλυμπιὰς ἡ πρώτη, ἣ καὶ ὑστέρα τῶν Ἰλιακῶν δείκνυται ἔτεσι τετρακοσίοις ἑπτά. ῥᾴδιον τοίνυν συνεδεῖν Σολο-30μῶνα τὸν κατὰ Μενέλαον γενόμενον — ὁ δὲ κατὰ τὸ Ἰλιακὰ ἦν — πολλοῖς ἔτεσι πρεσβύτερον τῶν παρ' Ἕλλησι σοφῶν. τοῦτον δ' ἂν ὁπόσοις ἔτεσι Μωϋσῆς πρεσβύτερος ἦν τοῖς ἔμπροσθεν ἡμῖν δεδήλωται. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Πολυΐστωρ ἐπιπλησθεὶς τῷ περὶ Ἰου-35δαίων συγγράμματι ἀνέγραψέν τινας ἐπιστολὰς Σολομῶνος μὲν πρός τε Οὐάφρην τὸν Αἰγύπτου βασι-

λέα πρός τε τὸν Φοινίκης Τυρίων τάς τε αὐτῶν πρὸς Σολομῶντα, καθ' ἃ δείκνυται ὁ μὲν Οὐάφρης ὀκτὼ μυριάδας ἀνδρῶν Αἰγυπτίων ἀπεσταλκέναι αὐτῷ εἰς οἰκοδομὴν ταῦ νεώ, ἄτερος δὲ τὰς ἴσας σὺν ἀρχιτέκτονι Τυρίῳ ἐκ μητρὸς Ἰουδαίας ἐκ τῆς φυλῆς Δαβίδ, ὡς ἐκεῖ γέγραπται, Ὑπέρων τοὔνομα. P.

§. 131. Ναὶ μὴν Ὀνομάκριτος ὁ Ἀθηναῖος, οὗ τὰ εἰς Ὀρφέα φερόμενα ποιήματα λέγεται εἶναι, κατὰ τὴν τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀρχὴν περὶ τὴν πεντηκοστὴν ὀλυμπιάδα εὑρίσκεται, Ὀρφεύς τε ὁ συμπλεύσας Ἡρακλεῖ Μουσαίου μαθητὴς, Ἀμφίων γὰρ P. δυσὶ προάγει γενεαῖς τῶν Ἰλιαχῶν, Δημόδοκος δὲ 144 καὶ Φήμιος μετὰ τὴν Ἴλιον ἅλωσιν, ὁ μὲν γὰρ Sylb. παρὰ τοῖς Φαίαξιν, ὁ δὲ παρὰ τοῖς μνηστῆρσι κατὰ τὸ κιθαρίζειν εὐδοκίμουν. καὶ τοὺς μὲν ἀναφερομένους εἰς Μουσαῖον χρησμοὺς Ὀνομακρίτου εἶναι λέγουσι, τὸν Κράτητα δὲ τὸν Ὀρφέως Ζωπύρου τοῦ Ἡρακλεώτου, τήν τε εἰς Ἅιδου κατάβασιν Προδίκου τοῦ Σαμίου. Ἴων δὲ ὁ Χῖος ἐν τοῖς τριγράμμοις καὶ Πυθαγόραν εἰς Ὀρφέα ἀνενεγκεῖν τινὰ ἱστορεῖ. Ἐπιγένης δὲ ἐν τοῖς περὶ τῆς εἰς Ὀρφέα ποιήσεως Κέρκωπος εἶναι λέγει τοῦ Πυθαγορείου τὴν εἰς Ἅιδου κατάβασιν καὶ τὸν ἱερὸν λόγον, τὸν δὲ πέπλον καὶ τὰ φυσικὰ Βροντίνου. ναὶ μὴν καὶ Τέρπανδρον ἀρχαΐζουσί τινες, Ἑλλάνικος γοῦν τοῦτον ἱστορεῖ κατὰ Μίδαν γεγονέναι, Φανίας δὲ πρὸ P. Τερπάνδρου τιθεὶς Λέσχην τὸν Λέσβιον Ἀρχιλό- 398. χου νεώτερον φέρει τὸν Τέρπανδρον, διημιλλῆσθαι Pott. δὲ τὸν Λέσχην Ἀρκτίνῳ καὶ νενικηκέναι, Ξάνθος δὲ ὁ Λυδὸς περὶ τὴν ὀκτωκαιδεκάτην ὀλυμπιάδα, ὡς δὲ Διονύσιος περὶ τὴν πεντεκαιδεκάτην Θάσον ἐκτίσθαι. ὡς εἶναι συμφανὲς τὸν Ἀρχίλοχον μετὰ τὴν εἰκοστὴν ἤδη γνωρίζεσθαι ὀλυμπιάδα. μέμνηται γοῦν καὶ τῆς Μαγνητῶν ἀπωλείας προσφάτως γεγενημένης. Σιμωνίδης μὲν οὖν κατὰ Ἀρχίλοχον φέρεται, Καλλῖνος δὲ πρεσβύτερος οὐ μακρῷ, τῶν γὰρ Μαγνη-

τῶν ὁ μὲν Ἀρχίλοχος ἀπολωλότων ὁ δὲ εὐημερούντων
μέμνηται, Εὔμηλος δὲ ὁ Κορίνθιος πρεσβύτερος ὢν
ἐπιβεβληκέναι Ἀρχίᾳ τῷ Συρακούσας κτίσαντι.

§. 132. Καὶ ταῦτα μὲν προϊχθημεν εἰπεῖν, ὅτι
διάλιστα ἐν τοῖς πάνυ παλαιοῖς τοὺς τοῦ κύκλου
ποιητὰς τιθέασιν. ἤδη δὲ καὶ παρ' Ἕλλησι φέρονται, ὡς οἱ χρη-
σμολόγοι συχνοὶ γεγονέναι δοκοῦσιν. ὁ δὲ Ἀρκὰς — Βάκι-
δες — ὁ μὲν Βοιώτιος, τῇ δὲ τοῦ Ἀθηναίου πολλὰ
πολλοῖς προαγορεύσαντες.

Ἀμφιλήτου συμβουλῇ καὶ Πεισίστρατος ἐκράτυνε τὴν
τυραννίδα τὸν καιρὸν τῆς ἐπιθέσεως δηλώσαντος.
σιγάσθω γὰρ Κομήτης ὁ Κρὴς, Κινύρας ὁ Κυπριος,
Ἄδμητος ὁ Θετταλὸς, Ἀριστεὺς ὁ Κυρηναῖος, P.
Ἀμφιάραος ὁ Ἀθηναῖος, Τιμόξενος ὁ Κερκυραῖος, 399.
Δημαίνετος ὁ Φωκαεὺς, Ἐπιγένης ὁ Θεσπιεὺς, Ni-Poit.
κίας ὁ Καρύστιος, Ἀρίστων ὁ Θετταλὸς, Διονύσιος
ὁ Καρχηδόνιος, Κλεοφῶν ὁ Κορίνθιος, Ἱππιών τε ἡ
Χειρωνος καὶ Βοιὼ καὶ Μαντὼ καὶ τῶν Σιβυλλῶν
τὸ πλῆθος ἥ τε Σαμία ἥ τε Κολοφωνία ἡ Κυμαία ἥ τ' Ἐρυ-
θραία ἥ τε Φυτὼ ἥ τε Ταραξάνδρα ἡ Μακέτις ἡ Θετ-
ταλὴ ἡ Θεσπρωτὶς, Κάλχας τε αὖ καὶ Μόψος οἵ
κατὰ τὰ Τρωϊκὰ γεγόνασι, πρεσβύτερος δὲ ὁ Μό-
ψος ὡς ἂν συμπλεύσας τοῖς Ἀργοναύταις.

§. 133. Φασὶ δὲ τὴν Μόψου καλουμένην μαντικὴν
συντάξαι τὸν Κυρηναῖον Βάττον, Δωρόθεός τε ἐν τῷ
πρώτῳ πανδέκτῃ ἀλκυόνος καὶ κορώνης ἐπακοῦσαι τὸν
Μόψον ἱστορεῖ. προγνώσει δὲ καὶ Πυθαγόρας ὁ μέγας
προσανεῖχεν αἰεὶ, Ἄβαριός τε ὁ Ὑπερβόρεος καὶ Ἀρι-
σταίας ὁ Προκοννήσιος, Ἐπιμενίδης τε ὁ Κρὴς ὅστις
εἰς Σπάρτην ἀφίκετο καὶ Ζωροάστρης ὁ Μῆδος Ἐμπε-
δοκλῆς τε ὁ Ἀκραγαντῖνος καὶ Φορμίων ὁ Λάκων, καὶ
μὴν Πολυάρατος ὁ Θάσιος Ἐμπεδότιμός τε ὁ Συρακού-
σιος, ἐπὶ τε τούτοις Σωκράτης ὁ Ἀθηναῖος μάλιστα·
ἔστι γάρ μοι, φησὶν ἐν τῷ Θεάγει, ἐκ παιδὸς ἀρ-
ξάμενον θείᾳ μοίρᾳ παραγινόμενον δαιμόνιον σημεῖον,
τοῦτο δέ ἐστι φωνὴ, ἥ ὅταν γένηται, ἐπίσχει τοῦτο

ὃ μέλλω πράττειν, προτρέπει δὲ οὐδέ ποτε. Ἐξήκιστός τε ὁ Φωκέων τύραννος δύο δακτυλίους φορῶν γεγοητευμένους τῷ ψόφῳ τῷ πρὸς ἀλλήλους διῃσθάνετο τοὺς καιροὺς τῶν πράξεων, ἀπέθανεν δὲ ὅμως δολοφονηθεὶς καίτοι προσημήναντος τοῦ ψόφου ὡς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Φωκέων πολιτείᾳ.

§. 134. Ἀλλὰ καὶ τῶν παρ' Αἰγυπτίοις ἀνθρώπων ποτέ, γενομένων δὲ ἀνθρωπίνῃ δόξῃ θεῶν, Ἑρμῆς τε ὁ Θηβαῖος καὶ Ἀσυληπιὸς ὁ Μεμφίτης, Τειρεσίας τε αὖ καὶ Μαντὼ ἐν Θήβαις ὡς φησιν Εὐριπίδης, Ἕλενος ἤδη καὶ Λυκόφρων καὶ Οἰνώνη καὶ Βρῆνος ἐν Ἰλίῳ, Κρῆνος γὰρ εἷς τῶν Ἡρακλεϊδῶν ἐπφανὴς φέρεται μάντις, καὶ Ἴαμος ἄλλος ἐν Ἤλιδι ἀφ' οὗ οἱ Ἰαμίδαι, Πολυείδος τε ἐν Ἄργει καὶ ἐν Μιλήτοις οὗ μέμνηται ἡ τραγῳδία. τί μοι Τήλεμον καταλέγειν, ὃς Κυκλώπων μάντις ὢν Πολυφήμῳ θεσπίζει τὰ κατὰ τὴν Ὀδυσσέως πλάνην, ἢ τὸν Ἀθήναιον Ὀνομάκριτον ἢ τὸν Ἀμφιάρεων τὸν σὺν τοῖς ἑπτὰ τοῖς ἐπὶ Θήβας στρατεύσασι μαῖ γενεᾷ τῆς Ἰλίου ἁλώσεως πρεσβύτερον φερόμενον, ἢ Θεοκλύμενον ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἢ Τελμισσὸν ἐν Καρίᾳ ἢ Γάλεον ἐν Σικελίᾳ; εἶεν δ' ἂν καὶ ἕτεροι πρὸς τούτοις, Ἴδμων ὁ σὺν τοῖς Ἀργοναύταις, Φημονόη Δελφὶς, Μόψος ὁ Ἀπόλλωνος καὶ Μαντοῦς ἐν Παμφυλίᾳ καὶ Κιλικίᾳ καὶ Ἀμφίλοχος Ἀμφιαράου ἐν Κιλικίᾳ, Ἀλκμέων ἐν Ἀκαρνᾶσιν, Ἄνιος ἐν Δήλῳ, Ἀρίστανδρός τε ὁ Τελμισσεὺς ὃ σὺν Ἀλεξάνδρῳ γενόμενος, ἤδη δὲ καὶ Ὀρφέα Φιλόχορος μάντιν ἱστορεῖ γενέσθαι ἐν τῷ πρώτῳ περὶ μαντικῆς.

§. 135. Θεόπομπος δὲ καὶ Ἔφορος καὶ Τιμαῖος Ὀρθαγόραν τινὰ μάντιν ἀνεγράψαντο, καθάπερ ὁ Σάμιος Πυθαγόρας ἐν τετάρτῳ Ἰταλικῶν Γάϊον Ἰούλιον Νέπωτα· ἀλλ' οἱ μὲν κλέπται πάντες καὶ λῃσταί" *), ὡς φησιν ἡ γραφὴ, τὰ πλεῖστα ἐκ παρα-

*) Ioann. 10, 18.

τηρήσεως καὶ ἐξ εἰκότων προειρηκότες,
φυσιογνωμονοῦντες ἰατροί τε καὶ μάντεις
ὑπὸ δαιμόνων κινηθέντες ἢ ὑδάτων καὶ
καὶ ἀέρος ποιοῦ ἐκταραχθέντες, παρὰ
σοί προφῆται δυνάμει θεοῦ καὶ ἐπιπνοίᾳ
τοῦ νόμου, Ἀδὰμ ἐπί τε τῆς μετάνοιας
ζώων ὀνομασίας προθεσπίσας καὶ Νῶε
Ρ. κηρύξας, Ἀβραὰμ τε καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἀντι-
145 κρυς οὐκ ἐλίγα τῶν μελλόντων καὶ ἤδη ἐνεστώτων
Syb. προφαίνοντες. σὺν δὲ τῷ νόμῳ Μωϋσῆς τε καὶ
Ἄαρὼν, μεθ' οὓς προφητεύουσιν Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ,
Σαμουὴλ, Γὰδ, Νάθαν, Ἀχίας, Σεμεΐας, Ἰού,
Ἠλίας, Μιχαίας, Ἀβδιοῦ, Ἐλισσαῖος, Ἀβδαδωναῖ,
Ἀμὼς, Ἡσαΐας, Ὡσηὲ, Ἰωνᾶς, Ἰωὴλ, Ἰερεμίας,
15 Σοφωνίας Βουζὶ, Ἰεζεκιὴλ, Οὐρίας, Ἀμβακοὺμ,
Ναοὺμ, Δανιὴλ, Μισαὴλ, ὁ τοὺς συλλογισμούς,
Ἀγγαῖος, Ζαχαρίας καὶ ὁ ἐν τοῖς δώδεκα ἄγγελος.

§. 136. Γίνονται δὲ — καὶ γὰρ καὶ αὗται
καὶ τριάκοντα. γυναικῶν δὲ — Ῥεβέκκα καὶ Μα-
προεφήτευον Σάρρα τε καὶ Ὁλδά. ἔπειτα περὶ τοὺς αὖ- P.
ριὰμ Δεββώρα τε καὶ Ἄννης προφητεύει μέχρι τοῦ σωτη- 401.
τοὺς χρόνους Ἰωάννης δὲ τὴν γένεσιν τοῦ Χρι- Pott.
οὗ βαπτίσματος, μετὰ Σημεῖον. Ζαχαρίας γὰρ ὁ Ἰωαννοῦ
στοῦ Ἄννα καὶ πρὸ τοῦ παιδὸς προφητεύειν ἐν τοῖς εὐ-
πατὴρ καὶ καθ' Ἕλληνας οὖν ἀπὸ Μωϋσέως συν-
ἀγγελίοις λέγεται. ἄνωθεν χρονογραφίαν, ἀπὸ τῆς
γάγομεν τὴν ἔτη ὀγδοήκοντα, καὶ τὰ μέχρι τῆς τε-
Μωϋσέως γενέσεως ἐπὶ τὴν ἔξ Αἰγύπτου τῶν Ἰου-
ραίων ἔξοδον ἄλλα τεσσαράκοντα, γίνεται ἡ ἔξοδος
30 σεως τῆς αὐτοῦ πρὸ τῆς Σωφιακῆς περιόδου ἐξελθόντος
τὰ Ἰναχου Μωϋσέως ἔτεσι πρότερον τριακοσίοις
Αἰγύπτου ἐπὶ τὸν Δευκαλίωνος κατακλυσμὸν, τὴν
καὶ ἐφ' Ἑλλάδι ἀρὸν λέγω ἐπομβρίαν, καὶ ἐπὶ τὸν Φαέθοντος ἐμ-
πεσὸν, ἃ δὴ συμβαίνει κατὰ Ἐρόϊτωπον, γενεαὶ τεσ-

σαράκοντα ἀριθμοῦνται, εἰς μέντοι τὰ ἑκατὸν ἔτη τρεῖς ἐγκαταλέγονται γενεαί. ἀπὸ δὲ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐπὶ τὸν Ἴδης ἐμπρησμὸν καὶ τὴν εὕρεσιν τοῦ σιδήρου καὶ Ἰδαίους δακτύλους ἔτη ἑβδομήκοντα στρία, ὡς φησιν Θράσυλλος. καὶ ἀπὸ Ἴδης πρησποῦ ἐπὶ Γανυμήδους ἁρπαγὴν ἔτη ἑξήκοντα πέντε.

§. 137. Ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὴν Περσέως στρατείαν ὅτε καὶ Γλαῦκος ἐπὶ Μελικέρτῃ τὰ Ἰσθμια ἔθηκεν ἔτη πεντεκαίδεκα, ἀπὸ δὲ Περσέως στρατείας ἐπὶ Ἴλιον κτίσιν ἔτη τριάκοντα τέσσαρα. ἐντεῦθεν ἐπὶ τὸν εἰσπλοὺν τῆς Ἀργοῦς ἔτη ἑξήκοντα τέσσαρα. ἐκ τούτου ἐπὶ Θησέα καὶ Μινώταυρον ἔτη τριάκοντα δύο, εἶτα ἐπὶ τοὺς ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις ἔτη δέκα, ἐπὶ δὲ τὸν Ὀλυμπιάσιν ἀγῶνα ὃν Ἡρακλῆς ἔθηκεν ἐπὶ Πέλοπι ἔτη τρία, εἴς τε τὴν Ἀμαζόνων εἰς Ἀθήνας στρατείαν καὶ τὴν Ἑλένης ὑπὸ Θησέως ἁρπαγὴν ἔτη ἐννέα. ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν Ἡρακλέους ἀποθέωσιν ἔτη ἕνδεκα, εἶτα ἐπὶ τὴν Ἑλένης ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἁρπαγὴν ἔτη τέσσαρα. ἀπὸ δὲ Τροίας ἁλώσεως ἐπὶ τὴν Αἰνείου κάθοδον καὶ κτίσιν Λαουινίου ἔτη δέκα, ἐπί τε τὴν Ἀσκανίου ἀρχὴν ἔτη ὀκτώ, καὶ ἐπὶ τὴν Ἡρακλειδῶν κάθοδον ἔτη ἑξήκοντα ἕν, ἐπί τε τὴν Ἰφίτου Ὀλυμπιάδα ἔτη τρια- P. 402.
κόσια τριάκοντα ὀκτώ.

§. 138. Ἐρατοσθένης δὲ τοὺς χρόνους ὧδε Pott.
ἀναγράφει· ἀπὸ μὲν Τροίας ἁλώσεως ἐπὶ Ἡρακλειδῶν κάθοδον ἔτη ὀγδοήκοντα, ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὴν Ἰωνίας κτίσιν ἔτη ἑξήκοντα, τὰ δὲ τούτοις ἑξῆς ἐπὶ μὲν τὴν ἐπιτροπίαν τὴν Λυκούργου ἔτη ἑκατὸν πεντήκοντα ἐννέα, ἐπὶ δὲ προηγουμένου ἕνεκα τῶν πρώτων Ὀλυμπίων ἔτη ἑκατὸν ὀκτώ. ἀφ' ἧς Ὀλυμπιάδος ἐπὶ τὴν Ξέρξου διάβασιν ἔτη διακόσια ἐννενήκοντα ἑπτά. ἀφ' ἧς ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἔτη τεσσαράκοντα ὀκτώ, καὶ ἐπὶ τὴν κατάλυσιν καὶ Ἀθηναίων ἧτταν ἔτη εἴκοσι ἑπτά,

καὶ ἐπὶ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην ἔτη τρι-
τέσσαρα, μεθ' ἣν ἐπὶ τὴν Φιλίππου τελευτὴν
τριάκοντα πέντε. μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τὴν
ξάνδρου μεταλλαγὴν ἔτη δώδεκα. πάλιν ἀπὸ
πρώτης ὀλυμπιάδος ἔνιοί φασιν ἐπὶ Ῥώμης
συνάγεσθαι ἔτη εἴκοσι τέσσαρα. ἐντεῦθεν ἐπὶ
Βαβυλῶνος ἀναίρεσιν ὕπατοι ἐγένοντο ἐπὶ
κόσια τεσσαράκοντα τρία, ἀπὸ δὲ τῆς Βαβυλ
ἀλώσεως ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν ἔτη
ὀγδοήκοντα ἕξ.

§. 139. Ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν Αὐγούστου νίκην
Ἀντώνιος ἀπέσφαξεν ἑαυτὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἔτη
κόσια ἐννενήκοντα τέσσαρα, ὑπάτευεν Αὔγουστος
τέταρτον. ἀφ' οὗ χρόνου ἐπὶ τὸν ἀγῶνα ὃν
δὲ τοῦ πρώτου ἀγῶνος εἰσὶ δὲ αἱ ἀπὸ Κέκροπος
ἔτη ἑκατὸν ἕνδεκα. συνάγουσιν ἔτη μὲν
ἐπὶ Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα, ἀπὸ δὲ Δημοφῶντος
λια ὀκτακόσια εἴκοσι ὀκτώ, καὶ ἀπὸ Τροίας
λια διακόσια πεντήκοντα, ἀπὸ δὲ τούτου ἐπὶ
ἐπὶ τὴν Ἡρακλειδῶν κάθοδον ἔτη ἑκατὸν
χοντα ἐφ' οὗ φασὶν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν
βῆναι ὡς μὲν Φανίας ἔτη ἑπτακόσια
ὡς δὲ Ἔφορος ἑπτακόσια τριάκοντα
Τίμαιος καὶ Κλείταρχος ὀκτακόσια
Ἐρατοσθένης ἑπτακόσια ἑβδομήκοντα
Δοῦρις ἀπὸ Τροίας ἄλωσεως ἐπὶ τὴν
εἰς Ἀσίαν διάβασιν ἔτη χίλια, ἐντεῦθεν Ἀλεξάνδρου
τὸν τὸν Ἀθήνησιν ἄρχοντα ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν Γερμ
δρος ἔτη ια. ἐντεῦθεν ἔτη τριακόσια ἑξήκοντ
νικοῦ Κλαυδίου Καίσαρος γίνεται καὶ τὰ ἐπὶ τ
πέντε, ἀφ' οὗ χρόνου ὅηλα ἐστὶ τὰ γε συνάγεται καὶ ἀπὸ τ
Κομόδου τελευτὴν ἔτη ὅσα γε Ἑλληνικὰ χρόνων ἀπόδοσιν ἔχει κατὰ

§. 140. Μετὰ δὲ τὰ βαρβάρους
κατὰ τοὺς

μέγιστα διαστήματα, ἀπὸ μὲν Ἀδὰμ ἕως τοῦ κατα-
κλυσμοῦ συνάγεται ἔτη δισχίλια ἑκατὸν τεσσαράκοντα
P. ὀκτὼ ἡμέραι τέσσαρες, ἀπὸ δὲ Σὴμ ἕως Ἀβραὰμ
146 ἔτη χίλια διακόσια ν', ἀπὸ δὲ Ἰσαὰκ ἕως τῆς κλη-
Sylb. ροδοσίας ἔτη ἑξακόσια δέκα ἕξ. ἔπειτα ἀπὸ κριτῶν
ἕως Σαμουὴλ ἔτη τετρακόσια ἑξήκοντα τρία μῆνες
ἑπτά. καὶ μετὰ τοὺς κριτὰς βασιλεῶν ἔτη πεντα-
κόσια ἑβδομήκοντα δύο μῆνες ἓξ ἡμέραι δέκα. μεθ'
οὓς χρόνους Περσικῆς βασιλείας ἔτη διακόσια τρία-
κοντα πέντε, ἔπειτα τῆς Μακεδονικῆς ἕως Ἀντωνίου
ἀναιρέσεως ἔτη τριακόσια δώδεκα, ἡμέραι δέκα ὀκτώ.
μεθ' ὃν χρόνον ἡ Ῥωμαίων βασιλεία ἕως τῆς Κο-
μόδου τελευτῆς ἔτη διακόσια εἴκοσι δύο. πάλιν τε
αὖ ἀπὸ τῆς ἑβδομηκονταετοῦς αἰχμαλωσίας καὶ τῆς
τοῦ λεοῦ εἰς πατρῴαν γῆν ἀποκαταστάσεως εἰς τὴν
αἰχμαλωσίαν τὴν ἐπὶ Οὐεσπεσιανοῦ ἔτη συνάγεται
τετρακόσια δέκα, τελευταῖα δὲ ἀπὸ Οὐεσπεσιανοῦ
ἕως τῆς Κομόδου τελευτῆς εὑρίσκεται ἔτη ἑκατὸν
εἴκοσι ἓν μῆνες ἓξ ἡμέραι εἴκοσι τέσσαρες.

§. 141. Δημήτριος δέ φησιν ἐν τῷ περὶ τῶν
ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ βασιλέων τὴν Ἰούδα φυλὴν καὶ Βε-
ναμεὶν καὶ Λευὶ μὴ αἰχμαλωτισθῆναι ὑπὸ τοῦ Σε-
ναχηρεὶμ, ἀλλ' εἶναι ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας ταύτης
εἰς τὴν ἐσχάτην ἣν ἐποιήσατο Ναβουχοδονόσορ ἔξ
Ἱεροσολύμων ἔτη ἑκατὸν εἴκοσι ὀκτὼ μῆνας ἕξ.
ἀφ' οὗ δὲ αἱ φυλαὶ αἱ δέκα ἐκ Σαμαρείας αἰχμά-
λωτοι γεγόνασιν ἕως Πτολεμαίου τετάρτου ἔτη πεν-
τακόσια ἑβδομήκοντα τρία μῆνας ἐννέα, ἀφ' οὗ δὲ
ἐξ Ἱεροσολύμων ἔτη τριακόσια τριάκοντα ὀκτὼ μῆνας P.
Φίλων δὲ καὶ αὐτὸς ἀνέγραψε τοὺς βασι- 404.
λεῖς τοὺς Ἰουδαίων διαφώνως τῷ Δημητρίῳ. ἔτι Pott.
δὲ καὶ Εὐπόλεμος ἐν τῇ ὁμοίᾳ πραγματείᾳ τὰ πάντα
ἔτη φησὶν ἀπὸ Ἀδὰμ ἄχρι τοῦ πέμπτου ἔτους Δη-
μητρίου βασιλείας Πτολεμαίου τὸ δωδέκατον βασι-
λεύοντος Αἰγύπτου συνάγεσθαι ἔτη ερμθ'. ἀφ' οὗ
δὲ χρόνου ἐξήγαγε Μωϋσῆς τοὺς Ἰουδαίους ἐξ Αἰ-

γύπτου ἐπὶ τὴν προειρημένην προθεσμ[ία]ν
σθαι ἔτη διςχίλια πεντακόσια, ὀγδοήκοντα
τοῦ χρόνου τούτου ἄχρι τῶν ἐν Ῥώμῃ ὑπ[ατ]ευ-
Δομετιανοῦ Κασσιανοῦ συναθροίζεται ἔτη
ἑκατὸν εἰ-
ἀπὸ δὲ
Γαΐου
τῶν ἱστο-
δομήκοντα
Μωϋσέως πέντε
σῦσαι" *).
λόγον υἱ-
ἀϊ πολλαὶ
χαὶ πλειόνων
ἔθνους ἐπι-
Ἕλληνες διαλέ-
Ἀτθίδα, Ἰάδα,
κοινὴν, ἀπερι-
μηδὲ δια-

ρικῶν καὶ ἔθνη καὶ γλώσσας ἄλλοι πολλοὶ
λέγουσιν εἶναι ἐπακούσαντες πέντε καὶ
λεγούσης. "Ἦσαν δὲ πᾶσαι αἱ ψυχαὶ τῆς φω-
10καὶ ἑβδομήκοντα αἱ εἰς Αἴγυπτον κατὰ τὸν ἀλ-
φαίνονται δὲ, εἶναι καὶ κατὰ τὸν ἑβδομήκοντα
γενικαὶ διάλεκτοι δύο καὶ
τεραι παραδιδόυσι γραφαὶ, αἱ δὲ ἄλλαι
ἐπὶ κοινωνίᾳ διαλέκτων
15γίνονται. διάλεκτος δέ ἐστι λέξις ἰδιον ἢ τριῶν ἢ
τόπον ἐμφαίνουσα ἡ λέξις ἰδιον. φασὶ δὲ οἱ Ἕλληνες διαλέ-
φαίνουσα χαρακτῆρα.
κτους εἶναι τὰς παρὰ σφίσι πέντε, Ἀτθίδα, Ἰάδα,
Δωρίδα, Αἰολίδα καὶ πέμπτην τὴν κοινὴν, ἀπερι-
20λήπτους δὲ οὔσας τὰς βαρβάρων φωνὰς μηδὲ δια-
λέκτους, ἀλλὰ γλώσσας λέγεσθαι.

§. 143. Ὁ Πλάτων δὲ καὶ τοῖς θεοῖς διάλεκτον
ἀπονέμει τινά· μάλιστα μὲν ἀπὸ τῶν ὀνειράτων P.
τεκμαιρόμενος καὶ τῶν χρησμῶν, ἄλλως δὲ καὶ405.
25ἀπὸ τῶν δαιμονώντων, οἱ τὴν αὐτῶν οὐ φθέγ-Pon.
γονται φωνὴν οὐδὲ διάλεκτον, ἀλλὰ τὴν τῶν ὑπεισ-
ιόντων δαιμόνων. σέται δὲ καὶ ἀλόγων ζώων διά-
λέκτους εἶναι, ὧν τὰ ὁμογενῆ ἐπακούειν. ἐλέφαντος
γοῦν ἐμπεσόντος εἰς βόρβορον καὶ βοήσαντος παρὼν
30τις ἄλλος καὶ τὸ συμβὰν θεωρήσας ὑποστρέψας
μετ' οὐ πολὺ ἄγει μεθ' ἑαυτοῦ ἀγέλην ἐλεφάντων
καὶ σώζει τὸν ἐμπεπτωκότα. φασὶ δὲ καὶ ἐν τῇ Λι-
βύῃ σκορπίον ἐὰν μὴ ἐφικνῆται παίειν τὸν ἄνθρω-
πον ἑπιόντα μετὰ πλειόνων ἀναστρέφειν, ἐξαρτώ-

*) Genes. 46, 27.

μενον δὲ θάτερον θατέρου ἀλύσεως δίκην ... ὕτως δὴ ... φθάνειν ἐπιχειροῦντα τῇ ἐπιβουλῇ, οὐ δή ... ου νεύ- ματι ἀφανεῖ τῶν ἀλόγων ζώων κεχρημέ- ... οὐδὲ μὴν τῷ σχήματι μηνυόντων σφῖσιν, ἀλλ' ... αι τῇ ... ἰκείᾳ διαλέκτῳ. φυσὶ δὲ καὶ ἄλλοι τινὲς ὡς ... εἴ τις ἰχθῦς ἀνασπώμενος τῆς μηρίνθου ἀπορραγείσης ... ἀπο- δράσει οὐκέτ' ἂν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ τοῦ ... ρας. δους ἰχθῦς αὐτῆς ἐκείνης εὑρεθήσεται τῆς ... μέν, αἱ δὲ πρῶται καὶ γενικαὶ διάλεκτοι βάρβαρ ... γὰς φύσει δὲ τὰ ὀνόματα ἔχουσιν, ἐπεὶ καὶ ... ὁμολογοῦσιν οἱ ἄνθρωποι δυνατωτέρας δὲ ... βαρβάρῳ φωνῇ λεγομένας. καὶ Πλάτων δὲ ... τύλῳ τὸ πῦρ ἑρμηνεῦσαι βουλόμενος βαρβαρικόν ... σιν εἶναι τὸ ὄνομα. μαρτυρεῖ γοῦν τοὺς ... οὕτω καλοῦντας μικρόν τι παραχλίνοντας.

§. 144 Οὐδὲν δὲ οἶμαι ἐπὶ τούτοις χεῖρον κα ... τοὺς χρόνους τῶν Ῥωμαϊκῶν βασιλέων παραθέσθαι ... εἰς ἐπίδειξιν τῆς τοῦ σωτῆρος γενέσεως· Αὔγουστος ἔτη τεσσαράκοντα τρία, Τιβέριος ἔτη κβ', Γάϊος ἔτη δ', Κλαύδιος ἔτη ιδ', Νέρων ἔτη ιδ', Γάλβας ἔτος ἕν, Οὐεσπεσιανὸς ἔτη ι', Τίτος ἔτη γ', Δομιτιανὸς ἔτη ιε', Νέρβας ἔτος α', Τραϊανὸς ἔτη κθ', Ἀδριανὸς ἔτη κα', Ἀντωνῖνος ἔτη κα', ὁμοίως πάλιν Ἀντωνῖνος καὶ Κόμοδος ἐτη λβ'. γίνεται τὰ πάντα ἀπὸ Αὐγούστου ἕως Κομόδου ἔτη σκβ', καὶ τὰ ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως Κομόδου τελευτῆς ἔτη εψπδ' μῆνες δύο ἡμέραι δώδεκα. τινὲς μέντοι τοὺς χρόνους τῶν Ῥωμαϊκῶν βασιλέων οὕτως ἀναγράφουσι, Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ ἔτη. γ' μῆνας δ' ἡμέρας ϙ', μεθ' ὃν Αὔγουστος ἐβασίλευσεν ἔτη μς' μῆνας δ' ἡμέραν μίαν, ἔπειτα Τιβέριος ἔτη κς' μῆνας ς' ἡμέρας ιθ', ὃν διαδέχεται Γάϊος Καῖσαρ ἔτη τρία μῆνας ι' ἡμέρας ὀκτώ, τοῦτον Κλαύδιος ἔτη ιγ' μῆνας η' ἡμέρας κη', Νέρων ἔτη ιγ' μῆνας ὀκτὼ ἡμέρας κη', Γάλβας μῆνας ἑπτὰ ἡμέρας ς', Ὄθων μῆνας ε' ἡμέραν α', Οὐϊτέλ-

λιος μῆνας ἑπτὰ ἡμέραν α', Τίτος ἔτη β' μῆνας ε' ἡμέρας ιβ', Τραϊανὸς ἔτη ιθ' μῆνας ζ' ἡμέρας ιε', Ἀδριανὸς ἔτη κα' μῆνας ι' ἡμέρας κβ', Ἀντωνῖνος ἔτη β' μῆνας ε' ἡμέρας ιε', Μάρκος Αὐρήλιος ἔτη ιθ' μῆνας θ' ἡμέρας ιθ'. Κόμοδος ἔτη ιβ' μῆνας ζ' ἡμέρας ιε', Ἀντωνῖνος ἔτη ιθ' μῆνας ι' ἡμέρας ζ'. Ἰουλίου τοίνυν Καίσαρος μῆνες ζ'. Ῥώμην ἕως Κομόδου τελευτῆς γίνονται ἔτη σλ'. συνάγεται δὲ πάντα ἀπὸ Ῥωμύλου τοῦ κτίσαντος ἔτη ,ϡνγ'. μῆνες ζ'. ἡμέραι ιγ'. εἰσὶ δὲ τοῦ κυρίου ἡμῶν τῷ ὀγδόῳ P. §. 145. Ἐγεννήθη δὲ ὁ κύριος ἡμῶν ἐξελεύσων ἀπογραφὰς 407. καὶ εἰκοσιῷ ἔτει ὅτε πρῶτον ἐγένεσθαι ἐπὶ Αὐγούστου. ὅτι δὲ τοῦτ' ἀληθές ἐστιν Pott. ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τῷ κατὰ Λουκᾶν γέγραπται οὕτως. "Ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ ἐπὶ Τιβερίου Καίσαρος ἐγένετο ῥῆμα κυρίου ἐπὶ Ἰωάννην τὸν Ζαχαρίου υἱόν" *). καὶ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ· "ἦν δὲ Ἰησοῦς ἐρχόμενος ἐπὶ τὸ βάπτισμα ὡς ἐτῶν λ'" **). καὶ ὅτι ἑνιαυτὸν μόνον ἔδει αὐτὸν κηρῦξαι καὶ τοῦτο γέγραπται οὕτως· "ἐνιαυτὸν δεκτὸν κυρίου κηρῦξαι ἀπέστειλέν με" ***). τοῦτο καὶ ὁ προφήτης εἶπεν καὶ τὸ εὐαγγέλιον, πεντεκαιδεκάτῳ Αὐγούστου, οὕτω πληρῶται τὰ ἔπαθεν τριάκοντα ἔτη ἕως οὗ ἔπαθεν. ἀφ' οὗ δὲ ἕως τῆς καταστροφῆς Ἱερουσαλὴμ γίνονται ἔτη μῆνες γ'. καὶ ἀπὸ τῆς καταστροφῆς ἕως Κομόδου τελευτῆς οὖν ἀφ' οὗ ὁ κύριος ἐγεννήθη ἔτη ρκη' μῆνες ι'. ἡμέραι ιγ'. εἰσὶ τὰ πάντα ἔτη ἑκατὸν ἐνενήκοντα τέσσαρα μὴν εἷς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν περιεργότερον τῇ γενέσει

*) Luc. 2, 1. **) Ibid. 3, 1 sq. ***) Iesai. 61, 1

οὐ μόνον τὸ ἔτος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμέρα- προστι-
θέντες, ἣν φασιν ἔτους κή Αὐγούστου ἔ πέμπτη
Πάχων καὶ εἰκάδι.

§. 146. Οἱ δὲ ἀπὸ Βασιλείδου καὶ τοῦ Βαπτ. P.
σωματος αὐτοῦ τὴν ἡμέραν ἑορτάζουσι προσδια- χτε-408.
ρεύοντες ἀναγνώσεσι. φασὶ δὲ εἶναι τὸ Pott. αὐδε-
δέκατον ἔτος Τιβερίου Καίσαρος τὴν αὐτὴν ἄτην
κάτην τοῦ Τυβὶ μηνὸς, τινὲς δὲ αὐτοῦ ολο-
τοῦ αὐτοῦ μηνός. τό τε πάθος ἕτε
γούμενοι φέρουσιν οἱ μέν τινες τῷ ἐκκαιδεκ
Τιβερίου Καίσαρος Φαμενὼθ κέ, οἱ δὲ Φ
κέ· ἄλλοι δὲ Φαρμουθὶ ιθ' περιτθέναι τὸν
τῆρα λέγουσιν. ναὶ μήν τινες αὐτῶν φασὶ
μουθὶ γεγενῆσθαι κδ' ἢ κέ. ἔτι δὲ κἀκεῖνα
χρονογραφία προσαποδοτέον, τὰς ἡμέρας λέγω
αἰνέττεται Δανιὴλ ἀπὸ τῆς ἐρημώσεως Ἱερουσαλὴμ
τὰ Οὐεσπεσιανοῦ ἔτη ζ' μῆνας ζ. τὰ γὰρ δύο
ἔτη προσλαμβάνεται τοῖς Ὄθωνος καὶ Γάλβα καὶ
Οὐιτελλίου μησὶ ιζ' ἡμέραις ἡ. καὶ οὕτω γίνεται
ἔτη τρία καὶ μῆνες ς', ὅ ἐστι "τὸ ἥμισυ τῆς
ἑβδομάδος" *), καθὼς εἴρηκε Δανιὴλ ὁ προφήτης.
εἴρηκεν δὲ βτ' ἡμέρας γενέσθαι ἀφ' οὗ ἔστη τὸ
βδέλυγμα ὑπὸ Νέρωνος εἰς τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν μέ-
χρι τῆς καταστροφῆς αὐτῆς. οὕτω γὰρ τὸ ῥητὸν
τὸ ὑποτεταγμένον δείκνυσιν· ἕως πότε ἡ ὅρασις
στήσεται ἡ θυσία ἡ ἀρθεῖσα ἡ ἁμαρτία ἐρημωθή-
σεται ἡ δοθεῖσα καὶ ἡ δύναμις καὶ τὸ ἅγιον συμ-
πατηθήσεται· καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἕως ἑσπέρας καὶ πρωῒ
ἡμέραι βτ'· καὶ ἀρθήσεται τὸ ἅγιον" **). αὗται
οὖν αἱ βτ' ἡμέραι γίνονται ἔτη ς' μῆνες δ', ὧν
τὸ ἥμισυ κατέσχε Νέρων βασιλεύων, καὶ ἐγένετο
ἥμισυ ἑβδομάδος· τὸ δὲ ἥμισυ Οὐεσπεσιανὸς σὺν P.
Ὄθωνι καὶ Γάλβᾳ καὶ Οὐιτελλίῳ. καὶ διὰ τοῦτο 409.
λέγει Δανιήλ· "μακάριος ὃ φθάσας εἰς ἡμέρας Pott.

*) Dan. 9, 27. **) Ibid. 8, 13 sq.

ατλέ'' *). μέχρι γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν
μος ἦν, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπαύσατο.
§. 147. Δείκνυται δὲ καὶ οὗτος ὁ
τοῦ ὑποτεταγμένου κεφαλαίου ἔχοντος ὧδε.
διαχαιροῦ παραλλάξεως τοῦ ἐνδελεχισμοῦ καὶ
βδέλυγμα ἐρημώσεως ἡμέρας χιλίους δια-
νενήκοντα, μαχάριος ὁ ὑπομένων καὶ
ἡμέρας ατλέ.'' Φλαύιος δὲ Ἰώσηπος
ὁ τὰς Ἰουδαϊκὰς συντάξας ἱστορίας κατὰ
10χρόνους φησὶν ἀπὸ Μωϋσέως ἕως Δαβὶδ
σθαι φπέ, ἀπὸ δὲ Δαβὶδ ἕως Οὐεσπ
τέρου ἔτους ,αροθ', εἶτα ἀπὸ τούτου
νίνου δεκάτου ἔτους ἕτη οζ', ὡς εἶναι
σέως ἐπὶ τὸ δέκατον ἔτος Ἀντωνίνου
15αωλγ'. ἄλλοι δὲ μέχρι τῆς Κομόδου
ἀριθμήσαντες ἀπὸ Ἰνάχου καὶ Μωϋσέως
γίνεσθαι βωμβ', οἱ δὲ βλκα'. ἐν δὲ
Ματθαῖον εὐαγγελίῳ ἡ ἀπὸ Ἀβραὰμ γενεαλογία μέ-
χρι Μαρίας τῆς μητρὸς τοῦ κυρίου περαιοῦται·
20 „γίνονται γὰρ'', φησὶν, ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαβὶδ
γενεαὶ ιδ', καὶ ἀπὸ Δαβὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας Βα-
βυλῶνος γενεαὶ ιδ'. καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυ-
λῶνος ἕως τοῦ Χριστοῦ ὁμοίως ἄλλαι γενεαὶ ιδ'' **),
τρία διαστήματα μυστικὰ ἓξ ἑβδομάσι τελειούμενα.

Cap. XXII.

25 §. 148. Καὶ τὰ μὲν περὶ τῶν χρόνων διαφό-
ρως πολλοῖς ἱστορηθέντα καὶ πρὸς ἡμῶν ἐξετεθέντα
ὧδε ἐχέτω, ἑρμηνευθῆναι δὲ τὰς γραφὰς τάς τε τοῦ
νόμου καὶ τὰς προφητικὰς ἐκ τῆς τῶν Ἑβδομήκοντα διαι-
30λέκτου εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶτταν φασὶν ἐπὶ βασι-
λέως Πτολεμαίου τοῦ Λάγου, ἢ ὡς τινες ἐπὶ τοῦ P.
Φιλαδέλφου ἐπικληθέντος τὴν μεγίστην φιλο τε μίαν 410.
Ptol.

*) Dan. 12, 11 sq. **) Matth. 1, 17.

εἰς τοῦτο προσενεγκαμένου Δημητρίου τοῦ Φαληρέως καὶ τὰ περὶ τὴν ἑρμηνείαν ἀκριβῶς πραγματευσαμένου· ἔτι γὰρ Μακεδόνων τὴν Ἀσίαν κατεχόντων φιλοτιμούμενος ὁ βασιλεὺς τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρὸς αὐτὸν γενομένην βιβλιοθήκην πάσαις
P. 148 Syll. κατακοσμῆσαι γραφαῖς ἠξίωσε καὶ τοὺς Ἱεροσολυμίτας τὰς παρ' αὐτοῖς προφητείας εἰς τὴν Ἑλλάδα διάλεκτον ἑρμηνεῦσαι.

§. 149. Οἱ δὲ ἅτε ἔτι ὑπακούοντες Μακεδόσι τῶν παρὰ σφῖσιν εὐδοκιμωτάτων περὶ τὰς γραφὰς ἐμπείρους καὶ τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου εἰδήμονας ἑβδομήκοντα πρεσβυτέρους ἐκλεξάμενοι ἀπέστειλαν αὐτῷ μετὰ καὶ τῶν θείων βίβλων. ἑκάστου δὲ ἐν μέρει κατ' ἰδίαν ἑκάστην ἑρμηνεύσαντος προφητείαν συνέπνευσαν αἱ πᾶσαι ἑρμηνεῖαι συναντιβληθεῖσαι καὶ τὰς διανοίας καὶ τὰς λέξεις, θεοῦ γὰρ ἦν βούλημα μεμελετημένον εἰς Ἑλληνικὰς ἀκοάς. οὐ δὴ ξένον ἐπιπνοίᾳ θεοῦ τοῦ τὴν προφητείαν δεδωκότος καὶ τὴν ἑρμηνείαν οἱονεὶ Ἑλληνικὴν προφητείαν ἐνεργεῖσθαι, ἐπεὶ κἂν τῇ Ναβουχοδονόσορ αἰχμαλωσίᾳ διαφθαρεισῶν τῶν γραφῶν κατὰ τοὺς Ἀρταξέρξου τοῦ Περσῶν βασιλέως χρόνους ἐπέπνους Ἔσδρας ὁ Λευίτης ὁ ἱερεὺς γενόμενος πάσας τὰς παλαιὰς αὖθις ἀνανεούμενος προσφήτευσε γραφάς.

§. 150. Ἀριστόβουλος δὲ ἐν τῷ πρώτῳ τῷ πρὸς τὸν Φιλομήτορα κατὰ λέξιν γράφει· κατηκολούθηκε δὲ καὶ ὁ Πλάτων τῇ καθ' ἡμᾶς νομοθεσίᾳ, καὶ φανερός ἐστι περιεργασάμενος ἕκαστα τῶν ἐν αὐτῇ λεγομένων. διειρμήνευται δὲ πρὸ Δημητρίου Pott. 411. οὐφ' ἑτέρου πρὸ τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Περσῶν ἐπικρατήσεως τά τε κατὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγωγὴν τῶν Ἑβραίων τῶν ἡμετέρων πολιτῶν καὶ ἡ τῶν γενομένων ἁπάντων αὐτοῖς ἐπιφάνεια καὶ κράτησις τῆς χώρας καὶ τῆς ὅλης νομοθεσίας ἐπεξήγησις. ὥστε εὐδηλον εἶναι τὸν προειρημένον φιλόσοφον εἰληφέναι πολλά — γέγονε γὰρ πολυμαθής — καθὼς καὶ Πυ-

σαγόρας πολλὰ τῶν παρ' ἡμῖν μετενεγκάμενος εἰς τὴν ἑαυτοῦ δογματοποιΐαν. Νουμήνιος δὲ ὁ Πυθαγόρειος φιλόσοφος ἀντικρυς γράφει· τί γάρ ἐστι Πλάτων ἢ Μωϋσῆς ἀττικίζων; οὗτος γὰρ ἐξεφοίτησε καὶ τὸν λόγος καὶ προφήτης, ὡς δέ τινες νόμων ἐξηγητὴς μηνεὺς ἦν. τὸ γένος αὐτοῦ καὶ τὰς πρόξεις καὶ τὸν βίον ἀξιόπιστοι ἀναγράψαι, λεκτέον δὲ ὅμως καὶ ἡμῖν ὡς ὅτι μάλιστα κηρύσσουσιν αὐταὶ αἱ γραφαί.

Cap. XXIII.

§. 151. Μωϋσῆς ἄνωθεν τὸ γένος Χαλδαῖος ὢν ἐν Αἰγύπτῳ γεννᾶται τῶν προγόνων αὐτοῦ διὰ πολυχρόνιον λιμὸν ἐκ Βαβυλῶνος εἰς Αἴγυπτον μεταναστάντων. ἑβδόμῃ γενεᾷ γεννηθεὶς καὶ τραφεὶς βασιλικῶς περιστάσει κέχρηται τοιαύτῃ. εἰς πολυανθρωπίαν ἐπιδεδωκότων ἐν Αἰγύπτῳ τῶν Ἑβραίων δείσας ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας τὴν ἐκ τοῦ πλήθους ἐπιβουλὴν τῶν γεννωμένων ἐκ τῶν Ἑβραίων κελεύει τὰ μὲν θήλεα τρέφειν διαφθείρειν αὐτούς — ἀσθενὲς γὰρ εἰς πόλεμον γυνή — εὐπατρίδην δὲ τὸν παῖδα ὄντα τρεῖς ἐφεξῆς μῆνας οἱ γονεῖς P. νεκώσης τῆς κρύπτοντες ἔτρεφον συναπόλωνται τῷ Pott. τητα, δείσαντες δὲ ὕστερον μὴ συναπόλωνται τῷ παιδὶ ἐκ βίβλου τῆς ἐπιχωρίου σκεῦός τι ποιησάμενοι τὸν παῖδα ἐνθέμενοι ἐκτιθέασι παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ ἐνθέμενοι δὲ τὸ ἀποβησόμενον ἄπωθεν ἑστῶσα τοῦ παιδὸς ἡ ἀδελφή.

§. 152. Ἐνταῦθα ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως, ἐπὶ τὸν ποταμὸν λουσομένη, ἐπακούσασα κλαυθμυριζομένου τοῦ παιδὸς χρόνῳ μὴ ἀνέχεται τῆς ἡμέρας ἐπὶ τὸν ποταμὸν λουσομένη, ἐπακούσασα κλαυθμυριζομένου τοῦ παιδὸς χρόνῳ μὴ ἀνέχεται τῆς ἡμέρας ἐπὶ τὸν ποταμὸν λουσομένη, ἐπακούσασα κλαυθμυριζομένου τοῦ παιδὸς ἐκείνης ἀφικνεῖ

ἔφασκεν Ἑβραίαν γυναῖκα μὴ πρὸ πολλοῦ τετοκυῖαν παραστήσειν αὐτῇ τροφὸν, εἰ βούλοιτο· τῆς δὲ συνθεμένης καὶ δεηθείσης παρήνεγκε τὴν μητέρα τὴν τοῦ παιδὸς τροφὸν ἐσομένην ὡς τινα ἄλλην οὖσαν ἐπὶ ῥητῷ μισθῷ. εἶτα τίθεται τῷ παιδίῳ ὄνομα ἡ βασιλὶς Μωϋσῆν ἐτύμως διὰ τὸ ἐξ ὕδατος ἀνελέσθαι αὐτό· τὸ γὰρ ὕδωρ μῶϋ ὀνομάζουσιν Αἰγύπτιοι, εἰς ὃ ἐκτέθειται τεθνηξόμενος. καὶ γάρ τοι Μωϋσῆν τὸν ἀποπνεύσαντα τῷ ὕδατι προσαγορεύουσι.

§. 153. Δῆλον οὖν ὡς ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ περιτμηθέντι τῷ παιδίῳ οἱ γονεῖς ἔθεντο ὄνομά τι, ἐκαλεῖτο δὲ Ἰωακείμ. ἔσχεν δὲ καὶ τρίτον ὄνομα ἐν οὐρανῷ μετὰ τὴν ἀνάληψιν ὡς φασιν οἱ μύσται. Μελχί. ἐν δὲ ἡλικίᾳ γενόμενος ἀριθμητικήν τε καὶ γεωμετρίαν, ῥυθμητικήν τε καὶ ἁρμονικὴν, ἔτι τε ἰατρικὴν ἅμα καὶ μουσικὴν παρὰ τοῖς διαπρέπουσιν Αἰγυπτίων ἐδιδάσκετο, καὶ προσέτι τὴν διὰ συμβόλων φιλοσοφίαν ἣν ἐν τοῖς ἱερογλυφικοῖς γράμμασιν ἐπιδείκνυται, τὴν δὲ ἄλλην ἐγκύκλιον παιδείαν Ἕλληνες ἐδίδασκον ἐν Αἰγύπτῳ, ὡς ἂν βασιλικὸν παιδίον, ᾗ φησὶ Φίλων ἐν τῷ Μωϋσέως βίῳ. προσεμάνθανε δὲ τὰ Αἰγυπτίων γράμματα καὶ τὴν τῶν οὐρανίων ἐπιστήμην παρά τε Χαλδαίων παρὰ Αἰγυπτίων, ὅθεν ἐν ταῖς πράξεσι „πᾶσαν σοφίαν Αἰγυπτίων πεπαιδεῦσθαι“ *) φέρεται. Εὐπόλεμος δὲ ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ βασιλέων τὸν Μωϋσῆ φησὶ πρῶτον σοφὸν γενέσθαι καὶ γραμματικὴν πρῶτον τοῖς Ἰουδαίοις παραδοῦναι, καὶ παρὰ Ἰουδαίων Φοίνικας παραλαβεῖν, Ἕλληνας δὲ παρὰ Φοινίκων. εἰς δὲ τὴν αὐτῶν φύσιν ἄξας ἐπέτεινε τὴν φρόνησιν τὴν συγγενικὴν καὶ προγονικὴν ζηλώσας παιδείαν ἄχρι καὶ τὸν Αἰγύπτιον τὸν τῷ Ἑβραίῳ ἀδίκως ἐπιθέμενον πατάξας ἀποκτεῖνει.

*) Actor. 7, 22.

§. 154. Φασὶ δὲ οἱ μύσται λόγῳ
τὸν Αἰγύπτιον
P. ταῖς πράξεσι *) ὥσπερ ἀμέλει ὕστερον
149 τιμῆς τοῦ χωρίου φέρεται τοὺς νόσῳ
Syb. Ἀρτάπανος γοῦν ἐν τῷ ψευσαμένους λόγῳ
ἱστορεῖ κατακλεισθέντα εἰς φυλακὴν
Χενεφρέους τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως
τεθῆναι τὸν λαὸν ἐξ Αἰγύπτου ἀπολυθῆναι
ἀνοιχθέντος τοῦ δεσμωτηρίου κατὰ
θεοῦ ἐξελθόντα καὶ εἰς βασιλεῖα
ἐπιστῆναι κοιμωμένῳ τῷ βασιλεῖ καὶ
τὸν, τὸν δὲ καταπλαγέντα τῷ γεγονότι
Μωϋσεῖ τὸ τοῦ πέμψαντος εἰπεῖν ὄνομα
τὸν μὲν προσκύψαντα ἄφωνον πεσεῖν, διακρατη-
θέντα δὲ ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως πάλιν ἀναβιᾶναι. P.
§. 155. Περὶ δὲ τῆς ἀνατροφῆς τοῦ Μωϋσέως 414.
συνάσεται ἡμῖν καὶ ὁ Ἰεζεκήλος ὁ τῶν Ἰουδαϊκῶν Pou.
τραγῳδιῶν ποιητὴς ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ δράματι
ἐξαγωγὴ γράφων ὧδε ἐκ προσώπου Μωϋσέως·
ἰδὼν γὰρ ἄνδρων ἄλις ἠξημένην
δόλον καθ' ἡμῶν γέννᾳ πολὺν ἐμηχανήσατο
βασιλεὺς Φαραώ, τοὺς μὲν ἐν πλινθεύμασιν
οἰκοδομίας τε βάρεσιν αἰκίζων βροτοὺς
πόλεσί τε πύργους σφῶν. ἔχηι δυσμόρων.
ἔπειτα τε κηρύσσει μὲν Ἑβραίων γένει
τἀρσενικὰ ῥίπτειν ποταμὸν ἐς βαθύρροον.
ἐνταῦθα μήτηρ ἡ τεκοῦσ' ἔκρυπτέ με
τρεῖς μῆνας ὡς ἔφασκεν, οὐ λαθοῦσα δὲ
ὑπεξέθηκε κόσμον ἀμφιθεῖσά μοι
πυρᾷ ἄκρα ποταμοῦ λάσιον εἰς ἕλος βαθύ.
Μαριὰμ δ' ἀδελφή μου κατώπτευεν πέλας.
Εἶτα θυγάτηρ βασιλέως ἔβραις ὁμοῦ
κατῆλθε λουτροῖς χρῶτα φαιδρῦναι νέον.

*) Cf. Actor. 5, 1.

ἰδοῦσά μ' εὐθὺς καὶ λαβοῦσ' ἀνείλετο.
ἔγνω δ' Ἑβραῖον ὄντα, καὶ λέγει τάδε
Μαριὰμ ἀδελφὴ προσδραμοῦσα βασιλίδι·
θέλεις τροφόν σοι παιδὶ τῷδ' εὕρω ταχὺ
ἐκ τῶν Ἑβραίων; ἡ δ' ἐπέσπευσεν κόρην.
μολοῦσα δ' εἶπεν μητρὶ, καὶ παρῆν ταχὺ
αὐτή γε μήτηρ κἄλαβέν μ' εἰς ἀγκάλας.
εἶπεν δὲ θυγάτηρ βασιλέως· τοῦτον γίναι
τρόφωε, κἀγὼ μισθὸν ἀποδώσω σέθεν.
ὄνομα δὲ Μωσῆν ὠνόμαζε τοῦ χάριν
ὕδατος ἀνεῖλε ποταμίας ἀπ' ἠόνος.
ἐπεὶ δὲ καιρὸς νηπίων παρῆλθέ με,
ἦγέν με μήτηρ βασιλίδος πρὸς δώματα
ἅπαντα μυθεύσασα καὶ λέξασά με,
γένος πατρῷον καὶ θεοῦ δωρήματα.
ἕως μὲν οὖν τὸν παιδὸς εἶχομεν χρόνον,
τροφαῖσι βασιλικαῖσι καὶ παιδεύμασιν
ἅπανθ' ὑπισχνεῖθ', ὡς ἀπὸ σπλάγχνων ἐῶν·
ἐπεὶ δὲ πλήρης κόλπος ἡμερῶν παρῆν,
ἐξῆλθον οἴκων βασιλικῶν.

P. 415. Pott.

§. 156. Ἔπειτα τὴν διαμάχην τοῦ θ' Ἑβραίου καὶ τοῦ Αἰγυπτίου διηγησάμενος καὶ τὴν ταφὴν τὴν ἐν τῇ ψάμμῳ τοῦ Αἰγυπτίου ἐπὶ τῆς ἑτέρας μάχης φησὶν οὗτος·

τί τύπτεις ἀσθενέστερον σέθεν;
ὁ δ' εἶπεν· ἡμῖν τίς σ' ἀπέστειλεν κριτὴν
ἢ πιστάτην ἐνταῦθα; μὴ κτείνεις δέ με
ὥσπερ τὸν ἐχθὲς ἄνδρα; καὶ δείσας ἐγὼ
ἔλεξα· πῶς ἐγένετο αυμφανὲς τόδε;
φεύγει δὴ ἐντεῦθεν καὶ ποιμαίνει πρόβατα προδιδασκόμενος εἰς ἡγεμονίαν ποιμενικὴν, προγυμνασία γὰρ βασιλείας τῷ μέλλοντι τῆς ἡμερωτάτης τῶν ἀνθρώπων ἐπιστατεῖν ἀγέλης ἡ ποιμενικὴ καθάπερ καὶ τοῖς πολεμικοῖς τῇ φύσει ἡ θηρευτική. ἄγει δὲ αὐτὸν ἐντεῦθεν ὁ θεὸς ἐπὶ τὴν τῶν Ἑβραίων στρατηγίαν.

§. 157. Ἔπειτα νουθετοῦνται μὲν λάκις οἱ πολλάκις ἀσύνετοι, θεαταὶ νοητο ὧν ἕτεροι κακῶν ὑπέμενον ἀκεν- θάνοντες τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. ἐπεὶ δὲ λέσμαται δι' ἀφροσύνην οἱ τὰ τῆς ὡς εἴρηται, δεχθὲν δέ τε οἱ νήπιοι ἀπ- ρόν τε ἐξιόντες οἱ Ἑβραῖοι πολλὴν γυπτίων ἐκφορήσαντες ἀπήεσαν οὐ 10τίαν, ὡς οἱ κατήγοροί φασιν — οὐδὲ αὐτοὺς ἀνέπειθεν ἐπιθυμεῖν ὁ θεός — μὲν ὧν παρὰ πάντα τὸν χρόνον ὑπηρέτησαν τοῖς Αἰγυπτίοις μισθὸν ἀναγκαῖον κομιζόμενοι, ἔπειτα δὲ καὶ τρόπον τινὰ ἠμύναντο ἀντιλυποῦντες ὡς φιλαρ- 15γύρους Αἰγυπτίους τῇ τῆς λείας ἐκφορήσει, καθάπερ ἐκεῖνοι τοὺς Ἑβραίους τῇ καταδουλώσει, εἴτ' οὖν P. ὡς ἐν πολέμῳ φαίη τις τοῦτο γεγονέναι τὰ τῶν 416. ἐχθρῶν φέρειν ἠξίουν νόμῳ τῶν κεκρατηκότων ὡς Pou. κρείττονες ἥττόνων. καὶ τοῦ πολέμου ἡ αἰτία δι- 20καία. ἱκέται διὰ λιμὸν ξένους καταδουλωσάμενοι τρό- πτιους. οἱ δὲ τοὺς Ἑβραῖοι ἦκον πρὸς Αἰγυ- πον αἰχμαλώτων ὑπηρετεῖν ἠνάγκασαν σφῖσι μηδὲ τὸν μισθὸν ἔλαβον τὴν λείαν παρὰ ἀκόντων τῶν πολὺν χρόνον 25οὐκ ἀποδιδόντων, ἀλλὰ ἀποστερούντων.

Cap. XXIV.

§. 158. Ἔστιν οὖν ὁ Μωϋσῆς ἡμῖν προφητικὸς, νομοθετικὸς, ταktικὸς, στρατηγικὸς, πολιτικὸς, φι- λόσοφος. ὅπως μὲν οὖν ἦν προφητικὸς μετὰ ταῦτα ὀλεχθήσεται, ὀπηνίκα ἂν περὶ προφητείας διαλαμ- βάνωμεν. τὸ ταktικὸν δὲ μέρος ἂν εἴη τοῦ στρα- τηγικοῦ, τὸ στρατηγικὸν δὲ μέρος ἂν εἴη τοῦ βασιλικοῦ. πάλιν αὖ τὸ νομοθετικὸν μέρος

*) Cf. Hesiod. ἔργ. v. 216.

καθάπερ καὶ τὸ δικαστικόν. τοῦ δὲ βασ[illegible]οῦ τὸ μὲν θεῖον μέρος ἐστὶν, οἷον τὸ κατὰ τὸν [illegible] καὶ τὸν ἅγιον υἱὸν αὐτοῦ, παρ' ὧν τά τε ἀπὸ γ[illegible] θὰ καὶ τὰ ἐκτὸς καὶ ἡ τελεία εὐδαιμονία χορ[illegible] ται, αἰτεῖσθε γάρ, φησὶ, τὰ μεγάλα καὶ τὰ [illegible] P. ὑμῖν προστεθήσεται *). δεύτερον δὲ ἐστιν εἶδο[illegible] 150 σιλείας μετὰ τὴν ἀκραιφνῶς λογικὴν καὶ θεί[illegible] Sylb. κησιν τὸ μόνον τῷ θυμοειδεῖ τῆς ψυχῆς εἰ[illegible] λείαν συγχρώμενον, καθ' ὃ εἶδος Ἡρα[illegible] 10γους, Ἀλέξανδρος δὲ Μακεδόνων ἐβασίλευσε. δὲ τὸ ἑνὸς ἐφιέμενον τοῦ νικῆσαι μόνον καὶ [illegible] στρέψασθαι. τὸ δὲ πρὸς κακὸν ἢ ἀγαθὸν τὴν [illegible] ποιεῖσθαι τῷ τοιούτῳ οὐ πρόσεστιν, ᾧ Πέρσαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύσαντες συνεχρήσαντο. τοῦ γὰρ 15θυμοῦ τὸ μὲν φιλόνεικον μόνον ἐστὶν αὐτοῦ τοῦ κρατεῖν ἕνεκα τὴν δυναστείαν πεποιημένον, τὸ δὲ φιλόκαλον εἰς καλὴν καταχρωμένης τῆς ψυχῆς τῷ θυμῷ.

§. 159. Τετάρτη δὲ ἡ πασῶν κακίστη, ἣ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τάττεται βασιλεία, ὡς ἡ Σαρδανα- 20πάλλου καὶ τῶν τὸ τέλος ποιουμένων ταῖς ἐπιθυμίαις ὡς πλεῖστα χαρίζεσθαι. τοῦ δὴ βασιλικοῦ τοῦ τε κατ' ἀρετὴν νικῶντος καὶ τοῦ κατὰ βίαν ὄργανον P. τὸ τακτικὸν, ἄλλο δὲ κατ' ἄλλην φύσιν τε καὶ ὕλην. 417. ἐν μέν γε ὅπλοις καὶ τοῖς μαχίμοις ζῴοις δὶ ἐμψύ- Pott. 25χων τε καὶ ἀψύχων ψυχὴ τὸ τάττον ἐστὶ καὶ νοῦς, ἐν δὲ τοῖς τῆς ψυχῆς πάθεσιν ὧν ἐπικρατοῦμεν τῇ ἀρετῇ λογισμός ἐστι τὸ τακτικὸν ἐπισφραγιζόμενος ἐγκράτειαν καὶ σωφροσύνην μεθ' ὁσιότητος καὶ γνώ- σιν ἀγαθὴν μετ' ἀληθείας τὸ τέλος εἰς εὐσέβειαν 30ἀναφέρων θεοῦ, οὕτω γὰρ τῇ ἀρετῇ χρωμένοις φρό- νησις ἡ τάττουσά ἐστι, τὰ δὲ θεῖα ἡ σοφία, τὰ ἀνθρώπεια δὲ ἡ πολιτικὴ, σύμπαντα δὲ ἡ βασιλική. βασιλεὺς τοίνυν ἐστὶν ὁ ἄρχων κατὰ νόμους ὃ τὴν τοῦ ἄρχειν ἑκόντων ἐπιστήμην ἔχων, οἷός ἐστιν ὁ

*) Cf. Matth. 6, 33.

κύριος τοὺς εἰς αὐτὸν καὶ δι' αὐτοῦ πιστεύοντας
προϊέμενος, πάντα γὰρ παρέδωκεν ὁ Θεὸς τῷ
ὑπέταξεν Χριστῷ τῷ βασιλεῖ ἡμῶν, καὶ πάντα
ματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐν τῷ ὀνό-
γείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομο-
λογήσηται ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ
πατρός" *).

§. 160. Ἰδέαις δὲ ἐνέχεται τὸ στρατήγημα τρι-
σὶν, ἀσφαλεῖ παραβόλῳ καὶ τῷ ἐκ τούτων μικτῷ,
συντίθεται δὲ τούτων ἕκαστον ἐκ τριῶν ἢ διὰ λόγου
ἢ δι' ἔργων ἢ καὶ δι' ἀμφοτέρων ἅμα τοῦτων. ταῦτα
δὲ ὑπάρξει πάντα ἐπιτελεῖν ἢ πείθοντας ἢ βιαζομένους
ἢ ἀδικοῦντας ἐν τῷ ἀμύνασθαι, οἷς ἐμπεριέχεται ἢ
τὰ δίκαια ποιοῦντας ἢ ψευδομένους ἢ ἀληθεύοντας,
ἢ καὶ τούτων ἅμα τισὶ χρωμένους κατὰ τὸν αὐτὸν
καιρόν. ταῦτα δὲ σύμπαντα καὶ τὸ πῶς δεῖ χρῆ-
σθαι τούτων ἑκάστῳ παρὰ Μωϋσέως λαβόντες Ἕλ-
ληνες ὠφέλησαν τύπον δὲ ἕνεκεν ἑνὸς ἢ καὶ δευ-
τέρου ἐπιμνησθήσομαι παραδείγματος στρατηγικοῦ.
Μωϋσῆς τὸν λαὸν ἐξαγαγὼν ὑποπτεύσας ἐπιδιώξειν
τοὺς Αἰγυπτίους τὴν ὀλίγην καὶ σύντομον ἀπολιπὼν
ὁδὸν ἐπὶ τὴν ἔρημον ἑτέρᾳ, καὶ νύκτωρ τὰ πολλὰ
τῇ πορείᾳ ἐκέχρητο. ἑτέρα γὰρ ἦν οἰκονομία καθ'
ἣν ἐπαιδεύοντο. Ἑβραῖοι δι' ἐρημίας πολλῆς καὶ χρό-
νου μακροῦ ἐπομονῆς εἰς μόνον τὸ πιστεύειν τὸν θεὸν εἶναι δι'
ἕξοντες εἰς μόνον σώφρονος.

§. 161. Τὸ γοῦν στρατήγημα τοῦ Μωϋσέως δι-
δάσκει πρὸ τῶν κινδύνων δεῖν τὰ χρήσιμα συνιδεῖν
καὶ οὕτως ἐπιβαλεῖν. ἀμέλει γέγονεν ὅπερ καὶ ὑπώ-
πτευσεν, ἐπεδίωξαν γὰρ οἱ Αἰγύπτιοι ἐφ' ἵπποις καὶ
ἁρμάτων, ἀλλ' ἀπώλοντο θᾶττον ῥαγείσης τῆς θα-
λάσσης καὶ σὺν ἵπποις καὶ ἅρμασιν αὐτοὺς κατα-
κλυσθείσης ὡς μηδὲ λείψανον αὐτῶν ἀπολιφθῆναι.
μένου. τὰ δὲ ταῦτα σιτῦλος πυρὸς ἑπόμενος, ὠδήγει γὰρ

*) Philipp. 2, 10 sq.

ἔμπροσθεν αὐτῶν, ἦγε νύκτωρ τοὺς Ἑβραίους διὰ P.
ἀβάτου, ἐν πόνοις καὶ ὁδοιπορίαις εἴς τε ἀνδρίαν 418.
εἰς τε καρτερίαν γυμνάζων καὶ συμβιβάζων αὐτούς, Post.
ἵνα καὶ χρηστὰ τὰ τῆς χώρας μετὰ τὴν πεῖραν τῶν
δοκούντων δεινῶν φανῇ εἰς ἣν ἐξ ἀνοδίας παρέπεμ-
πεν αὐτούς.

§. 162. Ναὶ μὴν καὶ τοὺς πολεμίους τοὺς τῆς
χώρας προκαθεζομένους τροπωσάμενος ἀπέκτεινεν ἐξ
ἐρήμου καὶ τραχείας ὁδοῦ — τδιαύτη γὰρ ἡ ἀρετὴ
τοῦ στρατηγικοῦ — ἐπιθέμενος αὐτοῖς. ἐμπειρίας
γὰρ καὶ στρατηγίας ἔργον ἦν τὸ τὴν χώραν τῶν πο-
λεμίων λαβεῖν. τοῦτο συνιδὼν Μιλτιάδης ὁ τῶν
Ἀθηναίων στρατηγὸς ὁ τῇ ἐν Μαραθῶνι μάχῃ νι-
κήσας τοὺς Πέρσας ἐμιμήσατο τόνδε τὸν τρόπον.
ἦγαγε τοὺς Ἀθηναίους νύκτωρ δι' ἀνοδίας βαδίσας
καὶ πλανήσας τοὺς τηροῦντας αὐτὸν τῶν βαρβάρων,
ὃ γὰρ Ἱππίας ὁ τῶν Ἀθηναίων ἀποστὰς ἐπήγαγε
τοὺς βαρβάρους εἰς τὴν Ἀττικήν· καὶ τοὺς ἐπικαί-
ρους τῶν τόπων προκαταλιεβόμενος ἐφύλαττεν διὰ
τὸ τῆς χώρας ἔχειν τὴν ἐμπειρίαν. ἔργον μὲν οὖν
ἦν τὸν Ἱππίαν λαθεῖν, ὅθεν εἰκότως ὁ Μιλτιάδης
συγχρησάμενος ἀνοδίᾳ τε καὶ νυκτὶ ἐπιθέμενος τοῖς
Πέρσαις ὧν Δάτις ἡγεῖτο τὰ κατὰ τὸν ἀγῶνα μετ'
ἐκείνων ὧν αὐτὸς ἡγεῖτο κατώρθωσεν.

§. 163. Ἀλλὰ καὶ Θρασυβούλῳ τοὺς ἐκπεσόν-
τας ἀπὸ Φυλῆς καταγαγόντι καὶ βουλομένῳ λαθεῖν
στῦλος ὁδηγὸς γίνεται διὰ τῶν ἀτριβῶν ἰόντι. τῷ
Θρασυβούλῳ νύκτωρ ἀσελήνου καὶ δυσχειμερίου τοῦ
καταστήματος γεγονότος πῦρ ἑωρᾶτο προηγούμενον,
ὅπερ αὐτοὺς ἀπταίστως προπέμψαν κατὰ τὴν Μου-
νυχίαν ἐξέλιπεν, ἔνθα νῦν ὁ τῆς Φωσφόρου βωμός
ἐστι. πιστὰ τοίνυν τὰ ἡμέτερα κἂν ἐντεῦθεν γενέ-
σθω τοῖς Ἕλλησιν, ὅτι ἄρα δυνατὸν τῷ παντοκρά-
τορι θεῷ προηγεῖσθαι πρῆσαι τοῖς Ἑβραίοις νύκτωρ
στῦλον πυρὸς τὸν καὶ καθηγησάμενον αὐτοῖς τῆς
ὁδοῦ. λέγεται δὲ καὶ ἐν χρησμῷ τινί·

στῦλος Θηβαίο
P. ἐκ τῆς παρ' Ἑβρ
151 δης ἐν Ἀντιόπη
ἔνδον
Sylb.
5 κομῶντα χιο
σημαίνει δὲ ὁ στ
δὲ πεφωτισμένος
σημαίγειν δηλοῖ
τὸ ἄτρεπτον αὐ
10 §. 164. Περὶ
μάτων σχέσεις
τούτους ὡς ἀφ
τὴν Φορωνίδα
Καλλιθόη
15 Ἥρης Ἀργε
πρώτη
ἀλλὰ καὶ
Δελφοῖς ἀγγελ
ὄφρα θεὸς
20 σταθμῶν
Ἀπόλλων μὲν
νοσίμενος δ
ἐοικὸς στύλῳ
φωτὸς ἄγλαον
25χοντος αὐθις
τὸ βλέπειν ἡμῖν

L. I. C. XXV. §. 16

Διώνυσσος πολυγη
ς ἱστορίας. ἀλλὰ
σὶν,
ἀλάμοις βουκόλον
στῦλον Εὐίου θεοῦ
ος τὸ ἀνεικόνιστον
τῦλος πρὸς τῷ τ
ἑστὼς καὶ μόνιμο
φῶς καὶ ἀσχημάτ
γοῦν ἀκριβωθῆναι
κίονας ἱστάντες οἱ
ὁρίσματα τοῦ θεοῦ.
ποιήσας.
χειδοῦχος ὀλυμπιάδος Θεσσαλ
ης ἢ στέμμασι καὶ θυσίαις
μησεν περὶ κίονα μαχρὸν ἀνέ
τὴν Εὐρωπίαν ποιήσας ἱστορε
Ἀπόλλωνος κίονα εἶναι διὰ
δεκάτην ἀκροθίνιά τε κρεμάσα
τοι μυστικῶς κατὰ στέρησιν τῶν
ἀλλ' οὖν τὸ πῦρ ἐκεῖνο
καὶ πῦρ τὸ διὰ βάτου σύμβολον
τοῦ διαβαίνοντος ἐκ γῆς καὶ
εἰς οὐρανὸν διὰ τοῦ ξύλου δι
νοητῶς δεδώρηται.

Cap. XXV.

§. 165. Πλάτων δὲ ὁ φιλόσοφος ἐκ τῶν
σέως τὰ περὶ τὴν νομοθεσίαν ὠφεληθεὶς ἐπετ
30μὲν τῇ Μίνωος καὶ Λυκούργου πολιτείᾳ πρὸς
δρείαν μόνην ἐποβλεπομέναις, ἐπῆνεσε δὲ ὡς
τέραν τὴν ἐν ἀποβλεπομέναις, ἐπῆνεσε δὲ ὡς
σαν αἰεί, καὶ τι λέγουσαν ἰσχύι καὶ πρὸς δόγμα ἐν
σει πρέπειν ἂν γὰρ μᾶλλον φιλοσοφεῖν ἡμᾶς λέγει
τὸ ἀξίωμα τοῦ οὐρανοῦ ἀμετανοήτως χρωμ

γνώμῃ τῇ αὐτῇ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν." ἆρα οὖν τὰ κατὰ τὸν νόμον ἑρμηνεύει πρὸς ἕνα θεὸν ἀφορᾶν καὶ διακαιοπραγεῖν ἐντελλόμενος. τοῦ δὲ πολιτικοῦ δύο εἴδη λέγει, τὸ μὲν νομικὸν, τὸ δὲ πολιτικὸν ὁμωνύμως ὠνομασμένον, καὶ πολιτικὸν μὲν κυρίως αἰνίττεται τὸν δημιουργὸν ἐν τῷ ὁμωνύμῳ βιβλίῳ, τοὺς τε εἰς αὐτὸν ἀφορῶντας καὶ βιοῦντας ἐνεργῶς καὶ δικαίως σὺν καὶ τῇ θεωρίᾳ καὶ αὐτοὺς πολιτικοὺς ὀνομάζει, τὸ δὲ ἐπ' ἴσης τῷ νομικῷ κεκλημένον πολιτικὸν εἴς τε κοσμικὴν μεγαλόνοιαν διαιρεῖ εἴς τε ἰδιωτικὴν σύνταξιν ἣν κοσμιότητα καὶ ἁρμονίαν καὶ σωφροσύνην ὠνόμασεν, ὅταν ἄρχοντες μὲν πρέπωσι τοῖς ἀρχομένοις, πειθήνιοι δὲ οἱ ἀρχόμενοι τοῖς ἄρχουσι γίγνωνται, ὅπερ ἡ κατὰ Μωϋσέα πραγματεία διὰ σπουδῆς ἔχει γενέσθαι. 420.

§. 166. Ἔτι τὸ μὲν νομικὸν πρὸς γενέσεως εἶναι, τὸ πολιτικὸν δὲ πρὸς φιλίας καὶ ὁμονοίας ὁ Πλάτων ὠφεληθεὶς τοῖς μὲν νόμοις τὸν φιλόσοφον τὸν ἐν τῇ ἐπινομίδι συνέταξεν τὸν τὴν διέξοδον πάσης γενέσεως τῆς διὰ τῶν πλανωμένων εἰδότα, φιλόσοφον δὲ ἄλλον τὸν Τιμαῖον ὄντα ἀστρονομικὸν καὶ θεωρητικὸν τῆς ἐκείνων φορᾶς συμπαθείας τε καὶ κοινωνίας τῆς πρὸς ἄλληλα ἑπομένους τῇ πολιτείᾳ συνάπτει. ἔπειτα, τέλος γὰρ οἶμαι τοῦ τε πολιτικοῦ τοῦ τε κατὰ νόμον βιοῦντος ἡ θεωρία, ἀναγκαῖον γοῦν τὸ πολιτεύεσθαι ὀρθῶς, ἄριστον δὲ τὸ φιλοσοφεῖν. ὁ γὰρ νοῦν ἔχων πάντα τὰ αὐτοῦ εἰς γνῶσιν συντείνας βιώσειεν, κατευθύνας μὲν τὸν βίον ἔργοις ἀγαθοῖς, ἀτιμάσας δὲ τὰ ἐναντία τά τε πρὸς ἀλήθειαν συλλαμβανόμενα μεθέπων μαθήματα. νόμος δέ ἐστιν οὐ τὰ νομιζόμενα — οὐδὲ γὰρ τὰ ὁρώμενα ὅρασις — οὐδὲ δόξα πᾶσα — οὐ γὰρ καὶ ἡ πονηρὰ —, ἀλλὰ νόμος ἐστὶ χρηστὴ δόξα, χρηστὴ δὲ ἡ ἀληθής, ἀληθὴς δὲ ἡ τὸ ὂν εὑρίσκουσα καὶ τούτου τυγχάνουσα, „ὃ ὢν δὲ ἐξαπέσταλκέν με" *),

*) Exod. 3, 15.

φησὶν ὁ Μωϋσῆς. ἢ ἔτινες ἀκολούθως δηλονότι τῇ χρηστῇ δόξῃ λόγον ὀρθὸν τὸν νόμον ἔφασαν, προστακτικὸν μὲν ὧν ποιητέον, ἀπαγορευτικὸν δὲ ὧν οὐ ποιητέον.

Cap. XXVI.

§. 167. Ὅθεν ὁ νόμος εἰκότως εἴρηται διὰ Μωϋσέως δεδόσθαι κανὼν τυγχάνων δικαίων τε καὶ ἀδίκων. καὶ τοῦτον κυρίως θεσμὸν ἂν εἴποιμεν τὸν ὑπὸ θεοῦ διὰ Μωϋσέως παραδεδομένον. ἔχει γοῦν τὴν ἀγωγὴν εἰς τὸ θεῖον. λέγει δὲ καὶ ὁ Παῦλος· „ὁ νόμος τῶν παραβάσεων χάριν ἐτέθη ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα ᾧ ἐπήγγελται.“ εἶτα οἱονεὶ ἐπεξηγούμενος τὴν διάνοιαν ἐπιφέρει· „πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα συγκεκλεισμένοι φόβῳ, δηλαδὴ ἀπὸ ἁμαρτιῶν, εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθήσεσθαι. ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν ἐγένετο εἰς Χριστὸν ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν“ *). ὁ νομοθετικὸς δέ ἐστιν ὁ τὸ προσῆκον ἑκάστῳ μέρει τῆς ψυχῆς καὶ τοῖς τούτων ἔργοις ἀπονέμων, Μωϋσῆς δὲ συνελόντι εἰπεῖν νόμος ἔμψυχος ἦν τῷ χρηστῷ λόγῳ κυβερνώμενος.

§. 168. Πολιτείαν γοῦν διηκόνησεν ἀγαθὴν, ἥ δέ ἐστι τροφὴ ἀνθρώπων καλὴ κατὰ κοινωνίαν. αὐτίκα τὴν δικαστικὴν μετεχειρίζετο ἐπιστήμην οὖσαν διορθωτικὴν τῶν ἁμαρτανομένων ἕνεκεν τοῦ δικαίου. σύστοιχος δὲ αὐτῇ ἡ κολαστικὴ τοῦ κατὰ τὰς κολάσεις μέτρου ἐπιστημονική τις οὖσα. κόλασις δὲ οὖσα διόρθωσίς ἐστι ψυχῆς. ἔστι δὲ ὡς ἔπος εἰπεῖν τῷ Μωϋσεῖ ἡ πᾶσα ἀγωγὴ παιδευτικὴ μὲν, τῶν οἵων τε γενέσθαι καλῶν κἀγαθῶν ἀνδρῶν· θηρευτικὴ δὲ τῶν ὁμοίων τούτοις, ἥτις ἂν εἴη στρατηγική· ἡ δὲ χρηστικὴ τοῖς θηρευθεῖσι λόγῳ κατὰ τρόπον σοφία

*) Galat. 19, 23 sq.

ἐὰν ἂν νομοθετικὴ· κτᾶσθαί τε γὰρ καὶ χρῆσθαι ταύτης ἴδιον βασιλικωτάτης οὔσης. μόνον γοῦν τὸν
P. σοφὸν οἱ φιλόσοφοι βασιλέα, νομοθέτην, στρατηγὸν,
152 δίκαιον, ὅσιον, θεοφιλῆ κηρύττουσιν. εἰ δὲ ταῦτα
Syl. περὶ τὸν Μωϋσέα εὕροιμεν, ὡς ἐξ αὐτῶν δείκνυται τῶν γραφῶν, εὖ μάλα πεπεισμένως ἂν ἀγορεύοιμεν σοφὸν τῷ ὄντι τὸν Μωϋσέα.

§. 169. Καθάπερ οὖν τὴν ποιμενικὴν τὸ τῶν προβάτων προνοεῖν φαμὲν, οὕτω γὰρ «ὁ ἀγαθὸς ποιμὴν τὴν ψυχὴν τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων» *), οὕτω γε καὶ τὴν νομοθετικὴν τὴν ἀνθρώπων ἀρετὴν κατασκευάζειν ἐροῦμεν τὸ ἀνθρώπινον κατὰ δύναμιν ἀγαθὸν ἀκαζωπυροῦσαν, ἐπιστατικὴν οὖσαν καὶ κηδεμονικὴν τῆς ἀνθρώπων ἀγέλης. εἰ δὲ ἡ ποίμνη ἡ ἀλληγορουμένη πρὸς τοῦ θεοῦ οὐδὲν ἄλλο ἢ ἀγέλη τις ἀνθρώπων ἐστὶν, ὁ αὐτὸς ἔσται ποιμήν τε καὶ νομοθέτης ἀγαθὸς μιᾶς τῆς ἀγέλης «τῶν αὐτοῦ ἐπαϊόντων προβάτων» **), ὃ εἷς κηδεμὼν, ὃ τὸ ἀπολωλὸς ἐπιζητῶν τε καὶ εὑρίσκων νόμῳ καὶ λόγῳ, εἴγε ὁ νόμος πνευματικὸς καὶ ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἄγων. ὁ γὰρ πνεύματι ἁγίῳ γενόμενος πνευματικός. οὗτος δὲ ὁ τῷ ὄντι νομοθέτης, ὃς οὐ μόνον ἐπαγγέλλεται τὰ ἀγαθά τε καὶ καλὰ, ἀλλὰ καὶ ἐπίσταται ***). τούτου καὶ ὁ νόμος τοῦ τὴν ἐπιστήμην ἔχοντος τὸ σωτήριον πρόσταγμα, μᾶλλον δὲ ἐπιστήμης πρόσταγμα ὁ νόμος, «δύναμις γὰρ καὶ σοφία ὁ λόγος» †) τοῦ θεοῦ. νόμιων τε αὖ ἐξηγητὴς οὗτος δι' οὗ ὁ νόμος ἐδόθη, ὁ πρῶτος ἐξηγητὴς τῶν θείων προσταγμάτων, ὁ τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς ἐξηγούμενος υἱὸς μονογενής. P. 422. Pott.

§. 170. Ἐπειτα οἱ μὲν πειθόμενοι τῷ νόμῳ τῷ τε γνῶσιν ἔχειν τινὰ αὐτοῦ οὔτ' ἀπιστεῖν οὔτ' ἀγνοεῖν δύνανται τὴν ἀλήθειαν, οἱ δὲ ἀπιστοῦντες ἤκι-

*) Ioann. 10, 11. **) Ibid. v. 16. ***) Cf. Matth. 18, 12. †) 1 Corinth. 1, 24.

στά τε ἐν τοῖς ἔργοις εἶναι βεβουλημένοι, εἴπερ τινὲς ἄλλοι καὶ οὗτοι ἀγνοεῖν ὁμολογοῦνται τὴν ἀλήθειαν. τίς τοίνυν ἡ ἀπιστία τῶν Ἑλλήνων; μὴ πη βούλεσθε πεισθῆναι τῇ ἀληθείᾳ φασκούσῃ θεόθεν διὰ Μωϋσέως δεδόσθαι τὸν νόμον, ὁπότε γε καὶ αὐτοὶ ἐκ τῶν παρὰ σφῖσι τιμῶσι Μωϋσῆ; τόν τε Μίνω παρὰ Διὸς δι' ἐννάτου ἔτους λαμβάνειν τοὺς νόμους ἱστοροῦσι φοιτῶντα εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἄντρον, τόν τε αὖ Λυκοῦργον τὰ νομοθετικὰ εἰς Δελφοὺς πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα συνεχὲς ἀπιόντα παιδεύεσθαι γεράφουσι Πλάτων τε καὶ Ἀριστοτέλης καὶ Ἔφορος, Χαμαιλέων τε ὁ Ἡρακλεώτης ἐν τῷ περὶ μέθης καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Λοκρῶν πολιτείᾳ Ζάλευκον τὸν Λοκρὸν παρὰ τῆς Ἀθηνᾶς τοὺς νόμους λαμβάνειν ἀπομνημονεύουσιν. οἱ δὲ τὸ ἀξιόπιστον τῆς παρ' Ἕλλησι νομοθεσίας ὡς οἷόν τε αὐτοῖς ἐπαίροντες εἰς τὸ θεῖον καὶ εἰκόνα τῆς κατὰ τὸν Μωϋσέα προφητείας ἀγνώμονες οὐκ αὐτόθεν ὁμολογοῦντες τήν τε ἀλήθειαν καὶ τὸ ἀρχέτυπον τῶν παρὰ σφῖσιν ἱστορουμένων.

Cap. XXVII.

§. 171. Μὴ τοίνυν κατατρεχέτω τις τοῦ νόμου διὰ τῆς τιμωρίας ὡς οὐ καλοῦ καγαθοῦ· οὐ γὰρ ὁ μὲν τὴν τοῦ σώματος νόσον ἀπάγων εὐεργέτης δόξει, ψυχῆς δὲ ἀδικίας ὁ πειρώμενος ἀπαλλάττειν οὐ μᾶλλον ἂν εἴη κηδεμών, ὅσῳπερ ψυχὴ σώματος ἐντιμότερον. ἀλλ' ἆρα τῆς μὲν τοῦ σώματος ὑγιείας ἕνεκα καὶ τομὰς καὶ καύσεις καὶ φαρμακοποσίας ὑφιστάμεθα, καὶ ὁ ταῦτα προσάγων σωτήρ τε καὶ ἰατρὸς καλεῖται, οὐ φθόνῳ τινὶ οὐδὲ δυσμενείᾳ τῇ πρὸς τὸν πάσχοντα, ὡς δ' ἂν ὁ τῆς τέχνης ὑπαγορεύοι λόγος καὶ μέρη τινὰ ἀποτέμνων, ὡς μὴ τὰ ὑγιαίνοντα συνδιαφθείρεσθαι αὐτῷ, καὶ οὐκ ἄν τις πονηρίας αἰτιάσαιτο τοῦ ἰατροῦ τὴν τέχνην, τῆς δὲ ψυχῆς ἕνεκα οὐχ ὁμοίως ὑποστησόμεθα, ἐάν τε

φεύγειν ἰάν τε ἐκτίνειν ζημίας ἐάν τε δεσμὰ, εἰ μέλλοι τις μόνον ἐξ ἀδικίας ποτὲ δικαιοσύνην κτᾶσθαι; ὁ γὰρ νόμος κηδόμενος τῶν ὑπηκόων πρὸς μὲν τὴν θεοσέβειαν παιδεύει καὶ ὑπαγορεύει τὰ ποιητέα, εἴργει τε ἕκαστον τῶν ἁμαρτημάτων δίκης ἐπιτιθεὶς τοῖς μετρίοις αὐτῶν, ὅταν δέ τινα οὕτως ἔχοντα κατίδῃ ὡς ἀνίατον δοκεῖν εἰς ἔσχατον ἀδικίας ἐλαύνοντα, τότε ἤδη τῶν ἄλλων κηδόμενος ὅπως ἂν μὴ διαφθείρωνται πρὸς αὐτοῦ, ὥσπερ μέρος τι τοῦ παντὸς σώματος ἀποτεμὼν οὕτω ποῦ τὸν τοιοῦτον ὑγιέστατα ἀποκτίννυσι. P. 423. Pott.

§. 172. „Κρινόμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ κυρίου", φησὶν ὁ ἀπόστολος, „παιδευόμεθα ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν" *). προεῖπεν γὰρ ὁ προφήτης· „παιδεύων ἐπαίδευσέν με ὁ κύριος, τῷ δὲ θανάτῳ οὐ παρέδωκέν με" **), „ἕνεκα γὰρ τοῦ διδάξαι σε τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ ἐπαίδευσέν σε", φησὶ, „καὶ ἐπείρασέν σε καὶ ἐλιμαγχόνησέν σε καὶ ἐδίψησέν σε ἐν γῇ ἐρήμῳ, ἵνα γνωσθῇ πάντα τὰ δικαιώματα καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ σοὺ ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, καὶ γνώσῃ ἐν τῇ καρδίᾳ σοὺ ὅτι ὡς εἴ τις παιδεύσει ἄνθρωπος τὸν υἱὸν αὐτοῦ, οὕτω παιδεύσει σε κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν" ***). Ὅτι δὲ τὸ ὑπόδειγμα σωφρονίζει αὐτίκα φησὶ, „πανοῦργος ἰδὼν τιμωρούμενον πονηρὸν κραταιῶς αὐτὸς παιδεύεται, ἐπεὶ γενεὰ σοφίας φόβος κυρίου" †).

§. 173. Μέγιστον δὲ καὶ τελεώτατον ἀγαθὸν, ὅταν τινὰ ἐκ τοῦ κακῶς πράττειν εἰς ἀρετήν τε καὶ εὐπραγίαν μετάγειν δύνηταί τις, ὅπερ ὁ νόμος ἐργάζεται. ὥστε καὶ ὅταν ἀνηκέστῳ τινὶ κακῷ περιπέσῃ τις ὑπό τε ἀδικίας καὶ πλεονεξίας καταληφθεὶς εὐεργετεῖτ' ἂν ὁ ἀποκτιννύμενος, εὐεργέτης γὰρ ὁ νόμιος τοὺς μὲν δικαίους ἐξ ἀδίκων ποιεῖν δυνάμε-

*) 1 Corinth. 11, 32. **) Psalm. 118, 18. ***) Deuteron. 3, 2 sq. 5. 11. †) Proverb. 22, 3 sq.

νος, ἢν μόνον ἐπαίειν ἐθελήσωσιν αὐτοῦ, τοὺς δὲ ἀπαλλάττων τῶν παρόντων κακῶν, τοὺς γὰρ σωφρόνως καὶ δικαίως βιοῦν ἐλομένους ἀθανατίζειν ἐπάγεται. τὸ δὲ γνῶναι νόμον διανοίας ἐστὶν ἀγαθῆς. καὶ πάλιν· „ἄνδρες κακοὶ οὐ νοοῦσι νόμον, οἱ δὲ ζητοῦντες τὸν κύριον συνήσουσιν ἐν παντὶ ἀγαθῷ“ *). δεῖ δὴ τὴν διοικοῦσαν πρόνοιαν κυρίαν τε P. εἶναι καὶ ἀγαθὴν, ἀμφοῖν γὰρ ἡ δύναμις οἰκονομεῖ 153 σωτηρίαν, ἡ μὲν κολάσει σωφρονίζουσα ὡς κυρία, Sylb. ἡ δὲ δι' εὐποιΐας χρηστευομένη ὡς εὐεργέτις. ἔξεστι δὲ μὴ εἶναι ἀπειθείας υἱὸν, ἀλλὰ μεταβαίνειν ἐκ τοῦ σκότους εἰς ζωὴν καὶ παραθέντα τῇ σοφίᾳ τὴν ἀκοὴν νόμιμον εἶναι θεοῦ, δοῦλον μὲν τὰ πρῶτα, ἔπειτα δὲ πιστὸν γενέσθαι θεράποντα, φοβούμενον κύριον τὸν θεὸν, εἰ δέ τις ἐπαναβαίη, τοῖς υἱοῖς ἐγκαταλέγεται. ἐπὰν δὲ „ἀγάπη καλύψῃ πλῆθος ἁμαρτιῶν“ **), μακαρίας „ἐλπίδος τελειώσεως αὐξησίνης ἐν ἀγάπῃ ἐκδέχεσθαι τοῦτον ἐγκαταταγέντα τῇ ἐκλεκτῇ νεοθεσίᾳ τῇ φίλῃ κεκλημένῃ τοῦ θεοῦ ἄδοντα ἤδη τὴν εὐχὴν καὶ λέγοντα· „γενέσθω μοι κύριος εἰς θεόν.“

§. 174. Τοῦ νόμου δὲ τὴν εὐποιΐαν διὰ τῆς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους περικοπῆς δεδήλωκεν ὁ ἀπόστολος γράφων ὧδέ πως· „ἴδε σὺ Ἰουδαῖος ἐπονο- P. μάζῃ καὶ ἐπαναπαύῃ νόμῳ καὶ καυχᾶσαι ἐν θεῷ 424. καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ δοκιμάζεις Pott. τὰ διαφέροντα κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου πέποιθάς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ“ ***). ταῦτα γὰρ δύνασθαι τὸν νόμον ὁμολογεῖται, κἂν οἱ κατὰ νόμον μὴ πολιτευόμενοι ὡς ἐν νόμῳ ἀλαζονεύωνται βιοῦντες· „μακάριος δὲ ἀνὴρ

*) Proverb. 28, 5. **) 1 Petr. 4, 8. ***) Roman. 2, 17—20.

ὃς εὗρεν σοφίαν καὶ θνητὸς ὃς εἶδεν φρόνησιν, ἐκ δὲ τοῦ στόματος αὐτῆς", τῆς σοφίας δηλονότι, „δικαιοσύνη ἐκπορεύεται, νάμιον δὲ καὶ ἔλεον ἐπὶ γλώσσης φορεῖ" *). ἑνὸς γὰρ κυρίου ἐνέργεια ὃς ἐστι „δύναμις καὶ σοφία" **) τοῦ θεοῦ ὅ τε νόμος τό τε εὐαγγέλιον, καὶ ὃν ἐγέννησε φόβον ὁ νόμος ἐλεήμων οὗτος εἰς σωτηρίαν· „ἐλεημοσύναι δὲ καὶ πίστεις καὶ ἀλήθεια μὴ ἐκλιπέτωσάν σε, ἄφαψαι δὲ αὐτὰς περὶ σῷ τραχήλῳ" ***).

§. 175. Ὁμοίως δὲ τῷ Παύλῳ ἡ προφητεία ὀνειδίζει τὸν λαὸν ὡς μὴ συνιέντα τὸν νόμον. „σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν" ****), „οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν" †). „φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν" ††). „οἴδαμεν δὲ ὅτι καλὸς ὁ νόμος ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρήσηται· οἱ δὲ θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι οὐ νοοῦσι", φησὶν ὁ ἀπόστολος, „οὔτε ἃ λέγουσιν οὔτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται, τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου" †††).

Cap. XXVIII.

§. 176. Ἡ μὲν οὖν κατὰ Μωϋσέα φιλοσοφία τετραχῇ τέμνεται εἴς τε τὸ ἱστορικὸν καὶ τὸ κυρίως λεγόμενον νομοθετικόν, ἅπερ ἂν εἴη τῆς ἠθικῆς πραγματείας ἴδια, τὸ τρίτον δὲ εἰς τὸ ἱερουργικόν, ὅ ἐστιν ἤδη τῆς φυσικῆς θεωρίας, καὶ τέταρτον ἐπὶ πᾶσι τὸ θεολογικὸν εἶδος ἡ ἐποπτεία, ἣν φησιν ὁ Πλάτων τῶν μεγάλων ὄντως εἶναι μυστηρίων, Ἀριστοτέλης δὲ τὸ εἶδος τοῦτο μετὰ τὰ φυσικὰ καλεῖ. καὶ ἡ γε κατὰ Πλάτωνα διαλεκτικὴ ὡς φησιν ἐν τῷ πολιτικῷ τῆς τῶν ὄντων ὑηλώσεως εὑρετική τίς ἐστιν

*) Proverb. 3, 12. 16. **) 1 Corinth. 1, 24. ***) Proverb. 3, 3. ****) Iesai. 59, 7 sq. Roman. 3, 16 sq. †) Psalm. 36, 1. Roman. 3, 18. ††) Roman. 1, 22. †††) 1 Timoth. 1, 8. 7. 5.

ἐπιστήμη, κτητὴ δὲ
λέγειν τι πράττειν
ὥσπερ οἱ νῦν διαλε
λούμενοι ποιοῦσιν,
λέγειν δύνασθαι,
εἰς δύναμιν.

§. 177. Μετ
ἡ ἀληθὴς διαλεκτ
τὰς δυνάμεις καὶ
ναβαίνει περὶ τὴ
τε ἐπέκεινα ἐπὶ
τῶν ἐγνητῶν,
νίων ἐπαγγέλλο
ἀνθρωπείων περ
τινὰς ἡμᾶς
παινεῖ.
μὲν ἀποδοχιμάζ
αὕτη γὰρ τῷ ὄντι
τὰ νοητὰ διαιρετικὴ
καὶ εἰλικρινῶς
περὶ τὰ τῶν
δικωτάτων
ὄντων

§. 178. Διὸ
φίαν χειραγωγεῖ,
των ὡς ὄντων γνωστικὴ,
πάθους ἀπηλλαγμένη,
καταγαγόντος ἡμῶν
ψυχῆς τὴν ἐπιχθεῖσαν
λυδὴ καὶ τὸ βέλτιστον
νώσκοιμεν ἡμεῖν τὸν

δὲ φιλοσοφία οὖσα
ἐπισχοποῦσα τὰ
ς ἐξουσίας δοκιμ
άντων κρατίστην
τῶν ὅλων θεὸν
ἐπιστήμην τῶν θεί
ἣ συνέπεται καὶ
τε τοὺς λόγους καὶ
ειότως ἄρα καὶ ἡ γραφὴ
κτικοὺς οὕτως ἐθέλουσα
σθε δὲ δόκιμοι τραπεζῖται
τὸ δὲ καλὸν κατέχοντες
διαλεκτικὴ φρόνησίς ἐστε
ἑκάστου τῶν ὄντων ἀμίκτως
τοῦ ὑποκειμένου δεικτική,
πραγμάτων γένη διαιρετική,
καταβαίνουσα, παρεχομένη
οἷόν ἐστι φαίνεσθαι.

δὲ καὶ μόνη αὕτη ἐπὶ τὴν ἀληθῆ
ἥτις ἐστὶ δύναμις θεία, τῶν
τέλειον ἔχουσα, παν
ἄνευ τοῦ σωτῆρος
τοῦ ὁρατικοῦ
λόγῳ τοῦ ἀγνο
φαύλης ἀναστροφῆς ἄγνο
ἀποδεδωκότος, ὕφ
θεὸν ἠδὲ καὶ ἄνδρα ***).

*) De hoc dicto vid. adnotat. ad Homer. Il. ε. v. 128.

**) Cf. 1 Thessal. 2, 21.

οὗτός ἐστιν ὁ τῷ ὄντι δείξας ὅπως τε γνωστέον ἑαυτούς, οὗτος ὁ τῶν ὅλων τὸν πατέρα ἐκκαλύπτων, ᾧ ἂν βούληται, καὶ ὡς οἷόν τε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν χωρῆσαι νοεῖν, οὐδεὶς γὰρ ἔγνω τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ᾧ ἂν ὁ υἱὸς ἀποκαλύψῃ" *).

§. 179. Εἰκότως ἄρα ὁ ἀπόστολος „κατὰ ἀποκάλυψιν" φησὶν „ἐγνωκέναι τὸ μυστήριον καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ" **). „πρὸς ὃ δύνασθε" εἶπεν, ἐπεὶ ἤδει τινὰς γάλα μόνον εἰληφότας, οὐδέπω δὲ καὶ βρῶμα, αὐτίκα οὐχ ἁπλῶς γάλα. τετραχῶς δὲ ἡμῖν ἐκληπτέον τοῦ νόμου τὴν βούλησιν, ἢ ὡς σημεῖον ἐμφαίνουσαν ἢ ὡς ἐντολὴν κυροῦσαν εἰς πολιτείαν ὁρῶσαν ἢ θεσπίζουσαν ὡς προφητείαν. ἀνδρῶν δὲ εὖ οἶδ' ὅτι τὰ τοιαῦτα διακρίνειν τε καὶ λέγειν, οὐ γὰρ δὴ μία Μύκονος ἡ πᾶσα πρὸς νόησιν γραφή, ἧ φασὶν οἱ παροιμιαζόμενοι. διαλεκτικώτεραν δὲ ὡς ἔνι μάλιστα προσιτέον αὐτῇ τὴν ἀκολουθίαν τῆς θείας διδασκαλίας θηρωμένοις.

Cap. XXIX.

§. 180. Ὅθεν παγκάλως ὁ παρὰ τῷ Πλάτωνι Αἰγύπτιος ἱερεύς, Ὦ Σόλων, Σόλων, εἶπεν, Ἕλληνες ὑμεῖς ἀεὶ παῖδές ἐστε, οὐδ' ἡντινοῦν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἔχοντες δι' ἀρχαίαν ἀκοὴν παλαιὰν δόξαν, γέρων δὲ Ἕλλήνων οὐκ ἔστιν οὐδείς. γέροντας οἶμαι εἶπὼν τοὺς τὰ πρεσβύτερα τοντέστι τὰ ἡμέτερα εἰδότας, ὡς ἔμπαλιν νέους τοὺς τὰ νεώτερα καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων ἐπιτετηδευμένα τὰ χθὲς καὶ πρώην γενόμενα ὡς παλαιὰ καὶ ἀρχαῖα ἱστοροῦντας. ἐπήγαγεν οὖν μάθημα χρόνῳ πολιὸν κατὰ βαρβαρικόν τινα τρόπον ἁπλάστῳ καὶ οὐκ εὐχρινεῖ χρωμένων ἡμῶν τῇ

*) Matth. 11, 27. **) Ephes. 3, 3 sq.

μεταφορᾷ. ἀτεχνῶς
πλάσματι τῷ τῆς
Ἑλλήνων φησὶ τὴν
ρειν μύθων, οὐ
δὲ μὴν τῶν τοὺς
δὲ εἴρηκεν αὐτοὺς
διορώντων τῶν
μενος τὸ μάθημα
προγενεστάτην
μῦθος, τὸ μυθικὸν
λέγχων ὡς δίκην
ἄμφω κοινῶς
παιδικοὺς εἶναι

§. 181.

κατὰ ἀποκάλυψιν
τὰ ἀποκαλύπτοντα
γιζομένους ἐν
ἢ οὐκ ἔστιν, τυχὸν
περιουσίας ἀποδείξεις
καὶ θεμελιοῦσι
αὐτῶν ὡς νέων
ἄρα ἐντολὴ ἀγαθή,
φῶς ὁδοῦ· ἀγαθὴ
νόμος ὁ
ἁγνατῶν πάντων
λέγει Πίνδαρος.
τούτων ἐξαιρούμαι,
των λελέχθαι θεοῦ
ρηται τῷ ποιητῇ,
τόνδε γὰρ ἀνθρώποισι
ἐγθύσι καὶ θηρσὶ καὶ
ἐσθέμεν ἀλλήλους,
ἀνθρώποισι δ' ἔδωκε

νοῦν οἱ εὐγνώμονες
νείας προσίασιν,
ησιν αὐτῶν βραχύ
μύθων παιδικῶν
σὶ γενομένων μύθ
τοὺς μύθους, ὡς
Ἕλλησιν οἰησόμεθα
πολιὸν τὴν παρ
εἶαν, ᾧ ῥήματι τὸ
τῆς τῶν νεωτέρων
παίδων μηδὲν πρεσβύτερον
μύθους αὐτῶν καὶ

Θεῖος μὲν οὖν ἡ δύναμις
λαλοῦσα τὰ ῥήματα
διὰ τοὺς διψῶντας
ταῖς καρδίαις αὐτῶν, εἰ ἄρα ἔστι
ὁμοίως δὲ καὶ ἐκ τῆς πολιτικῆς
τοὺς ἀποδεικτικούς, ὅσον
ὁρμᾶσθαι ἐν τοῖς
ἀγαθὴ", κατὰ τὴν γραφήν, "λαμπτὴρ ὁ
γὰρ βιότητος ἐλέγχει παιδεία"
ἐγὼ δὲ τὸν θέμενον τὸν νόμον
καὶ τό γε Ἡσιόδειον ἐπὶ τοῦ
εἰ καὶ στοχαστικῶς
καταληπτικῶς.
διέταξε Κρονίων,
καὶ οἰωνοῖς πετεηνοῖς,
οὐ δίκη ἐστὶ μετ' αὐτ
ἢ πολλὸν ἀρίστη

*) Cf. Homer. Iliad. γ. v. 109.
Hesiod. Op. v. 274—277.

**) Prouerb. 6 .

§. 182. Εἴτ' οὖν τὸν ἅμα τῇ γενέσει φύσει νόμον εἴτε καὶ τὸν αὖθις δοθέντα πλὴν ἐκ θεοῦ, ὅ τε τῆς φύσεως ὅ τε τῆς μαθήσεως νόμος εἷς, ὡς καὶ Πλάτων ἐν τῷ πολιτικῷ ἕνα τὸν νομοθέτην φησὶν, ἐν δὲ τοῖς νόμοις ἕνα τὸν συνήσοντα τῶν μουσικῶν, διὰ τούτων διδάσκων τὸν λόγον εἶναι ἕνα καὶ τὸν θεὸν ἕνα. Μωϋσῆς δὲ φαίνεται τὸν κύριον διαθήκην καλῶν· μετὰ σοῦ" *). "ἰδοὺ ἐγὼ", λέγων, "ἡ διαθήκη μου ἐπεὶ καὶ πρότερον εἶπεν διαθήκην μὴ ζητεῖν αὐτὴν ἐν γραφῇ. ἔστι γὰρ διαθήκη ἣν ὁ αἴτιος τοῦ παντὸς θεὸς τίθεται, θεὸς δὲ παρὰ τὴν θέσιν εἴρηται καὶ τάξιν τὴν διακόσμησιν. ἐν δὲ τῷ Πέτρου κηρύγματι εἴρηται ἄν νόμον καὶ λόγον τὸν κύριον προσαγορευόμενον. ἀλλ' ὁ μὲν κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν γνωστικῶν ὑπομνημάτων πρῶτος ἡμεῖν στρωματεὺς ἐνταυθοῖ περιγεγράφθω.

Περὶ τῶν κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν ὑπομνημάτων στρωματεὺς πρῶτος.

*) Genes. 17, 4.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ ΤΩΝ ΣΤΡΩΜΑΤΕΩΝ ΛΟΓΩΝ Ὁ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

P. 428. Pott.

CLEMENTIS ALEXANDRINI STROMATUM LIBER SECUNDUS.

Argumentum.

Cap. I. Praefatio in qua res deinceps a se tractandas proponit (§. 1 — 3.). C. II. per fidem solam ad dei cognitionem posse perueniri (§. 4 — 9.). C. III. contra haereticos disputat qui fidem ex naturae necessitate prouenire statuant (§. 10. 11.). C. IV. demo de vtilitate credendi, fideinque esse omnis scientiae fundamentum (§. 12 — 19.). C. V. Graecos ex sacris scriptoribus plurima hausisse multis exemplis probat (§. 20 — 24.). C. VI. de fidei praestantia et vtilitate (§. 25 — 31.). C. VII. timoris vsum ostendit eumque a vituperantium obiectionibus vindicat (§. 32 — 35.). C. VIII. Basilidae et Valentini deliria de timore vt rerum caussa refutat (§. 36 — 40.). C. IX. virtutes Christianas esse inter se connexas (§. 41 — 45.). C. X. quid sibi vindicet philosophus Christianus (§. 46. 47.). C. XI. cognitionem illam quae per fidem traditur esse omnium certissimam (§. 48 — 52.). C. XII. de fide duplici (§. 53 — 55.). C. XIII. de prima et secunda poenitentia (§. 56 — 59.). C. XIV. quot modis fiat inuoluntarium (§. 60. 61.). C. XV. de diuersis voluntari et peccatorum exinde sequentium generibus (§. 62 — 71.). C. XVI. quo modo loci sacrae scripturae exponendi sint qui affectus humanos deo tribuunt (§. 72 — 75.). C. XVII. de variis co-

gnitionis generibus (§. 76. 77.). C. XVIII. legem Mosaicam omnis doctrinae moralis esse fontem atque inde Graecos ἠθικὰ sua hausisse (§. 78—96.). C. XIX. de vero gnostico qui sit dei imitator praecipue in beneficentia (§. 97—102.). C. XX. eandem tolerantiam et abstinentiam exercere (§. 103—126.). C. XXI. recenset varias philosophorum de summo bono sententias (§. 127—130.). C. XXII. Plato summum bonum in assimilatione cum deo ait consistere, quocum concordant sacri scriptores (§. 131—136.). C. XXIII. de matrimonii commodis et praeceptis in eius vsu obseruandis, quae plenius tractat libro sequenti (§. 137—146.).

Cap. I.

§. 1. Ἐξῆς δ' ἂν εἴη διαλαβεῖν, ἐπεὶ κλέπτας τῆς βαρβάρου φιλοσοφίας Ἕλληνας εἶναι προσεῖπεν ἡ γραφή, ὅπως τοῦτο δὲ ὀλίγων δειχθήσεται. ῥᾳ- Sylb
δίως γὰρ μόνον τὰ παράδοξα τῶν παρ' ἡμῖν ἱστορουμέ- P.
νων ἀπομιμουμένους ἀναγράφειν αὐτοὺς παραστή- 429.
σομεν, πρὸς δὲ τὰ κυριώτατα τῶν δογμάτων Pott.
σκευωρουμένους καὶ παραχαράσσοντας προγενεστέ-
ρων οὐσῶν τῶν παρ' ἡμῖν γραφῶν ὡς ἀπιδεῖξαμεν
διελεγξομεν, ἔν τε τοῖς περὶ πίστεως περί τε σοφίας
γνώσεώς τε καὶ ἐπιστήμης, ἐλπίδος τε καὶ ἀγάπης,
περί τε μετανοίας καὶ ἐγκρατείας καὶ δὴ καὶ φόβου
θεοῦ, σμῆνος ἀτεχνῶς τῶν ἀληθείας ἀρετῶν, ὅσα
τε ἀπαιτήσει ἡ κατὰ τὸν τόπον τὸν προκείμενον
ὑποσημείωσις περιληφθήσεται καὶ ὡς τὰ μάλιστα τὸ
ἐπικεκρυμμένον τῆς βαρβάρου φιλοσοφίας, τὸ συμ-
βολικὸν τοῦτο καὶ αἰνιγματῶδες εἶδος, ἐζήλωσαν οἱ
πραγματικῶς τὰ τῶν ἀρχαίων φιλοσοφήσαντες χρη-
σιμώτατόν, μᾶλλον δὲ ἀναγκαιότατον τῇ γνώσει τῆς
ἀληθείας ὑπάρχον.

§. 2. Ἐπὶ τούτοις ἀκόλουθον οἶμαι ὑπὲρ ὧν
κατατρέχουσιν ἡμῶν Ἕλληνες ἀπολογήσασθαι ὀλίγαις
συγχρωμένους γραφαῖς, εἴ πως ῥήμα καὶ ὁ Ἰουδαῖος
ἐπαΐων ἐπιστρέψαι δυνηθείη ἐξ ὧν ἐπίστευσεν, εἰς

*) Proverb. 10, 11.

ἀφθόνου τροφῆς παρατεθείσης αὐταῖς αἱ δὲ σκαλεύουσαι τοῖς ποσὶν ἐκλέγονται μετὰ πόνου τὰς τροφάς. εἴ τις οὖν τοῦ ὁμοίου θεωρητικὸς ἐν πολλοῖς τοῖς πιθανοῖς τε καὶ Ἑλληνικοῖς τὸ ἀληθὲς διαλελῆθέναι ποθεῖ καθάπερ ὑπὸ τοῖς μαρμολυκείοις τὸ πρόσωπον τὸ ἀληθινὸν πολυπραγμονήσας, θηράσεται. φησὶ γὰρ ἐν τῷ ὁράματι τῷ Ἑρμᾷ ἡ δύναμις ἡ φανεῖσα· ὃ ἐὰν ἐνδέχηταί σοι ἀποκαλυφθῆναι, ἀποκαλυφθήσεται.

Cap. II.

§. 4. „Ἐπὶ δὲ σῇ σοφίᾳ μὴ ἐπαίρου", αἱ παροιμίαι λέγουσιν, „ἐν πάσαις δὲ ὁδοῖς γνώριζε αὐτὴν, ἵνα ὀρθοτομῇ τὰς ὁδούς σου, ὁ δὲ ποῦς σοὺ οὐ μὴ προσκόπτῃ" *). βούλεται μὲν γὰρ διὰ τούτων δεῖξαι ἀκόλουθα δεῖν γενέσθαι τῷ λόγῳ τὰ ἔργα, ἤδη δὲ ἐμφαίνειν χρῆναι τὸ ἐξ ἁπάσης παιδείας χρήσιμον ἐκλεγομένους ἡμᾶς ἔχειν. αἱ δὴ ὁδοὶ σοφίας ποικίλαι ὀρθοτομεῖν ἐπὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, ὁδὸς δὲ ἡ πίστις· „ὁ δὲ ποῦς σοὺ μὴ προσκοπτέτω", λέγει περὶ τινῶν ἐναντιοῦσθαι δοκούντων τῇ μιᾷ καὶ θείᾳ τῇ προνοητικῇ διοικήσει. ὅθεν ἐπάγει· „μὴ ἴσθι φρόνιμος παρὰ σεαυτῷ", κατὰ τοὺς ἀθέους λογισμοὺς τοὺς ἀντιστασιώδεις τῇ οἰκονομίᾳ τοῦ θεοῦ, „φοβοῦ δὲ τὸν" μόνον δυνατὸν „θεὸν", ᾧ ἕπεται μηδὲν ἀντικεῖσθαι τῷ θεῷ. ἄλλως τε καὶ ἡ ἐπαγωγὴ διδάσκει σαφῶς, ὅτι „ὁ θεῖος φόβος ἔκκλισίς ἐστι κακοῦ." φησὶ γάρ· „καὶ ἔκκλινον ἀπὸ παντὸς κακοῦ"· αὕτη παιδεία σοφίας· „ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει", ἀλγεῖν μὲν ποιῶν εἰς σύνεσιν, ἀποκαθιστὰς δὲ εἰς εἰρήνην καὶ ἀφθαρσίαν.

§. 5. Ἡ μὲν οὖν βάρβαρος φιλοσοφία ἣν μεθέπομεν ἡμεῖς τελεία τῷ ὄντι καὶ ἀληθής. φησὶ

*) Prouerb. 3, 5—7. 12. 13.

γοῦν ἐν τῇ σοφίᾳ
ὄντων γνῶσιν ἀλ
καὶ τὰ ἑξῆς ἕως
ἅπασι τὴν φυσι
στὸν αἰσθητὸν κό
δὲ καὶ περὶ τῶν
"ὅσα τέ ἐστι
τῶν τεχνῖτις ἐδ
ἐπάγγελμα τῆς
10ῇ τούτων μα
διὰ τῆς πάντ
τοῦ παντὸς
ἐξανακωροῦν
κοντος. ὁ δὲ
15θαῦμα ἀρετῆ
κύριος. πόθε
εγγίσαι ποτ
δυνάμει, ἢ τὸ
κρύφια" φησί
20δὴ πάρεστιν
τε. παιδευτικῇ
θεοῦ.

§. 6. Ὅθεν ὁ Μωϋσῆς
φίλα γνωσθήσεσθαι τὸν θεὸν
25σόν μοι σεαυτόν" ***),
σὺ ἦν ἡ φωνὴ τοῦ θεοῦ
στιν εἰς τὰς ἀδύτους
νοίας, οὐ γὰρ ἐν γνόφῳ
ἄνω καὶ τόπου καὶ
ροῖδιότητος. διὸ οὐδ'
περιέχων οὔτε περι
ἢ κατὰ ἀποτομήν.
μοι; λέγει κύριος"

ἢ "αὐτὸς γάρ μοι
καὶ εἰδέναι σύστασιν
καὶ δυνάμεις ὀρίζων,"
ἐμπεριείληφε θεωρ
ον ἁπάντων τῶν γε
λοιπῶν αἰνίττεται
τὰ καὶ ἐμφανῆ ἔγνω
ἐξέ με σοφία." ἔχει
ἡμᾶς φιλοσοφίας
τεχνίτιδος σοφίας ἐπ
σάλωτόν τι χρῆμα
εἰ καὶ πόρρω ἀφιστάμενον
αὐτὸς μακρὰν ὢν ἐγγύθεν
ον. "θεὸς ἐγγίζων ἐγώ," **)
τὸ γεννητὸν ἀγεννήτῳ;
πάντα ἐγκεκόλπισται.
ἀεὶ "τι καὶ οὐκ ἐπόψομαι
τῇ τε ἐποπτικῇ τῇ τε
ἁπτομένῃ ἡμῶν δυνάμει

οὔποτε ἀνθρωπίνῃ σο-
φησὶ πεπεισμένος, "ἐμοὶ
εἰσελθεῖν καὶ εἰς τὸν "γνόφον
εἰδείς περὶ τοῦ ὄντος
ὁ θεὸς, ἀλλ'
τῆς τῶν γεγο
καὶ τῆς κατα
ἐν μέρει κατὰ
χρόνου ἢ κατὰ
ἢ "ποῦον γὰρ οἶκον
"ἀλλ' οὐδὲ ἑαυτῷ

*) Sapient. 7, 17. **) Exod. 33, 20—22. ***) Iesai. 66, 1. †) Ierem. 23, 24. ††) Exod. 3, 13.

ἀχώρητος ὤν, κἂν "ὁ οὐρανὸς θρόνος" αὐτοῦ λέγηται οὐδ' οὕτω περιέχεται, ἐπαναπαύεται δὲ τερπόμενος τῇ δημιουργίᾳ. δῆλον οὖν ἡμῖν ἐστὶ κεκρύφθαι τὴν ἀλήθειαν, εἰ καὶ ἐξ ἑνὸς παραδείγματος ἤδη δέδεικται, μικρὸν δ' ὕστερον καὶ διὰ πλειόνων παραστήσομεν.

§. 7. Πῶς δ' οὐχὶ ἀποδοχῆς ἄξιοι οἱ τε μαθεῖν P. ἐθέλοντες οἵ τε δυνάμενοι κατὰ τὸν Σολομῶντα 432. "γνῶναι σοφίαν καὶ παιδείαν νοῆσαί τε Pott. P. φρονήσεως δέξασθαί τε στροφὰς λόγων νοῆσαί τε 156 δικαιοσύνην ἀληθῆ" *). ὡς οὔσης καὶ ἑτέρας τῆς Sylb. μὴ κατὰ τὴν ἀλήθειαν διδασκομένης πρὸς τῶν νόμων τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν φιλοσόφων, "καὶ κρίματα", φησὶν, "εὐθῦναι" οὐ τὰ 15 δικαστικὰ, ἀλλὰ τὸ κριτήριον τὸ ἐν ἡμῖν ὑγιὲς καὶ ἁπλανὲς ἔχειν δεῖν μηνύει, "ἵνα δῷ ἀκάκως παγευρίσκειν, παιδὶ δὲ νέῳ αἴσθησίν τε καὶ εὔνοιαν. τῶνδε γὰρ ἀκούσας σοφὸς" ὃ ὑπακούειν ταῖς ἐντολαῖς πεισμένος, "σοφώτερος ἔσται" κατὰ τὴν γνῶσιν, "ὃ 20 δὲ νοήμων κυβέρνησιν κτήσεται, νοήσει τε παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον ῥήσεις τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα". οὐ γὰρ κιβδήλους οἱ ἔπαινοι ἐκ θεοῦ λόγους προφέρουσιν οὐδ' οἱ παρὰ τούτων ἐμπορευόμενοι, οὐδὲ μὴν πάγας αἷς οἱ πολλοὶ τῶν σοφιστῶν 25 τοὺς νέους ἐμπλέκουσι πρὸς οὐδὲν ἀληθὲς σχολάζοντες, ἀλλ' οἱ μὲν τὸ ἅγιον "πνεῦμα" κεκτημένοι "ἐρευνῶσι τὰ βάθη τοῦ θεοῦ" **), τουτέστι τῆς περὶ τὰς προφητείας ἐπιχρύψεως ἐπίβολοι γινόμενοι, "τῶν δὲ ἁγίων μεταδιδόναι τοῖς κυσὶν" ***) ἀπαγο- 30 ρεύεται ἔστ' ἂν μέγη θηρία, οὐ γάρ ποτε ἐγκεκρύφθαι τε ἔτι ἤθεσιν, εἰς ὕλακὴν ζητήσεων ἀναιδέαι τοῦ θείου καὶ καθαροῦ πνεύματος τοῦ ζῶντος ὕδατος.

*) Proverb. 1, 2—6. **) 1 Corinth. 2, 10. ***) Matth. 7, 6.

§. 8. „Μὴ δὴ σὰς ὑπερεχείσθω ἔξω
πηγῆς σοῦ", εἰς πλατείας διατρεφόμενοι· σὰ δὲ
ὑδάτια οὐ γὰρ φρονέουσι τοιαῦτ' ἐξώ-
σοι ἐγκρεύσουσιν, οὐδὲ μαθόντες γινώσκουσιν τὸν
δοκεῖ δὲ δοκέουσι, καὶ κατὰ τὸν γενναῖον
στοῖσι οὗτος τοὺς μὴ
-οῦ δοκεῖ σοὶ καὶ ἄλλοις
ἀλ' ψυχὴ
ψέγειν; „ὁ δὲ δίκαιός μου ἐκ πίστεως
ὁ προφήτης εἰρηκεν. λέγει δὲ καὶ ἄλλος
ζήσεται". οὐδὲ μὴ συνῆτε
ζῶν μὴ πιστεύσητε, θεωρίαν χωρῆσαι
τούτων ὑπερφυᾶ, ἔνδον τῆς ψυχῆς
διαμαχομένης διαβάλλουσι περὶ τὴν μάθησιν
πίστις δὲ ἦν πρόληψις κενὴν καὶ
μιζόντες Ἕλληνες ἐλπιζομένων ὑπόστασις,
βείας συγκατάθεσις, οὐ βλεπομένων", κατὰ
γμάτων ἔλεγχος ἀφανοῦς πράγματος ἐνωτικὴν
ἀπόστολον, „ταύτῃ γὰρ", μάλιστα „ἐμαρτυρήθησαν
οἱ πρεσβύτεροι, χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατόν ἐστιν
εὐαρεστῆσαι" †) θεῷ. ἄφανοῦς πράγματος ὥσπερ
§. 9. Ἄλλοι δ' ἀμελεῖ τὴν ἀπόδειξιν ἀπέδωκαν εἶναι τὴν πίστιν, ἐνωτικὴν
συγκατάθεσιν. εἰ μὲν οὖν ἀγνοουμένου πράγματος φανερὰν
τινος οὖσα ἡ ὄρεξις νῦν διανοητικὴ, ἐπεὶ δὲ πρά-
ξεως ἀρχὴ ἡ προαίρεσις ἔμφρονος προαιρέσεως προαπο-
δεικνύντος τινὸς αὐτῷ διὰ τῆς πίστεως τὴν ἀπόδει-
ξιν. ἐθελοντὴν δὲ συνέπεσθαι τῷ συμφέροντι, συν-
έσεως ἀρχή. μεγάλην γοῦν εἰς γνῶσιν ὁρμὴν ἀπερι-
σπαστος παρέχει προαίρεσις. αὐτίκα ἡ μελέτη τῆς
πίστεως ἐπιστήμη γίνεται θεμελίῳ βεβαίῳ ἐπερηρει-
σμένη. τὴν γοῦν ἐπιστήμην ὁρίζονται φιλοσόφων
παῖδες ἕξιν ἀμετάπτωτον ὑπὸ λόγου. ἔστιν οὖν ἄλλη
τις τοιαύτη κατάστασις ἀληθὴς θεοσεβείας αὐτῆς,

*) Proverb. 5, 16.
†) Hebr. 11, 1 sq. 6.
**) Habac. 2, 4.
***) Isa. 7, 9.

ἧς μόνος διδάσκαλος ὁ λόγος; οὐκ ἐγωγε οἶμαι. Θεόφραστος δὲ τὴν αἴσθησιν ἀρχὴν εἶναι πίστεώς φησιν, ἀπὸ γὰρ ταύτης αἱ ἀρχαὶ πρὸς τὸν λόγον τὸν ἐν ἡμῖν καὶ τὴν διάνοιαν ἐκτείνονται. ὁ πιστεύσας τοίνυν ταῖς γραφαῖς ταῖς θείαις τὴν κρίσιν βέβαιαν ἔχων ἀπόδειξιν ἀναντίρρητον τὴν τοῦ γραφὰς διδωρημένου φωνὴν λαμβάνει θεοῦ· οὐκέτ' οὖν πίστις γίνεται δι' ἀποδείξεως ὠχυρωμένη. μακάριοι τοίνυν οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες (*). 10αἴ γοῦν τῶν Σειρήνων ἐπιτελέσεις δύναμιν ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐνδεικνύμεναι ἐξέπληττον τοὺς παραττυγχάνοντας πρὸς τὴν τῶν λεγομένων παραδοχὴν σχεδὸν ἄκοντας εὐτρεπίζουσαι.

Cap. III.

15 §. 10. Ἐνταῦθα φυσικὴν ἡγοῦνται τὴν πίστιν οἱ ἀμφὶ τὸν Βασιλείδην, καθ' ὃ καὶ ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τίττουσιν αὐτὴν τὰ μαθήματα ἀναποδείκτως εὑρίσκουσαν καταλήψει νοητικῇ, οἱ δὲ ἀπὸ Οὐαλεντίνου τὴν μὲν πίστιν τοῖς ἁπλοῖς ἀπονείμαντες ἡμῖν, αὐ20τοῖς δὲ τὴν γνῶσιν τοῖς φύσει σωζομένοις κατὰ τὴν P. τοῦ διαφέροντος πλεονεξίαν σπέρματος ἐννπάρχειν 434. βούλονται μακρῷ δὴ κεχωρισμένην πίστεως ἣ τὸ Pott. πνευματικὸν τοῦ ψυχικοῦ λέγοντες. ἔτι φασὶν οἱ ἀπὸ Βασιλείδου πίστιν ἅμα καὶ ἐκλογὴν οἰκείαν 25εἶναι καθ' ἕκαστον διάστημα, κατ' ἐπακολούθημα δ' αὖ τῆς ἐκλογῆς τῆς ὑπερκοσμίου τὴν κοσμικὴν ἀπάσης φύσεως συνέπεσθαι πίστιν, κατάλληλόν τε εἶναι τῇ ἑκάστου ἐλπίδι καὶ τῆς πίστεως τὴν δω30ρεάν.

§. 11. Οὐκέτ' οὖν προαιρέσεως κατόρθωμα ἡ πίστις, εἰ φύσεως πλεονέκτημα, οὐδὲ ἀμοιβῆς δικαίας τεύξεται ἄναιτιος ὢν ὁ μὴ πιστεύσας, καὶ οὐκ

(*) Ioann. 20, 29.

ὁ πιστεύσας, πᾶσα δὲ ἡ τῆς
αἴτιος ἰδιότης διαφορότης οὐτε
ἀπιστίας ἀν ὀρθῶς λογιζ-
μὴν ὑπέσοι ἐκ τοῦ τὰ πάντα
γουμένη ἔχουσα τὴν γενομένην, νευροσπα-
σοιχὴν ἀνάγκην στους ἐνεργείας
ἡμῶν ψυχων δίκην φυσικαῖς τούτων.
στον παρέλκει, ὁρμῇ τε προαιρήσεως δὲ
καὶ οὐκ ἔτι ἔγωγε ἐννοῶ τοῦτο οὐδὲ ἔτι δι-
κὸν ἀνάγκη λέλογχεν ὑπὸ τῆς ἀπίστου αὐτοῖς
ιομενον. πόθεν δὲ ἔτι ἡ τοῦ ποτὲ ἀπίστου οὐδὲ ὁ
ἦν ἄφεσις ἁμαρτιῶν; ὥστε οὐδὲ βάπτισμα τῆς σωτηρίας τὴν
λογον οὐδὲ μακαρία σφραγὶς οὐδὲ ὁ
πατὴρ, ἀλλὰ θεὸς οἶμαι ἡ τῶν Φύσεων
εὑρίσκεται διανομὴ τὸν θεμέλιον τῆς
15ἐκούσιον πίστιν οὐκ ἔχουσα.

Cap. IV.

§. 12. Ἡμεῖς δὲ οἱ τὴν αἵρεσιν καὶ Φυγὴν δε-
P. δόσθαι τοῖς ἀνθρώποις αὐτοκρατορικὴν παρὰ τοῦ
157 κυρίου διὰ τῶν γραφῶν παρειληφότες, ἀμεταπτώτῳ τὸ πνεῦμα
Syb. χριτηρίῳ τῇ πίστει ἐπαναπαυώμεθα τὴν ζωὴν καὶ
πρόθυμον ἐνδειξάμενοι, ὅτι εἰλόμεθα τὴν ἐπιστεύκαμεν. καὶ
τῷ θεῷ διὰ τῆς ἐκείνου φωνῆς πεπιστεύκαμεν τὸ πρᾶγμα ἀληθὲς, ἀλή-
ὁ τῷ λόγῳ πιστεύσας οἶδεν τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὸ
Θεια γὰρ ὁ λόγος. ὁ δὲ ἀπιστήσας τῷ νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς
25στησε τῷ θεῷ. αἰῶνας ῥήματι θεοῦ εἰς τὸ ὁ ἀπόστολος· "πίστει
βλεπόμενον γεγονέναι", φησὶν "Αβελ παρὰ Κάϊν προσήνεγκε, δι' ἧς
πλείονα θυσίαν ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς
30δώροις αὐτῷ τοῦ θεοῦ· καὶ δι' αὐτῆς ἀποθανὼν P.
ἔτι λαλεῖ" καὶ τὰ ἑξῆς ἕως "ἡ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρ- 435.
τίας ἀπόλαυσιν" *). τούτους μὲν οὖν καὶ πρὸ νόμου Rom.

*) Hebr. 11, 3 sq. 25.

αιώσασα κληρονόμους κατέστησε τῆς θείας

Τί οὖν ἔτι τὰ τῆς πίστεως ἐκ τῆς παρ'
ας ἀναλεγόμενος παρατίθεμαι μαρτύρια ;
γάρ με διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ Γεδεών,
μψων, Ἰεφθαέ, Δαβίδ τε καὶ Σαμουὴλ
ορφητῶν" *) καὶ τὰ τούτοις ἑπόμενα. τεσ-
ὄντων ἐν οἷς τὸ ἀληθὲς, αἰσθήσεως, νοῦ,
, ὑπολήψεως, φύσει μὲν πρῶτος ὁ νοῦς,
καὶ πρὸς ἡμᾶς ἡ αἴσθησις, ἐκ δὲ αἰσθή-
τοῦ νοῦ ἡ τῆς ἐπιστήμης συνίσταται οὐ-
ὸν δὲ νοῦ τε καὶ αἰσθήσεως τὸ ἐναργές.
ἐν αἰσθησις ἐπιβάθρα τῆς ἐπιστήμης, ἡ
διὰ τῶν αἰσθητῶν ὁδεύσασα ἀπολείπει τὴν
, πρὸς δὲ τὰ ἀμεσδῆ σπεύδει καὶ εἰς τὴν
καταμένει. εἰ δέ τις λέγοι τὴν ἐπιστήμην
κὴν εἶναι μετὰ λόγου, ἀκουσάτω ὅτι καὶ
ἀναπόδεικτοι· οὔτε γὰρ τέχνη οὔτε μὴν
γνῶσταί. ἡ μὲν γὰρ περὶ τὰ ἐνδεχόμενά
ως ἔχειν, ἡ δὲ ποιητικὴ, μονονουχὶ δὲ καὶ
ή.

4. Πίστει οὖν ἐφικέσθαι μόνῃ οἴονται τῆς
ν ἀρχῆς. πᾶσα γὰρ ἐπιστήμη διδακτή ἐστι,
δακτὸν ἐκ προγινωσκομένου. οὐ προεγινώ-
ἡ τῶν ὅλων ἀρχὴ τοῖς Ἕλλησιν· οὔτ' οὖν
δωρ ἐπεστημένῳ τὴν πρώτην αἰτίαν οὔτε
λοις τοῖς φυσικοῖς τοῖς ἑξῆς, ἐπεὶ καὶ Ἀνα-
πρῶτος ἐπίστησε τὸν νοῦν ταῖς πράγμασιν·
δὲ οὗτος ἐτήρησε τὴν ἀξίαν τὴν ποιητικὴν,
γινὰς ἀνὴρ ἠνάγκασε τοὺς ἀναζωγραφῶν σὺν τῇ τοῦ νοῦ
τε καὶ ἀνοίᾳ. διὸ καί φησιν ὁ λόγος μὴ
ἑαυτοῖς δάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ μὲν γὰρ
ἡ ἐξις ἀποδεικτική" **). ἡ πίστις δὲ χάρις
εἰς τὸ καθόλου ἀναβιβάζουσα τὸ

*) Hebr. 11, 2. **) Matth. 23, 9.

ἁπλοῦν, ὃ οὔτε σὺν ὕλῃ ἐστὶν οὔτε
ὕλης. §. 15. Οἱ δὲ ἄπιστοι ὡς ἔοικεν
καὶ τοῦ ἀοράτου πάντα ἐλκόσιν εἰς
σὸν ἀσθενῶς πέτρας καὶ δρῦς περι-
κατὰ τὸν Πλάτωνα. τῶν γὰρ τοιούτων
πάντων διοχυρίζονται τοῦτ' εἶναι μόνον
πρόβολὴν καὶ ἐπαφὴν τινα. ταυτὸν
σίαν ὁρίζόμενοι πρὸς ἀοράτου αὐτοὺς ἀμφισβητοῦντες
ιν ἐλάβραβῶς ἄνωθεν ἐξ ἀοράτου εἴδη, ποιᾷ καινᾷ, καταλη-
ἄττα καὶ ἀσώματα. "ἰδοὺ δή, ποιῶ καινὰ", ὃ λεγόν-
σὐσίαν εἶναι. "ἰδοὺ δή, εἶδεν, οὐδὲ οἷς ἤκουσεν, καινῇ
"ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, οὐδὲ ἐπὶ
καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη," *) καινῷ ὀφθαλμῷ καὶ καινῇ
15ἀκοῇ, καινῇ καρδίᾳ ὅσα ὁρατὰ καὶ ἀκουστὰ λεγόν-
πτὰ διὰ τῆς πίστεως καὶ συνέσεως πνευματικῶς χαράξαντος τοῦ μαθη-
των, ἀκούοντων, πραττόντων τῶν τοῦ χαράγματος, οὐ μὴν τοὺς
τῶν· ἔστι γὰρ δόκιμον νόμισμα καὶ ἄλλο χιβδηλον,
ὅπερ οὐδὲν ἔλαττον ἀπατᾷ τοὺς ἰδιώτας, τε παραχεχα-
20ἀργυραμοιβοὺς, οἳ ἴσασι μιγνύντες τὸ νόμισμα τοῦτο διακρίνειν.
ραγμένον καὶ τὸ δόκιμον χωρίζειν καὶ πῶς μόνος ὁ
οὕτως ὁ ἀργυραμοιβὸς τῷ ἰδιώτῃ τὸ ἐπόμενον τῇ ἐπι-
μόνον ὅτι κίβδηλόν ἐστι φησι. τὸ δὲ πίστιν εἶναι
τοῦ τραπεζίτου γνώριμος καὶ ὁ ἐπὶ τοῦτο ἀλειφόμε-
25νος μανθάνει. Ἀριστοτέλης δὲ τὸ ἐπόμενον τῇ ἐπι-
στήμῃ κρῖμα ὡς ἀληθὲς, τὸ δέ τι πίστιν εἶναι καὶ
φησι. κυριώτερον οὖν τῆς ἐπιστήμης ἡ πίστις
ἔστιν αὐτῆς κριτήριον.

§. 16. Ὑποκρίνεται δὲ τὴν πίστιν ἡ εἰκασία
30ἀσθενὴς οὖσα ὑπόληψις, καθάπερ ὁ κόλαξ τὸν φί-
λον καὶ ὁ λύκος τὸν κύνα. ἐπειδὴ δὲ ὁρῶν ὁ τέκτων
ὅτι μαθών τινα τεχνίτης γίνεται καὶ ὁ κυβερνή-
της παιδευθεὶς τὴν τέχνην κυβερνᾶν δυνήσεται, οὐκ
ἀπαρκεῖν λογιζόμενος τὸ βούλεσθαι καλὸν γενέσθαι

*) Iesai. 43, 19.

καὶ ἀγαθὸν ἀνάγκη δὲ ἄρα πειθόμενον μαθεῖν· τὸ δὲ πείθεσθαι τῷ λόγῳ, ὃν διδάσκαλον ἀπηγορεύσαμεν, οὐ τῷ ἐκείνῳ πιστεῦσαί ἐστι κατ' οὐδὲν ἀντιβαίνοντα· πῶς γὰρ οἷόν τε ἀντεπίστασθαι τῷ θεάρεστῃ; πιστὴ τοίνυν ἡ γνῶσις, γνωστὴ δὲ ἡ πίστις θεάρεστος. καὶ τινὶ ἀκολουθίᾳ τε καὶ ἀντακολουθίᾳ γίνεται. καὶ μὴν καὶ ὁ Ἐπίκουρος ὁ μάλιστα τῆς ἀληθείας προτιμήσας τὴν ἡδονὴν πρόληψιν εἶναι διανοίας τὴν πίστιν ὑπολαμβάνει, πρόληψιν δὲ ἀποδίδωσιν ἐπιβολὴν ἐπί τι ἐναργὲς καὶ ἐπὶ τὴν ἐναργῆ τοῦ πράγματος ἐπίνοιαν· μὴ δύνασθαι δὲ μηδένα μήτε ζητῆσαι μήτε ἀπορῆσαι μηδὲ μὴν δοξάσαι, ἀλλ' οὐδὲ ἐλέγξαι χωρὶς προλήψεως. P. 437. Rotae.

§. 17. Πῶς δ' ἂν μὴ ἔχων τις πρόληψιν οὗ τύχῃ μάθοι περὶ οὗ ζητεῖ; ὁ μαθὼν δὲ ἤδη καὶ ἄνευ προλήψεως μανθάνει τῆς ἀληθείας. αὐτὸς μὲν ὥτα ἔχει τὰ δεκτικῆς, ὥσπερ ἀμέλει καὶ στις οὐδὲν ἄλλο P. λεγόμενα, καὶ 158 πειθῶ, οὐ 8γιβ. μηδὲ ἄνευ μᾶλλον ἀποδείκνυται τὸ νον. τοῦτο καὶ φράσας εἴρηκεν. ἐὰν ἐξευρήσει, ὃν νόμοις τὸν θῆναι φησίν, ἀκούοντων τὰ δὲ ὁ λέγων εἰς ὥτα ἀκουόντων μακάριος δὲ ὁ τῆς ὑπακοῆς. τὸ δὲ καταξιοῦσαι συνεῖναί ἐστιν. εἰ τοίνυν ἡ πίστις οὐδὲν ἄλλο ἢ πρόληψίς ἐστι διανοίας περὶ τὰ λεγόμενα, καὶ τοῦτο ὑπακοή τε εἴρηται σύνεσίς τε ἐπεὶ μὴν μαθήσεταί τις ἄνευ πίστεως, προλήψεως. ἀληθὲς δ' οὖν ὃν πάντως ἐξευρήσει, ὃν ἐλπηται, ἀνέλπιστον οὐκ ἔστιν. ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδὲ μὴ συνῆτε" *). Ἡ ράκλειτος ὁ Ἐφέσιος τὸ λόγιον παρεξευρητὸν ἐὸν καὶ ἄπορον.

§. 18. Ἀλλὰ καὶ Πλάτων ὁ φιλόσοφος ἓν τοῖς μακάριόν τε καὶ εὐδαίμονα γεσθαι τῆς ἀληθείας ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς εἶναι μέτοχον φησιν, ἵν' ὡς πλεῖστον χρόνον ἀληθὴς ὢν

*) Iesai. 7, 9.

διαβιώσῃ· πιστὸς γάρ-
δος ἐποίσιον. ὅταν ἄφ
ἕτερον ζηλωτόν·
στος καὶ ἀμαθής· ἀνδρή
βασιλικήν. ἐν Εὐθυδήμ
γοῦν τῷ πολιτικῷ πρ
ἀληθινοῦ βασιλέως ἐπ
την κεκτημένος ξύν τ
τυγχάνῃ πάντως κατά
10λικὸς ὀρθῶς προσαγορε
Χριστὸν πεπιστευκότες
ὡς οἱ τῷ ὄντι βασιλι
γὰρ οἱ σοφοὶ σοφίᾳ εἰσ
νόμιμοι, οὕτως οἱ Χρι
15Χριστοῦ Χριστιανοί.
τὸ μὲν ὀρθὸν ἂν εἴη
ὁ λόγος ὁ ὀρθὸς καὶ
ρους. ὅ τε Ἐλεάτης ξέν
τικὸν ἄνδρα νόμον ἔμψυ
20 §. 19. Τοσοῦτος
„ποιῶν δὲ τὸ θέλημα το
νος δὲ ἀντιχρυς ἐπὶ ξύλ
θείας ἀρετῆς τοῖς δι
ἴσασι δὲ Ἕλληνες τὰς ξύ
25σκυτάλας νόμιμα ἐπὶ
ἐμὸς νόμος ὡς προείρ
ἔμψυχος καὶ λόγος ὁ ὀρ
νόμος ὁ πάντων
θνατῶν τε καὶ
30ὡς ὁ Βοιώτιος ἄδει Ἡσ
τῷ πρὸς Κλεοφῶντα πρ
ἔοικε διὰ τούτου γράφει
δαῖον ὅ τε σοφὸς μόνος
μος λόγος ὢν ὀρθὸς σπ

*) Matth. 21, 31.

τοις ἀκόλουθα οἱ Στωϊκοὶ φιλόσοφοι δογματίζουσιν περὶ βασιλείαν, ἱερωσύνην, προφητείαν, νομοθετικήν, πλοῦτον, κάλλος ἀληθινόν, εὐγένειαν, ἐλευθερίαν μόνῳ προσάπτοντες τῷ σοφῷ, ὁ δὲ δυσεύρετος σπάνυ σφόδρα καὶ πρὸς αὐτῶν ὁμολογεῖται.

Cap. V.

§. 20. Πάντα τοίνυν τὰ προειρημένα φαίνεται παρὰ Μωϋσέως τοῦ μεγάλου ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας διαδεδόσθαι δόγματα. πάντα μὲν οὖν τοῦ σοφοῦ ὑπάρχειν· διὰ τούτων διδάσκει· „καὶ διότι ἠλέησέν με ὁ θεὸς, ἔστι μοι πάντα“ *). „θεοφιλῆ δὲ αὐτὸν μηνύει λέγων· „θεὸς Ἀβραάμ, θεὸς Ἰσαὰκ, θεὸς Ἰακώβ“ **). ὁ μὲν γὰρ „φίλος“ ἄντικρυς κεκλημένος εὑρίσκεται, ὁ δὲ „ὁρῶν τὸν θεὸν“ ***) μεταγωνομασμένος δείκνυται· τόν τε Ἰσαὰκ ὡς καθωσιωμένον ἱερεῖον ἀλληγορήσας ἐξελέξατο ἑαυτῷ τύπον ἐσόμενον ἡμῖν οἰκονομίας σωτηρίου. παρά τε Ἕλλησιν ᾄδεται ὁ Μίνως ἐννέωρος βασιλεὺς ὁαριστὴς Διὸς, ἀκηκοότων αὐτῶν ὅπως ποτὲ μετὰ Μωϋσέως διελέγετο ὁ θεὸς, „ὡς εἴ τις λαλήσαι πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον“ †).

§. 21. Ἦν δ' οὖν ὁ μὲν Μωϋσῆς σοφὸς, βασιλεὺς, νομοθέτης, ὁ σωτὴρ δὲ ἡμῶν ὑπερβάλλει πᾶσαν ἀνθρωπίνην φύσιν· καλὸς μὲν ὡς ἀγαπᾶσθαι μόνος πρὸς ἡμῶν τὸ καλὸν τὸ ἀληθινὸν ἐπιποθούντων, „ἦν γὰρ τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν“ ††). βασιλεὺς δὲ καὶ ὑπὸ παίδων ἀπείρων ἔτι καὶ ὑπὸ Ἰουδαίων ἀπιστούντων καὶ ἀγνοούντων ἀναγορευόμενος καὶ πρὸς αὐτῶν προφητῶν ἀνακηρυττόμενος δείχνυται· πλούσιος δὲ εἰς τοσοῦτον, ὡς· πᾶσαν τὴν γῆν καὶ τὸ ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπ' αὐτὴν χρυσίον ὑπερη-

*) Genes. 33, 11. **) Exod. 3, 16. ***) Iacob. 2, 23. †) Exod. 33, 11. ††) Ioann. 1, 9.

φάνησεν σὺν καὶ δόξῃ πάσῃ διδόμενα
τοῦ ἀντικειμένου, τί δεῖ λέγειν, ὡς μό-
ρεὺς ὁ μόνος ἐπιστήμων τῆς τοῦ θεοῦ
„βασιλεὺς εἰρήνης Μελχισεδὲκ“ *), ὁ
ἀνώτατος ἀφηγεῖσθαι τοῦ τῶν ἀνθρώπων
νόμοθέτης δὲ ὡς ἂν διδοὺς τὸν νόμον
ματι τῶν προφητῶν τά τε πρακτέα
στατα ἐντελλόμενος τε καὶ διδάσκων.

§. 22. Τίς δ' ἂν τούτου εὐγενέστερος, οὗ μύ-
10νος πατὴρ ὁ θεός; φέρε δὴ καὶ Πλάτωνα τοῖς αὖ-
τοῖς ἐπιβάλλοντα παραστησώμεθα δόγμασιν. ὦ φίλε
σιον μὲν τὸν σοφὸν εἴρηκεν ἐν τῷ Φαίδρῳ· ὅσα ἔχω μοι
Πὰν, λέγων, καὶ ὅσοι ἄλλοι τῇδε θεοί, δοίητέ τοῖς
καλῷ γενέσθαι τἄνδοθεν, ἔξωθεν δὲ πλούσιον δὲ νομίζοιμι τὸν
15ἐντὸς εἶναί μοι φίλα, ξένος τῶν
σοφόν. καταμεμφόμενος δὲ ὁ Ἀθηναῖος τοὺς πολλὰ κεκτημένους
ὁλομένων πλουσίους εἶναι πλουσίους δ' αὖ σφόδρα εἶναι
χρήματα ὧδε λέγει· οὓς γε δὴ πλουσίους οἱ πολλοὶ
κἀγαθοὺς ἀδύνατον, δὲ τοὺς κεκτημένους ἐν ὀλί-
20καταλέγουσι· λέγουσι γοις τῶν ἀνθρώπων πλείστου νομίσματος ἄξια κτή-P.
ματα, ἃ καὶ κακὸς τις κέκτηται. τοῦ πιστοῦ ὄλος440.
ὁ κόσμος τῶν χρημάτων, ὁ Σολομὼν λέγει, τοῦ δέPoit.
ἀπίστου οὐδὲ βολός. πιστέον οὖν πολλῷ μᾶλλον
25τῇ γραφῇ λεγούσῃ, „θᾶττον κάμηλον διὰ τρυπήμα-
τος βελόνης διελεύσεσθαι ἢ πλούσιον“ **) φελοσο-
φεῖν· μακαρίζει δ' ἔμπαλιν τοὺς πένητας, ὡς συνῆ-
κεν Πλάτων λέγων, πενίαν δὲ ἡγητέον, οὐ τὸ τὴν
P. οὐσίαν ἐλάττω ποιεῖν, ἀλλὰ τὸ τὴν ἀπληστίαν πλείω·
59 οὐ γάρ ποτε ἡ ὀλιγοχρηματία ἀλλ' ἡ ἀπληστία,
yIb. ἧς φροῦδος ὁ ἀγαθὸς ὢν καὶ πλούσιός γ' ἂν εἴη.
ἔν τε τῷ Ἀλκιβιάδῃ δουλοπρεπὲς μὲν τὴν κακίαν
προσαγορεύει, ἐλευθεροπρεπὲς δὲ τὴν ἀρετήν. „ἄρατε“,
φησὶν, „ἀφ' ὑμῶν τὸν βαρὺν ζυγὸν καὶ λάβετε τὸν

*) Hebr. 7, 2. **) Matth. 18, 24.

κρεῖττον", ἡ γραφὴ φησὶ, καθάπερ καὶ δεῖ ποιητὰ
"δοῦλειον" καλοῦσι ζυγόν." καὶ τὸ "ἐρᾶθητε
"ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν"*) τοῖς προειρημένοις συνᾴδει.
πᾶς μὲν οὖν ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστιν,
δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα,
ἐὰν δὲ ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ἐλεύθεροι ἔσεσθε
καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς"**). καλὸν δ' αὖ
εἶναι τὸν σοφὸν δ Ἀθηναῖος ξένος ὡδὶ λέγει· ὡς εἰ
τις διισχυρίζοιτο εἶναι τοὺς δικαίους, ἂν καὶ συγχά-
νωσιν ὄντες ἀλλοκροὶ τὰ σώματα, κατά γε τὸ δι-
καιότατον ἦθος τυγχάνῃ ὄντα, καλοὺς εἶναι σχεδὸν οὐ-
δεὶς ἂν λέγων οὕτω πλημμελῶς δόξειεν λέγειν· καὶ
τὸ εἶδος αὐτοῦ ἐκλεῖπον παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς
τῶν ἀνθρώπων ἦν"***). ἡ προφητεία προηγόρευ-
σεν. Πλάτων δὲ βασιλέα τὸν σοφὸν εἰρηκεν ἐν τῷ
πολιτικῷ, καὶ πρόκειται ἡ λέξις.

§. 23. Τούτων δὴ ἐπιδεδειγμένων ἀναδράμωμεν
αὖθις ἐπὶ τὸν περὶ τῆς πίστεως λόγον. ναὶ μὴν
μετὰ πάσης ἀποδείξεως ὁ Πλάτων ὅτι πίστεως χρεία
πανταχοῦ ὧδέ πως παρίστησιν ἐξυμνῶν ἅμα τὴν
εἰρήνην· πιστὸς μὲν γὰρ καὶ ὑγιὴς ἐν στάσεσιν οὐκ
ἄν που γένοιτο ἄνευ ξυμπάσης ἀρετῆς, μαχητικοὶ
δὲ καὶ ἐθελονταὶ ἀποθνήσκειν ἐν πολέμῳ τῶν μι-
σθοφόρων εἶναι πάμπολλοι, ὧν πλεῖστοι γίνονται
θρασεῖς καὶ ἄδικοι ὕβρισταί τε καὶ ἄφρονες ἐκτὸς
δή τινων μάλα ὀλίγων. εἰ δὴ ταῦτα ὀρθῶς λέγεται
πᾶς νομοθέτης οὖ καὶ σμικρὸν ὄφελος παρὰ τὴν
μεγίστην ἀρετὴν ἀποβλέπων μάλιστα σταθήσεται
τοὺς νόμους. αὕτη δέ ἐστι πιστότης ἧς κατὰ
πάντα καιρὸν χρήζομεν ἔν τε εἰρήνῃ καὶ παντὶ πο-
λέμῳ κἂν τῷ ἄλλῳ σύμπαντι βίῳ, συλλαβοῦσα γὰρ
ἔοικε τὰς ἄλλας περιέχειν, τὸ δὲ ἄριστον οὔθ' ὁ πό-
λεμος οὔτε ἡ στάσις, ἀπευκτὸν γὰρ τὸ δεηθῆναι

*) Matth. 11, 28—30. **) Ioann. 8, 32—36.
***) Iesai. 53, 3.

τούτων, εἰρήνη δὲ πρὸς ἀλλήλους ἄν
φρονοῦντι τὸ κράτιστον· ἔχει δὲ τούτων
μεγίστη μὲν εὐχὴ τοῦ εἰρηνεύοντος ἡ πίστις·
μεγίστη δὲ ἀρετῶν εἰρηται παρὰ
μῶνι· „σοφία ἐν
νοκράτης ἐν τῷ
μην τῶν πρώτων
ναί φησι, τὴν φρόνησιν αἰτίαν καὶ τῆς νοητῆς
χειν ἀνθρωπίνην.
μὴν πᾶσα φρόνησις διόπερ ἡ μὲν σοφία
-ὕλων ἀρχῆς ἐπιστήμη σοφία. δείδεικται
ναι. καὶ γὰρ ἄτοπον τοὺς μὲν Πυθαγόρου
ρωτουμένους τὸ αὐτὸς ἔφα πιστὸν ἠγεῖσθαι
ἀρκεῖσθαι μόνῃ τῇ φωνῇ πρὸς τὴν
ἀκηκόασι, τοὺς δὲ τῆς ἀληθείας φιλοθεάμονας ἀπι-442.
στεῖν ἐπιχειροῦντας ἀξιοπίστῳ διδασκάλῳ τῷ μύωρου.
σωτῆρι θεῷ βασάνους τῶν λεγομένων ἀκούειν ἀκηκοέναι παρ'
αὐτοῦ, ὃ δὲ „οὗτος ἔχων ὦτα ἀκουέτω" ***)
λέγει. καὶ τίς οὗτος; Ἐπίχαρμος εἰπάτω.
νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει, τἄλλα κωφὰ καὶ τυφλά.
ἀπίστους εἶναι τινας ἐπιστύφων Ἡρώκλειτος φησίν.
ἀκοῦσαι οὐκ ἐπιστάμενοι οὐδ' εἰπεῖν, ὠφεληθεὶς
δήπουθεν παρὰ Σολομῶντος, „ἐὰν ἀγαπήσῃς ἀκοὴν
εν ἐκδέξῃ καὶ εἰν
ἔσῃ" ***).

Cap. VI.

§. 25.

Ἡσαΐας φησίν. „Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ ἡμῶν" †);
„ἡ μὲν γὰρ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ

*) Eccles. 6, 35. 15, 10.
**) Matth. 11, 15.
***) Eccles.
†) Iesai. 53, 1.

ἀκοὴ διὰ ῥήματος θεοῦ", φησὶν ὁ ἀπόστολος. „πῶς οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεύσουσιν, οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσουσι χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι; καθὼς γέγραπται· ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά;" *) ὁρᾷς πῶς ἀνάγει τὴν πίστιν διὰ ἀκοῆς καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων κηρύξεως ἐπὶ τὸ ῥῆμα κυρίου καὶ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ; οὐδέπω συνίεμεν ἀπόδειξιν εἶναι τὸ ῥῆμα κυρίου. ὥσπερ οὖν τὸ σφαιρίζειν οὐκ ἐκ τοῦ κατὰ τέχνην πέμποντος τὴν σφαῖραν ἤρτηται μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ εὐρύθμως ἀποδεχομένου πρασδεῖ αὐτῷ, ἵνα δὴ κατὰ νόμους τοὺς σφαιριστικοὺς τὸ γυμνάσιον ἐκτελῆται, οὕτω καὶ τὴν διδασκαλίαν ἀξιόπιστον εἶναι συμβέβηκεν, ὅταν ἡ πίστις τῶν ἀκροωμένων τέχνη τις ὡς εἰπεῖν ὑπάρχουσα φυσικὴ πρὸς μάθησιν συλλαμβάνει.

§. 26. Συνεργεῖ οὖν καὶ ἡ γόνιμος ὑπάρχουσα πρὸς τὴν τῶν σπερμάτων καταβολήν, οὔτε γὰρ τῆς ἀδιαλείπτης παιδεύσεως ὑστερεῖ τι ἄνευ τῆς τοῦ μανθάνοντος παραδοχῆς, οὔτε μὴν προφητείας οὔτε τῆς τῶν ἀκουόντων εὐπειθείας μὴ παρούσης. καὶ γὰρ τὰ κάρφη τὰ ξηρὰ ἕτοιμα ὄντα καταδέχεσθαι τὴν δύναμιν τὴν καυστικὴν ῥᾷον ἐξάπτεται, καὶ ἡ λίθος ἡ θρυλουμένη ἕλκει τὸν σίδηρον διὰ συγγένειαν· ὥσπερ καὶ τὸ δάκρυον τὸ σούχιον ἐπισπᾶται τὰ κάρφη καὶ τὸ ἤλεκτρον τὰς ἀχυρμιὰς ἀνακινεῖ, πέπεισται δέ τοι αὐτοῖς τὰ ἐλκόμενα ἀρρήτῳ ἑλκόμενα πνεύματι οὐχ ὡς αἴτια, ἀλλ' ὡς συναίτια. διπλοῦ τοίνυν ὄντος τοῦ τῆς κακίας εἴδους τοῦ μὲν μετὰ ἀπάτης καὶ τοῦ λανθάνειν, τοῦ δὲ μετὰ βίας ἄγοντος καὶ φέροντος, ὁ θεῖος λόγος πέπαυκεν πάντας συλλήβδην καλῶν, εἰδὼς μὲν καὶ μάλιστα τοὺς μὴ πεισθησο-

*) Roman. 10, 17. 14 sq.

μένος, ὅμως δ' οὖν ἔστι ξφ' ἡμῖν τὸ
160 καὶ μὴ ὡς μὴ ἔχειν ἄγνοιαν προφασίσασθαι τὴν
σιν δικαίαν τὴν κλῆσιν πεποίηται, τὸ κατὰ τὸ
δὲ ἑκάστου ἀπαιτεῖ· τοῖς μὲν γὰρ δι' ἀσθένειαν
καὶ τοῦτο καὶ δύνασθαι κεκαθαρμένοις, ἤδη ἔχουσιν.
μὲν βούλεσθαι ψυχῆς, τὸ τελεῖ παραμετρεῖται δὲ
τιατος. οὐδὲ μὴν ταῦτα ἔγνω· οἷς ἔπταισεν
σεν, εἰ ὁράδιος ἔλαβεν ξφ' οἷς ἡμαρτηκόσι
δπερ ἐστὶ μετὰ ταῦτα ἐγνω· βραδεῖα
μετάνοια, γνῶσις δὲ ἡ πρώτη ἀναμαρτησία
§. 27. Πίστεως δὲ ἡ πρώτη ἀμάρτημα εἶναι
ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσῃ οὐκ καὶ ἡ μετάνοια
χετο, οὐδὲ μεταθήσεται· πίστεως δὲ ἡ σωτηρία
σιν μὲν ἐπηρτῆσθαι τῷ πλημμελοῦντι, οὐδ' οὕτως
τῷ κατὰ τὰς ἐντολὰς βιοῦντι ἐκ πίστεως
ὁρίζονται γοῦν οἱ ἀπὸ τι τῶν μὴ κινούντων αἴσθησιν
συγκατάθεσιν πρός τι ἐλπὶς δὲ προσδοκία κτήσεως
διὰ τὸ μὴ παρεῖναι. ἐλπὶς δὲ προσδοκίαν εἶναι,
ἀγαθοῦ. πιστὴν δὲ ἀνάγκη τὴν προσδοκίαν ἐγχειρισθέν-
των, ἐγχειρίζονται δὲ ἡμῖν τηρητικὸς τῶν ἐγχειρισθέν-
οἷ θεῖοι λόγοι αἳ ἐντολαὶ σὺν τῇ καταπράξει τῶν
παραγγελμάτων. οὗτός ἐστιν ὁ δοῦλος ὁ πι-
στὸς" *) ὁ πρὸς τοῦ κυρίου ἐπαινούμενος. ἐπὰν δὲ
εἴπῃ, "πιστὸς ὁ θεὸς" **) ᾧ ἀποφαινομένῳ πιστεύ-
ειν ἄξιον μηνύει, ἀποφαίνεται δὲ ὁ λόγος αὐτοῦ καὶ
αὐτὸς ἂν εἴη πιστὸς ὁ θεός. πῶς οὖν εἰ τὸ πι-
στεύειν ὑπολαμβάνειν ἐστί, βέβαια τὰ παὰ αὐτῶν
οἱ φιλόσοφοι νομίζουσιν; οὐ γάρ ἐστιν ὑπόληψις

*) Matth. 24, 35. 25, 21. **) 1 Corinth. 1, 9. 10. 13.

ἡ ἐκούσιος προαποδείξεως συγκατάθεσις, ἀλλὰ συγ- P.
κατάθεσις ἰσχυρῷ τινί.

§. 28. Τίς δ' ἂν εἴη δυνατώτερος θεοῦ; ἡ δὲ ἀπιστία ὑπόληψις τοῦ ἀντικειμένου ὑσθενὴς ἀπο- 444.
5φατική· καθάπερ ἡ δυσπιστία ἕξις δυσπαράδεκτος πίστεως. καὶ ἡ μὲν πίστις ὑπόληψις ἑκούσιος καὶ πρόληψις εὐγνώμονος προκαταλήψεως, προσδοκία δὲ δόξα μέλλοντος, ἡ δὲ τῶν ἄλλων προσδοκία δόξα ἀδήλου, πεποίθησις δὲ διάληψις βεβαία περί τινος.
10διὸ πιστεύομεν ᾧ ἂν πεποιθότες ὦμεν εἰς δόξαν θείαν καὶ σωτηρίαν, πεποίθαμεν δὲ τῷ μόνῳ θεῷ, ὃν γινώσκομεν ὅτι οὐ παραβήσεται τὰ καλῶς ἡμῖν ἐπηγγελμένα καὶ διὰ ταῦτα δεδημιουργημένα καὶ δεδωρημένα ὑπ' αὐτοῦ ἡμῖν εὐνοϊκῶς. εὔνοια δέ ἐστι
15βούλησις ἀγαθῶν ἑτέρῳ ἕνεκεν αὐτοῦ ἐκείνου. ὁ μὲν γάρ ἐστιν ἀνένδεής, εἰς ἡμᾶς δὲ ἡ ἐνεργεσία καὶ ἡ παρὰ τοῦ κυρίου εὐμένεια καταλήγει εὔνοια θεία οὖσα καὶ εὔνοια πρὸς τὸ εὐποιεῖν οὖσα. εἰ δὲ τῷ Ἀβραὰμ πιστεύσαντι ἐλογίσθη εἰς δικαιοσύνην"*),
20σπέρμα δὲ Ἀβραὰμ ἡμεῖς δι' ἀκοῆς καὶ ἡμῖν πιστευτέον. Ἰσραηλῖται γὰρ ἡμεῖς οἱ μὴ διὰ σημείων, δι' ἀκοῆς δὲ εὐπειθεῖς. διὰ τοῦτο, εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, ῥῆξον καὶ βόησον", φησίν, "ἡ οὐκ
25τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. ἐβόησας εἰς τὸ περίφραγμα τοῦ λαοῦ, ἐνευλογήθησαν τὰ τέκνα σου εἰς τὰς σκηνὰς τῶν πατέρων" **). εἰ δὲ αἱ αὐταὶ μοναὶ ὑπὸ τῆς προφητείας ἡμῖν τε αὖ καὶ τοῖς πατριάρχαις καταγγέλλονται, εἷς ἀμφοῖν ταῖν διαθήκαιν δείκνυται
30ὁ θεός.

§. 29. Ἐπιφέρει γοῦν σαφέστερον ἐκληρονέμησας τὴν διαθήκην τοῦ Ἰσραήλ" ***), τῇ ἐξ ἐθνῶν κλήσει, λέγων, τῇ στείρᾳ ποτὲ τούτου τοῦ ἀνδρὸς,

*) Roman. 4, 9. **) Iesai. 54, 1. Galat. 4, 27.
***) Cf. Iesai. 54, 2. 10.

ἐστιν ὁ λόγος, τῇ ἐρήμῳ πρότερον
δὲ ἐστιν δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται" *),
ὁ δὲ διαθήκην καὶ τὰς ἐντολὰς, ἐπειδὴ δύο
μαι, καὶ χρόνῳ καθ' ἑνὸς ἑκάστου ἡλικίαν καὶ πρόσ-
σμικρῶς δεδομένας δυνάμει μία οὖσαι, ἡ
ἡ δὲ καινὴ, διὰ νέου ἐν παῤ ἑνὸς Θεοῦ
ἡ καὶ ὁ ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους
λέγει· "δικαιοσύνη γὰρ πίστιν" **) τὴν μίαν
ται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν τετελειωμένην δι'
10φητείας εἰς εὐαγγέλιον σωτηρίαν. "ταῦ-
αὐτοῦ κυρίου διδάσκων τὴν παραγγελίαν, τέκνον
"παρατίθεμαί σοι τὴν παραγγελίαν ἐπὶ σὲ προφ-
ὦ τέκνον, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπὶ σὲ στρατεύσῃ
στρατεύσῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν.
15στιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, ἣν τινες
περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν", ***), ὅτι
ἦκουσαν συνείδησιν ἀπιστίᾳ κατεμίαναν.

§. 30. Οὔκουν ἔτ' εἰκότως πόνου τὴν πί-
στιν διαβλητέον ὡς εὐχόλον. εἰ γὰρ ἀνθρώπινον ἦν καὶ
20πρὸς ἔτι τῶν τυχόντων· ὑπέλαβον, κἂν ὑπερβῇ, τὸ
ἐπιτήδευμα ὡς Ἕλλησιν ἔστιν. Φησὶ τοίνυν
δὲ αὔξει, οὐκ ἔστιν ἔνθα οὐκ ἔστιν. Θεμελιωθῇ εἴτε καὶ ὑπὸ
τὴν πίστιν εἴτε ὑπὸ ἀγάπης Θεοῦ τι εἶναι, μήτε ὑπὸ
φόβου ἢ φασὶν οἱ κατηγοροι διασπωμένην μήτε ὑπὸ
25ὑπὸ ἄλλης φιλίας κοσμικῆς. ἡ μὲν γὰρ ἀγάπη τῇ
φόβου παρόντος διαλυομένης. ποιεῖ, ἡ δὲ πί-
πρὸς τὴν πίστιν φιλίᾳ τοὺς πιστοὺς ἀντεπάγουσα τὴν εὐποιΐαν,
στις ἔδρασμα ἀγάπης διασαγωγὸς φόβος ἀφ' ὧν πι-
ὅτε καὶ τοῦ νόμου παιδαγωγὸς στεύεται. εἰ γὰρ ἐν τῷ
30στεύεται καὶ φόβος εἶναι πιστεύεται, ὁ δὲ μέλλων καὶ ἀπει-
ἐνεργεῖν τῷ λῶν, οὐχὶ δὲ εἶναι δείκνυται, ὁ δὲ μέλλων καὶ τὸ
εἶναι πιστευόμενος οὐκ ἐνεργῶν καὶ παρὼν πιστεύεται καὶ τὸ
οὐκ αὐτὸς τῆς πίστεως γεννη-

*) Roman. 1, 16 sq. **) Ibidem. 1, 17. ***) 1 Timoth.

τιχὸς ὅ γε πρὸς αὐτῆς ἀξιόπιστος εἶναι δοκιμασθείς.

§. 31. Θεία τοίνυν ἡ τοσαύτη μεταβολὴ ἐξ ἀπιστίας πιστόν τι γενόμενον καὶ τῇ ἐλπίδι καὶ τῷ φόβῳ πιστεῦσαι. καὶ δὴ ἡ πρώτη πρὸς σωτηρίαν νεῦσις ἡ πίστις ἡμῖν ἀναφαίνεται, μεθ' ἣν φόβος τε καὶ ἐλπὶς καὶ μετάνοια σύν τε ἐγκρατείᾳ καὶ ὑπομονῇ προκύπτουσαι ἄγουσιν ἡμᾶς ἐπί τε ἀγάπην καὶ ἐπὶ τε γνῶσιν. εἰκότως οὖν ὁ ἀπόστολος Βαρνάβας, ἀφ' οὗ, φησὶν, ἔλαβον μέρους ἐσπούδασα κατα μικρὸν ὑμῖν πέμψαι, ἵνα μετὰ τῆς πίστεως ὑμῶν τελείαν ἔχητε καὶ τὴν γνῶσιν. τῆς μὲν οὖν πίστεως ἡμῶν εἰσὶν οἱ συλλήπτορες φόβος καὶ ὑπομονὴ, τὰ δὲ συμμαχοῦντα ἡμῖν μακροθυμία καὶ ἐγκράτεια. τούτων οὖν, φησὶ, τὰ πρὸς τὸν κύριον μενόντων ἀγνῶς συνευφραίνονται αὐτοῖς σοφία, σύνεσις, ἐπιστήμη, γνῶσις. στοιχείων γοῦν τῆς γνώσεως τῶν προειρημένων ἀρετῶν στοιχειωδεστέραν εἶναι συμβέβηκε τὴν πίστιν οὕτως ἀναγκαίαν τῷ γνωστικῷ ὑπάρχουσαν, ὡς τῷ κατὰ τὸν κόσμον τόνδε βιοῦντι πρὸς τὸ ζῆν τὸ ἀναπνεῖν. ὡς δ' ἄνευ τῶν τεσσάρων στοιχείων οὐκ ἔστι ζῆν οὐδ' ἄνευ πίστεως γνῶσιν ἐπακολουθῆσαι. αὕτη τοίνυν κρηπὶς ἀληθείας.

Cap. VII.

§. 32. Οἱ δὲ τοῦ φόβου κατηγοροῦντες κατατρέχουσι τοῦ νόμου. εἰ δὲ τοῦ νόμου δῆλόν που ὡς καὶ τοῦ δεδωκότος τὸν νόμον θεοῦ. τρία γὰρ ταῦτα ἐξ ἀνάγκης ὑφέστηκεν παρὰ τὸ ὑποκείμενον, ὁ διοικῶν, ἡ διοίκησις, τὸ διοικούμενον. εἰ γοῦν καθ' ὑπόθεσιν ἐξέλοιεν τὸν νόμον, ἀνάγκη δήπου ἕκαστον ὃς ἄγεται ὑπὸ ἐπιθυμίας ἡδονῇ χαριζόμενον ἀμελεῖν μὲν τοῦ καλῶς ἔχοντος, ὑπερφρονεῖν δὲ τοῦ θείου, ἀσεβεῖν δὲ ἅμα καὶ ἀδικεῖν ἀδεῶς ἀποσκιρτήσαντα τῆς ἀληθείας. ναὶ, φασὶν, ἄλογος ἔκκλισις

P. στίας 161 φόβῳ Syld. νεῦσις 10 ἀφ' 15 τούτων 20 χουσαν 25 τρέχουσι P. 446. Pott. 30 καθ'

ὁ φόβος ἐστὶ κ
ἂν σοι ἔτι σώζοι
μοὶ τῆς ἐντολῆς
ἐπαρτῶσα σὰ πο
σθετεῖσθαι. οὐ τ
οὖν· πῶς γὰρ ο
μοιχεύσεις, οὐ κ
ἀλλ' εἰ σοφίζοντα
των οἱ φιλόσοφοι
σαν ἔκκλισιν.

§. 33. Ὀνομ
που ὁ Φασηλίτης
ἤδη καὶ καλλίστη
ἐντολὴ ὀνόματος
βεια λογικὴ δείκνυ
ἐξῆς ἡ μετάνοια τά
γὰρ σοφίας φόβος
τοῖς ποιοῦσιν αὐτ
ἡ ἐστι φόβος θε
νόμως φόβου ἐμπ
μου, καὶ οὐκ ἔστι
νυν οἱ παραιτούμε
αὐτοὺς λογίζεσθαι.
φίαν δὲ καὶ παιδε
λέγει ἡ γραφή. τ
γέλλει θεασώμεθα.

§. 34. Εἰ μὲ
οἷον πενίαν καὶ νό
καὶ ὅσα παραπλήσι
νόμοι προτείνοντες
πάτου τρία γένη τ
τούτων ἐναντία λο
ἡ δόξα, ἡμῖν δὲ

*) Exod. 20, 13-
1, 7. **) Proverb.

ἀποφεύγειν προστάττει μοιχείαν, ἀσέλγειαν, παιδερασ-τίαν, ἄγνοιαν, ἀδικίαν, νόσον ψυχῆς θάνατον, οὐ τὸν διαλύοντα ψυχὴν ἀπὸ σώματος, ἀλλὰ τὸν διαλύοντα ψυχὴν ἀπὸ ἀληθείας, δειναὶ γὰρ καὶ φοβεραὶ τῷ ὄντι κακίαι αὗται καὶ αἱ ἀπὸ τούτων ἐνέργειαι. „οὐ μὴν ἀδίκως ἐκτείνεσθαι δίκτυα πτερωτοῖς" λέγουσιν οἱ χρησμοὶ οἱ θεῖοι, „αὐτοὶ γὰρ αἱμάτων μετέχοντες θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς κακά" *). πῶς οὖν ἔτι οὐχ ἁγαθὸς ὁ νόμος πρὸς τινῶν αἱρέσεων λέγεται ἐπιβοωμένων τὸν ἀπόστολον λέγοντα „διὰ γὰρ νόμου γνῶσις ἁμαρτίας" **); πρὸς οὓς φαμεν, ὁ νόμος οὐκ ἐποίησεν, ἀλλ' ἔδειξεν τὴν ἁμαρτίαν· προστάξας γὰρ ἃ ποιητέον ἤλεγξε τὰ μὴ ποιητέα. ἀγαθοῦ δὲ τὸ μὲν σωτήριον ἐκδιδάξαι, τὸ δὲ δηλητήριον ἐπιδεῖξαι, καὶ τῷ μὲν χρῆσθαι συμβουλεῦσαι, τὸ δὲ ἀποφυγεῖν κελεῦσαι.

§. 35. Αὐτίκα ὁ ἀπόστολος ὃν οὐ συνιεῖσι γνῶσιν εἶπεν ἁμαρτίας διὰ νόμου πεφανερῶσθαι, οὐχὶ ὑπόστασιν εἰληφέναι. πῶς δ' οὐκ ἀγαθὸς ὁ παιδεύων νόμος „ὁ παιδαγωγὸς εἰς Χριστὸν" ***) δεδεθείς, ἵνα δὴ ἐπιστρέψωμεν διὰ φόβου παιδευτικῶς κατευθυνόμενοι πρὸς τὴν διὰ Χριστοῦ τελείωσιν; „οὐ βούλομαι", φησὶν, „τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ὡς τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ" †). μετάνοιαν δὲ ἐντολὴ ποιεῖ κωλυτικὴν μὲν τῶν μὴ ποιητέων, ἐπαγγελτικὴν δὲ τῶν εὐεργεσιῶν. θάνατον οἶμαι τὴν ἄγνοιαν λέγει· καὶ „ὁ ἐγγὺς κυρίου πλήρης μαστίγων" ††)· ὁ συνεγγίζων δηλονότι τῇ γνώσει κινδύνων, φόβων, ἀνιῶν, θλίψεων, διὰ τὸν πόθον τῆς ἀληθείας ἀποκλαίει, „υἱὸς γὰρ πεπαιδευμένος σοφὸς ἀπέβη καὶ διεσώθη ἀπὸ καύματος υἱὸς νοήμων, υἱὸς δὲ νοήμων δέξεται ἐντολάς" †††). καὶ Βαρνάβας ὁ ἀπό-

*) Prouerb. 1, 17 sq. **) Roman. 3, 20. ***) Galat. 3, 24. †) Ezech. 23, 11. 18, 23. 32. ††) Iudith. 8, 27. †††) Prouerb. 20, 4 sq. 8.

στολος „οἵτινές εἰσι συνετοὶ παρ' ἑαυτοῖς καὶ ἔμπροσθεν τοῦ προσώπου αὐτῶν ἐπιστήμονες" *) προστάξας ἐπήγαγεν· ἵνα μὴ ἀπὸ μαθητικοῦ γενώμεθα, ναὸς τέλειος τῷ θεῷ ἐσμεν πνευματικοὶ ἐφ' ἡμῖν μελετῶμεν τὸν φόβον τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐν ὅσον ἐστὶν ἐφ' ἡμῖν φυλάσσειν ἀγωνιζώμεθα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἀρχὴ P. τοῖς δικαιώμασιν αὐτοῦ εὐφραινώμεν.' ὅθεν 448. σοφίας φόβος θεοῦ" **) θείως λέλεκται. Pott.

Cap. VIII.

§. 36. Ἐνταῦθα οἱ ἀμφὶ τὸν Βασιλείδην ἄρχοντα τοῦτο ἐπα-
10ἐξηγούμενοι τὸ ῥητὸν αὐτόν φασιν πνεῦμα παρ' αὐτοῦ
P. κούσαντα τὴν φάσιν τοῦ διακονουμένου ῥυσθέντα καὶ
162 ἐκπλαγῆναι τῷ τε ἀκούσματι καὶ τῷ θεάματι, καὶ
Syb. ἐλπίδας εὐηγγελισμένον, καὶ τὴν ἔκπληξιν φυλοκρινη-
φόβον κληθῆναι ἀρχὴν γενόμενον σοφίας καὶ ἀποκα-
15τικῆς τε καὶ διακριτικῆς καὶ τελεωτικῆς καὶ τὴν
ταστατικῆς· οὐ γὰρ μόνον τὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ
ἐκλογὴν διακρίνας ὁ ἐπὶ πᾶσι προπέμπει ἔοικε δὲ
καὶ Οὐαλεντῖνος ἔν τινι ἐπιστολῇ τοιαῦτά τινα ἐν
νῷ λαβών, αὐταῖς γράφει ταῖς λέξεσι· „καὶ ὡς πε-
20ρίφοβος ἐπ' ἐκείνου τοῦ πλάσματος ὑπῆρξε τοῖς ἀγ-
γέλοις ὅτε μείζονα ἐφθέγξατο τῆς πλάσεως διὰ τὸν
ἀοράτως ἐν αὐτῷ σπέρμα δεδωκότα τῆς ἄνωθεν οὐ-
σίας καὶ παρρησιαζόμενον, οὕτω καὶ ἐν ταῖς γενεαῖς
τῶν κοσμικῶν ἀνθρώπων φόβοι τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώ-
25πων τοῖς ποιοῦσιν ἐγένετο, οἷον ἀνδριάντες καὶ εἰ-
κόνες καὶ πάνθ' ἃ χεῖρες ἀνύουσιν εἰς ὄνομα θεοῦ,
εἰς γὰρ ὄνομα ἀνθρώπου πλασθεὶς Ἀδὰμ φόβον πα-
ρέσχεν προόντος ἀνθρώπου ὡς δὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ
καθεστῶτος, καὶ κατεπλάγησαν καὶ ταχὺ τὸ ἔργον
30ᾐφάνισαν.'

§. 37. Μιᾶς δ' οὔσης ἀρχῆς ὡς δειχθήσεται ὕστερον τερετίσματα καὶ μινυρίσματα ἀναπλάσσον-

*) Iesai. 5, 21. **) Prouerb. 1, 7.

τες οἵδε οἱ ἄνδρες φανήσονται, ἐπειδὴ δὲ ἐκ νόμου καὶ προφητῶν προπαιδεύεσθαι διὰ κυρίου τῷ Θεῷ συμφέρειν ἔδοξεν „ἀρχὴ σοφίας φόβος" εἴρηται „κυρίου" *), παρὰ κυρίου διὰ Μωϋσέως δοθεὶς τοῖς σκληροκαρδίοις καὶ ἀπειθοῦσι. οὓς γὰρ οὐχ αἱρεῖ λόγος, τιθασσεύει τούτους φόβος· ὃ καὶ προϊδὼν ἄνωθεν ὁ παιδεύων λόγος ἑκατέρῳ τῶν τρόπων ἐκκαθαίρων οἰκείως εἰς θεοσέβειαν ἥρμοσεν ὄργανον. ἔστι μὲν οὖν ἡ μὲν ἔκπληξις φόβος ἐκ φαντασίας ἀσυνήθους, ἢ ἐπ' ἀπροσδοκήτῳ φαντασίᾳ ἅτε καὶ ἀγγελίας, φόβος δὲ ὡς γεγονότι ἢ ὄντι, ἢ θαυμασιότης ὑπερβάλλουσα. οὐ συνορῶσι τοίνυν ἐμπαθῆ P. ποιήσαντες δι' ἐκπλήξεως τὸν μέγιστον καὶ πρὸς 449. αὐτῶν ἀνυμνούμενον θεὸν καὶ πρό γε τῆς ἐκπλή- Pott. ξεως ἐν ἀγνοίᾳ γενόμενον. εἰ δὴ ἄγνοια προκατῆρξε τῆς ἐκπλήξεως, εἰ δ' ἡ ἔκπληξις καὶ ὁ φόβος ἀρχὴ σοφίας φόβος τοῦ θεοῦ γεγένηται, κινδυνεύει τῆς τε σοφίας, τοῦ θεοῦ καὶ τῆς κοσμοποιίας ἁπάσης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτῆς τῆς ἐκλογῆς ἄγνοια προκατάρχειν αἰτιώδης.

§. 38. Πότερον οὖν τῶν καλῶν ἢ φαύλων ἡ ἄγνοια; ἀλλ' εἰ μὲν τῶν καλῶν, τί παύεται ἐκπλήξει καὶ παρέλκει ὁ διάκονος αὐτοῖς καὶ τὸ κήρυγμα καὶ τὸ βάπτισμα; εἰ δὲ τῶν φαύλων, πῶς τῶν καλλίστων αἴτιον τὸ κακόν; εἰ μὴ γὰρ προϋπῆρχεν ἄγνοια, οὐκ ἂν ὁ διάκονος κατῆλθεν, οὐδ' ἂν ἔκπληξις εἶλε τὸν ἄρχοντα, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν, οὐδ' ἂν ἀρχὴν σοφίας ἐκ τοῦ φόβου ἔλαβεν εἰς τὴν φυλοκρίνησιν τῆς τε ἐκλογῆς τῶν τε κοσμικῶν. εἰ δὲ ὁ φόβος τοῦ προόντος ἀνθρώπου ἐπιβούλους τοῦ σφετέρου πλάσματος πεποίηκε τοὺς ἀγγέλους, ὡς ἐνιδρυμένου τῷ δημιουργήματι ἀοράτου τοῦ σπέρματος τῆς ἄνωθεν οὐσίας, ἢ ὑπολήψει κενῇ παρεζήλωσαν ὅπερ ἀπίθανον ἀγγέλους δημιουργίας ἧς

*) Psalm. 111, 10.

ἐπιστεύθησαν οἷον τέκνον τινὸς ἀ
ἄγνοιαν πᾶσαν κατεγνωσμένους, ἢ
μενοι κεκίνηνται· ἀλλ' οὐκ ἂν ἐπε
ἐπεχείρησαν, ᾧ προέγνωσαν, οὐδ
σαν τὸ ἔργον τὸ αὐτῶν ἐκ προγν
σπέρμα νενοηκότες, ἢ τὸ τελευτα
θότες ἐτόλμησαν ὃ καὶ αὐτὸ ἀδ
τὸ διαφέρον τὸ ἐν πληρώματι ἀνθ
ἔτι καὶ τὸ κατ' εἰκόνα ἐν ᾧ καὶ
φεσαν. λοιπῇ ἄ

§. 39. Τούτοις τε οὖν αὐτο
μάλιστα δὲ τοῖς ἀπὸ Μαρκίωνος
σιν ἡ γραφή· ὁ δὲ ἐμοῦ ἀκού
15ειρήνης πεποιθὼς καὶ ἡσυχάσει
κακοῦ" *). τί τοίνυν τὸν νόμ
μὲν οὖν οὐ φήσουσι, δίκαιον δ
ἀγαθὸν τοῦ δικαίου. ὁ δὲ κύριος
κὸν προστάττων οὐ κακῷ τὸ κα
20δὲ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον καταλύει.
ἐναντίον ὡς δίκαιον ἀδίκῳ. εἰ τοί
ἀφοβίαν ὁ φόβος, ἢν ὁ τοῦ κυρίου
ἀγαθὸν δίκαιος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐκ τοῦ
μόνον δίκαιος, ἀλλὰ καὶ ἀγαθὸς
25βῷ δὲ ἀφοβίαν εἰσάγων οὐ πάθε
μα δὲ μετριοπάθειαν ἐμποιεῖ. ἐπεὶ
λεν, "τίμα τὸν κύριον ἐκ τοῦ
τοῦ μὴ φοβοῦ ἄλλον **), καὶ ἰσχύσεις
σεσθαι δὲ ταῖς ὑπὸ θεοῦ δοθεῖσαις
σὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκδεχόμεθα.

§. 40. Δίος δὲ ἐστι φόβος θεῖος
πάθος ὁ φόβος ὡς βούλονται τινες ἢ
πάθος, οὐχ ὃ πᾶς φόβος πάθος·
ὕλα πάθος, φόβος δαιμόνων οὐσα

*) Proverb. 1, 33. **) Ibid. 7, 2.

N

καὶ ἐμπαθῶν. Ἔμπαλιν οὖν ὁ τοῦ ἀπαθοῦς θεοῦ φόβος ἀπαθής, φοβεῖται γάρ τις οὐ τὸν θεὸν, ἀλλὰ τὸ ἀποπεσεῖν τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ τοῦτο δεδιὼς τὸ τοῖς κακοῖς περιπεσεῖν φοβεῖται καὶ δέδιεν τὰ κακά. ὃ δεδιὼς δὲ τὸ πτῶμα ἄφθαρτον ἑαυτὸν καὶ ἀπαθῆ εἶναι βούλεται. „σοφὸς φοβηθεὶς ἐξέκλινεν ἀπὸ κακοῦ, ὁ δὲ ἄφρων μίγνυται πεποιθὼς" ἡ γραφὴ λέγει· αὖθίς τε „ἐν φόβῳ κυρίου ἐλπὶς ἰσχύος" *) φησίν.

Cap. IX.

§. 41. Ἀνάγει γοῦν ὁ τοιοῦτος φόβος ἐπί τε τὴν μετάνοιαν ἐπί τε τὴν ἐλπίδα. ἐλπὶς δὲ προσδοκία ἀγαθῶν ἢ ἀπόντος ἀγαθοῦ εὔελπις. ἀμέλει καὶ ἡ ἐμπτωσία λαμβάνεται εἰς εὐέλπιδα ἣν ἐπὶ τὴν ἀγάπην χειραγωγεῖν μεμαθήκαμεν. ἀγάπη δὲ ὁμόνοια ἂν εἴη τῶν κατὰ τὸν λόγον καὶ τὸν βίον καὶ τὸν τρόπον ἢ συνελόντι φάναι κοινωνία βίου· ἡ ἐκτένεια φιλίας καὶ φιλοστοργίας μετὰ λόγου ὀρθοῦ περὶ χρῆσιν ἑταίρων. ὁ δὲ ἑταῖρος ἕτερος ἐγώ. ἢ καὶ ἀδελφοὺς τοὺς τῷ αὐτῷ λόγῳ ἀναγεννηθέντας προσαγορεύομεν. παράκειται δὲ τῇ ἀγάπῃ ἥ τε φιλοξενία φιλοτεχνία τις οὖσα περὶ χρῆσιν ξένων· ξένοι δὲ ὧν ξένα τὰ κοσμικά, κοσμικοὺς γὰρ τοὺς εἰς γῆν ἐλπίζοντας καὶ τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας ἐξακούομεν. „μὴ συσχηματίζεσθε" φησὶν ὁ ἀπόστολος „τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον" **). ἀναστρέφει τοίνυν ἡ φιλοξενία περὶ τὸ ὠφέλιμον τοῖς ξένοις, ξένοι δὲ οἱ ἐπίξενοι, ἐπίξενοι δὲ οἱ φίλοι, φίλοι δὲ οἱ ἀδελφοί· ‚φίλε κασίγνητε' ***) φησὶν

*) Proverb. 14, 16. 26. **) Roman. 12, 2. ***) Iliad. ε. v. 359.

"Ομηρος, ἡ τε φιλανθρωπία
φιλική χορηγὸς ἀνθρώπων ὑπά
γία φιλοτεχνία τις οὖσα περὶ
συμπαρομαρτοῦσιν ἀγάπῃ.

§. 42. Εἰ δὲ τῷ ὄντι ἀν
ὁ πνευματικὸς, φιλάδελφία ἡ
αὐτοῦ πνεύματος κεκοινωνηκ
ρησίς ἐστιν εὐνοίας ἢ ἀγαπήσ
δειξις παντελὴς, καὶ τὸ ἀγα
ἤθει ἀγόμενόν τε καὶ ἀπαγ
ταυτότητα δι' ὁμόνοιαν ἐπιστ
θῶν. καὶ γὰρ ἡ ὁμογνωμοσ
καὶ "ἡ ἀγάπη" φησὶν "ἀνπ
τοί τε ἀποστυγοῦντες τὸ π
λώμενοι τῷ ἀγαθῷ τῇ φιλ
ξῆς ἕως "εἰ δυνατὸν τὸ
ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες." ἔ
"ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα
κόν." Ἰουδαίοις τε ὁ αὐτὸς
ὁμολογεῖ "ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχο
γνωσιν, ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τ
τὴν ἰδίαν ζητοῦντες στῆσαι
οὐχ ὑπετάγησαν" **). οὐ γ
μου ἔγνωσάν τε καὶ ἐποίησαν
τοὶ τοῦτο καὶ βούλεσθαι τὸν
ὡς προφητεύοντι τῷ νόμῳ ἐπ
καὶ φόβῳ, ἀλλ' οὐ διαθέσει κ
"τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς ε
νόμου προφητευθεὶς "παντὶ
§. 43. "Οθεν εἴρηται τ
"ἐγὼ παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ'
ἀσυνέτῳ παροργιῶ ὑμᾶς" **
λονότι ἐντρεπεῖ γενομένῳ.

**) Romans 12, 9 sq. 18. 21
Ibid. v. 19. Deuteron. 32,

θην" λέγει „τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἐμφανὴς ἐγε-
νόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσι" *), πρὸ τῆς τοῦ κυ-
ρίου παρουσίας δηλαδὴ, μεθ' ἣν καὶ τῷ Ἰσραὴλ
ἐκεῖνα τὰ προφητευθέντα οἰκείως λέγεται νῦν, „ἐξε-
πέτασα τὰς χεῖράς μου ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπὶ λαὸν
ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα." ὁρᾷς τὴν αἰτίαν τῆς
ἐξ ἐθνῶν κλήσεως σαφῶς πρὸς τοῦ προφήτου ἀπεί-
θειαν τοῦ λαοῦ καὶ ἀντιλογίαν εἰρημένην; εἶθ' ἡ
ἀγαθότης καὶ ἐπὶ τούτοις δείκνυται τοῦ θεοῦ· φησὶ
γὰρ ὁ ἀπόστολος· „ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώματι Rom. 11, 11.
ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ παραζηλῶσαι αὐ-
τοὺς" **) καὶ μετανοῆσαι βουληθῆναι. ὁ ποιμὴν δὲ Pott. 452.
ἁπλῶς ἐπὶ τῶν κεκοιμημένων θεὶς τὴν λέξιν δικαίους
οἶδέ τινας ἐν ἔθνεσι καὶ ἐν Ἰουδαίοις οὐ μόνον πρὸ
τῆς τοῦ κυρίου παρουσίας, ἀλλὰ καὶ πρὸ νόμου κατὰ
τὴν πρὸς θεὸν εὐαρέστησιν, ὡς Ἄβελ, ὡς Νῶε, ὡς
εἴ τις ἕτερος δίκαιος.

§. 44. Φησὶ γοῦν τοὺς ἀποστόλους καὶ διδα-
σκάλους τοὺς κηρύξαντας τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ
θεοῦ καὶ κοιμηθέντας τῇ δυνάμει καὶ τῇ πίστει κη-
ρῦξαι τοῖς προκεκοιμημένοις. εἶτα ἐπιφέρει· „καὶ
αὐτοὶ ἔδωκαν αὐτοῖς τὴν σφραγῖδα τοῦ κηρύγματος.
κατέβησαν οὖν μετ' αὐτῶν εἰς τὸ ὕδωρ καὶ πάλιν
ἀνέβησαν. ἀλλ' οὗτοι ζῶντες κατέβησαν καὶ πάλιν
ζῶντες ἀνέβησαν, ἐκεῖνοι δὲ οἱ προκεκοιμημένοι νε-
κροὶ κατέβησαν, ζῶντες δὲ ἀνέβησαν. διὰ τούτων
οὖν ἐζωοποιήθησαν καὶ ἐπέγνωσαν τὸ ὄνομα τοῦ
υἱοῦ τοῦ θεοῦ, διὰ τοῦτο καὶ συνανέβησαν μετ' αὐ-
τῶν καὶ συνῆρμοσαν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ πύργου
ἀλατόμητοι συνῳκοδομήθησαν, ἐν δικαιοσύνῃ
κοιμήθησαν καὶ ἐν μεγάλῃ ἁγνείᾳ, μόνην δὲ τὴν
σφραγῖδα ταύτην οὐκ ἔσχον." „ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ
μὴ νόμον ἔχοντα φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῶσιν, οὗτοι

*) Roman. 10, 20 sq. Jesai. 65, 1 sq. **) Roman.

νόμον μὴ ἔχοντες ἑαυτοῖς εἰσὶ νόμος" *) κατὰ τὸν ἀπόστολον.

§. 45. Ὡς μὲν οὖν ἀνταχολουθοῦσιν ἡδη ἁλλήλαις αἱ ἀρεταὶ τί χρὴ λέγειν, ἐπιδεδειγμένου ἡδὲ ὡς πίστις μὲν ἐπὶ μετανοίᾳ ἐλπίζεται, εὐλάβεια δὲ ὑπομονῇ τε καὶ ἄσκησις ἴσμα μαθήσει συμπεραιοῦται εἰς ἐπιμονήν τε καὶ ἄσκησιν, ἡ δὲ τῇ γνώσει τελειοῦται. ἐκεῖνο δὲ ἐξ ἀνάγκης παρασημειωτέον ὡς μόνον τὸ θεῖον σοφὸν εἶναι φύσει νοεῖσθαι χρή. διὸ καὶ ἡ σοφία δύναμις θεοῦ ἡ διδάξασα τὴν ἀλήθειαν. κἀνταῦθά που εἴληπται ἡ τελεσιουργὸς τῆς γνώσεως, φιλεῖ δὲ καὶ ἀγαπᾷ τὴν ἀλήθειαν ὁ φιλόσοφος ἐκ τοῦ θεράπων εἶναι γνήσιος δι' ἀγάπην ἤδη φίλος νομισθείς. ταύτης δὲ ἀρχὴ τὸ θαυμάσαι τὰ πράγματα ὡς Πλάτων ἐν Θεαιτήτῳ λέγει, καὶ Ματθίας ἐν ταῖς παραδόσεσι παραινῶν, 'θαύμασον τὰ παρόντα', βαθμὸν τοῦτον πρῶτον τῆς ἐπεκείνα γνώσεως ὑποτιθέμενος. ἢ κἂν τῷ καθ' Ἑβραίους εὐαγγελίῳ ὁ βασιλεύσας ἀναπαήσεται.' ἀδύνατον οὖν τὸν ἀμαθῆ ἔστ' ἂν μένῃ ἀμαθὴς, φιλοσοφεῖν δὲ τόν γε μὴ ἔννοιαν σοφίας εἰληφότα φιλοσοφίας οὔσης ὀρέξεως τοῦ ὄντως μαθημάτων, P. ὄντος καὶ τῶν εἰς τοῦτο συντεινόντων 164 κἀκ τῷ ποιεῖν καλῶς ἤ τισιν ἐξησκημένον, ἀλλὰ τὸ Sylb. ἐπίστασθαι ὡς χρηστέον καὶ ποιητέον καὶ πονητέον, καθὸ καὶ ὁμοιοῦταί τις θεῷ, θεῷ λέγω τῷ σωτῆρι, θεραπεύων τὸν τῶν ὅλων θεὸν διὰ τοῦ ἀρχιερέως λόγου δι' οὗ καθορᾶται τὰ κατ' ἀλήθειαν καλὰ καὶ δίκαια. εὐσέβειά ἐστι πρᾶξις ἐπρμένη καὶ ἀκόλουθος θεῷ.

*) Roman. 2, 14.

Cap. X.

§. 46. *Τριῶν τοίνυν τούτων ἀντέχεται ὁ ἡμεδαπὸς φιλόσοφος, πρῶτον μὲν τῆς θεωρίας, δεύτερον δὲ τῆς τῶν ἐντολῶν ἐπιτελέσεως, τρίτον ἀνδρῶν ἀγαθῶν κατασκευῆς. ἃ δὴ συνελθόντα τὸν γνωστικὸν ἐπιτελεῖ. ὅ τι δ' ἂν ἐνδέῃ τούτων χωλεύει τὰ τῆς γνώσεως. ὅθεν θείως ἡ γραφή φησι· „καὶ εἶπεν κύριος πρὸς Μωϋσῆν λέγων· λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν. κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα γῆς Αἰγύπτου ἐν ᾗ κατῳκήσατε ἐν αὐτῇ, οὐ ποιήσετε, καὶ κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα γῆς Χαναὰν εἰς ἣν ἐγὼ εἰσάγω ὑμᾶς ἐκεῖ, οὐ ποιήσετε, καὶ τοῖς νομίμοις αὐτῶν οὐ πορεύσεσθε, τὰ κρίματά μου ποιήσετε καὶ τὰ προστάγματά μου φυλάξεσθε, πορεύεσθε ἐν αὐτοῖς, ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν· καὶ φυλάξεσθε πάντα τὰ προστάγματά μου καὶ ποιήσετε αὐτά. ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς. ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν" *).*

§. 47. *Εἴτ' οὖν κόσμου καὶ ἀπάτης εἴτε παθῶν καὶ κακιῶν σύμβολον Αἴγυπτος καὶ ἡ Χαναΐτις γῆ ὧν μὲν ἀφεκτέον, ὁποῖα δὲ ἐπιτηδευτέον ὡς θεῖα καὶ οὐ κοσμικὰ ἐπιδείκνυσιν ἡμῖν τὸ λόγιον. ὅταν δὲ εἴπῃ „ὁ ποιήσας ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς", τήν τε Ἑβραίων αὐτῶν ἐπανόρθωσιν τήν τε τῶν πέλας ἡμῶν αὐτῶν συνάσκησίν τε καὶ προκοπὴν* P. 454. *ζωὴν λέγει αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν. „οἱ γὰρ νεκροὶ τοῖς παραπτώμασι συζωοποιοῦνται Χριστῷ" **) διὰ* Pott. *τῆς ἡμετέρας διαθήκης. πολλάκις δὲ ἐπαναλαμβάνουσα ἡ γραφὴ τὸ „ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν" δυσωπεῖ μὲν διατρεπτικώτατα ἔπεσθαι διδάσκουσα τῷ τὰς ἐντολὰς δεδωκότι θείῳ, ὑπομιμνήσκει δὲ ἠρέμα ζητεῖν τὸν θεὸν καὶ ὡς οἷόν τε γινώσκειν ἐπιχειρεῖν,*

*) Levit. 18, 1—5. **) Ephes. 2, 5.

ἥτις ἂν εἴη θεωρία μεγίστη, ἡ ἐποπτικὴ ἡ τῷ ὄντι ἐπιστήμη, ἡ ἀμετάπτωτος λόγῳ γινομένη, αὕτη ἂν εἴη μόνη ἡ τῆς σοφίας γνῶσις ἧς οὐδέποτε χωρίζεται ἡ δικαιοπραγία.

5

Cap. XI.

§. 48. Ἀλλ' ἡ μὲν τῶν οἰησισόφων εἴτε αἱρέσεις εἶεν βάρβαροι εἴτε οἳ παρ' Ἕλλησι φιλόσοφοι σις φυσιοῖ" *) κατὰ τὸν ἀπόστολον, πίστη δὲ ἧς ἔστι γνῶσις ἥτις ἂν εἴη ἐπιστημονικὴ ἀπόδειξις τῶν γνωστῶν κατὰ 10τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν παραδιδομένων. φήσαιμεν ἂν δ' ἄν αὐτὴν λόγον εἶναι τοῖς ἀμφισβητουμένοις πίστεως δὲ δο- τῶν ὁμολογουμένων ἐκπορίζοντα τὴν πίστιν. διττὴν, δ' οὔσης διττῆς τῆς μὲν ἐπιστημονικῆς, τῆς καὶ ξαστικῆς οὐδὲν κωλύει ἀπόδειξιν ὀνομάζειν 15τὴν μὲν ἐπιστημονικὴν, τὴν δὲ δοξαστικὴν, ἡ μὲν ἐπι- ἡ γνῶσις καὶ ἡ πρόγνωσις διττὴ λέγεται, ἡ δὲ καὶ κριβωμένην ἔχουσα τὴν ἑαυτῆς φύσιν, ἡ δὲ ἐλλεπῆ. καὶ μή τι ἡ παρ' ἡμῖν ἀπόδειξις μόνη ἂν εἴη τῶν ἐξ 20γραμμάτων, καὶ τῆς θεοδιδάκτου**) σοφίας κατὰ τὸν ἀπόστολον. μάθησις γοῦν καὶ τὸ πεῖθεσθαι ταῖς ἐντολαῖς, ὅ ἐστι πιστεύειν τῷ Θεῷ. καὶ ἡ πίστις δύναμίς τις τοῦ Θεοῦ ἰσχὺς οὖσα τῆς ἀληθείας.

§. 49. Αὐτίκα φησὶν "ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς 25κόκκον σινάπεως, μεταστήσετε τὸ ὄρος" ***). πάλιν "κατὰ τὴν πίστιν σου γενηθήτω σοί" †). καὶ ὁ μὲν θεραπεύεται προσλαβὼν τῇ πίστει τὴν ἴασιν, ὁ δὲ νεκρὸς ἀνίσταται διὰ τὴν τοῦ πιστεύσαντος ὅτι ἀναστήσεται ἰσχύν. ἡ δὲ δοξαστικὴ ἀπόδειξις ἀν- 30θρωπική τέ ἐστι καὶ πρὸς τῶν ῥητορικῶν γινομένη ἐπιχειρημάτων ἢ καὶ διαλεκτικῶν συλλογισμῶν. ἡ

*) 1 Corinth. 8, 1. **) Cf. 1 Thessal. 4, 9. ***) Matth. 19, 20. †) Ibid. 9, 29.

γὰρ ἀνωτάτω ἀπόδειξις ἣν ἠνιξάμεθα ἐπιστημονικὴν πίστιν ἐντίθησι διὰ τῆς τῶν γραφῶν παραθέσεώς τε καὶ δοξάσεως ταῖς τῶν μανθάνειν ὀρεγομένων ψυχαῖς, ἥτις ἂν εἴη γνῶσις. εἰ γὰρ τὰ παραλαμβανόμενα πρὸς τὸ ζητούμενον ἀληθῆ λαμβάνεται, ὡς ἂν θεία ὄντα καὶ προφητικά, δῆλόν που ὡς καὶ τὸ συμπέρασμα τὸ ἐπιφερόμενον αὐτοῖς ἀκολούθως ἀληθὲς ἐπενεχθήσεται· καὶ εἴη ἂν ὀρθῶς ἡμῖν ἀπόδειξις ἡ γνῶσις. P. 455. Potr.

§. 50. Ἡνίκα γοῦν τῆς οὐρανίου καὶ θείας τροφῆς τὸ μνημόσυνον ἐν στάμνῳ χρυσῷ καθιεροῦσθαι προσετάττετο, „τὸ γόμορ" φησὶ „τὸ δέκατον τῶν τριῶν μέτρον ἦν" *). ἐν ἡμῖν γὰρ αὐτοῖς τρία μέτρα, τρία κριτήρια μηνύεται, αἴσθησις μὲν αἰσθητῶν, λεγομένων δὲ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ὁ λόγος, νοητῶν δὲ νοῦς, ὁ τοίνυν γνωστικὸς ἀφέξεται μὲν τῶν κατὰ λόγον καὶ τῶν κατὰ διάνοιαν καὶ τῶν κατὰ αἴσθησιν καὶ ἐνέργειαν ἁμαρτημάτων, ἀκηκοὼς ὅπως „ὁ ἰδὼν πρὸς ἐπιθυμίαν ἐμοιχευσεν" **)· λαβών τε ἐν νῷ ὡς „μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται" ***), κἀκεῖνο ἐπιστάμενος ὅτι „οὐ τὰ εἰσερχόμενα εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα διὰ τοῦ στόματος ἐκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοί" †). τοῦτ' οἶμαι τὸ κατὰ θεὸν ἀληθινὸν καὶ δίκαιον μέτρον ᾧ μετρεῖται τὰ μετρούμενα ἡ τὸν ἄνθρωπον συνέχουσα δεκὰς, ἣν ἐπὶ κεφαλαίων τὰ προειρημένα τρία ἐδήλωσεν μέτρα. εἴη δ' ἂν σῶμά τε καὶ ψυχὴ αἵ τε πέντε αἰσθήσεις καὶ τὸ φωνητικὸν καὶ σπερματικὸν καὶ τὸ διανοητικὸν ἢ πνευματικὸν ἢ ὅπως καὶ βούλεσθαι καλεῖν.

*) Exod. 16, 36. **) Matth. 5, 28. ***) Ibid. v. 8. †) Ibid. 15, 11. 19.

§. 51. Χρὴ δὲ ὡ̃ ἔπος εἰπεῖν τῶν ἀλλοφύλων πάντων ὑπεραναβαίνοντας περ ἀμέλει καὶ τῷ κόσμῳ ἐπὶ τὸν νοῦν ἵστασθαι μοίρας ὑπερῳκοπηδήσαντας, πρώτην μὲν τὴν ἐννέα οὐρανῶν τὴν ὑπερP. στοιχείων ἐν μιᾷ χώρᾳ τιθεμένων διὰ τὴν ἴσην τοῦ ἐπὶ τὴν προ-
165 πην, ἔπειτα δὲ τὰς ἑπτὰ τὰς πλανωμένας διὰ τὴν ἴσην τήν τε Sylb. ἁπλανῆ ἐνάτην ἐπὶ τὸν τέλειον ἀριθμὸν μετὰ τοῦτο αἱ ἄνω τῶν θεῶν, τὴν δὲ δεκάτην μοῖραν προσεγνῶσιν ἀριγνείσθαι τοῦ θεοῦ, συνελόντι δὲ εἰπεῖν, ὅλην τὴν δεκάτης ἤρ-P.
10τὴν κτίσιν τὸν ποιητὴν ἐπιποθοῦντας· διὰ τοῦτο αἱ δεκάτας τοῦ τε οἴφι τῶν τε ἱερείων τῷ θεῷ δεκάτην ἀπὸ Διάβα-456. κομίζοντο, καὶ ἡ τοῦ πάσχα ἑορτὴ ἀπὸ τοῦ πάσχειν τοῦ κυρίου ὅπου τοῦ χετο παντὸς πάθους καὶ παντὸς ἀληθείας ἀπτεται σις οὖσα. πεπηγεν οὖν τῇ πίστει ὁ γνωστικὸς εἰκότως
15δὲ οἰησίσοφος ἐκ τῶν ὁρμαῖς κεχρημένος. Ἐδέμ" *). ἀστάτως καὶ ἀνιδρύτοις οὖν γέγραπται· "ἐξῆλθεν δὲ Καὶν ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ καὶ ᾤκησεν ἐν γῇ Ναϊδ κατέναντι Ἐδέμ" *). ἑρμηνεύεται δὲ ἡ μὲν Ναϊδ σάλος, ἡ δὲ Ἐδὲμ τρυφή,
20τρυφὴ, πίστις δὲ καὶ γνῶσις καὶ εἰρήνη ἡ ὁ παρακούσας ἐκβάλλεται, ὁ δὲ οἰησίσοφος τὴν ἀρχὴν οὐδὲ ἐπαΐειν βούλεται τῶν θείων ἐντολῶν, ἀλλ' οἷον αὐτομαθὴς ἀφηνιάσας εἰς σάλον κυμαινόμενον ἐκὼν μεθίσταται, εἰς τὸ ἀνηκτὰ τε καὶ γε-
25νητὰ καταβαίνων ἐκ τῆς τοῦ ἀγενήτου γνώσεως ἀλλοτε ἀλλοῖα δοξάζων· "οἷς δὲ μὴ ὑπάρχει κυβέρνησις πίπτουσιν ὥσπερ φύλλα" **). ὁ λογισμὸς καὶ τὸ ἡγεμονικὸν ἄπταιστον μένον καὶ καθηγούμενον τῆς ψυχῆς κυβερνήτης αὐτῆς εἴρηται· ὄντως γὰρ
30ἀτρέπτως πρὸς τὸ ἄτρεπτον ἡ προσαγωγή.

§. 52. Οὕτως "Ἀβραὰμ ἐστὼς ἦν ἀπέναντι κυρίου καὶ ἐγγίσας εἶπεν" ***). καὶ τῷ Μωϋσεῖ λέγεται "σὺ δὲ αὐτοῦ στῆθι μετ' ἐμοῦ" †). οἱ δὲ ἀμφὶ

*) Genes. 4, 16. **) Proverb. 11, 14. ***) Genes. 18, 22 sq. †) Exod. 34, 2.

τὸν Σίμωνα τῷ ἑστῶτι ὃν σέβουσιν ἐξομοιοῦσθαι τρόπον βούλονται. ἡ πίστις οὖν ἥ τε γνῶσις τῆς ἀληθείας αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν κατασκευάζουσι τὴν ἐλομένην αὐτὰς ψυχήν. συγγενὲς δὲ τῷ ψεύδει μετάβασις, ἐκτροπὴ καὶ ἀπόστασις, ὥσπερ τῷ γνωστικῷ ἠρεμία καὶ ἀνάπαυσις καὶ εἰρήνη. καθάπερ οὖν τὴν φιλοσοφίαν ὁ τῦφος καὶ ἡ P. οἴησις διαβέβληκεν, οὕτως καὶ τὴν γνῶσιν ἡ ψευ- 457. δὴς γνῶσις ἥ τε ὁμωνύμως καλουμένη, περὶ ἧς ὁ Rom. ἀπόστολος γράφων „ὦ Τιμόθεε" φησὶν „τὴν παραθήκην φύλαξον ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως ἣν τινες ἐπαγγελλόμενοι περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν" *). ὑπὸ ταύτης ἐλεγχόμενοι τῆς φωνῆς οἱ ἀπὸ τῶν αἱρέσεων τὰς πρὸς Τιμόθεον ἀθετοῦσιν ἐπιστολάς. φέρε οὖν εἰ ὁ κύριος ἀλήθεια καὶ σοφία καὶ δύναμις θεοῦ, ὥσπερ οὖν ἐστι, δειχθείη ὅτι τῷ ὄντι γνωστικὸς ὁ τοῦτον ἐγνωκὼς καὶ τὸν πατέρα τὸν αὐτοῦ δι' αὐτοῦ, συναισθεται γὰρ τοῦ λέγοντος· „χείλη δικαίων ἐπίσταται ὑψηλά" **).

Cap. XII.

§. 53. Τῆς δὲ πίστεως καθάπερ τοῦ χρόνου διττῶν ὄντων εὑρομενιῶν διττὰς ἀρετὰς συνοικούσας ἔμφω. τοῦ γὰρ χρόνου τῷ μὲν παρῳχηκότι ἡ μνήμη, τῷ δὲ μέλλοντι ἐλπίς ἐστι, πιστεύομεν δὲ τὰ παρῳχηκότα γεγονέναι καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, ἀγαπῶμέν τε αὖ οὕτως ἔχειν τὰ παρῳχηκότα πίστει πεπεισμένοι, τὰ μέλλοντα ἐλπίδι ἀπεκδεχόμενοι. διὰ πάντων γὰρ ἡ ἀγάπη τῷ γνωστικῷ πεφοίτηκεν ἕνα θεὸν εἰδότι, „καὶ ἰδοὺ πάντα ὅσα δεδημιούργηκε λίαν καλὰ" ***), οἰδέν τε καὶ θαυμάζει, θεοσέβεια

*) 1 Timoth. 6, 20 sq. **) Proverb. 10, 21. 12, 1.
***) Genes. 1, 31.

δὲ προστίθησι μῆκος βίου, καὶ φόβος κυρίου προσ-
τίθησιν ἡμέρας. ὡς οὖν αἱ ἡμέραι μόριον τοῦ
καὶ ἐπανάβασιν, οὕτω καὶ ὁ φόβος τῆς ἀγάπης ἀρχὴ
κατὰ παραύξησιν πίστις γινόμενος εἶτα ἀλλ'
δοὺχ ὡς φοβοῦμαι τὸ θηρίον, ὡς δὲ καὶ τὸν πατέρα τυγ-
χάντος τοῦ φόβου, καὶ τὸν πατέρα δέδια,
ὃν φοβοῦμαι ἅμα καὶ ἀγαπῶν· καὶ πάλιν φοβούμενος μὴ
κολασθῶ, ἐμαυτὸν ἀγαπῶ· καὶ τοῦτο φόβον.
ὁ φοβούμενος προσκόψαι τῷ πατρὶ ἀγάπη ἐαυτόν.
10μακάριος οὖν ὃς πιστὸς γίνεται ἀγάπῃ καὶ φόβῳ
κεκραμένος, πίστις δὲ ἰσχὺς εἰς σωτηρίαν δύνα-
μις εἰς ζωὴν αἰώνιον.

§. 54. Πάλιν ἡ προφητεία πρόγνωσις ἔστιν, ἡ
δὲ γνῶσις προφητείας νόησις, οἷον γνῶσις προφαίνοντος ἐστὶ τὰ πάντα
15νοὸς προεγνωσμένων ὑπὸ τοῦ κυρίου. ἡ τοίνυν γνῶσις τῶν προαγορευθέντων τριῶν χρόνων ἡ
τὴν ἐνδείκνυται τὴν ἔκβασιν· ἡ γεγονυῖαν πάλαι ἡ
ἐνεστηκυῖαν ἤδη ἢ ἔσεσθαι μέλλουσαν. αἱ μὲν
ἀκρότητες ὑποπεπτώκασι πίστει ἢ τελεσθέντων ἢ
20ἐλπιζομένων, πειθὼ δὲ παρέχει ἡ ἐνεστηκυῖα ἐνέρ- P.
γεια πρὸς τὴν βεβαίωσιν ἀμφοῖν τοῖν ἄκρουν. εἰ458.
γὰρ μιᾶς οὔσης τῆς προφητείας τὸ μὲν ἤδη τελεῖ- Pott.
ται, τὸ δὲ πεπλήρωται, πιστὸν ἐντεῦθεν καὶ τὸ ἐλ-
πιζόμενον καὶ τὸ παρῳχηκὸς ἀληθές. πρότερον γὰρ
25ἐνεστὼς ἦν, εἶτα ἡμῖν παρῴχηκεν ὡς εἶναι καὶ τὴν
τῶν παρῳχηκότων πίστιν κατάληψιν παρῳχηκότος,
καὶ τὴν μὲν ἐσομένην ἐλπίδα κατάληψιν ἐσομένου
πράγματος, τὰς δὲ συγκαταθέσεις οὐ μόνον οἱ ἀπὸ
Πλάτωνος, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἐφ' ἡμῖν
30εἶναι λέγουσιν.

§. 55. Πᾶσα οὖν δόξα καὶ κρίσις καὶ ὑπόληψις
καὶ μάθησις οἷς ζῶμεν καὶ σύνεσμεν ἀεὶ τῷ γένει
τῶν ἀνθρώπων συγκατάθεσίς ἐστιν, ἣ δ' οὐδὲν ἄλλο
ἢ πίστις εἴη ἄν, ἥ τε ἀπιστία ἀποσύστασις οἴσα τῆς
35πίστεως δυνατὴν δείκνυσι τὴν συγκατάθεσίν τε καὶ
πίστιν· ἀνυπαρξία γὰρ στέρησις οὐκ ἄν λεχθείη. κἂν

τις ταληθὲς σκοπῇ, εὑρήσει τὸν ἄνθρωπον φύσει διαβεβλημένον μὲν πρὸς τὴν τοῦ ψεύδους συγκατάθεσιν, ἔχοντα δὲ ὁρμὰς πρὸς πίστιν ταληθοῦς. ἡ τοίνυν συνέχουσα τὴν ἐκκλησίαν, ὡς φησιν ὁ ποιμὴν, ἀρετή ἡ πίστις ἐστὶ, δι' ἧς σώζονται οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ, ἡ δὲ ἀνδριζομένη ἐγκράτεια. ἕπεται δ' αὐταῖς ἁπλότης, ἐπιστήμη, ἀκακία, σεμνότης, ἀγάπη. πᾶσαι δὲ αὗται πίστεώς εἰσι θυγατέρες. καὶ πάλιν προηγεῖται μὲν πίστις, φόβος δὲ οἰκοδομεῖ, τελειοῖ δὲ ἡ ἀγάπη. φοβητέον οὖν τὸν κύριον, λέγει, εἰς οἰκοδομὴν, ἀλλ' οὐ τὸν διάβολον εἰς καταστροφήν. ἔμπαλιν δὲ τὰ μὲν ἔργα τοῦ κυρίου, τουτέστι τὰς ἐντολὰς, ἀγαπητέον καὶ ποιητέον, τὰ δὲ ἔργα τοῦ διαβόλου φοβητέον καὶ οὐ ποιητέον, ὁ μὲν γὰρ τοῦ θεοῦ φόβος παιδεύει καὶ εἰς ἀγάπην ἀποκαθίστησιν, ὁ δὲ τῶν τοῦ διαβόλου ἔργων μῖσος ἔχει σύνοικον. ὁ δὲ αὐτὸς καὶ τὴν μετάνοιαν σύνεσιν εἶναί φησι μεγάλην, μετανοῶν γὰρ ἐφ' οἷς ἔδρασεν οὐκ ἔτι ποιεῖ ἢ λέγει, βασανίζων δὲ ἐφ' οἷς ἥμαρτεν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀγαθοεργεῖ. ἄφεσις τοίνυν ἁμαρτιῶν μετανοίας διαφέρει, ἄμφω δὲ δείκνυσι τὰ ἐφ' ἡμῖν.'

Cap. XIII.

§. 56. 'Τὸν οὖν εἰληφότα τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν οὐκ ἔτι ἁμαρτάκειν χρή· ἐπὶ γὰρ τῇ πρώτῃ καὶ μόνῃ μετανοίᾳ τῶν ἁμαρτιῶν αὕτη ἂν εἴη τῶν προϋπαρξάντων κατὰ τὸν ἐθνικὸν καὶ πρῶτον βίον τὸν ἐν ἀγνοίᾳ λέγω. αὐτίκα τοῖς κλησθεῖσι πρόκειται μετάνοια ἡ καθαίρουσα τὸν τόπον τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῶν πλημμελημάτων, ἵνα ἡ πίστις θεμελιωθῇ. καρδιογνώστης δὲ ὢν ὁ κύριος καὶ τὰ μέλλοντα προγινώσκων τό τε εὐμετάβολον τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ παλίμβολον καὶ πανοῦργον τοῦ διαβόλου ἄνωθεν ἀρχῆθεν προεῖδεν, ὡς ζηλώσας ἐπὶ

τῇ ἀφέσει τῶν ἁμαρτιῶν τὸν ἄνθρωπον προστρέφ
ται τινας αἰτίας τῶν ἁμαρτημάτων τοῖς δούλοις τ
θεοῦ, φρονίμως προνοούμενος, ὅπως δὴ καὶ αὐτοὶ
συνεπέσοιεν αὐτῷ.

§. 57. Ἔδωκεν οὖν ἄλλην ἐπὶ τοῖς κἂν τῇ
στει περιπίπτοντί τινι πλημμελήματι πολυέλεος
μετάνοιαν δευτέραν, ἣν εἴ τις ἐκπειρασθείη μετ
τὴν κλῆσιν, βιασθεὶς δὲ καὶ κατασοφισθεὶς μίαν
μετάνοιαν ἀμετανόητον λάβῃ.' "ἐκουσίως γὰρ ἁμα
ρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν
ἀληθείας οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυ
φόβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσ
ειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους" *). αἱ δὲ συν
χεῖς καὶ ἐπάλληλοι ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι μετάν
οὐδὲν τῶν καθάπαξ μὴ πεπιστευκότων διαφέρου
ἢ μόνῳ τῷ συναισθέσθαι ὅτι ἁμαρτάνουσι, καὶ
οἷδ' ὁπότερον αὐτοῖν χεῖρον ἢ τὸ εἰδότα ἁμαρτά
νειν μετανοήσαντα ἐφ' οἷς ἥμαρτεν πλημμελεῖν αὖ
τῷ ἐλέγχεσθαι γὰρ ἑκατέρωθεν ἡ ἁμαρτία φαί
ἡ μὲν ἐπὶ τῷ πραχθῆναι καταγινωσκομένη πρὸς
ἔργάτου τῆς ἀνομίας, ἡ δὲ τὸ πραχθησόμενον
γινώσκοντος ὡς φαῦλον ἐπιχειροῦντος. καὶ ὃς
θυμῷ χαρίζεται ἴσως καὶ ἡδονῇ οὐκ ἀγνοῶν
χαρίζεται, ὁ δὲ ἐφ' οἷς ἐχαρίσατο μετανοῶν,
παλινδρομῶν αὖθις εἰς ἡδονὴν συνάπτει τῷ
ἀρχὴν ἐκουσίως ἐξαμαρτάνοντι, ἐφ' ᾧ γάρ τις
τενόησεν αὖθις τοῦτο ποιῶν οὐ πράσσει κατεγνωκὼς
τοῦτο ἐκὼν ἐπιτελεῖ.

§. 58. Ὁ μὲν οὖν ἐξ ἐθνῶν καὶ τῆς προβιότης P.
τος ἐκείνης ἐπὶ τὴν πίστιν ὁρμήσας ἅπαξ ἔτυχεν 460.
ἀφέσεως ἁμαρτιῶν, ὁ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα ἁμαρτή Pott.
σας, εἶτα μετανοῶν, κἂν συγγνώμης τυγχάνῃ, αἰδεῖ
σθαι ὀφείλει μηκέτι λυόμενος εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.
δεῖ γὰρ οὐ τὰ εἰδωλα μόνον καταλιπεῖν ἃ πρότερον

*) Hebr. 10, 26 sq.

ἐξεθείαζεν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα τοῦ πρατέρου βίου „τὸν οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς" *), ἐν πνεύματι δὲ ἀναγεννώμενον. ὅπερ εἴη ἂν τὸ μὴ εἰς ταυτὸν ὑπενεχθέντα πλημμέλημα μετανοῆσαι· μελέτη γὰρ ἔμπαλιν ἁμαρτιῶν τὸ πολλάκις μετανοεῖν καὶ ἐπιτηδειότης εἰς εὐτρεψίαν ἐξ ἀνασκησίας.

§. 59. Ἄσκησις τοίνυν μετανοίας, οὐ μετάνοια, τὸ πολλάκις αἰτεῖσθαι συγγνώμην, ἐφ' οἷς πλημμελοῦμεν πολλάκις· „δικαιοσύνη δὲ ἀμώμους ὁδοὺς ὀρθοτομεῖ ὁδούς" **), κέκραγεν ἡ γραφή. καὶ πάλιν αὖ, „ἡ τοῦ ἀκάκου δικαιοσύνη κατορθώσει τὴν ὁδὸν αὐτοῦ" ***). ναὶ μὴν, „καθὼς οἰκτείρει πατὴρ υἱοὺς οἰκτείρησεν κύριος τοὺς „φοβουμένους αὐτόν" ****) Ὁ Δαβὶδ γράφει· „οἱ σπείροντες" οὖν „ἐν δάκρυσιν ἐν ἀγαλλιάσει „θεριοῦσι" †), τῶν ἐν μετανοίᾳ ἐξομολογουμένων· „μακάριοι γὰρ πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν κύριον" ††). ὁρᾷς τὸν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἐμφερῆ μακαρισμόν; „μὴ φοβοῦ", φησὶν, „ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος καὶ ὅταν πληθυνθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήψεται τὰ πάντα οὐδὲ συγκαταβήσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ" †††), „ἐγὼ δὲ ἐν τῷ ἐλέει σοὺ εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου, προσκυνήσω πρὸς ναὸν ἅγιόν σου ἐν φόβῳ σού. κύριε ὁδήγησόν με ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου" ††††). ὁρμὴ μὲν οὖν φορὰ διανοίας ἐπί τι ἢ ἀπό του, πάθος δὲ πλεονάζουσα ὁρμὴ ἢ ὑπερτείνουσα τὰ κατὰ τὸν λόγον μέτρα ἢ ὁρμὴ ἐκφερομένη καὶ ἀπειθὴς λόγῳ. παρὰ φύσιν οὖν κίνησις ψυχῆς κατὰ τὴν πρὸς τὸν λόγον ἀπείθειαν τὰ πάθη, ἡ δ' ἀπόστασις καὶ ἔκστασις καὶ ἀπείθεια ἐφ' ἡμῖν ὥσπερ καὶ ἡ ὑπακοὴ ἐφ' ἡμῖν, διὸ καὶ τὰ ἑκούσια κρί-

*) Ioann. 1, 13. **) Prouerb. 11, 5. ***) Ibid. 13, 6. ****) Psalm. 103, 13. †) Ibid. 126, 5. ††) Ibid. 128, 1. †††) Ibid. 49, 16 sq. ††††) Ibid. 5, 7 sq.

νεται. αὐτίκα καθ' ἓν ἕκαστον τῶν παθῶν εἰ - τις P.
ἐπεξίοι ἀλόγους ὀρέξεις εὕροι ἂν αὐτά. 461.
Potter.

Cap. XIV.

§. 60. Τὸ γοῦν ἀκούσιον οὐ κρίνεται. διττὸν
δὲ τοῦτο, τὸ μὲν γινόμενον μετ' ἀγνοίας, τὸ κατὰ δὲ
ἀνάγκην, ἐπεὶ πῶς ἂν καὶ δικάσειας περὶ τῶν ἢ
τοὺς ἀκουσίους τρόπους ἁμαρτάνειν λεγομένων; ὡς
γὰρ αὐτόν τις ἠγνόησεν ὡς Κλεομένης καὶ Ἀθάμας
οἱ μανέντες, ἢ τὸ πρᾶγμα ὃ πράσσει, ὡς Αἰσχύ-
λος τὰ μυστήρια ἐπὶ σκηνῆς ἐξειπὼν ἐν Ἀρείῳ πεδίῳ
κριθεὶς οὕτως ἀφείθη ἐπιδείξας αὐτὸν μὴ μεμυημέ-
νον, ἢ ὅπερ πράττεται ἀγνοήσας τις, ὥσπερ ὁ τὸν
ἀντίπαλον ἀφεὶς καὶ ἀποκτείνας οἰκεῖον ἀντὶ τοῦ ταῖς
πολεμίου, ἢ τὸ ἐν τίνι πράττεται καθάπερ ὁ τὸ
ἐσφαιρωμέναις λόγχαις γυμναζόμενος καὶ ἀποκτείνας
P. τινὰ τῶν δόρατος ἀποβαλόντος τὴν σφαῖραν, ἢ τὸ
167 παρὰ τὸ πῶς, ὡς ὁ ἐν σταδίῳ ἀποκτείνας τὸν ἀν-
Sylb. ταγωνιστήν· οὐ γὰρ θανάτου, ἀλλὰ νίκης χάριν
ἠγωνίζετο, ἢ τὸ οὗ ἕνεκα πράττεται, οἷον ὁ ἰατρὸς
ἔδωκεν ἀντίδοτον ὑγιεινὴν καὶ ἀπέκτεινεν, ὁ δὲ οὐ
τούτου χάριν δέδωκεν, ἀλλὰ τοῦ σῶσαι.

§. 61. Ἐκράτει μὲν οὖν ὁ νόμος τότε καὶ τὸν
ἀκουσίως φονεύσαντα ὡς τὸν ἀκουσίως γονορρυῆ,
ἀλλ' οὐ κατ' ἴσον τῷ ἑκουσίως. καίτοι κἀκεῖνος ὡς
ἐπὶ ἑκουσίῳ κολασθήσεται εἴ τις μεταγάγοι τὸ πά-
θος ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν· τῷ ὄντι γὰρ κολαστέος ὁ
ἀκρατὴς τοῦ γνησίου λόγου, ὃ καὶ αὐτὸ πάθος ἐστὶ
ψυχῆς ἄλογον, ἐγγὺς ἀδολεσχίας ἰόν. "πιστὸς δὲ
ῥῆται πνοῇ κρύπτειν πράγματα" *). τὰ προαιρε-
τικὰ τοίνυν κρίνεται. "κύριος γὰρ ἐτάζει καρδίας
καὶ νεφρούς" **)· καὶ ὁ "ἐμβλέψας πρὸς ἐπιθυ-

*) Prouerb. 11, 13. **) Psalm. 7, 9. Ierem. 12, 10.

μίαν" *) κρίνεται. διὸ „μηδὲ ἐπιθυμήσῃς" **) λέγει καὶ „ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χείλεσί με τιμᾷ" φησὶν, „ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἐστὶν ἀπ' ἐμοῦ" ***). εἰς αὐτὴν γὰρ ἀφορᾷ τὴν γνώμην ὁ θεὸς, ἐπεὶ καὶ τὴν Λὼτ γυναῖκα ἐπιστραφεῖσαν μόνον ἑκουσίως ἐπὶ τὴν κακίαν τὴν κοσμικὴν κατέλιπεν ἀναίσθητον, ὡς λίθον δείξας ἁλατίνην καὶ στήσας εἰς τὸ μὴ πρόσω χωρεῖν οὐ μωρὰν καὶ ἄπρακτον εἰκόνα, ἄρτυσαι δὲ καὶ σῦψαι τὸν πνευματικῶς δυνάμενον διορᾶν.

Cap. XV.

§. 62. Τὸ δ' ἑκούσιον ἢ τὸ καὶ' ὄρεξίν ἐστιν ἢ τὸ κατὰ προαίρεσιν ἢ τὸ κατὰ διάνοιαν. αὐτίκα παράκειταί πως ταῦτα ἀλλήλοις, ἁμάρτημα, ἀτύχημα, ἀδίκημα. καὶ ἔστιν ἁμάρτημα μὲν φέρε λείπειν τὸ τρυφητικῶς καὶ ἀσελγῶς βιοῦν, ἀτύχημα δὲ τὸ φίλον ὡς πολέμιον ὑπ' ἀγνοίας βαλεῖν, ἀδίκημα δὲ ἡ συμβωρυχία ἢ ἡ ἱεροσυλία, τὸ δὲ ἁμαρτάνειν ἐκ τοῦ ἀγνοεῖν κρίνειν ὅ τι χρὴ ποιεῖν συνίσταται, ἢ τῷ ἀδυνατεῖν ποιεῖν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ βύθῳ περιπίπτει τις ἤτοι ἀγνοήσας ἢ ἀδυνατήσας ὑπερβῆναι δι' ἀσθένειαν σώματος. ἀλλ' ἐφ' ἡμῖν γε ἥ τε πρὸς τὴν παιδείαν ἡμῶν παράστασις ἥ τε πρὸς τὰς ἐντολὰς ὑπακοή.

§. 63. Ὧν εἰ μὴ μετέχειν βουληθείημεν θυμῷ τε καὶ ἐπιθυμίᾳ ἐκδότους σφᾶς αὐτοὺς ἐπιδόντες ἁμαρτησόμεθα, μᾶλλον δὲ ἀδικήσομεν τὴν ἑαυτῶν ψυχήν. ὁ μὲν γὰρ Λάιος ἐκεῖνος κατὰ τὴν τραγῳδίαν φησίν·

λέληθε δ' οὐδὲν τῶνδέ μ' ὧν σὺ νουθετεῖς,
γνώμην δ' ἔχοντά μ' ἡ φύσις βιάζεται·

*) Matth. 5, 28. **) Exod. 20, 17. ***) Iesai. 29, 13. Matth. 15, 18. Marc. 7, 6.

ὁ μακαρισμὸς ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἐκλελεγμένους ἀπὸ τοῦ θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. „καλύπτει μὲν γὰρ ἀγάπη πλῆθος ἁμαρτιῶν" *), ἀπαλείφει δὲ ὁ „τὴν μετάνοιαν μᾶλλον τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἢ τὸν θάνατον αἰρούμενος" **).

§. 66. Οὐ λογίζονται δὲ ὅσαι μὴ κατὰ προαίρεσιν συνίστανται· „ὁ γὰρ ἐπιθυμήσας ἤδη μεμοίχευκε" ***) φησίν. ἀφίησί τε τὰς ἁμαρτίας ὁ φωτίζων λόγος· „καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, φησὶν ὁ κύριος, ζητήσουσιν τὴν ἀδικίαν Ἰσραὴλ καὶ οὐχ ὑπάρξει καὶ τὰς ἁμαρτίας Ἰούδα καὶ οὐ μὴ εὑρεθῶσιν" †) „ὅτι τίς ὥσπερ ἐγώ; καὶ τίς ἀντιστήσεται κατὰ πρόσωπόν μου" ††); ὁρᾷς ἕνα θεὸν καταγγελλόμενον ἀγαθὸν τῶν κατ' ἀξίαν ἀπονεμητικόν τε καὶ ἀφετικὸν ἁμαρτημάτων. φαίνεται δὲ καὶ Ἰωάννης ἐν τῇ μείζονι ἐπιστολῇ τὰς διαφορὰς τῶν ἁμαρτιῶν ἐκδιδάσκων ἐν τούτοις· „ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσει καὶ δώσει αὐτῷ ζωὴν τοῖς ἁμαρτάνουσι· μὴ πρὸς θάνατον" εἶπεν· „ἔστι γὰρ ἁμαρτία πρὸς θάνατον· οὐ περὶ ἐκείνης λέγω, ἵνα ἐρωτήσῃ τις. πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία ἐστί, καὶ ἔστιν ἁμαρτία μὴ πρὸς θάνατον" †††).

§. 67. Ἀλλὰ καὶ Δαβὶδ καὶ πρὸ Δαβὶδ ὁ Μωϋσῆς τῶν τριῶν δογμάτων τὴν γνῶσιν ἐμφαίνουσιν διὰ τούτων· „μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν"· καθὼς οἱ ἰχθύες πορεύονται ἐν σκότει εἰς τὰ βάθη, οἱ γὰρ λεπίδα μὴ ἔχοντες ὧν ἀπαγορεύει Μωϋσῆς ἐφάπτεσθαι κάτω τῆς θαλάσσης νέμονται· „οὐδὲ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν ἔστη", οὕτως οἱ δοκοῦντες φοβεῖσθαι τὸν κύριον ἁμαρτάνουσιν ὡς ὁ χοῖρος, πεινῶν γὰρ κραυγάζει, πλη-

*) 1 Petr. 4, 8. **) Ezech. 33, 11. ***) Matth. 5. 28. †) Ierem. 50, 20. ††) Ibid. 49, 19. †††) 1 Ioann. 5, 16 sq.

οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει, οἱ ἤδη κατακεκριμένοι, ἐπεὶ „ὁ μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται“ *). „οὐδὲ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίων“ **) οἱ ἤδη κατεγνωσμένοι εἰς τὸ μὴ ἐνωθῆναι τοῖς ἁπταίστως βεβιωκόσιν, „ὅτι γινώσκει κύριος ὁδὸν δικαίων καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολεῖται“ ***). πάλιν ὁ κύριος δείκνυσιν ἄντικρυς ἐφ' ἡμῖν καὶ τὰ παραπτώματα καὶ τὰ πλημμελήματα τρόπους θεραπείας καταλλήλους τοῖς πάθεσιν ὑποτιθέμενος, πρὸς τῶν ποιμένων ἐπανορθοῦσθαι βουλόμενος ἡμᾶς διὰ Ἰεζεκιήλ· αἰτιώμενος αὐτῶν οἶμαί τινας ἐφ' οἷς οὐκ ἐτήρησαν τὰς ἐντολάς· „τὸ ἠσθενηκὸς οὐκ ἐνισχύσατε“ ****) καὶ τὰ ἑξῆς ἕως „καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐπιζητῶν οὐδὲ ἀποστρέφων“ †)· „μεγάλη γὰρ χαρὰ παρὰ τῷ πατρὶ ἐπὶ ἁμαρτωλοῦ σωθέντος“ ††) ὁ κύριός φησι. ταύτῃ πλέον ἐπαινετὸς ὁ Ἀβραὰμ ὅτι ἐπορεύθη καθάπερ ἐλάλησεν αὐτῷ ὁ κύριος.

§. 70. Ἐντεῦθεν ἀρυσάμενός τις τῶν παρ' Ἕλλησι σοφῶν τὸ „ἕπου θεῷ“ ἀπεφθέγξατο. „οἱ δὲ εὐσεβεῖς“, φησὶν Ἡσαΐας, „συνετὰ ἐβουλεύσαντο“ †††). βουλὴ δέ ἐστι ζήτησις περὶ τοῦ πῶς ἂν ἐν τοῖς παρροῦσι πράγμασιν ὀρθῶς διεξάγοιμεν, εὐβουλία δὲ φρόνησις πρὸς τὰ βουλεύματα. τί δέ; οὐχὶ καὶ ὁ Θεὸς μετὰ τὴν ἐπὶ τῷ Κάιν συγγνώμην ἀκολούθως οὐ πολλῷ ὕστερον τὸν μετανοήσαντα Ἐνὼχ εἰσάγει δηλῶν ὅτι συγγνώμην μετάνοια πέφυκε γεννᾶν; ἡ συγγνώμη δὲ οὐ κατὰ ἄφεσιν, ἀλλὰ κατὰ ἴασιν συνίσταται. τὸ δ' αὐτὸ γίνεται κἂν τῇ κατὰ τὸν Ἀαρὼν τοῦ λαοῦ μοσχοποιΐᾳ. ἐντεῦθέν τις τῶν παρ' Ἕλλησι σοφῶν συγγνώμην τιμωρίας κρεῖσσον ἀπεφθέγξατο, ὥσπερ ἀμέλει καὶ τὸ „ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα“, ἀπὸ τῆς Σολομῶντος φωνῆς λεγούσης, „υἱέ; ἐὰν

*) Psalm. 1, 4 sq. **) Ioann. 3, 8. ***) Psalm. 1, 5 sq. ****) Ezech. 34, 4. †) Ibid. v. 6. ††) Cf. Luc. c. 15. †††) Iesaï. 32, 8.

ἀπεκδεχόμενοι. ὡς δ' ἡμεῖς ἀκοῦσαι δυνατοὶ οὕτως ἔχειν ἐπὶ τοῦ παντοκράτορος ὑπολαμβάνοντες ἀθέως πλανώμεθα. οὐ γὰρ ὡς ἔχει τὸ θεῖον, οὕτως οἷόν τε ἦν λέγεσθαι, ἀλλ' ὡς οἷόν τε ἦν ἐπαίειν ἡμᾶς σαρκὶ πεπεδημένους, οὕτως ἡμῖν ἐλάλησαν οἱ προφῆται συμπεριφερομένου σωτηρίως τῇ τῶν ἀνθρώπων ἀσθενείᾳ τοῦ κυρίου.

§. 73. Ἐπεὶ τοίνυν βούλημά ἐστι τοῦ θεοῦ σώζεσθαι τὸν ταῖς ἐντολαῖς πειθήνιον τόν τε ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων μετανοοῦντα, χαίρομεν δὲ ἡμεῖς ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν, τὸ χαρτὸν ἡμῶν ἐξιδιοποιήσατο P. ὁ διὰ τῶν προφητῶν λαλήσας κύριος, καθάπερ ἐν 169 τῷ εὐαγγελίῳ φιλανθρώπως λέγων, „ἐπείνασα καὶ Syl. ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐδώκατέ μοι πιεῖν, ὃ γὰρ ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων πεποιήκατε, ἐμοὶ πεποιήκατε" *). ὥσπερ οὖν τρέφεται μὴ τρεφόμενος διὰ τὸ τετράφθαι ὅπερ βούλεται, οὕτως ἐχάρη μὴ τραπεὶς διὰ τὸ ἐν χαρᾷ γεγονέναι τὸν μετανενοηκότα ὡς ἐβούλετο. ἐπεὶ δὲ πλουσίως ἐλεεῖ ἀγαθὸς ὢν ὁ θεὸς τάς τε ἐντολὰς διδοὺς διὰ νόμου, διὰ προφητῶν καὶ προσεχέστερον ἤδη διὰ τῆς τοῦ υἱοῦ παρουσίας, σώζων καὶ ἐλεῶν ὡς εἴρηται τοὺς ἠλεημένους, κυρίως τε ἐλεεῖ ὁ κρείττων τὸν ἐλάσσω, καὶ κρείττων μὲν ἄνθρωπος ἀνθρώπου οὐκ ἂν εἴη, καθὸ ἄνθρωπος πέφυκεν, κρείττων δὲ ὁ θεὸς τοῦ ἀνθρώπου κατὰ πάντα, εἰ τοίνυν ὁ κρείττων τὸν ἧσσω ἐλεεῖ, μόνος ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐλεήσει, κοινωνικὸς μὲν γὰρ ἄνθρωπος ὑπὸ δικαιοσύνης γίνεται καὶ μεταδίδωσιν ὧν ἔλαβεν παρὰ τοῦ θεοῦ διά τε φυσικὴν εὔνοιαν καὶ σχέσιν διά τε τὰς ἐντολὰς αἷς πείθεται.

§. 74. Ὁ θεὸς δὲ οὐδὲ μίαν ἔχει πρὸς ἡμᾶς φυσικὴν σχέσιν ὡς οἱ τῶν αἱρέσεων κτίσται θέλουσιν οὔτ' εἰ ἐκ μὴ ὄντων ποιοίη οὔτ' εἰ ἐξ ὕλης δη-

*) Matth. 25, 35. 40.

ὅλως ὄν, ἡ δὲ κατὰ πάντα ἕτερα τυγχάνει τοῦ
εἰ μή τις μέρος αὐτοῦ καὶ ὁμοουσίους ἡμᾶς
τολμήσει λέγειν. καὶ οὐκ οἶδ' ὅπως ἀνέξε
ἑπαίων τούτου θεὸν ἐγνωκὼς ἀπιδὼν εἰς τὸν
σμέτερον ἐν ὅσοις φυρόμεθα κακοῖς. εἰ
οὕτως ὁ μηδ' εἰπεῖν θέμις μερικῶς ἁμαρτά
θεὸς, εἴ γε τὰ μέρη τοῦ ὅλου μέρη καὶ συμ
τικὰ τοῦ ὅλου, εἰ δὲ μὴ συμπληρωτικά,
εἴη ἄν. ἀλλὰ γὰρ φύσει πλούσιος ὢν
μοίων διὰ τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα κήδεται
τος §. 75. Καὶ δὴ ἡ μεγίστη τῆς τοῦ θεοῦ
πρὸς ἔνδειξις αὕτη τυγχάνει ὅτι οὕτως ἐχόντων
φιλοστοργία τοῖς ζώοις ἡμῶν ἡ φύσει ἀπηλλοτριωμένων
γνώμοσι φιλία, φυσικὴ μὲν γὰρ ἡ πρὸς
τοὺς κατὰ μηδὲν αὐτῷ ὁ ἔλεος εἰς ἡμᾶς ἡ οὐσίας
λέγω ἢ φύσει ἢ δυνάμει προσήκοντας ἢ συνηθείας
δὲ τῷ ἔργον εἶναι τῇ οἰκείᾳ τῆς οὐσίας
δὴ τὸν ἐκόντα μετὰ ἀσκήσεως τοῦ θελήματος αὐτοῦ, καὶ
γνῶσιν τῆς ἀληθείας ἐπανηρημένον καὶ διδασκαλίας τὴν
καλεῖ τὴν μεγίστην πασῶν προκοπήν. εἰς ὑποθεσίαν
δὲ ἄνδρα ἀγρεύουσι, σειραῖς δὲ τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν
τῷ ὄντι σφίγγεται"*), καὶ ἔστιν ὁ θεὸς ἀναίτιος καὶ
εὐλάβειαν**) μακάριος ἀνὴρ ὃς καταπτήσσει πάντα δι'

Cap. XVII.

§. 76. Ὡς οὖν ἡ ἐπιστήμη ἐπιστητική ἐστιν
ἕξις ἀφ' ἧς τὸ ἐπίστασθαι συμβαίνει, γίνεται δὲ ἡ
ἀπάλληψις αὐτῇ ἀμετάπτωτος ὑπὸ λόγου, οὕτω καὶ

*) Proverb. 5, 22. **) Ibid. 28, 14.

ἡ ἄγνοια φαντασία ἐστὶν εἶκουσα μεταπιστικὴ ὑπὸ λόγου, τὸ δὲ μεταπῖπτον ὡς καὶ τὸ συνασκούμενον ἐκ λόγου ἐφ' ἡμῖν. παράκειται δὲ τῇ ἐπιστήμῃ ἡ τ' ἐμπειρία καὶ ἡ εἴδησις, σύνεσίς τε καὶ νόησις καὶ γνῶσις. καὶ ἡ μὲν εἴδησις ἐπιστήμη τῶν καθ' ὅλου κατ' εἶδος εἴη ἄν, ἡ δὲ ἐμπειρία ἐπιστήμη ὥστε καὶ οἷόν ἐστιν ἕκαστον πολυπραγμονεῖν, νόησις δὲ ἐπιστήμη νοητοῦ, καὶ σύνεσις ἐπιστήμη περιληπτικὴ συμβλητοῦ ἢ σύμβλησις ἀμετάπτωτος ἢ συμβλητικὴ δύναμις, ὧν φρόνησίς ἐστι καὶ ἐπιστήμη καὶ ἑνὸς καὶ ἑκάστου καὶ πάντων τῶν εἰς ἕνα λόγον, γνῶσις δὲ ἐπιστήμη τοῦ ὄντος αὐτοῦ ἢ ἐπιστήμη σύμφωνος τοῖς γινομένοις, ἀλήθειά τε ἐπιστήμη ἀληθοῦς, ἡ δὲ ἕξις τῆς ἀληθείας ἐπιστήμη ἀληθῶν.

§. 77. Ἡ δὲ ἐπιστήμη διὰ τοῦ λόγου συνίσταται καὶ ἀμετάπτωτός ἐστιν ἄλλῳ λόγῳ· ἐνταῦθα τὴν γνῶσιν πολυπραγμονεῖ. ἃ δὲ μὴ ποιοῦμεν, ἤτοι διὰ τὸ μὴ δύνασθαι οὐ ποιοῦμεν ἢ διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι ἢ δὲ ἀμφότερα. οὐχ ἱπτάμεθα μὲν οὖν, ἐπειδὴ οὔτε δυνάμεθα οὔτε βουλόμεθα, οὐ νηχόμεθα δὲ φέρ' εἰπεῖν ἄρτι, ἐπειδὴ δυνάμεθα μὲν, οὐ βουλόμεθα δέ· οὐκ ἐσμὲν δὲ ὡς ὁ κύριος, ἐπειδὴ βουλόμεθα μὲν, οὐ δυνάμεθα δέ. „οὐδεὶς γὰρ μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, ἀρκετὸν δὲ ἐὰν γενώμεθα ὡς ὁ διδάσκαλος“ *), οὐ κατ' οὐσίαν, ἀδύνατον γὰρ ἴσον εἶναι πρὸς τὴν ὕπαρξιν τὸ θέσει τῷ φύσει, τὸ δὲ ἀϊδίους γεγονέναι καὶ τὴν τῶν ὄντων θεωρίαν ἐγνωκέναι καὶ υἱοὺς προσηγορεῦσθαι καὶ τὸν πατέρα ἀπὸ τῶν οἰκείων καθορᾶν μόνον. προηγεῖται τοίνυν πάντων τὸ βούλεσθαι, αἱ γὰρ λογικαὶ δυνάμεις τοῦ βούλεσθαι διάκονοι πεφύκασι· θέλε, φησὶ, καὶ δυνήσῃ· τοῦ γνωστικοῦ δὲ καὶ ἡ βούλησις καὶ ἡ κρίσις καὶ ἡ ἄσκησις ἡ αὐτή. εἰ γὰρ αἱ αὐταὶ προθέσεις τὰ αὐτὰ καὶ τὰ δόγματα καὶ αἱ κρίσεις, ἵνα δὴ ὦσιν αὐτῷ καὶ οἱ λόγοι καὶ ὁ βίος καὶ ὁ τρόπος ἀκόλουθοι τῇ ἐνστάσει· καρδία δὲ

*) Matth. 10, 24 sq. Luc. 6, 40.

εὐθεῖα ἐκλεγεῖσ γνώσεις καὶ ἐκείνων ἐπαΐει.
διδάσκει μὲν σοφίαν καὶ γνῶσιν ἁγίων ἔγνωκε

Cap. XVIII.

§. 78. Προφανεῖς μὲν οὖν καὶ πᾶσαι ἁπλ
σαι αἱ παρὰ τῷ Μωϋσεῖ ἀναγεγραμμέναι
λησι παντὸς τοῦ ἠθικοῦ τόπου καὶ
αν λέγω καὶ σωφροσύνην καὶ
σύνην, ἐγκράτειαν τε καὶ
τα καὶ μὲν εὐσέβεια παντὶ
10ἀλλ' ἡ μὲν εὐσέβεια πρὸς
δικαιοσύνην δὲ αὐτὸς ὁ
τὴν τε φρόνησιν διὰ τῆς
χῆς καὶ τῆς πρὸς τὸν
15προσληψόμεθα, ἀφ' ἧς
P. σις αὔξεται. "Θυσίαι
170. εὐχαὶ δὲ κατευθυνόντων
Syb. δεκτὴ παρὰ θεῷ δικαιοσύνη μᾶλλον ἢ
§. 79. Τοιαῦτα καὶ
20πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν, λύε
πᾶσα ἡ περικοπή, δεκτὴ καρδία συντετριμμένη καὶ ζη-
γὺρ θυσία θεῷ δεκτὴ πάντα σύνδεσμον ἀδικίας, αὕτη
τοῦσα τὸν πεπλακότα†)." λέγει κύριος ἔναντι
θεοῦ, σταθμίον δὲ δίκαιον ζυγὰ δόλια βδέλυγμα
25ζῦγῶν μὴ ὑπερβαίνειν δεκτὸν αὐτῷ††). ἐντεῦθεν
σύνη δὲ δολία εἴρηται ἡ τῶν αἱρέσεων ἐπαγγελία,
καὶ ἐλῶσσα μὲν ἀδίκων ἐξολεῖται, στόμα δὲ δικαίων
ἀποστάζει σοφίαν†††). ἀλλὰ γὰρ τοὺς σοφοὺς καὶ
φρονίμους φαύλους καλοῦσιν" ††††). μακρὸν δ' ἂν
30εἴη περὶ τῶν ἀρετῶν τούτων μαρτυρίας παρατίθε-

*) Proverb. 33, 3. **) Ibid. 15, 8. ***) Iesai. 1,
†) Ibid. 58, 6. Proverb. 10, 1. †††) Ibid.
††††) Ibid. 16, 21.
11.
v. 31.

σθαι ἁπάσης ταύτας ἐξυμνούσης τῆς γραφῆς, ἐπεὶ δ' οὖν τὴν μὲν ἀνδρείαν ὁρίζονται ἐπιστήμην δεινῶν καὶ οὐ δεινῶν καὶ τῶν μεταξύ, τὴν δὲ σωφροσύνην ἕξιν εἶναι αἱρέσει καὶ φυγῇ σώζουσαν τὰ τῆς φρονήσεως κρίματα, παράκειται τῇ μὲν ἀνδρείᾳ ἡ τε ὑπομονὴ ἣν καρτερίαν καλοῦσιν ἐπιστήμην ἐμμενετέων καὶ οὐκ ἐμμενετέων, ἥ τε μεγαλοψυχία ἐπιστήμη τῶν σύμβαινόντων ὑπεραίρουσα, ἀλλὰ καὶ τῇ σωφροσύνῃ ἡ εὐλάβεια ἔγκλισις οὖσα σὺν λόγῳ.

§. 80. Φυλακὴ δὲ τῶν ἐντολῶν τήρησις οὖσα αὐτῶν ἀβλαβὴς περιποίησίς ἐστιν ἀσφαλείας βίου. καὶ οὐκ ἔστιν ἄνευ ἀνδρείας καρτερικὸν εἶναι, οὐδὲ μὴν ἄνευ σωφροσύνης ἐγκρατῆ. ἀντακολουθοῦσι δὲ ἀλλήλαις αἱ ἀρεταὶ, καὶ παρ' ᾧ αἱ τῶν ἀρετῶν ἀκολουθίαι, παρὰ τούτῳ καὶ ἡ σωτηρία τήρησις οὖσα τοῦ εὖ ἔχοντος. εἰκότως ἔτι περὶ τούτων διαλαβόντες τῶν ἀρετῶν περὶ πασῶν ἂν εἴημεν ἐσκεμμένοι, ὅτι ὁ μίαν ἔχων ἀρετὴν γνωστικῶς πάσας ἔχει διὰ τὴν ἀντακολουθίαν. αὐτίκα ἡ ἐγκράτεια διάθεσίς ἐστιν ἀνυπέρβατος τῶν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον φανέντων. ἐγκρατεύεται δὲ ὁ κατέχων τὰς παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ὁρμὰς ἢ ὁ κατέχων αὐτὸν ὥστε μὴ ὁρ- P. μᾶν παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. σωφροσύνη δὲ αὐτὴ 471. οὐκ ἄνευ ἀνδρείας, ἐπειδὴ ἐξ ἐντολῶν γίνεται ἑπο- Pou. μένη τῷ διατεταγμένῳ θεῷ φρόνησίς τε καὶ ἡ μιμητικὴ τῆς θείας διαθέσεως δικαιοσύνη, καθ' ἣν ἐγκρατευόμενοι καθαροὶ πρὸς εὐσέβειαν καὶ τὴν ἑπομένην ἀκολούθως τῷ θεῷ πρᾶξιν στελλόμεθα ἐξομοιούμενοι τῷ κυρίῳ κατὰ τὸ δυνατὸν ἡμῖν ἐπικήροις τὴν φύσιν ὑπάρχουσιν.

§. 81. Τοῦτο δέ ἐστιν δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι. ἀνενδεὲς μὲν γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἀπαθές, ὅθεν οὐδὲ ἐγκρατὲς κυρίως· οὐ γὰρ ὑποπίπτει πάθει ποτέ, ἵνα καὶ κρατήσῃ τοῦδε, ἡ δὲ ἠμετέρα φύσις ἐμπαθὴς οὖσα ἐγκρατείας δεῖται, δι' ἧς πρὸς τὸ ὀλιγοδεὲς συνασκουμένη συνεγείζειν πειρᾶται

κατὰ διάθεσιν τῇ θείᾳ φύσει· ὁ γὰρ σπουδαῖος
γοδείᾳ, ἀθανάτου καὶ θνητῆς φύσεως μεθόριον
μὲν ἑνδεὲς, ἀθανάτου δὲ διὰ τὸ σῶμα διά τε τὴν γένεσιν
ἔχων ὀλίγον δὲ διὰ τὴν λογικὴν ἐγκράτειαν δεῖσθαι
σδιδαγμένος, ἐπεὶ τίνα λόγον ἔχει τὸ ἀπειπεῖν τὸ
ἀνδρὶ γυναικὸς ἀμπεχόνην οὐκ ἀναλαμβάνειν" c)
ἀνδρεῖόσθαι κατὰ ἥμας βούλεται μήτε κατὰ τὸ σῶμα ἔχειν
ἔργα μήτε κατὰ τὴν διάνοιαν καὶ τὸν λόγον ἔχον
μένους; ἓν τε καρτερίας χάν τῷ βίῳ τε καὶ
10ὑπομονῆς ἡρωϊνῶσθαι γὰρ τὸν ἀληθείᾳ σχολάζον
πω χάν τῷ λόγῳ καρτερίας χάν τῇ ἀσκήσει νήστως τε
ἡμέραν καὶ εἴ που μαρτυρίου δι' αἵματος
ἐπικαταλάβοι καιρὸς βούλεται.

§. 82. Πάλιν „εἴ τις," φησὶ, „γεωστὶ δειλὸς γε ἀμενος
ἐργασάμενος οὐκ ἔφθη εἰσοικίσασθαι ἢ ἀμπελῶνα ἄφυτον
ἐγγυησάμενος μηδέπω τοῦ καρποῦ μετείληφεν, τούτου ἢ παρ-
θενον ἐγγυησάμενος οὐδέπω ἔγημεν**). κελεύει πρὸς τὰς ἀφεῖ-
σθαι τῆς στρατείας ὁ Φιλάνθρωπος νόμους ἐπι-
στρατηγικῶς μὲν, ὡς μὴ ἔξυπηρετοῦμεν τοῖς δεινοῖς κατὰ
ἀπροθύμως ἔξυπηρετοῦμενοι πρὸς τὰ
15ἥμιας πολέμῳ ὁρμὰς περισπώμενοι δὲ ἐπειδὴ τὰ
ἕτεροι γὰρ τὰς οἱ ἀπροφασίστως λογισάμενος τὸν
τοὺς πολέμους, φιλανθρώπως δὲ εἶναι ἕτερον δὲ τὰ τῶν
μὲν μὴ ὄνασθαι ἄδηλα, ἄδικον πόνων, τῇ τῆς ψυχῆς P.
20καμόντων ἀταλαιπώρως αὐτοῦ λαβεῖν. 472.

§. 83. Ἔοικεν δὲ ὁ νόμος καὶ τὸν φυτεύσαντα Pon.
ἐμφαίνειν ἀνδρείαν δεῖν νομοθετῶν οἰκεῖν καὶ τὸν
χαρποῦσθαι καὶ τὸν οἰκοδομησάμενον τοῖς ἐλπίδας
μνώμενον γαμεῖν, οὐ γὰρ ἀτελεῖς τὰς γνωστικὸν κατασκευάζει,
25ἀσκήσασι κατὰ τὸν λόγον τὸν ζῶντος ἀνδρὸς ἀγαθοῦ οὐκ
τελευτήσαντος γὰρ καὶ ἀπόλλυται ἐλπὶς ***). τοὺς ἐμὲ φιλοῦν-
τας ἀγαπῶ", ἡ σοφία „ἐγὼ", φησὶ, δὲ ἐμὲ ζητοῦντες
λέγει, „οἱ

---

*) Deuteron. 22, 5. **) Ibid. 20, 5–7. ***) Cf. Proverb.
11, 7.

εὑρήσουσιν εἰρήνην" *) καὶ τὰ ἑξῆς. τί δέ; οὐχὶ αἱ Μαδηναίων γυναῖκες τῷ κάλλει τῷ σφῶν πολεμοῦντας τοὺς Ἑβραίους ἐκ σωφροσύνης δι' ἀκρασίαν εἰς ἀθεότητα ὑπηγάγοντο; προσεταιρισάμεναι γὰρ τοὺς ἐκ τῆς σεμνῆς ἀσκήσεως εἰς ἡδονὰς ἑταιρικὰς τῷ κάλλει δελεάσασαι ἐπὶ τὰ τῶν εἰδώλων θυσίας ἐπί τε τὰς ἀλλοδαπὰς ἐξέμηναν γυναῖκας, γαμικῶν δὲ ἅμα καὶ ἡδονῆς ἡττηθέντες ἀπέσησαν μὲν τοῦ θεοῦ, ἀπέστησαν δὲ καὶ τοῦ νόμου, καὶ μικρὸν δεῖν ὁ πᾶς λεὼς ὑποχείριος τοῖς πολεμίοις γυναικείῳ στρατηγήματι ἐγεγόνει ἕως αὐτοὺς κενδυνεύοντας ἀνεκαίτισε νουθετήσας φόβος.

§. 84. Αὐτίκα οἱ περιλειφθέντες φιλοκινδύνως τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνα ἀράμενοι κύριοι κατέστησαν τῶν πολεμίων. ἀρχὴ οὖν σοφίας θεοσέβειά, σύνεσις δὲ ἁγίων προμήθεια, τὸ δὲ γνῶναι νόμον διανοίας ἐστὶν ἀγαθῆς **). οἱ τοίνυν ἐμπαθῶς P. φόβου περιποιητικὸν τὸν νόμον ὑπολαβόντες οὔτε 171. ἀγαθοὶ συνιέναι οὔτε ἐνενόησαν τῷ ὄντι τὸν νόμον. Sylb. Φόβος γὰρ κυρίου ζωὴν ποιεῖ. ὁ δὲ πλανώμενος ὀδυνηθήσεται ἐν πόνοις οἷς οὐκ ἐπισκέπτεται γνῶσις ***). ἀμέλει μυστικῶς ὁ Βαρνάβας ὁ δὲ θεὸς ὁ τοῦ παντὸς κόσμου κυριεύων, φησὶ, δῴη καὶ ὑμῖν σοφίαν καὶ σύνεσιν, ἐπιστήμην, γνῶσιν τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ, ὑπομονήν. γίνεσθε οὖν θεοδίδακτοι ἐκζητοῦντες τί ζητεῖ ὁ κύριος ἀφ' ὑμῶν, ἵνα εὑρητε ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. τοὺς τούτων ἐπιβούλους ἀγάπης ἔργον καὶ εἰρήνης γνωστικῶς προσηγόρευσεν. περί τε τῆς μεταδόσεως καὶ κοινωνίας πολλῶν ὄντων ἀπόχρη P. μόνον τοῦτο εἰπεῖν, ὅτε ὁ νόμιος ἀπαγορεύει ἀδελφῷ 473. ἀδελφὸν †), ἀδελφῶν ὀνομάζων οὐ μόνον τὸν ἐκ Pott. τῶν αὐτῶν φέροντα γονέων, ἀλλὰ καὶ ὃς ἂν ὁμόφυλος ᾖ, διὰ τὸ γνώμιόν τε καὶ τοῦ βίου λόγοις κεκοινωνηκὼς, οὐ δικαιῶν ἐκλέγειν τόκους ἐπὶ χρήμασιν, ἀλλὰ ἁπλῶς

*) Proverb. 8, 17. **) Ibid. 9, 10. ***) Ibidem.
†) Cf. Levit. 25, 35 sq. Deuteron. 23, 19 sq.

μέναις χερσὶ καὶ γνώμαις χαρίζεσθαι
θεὸς γὰρ ὁ κτίστης τοιῶδε χάριτος,
ταδοτικὸς καὶ τόκους ἀξιολόγους λαμβ
τατα τῶν ἐν ἀνθρώποις ἡμερότητα, χ
ευαλόνοιαν, εὐφημίαν, εὐλείαν.

§. 85. Ἀρ' οὐ δοκεῖ σοι
παράγγελμα τοῦτο ὥσπερ
αὐθημερὸν ἀποδιδόναι"
δάσκει ἐκτίνειν τὸν ἐπι
10ραλύεται γὰρ οἶμαι ἡ
φήσαντος πρὸς τοὐπιόν
στῇ χρεώστου οἰκία **),
μενος, ἀλλ' ὁ μὲν ἔξω
μὴ ἀναδυέσθω-
15πτοντα τῶν δραγμάτων
τορας, καθάπερ καὶ
παραινεῖ ἄτμητον, δι
κτήτορας εἰς κοινωνίαν
σκῶν ἐκ τοῦ προϊέναι
20τοῖς πένησι δὲ ἀφορμὴ τὶ καὶ μεγαλοφρόσ
§. 86. Ὁρᾷς ὅπως
δικαιοσύνην ἅμα καὶ
σιν ἀφθόνως χορηγοῦντος τὰς τροφὰς τ
τροφῇ †) τὸ ἐπιέναι
25τομένους καὶ τὸ τὰς πάλιν τὰ κατ
κεχώλωκεν, τὰ δ' ἀποπιπτούσας
διατάσσεται. ναὶ μὴν καὶ τοῖς ἄλλοις
καὶ τῶν θρεμμάτων εὐσεβεῖν τε εἰς
πάντα εἶναι φιλοχερδεῖς, μεταδιδόναι τῶν
ζοπίας καὶ τοῖς πλησίον ἐδίδασκον.
οἶμαι τῶν ἀπαρχῶν καὶ οἱ ἕρειες ἐκ τοῦ
οὖν συνιέμεν εἰς εὐσέβειαν καὶ διετρέφο
εἰς δικαιοσύνην καὶ εἰς φιλανθρωπίαν παιδ

*) Levit. 19, 13. Deuteron. 24, 14 sq. **) Cf. Levit. 19, 9. 23, 22.
24, 10 sq. †) Cf. Leuit. 22, 30. 32. Numer. 1
24, 19.

ἡμᾶς πρὸς τοῦ νόμου. ἢ γὰρ οὐχὶ διὰ μὲν τοῦ ἑβδόμου ἔτους *) ἀργὴν ἀνίεσθαι τὴν χώραν προστάττει, τοὺς πένητας δὲ ἀδεῶς τοῖς κατὰ θεὸν φυεῖσι καρποῖς χρῆσθαι ἐκέλευεν τῆς φύσεως τοῖς βουλομένοις γεωργούσης; πῶς οὖν οὐ χρηστὸς ὁ νόμος καὶ δικαιοσύνης διδάσκαλος; πάλιν τε αὖ τῷ πεντηκοστῷ ἔτει *) τὰ αὐτὰ ἐπιτελεῖν κελεύει, ἃ καὶ τῷ ἑβδόμῳ, προσαποδιδοὺς ἑκάστῳ τὸ ἴδιον εἴ τις ἐν τῷ μεταξὺ διά τινα περίστασιν ἀφῃρέθη χωρίον, τήν τε ἐπιθυμίαν τῶν κτᾶσθαι ποθούντων περιορίζων χρόνῳ μεμετρημένῳ καρπώσεως τούς τε πενίᾳ μακρᾷ ὑποσχόντας δίκην μὴ διὰ βίου κολαζομένους ἑλών· „ἐλεημοσύναι δὲ καὶ πίστεις φυλακαὶ βασιλικαί" **), „εὐλογία δὲ εἰς κεφαλὴν τοῦ μεταδιδόντος" ***) καὶ „ὃ ἐλεῶν πτωχοὺς μακαρισθήσεται" †), ὅτι τὴν ἀγάπην ἐνδείκνυται εἰς τὸ ὅμοιον διὰ τὴν ἀγάπην τὴν πρὸς τὸν δημιουργὸν τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους.

§. 87. Ἔχει μὲν οὖν καὶ ἄλλας ἐκδόσεις τὰ προειρημένα φυσικωτέρας περί τε ἀναπαύσεως καὶ τῆς ἀπολήψεως τῆς κληρονομίας, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ παρόντι λέλεκται. ἀγάπη δὲ πολλαχῶς νοεῖται διὰ πρᾳότητος, διὰ χρηστότητος, δι' ὑπομονῆς, δι' ἀφθονίας καὶ ἀζηλίας, δι' ἀμισίας, δι' ἀμνησικακίας· ἀμέριστός ἐστιν ἐν πᾶσιν, ἀδιάκριτος, κοινωνική. πάλιν „ἐὰν ἴδῃς", φησί, „τῶν οἰκείων ἢ φίλων ἢ καθόλου ὧν γνωρίζεις ἀνθρώπων ἐν ἐρημίᾳ πλανώμενον ὑποζύγιον, ἀπαγαγὼν ἀπόδος. κἂν οὖν τύχῃ μακρὰν ἀφεστὼς ὁ δεσπότης μετὰ τῶν σαυτοῦ διαφυλάξας ἄχρις ἂν κομίσηται ἀπόδος ††). φυσικὴν κοινωνίαν διδάσκει τὸ εὕρημα παραχαταθήκην λογίζεσθαι μηδὲ μνησικακεῖν τῷ ἐχθρῷ.

§. 88. „Πρόσταγμα κυρίου πηγὴ ζωῆς" ὡς ἀληθῶς „ποιεῖ ἐκκλίνειν ἐκ παγίδος θανάτου" †††), τί δέ;

*) Cf. Leuit. 25, 8 sqq. **) Prouerb. 20, 28. ***) Ibid. 11, 26. †) Ibid. 14, 21. ††) Cf. Exod. 23, 4. Deuteron. 22, 1—3. †††) Prouerb. 14, 27.

οὐχὶ τοὺς ξυμπλοῦς *) ἀγαπᾶν κελεύει,
ὡς φίλους καὶ συγγενεῖς, ἀλλ' ὡς ἑαυτούς
τε σώμα καὶ ψυχήν; ναὶ μὴν καὶ τὰ ἔθνη
κεν ἀντίκους γε κακῶς πεποιηκόσιν οὐ
δρεῖ. πόροικος γοῦν φησὶν "οὗ βδελύξῃ
ξηνικὸν τοὺς ἐγένου κατ' Αἴγυπτον" **)
σιν ἐφεστῶτες πάντα τὸν κοσμικὸν πόλεμον
νομίζεσθαι πολεμίους, ἕλεῖν δὲ
10τω νομίσαντες ὦσιν, ἄλλ' οὐ πόλιν πειρῶ-
νεσάμενοι προσκαλέσωνται ἄν αὐτοὺς
καὶ τῇ αἰχμαλώτῳ ἐπιτρέψας εἰρήνην.
τὰς ἡμέρας †) οὐ πρὸς ὕβριν ὁμιλεῖν
βούλεται, μεταμφιάσας δ' ὕστερον, φησί,
15συνέχον. οὔτε γὰρ ἐφ' ὕβρει τὰς συνουσίας
μὴν διὰ μισθαρνίαν ὡς ἑταίρας, ἀλλ' ἢ
τῶν τέκνων τὴν γένεσιν, ὁμιλίας ἕνεκα ὀξιοῖ.

§. 89. Ὅρᾳς φιλοσοφίας μέσης ἐγκρατείας;

P. τῷ ἐρῶντι χαρίζεσθαι τῇ αἰχμαλώτου γενομένῃ, ἀνακόπτει δὲ τὴν ἐπι-
17τρέπει χαρίζεσθαι τῇ ἡδονῇ, ἀνακόπτει δὲ τὴν ἐπι-
3νμ.ἐμίαν διαστήματι μεμιστημένῃ καὶ προσέτι ἀποκει-
ρα τῆς αἰχμαλώτου καὶ τὰς τρίχας, ἵνα τὸν ξυρόβρι-
στον δυσωπήσῃ ἔρωτα. εἰ γὰρ λογισμὸς ἀνυπείθει
γῆται καὶ γενομένης ἀνθέξεται. ἔπειτα ξύν
25τις τῆς ἐπιμιλίας αἰσχρᾶς γενόμενος μηκέτι κοι-
νωνεῖν τῇ αἰχμαλώτῳ καταξιώσῃ, μηδὲ ἔτι θεράπαι-
ταύτην ἐξεῖναι διατάττεται, ἀλλὰ μηδὲ τῆς οἰκετίας ἀπαλ-
ναν ἔχειν, ἐλευθέραν δὲ εἶναι καὶ τῆς γυναικὸς ἑτέρας ἐπεισελ-
λάττεσθαι βούλεται, ὡς μὴ ξηλότυπίαν ἀνηκέστων. 47
30θούσης πάλιν τι τῶν κατὰ ξηθρῶν ὑποζύγια ὠφελο-
§. 90. Τί δὲ καὶ ἔχθρῶν συνεγείρειν προστάσσει; Pa
ρούντα συνεπικουφίζειν καὶ

*) Cf. Exod. 22, 21. 23, 9. Levit. 19, 10. 33 sq.
Numer. 15, 12 sq. **) Deuteron. 23, 7. ***) Cf. Ibid.
20, 10. †) Cf. Ibid. 21, 10 sq.

πόρρωθεν διδάσκων ἡμᾶς ὁ κύριος ἐπιχαιρεκακίαν μὴ ἀσπάζεσθαι μηδὲ ἐφήδεσθαι τοῖς ἐχθροῖς, ἵνα τούτοις ἐγγυμνασαμένους ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν προσεύχεσθαι δεδώκῃ. οὔτε γὰρ φθονεῖν καὶ ἐπὶ τοῖς τοῦ πέλας ἀγαθοῖς λυπεῖσθαι προσῆκεν, οὐδὲ μὴν ἐπὶ τοῖς τοῦ πλησίον κακοῖς ἡδονὴν καρποῦσθαι. κἂν πλανώμενον μέντοι, φησίν, ἐχθροῦ τινὸς ὑποζύγιον εὕρῃς, τὰ τῆς διαφορᾶς παραλιπὼν ὑπεκκαύματα ἀπαγαγὼν ἀπόδος· τῇ γὰρ ἀμνηστίᾳ ἕπεται ἡ καλοκἀγαθία, καὶ ταύτῃ ἡ τῆς ἔχθρας διάλυσις. ἐντεῦθεν εἰς ὁμόνοιαν καταρτιζόμεθα, ἡ δὲ εἰς εὐδαιμονίαν χειραγωγεῖ. κἂν τὸν ἐξ ἔθους ἐχθρὸν ὑπολάβῃς, παραλογιζόμενον δὲ τοῦτον ἀλόγως ἤτοι ἐπιθυμίᾳ ἢ καὶ θυμῷ καταλάβῃς, ἐπίστρεψον αὐτὸν εἰς καλοκἀγαθίαν *).

§. 91. Ἆρα ἤδη καταφαίνεται φιλάνθρωπος καὶ χρηστὸς ὁ νόμος ὁ εἰς Χριστὸν παιδαγωγῶν θεός τε ὁ αὐτὸς ἀγαθὸς μετὰ δικαιοσύνης ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος ἑκάστῳ γένει προσφυῶς εἰς σωτηρίαν κεχρημένος. ἐλεᾶτε, φησὶν ὁ κύριος **), ἵνα ἐλεηθῆτε· ἀφίετε ἵνα ἀφεθῇ ὑμῖν· ὡς ποιεῖτε, οὕτως ποιηθήσεται ὑμῖν· ὡς δίδοτε, οὕτως δοθήσεται ὑμῖν· ὡς κρίνετε, οὕτως κριθήσεσθε· ὡς χρησιεύεσθε, οὕτως χρηστευθήσεται ὑμῖν· ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν ***). ἐπὶ τοὺς τροφῇ συλλύοντας ἀειμάζεσθαι κωλύει, τοὺς τε ἐκ δανείων καταδουλουμένους ἐκχειρίαν τῆς εἰς πᾶν δίψωσιν ἐνιαυτῷ ἑβδόμῳ †). ἀλλὰ καὶ ἱκέτας ἐκδιδόναι εἰς πόλεμον κωλύει. παντὸς οὖν μᾶλλον ἀληθὲς τὸ λόγιον ἐκεῖνο, ὥσπερ δοκιμάζεται χρυσὸς καὶ ἄργυρος εἰς κάμινον, οὕτως ἐκλέγεται καρδίας ἀνθρώπων κύριος ††)· καὶ ὁ μὲν ἐλεήμων ἀνὴρ μακροθυμεῖ, ἐν πανσὶ τε μεριμνῶντι ἔνεστι σοφία, ἐμπεσεῖται γὰρ μέριμνα ἀνδρὶ νοήμονι, φρονιστὴς τε

*) Galat. 3, 24. **) Cf. Matth. 6. 5—7. Luc. 6. 6. ***) Matth. 7, 2. †) Cf. Exodi. 23, 2 sqq. Deuteron. 15, 12 sqq. ††) Proverb. 17, 3. Psalm. 25, 39 sqq. Deuteron. 15, 12 sqq. Prover. 10, 3. Psalm. 477.

ἂν ζωὴν ζητήσει, καὶ ὁ ζ
σιν μετὰ δικαιοσύνης, οἱ
εἰρήνην εὗρον" *). ἐμοὶ δ
ἥμισυφον τὸ περὶ τὰ ἄλογα
διηφένα.

§. 92. Ἀτύχει τῶν γε
μνας κατά τε τὰ αἰπόλια κ
μα ἀπολαύσεως μηδὲ ἐπὶ
φευσεν ἐκγόνων τε ἕνεκα
τὸν ἀνθρώπων κάτωθεν
τρέφων. χάρισαι γοῦν,
χὰν ἑπτὰ τὰς πρώτας
γίνεται, γάλα τε ἐπομβρεῖται
τροφὴν τῶν ἐκγόνων ἀποστ
σονομίας τὸ τεχθὲν ἀπαμ
σθωσαν οὖν Ἕλληνες
μου καταιρέχων, εἰ δ μὲν
στεύεται, οἱ δὲ καὶ τὰ τῶν
γονα, καίτοι μαχόμεν
τος αὐτῶν τὴν ἀγριότητα
ἡμέρης ἐντολῆς, εἰ καὶ
διαζεύγνυσθαι τῆς τεκούσ
ἀπαγορεύει, πολὺ πλέον
ἀτιθάσσευτον προσερασπεύει
§. 93. Ἐρίφων γοῦν
ἐπιτέρπεται, καὶ τὰς μὲν
τῆς τεκούσης τὸ ἔκγονον
τίνα τὴν αἰτίαν ἔχει; ἐχρῆν
σχῆμα τῷ μηδὲ παιδοποιεῖσθαι
νῆς ἀκρασίαν παιδοκτόνον
χρηστὸς νόμος ἀπαγορεύει ἡμέ
θνειν ἔκγονον καὶ μητέρα. εἰ
εἰ καὶ τις ἔγκυος καταδικασθεί

*) Proverb. 19, 11. 16, 23.

πρότερον ἐῶσιν ὑποσχεῖν τὴν τιμωρίαν πρὶν ἢ ἐκτεκεῖν. ἄντικρυς γοῦν καὶ ὅσα τῶν ζώων κυοφορεῖ ὁ νόμος οὐκ ἐπιτρέπει ἄχρις ἂν ἀποτέκῃ σφαγιάζεσθαι, μακρόθεν ἐπισχὼν τὴν εὐχέρειαν τῶν εἰς ἄνθρωπον ἀδικούντων. οὕτως ἄχρι καὶ τῶν ἀλόγων ζώων τὸ ἐπιεικὲς ἀπέτεινεν, ἵνα ἐν τοῖς ἀνομογενέσι ἀσκήσαντες πολλῇ τινὶ περιουσίᾳ φιλανθρωπίας ἐν τοῖς ὁμογενέσι χρησώμεθα.

§. 94. Οἱ δὲ καὶ περιλακτίζοντες τὰς γαστέρας πρὸ τῆς ἀποτέξεως ζώων τινῶν ἵνα δὴ γάλακτι ἀνακεκραμένην σάρκα θοινάζωνται τάφον τῶν κυοφορουμένων τὴν εἰς γένεσιν κτισθεῖσαν μήτραν πεποιήκασι, διαρρήδην τοῦ νομοθέτου κελεύοντος, ἀλλ' οὐδὲ ἐφήσεις ἄρνα ἐν γάλακτι μητρὸς αὐτοῦ *)· μὴ γὰρ γενέσθω ἡ τοῦ ζῶντος τροφὴ ἥδυσμα τοῦ ἀναιρεθέντος ζώου φησὶν ἡ σὰρξ, μηδὲ τὸ τῆς ζωῆς αἴτιον συνεργὸν τῇ τοῦ σώματος καταναλώσει γινέσθω. ὁ δὲ αὐτὸς νόμος διαγορεύει „βοῦν ἀλοῶντα μὴ φιμοῦν"· δεῖ γὰρ καὶ „τὸν ἐργάτην τροφῆς ἀξιοῦσθαι" **)· P. ἀπαγορεύει τε ἐν ταυτῷ καταζευγνύναι πρὸς ἄροτον 173 γῆς βοῦν καὶ ὄνον ***), τάχα μὲν καὶ τοῦ περὶ τὰ Syl. ζῶα ἀνοικείου στοχασάμενος, δηλῶν δ' ἅμα μηδένα τῶν ἑτεροεθνῶν ἀδικεῖν καὶ ὑπὸ ζυγὸν ἄγειν οὐδὲν ἔχοντας αἰτιάσασθαι ἢ ὅτι τὸ ἀλλογενὲς, ὅπερ ἐστὶν P. ἀναίτιον, μήτε κακίᾳ μήτε ἀπὸ κακίας ὁρμώμενον. 479. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ καὶ μηνύειν ἡ ἀλληγορία μὴ δεῖν ἐπὶ Pott. σης καθαρῷ καὶ ἀκαθάρτῳ, πιστῷ τε καὶ ἀπίστῳ τῆς τοῦ λόγου μεταδιδόναι γεωργίας, διότι τὸ μὲν ἐστε καθαρὸν ὁ βοῦς, ὄνος δὲ τῶν ἀκαθάρτων λελόγισται.

§. 95. Διαψιλευόμενος δὲ τῇ φιλανθρωπίᾳ ὁ χρηστὸς λόγος μηδὲ ὅσα τῆς ἡμέρου ὕλης ἐστὶ †),

*) Deuteron. 14, 21. **) Ibid. 25, 4. 1 Timoth. 5, 8. cfl. Luc. 10, 7. Matth. 10, 10. ***) Deuteron. 22, 10. †) Cf. Ibid. v. 20. 19 sq.

δενδροτομεῖν ταῦτα προσῆκον ε
κείρειν ἐπὶ λύμῃ στάχυν πρὸ το
συνόλως καρπὸν ἥμερον διαφθεί
τὸν τῆς ψυχῆς, οὐδὲ γὰρ τὴν τῶ
μνειν ἐᾷ. καὶ μὴν καὶ γεωργικοὶ
ταῦτα ὠφέληται, κελεύει γὰρ
δρων ἐπὶ τριετίαν ἐξῆς τιθηνεῖσ
ἐπιφύσεις ἀποτέμνοντας ὑπὲρ
πιέζεσθαι καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ κατ
τροφῆς δὲ ἔνδειαν ἐξασθενεῖν,
σκάπτειν ὡς μηδὲν παραβλαστάνοι
σιν. τόν τε καρπὸν οὐκ ἐᾷ δρέπε
λῶν, ἀλλὰ μετὰ τριετίαν ἔτει τετά
τὴν ἀπαρχὴν τῷ θεῷ μετὰ τὸ τελεα

§. 96. Εἴη δ' ἂν οὗτος ὁ τ
διδασκαλίας τρόπος, διδάσκων δεῖ
τῶν ἁμαρτιῶν ἐπισκόπτειν καὶ τὰς
τῷ γονίμῳ καρπῷ ματαίας τῆς ἐ
ἂν τελειωθῇ καὶ βέβαιον γένηται τὸ
τῷ τε γὰρ τετάρτῳ ἔτει, ἐπεὶ καὶ
κατηχουμένῳ βεβαίως, ἡ τετρὰς τῶν
ται τῷ θεῷ τῆς τριτης ἤδη μύνης
τὴν τοῦ κυρίου τετάρτην ὑπόστασι
νέσεως ὑπὲρ ὁλοκαυτώματα· "ξ, οὗτο
δίδωσιν ἰσχὺν ποιῆσαι δύναμιν" *).
σοὶ τὰ πράγματα λαβὼν καὶ κτ
ἐν γνώσει πολει δύναμιν. ἐμφαίνει
τά τε ἀγαθὰ τάς τε δωρεὰς παρὰ
χεῖσθαι, καὶ δεῖν ἡμᾶς διαχόνους
θείας χάριτος σπείρειν τὰς τοῦ θε
τοὺς πλησιάζοντας κατασκευάζειν καὶ
θοὺς, ἵνα ὡς ὅτι μάλιστα ὁ μὲν αὐθ
τῆς, ὁ δὲ ἀνδρεῖος τοὺς γενναίους
νόμιμος καὶ δίκαιος τοὺς δικαίους ἐ

*) Deuteron. 8, 18.

Cap. XIX.

§. 97. Οὗτός ἐστιν ὁ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ὁ γνωστικὸς ὁ μιμούμενος τὸν θεὸν καθόσον οἷόν τε, μηδὲν παραλιπὼν τῶν εἰς τὴν ἐνδεχομένην ὁμοίωσιν, ἐγκρατευόμενος, ὑπομένων, δικαίως βιοὺς, βασιλεύων τῶν παθῶν, μεταδιδοὺς ὧν ἔχει, ὡς υἱὸς τέ ἐστιν εὐεργετῶν καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ. οὗτος „μέγιστος", φησὶν, „ἐν τῇ βασιλείᾳ ὃς ἂν ποιῇ καὶ διδάσκῃ" *) μιμούμενος τὸν θεὸν τῷ παραπλήσια χαρίζεσθαι, κοινωφελεῖς γὰρ αἱ τοῦ θεοῦ δωρεαί. „ὃς δ' ἂν ἐγχειρῇ τι πράσσειν μεθ' ὑπερηφανίας, τὸν θεὸν παροξύνει" **) φησίν· ἀλαζονεία γὰρ ψυχῆς ἐστὶ κακία, ἀφ' ἧς καὶ τῶν ἄλλων κακιῶν μετανοεῖν κελεύει ἀρχομένους τὸν βίον ἐξ ἀναρμοστίας πρὸς τὴν ἀμείνω μεταβολὴν διὰ τῶν τριῶν τούτων, στόματος, καρδίας, χειρῶν.

§. 98. Σύμβολον δ' ἂν εἴη ταῦτα πράξεως μὲν αἱ χεῖρες, βουλῆς δὲ ἡ καρδία καὶ λόγου στόμα. καλῶς οὖν ἐπὶ τῶν μετανοούντων εἴρηται τὸ λόγιον κύριος εἶλετό σε σήμερον γενέσθαι λαὸν αὐτῷ" ***). τὸν γὰρ σπεύδοντα θεραπεύειν τὸ ὂν οἰκείην ὄντα481. ἐξομοιοῦται ὁ θεός. κἂν εἷς ᾖ τὸν ἀριθμὸν, ἐπ' ἴσης Pott. τῷ λαῷ τετέμηται, μέρος γὰρ ὢν τοῦ λαοῦ συμπληροῖ αὐτοῦ γίνεται ἀποκατασταθεὶς ἐξ οὗ ἦν, καλεῖται δὲ καὶ ἐκ μέρους τὸ πᾶν. αὕτη δὲ ἡ εὐγένεια, ἐν τῷ ἑλέσθαι καὶ συνασκῆσαι τὰ κάλλιστα διαδείκνυται, ἐπεὶ τί τὸν Ἀδὰμ ὠφέλησεν ἡ τοιαύτη αὐτοῦ εὐγένεια; πατὴρ δὲ αὐτοῦ θνητὸς οὐδείς, αὐτὸς γὰρ ἀνθρώπων τῶν ἐν γενέσει πατήρ. τὰ μὲν οἰσχρὰ οὖν προθύμως εἵλετο ἑπόμενος τῇ γυναικί, τῶν δὲ

*) Matth. 5, 19. **) Numer. 15, 30. ***) Deuteron. 17 sq.

ῶν καὶ καλῶν ἠμέλησεν, ἐφ' οἷς ἡ
βίου, ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος, ἀνθυπτιάζ
§. 99. Νῶε δὲ εἷς τέλος οὕτω γενόμενος
σκοπῇ ἡμῖν διασῶζεται, οὐ μὴ φέρων γὰρ
Σὴμ. τὸν τε Ἄβραὰμ ἐκ τριῶν παίδ
ωχῶν οὐ δι'. ἡδονῆς ἀπόλαυσιν, δὲ
ται τοῦ πληθῦναι τὸ γένος ἐν ἀρχῇ εἰς
κληρονόμος τῶν πατρῴων ἀγαθῶν
ρκίσθησαν τῆς συγγενείας, ἐκ τε
νομένων ὁ νεώτερος κληρονομεῖ εὐάρ
νόμενος, καὶ τὰς ἐσχάτας λαμβάνει,
ρεσβύτερος αὐτῷ· ἄγαμον γὰρ μέν
τὸ μὴ αὐτεξούσιον. ἢ ὅτι δὲ οἰκονομία
φητικὴ καὶ τυπική· ἐνὸς γάρ, "διότι δεῖν ὀρέγεσθαι
σαφῶς μηνύει λέγων, τοῦ σοφοῦ
μοι πάντα" *). ἐνὸς γάρ, "διότι δεῖν ὀρέγεσθαι
οὗ τὰ πάντα γέγονεν καὶ τοῖς ἀξίοις τὰ
νέμεται.

§. 100. Κληρονόμων οὖν τὸν σπουδαῖον γενόμενον
20τῆς βασιλείας συμπολίτην διὰ τῆς θείας σοφίας ἀνα-
γράφει καὶ τῶν πάλαι δικαίων τῶν κατὰ νόμον καὶ
πρὸ νόμου νομίμως βεβιωκότων τὸν σοφὸν
γεγόνασιν εἰς ἡμᾶς. πάλιν τε αὖ βασιλέα λέγοντας αὐτῷ,
διδάσκων τοὺς μὴ ὁμοφύλους ποιεῖ **). ἐλευσίῳ
«βασιλεὺς παρὰ θεοῦ σὺ ἐν ἡμῖν εἶ **). ἐλευσίῳ
25 γνώμῃ τῶν ἀρχομένων σὺ ἐν ἡμῖν εἶ **). ἐλευσίῳ
ταν τῷ σπουδαίῳ. Πλάτων διὰ ζῆλον ἀρετῆς ἐπακούον-
μονίας τέλος τιθέμενος ὁμοίωσιν θεῷ φησὶν αὐτὴν
ναι κατὰ τὸ δυνατόν, εἴτε καὶ συνδρομὴν πως τῷ
όγματι τοῦ νόμου—αἱ γὰρ μεγίλαι φύσεις καὶ γυ-
παθῶν εὐστοχοῦσί πως περὶ τὴν ἀληθειαν, ὥς
ησιν ὁ Πυθαγόρειος Φίλων τὰ Μωϋσέως ἐξηγούμε-
—, εἴτε καὶ παρὰ τινὰν τότε λογίων ἀνδρῶν ἐδαχθὲς
μαθήσεως ἀεὶ διψῶν. φησὶ γὰρ ὁ νόμος, «ὀπίσω

*) Genes. 33, 11. **) Ibid. v. 6.

κυρίου τοῦ θεοῦ ὑμῶν πορεύεσθε καὶ τὰς ἐντολάς μου φυλάξετε" *). τὴν μὲν γὰρ ἐξομοίωσιν ὁ νόμος ἀκολουθίαν ὀνομάζει, ἡ δὲ τοιαύτη ἀκολουθία κατὰ δύναμιν ἐξομοιοῖ. „γίνεσθε", φησὶν ὁ κύριος „ἐλεήμονες καὶ οἰκτίρμονες ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστίν" **).

§. 101. Ἐντεῦθεν καὶ οἱ Στωϊκοὶ τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν τέλος εἶναι ἐδογμάτισαν τὸν θεὸν εἰς φύσιν μετονομάσαντες εὐπρεπῶς, ἐπειδὴ ἡ φύσις καὶ εἰς φυτὰ καὶ εἰς σπέρματα καὶ εἰς δένδρα καὶ εἰς λίθους διατείνει. σαφῶς τοίνυν εἴρηται· „ἄνδρες κακοὶ οὐ νοοῦσι νόμον, οἱ δὲ ἀγαπῶντες νόμον προβάλλουσιν ἑαυτοῖς τεῖχος" ***). „σοφία" γὰρ „πανούργων ἐπιγνώσεται τὰς ὁδοὺς αὐτῆς, ἄνοια δὲ ἀφρόνων ἐν πλάνῃ" †). ἐπὶ τίνα γὰρ ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους" ††); ἡ προφητεία λέγει. τριττὰ δὲ εἴδη φιλίας διδασκόμεθα, καὶ τούτων τὸ μὲν πρῶτον καὶ ἄριστον τὸ κατ' ἀρετὴν, στερρὰ γὰρ ἡ ἐκ λόγου ἀγάπη. τὸ δὲ δεύτερον καὶ μέσον κατ' ἀμοιβὴν, κοινωνικὸν δὲ τοῦτο καὶ μεταδοτικὸν καὶ βιωφελές, κοινὴ γὰρ ἡ ἐκ χάριτος φιλία. τὸ δὲ ὕστατον καὶ τρίτον ἡμεῖς μὲν τὸ ἐκ συνηθείας φαμὲν, οἱ δὲ τὸ καθ' ἡδονὴν τρεπτὸν καὶ μεταβλητόν.

§. 102. Καί μοι δοκεῖ πυγμάχως Ἱππόδαμος ὁ Πυθαγόρειος γράφειν· „τῶν φιλιῶν ἃ μὲν ἐξ ἐπιστάμας θεῶν, ἃ δ' ἐκ παροχᾶς ἀνθρώπων, ἃ δὲ ἐξ ἀδονᾶς ζώων". εὐκοῦν ἡ μέν τις ἐστι φιλοσόφου φιλία, ἡ δὲ ἀνθρώπου, ἡ δὲ ζώου. τῷ γὰρ ὅτι εἰκὼν τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος σπερχετεῖν, ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς εὐεργετεῖται, ὥσπερ γὰρ ὁ κυβερνήτης ἅμα σώζει καὶ σώζεται, διὰ τοῦτο ὅταν τις αὐτῶν τύχῃ, οὐ φημὶ τῷ διδόντι μᾶλλον ἔδοσκος, ἄλλως μᾶλλον ἄληφας. οὕτω λαμβάνει μὲν ὁ διδούς, δέδωσι δὲ ὁ λαμβάνων.

*) Deuteron. 13, 4. **) Luc. 6, 36. ***) Proverb. 28, 4 sq. † Ibid. 14, 8. ††) Iesai. 66, 2.

Cap. XX.

§. 103. Ἡ γε μὴν καρτερία καὶ ἀθυμίας ἐξομοίωσιν βιάζεται διʼ ὑπομονῆς εἰς τὴν θείαν ἐξομοίωσιν ἀνάπαυσιν ἴστορουμένη, εἴ τῳ ἔναυλα τὰ ἐπὶ τὸν Ἀναστάσεως ἥν θείας ῥούμενα. ὧν εἷς καὶ Δανιὴλ ὁ προφήτης ἥν θείας πίστεως πεπληρωμένος. Βαβυλῶνα ᾤκει Δανιὴλ καθάπερ ὁ μὲν Ἀβραὰμ ὁ μετὰ Σόδομα, τὴν Χαλδαίων δὲ γῆν ἀπήγαγεν ὄρνιν εἰς ὄρυγμα θηρίων ἐμπλεων φίλος τοῦ θεοῦ. κατήγαγεν ὁ Βαβυλωνίων βασιλεὺς, ἀνήγαγε δὲ αὐτὸν ἀβλαβῆ ὁ ἐπάνω βασιλεὺς ὁ πιστὸς κύριος. ταύτην κτήσεται τὴν

*) Proverb. 21, 26. **) Ibid. 2, 21 sq. ***) 1. Corinth. 12 sq. †) Ps. 112, 9.

ὑπομονὴν ὁ γνωστικὸς ἢ γνωστικὸς, εὐλογήσει πειραζόμενος ὡς ὁ γενναῖος Ἰὼβ, ὡς Ἰωνᾶς εὔξεται καταπονούμενος ὑπὸ κήτους.

§. 104. Καὶ ἡ πίστις αὐτῶν ἀποκαταστήσει Νινευίτας προφητεύοντα, κἂν μετὰ λεόντων καθειρχθῇ, ἡμερώσει τὰ θηρία, κἂν εἰς πῦρ ἐμβληθῇ, δροσισθήσεται, ἀλλ' οὐκ ἐκπυρωθήσεται, μαρτυρήσει νύκτωρ, μαρτυρήσει μεθ' ἡμέραν, ἐν λόγῳ, ἐν βίῳ, ἐν τρόπῳ μαρτυρήσει· σύνοικος ἐν τῷ κυρίῳ, ἀριστής τε καὶ συνέστιος κατὰ τὸ πνεῦμα διαμένει καθαρὸς μὲν τὴν σάρκα, καθαρὸς δὲ τὴν καρδίαν, ἡγιασμένος τὸν λόγον. „ὁ κόσμος τούτῳ", φησὶν, „ἐσταύρωται καὶ αὐτὸς τῷ κόσμῳ" *). οὗτος τὸν σταυρὸν τοῦ σωτῆρος περιφέρων ἕπεται κυρίῳ μετ' ἴχνιον ὥστε θεὸς ἅγιος ἁγίων γενόμενος.

§. 105. Πάσης τοίνυν ἀρετῆς μεμνημένος ὁ θεῖος νόμος ἀλείφει μάλιστα τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τὴν ἐγκράτειαν, θεμέλιον ἀρετῶν κατατιθέμενος ταύτην, καὶ δὴ προπαιδεύει ἡμᾶς εἰς τὴν περιποίησιν τῆς ἐγκρατείας ἀπὸ τῆς τῶν ζώων χρήσεως ἀπαγορεύων μεταλαμβάνειν τῶν ὅσα φύσει πίονα καθάπερ τὸ τῶν συῶν γένος εὐσαρκότατον τυγχάνον, τρυφητιῶσι γὰρ ἡ τοιαύτη χρῆσις χορηγεῖται. λέγεται γοῦν τινὰ τῶν φιλοσοφούντων ἐντυμολογοῦντα τὴν ὗν θῦν εἶναι φάναι, ὡς εἰς θύσιν καὶ σφαγὴν μόναν ἐπιτήδειον, δεδόσθαι γὰρ τῷδε τῷ ζώῳ ψυχὴν πρὸς οὐδὲν ἕτερον ἢ ἕνεκα τοῦ τὰς σάρκας σφριγᾶν. τῶν τε ἰχθύων ὁμοίως ἀπηγόρευσε μεταλαμβάνειν σπέλλων ἡμῶν τὰς ἐπιθυμίας ἐκείνων οἷς μήτε πτερύγια μήτε λεπίδες εἰσὶν, εὐσαρκίᾳ γὰρ καὶ πιότητι τῶν ἄλλων ἰχθύων οὗτοι διαφέρουσιν.

§. 106. Ἐντεῦθεν οἶμαι καὶ τὰς τελετὰς οὐ μόνων τινῶν ζώων ἀπαγορεύειν ἅπτεσθαι, ἀλλ' ὅτι καὶ τῶν καταθυομένων ὑπεξείλετο τῆς χρήσεως μέρη

*) Gal. 6, 14.

§. 108. Ὅθεν ὡς ἔλεγεν Ἀρίστων πρὸς ὅλον τὸ τετράχορδον, ἡδονὴν, λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, πολλῆς δεῖ τῆς ἀσκήσεως καὶ μάχης, οὗτοι γὰρ, οὗτοι καὶ διὰ σπλάγχνων ἔσω χωροῦσι καὶ κυκῶσιν ἀνθρώπων κέαρ. καὶ γὰρ τῶν σεμνῶν οἰομένων εἶναι τοὺς θυμοὺς ἢ ἡδονὴ κηρίνους ποιεῖ κατὰ Πλάτωνα, ὅτι ἑκάστη ἡδονή τε καὶ λύπη προσπαίσαλοῖ τῷ σώματι τὴν ψυχὴν τοῦ γε μὴ ἀφορίζοντος καὶ ἀποσταυροῦντος ἑαυτὸν τῶν παθῶν. „ὃ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν τὴν ἑαυτοῦ” *), ἤτοι φησὶν ὁ κύριος, „σώσει αὐτὴν” *), ἐπιδιδοὺς ὡς αὐτὸς ὑπὲρ τῆς σωτῆρος αὐτὴν ἐπιδιδοὺς ὑπὲρ ἡμῶν πεποίηκεν ἢ ἀπολέσας αὐτὴν ἐκ τῆς πρὸς τὸν συνήθη βίον κοινωνίας. ἐὰν γὰρ ἀπολῦσαι καὶ ἀποστῆσαι καὶ ἀφορίσαι — τοῦτο γὰρ ὁ σταυρὸς σημαίνει — τὴν ψυχὴν ἐθελήσῃς τῆς ἐν τούτῳ τῷ ζῆν τέρψεώς τε καὶ ἡδονῆς, ἕξεις αὐτὴν ἐν τῇ ἐλπίδι τῇ προσδοκωμένῃ ἐπηρμένην καὶ ἀναπεπαυμένην.

§. 109. Εἰη δ' ἂν τοῦτο μελέτη θανάτου, εἰ μόναις ταῖς κατὰ φύσιν μεμετρημέναις ὀρέξεσι μηδὲν ὑπεροριζούσαις τῶν κατὰ φύσιν, ἐπὶ τὸ μᾶλλον ἢ παρὰ φύσιν ἔνθα τὸ ἁμαρτητικὸν φύεται, ἀρκεῖσθαι βουλοίμεθα. „ἐνδύσασθαι οὖν δεῖ τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου” **), ἐπεὶ τὰ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ, πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ” **), ὅστις θαυμαστῶς καὶ ἀσυγχύτως τοῖς πράγμασι χρήσεται ἀφ' ὧν τὰ πάθη ὁρίζεται, οἷον πλούτῳ καὶ πενίᾳ καὶ δόξῃ καὶ ἀδοξίᾳ, ὑγείᾳ καὶ νόσῳ, ζωῇ καὶ θανάτῳ, P. 487. Pott

*) Matth. 10, 39. Marc. 8, 35. **) Ephes. 6, 11. 2 Corinth. 10, 4 sq.

πόνῳ καὶ ἡδονῇ· ἑνὸς γὰρ ἀδιαφόρως
ροις χρήσομαι, πολλῆς ἡμῖν δεῖ διαφορᾶς
κακωμένοις ἀσθενείᾳ πολλῇ καὶ προδια-
ἀγωγῆς τε καὶ τροφῆς μετὰ ἀμαθίας

§. 110. Ὁ μὲν οὖν ἁπλοῦς λό-
ἡμᾶς φιλοσοφίας τὰ πάθη πάντα ἐναπε-
ψυχῆς φησὶν εἶναι τῆς μαλθακῆς καὶ
οἷον ἐναποφραγίσματα τῶν πνευματι-
ἁς ἡ πάλη ἡμῖν. ἔργον γὰρ εἰμὶ
γοις δυνάμεσιν ἐνεργεῖν τι τῆς ἰδίας ἐξε-
πειρᾶσθαι εἰς τὸ καταγωνίσασθαι καὶ ἐξ-
τοὺς ἀπειπαμένους, ὅσοι δὲ ἀθλητικώτε-
καταπαλαίεσθαι, αὐτάς. ἕπεται δ' εἰκότως
μεταχειρίζονται πάμμαχον ἀγωνισόμεναι
στεφάνου χωρήσασαι αἱ προειρημέναι
πολλῷ τῷ λύθρῳ, τότε δὴ ἀπανδῶσι
τοὺς νικηφόρους. τῶν γὰρ κινουμένων
δρμὴν καὶ φαντασίαν μεταβατικὴν εἶναι
χων τὰ φυτὰ ἄψυχα. κινεῖται, ὡς τὰ ζῷα,
αὐτοῖς ἄψυχα μεταβατικῶς κινεῖσθαι δὲ
§. 111. Ἔξεως συγχωρήσει τὰ φυτὰ
φυτὰ, ὁρμῆς τε καὶ φαντασίας μετέχει
δὲ δύναμις ἰδία οὖσα τῆς ἀνθρωπείας ὁρμῆς
ὡσαύτως τοῖς ἀλόγοις ζώοις καὶ μὴ συνατοφέρεσθαι
διακρίνειν τὰς φαντασίας καὶ μὴ συνατοφέρεσθαι
αὐταῖς. αἱ τοίνυν δυνάμεις περὶ ὧν εἰρήκαμεν
καὶ δόξας καὶ μοιχείας καὶ ἡδονὰς καὶ τοιαύτας
φαντασίας καθάπερ οἱ ἀπελαύνοντες προτείνουσι
ψυχαῖς προσιέντες, εἶτα κατασοφιζόμενοι τὰ θρέμματα
νεῖν δυνηθέντας τὴν ἀληθῆ ἀπὸ ψεύδους
καὶ τὸ ἐπίκηρόν τε καὶ ἐφύβριστον ἀπὸ τοῦ
ους ἄγουσιν δουλωσόμενοι.

ἐχῶς ἐναπερειδομένη τῇ ψυχῇ τὴν φαντασίαν ἐν αὐτῇ τυποῦται. καὶ δὴ τὴν εἰκόνα ἔλαθεν περιφέρουσα τοῦ πάθους ἡ ψυχὴ τῆς αἰτίας ἀπό τε τοῦ δελέατος καὶ τῆς ἡμῶν συγκαταθέσεως γινομένης.

§. 112. Οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Βασιλείδην προσαρτήματα τὰ πάθη καλεῖν εἰώθασιν, πνεύματά τινα ταῦτα κατ' οὐσίαν ὑπάρχειν προσηρτημένα τῇ λογικῇ ψυχῇ κατά τινα τάραχον καὶ σύγχυσιν ἀρχικὴν, ἄλλας τε αὖ πνευμάτων νόθους καὶ ἑτερογενεῖς φύσεις προσεπιφύεσθαι ταύταις, οἷον λύκου, πιθήκου, λέοντος, τράγου, ὧν τὰ ἰδιώματα περὶ τὴν ψυχὴν φανταζόμενα τὰς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς τοῖς ζώοις ἐμφερῶς ἐξομοιοῦν λέγουσιν· ὧν γὰρ ἰδιώματα φέρουσι, τούτων τὰ ἔργα μεμοῦνται, καὶ οὐ μόνον ταῖς ὁρμαῖς καὶ φαντασίαις τῶν ἀλόγων ζώων προσοικειοῦνται, ἀλλὰ καὶ φυτῶν κινήματα καὶ κάλλη ζηλοῦσι διὰ τὸ καὶ φυτῶν ἰδιώματα προσηρτημένα φέρειν.

§. 113. Ἔχει δὲ καὶ ἕξεως ἰδιώματα οἷον ἀδάμαντος σκληρίαν. ἀλλὰ μὲν πρὸς τὸ δόγμα τοῦτο διαλεξόμεθα ὕστερον, ὅπηνίκα περὶ ψυχῆς διαλαμβάνομεν, νῦν δὲ τοῦτο μόνον παρασημειωτέον, ὡς δουρείου τινὸς ἵππου κατὰ τὸν ποιητικὸν μῦθον, εἰκόνα σεύζει ὃ κατὰ Βασιλείδην ἄνθρωπος ἐν ἑνὶ σώματι τοσούτων πνευμάτων διαφόρων στρατὸν ἐγκολπισάμενος. αὐτὸς γοῦν ὁ τοῦ Βασιλείδου υἱὸς Ἰσίδωρος ἐν τῷ περὶ προσφυοῦς ψυχῆς συναισθόμενος τοῦ δόγματος οἷον ἑαυτοῦ κατηγορῶν γράφει κατὰ λέξιν· ἐὰν γάρ τινι πεῖσμα δῶς, ὅτι μὴ ἔστιν ἡ ψυχὴ μονομερὴς, τῇ δὲ τῶν προσαρτημάτων βίᾳ τὰ τῶν χειρόνων γίνεται πάθη, πρόφασιν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἔχουσιν οἱ μοχθηροὶ τῶν ἀνθρώπων λέγειν, ἐβιάσθην, ἀπηνέχθην, ἄκων ἔδρασα, μὴ βουλόμενος ἐνήργησα, τῆς τῶν κακῶν ἐπιθυμίας αὐτὸς ἡγησάμενος καὶ οὐ μαχεσάμενος ταῖς τῶν προσαρτημάτων βίαις.

§. 114. Δεῖ δὲ τῷ λογιστικῷ κρείττονας γενομένους τῆς ἐλάττονος ἐν ἡμῖν κτίσεως φανῆναι κρα-

P. 488. Pott.

τούτους; δύο γάρ δή ἁμαρτάς ὑποτίθ
ἐν ἡμῖν καθάπερ οἱ Πυθαγόρειοι πε
ἀλλὰ λέξεσι καὶ Οὐαλεντῖνο
ἐπισκεψόμεθα. ἀγαπᾷ γὰρ ἀφεῖ περὶ
ἐπιτέλλων αὐταῖς δὲ ἔστιν ἀγαθὸς, οὗ πε
σημάτων. ξῆς τοῦ υἱοῦ φανέρωσις, καὶ μ
τοῦ υἱοῦ φανέρωσις, καὶ μ
ἂν ἡ καρδία καθαρὰ γένηται
πνεύματος ἐξωσμένον τῆς καρδία
ἐνοικοῦντα αὐτῇ πνεῦμα οὐκ ἔχ
στον δὲ αὐτῶν ἐπιθυμίαις τὰ ἴδια ἐργα
βριζόντων ἐπιθυμίαις τὰ ἴδια προσηκοῦ
δοκεῖ ὅμοιόν τι πάσχειν οὐκ ἐπιτελεῖ
γὰρ ἐκεῖνο κατατιτρῶται τε καὶ πανδοχεῖ
λάκις κόπου πίμπλαται ἀνθρώπων ποιουμένου
στων καὶ μηδὲ μίαν πρόνοιαν τὸν
καθάπερ ἀλλοτρίου καθεστῶτος.
καὶ ἡ καρδία μέχρι οὗ δαιμόνων οἰκητήριον, ἀλλ' ἀγαθὸς πατὴρ, ἡγία-
τος οὖσα, πολλῶν οὖσα μὴ προνοίας τυγχάνει, ἐπειδὰν
δὲ ἐπισκέψηται αὐτὴν δ μόνος ἀγαθὸς μεταχαρίζεται ὁ
ἔχων τὴν τοιαύτην καρδίαν, ὅτι ὄψεται τὸν θεόν.

§. 115. Τίς οὖν ἡ αἰτία τοῦ μὴ προνοεῖσθαι ἐξ
ἀρχῆς τὴν τοιαύτην ψυχὴν, εἰπάτωσαν ἡμῖν. ἤτοι
γὰρ οὐκ ἔστιν ἀξία — καὶ πῶς ὥσπερ ἐκ μετανοίας ἡ
πρόνοια πρόσεισιν αὐτῇ; — ἢ φύσις σωζομένη ὡς αὐ-
τὸς βούλεται τυγχάνει καὶ ταύτην ἐξ ἀρχῆς
διὰ συγγένειαν προνοουμένην ἀνάγκη μίαν παρεισδυσιν
τοῖς ἀκαθάρτοις παρέχειν πνεῦμα μηδὲ μίαν βια-
σθείη καὶ δοθεὶς ἐλέσθαι τὰ χρείττω, ἐὰν γὰρ δῷ ἐξ μὴ μετανοή-
σασαν αὐτὴν ἐλέσθαι τὰ χρείττω, τοῦτ' ἐκεῖνος ἄκων
ἔχει ὅπερ ἡ παρ' ἡμῖν ἀληθεία δογματίζει, ἐκ μετα-
σολῆς πειθηνίου, ἀλλ' οὐκ ἐκ φύσεως, τὴν σωτηρίαν.
ὥσπερ γὰρ αἱ ἀναθυμιάσεις αἱ τε ἀπὸ τελ-
μάτων εἰς ὁμίχλας συνίστανται καὶ νεφελώδεις συστρο
οὕτως αἱ τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν ἀναδύσε
μὰς,

κακεξίαν προστρίβονται ψυχῇ κατασκευαννύουσαι τὰ εἴδωλα τῆς ἡδονῆς ἐπίπροσθεν τῆς ψυχῆς.

§. 116. Ἐπισκοτοῦσι γοῦν τῷ φωτὶ τῷ νοερῷ ἐπισπωμένης τῆς ψυχῆς τὰς ἐκ τῆς ἐπιθυμίας ἀναδόσεις καὶ παχυνούσης τὰς συστροφὰς τῶν παθῶν ἐνδελεχείᾳ ἡδονῶν, χρυσὸς δὲ ἀπὸ γῆς οὐκ αἴρεται βῶλος, ἀλλ' ἀφεψόμενος διυλίζεται, ἔπειτα καθαρὸς γενόμενος, χρυσὸς ἀκούει, γῆ κεκαθαρμένη. „αἰτεῖσθε γὰρ καὶ δοθήσεται ὑμῖν" *) τοῖς ἐξ ἑαυτῶν ἐλέσθαι τὰ κάλλιστα δυναμένοις λέγεται. ὅπως δ' ἡμεῖς τοῦ διαβόλου τὰς ἐνεργείας καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰς τὴν τοῦ ἁμαρτωλοῦ ψυχὴν ἐπισπείρειν φαμὲν, οὗ μοι δεῖ πλειόνων λόγων παραθεμένῳ μάρτυν τὸν ἀποστολικὸν Βαρνάβαν, ὃ δὲ τῶν ἑβδομήκοντα ἦν καὶ συνεργὸς τοῦ Παύλου κατὰ λέξιν ὧδέ πως λέγοντα· „πρὸ τοῦ ἡμᾶς πιστεῦσαι τῷ θεῷ ἦν ἡμῶν τὸ οἰκητήριον κενὸν τῆς καρδίας φθαρτὸν καὶ ἀσθενὲς ἀληθῶς οἰκοδόμητὸς ναὸς διὰ χειρὸς, ὅτι ἦν πλήρης μὲν εἰδωλολατρείας καὶ ἦν οἶκος δαιμόνων διὰ τὸ ποιεῖν ὅσα ἦν ἐναντία τῷ θεῷ".

§. 117. Τὰς ἐνεργείας οὖν τὰς τοῖς δαιμονίοις καταλλήλους ἐπιτελεῖν φησι τοὺς ἁμαρτωλοὺς, οὐχὶ δὲ αὐτὰ τὰ πνεύματα ἐν τῇ τοῦ ἀπίστου κατοικεῖν ψυχῇ. λέγει. διὰ τοῦτο καὶ ἐπιφέρει· „προσέχετε ἵνα ὁ ναὸς τοῦ κυρίου ἐνδόξως οἰκοδομηθῇ πῶς, μάθετέ τε λαβόντες τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν· καὶ ἐλπίσαντες ἐπὶ τὸ ὄνομα γενώμεθα καινοὶ, πάλιν ἐξ ἀρχῆς κτιζόμενοι". οὐ γὰρ οἱ δαίμονες ἡμῶν ἀπελαύνονται, ἀλλ' αἱ ἁμαρτίαι, φησὶν, ἀφίενται, ἃς ὁμοίως ἐκείνοις ἐπιτελοῦμεν πρὶν ἢ πιστεῦσαι. εἰκότως οὖν ἀντέθηκε τὰ ἐπιφερόμενα· „διὸ ἐν τῷ κατοικητηρίῳ ἡμῶν ἀληθῶς ὁ θεὸς, κατοικεῖ ἐν ἡμῖν πῶς ὁ λόγος αὐτοῦ τῆς πίστεως, ἡ κλῆσις αὐτοῦ τῆς ἐπαγγελίας, ἡ σοφία τῶν δικαιωμάτων, αἱ ἐντολαὶ τῆς διδαχῆς".

*) Matth. 7, 7.

οἶδα ἐγὼ εἰρέσθαι τινὶ ἐντυχὼν, καὶ ὁ τα-
νος διατῆς χρήσεως ἔφασκεν τῆς ἡδονῆς ἡδ
αὐτομολῶν πρὸς ἡδονὴν διὰ προσποιητο
ναῖος οὗτος γνωστικὸς, ἐπεὶ ἔφασκε γὰρ δὴ
δοτικὸν εἶναι, μέγα ἐλεγεν
ἡδονῆς μὴ πεπειραμένον, ἐν αὐτῇ δ
κρατεῖσθαι, ὅθεν γυμνάζεσθαι δὲ ἑαυτὸν κατ
§. 118. Ἑλλάνδανεν ταύτῃ
ἄθλιος τῇ φιλησόνῳ τέχνῃ. Κυρηναῖος π
10δόξῃ καὶ Ἀριστίππου σοφιστοῦ.
τὴν ἀλήθειαν αὐχοῦντος ὁμιλεῖν τῇ ἑταίρᾳ τῇ
ἐπὶ τῷ συνεχῶς ἔχοι
γὰρ ἔλεγεν Λαΐδα καὶ φάσκοντες ἑαυτοὺς
τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ παραχρῆσθαι τὰνδρὸς φέρ
15σθαι ἀπομνημόνευμά τι ἀσκήσει ταύτῃ σαρκὸς
τροπῆς τὸ δεῖν δεῖν ζῆλον τάς τε
γενναῖος κολούειν ἀσκήσει τῇ σαρκὸς ἡδονὰς
ἐπιθυμίας, καὶ ἐπιθέσεις.
τῆς σαρκὸς ὁρμάς τε καὶ οἷον ἐφυβρίζοντες
20τράγων δίκην ἐκχυθέντες ἐν μὲν βορβόρῳ κα-
μιατι καθηδυπαθοῦσιν, ἢ ψυχῇ δὲ ἀνδρὸς
φύσει ῥευστὸν ὂν, ἢ ψυχὴ δὲ αὐτῶν, οὐκ εἰδότες ὅτι τὸ
κίας κατορώρυκται δόγμα ἡδονῆς αὐτῆς, τίνι γὰρ οὗτοι Σαρδανα-
ἀποστολικοῦ μεταδιωκόντων. τίνι γὰρ ἐφύβρισα καὶ μετ' ἔρωτος
25πάλλου διαφέρουσιν; οὐ τὸν βίον δηλοῖ τὸ ἐπίγραμμα.
ταῦτ' ἔχω ὅσσ' ἔφαγον, τὰ δὲ πολλὰ καὶ ὄλβια κεῖνα λέλειπται.
τέρπ' ἔπαθον, τὰ δὲ πολλὰ καὶ ἐφύβρισα καὶ μετ' ἔρωτος
καὶ γὰρ ἐγὼ σποδός εἰμι Νίνου μεγάλης Βασιλεύσας.
καθόλου γὰρ οὐκ ἀναγκαῖον τὸ τῆς ἡδονῆς πάθος,
30ἀκολούθημα δὲ χρείαις τισὶ φυσικαῖς, πείνῃ δίψει,
φθείρει, γάμῳ.

§. 119. Εἰ γοῦν ταύτης δίχα πιεῖν οἶδεν τε ἦν
ροφῆς προσίεσθαι ἢ παιδοποιεῖν, ἐδείχθη οὖν ἂν οὐδὲ
ἕτερα χρεία ταύτης. ἐνέργεια τε διά-
35ις οὐδὲ μὴν μέρος τι ἡμέτερον ἡδονή, ἀλλ' ὑπονο-
γέγενται παρῆλθεν εἰς τὸν βίον ὥσπερ τοὺς ὕλας

φασὶ τῆς παραπέψεως τῆς τροφῆς χάριν. ἡ δὲ ἀφηνιάσασα καὶ τοῦ οἴκου κατακρατήσασα πρώτην ἐπεθυμίαν γεννᾷ ἔφεσιν καὶ ὄρεξιν οὖσαν ἄλογον τοῦ κεχαρισμένου αὐτῇ, καὶ τὸν Ἐπίκουρον τέλος εἶναι τοῦ φιλοσόφου ὑπέπεισε θέσθαι τὴν ἡδονήν. θεάζει γοῦν σωκρὸς εὐ- P. σταθὲς κατάστημα καὶ τὸ περὶ τούτης πιστὸν ἔλπι- 492. σμα. τί γὰρ ἕτερον ἡ τρυφὴ ἢ φιλήδονος λεχνεία καὶ Pott. πλεονασμὸς περίεργος πρὸς ἡδυπάθειαν ἀνειμένων; ἐμφαντικῶς ὁ Διογένης ἐν τινι τραγῳδίᾳ γράφει·

οἱ τῆς ἀνάνδρου καὶ διεσκαωμένης
τρυφῆς ὑφ' ἡδονειῶσιν ἀχθέντες κέαρ
πονεῖν θέλοντες οὐδὲ βαιά.

καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις ὅσα αἰσχρῶς μὲν εἴρηται, ἐπαξίως δὲ τῶν φιληδόνων.

§. 120. Διό μοι δοκεῖ θείως ὁ νόμος ἀναγκαίως τὸν φόβον ἐπαρτᾶν, ἵν' εὐλαβείᾳ καὶ προσοχῇ τὴν ἀμεριμνίαν ὁ φιλόσοφος κτήσηταί τε καὶ τηρήσῃ ἀδιάπτωτός τε καὶ ἀναμιάρτητος ἐν πᾶσι διαμένων. οὐ γὰρ ἄλλως εἰρήνη καὶ ἐλευθερία περιγίνεται ἢ διὰ τῆς ἀπαύστου καὶ ἀναπαυδήτου πρὸς τὰς τῶν παθῶν ἡμῶν ἀντιμαχήσεως. οὗτοι γὰρ οἱ ἀνταγωνισταὶ παχεῖς καὶ Ὀλυμπιονῖκοι σφηκῶν ὡς εἰπεῖν εἰσὶ δριμύτεροι καὶ μάλιστα ἡ ἡδονὴ οὐ μόνον μεθ' ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ νύκτωρ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἐνυπνίοις μετὰ γοητείας δελεαστικῶς ἐπιβουλεύουσα καὶ δάκνουσα. πῶς οὖν ἔτι δίκαιοι κατατρέχειν τοῦ νόμου Ἕλληνες φόβῳ καὶ αὐτοὶ τὴν ἡδονὴν δουλοῦσθαι διδάσκοντες; ὁ γοῦν Σωκράτης φυλάσσεσθαι κελεύει τὰ ἀναπειθοντά μὴ πεινῶντας ἐσθίειν καὶ μὴ διψῶντας πίνειν καὶ τὰ βλέμματα καὶ τὰ φιλήματα τῶν καλῶν ὡς γαλεπώτερον σκορπίων καὶ φαλάγγων ἰὸν ἐνιέναι πεφυκότα.

§. 121. Καὶ Ἀντισθένης δὲ μανῆναι μᾶλλον ἢ ἡσθῆναί φησιν, ὅ τε Θηβαῖος Κράτης· τῶν δὲ,

κράτει, ψυχῆς ἥθεϊ ἀγαλλομένη,

οὐδ' ὑπὸ ο χρυσῶν δουλουμένη οὔθ'
ὑπάρχων, εἰσὶ φιλάβροι, καὶ τὸ
οὐδ' ἐπὶ συμποτικοὶ εἰσὶ ἀδούλωτοι καὶ
ἡδονὴ ἀνδραποδώδεις ἐλευθερίαν τ'
5 ἀθάνατον βασιλείαν ἐθυμηρόνας γράφει τῇ
οὔτος ἐν ἄλλοις ἐθυμηρόνας κατάπλασι
δίαιτα ἀκατασχέτου ζήνωνι
εἰ δὲ μὴ, βράζον. καίτοι δὲ διασύ
δασκαλίαν μαγευροῦσι καίτοι
10κοὶ οὐδὲ πως φιλοσοφ-
φιλοσοφίαν κεκτῆ- ἔθνονται σα-
πεπὶν διδάσκει ἐπιπειν ὑδ
εἰς ἄρτος, ὄψον καὶ ἰταλῆς λαμ
§. 122. Πάντες δὴ οὗτος φιλο-
15φῶς ὁμολογεῖν τὴν ἐκ τῆς εὐλαβείας
P. δὲ ἀληθὴς καὶ ὁσίωμασι οὐκ ἄλογος σοφία
178καὶ θεσπίωμασι περὶ δαιμονίων σκεπτομένη
Syb. τοις καὶ μυστηρίοις καὶ δαιμονίας ἐντολαῖς
συγγυμνασία τε καὶ συναναστροφῆς δυνάμιν
20θείαν κατὰ τὸ ἐμπνεόμενον μέρος
λόγου λαμβάνει. ἤδη γοῦν καὶ τοῦ
τὴν αἰγίδα γράφουσι ποιητικοῦ Διὸς
δεινὴν, ἣν πέρι μὲν πάντη φόβος ἔστεφ ἀνωται,
ξὺν δ' Ἔρις, ξὺν δ' Ἀλκὴ, δεινοῖο πελώρου,
ξὺν δὲ τε Γοργείη κεφαλὴ, Διὸς τέρας αἰγιόχοιο *).
δεινή τε σμερδνή τε, διορθῶν ὀρθῶς
§. 123. Τοῖς δὲ τὸ σωτήριον φανήσεται τῆς τε
δυναμένοις οὐκ οἶδα εἴ τι φίλτερον ἄλλο ἐστὶν ἀνθρώποις
σεμνότητος τοῦ νόμου καὶ τῆς ὑπερτονον ἴδειν λέγηται
λαβείας. ἀλλὰ γὰρ ὅταν τινὰς, ἵνα μὴ τινες τῶν ζη-
ὥσπερ καὶ ὁ κύριος ἐπὶ τινας, ἀπόχρωσιν ἄσωσιν, οὕτως
λούντων αὐτὸν ἔκτονον καὶ βουλομένοις
ρούμεν, οὐχ ὡς ὑπέρτονον, ἀλλὰ τοῖς μὴ
αλαβεῖν τὸν θεῖον ζυγὸν τούτοις ὑπέρτονον.

*) Homer. Iliad. ε. v. 739—742.

γὰρ ἀτόνοις καὶ ἀσθενικοῖς τὸ μέτριον ὑπέρτονον δοκεῖ, καὶ τοῖς ἀδίκοις ἀκροδίκαιον τὸ ἐπιβάλλον. ὅσους γὰρ διὰ τὸ φιλικῶς πρὸς ἁμαρτίας ἔχειν ἢ συγγνώμιη παρεισέρχεται, οὗτοι τὴν ἀλήθειαν ἀπήνειαν ὑπολαμβάνουσιν καὶ τὴν αὐστηρίαν ἀποτομίαν, καὶ ἀνηλεῆ τὸν μὴ συναμαρτάνοντα μηδὲ συγκαταπώμενον. P. 494. Pott.

§. 124. Εὖ γοῦν ἡ τραγῳδία ἐπὶ τοῦ Ἅιδου γράφει·

πρὸς δ' οἷον ἥξεις δαίμον' ὡς ἐρώμενον;
ὃς οὔτε τοὐπιεικὲς οὔτε τὴν χάριν
ἥδει, μόνην δ' ἔστεργε τὴν ἁπλῶς δίκην.

καὶ γὰρ εἰ μηδέ πω ποιεῖν τὰ μὴ προσταττόμενα ὑπὸ τοῦ νόμου οἷοί τέ ἐστε, ἀλλά τοι συνορῶντες ὡς ὑπαδείγματα ἡμῖν ἔκκειται κάλλιστα ἐν αὐτῷ τρέφειν καὶ ἄγειν τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας δυνάμεθα· καὶ τῇδε ὠφελοίμεθ' ἂν κατὰ δύναμιν προθυμότερον, τὰ μὲν προκαλούμενοι, τὰ δὲ μιμούμενοι, τὰ δὲ καὶ δυσωπούμενοι. οὔτε γὰρ οἱ παλαιοὶ δίκαιοι κατὰ νόμον βιώσαντες ἀπὸ δρυὸς ἦσαν παλαιφάτου οὐδ' ἀπὸ πέτρης *), τῷ γοῦν βουληθῆναι γνησίως φιλοσοφεῖν ὅλους αὐτοὺς φέροντες ἀνέθεσαν τῷ θεῷ καὶ εἰς πίστιν ἐλογίσθησαν.

§. 125. Καλῶς ὁ Ζήνων ἐπὶ τῶν Ἰνδῶν ἔλεγεν ἕνα Ἰνδὸν παροπτώμενον ἐθέλειν ἰδεῖν ἢ πάσας τὰς περὶ πόνου ἀποδείξεις μαθεῖν. ἡμῖν δὲ ἄφθονοι μαστύρων πηγαὶ ἑκάστης ἡμέρας ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν θεωρούμεναι παροπτωμένων ἀνασκινδυλευομένων, τὰς κεφαλὰς ἀποτεμνομένων. τούτους πάντας ὁ παρὰ τοῦ νόμου φόβος εἰς Χριστὸν παιδαγωγήσας συνήσκησε τὸ εὐλαβὲς καὶ δι' αἱμάτων ἐνδεικνύσθαι. ὁ θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ θεοὺς διακρινεῖ **). τίνας τούτους; τοὺς ἡδονῆς κρείττονας, τοὺς τῶν παθῶν διαφέροντας, τοὺς ἕκαστον ὧν πράσσουσιν ἐπισταμένους, τοὺς γνωστικούς, τοὺς τοῦ κόσμου μείζονας. καὶ πάλιν· „ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε καὶ υἱοὶ

*) Cf. Homer. Odyss. τ. 163. **) Psalm. 82, 1.

ὑψίστου πάντες”, *) τίσι λέγει ὁ κύριος
τοιούτους ὡς
ἐκλεκτοὺς λέγει, οἷον τε πᾶν τὸ ἀνθρώ
ἀλλ' ἐν πρεσβείᾳ, **) ἡμεῖς καὶ γὰρ οὐκέτι
δοὺ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα” λέγει
“καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρονομῆ
οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρον
δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκετε”, †)
τὸ πνεῦμα εἴρηκεν. Κεφ. ιβ'.
§. 126. Ὑποπιπτόντων τοίνυν συνασκεῖ-
λάβειαν τῶν φιλοσόφων τοῖς πά-
τας κατὰ τοὺς τὰ παρὰ τοῖς ἀλλοις εἰ-
βρωμάτων καὶ τὴν τρυφὴν ἔτι καὶ τὰ εἰς τὴν κοίτην
καὶ τὴν ἔμετον δὲ μέγιστον, “αὐτὸς γὰρ
σωφροσύνη τὸ μὴ σε ἐγκαταλείπω” οὕτω
ἀνώ, οὐδ' οὐ μὴ γνησίαν περιωμένους εἰς πίστιν ἕκαστον
νας διὰ τὴν ἐγκράτειαν ἀφιέσειν. ἐκδέξεται ἡμῶν εἰς
λαβῶς προσίεναι τὴν πίστεως ἐλαύνοντος ἐκ τῆς εὐδαιμονίας περιγέ-
20τοῦ κυρίου ζυγὸς ἐκ πειρωμένους ἀλλὰ τὸν Κῶον
ἡνιόχου κατὰ προκοπὴν ἐκ πίστεως ἐλαύνοντος ἐκ τῆς εὐδαιμονίας περιγέ-
σωτηρίαν, ὅπως ὁ προσήκων ἐλαύνεται δὲ ἡ ἄσκησις χατὰ τὸν Κῶον
νηται καρπός. γίνεται δὲ ἡ ἄσκησις ἀλλὰ καὶ τῆς
Ἱπποκράτην, οὐ μόνον τοῦ σώματος, τροφῆς.
25ρυχῆς ὑγίεια, ἀοχνίη πόνων, ἀοχλίη

Cap. XXI.

§. 127. Ἐπίκουρος δὲ ἐν τῷ μὴ πεισθῆν μηδὲ
διψῆν μήτε ῥίγοῦν τὴν εὐδαιμονίαν τεθέμενος τὴν
ἰσόθεον ἐπεφώνησε φωνὴν ἀσεβῶς εἰπὼν ἐν τούτοις
νῶν Διὶ πατρὶ μάχεσθαι ὥσπερ ὑῶν σκατοφάγων καὶ

*) Psalm. 82, 6. **) Roman. 8, 9. ***) 1 Corinth
†) Ibid. 15, 50. ††) Psalm. 82, 7. †—††) Heb
†††) Cf. Matth. 11, 30. Roman. 1, 17.

3
10, 3.
1 3, 5.

οὐχὶ τῶν λογικῶν καὶ φιλοσόφων τὴν μακαρίαν νίκην δογματίζων, τῶν γὰρ ἀπὸ τῆς ἡδονῆς ἀρχομένων τούς τε Κυρηναϊκοὺς εἶναι καὶ τὸν Ἐπίκουρον, τούτους γὰρ τέλος εἶναι λέγειν διαρρήδην τὸ ἡδέως ζῆν, τέλειον δὲ ἀγαθὸν μόνον τὴν ἡδονὴν, ὁ δὲ Ἐπίκουρος καὶ τὴν τῆς ἀλγηδόνος ὑπεξαίρεσιν ἡδονὴν εἶναι λέγει, αἱρετὸν δὲ εἶναί φησιν ὃ πρῶτον ἐξ ἑαυτοῦ ἐφ' ἑαυτὸ ἐκσπᾶται, πάντως δηλονότι ἐν κινήσει ὑπάρχον. Δεινόμαχος δὲ καὶ Καλλιφῶν τέλος εἶναι ἔφασαν πᾶν τοῦτο καθ' αὑτὸν ποιεῖν ἕνεκα τοῦ ἐπιτυγχάνειν ἡδονῆς καὶ τυγχάνειν, ὅ τε Ἱερώνυμος ὁ περιπατητικὸς τέλος μὲν εἶναι τὸ ἀοχλήτως ζῆν, τελικὸν δὲ ἀγαθὸν μόνον τὴν εὐδαιμονίαν. καὶ Διόδωρος ὁμοίως ἀπὸ τῆς αὐτῆς αἱρέσεως γενόμενος τέλος ἀποφαίνεται τὸ ἀοχλήτως καὶ καλῶς ζῆν. P. 496. Pott.

§. 128. Ἐπίκουρος μὲν οὖν καὶ οἱ Κυρηναϊκοὶ τὸ πρῶτον οἰκεῖον φασιν ἡδονὴν εἶναι, ἕνεκα γὰρ ἡδονῆς παρελθοῦσα, φασὶν, ἡ ἀρετὴ ἡδονὴν ἐνεποίησε. κατὰ δὲ τοὺς περὶ Καλλιφῶντα ἕνεκα μὲν τῆς ἡδονῆς παρεισῆλθεν ἡ ἀρετὴ, χρόνῳ δὲ ὕστερον τὸ περὶ αὐτὴν κάλλος κατιδοῦσα ἰσότιμον ἑαυτὴν τῇ ἀρχῇ, τουτέστι τῇ ἡδονῇ, παρέσχεν. οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀριστοτέλη τέλος ἀποδιδόασιν εἶναι τὸ ζῆν καὶ ἀρετὴν, οὔτε δὲ τὴν εὐδαιμονίαν οὔτε τὸ τέλος παντὶ τῷ τὴν ἀρετὴν ἔχοντι παρεῖναι, βασανιζόμενον γὰρ καὶ τύχαις ἀβουλήτοις περιπίπτοντα τὸν σοφὸν καὶ διὰ ταῦτα ἐκ τοῦ ζῆν ἀσμένως ἐθέλοντα διαφεύγειν μὴ εἶναι μήτε μακάριον μήτ' εὐδαίμονα; δεῖ γὰρ καὶ χρόνου τινὸς τῇ ἀρετῇ, οὐ γὰρ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ περιῶς φασι, πᾶς εὐδαίμων ποτέ· τέλειος δ' ἂν εἴη χρόνος ὁ ἀνθρώπινος βίος. συμπληροῦσθαι τοίνυν τὴν εὐδαιμονίαν ἐκ τῆς τριγενείας τῶν ἀγαθῶν. οὔτ' οὖν ὁ πένης οὔθ' ὁ ἄδοξος, ἀλλ' οὐδ' ὁ ἐπίνοσος, ἀλλ' οὐδ' ἂν οἰκέτης ἢ τις καὶ αὐτούς. P. 179 Sylb.

§. 129. Πάλιν δ' αὖ Ζήνων μὲν ὁ Στωϊκὸς τέλος ἡγεῖται τὸ κατ' ἀρετὴν ζῆν, Κλεάνθης δὲ τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν ἐν τῷ εὐλογιστεῖν, ὃ ἐν P. τῇ τῶν κατὰ φύσιν ἐκλογῇ κεῖσθαι διελάμβανεν. 497. Ὃ τε Ἀντίπατρος ὁ τούτου γνώριμος τὸ τέλος κεῖ- Pott. σθαι ἐν τῷ διηνεκῶς καὶ ἀπαραβάτως ἐκλέγεσθαι μὲν τὰ κατὰ φύσιν, ἀπεκλέγεσθαι δὲ τὰ παρὰ φύσιν ὑπολαμβάνει. Ἀρχέδημός τε αὖ οὕτως ἐξηγεῖτο εἶναι τὸ τέλος ἐκλεγόμενος τὰ κατὰ φύσιν μέγιστα καὶ κυριώτατα, οὐχ οἷόν τε ὄντα ὑπερβαίνειν. πρὸς τούτοις ἔτι Παναίτιος τὸ ζῆν κατὰ τὰς δεδομένας ἡμῖν ἐκ φύσεως ἀφορμὰς τέλος ἀπεφήνατο. ἐπὶ πᾶσί τε ὁ Ποσειδώνιος τὸ ζῆν θεωροῦντα τὴν τῶν ὅλων ἀλήθειαν καὶ τάξιν καὶ συγκατασκευάζοντα αὐτὴν κατὰ τὸ δυνατόν, κατὰ μηδὲν ἀγόμενον ὑπὸ τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς. τινὲς δὲ τῶν νεωτέρων Στωϊκῶν οὕτως ἀπέδοσαν τέλος εἶναι, τὸ ζῆν ἀκολούθως τῇ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῇ. τί δή σοι Ἀρίστωνα καταλέγομαι; τέλος οὗτος εἶναι τὴν ἀδιαφορίαν ἔφη, τὸ δὲ ἀδιάφορον ἁπλῶς ἀδιάφορον ἀπολείπει. ἢ τὰ Ἡρίλλου εἰς μέσον παράγωμεν; τὸ κατ' ἐπιστήμην ζῆν τέλος εἶναι τίθησιν Ἡρίλλος. τοὺς γὰρ ἐκ τῆς ἀκαδημίας νεωτέρους ἀξιοῦσί τινες τέλος ἀποδιδόναι τὴν ἀσφαλῆ πρὸς τὰς φαντασίας ἀποχήν. ναὶ μὴν Λύκος ὁ περιπατητικὸς τὴν ἀληθινὴν χαρὰν τῆς ψυχῆς τέλος ἔλεγεν εἶναι, ὡς Λεύκιμος τὴν ἐπὶ τοῖς καλοῖς. Κριτόλαος δὲ ὁ καὶ αὐτὸς περιπατητικὸς τελειότητα ἔλεγεν κατὰ φύσιν εὐροοῦντος βίου, τὴν ἐκ τῶν τριῶν γενῶν συμπληρουμένην προγονικὴν τελειότητα μηνύων.

§. 130. Οὐκοῦν ἐπὶ τούτοις ἀρκουμένους καταπαυστέον, φιλοτιμητέον δὲ ὡς ἔνι μάλιστα καὶ τὰ πρὸς τῶν φυσικῶν δογματιζόμενα περὶ τοῦ προκειμένου παραθέσθαι. Ἀναξαγόραν μὲν γὰρ τὸν Κλαζομένιον τὴν θεωρίαν φάναι τοῦ βίου τέλος εἶναι καὶ ἀπὸ ταύτης ἐλευθερίαν λέγουσιν, Ἡράκλειτόν τε τὸν Ἐφέσιον τὴν εὐαρέστησιν. Πυθαγόραν δὲ ὁ

Ποντικὸς Ἡρακλείδης ἱστορεῖ τὴν ἐπιστήμην τῆς τε- P.
λειότητος τῶν ἀρετῶν τῆς ψυχῆς εὐδαιμονίαν εἶναι 498.
παραδεδωκέναι. ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀβδηρῖται τέλος ὑπάρ- Pott.
χειν διδάσκουσιν, Δημόκριτος μὲν ἐν τῷ περὶ τέλους
στὴν εὐθυμίαν, ἣν καὶ εὐεστὼ προσηγόρευσεν, καὶ
πολλάκις ἐπιλέγει· τέρψις γὰρ καὶ ἀτερπίη οὖρος
τῶν περιηκμακότων. Ἑκαταῖος δὲ αὐτάρκειαν, καὶ
δὴ Ἀπολλόδοτος ὁ Κυζικηνὸς τὴν ψυχαγωγίαν, καθά-
περ Ναυσιφάνης τὴν ἀκαταπληξίαν. ταύτην γὰρ ἔφη
ὑπὸ Δημοκρίτου ἀθαμβίην λέγεσθαι. ἔτι πρὸς τού-
τοις Διότιμος τὴν παντέλειαν τῶν ἀγαθῶν ἣν εὐεστὼ
προσαγορεύεσθαι τέλος ἀπέφηνεν. πάλιν Ἀντισθένης
μὲν τὴν ἀτυφίαν, οἱ δὲ Ἀννικέρειοι καλούμενοι ἐκ
τῆς Κυρηναϊκῆς διαδοχῆς τοῦ μὲν ὅλου βίου τέλος
οὐδὲν ὡρισμένον ἔταξαν, ἑκάστης δὲ πράξεως ἴδιον
ὑπάρχειν τέλος τὴν ἐκ τῆς πράξεως περιγινομένην
ἡδονήν. οὗτοι οἱ Κυρηναϊκοὶ τὸν ὅρον τῆς ἡδονῆς
Ἐπικούρου, τουτέστι τὴν τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσιν,
ἀθετοῦσιν, νεκροῦ κατάστασιν ἀποκαλοῦντες, χαίρειν γὰρ
ἡμᾶς μὴ μόνον ἐπὶ ἡδοναῖς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὁμιλίαις καὶ
ἐπὶ φιλοτιμίαις. ὁ δὲ Ἐπίκουρος πᾶσαν χαρὰν τῆς
ψυχῆς οἴεται ἐπὶ πρωταπαθούσῃ τῇ σαρκὶ γενέσθαι.

Cap. XXII.

§. 131. Ὅ τε Μητρόδωρος ἐν τῷ περὶ τοῦ μεί-
ζονα εἶναι τὴν παρ' ἡμᾶς αἰτίαν πρὸς εὐδαιμονίαν τῆς
ἐκ τῶν πραγμάτων· ἀγαθὸν, φησὶ, ψυχῆς τί ἄλλο
ἢ τὸ σαρκὸς εὐσταθὲς κατάστημα καὶ τὸ περὶ ταύτης
πιστὸν ἐλπισμα; ναὶ μὴν Πλάτων ὁ φιλόσοφος διττὸν P.
εἶναι τὸ τέλος φησὶν, τὸ μὲν μεθεκτόν τε καὶ πρῶτον ἐν 499.
αὐτοῖς ὑπάρχον τοῖς εἴδεσιν, ὃ δὴ καὶ ἀγαθὸν προσ- Pott.
ονομάζει, τὸ δὲ μετέχον ἐκείνου καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ δεχό-
μενον ὁμοιότητα, ὃ περὶ ἀνθρώπους γίνεται τοὺς μετα-
ποιουμένους ἀρετῆς τε καὶ τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας.
διὸ καὶ Κλεάνθης ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ ἡδονῆς τὸν

Σωκράτην φησὶ παρ' ἕκαστα διδάσκειν, ὡς ὁ αὐτὸς δίκαιός τε καὶ εὐδαίμων ἀνὴρ καὶ τῷ πρώτῳ διελόντι τὸ δίκαιον ἀπὸ τοῦ συμφέροντος κατηρῆσθαι ὡς ἀσεβές τι πρᾶγμα δεδρακότι, ἀσεβεῖς γὰρ τῷ ὄντι οἱ τὸ συμφέρον ἀπὸ τοῦ κατὰ νόμον χωρίζοντες. αὐτὸς δὲ ὁ Πλάτων τὴν εὐδαιμονίαν τὸ εὖ τὸν δαίμονα ἔχειν, δαίμονα δὲ λέγεσθαι τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἡγεμονικὸν, τὴν δὲ εὐδαιμονίαν τὸ τελειότατον ἀγαθὸν καὶ πληρέστατον λέγει. ὅτε δὲ βίον ὁμολογούμενον καὶ σύμφωνον αὐτὴν ἀποκαλεῖ, καὶ ἔσθ' ὅτε τὸ κατ' ἀρετὴν τελειότατον, τοῦτο δὲ ἐν ἐπιστήμῃ τοῦ ἀγαθοῦ τίθεται καὶ ἐν ἐξομοιώσει τῇ πρὸς τὸν Θεὸν, ὁμοίωσιν ἀποφαινόμενος δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως εἶναι. ἢ γὰρ οὐχ οὕτως τινὲς τῶν ἡμετέρων τὸ μὲν κατ' εἰκόνα εὐθέως κατὰ τὴν γένεσιν εἰληφέναι τὸν ἄνθρωπον, τὸ καθ' ὁμοίωσιν δὲ ὕστερον κατὰ τὴν τελείωσιν μέλλειν ἀπολαμβάνειν ἐκδέχονται.

P. 180. Syb.

§. 132. Αὐτίκα ὁ Πλάτων τὴν ὁμοίωσιν ταύτην μετὰ ταπεινοφροσύνης ἔσεσθαι τῷ ἐναρέτῳ διδάσκων ἐκεῖνό που ἑρμηνεύει, "πᾶς ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται" *). λέγει οὖν ἐν τοῖς νόμοις· "ὁ μὲν δὴ Θεὸς, ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ μέσα καὶ τελευτὴν τῶν πάντων ἔχων εὐθεῖαν περαίνει κατὰ φύσιν περιπορευόμενος, τῷ δὲ αἰεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν ἀπολειπομένων τοῦ θείου νόμου τιμωρός. ὁρᾷς ὅπως καὶ αὐτὸς εὐλάβειαν προσάγει τῷ θείῳ νόμῳ; ἐπιφέρει γοῦν· "ἧς ὁ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλων ἐχόμενος ξυνέπεται ταπεινὸς καὶ κεκοσμημένος". εἶτα τούτοις τὰ ἀκόλουθα συνάψας καὶ τῷ φόβῳ νουθετήσας ἐπιφέρει· "τίς οὖν δὴ πρᾶξις φίλη καὶ ἀκόλουθος θεῷ; μία καὶ ἕνα λόγον ἔχουσα ἀρχαῖον, ὅτι τῷ μὲν ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ὄντι μετρίῳ φίλον ἂν εἴη, τὰ δὲ ἄμετρα οὔτε ἀλλήλοις οὔτε τοῖς ἐμμέτροις. τὸν οὖν τῷ

P. 500. Potr.

*) Luc. 14, 11.

θεῷ προσφιλῆ γενησόμενον εἰς δύναμιν ὅτι μάλιστα καὶ αὐτὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γίνεσθαι.

§. 133. Καὶ κατὰ τοῦτον δὴ τὸν λόγον ὁ μὲν σώφρων ἡμῶν θεῷ φίλος — ὅμοιος γάρ — ὅ τε μὴ σώφρων ἀνόμοιός τε καὶ διάφορος. τοῦτο ἀρχαῖον εἶναι φήσας τὸ δόγμα τὴν ἐκ τοῦ νόμου εἰς αὐτὸν ἥκουσαν διδασκαλίαν ἠνέξατο, κἂν τῷ Θεαιτήτῳ τὰ παρὰ ἀμφὶ τὴν θνητὴν φύσιν καὶ τόνδε τὸν τόπον περιπολεῖν ἐξ ἀνάγκης δοὺς ἐπιφέρει· ἐνθένδε ἐκεῖσε φεύγειν δεῖ· καὶ πειρᾶσθαι ὁμοίωσις θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν, ὅτι τάχιστα, φυγὴ δὲ καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι. ὁμοίωσις δὲ δίκαιον ὁ Πλάτωνος ἀδελφεοῦς τὴν εὐδαιμονίαν φησὶν ἔξιν εἶναι τελείαν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσιν, ἢ ἕξιν ἀγαθῶν, ἧς δὴ καταστάσεως ἅπαντας μὲν ἀνθρώπους ὄρεξιν ἔχειν, στοχάζεσθαι δὲ τοὺς ἀγαθοὺς τῆς ἀοχλησίας. εἶεν δ' ἂν αἱ ἀρεταὶ τῆς εὐδαιμονίας ἀπεργαστικαί. Ξενοκράτης τε ὁ Χαλκηδόνιος τὴν εὐδαιμονίαν ἀποδίδωσι κτῆσιν τῆς οἰκείας ἀρετῆς καὶ τῆς ὑπηρετικῆς αὐτῇ δυνάμεως. εἶτα ὡς μὲν ἐν ᾧ γίνεται φαίνεται λέγων τὴν ψυχὴν, εἶτα ὡς μὲν ἐν ᾧ γίνεται τὰς ἀρετὰς, ὡς δ' ἐξ ὧν ὡς μερῶν τὰς καλὰς πράξεις καὶ τὰς σπουδαίας ἕξεις τε καὶ διαθέσεις καὶ κινήσεις καὶ σχέσεις, ὡς τούτων οὐκ ἄνευ τὰ σωματικὰ καὶ τὰ ἐκτός. ὁ γὰρ Ξενοκράτους γνώριμος Πολέμων φαίνεται τὴν εὐδαιμονίαν αὐτάρκειαν εἶναι βουλόμενος ἀγαθῶν πάντων ἢ τῶν πλείστων καὶ μεγίστων. δογματίζει γοῦν χωρὶς μὲν ἀρετῆς μηδέποτε ἂν εὐδαιμονίαν ὑπάρχειν, δίχα δὲ καὶ τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ἐκτὸς τὴν ἀρετὴν αὐτάρκη πρὸς εὐδαιμονίαν εἶναι.

§. 134. Καὶ τὰ μὲν ὧδε ἔχειν, αἱ δὲ ἀντιρρήσονται, ἡμῖν δὲ αὐτοῖς εἰς τέλος ἀτελεύτητον ἀφικέσθαι πρόκειται πειθομένοις ταῖς ἐντολαῖς, τουτέστι τῷ στηριόνως διὰ τῆς τοῦ θείου θελήματος γνώσεως, ἣ

τε πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον ὡς οἷόν τε ἐξομοίωσις τέλος ἐστὶ καὶ εἰς τὴν τελείαν υἱοθεσίαν διὰ τοῦ υἱοῦ ἀποκατάστασις δοξάζουσα ἀεὶ τὸν πατέρα διὰ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως τοῦ ἀδελφοὺς καὶ συγκληρονόμους κατασκευάσαντος ἡμᾶς εἰπεῖν καὶ ὁ μὲν ἀπόστολος συντόμως τὸ τέλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ διαγράφων λέγει· „νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον"*)· διττὴν δὲ εἰδὼς τὴν ἐλπίδα τὴν μὲν προσδοκωμένην, τὴν δὲ ἀπειλημμένην ἤδη τέλος διδάσκει τὴν τῆς ἐλπίδος ἀποκατάστασιν· „ἡ γὰρ ὑπομονή", φησί, „δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν"**). διὰ ἣν ἀγάπην καὶ εἰς τὴν ἐλπίδα ἀποκατάστασις ἣν „ἀνάπαυσιν" ἀλλαχοῦ λέγει ἀποκεῖσθαι ἡμῖν.

§. 135. Τὰ ἅμαια καὶ παρὰ τῷ Ἰεζεκιὴλ εὕροις ἂν οὕτως ἔχοντα· „ἡ ψυχὴ ἁμαρτάνουσα αὐτὴ ἀποθανεῖται καὶ ἀνὴρ ὃς ἂν γένηται δίκαιος καὶ ποιήσῃ κρῖμα καὶ δικαιοσύνην ἐπὶ τὰ ὄρη οὐκ ἔφαγεν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ οὐκ ἦρεν ἐπὶ τὰ εἴδωλα οἴκου Ἰσραὴλ καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον οὐκ ἐμίανεν καὶ πρὸς γυναῖκα ἐν καιρῷ ἀκαθαρσίας αὐτῆς οὐ προσῆλθεν" — αὐ γὰρ ἐφύβριστον τὴν ἀνθρώπου σποράν εἶναι βούλεται — „καὶ ἄνδρα", φησὶ „μὴ κακώσῃ ἐνεχύρασμα ὀφείλοντος ἀποδώσει, ἅρπαγμα οὐ μὴ ἁρπάσῃ τὸν ἄρτον αὐτοῦ πεινῶντι δώσει, καὶ πλεονασμὸν οὐ λήψεται, ἐξ ἀδικίας ἀποστρέψει τὴν χεῖρα αὐτοῦ, κρῖμα ἀληθινὸν ποιήσει ἀνὰ μέσον ἀνδρὸς καὶ τοῦ πλησίον, ἐν τοῖς δικαιώμασί μου πορεύσεται καὶ τὰ δικαιώματά μου ἐφύλαξε τοῦ ποιῆσαι ἀλήθειαν, δίκαιός ἐστι, ζωῇ ζήσεται, λέγει ἀδωναῖ

*) Roman. 6, 22. **) Ibid. 5, 4 sq.

κύριος" *). ὅ τε Ἡσαΐας τὸν μὲν πιστεύσαντα εἰς σεμνότητα βίου, τὸν γνωστικὸν δὲ εἰς ἐπίστασιν παραλῶν μὴ τὴν αὐτὴν εἶναι ἀρετὴν ἀνθρώπου καὶ θεοῦ παριστὰς ὧδέ φησι· "ζητήσατε τὸν κύριον καὶ εὑρήσειν τῷ εὑρίσκειν αὐτὸν ἐπικαλέσασθε, ἡνίκα δ' ἂν ἐγγίζῃ ὑμῖν, ἀπολειπέτω ὁ ἀσεβὴς τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ καὶ ἀνὴρ ἄνομος τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐπιστραφήτω πρὸς κύριον καὶ ἐλεηθήσεται" ἕως "καὶ τὰ διανοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς διανοίας μου" **).

§. 136. Ἡμεῖς τοίνυν κατὰ τὸν γενναῖον Ρ. ἀπόστολον "ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα, 181 ἐν γὰρ Χριστῷ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει Sylb. οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀπάγης ἐνεργουμένη" ***). "ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος" ἕως "κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα" †). τὰ ὅμοια τῷ Παύλῳ καὶ ἡ πανάρετος σοφία λέγει· "ὁ δὲ ἐμοῦ ἀκούων κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι πεποιθώς" ††) ἡ Ρ. γὰρ τῆς ἐλπίδος ἀποκατάστασις ὁμωνύμως ἐλπὶς εἴ- 502. ρηται· διὰ τοῦ "κατασκηνώσει" τῇ λέξει παγκάλως Pott. προσέθηκε τὸ "πεποιθώς", δεικνὺς τὸν τοιοῦτον ἀναπεπαῦσθαι ἀπολαβόντα ἣν ἤλπιζεν ἐλπίδα, διὸ καὶ ἐπιφέρει "καὶ ἡσυχάσει ἀφόβως ἀπὸ παντὸς κακοῦ". Ἀντικρυς δὲ ὁ ἀπόστολος ἐν τῇ προτέρᾳ τῶν πρὸς Κορινθίους διαρρήδην φησί· "μιμηταί μου γίνεσθε καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ" †††), ἵνα γένηται ἐκεῖνο, εἰ ὑμεῖς ἐμοῦ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ, ὑμεῖς οὖν μιμηταὶ Χριστοῦ γίνεσθε, Χριστὸς δὲ θεοῦ. "τὴν ἐξομοίωσιν" τοίνυν "τῷ θεῷ εἰς ὅσον οἷόν τε ἦν δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι", σκοπὸν τῆς πίστεως ὑποτίθεται, τέλος δὲ τὴν ἐπὶ τῇ πίστει τῆς ἐπαγγελίας

*) Ezech. 18, 4 — 9. **) Iesai. 55, 6 sq. 9. ***) Galat. 5, 5 sq. †) Hebr. 6, 11. 20. ††) Pronerb. 1, 33. †††) 1 Corinth. 11, 1.

ἀποκατάστασιν. ἐκ τούτων οὖν αἱ πηγαὶ τῶν περὶ τέλους δογματισάντων ἃς προειρήκαμεν βλύζουσιν. ἀλλὰ τούτων μὲν ἄλις.

Cap. XXIII.

§. 137. Ἐπεὶ δὲ ἡδονὴ καὶ ἐπιθυμία ὑποπίπτειν γάμῳ δοκεῖ καὶ περὶ τούτου διαληπτέον. γάμος μέν οὖν ἐστι σύνοδος ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἡ πρώτη κατὰ νόμον ἐπὶ γνησίων τέκνων σπορᾷ. ὁ γοῦν κωμικὸς Μένανδρος,

παίδων,

φησὶ, ἕπ' ἀρότῳ γνησίων

ἔμαντοῦ θυγατέρα.

δίδωμί σοι γὼ τὴν ἐμαυτοῦ θυγατέρα.

ζητοῦμεν δὲ εἰ γαμητέον, ὅπερ τῶν κατὰ [τι] πρὸς τί ὅπως ἔχειν ὠνομασμένων ἐστίν. τίνι γὰρ γαμητέον, ὅπερ καὶ πῶς ἔχοντι καὶ τίνα καὶ πῶς ἔχουσαν· οὔτε γὰρ παντὶ γαμητέον οὔτε πάντοτε, ἀλλὰ καὶ χρόνος ἐστὶν ἐν ᾧ καθήκει, καὶ πρόσωπον ᾧ προσήκει, καὶ ἡλικία μέχρι τίνος. οὔτε οὖν παντὶ γαμητέον πᾶσαν οὔτε πάντοτε, ἀλλ' οὐδὲ παντελῶς καὶ ἀναίδην, ἀλλὰ τὸ πῶς ἔχοντι καὶ ὁπόταν καὶ ὁπότε δεῖ καὶ χάριν παίδων καὶ τὴν κατὰ πάντα ὁρεοίαν καὶ μὴ βίᾳ ἢ ἀνάγκῃ στέργουσαν τὸν ἀγαπῶντα ἄνδρα.

§. 138. Ὅθεν ὁ Ἀβραάμ φησιν ἐπὶ τῆς γυναικὸς σκηπτόμενος ὡς ἀδελφῆς, „ἀδελφή μοί ἐστιν ἐκ πατρὸς, ἀλλ' οὐκ ἐκ μητρὸς, ἐγένετο δέ μοι καὶ εἰς γυναῖκα" *), τὰς ὁμομητρίους μὴ δεῖν ἄγεσθαι πρὸς γάμον διδάσκων. ἐπίωμεν δὲ ἐν βραχεῖ τὴν ἱστορίαν. Πλάτων μὲν οὖν ἐν τοῖς ἐκτὸς ἀγαθοῖς τάττει τὸν γάμον, ἐπισκευάσας τὴν ἀθανασίαν τοῦ γένους ἡμῶν καὶ οἱονεὶ διαμονήν τινα παισὶ παίδων μεταλαμπαδευομένην. Δημόκριτος δὲ γάμον καὶ παιδοποιίαν παραιτεῖται διὰ τὰς πολλὰς ἐξ αὐτῶν ἀηδίας τε καὶ

*) Genes. 20, 12.

ἀφολκὰς ἀπὸ τῶν ἀναγκαιοτέρων. συγκατατίθεται δὲ αὐτῷ καὶ Ἐπίκουρος καὶ ὅσοι ἐν ἡδονῇ καὶ ἀοχλησίᾳ, ἔτι δὲ καὶ ἀλυπίᾳ τἀγαθὸν τίθενται. ἔτι κατὰ μὲν τοὺς ἀπὸ τῆς στοᾶς ἀδιάφορον ὅτε γάμος ἢ τε παιδοτροφία, κατὰ δὲ τοὺς ἐκ τοῦ περιπάτου ἀγαθόν. συλλήβδην οὗτοι μέχρι γλώττης ἀγαγόντες τὰ δόγματα ἡδοναῖς ἐδουλώθησαν, οἱ μὲν παλλακίσιν, οἱ δὲ ἑταίραις μειρακίοις τε οἷς πλεῖστοι κεχρημένοι. ἡ σοφὴ δὲ ἐκείνη τετρακτὺς ἐν τῷ κήπῳ μετὰ τῆς ἑταίρας ἔργοις ἐκύδαινον τὴν ἡδονήν.

§. 139. Οὐκ ἂν οὖν ἐκφύγοιεν τὴν βουζύγιον ἀρὰν ὅσοι μὴ δοκιμάζοντες σφίσι συμφέρειν τινὰ ἑτέροις ταῦτα παρακελεύονται ποιεῖν, ἢ αὖ τοὔμπαλιν. τοῦτο βραχέως ἡ γραφὴ δεδήλωκεν εἰρηκυῖα, „ὃ μισεῖς, ἄλλῳ οὐ ποιήσεις“ *). πλὴν οἱ γάμιον δοκιμάζοντες „ἡ φύσις ἡμᾶς ἐποίησεν“ φασὶν „εὐθέτους πρὸς γάμον,“ ὡς δῆλον ἐκ τῆς σωμάτων κατασκευῆς τῶν τε ἀρρένων καὶ τῶν θηλειῶν, καὶ τὸ „αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε“ **) συνεχῶς ἐπιβοῶντα. εἰ δὲ καὶ ταῦθ' οὕτως ἔχει, ἀλλ' αἰσχρόν γε αὐτοῖς δοκεῖ τὸ καὶ τῶν ἀλόγων ζώων τὸν ὑπὸ θεοῦ δημιουργηθέντα ἄνθρωπον ἀκρατέστερον εἶναι, ἃ τὴν ἐπιμιξίαν οὐ ποιεῖται πρὸς πολλὰ καὶ ἀπαίδην, ἀλλὰ πρὸς ἓν καὶ ὁμόφυλον, οἷαι αἱ πελειάδες καὶ αἱ φάσσαι καὶ τὸ στρυγόνων γένος καὶ ὅσα τούτοις παραπλήσια. ἔτι φασὶν, ὁ ἄτεκνος τῆς κατὰ φύσιν τελειότητος ἀπολείπεται ἅτε μὴ ἀντικαταστήσας τῇ χυρίᾳ τὸν οἰκεῖον διάδοχον, τέλειος γὰρ ὁ πεποιηκὼς ἐξ αὐτοῦ τὸν ὅ-μοιον, μᾶλλον δὲ ἐπειδὰν κἀκεῖνο τὸ αὐτὸ πεποιη-κότα ἐπίδῃ, τουτέστιν ὅταν εἰς τὴν αὐτὴν κατασκευὴν φύσιν τὸ τεκνωθὲν τῷ τεκνώσαντι.

§. 140. Γαμητέον οὖν πάντως καὶ τῆς πατρίδος ἕνεκα καὶ τῆς τῶν παίδων διαδοχῆς καὶ τῆς τοῦ

*) Tob. 4, 16. **) Genes. 1, 28.

κόσμου τὸ ὅσον ἐφ' ἡμῖν συντελειώσεως, ἐπεὶ καὶ γάμιον τινὰ οἰκειρουσιν οἱ ποιηταὶ ἡμιτελῆ ἄπαιδα, μακαρίζουσι δὲ τὸν ἀμφιθαλῆ. αἱ μετικαὶ νόσοι μάλιστα τὸν γάμον ἀναγκαῖον δεικνύουσιν, ἡ γὰρ τῆς γυναικὸς κηδεμονία καὶ τῆς μονῆς ἡ ἐκτένεια τὰς ἐκ τῶν ἄλλων οἰκείων παραλλων ἔοικεν ὑπερτίθεσθαι προσκαρτερήσεις, ὅσῳ τῇ συμπαθείᾳ διαφέρειν καὶ προσεδρεύειν μάλιστα πάντων προαιρεῖται, καὶ τῷ ὄντι κατὰ τὴν ἀναγκαία „βοηθός." **)

§. 141. Ὁ γοῦν κωμικὸς Μένανδρος καταδραμὼν τοῦ γάμου, ἀλλὰ καὶ τὰ χρήσιμα ἀντιτιθεὶς ἀποκρίνεται τῷ εἰπόντι,

α. πρὸς τὸ πρᾶγμ' ἔχω κακῶς. β. ἐπαριστερῶς γὰρ αὐτὸ λαμβάνεις. εἶτ' ἐπιφέρει·

τὰ δυσχερῆ τε καὶ τὰ λυπήσαντά σε
ὁρᾷς ἐν αὐτῷ, τὰ δ' ἀγάθ' οὐκ ἐπιβλέπεις.

P. καὶ τὰ ἑξῆς. βοηθεῖ δὲ ὁ γάμος καὶ ἐπὶ τῶν προ-
182. βεβηκότων τῷ χρόνῳ παριστὰς τὴν γαμετὴν ἐπιμε-
Sylb. λομένην καὶ τοὺς ἐκ ταύτης παῖδας γηροβοσκοὺς ἐκτρέφων.

παῖδες γὰρ ἀνδρὶ κατθανόντι κληδόνες
γεγάασι. φελλοὶ δ' ὡς ἄγουσι δίκτυον
τὸν ἐκ βυθοῦ κλωστῆρα σώζοντες λίνου

κατὰ τὸν τραγικὸν Σοφοκλέα. οἵ τε νομοθέται οὐκ ἐπιτρέπουσι τὰς μεγίστας ἀρχὰς τοῖς μὴ γαμήσασι μετεῖναι. αὐτίκα ὁ τῶν Λακώνων νομοθέτης οὐκ P. ἀγαμίου μόνον ἐπιτίμιον ἔστησεν, ἀλλὰ μονογαμίου 505. καὶ ὀψιγαμίου καὶ μονοδιαιτησίας, ὃ δὲ γενναῖος Πλά- Pol. των καὶ τροφὴν γυναικὸς ἀποτίνειν εἰς τὸ δημόσιον κελεύει τὸν μὴ γήμαντα καὶ τὰς καθηκούσας δαπάνας ἀποδιδόναι τοῖς ἄρχουσιν, εἰ γὰρ μὴ γήμαντες

*) Cf. Homer. Iliad. β. 700. **) Genes. 2, 18.

οὐ παιδοποιήσονται τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀνδρῶν σπάνιν ποιήσουσιν καὶ καταλύσουσι τάς τε πόλεις καὶ τὸν κόσμον τὸν ἐκ τούτων.

§. 141. Τὸ δὲ τοιοῦτον ἀσεβὲς θείαν γένεσιν καταλυόντων. ἤδη δὲ ἄνανδρον καὶ ἀσθενὲς τὴν μετὰ γυναικὸς καὶ τέκνων φεύγειν συμβίωσιν, οὗ γὰρ ἡ ἀποβολὴ κακόν ἐστι, τούτου πάντως ἡ κτῆσις ἀγαθόν· ἔχει δ' οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν. ἀλλὰ μὴν ἡ τῶν τέκνων ἀποβολὴ τῶν ἀνωτάτω κακῶν ἐστὶ, φασί. ἡ οὖν τῶν τέκνων κτῆσις ἀγαθόν. εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ὁ γάμος.

Ἄνευ δὲ πατρὸς;

φησὶ,

τέκνον οὐκ εἴη πότ' ἄν,
ἄνευ δὲ μητρὸς οὐδὲ συλλαβὴ τέκνου.
πατέρα δὲ γάμος ποιεῖ ὡς μητέρα ἀνήρ.

§. 142. Εὐχὴν οὖν μεγίστην καὶ Ὅμηρος τίθεται ἄνδρα τε καὶ οἶκον *), ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς, μετὰ ὁμοφροσύνης δὲ τῆς ἐσθλῆς. ὁ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων γάμος ἐφ' ἡδυπαθείᾳ ὁμιλεῖ, ὁ δὲ τῶν φιλοσοφούντων ἐπὶ τὴν κατὰ λόγον ὁμόνοιαν ἄγει ὁ μὴ τὸ εἶδος **), ἀλλὰ τὸ ἦθος ἐπιτρέπων ταῖς γυναιξὶ κοσμεῖσθαι μηδ' ὡς ἐρωμέναις χρῆσθαι ταῖς γαμεταῖς προστάττων τοῖς ἀνδράσι σκοπὸν πεποιημένους τὴν τῶν σωμάτων ὕβριν, ἀλλ' εἰς βοήθειαν παντὸς τοῦ βίου καὶ τὴν ἀρίστην σωφροσύνην περιποιεῖσθαι τὸν γάμον. πυρῶν γὰρ οἶμαι καὶ κριθῶν τε αὖ κατὰ τοὺς οἰκείους καιροὺς καταβαλλομένων σπερμάτων τιμιώτερός ἐστιν ὁ σπειρόμενος ἄνθρωπος, ᾧ πάντα φύεται, κἀκεῖνά γε καὶ νήφοντες καταβάλλουσι τὰ σπέρματα οἱ γεωργοί. πᾶν οὖν εἴ τι ὑπαρὸν καὶ μεμολυσμένον ἐπιτήδευμα ἀφαγνιστέον τοῦ γάμου, ὡς μὴ ὀνειδισθείημεν τὴν τῶν ἀλόγων ζώων σύνοδον

*) Cf. Homer. Odyss. ζ. v. 181. **) Cf. 1 Timoth. 2, 9. 2 Petr. 2, 3.

πίνης συζυγίας συνάδουσαν τῇ φύσει μᾶλ-
ὸν ὁμολογούμενον θορυβοφόρον.
Τὰ γοῦν ἔνια αὐτῶν ᾧ κελεύεται χαιρῷ
λλάττεται καταλιπόντα τὴν δημιουργίαν τῇ
ς τραγῳδοποιοῖς δὲ ἡ Πολυξένη καίτοι ἀπο-
ἀναγέγραπται, ἀλλὰ καὶ θνήσκουσα ὅμως
ιαν πεποιῆσθαι τοῦ εὐσχημόνως πεσεῖν,
ἃ κρύπτειν ὄμμαθ' ἁρρένων ἐχρῆν.
γάμος ἢ συμφορά. τὸ ὑποπεσεῖν οὖν
σαι τοῖς πάθεσιν ἐσχάτη δουλεία, — ὥσπερ
τεῖν τούτων ἐλευθερία μόνη. ἢ γοῦν
ὺς παραβάντας τὰς ἐντολὰς πεπρᾶσθαι
γενέσι, τουτέστιν ἁμαρτίαις ἀνοικείαις
ἂν ἐπιστρέψαντες μετανοήσωσι.
καθαρὸν οὖν τὸν γάμιον ὥσπερ τι ἱε-
μιαινόντων φυλακτέον, ἀνεγειρομέ-
ὕπνων μετὰ κυρίου, ἀπιοῦσι δὲ εἰς
ιστίας καὶ εὐχομένοις,
καὶ ὅτ' ἂν φάος ἱερὸν ἔλθῃ. *)
κύριον παρ' ὅλον ἡμῶν τὸν βίον,
ῇ ψυχῇ κεκτημένοις, τὸ σῶφρον δὲ
ματος ἄγουσιν. θεοφιλὲς γὰρ τῷ
της ἐπὶ τὰ ἔργα τὸ κόσμιον διαχει-
τ' ἀναισχυντίαν ἡ αἰσχρολογία, καὶ
χροεργία. ὅτι δὲ γαμεῖν ἡ γραφὴ
ἱστασθαί ποτε τῆς συζυγίας ἐπι-
θετεῖ· "οὐκ ἀπολύσεις γυναῖκα
πορνείας" **)· μοιχείαν δὲ ἡγεῖ-
ος θατέρου τῶν κεχωρισμένων.
τον δὲ εἰς διαβολὴν δείκνυσι
πίζεσθαι μηδὲ μὴν κοσμεῖσθαι
χαῖς καὶ δεήσεσι προσανέχου-
ἐξόδους τῆς οἰκίας φυλαττο-

**) Matth. 5, 32. 19, 9. Marc.

μένην τὰς πολλὰς, ἀποκλείουσαν δ' ὡς οἷόν τε αὐτὴν τῆς πρὸς τοὺς οὐ προσήκοντας προσώπεως, προὐργιαίτερον τιθεμένην τῆς ἀναιρου φλυαρίας τὴν οἰκουρίαν. ὁ δὲ ἀπολελυμένην λαμβάνων γυναῖκα μοιχᾶται" *) φησίν, „ἀπολύσῃ γάρ τις ἀπολύσῃ P. γυναῖκα μοιχᾶται αὐτήν," τουτέστιν ἀναγκάζει μοι- 507. χευθῆναι. οὐ μόνον δὲ ὁ ἀπολύσας αἴτιος γίνεται Pott. τούτου, ἀλλὰ καὶ ὁ παραδεξάμενος αὐτὴν, ἀφορμὴν παρέχων τοῦ ἁμαρτῆσαι τῇ γυναικί· εἰ γὰρ μὴ δέχοιτο, ἀνακάμψει πρὸς τὸν ἄνδρα.

§. 146. Τί οὖν ὁ νόμος **); πρὸς ἀναστολὴν τῆς εὐεπιφορίας τῶν παθῶν ἀναιρεῖσθαι προστάττει τὴν μοιχευθεῖσαν καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐλεγχθεῖσαν· ἐὰν δὲ ἱέρεια ᾖ, πυρὶ παραδίδοσθαι προστάττει ***). λιθοβολεῖται δὲ καὶ ὁ μοιχὸς, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ἵνα μηδὲ ὁ θάνατος αὐτοῖς κοινὸς ᾖ. οὐ δὴ μάχεται τῷ εὐαγγελίῳ ὁ νόμος, συνάδει δὲ αὐτῷ. πῶς γὰρ οὐχὶ ἑνὸς ὄντος ἀμφοῖν χορηγοῦ τοῦ κυρίου; ἡ γάρ τοι πορνεύσασα ζῇ μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀπέθανεν δὲ ταῖς ἐντολαῖς, ἡ δὲ μετανοήσασα οἷον ἀναγεννηθεῖσα κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ βίου παλιγγενεσίαν ἔχει ζωῆς, τεθνηκυῖας P. μὲν τῆς πόρνης τῆς παλαιᾶς, εἰς βίον δὲ παρελθούσης 183. αὖθις τῆς κατὰ τὴν μετάνοιαν γεννηθείσης. μαρτυ- Sylb. ρεῖ τοῖς εἰρημένοις διὰ Ἰεζεκιὴλ τὸ πνεῦμα λέγον „οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι" †). αὐτίκα λιθόλευστοι γίνονται ὡς ἂν διὰ σκληροκαρδίαν ἀποθανόντες τῷ νόμῳ, ᾧ μὴ ἐπείσθησαν, τῇ δὲ ἱερείᾳ ἐπιτείνεται τὰ τῆς κολάσεως πλείων „ὅτι ᾧ πλεῖον ἐδόθη, οὗτος καὶ ἀπαιτηθήσεται" ††). περιεγράφθω καὶ ὁ δεύτερος ἡμῖν ἐνθάδε στρωματεὺς διὰ τὸ μῆκός τε καὶ πλῆθος τῶν κεφαλαίων.

---

*) Luc. 16, 18. **) Levit. 20, 10. Deuteron. 22, 22. ***) Levit. 29, 9. †) Ezech. 33, 11. ††) Luc. 12, 48.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ P. 508. Pott.

ΤΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

ΤΩΝ

ΣΤΡΩΜΑΤΕΩΝ ΛΟΓΩΝ Ὁ ΤΡΙΤΟΣ.

CLEMENTIS ALEXANDRINI

STROMATUM LIBER TERTIUS.

Argumentum.

Cap. I. Basilidae sententiam de continentia et nuptiis refutat (§. 1—4.). C. II. item Carpocratis et Epiphanis de feminarum communitate (§. 5—11.). C. III. qua tenus Plato aliique e veteribus praeiuerint Marcionistis aliisque haereticis, qui a nuptiis ideo abstinent quia creaturam malum existimant et nasci homines in poenam opinantur (§. 12—24.). C. IV. quibus praetextibus vtantur haeretici ad omnis generis licentiam et lubidinem exercendam (§. 25—30.). C. V. duo genera haereticorum notat: prius illorum qui omnia omnibus licere pronunciant, quos refutat (§. 40—44.). C. VI. secundum genus aggreditur, illorum scilicet qui ex impia de deo omnium conditore sententia continentiam exercent (§. 45—56.). C. VII. qua in re Christianorum continentia eam quam sibi vindicant philosophi antecellat (§. 57—60.). C. VIII. deinceps 'locos sacrae scripturae ab haereticis ad vituperandum matrimonium addactos explicat: ac primum quidem verba apostoli ep. ad Roman. 6, 14. ab haereticorum peruersa interpretatione vindicat (§ 61. 62.). C. IX. dictum Christi ad Salomen exponit; quod tanquam in vituperationem nuptiarum prolatum haeretici allegabant (§. 63—67.). C. X. verba Christi Matth. 28, 20. mystice exponit (§. 68—70.). C. XI. legis et Christi man-

datum de non concupiscendo exponit (§. 71—78.). C. XII. verba apostoli 1 ep. ad Corinth. 7, 5. 39 sq. aliosque sacrae scripturae locos eo spectantes explicat (§. 79—90.). C. XIII. Iuli Cassiani haeretici verbis respondet: item loco quem ex euangelio apocrypho idem adduxerat (§. 91—93.). C. XIV. de 2 ep. ad Corinth. 11, 3. et Ephes. 4, 24. exponit (§. 94. 95.). C. XV. de 1 ep. ad Corinth. 7, 1. Luc. 14, 26. Iesai. 56, 2 sq. explicat (§. 96—99.). C. XVI. item Ierem. 20, 14. Iob. 14, 3. Psalm. 50, 5. 1 ep. ad Corinth. 9, 27. (§. 100. 101.), C. XVII. qui nuptias et generationem malas asserunt, ii et dei creationem et ipsam euangeli dispensationem vituperant (§. 102—104.). C. XVIII. duas extremas opiniones hac in re esse vitandas: primam illorum qui creatoris odio a nuptiis abstinent; alteram illorum qui hinc occasionem arripiunt nefariis lubidinibus indulgendi (§. 105—110.).

Cap. I.

§. 1. Οἱ μὲν οὖν ἀμφὶ τὸν Οὐαλεντῖνον ἄνωθεν ἐκ τῶν θείων προβολῶν τὰς συζυγίας καταγαπυθομένων φασὶ τέκνων γάμῳ, οἱ δὲ ἀπὸ Βασιλείδου ἔστι τὸ μὴ γαμεῖν ἀποστόλων μή ποτε ἄμεινόν οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, εἰσὶ γὰρ εὐ- 509.
νοῦχοι, οἱ μὲν ἐκ γενετῆς, οἱ δὲ ἐξ ἀνάγκης *). Pott.
ἐξηγοῦνται δὲ τὸ ῥητὸν ὧδέ πως· ἔχουσι πρὸς γυναῖκα ἀποστροφὴν ἐκ γενετῆς, οἵτινες τῇ φυσικῇ ταύτῃ συγκράσει χρώμενοι καλῶς ποιοῦσι μὴ γαμοῦντες. οὗτοι, φασίν, εἰσὶν οἱ ἐκ γενετῆς εὐνοῦχοι, οἱ δὲ ἐξ ἀνάγκης, ἐκεῖνοι οἱ θεατρικοὶ ἀσκηταί, οἵτινες διὰ τὴν ἀνθολκὴν τῆς εὐδοξίας κρατοῦσιν ἑαυτῶν, οἱ δὲ ἐκτετμημένοι κατὰ συμφορὰν εὐνοῦχοι γεγόνασι κατὰ ἀνάγκην. οἱ τοίνυν κατὰ ἀνάγκην, οὐ κατὰ λόγον εὐνοῦχοι γίνονται, οἱ δὲ ἕνεκα τῆς αἰωνίου βασιλείας εὐνουχίσαντες ἑαυτούς

*) Similia leguntur Matth. 19, 11 sq.

ἐκ τοῦ γάμου φασὶ συμβαίνοντα
τοῦτον λαμβάνουσιν τὴν περὶ τὸν π
τηδείων ἀσχολίαν δεδιότες.

§. 2. Καὶ τὸ "ἄμειν·ον γαμῆσα
σμὴ εἰς πῦρ ἐμβάλῃς τὴν ψυχήν σου
στολον νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἀντέχων
μὴ τῆς ἐγκρατείας ἀποπέσῃς, πρὸς
γενομένη ψυχὴ μερίζεται τῆς ἐλπίδος
νην, φησὶ κατὰ λέξιν ὁ Ἰσίδωρος ἐ
μαχίμης γυναικὸς, ἵνα μὴ ἀποσπασθ
τοῦ θεοῦ, τό τε πῦρ ἀποσπερματίσ
προσεύχῃ. ὅταν δὲ ἡ εὐχαριστία σοὶ
τησιν ὑποπέσῃ καὶ στῇς τὸ λοιπὸν
ἀλλὰ μὴ σφαλῆναι, γάμησον. ἀλλὰ
πένης ἡ κατωφερὴς καὶ οὐ θέλει
λόγον, οὗτος· τοῦ ἀδελφοῦ μὴ χωριζέ
εἰσελήλυθα ἐγὼ εἰς τὰ ἅγια, οὐδὲν
ἐὰν δὲ ὑπόνοιαν ἔχῃ, εἰπάτω, ἀδελφὲ
χεῖρα, ἵνα μὴ ἁμαρτήσω, καὶ λήψετ
νοητὴν καὶ αἰσθητὴν, θελησάτω μόν
καλὸν καὶ ἐπιτεύξεται.

§. 3. Ἐνίοτε δὲ τῷ μὲν στόμ
θέλομεν ἁμαρτῆσαι, ἡ δὲ διάνοια
ἁμαρτάνειν. ὁ τοιοῦτος διὰ φόβον
ἵνα μὴ ἡ κόλασις αὐτῷ ἐλλογισθῇ,
της ἔχει τινὰ ἀναγκαῖα καὶ φυσικὰ
ριβάλλεσθαι ἀναγκαῖον καὶ φυσικὸν,
τῶν ἀφροδισίων, οὐκ ἀναγκαῖον δέ.
θέμην τὰς φωνὰς εἰς ἔλεγχον τῶν
θῶς Βασιλειδιανῶν, ὡς ἤτοι ἐχόντ
τοῦ ἁμαρτεῖν διὰ τὴν τελειότητα ἢ
σομένων φύσει κἂν νῦν ἁμάρτωσι
ἐκλογὴν, ἐπεὶ μηδὲ ταυτὰ αὐτοῖς

*) 1 Corinth. 7, 9.

ροῦσιν οἱ προπάτορες τῶν δογμάτων. μὴ τοίνυν ὑποδυόμενοι τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἐν ἔθνεσιν ἀκρατεστάτων ἀκολαστότερον βιοῦντες βλασφημίαν τῷ ὀνόματι προστριβέσθωσαν „οἱ γὰρ τοιοῦτοι P. ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι" ἕως „ὧν τὸ τέλος 511. ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν" *). Pott.

§. 4. Ἐγκράτεια τοίνυν σώματος ὑπεροψία κατὰ τὴν πρὸς Θεὸν ὁμολογίαν. οὐ μόνον γὰρ περὶ τὸ ἀφροδίσια, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰ ἄλλα ἃ ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχὴ κακῶς οὐκ ἀρκουμένη τοῖς ἀναγκαίοις, ἡ ἐγκράτεια ἀναστρέφεται. ἔστι δὲ καὶ περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ περὶ τὴν κτῆσιν καὶ περὶ τὴν χρῆσιν καὶ περὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐγκράτεια. οὐ διδάσκει δ' αὐτὴ σωφρονεῖν μόνον ἥ γε παρέχει σωφροσύνην ἡμῖν δύναμις οὖσα καὶ θεία χάρις. τίνα οὖν τοῖς ἡμετέροις δοκεῖ περὶ τοῦ προκειμένου λεκτέον. ἡμεῖς εὐνουχίαν μὲν καὶ οἷς τοῦτο δεδώρηται ὑπὸ Θεοῦ μακαρίζομεν, μονογαμίαν δὲ καὶ τὴν περὶ τὸν ἕνα γάμον σεμνότητα θαυμάζομεν, συμπάσχειν δὲ δεῖν λέγοντες καὶ „ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζειν" **), μὴ ποτέ τις δοκῶν καλῶς ἑστάναι καὶ αὐτὸς πέσῃ ***). περὶ δὲ τοῦ δευτέρου γάμου „εἰ πυροῖ" φησὶν ὁ ἀπόστολος, „γάμησον" †).

Cap. II.

§. 5. Οἱ δὲ ἀπὸ Καρποκράτους καὶ Ἐπιφάνους ἀναγόμενοι κοινὰς εἶναι τὰς γυναῖκας ἀξιοῦσιν, ἐξ ὧν ἡ μεγίστη κατὰ τοῦ ὀνόματος ἐρρύη βλασφημία. Ἐπιφάνης οὗτος οὗ καὶ τὰ συγγράμματα κομίζεται υἱὸς ἦν Καρποκράτους καὶ μητρὸς Ἀλεξανδρείας τοὔνομα, τὰ μὲν πρὸς πατρὸς Ἀλεξανδρεύς, ἀπὸ δὲ μητρὸς Κεφαλληνεύς, ἔζησε δὲ τὰ πάντα

*) 2 Corinth. 11, 13. 15. **) Galat. 6, 2. ***) Cf. 1 Corinth. 10, 12. †) Ibid. 7, 9.

P. ἔτη ἑπτακαίδεκα καὶ θεὸς ἐν Σάμῃ τῆς Κεφαλληνίας
184. τετίμηται, ἔνθα αὐτῷ ἱερὸν ἐντῶν λίθων, βωμοὶ,
Sylb. τεμένη, μουσεῖον ᾠκοδόμηται τε καὶ καθιέρωται,
καὶ συνιόντες εἰς τὸ ἱερὸν οἱ Κεφαλλῆνες κατὰ νου-
μηνίαν γενέθλιον ἀποθέωσιν θύουσιν Ἐπικράνει,
σπένδουσί τε καὶ εὐωχοῦνται καὶ ὕμνοι λέγονται.
ἐπαιδεύθη μὲν οὖν παρὰ τῷ πατρὶ τήν τε ἐγκύκλιον
παιδείαν καὶ τὰ Πλάτωνος, καθηγήσατο δὲ τῆς μο- P.
ναδικῆς γνώσεως, ἀφ' οὗ καὶ ἡ τῶν Καρποκρατια- 512.
νῶν αἵρεσις. Pott.

§. 6. Λέγει τοίνυν οὗτος ἐν τῷ περὶ δικαιο-
σύνης τὴν δικαιοσύνην τοῦ θεοῦ κοινωνίαν τινὰ
εἶναι μετ' ἰσότητος. ἴσος γέ τοι πανταχόθεν ἐκτα-
θεὶς οὐρανὸς κύκλῳ τὴν γῆν περιέχει πᾶσαν, καὶ
πάντας ἡ νὺξ ἐπ' ἴσης ἐπιδείκνυται τοὺς ἀστέρας,
τόν τε τῆς ἡμέρας αἴτιον καὶ πατέρα τοῦ φωτὸς
ἥλιον ὁ θεὸς ἐξέχεεν ἄνωθεν ἴσον ἐπὶ γῆς ἅπασι
τοῖς βλέπειν δυναμένοις, οἱ δὲ κοινῇ πάντες βλέπου-
σιν, ἐπεὶ μὴ διακρίνει πλούσιον ἢ πένητα ἢ δήμου
ἄρχοντα, ἄφρονάς τε καὶ τοὺς φρονοῦντας, θηλείας
ἄρσενας, ἐλευθέρους δούλους, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἀλόγων
παρὰ τοῦτο ποιεῖταί τι, πᾶσι δὲ ἐπ' ἴσης τοῖς ζῴοις
κοινὸν αὐτὸν ἐκχέας ἄνωθεν ἀγαθοῖς τε καὶ φαύλοις
τὴν δικαιοσύνην ἐμπεδοῖ μηδενὸς δυναμένου πλεῖον
ἔχειν μηδὲ ἀφαιρεῖσθαι τὸν πλησίον, ἵν' αὐτὸς τὸ
κἀκείνου φῶς διπλασιάσας ἔχῃ. ἥλιος κοινὰς τρο-
φὰς ζῴοις ἅπασιν ἀνατέλλει δικαιοσύνης τε τῆς
κοινῆς ἅπασιν ἐπ' ἴσης δοθείσης, καὶ εἰς τὰ τοιαῦτα
βοῶν γένος ὁμοίως γίνεται ὡς αἱ βόες, καὶ συῶν ὡς
αἱ σύες, καὶ προβάτων ὡς τὰ πρόβατα καὶ τὰ λοιπὰ
πάντα, δικαιοσύνη γὰρ ἐν αὐτοῖς ἀναφαίνεται ἡ κοι-
νότης, ἔπειτα κατὰ κοινότητα πάντα ὁμοίως κατὰ
γένος σπείρεται, τροφή τε κοινὴ χαμαὶ νεμομένοις
ἀνεῖται πᾶσι τοῖς κτήνεσι καὶ πᾶσιν ἐπ' ἴσης οὐδενὶ
νόμῳ κρατουμένη, τῇ δὲ παρὰ τοῦ διδόντος κελεύ-

σαντος χορηγία συμφώνως ἅπασι δικαιοσύνη παρῶσα.

§. 7. Ἀλλ' οὐδὲ τὰ τῆς γενέσεως νόμιον ἔχει γεγραμμένον — μετεγράφη γὰρ ἄν —, σπείρουσι δὲ καὶ γεννῶσιν ἐπ' ἴσης κοινωνίαν ὑπὸ δικαιοσύνης ἔμφυτον ἔχοντες κοινῇ πᾶσιν ἐπ' ἴσης. ὀφθαλμὸν εἰς τὸ βλέπειν ὁ ποιητής τε καὶ πατὴρ πάντων δικαιοσύνη νομοθετήσας τῇ παρ' αὐτοῦ παρέσχεν, οὐ διακρίνας θήλειαν ἄρρενος, οὐ λογικὸν ἀλόγου καὶ καθάπαξ οὐδενὸς οὐδέν, ἰσότητι δὲ καὶ κοινότητι μερίσας τὸ βλέπειν ὁμοίως ἐνὶ κελεύματι πᾶσι κεχάρισται. οἱ νόμοι δὲ, φησὶν, ἀνθρώπων ἀμαθίαν κολάζειν μὴ δυνάμενοι παρανομεῖν ἐδίδαξαν, ἢ γὰρ ἰδιότης τῶν νόμων τὴν κοινωνίαν τοῦ θείου νόμου κατέτεμεν καὶ παρατρώγει, μὴ συνιεὶς τὸ τοῦ ἀποστόλου ῥητὸν, λέγοντος, „διὰ νόμου τὴν ἁμαρτίαν ἔγνων“ *), τό τ' ἐμὸν καὶ τὸ σόν φησι διὰ τῶν νόμων παρεισελθεῖν, μηκέτι εἰς κοινότητα, κοινά τε γὰρ καρπουμένων μήτε γῆν μήτε κτήματα, ἀλλὰ μηδὲ γάμον· κοινῇ γὰρ ἅπασιν ἐποίησε τὰς ἀμπέλους αἳ μὴ στρουθὸν μήτε κλέπτην ἀπαρνοῦνται καὶ τὸν σῖτον οὕτως καὶ τοὺς ἄλλους καρπούς. ἡ δὲ κοινωνία παρανομηθεῖσα καὶ τὰ τῆς ἰσότητος ἐγέννησε θρεμμάτων καὶ καρπῶν κλέπτην.

§. 8. Κοινῇ τοίνυν ὁ θεὸς ἅπαντα ἀνθρώπῳ ποιήσας καὶ τὸ θῆλυ τῷ ἄρρενι κοινῇ συναγαγὼν καὶ πάνθ' ὁμοίως τὰ ξῶα κολλήσας τὴν δικαιοσύνην ἀνέφηνεν κοινωνίαν μετ' ἰσότητος. οἱ δὲ γεγονότες οὕτω τὴν συνάγουσαν κοινωνίαν τὴν γένεσιν αὐτῶν ἀπηρνήθησαν, καί φησιν, ὁ μίαν ἀγόμενος ἐχέτω δυναμένων κοινωνεῖν ἁπάντων ὥσπερ ἀπέφηνε τὰ λοιπὰ τῶν ζώων. ταῦτα εἰπὼν κατὰ λέξιν πάλιν ὁμοίως αὐταῖς ταῖς λέξεσιν ἐπιφέρει· „τὴν γὰρ ἐπιθυμίαν

*) Cf. Roman. 3, 20. 7, 7.

*) Exod. 20, 13. 20, 17. †) Cf. Deut.

εὔτονον, καὶ σφοδροτέραν ἐνεποίησε τοῖς ἀφροσιν εἰς-
τὴν τῶν γενῶν παραμονήν, ἣν οὔτε νόμος οὔτε ἔθος
οὔτε ἄλλο τι τῶν ὄντων ἀφανίσαι δύναται. θεοῦ γάρ ἐστι
δόγμα. καὶ πῶς ἔτι οὗτος ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς ἐξετα-
σθείη λόγῳ ἀντικρυς καὶ τὸν νόμον καὶ τὸ εὐαγγέ-
λιον διὰ τούτων καθαιρῶν; ὁ μὲν γάρ φησιν, „οὐ
μοιχεύσεις“ *), τὸ δὲ „πᾶς ὁ προσβλέπων κατ' ἐπι-
θυμίαν ἤδη ἐμοίχευσεν“ **) λέγει. τὸ γὰρ „οὐκ
ἐπιθυμήσεις“ ***) πρὸς τοῦ νόμου λεγόμενον τὸν
ἕνα δείκνυσι θεὸν διὰ νόμου καὶ προφητῶν καὶ εὐαγ-
γελίου κηρυσσόμενον· λέγει γάρ „οὐκ ἐπιθυμήσεις
τῆς τοῦ πλησίον“. ὁ πλησίον δὲ οὐχ ὁ Ἰουδαῖος
τῷ Ἰουδαίῳ, ἀδελφὸς γάρ καὶ ταυτότης τοῦ πνεύμα-
τος, λείπεται δὴ πλησίον τὸν ἀλλοεθνῆ λέγειν. πῶς
γὰρ οὐ πλησίον ὁ οἷός τε κοινωνῆσαι τοῦ πνεύμα-
τος; οὐ χωρὶς μόνων Ἑβραίων, ἀλλὰ καὶ ἐθνῶν πα-
τὴρ Ἀβραάμ †).

§. 9. Εἰ δὲ ἡ μοιχευθεῖσα καὶ ὁ εἰς αὐτὴν
πορνεύσας θανάτῳ κολάζεται, δῆλον δήπου τὴν ἐντο-
λὴν τὴν λέγουσαν „οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ
πλησίον“ περὶ τῶν ἐθνῶν διαγορεύειν, ἵνα τις κατὰ
νόμον καὶ τῆς τοῦ πλησίον καὶ τῆς ἀδελφῆς ἀπο-
σχόμενος ἀντικρυς ἀκούσῃ παρὰ τοῦ κυρίου· „ἐγὼ δὲ
λέγω οὐκ ἐπιθυμήσεις“· ἡ δὲ τοῦ „ἐγὼ“ μοιρου P.
προσθήκη προσεχεστέραν δείκνυσι τῆς ἐντολῆς τὴν 514.
ἐνέργειαν. καὶ ὅτι θεομάχεῖ ὅ τε Καρποκράτης ὅ Pott.
τ' Ἐπιφάνης ἐν αὐτῷ τῷ πολυθρυλήτῳ βιβλίῳ τῷ
περὶ δικαιοσύνης λέγων, ὧδέ πως ἐπιφέρει κατὰ
λέξιν· „ἔνθεν ὡς γελοῖον εἰρηκότος τοῦ νομοθέτου
ῥῆμα τοῦτο ἀκουστέον „οὐκ ἐπιθυμήσεις“ πρὸς τὸ
γελοιότερον εἰπεῖν τῶν τοῦ πλησίον', αὐτὸς γὰρ ὁ
τὴν ἐπιθυμίαν δοὺς ὡς συνέχουσαν τὰ τῆς γενέσεως
ταύτην ἀφαιρεῖσθαι κελεύει μηδενὸς αὐτὴν ἀφελὼν

*) Exod. 20, 13. **) Matth. 5, 28. ***) Exod. 20, 17. †) Cf. Deuteron. 22, 22.

σαντος χορηγία συμφώνως ἅπασι δ[illegible]
ροῦσα.

§. 7. Ἀλλ' οὐδὲ τὰ τῆς γ[illegible]
γεγραμμένον — μετεγράφη γὰρ [illegible]
καὶ γεννῶσιν ἐπ' ἴσης κοινωνίᾳ [illegible]
φυτον ἔχοντες κοινῇ πᾶσι [illegible]
εἰς τὸ βλέπειν ὁ ποιητὴς [illegible]
καιοσύνῃ νομοθετήσας [illegible]
διαχρίνας θήλειαν ἄρρ[illegible]
καθάπαξ οὐδενὸς οὗ[illegible]
μερίσας τὸ βλέπειν [illegible]
ρισται. οἱ νόμοι [illegible]
λάζειν μὴ δυνάμ[illegible]
ἰδιότης τῶν νό[illegible]
κατέτεμεν καὶ [illegible]
στόλου ῥητὲ [illegible]
ἔγνων" *)
μων παι[illegible]
γὰρ κε[illegible]
μηδὲ [illegible] καθάπερ καὶ τὸ θέατρον κοινὸν
αἱ μ[illegible]ενων φάσκοντος, τοῦ προκαταλαβόντος δέ
σῖν [illegible]ην ἑκάστου εἶνεκα καὶ οὐκ ἔτι κοινὴν τὴν γεν
ν [illegible]μένην.

§. 11. Σάνδος δὲ ἐν τοῖς ἐπιγραφομένοις μα
γικοῖς μίγνυται φησίν, οἱ μάγοι μητράσι καὶ
θυγατράσι, καὶ ἀδελφαῖς μίγνυσθαι θεμιτὸν εἶναι,
κοινάς τε εἶναι τὰς γυναῖκας οὐ βία καὶ λάθρα, ἀλ-
λὰ συναινούντων ἀμφοτέρων, ὅταν θέλῃ γῆμαι ὁ ἕτε-
ρος τὴν τοῦ ἑτέρου. ἐπὶ τούτων οἶμαι καὶ τῶν
ὁμοίων αἱρέσεων προφητικῶς Ἰούδαν ἐν τῇ ἐπιστολῇ
εἰρηκέναι· ὁμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι
σάρκα θεία ἐπιβάλλουσιν, ἕως ἂν καὶ τὸ
ὃ γὰρ ὕπαρ τῇ ἀλ[illegible] στόμα αὐτῶν λαλεῖ [illegible]

*) Ind. 8, 17.

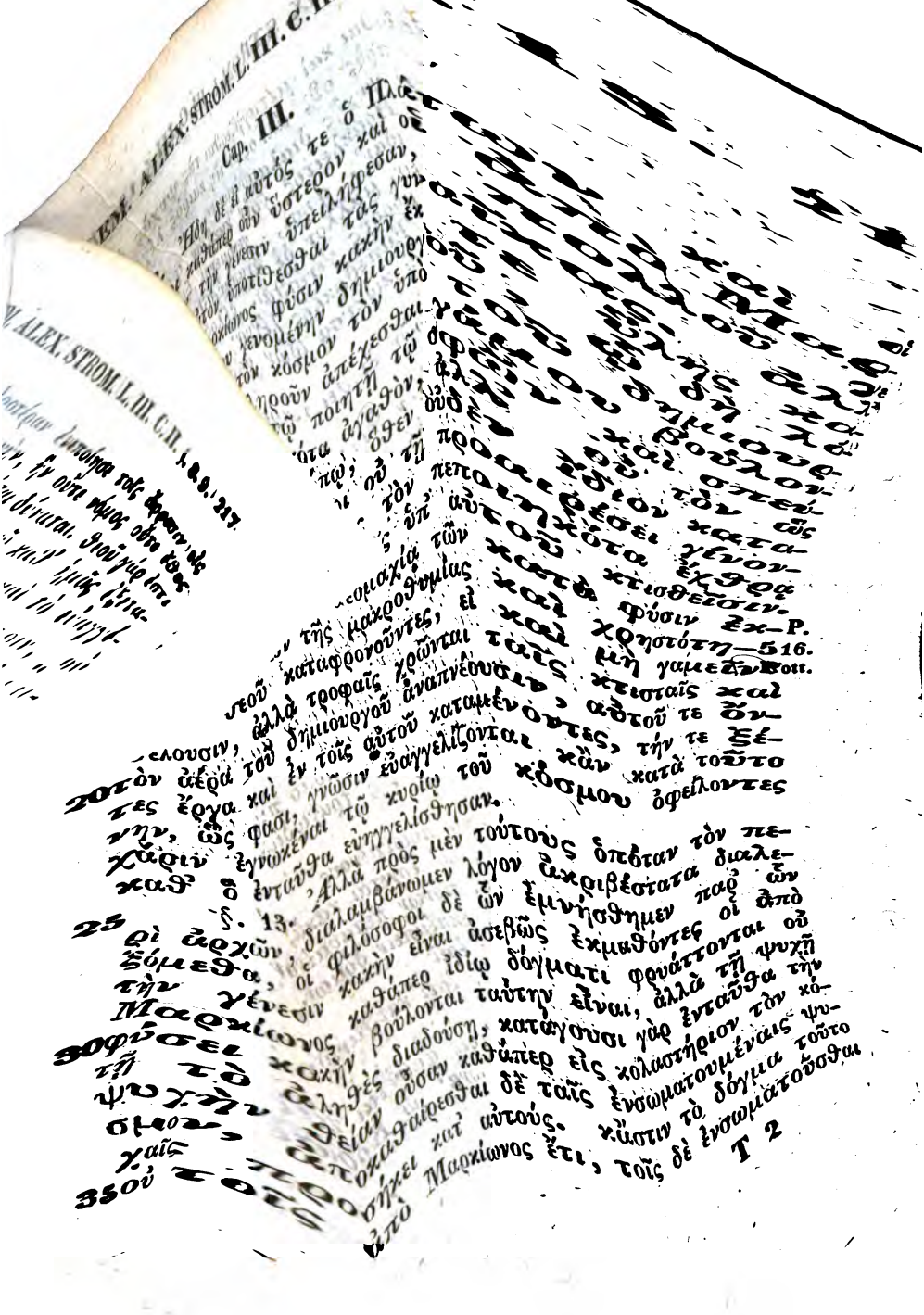

ζήσους· τὸ δὲ τῆς τοῦ πλησίον γυναικὸς ἰδιάσαι τὴν κραιπάλαι ἀναγκάζων ἔτι γελοιότερον εἶπεν.

P. §. 10. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ γενναῖοι Καρποκρα-
185. τιανοὶ δογματίζουσι. τούτους φασὶ καί τινας ἄλλους
Syb. ζηλωτὰς τῶν ὁμοίων κακῶν εἰς τὰ δεῖπνα ἀθροι-
ζομένους, οὐ γὰρ ἀγάπην εἰπόιμ' ἂν ἔγωγε τὴν συνέ-
λευσιν αὐτῶν, ἄνδρας ὁμοῦ καὶ γυναῖκας, μετὰ δὴ τὸ
κορεσθῆναι ἐν πλησμονῇ τῇ κακίστῃ φασὶ τὸ καταισ-
10. χύνον αὐτῶν τὴν πορνικὴν ταύτην δικαιοσύνην ἐκ-
ποδὼν ποιησαμένους φῶς τῇ τοῦ λύχνου περιτροπῇ
μίγνυσθαι, ὅπως ἐθέλοιεν, εἰς βούλοιντο, μελετήσαν-
τας δὲ ἐν τοιαύτῃ ἀγάπῃ τὴν κοινωνίαν μεθ' ἡμέραν
ἤδη παρ' ὧν ἂν ἐθελήσωσι γυναικῶν ἀπαιτεῖν τὴν
15. τοῦ Καρποκρατείου, οὐ γὰρ θέμις εἰπεῖν θείου, νό-
μου ὑπακοήν. τοιαῦτα δὲ οἶμαι ταῖς κυνῶν καὶ συῶν
καὶ τράγων λαγνείαις νομοθετεῖν τὸν Καρποκρήτην
ἔδει. δοκεῖ δέ μοι καὶ τοῦ Πλάτωνος παρακηκοέναι
ἐν τῇ πολιτείᾳ φαμένου κοινὰς εἶναι τὰς γυναῖκας
20. πάντων, κοινὰς μὲν τὰς πρὸ τοῦ γάμου τῶν αἰτεῖ- P.
σθαι μελλόντων καθάπερ καὶ τὸ θέατρον κοινὸν 515.
τῶν θεωμένων φάσκοντος, τοῦ προκαταλαβόντος δὲ ἕκα-
στην ἑκάστου εἶναι καὶ οὐκ ἔτι κοινὴν τὴν γεγα-
μημένην.

§. 11. Ξάνθος δὲ ἐν τοῖς ἐπιγραφομένοις μα-
25. γικοῖς μίγνυνται δέ, φησίν, οἱ μάγοι μητράσι καὶ
θυγατράσι, καὶ ἀδελφαῖς μίγνυσθαι θεμιτὸν εἶναι,
κοινάς τε εἶναι τὰς γυναῖκας οὐ βίᾳ καὶ λάθρᾳ, ἀλ-
λὰ συναινούντων ἀμφοτέρων, ὅταν θέλῃ γῆμαι ὁ ἕτε-
ρος τὴν τοῦ ἑτέρου. ἐπὶ τούτων οἶμαι καὶ τῶν
30. ὁμοίων αἱρέσεων προφητικῶς Ἰούδαν ἐν τῇ ἐπιστολῇ
εἰρηκέναι· „ὁμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι",
ὃ γὰρ ὕπαρ τῇ ἀληθείᾳ ἐπιβάλλουσιν, ἕως „καὶ τὸ
στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα" *).

*) Iud. 8, 17.

Cap. III.

§. 12. Ἤδη δὲ εἰ αὐτός τε ὁ Πλάτων καὶ οἱ Πυθαγόρειοι καθάπερ οὖν ὕστερον καὶ οἱ ἀπὸ Μαρκίωνος κακὴν τὴν γένεσιν ὑπειληφέναι, πολλοῦ γε δεῖ κοινὰς αὐτὸν ὑποτίθεσθαι τὰς γυναῖκας. ἀλλ' οἱ μὲν ἀπὸ Μαρκίωνος φύσιν κακὴν ἔκ τε ὕλης κακῆς καὶ ἐκ δικαίου γενομένην δημιουργοῦ, ᾧ δὴ λόγῳ μὴ βουλόμενοι τὸν κόσμον τὸν ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ γενόμενον συμπληροῦν ἀπέχεσθαι γάμου βούλονται, ἀντιτασσόμενοι τῷ ποιητῇ τῷ σφᾶς καὶ σπεύδοντες πρὸς τὸν κεκλημένον ἀγαθὸν, ἀλλ' οὐ τὸν ὡς φασὶ θεὸν ἐν ἄλλῳ τρόπῳ, ὅθεν οὐδὲν ἴδιον καταβουλόμενοι οὐ τῇ προαιρέσει γίνονται ἐγκρατεῖς· μὴ βουλόμενοι δὲ τῇ πρὸς τὸν πεποιηκότα ἔχθρᾳ χρῆσθαι τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσιν. ἀλλ' οὗτοί γε ἀσεβεῖ θεομαχίᾳ τῶν κατὰ φύσιν ἐκ- P.
στάντες λογισμῶν τῆς μακροθυμίας καὶ χρηστότη- 516.
τος τοῦ θεοῦ καταφρονοῦντες, εἰ καὶ μὴ γαμεῖν Pott.
ἐθέλουσιν, ἀλλὰ τροφαῖς χοῦνται ταῖς κτισταῖς καὶ
τὸν ἀέρα τοῦ δημιουργοῦ ἀναπνέουσιν, αὐτοῦ τε ὄν-
τες ἔργα καὶ ἐν τοῖς αὐτοῦ καταμένοντες, τήν τε ξέ-
νην, ὡς φασι, γνῶσιν εὐαγγελίζονται κἂν κατὰ τοῦτο
καθ' ὃ ἐνταῦθα εὐηγγελίσθησαν.

§. 13. Ἀλλὰ πρὸς μὲν τούτους ὁπόταν τὸν περὶ ἀρχῶν διαλαμβάνωμεν λόγον ἀκριβέστατα διαλεξόμεθα, οἱ φιλόσοφοι δὲ ὧν ἐμνήσθημεν παρ' ὧν τὴν γένεσιν κακὴν εἶναι ἀσεβῶς ἐκμαθόντες οἱ ἀπὸ Μαρκίωνος καθάπερ ἰδίῳ δόγματι φρυάττονται οὐ φύσει κακὴν βούλονται ταύτην εἶναι, ἀλλὰ τῇ ψυχῇ τῇ τὸ ἀληθὲς διαδούσῃ, κατάγουσι γὰρ ἐνταῦθα τὴν ψυχὴν θείαν οὖσαν καθάπερ εἰς κολαστήριον τὸν κόσμον, ἀποκαθάρεσθαι δὲ ταῖς ἐνσωματουμέναις ψυχαῖς προσήκει κατ' αὐτούς. κἄστιν τὸ δόγμα τοῦτο οὐ τοῖς ἀπὸ Μαρκίωνος ἔτι, τοῖς δὲ ἐνσωματοῦσθαι

καὶ μετενδεῖσθαι καὶ μεταγγίζεσθαι τὰς ψυχὰς ἀξιοῦσιν οἰκεῖον, πρὸς οὓς ἄλλος ἂν εἴη καιρὸς λέγειν ὅπη-νίκα ἂν περὶ ψυχῆς διαλαμβάνωμεν.

§. 14. Ἡράκλειτος γοῦν κυκείῶν φαίνεται τὴν γένεσιν, ἐπειδάν, φησί, γενόμενοι ζώειν ἐθέλωσι μόρους τ' ἔχειν, μᾶλλον δὲ ἀναπαύεσθαι, καὶ παῖδας καταλείπουσι μόρους γενέσθαι. δῆλος δὲ αὐτῷ συμφερόμενος καὶ Ἐμπεδοκλῆς λέγων·

κλαῦσά τε καὶ κώκυσα ἰδὼν ἀσυνήθεα χῶρον.

καὶ ἔτι·

ἐκ μὲν γὰρ ζωῶν ἐτίθει νεκρὰ εἴδε' ἀμείβων.

καὶ πάλιν·

ὦ πόποι, ἦ δειλὸν θνητῶν γένος, ὦ δυσάλαβον. P.
οἵων ἐξ ἐρίδων ἔκ τε στοναχῶν ἐγένεσθε. 517.

λέγει δὲ καὶ ἡ Σίβυλλα· Pou.

ἄνθρωποι θνητοὶ καὶ σάρκινοι, οὐδὲν ἴοντες·
ὁμοίως τῷ γράφοντι ποιητῇ,
οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώπιο *),

§. 15. Ναὶ μὴν καὶ Θέογνις τὴν γένεσιν δείκνυσι κακὴν ὧδέ πως λέγων·

πάντων μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον,
μηδ' ἐσορᾶν αὐγὰς ὀξέος ἠελίου·
φύντα δ' ὅπως ὤκιστα πύλας Ἀΐδαο περῆσαι,
ἀκόλουθα δ' αὐτοῖς καὶ ὁ τῆς τραγῳδίας ποιητὴς Εὐριπίδης γράφει·

ἔδει γὰρ ἡμᾶς σύλλογον ποιουμένους
τὸν φύντα θρηνεῖν εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά,
τὸν δ' αὖ θανόντα καὶ πόνων πεπαυμένον
χαίροντας εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων.

καὶ αὖθις τὰ ὅμοια οὕτως ἐρεῖ·

τίς δ' οἶδεν εἰ τὸ ζῆν μέν ἐστι κατθανεῖν,
τὸ κατθανεῖν δὲ ζῆν;

§. 16. Ταυτὸν δὴ τούτοις φαίνεται καὶ Ἡρόδοτος ποιῶν λέγοντα τὸν Σόλωνα· ὦ Κροῖσε, πᾶς

*) Homer. Odyss. σ. v. 130.

*) Homer. Iliad.

ἄνθρωπός ἐστι συμφορή· καὶ ὁ μῦθος δὲ αὐτῷ σαφῶς ὁ περὶ τοῦ Κλεόβιδος καὶ Βίτωνος οὐκ ἄλλο τι βούλεται, ἀλλ' ἢ ἡλίκην μὲν τὴν γένεσιν, τὸν θάνατον

[illegible] δὲ ἐπαινεῖν.

Pl. οἵη περ φύλλων γενεή, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν *)
R. 186 Ὅμηρος λέγει. Πλάτων δὲ ἐν Κρατύλῳ Ὀρφεῖ τὸν
Syn. λόγον ἀναπέμπει τὸν περὶ τοῦ κολάζεσθαι τὴν ψυχὴν
Pott. ἐν τῷ σώματι· λέγει δὲ οὕτως· καὶ γάρ σημά τινές φασιν αὐτὸ εἶναι τῆς ψυχῆς, ὡς τεθαμμένης ἐν τῷ νῦν παρόντι· καὶ διότι τοῦτο σημαίνει ἃ ἂν σημαίνῃ ἡ ψυχή, καὶ ταύτῃ σῆμα ὀρθῶς καλεῖσθαι. δοκοῦσι μέντοι μεγίστου θεσθαι οἱ ἀμφὶ Ὀρφέα τοῦτο τὸ ὄνομα ὡς δίκην διδούσης ἃ δὲ ἔνεκα δίδωσιν.

ξα. Λέγει δὲ καὶ τῆς Φιλολάου λέξεως μνησθῆναι, λέγει γάρ ὁ Πυθαγόρειος οὕτως· μαρτυροῦντα δὲ καὶ τοῖς παλαιοῖς θεολόγοις τε καὶ μάντεσι ὡς διά τινας τιμωρίας ἃ ψυχὰ τῷ σώματι συνέζευκται καὶ καθάπερ ἐν σήματι τούτῳ τέθαπται. ἀλλὰ καὶ Πίνδαρος περὶ τῶν ἐν Ἐλευσῖνι μυστηρίων λέγων ἐπιφέρει·

ὄλβιος ὅστις ἰδὼν ἐκεῖνα κοίλαν
εἶσιν ὑπὸ ζόφον· οἶδεν μὲν βίου τελευτάν,
οἶδεν δὲ διόδοτον ἀρχάν.

Πλάτων τε ἀκολούθως ἐν Φαίδωνι οὐκ ὀκνεῖ γράφειν ὧδέ πως· καὶ οἱ τὰς τελετὰς δὲ ἡμῖν οὗτοι καταστήσαντες οὐκ ἄλλο τι ἴσως μετὰ θεῶν τε οἰκεῖν θρεπτέον ἐμμελὲς ἐν ἡμῖν ἢ ψυχὴ ἢ μετὰ τοιούτου πάθους, οὐ μήποτε κτησώμεθα ἐκεῖνα ἱκανῶς οὖ ἕνεκα ἐγὼ αἰτίαν τῶν μεγίστων κακῶν τὴν γένεσιν αἰνίσσεσθε· καὶ τῷ Φαίδωνι ἐπιμαρτυρεῖ μυστηρίοις γάρ ὅσοι τυγχάνουσιν ὀρθῶς ἁπτόμενοι φιλοσοφίας λέγεσθαι τοὺς ἄλλους, ὅτι οὐδὲν ἄλλο αὐτοὶ ἐπιτηδεύουσιν ἢ ἀποθνήσκειν τε καὶ τεθνάναι.

*) Homer. Ilias. ζ. v. 146.

§. 18. Καὶ πάλιν· οὐκοῦν καὶ ἐντεῦθεν ἡ τοῦ φιλοσόφου ψυχὴ μάλιστα ἀτιμάζει τὸ σῶμα καὶ φεύγει ἀπ' αὐτοῦ, ζητεῖ δὲ αὐτὴ καθ' αὑτὴν γίνεσθαι· καὶ μή τι συνάδει τῷ θείῳ ἀποστόλῳ λέγοντι· „ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου" *), εἰ μὴ τὴν ὁμοφυᾶ σύνηγε τῶν εἰς κακίαν ἀποστεγνωμένων σῶμα θανάτου τροπικῶς λέγει· τὴν τε συνουσίαν γένεσιν οὖσαν ἀφ' ἧς καὶ πρὸ τοῦ Μαρκίωνος ἀποστρεφόμενος φαίνεται ἐν τῷ πρώτῳ τῆς πολιτείας ὁ Πλάτων, ἐπαινῶν· ὅταν γὰρ τὸ γῆρας ἐπιφέρῃ ὅτι εὖ ἄρα ὅτε ἔμοιγε σφοδραὶ αἱ ἄλλαι αἱ κατὰ τὸ σῶμα ἡδοναὶ ἀπομαραίνοιντο, τοσοῦτον αὔξονται αἱ περὶ τοὺς λόγους ἐπιθυμίαι τε καὶ ἡδοναί· ἅῃς τε τῶν ἀφροδισίων χρήσεως ἐπιμνησθεὶς ἔφησεν, ἄνδρωνι δ' ὁμιλήσαντα μάλιστα αὐτὸ ἀπέφυγον ὥσπερ λυττῶντά τινα καὶ ἄγριον δεσπότην ἀποφεύγων.

§. 19. Πάλιν δ' ἐν τῷ Φαίδωνι τὴν γένεσιν κακίζων γράφει· ὁ μὲν οὖν ἐν ἀπορρήτοις λεγόμενος περὶ αὐτῶν λόγος ὡς ἔν τινι φρουρᾷ ἐσμὲν οἱ ἄνθρωποι καὶ οὐθὶς ἑαυτὸν δεῖ ἐκλύειν οὐδὲ ἀποδιδράσκειν· καὶ συνελόντι εἰπεῖν κακὴν λογίζεσθαι τὴν ὕλην, ἀφορμὴν οὐ παρέχειν τῷ Μαρκίωνι εὐσεβῶς αὐτὸς εἰπὼν περὶ τοῦ κόσμου τάδε· παρὰ μὲν γὰρ τοῦ συνθέντος πάντα τὰ καλὰ κέκτηται, παρὰ δὲ τῆς ἐμπροσθεν ἕξεως ὅσα χαλεπὰ καὶ ἄδικα ἐν οὐρανῷ γίνεται, ταῦτα ἐξ ἐκείνης αὐτός τε ἔχει καὶ τοῖς ζώοις ἐναπεργάζεται.

*) Roman. 7, 24.

[illegible]

§. 20. Βίοι δὲ σαφέστεροι [illegible]
αὐτῷ τὸ σωματοειδὲς τῆς συγκρίσεως ἀδύνατον, ὅτι στάλλῃ [illegible]
πάλαι τὸ σωματοειδὲς σύνταγμα, εἰς τὸν νῦν χόσμον [illegible]
χρόνον ἀπαθὲς ἦν καὶ τοῖς νόμοις ὑποκείμενον. [illegible]
σοῦδὲν δὲ ἧττον λέγουσι, ὑπὸ θεοῦ δὲ οἱ ἄνθρωποι [illegible]
γεγράφθαι τοῖς νόμοις, ὧν ἐπίστασθαι [illegible]
τῶν ἀνθρωπίνων λόγων ἐπιτηδεύσαντα. περὶ δὲ τῆς [illegible]
τῶν ἀνθρώπων γενέσεως ἐπιμονίδι καὶ τὰς αἰτίας [illegible]
τε αὐτοῖς ἐν τῇ γῇ λέγει. ὡς ἐξ ἀρχῆς τὸ μεταλλεῖν καὶ τὸ γίνεσθαι καὶ τὸ
βάς. ἐν τῇ γῇ λέγει. ὡς ἐξ ἀρχῆς τὸ μεταλλεῖν καὶ τὸ γίνεσθαι καὶ τὸ
λεπὸν ἀπανθρακωθὲν ἐξεως, ἔπειτ' αὖ τὸ χίνεσθαι καὶ τὸ τῆς τῶν
χνουμένων παιδεύεσθαι διὰ πάντων μυρίων ἔτι τοῦ
Φεσθαι καὶ ὡς φαμεν ἅπαντες.

§. 21. Τί δέ; οὐχὶ καὶ Πυθαγόρας δὲ καὶ Ἡράκλειτος ἀάρεσεν
Σωκράτει ἐμφερῶς ἐν οἷς φησι, θάνατός ἐστιν ὁπό-
σα ἐγερθέντες ὁρῶμεν, τότε δὲ ὁπόσα δὲ εὕδοντες ὄψει.
ἀλλὰ τούτων μὲν ἄλις, ἐπειδὰν δὲ περὶ τῶν ἀρχῶν
διαλαμβάνωμεν, τότε καὶ τὰς ἐναντιότητας ταύτας
ἃς οἱ τε φιλόσοφοι αἱρέσσονται ὅ τε περὶ Μαρκίωνα
δογματίζουσιν ἐπισκεψώμεθα. πλὴν οὐκ ἀσφαλῶς ἐδε-
δεῖχθαι ἡμῖν νομίζω τὰς ἀφορμὰς τῶν ξένων δογμά-
των τὸν Μαρκίωνα παρὰ Πλάτωνος ἀχαρίστως τε
καὶ ἀμαθῶς ἐληφέναι.

§. 22. Τὸ δὲ περὶ ἐγκρατείας ἡμῖν προβαινέτω
λόγος. ἐφόσον μὲν δὲ τὴν δυσχρησίαν ὑφορώμενοι
Ἕλληνας πολλὰ εἰς τὴν γένεσιν τῶν παίδων ἀσφαλί-
ζεσθαι, αὐθαίς δὲ ἐκδεξάμενοι ταῦτα τοὺς περὶ
Μαρκίωνα ἀχαριστεῖν τῷ δημιουργῷ. λέγει γὰρ ἡ
τὸ μὴ γενέσθαι κρεῖττον ἢ φῦναι, φησὶν ὁ
ἐπέτεινε παιδοποιίας· οὐκ ἐπιχειρᾶς ἀλλήλοις
κάτω τεκοῦσα δ' ἦν μὲν ἄφρονας τέκνα,
στένω μοι θέσθαι εἰσθεῶσα μὲν χαλοὺς;

χρησμὸς δ' ἀπόλεσεν· ἦν δὲ καὶ αἰσχυνόμενος
πάππω τάλαιναν κερδίαν ὀφρυόφιν.
τί τοῦτο δὴ τὸ χρησάνης οὐκ ἀρκεῖ μίαν
ψυχὴν ἀπολύειν κἀπὶ τοῦδ' ἔχειν πόνους;

P. καὶ ἐν ὁμοίως·

ἔμοιγε νῦν τε καὶ πάλαι δοκεῖ
Syn. παῖδας φυτεύειν οὔποτ' ἀνθρώπους ἐχρῆν
πόνους ὁρῶντας εἰς ὅσους φυτεύομεν.

ἐν δὲ τοῖς αὖθις λεγομένοις καὶ τὴν αἰτίαν τῶν κα- P.
κῶν εἰσαγωγὼς ἐπὶ τὰς ἀρχὰς ἐπανάγει λέγων ὧδε· 521.
Pott.
ὦ δυστυχεῖν φὼς καὶ κακῶς πεπραγέναι
ἄνθρωπος ἐγένου καὶ τὸ δυστυχὲς βίου
ἐκεῖθεν ἔλαβες, ὅθεν ἅπασιν ἤρξατο
τρέφειν ὁδ' αἰθὴρ ἐνδιδοὺς θνητοῖς πνοάς.
μή νυν τὰ θνητὰ θνητὸς ὢν ἀγανάκτει.

πάλιν δ' αὖ τὰ ὅμοια τούτοις ὧδε ἀποδίδωσι·

θρηττῶν δ' ὄλβιος ** οὐδεὶς
οὐδ' εὐδαίμων·
οὔπω γὰρ εἶδε τις ἄπυρος.

καὶ ἐν ὁμοίως·

φεῦ φεῦ βροτείων πημάτων ὅσαι τύχαι,
ὅσαι δὲ μορφαί, τέρμα δ' οὐκ εἴποι τις ἄν.

καὶ ἐν ὁμοίως·

ὧν γὰρ ἐν βροτοῖς
οὐκ ἔστιν οὐδὲν διὰ τέλους εὐδαιμονοῦν.

§. 24. Τούτῳ οὖν φασὶ καὶ τοὺς Πυθαγορείους ἀπέχεσθαι ἀφροδισίων, ἐμοὶ δὲ ἔμπαλιν δοκοῦσι γαμεῖν μετὰ παιδοποιίας ἕνεκα, τῆς δὲ ἐξ ἀφροδισίων ἡδονῆς ἐθέλειν κρατεῖν μετὰ τὴν παιδοποιίαν. ταύτῃ μὲν οὐκ ἀπαγορεύουσι κύμινον χρῆσθαι, ὡς πνευματοποιὸν καὶ δύσπεπτον καὶ τοὺς ὀνείρους ταραγμένους ποιεῖ· τὸ δὲ ὅμοιον καὶ ὅτι ἀνθρώπου κεφαλῇ ἀπείκασται κύμινος κατὰ τὸ ἐπύλλιον ἐκεῖνο,

ἶσόν τοι κύμινον τρώγειν κεφαλάς τε τακήναι·

*) Matth. 8

μᾶλλον δὲ ὅτι κύριοι ἐσθιόμενον μόνους ἐργάζονται τὰς γυναῖκας. Θεόφραστος γοῦν ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν φυσικῶν αἰτίων τὰ κελύφη τῶν κυάμων περὶ τὰς ῥίζας τῶν νεοφύτων δένδρων περιτιθέμενα ξηραίνειν στὰ φυόμενα ἐστορεῖ, καὶ αἱ κατοικίδιαι δὲ ὄρνιθες συνεχῶς ταῦτα αἰτούμεναι ἄτοκοι γίνονται.

P. 522. Pott.

Cap. IV.

§. 25. Τῶν δὲ ἀφ' αἱρέσεως ἀγομένων Μαρκίωνος μὲν τοῦ Ποντικοῦ ἐπεμνήσθημεν δι' ἀντίθεσιν τὴν πρὸς τὸν δημιουργὸν τὴν χρῆσιν τῶν κοσμικῶν παραιτησαμένου. γίνεται δὲ αὐτῷ τῆς ἐγκρατείας αἴτιος, εἰ γε ταῦτο ἐγκράτειαν ῥητέον, αὐτὸς ὁ δημιουργός, πρὸς ὃν ὁ θεομάχος αὐτὸς γάγας ἀνθεστάναι οἰόμενος ἄκων ἐστὶν ἐγκρατὴς κατατρέχων καὶ τῆς κτίσεως, καὶ τοῦ πλάσματος, ᾧ συγχρήσονται τῇ τοῦ κυρίου φωνῇ λέγοντος τῷ Φιλίππῳ, „ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς, σὺ δὲ ἀκολούθει μοι“ *). ἀλλ' ἐκεῖνο σκοπείτωσαν ὡς τὴν ὁμοίαν τῆς σαρκὸς πλάσιν καὶ Φίλιππος φέρει νεκρὸν οὐκ ἔχων μεμιαμμένον. πῶς οὖν σαρκίον ἔχων νεκρὸν οὐκ εἶχεν; ὅτι ἐξανέστη τοῦ μνήματος τοῦ κυρίου τὰ πάθη νεκρώσαντος, ζήσαντος δὲ Χριστῷ. ἐπεμνήσθημεν δὲ καὶ τῆς κατὰ Καρποκράτην ἀθέσμου γυναικῶν κοινωνίας, περί τε τῆς Νικολάου ῥήσεως ἐξηλεγχθέντες, ἐκεῖνο παρελείπομεν. ὡραίαν, φησὶ, γυναῖκα ἔχων οὗτος μετὰ τὴν ἀνάληψιν τὴν τοῦ σωτῆρος πρὸς τῶν ἀποστόλων ὑπεισδυεὶς ζηλοτυπίαν εἰς μέσον ἀγαγὼν ἐπέτρεψεν. ἠκολούθουν γὰρ εἶναι φασι τὴν πρᾶξιν τοιαύτην ἐκείνῃ τῇ φωνῇ τῇ ὅτι παραχρήσασθαι τῇ σαρκὶ δεῖ. καὶ ἡ κατακολουθήσαντες τῷ γενομένῳ τῷ τε εἰρημένῳ ἁπλῶς καὶ ἀβασανίστως ἐκπορνεύουσιν ἀναίδην οἱ τὴν αἵρεσιν αὐτοῦ μετιόντες.

P. 523. Pott.

*) Matth. 8, 22. Luc. 9, 60.

§. 26. Πεπύσμαι δ' ἐγώγε τῶν Νικολάου μηδεμιᾷ ἑτέρᾳ παρ' ἢν ἔγημεν κεχρῆσθαι γυναικί, τῶν τ' ἐκείνου τέκνων στηλίας μὲν καταλῆφθαι παρθένους, ἄφθορον δὲ διαμεῖναι τὸν ὑπ' αὐτῶν δεχόντων ἀποβολὴ πάθους ἦν εἰς μέσον τῶν ἀποστόλων ἡ τῆς ζηλοτυπουμένης ἐκκύκλησις γυναικός, καὶ ἡ ἐγκράτεια τῶν περισπουδάστων ἡδονῶν τὸ „παραχρῆσθαι τῇ σαρκὶ" ἐδίδασκεν. οὐ γὰρ οἶμαι ἐβούλοντο κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἐντολὴν „δυσὶ κυρίοις δουλεύειν" *), ἡδονῇ καὶ θεῷ. λέγουσι γοῦν καὶ τὸν Ματθίαν οὕτως διδάξαι· „σαρκὶ μὲν μάχεσθαι καὶ παραχρῆσθαι μηθὲν αὐτῇ πρὸς ἡδονὴν ἀκόλαστον ἐνδιδόντα; ψυχὴν δὲ αὔξειν διὰ πίστεως καὶ γνώσεως".

§. 27. Εἰσὶν δ' οἳ τὴν πάνδημον Ἀφροδίτην κοινωνίαν μυστικὴν ἀναγορεύουσιν ἐνυβρίζοντες καὶ τῷ ὀνόματι· λέγεται γὰρ καὶ τὸ ποιεῖν τι κακὸν ἐργάζεσθαι, ὥσπερ ἂν καὶ τὸ ἀγαθόν τι ποιεῖν ὁμωνύμως ἐργάζεσθαι, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ κοινωνία, ἀγαθὸν δὲ καὶ ἐν μεταδόσει ἀργυρίου καὶ τροφῆς καὶ στολῆς, οἳ δὲ καὶ τὴν ὁπόταν δήποτ' οὖν ἀφροδισίων συμπλοκὴν κοινωνίαν ἀσεβῶς κεκλήκασιν. φασὶ γοῦν τινὰ αὐτῶν ἡμετέρᾳ παρθένῳ ὡραίᾳ τὴν ὄψιν προσελθόντα φάναι· „γέγραπται „παντὶ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου" **), τὴν δὲ σεμνῶς πάνυ ἀποκρίνασθαι μὴ συνιεῖσαν τὴν τἀνθρώπου ἀσέλγειαν. „ἀλλὰ περὶ γάμου τῇ μητρὶ διαλέγου". ὦ τῆς ἀθεότητος, καὶ τῶν τοῦ κυρίου φωνῶν διαψεύδονται οἱ τῆς ἀσελγείας κοινωνοὶ οἱ τῆς λαγνείας ἀδελφοὶ ὄνειδος οὐ φιλοσοφίας μόνον, ἀλλὰ καὶ παντὸς τοῦ βίου οἱ παραχαράσσοντες τὴν ἀλήθειαν, μᾶλλον δὲ κατασκάπτοντες ὡς οἷόν τε αὐτοῖς, οἵ γε τρισάθλιοι τὴν τε σαρκίνην κατὰ τὴν συνουσιαστικὴν κοινωνίαν ἱεροφαντοῦσι καὶ ταύτην οἴονται εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοὺς ἀνάγειν τοῦ θεοῦ.

*) Matth. 6, 24. Luc. 16, 3. **) Matth. 5, 42. Luc. 6, 30.

§. 28. Εἰς τὰ χαίταιτυπεῖα μὲν οὖν ἡ τοιάδε ἐλεύσεται κοινωνία, καὶ δὴ συμμέτοχοι εἶεν αὐτοῖς αἱ ὗες καὶ οἱ τράγοι, εἴεν δ' ἂν ἐν τοῖς μείζοσι παρ' αὐτοῖς ἐλπίσιν αἱ ἡδοεστῶσαι τοῦ τέγους πόρναι ἀναδήν δεξόμεναι τοὺς βουλομένους ἅπαντας. „ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστόν, εἴ γε αὐτὸν ἠκούσατε καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθώς ἐστιν ἀλήθεια ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἀπασθέσθαι ὑμᾶς τὰ κατὰ τὴν P. προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν 188 φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἀνα- Syr. νεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας“ *); κατὰ τὴν ἐξομοίωσιν τοῦ θείου. „γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ ὡς τέκνα ἀγαπητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ὑμᾶς καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία ἢ πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις, καὶ αἰσχρότης καὶ μωρολογία“ **) καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς φωνῆς ἀγνεύειν μελέτων διδάσκων ὁ ἀπόστολος γράφει· τοῦτο γὰρ ἴστε γινώσκοντες ὅτι πᾶς πόρνος“ καὶ τὰ ἑξῆς ἕως „μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε“ ***).

§. 29. Ἔρρωσθε δὲ αὐτοῖς τὸ δόγμα ἔκ τινος τούτων ἀσελγείας μητέρα, καὶ εἴτε αὐτοὶ τῆς βίβλου συγγραφεῖς, ὅστις τὴν ἀπόνοιαν, εἰ καὶ θεοῦ διαψεύδονται δι' ἀκρασίαν, εἴτε ἄλλοις περιτυχόντες τὸ καλὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι δόγμα διεστραμμένως ἀκηκοότες, ἔχει δὲ οὕτως τὰ τῆς λέξεως· „ἐν ἦν τὰ πάντα, ἐπεὶ δὲ ἐδόξεν αὐτοῦ τῇ ἑνότητι μὴ εἶναι μόνῃ, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἐπίνοια καὶ ἐκοινώνησεν αὐτῇ καὶ

*) Ephes. 4, 20—24. **) Ibid. 5, 1—4. ***) Ibid. v. 5—11.

ἐποίησεν τὸν ἀγαπητὸν, ἐκ δὲ τούτου ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἐμίσησε, ἢ κοινωνήσας ἐποίησεν συγγάμους μήτε ὁραθῆναι μήτε ἀκουσθῆναι δυναμένας ἕως ἐπ' ὀνόματος ἰδίου ἑκάστην. εἰ γὰρ καὶ οὗτοι καθάπερ οἱ ἀπὸ Οὐαλεντίνου πνευματικὰς ἐτίθεντο κοινωνίας, P.
ἴσως τις αὐτῶν τὴν ὑπόληψιν ἐπεδέξατο, σαρκικῆς δὲ525.
ὕβρεως κοινωνίαν εἰς προφητείαν ἁγίαν ἀνάγειν ἀπὲ- Pott.
γνωκότος ἐστὶ τὴν σωτηρίαν.

§. 30. Τοιαῦτα καὶ οἱ ἀπὸ Προδίκου ψευδωνύμως γνωστικοὺς σφᾶς αὐτοὺς ἀναγορεύοντες δογματίζουσιν υἱοὺς μὲν φύσει τοῦ πρώτου θεοῦ λέγοντες αὐτοὺς, καταχρώμενοι δὲ τῇ εὐγενείᾳ καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ ζῶσιν ὡς βούλονται, βαύλονται δὲ φιληδόνως, κρατηθῆναι ὑπ' οὐδενὸς νενομικότες ὡς ἂν κύριοι τοῦ σαββάτου καὶ ὑπεράνω παντὸς γένους πεφυκότες βασίλειοι παῖδες, βασιλεῖ δέ φασι νόμος ἄγραφος. πρῶτον μὲν ὅτι οὐ ποιοῦσιν ἃ βούλονται πάντα, πολλὰ γὰρ αὐτοὺς κωλύσει καὶ ἐπιθυμιοῦντας καὶ πειρωμένους, καὶ ἃ ποιοῦσι δὲ οὐχ ὡς βασιλεῖς, ἀλλ' ὡς μαστιγίαι ποιοῦσι, λάθρα γὰρ μοιχεύουσιν τὸ ἅλῶναι δεδιότες καὶ τὸ καταγνωσθῆναι ἐκκλίνοντες καὶ φοβούμενοι κολασθῆναι. πῶς δὲ ἐλεύθερον ἡ ἀκρασία καὶ ἡ αἰσχρολογία; „πᾶς γὰρ", φησὶν, „ὁ ἁμαρτάνων δοῦλος ἐστὶν" *), ὁ ἀπόστολος λέγει.

§. 31. Ἀλλὰ πῶς κατὰ θεὸν πολιτεύεται ὁ πάσῃ ἐπιθυμίᾳ ἔκδοτον ἑαυτὸν παρασχὼν τοῦ κυρίου φήσαντος, „ἐγὼ δὲ λέγω, μὴ ἐπιθυμήσῃς" **); ἐκὼν δέ τις ἁμαρτάνειν βούλεται καὶ δόγμα τίθησε τὸ μοιχεύειν καὶ καθηδυπαθεῖν καὶ λυμαίνεσθαι τοὺς ἄλλων γάμους, ὅπου γε καὶ τοὺς ἄλλους ἄκοντας ἁμαρτάνοντας ἐλεοῦμεν; κἂν εἰς ξένον τὸν κόσμον ἀφιγμένοι ὦσι, πιστοὶ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ μὴ γενόμενοι, τὸ ἀληθὲς οὐχ ἕξουσιν. ὑβρίζει δέ τις ξένος πολίτας καὶ τούτους ἀδικεῖ, οὐχὶ δὲ ὡς παρεπίδημος τοῖς ἀναγκαίοις

*) Romans. 6, 16. **) Matth. 5, 28.

χρώμενος ἀπροσκόπως τοῖς πολίταις διαβιοῖ· πῶς δὲ καὶ τοῖς ὑπὸ τῶν ἐθνῶν μεμισημένοις, διὰ τὸ μὴ περίεσθαι τὰ ὑπὲρ τῶν νόμων δεσμοφορούμενα, τουτέστι τοῖς ἀδίκοις καὶ ἀκρατέσι καὶ πλεονέκταις καὶ μοιχοῖς τοῖς αὐτὰ πάσχουσι θεὸν ἐγνωκόσιν μάτην λέγεσθαι; ἐχρῆν γὰρ αὐτοὺς καὶ ἐν τοῖς ἀλλοφύλοις παράπτας καλῶς βιοῦν, ἵνα δὴ τῷ ὄντι τὸ βασιλικὸν ἐπιδείξωνται.

§. 32. Ἤδη δὲ καὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις νομοθέταις καὶ τοῖς θείοις νόμοις ὑπεναντίως παρανόμως βιοῦν ἐπαιτιατέον. ὁ γοῦν ἐκκλησιαστὴς τὸν πάντα*) ἰδὼν αἰῶνα λαμβάνοντος παρὰ τοῦ θεοῦ δείκνυται ἐν τοῖς ἀρεστοῖς θεοῦ, „καὶ ἐὰν εἴπωμεν“, φησὶν ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ ἐπιστολῇ, „ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ“, τουτέστι μετὰ τοῦ θεοῦ, „καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν, ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν ὡς αὐτὸς ἐν τῷ φωτί ἐστιν, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας“ **).

§. 33. Πόθεν οὖν χρείττονες εἶναι τῶν κοσμικῶν δικαίων; ὅμοιοι γὰρ οἶμαι τὰς ψύξεις αἱ καὶ τὰς πράξεις ὅμοιοι, ὧν δὲ ὑπερφέρειν κατὰ τὴν εὐχέλειαν ἀξιοῦμεν, τούτων καὶ τοῖς ἤθεσιν ὑπερέχειν ὀφείλουσιν, ὅπως τὸν εἰς τὴν φυλακὴν συγκλεισμὸν διαφύγωσιν. ὄντως γὰρ ὡς ὁ κύριος ἔφη, „ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, οὐκ εἰσελεύσεσθε εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ“ ***). περὶ δὲ τῆς τῶν βρωμάτων ἐγκρατείας δείκνυται ἐν τῷ Δανιὴλ †). συνελόντι δ' εἰπεῖν, περὶ ὑπακοῆς ὁ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ λέγει, „ἐν τίνι κατορθώσει νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ φυλάσσεσθαι τὸν λόγον σου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ“ ††).

*) Cf. Numer. 25, 8. **) Ioann. 1, 6 sq. ***) Matth. 5, 20. †) Dan. c. 1. ††) Psalm. 119, 9.

ὁ τε Ἱερεμίας φησί, "τάδε λέγει κύριος· κατὰ τὰς ὁδοὺς τῶν ἐθνῶν μὴ πορεύσησθε" a).

§. 34. Ἐντεῦθεν ἄλλοι τινὲς κινηθέντες μικροὶ καὶ σπιδόνοι τὸν ἄνθρωπον ὑπὸ διαφόρων δυνάμεων συλασθῆναι λέγουσι, καὶ τὰ μὲν μέχρις ὀμφαλοῦ θεοειδεστέρους τέχνης εἶναι, τὰ ἔνερθε δὲ τῆς ἥττονος, οὐ δὴ χάριν ὀφείλεσθαι συνουσίας. λέληθε δὲ αὐτοὺς ὅτι καὶ τὰ ἀνωτέρω μέρη τῆς τροφῆς ὀλίγιστα καὶ λαγαρώτατά τινων, ἐναντιοῦνται δὲ καὶ τῷ Χριστῷ πρὸς τοὺς φερωνύμους εἰρηκότι τὸν αὐτὸν θεὸν καὶ P. τὸν "ἐντὸς" ἡμῶν καὶ τὸν "ἔσω" b) ἄνθρωπον πε- 189 ποιηκέναι, ἀλλὰ καὶ ἡ ὄρεξις οὐ τοῦ σώματός ἐστι, Sylb. ἀλλὰ διὰ τὸ σῶμα γίνηται. ἄλλοι τινὲς οὓς καὶ ἀντιτάκτους καλοῦμεν λέγουσιν, ὅτι ὁ μὲν θεὸς ὁ τῶν ὅλων πατὴρ ἡμῶν ἐστὶ φύσει, καὶ πάντ' ὅσα πεποίηκεν ἀγαθὰ ἐστιν· εἷς δέ τις τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότων ἐπέσπειρεν τὰ ζιζάνια τὴν τῶν κακῶν φύσιν γεννήσας, οὗ καὶ δὴ πάντες ἡμᾶς περιέβαλεν ἀντιτάξας ἡμᾶς τῷ πατρί. διὸ δὴ καὶ αὐτοὶ ἀντιτασσόμενοι τούτῳ εἰς ἐκδίκησιν τοῦ πατρὸς ἀνεπράσσοντες τῷ βουλήματι τοῦ δευτέρου. ἐπεὶ οὖν οὗτος "οὐ μοιχεύσεις" εἴρηκεν, ἡμεῖς, φασί, μοιχεύομεν ἐπὶ κατα- P. λύσει τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ. 527.

§. 35. Φαίημεν δ' ἂν καὶ πρὸς τούτους, ὅτι τοὺς Rom. προφήτας καὶ τοὺς ὅσοι τὴν ἀλήθειαν ὑποκρίνονται ἐξ ἔργων γινώσκεσθαι παρειλήφαμεν. διαβάλλεται δὲ ὑμῶν τὰ ἔργα· πῶς ἔτι τῆς ἀληθείας ἀντέχεσθαι ὑμᾶς ἐρεῖτε; ἡ γὰρ οὐδέν ἐστι κακὸν καὶ οὐκ ἔστι μοιχείας ἄξιος ὃν αἰτιᾶσθε ὡς ἀντιτεταγμένον τῷ θεῷ, οὐδὲ κακοῦ τινὸς γέγονε ποιητικός — συναναιρεῖται γὰρ τῷ κακῷ καὶ τὸ δένδρον —, ἢ εἰ ἔστι τὸ πονηρὸν ἐνυπάρξει εἰκότως ἡμῖν τί λέγουσιν εἶναι τὰς θείας ἐντολὰς περὶ δικαιοσύνης, περὶ ἐγκρατείας, περὶ ὑπομονῆς, περὶ ἀνεξικακίας καὶ τῶν

a) Ierem. 10, 2. b) Luc. 11, 40.

τοῦτους ὁμοίως, φησὶν ἡ
ἐστὶ τὰ πλεῖστα ἐπιτηρεῖν
ἐντολῆς, καὶ ἐκ τούτων νομοθ
φήσει ἀφ' ἑαυτῆς, ὅτι δύναται
νομίσειεν ταῦτα ἀρκεῖν ποιοῦσιν ὁμολ
καὶ τὸ πᾶσαι. Ἡδὺ δὲ καὶ ὁ ἁ
§. 36. μόνῳ τῷ μισεῖν καὶ
ἀξιοῦσιν μόνῳ τῷ μισεῖν καὶ
πρὸς "μετὰ τοῦ ἀντιδίκου" φη
10ρίζητε ἀπαλλαγῆναι" ἀντὶ τοῦ
Χριστοῦ πειραίνεσιν ἀντὶ τοῦ
ἀντιτεταγμένης, ἢ φιλεῖ λ
τοῦ κηρύσσειν. τί δαί; οὐδὲ
πρὸς παθόντας μὲν εἰκότως
15ἐχούσαις ἐντολαῖς μαχόμενα
σωτηρίαν; οὐ γὰρ τὰ διεγ
ἑαυτοὺς κατιστῶμεν. ἀ
ἀγαθὰ ὑμῶν ἔργα λάμψατω καὶ
εὐσεβείας ὑμῶν ἐκφανεῖς γ
20ντολὰς καταλύειν τοῦ
τὸ μὲν οὖ μοιχεύσεις
καὶ ὅσα εἰς ἐγκράτειαν καὶ
χειρεῖτε δι' ἀκρασίαν συμβάλλει
μάνα τὸν ὑπ' αὐτοῦ τὴν σφῶν, οὐ
25μεσοῦντος ἔτι τοῦ χειμῶνος, ἵν
δὲ θάλασσαν ἐργάζεσθε; καθάπερ
συνταξάμενοι τὸν βίον ἐθελήσαι
§. 37. Τί δ' ὅταν
τάσεσθε; εἰπόντος οὐχὶ πάσας ταῦ
30σθε" *) ὑμᾶς γὰρ "αὐξάνεσθ
ὅλως συνουσία τοῦ ἀντιτεταγμένου
πάντα εἰς τροπὰς ἄγοντος, καὶ εἰπόντος
μηδενὸς ἀπολαύειν. ἀλλὰ καὶ "ὀφθαλμὸ

*) Matth. 5, 38. **) Gen. 1, 28. 9, 2. 26. Luc. 12, 9, 1. †) Ibid. 1, 29.

μοῦ" *) λέγοντος ὑμᾶς ἐχρῆν μὴ ἀποδιδόναι ἀντὶ τοῦτων ἀντιτίσιν, καὶ τὸν κλέπτην κελεύσαντος τετραπλοῦν ἀποδιδόναι **) ὑμᾶς ἐχρῆν καὶ προσδοῦναι τῷ κλέπτῃ· ὁμοίως τε καὶ τῷ „ἀγαπήσεις τὸν ἐχθρόν" ***) ἐκπολῶ ἐντεταγμένους ἔδει οὐδὲ τὸν τῶν ὅλων θεὸν ἀγαπᾶσαι, καὶ πάλιν εἰπόντος „οὐ πατήσεις γλυπτὰ, οὐδὲ χωνευτόν" †) ὑμᾶς ἀπόλουσθαι ἦν καὶ τὰ γλυπτὰ προσκυνεῖν· πῶς οὖν οὐκ ἀσεβεῖτε ἀντικασσόμενοι μὲν ὡς φατε τῷ δημιουργῷ, τὰ δὲ ὅμοια ταῖς πόρναις καὶ τοῖς μοιχοῖς ἐζηλωκότες; πῶς δὲ οὐκ ἀσθάνεσθε μείζονα ποιοῦντες ὧν ὡς ἀσθενῆ νομίζετε; εἶπερ ὃ βούλεται τοῦτο γίνεται, ἀλλ' οὐχὶ ἐκεῖνο ὅπερ ἠθέλησεν ὁ ἀγαθός. ἔμπαλιν γὰρ ἀσθενὴς φείσκυται, πῶς ὑμῶν αὐτῶν ὁ ἐμέτερος ὡς φατε πατήρ.

§. 38. Ἀναλέγονται δὲ καὶ οὗτοι ἐκ τινῶν προφητικῶν περικοπῶν λέξεις ἀπανθισάμενοι καὶ συγκατύσαντες κακῶς κατ' ἀλληγορίαν εἰρημένας ἐξ εὐθείας λαβόντες. γεγράφθαι γάρ φησιν· „ἀντέστησαν θεῷ καὶ ἐσώθησαν" ††). οἱ δὲ καὶ τῷ ἀναιδεῖ θεῷ προστιθέασι, δέχονται δὲ ὡς βουλὴν παρηγγελμένην τὸ λόγιον τοῦτο καὶ σωτηρίαν σφίσι λογίζονται τὸ ἀνθίστασθαι τῷ δημιουργῷ. τῷ μὲν οὖν ἀναιδεῖ θεῷ οὐ γέγραπται· εἰ δὲ καὶ οὕτως ἔχοι, τὸν κεκλημένον διάβολον, ὦ ἀνόητοι, ἐξακούσατε ἀναιδῆ ἢ ὡς διαβάλλοντα τὸν ἄνθρωπον ἢ ὡς κατήγορον τῶν ἁμαρτανόντων ἢ ὡς ἀποστάτην. ὁ γοῦν λαὸς ἐφ' οὓς εἴρηται ἡ περικοπὴ παιδευόμενοι ἐφ' οἷς ἥμαρτον βαρέως φέροντες καὶ στένοντες διεγόγγυζον τὴν εἰρημένην λέξιν, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἔθνη παρανομοῦντα οὐ κολάζεται, αὐτοὶ δὲ μόνοι παρ' ἕκαστα κολούονται· ὡς καὶ Ἱερεμίαν εἰρηκέναι, „διὰ τί ὁδὸς ἀσεβῶν εὐο-

*) Exod. 21, 24. **) Cf. Ibid. 22, 1. ***) Deuteron. 6, 5. †) Ibid. 27, 15. ††) Malach. 3, 15.

δμοιον τούτῳ τὸ παρὰ τῷ
ον, „ἀντέστησαν θεῷ καὶ ἐσώ
γὰρ οἱ προφῆται οὐ μόνον
παρὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ
ται κατὰ ἀνθυποφορὰν τὰ
να, ὡς ἐπιζητήματί τινα ὑπὲρ
φέροντες, ἐξ ὧν καὶ τὸ προκείμενον

§. 39. Καὶ μή τι πρὸς ταῦτα
πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ ἀποτεινό
„καὶ μὴ καθὼς βλασφημούμεθα καὶ
τινες ἡμᾶς λέγειν, ὅτι ποιήσωμεν τὰ
τὰ ἀγαθά, ὧν τὸ κρῖμα ἔνδικόν ἐστι
P. φοντες τὰς γραφὰς ἀπάγουσιν τὰ
190νῶν πρόσωθιῶν σωφρόνως καὶ στιγμῶν μετ
Syb. γελθέντα πρὸς ἡδυπαθείας τὰς ἑαυτῶν. „οἱ
Θεὸν τοῖς λόγοις ἡμῶν”, ὁ Μαλαχίας
20πατε, ἐν τίνι παρωξύναμεν αὐτόν; ἐν
πᾶς ὁ ποιῶν πονηρὸν ἀγαθὸς ἐνώπι
αὐτοῖς ἠὐδόκησεν· καὶ ποῦ
δικαιοσύνης” **).

Cap. V.

§. 40. „Ἐν οὖν μὴ ἐπὶ πλεῖον δυν
πλειόνων ἀτόπων αἱρέσεων ἐπιμεμνήμε
ἑκάστην αὐτῶν λέγειν πρὸς ἑκάστην ἀ
σχυνώμεθά τε ἐπ' αὐτοῖς καὶ ἐπὶ μ
μνήματα προάγωμεν· φέρε εἰς δύο δι
30ἁπάσας τὰς αἱρέσεις ἀποκρινάμεθα
τοι ἀδιαφόρως ζῆν διδάσκουσιν, ἢ τὸ
σαι ἐγκράτειαν διὰ δυσσεβείας καὶ φ

*) Ierem. 12, 1. **) Roman. 3, 8.

συναγωνίζονται. πρότερον δὲ περὶ τοῦ πρακτέου σκεπτέον· εἰ πάντα ἔξεστιν ἀδεῶς βίον ζῆν ὁ γνωστικός. δῆλον ὅτι καὶ τὸν μετ' ἐγκρατείας καὶ εὐσεβοῦς βίον ἀκινδύνως ἐκλεκτῷ δῆλον ὅτι μετὰ ἀρετῆς καὶ σωφροσύνης πολὺ μᾶλλον ἀκινδύνως· δυσθεώρητος γὰρ ἕξουσίας πρὸς κακίαν τοῦ παθητοῦ ἕπεται ἀκολουθίας βιώσεται ἀνεύθυνον εἶναι, πολλῷ μᾶλλον ὁ σοφῶς πολιτευσάμενος οὐχ ὑπεύθυνος ἔσται· πάντα μὲν γὰρ ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει *). φησὶν ὁ ἀπόστολος· εἰ δὲ καὶ πάντα ἔξεστι, δῆλον ὅτι κἀὰ τὸ συμφέρον.

§. 41. Ὥσπερ οὖν ὁ τῇ ἕξουσίᾳ εἰς τὸ κατ' ἀρετὴν βιῶναι συγχορηγούμενος ἐπαινετὸς, οὕτω πολὺ φιλάδελφον ὁ τὴν ἐξουσίαν ἡμῖν δεδωκὼς ἐλευθέραν καὶ παρρησίαν καὶ συγχωρήσας ἡμῖν βιοῦν ὡς βουλόμεθα σεμνῶς καὶ προνοητικὸς, μὴ ἐάσας δουλεύειν ἡμῶν ἀνάγκην τὰς αἱρέσεις καὶ τὰς φυγάς. εἰ δὲ τὸ ἀδὲς ἑκατέρως ἔχει ἥ τε ἀκρασίαν ἥ τε ἐγκράτειαν ἐλόμενος, ἀλλὰ τὸ σεμνὸν οὐχ ὅμοιον. ὁ μὲν γὰρ ἡδονὰς ἐξωθεῖται σώματι χαρίζεται· ὁ δὲ σώφρων τὸν τοῦ σώματος ψυχὴν ἐλευθερῶν τῶν παθῶν. πῶς δὲ ἐλευθερίᾳ κεκλῆσθαι λέγοιεν ἡμᾶς; μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῆς κακίας παρέχωμεν **) κατὰ τὸν ἀπόστολον· εἰ δὲ ἐπιθυμίᾳ χωριστέον, καὶ τὸν ἐπονείδιστον βίον ἀδιάφορον ἡγητέον ὡς αὐτοὶ λέγουσιν ἤτοι πάντα ταῖς ἐπιθυμίαις παρεῖναι· καὶ εἰ τοῦτο, τὰ ἀσελγέστατα καὶ ἀνοσιώτατα πραττόμενα ἀπαντα ἐπομένους τοῖς ἀναπείθουσιν ἡδέως ἢ τῶν ἐπιθυμιῶν τινὰς ἐκκλινοῦμεν καὶ οὐκ ἀδιάφορον ἡγητέον οὐδὲ ἀναίδην δουλευτέον ταῖς ἀτιμοτάτοις μερίσιν ἡμῶν, γαστρὶ καὶ αἰδοίοις, δι' ἃ καὶ ἀναισχυντοῦντων τῶν ἡμετέρων νεκρῶν. κρίνεται καὶ ὑποκωλύεται ἀκολουθεῖν ἐπὶ πλέον ἡ ἀκολασία, καθάπερ ὑπὸ τινὸς πολύορκον ἡ μακροθυμία

*) 1 Cor. 6, 12. 10, 23. **) Cf. Gal. 5, 13.

§. 42. Πῶς δὲ ἔστε ἀθάνατοι, ἀποστάντες τοῦ σώματος ἡδονῶν ἕνεκα, ἐξομοιωθέντες τῷ κυρίῳ διὰ τὴν ὑπὲρ θεοῦ πίστιν χάριν, ἡδονὰς ἐπιδημίας δὲ χρόνου ἀπολαβόντες, ἵνα καὶ φρονῆς σώφρονα ἐπιστήσῃ τοῖς τοῦ σώματος ἡδονῶν ἐπιθυμίαις; ἀλλ' ἵνα τὸ μὴ ἐπίσκοπον ἐκποδὼν ποιήσῃ, ἀλλὰ τὸ προστατικὸν ἐπιστήσῃ τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ τὸ μὴ ἀπρόοπτον

καὶ τῆς τοῦ σώματος πολιτείας ἐπιδεικνύσθαι· οὐδὲ γὰρ ἂν γένοιτο ποτὲ δόκιμον τὸ σῶμα ἢ ἡδονῇ ἢ μόνον εἶναι τὸ παθεῖν ὑγιᾶ ἢ καὶ μόνον κακῶς τὸν κύριον καὶ μέσον ὑγιαίνοντα τὸν θεὸν καὶ μόνα ἐρωτῶντα· ἐν Χριστῷ δὲ περιτομὴ ἔστιν πρωτιμᾶται χειροποίητος ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῆς σαρκὸς ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ" *). εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ τὰ ἄνω ζητεῖτε, τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· ἀπεκδυόμενοι γὰρ καὶ ἡμεῖς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν τοῖς ἁγίοις ἐσμὲν τοῦ Χριστοῦ, ἐν κυρίῳ δὲ πορευόμενοι ἐν τῷ ἀγαθῷ ἀναστρεφόμεθα· τὸν μὲν τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς πορνεύοντα ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν δὲ ἔχοντα, ὀργὴν καὶ θυμὸν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν ἀπεκδυόμενοι τὸν πρῶτον ἄνθρωπον σὺν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ· ἐπενδυόμενοι καὶ ἐνδυνόμενοι P. μένοντες τὸν ἐπουράνιον ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' 191 εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν" *).

8 yll. §. 44. Τὰ μὲν οὖν τῆς πολιτείας λέγει σαφῶς 20 ἐφ' ἑκάστοις ἐντολὰς, ἐφ' οἷς ὁ λόγος ποιεῖ ὁ βίος· ἀπὸ δὲ τῶν ἀκολούθων τὸν ἄνδρα, οὐκ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ πιστεύομεν, γνωσόμεθα· ἡ γνῶσις οὐκ ἐκ λόγου κεκραμένη καὶ τῆς πολιτείας ὁρᾶται ἐκ τοῦ λόγου καὶ τοῦ ἀνθρώπου· ἀπὸ γὰρ λόγου μόνου εἶναι 25 τὴν γνῶσιν φαμεν, ἀλλὰ τὰ ἔμπαλιν θεῖναι· καὶ φανερὸς ἐκεῖνο τὸ ἐν τῇ γυμνῇ ἐγκειμένον ἐκ τῆς κατὰ τὰς ἐνταλὰς ὑπομονῆς τὸ πάντα καταβάλλειν προσοῦν τῷ ἐν ἐγκράτειᾳ αὐτὸν τε καὶ τὸν ἄνθρωπον ἑαυτῷ γι- παρασκευάζοντα καὶ τῶν ἀγαθῶν ἐμβάλλοντα καθ- 30 ὑπὸ πάσης ἀνάγκης ἐλευθε- γυναικὸς ἡμεῖς ἐλευθερωθέντες μόνης

*) Coloss. 2, 11. *) Ibid. 3, 5—10.

ἡδαν῀ν τε καὶ τῶν ἐ
ω῀ λέγων· ἔγνωκα τὸ
μὴ τηρῶν ψεύστης
ρύκ ἐστιν. *) Ἰωάνν

§. 45. Τοῖς δὲ ἐ
σιν εἰς τε τὴν κτίσιν
παντοκράτορα μόνον
παραδέχεσθαι γάμον
τῷ κόσμῳ δυστυχήσα
τῷ θανάτῳ τροφὴν ἐκε
ἀποστόλου Ἰωάννου
γόνασιν, ὅθεν ἐγνώκα
ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐ
ἐξ ὑμῶν μεμενήκεισαν
καὶ διαστρεπτέον αὐτ
διαλύοντας ὧδέ πως
νομένῃ μέχοι πότε
τοῦ βίου ὄντος καὶ τῆς
εἶπεν, ὑμεῖς αἱ γυναῖκ
λουθίαν τὴν φυσικὴν
ἕπεται καὶ φθορά.

§. 46. Τρυφῆς
αὐτοῦ νόμος ἐξάγειν
ὑπάγειν, τέλος, ἐκ τῆς
δοποιΐας, γάμους τε
τὸν νόμον καὶ πολιτείας
σαι δὲ οὐχ ὡς ἐνδεεῖ,
φητείας ἐπιτελεῖς γενέσ
σίαν, ἐπεὶ τὰ τῆς ὀρθ
βεβαιώσει πρὸ τοῦ νόμ

*) 1 Ioann. 2, 4.

οἱ τρίνυν πολλοὶ τὴν ἐγκράτειαν οὐκ εἰδότες σώμασι συλλιτεύονται; ἀλλ' οὐ πνεύματι. γῆ δὲ καὶ σποδὸς τὸ σῶμα ἄνευ πνεύματος. αὐτίκα μοιχείαν ἐξ ἐνθυμήσεως κρίνει ὁ κύριος· τί γάρ; οὐκ ἔστι καὶ γάμῳ σὺν ἐγκρατῶς χρῆσθαι καὶ μὴ πειρᾶσθαι διαλύειν ὃ συνέζευξεν ὁ θεός *); ἕτοιμοι γὰρ διδάσκουσιν οἱ τῆς συζυγίας μερισταί, δι' οὓς καὶ τὸ ὄνομα βλασφημεῖται, μιαρὰν δὲ εἶναι τὴν συνουσίαν λέγοντες οὕτως οἱ τὴν οὐσίαν καὶ αὐτοὶ ἐκ συνουσίας εἰληφότες πῶς οὐκ ἂν εἶεν μιαροί; τῶν δὲ ἁγιασθέντων ἅγιον θέλει καὶ τὸ σπέρμα.

§. 47. Ἡγιάσθαι μὲν οὖν ἡμᾶς ὀφείλει οὐ μόνον τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος καὶ ὁ βίος καὶ τὸ σῶμα· ἐπεί τίνι λόγῳ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἡγιάσθαι λέγει τὴν γυναῖκα ὑπὸ τοῦ ἀνδρός, ἢ τὸν ἄνδρα ὑπὸ τῆς γυναικός **); τί δέ ἐστιν ὅπερ ὁ κύριος εἶπεν πρὸς τοὺς περὶ τοῦ ἀποστασίου πυνθανομένους, εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι γυναῖκα Μωϋσέως ἐπιτρέψαντος; πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν, φησίν, ὁ Μωϋσῆς ταῦτα ἔγραψεν, ὑμεῖς δὲ οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι τῷ πρωτοπλάστῳ ὁ θεὸς εἶπεν, ἔσεσθε οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν; ὥστε ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα χωρὶς λόγου πορνείας ποιεῖ αὐτὴν μοιχευθῆναι ***). ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, φησίν, οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται †)· καὶ γὰρ περὶ τῆς κοιλίας καὶ τῶν βρωμάτων εἴρηται· τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν, ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει" ††). τινὲς ἐπιλαμβάνονται τοὺς διὰ κύπρων καὶ τρώγων ξηρὰ ὀλομένους, ἵνα μὴ ἀδεῶς εὐφημεῖν ἀπειλήσασιν, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, καὶ διὰ τοῦτο ἀθετοῦσι τὸν γάμον,

*) Cf. Matth. 19, 6. Marc. 10, 9. **) Cf. 1 Corinth. 7, 14.
***) Cf. Matth. 19, 3 sqq. Marc. 10, 2 sqq.
†) Cf. Matth. 22, 30. Marc. 12, 25. Luc. 20, 35.
††) 1 Corinth. 6, 13.

μηδὲ ἐσθίεσθαι μηδὲ πίνεσθαι· καταργεῖ
ἔφη τὴν κοιλίαν καὶ τὰ βρώματα ὁ ἀπ
τὴ ἀναστάσει· πῶς οὖν καὶ πεινῶσι καὶ
τὴν σάρκα πάσχουσι καὶ τὰ ἄλλα ὅσα
σοῦ τελείαν τὴν προσδοκωμένην ἀνάστ
οὐ πείσεται; ἀλλ' οἱ καὶ τὰ εἰδώλα σεβ
μάτων τε ἅμα καὶ ἀφροδισίων ἀπέχοντα
δὲ ἡ βασιλεία θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις"
λει διὰ φροντίδος ἐστὶ καὶ τοῖς μάγοις
τρεύουσιν ἐμψύχων καὶ ἀφροδισίων ἀπ
σύνη πρωΐτης ἐστὶν, καὶ δαίμοσιν. ὡς δὲ ἡ
καὶ ἡ ἐγκράτεια ψυχῆς ἀρετὴ ἡ οὐκ
ἀλλ' ἐν ἀποκρύφῳ.

§. 49. Εἰσίν γ' οἱ πορνείαν ἄντικρυς τὸν γά-
μον λέγουσι καὶ ὑπὸ τοῦ διαβόλου ταύτην τὸν παρεδέ-
δοσθαι δογματίζουσι, μιμεῖσθαι δ' αὐτοὺς οἱ μεγά-
λαυχοι φασι τὸν κύριον μήτε γήμαντα μήτε τι ἐν
τῷ κόσμῳ κτησάμενον· μᾶλλον παρὰ τοὺς ἄλλους
ἐνενοηκέναι τὸ εὐαγγέλιον καυχώμενοι. λέγει δὲ αὖ-
τοῖς ἡ γραφή· "ὑπερηφάνοις ὁ θεὸς ἀντιτάσσεται,
ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν" **). εἶτ' οὐκ ἴσασι τὴν
αἰτίαν τοῦ μὴ γῆμαι τὸν κύριον· πρῶτον μὲν γὰρ
τὴν ἰδίαν νύμφην εἶχεν τὴν ἐκκλησίαν. ἔπειτα δὲ
οὐδὲ ἄνθρωπος ἦν κοινὸς, ἵνα καὶ βοηθοῦ τινὸς
ἀναγκαῖον ἀϊδίως μένοντι καὶ μόνῳ υἱῷ θεοῦ γεγο-
ότι. αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ κύριος λέγει, "ὃ ὁ θεὸς συνέ-
ζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω" ***). καὶ πάλιν·
ὥσπερ δὲ ἦν ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε, ἦσαν γαμοῦντες
γαμίζοντες, οἰκοδομοῦντες φυτεύοντες, καὶ ὡς ἦν ἐν ταῖς
ἡμέραις Λὼτ, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ

*) Roman. 14, 17. **) Iacob. 4, 6. 1 Petr. 5, 5.
***) Matth. 19, 6. Marc. 10, 9.

ἀνθρώπων *). καὶ ὅτε οὐ πρὸς τὰ ἔθνη λέγει, ἐπιφέρει· ἅμα ἐλθὼν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς **); καὶ πάλιν· οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ***). κεῖται καὶ ταῦτα ἀλληγορεῖται. διὰ τοῦτο οὐδὲ τοὺς καιροὺς ὥρισεν οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ †), ἵνα δαμέντι κατὰ τὰς γενεὰς ὁ κόσμος.

P. 533. Pott.

§. 50. Τὸ δὲ „οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι οἵτινες ἐγεννήθησαν οὕτως, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω" ††)· οὐκ ἴσασιν ὅτι μετὰ τὴν τοῦ ἀποστασίου, φησὶν πυθομένων τινῶν, ὅτι „ἦλθεν οὕτως ἢ ἡ αἰτία τῆς γυναικὸς οὐ συμφέρει τῷ ἀνθρώπῳ γαμῆσαι", τότε ὁ κύριος ἔφη, „οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται" †††)· τοῦτο γὰρ οἱ πυνθανόμενοι μαθεῖν ἐβουλήθησαν, εἰ συγχωρεῖ καταγνωσθείσης ἐπὶ πορνείᾳ γυναικὸς καὶ ἐκβληθείσης ἑτέραν γῆμαι. φασὶ δὲ καὶ ἀθλητὰς οὐκ ὀλίγους ἀφροδισίων ἀπέχεσθαι δι' ἄσκησιν σωματικὴν ἐγκρατευομένους, καθάπερ τὸν Κροτωνιάτην Αστύλον καὶ Κρίσωνα τὸν Ἱμεραῖον. καὶ Ἀμοιβεὺς δὲ ὁ κιθαρῳδὸς νεόγαμος ὢν ἀπέχετο τῆς νύμφης· ὅ τε Κυρηναῖος Ἀριστοτέλης Λαΐδα ἐρῶσαν ὑπερώρα μόνος.

§. 51. Ὁμωμοκὼς οὖν τῇ ἑταίρᾳ ἢ μὴν ἀπάξειν αὐτὴν εἰς τὴν πατρίδα, εἰ συμπράξειεν αὐτῷ πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστάς, ἐπειδὴ διεπράξατο, χαριέντως ἐκτελῶν τὸν ὅρκον, γραψάμενος αὐτῆς ὡς

*) Cf. Matth. 24, 27. Luc. 17, 28. **) Ibid. 18, 8. ***) Matth. 24, 19. Marc. 13, 17. Luc. 21, 23. †) Act. 1, 7. ††) Matth. 19, 11 sq. †††) Ibid. v. 10.

ὁμοιοτάτην εἰκόνα, ἀνέστη
ἱστορεῖ Ἴστρος ἐν τῷ περὶ ἰδιότ
ἡ εὐνουχία ἐνάρετον, εἰ μὴ δι
πρὸς τὸν θεόν. αὐτίκα περὶ
γάμου Παῦλος ὁ μακάριος λέγ
ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεω
πλάνης καὶ διδασκαλίαις δαι
ἀπέχεσθαι βρωμάτων
ὁ δὲ αὐτὸς κἀκεῖνα γράφει· καὶ ἀφειδίᾳ
ζήτει λύσιν· λέλυσαι ἀπὸ γυναικός;
γυναῖκα ἐχέτω, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς
γυναῖκα" ***). καὶ πάλιν· ἕκαστος

§. 52. Τί δέ; οὐχὶ καὶ οἱ παλ
χαρίστως τῆς κτίσεως μετελάμβανον;
δοποιήσαντο γήμαντες ἐγκρατῶς. καὶ
οἱ κόρακες ἔφερον τροφὴν ἄρτους καὶ
μοναὶ δὲ ὁ προφήτης ὃν καταλελοίπ
ἤσθιε φέρων ἔδωκε τῷ Σαοὺλ φα
τούτους ὑφερφέρειν λέγοντες πολιτείᾳ
συγκριθῆναι ταῖς ἐκείνων πράξεσι δυ
ἐσθίων" τοίνυν μὴ "τὸν ἐσθίοντα μὴ ἐσθί
ἐσθίων τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ κρινέτω
αὐτὸν προσελάβετο" ††). ἀλλὰ καὶ
ἑαυτοῦ λέγων· "ἦλθεν", φησὶν, "Ἰωάν
μήτε πίνων, καὶ λέγουσι δαιμόνιον
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων
ἰδοὺ ἄνθρωπος φαγὸς καὶ οἰνοπότης
δοκιμάζουσι; Πέτρος μὲν γὰρ καὶ

*) 1 Timoth. 4, 1. 3. **) Coloss. 2, 1
7, 27. †) Ibid. 2, 5. ††) Rom. 14, 3.
18 sq.

ποιήσαντο, Φίλιππος δὲ καὶ τὰς θυγατέρας ἀνδράσιν ἐξέδωκεν.

§. 53. Καὶ ὅ γε Παῦλος οὐκ ὀκνεῖ ἔν τινι ἐπιστολῇ τὴν αὐτοῦ προσαγορεύειν σύζυγον ἣν οὐ περιεκόμιζεν διὰ τὸ τῆς ὑπηρεσίας εὐσταλές. λέγει οὖν ἔν τινι ἐπιστολῇ· „οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι" *); ἀλλὰ οὗτοι μὲν οἰκείως τῇ διακονίᾳ ἀπερισπάστῳ τῷ κηρύγματι προσανέχοντες οὐχ ὡς γαμετὰς, ἀλλ' ὡς ἀδελφὰς περιῆγον τὰς γυναῖκας συνδιακόνους ἐσομένας πρὸς τὰς οἰκουρούς γυναῖκας, δι' ὧν καὶ εἰς τὴν γυναικωνῖτιν ἀδιαβλήτως παρεισεδύετο ἡ τοῦ κυρίου διδασκαλία. ἴσμεν γὰρ καὶ ὅσα περὶ διακόνων γυναικῶν ἐν τῇ ἑτέρᾳ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῇ ὁ γενναῖος διατάσσεται Παῦλος. ἀλλὰ μὴν ὁ αὐτὸς οὗτος κέκραγεν, ὡς „οὐκ ἔστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις", οὐδὲ μὴν ἀποχὴ οἴνου καὶ κρεῶν, „ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ" **). τίς αὐτῶν μηλωτὴν καὶ ζώνην δερματένην ἔχων περιέρχεται ὡς Ἠλίας; τίς δὲ σάκκον περιβέβληται γυμνὸς τὰ ἄλλα καὶ ἀνυπόδετος ὡς Ἡσαΐας; ἢ περίζωμα μόνον λινοῦν, ὡς Ἰερεμίας; Ἰωάννου δὲ τὴν ἔνστασιν τὴν γνωστικὴν τοῦ βίου τίς μιμήσεται; ἀλλὰ καὶ οὕτω βιοῦντες ηὐχαρίστουν τῷ κτίσαντι οἱ μακάριοι προφῆται.

§. 54. Ἡ δὲ Καρποκράτους δικαιοσύνη καὶ τῶν ἐπ' ἴσης αὐτῷ τὴν ἀκόλαστον μετιόντων κοινωνίαν ὧδέ πως καταλύεται. ἅμα γὰρ τῷ φάναι „τῷ αἰτοῦντί σε δός" ἐπιφέρει „καὶ τὸν θέλοντα δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς" ***)· ταύτην διδάσκων τὴν κοινωνίαν, οὐχὶ δὲ τὴν λάγνον. πῶς δὲ ὁ αἰτῶν καὶ λαμβάνων καὶ δανειζόμενος ἀπὸ μηδενὸς ὑπάρχοντος τοῦ ἔχοντος καὶ διδόντος καὶ δανείζοντος; τί δ' ὅταν ὁ κύριος φῇ· „ἐπείνασα καὶ ἐχορτάσατέ με· ἐδίψησα

*) 1 Corinth. 9, 5. **) Roman. 14, 17. ***) Matth. 5, 42.

P. 436. Pott.

P. 192 Sylb.

§. 55. Καὶ

πεινοῦ, "χεῖρες δὲ

ιοδὲ, "ἰδοὺ ἀνὴρ,

αὐτοῦ, ἀποδεκτὸ

δρὸς ὁ ἴδιος πλ

ἀντιχρυς; ὡς ο

ὥσπερ ἐκ θερμ

15ὑγροῦ, οὕτω κ

των. πάλιν τε

νέσθαι, πωλήσα

ἐλέγχει τὸν κα

ἐκ. κότητος τε

20"ἀγαπήσεις τὸν

ὑπὸ τοῦ κυρίου

πην μεταδιώκ

§. 56. Κα

γὰρ τὸ ἀδίκως

25"ἐπισπευδόμενη

"εἰσὶ" γὰρ "σ

συνάγοντες ἐλατ

"ἐσκόρπισεν, ἔδ

τοῦ μένει εἰς

30"σπείρων καὶ

---

*) Matth. 2

**) I

19, 17. ††) Ibi

10, 4. Luc. 18,

10, 17.

11, 24. †††) †

τῆς ἐπιγείου καὶ προσκαίρου μεταδόσεως τὰ οὐράνια κτώμενος καὶ τὰ αἰώνια, ἕτερος δὲ ὁ μηδενὶ μεταδιδοὺς κενῶς καὶ θησαυρίζων ἐπὶ τῆς γῆς ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει" *)· περὶ οὗ γέγραπται, "συνδάγων τοὺς μισθοὺς συνήγαγεν εἰς δεσμὸν τετρυπημένον" **). τούτου "τὴν χώραν εὐφορῆσαι" λέγει ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὁ κύριος, ἔπειτα τοὺς καρποὺς ἀποθέσθαι βουληθέντα "οἰκοδομησόμενον ἀποθήκας μείζονας" κατὰ τὴν προσωποποιίαν εἰπεῖν πρὸς ἑαυτὸν, "ἔχεις ἀγαθὰ πολλὰ ἀποκείμενά σοι εἰς ἔτη πολλὰ, φάγε, πίε, εὐφραίνου· ἄφρον οὖν, ἔφη, ταύτῃ γὰρ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ. ἃ οὖν ἡτοίμασας, τίνι γένηται" ***);

Cap. VII.

§. 57. Ἡ μὲν οὖν ἀνθρωπίνη ἐγκράτεια ἡ κατὰ τοὺς φιλοσόφους λέγω τοὺς Ἑλλήνων τὸ διαμάχεσθαι τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ μὴ ἐξυπηρετεῖν αὐτῇ εἰς τὰ ἔργα ἐπαγγέλλεται, ἡ καθ' ἡμᾶς δὲ τὸ μὴ ἐπιθυμεῖν, οὐχ ἵνα τις ἐπιθυμῶν καρτερῇ, ἀλλ' ὅπως καὶ τοῦ ἐπιθυμεῖν ἐγκρατεύηται. λαβεῖν δὲ ἄλλως οὐκ ἔστι τὴν ἐγκράτειαν ταύτην ἢ χάριτι τοῦ θεοῦ. διὰ τοῦτο εἶπεν· "αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν" †), ταύτην ἔλαβεν τὴν χάριν καὶ ὁ Μωϋσῆς τὸ ἐνδεὲς σῶμα περικείμενος, ἵνα τεσσαράκοντα ἡμέρας μήτε πεινάσῃ μήτε διψήσῃ. ὡς δὲ ὑγιαίνειν ἄμεινον τοῦ νοσοῦντα περὶ ὑγιείας διαλέγεσθαι, οὕτω τὸ εἶναι φῶς τοῦ περὶ φωτὸς λαλεῖν καὶ ἡ κατὰ ἀλήθειαν ἐγκράτεια τῆς ὑπὸ τῶν φιλοσόφων διδασκομένης. οὐ γὰρ ὅπου φῶς, ἐκεῖ σκότος, ἔνθα δέ ἐστιν ἐπιθυμία ἐγκαθεζομένη μόνη τυγχάνουσα κἂν τῇ ἐνεργείᾳ ἡσυχάζῃ τῇ διὰ τοῦ σώματος τῇ μνήμῃ συνουσιάζει πρὸς τὸ μὴ παρόν.

*) Matth. 6, 19. **) Aggae. 1, 6. ***) Luc. 12, 16—20. †) Matth. 7, 7.

Καθόλου δὲ ἡμῖν προείπω
περί τε τροφῆς καὶ τῶν ἐπ
μίαν ποιεῖν, θέλειν δὲ μόνα
οὐ γάρ ἐσμεν ἐπιθυμίας τέκ
καὶ τὸν ἐπὶ παιδοποιίᾳ γήμα
χρῆ, ὡς μηδὲ ἐπιθυμίᾳ γήμα
δομηούμενος θελήματι. οὐ σεμνῷ καὶ
νομὴν ποιεῖσθαι εἰς ἐπιθυμίας· γὰρ ἐμάθομεν
τῇ φοτεινῇ ἀγωγῇ τῷ Χριστῷ
μεθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ
λοις" *).

§. 59. Ἀλλὰ γὰρ οὐ μόνον περὶ
ἀλλὰ γὰρ καὶ περὶ τὰ ἄλλα ὅσα σπ
μεῖ ἡ ψυχὴ ἡμῶν, οὐκ ἀρκουμένη
περιεργαζομένη δὲ τὴν γλιδήν. ἐγκ
γυρίου καταφρονεῖν, τρυφῆς, κτήσεω
γαλοφρονεῖν, στόματος κρατεῖν, κ
τῶν πονηρῶν. ἤδη δὲ καὶ ἄγγελο
γενόμενοι ἐπιθυμίᾳ, ἄλόντες οὐρανό
πεπτώκασιν. Οὐαλεντῖνος δὲ ἐν τῇ
ἐπιστολῇ Ἰησοῦς εἰργάζετο, φησὶν
οὐκ ἀποδιδοὺς τὰ βρώματα. τοσα
κρατείας δύναμις, ὥστε καὶ μὴ φθα
ἐν αὐτῷ, ἐπεὶ τὸ φθείρεσθαι αὐτὸς
μὲν οὖν διὰ ἀγάπην τὴν πρὸς τὸν
αὐτὸ τὸ καλὸν ἐγκράτειαν ἀσπαζόμε
πνεύματος ἁγιάζοντες, καλὸν γάρ, "
τῶν οὐρανῶν εὐνουχίζειν ἑαυτόν" **
μίας καὶ "καθαρίζειν τὴν συνείδησιν
γων εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ ζῶντι" ***

*) Roman. 13, 12—14. **) Matth. 19,

§. 60. Οἱ δὲ διὰ τὸ μεῖσος τὸ πρὸς τὴν σάρκα τῆς κατὰ γάμον συναλλαγῆς καὶ τῆς τῶν καθηκόντων βρωμάτων μεταλήψεως ἀχαρίστως ἀπαλλάττεσθαι πεφοβημένοι, ἀμαθεῖς τε καὶ ἄθεοι, ἀλόγως ἐγκρατευόμενοι, καθάπερ τὰ πλεῖστα τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Βραχμᾶνάι γοῦν οὔτε ἔμψυχον ἐσθίουσιν οὔτε οἶνον πίνουσιν, ἀλλ' οἱ μὲν αὐτῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὡς ἡμεῖς τὴν τροφὴν προσίενται· ἔνιοι δ' αὐτῶν διὰ τριῶν ἡμερῶν ὡς φησιν Ἀλέξανδρος ὁ πολυΐστωρ ἐν τοῖς Ἰνδικοῖς καταφρονοῦσι δὲ θανάτου καὶ παρ' οὐδὲν ἡγοῦνται τὸ ζῆν, πείθονται γὰρ εἶναι παλιγγενεσίαν, ἃ δὲ σέβουσιν Ἡρακλέα καὶ Πᾶνα. οἱ καλούμενοι δὲ σεμνοὶ τῶν Ἰνδῶν γυμνοὶ διαιτῶνται τὸν πάντα βίον, οὕτω τὴν ἀλήθειαν ἀσκοῦσι καὶ περὶ τῶν μελλόντων προμηνύουσι καὶ σέβουσί τινα πυραμίδα, ὑφ' ἣν ὀστᾶ τινος θεοῦ νομίζουσιν ἀποκεῖσθαι. οὔτε δὲ οἱ γυμνοσοφισταὶ οὔθ' οἱ λεγόμενοι σεμνοὶ γυναιξὶ χρῶνται. περὶ φύσιν γὰρ τοῦτο καὶ παράνομον δοκοῦσι, δι' ἣν αἰτίαν ὑμεῖς αὐτοὺς ἀγνοὺς τηροῦσι, παρθενεύουσι δὲ καὶ αἱ σεμναί. δοκοῦσι δὲ παρατηρεῖν τὰ οὐράνια καὶ διὰ τῆς τούτων σημειώσεως τῶν μελλόντων προμαντεύεσθαί τινα.

Cap. VIII.

§. 61. Ἐπεὶ δὲ οἱ τὴν ἀδιαφορίαν εἰσάγοντες τινας ἁγίας γραφὰς συνηγορεῖν αὐτῶν τῇ ἡδυπαθείᾳ λέγουσι, ἀτὰρ δὴ κἀκεῖνην ἁμαρτίαν γὰρ ὑμῖν οὐ κυριεύσει, οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν· καὶ τινας ἄλλας τοιούτους ὧν ἐπιλαμβάνεσθαι οὐκ εὔλογον, οὐ γὰρ ἐπισκευάζων καινὴν κτίσιν, φέρε δὴ διὰ βραχέων διακρίνωμεν αὐτῶν τὴν ἐγχείρησιν. αὐτὸς γὰρ ὁ γενναῖος ἀπόστολος τῇ προειρημένῃ λέξει ἐπιφέρων ἀπολύεται

---

a) Rom. 6, 14.

Cap. IX.

§. 63. Οἱ δὲ ἀντιτασσόμενοι τῇ κτίσει τοῦ θεοῦ διὰ τῆς εὐφήμου ἐγκρατείας κἀκεῖνα λέγουσι τὰ πρὸς Σαλώμην εἰρημένα, ὧν πρότερον ἐμνήσθημεν. φέρεται δὲ οἶμαι ἐν τῷ κατ᾽ Αἰγυπτίους εὐαγγελίῳ. φασὶ P. γάρ, ὅτι αὐτὸς εἶπεν ὁ σωτὴρ, ἦλθον καταλῦσαι τὰ540. ἔργα τῆς θηλείας· θηλείας μὲν τῆς ἐπιθυμίας, ἔργα Pott. δὲ γέννησιν καὶ φθοράν. τί οὖν ἂν εἴποιεν; κατελύθη ὑπὸ τούτοις αὕτη; οὐκ ἂν φήσαιεν, μένει γὰρ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ὁ κόσμος. ἀλλ᾽ οὐκ ἐψεύσατο ὁ

*) Roman. 6, 15. **) 2 Corinth. 5, 10. ***) Ibid. †) Ibid. 6, 14—16. ††) Ibid. 7. 1.

κύριος, τῷ ὄντι γὰρ τὰ τῆς ἐπιθυμίας κατέλυσεν ἔργα, φιλαργυρίαν, φιλονεικίαν, φιλοδοξίαν, γυναικομανίαν, παιδεραστίαν, ὀψοφαγίαν, ἀσωτίαν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, τούτων δὲ ἡ γένεσις φθορὰ τῆς ψυχῆς εἴ γε „νεκροὶ τοῖς παραπτώμασι" *) γινόμεθα· καὶ αὕτη ἡ θήλεια ἀκρασία ἦν. γένεσιν δὲ καὶ φθορὰν τὴν ἐν κτίσει προηγουμένως γίνεσθαι ἀνάγκη μέχρι παντελοῦς διακρίσεως καὶ ἀποκαταστάσεως ἐκλογῆς, δι' ἣν καὶ αἱ τῷ κόσμῳ συμπεφυρμέναι οὐσίαι τῇ οἰκειότητι προσνέμονται.

§. 64. Ὅθεν εἰκότως περὶ συντελείας μηνύσαντος τοῦ λόγου ἡ Σαλώμη φησὶ, „μέχρι τίνος οἱ ἄνθρωποι ἀποθανοῦνται"; ἄνθρωπον δὲ καλεῖ ἡ γραφὴ διχῶς, τόν τε φαινόμενον καὶ τὴν ψυχήν· πάλιν τε αὖ τὸν σωζόμενον καὶ τὸν μή. καὶ θανάτου ψυχῆς ἡ ἁμαρτία λέγεται. διὸ καὶ παρατετηρημένως ἀποκρίνεται ὁ κύριος, „μέχρις ἂν τίκτωσιν αἱ γυναῖκες", τουτέστι μέχρις ἂν αἱ ἐπιθυμίαι ἐνεργῶσι. „διὰ τοῦτο ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος εἰς πάντας ἀνθρώπους διῆλθεν ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον, καὶ ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως" **), φησὶν ὁ ἀπόστολος· φυσικῇ δὲ ἀνάγκῃ θείας οἰκονομίας γενέσει θάνατος ἕπεται, καὶ συνόδῳ ψυχῆς καὶ σώματος ἡ τούτων διάλυσις ἀκολουθεῖ. εἰ δὲ ἕνεκεν μαθήσεως καὶ ἐπιγνώσεως ἡ γένεσις, ἀποκαταστάσεως δὲ ἡ διάλυσις· ὡς δὲ αἰτία θανάτου διὰ τὸ τίκτειν ἡ γυνὴ νομίζεται, οὕτω καὶ ζωῆς διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν λεχθήσεται ἡγεμών.

§. 65. Αὐτίκα ἡ προκατάρξασα τῆς παραβάσεως „ζωὴ" ***) προσηγορεύθη διὰ τὴν τῆς διαδοχῆς αἰτίαν· τῶν τε γεννωμένων τῶν τε ἁμαρτανόντων γίνεται, ὁμοίως δικαίων ὡς καὶ ἀδίκων μήτηρ, ἑκάστου ἡμῶν ἑαυτὸν δικαιοῦντος ἢ ἔμπαλιν ἀπειθῆ

*) Ephes. 2, 5. **) Roman. 5, 12. 14. ***) Genes. 3, 20.

ἐν σαρκὶ ζωὴν τὸν ἀπόστολον
ἐν πάσῃ παρησίᾳ ὡς πάντοτε
νῦν Χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου
εἴτε διὰ θανάτου, ἐμοὶ γὰρ τὸ
τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου, τί
ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι.
τοῦ σώματος τὴν ἐπιθυμίαν
τῇ δὲ ἐν σαρκὶ διὰ
τῆς δὲ ἐν σαρκὶ παρουσίας
τὴν περὶ ὑμῶν
ἐπιφέρουσιν οἱ
ἐξῆς
δεομένους
ἐπὶ τὰ
καλῶς
γενέσεως
κύριος, ἐὰν
ἡμῖν εἶναι
ἐντολῆς ἦτο
ὁ γάμος

τὸν γάμον τὸν κατὰ λόγον, εἰ μὴ πεῖσαι
νει παιδοτροφίαν — πολλοῖς γὰρ ἐμπο
πηρότητον — μήτ' ἂν πικρὰ ἡ παι
τινι μεταπεριστῶσα τῶν θείων διὰ
ἀσχολίας. μὴ φέρων δ' οὗτος εὐκό
βίον ἐπιθυμεῖ τοῦ γάμου, ἐπεὶ τὸ
σωφροσύνης ἀβλαβὲς καὶ κύριος ἕκα
χάνει τῆς περὶ τέκνων γονῆς αἱρέσε

P. 195. Sylb.

§. 66. Τί δέ; λώμην εἰρημένων ἐπιφέρουσιν εὐαγγελικῶ
νόνι; φαμένης γὰρ αὐτῆς, καλῶς
τεκοῦσα, ὡς οὐ δεόντως τῆς γενέσεω
20μένης, ἀμείβεται λέγων ὁ κύριος, τὴ
νην, τὴν δὲ πικρίαν ἔχουσαν μὴ φ
γὰρ καὶ διὰ τούτων ἐφ' ἡμῖν εἶναι
ἀνάγκης κατὰ κώλυσιν ἐντολῆς ἦτο
25τῇ κτίσει προσδιασαφῶν. ὁ γάμος
§. 67. Μή ποτ' οὖν ἁμάρτη
τὸν γάμον τὸν κατὰ λόγον, εἰ μὴ πεῖ
νει παιδοτροφίαν — πολλοῖς γὰρ ἐμπο
πηρότητον — μήτ' ἂν πικρὰ ἡ παι
30τινι μεταπεριστῶσα τῶν θείων διὰ
ἀσχολίας. μὴ φέρων δ' οὗτος εὐκό
βίον ἐπιθυμεῖ τοῦ γάμου, ἐπεὶ τὸ
σωφροσύνης ἀβλαβὲς καὶ κύριος ἕκα
χάνει τῆς περὶ τέκνων γονῆς αἱρέσε

*) Philipp. 1, 20—24.

ὅπως τῇ προφάσει τοῦ γάμου οἱ μὲν ἀπεγημένοι τοῦτον μὴ κατὰ τὴν ἁγίαν γνῶσιν εἰς μισανθρωπίαν ἐπερρύησαν καὶ τὸ τῆς ἀγάπης οἴχεται παρ' αὐτοῖς, οἱ δὲ ἐνσχεθέντες καὶ ἡδεπαθήσαντες τῇ τοῦ νόμου συμπεριφορᾷ ὡς φησιν ὁ προφήτης „παρεσμοιώθησαν τοῖς κτήνεσιν" *).

Cap. X.

§. 68. Τίνες δὲ οἱ δύο καὶ τρεῖς ὑπάρχουσιν ἐν ὀνόματι Χριστοῦ συναγόμενοι παρ' οἷς μέσος P. 10 ἐστὶν ὁ κύριος **); ἢ οὐχὶ ἄνδρα καὶ γυναῖκα καὶ 542. τέκνον τοὺς τρεῖς λέγει; ὅτι ἀνδρὶ γυνὴ διὰ θεοῦ Rom. ἁρμόζεται. ἀλλὰ κἂν εὔζωνός τις εἶναι θέλῃ, οὐχ ἁλισκόμενος τὴν παιδοποιΐαν διὰ τὴν ἐν παιδοποιΐᾳ ἀσχολίαν, „μενέτω", φησὶν ὁ ἀπόστολος, „ἄγαμος ὡς 15 κἀγώ" ***). βούλεσθαι γὰρ λέγειν τὸν κύριον ἐξηγοῦνται, μετὰ μὲν τῶν πλειόνων τὸν δημιουργὸν εἶναι τὸν γενεσιουργὸν θεὸν, μετὰ δὲ τοῦ ἑνὸς τοῦ ἐκλεκτοῦ τὸν σωτῆρα, ἄλλον ὑπολονότι θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ υἱὸν, πεφυκότα. τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλ' 20 ἔστι μὲν καὶ μετὰ τῶν σωφρόνως γημάντων καὶ τεκνοποιησάντων ὁ θεὸς δι' υἱοῦ, ἔστι δὲ καὶ μετὰ τοῦ ἐγκρατευσαμένου λογικῶς ὁ αὐτὸς ὡσαύτως θεός. εἰεν δ' ἂν καὶ ἄλλως οἱ μὲν τρεῖς θυμός τε καὶ ἐπιθυμία καὶ λογισμὸς, σὰρξ δὲ καὶ ψυχὴ καὶ πνεῦ- 25 μα κατ' ἄλλον λόγον.

§. 69. Τάχα δὲ καὶ τὴν κλῆσιν τήν τε ἐκλογὴν δευτέραν καὶ τρίτον τὸ εἰς τὴν πρώτην τιμὴν καταστασόμενον γένος αἰνίσσεται ἡ προειρημένη τριάς. μεθ' ὧν ἡ πανεπίσκοπος τοῦ θεοῦ δύναμις ἀμερῶς 30 μεριστή. ὁ τοίνυν ταῖς κατὰ φύσιν ἐνεργείαις τῆς ψυχῆς ἐν δέοντι χρώμενος ἐπιθυμεῖ μὲν τῶν κατὰ-

*) Psalm. 49, 12. 20. **) Cf. Matth. 18, 20.
***) 1 Corinth. 7, 8.

ζηλων, μισεῖ δὲ τὰ βλ
προσοτάττουσιν· ξενολογ
γοῦντα καὶ καταφάσῃ
καὶ τούτων ἀγαπήσῃ τὴν
ἁμίας καὶ ἔργῳ ὑπεραναβὰς
τε καὶ ποιητὴν γνωστικὸς
ἄπονον περιπεποιημένος
ρα ἐξομοίωσιν, ἑνώσας
εἰς ὧν ἐνθένδε τὴν
10παραδέκτος τῶν κατὰ
μίαν διαλογισμῶν
τελούμενος τοῦ κυρίου πάντῃ
θεωπος τέλειος, ἄξιος πρὸς
κυρίου ὀνομάζεσθαι, φίλος ἅμα οὗτος καὶ υἱὸς ἐστίν.
150ύτως οἱ δύο καὶ οἱ τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνάγονται
τὸν γνωστικὸν ἄνθρωπον.

§. 70. Εἴη δ'
ἀπὸ τῶν τριῶν ἀριθ ἓν καὶ ἡ δμόγνια τῶν πολλῶν
ἐκκλησία, ὁ εἷς ἄνθρωμενμένη μεθ' ὧν ὁ κύριος, ἢ μία
20μετὰ μὲν τοῦ ἄνθρωπος, τὸ γένος τὸ ἐν. ἢ μή τι
θετῶν ἦν, προφητεύων τοῦ Ἰουδαίου ὁ κύριος. νομο- P.
ἀποστέλλων εἰς Βαβυλῶνα, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ ἐθνῶν Rom.
διὰ τῆς προφητείας καλῶν, συνῆγε λαοὺς τοὺς δύο,
τρίτος δὲ ἦν ἐκ τῶν δυεῖν κτιζόμενος εἰς καινὸν ἄν-
25θρωπον, ὡ δὴ ἐμπεριπατεῖ τε καὶ κατοικεῖ *) ἐν
αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ. νόμος τε ὁμοῦ καὶ προφῆται σὺν
καὶ τῷ εὐαγγελίῳ ἐν ὀνόματι Χριστοῦ εἰς μίαν συνά-
γονται ἐπίγνωσιν, οὐχοῦν. οἱ διὰ μέσος μὴ γαμοῦντες
30οὐκ ἐν ἐπιθυμίαν ἀδιαφθόρως τῇ σαρκὶ κατοχωμένοι
κύριος. ἀριθμῷ τῶν σωζομένων. ἐκείνων μεθ' ὧν ὁ

*) Cf. Ephes. 2, 10. 2 Corinth. 6, 16.

Cap. XI.

§. 71. Τούτων ὧδε ἐπιδεδειγμένων φέρε ὁπόσαι τούτοις τοῖς κατὰ τὰς αἱρέσεις σοφισταῖς ἐναντιοῦνται γραφαὶ ἤδη παραθώμεθα, τὸν κανόνα τῆς κατὰ λόγον τηρουμένης ἐγκρατείας μηνύοντες. ἑκάστῃ δὲ τῶν αἱρέσεων τὴν οἰκείως ἐνισταμένην γραφὴν ὁ συνιὼν ἐπιλεγόμενος κατὰ καιρὸν χρήσεται πρὸς κατάλυσιν τῶν παρὰ τὰς ἐντολὰς δογματιζόντων. ἄνωθεν μὲν οὖν ὁ νόμος· ὥσπερ προειρήκαμεν τὸ "οὐκ ἐπιθυμήσεις τῆς τοῦ πλησίον" *), τῆς τοῦ κυρίου προσεχοῦς κατὰ τὴν νέαν διαθήκην φωνῆς προσαναπεφώνηκεν τῆς αὐτῆς αὐτοπροσώπως λεγούσης· "ἠκούσατε τοῦ νόμου παραγγέλλοντος· οὐ μοιχεύσεις, ἐγὼ δὲ λέγω· οὐκ ἐπιθυμήσεις" **). ὅτι γὰρ σωφρόνως ἐβούλετο ταῖς γαμεταῖς χρῆσθαι τοὺς ἄνδρας ὁ νόμος καὶ ἐπὶ μόνῃ παιδοποιΐᾳ δῆλον ἐκ τοῦ κωλύειν μὲν "τῇ αἰχμαλώτῳ" ***) παραχρῆμα ἐπιμίγνυσθαι τὸν ἄγαμον, ἐπιθυμήσαντος δὲ ἅπαξ τριάκοντα πενθεῖν ἐπιτρέπειν. ἡμέρας κειραμένῃ καὶ τὰς τρίχας, εἰ δὲ μηδ' οὕτως μαραίνοιτο ἡ ἐπιθυμία, τότε παιδοποιεῖσθαι δεδοκιμασμένης τῆς ὁρμῆς τῆς κυριευούσης κατὰ τὴν προθεσμίαν τοῦ χρόνου εἰς ὄρεξιν εὔλογον.

§. 72. Ὅθεν οὐ δείξειας ἐγκύμονι πλησιάσαντα πρησβυτέρων τινὰ κατὰ τὴν γραφὴν, ἀλλ' ὕστερον μετά τε τὴν κυοφορίαν μετά τε τὴν τοῦ τεχθέντος γαλακτουχίαν εὕροις ἂν πάλιν πρὸς τῶν ἀνδρῶν γινωσκομένας τὰς γυναῖκας. αὐτίκα τοῦτον εὑρήσεις τὸν σκοπὸν καὶ τὸν τοῦ Μωϋσέως παῖδα φυλάσσοντα τριετίαν διαλιπόντα μετὰ τὴν τοῦ Ἀαρὼν ἀποκύησιν γεννήσαντα τὸν Μωϋσέα. ἥ τε αὖ Λευιτικὴ φυλὴ τοῦτον φυλάσσουσα τὸν τῆς φύσεως

*) Exod. 20, 17. **) Matth. 5, 27. ***) Deuteron. 21, 11 — 13.

νόμιον ἐκ θεοῦ ἐλάτων τὸν ἀριθ
λας εἰς τὴν προσαπτηγελμένην εἰσ
φοδίως αὐξάνει γένος εἰς πολυπλη
μὲν τῶν ἀνδρῶν τῶν τὸν κατὰ τοὺς
δαναδεδεγμένων, ἀμφενόντων δὲ οὐ
μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν γαλακτονχίαν.

15. 73. Ὅθεν εἰκότως καὶ ὁ Μωϋ
γον εἰς ἐγκράτειαν προβιβάζων τοὺς Ἰουδ
ἡμερῶν" *) κατὰ τὸ ἑξῆς ἀπεσχημένους
10νῆς προσέταξεν ἐπαχοὺειν τῶν θείων λόγ
ναοὶ τοῦ θεοῦ ἐσόμεθ, καθὼς εἶπεν ὁ προ
χήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω καὶ
θεὸς καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μου λαός"
ἐντολὰς πολιτευώμεθα εἴτε ὁ καθ' ἑκα
15καὶ ἀθρόα ἡ ἐκκλησία. „διὸ ἐξέλθετε
τῶν καὶ ἀφορίσθητε, λέγει κύριος"
μὴ ἅπτεσθε, κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς
εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς
γατέρας, λέγει κύριος παντοκράτωρ"
20μηκότων ὡς φασιν. ἀλλὰ πάντων ἐθνῶν
βιούντων ἔτι, πρὸς δὲ καὶ τῶν προ
θεων ἀφορισθῆναι ὡς ἀκαθάρτων κα
προφητικῶς ἡμᾶς.

§. 74. Ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος πρὸς
στοτινόμενος τοῖς εἰρημένοις· „ταύτ
ἐπαγγελίας" φησὶν, „ἀγαπητοί,
ἑαυτῶν τὰς καρδίας ἀπὸ παντὸς μολ
πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φό
ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλῳ, ἡρμοσάμη
νυμφίῳ παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ
ἐκκλησία δὲ ἄλλον οὐ γαμεῖ τὸν πρ
ἀλλ' ὁ καθ' ἕκαστον ἡμῶν ἦν ἂν βούλη
νόμον γαμεῖν τὸν πρῶτον λέγω γάμο

*) Exod. 19, 20. **) 2 Corinth. 6, 16
†) Ibid. 11, 2 sq.

σίαν· „φοβοῦμαι δὲ μή πως ὡς ὁ ὄφις ἐξηπάτησεν Εὔαν ἐν τῇ πανουργίᾳ φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν Χριστόν", σφόδρα εὐλαβῶς καὶ διδασκαλικῶς εἴρηκεν ὁ ἀπόστολος.

§. 75. Διὸ καὶ ὁ θαυμάσιος Πέτρος φησίν, „ἀγαπητοί, παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους ἀπέχεσθαι τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν καλὴν ἔχοντες ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅτι οὕτως ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ἀγαθοποιοῦντας φιμοῦν τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν, ὡς ἐλεύθεροι καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ὡς δοῦλοι θεοῦ" *). ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ γράφει· „οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ; ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας" **) ἕως „μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ" ***).

§. 76. Καὶ δὴ ἐνταῦθα γενόμενος δοκῶ μοι μὴ παραλείψειν ἀνεπισημείωτον ὅτι τὸν αὐτὸν θεὸν διὰ νόμου καὶ προφητῶν καὶ εὐαγγελίου ὁ ἀπόστολος κηρύσσει, τὸ γὰρ „οὐκ ἐπιθυμήσεις" ἐν τῷ εὐαγγελίῳ γεγραμμένον τῷ νόμῳ περιτίθησιν ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ, ἵνα εἰδῶς τὸν διὰ νόμου καὶ προφητῶν κηρύξαντα καὶ τὸν δι' αὐτοῦ εὐαγγελισάμενον πατέρα. φησὶ γὰρ „τί ἐροῦμεν; ὁ νόμος ἁ-P. μαρτία; μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων645. εἰ μὴ διὰ νόμου, τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν, Pott. εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν· οὐκ ἐπιθυμήσεις" †). κἂν οἱ ἀντιτασσόμενοι τῶν ἑτεροδόξων προσαποτεινόμενον τὸν Παῦλον τῷ κτίστῃ εἰρηκέναι ὑπολάβωσι τὰ ἑξῆς· „οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τουτέστιν ἐν τῇ

*) 1 Petr. 2, 11 sq. 15 sq. **) Roman. 1, 2. 6.
***) Ibid. v. 13. †) Ibid. 7, 7.

σαρκὶ μου ἀγα
προσειλημένα καὶ
ἡ οἰκοῦσα ἐν
ἦν εἰπεῖν ὅτι

77.

τοῦτο ἐγὼ πολλ
ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα
πευομένη τῶ
φησὶν, ἀ
τῷ ὄντι ἐν
τοῦτον
τις οὖν ὠφε
μος τοῦ πνεύ
τῆς ἁμαρτίας
ὁ θεὸς κατέ
δικαίωμα
σάρκα περι
τούτοις τοῦ
τὸ μὲν
ὅτι μὴ
γὰρ ἀγ
ἐγείρωντος
ποιήσει
κοῦντος
αὐτοῦ

78.

προσ
θνατος, ὅτε
φοροῦσιν;
θεὸν, τῷ γὰρ
ἐν σαρκὶ ὄντες
σαι οὐ δύνα

Athen.
23 sq.

P. πρὸς ἀντιδιαστολὴν τούτων τῇ ἐκκλησίᾳ φησίν· „ὑμεῖς
197 δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦ-
Sylb. μα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦμα Χριστοῦ
οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ, εἰ δὲ Χριστὸς ἐν
ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν δι' ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα
ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. ἆρα οὖν ἀδελφοὶ ὀφειλέται
ἐσμὲν οὐ τῇ σαρκὶ τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν· εἰ γὰρ κατὰ
σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν, εἰ δὲ πνεύματι τὰς
πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. ὅσοι γὰρ
10πνεύματι θεοῦ ἄγονται οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ" *). P.
καὶ πρὸς τὴν εὐγένειαν καὶ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν 546.
τὴν καταπίστως ὑπὸ τῶν ἑτεροδόξων εἰσαγομένην Pou.
ἐπ' ἀσελγείᾳ καυχωμένων ἐπιφέρει λέγων· „οὐ γὰρ
ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλὰ ἐλά-
15βετε πνεῦμα υἱοθεσίας ἐν ᾧ κράζομεν ἀββᾶ ὁ πα-
τήρ" **), τουτέστιν εἰς τοῦτο ἐλάβομεν, ἵνα γινώσκω-
μεν τοῦτον ᾧ προσευχόμεθα τὸν τῷ ὄντι πατέρα, τὸν
τῶν ὄντων μόνον πατέρα, τὸν εἰς σωτηρίαν παι-
δεύοντα ὡς πατέρα καὶ τὸν φόβον ἀπειλεῖ.

20 **Cap. XII.**

§. 79. Ἡ δὲ „ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν σχολά-
ζουσα τῇ προσευχῇ" ***) συζυγία ἐγκρατείας ἐστὶ διδα-
σκαλία, προσέθηκε γὰρ τὸ μὲν „ἐκ συμφώνου", ἵνα
μή τις διαλύσῃ τὸν γάμον, „πρὸς καιρὸν" δὲ ὡς μὴ
25κατὰ ἀνάγκην ἐπιτηδεύων τὴν ἐγκράτειαν ὁ γήμας
ὀλισθήσῃ ποτὲ εἰς ἁμαρτίαν, φειδοῖ μὲν τῆς ἑαυτοῦ
συζυγίας, ἐπιθυμίᾳ δὲ ἀλλοτρίᾳ περιπεσών. ᾧ λό-
γῳ καὶ τὸν ἀσχημονεῖν ἑαυτὸν ἐπὶ τῇ παρθενοτροφίᾳ
ὑπολαμβάνοντα καλῶς εἰς γάμον ἐκδώσειν τὴν θυ-
30γατέρα ἤλεγχε. ἡ παρθενίας τε ἑκάστου τοῦ τε ἑαυ-
τὸν εὐνουχίσαντος οὗ τε ὡς γάμῳ διὰ παιδοποιίαν

*) Roman. 8, 5—10. 13—15. **) 1 Corinth. 7, 5.
***) Roman. 7, 2.

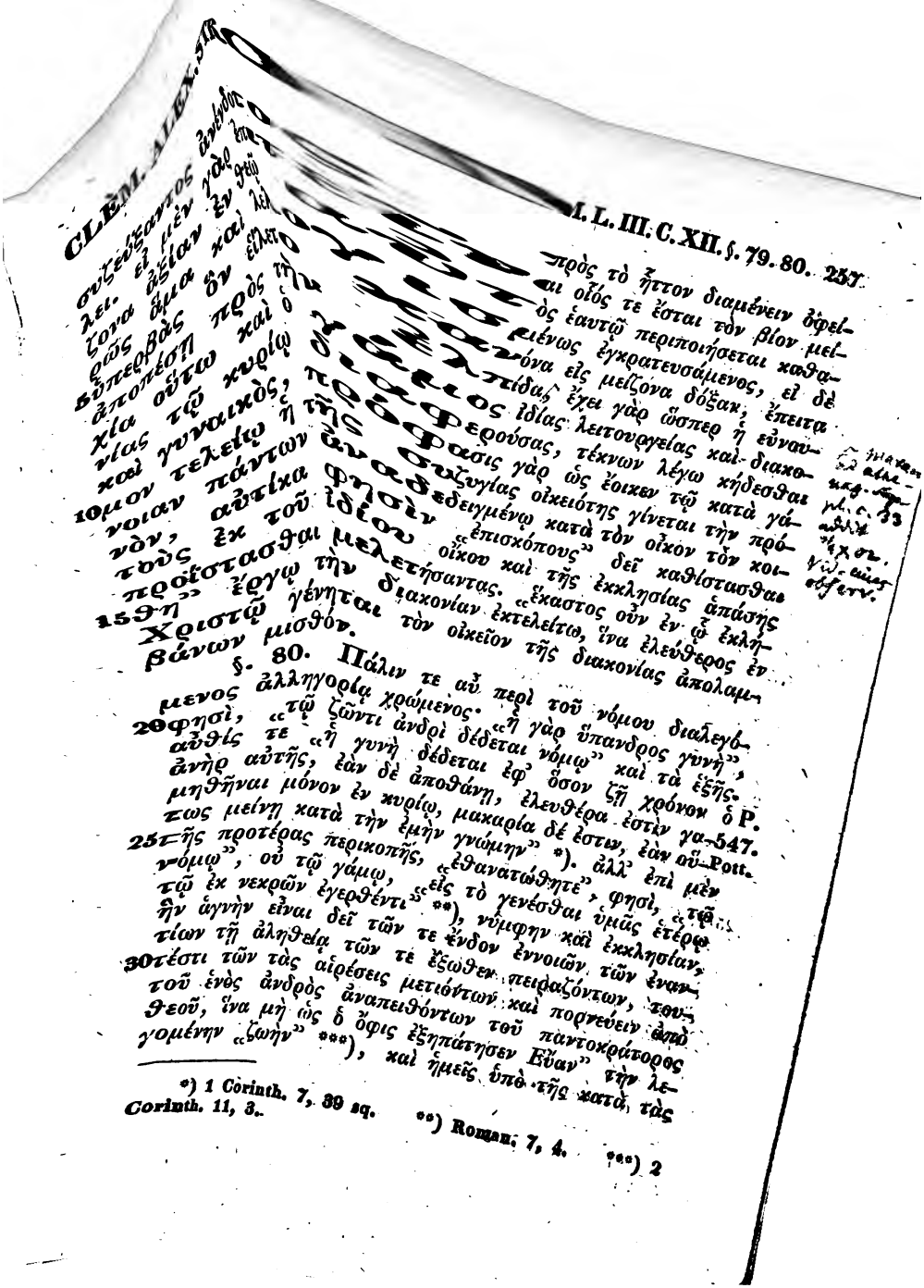

πρὸς τὸ ἧττον διαμένειν ὀφεί-
λει. εἰ μὲν γὰρ ἐν γῇ αἱ οἶκός τε ἔσται τὸν βίον μεί-
ζονα ἄσκα ὃς ἑαυτῷ περιποιήσεται καθα-
ρῶς ἅμα καὶ ἐνάρετος ἐν ἑνὶ μένως ἐγκρατευσάμενος, εἰ δὲ
βδελυρᾶς ὂν εἰλικρινῆ ὄνα εἰς μείζονα δόξαν, ἔπειτα
ἀποπέσῃ πρὸς τὴν ἰδίας λειτουργείας καὶ διακο-
χία οὕτω καὶ ὁ φερούσας, τέκνων λέγω κήδεσθαι γα-
νίας τῷ κυρίῳ συζυγίας οἰκειότητι γίνεται τὴν πρό-
καὶ γυναικὸς, ἡ τῆς ἀνασ δειγμένῳ κατὰ τὸν οἶκον τὸν κοι-
νομον τελείῳ φησὶν “ἐπισκόπους” δεῖ καθίστασθαι
νοιαν πάντων οἰκον καὶ τῆς ἐκκλησίας ἁπάσης
νὸν, αὐτίκα τοῦ ἰδίου “ἕκαστος οὖν ἐν ᾧ ἐκλή-
τοὺς ἐκ προίστασθαι μελετήσαντας. θη” ἔργῳ τὴν διακονίαν ἐκτελείτω, ἵνα ἐλεύθερος ἐν
159 Χριστῷ γένηται τὸν οἰκεῖον τῆς διακονίας ἀπολαμ-
βάνων μισθόν.

§. 80. Πάλιν τε αὖ περὶ τοῦ νόμου διαλεγό-
μενος ἀλληγορίᾳ χρώμενος. “ἡ γὰρ ὕπανδρος γυνὴ”
20φησὶ, “τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ” καὶ τὰ ἑξῆς.
αὖθίς τε “ἡ γυνὴ δέδεται ἐφ’ ὅσον ζῇ χρόνον ὁ P.
ἀνὴρ αὐτῆς, ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γα- 547.
μηθῆναι μόνον ἐν κυρίῳ, μακαρία δέ ἐστιν, ἐὰν οὕ- Pott.
τως μείνῃ κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην” *). ἀλλ’ ἐπὶ μὲν
25τῆς προτέρας περικοπῆς, “ἐθανατώθητε”, φησὶ, “τῷ
νόμῳ”, οὐ τῷ γάμῳ, “εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ
τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι” **), νύμφην καὶ ἐκκλησίαν,
ἣν ἁγνὴν εἶναι δεῖ τῶν τε ἔνδον ἐννοιῶν, τῶν ἐναν-
τίων τῇ ἀληθείᾳ τῶν τε ἔξωθεν πειραζόντων, τού-
30τέστι τῶν τὰς αἱρέσεις μετιόντων καὶ πορτεύειν ἀπὸ
τοῦ ἑνὸς ἀνδρὸς ἀναπειθόντων τοῦ παντοκράτορος
θεοῦ, ἵνα μὴ ὡς ὃ ὄφις ἐξηπάτησεν Εὔαν” τὴν λε-
γομένην “ζωὴν” ***), καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τῆς κατὰ τὰς

*) 1 Corinth. 7, 39 sq. **) Roman. 7, 4. ***) 2 Corinth. 11, 3.

αἱρέσεις λίχνου πανουργίας παραβάλλομεν τὰς ἐντολάς. ἡ δευτέρα δὲ περικοπὴ μονογαμείαν ἵστησιν. οὐ γὰρ ὡς τινες ἐξηγήσαντο δέσιν γυναικὸς πρὸς ἄνδρα τὴν σαρκὸς πρὸς τὴν φθορὰν ἐπιπλοκὴν μηνύεσθαι ὑποστοιχείου τῶν γὰρ ἀντιχρους διαβόλῳ προσαπτόντων τὴν τοῦ γάμου εὕρεσιν ἀθέων ἀνθρώπων ἐπίνοιαν κατηγορεῖ καὶ κινδυνεύει βλασφημεῖσθαι ὁ νομοθέτης.

§. 81. Τατιανὸν οἶμαι τὸν Σύρον τὰ τοιαῦτα τολμᾶν δογματίζειν. γράφει γοῦν κατὰ λέξιν ἐν τῷ περὶ τοῦ κατὰ τὸν σωτῆρα καταρτισμοῦ· συμφωνίαν μὲν οὖν ἁρμόζει προσευχῇ, κοινωνία δὲ φθορᾶς λύει τὴν ἔντευξιν. πάνυ γοῦν δυσωπητικῶς διὰ τῆς συγχωρήσεως εἴρηκεν, πάλιν γὰρ "ἐπὶ ταυτὸ" συγχωρήσας "γενέσθαι διὰ τὸν σατανᾶν καὶ τὴν ἀκρασίαν" *), τὸν πειθησόμενον "δυσὶ κυρίοις μᾶλλον δουλεύειν" **) ἀπεφήνατο, "διὰ μὲν συμφωνίας θεῷ, δι' ἃ δὲ τῆς ἀσυμφωνίας ἀκρασίᾳ καὶ πορνείᾳ καὶ διαβόλῳ". ταῦτα δέ φησι τὸν ἀπόστολον ἐξηγούμενος, σοφίζεται δὲ τὴν ἀλήθειαν δι' ἀληθοῦς ψεῦδος κατασκευάζων. πάθη καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν, γάμου δὲ τοῦ σωφρονοῦντος μεσιτεύσει συμφωνίαν ἐπί τε τὴν εὐχὴν ἐγκαρτερεῖν ἄγουσαν ἐπί τε τὴν παιδοποιίαν μετὰ σεμνότητος κοσμοῦσαν. γνῶσις γοῦν καὶ ὁ τῆς παιδοποιίας πρὸς τῆς γραφῆς εἴρηται, ἐπειδὴν φῇ· "ἔγνω δὲ Ἀδὰμ Εὔαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλλαβοῦσα P. ἔτεκεν υἱόν, καὶ ἐπωνόμασεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Σήθ, 548. ἐξαναστέσησεν γάρ μοι ὁ θεὸς σπέρμα ἕτερον ἀντὶ Rom. τοῦ Ἄβελ" ***). ὁρᾷς εἰς τίνα βλασφημοῦσιν οἱ μυσαττόμενοι τὴν σώφρονα σπορὰν καὶ τῷ διαβόλῳ προσάπτουσι γένεσιν, οὐ γὰρ θεὸν ἁπλῶς προσεῖπεν ὁ τῇ τοῦ ἀδελφοῦ προστάξει τὸν παντοκράτορα δηλώσας.

*) 1 Corinth. 7, 5. **) Matth. 6, 24. ***) Genes. 4, 25.

§. 82.

πάλιν ἐπὶ τὸ
ἐκεῖνο προσαναπτόμε
κἄγωγε· ποτε; οὐ
Φόβειος ὁδηγεῖ· πάλ
ρ. ἐν ἡμῖν εἰσάγει· καὶ π
19 ἀκριβωσῶμεν· μὴ
Sylb. ἀλλ' ὅτε χωρίς
διαβόλου. Τίνα
10 κτιστὸν ὁ Τίτιος
λαιὸν μὲν ἀνδρὸ
συνεφιλονεῖκει
ἢ βούλεται ἐκεῖνο
θεοῦ, ἀλλ' ὁ αὐτὸς
15 ὁὐ πολυγράφιος
θεὸς, ἵ ὅτε ἀνδρὸς
ἄγων δὲ εἰσάγει
καὶ δεκαπενταν εἰς ἣν
δ ἀπόστολος
20 ἐπὴν δευτέρου δι' ἀκ
ἁμαρτάνει μὲν κατ
κρῖσις τοῦ κρίνου χα
λέγων πολιτεύεις, ὁ
ἀντῷ ἀνθρώπων
25 ἐστὶν διαλυθέσθαι θ
ἢ ἀπεφίσπαστος τ
οὐδὲ μὴν τὸν ἀπὸ
ὡς πάλαι βαπτίζει
30 διὰ κυρίου, πρόνοι
ἀγίστησι τοὺς πιστ
τὸ παντελὲς τῆς
καὶ τὰ πολλὰ μη
πτίσματος.

*) 1 Corinth. 7,

§. 83. Ἄνωθεν οὖν ὁ νόμος τὴν ἀναγέννησιν ἡμῶν προφητεύων διὰ σαρκικῆς γενέσεως ἐπὶ τῇ γεννητικῇ τοῦ σπέρματος προσέφερε τὸ βάπτισμα, οὐ βδελυσσόμενος ἀνθρώπου γένεσιν, ὃ γὰρ φαίνεται ἀγεννηθεὶς ἄνθρωπος, τοῦτο δύναται ἡ τοῦ σπέρματος καταβολή. οὔκουν αἱ πολλαὶ συνουσίαι γόνιμοι, ἀλλ' ἡ τῆς μήτρας παραδοχὴ τὴν γένεσιν ὁμολογεῖ ἐν τῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ διαπλαττομένου τοῦ σπέρματος εἰς ἔμβρυον. πῶς δὲ ὁ μὲν γάμος παλαιὸς μόνον καὶ νόμου ἔρημα, ἀλλοῖος δὲ ὁ κατὰ τὸν κύριον γάμος τοῦ αὐτοῦ θεοῦ πρὸς ἡμῶν τηρουμένου; „οὐ" γὰρ „ἂν ὃ συνέζευξεν ὁ θεὸς διαλύσειέν ποτε ἄνθρωπος" *) εὐλόγως, πολὺ δὲ πλέον ἅπερ ὁ πατὴρ προσέταξεν τηρήσει ταῦτα καὶ ὁ υἱός. εἰ δὲ ὁ αὐτὸς νομοθέτης ἅμα καὶ εὐαγγελιστής, οὐ μάχεταί ποτε ἑαυτῷ. ζῇ γὰρ ὁ νόμος πνευματικὸς ὢν καὶ γνωστικῶς νοούμενος. ἡμεῖς δ' „ἐθανατώθημεν τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ γενέσθαι ἡμᾶς ἑτέρῳ τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι" τῷ ὑπὸ τοῦ νόμου προφητευθέντι, „ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ" **).

§. 84. Διὸ „ὁ μὲν νόμος ἅγιος καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή" ***). ἐθανατώθημεν οὖν τῷ νόμῳ, τουτέστι τῇ ὑπὸ τοῦ νόμου δηλουμένῃ ἁμαρτίᾳ, ἣν δείκνυσιν οὐ γενηθεὶς ὁ νόμος διὰ τῆς προστάξεως τῶν ποιητέων καὶ ἀπαγορεύσεως τῶν οὐ ποιητέων ἐλέγχων τὴν ὑποκειμένην ἁμαρτίαν, „ἵνα φανῇ ἁμαρτία" · εἰ δὲ ἁμαρτία ὁ γάμος ὁ κατὰ νόμον, οὐκ οἶδα πῶς τις ἐρεῖ θεὸν ἐγκωμιάζειν λέγων τὸ πρόσταγμα τοῦ θεοῦ ἁμαρτίαν εἶναι. „ἔκτοπος" δὲ ἔντος „τοῦ νόμου" ἔκτος ὁ γάμος. τὸ μυστήριον τοίνυν τοῦτο εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἄγει ὁ ἀπόστολος· καθάπερ τὸ γεννώμενον ἐκ τῆς σαρ-

*) Matth. 19, 6. **) Roman. 7, 4. ***) Ibid. v. 12.

κὸς σάρξ ἐστιν, οὕτω
οὐ μόνον κατὰ τὴν ἀπ
μάθησιν. αὐτίκα "ὃς
στήσεις τῷ θεῷ τῶν κ
στὴν ψυχήν. προνέλα
ἐπεὶ μακρὰν ἀφέστηκε
ὑμεῖς οὖν ἐξαναστάντε
τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ γεν
κρῶν ἐγερθέντι" ***).
ὑπηκόους γενομένους
τοῦ νόμου τῷ αὐτῷ
παραχελευομένῳ.

§. 85. Καὶ μὴ

"τὸ πνεῦμα" ἀντιχρους τ
ροῖς ἀποστήσονται
πνεύμασι πλάνοις
ὑποκρίσει ψευδολόγων καὶ
δησιν καὶ κωλυόντων
ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν εἰς
πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι
θεοῦ καλὸν καὶ οὐδὲν
λαμβανόμενον
ντεύξεως" ****). ἀγιάζετ
μεῖν οὐδὲ μὴν ἐπάνα
γὰρ. "καλὸν τὸ μὴ φα
ἐὰν διὰ προσκόμματος
γειν ὡς κἀγὼ †††), ἀλλ'
στίας" †††) ὃ τε αὖ μ
εὐχαριστίας" μετά τε ἐ
κατὰ λόγον.

§. 86. Καὶ καθό

ἀποστόλου σωφροσύνην

*) Iohan. 3, 6. **) 1 Timoth. 7, 17. ***) 1 Corinth. 7, 8. †

περί τε γάμων περί τε παιδοποιίας περί τε οἰκου
διοικήσεως μυρίας ὅσας ἐντολὰς περιέχουσαι οὐδαμοῦ
γάμον ἀθέτησαν τὸν σώφρονα, ἀλλὰ τὴν ἀκρολουθίαν
σώζουσαι τοῦ νόμου πρὸς τὸ εὐάγγελιον ἀποδέχον-
ται ἑκάτερον τῶν τε εὐχαρίστως τῷ θεῷ γάμῳ κε-
χρημένον σωφρόνως τόν τε εὐνουχίᾳ ὡς ὁ κύριος
βούλεται συμβιοῦντα, καθὼς „ἐκλήθη ἕκαστος" ἐλό-
μενος ἀπταίστως καὶ τελείως. καὶ „ἦν ἡ γῆ τῷ
Ἰακὼβ ἐπαινουμένη παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν" *), φησὶν
προφήτης τὸ σκεῦος τοῦ πνεύματος αὐτὸς δοξάζων.
κατατρέχει δέ τις γενέσεως φθαρτὴν καὶ ἀπολλυμέ-
νην λέγων, καὶ βιάζεταί τις ἐπὶ τεκνοποιίας λέγων
εἰρηκέναι τὸν σωτῆρα „ἐπὶ γῆς μὴ θησαυρίζειν ὅπου
σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει" **). καὶ τὰ τοῦ προφή-
του προσπαρατιθέναι τούτοις οὐκ αἰσχύνεται· „πάν-
τες γὰρ εἷς ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσεσθε καὶ σὴς βρώ-
σεται ὑμᾶς" ***). ἀλλ' οὐδὲ ἡμεῖς ἀντιλέγομεν τῇ
γραφῇ ὅτι φθαρτὰ ἡμῶν τὰ σώματα καὶ φύσει ῥευ-
στά. τάχα δ' ἂν καὶ οἷς διελέγετο ὡς ἁμαρτωλοῖς
προφητεύει φθοράν, ὁ σωτὴρ δὲ οὐ περὶ τεκνοποιίας
εἴρηκεν, ἀλλ' εἰς μετάδοσιν κοινωνίας προτρέπων τοὺς
κτᾶσθαι μόνον τὴν τοῦ πλούτου περιουσίαν, ἐπικου-
ρεῖν δὲ τοῖς δεομένοις μὴ βουλομένους. P.

§. 87. Διό φησιν, „ἐργάζεσθε μὴ τὴν ἀπολλυ- 551.
μένην βρῶσιν, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώ- Pott.
νιον" †). ὁμοίως δὲ κἀκεῖνο νομίζουσι τὸ ῥητόν·
„οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος ἐκείνου" τὸ περὶ νεκρῶν ἀναστά-
σεως „οὔτε γαμοῦσιν οὔτε γαμίζονται" ††). ἀλλὰ
τὸ ἐρώτημα τοῦτο καὶ τοὺς πυνθανομένους αὐτοὺς
μὴ ἂν ἀναπεμπάσηταί τις, οὐκ ἀποδοκιμάζοντα τὸν γά-
μον εὑρήσει τὸν κύριον, θεραπεύοντα δὲ τὴν κατὰ
τὸ δὲ „οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου" †††), οὐ πρὸς ἀν-

*) Sophon. 3, 19. **) Matth. 6, 19. ***) Iesai. 50, 9.
†) Ioann. 6, 27. ††) Luc. 20, 25. †††) Ibid. v. 34.

πιδιαστολὴν. τῶν ἄλλου
ἀλλ', ἐπ' ἴσης τῷ
διὰ τὴν γένεσιν υἱοί ὄντες
μὴ δὲ ἡ γένεσις τὴν
βάλλ' ἔτι ἀναμένει τὸν
οὐκ εἰς μὲν οὖν ὁ πατὴρ
ἀλλὰ καὶ ἁπάντων πατὴρ
τούς, "μὴ καλέσητε
ρατα ὑμῶν, φησὶν, οἷον
μῶν, ἀλλὰ συναίτιον
γενέσεως.

88. Οὕτως
15ὡς τὰ παιδία γενέσθαι βούλεται, τὸν ὄντως
ἐπιγνόντας, διὰ ὕδατος ἀναγεννηθέντας, ἄλλης
οὔσης ἐν τῇ κτίσει σπορᾶς. ναί φησιν, "ὁ
μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ὁ δὲ γαμήσας πῶς
τῇ γυναικί" ***). τί δέ; οὐκ ἔξεστι καὶ τῇ
20κατὰ θεὸν ἀρέσκοντας εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ;
ἔφεται καὶ τῷ γεγαμηκότι σὺν καὶ τῇ συζυγίᾳ με-
ριμνᾶν τὰ τοῦ κυρίου; ἀλλὰ καθάπερ "ἡ
μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ τῷ
καὶ τῷ πνεύματι", οὕτω καὶ ἡ γεγαμημένη
25ἀνδρὸς καὶ τὰ κυρίου μεριμνᾷ ἐν κυρίῳ, ἵνα ᾖ ἁγία
καὶ τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι· ἄμφω γὰρ ἅγιαι
ἐν κυρίῳ, ἡ μὲν ὡς γυνή, ἡ δὲ ὡς παρθένος. πρὸς
ἐντροπὴν δὲ καὶ ἀνακοπὴν τῶν εὐεπιφόρων εἰς τὸν
δεύτερον γάμον ἁρμονίως ὁ ἀπόστολος ὑπέρτονον
30φθέγγεται καὶ αὐτίκα φησὶ, "πᾶν ἁμάρτημα ἐκτὸς
τοῦ σώματός ἐστιν, ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα
ἁμαρτάνει" †).

32 *) Matth. 23, 9. **) Ibidem. ***) 1 Corinth. 7, 32—34. †) Ibid. 6, 18.

§. 89. Εἰ δὲ πορνείαν τὸν γάμον τολμᾷ τις λέγειν πάλιν ἐπὶ τὸν νόμον καὶ τὸν κύριον ἀνατρέχων βλασφημεῖ. ὡς γὰρ ἡ πλεονεξία πορνεία λέγεται τῇ P.
αὐταρκείᾳ ἐναντιουμένη, καὶ ὡς εἰδωλολατρεία ἐκ552.
στοῦ ἑνὸς εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπινέμησις ἐστι θεοῦ, Pott.
οὕτως ἡ πορνεία ἐκ τοῦ ἑνὸς γάμου εἰς τοὺς πολλούς
ἐστιν ἔκπτωσις, τριχῶς γὰρ ὡς εἰρήκαμεν ἡ τε πορ-
νεία ἥ τε μοιχεία παρὰ τῷ ἀποστόλῳ λαμβάνεται.
ἐπὶ τούτων ὁ προφήτης φησί· "ταῖς ἁμαρτίαις ὑ-
μῶν ἐπράθητε". καὶ πάλιν· "κατεμάνθης ἐν γῇ ἀλ-
λοτρίᾳ" *) τὴν τε κοινωνίαν μιαρὰν ἡγούμενος τὴν
ἀλλοτρίῳ σώματι συμπλακεῖσαν καὶ μὴ τῷ κατὰ συ-
ζυγίαν εἰς παιδοποιίαν διδομένῳ. ὅθεν καὶ ὁ ἀπό-
στολος, "βούλομαι οὖν", φησὶ "νεωτέρας γαμεῖν,
τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδό-
ναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας χάριν· ἤδη γάρ τινες
ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ σατανᾶ" **).

§. 90. Ναὶ μὴν καὶ τὸν τῆς μιᾶς γυναικὸς ἄν-
δρα πάνυ ἀποδέχεται κἂν πρεσβύτερος ᾖ κἂν διάκο-
νος κἂν λαϊκὸς ἀνεπιλήπτως γάμῳ χρώμενος, "σω-
θήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας". πάλιν τε αὖ ὁ σωτὴρ
τοὺς Ἰουδαίους "γενεὰν" εἰπὼν "πονηρὰν καὶ μοιχαλί-
δα" διδάσκει μὴ ἐγνωκότας νόμον ὡς ὁ νόμος βούλεται,
"παραδόσει δὲ τῇ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἐντάλμασιν
ἀνθρώπων κατηκολουθηκότας" ***). μοιχεύειν τὸν
νόμον, οὐχ ὡς ἄνδρα καὶ κύριον τῆς παρθενίας αὐ-
τῶν δεδομένον, τάχα δὲ καὶ ἐπιθυμίαις δεδουλωμέ-
νους ἀλλοκότοις, οἵδεν αὐτοὺς, δι' ἃς καὶ συνεχῶς
δουλούμενοι ταῖς ἁμαρτίαις ἐπιπράσκοντο τοῖς ἀπο-
δεδειγμένοις γυναῖκες κοιναὶ, ἀλλὰ καὶ ἡ μοιχεία ἀπη-
γόρευτο. ὁ δὲ εἰπὼν "γυναῖκα ἔγημα καὶ οὐ δύνα-
μαι ἐλθεῖν" †) εἰς τὸ δεῖπνον τὸ θεῖον ὑπόδει-

*) Iesai. 50, 1. **) 1 Timoth. 5, 19 sq. ***) 2 Timoth. 2, 15. †) Luc. 14, 19.

ἐξείργων τῶν
ἐπεὶ τοῦτο
ἀδιάφορον
ἀπόστολοι
αὐθις;
ἐν πᾶσι τοῖς
ἀκουέτωσαν
ἢ πορνείας
ὁμαρτίαν καὶ

ἡδονὰς ἀφιστάμενον
λόγῳ οὐδὲ
μετὰ τὴν παρουσίαν
σωθήσονται,
καὶ ὁ προφήτης
ἐχθροῖς μου *)
μία δέ τις ἁμαρτία,
ἐπεὶ καὶ τὴν γενέσεως κτίσιν.

Κεφ. ΧΙΙΙ.

Τοιούτοις §. 91. Ἰούλιος Κασσιανός ἐπιχειρεῖ καὶ ὁ τῆς δοκήσεως
ἐξείργων ἢ περὶ εὐνουχίας κατὰ λέξιν φησίν. ἐν γοῦν τῷ περὶ ἐγκρα-
τείας, ὅτι ἐπειδὴ τοιαῦτα μύρια ἔσχομεν ὡς τὴν μηδεὶς
λεγέτω, οὕτως ἐσχηματίσθαι, τὸν δὲ ἄρρενα οὕτως,
τὴν μὲν πρὸς τὸ δέχεσθαι, τὸν δὲ πρὸς τὸ ἐνσπείρειν,
παρὰ θεοῦ. εἰ γὰρ ἦν
σπεύδομεν ἢ τοιαύτη διασκευή,
ἂν ἐμαχάρισεν τοὺς εὐνούχους, οὐδ' ἂν ὁ προ-
φήτης εἰρήκει, μὴ εἶναι ξύλον ἄκαρπον" **) αὐτοὺς,
μεταλαβὼν ἀπὸ τοῦ δένδρου ἐπὶ τὸν κατὰ πρ
σιν ἄνθρωπον ἑαυτὸν τῆς τοιαύτης ἐννοίας εὐνουχί-
ζοντα.

§. 92. Καὶ ἔτι ἐπαγωνιζόμενος τῇ ἀθέῳ δόξῃ
ἐπιφέρει· πῶς δὲ οὐκ ἂν καὶ εὐλόγως τις αἰτιῶτο
τὸν σωτῆρα, εἰ μετέπλασεν ἡμᾶς καὶ τῆς πλάνης
ἀπήλλαξεν, εἰ μετέπλασεν ἡμᾶς καὶ τῆς πλάνης
θεμάτων καὶ τῆς κοινωνίας τῶν μορίων καὶ προσ-
κατὰ τοῦτο καὶ αἰδοίων; τὰ παραπλήσια τῷ Τατιανῷ
ἐξεφοίτησε σχολῆς. διὰ τοῦτό τοι ὁ Κασσιανός φησι.
πυνθανομένης τῆς Σαλώμης πότε γνωσθήσεται τὰ

*) Psalm. 6, 7. **) Iesai. 56, 3.

περὶ οὗ ἤρετο, ἔφη ὁ κύριος, ὅταν τὸ τῆς αἰσχύνης ἔνδυμα πατήσητε καὶ ὅταν γένηται τὰ δύο ἓν καὶ τὸ ἄρρεν μετὰ τῆς θηλείας οὔτε ἄρρεν οὔτε θῆλυ*).

§. 93. Πρῶτον μὲν οὖν ἐν τοῖς παραδεδομένοις ἡμῖν τέτταρσιν εὐαγγελίοις οὐκ ἔχομεν τὸ ῥητὸν, ἀλλ' ἐν τῷ καθ' Αἰγυπτίους. ἔπειτα δὲ ἀγνοεῖν μοι δοκεῖ ὅτι θυμὸν μέν ἄρρενα ὁρμὴν, θήλειαν δὲ τὴν ἐπιθυμίαν αἰνίττεται, οἷς ἐνεργήσασι μετάνοια ἕπεται καὶ αἰσχύνη. ὅταν οὖν μήτε τις θυμῷ μήτ' ἐπιθυμίᾳ χαρισάμενος, ἃ δὴ καὶ ἐξ ἔθους καὶ τροφῆς κακῆς αὐξήσαντα ἐπισκιάζει καὶ ἐγκαλύπτει τὸν λογισμὸν, ἀλλ' ἀποδυσάμενος τὴν ἐκ τούτων ἀχλὺν ἐκ μετανοίας κατασχυνθεὶς πνεῦμα καὶ ψυχὴν ἐκόσμησε κατὰ τὴν τοῦ λόγου ὑπακοὴν, τότε ὡς καί ὁ Παῦλός φησιν „οὐκ ἔνι ἔχειν ὑμῖν οὐκ ἄρρεν, οὐ θῆλυ" *). ἀποστᾶσα γὰρ τοῦδε τοῦ σχήματος ᾧ διακρίνεται τὸ ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ ψυχὴ μετατίθεται εἰς ἕνωσιν οὐδ' ἕτερον οὖσα. ζητεῖται δὲ ὁ γεννᾶιος οὗτος Πλατωνικώτερον θείαν οὖσαν τὴν ψυχὴν ἄνωθεν ἐπιθυμίᾳ θηλυνθεῖσαν δεῦρο ἥκειν εἰς γένεσιν καὶ φθοράν.

Cap. XIV.

§. 94. Αὐτίκα βιάζεται τὸν Παῦλον ἐκ τῆς ἀπάτης τὴν γένεσιν συνιστάναι λέγειν διὰ τούτων· „φοβοῦμαι δὲ μὴ ὡς ὁ ὄφις Εὔαν ἐξηπάτησεν φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν Χριστόν" **). ἀλλὰ καὶ ὁ κύριος ἐπὶ τὰ πεπλανημένα ὡμολογουμένως ἦλθε ***), πεπλανημένα δὲ οὐκ ἄνωθεν εἰς τὴν δεῦρο γένεσιν, κτίστης γὰρ ἡ γένεσις καὶ κτίσις τοῦ παντοκράτορος, ὃς οὐκ ἂν ποτε ἐξ ἀμεινόνων εἰς τὰ χείρω κατάγοι ψυχὴν, ἀλλ' εἰς

P. 554. Pott.

*) Galat. 3, 28. **) 2 Corinth. 11, 3. ***) Cf. Matth. 18, 11 sq.

τοὺς πεπλανημένο
κετο, ἃ δὴ ἐκ τῆ
ρη φιλησδονήτη
τὸν καιρὸν τοῦ
στος χάριτα
ἐπιτῆς ὃ βλέπων
ἐμποίχεσθαι αὐτῆ
θελήματος.

§. 96.

Ὁ
10τῶν τὴν προλαβ
οὖν ὁ ἀπόστολ
θρωπον τὸν κατ
τοῖς πεπλανημένοις
σεως ὡς πεπλάσμ
15ἀναγέννησίν φησιν,
ραχθῆ τὸν τε ἐν
νους ***) ἡγεῖται
ὕστερον καὶ τοῦτον
ζοντας πεπλανημένο
20ἄνθρώπου γενέσεως
λέχθηναι δεομένοις
οἱ ὑπὸ τῶν γηίνων
γεννῶνται, ἡμῶν δ
καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχ
25καὶ ταῦτα ἴσμεν ἡμε
μοῦντες πολιτεύεσθαι
γαμοῦντες, οἱ κτώμε
ποιοῦντες ὡς ἀγητοὶ
τὰ κτήματα, ὡς καὶ
30δέῃ, οὐ προσπαθῶς τ
στίας δ' ἀπάσης καὶ

*) Matth. 5, 28. Marc. 3, 21. †) Philipp

Cap. XV

§. 96. Αὖθίς τε ὅταν φῇ· „καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι, διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω" *)· οἷον ἐπεξηγούμενος πάλιν λέγει, „ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς" **)· οὐ γὰρ τοῖς ἐγκρατῶς χρωμένοις τῷ γάμῳ ἐπὶ παιδοποιίᾳ μόνῃ „διὰ τὴν ἀκρασίαν" φησὶν, ἀλλὰ τοῖς καὶ πέρα παιδοποιίας προβαίνειν ἐπιθυμοῦσιν, ὡς μὴ πολὺ ἐπινεύσας ὁ δι' ἐναντίας ἐκκυμήνῃ τὴν ὄρεξιν εἰς ἀλλοτρίας ἡδονάς. τάχα δὲ ἐπὶ τοῖς δικαίως βιοῦσιν ἀνθίσταται διὰ ζῆλον καὶ ἀντιφιλονεικῶν, ὑπέρεσθαι τούτους τῷ ἑαυτοῦ τάγματι βουλόμενος ἀφορμὰς δι' ἐγκρατείας ἐπιπόνου παρέχειν τούτοις βούλεται.

P. 555. Pott.

§. 97. Εἰκότως οὖν φησὶ, „κρεῖττον γαμεῖν ἢ πυροῦσθαι" ***), ὅπως „ὁ ἀνὴρ ἀποδιδῷ τῇ γυναικὶ τὴν ὀφειλὴν καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ, καὶ μὴ ἀποστερῶσιν ἀλλήλους" ****) τῆς διὰ τῆς θείας εἰς γένεσιν δοθείσης βοηθείας. „ὃς δ' ἂν μὴ μισήσῃ", φασὶ, „πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναῖκα ἢ τέκνα ἐμὸς εἶναι μαθητὴς οὐ δύναται" †). οὐ τὸ γένος μισεῖν παρακελεύεται. „τίμα γὰρ" φησὶ „πατέρα καὶ μητέρα ἵνα εὖ σοὶ γένηται" ††), ἀλλὰ μὴ ἀπάγου, φησὶν, ἀλόγοις ὁρμαῖς μηδὲ μὴν τοῖς πολιτικοῖς ἔθεσι συνάπτου, οἶκος μὲν γὰρ ἐκ γένους συνίσταται, πόλεις δὲ ἐξ οἴκων, καθὼς καὶ ὁ Παῦλος τοὺς περὶ γάμον ἀσχολουμένους „κόσμῳ ἀρέσκειν" †††) ἔφη. πάλιν ὁ κύριός φησιν, „ὁ γήμας μὴ ἐκβαλλέτω καὶ ὁ μὴ γαμήσας μὴ γαμείτω" ††††), ὁ κατὰ πρόθεσιν εὐνουχίας ὁμολογήσας μὴ γῆμαι ἄγαμος διαμενέτω.

---

*) 1 Corinth. 7, 1 sq. **) Ibid. v. 5. ***) Ibid. 7, 9. ****) Ibid. v. 3. 5. †) Luc. 14, 26. ††) Exod. 20, 12. †††) 1 Corinth. 7, 33. ††††) Ibid. v. 10 sq.

ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα" *). διὰ τοῦτο "οὐκ εἰσελεύσεται εὐνοῦχος εἰς ἐκκλησίαν θεοῦ" **). ὁ "ἅγνος καὶ ἄκαρπος καὶ πολιτεία καὶ λόγῳ, ἀλλ' - οἱ μὲν εὐνουχίσαντες ἑαυτοὺς" ἀπὸ πάσης "ἁμαρτίας" διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν" ***) μοιχεύουσι, οὗτοί εἰσιν οἱ τοῦ κόσμου νηστεύοντες.

Cap. XVI.

§. 100. "Ἐπικατάρατος" δὲ "ἡ ἡμέρα ἐν ᾗ ἐτέχθην, καὶ μὴ ἔστω ἐπευκτέα" ****) ὁ Ἱερεμίας φησὶν, οὐ τὴν γένεσιν ἁπλῶς ἐπικαταράτον λέγων, ἀλλ' ἀποδυσπετῶν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι τοῦ λαοῦ καὶ τῇ ἀπειθείᾳ, ἐπιφέρει γοῦν· "διὰ τί γὰρ ἐγεννήθην τοῦ βλέπειν κόπους καὶ πόνους; καὶ διετέλεσαν ἐν αἰσχύνῃ αἱ ἡμέραι μου" †); αὐτίκα πάντες οἱ κηρύσσοντες τὴν ἀλήθειαν διὰ τὴν ἀπείθειαν τῶν ἀκουόντων ἐθιώκοντό τε καὶ ἐκινδύνευον. διὰ τί γὰρ οὐκ ἐγένετο ἡ μήτρα τῆς μητρός μου τάφος, ἵνα μὴ ἴδω τὸν μόχθον τοῦ Ἰακὼβ καὶ τὸν κόπον τοῦ γένους Ἰσραήλ" ††); Ἔσδρας ὁ προφήτης λέγει, "οὐκ εἰς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου", Ἰὼβ φησὶν, "οὐδ' εἰ μία ἡμέρα ἡ ζωὴ αὐτοῦ" †††). λεγέτωσαν ἡμῖν, ποῦ ἐπώρευσεν τὸ γενηθὲν παιδίον; ἢ πῶς ὑπὸ τὴν τοῦ P. ἀφὴν ὑποπέπτωκεν μὴν τὸ μηδὲν ἐπαρχῆσαν; ἀπο-657. λείπεται δὲ αὐτοῖς, ὡς ἔοικε ἀκολούθως λέγειν τὴν Pott. γένεσιν εἶναι κακήν, οὐ τὴν τοῦ σπέρματος μόνην, ἀλλὰ καὶ τὴν τῆς ψυχῆς· εἰ ἦν καὶ τὸ σῶμα· καὶ ὅταν ὁ Δαβὶδ εἴπῃ, "ἐν ἁμαρτίαις συνελήφθην καὶ ἐν ἀνομίαις ἐκίσσησέν με ἡ μήτηρ μου" ††††), λέγει μὲν πρωφανικῶς μητέρα τὴν Εὔαν, ἀλλὰ "ζώντων Εὔα

*) 1 Corinth. 23, 1. **) Deuteron. 23, 1. ***) Matth. 19, 12. ****) Jerem. 20, 14. †) Ibid. v. 18. ††) Esdr. 5, 35. †††) Iob. 14, 4 sq. ††††) Psalm. 51, 5.

μήτηρ" ἐγένετο, καὶ εἰ
ἀλλ' αὐτὸς ἐν ἁμαρτ
§. 101. Εἰ δὲ καὶ πί
ἐπὶ τὴν πίστιν ἀπὸ τῆς
στὴν ζωὴν ἐπιστρέφει μα
παραφρητῶν φήσας, εἰ δ
κεφαλὴν κοιλίας μου ὑπερ
οὐ διαβάλλει τὸν εἰπόντα
θε" **), ἀλλὰ τὸν
ὡς θεὸν αὐ γενώμεθα πρώ
κατὰ τοῦτο λέγει κακὴν
σχομεν ἐκνέψατε καθὸ ἐν
σίαν χάριν θεοῦ ἔτε δικαίως
τύναντες ἔτι τινὲς ἔχουσ
σάρκα, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ πάλη
ἐκπειράσαι οὐ πρὸς τὰ πνευ
το αἱ συγχωρήσεις καθομοχρίτορε
μον τὸ σῶμα, διὰ τοῦ
πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος ὑποπίπτω κα
τοῦ εἰς πάντα ἐγκρατεύεται πάντο
ἀλλ' οἷς ἐκρίνεν ἐγκρατεῖς
ἵνα φθαρτὸν ἐγκρατεῖς
φθαρτὸν στέφανον λή
στεφανούμενοι. νικῶντες ἐν τῇ
χύραν εἰς ἐγκράτειαν προτ
σασαν ἧς πεπείραται ἡδονῆ

Cap. X

§. 102. Εἰ δὲ γένεσις
οἱ βλάσφημοι τὸν γενέσεως
τὴν γεννήσασαν παρ

*) Mich. 6, 7. **) Gen
†) Ephes. 6, 12. ‡

34.

βλασφημοῦσι τὸ βούλημα τοῦ θεοῦ καὶ τὸ μυστήριον τῆς πίστεως τὴν γένεσιν διαβάλλοντες. διὰ ταῦτα ἡ δύνησις Κασσιανῷ, διὰ ταῦτα καὶ Μυρκίωνι, καὶ μὴν καὶ Οὐαλεντίνῳ τὸ σῶμα τὸ ψυχικὸν, ὅτι φασὶν ὁ ἄνθρωπος παρωμοιώθη τοῖς κτήνεσιν εἰς συνδυασμὸν ἀφικνούμενος, ἀλλ' ὅταν ἐπιβλέπειν ἀλλοτρίᾳ κοίτῃ ὀργήσας ὡς ἀληθῶς θελήσῃ, τότε τῷ ὄντι ὁ τοιοῦτος ἐκθηριοῦται, „ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγενήθησαν ἕκαστος ἐπὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον ἐχρεμέτιζεν" *). καὶ ἀπὸ τῶν ἀλόγων ζώων τὴν ἐπιτήδευσιν τῆς συμβουλίας ὁ ὄφις εἰληφὼς καὶ παραπείσας τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἕδας συγκαταθέσθαι τὸν Ἀδὰμ λέγῃ, ὡς ἂν μὴ φύσει ταύτῃ κεχρημένων τῶν πρωτοπλάστων, ὡς ἀξιοῦσί τινες, ἡ κτίσις πάλιν βλασφημεῖται ἀσθενεστέρους τοὺς ἀνθρώπους τῆς τῶν ἀλόγων φύσεως πεποιηκυῖα, οἷς κατηκολούθησαν οἱ πρωτόπλαστοι τοῦ θεοῦ.

P. 202 Syb. 15

§. 103. Εἰ δὲ ἡ μὲν φύσις ἦν αὐτοὺς ὡς καὶ τὰ ἄλογα πρὸς παιδοποιίαν, ἐκινήθησαν δὲ θᾶττον ἢ προσῆκον ἦν ἔτι νέοι πεφυκότες ἀπάτῃ παραθέντες, δικαία μὲν ἡ κρίσις τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς οὐκ ἀναμείναντας τὸ βούλημα, ἁγία δὲ ἡ γένεσις δι' ἣν ὁ κόσμος συνέστηκεν, δι' ἣν αἱ οὐσίαι, δι' ἣν αἱ φύσεις, δι' ἣν ἄγγελοι, δι' ἣν δυνάμεις, δι' ἣν καὶ, δι' ἣν ἐντολαὶ, δι' ἣν νόμος, δι' ἣν τὸ εὐαγγέλιον, δι' ἣν ἡ γνῶσις τοῦ θεοῦ, „καὶ πᾶσα σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου, καὶ ὁ μὲν χόρτος ξηραίνεται, τὸ δὲ ἄνθος καταπίπτει, ἀλλὰ τὸ ῥῆμα τοῦ κυρίου μένει" **) τὸ χρῖσαν τὴν ψυχὴν καὶ ἑνῶσαν τῷ πνεύματι. πῶς δ' ἄνευ τοῦ σώματος ἡ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν καθ' ἡμᾶς οἰκονομία τέλος ἐλάμβανεν; ὅπου γε καὶ αὐτὸς ἡ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας ἐν σαρκὶ μὲν ἀηδὴς διελήλυθεν καὶ ἀμορφος εἰς τὸ ἀειδὲς καὶ ἀσώματον τῆς θείας αἰτίας ἀποβλέπειν ἡμᾶς διδάσκων. „δένδρον γὰρ ζωῆς",

*) Ierm. 5, 8. **) Iesai. 40, 6 sq.

φησὶν ὁ προφήτης, „ἐν ἐπιθυμίᾳ ἀγαθῇ γένεται“ *), διδάσκων ἐπιθυμίας ἀστείους καὶ καθαρὰς τὰς ἐν τῷ ζῶντι κυρίῳ.

§. 104. Ἤδη δὲ ἐθέλουσι τὴν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ὁμιλίαν πρὸς γυναῖκα ὁμιλίαν τίαν εἶναι, ταύτην γὰρ ὑπὸ „γνῶσιν“ εἰρημένην ἁμαρτοῦ ξύλου τοῦ καλοῦ καὶ πονηροῦ“ **), διὰ τῆς „ἔγνω“ ***) σημασίας παρήβασον ἐντολῆς διδάσκουσαν. εἰ δὲ τοῦτο καὶ ἡ τῆς ἀληθείας γνῶσις βρῶσις ἐστι τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς. ἔστιν οὖν πάχεινται δὲ ἡμῖν ὡς καὶ καλῶς καὶ κακῶς ἔστι χρήσασθαι τῷ γάμῳ, καὶ ἐὰν μὴ παρανομῶμεν τὸν γάμον. τί δέ; οὐχὶ ὁ σωτὴρ ὥσπερ τὴν ψυχὴν, οὕτω δὲ καὶ τὸ σῶμα ἴατο τῶν παθῶν; χῆς, ἐπετείχιζεν οὐκ ἂν δὲ εἰ ἐχθρὰ ἡ σὰρξ ἦν τῆς ψυζων. „τοῦτο αὐτῇ τὴν ἔχθραν δι' ὑγιείας ἐπισκιάβασιλείαν θεοῦ δέ φημι ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα Ρ. φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομῆσαι οὐ δύναται, οὐδὲ ἡ 560. τία „φθορὰ“ κληρονομεῖ“ †), ἡ γὰρ ἁμαρ- Pon. „τῆς ἀφθαρσίας“ οὖσα οὐ δύναται κοινωνίαν ἔχειν μετὰ ἀνόητοι“, φησὶν, „ἐστέ; ἐναρξάμενοι πνεύματι νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖτε“ ††).

Cap. XVIII.

§. 105. Τὴν δικαιοσύνην τοίνυν καὶ τὴν ἁρμονίαν τοῦ σωτηρίου σεμνὴν οὖσαν καὶ βεβαίαν οἱ μὲν ἐπέτειναν ὡς ἐπεδείξαμεν βλασφήμως ἐκδεχόμενοι μετὰ πάσης ἀθεότητος τὴν ἐγκράτειαν, ἐξὸν ἐλέσθαι τὴν εὐνουχίαν κατὰ τὸν ὑγιῆ κανόνα μετ' εὐσεβείας, εὐχαριστοῦντα μὲν ἐπὶ τῇ δοθείσῃ χάριτι, οὐ

*) Proverb. 13, 12. **) Genes. 3, 5. ***) Ibid.
†) 1 Corinth. 15, 50. ††) Galat. 3, 3.

μισοῦντα δὲ τὴν κτίσιν οὐδὲ ἐξουθενοῦντα τοὺς γε-
γαμηκότας, κτιστὸς γὰρ ὁ κόσμος, κτιστὴ καὶ ἡ εὐ-
νουχία, ἄμφω δὲ εὐχαριστούντων ἐν οἷς ἐτύχησαν, εἰ
γινώσκουσι καὶ ἐφ' οἷς ἐτάχθησαν. οἱ δὲ ἀφηνιά-
σαντες ἐξόρμησαν, "ἵπποι θηλυμανεῖς" τῷ ὄντι "γε-
νόμενοι καὶ ἐπὶ τὰς τῶν πλησίον χρεμετίζοντες" *).
αὐτοί τε ἀκατασχέτως ἐχόμενοι καὶ τοὺς πλησίον
ἀναπείθοντες φιλήδονεῖν, ἀθλίως ἐπιτίνοντες
τὸν γραφῶν, "τὸν σὸν κλῆρον βάλε ἐν ἡμῖν, κοινὸν
βάλλαντιον κτησώμεθα πάντες καὶ μαρσίππιον ἓν
γενηθήτω ἡμῖν" **).

§. 106. Διὰ τούτους ὁ αὐτὸς προφήτης συμ-
βούλευόν ἡμῖν λέγει· "μὴ πορεύθῃς ἐν ὁδῷ μετ'
αὐτῶν, ἔκκλινον τὸν πόδα σου ἐκ τῶν τριβῶν αὐτῶν,
οὐ γὰρ ἀδίκως ἐκτείνεται δίκτυα πτερωτοῖς, αὐτοὶ
γὰρ αἱμάτων μετέχοντες θησαυρίζουσιν ἑαυτοῖς κα-
κά" ***), τουτέστι τῆς ἀκαθαρσίας ἀντιποιούμενοι
καὶ τοὺς πλησίον τὰ ὅμοια ἐκδιδάσκοντες, "πολεμι-
στὴ, πλῆκται ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν" †), κατὰ τὸν προ-
φήτην ὃς κέρκους "Ἕλληνες καλοῦσιν. εἶεν δ' ἂν οὕς
αἰνίσσεται ἡ προφητεία καταφερεῖς, ἀκρατεῖς, οἱ ταῖς
ὁδοῖς αὐτῶν πολεμισταὶ, σκότους καὶ "ὀργῆς τέ-
κνα" ††), μιαιφόνοι αὐτῶν τε αὐξένται καὶ τῶν
πλησίον ἀνδροφόνοι. "ἐκκαθάρατε τὴν παλαιὰν ζύ-
μην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα" †††), ὁ δὲ ἀπόστολος ἡμῖν
ἐμβοᾷ. καὶ πάλιν ἀσχάλλων ἐπὶ τοιούτοις τισὶ δια-
τάττεται μὴ συναναμίγνυσθαι, "ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνο-
μαζόμενος ἢ πόρνος ἢ πλεονέκτης ἢ εἰδωλολάτρης ἢ
λοίδορος ἢ μέθυσος ἢ ἅρπαξ τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνε-
σθίειν". "ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον", λέ-
γει, "ἵνα θεῷ ζήσω, Χριστῷ συνεσταύρωμαι, οὐκ ἔτι ἐγὼ", ὡς ἔζων κατὰ τὰς ἐπιθυμίας, "ζῇ δὲ

*) Ierem. 5, 8. **) Proverb. 1, 14. ***) Ibid. v. 15—17. †) Apocalyps. 9, 10. ††) Ephes. 2, 3.
†††) 1 Corinth. 5, 7.

ἐν ἐμοὶ Χριστὸς”*) διὰ τῆς τῶν
ἀγγέλων καὶ μακαρίως, ὥστε
σαφηνισμῶς, “ὃ δὲ νῦν ζῶ, ἐν σαρκὶ
τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ”

§. 107. “Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ
πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε”**)
πολιτείας ἀποτρέπων ἡμᾶς ὁ κύριος
καταστροφὴ ἀνδρῶν παρανόμων καὶ
αἱ ὁδοὶ πάντων τῶν συντελούντων τὰ
“ναὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ”, φησὶν ὁ
ἦν αὐτῷ εἰ μὴ ἐγεννήθη ἢ ἕνα τῶν
σκανδάλων”***) κρεῖττον ἦν αὐτῷ
μύλον καὶ καταποντισθῆναι εἰς θάλασσαν
ἐκλεκτῶν μου διαστρέψαι”****). τὸ
τοῦ θεοῦ βλασφημεῖται δι' αὐτούς”†). “τὸ
ὁ ἀπόστολος, “γέγραφα ὑμῖν”, φησὶν,
στολῇ μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις”††)
δὲ σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ,
P. ρίος τῷ σώματι”†††). καὶ ὅτι οὐ τὸν γ
203 νείαν λέγει ἐπιφέρει, “ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι
Syb. μενος τῇ πόρνῃ ἓν σῶμά ἐστιν”††††);
τις ἐρεῖ τὴν παρθένον πρὶν ἢ γῆμαι; “καὶ
στερεῖτε”, φησὶν, ἀλλήλους, εἰ μὴ ἐκ σ
πρὸς καιρόν”†††††). διὰ τῆς “ἀποστερε
ξεως τὸ ὀφειλημα τοῦ γάμου τὴν παιδοποι
φαίνων, ὅπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐδήλωσεν
“τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλὴν ἀποδιδότω,
δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί” †††††).

§. 108. Μεθ' ἣν ἔκτισιν κατὰ τὴν οἰκ
καὶ τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν βοηθὸς, καὶ ἔτι σα

*) Galat. 2, 19 sq. **) Matth. 10, 5. ***)
Mark. 1, 18 sq. ****) Matth. 26, 24. *****)
Luc. 6 sqq. 6, 13. †) Roman. 2, 24. ††) 1 Corinth. 5
†††) Ibid. v. 3. ††††) Ibid. 6, 16. †††††) Ibid.
7, 5. ††††††) Ibid. v. 3.

ρον εἰπών, „τοῖς γεγαμηκόσι παραγγέλλω, οὐκ ἐγὼ, ἀλλ' ὁ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι, ἐὰν δὲ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω, καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. τοῖς δὲ λοιποῖς λέγω, ἐγὼ, οὐχ ὁ κύριος, εἴ τις ἀδελφὸς" *) ἕως „νῦν δὲ ἁγία ἐστί" **). τί δὲ λέγουσι πρὸς ταῦτα οἱ τοῦ νόμου κατατρέχοντες καὶ τοῦ γάμου ὡς κατὰ νόμον συγκεχωρημένου, μονονουχὶ δὲ καὶ κατὰ τὴν διαθήκην τὴν καινήν; τί πρὸς ταύτας ἐλπεῖν ἔχουσι τὰς νομοθεσίας οἱ τὴν σποδὰν καὶ τὴν γένεσιν μυσαττόμενοι; ἐπεὶ καὶ „τὸν ἐπίσκοπον τοῦ οἴκου καλῶς προϊστάμενον" ***) νομοθετεῖ τῆς ἐκκλησίας ἀφηγεῖσθαι, P. οἶκον δὲ πιθανὸν „μιᾶς γυναικὸς" συνίστησι συζυ- 562. γίαν. Pott.

§. 109. Λέγει, „τοῖς δὲ μεμιασμένοις καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρὸν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις" †). ἐπὶ δὲ τῆς παρὰ τὸν κανόνα ἡδονῆς, „μὴ πλανᾶσθε", φησὶν, „οὔτε πόρνοι οὔτε εἰδωλολάτραι οὔτε μοιχοὶ οὔτε μαλακοὶ οὔτε ἀρσενοκοῖται οὔτε πλεονέκται οὔτε κλέπται, οὐ μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν, καὶ ταῦτά τινες ἦτε· ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν" ††), οἱ ἐν τούτοις γενόμενοι, οἱ δὲ εἰς ταύτην ἀπολούοντες τὴν ἀσέλγειαν ἐκ σωφροσύνης εἰς πορνείαν βαπτίζουσι ταῖς ἡδοναῖς καὶ τοῖς πάθεσι χαρίζεσθαι δογματίζοντες, ἀκρατεῖς ἐκ σωφρόνων εἶναι διδάσκοντες καὶ τὴν ἐλπίδα τὴν σφῶν προσανέχοντες, ἀποκηρύκτους εἶναι τῆς θεοῦ, ἀλλ' οὐκ ἐγγράφους τοὺς φοιτητὰς ἄζοντες, ψευδωνύμου γνώσεως παρασκευάζοντες ἑξείτερον σκότος ὁδοιπορίαν ἐπανηρημένοι. „τὸ λοι-

*) 1 Corinth. v. 10—12. 1 Timoth. 3, 2. 4. Tit. 1, 6. Corinth. 6, 9—11. **) Ibid. 14. ***) 1 Tim. 3, 4. †) Tit. 1, 15. ††) 1 Co-

πὸν, ἀδελφοὶ, ὅσα ἀλη
ὅσα ἁγνὰ, ὅσα προσφιλ
καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα
ἃ καὶ παρελάβετε καὶ
στανῦντα πράσσετε, καὶ ὁ
ὑμῶν" *).

§. 110. Καὶ ὁ Πέτ
λέγει· "ὥστε τὴν πίστιν
Θεὸν, τὰς ψυχὰς ὑμῶν
ἀληθείας" **),
νοι ταῖς πρότερον, "ὡς τέκνα
ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντ
ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ
ἅγιοι ἔσεσθε, διότι ἐγὼ ἅγ
τοῦ δέοντος ἢ
ὑποκριτὰς ἀναγκαία γενομ
ἀπήγαγεν ἡμεῖς
τρίτος ἡμῖν τῶν καὶ ἐξέτει
στιχῶν ὑπομνημάτων στ
πέρας.

*) Philipp. 4, 8 sq. **) v. 14—16.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ P. 563. Potter.

ΤΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

ΤΩΝ

ΣΤΡΩΜΑΤΕΩΝ ΛΟΓΩΝ Ὁ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

CLEMENTIS ALEXANDRINI

STROMATUM LIBER QUARTUS.

Argumentum.

Cap. I. Ordo dicendorum (§. 1 — 3.). C. II. cur libri isti στρωματεῖς dicantur (§. 4 — 7.). C. III. in quo vera hominis praestantia consistat (§. 8 — 12.). C. IV. martyri laudes (§. 13 — 18.). C. V. de doloris, paupertatis aliarumque rerum externarum contempta (§. 19 — 24.). C. VI. aliquot beatitudinum capita exponit (§. 25 — 41.). C. VII. beatos esse qui dei caussa sanguinem profundant (§. 42 — 56). C. VIII. in ecclesia feminas non minus quam viros et seruos pariter ac liberos martyri esse candidatos (§. 57 — 71.). C. IX. quae Christus de martyri beneficiis dixerit colligit in vnum atque illustrat (§. 72 — 77.). C. X. graniter reprehendit illos qui iudicibus se offerebant (§. 78. 79.). C. XI. graniter respondet obiectioni, *si deus vestri curam gerit, cur patimini?* (§. 80 — 82.). C. XII. Basilidae sententiam martyrium supplici genus existimantis refutat (§. 83 — 90.). C. XIII. Valentini nenias de mortis abolitione redarguit (§. 91 — 96.). C. XIV. de dilectione omnium, etiam inimicorum (§. 97. 98.). C. XV. de vitando scandalo (§. 99. 100.). C. XVI. alios sacrae scripturae locos de constantia (παῤῥησίᾳ), patientia, caritate martyrum illustrat (§. 101 — 106.). C. XVII. citationem bene longam ex epistola Clementis ad Corinthios huc spectantem affert

(§. 107—112.), C. XVIII. cursus de gaudio et de reprimendis cupiditatibus (§. 113—119.). C. XIX. tam mulieres quam viros esse perfectionis obtinendae capaces, quod etiam heroinarum apud exteros exemplis confirmat (§. 120—126.). C. XX. vocis bene moratae officium describit (127—131.). C. XXI. perfectum sine vere gnosticum describit (§. 132—136.). C. XXII. talem neque metu poenae neque spe praemii officium facere, sed solius boni et pulcri ratione habita (§. 137—148.). C. XXIII. ob quam rationem talis a rebus sensui iucundis quam maxime potest abstinent, meliorum scilicet intuitu (§. 149—154.). C. XXIV. de poenarum a deo inflictarum ratione et fine (§. 155—156.). C. XXV. in cognitione et amore dei situm esse veram perfectionem (157—164.). C. XXVI. quo modo corpore et rebus mundanis vtatur vere perfectus (§. 165—174.).

Cap. I.

§. 1. Ἀκόλουθον δ' ἂν οἶμαι περὶ τὲ μαρτυρίου διαλαβεῖν καὶ τίς ὁ τέλειος, οἷς ἐμπεριληφθήσεται κατὰ τὴν ἀπαίτησιν τῶν λεχθησομένων τὰ παρεσπόμενα καὶ ἐλευθέρῳ ὡς ὁμοίως τε φιλοσοφητέον δούλῳ τε καὶ ἀνδρὶ ἢ γυνῇ τὸ γένος τυγχάνῃ, τά τε ἕξεις περί τε πίστεως καὶ περὶ τοῦ ζητεῖν προσαποπληρώσαντες τὸ συμβολικὸν εἶδος παραθησόμεθα, ὡς ἂν ὡς ἐν ἐπιδρομῇ τὸν ἠθικὸν συμπερανόμενοι λόγον κεφαλαιωδῶς παραστήσωμεν τὴν εἰς Ἕλληνας ἐκ τῆς βαρβάρου φιλοσοφίας διαδοθεῖσαν ὠφέλειαν. μεθ' ἣν ὑποτύπωσιν ἥ τε πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἡ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους κατ' ἐπιτομὴν τῶν γραφῶν ἔκθεσις παραδοθήσεται καὶ ὅσα ἐν τοῖς πρὸ τούτου στρωματεῦσι κατὰ τὴν τοῦ προοιμίου εἰσβολὴν ἓν ἑνὶ προθεμένους τελειώσειν ὑπομνήματι τῷ πλήθει τῶν πραγμάτων ἀναγκαίως δουλεύσασι περιλαβεῖν οὐκ ἐξεγένετο.

§. 2. Ἐπὶ τούτοις ὕστερον πληρωθείσης ὡς ἔνι μάλιστα τῆς κατὰ τὰ προκείμενα ἡμῖν ὑποτυπώσεως ἃ περὶ ἀρχῶν φυσιολογηθέντα τοῖς τε Ἕλλησι τοῖς

τε ἄλλοις βαρβάροις ὅσον ἦκον εἰς ἡμᾶς αἱ δόξαι ἐξιστορητέον καὶ πρὸς τὰ κυριώτατα τῶν τοῖς φιλοσόφοις ἐπινενοημένων ἐγχειρητέον. οἷς ἐπόμενον ἂν εἴη μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῆς θεολογίας τὰ περὶ προφητείας παραδεδομένα διαλαβεῖν, ὡς καὶ τὰς γραφὰς αἷς πεπιστεύκαμεν κυρίας οὔσας ἐξ αὐθεντείας παντοκρατορικῆς ἐπιδείξαντας προϊέναι δι' αὐτῶν εἱρμῷ δύνασθαι ἁπάσαις ἐντεῦθεν ταῖς αἱρέσεσιν ἕνα δεικνύναι θεὸν καὶ κύριον παντοκράτορα τὸν διὰ νόμου
P. καὶ προφητῶν, πρὸς δὲ καὶ τοῦ μακαρίου εὐαγγελίου
204. γνησίως κεκηρυγμένον. πολλαὶ δὲ ἡμᾶς αἱ πρὸς τοὺς
Sylb. ἑτεροδόξους ἀντιρρήσεις ἐκδέχονται πειρωμένους τά τε ὑπ' αὐτῶν προκομιζόμενα ἐγγράφως διαλύεσθαι πείθειν τε αὐτοὺς καὶ ἄκοντας, δι' αὐτῶν ἐλέγχοντας τῶν γραφῶν.

§. 3. Τελειωθείσης τοίνυν τῆς προθέσεως ἡμῖν ἁπάσης ἐν οἷς ἐὰν θελήσῃ τὸ πνεῦμα ὑπομνήμασι πρὸς τὴν κατεπείγουσαν ἐξυπηρετούμενοι χρείαν — πολλὴ γὰρ ἡ τῶν προλεγομένων ὀφείλεσθαι τῆς ἀληθείας ἀνάγκη —, τότε δὴ τὴν τῷ ὄντι γνωστικὴν φυσιολογίαν μέτειμεν τὰ μικρὰ πρὸ τῶν μεγάλων μυηθέντες μυστηρίων, ὡς μηδὲν ἐμποδὼν τῇ θείᾳ ὄντως ἱεροφαντίᾳ γίνεσθαι προκεκαθαρμένων καὶ προδιατετυπωμένων τῶν προϊστορηθῆναι καὶ προπαραδοθῆναι δεόντων. ἡ γοῦν κατὰ τὸν τῆς ἀληθείας κανόνα γνωστικῆς παραδόσεως φυσιολογία, μᾶλλον δὲ ἐποπτεία, ἐκ τοῦ περὶ κοσμογονίας ἤρτηται λόγου, ἐνθένδε ἀναβαίνουσα ἐπὶ τὸ θεολογικὸν εἶδος. ὅθεν εἰκότως τὴν ἀρχὴν τῆς παραδόσεως ἀπὸ τῆς προφητευθείσης ποιησόμεθα γενέσεως ἐν μέρει καὶ τὰ τῶν ἑτεροδόξων παρατιθέμενοι καὶ ὡς οἷόν τε ἡμῖν διαλύεσθαι πειρώμενοι. ἀλλὰ γὰρ τὸ μὲν γεγράψεται ἢν θεός γε ἐθέλῃ καὶ ὅπως ἂν ἐμπνέῃ, νυνὶ δὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον μετιτέον καὶ τὸν ἠθικὸν ἀποπληρωτέον λόγον.

P. 565. Pott.

Cap. II.

§. 4. Ἔστω δὲ ὑμῖν τὰ ὑπομνήματα ὡς ποικίλας ἔπομεν διὰ τοὺς ἀναιδῆ ἀπείρως ἐντυγχάνοντας ποικίλα ὡς αὐτό που τοὔνομά φησι δίστρωμένα ἀπ' ἄλλου εἰς ἄλλο συνεχές μετιόντα καὶ ἕτερον μέν τι κατὰ τὸν εἱρμὸν τῶν λόγων μηνύοντα, ἕνδεικνύμενα δὲ ἄλλο τι. Χρυσὸν γὰρ οἱ διζήμενοι, φησὶν Ἡράκλειτος, γῆν πολλὴν ὀρύσσουσι καὶ εὑρίσκουσιν ὀλίγον· οἱ δὲ τοῦ χρυσοῦ ὄντως γένους τὸ συγγενὲς μεταλλεύοντες εὑρήσουσι τὸ πολὺ ἐν ὀλίγῳ, εὑρήσει γὰρ τὸν συνήσοντα ἕνα ἡ γραφή. συλλαμβάνουσι μὲν οὖν πρός τε ἀνάμνησιν πρός τε ἔμφασιν ἀληθείας τῇ δίκῃ τε ξητεῖν μετὰ λόγου οἱ τῶν ὑπομνημάτων στρωματεῖς. δεῖ δὲ καὶ ἡμᾶς τούτοις προσεκπονεῖν, καὶ προσεφευρίσκειν ἕτερα, ἐπεὶ καὶ τοῖς ὁδὸν ἀπιοῦσιν ἡ ὑποσημῆναι μόνον ἱκανὸν ἂν οὐκ ἴσασιν ἀρκεῖ τὴν φέρουσαν.

§. 5. Βαδιστέον δὲ τὸ μετὰ τοῦτο ἤδη τὴν λοιπὴν ἑαυτοῖς ἐξευρητέον, ὥσπερ φασὶ καὶ δούλῳ τινὶ χρωμένῳ ποτὲ εἴ τι ἂν ποιῶν τὸν δεσπότην ἀρέσαιτο ἀνειπεῖν τὴν Πυθίαν, εὑρήσεις ἐὰν ζητήσῃς. χαλεπὸν οὖν τῷ ὄντι ὡς ἔοικεν λανθάνον καλὸν ἐξευρεῖν, ἐπεὶ τῆς ἀρετῆς ἱδρῶς πρόκειται,

μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐς αὐτὴν
καὶ τραχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται,
ῥηιδίη δὴ ἔπειτα πέλει, χαλεπὴ περ ἐοῦσα *).

"στενὴ" γὰρ τῷ ὄντι "καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς" κυρίου, καὶ "βιαστῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ". ὅθεν "ζήτει", φησὶ "καὶ εὑρήσεις" **), τῆς βασιλικῆς ὄντως ἐχόμενος ὁδοῦ καὶ μὴ παρεκτρέχων.

§. 6. Εἰκότως οὖν πολὺ τὸ γόνιμον ἐν ὀλίγῳ σπέρματος ἐμπεριεχομένου τῇδε τῇ πραγματείᾳ

*) Hesiod. ἔργ. καὶ ἡμ. v. 287—290. **) Cf. Matth. 7, 7. 11, 12. 14.

δογμάτων, ὥσπερ τὸ παμβότανον τοῦ ἀγροῦ *), φησὶν ἡ γραφή. ἢ καὶ τὴν ἐπιγραφὴν κυρίαν ἔχουσιν οἱ τῶν ὑπομνημάτων στρωματεῖς ἀτεχνῶς κατὰ τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἀπηθισμένην προσφορὰν περὶ ἧς ὁ Σοφοκλῆς γράφει·

ἦν μὲν γὰρ οἷος μᾶλλος, ἦν δὲ κἀμπέλων
σπορδή τε καὶ ῥᾴξ εὖ τεθησαυρισμένη,
ἐνῆν δὲ παγκάρπεια συμμιγὴς ὁλαῖς
λῖπός τ' ἐλαίου καὶ τὸ ποικιλώτατον P. 566.
ξανθῆς μελίσσης χρύσπλαστον ἄργανον.

§. 7. Αὐτίκα οἱ στρωματεῖς ἡμῶν κατὰ τὸν Pott.
γεωργὸν Τιμοκλέους τοῦ κωμικοῦ,

σῦκ', ἔλαιον, ἰσχάδας,
μέλι προσαδεύουσι, καθάπερ ἐκ παμφόρου χωρίου.
δι' ἣν εὐκαιρίαν ἐπιφέρει·

σὺ μὲν εἰρεσιώνην, ὡ γεωργία λέγεις,
ἐπιφωνεῖν γὰρ εἰώθασιν Ἀθηναῖοι·
εἰρεσιώνη σῦκα φέρει καὶ πίονας ἄρτους
καὶ μέλι ἐν κοτύλῃ καὶ ἔλαιον ἀναψήσασθαι.

χρὴ τοίνυν πολλάκις ὡς ἐν τοῖς πλοκάνοις διασείοντας καὶ ἀναρριπτοῦντας τὴν πολυμιγίαν τῶν σπερμάτων τὸν πυρὸν ἐκλέγειν.

Cap. III.

§. 8. Οἱ πολλοὶ δὲ τῇ τῶν χειμώνων κυκασταίσει ὁμοίαν ἔχουσι τὴν διάθεσιν ἀνέδραστόν τε καὶ ἀλόγιστον.

πόλλ' ἀπιστία διέδρακεν ἀγαθὰ [καὶ] πίστις κακά·
ὅ τε Ἐπίχαρμος,

μέμνασ' ἀπιστεῖν,

φησίν,

ἄρθρα ταῦτα τῶν πραγμάτων.

αὐτίκα τὸ μὲν ἀπιστεῖν τῇ ἀληθείᾳ θάνατον φέρει,

*) Iob. 5, 25.

ὡς τὸ πιστεύειν ζωὴν,
ψευδεῖ, ἀπιστεῖν δὲ τῇ ἀ
ρεῖ. ὁ αὐτὸς λόγος ἐπὶ
ἐγκρατεύεσθαι μὲν γὰρ
5ἀπέχεσθαι δὲ ἀδικίας σω
τὸ σάρβατον δὲ ἀποδεχῆ
σεσθαι καὶ τί ποτ' ἐστὶν
πος. τούτου τε ὦ οἱ τοῦ
ἠλάττωσας αὐτόν" *), φησὶ,
10οὐ γὰρ ἐπὶ τοῦ χυμοῦ ἐκδέ
τοι κἀκεῖνος σάρκα ἀφεμεν
καὶ γνωστικὸς
μένου παρὰ τῷ κρόνῳ κ
παρὰ τὴν ἐπιστήμην λέγω, ἐπε
15κοκὸν γὰρ τῇ
πρὸ πρὸς τὸ φύσει σῇ θκτ
θεωρίας τε καὶ ἀγνωσίας κατ
§. 9. Ἡ ἐγκρατείας θαν
εἶναι τὸν θεὸν μὴ δοκεῖ καὶ
20τῇ πρὸς Ῥωμαίους λέγων μόνον, ἐπε
P. στεως εἰς πάντας ἀπιστοῦσῃ χρι
205. θεῷ διὰ Ἰησοῦ τὰ ἔθνη γνωρ
Syb. τὴν πρὸς τὸν Χριστοῦ" **),
Μωϋσεῖ," φησὶν, "τὸν θεὸν φιλόσοφον.
25μὲν οὖν ἀληθὴς τῷ θεῷ ὡς φ
γενῶν, ὁ θεὸς ὡς φ
"πρὸς τὸν γνωστικὸς δὲ ἀληθείας ἐ
μαθητὴς" μύρμηκα, ὦ ὀκνηρὲ,
οἰκείας φύσεως ἔργον. ἐν καὶ βαὸς
καὶ κυνὸς, τὸ οἰκεῖον, ἐφ' ἅπερ ἐφάσαμεν τοῦ ἀν
σματι ἐκ ἔοικεν δ' ὅλως κεντεύρῳ
σώματος, ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα γῆν

*) Psalm. 8, 5. **) Ioann. 16, 26
Proverb. 6, 6. 8.

σπεύδει εἰς γῆν, τέτασται δὲ ἡ ψυχὴ πρὸς τὸν θεὸν, ἥ γε διὰ φιλοσοφίας τῆς ἀληθοῦς παιδευομένη πρὸς τοὺς ἄνω σπεύδει συγγενεῖς ἀποστραφεῖσα τῶν τοῦ σώματος ἐπιθυμιῶν, πρός τε ταύταις πόνου τε καὶ φόβου καίτοι πρὸς ἀγαθοῦ καὶ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὸν φόβον ἐδεξάμεν. εἰ γὰρ „διὰ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας" *), ὡς οἱ κατατρέχοντες τοῦ νόμου φασὶ καὶ „ἄχρι νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ" **), ἀλλὰ „χωρὶς νόμου ἁμαρτία νεκρά" ***) ἀντάδομεν αὐτοῖς. ὅταν γὰρ ἀφέλῃς τὸ αἴτιον τοῦ φόβου τὴν ἁμαρτίαν, ἀφεῖλες τὸν φόβον, πολὺ δὲ ἔτι κόλασιν, ὅταν ἀντῇ τὸ πεφυκὸς ἐπιθυμεῖν· „δικαίῳ γὰρ οὐ κεῖται νόμος" †) P. 568. ἡ γραφή φησιν.

§. 10. Καλῶς οὖν Ἡράκλειτος, „δίκης ὄνομα", Pott. φησὶν, „οὐκ ἂν ἦσαν, εἰ ταῦτα μὴ ἦν", Σωκράτης δὲ νόμον ἕνεκα ἀγαθῶν οὐκ ἂν γενέσθαι. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἔγνωσαν οἱ κατήγοροι ὡς ὁ ἀπόστολος φησὰν ὅτι „ὁ ἀγαπῶν τὸν πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται, τὸ γὰρ οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολὴ ἐν τούτῳ μόνῳ ἀνακεφαλαιοῦται τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σοῦ ὡς σεαυτόν" ††). ταύτῃ που, „ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου", φησὶν, „ἐξ ὅλης καρδίας σοῦ, καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σοῦ ὡς σεαυτόν". εἰ δὴ „ὁ τὸν πλησίον ἀγαπῶν κακὸν οὐκ ἐργάζεται" καὶ „πᾶσα ἐντολὴ ἐν τούτῳ ἀνακεφαλαιοῦται τῷ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον" †††), αἱ τὸν φόβον ἐπαρτῶσαι ἐντολαὶ ἀγάπην, οὐ μῖσος κατασκευάζουσιν.

§. 11. Οὔκουν πάθος τοῦ φόβου γενητικὸς ὁ νόμος. „ὥστε ὁ νόμος ἅγιος" καὶ τῷ ὄντι πνευματικός" ††††) ἐστι κατὰ τὸν ἀπόστολον. δεῖ δὴ ὡς ἔοικε τήν γε τοῦ σώματος φύσιν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς οὐσίαν πολυπραγμονήσαντας τὸ ἑκατέρου τέλος καταλαβέσθαι

*) Roman. 3, 20. **) Ibid. 5, 13. ***) Ibid. 7, 9. †) 1 Timoth. 1, 9. ††) Romans. 13, 8. 10. 9. †††) Luc. 10, 27. Matth. 22, 37. 39. ††††) Romans. 7, 12. 14.

καὶ μὴ τὸν θάνατον φεύγεσθαι κακόν· „ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, φησὶν ὁ ἀπόστολος, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος, νῦν δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον, τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος, τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν" *).

§. 12. Κινδυνεύει τοίνυν δεδιέναι θάνατος μὴ εἶναι ἡ ἐν σώματι κοινωνία τῆς ψυχῆς ἁμαρτητικῆς οὔσης, ζωὴ δὲ ὁ χωρισμὸς τῆς ἁμαρτίας. πολλοὶ δὲ οἱ ἐν ποσὶ κέφαλαις καὶ τύφροι τῆς ἐπιθυμίας, τά τε ὀργῆς καὶ θυμοῦ βάραθρα, ἃ διαπηδᾶν ἀνάγκη καὶ μηκέτι „δι' ἐνόπτρου" **) τὴν γνῶσιν τοῦ θεοῦ κατοψόμενον.

ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται εὐρύοπα Ζεὺς ἀνέρος, εὖτ' „ἂν μιν κατὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσι" ***), „δούλους" δὲ τοὺς „ὑπὸ ἁμαρτίαν καὶ ταῖς ἁμαρτίαις πεπραμένους" †), τοὺς φιληδόνους καὶ φιλοσωμάτους οἶδεν ἡ γραφή· καὶ θηρία μᾶλλον ἢ ἀνθρώπους, „τοὺς τὰς τῶν πλησίον χρεμετιζοντας, ἅνος ὑβριστὴς" ὁ ἀκόλαστος, „λύκος ἅγριος" ὁ πλεονεκτικὸς, καὶ „ὄφις" ὁ ἀπατεών. ὁ τοίνυν τοῦ σώματος ἀπὸ τῆς ψυχῆς χωρισμὸς ὁ παρ' ὅλον τὸν βίον μελετώμενος τῷ φιλοσόφῳ προθυμίαν κατασκευάζει γνωστικὴν εὐκόλως δύνασθαι φέρειν τὸν τῆς φύσεως θάνατον διάλυσιν ὄντα τῶν πρὸς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς δεσμῶν· „ἐμοὶ γὰρ κόσμος ἐσταύρωται κἀγὼ τῷ κόσμῳ" †††) λέγει,

*) Roman. 6, 20 — 23. **) 1 Corinth. 12, 12. ***) Homer. Odyss. ϱ. v. 322 sq. †) Cf. Roman. 6, 17. 20. 3, 9. 7, 14. Psalm. 48, 12. 20. Ierem. 5, 8 sq. †††) Galat. 6, 14.

βιῶ δὲ ἤδη ἐν σαρκὶ ὢν „ὡς ἐν οὐρανῷ πολιτευόμενος" *).

Cap. IV.

§. 13. Ὅθεν εἰκότως καλούμενος ὁ γνωστικὸς ὑπακούει ῥᾳδίως καὶ τῷ τὸ σωμάτιον αἰτοῦντι φέρων προσδίδωσι καὶ τὰ πάθη προαποδυόμενος τοῦ σαρκίου ταῦτα οὐχ ὑβρίζων τὸν πειράζοντα, παιδεύων δὲ οἶμαι καὶ ἐλέγχων

ἐξ οὗπερ τιμῆς καὶ δίου μήκεος ὄλβου,

ὡς φησιν Ἐμπεδοκλῆς ὧδε λιπὼν μετὰ θνητῶν ἀναστρέφεται. οὗτος ὡς ἀληθῶς μακαριεῖ αὐτῷ μὲν τὸ εἶναι πιστῷ γνησίῳ πρὸς τὸν θεόν, ᾧ πειράζοντι δὲ μάτην ἐζηλωκέναι τὸν δι' ἀγάπης πιστόν, τῷ δ' ὑπὲρ κυρίου τὴν ἔνθεον πρὸς τὴν διδασκαλίαν πειθῷ, ἧς οὐκ ἀποστήσεται θανάτου φόβῳ, ναὶ μὴν καὶ τοῦ κηρύγματος τὴν ἀλήθειαν συμβεβαιοῖ ἔργῳ δυναμοῦ εἶναι θεικὸς τὸν πρὸς ὃν σπεύδει θεόν. θαυμάσαις ἂν τὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἣν ἐνεργῶς δεδάσκει εὐχαρίστως ἐνούμενος πρὸς τὸ συγγενές, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῷ τιμίῳ αἵματι τοὺς ἀπίστους δυσωπῶν.

§. 14. Οὗτος οὖν φόβῳ τὸ ἀρνεῖσθαι Χριστὸν διὰ τὴν ἐντολὴν ἐκκλίνει, ἵνα δὴ φόβῳ μάρτυς γένηται. οὐ μὴν οὐδὲ ἐλπίδι δωρεῶν ἡτοιμασμένων πιπράσκων τὴν πίστιν· ἀγάπῃ δὲ πρὸς τὸν κύριον διαμενέστατα τοῦδε τοῦ βίου ἀπολυθήσεται, χάριν ἴσως καὶ τῷ τὴν αἰτίαν παρασχομένῳ τῆς ἐνθένδε ἐξόδου καὶ τῷ τὴν ἐπιβουλὴν τεχνασαμένῳ ἐγνωκὼς πρόφασιν εὔλογον λαβὼν ἣν οὐκ αὐτὸς παρέσχεν ἑαυτὸν ἐπιδεῖξαι ὅς ἐστι, τῷ μὲν δι' ὑπομονῆς, δι' ἀγάπης δὲ κυρίῳ, δι' ἧς ἀνεδείκνυτο τῷ κυρίῳ καὶ πρὸ τῆς γενέσεως τὴν προαίρεσιν τοῦ μαρτυρήσαντος εἰδότι. εὐθαρσήσας τοίνυν πρὸς

*) Philipp. 2, 20.

P. 570. Sylb. P.

τὴν προσηγορίαν, ἀπολιπεῖν μὲν γένος τὸ κοσμικόν, ἀπολιπεῖν δὲ οὐσίαν καὶ κτῆσιν πᾶσαν διὰ τὸ ἀπροσπαθῶς βιῶναι. μήτηρ γοῦν ἡ πατρὶς καὶ τροφὸς ἀλληγορεῖται, πάτερες δὲ οἱ νόμιμοι οἱ πολιτικοί. ἃ δὴ ὑπεροπτέον εὐχαρίστως τῷ μεγαλόφρονα δικαίῳ ἕνεκεν τοῦ φίλον γενέσθαι τῷ θεῷ καὶ τυχεῖν τῶν δεξιῶν μερῶν τοῦ ἁγιάσματος καθάπερ καὶ οἱ ἀπόστολοι πεποιήκαμεν. P. 571.

§. 16. Εἶτα Ἡράκλειτος μέν φησιν ἀρηφάτους θεοὺ τιμᾶσι καὶ ἄνθρωποι, καὶ Πλάτων ἐν τῷ πέμπτῳ τῆς πολιτείας γράφει· τῶν δὲ δὴ ἀποθανόντων ἐπὶ στρατείας ὃς ἂν εὐδοκιμήσας τελευτήσῃ, ἆρ' οὐ πρῶτον μὲν φήσομεν τοῦ χρυσοῦ γένους εἶναι; πάντων γε μάλιστα. τὸ δὲ χρυσοῦν γένος πρὸς θεῶν ἐστι τῶν κατ' οὐρανὸν καὶ τὴν ἀπλανῆ σφαῖραν, οἱ μάλιστα τὴν ἡγεμονίαν ἔχουσι τῆς κατ' ἀνθρώπους προνοίας. τινὲς δὲ τῶν αἱρετικῶν τοῦ κυρίου παρακηκοότες ἀσεβῶς ἅμα καὶ δειλῶς φιλοζωοῦσι, μαρτυρίαν λέγοντες ἀληθῆ εἶναι τὴν τοῦ ὄντως ὄντος γνῶσιν θεοῦ, ὅπερ καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν, φονέα δὲ εἶναι αὐτὸν ἑαυτοῦ καὶ αὐθέντην τὸν διὰ θανάτου ὁμολογήσαντα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα δειλίας σοφίσματα εἰς μέσον κομίζουσι. πρὸς οὓς εἰρήσεται ὁπόταν καιρὸς ἀπαιτῇ. διαφέρονται γὰρ ἡμῖν περὶ ἀρχάς.

§. 17. Λέγομεν δὲ καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐπιπηδήσαντας τῷ θανάτῳ, εἰσὶ γάρ τινες οὐχ ἡμέτεροι μόνον τοῦ ὀνόματος χρισταί, οἳ δὴ αὐτοὺς παραδιδόντες ἀπεύδουσι τῇ πρὸς τὸν δημιουργὸν ἀπεχθείᾳ οἱ ἄθλιοι θανατοῦντες. τούτους ἐξάγειν ἑαυτοὺς ἀμαρτύρως λέγομεν κἂν δημοσίᾳ κολάζωνται. οὐ γὰρ τὸν χαρακτῆρα σώζουσι τοῦ μαρτυρίου τοῦ πιστοῦ τὸν ὄντως θεὸν μὴ γνωρίσαντες, θανάτῳ δὲ ἑαυτοὺς ἐπιδιδόασι κενῷ, καθάπερ καὶ οἱ τῶν Ἰνδῶν γυμνοσοφισταὶ ματαίῳ πυρί. ἐπεὶ δ' οἱ ψευδώνυμοι οὗτοι τὸ σῶμα διαβάλλουσι, μαθέτωσαν ὅτι καὶ ἡ τοῦ σώ-

μοὺ περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον τοῦ θεοῦ λαλεῖν" *), ἐπεὶ καὶ τὰ μαρτύρια ἐπιστροφῆς ἐστὶ παραδείγματα ἐνδόξως ἠγιασμένα. „ὅσα γὰρ ἡ γραφὴ λέγει εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν ἐγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν τῆς παρακλήσεως" **).

§. 20. Ἔοικε δέ πως παρούσης ἀλγηδόνος ἡ ψυχὴ νεύειν ἀπ' αὐτῆς καὶ τίμιον ἡγεῖσθαι τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς παρούσης ὀδύνης. ἀμέλει κατ' ἐκεῖνο καιροῦ καὶ μαθημάτων ἐφθυμεῖ ὀπτηίκα καὶ αἱ ἄλλαι ἀπημέλητοι ἀρεταί. καὶ οὐ δήπου τὴν ἀρετὴν αὐτὴν πάσχειν φαμέν, οὐδὲ γὰρ νοσεῖ ἡ ἀρετή, ὃ δὲ ἀμφοῖν μετεσχηκὼς ἀρετῆς καὶ νόσου ὑπὸ τοῦ κατεπείγοντος θλίβεται, κἂν μὴ καταμεγαλοφρονῶν τύχῃ, ὁ μηδέπω τὴν ἕξιν τῆς ἐγκρατείας περιποιησάμενος ἑξίσταται ἴσον τε εὑρίσκεται τῷ φεύγειν τὸ μὴ οὐ ὑπομεῖναι. 573.

§. 21. Ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ πενίας, ἐπεὶ καὶ αὐτὴ τῶν ἀναγκαίων, τῆς θεωρίας λέγω καὶ τῆς καθαρᾶς ἀναμαρτησίας, ἀπασχολεῖν βιάζεται τὴν ψυχὴν περὶ τοὺς πορισμοὺς διατρίβειν ἀναγκάζουσα τὸν μὴ ὅλον ἑαυτὸν δὲ ἀγάπης ἀνατεθεικότα τῷ θεῷ. ὥσπερ ἔμπαλιν ἡ τε ὑγίεια καὶ ἡ τῶν ἐπιτηδείων ἀφθονία ἐλευθέραν καὶ ἀνεμπόδιστον φυλάσσει τὴν ψυχὴν καὶ εὖ χρῆσθαι τοῖς παροῦσι γιγνώσκουσαν. „θλῖψιν γὰρ", φησὶν ὁ ἀπόστολος, „τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι, ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι, θέλω γὰρ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπάρεδρον τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως" ***).

§. 22. Τούτων οὖν ἀνθεκτέον οὐ δι' αὐτά, ἀλλὰ διὰ τὸ σῶμα, ἡ δὲ τοῦ σώματος ἐπιμέλεια διὰ τὴν ψυχὴν γίνεται ἐφ' ἣν ἡ ἀναφορά. ἐν ταύτῃ γὰρ μαθεῖν ἀνάγκη τὸν γνωστικῶς πολιτευόμενον τὰ προσήκοντα, ἐπεὶ τό γε μὴ εἶναι τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν ὡμο-

*) Philipp. 1, 13 sq. **) Roman. 15, 4. ***) 1 Corinth. 7, 28. 22. 35.

λόγηται ἐκ τοῦ καλὰς εἶναί τινας ἡδονάς. τούτῳ
τῷ λόγῳ ἀναφαίνεται τὸ ἀγαθὸν κακὸν καὶ τὸ κακὸν
ἀγαθόν. ἔπειτα δὲ εἴ τινας μὲν αἱρούμεθα τῶν ἡδο-
νῶν, τινὰς δὲ φεύγομεν, οὐ πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθὸν,
ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀλγηδόνων ὁ αὐτὸς λόγος. ὧν
τὰς μὲν ὑπομένομεν, τὰς δὲ φεύγομεν, ἡ δὲ αἵρεσις
καὶ φυγὴ κατ' ἐπιστήμην γίνεται· ὥστε τὴν ἐπιστήμην
μην εἶναι τὸ ἀγαθὸν οὐ τὴν ἡδονὴν, δι' ἣν ἔστιν ἔ
τε καὶ τὴν ποιὰν ἡδονὴν αἱρησόμεθα.

§. 23. Αὐτίκα ὁ μάρτυς ἡδονὴν τὴν δι' ἐλπίδ
διὰ τῆς παρούσης ἀλγηδόνος αἱρεῖται. εἰ δὲ κατὰ τ
δίψαν ἡ ἀλγηδὼν νοεῖται, κατὰ τὴν πόσιν δὲ ἡ ἡδο
ποιητικὴ τῆς ἡδονῆς ἡ ἀλγηδὼν ἢ προϋπάρξασα γίνετ
ἀγαθοῦ δὲ ποιητικὸν τὸ κακὸν οὐκ ἂν γένοιτο. οὐδέτ
οὖν κακόν. ὁ μὲν οὖν Σιμωνίδης, καθάπερ καὶ
στοτέλης,

ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ * *,

γράφει,

δεύτερον δὲ φυὰν καλὸν γενέσθαι,

τὸ τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως.

καὶ ὁ Μεγαρεὺς Θέογνις·

χρὴ πενίην φεύγοντα καὶ εἰς βαθυκήτεα πό
ῥιπτεῖν καὶ πετρέων, Κύρνε, κατ' ἠλιβά
ἐμπαλιν δὲ Ἀντιφάνης ὁ κωμικὸς

ὁ Πλοῦτος,

φησὶ,

πλέον βλέποντας θατέρου

§. 34. Αὐτίκα παραλαβὼν τυφλοὺς πο
γενετῆς κηρύττεται· πρὸς πῶν ποιητῶν
καὶ οἱ γεινατο κοῦρον ὃς οὐκ ἠλέκτορα
φησὶν ὁ Χαλκιδεὺς Εὐφορίων· κακὸν οὖν ἦ
εἰς εὐανδ
ὃ πλοῦτος ἀνθρώποισιν αἴ τ' ἄγαν τρυ
ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ ὁ Εὐριπίδης πεποίηκεν
ἡ πενία

σοφίαν ἔλαχε διὰ τὸ δυστυχές,
ἃ φιλόχρηματία δὲ οὐ Σπάρταν μόνον,
πᾶσαν πόλιν ἔλοι ἄν. οὔκουν μόνον τοῦτο
λευκὸς ἄργυρος
ἢ χρυσός ἐστιν, ἀλλὰ κἀρετὴ βροτοῖς,
ὡς φησιν ὁ Σοφοκλῆς.

Cap. VI.

§. 25. Ὁ σωτὴρ ἡμῶν ὁ ἅγιος καὶ ἐπὶ τῶν πνευματικῶν καὶ ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν τὴν πενίαν καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὰ τούτοις ὅμοια ἔταξεν, εἰπὼν γὰρ „μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης“ *) σαφῶς ἡμᾶς διδάσκει ἐν πάσῃ περιστάσει τὸν μάρτυρα ζητεῖν, ὃς ἐὰν πτωχὸς ᾖ διὰ δικαιοσύνην μαρτυρεῖ δικαιοσύνην ἀγαθὸν εἶναι ἣν ἠγάπησεν, „κἂν πεινῇ κἂν διψῇ διὰ δικαιοσύνην“ **), μαρτυρεῖ δικαιοσύνην τὸ ἄριστον τυγχάνειν.

§. 26. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ κλαίων καὶ ὁ πενθῶν διὰ δικαιοσύνην μαρτυρεῖ τῷ βελτίστῳ νόμῳ εἶναι καλῷ. ὡς οὖν „τοὺς δεδιωγμένους“, οὕτω δὲ καὶ τοὺς πεινῶντας καὶ τοὺς διψῶντας διὰ δικαιοσύνην „μακαρίους“ λέγει, ὃ τὸν γνήσιον ἀποδεχόμενος πόθον δν οὐδὲ λιμὸς διακόψαι ἴσχυσεν. „κἂν τὴν δικαιοσύνην αὐτὴν πεινῶσι μακάριοι“, „μακάριοι δὲ καὶ οἱ πτωχοὶ ***) εἴτε πνεύματι εἴτε περιουσίᾳ διὰ δικαιοσύνην δῆλον ὅτι. μή τι οὖν οὐχ ἁπλῶς τοὺς πένητας, ἀλλὰ τοὺς ἐθελήσαντας διὰ δικαιοσύνην πτωχοὺς γενέσθαι τούτους μακαρίζει τοὺς καταμεγαλοφρονήσαντας τῶν ἐνταῦθα τιμῶν εἰς περιποίησιν τἀγαθοῦ. ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς καλοὺς τὸ ἦθος καὶ τὸ σῶμα δι' ἁγνείαν γενομένους, τούς τε εὐγενεῖς καὶ ἐνδόξους, εἰς υἱοθεσίαν ἐληλακότας καὶ διὰ δικαιοσύνην ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι καὶ ἐπάνω ὄφεων καὶ

*) Matth. 5, 10. **) Ibid. v. 6. ***) Ibid. v. 3.

σχοφιῶν περιπατεῖν, κνοιεύειν τε καὶ δαιμόνων καὶ
τῆς τοῦ ἀντικειμένου στρατιᾶς" *).
§. 27. Καὶ ὅλως ἡ κυριακὴ ἄσκησις ἀπάγει
τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος εὐχαρίστως, εἴ γε καὶ αὐτὴ
σαυτὴν κατὰ μετάθεσιν ἀποσπᾷ. Ὁ γὰρ ἐρῶν τὴν
P. ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ "ὁ ἀπολέσας εὑρή-
208. σει αὐτήν" **). Ἦν μόνον τὸ ἐπιτήρειον ἡμῶν ἐπιβά-
Sylb. λωμεν τῇ τοῦ θεοῦ ἀφθαρσίᾳ. Θέλημα δὲ τοῦ
θεοῦ ἐπίγνωσις τοῦ θεοῦ, ἥτις ἐστὶ κοινωνία ἀφθαρ-
10σίας. Ὁ τοίνυν ἐπιγινώσκων κατὰ τὸν τῆς μετανοίας
λόγον ἀμαρτολὸν τὴν ψυχὴν ἀπολέσας δὲ εὑρήσει κατὰ
ἁμαρτίας ἧς ἀπέστησε τὴν ψυχὴν ἀπολέσας μὲν τῇ πίστει, ἀποθα-
τὴν ἐπαχθῆ τὴν ἁμαρτίᾳ. τοῦτ' οὖν ἐστὶ τὸ εὑρεῖν τὴν
15ψυχὴν τὸ γνῶναι ἑαυτόν.
§. 28. Τὴν δὲ μετατροπὴν τὴν ἐπὶ τὰ θεῖα
οἱ μὲν Στωϊκοὶ ἐκ μεταβολῆς φασὶ γενέσθαι μετα-
βαλόντος τοῦ ψυχοῦ εἰς σοφίαν, Πλάτων δὲ τῆς ψυχῆς
ἐπὶ τὰ ἀμείνω περιαγωγὴν λαμβάνοις καὶ μετατροπήν
20ἐκ νυκτερωτῆς τινος εἰς ἡμέρας. P. 376.
γὴν τῷ σπουδαίῳ συνέπεσθαι, ὡς Plut.
τις τοῦ πράσσειν αὐτὸν οὕτως καὶ οἱ εὔλογον ἐξαγω-
τυγχάνει ἀπολελεῖφθαι τὸ ἡμέρως. φιλόσοφοι, ὡς
ὁ δὲ ἐκβιασάμενος ἀνθρώπινον τηρήσειν αὐτῶν,
25μένον, διελέγχειν μοι δοκεῖ τὴν δὲ ἐλπίδα τῆς προόψεως,
ἂν τις καὶ μᾶλλον οὐδὲ ἐνταῦθα ἀφορμὴν τοῦ ἡγεμο-
τὴν ἀρίστην τοῦ θεοῦ ἐξ-οιτο, καὶ ἀπειλὴν ἔτι ἀπολείπεται τι
ξέων ἀπορῶν μείωσις τε καὶ πως ἡ τῶν κακῶν ἀνθρωπίνην
30σπεται καθαιρουμένης τε καὶ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν
γοντα καὶ δῶς προγόνοις ἐστὶ, ἐνεργείας αὐτῶν
τοῦτον τοῖς ὑπὸ τοῦ κυρίου λεγομένοις ἑπον-

*) Ioann. 1, 12. Luc. 10, 21. 19. **) Ibid. 19, 21. Matth. 10, 39.

**) Ioann. 12

§. 29. Ὑπάρχοντα δέ φασί τινες αὐτὸν εἰρηκέναι τὰ ἐν τῇ ψυχῇ ἀλλότρια, καὶ πῶς τοῖς πτωχοῖς ταῦτα διανέμεται οὐκ ἔχουσιν εἰπεῖν, ἀλλ' ὁ θεὸς γὰρ πάντα πᾶσι μερίζει κατ' ἀξίαν δικαίας οὔσης τῆς οἰκονομίας. καταφρονήσας οὖν, φησὶ, τῶν ὑπαρχόντων ἃ ὁ θεὸς μερίζει διὰ τῆς σῆς μεγαλειότητος, ἵνα τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις σπεύδων πρὸς τὴν τοῦ πνεύματος ἄνοδον, οὐκ ἀποχῇ κακῶν μόνον δικαιωθείς, πρὸς δὲ καὶ τῇ κυριακῇ τελειωθεὶς εὐποιίᾳ. αὐτίκα τῶν καυχώμενον τελείως τὰ ἐκ τοῦ νόμου προστάγματα πεπληρωκέναι διήλεγχε, μὴ τὸν πλησίον ἀγαπήσαντα, εὐεργεσίαν δὲ ἀγάπη ἐπαγγέλλεται ἡ κυρεύουσα τοῦ σωβάκου καὶ ἐπάνοδον χωστικήν. δεῖν δ' οἶμαι μήτε διὰ φόβον κολάσεως μήτε διά τινα ἐπαγγελίαν δόσεως, δι' αὐτὸ δὲ τὸ ἀγαθὸν προσελθεῖν τῷ σωτηρίῳ λόγῳ.

§. 30. Οἱ τοιοῦτοι ἐκ δεξιῶν ἵστανται τοῦ ἀγιάσματος, οἱ δὲ διὰ τῆς τῶν φθαρτῶν δόσεως οἰόμενοι ἀντικαταλλάσσεσθαι τὰ τῆς ἀφθαρσίας ἐν τῇ τῶν δυεῖν ἀδελφῶν παραβολῇ μίσθιοι κέκληνται *), καὶ μή τί γε ἐνταῦθα τὸ „κατ' ὁμοίωσιν καὶ εἰκόνα" **), ἀνακόπτει ἵν' οἱ μὲν κατὰ τὴν πρὸς τὸν σωτῆρα ὁμοίωσιν συμπολιτεύωνται, οἱ δὲ ἐξ εὐνομίων ἱστάμενοι κατὰ τὴν τούτων εἰκόνα. τρία τοίνυν ἐστὶν ἀπὸ τῆς ἀληθείας μιᾶς ῥίζης ἀμφοῖν ὑποκειμένης, P. αἱρέσεως δὲ οὐκ ἴσης, μᾶλλον δὲ τῆς κατὰ τὴν ἀλήθειαν διαφορᾶς οὐκ ἴσης. διαφέρει δ' οἶμαι τὸ κατὰ μίμησιν ἐλέσθαι τοῦ κατὰ γνῶσιν ἑλομέναν ὡς τὸ πεπυρωμένον καὶ τὸ πεφωτισμένον. φῶς οὖν τῆς κατὰ τὴν χαρακτῆρα ὁμοιότητος ὁ Ἰσραήλ, ὁ δὲ ἄλλας εἰκόνας. τί δὲ βούλεται ἡ τοῦ Λαζάρου παραβολὴ τῷ κυρίῳ πλουσίου καὶ πένητος εἰκόνα δεικνύουσα; τί δὲ „οὐδεὶς δύναται δυσὶ δουλεύειν κυρίοις, θεῷ

*) Luc. 15, 11. **) Genes. 1, 26. ***) Luc. 16, 9.

καὶ μαμωνᾷ" *); τὴν φιλαργυρίαν οὖν
τος τοῦ κυρίου.

§. 31. Αὐτίκα εἰς τὴν κλῆσιν τ
φιλοκτήμονες κληθέντες **) οὐκ ἀπαντ
ἐπὶ τὸ κεκλῆσθαι, ἀλλὰ διὰ τὸ προσπαθῶς κ
ἀλώπεκες" ἄρα "φωλεοὺς ἔχουσι" ***).
μεταλλευόμενον καὶ γεωρυχούμενον διατ
τον κακοήθεις ἀνθρώπους καὶ γηγενεῖς ὑ
σείπεν. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τοῦ Ἡρώδου·
πατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ· ἰδοὺ ἐκβάλλω
λάσεις ἀποτελῶ σήμερον καὶ αὔριον καὶ
λειοῦμαι" †). "πετεινὰ γὰρ οὐρανοῦ
οὐρανῷ τῶν ἄλλων ὀρνέων διακεκριμέν
τῷ ὄντι τοὺς εἰς τὴν τοῦ οὐρανίου
πτητικοὺς προσεῖπεν. οὐ γὰρ δὴ μόνον
δόξης καὶ γάμου, ἀλλὰ καὶ πενίας τῇ
μυρίαι φροντίδες, καὶ μὴν ταύτας ἐν
τοῦ τετραμεροῦς σπόρου ἤρξατο τὰς μ
"τὸ σπέρμα τοῦ λόγου" φήσας "τὸ εἰς
φράγμους "πεσὸν συμπνιγῆναι" ὑπ' α
καρποφορῆσαι δυνηθῆναι.

§. 32. Μαθεῖν οὖν ἀνάγκη ὅπως
προσπατόντων χρηστέον ὡς δι' εὐζωί
εἰς ἕξιν ἀϊδίου συνασκηθῆναι ζωῆς.
φησὶ "τὸν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον καὶ ἐπ
τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου καὶ παρῆλθ
γράφη, "καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν, καὶ ἐζήτησ
οὐχ εὑρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ. φύλασσε
ἴδε ἐθύνησα, ὅτι ἔστιν ἐγκατάλειμμα ἀν
νικῷ" ††††). οὗτος δ' ἂν εἴη ὁ ἀν

*) Matth. 6, 24. Luc. 16, 13. **) C
Luc. 14, 16. ***) Matth. 8, 20. Luc. 1
13, 32. †) Matth. 8, 20. Luc. 11, 5
13, 4. Luc. 8, 5. ††††) Psalm. 37, 35 —

ὕλης καρδίας πιστεύων καὶ πάσῃ τῇ ψυχῇ γαληνιῶν· „ὁ γὰρ λαὸς ὁ ἕτερος τοῖς χείλεσι τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ πόρρω ἄπεστιν ἀπὸ κυρίου“ *). „τῷ στόματι αὐτῶν εὐλογοῦσι, τῇ δὲ καρδίᾳ αὐτῶν κατασ-
ρῶνται“ **). ἠγάπησαν αὐτὸν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν καὶ τῇ γλώσσῃ αὐτῶν ἐψεύσαντο αὐτόν. ἡ δὲ καρδία αὐτῶν οὐκ εὐθεῖα μετ' αὐτοῦ οὐδὲ ἐπιστώθησαν ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ“ ***).

§. 33. *Διὰ τοῦτο* „ἄλαλα γενηθήτω πάντα τὰ χείλη τὰ δόλια“ ****), καὶ „γλῶσσαν μεγαλορήμονα, τοὺς εἰπόντας τὴν γλῶσσαν ἡμῶν μεγαλυνοῦμεν, τὰ
P. χείλη ἡμῶν παρ' ἡμῖν ἐστι, τίς ἡμῶν κύριός ἐστιν;
209. ἀπὸ ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν καὶ τοῦ στεναγμοῦ τῶν
Sylb. πενήτων νῦν ἀναστήσομαι, λέγει κύριος, θήσομαι
ἐν σωτηρίῳ, παρρησιάσομαι ἐν αὐτῷ“ †). ταπεινοφρονούντων γάρ ἐστιν ὁ Χριστὸς οὐκ ἐπαιρομένων ἐπὶ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ. „μὴ θησαυρίζετε“ τοίνυν „ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει καὶ κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι“ ††). τάχα μὲν τοὺς φιλοκτήμονας ὀνειδίζων λέγει ὁ κύριος, τάχα δὲ καὶ τοὺς ἁπλῶς μεριμνητάς τε καὶ φροντιστάς, ἤδη δὲ καὶ τοὺς φιλοσωμάτους, ἐρωτᾷ γὰρ καὶ νόσοι καὶ οἱ φαῦλοι διαλογισμοὶ διορύσσουσι τὸν λογισμὸν καὶ τὸν ὅλον ἄνθρωπον, ὁ δὲ τῷ ὄντι θησαυρὸς ἡμῶν ἔνθα ἡ συγγένεια τοῦ νοῦ ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τῆς δικαιοσύνης παραδίδωσιν, ἐμφαίνων δεῖν ἀποδιδόναι τῇ συνηθείᾳ τῆς παλαιᾶς ἀναστροφῆς τὰ ὑπ' αὐτῆς ἡμῖν περικτηθέντα καὶ ἐπὶ τὸν θεὸν ἀνατρέχειν ἔλεον αἰτουμένους. οὗτός ἐστι τῷ ὄντι „βαλλάντιον μὴ παλαιούμενον“ †††), ἐφόδιον ζωῆς ἀϊδίου, „θησαυρὸς ἀνέκλειπτος ἐν οὐρανῷ“, ὅτι „ἐλεῶν ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ“ ††††) φησὶ κύριος.

*) Iesai. 29, 13. **) Psalm. 62, 4. ***) Ibid. 38, 36 sq. ****) Ibid. 31, 18. †) Ibid. 12, 3 — 5. ††) Matth. 6, 19. †††) Luc. 12, 33. ††††) Roman. 9, 15. Exod. 33, 19.

§. 34. Λέγουσι δὲ ταῦτι
τὴν δικαιοσύνην πτωχεῖαν,
ἐντολῆς ὅτι πλατεῖα καὶ εὐρύ
τὴν ἀπάλαιαν καὶ πολλοὶ οἱ δι
δοὺ περὶ ἄλλου τινός, ἀλλὰ περ
νίας, φιλοδοξίας, φιλαρχίας κα
τὰς παλαῖας· "ἄφρον," γάρ,
νυκτὶ ταύτῃ ἀπαιτοῦσί σου τὴν
ποίας αὐτῇ εἶνι γένηται" *);
10λῆς ὧδε ἔχει κατὰ λέξιν· "φ
πάσης πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν
ὑπάρχοντά ἐστιν ἡ ζωὴ αὐτοῦ"
λεῖται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμο
δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ;
15ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ" †
μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν
σῶμα τί περιβάλησθε, ἡ γὰρ
τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύμ
"οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὅτι
20τῶν, ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βα
καὶ τὴν δικαιοσύνην, ταῦτα γὰρ
καὶ περὶ τοῦ βίου ταῦτα "προστ
§. 35. Ἀρ' οὐκ ἀντικρὺς
πειν ἡμᾶς παρακελεύεται βίον,
25τεῖν τὴν ἀληθείαν προτρέπει;
τὴν δόσιν, ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν
τὴν ψυχὴν Χριστός. Ζωγρεῖον
φίαν φωνὴν, ἀρχιτελώνην ἐκκλη
ταῦθα σκοπῶν πρὸς αὐτὸν ἡγεμόν
30τῶν ἀπαρχόντων μου, δίδωμι
"χάριεν καὶ εὐκτόν ἐστι ζῆν μο
ἀποδίδωμι;" †††). ἐφ' οὗ κο

*) Matth. 7, 13. **) Luc. 12
†) Matth. 16, 26. ††) Ibid. 6
†††) Matth. 6, 32 sq. Luc. 12, 30.

υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν σήμερον τὰ ἀπολωλότα ζητήσει". πάλιν τε αὖ θεασάμενος εἰς τὸ γεωμορικὸν τῶν μὲν πλούσιον ἀναλόγως τῇ κτήσει βεβηλώσαντα, τὴν δὲ χῆραν χαλκοῦς δύο πάλαι ἔφη τὴν χῆραν βεβληκέναι πάντων, ὁ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ περισσεύματος, ἡ δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως συνεισενήνοχεν *).

§. 36. Ὅτε δὲ πάντα ἐπὶ τὴν παίδευσιν τῆς ψυχῆς ἀνήγαγεν, „μακάριοι", φησὶν, „οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν" **). πραεῖς δέ εἰσιν οἱ τὴν ἄπιστον μάχην τὴν ἐν τῇ ψυχῇ καταπεπαυκότες θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας καὶ τῶν τούτοις ὑποβεβλημένων εἰδῶν. πραεῖς δὲ τοὺς κατὰ προαίρεσιν, οὐ κατ' ἀνάγκην ἐπαινεῖ. εἰσὶ γὰρ παρὰ κυρίῳ καὶ μισθοὶ καὶ μοναὶ πλείονες ***) κατὰ ἀναλογίαν βίων· „ὃς γὰρ ἂν δέξηται", φησὶ, „προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήψεται, καὶ ὃς ἂν δέξηται δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν δικαίου λήψεται, καὶ ὃς ἂν δέξηται ἕνα τῶν μαθητῶν τούτων τῶν μικρῶν τὸν μισθὸν οὐκ ἀπολέσει" †). πάλιν τε κατὰ τὰς κατ' ἀξίαν διαφορὰς τῆς ἀρετῆς, εὐγενεῖς ἀμοιβὰς διὰ τῶν ὡρῶν τῶν οὐχ ὁμοίων τὸν ἀριθμὸν, πρὸς δὲ καὶ τοῦ ἑκάστῳ τῶν ἔργων ἀποδοθέντος ἴσου μισθοῦ, τουτέστι τῆς συντηρίας, ἣν τὸ ἀγνύριον ὠνίσασθαι, τὸ ἐπ' ἄγης δίκαιον μεμήνυκεν διὰ τῶν κατὰ τὰς ἀκαταλλήλους ὥρας ἐργασαμένων ††).

§. 37. Ἐργάσαντας μὲν οὖν κατὰ τὰς μονὰς τὰς ἀναλόγους ὧν κατηξιώθησαν γερῶν συνεργοὺς τῆς ἀρρήτου οἰκονομίας καὶ λειτουργίας, οἱ δὲ δὴ ἄν δόξωσι διαφερόντως πρὸς ἀρ' ὅσιος βιῶναι προσκεκλῆσθαι, φησὶν ὁ Πλάτων, „αὐτοί εἰσιν οἱ τῶνδε μὲν τῶν ἐν τῇ γῇ ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι, ὥσπερ δεσμωτηρίων, ἄνω δὲ εἰς καθαρὰν οἴκησιν ἀφικνούμενοι". διὰ σαφεστέρων τε αὖ τὸ

*) Cf. Luc. 21, 1. Marc. 12, 41. **) Matth. 5, 5.
***) Cf. Ioann. 14, 2. †) Matth. 10, 41 sq. ††) Ibid. 20, 1 sq.

αὐτὸ ὧδέ πως λέγει· „τούτων δὲ αὐτά
σοφίᾳ ἱκανῶς καθηράμενοι ἄνευ τε ε
τὸ παράπαν εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον",
ματά τινα περιτίθησι ταῖς μὲν ἀέρινα
δὲ καὶ πύρενα. ἔτι ἐπιφέρει, „καὶ εἰ
τούτων καλλίους ἀφικνοῦνται, ἃς οὐδὲ
σαι οὐδὲ ὁ χρόνος ἱκανὸς ἐν τῷ π
εἰκότως „μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτ
κληθήσονται" *). οἱ γὰρ μετανοήσαντ
10κῶς προβεβιώκασιν εἰς τὴν κλῆσιν παρ
γάρ ἐστι τὸ παρακληθῆναι. τοῦ με
τρόποι δύο, ὁ μὲν κοινότερος φόβος ἐπὶ
σιν, ὁ δὲ ἰδιαίτερος ἡ δυσωπία ἢ πρ
ψυχῆς ἐκ συνειδήσεως, εἴτ' οὖν ἐντι
15ἀλλαχῇ, ἐπεὶ μηδεὶς τόπος ἀργὸς εὐπο

§. 38. Πάλιν φησίν·
ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται". „μακάριοι
P. τῶν φιλοσόφων ὑπεκλήφασι λύπη ἐπ' ἀ
210. φοραῖς, μᾶλλον δὲ ἀσυνεῖόν τί ἐστιν ἀ
8yl. λέγουσιν· ἔλεον γάρ", φησὶ, „θέλω κα
ἐλεήμονας δ' εἶναι βούλεται οὐ μό
ποιοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐθέλοντας
δύνωνται, οἷς κατὰ προαίρεσιν τὸ ἐνε
ἐνίοτε γὰρ βουλόμεθα δι' ἀργυρίου δό
25ματικῆς σπουδῆς ἔλεον ποιῆσαι, ὡς δ
σαι ἢ νοσοῦντι ὑπουργῆσαι ἢ ἐν περ
νῳ παραστῆναι, καὶ οὐχ οἷοί τέ ἐ
πενίαν ἢ νόσον ἢ γῆρας, φυσικὴ
τοῦτο, ἐξυπηρετῆσαι τῇ προαιρέσει ἐφ
30μὴ δυνηθέντες ἐπὶ τέλος ἀγαγεῖν δ βε
αὐτῆς τιμῆς μεθέξουσι τοῖς δυνηθεῖσιν
ὧν ἡ προαίρεσις ἴση κἂν πλεονεκτῶσιν ἔτ

§. 39. Ἐπεὶ δὲ τῶν ἀπαγόντων
σιν τῆς σωτηρίας ὁδοὶ εὑρίσκοντα

*) Matth. 5, 4. 7. **) Hos. 6, 6.

γνῶσις, „μακαρίους" εἶπεν „τοὺς καθαροὺς τῇ καρδίαν, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται" *). τῶν γὰρ τὸ ἀληθὲς σκοπῶμεν, ἡ γνῶσις τοῦ ἡγεμονικοῦ ψυχῆς κάθαρσίς ἐστι καὶ ἐνέργειά ἐστιν ἀγαθὴ τῶν ἀγαθῶν ὡς τὰς καλὰς πράξεις φαμέν, τὰ δὲ μεταξὺ ἃ δὴ ὕλης ἐπέχει τάξιν οὔθ' αἱ κακαὶ συνίστανται πράξεις, οἷον ζωῆς λέγω καὶ ὑγιείας, τῶν τε ἄλλων τῶν ἀναγκαίων ἢ περιστατικῶν. καθαροὺς οὖν κατὰ τὰς σωματικὰς ἐπιθυμίας καὶ τοὺς ἀγίους διαλογισμοὺς τοὺς εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ θεοῦ ἀφικνουμένους εἶναι βούλεται, ὅταν μηδὲν ἔχῃ νόθον ἐπιπροσθοῦν, τῇ δυνάμει ἑαυτοῦ τὸ ἡγεμονικόν.

§. 40. Ὅταν τοίνυν ἐνδιατρίψῃ τῇ θεωρίᾳ τῷ θείῳ καθαρῶς ὁμιλῶν ὁ γνωστικῶς μετέχων τῆς ἁγίας ποιότητος προσεχέστερον ἐν ἕξει γίνεται ταυτότητος σθαι, ἐπιστήμην δὲ εἶναι καὶ γνῶσιν. „μακάριοι" τοίνυν „οἱ εἰρηνοποιοί" **). τὸν ἀντιστρατηγοῦντα νόμον τῷ φρονήματι τοῦ νοῦ ἡμῶν τοῦ θυμοῦ τὰς ἀπειλὰς καὶ τῆς ἐπιθυμίας τὰ δελέατα, τά τε ἄλλα πάθη ὅσα πολεμεῖ τὸν λογισμὸν τιθασσεύσαντες καὶ ἐξηρεμιώσαντες, οἱ μετ' ἐπιστήμης ἔργων τε ἀγαθῶν καὶ λόγου ἀληθοῦς καταβιώσαντες εἰς υἱοθεσίαν ἀποκατασταθήσονται τὴν προσφιλεστέραν. εἴη δ' ἂν ἡ τελεία εἰρηνοποίησις ἡ ἐπὶ παντὶ τῷ συμβαίνοντι ἄτρεπτον φυλάσσουσα τὸ εἰρηνικὸν, ἁγίαν τε καὶ καλὴν τὴν διοίκησιν λέγουσα ἐν ἐπιστήμῃ θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων καθεστῶσα, δι' ἧς τὰς ἐν τῷ κόσμῳ ἐναντιότητας ἁρμονίαν κτίσεως καλλίστην λογίζεται. εἰρηνοποιοῦσι δὲ καὶ τοὺς ἐνταῦθα πολεμουμένους τοῖς τῆς ἁμαρτίας στρατηγήμασι μεταδιδάσκοντες ἐπὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν εἰρήνην μετιέναι.

*) Matth. 5, 8. **) Ibid. v. 9.

§. 41. Κεφάλαιον δ' οἶμαι πάσης παιδεύων ἡμᾶς τὸ δεῖν γνωστικὸν κατὰ πᾶν τὴν πρὸς τὸν θεὸν θανάτου κατα φρονῆσαι, φησὶν, „οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν“ *). „μακάριοι οἱ διωχθέντες τὰ εὐαγγέλια, μακάριοι δεδιωγμένοι ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν“ *). „μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν

καὶ φίλος. ὥστε εἴ τις ἑαυτὸν ἀγαπᾷ ἀγαπᾷ τὸν κύριον καὶ ὁμολογεῖ τὴν σωτηρίαν, ἵνα σώσῃ τὴν ψυχήν.

§. 43. Καίτοι κἂν ὑπεραποθάνῃς τοῦ πλησίον δι' ἀγάπην, πλησίον δὲ ἡμῶν τὸν σωτῆρα ὑπολάβῃς, θεὸς γὰρ ἐγγίζων ὁ σώζων πρὸς τὸ σωζόμενον ἐλέχθη, θάνατον ἑλόμενος διὰ ζωὴν καὶ σεαυτοῦ μᾶλλον ἢ ἐκείνου ἕνεκεν παθών. καὶ μή τι διὰ τοῦτο583. Rom. ἀδελφὸς εἴρηται, ὁ δι' ἀγάπην τὴν πρὸς τὸν θεὸν παθὼν διὰ τὴν ἰδίαν ἔπαθε σωτηρίαν, ὅ τε αὖ διὰ τὴν ἰδίαν ἀποθνήσκων σωτηρίαν διὰ τὴν ἀγάπην ὑπομένει τοῦ κυρίου. καὶ γὰρ αὐτὸς ζωὴ ὢν δι' οὗ ἔπαθεν παθεῖν ἠθέλησεν, ἵνα τῷ πάθει ζήσωμεν αὐτοῦ· „τί με λέγετε κύριε κύριε", φησὶ, „καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω" *); ὁ μὲν γὰρ „τοῖς χείλεσιν ἀγαπῶν λαὸς, τὴν δὲ καρδίαν μακρὰν ἔχων ἀπὸ τοῦ κυρίου" **) ἄλλος ἐστὶν, ἄλλῳ πεπεισμένος, καὶ τούτῳ ἑκὼν ἑαυτὸν πέπρακεν, ὅσοι δὲ τὰς ἐντολὰς τοῦ σωτῆρος ἐπιτελοῦσιν καθ' ἑκάστην πρᾶξιν μαρτυροῦσι, ποιοῦντες μὲν ὃ θέλει, ἀκολούθως δὲ ὀνομάζοντες τὸν κύριον καὶ δι' ἔργου μαρτυροῦντες ᾧ πείθονται εἶναι „οἱ τὴν σάρκα σὺν P. ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ τοῖς παθήμασι σταυρώσαντες. 211. εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν" ***), Syll. λέγει. „ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν, ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον" †).

§. 44. Τοῖς δὲ ἀθλίοις τῶν ἀνθρώπων θάνατος εἶναι ὁ βιαιότατος ἢ δι' αἵματος μαρτυρία τοῦ κυρίου δοκεῖ, οὐκ εἰδόσι τῆς ὄντως οὔσης ζωῆς ἀρχὴν εἶναι τὴν τοιαύτην τοῦ θανάτου πύλην, καὶ οὔτε τὰς τιμὰς τὰς μετὰ θάνατον τῶν ὁσίως βεβιωκότων οὔτε τὰς κολάσεις τῶν ἀδίκως καὶ ἀσελγῶς πεπολιτευμένων συνεῖναι βούλονται οὐκ ἐκ τῶν ἡμετέρων μόνον λέγω γραφῶν, σχεδὸν γὰρ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ τοῦ-

*) Cf. Luc. 6, 46. **) Iesai. 29, 13. ***) Galat. 5, 24 sq. †) Ibid. 6, 8.

τα μηνύουσιν, ἀλλ' οὐδὲ ἰῶν οἰκείων ἐθέλουσιν ὑπακοῦσαι λόγων. Θεανὼ γάρ ἡ Πυθαγορικὴ γράφει. ἦν γὰρ τῷ ὄντι τοῖς κακοῖς εὐσχήμων ὁ βίος, πονηρευσαμένους ἔπειτα τελευτῶσιν, εἰ μὴ ἦν ἀθάνατος ἡ ψυχὴ, δεινὸν ὁ θάνατος. καὶ Πλάτων ἐν Φαίδωνι· εἰ μὲν γὰρ ἦν ἡ θάνατος τοῦ παντὸς ἀπαλλαγὴ, καὶ τῷ ἐξῆς

§. 45. Οὐκ ἔστιν οὖν κατὰ τὸν Αἰσχύλον ἕν λεγον νοεῖν ἁπλῆν ὁμοῦ εἰς Ἅιδου φέρειν, ὁδοὶ δὲ πολλαί, καὶ ἀπάγουσαι ἁμαρτίαι πολυπλανεῖς τούτους, οὓς ἔοικε, τοὺς ἀπίστους διακωμῳδῶν Ἀριστοφάνης· ἄγε δὴ φύσιν ἄνδρες ἀμαυρόβιοι, φύλλων γενεᾶς προσόμοιοι, ἀλιγοδρανεῖς, πλάσματα κηροῦ, σκιοειδέα φῦλ', ἀμενηνοί, ἐφήμερα, ἐπτῆνες. καὶ ὁ Ἐπίχαρμος,

αὗτα φύσις ἀνθρώπων, ἀσκοὶ πεφυσιμένοι.

ἡμῖν δὲ ὁ σωτὴρ εἴρηκεν, "τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής" *). διότι "τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεὸν" ὁ ἀπόστολος ἐξηγεῖται, "οὐ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται." ἐπεκδιηγούμενος ἐπιφέρει, "ἵνα μὴ ὡς Μαρκίων ὁρίστως ἐκδέξηταί τις τὴν δημιουργίαν κακὴν, ἀμέλει Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν δι' ἁμαρτίαν τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην". πάλιν "εἰ" γὰρ "κατὰ σάρκα ζῆτε μέλλετε ἀποθνήσκειν· λογίζομαι γὰρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς, εἰκὸς συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν ὡς συγκληρονόμοι Χριστοῦ.

§. 46. Οἶδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθὸν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσι, ὅτι οὓς προέγνω καὶ προώρισεν συμ-

*) Matth. 26, 41.

φους τῆς εἰκόνος καὶ ὁμοίου, αὐτοῦ εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, οὓς δὲ προώρισεν, τούτους καὶ ἐκάλεσεν, οὓς δὲ ἐκάλεσεν, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν, οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασεν" *). ὁρᾷς δι' ἀγάπης διδασκομένην μαρτυρίαν, κἂν δι' αἱμοῤῥοΐην ἀναθοῦ ὁ ἐθελήσῃς μαρτυρῆσαι, ἀκούσῃ πάλιν· "τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν, ἐλπὶς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς, ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα" **). "ἀλλ' εἰ καὶ πάσχομεν διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι", φησὶν ὁ Πέτρος. "τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ ταραχθῆτε, κύριον δὲ τὸν Χριστὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος, ἀλλὰ μετὰ πραΰτητος καὶ φόβου συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθήν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλεῖσθε καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες τὴν καλὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἐν Χριστῷ. κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ πάσχειν ἢ κακοποιοῦντας" ***).

§. 48. Κἂν τις ἐρεσχελῶν λέγῃ, καὶ πῶς οἷόν τέ ἐστι τὴν σάρκα τὴν ἀσθενῆ πρὸς τὰς δυνάμεις καὶ τὰ πνεύματα τῶν ἐξουσιῶν ἀνθίστασθαι; ἀλλ' ἐκεῖνο γνωριζέτω ὅτι τῷ παντοκράτορι καὶ τῷ κυρίῳ θαῤῥοῦντες ἀντιπολιτευόμεθα ταῖς ἀρχαῖς τοῦ σκότους καὶ τῷ θανάτῳ. "ἔτι σοῦ λαλοῦντος", φησίν, "ἐρεῖ, ἰδοὺ πάρειμι" †). ὅρα τὸν ἀήττητον βοηθόν, τὸν ὑπερασπίζοντα ἡμῶν. "μὴ ξενίζεσθε τοίνυν", ὁ Πέτρος λέγει, "τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος, ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ Χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι, εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι

*) Roman. 7, 7. 8. 10. 13. 18. 17. 28—30. **) Ibid. v. 24. 25. ***) 1 Petr. 3, 14—17. †) Iesai. 58, 9.

Χριστοῦ. μακάριοι ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται" *). καθάπερ γέγραπται ὅτι ἕνεκεν σοῦ θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς" **).

§. 49. *Ἀ δ' ἐκπύθεσθαι τῆς ἐμῆς χαίζεις φρενὸς;*

οὔτ' ἂν καταίθων οὔτε κρατὸς ἐξ ἄκρου
δεινοὺς καθεὶς πρίονας εἰς ἄκρους πόδας
πύθοι' ἄν, οὐδ' εἰ δεσμὰ πάντα σιροαβάλοις.

ἀφόρως ἀνδρειζομένη παρὰ τῇ τραγῳδίᾳ λέγει γυνή. ἡ τε Ἀντιγόνη τοῦ Κρεοντείου καταφρονοῦσα κηρύγματος θαρσοῦσά φησιν·

οὐ γάρ τί μοι Ζεὺς ἦν ὁ κηρύσσων τάδε·

θεὸς δὲ ἡμῖν κηρύσσει καὶ πιστέον αὐτῷ· "καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. λέγει γοῦν ἡ γραφή· πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυνθήσεται" ***). εἰκότως ὁ Σιμωνίδης γράφει· ἔστι τις λόγος, τῶν ἀρετὴν ναίειν δυσαμβάτοις ἐπὶ πέτραις, νῦν δέ μιν θοὸν χῶρον ἁγνὸν ἀμφέπειν, οὐδὲ πάντων βλεφάροις θνατῶν ἐσοπτὸς ᾧ μὴ δακέθυμος ἱδρὼς ἔνδοθεν μόλῃ, ἵκηται ἐς ἄκρον ἀνδρείας. P. 586. Pott.

§. 50. *Καὶ ὁ Πίνδαρος,*

νέμων δὲ μέριμναι σὺν πόνοις εἱλισσόμεναι
δόξαν εὑρίσκοντι, λάμπει δὲ χρόνῳ
ἔργα μετ' αἰθέρα λαμπευθέντα.

ταύτης τῆς ἐννοίας καὶ Αἰσχύλος ἐπιλαβόμενος φησί·

*) 1 Petr. 4, 12—14. **) Roman. 8, 36 sqq. ***) Ibid. 10, 10 sq.

τῷ πονοῦντι δ' ἐκ θεῶν

P. ἄφελεται τέκνωμα τοῦ πόνου κλέος,

212 μόροι γὰρ μέζονες μέζονας μοίρας λαγχάνουσι' καθ'

Syll. Ἡράκλειτον.

τίς δ' ἐστὶ δοῦλος τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν;

οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλὰ δυνάμεως καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ. μὴ οὖν ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν μηδὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον αὐτοῦ" *), τῷ Τιμοθέῳ γράφει. εἴη δ' ἂν ὁ τοιοῦτος „ὁ πολλώμενος τῷ ἀγαθῷ", κατὰ τὸν ἀπόστολον, „ἀποστυγῶν τὸ πονηρόν, ἀγάπην ἔχων ἀνυπόκριτον" **)· „ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον νόμον πεπλήρωκεν" ***)· εἰ δὲ ὁ θεὸς τῆς ἐλπίδος αὐτός ἐστιν ᾧ μαρτυροῦμεν, ὥσπερ οὖν ἐστί, τὴν ἐλπίδα ἡμῶν ὁμολογοῦμεν εἰς τὴν ἐλπίδα σπεύδοντες. οἱ δὲ μέγιστοι „τῆς ἀγαθωσύνης πεπληρωμένοι", φησί, „πάσης τῆς γνώσεως" †).

§. 51. Ἰδοὺ οἱ φιλόσοφοι Ἀλεξάνδρῳ λέγουσι τῷ Μακεδόνι, σώματα μὲν μετάξεις ἐκ τόπου εἰς τόπον, ψυχὰς δ' ἡμετέρας οὐκ ἀναγκάσεις ποιεῖν ἃ μὴ βουλόμεθα, πῦρ ἀνθρώποις μέγιστον κολαστήριον, τοῦτον ἡμεῖς καταφρονοῦμεν· κἀντεῦθεν Ἡράκλειτος ἐν ἅπασι πᾶσιν κλέος ἥρετο, τοῖς δὲ πολλοῖς παραχωρεῖν ὁμολογεῖ καὶ κοῆσθαι οὐχ ὥσπερ κτήνεσι.

τοῦ σώματος γὰρ οὕνεχ' οἱ πολλοὶ πόνοι,
τοῦδ' εἵνεκ' οἶκον στεγανὸν ἐξευρήκαμεν
λευκόν τ' ὀρύττειν ἄργυρον σπείρειν τε γῆν,
τἄλλ' ὅσ' ἡμεῖς ὀνόμασιν γινώσκομεν.

§. 52. Τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς ἡ ματαιοπονία αὕτη αἱρετή, ἡμῖν δὲ ὁ ἀπόστολός φησι· „τοῦτο δὲ γινώσκομεν ὅτι ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος ἡμῶν συνεσταύ-

*) 2 Timoth. 1, 7 sqq. **) Rom. 8, 15. ***) Romans. 12, 9.
†) Ibid. 13, 8. ††) Ibid. 15, 13 sq.

ρωται, ἵνα καταφρηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας τοῦ [illegible]
μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ" *). ὦ ῥᾳθυ58
ἐμφανῶς κἀκεῖνα ἐπιφέρει ὁ ἀπόστολος δεικνὺς τὸν ῥο
καταισχυμμὸν τῆς πίστεως παρὰ τοῖς πολλοῖς· "δο-
5κῶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέ-
δειξεν ὡς ἐπιθανατίους, ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ
κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις· ἄχρι τῆς ἄρτι
ὥρας, καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν ἐ-
καὶ κολαφιζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν καὶ κοπιῶμεν ἐρ-
10γάζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσὶ, λοιδορούμενοι εὐλογοῦ-
μεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, δυσφημούμενοι παρακα-
λοῦμεν, ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθη-
μεν" **).

§. 53. Τοιοῦτά καὶ τὰ τοῦ Μωσέως ἐν πολ-
15λοῖς· καὶ συμβάλλεται ὁ δίκαιος κύριος ἐπὶ τῇ ψυχῇ
ὀρθωθρεύειν, ὅτι εὐδαίμων ἔσται· οὐδὲ ἐπὶ
τὸ τέλος ἔξει ποτὲ ὁ γνωστικὸς κεῖμενον, ἀλλ' ἐπ
αὐτῷ τῷ εὐδαιμονεῖν αἰεὶ καὶ τῷ μακρολογεῖν τὸν βα-
σιλικῷ τε φίλῳ τοῦ θεοῦ, πᾶν ἀτιμίας τρόπον περιβάλλη
20τιθέσθαι φυγῇ τε καὶ δημεύσει καὶ ἐπὶ θανάτῳ
οὐκ ἀποστασθήσεται ποτε τῆς ἐλευθερίας καὶ κυρι-
τάτης πρὸς τὸν θεὸν ἀγάπης, ἣ πάντα στέγει καὶ
πάντα ὑπομένει" ***). κωλύει πάντα ἐπὶ τὸ βέλτιον
κεῖν προθυμίαν πεπεισται ἡ ἀγάπη.
25ὑμεῖς, μιμηταί μου γίνεσθε" †), φησὶν
§. 54. Ὁ μὲν οὖν προκόπτων βαθμὸς τοῖς σώμα
τος ἐστὶ μετὰ φόβου διδασκαλίας δι' ἐπιμελείας
τῆς ἀδελας, δεύτερος δὲ ἡ ἐλπὶς δι' ἐπιμελείας
τῶν βελτίστων, τελειοῖ δὲ ἡ ἀγάπη ὡς πρόσφορον τοῖ
30γνωστικῷ ἤδη πεπιστευκότι. Ἕλληνες γὰρ οὐκ οἶδ
ὅπως ἀνήκεστοι δεδουκότες ἀλόγιστα τὰ συμβαίνοντα ἀ
κοντες πείθεσθαι ὁμολογοῦσιν, ὁ χωλὸς (Ἐπιπλήδη
λέγει·

*) Romans. 6, 6. 1. Corinthi 4, 9. 11—13.
**) Ibid. 13, 7. †) Ibid. 4, 16.

ἃ γὰρ παραινῶ, πᾶσά μου δέξου γνώμη.
ἔφυ μὲν ἀθλίης ὕστερ οὐ πόνος βροτῶν, P. 588 Pott.
θάπτει τε τέκνα γαῖα δ' αὖ σπείρει νέα·
αὐτὸς τὲ θνήσκει καὶ τάδ' ἄχθονται βροτοί.
εἶτα ἐπιφέρει·

ταῦτα δεῖ
στέγειν ἄπαρ δεῖ καὶ κατὰ χρύσου δυσπαρᾶν,
οὗ δεινὸν οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς.

§. 55. Προσκεκαὼς δὲ τοῖς εἰς τελείωσιν σπεύδουσιν ἡ ἡκέστης ὁ λογικὴ, ἧς θεμέλιος ἡ ὑγιὰ τρὶς πίστις, ἐλπὶς, ἀγάπη, μεθέξων τὸ τούτων ἡ ἀγάπη (*) ἀμέλει πάντα ἐξέστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ, φησὶν ὁ ἀποστολός. καὶ μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ ἑτέρου (**), ὡς γινώσκειν ἐμοῦ καὶ δεδόσθαι δύνασθαι οἰκοδομούντα καὶ ἐποικοδομούντα. ἄλλως μὲν γὰρ τοῦ κτίσαντα ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς (***) ἐμολόγησαι, ὃ ἀλλ' ἡ συνείδησις τοῦ ἀποστόλου ὑποφέρεται· συνείδησιν δὲ λέγω οὐχὶ τὴν ἐμαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου, ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; καὶ ἐγὼ χάριστε μετέχω, τί βλασφημοῦμαι ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ; εἴτε οὖν πάντες εἴτε πίνετε εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε (†). ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα, τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ἐχυρωμάτων, λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ κυρίου (††).

§. 56. Τοιγαροῦν ὁ γνωστικὸς τοῖς ὅλοις κοσμοποιοῦσι τὸν κύριον λέγει, δόξῃ δὲ παρίστησιν καὶ λόγῳ ἐπιδείκνυσιν ἴδιον τὸν θεὸν τῶν ὅλων ὑπερφρονῶν διὰ τὴν πρὸς σὲ ἀγάπην.

(*) 1 Corinth. c. 13. (**) Ibid. 10, 23. sqq. (***) Ibid. v. 26. 28—31. (†) 1 Corinth. 10, 3—5.

ὀθονέων ἀρετὴ τῶν ἐκ ἀνθρώποις μόνης.
οὐκ ἐκ θυραίων τἀπίχειρα λαμβάνει,
αὐτὴ δ' ἑαυτὴν ἆθλα τῶν πόνων ἔχει.

ἐνδύσασθε οὖν ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν, ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ὅ ἐστι σύνδεσμος τῆς τελειότητος καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ σώματι, καὶ
P. εὐχάριστοι γίνεσθε*) οἱ ἐν σώματι ἔτι ὄντες, κα-
213 θάπερ οἱ παλαιοὶ δίκαιοι ἀπάθειαν ψυχῆς καὶ ἀτα-
8yb. ραξίαν καρπούμενοι.

Cap. VIII.

§. 57. Ἐπεὶ οὐ μόνον Αἰσώπιοι καὶ Μακεδόνες καὶ Λάκωνες στρεβλούμενοι ἐκαρτέρουν, ὡς φησιν Ἐρατοσθένης ἐν τοῖς περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ἀλλὰ καὶ Ζήνων ὁ Ἐλεάτης ἀναγκαζόμενος κατειπεῖν τῶν ἀπορρήτων ἀντέσχεν πρὸς τοὺς βασάνους οὐδὲν ἐξομολογούμενος, ὃς γε καὶ τελευτῶν τὴν γλῶσσαν ἐκτρώγων προσέπτυσε τῷ τυράννῳ, ὃν οἱ μὲν Νέαρχον, οἱ δὲ Ἀμύντον προσαγορεύουσιν. ὁμοίως δὲ καὶ Θεόδοτος ὁ Πυθαγόρειος ἐποίησεν καὶ Παῦλος ὁ Λακύδου γνώριμος, ὡς φησι Τιμόθεος ὁ Περγαμηνὸς ἐν τῷ περὶ τῆς τῶν φιλοσόφων ἀνδρείας καὶ Ἀχαϊκὸς ἐν τοῖς ἠθικοῖς. ἀλλὰ καὶ Πόστουμος Ῥωμαῖος ληφθεὶς ὑπὸ Πευκετίωνος οὐχ ὅπως τι τῶν κεκρυμμένων οὐκ ἐδήλωσεν, ἀλλὰ καὶ τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ πυρὸς θεὶς καθάπερ εἰς χαλκὸν κατέδηκεν ἀτρέπτῳ πάνυ τῷ παραστήματι. τὰ γὰρ Ἀναξάρχου σιωπῶ, πτίσσε, ἐπιβοῶντος, τὸν Ἀναξάρχου θύλακον, Ἀνάξαρχον γὰρ οὐ πτίσσεις· ὑπηνίκα πρὸς τοῦ τυράννου ὑπέρρις σιδηροῖς ἐπτίσσετο.

*) Coloss. 3, 12. 14 sq.

§. 58. Οὔτ' οὖν ἡ τῆς εὐδαιμονίας ἔλπὶς οὔθ' ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἀγάπη δυσανασχετεῖ πρὸς τὰ ὑποπίπτοντα, μένει δὲ ἐλευθέρα κἂν θηρίοις τοῖς ἀγριωτάτοις κἂν τῷ παμφάγῳ ὑποπέσῃ πυρὶ κἂν κατακτείνηται βασάνοις τυραννικαῖς, ταῖς θείαις ἀπαρτωμένη φιλίαις ἀδούλωτος ἄνω περιπολεῖ τὸ σῶμα παραδοῦσα τοῖς τούτου μόνου ἔχεσθαι δυναμένοις. λέγεται δὲ ἔθνος βάρβαρον οὐκ ἄγευστον φιλοσοφίας πρεσβύτην αἱροῦνται πρὸς Ζάμολξιν ἥρωα κατ' ἔτος· ὁ δὲ Ζάμολξις ἦν τῶν Πυθαγόρου γνωρίμων. P. 590. Pott. 105

§. 59. Ἀποσφάττεται οὖν ὁ δοκιμώτατος κριθεὶς ἀνιωμένων τῶν φιλοσοφησάντων μὲν, οὐχ αἱρεθέντων δὲ, ὡς ἀποδεδοκιμασμένων εὐδαίμονος ὑπηρεσίας. μεστὴ μὲν οὖν πᾶσα ἡ ἐκκλησία τῶν μελετησάντων τὸν ζώπυρον θάνατον εἰς Χριστὸν παρ' ὅλον τὸν βίον καθάπερ ἀνδρῶν, οὕτω δὲ καὶ γυναικῶν σωφρόνων. ἔξεστι γὰρ τῷ καθ' ἡμᾶς πολιτευομένῳ καὶ ἄνευ γραμμάτων φιλοσοφεῖν κἂν βάρβαρος ᾖ κἂν Ἕλλην κἂν δοῦλος κἂν γέρων κἂν παιδίον κἂν γυνή, κοινὴ γὰρ ἁπάντων τῶν ἀνθρώπων τῶν γε ἑλομένων ἡ σωφροσύνη. ὁμολόγηται δ' ἡμῖν τὴν αὐτὴν φύσιν κατὰ γένος ἕκαστον τὴν αὐτὴν καὶ ἴσχειν ἀρετήν.

§. 60. Οὐκ ἄλλην τοίνυν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα φύσιν ἔχει ἡ γυνὴ, ἄλλην δὲ ὁ ἀνὴρ φαίνεται, ἀλλ' ἡ τὴν αὐτὴν, ὥστε καὶ τὴν ἀρετήν. εἰ δὲ ἀνδρὸς ἀρετὴ σωφροσύνη δήπουθεν καὶ δικαιοσύνη καὶ ὅσαι τούτοις ἀκόλουθοι νομίζονται ἀνδρὶ μόνῳ ἐναρέτῳ εἶναι προσήκει, γυναικὶ δὲ ἀκολάστῳ καὶ ἀδίκῳ, ἀλλὰ ἀπρεπὲς τοῦτο καὶ λέγειν. σωφροσύνης οὖν ἐπιμελητέον καὶ δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἁπάσης ὁμοίως μὲν γυναικὶ, ὁμοίως δὲ ἀνδρὶ, ἐλευθέρῳ τε καὶ δούλῳ, ἐπειδὴ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀρετὴν εἶναι τῆς αἰτίας φύσεως συμβέβηκεν. τὸ μὲν τοίνυν τὴν αὐτὴν εἶναι φύσιν τοῦ θήλεος πρὸς τὸ ἄρρεν καθὸ θῆλύ ἐστιν οὐ φαμὲν, πάντως γάρ τινα καὶ δια-

φορὰν ὑπάρχειν προσῆκεν ἑκατέρῳ τούτων δι' ἣν τὸ μὲν θῆλυ αὐτῶν, τὸ δὲ ἄρρεν γέγονεν· τὸ γοῦν κυοφορεῖν καὶ τὸ τίκτειν τῇ γυναικὶ προσεῖναί φαμεν, καθὸ θήλεια τυγχάνει, οὐ καθὸ ἄνθρωπος. εἰ δὲ ὁμηδὲν ἦν τὸ διάφορον ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, τὰ αὐτὰ ἂν ἑκάτερον αὐτῶν ἔδρα τε καὶ ἔπασχεν.

§. 61. Ἡ μὲν τοίνυν ταυτὸν ἐστι καθὸ ψυχὴ, ταύτῃ ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἀφίξεται ἀρετήν· ἡ δὲ διάφορον, κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἰδιότητα, ἐπὶ τὰς κυή- P.
10σεις καὶ τὴν οἰκουρίαν. „Θέλω γὰρ ὑμᾶς", φησὶν 591.
ὁ ἀπόστολος, „εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ Pott.
ὁ Χριστός, κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνήρ· οὐ γάρ ἐστιν ἐκ γυναικὸς ἀνὴρ, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός. πλὴν
15οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς, οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς ἐν κυρίῳ" *). ὡς γὰρ σώφρονα τὴν ἄνδρα καὶ τῶν ἡδονῶν κρείττονα δεῖν εἶναί φαμεν, οὕτω καὶ τὴν γυναῖκα σώφρονά τε ὁμοίως ἀξιώσαιμεν εἶναι καὶ πρὸς τὰς ἡδονὰς διαμάχεσθαι μεμελετηκυῖαν· „λέγω
20δὲ πνεύματι περιπατεῖτε καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε", ἡ ἀποστολικὴ συμβουλεύει ἐντολή· „ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. ταῦτα" οὖν „ἀντίκειται" οὐχ ὡς κακὸν ἀγαθῷ, ἀλλ' ὡς συμφερόντως μαχόμενα.

25 §. 62. Ἐπιφέρει γοῦν, „ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε ταῦτα ποιῆτε. φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ἅ τινά ἐστι, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρεία, φαρμακεῖαι, ἔχθραι, ἔριες, ζῆλοι, θυμοὶ, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ
30ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν καθὼς καὶ προεῖπον ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγ-

*) 1 Corinth. 11, 3. 8. 11.

κράτεια, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης" *). "σάρκα", οἶμαι, τοὺς ἁμαρτωλούς, ὡς "πνεῦμα" τοὺς δικαίους εἰρηκεν. καὶ μὴν τὸ τῆς ἀνδρείας πρὸς τὸ εὐθαρσὲς καὶ τὸ ὑπομονητικὸν παραληπτέον, ὡς "τῷ στύπτοντι τὴν σιαγόνα παραταθῆναι τὴν ἑτέραν καὶ τῷ τὸ ἱμάτιον αἴροντι καὶ τοῦ χιτῶνος παραχωρεῖν" **) θυμοῦ κρατοῦντας ἐρρωμένως. οὐ γάρ τινας Ἀμαζόνας τὰ πολεμικὰ ἀνδρείας ἀσκοῦμεν τὰς γυναῖκας, ὅπου γε καὶ τοὺς ἄνδρας εἰρηνικοὺς εἶναι βουλόμεθα.

§. 63. Ἀκούω δ' ἔγωγε καὶ Σαυρομάτιδας γυναῖκας πολέμῳ χρωμένας ἀνδρῶν οὐκ ἔλαττον, καὶ Σκυθίδας ἄλλας αἱ τοξεύουσιν εἰς τοὐπίσω φεύγειν προσποιούμεναι τοῖς ἀνδράσιν ἐπ' ἴσης. οἶδα καὶ
P. τὰς πλησίον τῆς Ἰβηρίας γυναῖκας ἔργῳ καὶ πόνῳ P.
214 χρωμένας ἀνδρικῷ, κἂν πρὸς τὸ ἀποκύειν γένωνται 592.
Byl. οὐδὲν ἀνειμένας τῶν πρακτέων, ἀλλ' ἐν αὐτῇ πολ- Pon.
λάκις τῇ ἀμίλλῃ τῶν πόνων ἡ γυνὴ ἀποκυήσασα τὸ βρέφος ἀνελομένη οἴκαδε φέρει. ἤδη γοῦν αἱ γυναῖκες οὐδὲν ἔλαττον τῶν ἀρρένων καὶ οἰκουροῦσι καὶ θηρεύουσι καὶ τὰς πρίμνας φιλάττουσι.

Κρῆσσα κύων ἐλάφοιο κατ' ἴχνιον ἔδραμε γοργῶς.

φιλοσοφητέον οὖν καὶ ταῖς γυναιξὶν ἐμφερῶς τοῖς ἀνδράσι κἂν βελτίους οἱ ἄρρενες τὰ πρῶτα ἐν πᾶσι φερόμενοι τυγχάνωσιν, ἐκτὸς εἰ μὴ καταμαλακισθεῖεν.

§. 64. Ἀναγκαῖον οὖν σύμπαντι τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει παιδεία τε καὶ ἀρετή, εἴ γε ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν σπεύδοιεν. καὶ πῶς οὐ μάτην Εὐριπίδης ποικίλως γράφει; ποτὲ μέν,

πᾶσα γὰρ ἀνδρὸς κακίων ἅλοχος
κἂν ὁ κράτιστος
γήμῃ τὴν εὐδοκιμοῦσαν·

ποτὲ δέ, "πᾶσα γὰρ δούλη ἐστὶν ἀνδρὸς ἡ σώφρων

*) Galat. 5, 16 sq. 19—22. **) Luc. 6, 29.

γυνὴ,
ἡ δὲ μὴ σώφρων ἄνοίᾳ τὸν ξυνόνθ' ὑπερφρονεῖ.
οὐ μὲν γὰρ ** κρεῖσσον καὶ ἄρειον,
ἢ ὅθ' ὁμοφρονέοντε νοήμασιν οἶκον ἔχητον,
ἀνὴρ ἠδὲ γυνή *).

κεφαλὴ τοίνυν τὸ ἡγεμονικόν. εἰ δὲ „κύριος κεφαλὴ τοῦ ἀνδρὸς, κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ", κύριος ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικὸς, „εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ" **) ὑπάρχων.

§. 65. Διὸ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους γράφει· „ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ θεοῦ, αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὡς τῷ κυρίῳ, ὅτι ὁ ἀνήρ ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικὸς ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, αὐτὸς ὁ σωτὴρ τοῦ σώματος. ἀλλ' ὡς ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, οὕτως καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντί. οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν τὴν ἐκκλησίαν· οὕτω καὶ οἱ ἄνδρες ὀφείλουσιν ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, ἑαυτὸν ἀγαπᾷ· οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν" ***). P. 593. Pott.

§. 66. Κἀν τῇ πρὸς Κολοσσαεῖς· „αἱ γυναῖκες", φησὶν, „ὑποτάσσεσθε τοῖς ἀνδράσιν ὡς ἀνήκει ἐν κυρίῳ. οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς. τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα, τοῦτο γὰρ εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. οἱ πατέρες μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείαις ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἁπλότητι καρδίας φοβούμενοι τὸν κύριον, καὶ πᾶν ὃ ἐὰν ποιῆτε ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ δουλεύοντες καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες ὅτι ἀπὸ κυρίου ἀπολήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας, τῷ

*) Homer. Odyss. ζ. v. 182. **) 1 Corinth. 11, 3. 7.
***) Ephes. 5, 21—25. 28 sq.

γὰρ κυρίῳ Χριστῷ δουλεύετε, ὁ γὰρ ἄδικος κομίσεται ὃ ἠδίκησεν καὶ οὐκ ἔστι προσωπολημψία. οἱ κύριοι τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχετε εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανῷ *), ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος Σκύθης, δοῦλος ἐλεύθερος, ἀλλὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός **).

§. 68. Εἰκὼν δὲ τῆς οὐρανίου ἐκκλησίας ἡ ἐπίγειος, ὅπερ εὐχόμεθα καὶ „ἐπὶ γῆς γενέσθαι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ὡς ἐν οὐρανῷ" ***). „ἐνδυσάμενοι σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφήν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ἡμῖν, οὕτως καὶ ἡμεῖς. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ἡ ἀγάπη ὅ ἐστι σύνδεσμος τῆς τελειότητος, καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ σώματι, καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε" †). οὐδὲν γὰρ κωλύει πολλάκις τὴν αὐτὴν παρατίθεσθαι γραφὴν εἰς ἐντροπὴν Μαρκίωνος ἣν πως μεταβάληται πεισθεὶς, εὐχάριστον δεῖν μαθὼν τὸν πιστὸν εἶναι τῷ δημιουργῷ θεῷ τῷ καλέσαντι ἡμᾶς καὶ εὐαγγελισαμένῳ ἐν σώματι.

§. 69. Σαφὴς ἡμῖν ἐκ τούτων ἡ ἐκ πίστεως ἑνότης καὶ τίς ὁ τέλειος δέδεικται, ὥστε καὶ ἀκόντων τινῶν καὶ τὰ πλεῖστα ἑνισταμένων κἂν κολάσεις ἐπαρτῶνται πρὸς τοῦ ἀνδρὸς ἢ πρὸς τοῦ δεσπότου φιλοσοφήσει ὅ τε οἰκέτης ἥ τε γυνή. ναὶ μὴν καὶ ἐλεύθερος κἂν τυράννου θάνατος ἀπειλῆται τούτῳ κἂν ἐπὶ δικαστήρια ἄγηται καὶ εἰς κινδύνους ἐσχάτους περιέλκηται περί τε τῆς κτήσεως ἁπάσης κινδυνεύσῃ οὐκ ἀφέξεται τῆς θεοσεβείας οὐδ' ὅπως τι P. οὖν, οὐδὲ ἀπαυδήσει ποτὲ ἡ μὲν γυνὴ φαύλῳ συνοι- 594 Pott

*) Coloss. 3, 18—25. 4, 1. **) Ibid. 3, 11.
***) Matth. 6, 10. Luc. 11, 2. †) Coloss. 3, 12—15.

ψυχὴν ὑγιαίνειν᾽. ὁ δὲ λέγων ἢ μήπω τοῦ φιλοσοφεῖν ὑπάρχειν ὥραν ἢ παρεληλυθέναι τὴν ὥραν ὅμοιός ἐστι τῷ λέγοντι πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μήπω παρεῖναι τὴν ὥραν ἢ μηκέτ᾽ εἶναι τὴν ὥραν. ὥστε φιλοσοφητέον καὶ νεωτέρῳ καὶ γέροντι, τῷ μὲν ὅπως γηράσκων νεάζῃ τοῖς ἀγαθοῖς διὰ τὴν χάριν τῶν γεγονότων, τῷ δὲ ὅπως νέος ἅμα καὶ παλαιὸς ᾖ διὰ τὴν ἀφορβίαν τῶν μελλόντων᾽. P. 593. Pott.

Cap. IX.

§. 72. Περὶ δὲ τοῦ μαρτυρίου διαρρήδην ὁ κύριος εἴρηκεν, καὶ τὰ διαφόρως γεγραμμένα συντάξομεν· „λέγω δὲ ὑμῖν πᾶς ὃς ἐὰν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ, τὸν δὲ ἀρνησάμενόν με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ἀπαρνήσομαι αὐτὸν ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων“ *). „ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με ἢ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ“ **). „πᾶς οὖν ὅστις ἐὰν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς“ ***). „ὅταν δὲ φέρωσιν ὑμᾶς εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας μὴ προμεριμνᾶτε πῶς ἀπολογηθῆτε ἢ τί εἴπητε, τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ τί δεῖ εἰπεῖν“ †).

§. 73. Τοῦτον ἐξηγούμενος τὸν τόπον Ἡρακλέων ὁ τῆς Οὐαλεντίνου σχολῆς δοκιμώτατος κατὰ λέξιν φησὶν ὁμολογίαν εἶναι τὴν μὲν ἐν τῇ πίστει

*) Luc. 12, 8. **) Marc. 8, 38. ***) Matth. 10, 32.
†) Luc. 12, 11 sq.

καὶ πολιτείᾳ, τὴν δὲ ἐν φωνῇ. ἡ μὲν οὖν ἐν φωνῇ ὁμολογία καὶ ἐπὶ τῶν ἐξουσιῶν γίνεται, ἣν μόνην, φησὶν, ὁμολογίαν ἡγοῦνται εἶναι οἱ πολλοὶ, οὐχ ὑγιῶς, δύνανται δὲ ταύτην τὴν ὁμολογίαν καὶ οἱ ὑποκριταὶ ὁμολογεῖν. ἀλλ' οὐδ' εὑρεθήσεται οὗτος ὁ λόγος καθολικῶς εἰρημένος, οὐ γὰρ πάντες οἱ σωζόμενοι ὡμολόγησαν τὴν διὰ τῆς φωνῆς ὁμολογίαν καὶ ἐξῆλθον, ἐξ ὧν Ματθαῖος, Φίλιππος, Θωμᾶς, Λευῒς καὶ ἄλλοι πολλοί. καὶ ἔστιν ἡ διὰ τῆς φωνῆς ὁμολογία οὐ καθολική, ἀλλὰ μερική. καθολικὴ δὲ ἦν νῦν λέγει τὴν, ἐν ἔργοις καὶ πράξεσι καταλλήλοις τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως. ἕπεται δὲ ταύτῃ τῇ ὁμολογίᾳ καὶ ἡ μερικὴ ἡ ἐπὶ τῶν ἐξουσιῶν, ἐὰν δέῃ καὶ τῇ φωνῇ ὀρθῶς αἱρῇ, ὁμολογήσει γὰρ οὗτος καὶ τῇ προομολογήσας πρότερον τῇ διαθέσει.

§. 74. Καὶ καλῶς ἐπὶ μὲν τῶν ὁμολογούντων ἐν ἐμοὶ" εἶπεν, ἐπὶ δὲ τῶν ἀρνουμένων τὸ "ἐμὲ" προσέθηκεν. οὗτοι γὰρ κἂν τῇ ὁμολογήσωσιν αὐτὸν, ἀρνοῦνται αὐτὸν τῇ πράξει μὴ ὁμολογοῦντες, μάνοι δ' ἐν αὐτῷ ὁμολογοῦσιν οἱ ἐν τῇ καὶ αὐτὸν ὁμολογίᾳ καὶ πράξει βιοῦντες, ἐν οἷς καὶ ὁ λόγος γεῖ ἐνειλημμένος αὐτοὺς διόπερ ἐχόμενος τούτων, ἀρνεῖσθαι ἑαυτὸν οὐδέποτε δύναται" *). εἶπεν, "ὃς ἀρνήσηται ἐν ἐμοὶ", ἀλλ' "ἐμὲ". οὐδεὶς γάρ ποτε ὢν ἐν αὐτῷ ἀρνεῖται αὐτόν. τὸ δὲ "ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων" καὶ τῶν σωζομένων καὶ τῶν ἐθνικῶν δὲ ὁμοίως παρ' οἷς μὲν καὶ τῇ πολιτείᾳ, παρ' οἷς δὲ καὶ τῇ φωνῇ. διόπερ ἀρνήσασθαι οὐδέποτε δύνανται, ἀρνοῦνται δὲ αὐτὸν οἱ μὴ ὄντες ἐν αὐτῷ.

§. 75. Ταῦτα μὲν ὁ Ἡρακλέων, καὶ τὰ μὲν ἄλλα φαίνεται ὁμοδοξεῖν ἡμῖν κατὰ τὴν περικοπὴν

*) 2 Timoth. 2, 13.

ταύτην, ἐκεῖνο δὲ οὐκ ἐπέστησεν ὅτι εἰ καὶ μὴ πράξει τινὲς καὶ τῷ βίῳ „ὁμολόγησαν τὸν Χριστὸν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων", τὸ μέντοι κατὰ φωνὴν ὁμολογεῖν ἐν δικαστηρίοις καὶ μέχρι θανάτου βασανιζομένους μὴ ἀρνεῖσθαι ἀπὸ διαθέσεως πεπιστευκέναι φαίνονται, διάθεσις δὲ ὁμολογουμένη καὶ μάλιστα ἡ μηδὲ θανάτῳ τρεπομένη ὑφ' ἕνα πάντων τῶν παθῶν ἃ δὴ διὰ τῆς σωματικῆς ἐπιθυμίας ἐγεννᾶτο ἀποκοπὴν ποιεῖται· ἔστι γὰρ ὡς ἔπος εἰπεῖν ἐπὶ τέλει τοῦ βίου ἀθρόα κατὰ τὴν πρᾶξιν μετάνοια καὶ ἀληθὴς εἰς Χριστὸν ὁμολογία ἐπιμαρτυρούσης τῆς φωνῆς. εἰ δὲ „τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς" ἐν ἡμῖν μαρτυρεῖ, πῶς ἔτι ὑποκριταὶ οὓς φωνὴ μόνη μαρτυρεῖν εἴρηκεν; δοθήσεται δέ τισιν ἐὰν συμφέρῃ ἀπολογήσασθαι, ἵνα διά τε τῆς μαρτυρίας διά τε τῆς ὁμολογίας ὠφελῶνται οἱ πάντες, ἰσχυροποιούμενοι μὲν οἱ κατ' ἐκκλησίαν, θαυμάζοντες δὲ καὶ εἰς πίστιν ὑπαγόμενοι οἱ ἐξ ἐθνῶν τὴν σωτηρίαν πολυπραγμονήσαντες, οἱ λοιποὶ δὲ ὑπ' ἐκπλήξεως κατεχόμενοι.

§. 76. Ὥστε τὸ ὁμολογεῖν ἐκ παντὸς δεῖ, ἐφ' ἡμῖν γάρ, ἀπολογεῖσθαι δὲ οὐκ ἐκ παντός, οὐ γὰρ καὶ τοῦτο ἐφ' ἡμῖν. „ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται" *)· ἐπεὶ τίς οὐκ ἂν τῶν εὖ φρονούντων βασιλεύειν ἐν θεῷ, ἀλλ' οὐ δουλεύειν ἕλοιτο; „θεὸν οὖν ὁμολογοῦσί" τινες „εἰδέναι" κατὰ τὸν ἀπόστολον, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι" **), οἱ δὲ κἂν τοῦτο μόνον ὁμολογήσωσιν ἕν τι κατεπράξαντο ἐπὶ τέλει ἔργον ἀγαθόν. ἔοικεν οὖν τὸ μαρτύριον ἀποκάθαρσις εἶναι ἁμαρτιῶν μετὰ δόξης. αὐτίκα ὁ ποιμήν φησιν, „ἐκφεύξεσθε τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀγρίου θηρίου, ἐὰν ἡ καρδία ὑμῶν γένηται καθαρὰ καὶ ἄμωμος. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ κύ-

P. 216 Syb. P. 397. Pott.

*) Matth. 24, 13. **) Tit. 1, 16.

ριος, „ἐξῃτήσατο ὑμᾶς ὁ σατανᾶς", λέγει, „σινιάσαι, ἐγὼ δὲ παρῃτησάμην" *).

§. 77. Μόνος τοίνυν ὁ κύριος διὰ τὴν τῶν ἐπιβουλευόντων αὐτῷ ἀνθρώπων καὶ τὴν τῶν ἀπίστων ἀποκάθαρσιν, „ἔπιεν τὸ ποτήριον" **)· ὃν μιμούμενοι οἱ ἀπόστολοι ὡς ἂν τῷ ὄντι γνωστικοὶ καὶ τέλειοι ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν ἃς ἔπηξαν ἔπαθον. οὕτως οὖν καὶ οἱ κατ' ἴχνος τὸ ἀποστολικὸν πορευόμενοι γνωστικοὶ ἀναμάρτητοί γε εἶναι ὀφείλουσι καὶ δι' ἀγάπην τὴν πρὸς τὸν κύριον ἀγαπᾶν καὶ τὸν πλησίον, ἵν' εἰ καλοίη περίστασις ὑπὲρ ἐκκλησίας ἀσκανδάλιστοι τὰς θλίψεις ὑπομένοντες „τὸ ποτήριον πίωσιν". ὅσοι δὲ ἔργῳ μὲν παρὰ τὸν βίον, λόγῳ δὲ ἐν δικαστηρίῳ μαρτυροῦσι κἂν ἐλπίδα ἐκδεχόμενοι κἂν φόβον ὑφορώμενοι βελτίους οὗτοι τῶν στόματι μόνον ὁμολογούντων τὴν σωτηρίαν. ἀλλ' εἰ καὶ ὑπερβαίη τις ἐπὶ τὴν ἀγάπην τῷ ὄντι μακάριος οὗτος καὶ γνήσιος μάρτυς τελείως ὁμολογήσας καὶ ταῖς ἐντολαῖς καὶ τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου, ὃν ἀγαπήσας ἀδελφὸν ἐγνώρισεν ὅλον ἑαυτὸν ἐπιδοὺς διὰ τὸν θεὸν οἷον παρακαταθήκην εὐγνωμόνως καὶ ἀγαπητικῶς ἀποδιδοὺς τὸν ἀπαιτούμενον ἄνθρωπον.

Cap. X.

§. 78. Ἐπὰν δ' ἔμπαλιν εἴπῃ, „ὅταν διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην" ***)· οὐχ ὡς κακὸν τὸ διώκεσθαι παραινεῖ φεύγειν οὐδ' ὡς θάνατον φοβουμένους διὰ φυγῆς ἐκκλίνειν προστάττει τοῦτον, βούλεται δὲ ἡμᾶς μηδενὶ αἰτίους μηδὲ συναιτίους κακοῦ τινὸς γίνεσθαι σφίσιν τε αὐτοῖς, πρὸς δὲ καὶ τῷ διώκοντι καὶ τῷ ἀναιροῦντι, τρόπον γάρ τινα προσαγγέλλει ἑαυτὸν

*) Luc. 22, 31 sq. **) Matth. 20, 22. ***) Ibid. 10, 23.

περίστασθαι, ὁ δὲ παρακαύων τολμηρὸς καὶ ῥιψοκίνδυνος.

§. 79. Εἰ δὲ ὁ ἀναιρῶν „ἄνθρωπον Θεοῦ" εἰς Θεὸν ἁμαρτάνει καὶ τοῦ ἀποκτιννύντος αὐτὸν ἔνοχος καθίσταται ὁ ἑαυτὸν προσάγων τῷ δικαστηρίῳ· οὗτος δ' ἂν εἴη ὁ μὴ περιστελλόμενος τὸν διωγμὸν ἀλώσιμον διὰ θράσος παρέχων ἑαυτόν, οὗτός ἐστι τὸ P. ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ ὁ συνεργὸς γινόμενος τῇ τοῦ διώκοντος πονηρίᾳ, εἰ δὲ καὶ προσερεθίζοι, τέλεον αἴτιος, Rom. ἐκκαλούμενος τὸ θηρίον. ὡς δ' αὕτως κἂν αἰτίαν μάχης παράσχῃ τινὰ ἢ ζημίας ἢ δίκης ἧ ἔχθρας ἀφορμὴν ἐγέννησε διωγμοῦ. διὰ τοῦτ' οὖν μηδενὸς ἀντέχεσθαι τῶν ἐν τῷ βίῳ προστέτακται ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ „τῷ αἴροντι τὸ ἱμάτιον καὶ τὸν χιτῶνα προσδιδόναι" *). οὐχ ἵνα ἀπροσπαθεῖς διαμένωμεν μόνον, ἀλλ' ὡς μὴ ἀντιποιούμενοι τοὺς ἐπιδικαζομένους ἐφ' ἑαυτοὺς ἀγριαίνωμεν καὶ δι' ἡμῶν ἐπὶ τὴν τοῦ ὀνόματος διακινῶμεν βλασφημίαν.

Cap. XI.

§. 80. Ναί φασιν, εἰ κήδεται ὑμῶν ὁ Θεός, τί δήποτε διώκεσθε καὶ φονεύεσθε ἢ αὐτὸς ὑμᾶς εἰς τοῦτο ἐκδίδωσιν; ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ὑπολαμβάνομεν τοῖς περιστατικοῖς περιπίπτειν ἡμᾶς τὸν κύριον βουληθῆναι, ἀλλὰ προφητικῶς τὰ συμβήσεσθαι μέλλοντα προειρηκέναι, ὡς διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ διωχθησόμεθα, φονευθησόμεθα, ἀναισχυνδυλευθησόμεθα. ὥστ' οὐ διώκεσθαι ἠθέλησεν ἡμᾶς, ἀλλ' ἃ πεισόμεθα προεμήνυσεν διὰ τῆς τοῦ συμβήσεσθαι προαγορεύσεως εἰς καρτερίαν γυμνασίας ἢ τὴν κληρονομίαν ἐπηγγείλατο. καί τοι οὐ μόνοι, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν κολαζόμεθα. ἀλλ' ἐκεῖνοι, φασὶ, κακοῦργοι τυγχάνοντες δικαίως ὑπίσχουσι τὴν τιμωρίαν.

*) Luc. 6, 29.

§. 81. Ἄκοντες οὖν μαρτυροῦσιν ἡμῖν τὴν δικαιοσύνην τοῖς διὰ δικαιοσύνην ἀδίκως κολαζομένοις. ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἄδικον τοῦ δικαστοῦ τῆς προνοίας ἅπτεται, δεῖ γὰρ κύριον εἶναι τὸν κριτὴν τῆς ἑαυτοῦ γνώμης, μὴ νευροσπαστούμενον ἀψύχων δίκην ὀργάνων ἀφορμὰς ἴσως μόνον παρὰ τῆς ἔξωθεν αἰτίας λαμβάνοντα. δοκιμάζεται γοῦν ἐν ᾧ κρίνει καθάπερ καὶ ἡμεῖς κατά τε τὴν τῶν αἱρετῶν ἐκλογὴν κατά τε τὴν ὑπομονὴν κἂν μὴ ἀδικῶμεν, ἀλλ' ὡς ἀδικοῦσιν ἡμῖν ὁ δικαστὴς ἀφορᾷ, οὐ γὰρ οἶδεν τὰ καθ' ἡμᾶς οὐδὲ θέλει μαθεῖν, προλήψει δὲ συναπάγεται κενῇ, διὸ καὶ κρίνεται. διώκουσι τοίνυν ἡμᾶς οὐκ ἀδίκους εἶναι καταλαβόντες, ἀλλ' αὐτῷ μόνῳ τῷ Χριστιανοὺς εἶναι τὸν βίον ἀδικεῖν ὑπολαμβάνοντες αὐτούς τε οὕτω πολιτευομένους καὶ τοὺς ἄλλους τὸν ὅμοιον αἱρεῖσθαι βίον προστρεπομένους.

§. 82. Διὰ τί δὲ οὐ βοηθεῖσθε διωκόμενοι; P.
φασί. τί γὰρ καὶ ἀδικούμεθα ὡς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς 599.
θανάτῳ ἀπολυόμενοι πρὸς τὸν κύριον καὶ καθάπερ Pott.
ἡλικίας μεταβολὴν, οὕτω δὲ καὶ βίου ἐναλλαγὴν ὑπομένοντες; εἰ δὲ εὖ φρονοῖμεν χάριν εἰσόμεθα τοῖς τὴν ἀφορμὴν τῆς ταχείας ἀποδημίας παρεσχημένοις, εἰ δι' ἀγάπην μαρτυροῖμεν, εἰ δὲ μὴ, φαῦλοί τινες ἄνδρες εἶναι τοῖς πολλοῖς ἐδοκοῦμεν ἡμεῖς. εἰ ἤδεσαν δὲ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀλήθειαν, πάντες μὲν ἂν ἐπεπήδων τῇ ὁδῷ, ἐκλογὴ δὲ οὐκ ἂν ἦν. ἀλλὰ γὰρ ἡ ἡμετέρα πίστις, „φῶς" οὖσα „τοῦ κόσμου" *), ἐλέγχει τὴν ἀπιστίαν. ἐμὲ μὲν γὰρ Ἄνυτός τε καὶ Μέλητος ἀποκτεῖναι μέν τ' ἂν, βλάψειεν δ' οὐκ ἂν οὐδ' ὅπως τι οὖν· οὐ γὰρ οἶμαι θεμιτὸν εἶναι τὸ ἄμεινον πρὸς τοῦ χείρονος βλάπτεσθαι. ὥστε θαρροῦντα ἡμῶν ἕκαστον λέγειν· „κύριος ἐμοὶ βοηθὸς, οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος" **)· „δικαίων

*) Matth. 5, 14. **) Psalm. 118, 6.

γὰρ ψυχαὶ ἐν χειρὶ θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἅψηται αὐτῶν βάσανος" *).

Cap. XII

§. 83. Βασιλείδης δὲ ἐν τῷ εἰκοστῷ τρίτῳ τῶν ἐξηγητικῶν περὶ τῶν κατὰ τὸ μαρτύριον κολαζομέ-
P. νων αὐταῖς λέξεσι τάδε φησί· φημὶ γὰρ τὸ ὑπο-
217 σοι ὑποπίπτουσι ταῖς λεγομέναις θλίψεσιν ἤτοι ἡ-
Sylb. μαρτηκότες ἐν ἄλλοις λανθάνοντες παίσμασιν εἰς τοῦτο ἄγονται τὸ ἀγαθὸν χρηστότητι τοῦ περιάγον-
P. 10τος, ἄλλα ἐξ ἄλλων ὄντως ἐγκαλούμενοι ἵνα μὴ ὡς 600.
κατάδικοι ἐπὶ κακοῖς ὁμολογουμένοις πάθωσι, μηδὲ Pott.
λοιδορούμενοι ὡς ὁ μοιχὸς ἢ ὁ φονεύς, ἀλλ' ὅτι Χρι-
στιανοὶ πεφυκότες, ὅπερ αὐτοὺς παρηγορήσει μηδὲ
πάσχειν δοκεῖν, κἂν μὴ ἡμαρτηκὼς δ' ὅλως τις ἐπὶ
15τὸ παθεῖν γένηται σπάνιον μέν, ἀλλ' οὐδὲ οὗτος κατ' ἐπιβουλὴν δυνάμεώς τι πείσεται, ἀλλὰ πείσεται ὡς ἔπασχε καὶ τὸ νήπιον τὸ δοκοῦν οὐχ ἡμαρτηκέναι.

§. 84. Εἰσὶ ὑποβὰς πάλιν ἐπιφέρει· ὡς οὖν τὸ νήπιον οὐ προημαρτηκὸς ἢ ἐνεργῶς μὲν οὐχ
20ἡμαρτηκὸς οὐδὲν ἐν ἑαυτῷ, τῷ δὲ τὸ ἁμαρτῆσαι ἔχον, ἐπὰν ὑποβληθῇ τῷ παθεῖν εὐεργετεῖταί τε, πολ-
λὰ κερδαῖνον δύσκολα· οὕτωσὶ δὴ κἂν τέλειος μηδὲν ἡμαρτηκὼς ἔργῳ τύχῃ, πάσχῃ δὲ καὶ πάθῃ, ταὐτὸ ἔπαθεν ἐμφερῶς τῷ νηπίῳ, ἔχων μὲν ἐν ἑαυτῷ τὸ
25ἁμαρτητικὸν, ἀφορμὴν δὲ πρὸς τὸ ἡμαρτηκέναι μὴ λαβὼν οὐχ ἡμάρτανεν. ὥστ' οὐχ αὑτῷ τὸ μὴ ἁμαρτῆσαι λογιστέον. ὡς γὰρ ὁ μοιχεῦσαι θέλων μοιχός ἐστι κἂν τοῦ μοιχεῦσαι μὴ ἐπιτύχῃ, καὶ ὁ ποιῆσαι φόνον θέλων ἀνδροφόνος ἐστὶ κἂν μὴ δύνηται φο-
30νεῦσαι, οὕτωσὶ δὲ καὶ τὸν ἀναμάρτητον ὃν λέγω ἐὰν ἴδω πάσχοντα κἂν μηδὲν ᾖ κακὸν πεπραγὼς κακὸν ἐρῶ τὸ θέλειν ἁμαρτάνειν. πάντ' ἐρῶ γ' ὰρ μᾶλλον ἢ κακὸν τὸ προνοοῦν ἐρῶ'.

*) Sapient. 3, 2.

§. 85. Εἶθ' ὑποβὰς καὶ περὶ
χρης ὡς περὶ ἀνθρώπου λέγει· περὶ
πῶν τούτους ἅπαντας λόγους ἐλέγχ
ωσειν με προσώπων τοὺς τινων, εἰ τύχοι,
δεῖνα οὖν δι' ἡμαρτεν, ἡμαρτεν γὰρ ὁ δεῖνα
ἐπιτρέπῃς ἐρῶ, εἰ μέντοι σφοδρότερον ἐ
πάσχοντι νηπίῳ, οὐχ ἡμαρτεν, ἡμαρτεν μέν, ὁμοιός
λόγον, ἐρῶ, ἄνθρωπον δὲ τὸν ὄντως θεόν. "καθαρ
που εἶναι, δίκαιον δὲ τὸν ἀπὸ ῥύπου"
10δεὶς", ὥσπερ εἴπέ τις, προσαμαρτήσασά
Βασιλείδη ὑπόθεσις, ἐπιτίμως διὰ μαρτ
ψυχὴν ἐν ἑτέρῳ βίῳ κόλασιν ὑπομένη
θα, τὴν μὲν καθαιρομένην οἰκεία κολάσει.
ἄλλην δὲ ἐκλεκτὴν ἡμῖν λύεται χειμένην προνοία.
15τοῦτο ἀληθὲς ἐφ' ἡμῖν γὰρ ἐπὶ τοῦ
κολασθῆναι ἢ μή; Βασιλείδης. ἀρνούμενος γὰρ
ἢ κατὰ τὸν §. 86. Ἐρῶ τοίνυν, μαρτυρήσει καὶ
τος ὁμολογητοῦ, πότερον ἢ οὔ. ἀρνούμενος γὰρ
20σεται κατὰ τὴν πρόνοιαν ἐπὶ τοῦ
κολασθήσεται. εἰ δὲ καὶ τῆς ἀποβάσεως καὶ
μὴ δεῖν κολασθῆναι προνοίας ἄκων προσμαρτυρήσει. πῶς
ἀρνησομένων ἐκ τούτου φήσει τὴν ἀπώλειαν τῶν
δὲ ἔτι μισθὸς ὁ ἐνδοξότατος ἐν οὐρανῷ ἀπόκειται
25τῷ μαρτυρήσαντι διὰ τὸ μαρτυρῆσαι; εἰ δὲ τῶν ἁ-
μαρτητικὸν οὐκ εἴασεν ἡ πρόνοια ἐπὶ τὸ ἁμαρτεῖν
ἐλθεῖν, ἄδικος γίνεται κατ' ἄμφω, καὶ τὸν διὰ δι-
καιοσύνην εἰς κόλασιν ἐλκόμενον μὴ ῥυομένη, καὶ
τὸν ἀδικεῖν ἐθελήσαντα ῥυσαμένη, τοῦ μὲν ποιήσαν-
30τος δὲ ὧν ἐβουλήθη, τῆς δὲ κωλυσάσης τὸ ἔργον
καὶ μὴ δικαίως περιέποντος τὸν ἁμαρτητικόν.
§. 87. Πῶς δὲ οὐκ ἄθεος διάβολον, ἄνθρωπον δὲ ἁμαρτητικὸν τολμήσας εἰπεῖν
τὸν κύριον; πειράζων γὰρ ὁ διάβολος εἰδὼς μὲν ὃ

*) Iob. 14, 4.

ἐσμεν, οὐκ εἰδὼς δὲ εἰ ὑπομενοῦμεν, ἀλλὰ ἀποσεῖσαι τῆς πίστεως ἡμᾶς βουλόμενος καὶ ὑπάγεσθαι ἑαυτῷ πειράζει, ὅπερ καὶ μόνον ἐπιτέτραπται αὐτῷ διά τε τὸ ἡμᾶς ἐξ ἑαυτῶν σώζεσθαι δεῖν ἀφορμὰς παρὰ τῆς ἐντολῆς εἰληφότας διά τε τὸν καταισχυμμὸν τοῦ πειράσαντος καὶ ἀποτυχόντος διά τε τὴν ἰσχυροποίησιν τῶν κατὰ τὴν ἐκκλησίαν διά τε τὴν συνείδησιν τῶν θαυμασάντων τὴν ὑπομονήν. εἰ δὲ τὸ μαρτύριον ἀνταπόδοσις διὰ κολάσεως καὶ ἡ πίστις καὶ ἡ διδασκαλία δι' ἃς τὸ μαρτύριον, συνεργοὶ ἄρα αὗται κολάσεως ἢ τίς ἂν ἄλλη μείζων ἀπέμφασις γένοιτο; ἀλλὰ πρὸς μὲν τὰ δόγματα ἐκεῖνα, εἰ μετενσωματοῦται ἡ ψυχὴ καὶ περὶ τοῦ διαβόλου κατὰ τοὺς οἰκείους λεχθήσεται καιροὺς, νυνὶ δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ ταῦτα προσθῶμεν ποῦ ἔτι ἡ πίστις κατὰ ἀνταπόδοσιν τῶν προημαρτημένων τοῦ μαρτυρίου γινομένου, ποῦ δὲ ἡ ἀγάπη ἡ πρὸς τὸν θεὸν διὰ τὴν ἀλήθειαν διωκομένη καὶ ὑπομένουσα, ποῦ δὲ ἔπαινος ὁμολογήσαντος ἢ ψόγος ἀρνησαμένου; εἰς τί δὲ ἔτι χρησίμη ἡ πολιτεία ἡ ὀρθὴ τὸ νεκρῶσαι τὰς ἐπιθυμίας καὶ μηδὲν τῶν κτισμάτων μισεῖν.

§. 88. Εἰ δὲ ὡς αὐτός φησιν ὁ Βασιλείδης ἓν μέρος ἐκ τοῦ λεγομένου θελήματος τοῦ θεοῦ ὑπειλήφαμεν, τὸ ἠγαπηκέναι ἅπαντα ὅτι λόγῳ ἀποσώζουσι πρὸς τὸ πᾶν ἅπαντα, ἕτερον δὲ τὸ μηδενὸς ἐπιθυμεῖν, καὶ τρίτον μισεῖν μηδὲν, θελήματι τοῦ θεοῦ καὶ κολάσεις ἔσονται· ὅπερ ἀσεβὲς ἐννοεῖν. οὔτε γὰρ ὁ κύριος θελήματι ἔπαθεν τοῦ πατρὸς οὔθ' οἱ διωκόμενοι βουλήσει τοῦ θεοῦ διώκονται, ἐπεὶ δυνεῖν θάτερον ἢ καλόν τι ἔσται διωγμὸς διὰ τὴν βούλησιν τοῦ θεοῦ, ἢ ἀθῷοι οἱ διατιθέντες καὶ θλίβοντες. ἀλλὰ μὴν οὐδὲν ἄνευ θελήματος τοῦ κυρίου τῶν ὅλων. λείπεται δὴ συντόμως φάναι τὰ τοιαῦτα συμβαίνειν μὴ κωλύσαντος τοῦ θεοῦ, τοῦτο γὰρ μόνον σώζει καὶ τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ θεοῦ.

P. 60? Pag.

§. 89. Οὐ τὸ ἐνεργεῖν τοίνυν
ψεις, οἴεσθαι χρή, μὴ γὰρ εἴη τοῦτ
μὴ κωλύειν τοὺς ἐνεργοῦντας, πεπεῖσθαι
καταμηθῆσθαί τε εἰς καλὸν φησὶ τοῖς τῶν ἐναντίω
ῥῆμαν, „καθελὼ γοῦν παιδευτικῆς τέχνης τοίχον κα
P. καταπάτημα“ *) οὔσης ἑκάστου προνοίας ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλ
218 τῆς οὔσης ἑκάστου προνοίας ἐπὶ δὲ τοῦ
Syr. οἰκείας τῶν ἀποστόλων διὰ ἁμαρτίας, ἡμῶν. αὐτίκα δ
ἀποστολος· „ὃ τοῦτο γὰρ τὰς ὑμῶν ἀπέχεσθαι ὑμᾶ
φησιν, ἐδέκαι ἁγιασμὸς ἐστι τὸ θέλημα
πορείας, ἁγιασμῷ καὶ ὑμῶν τὸ ἑαυτ
χῆσθαι ἕκαστον τιμῇ μὴ ἐν
θυμίας καθ᾽ ἁπερ καὶ τὸ ἔθνη τὰ μὴ
15κύριον, τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖ
πρᾶγμα τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ διότι ἔκδικος
περὶ πάντων τούτων καθὼς καὶ προείπομεν
διεμαρτυράμεθα; οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς
ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ᾽ ἐν ἁγιασμῷ. τοιγαροῦν
20οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεὸν τὸν
τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον οὐκ ἐκωλύθη παθεῖν ὁ κύριος
οὖν τὸν ὕγιασμὸν ἡμῶν ἀπολογούμενός τις αὐτῶν λέ-
§. 90. Εἰ τοίνυν ἀπολογούμενος δὲ τῆς καὶ
γοι κολάζεσθαι μὲν τὸν ἀμαρτίας, τὸν καρπὸν δὲ τῆς ἀπολήψεσθαι,
25τῆς ἐνσωματώσεως τὸ ἅγιον μάρτυρα διὰ τὰς πρὸ τῆσδε αὐ-
τὰ τόνδε τὸν βίον ἀμαρτίας αὖθις ἀπολήψεσθαι, πευσόμεθα
οὕτω γὰρ διατετάχθαι τὴν διοίκησιν, εἰ μὲν οἰκονο-
τοῦ εἰ ἐκ προνοίας γίνεται ἡ ἀνταπόδοσις. εἰ δὲ
γὰρ μὴ εἴη τῆς θείας διοικήσεως οἴεται ἡ ὑπόθεσις αὖ-
30μία τῶν καθαρσίων καὶ πέπτωκεν ἡ ἐκ προνοίας καὶ
τοῖς, εἰ δὲ ἐκ προνοίας τὰ καθάρσια ἐκ προνοίας καὶ
αἱ κολάσεις. ἡ πρόνοια δὲ εἰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος,
ὡς φάναι, κινεῖσθαι ἄρχεται, ἀλλ᾽ ἐγκατεσπάρη ταῖς
οὐσίαις σὺν καὶ τῇ τῶν οὐσιῶν γενέσει πρὸς τοῦ τῶν

*) Iesai. 5, 5. **) Thessal. 4, 3—8.

ὅλων θεοῦ. ὧν οὕτως ἐχόντων ἀνάγκη ὁμολογεῖν αὐτοὺς ἢ τὴν κόλασιν μὴ εἶναι ἄδικον καὶ δικαιοπραγοῦσαν οἱ καταδικάζοντες καὶ διώκοντες τοὺς μάρτυρας, ἢ ἐκ θελήματος ἐνεργεῖσθαι τοῦ θεοῦ καὶ τοὺς διωγμούς. οὐκέτι οὖν ὁ πόνος καὶ ὁ φόβος. ὡς αὐτοὶ λέγουσιν ἐπισυμβαίνει τοῖς πράγμασιν ὡς ὁ ἰὸς τῷ σιδήρῳ, ἀλλ' ἐκ βουλήσεως ἰδίας προσέρχεται τῇ ψυχῇ.

P. 603. Pott.

Cap. XIII.

§. 91. Καὶ περὶ μὲν τούτων πολὺς ὁ λόγος ὅσον ἐν ὑστέρῳ σκοπεῖν ἀποκείσεται κατὰ καιρὸν διαλαμβάνουσιν, Οὐαλεντῖνος δὲ ἔν τινι ὁμιλίᾳ κατὰ λέξιν γράφει· „ἀπ' ἀρχῆς ἀθάνατοί ἐστε καὶ τέκνα ζωῆς ἐστὲ αἰωνίας, καὶ τὸν θάνατον ἠθέλετε μερίσασθαι εἰς ἑαυτοὺς ἵνα δαπανήσητε αὐτὸν καὶ ἀναλώσητε καὶ ἀποθάνῃ ὁ θάνατος ἐν ὑμῖν καὶ δι' ὑμῶν. ὅταν γὰρ τὸν μὲν κόσμον λύητε, ὑμεῖς δὲ μὴ καταλύησθε, κυριεύετε τῆς κτίσεως καὶ τῆς φθορᾶς ἁπάσης'. φύσει γὰρ σωζόμενον γένος ὑποτίθεται καὶ αὐτὸς ἐμφερῶς τῷ Βασιλείδῃ, ἄνωθεν δὲ ἡμῖν δεῦρο τοῦτο δὴ τὸ διάφορον γένος ἐπὶ τὴν τοῦ θανάτου καθαίρεσιν ἧκειν, θανάτου δὲ γένεσιν ἔργον εἶναι τοῦ κτίσαντος τὸν κόσμον. διὸ καὶ τὴν γραφὴν ἐκείνην οὕτως ἐκδέχεται, „οὐδεὶς ὄψεται τὸ πρόσωπον τοῦ θεοῦ καὶ ζήσεται" *)· ὡς θανάτου αἰτίου. περὶ τούτου τοῦ θεοῦ ἐκεῖνα αἰνίττεται γράφων αὐταῖς λέξεσιν, „ὅπόσον ἐλάττων ἡ εἰκὼν τοῦ ζῶντος προσώπου, τοσοῦτον ἦσσων ὁ κόσμος τοῦ ζῶντος αἰῶνος.

§. 92. Τίς οὖν αἰτία τῆς εἰκόνος; μεγαλωσύνη τοῦ προσώπου παρεσχημένου τῷ ζωγράφῳ τὸν τύπον, ἵνα τιμηθῇ δὲ ὀνόματος αὐτοῦ, οὐ γὰρ αὐθεντικῶς εὑρέθη μορφή, ἀλλὰ τὸ ὄνομα ἐπλήρωσαν τὸ ὑστε-

*) Exod. 33, 20.

φῆσαν ἐν πλάσει. συνεργεῖ δὲ καὶ τὸ τοῦ θεοῦ ἀόρατον εἰς πίστιν τοῦ πεπλασμένου, τὸν μὲν γὰρ δημιουργὸν ὡς θεὸν καὶ πατέρα κληθέντα εἰκόνα τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ προφήτην προσεῖπεν, ζωγράφον δὲ τὴν σοφίαν ἧς τὸ πλάσμα ἡ εἰκών, εἰς δόξαν τοῦ ἀοράτου, ἐπεὶ ὅσα ἐκ συζυγίας προέρχεται πληρώματά ἐστιν, ὅσα δὲ ἀπὸ ἑνὸς εἰκόνες. ἐπεὶ δὲ τὸ φαινόμενον αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἡ ἐκ μεσότητος ψυχὴ ἔρχεται τὸ διαφέρον, καὶ τοῦτ' ἔστι τὸ ἐμφύσημα τοῦ διαφέροντος πνεύματος καὶ καθ' ὅλου ὃ ἐμπνεῖται τῇ ψυχῇ τῇ εἰκόνι τοῦ πνεύματος, καὶ καθόλου τὰ ἐπὶ τοῦ δημιουργοῦ λεγόμενα τοῦ κατ' εἰκόνα γενομένου, ταῦτ' ἐν εἰκόνος αἰσθητῆς μοίρᾳ ἐν τῇ γενέσει περὶ τὴν ἀνθρωπογονίαν προπεφητεῦσθαι λέγουσι. καὶ δὴ μετάγουσι τὴν ὁμοιότητα καὶ ἐφ' ἑαυτοὺς ἄγνωστον τῷ δημιουργῷ τὴν τοῦ διαφέροντος ἐπένθεσιν πνεύματος γεγενῆσθαι παραδιδόντες.

P. 604. Pott.

§. 93. Ὅταν μὲν οὖν περὶ τοῦ ἕνα εἶναι τὸν θεὸν τὸν διὰ νόμου καὶ προφητῶν καὶ εὐαγγελίου κηρυσσόμενον διαλαμβάνωμεν καὶ πρὸς ταῦτο διαλεξόμεθα, ἀρχικὸς γὰρ ὁ λόγος, πρὸς δὲ τὸ κατεπεῖγον ἀπαντητέον. εἰ ἐπὶ τὸ καταλῦσαι θάνατον ἀφικνεῖται τὸ διαφέρον γένος, οὐχ ὁ Χριστὸς τὸν θάνατον κατήργησεν, εἰ μὴ καὶ αὐτὸς αὐτοῖς ὁμοούσιος λεχθείη, εἰ δ' εἰς τοῦτο κατήργησεν ὡς μὴ τοῦ διαφέροντος ὄπτεσθαι γένους, οὐχ οὗτοι τὸν θάνατον καταργοῦσιν οἱ ἀντίμιμοι τοῦ δημιουργοῦ οἱ τῆς ἐκ μεσότητος ψυχῆς τῇ σφετέρᾳ εἰκόνι ἐμφυσῶντες τὴν ζωὴν τὴν ἄνωθεν κατὰ τὴν τοῦ δόγματος αἵρεσιν, οὐδὲν διὰ τῆς μητρὸς ταῦτο συμβαίνειν λέγωσιν, ἀλλὰ κἂν εἰ σὺν Χριστῷ καταστρατεύεσθαι τοῦ θανάτου λέγοιεν ὁμολογοῦντων τὸ δόγμα τὸ κεκρυμμένον, ὡς τῆς θείας ταῦ δημιουργοῦ κατατρέχειν τολμῶσι δυνάμεως, τὴν κτίσιν τὴν αὐτοῦ ὡς κρείττους ἐπανορθούμενοι, πειρώμενοι σώζειν τὴν ψυχικὴν εἰκόνα, ἣν αὐτὸς ῥύσασθαι τῆς φθορᾶς οὐ κατίσχυσεν. εἰη δ' ἂν

καὶ ὁ κύριος ἀμείνων τοῦ δημιουργοῦ θεοῦ, οὐ γὰρ ἂν ποτε ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ διαφιλονεικοίη καὶ ταῦτα ἐν θεοῖς.

§. 94. Ὅτι δὲ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ υἱοῦ πατὴρ ὁ δημιουργὸς τῶν συμπάντων ὁ παντοκράτωρ κύριος, εἰς ἐκείνων ἀνεβαλόμεθα τὴν σκέψιν καὶ ἣν πρὸς τὰς αἱρέσεις ὑπεσχήμεθα διαλέξασθαι, τοῦτον εἶναι μόνον δεικνύντες τὸν ὑπ' αὐτοῦ κεκηρυγμένον. ἀλλ' ἡμῖν γε ὁ ἀπόστολος εἰς τὴν τῶν θλίψεων ὑπομονὴν γράφων, „καὶ τοῦτο", φησίν, „ἀπὸ θεοῦ, ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν· τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, οἷον εἴδετε ἐν ἐμοὶ, καὶ νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί. εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τινα σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοὶ, πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν· ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες. εἰ δὲ σπένδεται ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ τῇ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως χαίρων καὶ συγχαίρων" *), πρὸς οὓς ὁ λόγος τῷ ἀποστόλῳ, τοὺς Φιλιππησίους „συμμετόχους τῆς χάριτος" καλῶν, πῶς αὐτοὺς „συμψύχους" **) καὶ ψυχικοὺς λέγει; ὁμοίως καὶ περὶ Τιμοθέου καὶ ἑαυτοῦ γράφων· οὐδένα γὰρ ἔχω", φησὶν „ἰσόψυχον, ὅστις γνησίως περὶ τὰ ὑμῶν μεριμνήσει· οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ" ***).

§. 95. Μὴ τοίνυν ψυχικοὺς ἐν ἀνειδους μέρει λεγόντων ἡμᾶς οἱ προειρημένοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Φρύγες ἤδη γὰρ καὶ οὗτοι τοὺς τῇ νέᾳ προφητείᾳ μὴ πρὸσέχοντας ψυχικοὺς καλοῦσιν, πρὸς οὓς ἐν τοῖς περὶ προφητείας διαλεξόμεθα. ἀγάπην οὖν ἀσκεῖν τὸν τέλειον χρὴ, κἀνθένδε ἐπὶ τὴν θείαν φιλίαν

*) Philipp. 1, 29. 30. 2, 1 sq. 17. **) Ibid. 1, 7. ***) Ibid. 2, 20 sq.

σπεύδειν δι' ἀγάπην ἐκτελοῦντα τὰς ἐντολάς. τὸ δὲ ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθροὺς οὐκ ἀγαπᾶν τὸ κακὸν λέγει οὐδὲ ἀσέβειαν ἢ μοιχείαν ἢ κλοπήν, ἀλλὰ τὸν κλέπτην καὶ τὸν ἀσεβῆ καὶ τὸν μοιχὸν, οὐ καθὸ ἁμαρτάνει καὶ ᾗ ποιᾷ ἐνεργείᾳ μολύνει τὴν ἀνθρώπου προσηγορίαν, καθὸ δὲ ἄνθρωπός ἐστι καὶ ἔργον Θεοῦ· ἀμέλει τὸ ἁμαρτάνειν ἐνεργείᾳ κεῖται οὐκ οὐσίᾳ, διὸ οὐδὲ ἔργον Θεοῦ.

§. 96. Ἐχθροὶ δὲ οἱ ἁμαρτάνοντες εἴρηνται Θεοῦ· οἱ ἐχθροὶ δὴ τῶν ἐντολῶν αἷς μηδὲ ὑπακηκόασι γενόμενοι ὥσπερ φίλοι οἱ ὑπακηκοότες οἱ μὲν διὰ τὴν ἀπαλλοτρίωσιν τὴν ἐκ προαιρέσεως προσαγορευθέντες, οὐθὲν γὰρ ἡ ἔχθρα οὐδ' ἡ ἁμαρτία ἄνευ τοῦ ἐχθροῦ καὶ τοῦ ἁμαρτάνοντος, καὶ τὸ μηδενὸς ἐπιθυμεῖν, οὐχ ὡς ἀλλοτρίων τῶν ἐπιθυμητῶν ὄντων, πόθον μὴ ἔχειν διδάσκει, καθάπερ ὑπειλήφασιν οἱ τὸν κτίστην ἄλλον εἶναι παρὰ τὸν πρῶτον Θεὸν δογματίζοντες, οὔθ' ὡς ἐβδελυγμένης καὶ κακῆς οὔσης τῆς γενέσεως, ἄθεοι γὰρ αἱ δόξαι αὗται· ἀλλότρια δὲ ἡμεῖς φαμὲν τὰ τοῦ κόσμου οὐχ ὡς ἄτοπα, οὐδ' ὡς οὐχὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ πάντων κυρίου· ἀλλ' ἐπειδὴ μὴ καταμένομεν ἐν αὐτοῖς τὸν πάντα αἰῶνα, κτήσει ὄντα ἀλλότρια καὶ τῶν κατὰ διαδοχὴν ὑπάρχοντα, χρήσει δὲ ἑκάστου ἡμῶν ἴδιά δι' οὓς καὶ ἐγένετο, πλὴν ἐφ' ὅσον γε αὐτοῖς ἀναγκαῖον συμπαρεῖναι. κατὰ φυσικὴν τοίνυν ὄρεξιν χρηστέον τοῖς κεκωλυμένοις καλῶς, πᾶσιν ὑπερέκπτωσιν καὶ συμπάθειαν παραιτουμένους.

Cap. XIV.

§. 97. Ὅσῃ καὶ χρηστότης, „ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν", λέγει, „εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς. καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμῖν" *) καὶ τὰ ὅμοια· οἷς προστίθησιν, „ἵνα γένησθε υἱοὶ τοῦ

*) Matth. 5, 44 sq.

πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς", τὴν ἐξομοίωσιν τὴν πρὸς Θεὸν αἰνισσόμενος. πάλιν δ' αὖ φησὶν, "ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχὺ, ἕως ὅτου εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ" *)· ἀντίδικος δὲ οὐ τὸ σῶμα φησί τινες βούλονται, ἀλλ' ὁ διάβολος καὶ οἱ τούτῳ ἐξομοιούμενοι, ὁ συνοδεύων ἡμῖν δὲ ἀνθρώποις τῶν ζηλούντων τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν τῷ ἐπιγείῳ τῷδε βίῳ. οὐχ οἷόν τε οὖν μὴ παθεῖν τὰ ἔχθιστα τοὺς ὁμολο- P. γοῦντας μὲν ἑαυτοὺς εἶναι τοῖς τοῦ Χριστοῦ, ἐν δὲ 606. τοῖς τοῦ διαβόλου καταγινομένους ἔργοις· γέγραπται Pott. γὰρ, "μή ποτε παραδῷ σε τῷ κριτῇ, ὁ κριτὴς δὲ τῷ ὑπηρέτῃ", τῆς ἀρχῆς τοῦ διαβόλου.

§. 98. "Πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος", ὁ κατ' ἐπιφορὰν τῶν διωκόντων, "οὔτε ζωὴ", ἡ κατὰ τὸν βίον τοῦτον, "οὔτε ἄγγελοι", οἱ ἀποστάται, "οὔτε ἀρχαὶ", ἀρχὴ δὲ τῷ Σατανᾷ ὁ βίος ὃν εἵλετο, τοιαῦται γὰρ αἱ κατ' αὐτὸν ἀρχαί τε καὶ ἐξουσίαι τοῦ σκότους, "οὔτε τὰ ἐνεστῶτα", ἐν οἷς ἐσμὲν κατὰ τὸν τοῦ βίου χρόνον ὡς τοῦ μὲν στρατιώτου ἡ ἐλ- πὶς, τοῦ ἐμπόρου δὲ τὸ κέρδος, "οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθμοι, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα", κατ' ἐνέργειαν τὴν οἰκείαν ἀνθρώπῳ ἀντιπράττειν τῇ πίστει τοῦ προαι- ρουμένου, κτίσις δὲ συνωνύμως καὶ ἐνέργεια λέγεται ἔργον ἡμέτερον οὖσα· ἡ τοιάδε ἐνέργεια "οὐ δυνή- σεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν" **). ἔχεις συγ- κεφαλαίωσιν γνωστικοῦ μάρτυρος.

Cap. XV.

§. 99. "Οἴδαμεν δὲ ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν" τὴν κοινὴν ἐν τοῖς κοινοῖς καὶ τὴν ὅτι εἷς Θεὸς, πρὸς πιστοὺς γὰρ ἐπέστελλεν· ὅθεν ἐπιφέρει, "ἀλλ' οὐκ ἐν

*) Matth. 5, 24. **) Roman. 8, 38. sq.

πᾶσιν ἡ γνῶσις" ἐν ὀλίγοις παραδιδομένη. εἰσὶ δὲ οἳ φασι τὴν περὶ τῶν εἰδωλοθύτων γνῶσιν οὐκ ἐν πᾶσι φέρειν, „μή πως ἡ ἐξουσία ἡμῶν πρόσκομμα τοῖς ἀσθενέσι γένηται, ἀπόλλυται" γὰρ „ὁ ἀσθενῶν τῇ σῇ γνώσει" *). κἂν φύσκωσι, κἂν „πᾶν τὸ ἐν μακέλλῃ πωλούμενον ἀγοράζειν δεῖ" **), κατὰ πεῦσιν ἐπάγοντες τὸ „μηδὲν ἀνακρίνοντες", ἐπ' ἴσης τῷ ἀνακρίνοντες γελοίαν ἐξήγησιν παραθήσονται. ὁ γὰρ ἀπόστολος, „πάντα", φησὶ „τὰ ἄλλα ὠνεῖσθε ἐκ μακέλλου μηδὲν ἀνακρίνοντες", καθ' ὑπεξαίρεσιν τῶν δηλουμένων κατὰ τὴν ἐπιστολὴν τὴν καθολικὴν τῶν ἀποστόλων ἁπάντων, „σὺν τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος" ***), τῇ γεγραμμένῃ μὲν ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων, διακομισθείσῃ δὲ εἰς τοὺς πιστοὺς δι' αὐτοῦ διακονοῦντος τοῦ Παύλου· ἐμήνυσαν γὰρ P. „ἐπάναγκες" ἀπέχεσθαι δεῖν „εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος 220. καὶ πνικτῶν καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντας Sylb. ἑαυτοὺς εὖ πράξειν". ἕτερον οὖν ἐστι τὸ εἰρημένον πρὸς τοῦ ἀποστόλου· „μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν P. γυναῖκα περιάγειν; ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι καὶ 607. οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου καὶ Κηφᾶς; ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ", φησίν· „ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μὴ ἐγκοπὴν δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ" †)· ἤτοι φορτία περιάγοντες δέον εὐλύτους εἰς πάντας εἶναι, ἢ ὑπόδειγμα τοῖς θέλουσιν ἐγκρατεύεσθαι γινόμενοι, μὴ οἰκοδομούμενοι εἰς τὸ ἀηδῶς τὰ παρατιθέμενα ἐσθίειν καὶ ὡς ἔτυχεν ὁμιλεῖν τῇ γυναικὶ, μάλιστα δὲ τοὺς τηλικαύτην οἰκονομίαν πεπεισμένους ὑπόδειγμα τοῖς μανθάνουσιν ἄχραντον ἐκκεῖσθαι προσήκει.

§. 100. „Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα", φησὶν, „ἵνα τοὺς πάντας κερ-

*) 1 Corinth. 8, 1. 7. 9. 11. **) Ibid. 10, 25.
***) Actor. 15, 24 sq. †) 1 Corinth. 9. 4 sq. 12. 19. 25.

δήσω, καὶ πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται". „ἀλλὰ τοῦ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς" *). διὰ τὴν συνείδησιν οὖν ἀφεκτέον ὧν ἀφεκτέον. „συνείδησιν δὲ λέγω, οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ". συγκωτικὴ γάρ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου ἵνα μὴ κακῶς οἰκοδομηθῇ ἀμαθίᾳ μιμούμενος ὃ μὴ γινώσκει καταφρονητὴς ἀπὸ μεγαλόφρονος γινόμενος. „ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; εἰ ἐγὼ χάριτι μετέχω τί βλασφημοῦμαι ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ; πάντα οὖν ὅσα ποιεῖτε εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε". ὅσα ὑπὸ τὸν κανόνα τῆς πίστεως ποιεῖν ἐπιτέτραπται.

Cap. XVI.

§. 101. „Καρδίᾳ μὲν πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν". λέγει γοῦν ἡ γραφή, „πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται", τουτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ᾧ κηρύσσομεν, ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς τὸ ῥῆμα τῷ στόματί σου ὅτι κύριος Ἰησοῦς, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι ὁ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν σωθήσῃ" **). ἀντικρυς τελείαν δικαιοσύνην ὑπογράφει ἐγγὺς τε καὶ θεωρίᾳ πεπληρωμένην. „εὐλογητέον οὖν τοὺς διώκοντας· εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε" ***). „ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν, αὕτη ἐστὶ τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ θεοῦ ἐγενόμεθα" †), δι' ὀλίγης ταύτης προφάσεως τὰ τῆς ἀγάπης ἔργον ἐνδεικνύμενοι, ὅτι οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ".

§. 102. Ταῦτα μὲν περὶ τῆς γνώσεως ὁ ἀπόστολος· τὴν δὲ κοινὴν διδασκαλίαν τῆς πίστεως,

*) 1 Corinth. 10, 28 — 31. **) Romer. 10, 10. 20 sq. 8 sq. ***) Ibid. 12, 14. †) 2 Corinth. 1, 12.

δομὴν γνώσεως" *)
Κορινθίους· "ἀγάπη
αὐτὸ κάλυμμα τοῖς
πλάσας διαθήκης μέν
στὴν πρὸς τὸν κύριον
στασιν ἔδειξε τοῖς
σαρκὶ τοῦ βίου ἔρωτα
ήματα ἐχιδνῶν" **)
φιλήδονους, τοὺς διὰ
καὶ τὰς ἀλλήλων
τέμνοντας, κεφαλάς
μηδὲ γλώσσῃ"
ἐν ἔργῳ καὶ ἀλη
ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμέν
ἀγάπη καὶ ἡ θεοσέβ
ἀγάπη· ἀλλ' ἡ τελεία
βὸν" †).
ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν
στικῇ ποθοῦντι γενέσ
γίνου τῶν πιστῶν, ἐν
ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ" ††
της πρὸς τὴν κοινὴν
§. 103. Καὶ
ἀπόστολος διὰ τοσῶνδ
φῶν· "ἐγὼ γὰρ ἥκιστ
οἶδα καὶ ταπεινοῦσθ
παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμ
νεινᾶν καὶ περισσεύειν
ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με"
τροπὴν ἄλλοις διαλεγόμ
μιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρ
σθέντες πολλὴν ἄθλησ

*) 2 Corinth. 2, 14.
**) 1 Ioann. 3, 18. 19.
†) 1 Timoth.

τοῦτο μὲν ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες. καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε γινώσκοντες ἔχειν ἑαυτοὺς κρείττονα ὕπαρξιν καὶ μένουσαν. μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παρρησίαν ὑμῶν ἥτις ἔχει μεγάλην μισθαποδοσίαν, ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν· ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον ὁ ἐρχόμενος ἥξει καὶ οὐ χρονιεῖ. ὁ δὲ δίκαιός μου ἐκ πίστεως ζήσεται. καὶ ἐὰν ὑποστείληται οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ· ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν" *) ψυχῆς. P. 609. Pott.

§. 104. Εἶτά σοι σημῆνος ὑποδειγμάτων θείων παρίστησιν. „ἦ γὰρ οὐ πίστει", φησί, „δι' ὑπομονῆς κατώρθωσαν οἱ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖραν λαβόντες, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς; ἐλιθάσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. καὶ πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ". ἀπολείπεται νοεῖν τὸ κατὰ παρασιώπησιν εἰρημένον „μένοι".

P. 221. Sybl.

§. 105. Ἐπιφέρει γοῦν, „περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου τοῦ θεοῦ, ἀγαθὸς γὰρ ἦν, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι. τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος ἅγιον καὶ διειδὲς μαρτύρων ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν" **). ὅτι μὲν

*) Hebr. 10, 32 — 39. **) Ibid. 11, 36 — 40. 12, 1 sq.

στολῆ §. 107. Καὶ μὴν ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπι-
τινὰ τοῦ ἀπόστολος Κλήμης καὶ αὐτὸς ἡμῖν τύπον P.
παρεπιδημήσας γνωστικοῦ ὑπογράφων λέγει· τίς γὰρ 610.
30βαίαν πίστιν ὑμῶν οὐκ ἐδοκίμασεν, τὴν τε παντίρετον καὶ βε- Rom.
καὶ ἐπιεικῆ ἐν Χριστῷ εὐσέβειαν οὐκ ἐθαύμασεν, καὶ

*) Hebr. 11, 26 sq. **) Sapient. 3, 2—4. ***) Iu

Cap. XVII.

τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς φιλοξενίας ὑμῶν ἦθος οὐκ ἐκήρυξεν, καὶ τὴν τελείαν καὶ ἀσφαλῆ γνῶσιν οὐκ ἐμακάρισεν; ἀπροσωπολήπτως γὰρ πάντα ἐποιεῖτε, καὶ ἐν τοῖς νομίμοις τοῦ θεοῦ ἐπορεύεσθε καὶ τὰ ἑξῆς. εἶτ' ἐμφανέστερον· ἀτενίσωμεν οὖν εἰς τοὺς τελείως λειτουργήσαντας αὐτοῦ τῇ μεγαλοπρεπεῖ δόξῃ, λάβωμεν Ἐνὼχ ὃς ἐν ὑπακοῇ δίκαιος εὑρεθεὶς μετετέθη, καὶ Νῶε ὃς πιστεύσας διεσώθη, καὶ Ἀβραὰμ ὃς διὰ πίστιν καὶ φιλοξενίαν „φίλος θεοῦ" *); πατὴρ δὲ τοῦ Ἰσαὰκ προσηγορεύθη. διὰ φιλοξενίαν καὶ εὐσέβειαν Λὼτ ἐσώθη ἐκ Σοδόμων, διὰ πίστιν καὶ φιλοξενίαν ἐσώθη Ῥαὰβ ἡ πόρνη, δι' ὑπομονὴν καὶ πίστιν ἐν δέρμασιν αἰγείοις καὶ μηλωταῖς καὶ τριχῶν καμηλείων πλέγμασιν περιεπάτησαν κηρύσσοντες τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, λέγομεν δὲ Ἠλίαν καὶ Ἐλισσαῖον, Ἰεζεκιήλ τε καὶ Ἰωάννην, τοὺς προφήτας.

Patt.

§. 108. Ὁ γάρ τοι „φίλος θεοῦ" διὰ πίστιν ἐλευθέραν κληθεὶς Ἀβραὰμ οὐκ ἐπήρθη τῇ δόξῃ; μετριοπαθῶν δὲ ἔλεγεν; „ἐγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδός" **). περί τε τοῦ Ἰωὰβ οὕτως γέγραπται· „Ἰὼβ δὲ ἦν δίκαιος καὶ ἄμεμπτος, ἀληθινὸς καὶ θεοσεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς κακοῦ" ***). οὗτος ὁ νικήσας δι' ὑπομονῆς τὸν πειράσαντα καὶ μαρτυρήσας ἅμα καὶ μαρτυρηθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὃς ταπεινοφροσύνῃ ἀντέχεται καὶ λέγει, „οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, οὐδ' εἰ μιᾶς ἡμέρας ἡ ζωὴ αὐτοῦ" †). Μωϋσῆς „ὁ πιστὸς θεράπων ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ" ††), πρὸς τὸν χρηματίζοντα ἐκ τῆς βάτου, εἶπεν, „τίς εἰμι ἐγὼ, ὅτε με πέμπεις; ἐγὼ δέ εἰμι ἰσχνόφωνος καὶ βραδύγλωσσος" φωνὴν κυρίου διὰ γλώσσης ἀνθρωπίνης διακονῆσαι. καὶ πάλιν. „ἐγὼ δέ εἰμι ἀτμὶς ἀπὸ χύτρας" †††). „θεὸς γὰρ

*) Iacob. 2, 23. **) Genes. 18, 27. ***) Iob. 1, 1. †) Ibid. 14, 4 sq. ††) Hebr. 3, 5. †††) Exod. 3, 11. 4, 10.

ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς
ρις" *).

§. 109. Ναὶ μὴν καὶ Δαβὶδ
ρῶν ὁ κύριος λέγει, τὸν εὗρον ἄνδρα κα
μου, Δαβὶδ, τὸν τοῦ Ἰεσσαί, ἐν ἐλαίῳ
αὐτὸν" **), ἀλλὰ καὶ αὐτὸς λέγει
„ἐλέησόν με ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα
κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν
ἀνόμημά μου, ἐπιπλεῖον πλύνόν με
10μου καὶ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μου καθάρ
ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω, καὶ ἡ ἁμαρτ
μού ἐστι διὰ παντός" ***). ἔπειτα τὴν
νόμῳ αἰνιττόμενος ἁμαρτίαν γνωστικῶς
ἐπιφέρει· „σοὶ μόνῳ ἥμαρτον καὶ τὸν
15σου ἐποίησα" ****), λέγει γάρ που ἡ
κυρίου, λύχνος ἐρευνῶν τὰ ταμεῖα τῆς
καὶ ὅσῳ τις διακαιοπραγῶν γνωστικώτερος
προσεχέστερον τούτῳ τὸ πνεῦμα τὸ
ἐγγίζει τοῖς δικαίοις ὁ κύριος καὶ οὐδὲν
20τὸν τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν διαλογισμῶν
τὸν κύριον Ἰησοῦν λέγω, τὸν τῷ
θελήματι ἐπίσκοπαν τῆς καρδίας ἡμῶν.
ὑπὲρ ἡμῶν ἠγιάσθη-

§. 110. Ἐντραπῶμεν οὖν τοὺς
25ἡμῶν καὶ αἰδεσθῶμεν τοὺς πρεσβυτέρους
μεν τοὺς νέους, παιδεύσωμεν τὴν παιδείαν
μακάριος γὰρ ὃς εἶν διδάσκῃ καὶ ποιῇ
κατ' ἀξίαν· μεγαλόφρονος δὲ ἐννοίας ἐστὶν
ρητικῆς τῆς ἀληθείας. τὰς γυναῖκας
30ἀγαθὸν διορθωσώμεθα, τὸ ἀξιαγάπητον
ἁγνείας, φησὶν, ἐνδειξάσθωσαν· τὸ ἀκέραιον
τητος αὐτῶν βούλημα ἀποδειξάτωσαν·
τῆς γλώσσης αὐτῶν διὰ τῆς σιγῆς φανε

*) Iacob. 4, 6. 1 Petr. 5, 5. **) Psalm.
***) Ibid. 51, 1—4. †) Prouerb. 20, 27.

P. τωσαν, τὴν ἀγάπην αὐτῶν μὴ κατὰ προσκλίσεις, ἀλλὰ
222. πᾶσι τοῖς φοβουμένοις τὸν Θεὸν ὁσίως ἴσην παρ-
Syb. χέτωσαν. τὰ τέκνα ἡμῶν τῆς ἐν Χριστῷ παιδείας
μεταλαβέτωσαν, μαθέτωσαν τί ταπεινοφροσύνη παρὰ
5Θεῷ ἰσχύει, τί ἀγάπη ἁγνὴ παρὰ Θεῷ δύναται, πῶς
ὁ φόβος τοῦ κυρίου καλὸς καὶ μέγας, σώζων πάντας
τοὺς ἐν αὐτῷ ὁσίως ἀναστρεφομένους ἐν καθαρᾷ καρ-
δίᾳ, ἐρευνητὴς γὰρ ἐνθυμήσεων καὶ ἐνθυμημάτων· οὗ
ἡ πνοὴ αὐτοῦ ἐν ἡμῖν ἐστὶ, καὶ ὅταν θέλῃ, ἀνέλει
10αὐτήν.

§. 111. Ταῦτα δὲ πάντα βεβαιοῖ ἡ ἐν Χριστῷ
πίστις. „δεῦτε τέκνα"; ὁ κύριος λέγει· „ἀκούσα-
τέ μου, φόβον κυρίου διδάξω ὑμᾶς. τίς ἐστιν ἄν-
θρωπος ὁ θέλων ζωὴν ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγα-
15θάς"; εἶτα ἑβδομάδος καὶ ὀγδοάδος μυστήριον γνω-
στικὸν ἐπιφέρει· „παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ
κακοῦ καὶ χεῖλη συὸ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον, ἔκκλινον
ἀπὸ κακοῦ καὶ ποίησον ἀγαθὸν, ζήτησον εἰρήνην
καὶ δίωξον αὐτήν". γνῶσιν γὰρ αἰνίττεται διὰ τού-
20των μετά τε ἀποχῆς κακῶν μετά τε ἐνεργείας ἀγα-
θῶν ἔργῳ τε καὶ λόγῳ τελειοῦσθαι διδάσκων. „ὀφθαλ-
μοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν
αὐτῶν, πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακὰ τοῦ
ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν".
25 §. 112. „Ἐκέκραξεν δὲ ὁ κύριος καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων ἐρύσατο αὐτόν" *). „πολλαὶ μὲν γὰρ μάστιγες τῶν ἁμαρτωλῶν, τοὺς δὲ P.
ἐλπίζοντας ἐπὶ κύριον ἔλεος κυκλώσει" **). πλήθους δὲ 313.
ἐλέου περιέχεσθαι τὸν ἐλπίζοντα γνησίως λέγει· ὅτι Rom.
30δὲ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ γέγραπται, διὰ
Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ ἀσύνετος καὶ ἐσκοτισμένη διάνοια
ἡμῶν ἀναθάλλει εἰς τὸ φῶς. διὰ τούτου ἠθέλησεν
ὁ δεσπότης τῆς ἀθανάτου γνώσεως ἡμᾶς γεύσασθαι
ῥητότερον καὶ τὸ τῆς γνώσεως ἰδίωμα ἐμφαίνων

*) Psalm. 34, 12 — 19. **) Ibid. 32, 10.

προδήλων. οὖν ὅτε
ἐπήγαγεν·
ἐκκεκυφότες εἰς τὰ βάθη, ἃ ἧς
τάξει ποιεῖν ὀφείλομεν, ὅσα ὁ
λευσεν, κατὰ καιροὺς τεταγμέ
σεσθαι τὴν σαρκίαν αὐτοῦ
ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς· ὁ ταπεινό
ἑαυτῷ, ἀλλ' ἐν τῷ ὑφ' ἑτέρου
ὁ ἄγνος τῇ σαρκὶ μὴ ἐλαττόνε
ξενός ἐστιν, ὁ ἐπεχορηγῶν πλείονες κα
10ὁρᾶτε ἀδελφοί, ὅσῳ μᾶλλον κα
τοσούτῳ ὑποκείμεθα

Cap. XVIII.

§. 113. Ἡ σεμνὴ οὖν σῆς
15καὶ ἁγνὴ ἀγωγὴ κατὰ τὸν Κλήμη
ζητεῖ ἐάν τε μαρτυρῇ ἐάν τε καὶ
λέγῳ, διττῷ δὲ τούτῳ, ἀγαφάφ
αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, τὸ ἀγαπᾶν
πλησίον, ἀξίτη εἰς τὸ ἀνεκδεήτ
20 „ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρ
πάντα ἀνέχεται, πάντα μακροθυ
ἡμᾶς τῷ θεῷ, πάντα ποιεῖ ἐν
ἀγάπῃ ἐτελειώθησαν πάντες οἱ
δίχα ἀγάπης οὐδὲν εὐάρεστον
25τελειότητος αὐτῆς οὐκ ἔστιν ἐξεύ
ἱκανὸς ἐν αὐτῇ εὑρεθῆναι, εἰ
καταξιώσῃ ὁ θεός; αὐτίκα ὁ ἀ
„ἐὰν τὸ σῶμά μου ἐπιδῶ"
ἔχω, χαλκός εἰμι ἠχῶν καὶ κύμβα
30ἢν μὴ ἐκ διαθέσεως ἐλευθῆς, δι'
μαρτυρήσω, λέγει, φόβῳ
§. 114. Εἴπερ οὖν δέ
ἐπικροτῶν τὰ χείλη εἰς καὶ μιο
μαρτυρία

*) Isa. 5, 20. 1 Petr. 4, 8. **)

γήσω κύριον, κοινός εἰμι ἄνθρωπος; οὐ ἐγκόψω. ἔστι γὰρ καὶ ὁ λαὸς ὃ τοῖς χείλεσιν ἀγαπῶν, ἔστι καὶ ἄλλος παραδιδοὺς τὸ σῶμα, ἵνα καυθήσεται, χὴν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου" *), φησίν, οὐ δικαιῶ τὸν τῆς κοινωνίας τῆς ἀγαπητικῆς λόγον, ἀλλὰ κατὰ τὸν τῆς ἀνταποδόσεως ἢ παρὰ τοῦ εὐεργετουμένου ἀνθρώπου ἢ παρὰ τοῦ ἐπηγγελμένου "κἂν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν ὥστε ὄρη μεθιστάναι" καὶ τὰ ἐπισκοτοῦντα ἀποβιαλεῖν πάθη· "μὴ δέ", φησίν, "οὐθέν εἰμι" πρὸς σύγκρισιν τοῦ γνωστικοῦς μαρτυροῦντος εἶς θεὸς καὶ τὸ μηδὲν διαφέρον λογιζόμενος. αἱ γὰρ δὲ πᾶσαι ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τῆσδε τῆς ἡμέρας παρὰ θεοῦ χάριν ἔχουσι χάριν. εὐσεβῶν, οἱ φανερωθήσονται ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ.

§. 115. Ἡ ἀγάπη ἁμαρτάνειν οὐκ ἐᾷ, καὶ περιπέσῃ ἄκων τοιαύτῃ τινὶ περιστάσει δι' ἣν παρεμπιπτούσης τοῦ ἀντικειμένου, μιμησάμενος Δαβὶδ ψαλεῖ· "ἐξομολογήσομαι τῷ κυρίῳ, καὶ ἀρέσει αὐτῷ ὑπὲρ μόσχον νέον, φέροντα κέρατα καὶ ὁπλάς· ἰδέτωσαν πτωχοὶ καὶ εὐφρανθήτωσαν" ***). γὰρ· "θῦσον τῷ θεῷ θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἀπόδος τῷ κυρίῳ τὰς εὐχάς σου καὶ ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου· καὶ ἐξελοῦμαί σε καὶ δοξάσεις με" ****). θυσία γὰρ τῷ θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον" †). "ἀγάπη" τοίνυν καὶ "ὁ θεὸς" ††) εἴρηται, ἀγαθὸς ὢν· οὐ "ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται" †††), μήτε ἀδικοῦσα μήτε ἀνταδικουμένη ποτέ, ἀγαθοποιοῦσα δὲ πρὸς πάντας ἁπλῶς, κατ' εἰκόνα θεοῦ, "πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη" καθάπερ ††††) ὁ Χριστός, τουτέστιν ἡ παρουσία τοῦ ἀγαπῶντος

*) 1 Corinth. 13, 3. **) Ibid. v. 2. ***) Psalm. 69, 30—32. ****) Ibid. 50, 14 sq. †) Ibid. 51, 17. ††) Ioh. 4, 8. 16. †††) Roman. 13, 14. ††††) Ibidem.

τος ἡμᾶς κυρίου, καὶ ἡ κατὰ Χριστὸν ἀγαπητικὴ ἡμῶν διδασκαλία τε καὶ πολιτεία. ἀγάπη γοῦν τὸ μὴ ἐπιθυμῆσαι τῆς τοῦ πλησίον. μοι P. τε-615. λέγουσι, φόβῳ πρότερον κεκωλυμένον. τὸ αὐτὸ Pott. ἔργον διαφορὰν ἴσχει, ἢ διὰ φόβον γενόμενον, ἢ δι' ἀγάπην τελεσθὲν καὶ ἤτοι διὰ πίστεως ἢ καὶ γνωστικῶς ἐνεργούμενον.

P. §. 116. Εἰκότως γοῦν καὶ τούτων διάφορα, τῷ
616. μὲν γνωστικῷ ἡτοίμασται, „ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν,
Sylb. οὐδὲ οὖς ἤκουσεν οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου
10 ἀνέβη" *)· τῷ δὲ ἁπλῶς πεπιστευκότι μαρτυρεῖ „ἑκατονταπλασίονα" **) ὧν ἀπολέλοιπεν, ἣν ἐπαγγελίαν εἰς σύνεσιν ἀνθρώπων πίπτειν συμβέβηκεν. ἐνταῦθα γενόμενος ἀνερωτήσθην τινὸς φάσκοντος ἑαυτὸν γνωστικόν. ἐξηγούμενος γὰρ τὸ „ἐγὼ δὲ λέγω,
15 ὁ ἐμβλέψας τῇ γυναικὶ πρὸς ἐπιθυμίαν ἤδη μεμοιχευται" ***), οὐ ψιλὴν τὴν ἐπιθυμίαν ἠξίου κρίνεσθαι, ἀλλὰ ἐὰν τῇ ἐπιθυμίᾳ τὸ κατ' αὐτὴν ἔργον περαιτέρω τῆς ἐπιθυμίας χωροῦν ἐν ἑαυτῇ ἐκτελῆται· ἢ γὰρ ὄναρ τῇ φαντασίᾳ συγκαταχρῆται ἤδη
20 καὶ τῷ σώματι.

§. 117. Λέγουσιν οὖν οἱ τὰς ἱστορίας συντασσόμενοι Βοχχόριδος τοῦ δικαίου κρίσιν τοιάνδε. ἐρῶν ἑταίρας νεανίας πείθει μισθῷ τινὶ ὡρισμένῳ τὴν παῖδα ἀφεκέσθαι τῇ ὑστεραίᾳ πρὸς αὐτόν. προλαβὲς
25 βούσης ὄναρ τῆς ἐπιθυμίας τὴν παῖδα παρ' ἐλπίδα κορεσθεῖς ἤκουσαν τὴν ἐρωμένην κατὰ τὸ τεταγμένον εἴργει τῆς εἰσόδου, ἡ δὲ ἐκμαθοῦσα τὸν γόητος ἀπήτει τὸν μισθὸν καὶ τῇδέ πως αὐτὴ τὴν ἐπιθυμίαν τῷ ἐραστῇ πεπληρωκέναι λέγουσα· ἦκεν οὖσ
30 ἐπὶ τὸν κριτήν· τὸ βαλάντιον οὖτος τοῦ μισθώσαντος τὸν νεανίσκον προτείνειν κελεύσας, ἐν ἥλιῳ δέ, τὴν ἑταίραν λαβέσθαι προσέταξεν τῆς σκιᾶς· χαριέν-

*) 1 Corinth. 2, 9. Iesai. 64, 4. **) Matth. 19, 29. Marc. 10, 29 sq. ***) Matth. 5, 28.

τὰς εἰδωλον μισθώσεως ἀποδιδόναι κελεύσας εἰδώ- P.
λου συμπλοκῆς. 616.

§. 118. Ὀνειρώττει μὲν οὖν τις συγκαθειμένης Pott.
τῇ φαντασίᾳ τῆς ψυχῆς, ὕπαρ δὲ ὀνειρώττει ὁ πρὸς ἐπιθυμίαν βλέπων, οὐ μόνον ὡς ἐκεῖνος ἔλεγεν ὁ ὀῆθεν γνωστικὸς, ἐὰν ἅμα τῇ ὄψει τῆς γυναικὸς συλλάβῃ κατ' ἔννοιαν τὴν ὁμιλίαν, τοῦτο γὰρ ἤδη ἔργον ἐστὶν ἐπιθυμίας ὡς ἐπιθυμίας, ἀλλ' ἐὰν εἷς κάλλος σώματος βλέψῃ τις, ὁ λόγος φησὶ, καὶ αὐτῷ ἡ σὰρξ εἶναι κατ' ἐπιθυμίαν δόξῃ καλῇ, σαρκικῶς ἰδὼν καὶ ἁμαρτητικῶς δὲ οὐ τεθνύμακεν· κρίνεται· ἔμπαλιν γὰρ ὁ δι' ἀγάπην τὴν ἁγνὴν προσβλέπων τὸ κάλλος οὐ τὴν σάρκα ἠγεῖται, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν καλὴν, τὸ σῶμα οἶμαι ὡς ἀνδριάντα θαυμάσας, δὲ οὗ κάλλους ἐπὶ τὸν τεχνίτην καὶ τὸ ὄντως καλὸν αὐτὸς αὐτὸν περαπέμπει, σύμβολον ἅγιον τὸν χαρακτῆρα τῆς δικαιοσύνης τὸν φωτεινὸν ἐπιδεικνύμενος τοῖς ἐφεστῶσι τῇ ἀνόδῳ ἀγγέλοις, τὸ χρῖσμα τῆς εὐαρεστήσεως λέγω, τὴν ποιότητα τῆς διαθέσεως τὴν ἐπικειμένην τῇ ψυχῇ κατ' ἐπιχώρησιν τοῦ ἁγίου πνεύματος γεγανωμένῃ.

§. 119. Ταύτην τὴν δόξαν τὴν ἐκλάμψασαν ἀπὸ τοῦ προσώπου Μωϋσέως *) ὁ λαὸς οὐχ οἷός τε ἦν προβλέπειν, διὸ καὶ κάλυμμα ἐλάμβανε τῆς δόξης πρὸς τοὺς σαρκικῶς θεωμένους. τοὺς μὲν γὰρ ἐπαγομένους τινὰ τῶν κοσμικῶν κατέχουσιν οἱ τὸ τέλος ἀπιστοῦντες τοῖς σφετέροις βαρουμένους πάθεσι, τὸν δὲ γυμνὸν μὲν τῶν ὑποπιπτόντων τῷ τέλει, πλήρη δὲ γνώσεως καὶ τῆς ἐξ ἔργων δικαιοσύνης συνευκράμενα παρεπέμπουσι τὸν ἄνδρα, σὺν καὶ τῷ ἔργῳ μακαρίσαντες· „καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀποῤῥυήσεται", τοῦ ζωτικοῦ ξύλου, „τοῦ κατὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων τεθραμμένου" **)· καρποφόροις δὲ ὁ δίκαιος ἀπεικάζεται δένδροις, οὐ μόνον τοῖς κατὰ

*) Exod. 34, 29 sq. **) Psalm. 1, 3.

τὴν τῶν μεταφίων θυσίαν. ἦσαν δὲ καὶ
τῶν θυσιῶν προσαγωγαὶ παρὰ τῷ νόμῳ αἱ
ἱερείων μωμοσκοποι. ὄρεξιν δὲ ἐπιθυμίας
νουσιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ, ὄρεξιν οὖν καὶ τὴν μὲν ἐπὶ
σκαὶ ἀκολασίᾳ τάττουσιν ἄλογον οὖσαν, τὴν
ξιν ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν ἀναγκαίων λογικὴν
χουσῶν κίνησιν.

Cap. XIX.

§. 120. Ταύτης τοι τῆς τελειότητος ἐξέστην ἐπ'
ἴσης μὲν ἀνδρὶ, ἐπ' ἴσης δὲ καὶ γυναικὶ μεταλαβεῖν. αὐ-
τίκα οὐχ ὁ Μωϋσῆς μόνος καὶ ἀκούσας παρὰ τοῦ θεοῦ,
"λελάληκα πρὸς σὲ ἅπαξ καὶ δὶς λέγων· ἑώρακα τὸν
λαὸν τοῦτον, καὶ ἰδοὺ ἔστι σκληροτράχηλος, ἔασόν με
15ἐξολοθρεῦσαι αὐτοὺς καὶ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτῶν
ὑποκάτωθεν τοῦ οὐρανοῦ καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα
καὶ θαυμαστὸν καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ τοῦτο" *). ἀποχρί-
νεται δεόμενος μὴ τὸ ἑαυτοῦ σκοπῶν, ἀλλὰ τὴν κοι-
νὴν σωτηρίαν· μηδαμῶς κύριε, ἀφες τὴν ἁμαρτίαν
20τῷ λαῷ τούτῳ ἢ κἀμὲ ἐξάλειψον ἐκ βίβλου ζών-
των" **). ὅση τελειότης τοῦ συναποθανεῖν ἐθελή-
σαντος τῷ λαῷ ἢ σώζεσθαι μόνος. ἀλλὰ καὶ Ἰου-
δὶθ ἡ ἐν γυναιξὶ τελειωθεῖσα ἐν συγκλεισμῷ τῆς
πόλεως γενομένης δεηθεῖσα τῶν πρεσβυτέρων εἰς
25μὲν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀλλοφύλων ἐξέρχεται, τοῦ
παντὸς καταφρονήσασα κινδύνου ὑπὲρ τῆς πατρίδος,
ἑαυτὴν ἐπιδοῦσα τοῖς πολεμίοις ἐν πίστει θεοῦ· λαμ-
βάνει δ' εὐθὺς τἀπίχειρα τῆς πίστεως ἀριστεύσασα
γυνὴ κατὰ τοῦ πολεμίου κεφαλῆς.

30φέρνου γενομένη

§. 121. Πάλιν τε αὖ ἡ τελεία κατὰ πίστιν
Ἐσθὴρ ἡνομένη τῶν Ἰσραὴλ τυραννικῆς ἐξουσίας καὶ

*) Deuteron. 11, 13 sq. **) Exod. 32, 32.

τῆς τοῦ σατράπου ὠμότητος, μόνη γυνὴ νηστείαις τεθλιμμέναις πρὸς μυρίας ὁπλισαμένας ἀντετάξατο P. δεξιὰς τυραννικὸν διὰ πίστεως ἀναλύουσα δόγμα· 618. καὶ δὴ τὸν μὲν ἐτιθάσσευσεν, ἀνέστειλεν δὲ τὸν Pott. Ἀμὰν καὶ τὸν Ἰσραὴλ τῇ θελείᾳ πρὸς τὸν Θεὸν δεήσει ἀπαθῆ διεφύλαξεν. σιωπῶ γὰρ Σουσάνναν καὶ τὴν Μωϋσέως ἀδελφήν, ὡς ἡ μὲν συνεστρατήγησεν τῷ προφήτῃ πασῶν ἐξάρχουσα τῶν κατὰ σοφίαν παρ' Ἑβραίοις εὐδοκίμων γυναικῶν, ἡ δὲ σεμνότητος ὑπερβολῇ καὶ μέχρι θανάτου χωροῦσα πρὸς τῶν ἀκολάστων ἐραστῶν καταχρονομένη μάρτυς ἁγνείας ἔμεινεν ἀρρεπής.

§. 122. Ναὶ μὴν Δίων ὁ φιλόσοφος Λυσιδίκην τινὰ γυναῖκα ἱστορεῖ δι' ὑπερβολὴν αἰδοῦς αὐτῷ P. χιτῶνι λούεσθαι, Φιλωτέραν δὲ ὁπότε μέλλοι ἐσιέναι 224. τὴν πύελον, ἡσυχῇ ἐπαναστέλλεσθαι τὸν χιτῶνα κα- Syb. θόσον τὰ γυμνὰ τὸ ὕδωρ ἔσχεπεν· ἔδει κατ' ὀλίγον αὖθις ἀνιοῦσαν ἐπενδύσασθαι. ἢ γὰρ οὐχὶ καὶ βασάνους ἤνεγκεν ἀνδρείως Λέαινα ἡ Ἀττικὴ συνειδυῖα αὐτῇ τοῖς ἀμφὶ τὸν Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα τὴν κατὰ Ἱππάρχου ἐπιβουλήν; οὐδ' ὅπως τι οὖν ἐξεῖπεν εὖ μάλα στρεβλουμένη, φασὶ δὲ καὶ τὰς Ἀργολικὰς ἡγουμένης αὐτῶν Τελεσίλλης τῆς ποιητρίας Σπαρτιάταις τοὺς ἀλκίμους τὰ πολέμια φανείσας μόνον τρέψασθαι καὶ ἐκείνας τὸ ἀδεὲς τοῦ θανάτου περιποιήσασθαι. τὰ ὅμοια λέγει καὶ ὁ τὴν Δαναΐδα ποιήσας ἐπὶ τῶν Δαναοῦ θυγατέρων ὧδε·

καὶ τότ' ἄρ' ὠπλίζοντο θοὺς Δαναοῖο θύγατρες,
πρόσθεν ἐϋρρεῖος ποταμοῦ Νείλοιο ἄνακτος,

καὶ τὰ ἑξῆς.

§. 123. Ἀιδοῦσι δὲ οἱ λοιποὶ τῶν ποιητῶν τὴν Ἀταλάντης ἐν θήρᾳ ὠκύτητα καὶ τὴν Ἀντικλείας φιλοστοργίαν καὶ τὴν Ἀλκήστιδος φιλανδρίαν καὶ τὴν Μακαρίας καὶ τῶν Ὑακινθίδων εὐψυχίαν. τί

δαι; οὐχὶ Θεανὼ μὲν ἡ Πυθαγορικὴ εἰς τοσοῦτον ἦκεν φιλοσοφίας ὡς πρὸς τὸν περιέργως ἀπιδόντα καὶ ἐπών- P.
τα καλὰς ὁ πῆχυς, ἀλλ' οὐ δημόσιος, ἀποκρί- 619.
νασθαι τῆς αὐτῆς φέρεται σεμνότητος κἀκεῖνο τὸ Pott.
ἀπόφθεγμα· ἐρωτηθεῖσα γὰρ ποσταία γυνὴ ἀπὸ ἀν-
δρὸς εἰς τὸ θεσμοφόριον κάτεισιν; ἀπὸ μὲν ἰδίου καὶ
παραχρῆμα ἔφη, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀλλοτρίου οὐδεπώποτε.
καὶ μὴν καὶ Θεμιστὼ ἡ Ζωίλου ἡ Λαμψακηνὴ ἡ
Λεοντέως γυνὴ τοῦ Λαμψακηνοῦ τὰ Ἐπικούρεια
φιλοσόφει καθάπερ Μυῖα ἡ Θεανοῦς θυγάτηρ τὰ
Πυθαγόρεια καὶ Ἀριγνώτη ἡ τὰ περὶ Διονυσίου
γραψαμένη· αἱ γὰρ Διοδώρου τοῦ Κρόνου ἐπικλη-
θέντος θυγατέρες πᾶσαι διαλεκτικαὶ γεγόνασιν, ὡς
φησι Φίλων ὁ διαλεκτικὸς ἐν τῷ Μενεξένῳ, ὧν τὰ
ὀνόματα παρατίθεται τάδε· Μενεξένη, Ἀργεία, Θεό-
γνις, Ἀρτεμισία, Παντάκλεια, μέμνημαι καὶ Κυνικῆς
τινος, Ἱππαρχία δὲ ἐκαλεῖτο ἡ Μαρωνῖτις, ἡ Κράτη-
τος γυνή, ἐφ' ᾗ καὶ τὰ γυναμεῖα ἐν τῇ ποικίλῃ
ἐτέλεστο.

§. 124. Ἀρήτη δὲ ἡ Ἀριστίππου Κυρηναϊκὴ
τὸν μητροδίδακτον ἐπικληθέντα ἐπαίδευσεν Ἀριστιπ-
που. παρὰ Πλάτωνί τε ἐφιλοσόφουν Λασθένεια ἡ
Ἀρκαδία καὶ Ἀξιοθέα ἡ Φλιασία, Ἀσπασίας γὰρ τῆς
Μιλησίας περὶ ἧς καὶ οἱ κωμικοὶ πολλὰ δὴ κατὰ-
γράφουσιν Σωκράτης μὲν ἀπέλαυσεν εἰς φιλοσοφίαν,
Περικλῆς δὲ εἰς ῥητορικήν. παραπέμπομαι τοίνυν
τὰς ἄλλας διὰ τὸ μῆκος τοῦ λόγου, μήτε τὰς ποιη-
τρίας καταλέγων Κόριννάν καὶ Τελέσιλλαν, Μυῖάν P.
τε καὶ Σαπφώ, ἢ τὰς ζωγράφους καθάπερ Εἰρήνην 620.
τὴν Κρατίνου θυγατέρα καὶ Ἀναξάνδραν τὴν Νεάλ- Pott.
κους, ὥς φησι Δίδυμος ἐν συμποσιακοῖς.

§. 125. Ἡ δὲ Κλεοβούλου θυγάτηρ τοῦ σοφοῦ
καὶ Λινδίων μοναρχοῦντος τῶν ξένων τῶν πατρώων
οὐκ ἠδεῖτο ἐπιστρατεύειν τοὺς πόδας, ἐπεὶ καὶ ἡ τοῦ
Ἀβραὰμ γυνὴ Σάρρα ἡ μακαρία αὐτὴ „τοὺς ἐγκρυ-

φίας" *) παρεσκεύασε τοῖς ἀγγέλοις, καὶ βασιλικαὶ κόραι παρὰ τοῖς Ἑβραίοις τὰ πρόβατα ἔνεμον, ὅθεν καὶ ἡ παρ' Ὁμήρῳ Ναυσικάα ἐπὶ τοὺς πλυνοὺς ἦλθε. ἔλοιτ' ἂν οὖν ἡ σώφρων πρῶτον μὲν πείθειν τὸν ἄνδρα κοινωνὸν αὐτῇ γίνεσθαι τῶν πρὸς εὐδαιμονίαν φερόντων, εἰ δὲ ἀδυνάτως ἔχοι, μόνη σπευδέτω ἐπ' ἀρετὴν, πάντα μὲν τῷ ἀνδρὶ πειθομένη ὡς μηδὲν ἄκοντος ἐκείνου πρᾶξαί ποτε πλὴν ὅσα εἰς ἀρετήν τε καὶ σωτηρίαν διαφέρειν νομίζεται, ἀλλὰ καὶ εἴ καί τις εἴργοι τῆς τοιαύτης διαθέσεως ἀνυποκρίτως ὁρμῶσαν ἤτοι γυναῖκα ἢ καὶ θεράπαιναν οὐκ ἄλλο τι φαίνεται τὸ τηνικάδε δρῶν ὁ τοιοῦτος, ἢ δικαιοσύνης μὲν καὶ σωφροσύνης ἀπάγειν προῃρημένος, ἄδικον δὲ ἅμα καὶ ἀκόλαστον παρασκευάζειν βεβουλημένος τὸν ἑαυτοῦ.

§. 126. Οὐχ οἷόν τε οὖν ἐστὶν ἄνδρα ἢ γυναῖκα ἐν ὑστεροῦν ἐλλόγιμον γενέσθαι μὴ μαθήσει μήτε μελέτῃ τε καὶ ἀσκήσει προσχρησαμένους, τὴν δὲ ἀρετὴν οὐκ ἐπ' ἄλλοις τισὶν εἶναι φαμὲν ἢ πάντων μάλιστα ἐφ' ἡμῖν. τὰ μὲν οὖν ἄλλα εἴργειν δύναταί τις προσκολεμῶν, τὸ δ' ἐφ' ἡμῖν οὐδαμῶς, οὐδ' ἂν μάλιστα ἐνίσταιτο, θεόσδοτον γὰρ τὸ δῶρον καὶ οὐχ ὑποπῖπτον ἄλλῳ τινί. ὅθεν ἀκολασία μὲν οὐκ ἄλλου τινὸς ἂν δοξάζοιτο εἶναι κακὸν ἢ τοῦ ἀκολασταίνοντος, σωφροσύνη δὲ ἀγαθὸν αὖ τοῦ τὸ σωφρονεῖν δυναμένου.

Cap. XX.

§. 127. Φίλανδρον μετὰ σεμνότητος ὑπογράφει γύναικα Εὐριπίδης παραινῶν·

εὐλογεῖν δ' ὅταν τι λέξῃ χρὴ δοκεῖν κἂν μὴ λέγῃ. πάκπονεῖν ἂν τῷ ξυνόντι πρὸς χάριν μέλλῃ λέγειν. καὶ εὐθύς που τούτοις τὰ ὅμοια· P.

621.

*) Genes. 18, 6. Pott.

ἡδὺ δ' ἦν κακόν τι πρᾶξῃ συσκυθρωπάζειν πόσει
ἄλοχον ἐν κοινῷ τε λύπης ἡδονῆς τ' ἔχειν μέρος.
τό τε πρᾶον καὶ φιλόστοργον ὧδέ πως ὑποδεικνύειν
κἂν ταῖς συμφοραῖς ἐπαφέρειν.

σοὶ δ' ἔγωγε καὶ νοσοῦντι συννοσοῦσ' ἀνέξομαι
καὶ κακῶν τῶν σῶν συνοίσω. κοὐδέν ἐστί μοι πικρόν.

μετὰ γὰρ τῶν φίλων εὐτυχεῖν τε χρή. τί γὰρ δὴ τὸ φίλον ἄλλο πλὴν τόδε;

§. 128. „Ἁγιάζεται" γοῦν καὶ γάμος „κατὰ λόγον" τελειούμενος, ἐὰν ἡ συζυγία ὑποπίπτῃ τῷ θεῷ καὶ διοικῆται μετὰ „ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως ἡγνισμένων τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς καὶ λελουμένων τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῷ" καὶ ἐχόντων τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος, πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος" *). χρὴ δὲ τὸν εὐδαίμονα γάμον οὐδεμίαν, οὔτε πλούτῳ ποτὲ οὔτε κάλλει κρίνεσθαι, ἀλλ' ἀρετῇ.

φησὶν ἡ τραγῳδία,

νίκησε κάλλος εἰς πόσιν ξυνάορον,
ἀρετὴ δ' ὤνησε πολλάς· πᾶσα γὰρ ἀγαθὴ γυνὴ
ᾗ τις ἀνδρὶ συντέτηκε, σωφρονεῖν ἐπίσταται.

εἶτα οἷον παραινέσεις διδοῦσά φησι·

πρῶτα μέν γε τοῦθ' ὑπάρχει κἂν ἄμορφος ᾖ πόσις
χρὴ δοκεῖν εὔμορφον εἶναι τῇ γε νοῦν κεκτημένῃ.
οὐ γὰρ ἀρθμιὸς τὸ κρῖνόν ἐστιν, ἀλλὰ νοῦς, καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. πάνυ γὰρ ὡρίως ἡ γραφὴ „βοηθὸν" **) εἶπεν τὴν γυναῖκα δεδόσθαι τῷ ἀνδρὶ παρὰ τοῦ θεοῦ.

§. 129. Δῆλον οὖν οἶμαι ὡς ἕκαστον τῶν προσπιπτόντων λυπηρῶν πρὸς τὰνδρὸς κατὰ τὴν οἰκουρίαν

*) 1 Timoth. 4, 5. Hebr. 10, 22 sq. **) Genes. 2, 20.

λόγῳ θεραπεύειν μετὰ πειθοῦς προαιρήσεται, εἰ δὲ μὴ ὑπακούοι τότε ἤδη πειράσεται καθόσον οἷόν τέ ἐστιν ἀνθρωπίνῃ φύσει ἀναμάρτητον διεξάγειν βίον, ἐάν τε ἀποθνήσκειν δέῃ μετὰ τοῦ λόγου ἐάν τε ζῆν, συλλήπτορα καὶ κοινωνὸν τῆς τοιαύτης πράξεως τὸν θεὸν εἶναι νομίζουσα, τὸν τῷ ὄντι παραστάτην καὶ σωτῆρα εἴς τε τὸ παρὸν εἴς τε τὸ μέλλον, στρατηγόν τε καὶ ἡγεμόνα πάσης πράξεως ἐκεῖνον πεποιημένη, σωφροσύνην μὲν καὶ δικαιοσύνην ἔργον ἡγουμένη, τὸ θεοφιλὲς δὲ ποιουμένη τέλος.

§. 130. Χαριέντως γοῦν ἐν τῇ πρὸς Τίτον ἐπιστολῇ ὁ ἀπόστολος δεῖν εἶναί φησι „τὰς πρεσβύτιδας ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖ μὴ διαβόλους μὴ οἴνῳ πολλῷ δεδουλωμένας, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, σώφρονας, ἁγνάς, οἰκουρούς, ἀγαθάς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται" *), „μᾶλλον δὲ" φησὶν „εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων καὶ τὸν ἁγιασμὸν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον, ἐπισκοποῦντες μή τις πόρνος ἢ βέβηλος, ὡς Ἡσαῦ ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια, καὶ μή τις ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ καὶ δι' αὐτῆς μιανθῶσιν οἱ πολλοί" **).

§. 131. Εἶθ' οἷον κολοφῶνα ἐπιθεὶς τῷ περὶ γάμου ζητήματι ἐπιφέρει, „τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός" ***). ἑνὸς δὴ σκοποῦ καὶ ἑνὸς δὴ τέλους ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ δεδειγμένου, τὸν τέλειον ὁ Πέτρος ἐν τῇ ἐπιστολῇ φησὶ, „ὀλίγον ἄρτι εἰ δέον λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς ἵνα τὸ δοκίμιον τῆς πίστεως ὑμῶν πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου καὶ διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου εὑρεθῇ εἰς ἔπαι-

*) Tit. 2, 2 — 5. **) Hebr. 12, 13 — 17. ***) Ibid. 13, 4.

νον καὶ δόξαν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὃν οὐκ εἰδότες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δὲ ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ, κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως σωτηρίαν ψυχῶν" *). διὸ καὶ Παῦλος κανχᾶται διὰ Χριστὸν γεγενέναι "ἐν κόποις περισσοτέρως ἐν πληγαῖς - ὑπερβαλλόντως "ἐν θανάτοις πολλάκις" **).

Cap. XXI.

§. 132. Ἐνταῦθα τὸ τέλειον εὑρίσκω πολλαχῶς ἐκλαμβανόμενον κατὰ τὸν ἐν ἑκάστῃ κατορθοῦντα ἀρετῇ. τελειοῦται γοῦν τις καὶ ὡς εὐλαβὴς καὶ ὡς ὑπομονητικὸς καὶ ὡς ἐγκρατὴς καὶ ὡς ἐργάτης καὶ ὡς μάρτυς καὶ ὡς γνωστικός· πάντα δὲ ὁμοῦ P. τέλειος οὐκ οἶδ' εἴ τις ἀνθρώπων ἔτι ὢν ἄνθρωπος. 623. Pott. ὢν, πλὴν μόνου ὁ δι' ἡμᾶς ἄνθρωπον ἐνδυσάμενος· καί τοι κατὰ νόμον ψιλόν. τίς οὖν εἴη τέλειος; ὃς ὑποχὴν κακῶν ἐπαγγέλλεται, ὁδὸς δέ ἐστιν αὕτη ἐπί τε τὸ εὐαγγέλιον ἐπί τε τὴν εὐποιΐαν. ἀλλὰ νομικοῦ μὲν τελείωσις γνωστικὴ εὐαγγελίου πρόσληψις ἵνα γένηται ὁ κατὰ νόμον τέλειος, οὕτω γὰρ προεθέσπισεν ὁ καὶ τὰ νόμον Μωϋσῆς ἀκοῦσαι δεῖν ἵνα ἐκδεξώμεθα κατὰ τὸν ἀπόστολον πλήρωμα νόμου τὸν Χριστόν. ἐν εὐαγγελίῳ δὲ ἤδη προκόπτει ὁ γνωστικὸς οὐ βαθμῷ χρησάμενος τῷ νόμῳ μόνον, συνιεὶς δὲ αὐτὸν καὶ νοήσας ὡς παρέδωκε τοῖς ἀποστόλοις ὁ τὰς διαθήκας δεδωκὼς κύριος. εἰ δὲ καὶ πολιτεύσαιτο δρθῶς, ὥσπερ οὖν ἀδύνατον ἄνευ ἐργείας γνῶσιν ἑπακολουθεῖν, μάρτυς τε ἐπὶ τοῖσδε ὀρθότατα ὁμολογήσας δι' ἀγάπην γένοιτο πλείονα τὴν ἀξίαν ὡς ἐν ἀνθρώποις λαμβάνων· οὐδ' οὕτως φθάσει τέλειος ἐν σαρκὶ κληθείς, ἐπεὶ τὴν προσηγορίαν ταύτην προεῖληφεν ἡ συμπεραίωσις τοῦ βίου φθάσαντος ἤδη τοῦ γνωστικοῦ

*) 1 Petr. 1, 6—9. **) 2 Corinth. 11, 23.

μάρτυρος τὸ τέλειον ἔργον ἐνδείξασθαι καὶ παραστῆσαι κυρίως δὲ ἀγάπης γνωστικῆς εὐχαριστοῦντος αἵματος, παραπεμπομένου τὸ πνεῦμα.

§. 133. Μακάριος δ' ἔνθεν ἂν εἴη τέλειός τε ἐν δίκῃ κηρυχθείη, "ἵνα ᾖ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν", ὡς φησιν ὁ ἀπόστολος, μόνον τὸ προαιρετικὸν καὶ τὴν ἀγάπην σώζομεν, "ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι, ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι, διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι, καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι" *). χρὴ γὰρ τοὺς σπεύδοντας εἰς οὐρανοὺς λείωσιν κατὰ τὸν αὐτὸν ἐπόστολον "μηδεμίαν μηδενὶ διδόναι προσκοπὴν ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστάνειν ἑαυτοὺς θεοῦ ἀνθρώπους, ἀλλὰ τῷ θεῷ". ἕστω δὲ καὶ κατεπακολούθημα παίδευσθαι καὶ τοῖς ἀνθρώποις, γὰρ τούτοις εὔλογον διὰ τὰς ἐπηρεαζούσας βλασφημίας· ἡ δὲ διασύστασις "ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ἁγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει θεοῦ" **), "ἵνα ὦμεν καθαρισθέντες ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος" κἀγὼ", φησὶν, "εἰσδέξομαι ὑμᾶς· καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει κύριος παντοκράτωρ" ***). ἐπιτελοῦμεν οὖν", φησὶν "ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ". εἰ γὰρ καὶ λύπην ὁ φόβος γεννᾷ, "χαίρω", λέγω "οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν, ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεὸν ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν, ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον ἐργάζεται, ἡ δὲ τοῦ κόσμου

*) 2 Corinth. 4, 7—9. **) Ibid. 6, 3—7. ***) Ibid. 7, 1. 6, 16 sq. 19.

λύπη θάνατον κατεργάζεται. ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς πόσην κατειργάσατο ὑμῖν σπουδήν; ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλὰ ἐκδίκησιν· ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι τῷ πράγματι" *).

§. 134. *Ταῦτα γνωστικῆς ἀσκήσεως προγυμνάσματα. ἐπεὶ δὲ ὁ παντοκράτωρ θεὸς αὐτὸς "ἔθηκεν τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστὰς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ μέχρι καταντήσομεν πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ" **), σπευστέον ἀπανδροῦσθαι γνωστικῶς καὶ τελειοῦσθαι ὡς ὅτι μάλιστα ἔτι ἐν σαρκὶ κατοικοῦντας ἐκ τῆς τελείας ἐνθένδε ὁμοφροσύνης μελετήσαντας συνδραμεῖν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τῷ ὄντι τελείας εὐγενείας τε καὶ συγγενείας εἰς τὸ πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ τὸ ἐκ καταρτισμοῦ τελείως ἀπηρτισμένον. ἤδη συνορῶμεν ὅπῃ καὶ ὅπως καὶ ὁπότε ὁ θεῖος ἀπόστολος τὸν τέλειον λέγει καὶ ὡς τελείων ἐμφαίνει διαφοράς. πάλιν τε αὖ ἑκάστῳ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον· ᾧ μὲν γὰρ δίδοται διὰ τοῦ πνεύματος λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ἑτέρῳ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ προφητεία, ἄλλῳ διάκρισις πνευμάτων, ἑτέρῳ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν· πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται" ***). 625.*

Pott.

*) 2 Corinth. 7, 1. 9—11. **) Ephes. 4, 11—13.
***) 1 Corinth. 12, 7—11.

§. 135. Ὧν οὕτως ἐχόντων οἱ μὲν προφῆται ἐν προφητείᾳ τέλειοι, οἱ δίκαιοι δὲ ἐν δικαιοσύνῃ καὶ οἱ μάρτυρες ἐν ὁμολογίᾳ, ἄλλοι δὲ ἐν κηρύγματι οὐκ ἀμέτοχοι μὲν τῶν κοινῶν ἀρετῶν, κατορθοῦντες δὲ ἐν οἷς ἐτάχθησαν, ἐπεὶ τίς ἂν εὖ φρονῶν εἴποι τὸν προφήτην οὐ δίκαιον; τί γάρ; οὐχὶ καὶ οἱ δίκαιοι ὥσπερ Ἀβραὰμ προεφήτευσεν;

ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήια ἔργα,
ἄλλῳ δ' ὀρχηστύν, ἑτέρῳ κίθαριν καὶ ἀοιδήν.

Ὅμηρος λέγει. „ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον ἔχει χάρισμα ἀπὸ θεοῦ, ὁ μὲν οὕτως, ὁ δὲ οὕτως" *), οἱ ἀπόστολοι δὲ ἐν πᾶσι πεπληρωμένοι.

§. 136. Εὑρήσεις γοῦν ἣν θελήσῃς ἐκ τῶν πράξεων καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν τὴν γνῶσιν, τὸν βίον, τὸ κήρυγμα, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἁγνείαν, τὴν προφητείαν. ἰστέον μέντοι, ὅτι εἰ καὶ ὁ Παῦλος τοῖς χρόνοις νεάζει εὐθέως μετὰ τὴν τοῦ κυρίου ἀνάληψιν ἀκμάσας, ἀλλ' οὖν ἡ γραφὴ αὐτῷ ἐκ τῆς παλαιᾶς ἤρτηται διαθήκης ἐκεῖθεν ἀναπνέουσα καὶ λαλοῦσα· ἡ γὰρ εἰς Χριστὸν πίστις καὶ ἡ τοῦ εὐαγγελίου γνῶσις ἐξήγησίς ἐστι καὶ τοῦ νόμου πλήρωσις. καὶ διὰ τοῦτο εἴρηται τοῖς Ἑβραίοις, „ἐὰν μὴ πιστεύσητε οὐ μὴ συνῆτε" **), τουτέστιν ἐὰν μὴ πιστεύσητε τῷ διὰ νόμου προφητευθέντι καὶ ὑπὸ νόμου θεσπισθέντι, οὐ συνήσετε τὴν διαθήκην τὴν παλαιὰν ἣν αὐτὸς κατὰ τὴν ἰδίαν ἐξηγήσατο παρουσίαν.

Cap. XII.

§. 137. Ὁ δὴ συνιὼν καὶ διορατικὸς οὗτός ἐστιν ὁ γνωστικός. ἔργον δὲ αὐτοῦ οὐχ ἡ ἀποχὴ τῶν κακῶν, ἐπιβάθρα γὰρ αὕτη προκοπῆς μεγίστης, οὐδὲ μὴν ποιεῖν τι ἀγαθὸν ἤτοι διὰ φόβον, γέγραπται

*) 1 Corinth. 7, 7. **) Iesai. 7, 9.

γάρ· „ποῦ φύγω καὶ ποῦ κρυβήσομαι ἀπὸ προσώπου σου; ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανὸν, σὺ ἐκεῖ εἶ, ἐὰν ἀπέλθω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης ἐκεῖ ἡ δεξιά σου, ἐὰν καταβῶ εἰς ἀβύσσους, ἐκεῖ τὸ πνεῦμά σου" *). Ἀλλ' οὐδὲ δὲ ἐλπίδα τιμῆς ἐπηγγελμένης, εἰ ὀφεται γάρ, „ἰδοὺ κύριος καὶ ὁ μισθὸς αὐτοῦ, ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, ἀποδῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ" **). „Ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν" ***). μόνη δ' ἡ δὲ ἀγάπη ἐσπουδὶ ἡ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν αἱρετὴ τῷ γνωστικῷ.

§. 138. Αὐτίκα ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ τῷ κυρίῳ λέγεται· „αἴτησαι παρ' ἐμοῦ καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου" †); αἰτητέον τὸ βασιλικώτατον διδάσκων αἰτεῖσθαι τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν ἀμισθί, ἵνα δὴ ἡμεῖς κληρονομήσωμεν καὶ κτησώμεθα τὸν κύριον. ἔμπαλιν γὰρ χρείας τινὸς ἕτερον, ἵνα μοι τόδε γένηται καὶ τόδε μὴ γένηται, τῆς ἐπιστήμης ἐφιέσθαι τῆς περὶ τὸν Θεὸν οὐκ ἴδιον γνωστικοῦ, ἀπόχρη δ' αὐτῷ αἰτία τῆς θεωρίας ἡ γνῶσις αὕτη· τολμήσας γὰρ εἰπεῖν ἄν, οὐ διὰ τὸ σώζεσθαι βούλεσθαι τὴν γνῶσιν αἱρήσεται ὁ δι' αὐτὴν τὴν θείαν ἐπιστήμην μεθέπων τὴν γνῶσιν· τὸ μὲν γὰρ νοεῖν ἐκ συνασκήσεως εἰς τὸ ἀεὶ νοεῖν ἐκτείνεται, τὸ δὴ ἀεὶ νοεῖν οὐσία τοῦ γινώσκοντος κατὰ ἀνάκρασιν ἀδιάστατον γενομένη καὶ ἀΐδιος θεωρία ζῶσα ὑπόστασις μένει. εἰ γοῦν τις παρ' ὑπόθεσιν προθείη τῷ γνωστικῷ πότερον ἑλέσθαι βούλοιτο, τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ ἢ τὴν σωτηρίαν τὴν αἰώνιον, εἴη δὲ ταῦτα κεχωρισμένα πάντως μᾶλλον ἐν ταὐτότητι P. ὄντα, οὐδὲ κεχωρισμένα διστάσας εἶναι ἂν τὴν γνῶ- 227. σιν τοῦ Θεοῦ, δι' αὐτὴν αἱρετὴν κρίνας εἶναι τὴν Sylb.

*) Psalm. 139, 7—10. **) Iesai. 40, 10. 62, 11. Psalm. 62, 13. Apocalyps. 22, 12. Romani 2, 6. ***) 1 Corinth. 2, 9. †) Psalm. 2, 8.

ἐπαναβεβηκυῖαν τῆς πίστεως δι' ἀγάπην εἰς γνῶσιν ἕξιν τε.

§. 139. Αὕτη τοίνυν ἡ πρώτη ἀγαθοποιία τοῦ τελείου, ὅταν μὴ διά τι χρειῶδες τῶν εἰς αὐτὸν συντεινόντων γίνηται, κρίναντος δ' ὅτι καλὸν τὸ ἀγαθὸν ποιεῖν ἐκτενῶς ἡ ἐνέργεια φερομένη ἐν πᾶσι πράξει ἀγαθύνηται, οὐκ ἐφ' ὧν μέν, ἐπ' ὧν δ' οὔ· ἀλλ' ἐν ἕξει εὐποιίας καταστᾶσα μήτε διὰ δόξαν ἔτι ἢ ὡς φασιν οἱ φιλόσοφοι τὴν εὔκλειαν μήτε διὰ μισθὸν εἴτε παρὰ ἀνθρώπων εἴτε ἐκ θεοῦ· καὶ εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ κυρίου τὸν βίον ἐκτελοίη. κἂν πως ἀγαθοεργοῦντι αὐτῷ ἐναντίον τι ἀπαντήσῃ, ὡς ἀγαθὴν τὴν ἀντιμισθίαν ἀμνησικάκως προήσεται, ἐπὶ „δικαίους καὶ ἀδίκους" *) δίκαιος καὶ ἀγαθὸς γινόμενος. τοιούτους τοίνυν ὁ κύριός λέγει, „γίνεσθε ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν τέλειος" **). τούτῳ τέθηκεν ἡ ἀρχή, ζῇ δὲ αὐτὸς μόνος ἀφιερώσας τὸν τάφον εἰς ναὸν ἅγιον κυρίῳ, τὴν παλαιὰν ἁμαρτητικὴν ψυχὴν ἐπιστρέψας πρὸς θεόν.

§. 140. Οὐκ ἐγκρατὴς οὗτος ἔτι, ἀλλ' ἐν ἕξει γέγονεν ἀπαθείας σχῆμα θεῖον ἐπενδύσασθαι ἀναμένων. „ἐὰν ποιήσῃς", φησίν, „ἐλεημοσύνην μηδεὶς γινωσκέτω, καὶ ἐὰν νηστεύσῃς, ἄλειψαι, ἵνα ὁ θεὸς μόνος γινώσκῃ" ***), ἀνθρώπων δὲ οὐδὲ εἷς. ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ ἐλεῶν ὅτι ἐλεεῖ γινώσκειν ὀφείλει· ἔσται γὰρ οὕτω ποτὲ μὲν οἰκτίρμων, ἄλλοτε δὲ οὔ. ἐπὰν δὲ ἐν ἕξει ποιήσῃ τὸ εὐεργετητικόν, φύσιν ἀγαθοῦ μιμήσεται· ἡ δὲ διάθεσις καὶ φύσις ἔσται καὶ ἀγνώμονος. οὐ δεῖ δὲ ἀρθέντας μετατεθῆναι, ἀλλὰ βαδίζοντας ἀφικέσθαι οἷ δεῖ· τοῦτο γάρ ἐστι „τὸ ἑλκυσθῆναι ὑπὸ τοῦ πατρός" †) διὰ πάσης τῆς στενῆς διελθόντας ὁδοῦ, τὸ ἄξιον γενέσθαι τὴν δύναμιν τῆς χάριτος παρὰ τοῦ θεοῦ λαβεῖν, ἀκωλύτως ἀναδρα-

*) Matth. 5, 45. **) Ibid. v. 48. ***) Ibid. 6, 1 sq.
†) Ioann. 6, 44. Matth. 7, 13 sq.

μεῖν· καὶ μισῶσι τὸν ἐκλεκτόν τινες, οἶδεν αὐτὸς τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν οἰκτείρων τῆς ἀμαθίας τὴν γνώμην αὐτῶν.

§. 141. Εἰκότως οὖν ἡ γνῶσις αὕτη ἀγαπᾷ καὶ στοὺς ἀγνοοῦντας διδάσκει τε καὶ παιδεύει τὴν πᾶσαν κτίσιν τοῦ παντοκράτορος θεοῦ τιμᾶν. εἴ γε ἀγαπᾷ μεμάθηκε τὸν θεόν, οὐχ ἕξει τὴν ἀμετάθετον ἀπόβλητον οὕτως οὐδαμῶς οὔτε ὕπαρ οὔτε ὄναρ οὐδὲ κατὰ φαντασίαν τινά· ἐπεὶ μηδ' ἐξίσταταί ποθ' ἑαυτῆς ἡ ἕξις ἀποπεσοῦσα τοῦ ἕξις εἶναι· εἴτ' οὖν ἕξις ἡ γνῶσις εἴτε διάθεσις εἶναι λέγοιτο, τῷ γὰρ μὴ παρεισιέναι ποτὲ ἐννοίας διαφόρους ἀναλλοίωτον τὸ ἡγεμονικὸν μόνον οὐ προσλαμβάνει τινὰ ἑτεροίωσιν φαντασιῶν, τὰς ἐκ τῶν μεθημερινῶν κινήσεων ἀνειδωποιίας ἀνειρώττων· διὰ τοῦτό τοι καὶ ὁ κύριος „ἀγρηγορέναι" *) παραγγέλλει, ὥστε μηδὲ ὕπαρ ἡμῶν παθαίνεσθαί ποτε τὴν ψυχήν, ἀλλὰ καὶ τῆς νυκτὸς τὴν πολιτείαν ὡς ἐν ἡμέρᾳ ἐνεργουμένην καθαρὰν καὶ ἀκηλίδωτον διαφυλάττειν προστάττει· αὕτη γὰρ ἡ κατὰ δύναμιν ἐξομοίωσις πρὸς θεὸν τὸ φυλάττειν τὸν νοῦν ἐν τῇ κατὰ τὰ αὐτὰ σχέσει· αὕτη δὲ νοῦ σχέσις ὡς νοῦ, ἡ δὲ ποικίλη διάθεσις γίνεται τῇ πρὸς τὰ ὕλικὰ προσπαθείᾳ.

§. 142. Ἡ μοὶ δόκοῦσιν εὐφρόνην κεκληκέναι τὴν νύκτα, ἐπειδὴ τηνικάδε ἡ ψυχὴ πεπαυμένη τῶν αἰσθήσεων συννεύει πρὸς αὐτὴν καὶ μᾶλλον μετέχει τῆς φρονήσεως. διὰ ταῦτ' οὖν καὶ αἱ τελεταὶ γίνονται νυκτὸς μάλιστα, σημαίνουσαι τὴν ἐν νυκτὶ τῆς ψυχῆς συστολὴν ἀπὸ τοῦ σώματος. ἀφ' οὗ μὴ καθεύδωμεν ὡς οἱ λοιποί, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν· οἱ γὰρ καθεύδοντες νυκτὸς καθεύδουσι καὶ οἱ μεθυσκόμενοι νυκτὸς μεθύουσι, ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες νήφωμεν ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίου" **).

*) Matth. 24, 42. **) 1 Thessal. 5, 6—8.

§. 143. Ὅσα δ' αὖ περὶ ὕπνου λέγουσι τὰ αὐτὰ χρὴ καὶ περὶ θανάτου ἐξακούειν. ἑκάτερος γὰρ δηλοῖ τὴν ἀπόστασιν τῆς ψυχῆς ὁ μὲν μᾶλλον, ὁ δὲ ἧττον, ὅπερ ἐστὶ καὶ παρὰ Ἡρακλείτου λαβεῖν ὅ ἄνθρωπος ἐν εὐφροσύνῃ φάος ἅπτεται ἑαυτῷ ἀποθανὼν ἀποσβεσθείς, ζῶν δὲ, ἅπτεται τεθνεῶτος εὕδων ἀποσβεσθείς ὄψεις, ἐγρηγορὼς ἅπτεται εὕδοντος. μακάριοι γὰρ οἱ εἰδότες τὸν κύριον κατὰ τὸν ἀπόστολον „ὅτι ὥρα ὑμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι· νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν, ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, ἐνδυσώμεθα δὲ τὰ ὅπλα τοῦ φωτός" *). ἡμέραν δὲ τὸν υἱὸν ἀλληγορεῖ καὶ φῶς, τάς τε αὖ παραγγελίας ὅπλα φωτὸς μεταφορικῶς. ταύτῃ τοι λελουμένους φασὶ δεῖν ἐπὶ τὰς ἱεροποιίας καὶ τὰς εὐχὰς ἰέναι καθαροὺς καὶ λαμπρούς.

§. 144. Καὶ τοῦτο μὲν συμβόλου χάριν γίνεσθαι τὸ ἔξωθεν κεκοσμῆσθαί τε καὶ ἡγνίσθαι, ἁγνεία δέ ἐστι φρονεῖν ὅσια καὶ δὴ καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ βαπτίσματος εἴη ἂν καὶ ἡ ἐκ Μωϋσέως παραδεδομένη τοῖς ποιηταῖς ὧδέ πως·

ἡ δ' ὑδρηναμένη καθαρὰ χροΐ εἵματ' ἔχουσα **).

ἡ Πηνελόπη ἐπὶ τὴν εὐχὴν ἔρχεται· Τηλέμαχος δέ, χεῖρας νιψάμενος πολιῆς ἅλὸς εὔχετ' Ἀθήνῃ. ***).

ἔθος τοῦτο Ἰουδαίων ὡς καὶ τὸ πολλάκις ἐπὶ κοίτῃ βαπτίζεσθαι. εὖ γοῦν κἀκεῖνο εἴρηται, ἴσθι μὴ λουτροῦ, ἀλλὰ νόμου καθαρός. ἁγνεία γὰρ οἶμαι τελεία ἡ τοῦ νοῦ καὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν διανοημάτων, πρὸς δὲ καὶ τῶν λόγων εἰλικρίνεια καὶ τελεστικὴ κατὰ τὰ ἐνόντα ἀναμαρτησία. P. 628. Pott.

§. 145. Ἱκανὴ δὲ οἶμαι ἀνθρώπῳ κάθαρσις, μετάνοια ἀκριβὴς καὶ βεβαία, εἴ γε κατεγνωκότες ἑαυτῶν ἐπὶ τοῖς προγεγενημένοις πράξεσι προΐεμεν ἐς

*) Roman. 13, 11 sq. **) Odyss. δ. 750. ***) Odyss. β. 261.

τὸ πρόσθεν μετὰ ταῦτα νοήσαντες καὶ τὸν νοῦν ἐξα-
P. ναδύντες τῶν τε κατ' αἴσθησιν τερπόντων καὶ τῶν
228. πρόσθεν πλημμελημάτων. εἰ γοῦν τὴν ἐπιστήμην
Sylb. ἐτυμολογεῖν χρὴ καὶ ἀπὸ τῆς στάσεως τὴν ἐπιβο-
λὴν αὐτῆς ληπτέον, ὅτι ἵστησιν ἡμῶν ἐν τοῖς πρά-
γμασι τὴν ψυχὴν ἄλλοτε ἄλλως πρότερον φερομέ-
νην. ὡς αὖτως καὶ τὴν πίστιν ἐτυμολογητέον τὴν
περὶ τὸ ὂν στάσιν τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ἡμεῖς δὲ τὸν
ἀεὶ καὶ ἐν πᾶσι δίκαιον ποθοῦμεν μαθεῖν, ὃς μήτε τὴν
ἐκ τοῦ νόμου δεδιὼς κόλασιν μήτε τὴν τῶν συνόντων
καὶ ἐπεξιόντων τοῖς πλημμεληθεῖσι μισοπονηρίαν ἐυ-
λαβούμενος μήτε τὸν ἐξ αὐτῶν τῶν ἀδικουμένων κέν-
δυνον ὑφορώμενος διαμένει δίκαιος, ὁ γὰρ διὰ ταῦ-
τα τοῦ πράττειν τι τῶν ἀδίκων ἀπεχόμενος οὐχ
ἑκὼν χρηστὸς, φόβῳ δὲ ἀγαθός. καὶ ὅ γε Ἐπίκουρος
ἀδικεῖν ἐπὶ κέρδει τινὶ βούλεσθαί φησι τὸν κατ' αὐ-
τὸν σοφόν· πίστιν γὰρ λαβεῖν περὶ τοῦ λαθεῖν οὐ
δύνασθαι· ὥστε εἰ πιστήσεται λήσειν ἀδικήσει κατ'
αὐτόν.

§. 146. Καὶ τοιαῦτα μὲν τὰ σκοτεινὰ δόγματα,
εἰ δὲ καὶ ἐλπίδι τῆς ἐπὶ δικαίοις παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀ-
μοιβῆς ἀφέξεταί τις τοῦ ἀδικεῖν οὐδ' οὕτως ἔχων
χρηστεύεται, ὡς γὰρ ἐκεῖνον ὁ φόβος οὕτω τοῦτον
ὁ μισθὸς δικαιοῖ, μᾶλλον δὲ δίκαιον εἶναι δοκεῖν δεί-
κνυσι. τὴν δὲ ἐλπίδα τὴν μετὰ θάνατον οὐ μόνον
οἱ τὴν βάρβαρον σοφίαν μετιόντες ἴσασι τοῖς μὲν
ἀγαθοῖς καλὴν, τοῖς δὲ φαύλοις ἔμπαλιν, ἀλλὰ καὶ
οἱ Πυθαγόρειοι· τέλος γὰρ κἀκεῖνοι τὴν ἐλπίδα ὑπη-
γόρευον τοῖς φιλοσοφοῦσιν, ὅπου γε καὶ ὁ Σωκράτης
ἐν Φαίδωνι μετὰ ἀγαθῆς ἐλπίδος φησὶ τὰς καλὰς ψυχὰς P.
ἐνθένδε ἀπιέναι, καὶ πάλιν τοὺς πονηροὺς κακίζων 630.
ἀντιτίθησι· ζῶσι γὰρ μετὰ κακῆς ἐλπίδος λέγων. Pott.
συνάδειν τοῦτῳ καὶ ὁ Ἡράκλειτος φαίνεται δι' ὧν
φησὶ περὶ τῶν ἀνθρώπων διαλεγόμενος, ἀνθρώπους
μένα ἀποθανόντας ἅσσα δὺκ ἔλπονται οὐδὲ δοκέου-
σιν.

§. 147. *Θείως οὖν ὁ Παῦλος Ῥωμαίοις ἄντικρυς ἐπιστέλλει, „ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει“* *). *διὰ ἐλπίδα μὲν γὰρ τὴν μέλλουσαν ἡ ὑπομονή· ἐλπὶς δὲ ὁμωνύμως καὶ ἡ τῆς ἐλπίδος ἀπόδοσίς τε καὶ ἀποκατάστασις, ἣ καὶ οὐ καταισχύνει μὴ ὀνειδιζομένη ἔτι. ὁ δὲ ψιλῇ κλήσει καθὸ κέκληται ὑπακούων οὔτε διὰ φόβον οὔτε διὰ ἡδονὰς ἐπὶ τὴν γνῶσιν ἴεται, οὐ γὰρ περισκέπτεται εἴ τι λυσιτελὲς ἔξωθεν ἕπεται κέρδος ἢ ἀπόλαυσις αὐτῷ, ἀγάπῃ δὲ τοῦ ὄντος ἐραστοῦ ἑλκόμενος καὶ πρὸς τὸ δέον ἀγόμενος θεοσεβεῖ.*

§. 148. *Ὅθεν οὐδ' εἰ καθ' ὑπόθεσιν ἐξουσίαν λάβοι παρὰ τοῦ θεοῦ πράττειν τὰ ἀπηγορευμένα ἀτιμώρητός τε ὢν, οὐδ' εἰ καὶ μισθὸν τὰ μακάρων ἀγαθὰ λήψεσθαι ἐπὶ τοῖσδε ἐπαγγελίαν προσλάβοι, ἀλλ' εἰ καὶ λήσεσθαι τὸν θεὸν ἐφ' οἷς πράττει πεισθείη, ὅπερ ἀδύνατον, πρᾶξαί τι παρὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν ἐθελήσαι ποτ' ἂν τὸ ὄντως καλὸν καὶ αἱρετὸν ἐξ ἑαυτοῦ καὶ ταύτῃ ἀγαπητὸν εἶναι ἅπας ἑλόμενος· οὐ γὰρ ἐν γαστρὸς βορᾷ τὸ χρηστὸν εἶναι διειλήφαμεν. ἀκήκοεν δ' ἐκεῖνος ὡς „βρῶμα ἡμᾶς οὐ παραστήσει“* **), *οὐδὲ μὴν γάμος, ἀλλ' οὐδὲ ἀποχὴ γάμου ἐν ἀγνωσίᾳ, ἀλλὰ τὸ κατ' ἀρετὴν ἔργον τὸ ἐγκωστικὸν, ἐπεὶ καὶ ὁ κύων τὸ ζῶον τὸ ἄλογον ἐγκρατὲς λεγέσθω τὸν ἐπαιρόμενον τὴν βακτηρίαν δεδιὸς καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ὄψου ἀπεχόμενον. τῶν τοιούτων εὖ ἴσθι ὅτι περιαιρεθεῖσα ἡ ὑπόσχεσις ἡ προεπηγγελμένη καὶ ὁ φόβος περιγραφεὶς ὁ ἐπηπειλημένος καὶ χωρισθεὶς ὁ κίνδυνος ὁ ἐπηρτημένος τὴν πρόθεσιν ἐλέγχει.*

*) Romans. 5, 3 — 5. **) 1 Corinth. 8, 8.

Cap. XXIII.

§. 149. Οὐ γὰρ αὐτῇ τῇ φύσει τοῦ πράγματος οἰκειοῦται ὡς τῷ ὄντι γνωστικῶς καταλαβέσθαι, καλὰ μὲν εἶναι πάντα ὅσα ἐξ ἡμῶν ἐκτίσθη ὡς χρῆσιν γάμον φέρε εἰπεῖν καὶ παιδοποιίαν μετὰ σωφροσύνης παρειλημμένα, καλοῦ δὲ εἶναι ἄμεινον τὴν πρὸς τὸ θεῖον ἐξομοίωσιν ἀπαθῆ καὶ ἐνάρετον γενέσθαι. Rom. 631. τοῖς δὲ ἔξωθεν εὐχρήστοις προσαγο- μένοις τῶν μὲν ἀπέχονται, τῶν δ' οὔ. ἀλλὰ καὶ ὧν ἀφίστανται μυσαττόμενοι, ταῦτα φαίνονται τὴν κτίσιν καὶ τὸν δημιουργὸν διαβάλλοντες, κἂν τῷ δοκεῖν πιστῶς ἀναστρέφονται τὴν κρίσιν ἔχουσιν ἀνόσιον, τὸ δὲ οὐκ ἐπιθυμήσεις φόβου δεῖναι τῆς βιαζομένης ἀπέχεσθαι τῶν ἡδέων, οὔτε μισθοῦ τοῦ δὲ ἐπαγγελίας ἀνάγκης τῆς ἐκ τὰς ὁρμάς. οὔτε τὴν ὑπακοὴν διὰ τὴν ἐντολήν, διὰ δὲ τὴν ἐπαγγελίαν αἱροῦνται οἱ διὰ τῆς ἐπαγγελίας ὑπακηκοότες τῷ θεῷ δελέασι ἡδονῆς ἠρημένοι.

§. 150. Οὐδὲ μὴν ἡ τῶν αἰσθητῶν ἀποστροφὴ τὴν πρὸς τὰ νοητὰ οἰκείωσιν ἐμπαλιν δὲ ἡ πρὸς τὰ νοητὰ οἰκείωσις περιαγωγὴ τῷ γνωστικῷ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν γίνεται καὶ ἐκλογὴν τῶν καλῶν τάγαθὸν ἐλομένῳ γνωστικῶς, θαυμάζοντι μὲν τὴν γένεσιν καὶ ἀγιάζοντι τὸν ποιητήν, ἀγαμάζοντι δὲ τὴν πρὸς τὸ θεῖον ἐξομοίωσιν. ἀτὰρ ἐγὼν ξμὲ λύσομαι τῆς ἐπιθυμίας, φήσαι, διὰ τὴν πρὸς σὲ οἰκείωσιν, κύριε. καλὴ γὰρ ἡ κτισθεῖσα δὴ οἰκονομία καὶ πάντα εὖ διοικεῖται, οὐδὲν ἀναιτίως γίνεται, ἐν τοῖς σοῖς εἶναί με δεῖ, παντοκράτορ, κἂν σοὶ συνεγγίζειν δυνηθῶ, ὀλίγοις καὶ ἀρκεῖσθαι μελετῶν τὴν ἐκλογὴν τὴν δικαίαν τῶν καλῶν ἀπὸ τῶν ὁμοίων.

§. 151. *Μυστικώτατα καὶ ὁσιώτατα ὁ ἀπόστολος διδάσκων ἡμᾶς τὴν ἀληθῶς εὐχάριστον ἐκλογὴν οὐ κατὰ ἀπεκλογὴν τῶν ἑτέρων ὡς φαύλων, ἀλλ' ὡς καλῶν καλλίονα ποιεῖσθαι μεμήνυκεν εἰπών· «ὥστε καὶ ὁ γαμίζων τὴν παρθένον αὐτοῦ καλῶς ποιεῖ, καὶ ὁ μὴ* P. 229. *γαμίζων κρεῖσσον ποιεῖ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπάρεδρον τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως» *). ἴσμεν δὲ* 8 *τὰ μὲν ἀνσπόριστα οὐκ ἀναγκαῖα, τὰ δὲ ἀναγκαῖα* yl. *εὐπόριστα γεγενῆσθαι φιλανθρώπως παρὰ τοῦ θεοῦ.* 10 *διόπερ ὁ Δημόκριτος εὖ λέγει, ὡς ἡ φύσις τε καὶ διδαχὴ παραπλήσιόν ἐστι καὶ τὴν αἰτίαν συντόμως προσαποδεδώκαμεν, καὶ γὰρ ἡ διδαχὴ μεταρρυθμοῦσα τὸν ἄνθρωπον, μεταρρυθμοῦσα δὲ φυσιοποιεῖ, καὶ δεήσει* 15 *καὶ μαθήσει μετατυπωθῆναι. ἄμφω δὲ ὁ κύριος παρέσχηται, τὸ μὲν κατὰ τὴν δημιουργίαν, τὸ δὲ κατὰ τὴν ἐκ τῆς διαθήκης ἀνάκτισίν τε καὶ ἀνανέωσιν. τὸ δὲ συμφέρον τῷ κρείττονι, κυριώτατον δὲ πάντων ἡ διάνοια.* P. 632. 20 *νυν τῷ ὄντι καλὰ φαίνεται ἥδιστα, παρ' αὐτοῦ ποριζόμενα ὧν ποθεῖ καρπὸν τὴν τῆς ψυχῆς εὐστάθειαν. «ὁ δὲ ἐμοῦ ἀκούων», φησὶν, «ἀναπαύσεταί ἐπ' εἰρήνῃ πεποιθὼς καὶ ἡσυχάσει ἀφόβως ἀπὸ παντὸς κα-* 25 *κοῦ» **). «ἴσθι πεποιθὼς ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σοῦ καὶ τῇ διανοίᾳ σου ἐπὶ τῷ θεῷ» ***). τούτῳ δυνατὸν τῷ τρόπῳ τὸν γνωστικὸν ἤδη γενέσθαι θεόν. «ἐγὼ εἶπα θεοί ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου» †).*

§. 152. *Φησὶ δὲ καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς τῶν σοφῶν τὰς ψυχὰς θεοὺς γίνεσθαι ὧδέ πως γράφων.*

εἰς δὲ τέλος μάντεις τε καὶ ὑμνοπόλοι καὶ ἰητροὶ,
καὶ πρόμοι ἀνθρώποισιν ἐπιχθονίοισι πέλονται·
ἔνθεν ἀναβλαστοῦσι θεοὶ τιμῆσι φέριστοι.

---

*) 1 Corinth. 7, 38. 35. **) Proverb. 1. 33. ***) Ibid. 3, 5. †) Psalm. 102, 6.

ὁ μὲν οὖν ἄνθρωπος ἁπλῶς οὕτως· καὶ ἰδέαν πλάσεται τοῦ συμφυοῦς πνεύματος, οὐδὲ γὰρ ἀνείδεος ὀυδ' ἀσχημάτιστος ἐν τῷ τῆς φύσεως ἐργασιτηρίῳ δημιουργεῖται, ἔνθα μυστικῶς ἀνθρώπου οὐσίας, ὁ δὲ γένεσις κοινῆς οὔσης καὶ τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐγγινομένης τῇ ψυχῇ τις ἄνθρωπος κατὰ τύπωσιν τὴν ἐγγινομένην καὶ τὸν ὧν ἂν αἱρήσηται χαρακτηρίζεται. ἢ καὶ τὸν Ἀδὰμ τέλειον μὲν ὡς πρὸς τὴν πλάσιν γεγονέναι φαμέν, οὐδὲν γὰρ τῶν χαρακτηριζόντων τὴν ἀνθρώπου ἰδέαν τε καὶ μορφὴν ἐνεδείσεν αὐτῷ. ὁ δὲ ἐν τῷ γίνεσθαι τὴν τελείωσιν ἐλάμβανεν καὶ δι' ὑπακοῆς ἐδικαιοῦτο τοῦτο ἦν ἀπανδρούμενον τὸ ἐπ' αὐτῷ κείμενον, αἰτία δὲ ἑλομένου καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ κωλυθὲν ἑλουμένου, ὁ θεὸς ἀναίτιος. διττὴ γὰρ ἡ γένεσις, ἡ μὲν τῶν γεννωμένων, ἡ δὲ τῶν γινομένων.

§. 153. Καὶ ἡ μὲν τοῦ ἀνθρώπου ἀνδρεία ἐμπαθοῦς ὄντος φασὶ κατὰ τὴν οὐσίαν ἄφοβον καὶ ἀήττητον τὸν μετέχοντα αὐτῆς ποιεῖ καὶ ἔστι δοχυφόρος τοῦ νοῦ ὁ θυμὸς ἐν ὑπομονῇ καὶ καρτερίᾳ καὶ τοῖς ὁμοίοις, ἐπὶ δὲ τῇ ἐπιθυμίᾳ τάττεται καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ σωτήριος φρόνησις, θεὸς δὲ ἀπαθὴς ἄθυμός τε καὶ ἀνεπιθύμητος· καὶ οὐ ταύτῃ ἀφόβος ἢ τὰ δεινὰ ἐκκλίνει, οὐδὲ μὴν σώφρων ἢ τῶν ἐπιθυμιῶν ἄρχει, οὔτε γὰρ ἂν περιπέσοι τινὶ δεινῷ ἢ τοῦ θεοῦ φύσις, οὔτε φεύγει ὁ θεὸς δειλίαν. ὥσπερ οὐδὲ ἐπιθυμήσει ἵνα καὶ ἄρξῃ ἐπιθυμίας. μυστικῶς οὖν ἐφ' ἡμῶν καὶ τὸ Πυθαγόρειον ἐλέγετο ἕνα γενέσθαι καὶ τὸν ἄνθρωπον δεῖν, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχιερεὺς εἷς ἑνὸς ὄντος τοῦ θεοῦ κατὰ τὴν ἀμετάτρεπτον τοῦ ἀεὶ θεῖν τὰ ἀγαθὰ ἕξιν.

§. 154. Αὐτίκα ὁ σωτὴρ διὰ τῆς ἐπιθυμίας συναγήρει καὶ τὸν θυμὸν τιμωρίας ὄντα ἐπιθυμίαν, καθόλου γὰρ τὸ παθητικὸν παντὶ γένει ἐπιθυμίας. εἰς δὲ τὴν ἀπάθειαν θεούμενος ἄνθρωπος ἀχράντως μοναδικὸς γίνεται. καθάπερ οὖν οἱ ἐν θαλάττῃ ἀπὸ ἀγκύρας τονούμενοι ἔλκουσι μὲν τὴν ἄγκυραν, οὐκ

ἐκείνην δὲ ἐπισπῶνται, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἐπὶ τὴν ἄγκυραν, οὕτως οἱ κατὰ τὸν γνωστικὸν βίον ἐπισπώμενοι τὸν θεὸν ἑαυτοὺς ἔλαθον προσαγόμενοι πρὸς τὸν θεόν, θεὸν γὰρ ὁ θεραπεύων ἑαυτὸν θεραπεύει. ἐν οὖν τῷ θεωρητικῷ βίῳ ἑαυτοῦ τις ἐπιμελεῖται θρησκεύων τὸν θεὸν καὶ διὰ τῆς ἰδίας εἰλικρινοῦς καθάρσεως ἐποπτεύει τὸν θεὸν ἅγιον ἁγίως, ἡ γὰρ σωφροσύνη ἐν παραστάσει γενομένη ἑαυτὴν ἐπισκοποῦσα καὶ θεωροῦσα ἀδιαλείπτως ἐξομοιοῦται κατὰ δύναμιν θεῷ.

Cap. XXIV.

§. 155. Αὐτίκα τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν οὗπερ ἐπ' ἴσης αὐτοῦ τε κύριοί ἐσμεν καὶ τοῦ ἀντικειμένου αὐτῷ, ὡς τὸ φιλοσοφεῖν ἢ μὴ, καὶ τὸ πιστεύειν ἢ ἀπιστεῖν. διὰ γοῦν τὸ ἑκατέρου τῶν ἀντικειμένων ἐπ' ἴσης εἶναι ἡμᾶς κυρίους δυνατὸν εὑρίσκεται τὸ ἐφ' ἡμῖν. καὶ δὴ αἱ ἐντολαὶ αἵ τε γενέσθαι καὶ μὴ γενέσθαι ὑφ' ἡμῶν, οἷς εὐλόγως ἕπεται ἔπαινός τε καὶ ψόγος, οἵ τ' ἂν κολαζόμενοι ἕνεκεν τῶν γενομένων αὐτοῖς ἁμαρτημάτων ἐπ' αὐτοῖς μόνοις κολάζονται, παρῆλθε γὰρ τὰ γενόμενα οὐδὲ ἀγένητον γένοιτ' ἄν ποτε τὸ γενόμενον. ἀφίενται γοῦν πρὸς τοῦ κυρίου αἱ πρὸ τῆς πίστεως οὐχ ἵνα μὴ ὦσι γενόμεναι, ἀλλ' ὡς μὴ γενόμεναι. πλὴν οὐδὲ πάσας ὁ Βασιλείδης φησὶ, μόνας δὲ τὰς ἀκουσίους καὶ κατὰ ἄγνοιαν ἁ- φίεσθαι, καθάπερ ἀνθρώπου τινὸς, ἀλλ' οὐ θεοῦ τὴν τοσαύτην παρεχομένου δωρεάν. τούτῳ φησὶν ἡ γραφὴ, „ὑπέλαβες ἄνομε ὅτι ἔσομαί σοι ὅμοιος" *). ἀλλ' εἰ καὶ ἐπὶ ταῖς ἑκουσίοις κολαζόμεθα οὐχ ἵνα μὴ γένωνται γενόμεναι, ἀλλ' ὅτι ἐγένοντο τιμωρούμεθα. κόλασις δὲ τὸν ἁμαρτήσαντα, οὐκ ὠφελεῖ εἰς τὸ μὴ πεποιηκέναι, ἀλλ' εἰς τὸ μηκέτι ἁμαρτάνειν μηδὲ μὴν ἄλλον τινὰ τοῖς ὁμοίοις περιπεσεῖν.

*) Psalm. 50, 21.

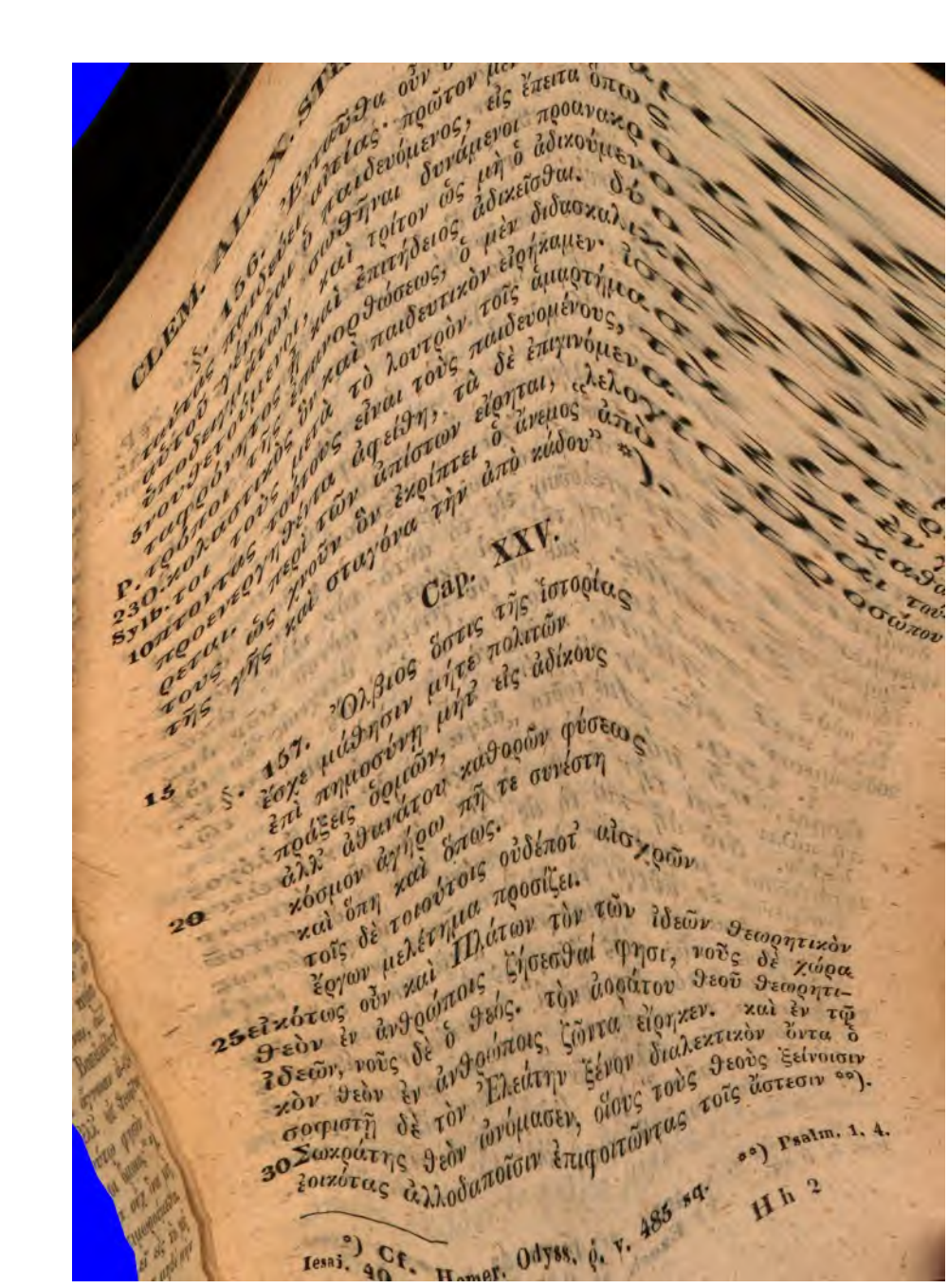

§. 156. Ἐγκαλοῦμεν οὖν [illegible] ἀπάτας· πρῶτον μὲν [illegible] ἔπειτα ὅπως [illegible] παιδευόμενος, εἰς ἐπίτα [illegible] σωθῆναι δυνάμενοι προανακρ[illegible] καὶ τρίτον ὡς μὴ ὁ ἀδικούμενος [illegible] ἐπιτήδειος, ἀδικεῖσθαι. δ[illegible] ἡμῶν θεώσεως, ὁ μὲν διδασκαλικὸς [illegible] καὶ παιδευτικὸν εἰρήκαμεν· [illegible] τοῖς ἁμαρτήμασιν, [illegible] ἐπιγινόμενος, [illegible] ἀπὸ κύδου" *).

Cap. XXV.

§. 157. Ὄλβιος ὅστις τῆς ἱστορίας ἔσχε μάθησιν μήτε πολιτῶν ἐπὶ ἡμιοσύνῃ μήτ' εἰς ἀδίκους πράξεις ὁρμῶν, μήτ' εἰς ἀδίκους κόσμον ἀγείρων καθορῶν φύσεως ἀλλ' ἀθανάτου καὶ ὅπως. τοῖς δὲ τοιούτοις οὐδέποτ' αἰσχρῶν ἔργων μελέτημα προσίζει.

25 εἰκότως οὖν καὶ Πλάτων τὸν τῶν ἰδεῶν θεωρητικὸν Θεὸν ἐν ἀνθρώποις ζήτεσθαί φησι, νοῦς δὲ χώρα ἰδεῶν, νοῦς δὲ ὁ θεός. τὸν ἀοράτου θεοῦ θεωρητικὸν θεὸν ἐν ἀνθρώποις ζῶντα εἴρηκεν. καὶ ἐν τῷ σοφιστῇ δὲ τὸν Ἐλεάτην ξένον διαλεκτικὸν ὄντα ὁ Σωκράτης θεὸν ὠνόμασεν, οἵους τοὺς θεοὺς ξείνοισιν ξοικότας ἀλλοδαποῖσιν ἐπιφοιτῶντας τοῖς ἄστεσιν **).

*) Cf. Iesai. 40. Homer. Odyss. ϕ. v. 488 sq.

**) Psalm. 1. 4.

ὅταν γὰρ ψυχὴ γένεσεως ὑπεξαναβᾶσα καθ' ἑαυτὴν γε- P.
ἡ καὶ ὁμιλῇ τοῖς εἰδέσιν, οἷός ἐστιν ὁ ἐν τῷ Θεαι- 635.
τήτῳ κορυφαῖος, οἷον ἄγγελος ἤδη γενόμενος σύνεσ-
Χριστῷ τε ἔσται θεωρητικὸς ὢν ἀεὶ. τὸ βούλημα τοῦ
ΔΘεοῦ σκοπῶν, τῷ ὄντι

οἷος πεπνυμένος, τοὶ δ' ὡς σκιαὶ ἀΐσσουσιν *):

νεκροὶ γὰρ τοὺς ἑαυτῶν θάπτουσι νεκρούς. ὅθεν Ἱε-
ρεμίας λέγει· „πληρώσω αὐτὴν νεκρῶν γηγενῶν οὓς
ἔπαισεν ἡ ὀργή μου" **).

§. 158. Ὁ μὲν οὖν θεὸς ἀναπόδειπτος ὢν οὐκ
ἔστιν ἐπιστημονικὸς, ὁ δὲ υἱὸς σοφία τέ ἐστι καὶ
καὶ δὴ καὶ ἀπόδειξιν ἔχει καὶ ὅσα ἄλλα τούτῳ συγγενῆ,
δυνάμεις τοῦ πνεύματος συλλήβδην μὲν ἕν τι πρᾶγμα
γενόμεναι συντελοῦσιν εἰς τὸ αὐτὸ τὸν υἱὸν, ἀπα-
ρέμφατος δέ ἐστι τῆς περὶ ἑκάστης αὐτοῦ τῶν δυ-
νάμεων ἐννοίας. καὶ δὴ οὐ γίνεται ἀτεχνῶς ἓν ὡς
ἓν, οὐδὲ πολλὰ ὡς μέρη ὁ υἱὸς, ἀλλ' ὡς πάντα ἕν.
δυνάμεων εἰς ἓν εἱλουμένων καὶ ἑνουμένων.

§. 159. Διὰ τοῦτο „ἄλφα καὶ ὦ" ***) ὁ λόγος
εἴρηται, οὗ μόνου τὸ τέλος ἀρχὴ γίνεται καὶ τελευ-
τᾷ πάλιν ἐπὶ τὴν ἄνωθεν ἀρχὴν οὐδαμοῦ διάστασιν
λαβών. διὸ δὴ καὶ τὸ εἰς αὐτὸν καὶ τὸ δι' αὐτοῦ
πιστεῦσαι μοναδικόν ἐστι γενέσθαι ἀπερισπάστως
ἑνούμενον ἐν αὐτῷ, τὸ δὲ ἀπιστῆσαι διστάσαι ἐστὶ
καὶ διστῆναι καὶ μερισθῆναι. διὰ τοῦτο τάδε λέ-
γει κύριος· πᾶς υἱὸς ἀλλογενὴς „καὶ ἀπερίτμητος ἀπερίτμητος καρδίᾳ
καὶ ἀπερίτμητός ἐστι σαρκὶ", τουτέστιν ἀκάθαρτος
σώματί τε καὶ πνεύματι, „οὐκ εἰσελεύσεται εἰς τὰ
ἅγια ἀπὸ τῶν ἀλλογενῶν ἐν μέσῳ οἴκου Ἰσραὴλ,
ἀλλ' ἢ οἱ Λευῖται" †). ἀλλογενεῖς δὲ εἴρηκεν τοὺς
μὴ πιστεῦσαι βουληθέντας, ἀλλ' ἀπιστεῖν ἐθέλοντας.

*) Odyss. x. v. 495. **) Jerem. 33, 5. ***) Apoca-
lyps. 1, 8 sq. †) Ezech. 44, 9 sq.

§. 160. *Μόνοι τοίνυν οἱ καθαρῶς βιοῦντες ἱερεῖς ὄντως τοῦ θεοῦ. διὰ τοῦτο πασῶν περιτεμνομένων τῶν φυλῶν ἀγιώτεραι ἐλογίσθησαν αἱ εἰς ἀρχιερεῖς τε καὶ βασιλεῖς καὶ προφήτας χρίουσαι. ὅθεν μηδὲ ἅπτεσθαι νεκρῶν αὐτοῖς κελεύει μηδ' ἐπεισιέναι κατοιχομένοις, οὐχ ὡς μιαροῦ τοῦ σώματος ὄν-*
τος, ἀλλ' ὡς τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀπειθείας σαρκικῆς τε οὔσης καὶ ἐνσωμάτου καὶ νεκρᾶς καὶ διὰ τοῦτο βδελυκτῆς. μόνῳ οὖν πατρὶ καὶ μητέρι, υἱῷ τε καὶ θυγατρὶ τελευτήσαντι ἐπιτέτραπται ἐπεισιέναι τὸν ἱερέα, ὅτι συγγενεῖς οὗτοι σαρκὸς καὶ σπέρματος μόνοι, παρ' ὧν τὴν προσεχῆ αἰτίαν τῆς εἰς τὸν βίον παρόδου καὶ ὁ ἱερεὺς εἴληφεν. καθαρίζονται δὲ καὶ οὗτοι ἡμέραις ἑπτὰ δι' ὅσων ἡ γένεσις τελειοῦται,
*τῇ ἑβδόμῃ γὰρ ἡ ἀνάπαυσις θρησκεύεται, τῇ δὲ ὀγδόῃ „ἱλασμὸν προσφέρει“ *), ὡς ἐν τῷ Ἰεζεκιὴλ γέγραπται, καθ' ὃν ἱλασμὸν τὸ λαβεῖν ἐστὶ τὴν ἐπαγγελίαν.*

§. 161. *Τέλειος δ' οἶμαι καθαρισμὸς ἡ διὰ νόμου καὶ προφητῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον πίστις ἵλεως καὶ ἡ δι' ὑπακοῆς πάσης ἁγνεία σὺν καὶ τῇ ἀποθέσει τῶν κοσμικῶν εἰς τὴν ἐκ τῆς ἀπολαύσεως τῆς ψυχῆς εὐχάριστον τοῦ σκήνους ἀπόδοσιν. εἴτ' οὖν ὁ χρόνος εἴη ὃ διὰ τῶν ἑπτὰ περιόδων τῶν ἀριθμουμένων εἰς τὴν ἀκροτάτην ἀνάπαυσιν ἀποκαθιστὰς εἴτε ἑπτὰ οὐρανοὶ οὕς τινες ἀριθμοῦσι κατ' ἐπανάβασιν εἴτε καὶ ἡ ἁπλανὴς χώρα ἡ πλησιάζουσα τῷ νοητῷ κόσμῳ ὀγδοὰς λέγοιτο, πλὴν ἐξαναδῦναι γενέσεως τε καὶ ἁμαρτίας χρῆναι λέγει τὸν γνωστικόν. ἐπὶ γοῦν ταῖς ἑπτὰ ἡμέραις τὸ ἱερεῖα ὑπὲρ ἁμαρτιῶν θύεται, ἔτι γὰρ τροπῆς εὐλάβεια, καὶ τῆς ἑβδόμης ἅπτεται περιφορᾶς.*

§. 162. *Ἰὼβ δὲ ὁ δίκαιος, „αὐτός“, φησί, „γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνὸς καὶ*

*) Ezech. v. 27.

P. 636. Pott.

ἀπελεύσομαι ἐκεῖ" *); οὐ κτημιάτων γυμνὸς, τοῦτο μὲν γὰρ μικρόν τε καὶ κοινὸν, ἀλλ' ὡς δίκαιος γυμνὸς ἄπεισι κακίας τε καὶ ἁμαρτίας καὶ τοῦ ἑπομένου τοῖς ἀδίκως βιώσασιν ἀειδοῦς εἴδώλου, τοῦτο γὰρ ἦν τὸ εἰρημένον, „ἐὰν μὴ στραφέντες γένησθε ὡς τὰ παιδία" **), καθαροὶ μὲν τὴν σάρκα, ἅγιοι δὲ τὴν P. ψυχὴν κατὰ ἀποχὴν κακῶν ἔργων δεικνύντες ὅτι 637. τοιούτους ἡμᾶς εἶναι βούλεται, οἵους καὶ γεγέννη- Rott. κεν ἐκ μήτρας ὕδατος· γένεσις γὰρ γένεσιν διαδεχο- 10μένη κατὰ προκοπὴν ἀπαθανατίζειν βούλεται, „τῶν δὲ ἀσεβῶν ὁ λύχνος σβεσθήσεται" ***).

§. 163. Ναὶ μὴν τὴν κατά τε σῶμα κατά τε ψυχὴν ἁγνείαν ἣν μετέσεσιν ὁ γνωστικὸς ὁ πάνσοφος Μωϋσῆς ἐκπρεπῶς τῇ ἐπαναλήψει χρησάμενος ἐμή- 15νυσεν τὸ ἀδιάφθορον τοῦ τε σώματος τῆς τε ψυχῆς διαγράφων ἐπὶ τῆς Ῥεβέκκας ὧδέ πως. „ἡ δὲ παρθένος ην καλὴ, ἀνὴρ οὐκ ἔγνω αὐτήν" †). Ῥεβέκκα δὲ ἑρμηνεύεται θεοῦ δόξα, θεοῦ δὲ δόξα ἀφθαρσία, P. αὕτη ἡ τῷ ὄντι δικαιοσύνη μὴ πλεονεκτεῖν θατέρῳ, 231. ὅλον δὲ εἶναι ἡγιασμένον νεῖμε τοῦ κυρίου. δικαιο- Sylb. σύνη οὖν ἐστὶν εἰρήνη βίου καὶ εὐστάθεια, ἐφ' ἣν ὁ κύριος ἀπέλυε λέγων, „ἀπέλθετε εἰς εἰρήνην" ††)· Σαλὴμ γὰρ ἑρμηνεύεται εἰρήνη, ἧς ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἀναγράφεται βασιλεὺς ὢν φησι Μωϋσῆς Μελχισεδὲκ βασιλεὺς Σαλὴμ ὁ ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου", ὃ „τὸν οἶνον καὶ τὸν ἄρτον" †††) τὴν ἡγιασμένην δηδοὺς τροφὴν εἰς τύπον εὐχαριστίας. καὶ δὴ ἑρμηνεύεται ὁ Μελχισεδὲκ βασιλεὺς δίκαιος, συνώνυμία δέ ἐστι δικαιοσύνης καὶ εἰρήνης.

§. 164. Βασιλεὺς δὲ ὑποστάτης, δικαιοσύνην δὲ καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς τὴν εἰρήνην, ὑπολαμβά-

*) Iob. 1, 21. **) Matth. 18, 3. ***) Iob. 21, 17. †) Genes. 24, 16. ††) Marc. 5, 34. †††) Genes. 14, 18. Hebr. 7, 1 sq.

νει ἐν ὀγδοάδι μένειν ἐνδιατεταγμένας. μετιτέον δὴ ἀπὸ τῶν φυσικωτέρων ἐπὶ τὰ προφανέστερα ἤθικά· ὁ γὰρ περὶ ἐκείνων λόγος μετὰ τὴν ἐν χερσὶ πραγματείαν ἔψεται. αὐτὸς οὖν ἡμᾶς ὁ σωτὴρ ἀτεχνῶς κατὰ τὴν τραγῳδίαν μυσταγωγεῖ,

ὁρῶν ὁρῶντας καὶ δίδωσιν ὀργια. P.

κἂν πύθῃ, 638.

τὰ δ' ὄργι' ἐστὶ τίν' ἰδέαν ἔχοντά σοι; Pott.

ἄκουσῃ πάλιν·

ἄρρητ' ἀβακχεύτοισιν εἰδέναι βροτῶν,

κἂν πολυπραγμονῇ τις ὁποῖα εἴη αὖθις ἀκουσάτω,

οὐ θέμις ἀκοῦσαί σ', ἔστι δ' ἄξι' εἰδέναι·

ἀσέβειαν ἀσκοῦντ' ὀργὴ ἐχθαίρει θεοῦ·

ὁ θεὸς δὲ ἄναρχος ἀρχὴ τῶν ὅλων παντελὴς ἀρχῆς ποιητικός. ἧ μὲν οὖν ἐστὶν οὐσία ἀρχὴ τοῦ ποιητικοῦ τόπου, καθόσον ἐστὶν τἀγαθὸν τοῦ ἠθικοῦ· ἧ δ' αὖ ἐστὶ νοῦς τοῦ λογικοῦ καὶ κριτικοῦ τόπου, ὅθεν καὶ διδάσκαλος μόνος ὁ μόνος ὑψίστου ἄγνοῦ πατρὸς ὁ παιδεύων τὸν ἄνθρωπον.

Cap. XXVI.

§. 165. Οὔκουν εὐλόγως οἱ κατατρέχοντες τῆς πλάσεως καὶ κακίζοντες τὸ σῶμα, οὐ συνορῶντες τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνθρώπου ὀρθὴν πρὸς τὴν οὐρανοῦ θέαν γενομένην καὶ τὴν τῶν αἰσθήσεων ὀργανοποιίαν πρὸς γνῶσιν συντείνουσαν τά τε μέλη καὶ μέρη πρὸς τὸ καλὸν, οὐ πρὸς ἡδονὴν εὐθετα. ὅθεν ἐπιδεκτικὸν γίνεται τῆς τιμιωτάτης τῷ θεῷ ψυχῆς τὸ οἰκητήριον τοῦτο, καὶ πνεύματος ἁγίου κατὰ τὸν τῆς ψυχῆς τε καὶ σώματος ἁγιασμὸν καταξιοῦται τῷ τοῦ σωτῆρος καταρτισμῷ τελειούμενον. καὶ δὴ ἡ ἀντακολουθία τῶν τριῶν ἀρετῶν περὶ τὸν ἄνθρωπον εὑρίσκεται τὸν γνωστικὸν ἠθικῶς τε καὶ φυσικῶς καὶ λογικῶς περὶ τὸ θεῖον πραγματευόμενον. σοφία μὲν γὰρ ἐπι-

στήμη τῶν θείων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων, δικαιοσύνη δὲ συμφωνία τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν, ὁσιότης δὲ θεραπεία τοῦ θεοῦ. εἰ δέ τις διαβάλλεσθαι τὴν σάρκα καὶ δι' αὐτῆς τὴν γένεσιν φάσκοι παραθεὶς Ἡσαΐαν λέγοντα, „πᾶσα σὰρξ χόρτος καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου, ἐξηράνθη ὁ χόρτος καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσεν· τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα" *), ἀκουσάτω ἑρμηνεύοντος τὸ ζητούμενον διὰ Ἱερεμίου τοῦ πνεύματος, „καὶ διέσπειρα αὐτοὺς ὡς φρύγανα πετώμενα ὑπὸ ἀνέμου εἰς ἔρημον. P. 639. Pott.

§. 166. Οὗτος ὁ κλῆρος καὶ μερὶς τοῦ ἀπειθεῖν ὑμᾶς λέγει κύριος ὡς ἐπελάθου μου καὶ ἤλπισας ἐπὶ ψεύδεσι, κἀγὼ ἀποκαλύψω τὰ ὀπίσω σου ἐπὶ πρόσωπόν σου, καὶ ὀφθήσεται ἡ ἀτιμία σου, μοιχεία σου καὶ χρεμετισμός σου" **) καὶ τὰ ἑξῆς. τοῦτο γὰρ „τὸ ἄνθος τοῦ χόρτου" ***), καὶ τὸ „κατὰ σάρκα περιπατεῖν" †) καὶ „σαρκικοὺς εἶναι" „ ††) κατὰ τὸν ἀπόστολον ἐν ἁμαρτίαις ὄντας. κρεῖττον μὲν τοῦ ἀνθρώπου ὁμολόγηται ἡ ψυχὴ, ἧττον δὲ τὸ σῶμα, ἀλλ' οὔτε ἀγαθὸν ἡ ψυχὴ φύσει οὔτε αὖ κακὸν φύσει τὸ σῶμα, οὐδὲ μὴν ὃ μή ἐστιν ἀγαθὸν τοῦτο εὐθέως κακόν. εἰσὶ γὰρ οὖν καὶ μεσότητές τινες καὶ προηγμένα καὶ ἀποπροηγμένα ἐν τοῖς μέσοις. ἐχρῆν δὴ οὖν τὴν σύνθεσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐν αἰσθητοῖς γενομένην ἐκ διαφόρων συνεστάναι, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἐναντίων σώματός τε καὶ ψυχῆς.

§. 167. Ἀεὶ τοίνυν αἱ ἀγαθαὶ πράξεις ὡς ἀμείνους τῷ κρείττονι τῷ πνεύματι κυρίῳ προσάπτονται, αἱ δὲ φιλήδονοι καὶ ἁμαρτητικαὶ τῷ ἥττονι τῷ ἁμαρτητικῷ πεφύτευνται. αὐτίκα ἡ τοῦ σοφοῦ τε καὶ γνωστικοῦ ψυχὴ οἷον ἐπιξενουμένη τῷ σώματι σε-

*) Jesai. 40, 6. 8. **) Jerem. 13, 24—27. ***) Jacob. 1, 10. 1 Petr. 1, 24. †) 2 Corinth. 10, 2. ††) 1 Corinth. 3, 3.

μνῶς αὐτῷ καὶ τιμητικῶς προσφέρεται οὐ
ὅσον οὐδέπω ἐὰν ὁ καιρὸς τῆς ἀποδημίας προσπαθῶς
λείπουσα τὸ σκῆνος. καλῇ ἀπο-
καὶ παρεπίδημος ἐγώ εἰμι μεθ' ὑμῶν". *). "ἐν τῇ γῇ καὶ ἐ-
στεῦθεν ξένην τὴν ἐκλογὴν τοῦ κόσμου ὁ Βασίλειδης
εἴληφε λέγειν ὡς ἂν ὑπερκόσμιον φύσει οὖσαν. τὸ
δ' οὐχ οὕτως ἔχει. ἑνὸς γὰρ τοῦ πάντων θεοῦ καὶ
οὐκ ἄν τις εἴη φύσει τοῦ κόσμου ξένος, μιᾶς μὲν
τῆς οὐσίας οὔσης, ἑνὸς δὲ τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὁ ἐκλεκτὸς
ὡς ξένος πολιτεύεται κτητά τε καὶ ἀπόκτητα εἰδὼς
πάντα.

§. 168. Ὅσα δὲ τερπνὰ εἶναι ἀγαθὰ οἱ Περι-
πατητικοὶ θέλουσι χρῆται αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τῷ σώ-
ματι ὡς τις μακρὰν στελλόμενος ἀποδημίαν παντο-
χείος καὶ ταῖς παρ' ὁδὸν οἰκήσεσιν ἐπιμελούμενος
μὲν καὶ κοσμικῶν τὸν τόπον ἔνθα καταλύει, ἁπολι- P.
πὼν δὲ τὴν οἴκησιν καὶ τὴν κτῆσιν καθάπερ καὶ640.
τὴν χρῆσιν ἀπροσπαθῶς προθύμως τῷ ἀπίοντι Pott.
τοῦ βίου συνεπόμενος οὐδαμῶς ὀπίσω κατ' οὐθέμίαν
ἀφορμὴν ἐπιστρεφόμενος, εὐχαριστήσας μὲν ἐπὶ τῇ
παροικίᾳ, εὐλογῶν δὲ ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τὴν μονὴν ἀσπα-
ζόμενος τὴν ἐν οὐρανῷ. οἴδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ
ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδο-
μὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰώνιον ἐν
τοῖς οὐρανοῖς· καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν τὸ οἰ-
κητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιπο-
θοῦντες, εἴ γε καὶ ἐνδυσάμενοι οὐ γυμνοὶ εὑρεθησό-
μεθα· διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν δὲ μᾶλλον ἐκ-
δημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν
P. θεόν". ἐν συγκρίσει δὲ τὸ "μᾶλλον", ἡ δὲ σύγκρι-
232σις ἐπὶ τῶν καθ' ὁμοίωσιν ὑποπιπτόντων, ὡς ὁ ἀν-
Sylb. δρειότερος ἀνδρείων ἀνδρειότερος, δειλῶν δὲ ἀνδρειό-
τατος.

*) Genes. 23, 4. Psalm. 39, 12.

§. 169. Ὅθεν ἐπήγαγεν· „διὸ φιλοτιμούμεθα εἴτε ἐκδημοῦντες εἴτε ἐνδημοῦντες εὐάρεστοι εἶναι αὐτῷ *), τῷ ἐνὶ δηλονότι θεῷ, οὗ τὰ πάντα ἔργον τε καὶ κτίσις, ὅ τε κόσμος καὶ τὰ ὑπερκόσμια. ἄγαμαι τὸν Ἐπίχαρμον σαφῶς λέγοντα,

εὐσέβης [ἂν] νῷ πεφυκὼς οὐ πάθοις γ' οὐδὲν κακὸν κατθανών, ἄνω τὸ πνεῦμα διαμένει κατ' οὐρανόν·

καὶ τὸν μελοποιὸν ᾄδοντα

ψυχαὶ δ' ἀσεβέων ὑπουράνιοι
γαίᾳ πωτῶνται ἐν ἄλγεσι φονίοις
ὑπὸ ζεύγλαις ἀφύκτοις κακῶν,
εὐσεβέων δ' ἐπουράνιοι νάοισαι
μολπαῖς μάκαρα μέγαν ἀείδοντ' ἐν ὕμνοις·

οὔκουν οὐρανόθεν καταπέμπεται δεῦρο ἐπὶ τὰ ἤττω ψυχή, ὁ θεὸς γὰρ ἐπὶ τὰ ἀμείνω πάντα ἐργάζεται, ἀλλ' ἡ τὸν ἄριστον ἑλομένη βίον ἐκ θεοῦ καὶ δικαιοσύνης γῆς οὐρανὸν ἀνταλλάσσεται.

§. 170. Εἰκότως οὖν γνώσεως ἐπίβολος ὁ Ἰὼβ γενόμενος, „νῦν οἶδα, εἶπεν, ὅτι πάντα δύνασαι, ἀδυνατεῖ δέ σοι οὐθέν. τίς γὰρ ἀπαγγέλλει μοι ἃ οὐκ ἤδειν, μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ἃ οὐκ ἠπιστάμην; ἐγὼ δὲ ἐφαύλισα ἐμαυτὸν ἡγησάμενος γῆν καὶ σποδόν" **). ὁ γὰρ ἐν ἀγνοίᾳ ὢν ἁμαρτητικός τέ ἐστι καὶ γῆ καὶ σποδός, ὁ δ' ἐν γνώσει καθεστὼς ἐξομοιούμενος θεῷ εἰς ὅσον δύναται ἤδη πνευματικὸς καὶ διὰ τοῦτο ἐκλεκτός, ὅτι δὲ τοὺς ἀνοήτους καὶ ἀπαθεῖς γῆν καλεῖ ἡ γραφή σαφὲς ποιεῖ Ἱερεμίας ὁ προφήτης κατὰ Ἰωακεὶμ καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ λέγων, „γῆ, γῆ, γῆ, ἄκουε λόγον κυρίου, γράψον τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκκήρυκτον ἄνθρωπον" ***).

*) 2 Corinth. 5, 1—3. 7—9.
**) Iob. 42, 2 sq. 6.
***) Ierem. 22, 29 sq.

§. 171. Ἄλλος δ' αὖ προφήτης φησὶν, „οὐρανὲ καὶ ἐνωτίζου γῆ" *), τὴν σύνεσιν εἰπών, καὶ οὐρανὸν τὴν τοῦ γνωστικοῦ ψυχὴν, οὐρανοῦ καὶ τῶν θείων ἐπαναβεβηκότα· ἔμπαλιν γὰρ θεὸν αὐτὸν ἐλόμενον τῆς ἀκοῆς ἐπανέστη Ἰσραηλίτην γεγονέναι· ἐμπαλιν γῆν εἰμενον τὴν ἀμαθίαν καὶ τὴν σκληροκαρδίαν τοῖς ἀργίτων προσανέρρηκεν καὶ τὸ „ἐνωτίζου" ἀπὸ τῶν ὠτων προσηγόρευσεν, τὰ σωρικὰ τοῖς χουσι τοῖς αἰσθητοῖς ἀπονείμας. οὗτοί εἰσι περὶ ὧν λαοὶ λόγον Μιχαίας ὁ προφήτης λέγει, „ἀκούσατε δὴ ὁ Ἀβραὰμ, κυρίου οἱ συνοικοῦντες, ὀδύναις δ' κρίνων τὴν γῆν" **). καὶ „μηδαμῶς εἶπεν κύριος ὁ κρίνων τὴν φωνὴν ἤδη ἐπεὶ „ὁ ἀπιστήσας" κατὰ τὴν σωτήριον κέκριται" ††).

§. 172. Γέγραπται δὲ κἂν ταῖς Βασιλείαις ἡ κρίσις καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ κυρίου ὧδε ἔχουσα· „διὰ καλῶν εἰσακούει ὁ θεὸς, ἀσεβεῖς δὲ οὐ σώζει παρὰ τὸ μὴ βούλεσθαι εἰδέναι αὐτοὺς τὸν θεὸν, ἄτοπα γὰρ οὐ συντελέσει ὁ παντοκράτωρ" †††). τί πρὸς ταύτην ἔτι φθέγγονται τὴν φωνὴν αἱ αἱρέσεις ἀγαθὸν θεὸν τὸν παντοκράτορα κηρυττούσης τῆς γραφῆς καὶ ἀναίτιον κακίας τε καὶ ἀδικίας, εἰ γε ἡ μὲν ἄγνοια διὰ τὸ μὴ γινώσκειν φύεται, ὁ θεὸς δὲ οὐδὲν ἄτοπον ποιεῖ. οὕτως γάρ ἐστι," φησὶν, „ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ οὐκ ἔστι πλὴν αὐτοῦ σώζων" †††), κατὰ „οὐδὲ γάρ ἐστιν ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ" ††††), κατὰ τὸν ἀπόστολον. σαφῶς δὲ ἔτι ὁ προφήτης τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν προκοπὴν τὴν γνωστικὴν διὰ τούτων διδάσκει, „καὶ νῦν, Ἰσραὴλ, τί κύριος ὁ θεός σου αἰτεῖται παρὰ σοῦ, ἀλλ' ἢ φοβεῖσθαι κύριον τὸν θεόν σου καὶ πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ καὶ

*) Iesai. 1, 2. **) Mich. 1, 2. ***) Genes. 18, 25.
†) Ioann. 3, 18. ††) Iob. 36, 7. 10. 12. 34, 12.
†††) Iesai. 45, 21. ††††) Roman. 9, 14.

ἀγαπᾶν αὐτὸν καὶ λατρεύειν αὐτῷ μόνῳ". *) αἰτεῖται παρὰ σοῦ, τοῦ τὴν ἐξουσίαν ἔχοντος ἐλέσθαι τὴν σωτηρίαν.

§. 173. Τί τοίνυν οἱ Πυθαγόρειοι βουλόμενοι μετὰ φωνῆς εὔχεσθαι κελεύουσιν; ἐμοὶ δοκεῖ οὐχ ὅτι τὸ θεῖον ᾤοντο μὴ δύνασθαι τῶν ἡσυχῇ φθεγγομένων ἐπαΐειν, ἀλλ' ὅτι δικαίας ἐβούλοντο εἶναι τὰς εὐχὰς ἃς οὐκ ἄν τις αἰδεσθείη ποιεῖσθαι πολλῶν συνειδότων. ἡμεῖς δὲ περὶ μὲν τῆς εὐχῆς κατὰ καιρὸν προϊόντος τοῦ λόγου διαληψόμεθα, τὰ δὲ ἔργα κεκραγότα ἔχειν ὀφείλομεν, "ὡς ἐν ἡμέρᾳ περιπατοῦντες" **). "λαμψάτω γάρ σου τὰ ἔργα" ***), "καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ πρὸ προσώπου αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ὁ θεὸς καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ" †). θεὸν χρὴ μιμεῖσθαι εἰς ὅσον δύναμις τῷ γνωστικῷ. ἐμοὶ δὲ καὶ οἱ ποιηταὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς παρὰ σφίσι θεοειδέας προσαγορεύειν δοκοῦσι καὶ θείους καὶ ἀντιθέους καὶ Διὶ μῆτιν ἀναλάντους, καὶ θεοῖς ἐναλίγκια μήδε' ἔχοντας καὶ θεοεικέλους· τὸ "κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν" ††) περιτρώγοντες.

§. 174. Ὁ μὲν οὖν Εὐριπίδης

χρύσεαι δή μοι πτέρυγες περὶ νώτῳ,

φησὶν,

καὶ τὰ Σειρήνων ἐρόεντα πέδιλα

ἁρμόζεται,

βάσυμαί τ' ἐς αἰθέρα πολὺν

ἀερθεὶς Ζηνὶ πραπίδων.

ἐγὼ δὲ ἂν εὐξαίμην τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ πτερῶσαί με εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ τὴν ἐμήν, λέγουσι γὰρ καὶ οἱ Στωϊκοὶ τὸν μὲν οὐρανὸν κυρίως πόλιν, τὰ δὲ ἐπὶ γῆς ἐνταῦθα οὐκ ἔτι πόλεις, λέγεσθαι μὲν γάρ, οὐκ εἶναι δέ· σπουδαῖον γὰρ ἡ πόλις

*) Deuteron. 10, 12. **) Romans. 13, 13. ***) Matth. 5, 16. †) Iesai. 62, 11. ††) Genes. 1, 26.

καὶ ὁ δῆμος ἀστεῖόν τι σύστημα καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ὑπὸ νόμου διοικούμενον καθάπερ ἡ ἐκκλησία ὑπὸ λόγου ἀπολιόρκητος ἀτυράννητος πόλις ἐπὶ γῆς, θέλημα θεῖον ἐπὶ γῆς, ὡς ἐν οὐρανῷ· εἰκόνας στῆσδε τῆς πόλεως καὶ οἱ ποιηταὶ κτίζουσι γράφοντες, αἱ γὰρ Ὑπερβόρειοι καὶ Ἀριμάσπιοι πόλεις καὶ τὰ Ἠλύσια πεδία δικαίων πολιτεύματα· ἴσμεν δὲ καὶ τὴν Πλάτωνος πόλιν παράδειγμα ἐν οὐρανῷ κειμένην.

LIPSIAE,
EX OFFICINA I. B. HIRSCHFELDI.

Von der

Bibliotheca sacra patrum ecclesiae Graecorum etc.

sind bis jetzt erschienen:

Pars I. enthält: Flav. Iosephi Iudaei opera omnia. 6. Vol. auf Druckpapier 5 Thlr. 6 gr.
auf Schreibpapier 6 Thlr. 6 gr.

Pars II. enthält: Philonis Iudaei opera omnia. 8. Vol. auf Druckpapier 6 Thlr. 8 gr.
auf Schreibpapier 8 Thlr. 4 gr.

Pars III. enthält: T. Flau. Clementis Alexandrini opera omnia. Vol. 1. auf Druckpapier 21 gr.
auf Schreibpapier 1 Thlr. 4 gr.

In demselben Verlage sind erschienen:

Ciceronis, M. Tulli Laelius siue de amicitia dialogus. Mit erklärenden Anmerkungen für Schulen und Gymnasien bearbeitet. Dritte, [von R. Klotz] nach den vorhandenen Hilfsmitteln durchgängig verbesserte Auflage. 8. 1829. 8 gr.

Ciceronis, M. Tulli, Cato Maior siue de senectute dialogus. Recens. R. Klotz. Accedunt annotationes criticae. 8. 1831. 12 gr.

Herodoti Halicarnassei Historiarum libri IX. codicem Sancrofti manus criptum denuo contulit nec non reliquam lectionis varietatem commodius digessit Thom. Gaisford. IV Tomi. 8. mai. 1824 — 1826. 7 Thlr. 16 gr.

Klotz, R., quaestiones Tullianae. Liber primus. 8. 1830. 9 gr.

— — quaestiones criticae. Liber primus. 8 mai. 1831. 14 gr.

Lucian's Göttergespräche, griechisch. Mit erklärenden Anmerkungen und griechisch-deutschem Wortregister. 3te durchaus berichtigte Ausgabe von Dr. E. F. Poppo. 8. 1825. 12 gr.

Lucian's Todtengespräche, griechisch. Mit erklärenden und kritischen Anmerkungen und griechisch-deutschem Wortregister, herausgegeb. von J. C. Bremer. Zweite Ausgabe, besorgt von A. Voigtländer. 8. 1824. 18 gr.

Ovidii, P. Nasonis, Libri Tristium. Zum Schulgebrauch herausgegeben, und mit erklärenden Anmerkungen und einem Namen-Register versehen. Zweite, ganz neu gearbeitete Auflage. 8 mai. 1829. 16 gr.

Platonis Phaedrus recensuit Hermiae scholiis e Cod. Monac. XI. suisque commentariis illustravit F. Astius. 8 mai. 1810. 1 Thlr. 12 gr.

— Politia siue de re publica libri X. necensuit atque explicavit Fr. Astius. Accedunt additamenta ad commentarium in Platonis Phaedrum. 8. mai. 1814. 2 Thlr. 16 gr.

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ, Platons Gastmahl, ein Dialog. Hin und wieder verbessert und mit kritischen und erklärenden Anmerkungen, herausgegeben von F. A. Wolf. Neue nach den vorhandenen Hülfsmitteln durchgängig verbesserte Ausgabe. gr. 8. 1828. 18 gr.

Plauti, M. Acci, Rudens, edidit F. V. Reiz. Editio nova. 8 mai. 1826. 7 gr.

Xenophontis Cyri disciplina, ad fidem maxime codicis Guelferbitani, cum selectis virorum doctorum suisque animadversionibus et indice verborum in usum juvenum liberalioris ingenii edidit E. Poppo. 8 mai. 1821. 2 Thlr. 6 gr.

— Expeditio Cyri, ad fidem optimorum librorum cum selectis virorum doctorum suisque adnotationibus et indice verborum in usum scholarum edidit E. Poppo. 8 mai. 1827. 2 Thlr. 20 gr.